အရှင်သီလာစာရဘိဝံသ

ဓမ္မာစရိယ

ငါးပြဇာတ်

ဒေါ်စန္ဒာစိုး

မေးခွန်းထုတ်စည်းဝါးအစဖြေ

ပုံတွဲဖိုက်နှိပ်ထားသည်

၁၃၇၀၉

ရန်ကုန်မြို့
မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံရှေ့ကျောင်တိုက်သစ်
သီးခြားစာချဆရာတော်

သက္ကသီဟဓမ္မာစရိယ, စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ, သဒ္ဓမ္မပါလဓမ္မာစရိယ,
အစိုးရဓမ္မာစရိယ (သ, စ, သ, အ ဓမ္မာစရိယ)

အရှင်သီလာနာရာဘိဝံသ
ရေးသားအပ်သော

နည်းပြဓမ္မာစရိယကျမ်း

[ကျမ်းရင်း ၂၃၃-ကျမ်းလုံးအတွက် ၂အာဘော်ကျဖြနည်း, ၂၅ စနစ်တကျ ကြံနည်းများကို နှစ်ပေါင်း ၂၀ (၁၃၁၅-ခုနှစ်မှ ၁၃၃၄-ခုနှစ်အထိ) မေးခွန်းအဖြေများဖြင့် တန်ဆာဆင်လျက် ဆရာလွတ်သွားနိုင်သည်အထိ လက်ဆုပ်လက်ကိုင်မိအောင် အကွက်ကျကျ ရေးသားထားသည်။ဓမ္မာစရိယ တန်းဟူသမျှ အမြန်ဆုံး, အမှတ်အများဆုံး ပြီးမြောက်အောင်မြင်လိုသော စာသင်, ရဲရဲဝံ့ဝံ့ ပြတ်ပြတ်သားသား သင်ပြလိုသော စာချ အရှင်မြတ်များအား ဤကျမ်းက ထိရောက်စွာ အကူအညီ ပေးပါလိမ့်မည်။]

ဓမ္မာစရိယ
မေးခွန်းထုတ် စည်းမျဉ်းအဖြေ
ပူးတွဲရိုက်နှိပ်ထားသည်

ဒီမိုကရေစီပုံနှိပ်တိုက်
၈၆၊ ရွှေတိဂုံဘုရားလမ်း
ရန်ကုန်မြို့

သာသနာ ၂၅၂၀ ကောဇာ ၁၃၂၈ ခရစ် ၁၉၇၆

ဘာသာရေးဆိုင်ရာစာပေခွင့်ပြုချက်အမှတ် (၉၀၄၉)
ကင်းလွတ်ခွင့် အမှတ် (၀၃၄၉၉)
ဒေါ်ကြည်ကြည် (၀၁၁၂၀-မြို့)၊ ဒီမိုကရေစီပုံနှိပ်တိုက်၊ ဂ၆၊ ရွှေတိုက်
ဘုရားလမ်း၊ရန်ကုန်က ရိုက်နှိပ်၍ ဦးသာဌေးမြင့်(မဂ်လာဂတိဝိသုဒ္ဓိနိကာယ်
ငါးရပ်ပိဋကတ်သုံးပုံစာမေးပွဲအဖဲ့ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌ) ဂ၆၊ ရွှေတိုက်ဘုရားလမ်း၊
ရန်ကုန်က ထုတ်ဝေသည်။
ပဌမအကြိမ်၊ အုပ်ရေ (၂၀၀၀)စာမျက်နှာ
၁၃၃ဂ-ခု၊ ပြာသိုလ၊ ၁၉၇၆-ခု၊ ဒီဇင်ဘာလ။

နည်းပြစဉ်ဘာဝရိယကျင်း

နိဒါနကထာ

အချက်အခြာ သာသနာ

အမြစ်ရှိမှသာလျှင် ပင်စည်ခက်မနှင့် အဖူးအပွင့်အသီးမျှား ရှိနိုင်သည်၊ အမြစ် မရှိက ပင်စည်ခက်မနှင့် အဖူးအပွင့်အသီးမျှား မရှိနိုင်၊ ကန်ဘောင်ရိုး ရှိမှသာလျှင် ရေနှင့်ကြာတို့ ရှိနိုင်သည်၊ ကန်ဘောင်ရိုး မရှိက ရေနှင့်ကြာတို့ မရှိနိုင်။ ထို့အတူ ပရိယတ္တိသာသနာတော် ရှိမှသာလျှင် ပဋိပတ္တိသာသနာ, ပဋိဝေဓသာသနာတော် ၂-ပါး ရှိနိုင်သည်။ ပရိယတ္တိသာသနာတော် မရှိလျှင် ပဋိပတ္တိသာသနာ, ပဋိဝေဓသာသနာတော် ၂-ပါးမရှိနိုင်၊ ထို့ကြောင့် သာသနာတော် ရှည်မြင့်စွာ တည်တန့်ခိုင်မြဲရေးဌ သာသနာတော် ၃-ရပ်တွင် ပရိယတ္တိသာသနာတော်သည်သာလျှင် ပဓာန အချက်အခြာဖြစ်ကြောင်း လယ်ပြင်မှာဆင်သွားသလို အလွန်ပင် ထင်ရှားလှပေ၏။

အခြေခံစခန်း ဓမ္မာစရိယတန်း

ဗမာပြည်၏ လက်ရှိအခြေအနေအရ သာသနာတော် ၃-ရပ်တွင်ပဓာန အချက်ခြာဖြစ်သော ပရိယတ္တိသာသနာတော် နယ်ပယ်ကို လေ့လာလိုက်သော် သက္ကသီဟဓမ္မာစရိယတန်း, စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယတန်း, အဂိုးရဓမ္မာစရိယတန်းစသော ဓမ္မာစရိယတန်းမျှားသည် ပရိယတ္တိ သာသနာတော်၏ အခြေခံ စခန်းကြီးတခုအနေဖြင့် တည်ရှိနေကြောင်း တွေ့မြင်နိုင်ပေ၏။

ကျွန်ုပ်တို့ တာဝန်

ယင်း အခြေခံစခန်းကြီး အင်အားအပြည့်ဖြင့် ရှည်မြင့်စွာ ရပ်တည်နိုင်ရေးအတွက် မိမိတို့စွမ်းဆောင်နိုင်သည့်နေရာမှ အတတ်နိုင်ဆုံး လှုပ်ရှားရမည်မှာ ကျွန်ုပ်တို့၏ တာဝန်ပင် ဖြစ်ပေ၏။

သမုဒ္ဒရာနှယ် နက်ရှိုင်းကျယ်

ထိုအခြေခံစခန်းကြီးတခုအနေဖြင့် တွေ့မြင်နေရသော ဓမ္မာစရိယတန်းမျှားသည် ငယ်, လတ်, ကြီးတို့ကဲ့သို့ စာအရှိကို ကြည့်ရုံ, သိရုံ, ကျက်, မှတ်ရုံမျှဖြင့် မလုံလောက်တော့ပေ။

'နက်, တက်, ဝါကျာ၊ ဝိဂ္ဂဟာ၊ လိင်, အာ, ဆုံးဖြတ်ဘိ။
နယ, ပဒြာ၊ နေတ္တိဟာ၊ 'ဝိ' မှာ မေးစဉ်သိ။
နက်, တက်, ကိဠာ၊ ဝိဂ်ဆက္ကာ၊ ဟိတ်, အာ, နိရုတ္တိ။

ဆုံးဖြတ်, ဂါထာ၊ အလင်္ကာ၊ 'သုတ်' မှာ မေးစဉ်သိ။ နာက်, တက်, ထဝါ၊ ဗျုပ္ပတ္တာ၊ လိင်, အာ, နိပါတိ။ ကြို, လက္ခဏာ၊ ပဋ္ဌာနာ၊ 'ဘိ' မှာ မေးစဉ်သိ' ဟူသော မေးခွန်း စည်းကမ်းများအရ အနာက်, အတက် အထွက်, ဝါကျခွဲ, ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဿ, လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ, အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ, ပါဠ် အဆုံးအဖြတ်, နယူပစာရ စသည်တို့ဖြင့် ပြမ်းလျက် သမုဒ္ဒရာကဲ့သို့ အလွန်ပင်ကျယ်ဝန်းနက်ရှိုင်းလှပေ၏။ အကြီးမှ ဓမ္မာစရိယတန်းအကူးတွင် သမုဒ္ဒရာဝယ် ယုန်သူငယ်သည် ထောက်ရာတည်ရာမရဘဲ ချာလည် ချာလည်နှင့်မျောနေရသကဲ့သို့ ထောက်ရာ တည်ရာမရဘဲ ချာလည်ချာလည်နှင့် ဓမ္မာစရိယရေယဉ်ကြော မျောနေရတတ်ပေ၏။ မှန်၏-ရာခိုင်နှုန်း ၄၀-သော ဓမ္မာစရိယတန်းဝင် အရှင်တို့မှာ ၅-နှစ်ကျော်မှ ကျမ်းရင်း ပြီးဆုံးကာ ဓမ္မာစရိယဘွဲ့ကို ဆွတ်ခူး နိုင်ကြပေ၏။ [ဓမ္မာစရိယဌာန၏ ခန့်မှန်းချက်]

နည်းကောင်းရမှ ကူးလွယ်ကြ

အနာက်, အတက် အတွက်, စသည်တို့ဖြင့် ပြမ်းလျက် အလွန်ပင်ကျယ်ဝန်းနက်ရှိုင်းလှသောဓမ္မာစရိယသမုဒ္ဒရာကိုကူးခပ်ရာ၌ နည်းကောင်း နည်းမှန် ရဘို့အရေးသည် အဓိကအချက်ဖြစ်ပေသည်။နည်းကောင်းနည်းမှန်ရမှ အချိန်မကုန် လူမပန်းဘဲ ရွှေတန်းမှ ကူးမြောက် နိုင်ကြပေမည်။ နည်းကောင်းနည်းမှန်မရက တဝဲလယ်လယ်နှင့် ဓမ္မာစရိယ ရေယာဉ်ကြော မျောနေရပေမည်။

ချန်လှပ်၍ မရသော အချက်တခု

ဓမ္မာစရိယ ရေယဉ်ကြော မျောနေရခြင်း၏ အကြောင်းတချက်အနေဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့ အတွေ့အကြုံအရ တင်ပြလိုသည်မှာ မေးခွန်းဟောင်းများကို စုဆောင်းရှာဖွေပြီး တပည့်များကို စနစ်တကျ ဖြေစေခြင်း, စနစ်တကျ အဖြေမှန်ရေးသားပေးခြင်းများ မပြုလုပ်မလေ့လာခင်အချိန်က ရာခိုင်နှုန်း ၅၀-ခန့်သာ ၃-နှစ်, ၃-နှစ်အတွင်းမှာ ကျမ်းပြီးကြပြီး ကျန် ၅၀-ကား ၃-နှစ်ကျော်မှ ကျမ်းပြီးကြသည်။ မေးခွန်းဟောင်း များကို စနစ်တကျ ဖြေစေခြင်း, စနစ်တကျ အဖြေမှန်ရေးသားပေးခြင်းများ ပြုလုပ် လေ့လာလိုက်သော အချိန်၌ကား ရာခိုင်နှုန်း ၉၀–ခန့်မှာ ၃-နှစ်,၃-နှစ်အတွင်းမှာ ကျမ်းပြီးကြသည်ကို တွေ့ရပေသည်။ မေးခွန်းဟောင်းများကို စနစ်တကျ မလေ့လာခင် အချိန်နှင့် လေ့လာလိုက်သော အချိန် ၂-ပိုင်းတွင် အောင်မြင်ချက်ခြင်း ဤမျှ ကွာဟနေသည်ကို သိသိသာသာကြီး တွေ့ရ

ပေသည်။ ယင်းသို့ တွေ့မြင်ရခြင်းသည် ဓမ္မာစရိယရေယျာဉ်ကြော မျှော နေကြရမူ, ကျိုးစားသလောက် အကျိုးမရောက်ဖြစ်ကြရမူမျှားနှင့်ရင်ဆိုင် နေကြရတွင် မေးခွန်းဟောင်းမျှားကို စနစ်တကျ မလေ့လာခြင်းသည် ကြီးမားသော အကြောင်းတချက်ဖြစ်ကြောင်း ခိုင်မာသော အထောက် အထားတရပ် ဖြစ်ပေသည်။မေးခွန်းဟောင်းလေ့လာမှုသည် ဤမျှလောက် ထိထိရောက်ရောက် အထောက်အကူပြုလိမ့်မည်ဟု မယူဆခဲ့သလို လေ့လာမှု မပြုခြင်းသည် ဤမျှလောက် နှောင့်နှေး ကြန့်ကြာစေလိမ့်မည်ဟု ကျန်ုပ်တို့ မထင်မြင်ခဲ့။ လေ့လာသင့်တဲ့ အချက်တခုဘဲလို့ သာမန်အနေနှင့်သာ မြင်ခဲ့ ပါ၏။ တကယ်တော့ ကြိုးစားသလောက် ကျိုးရောက်စေလိုက ချန်လှပ်၍ မရသော အချက်တခုပင်။ အချက်တခု၊ ချို.ယွင်းမှုကြောင့်၊ ကျိုးမဲ့မျှားစွာ၊ ဖြစ်တတ်စွာ၏။

ဤကျမ်း ဖြစ်ပေါ်လာရခြင်း အကြောင်း

စာချဆရာတော်သည် ကျန်ုပ်တို့ကို ဓမ္မာစရိယတန်း စာဝါ ပို့ချရာ၌ ပုစ္ဆာဆင်၍ ပို့ချပါသည်။ ယင်းသို့ပို့ချစဉ် ဂ-ရက်သတင်းနှေမျှားတွင် ဓမ္မာ စရိယ မေးခွန်းဟောင်းမျှားကို မိမိတို့ နေရာတွင် စာအုပ်မျှား ကြည့်ပြီး ဖြေစေပါသည်။ ကျန်ုပ်တို့အဖြေကို စစ်ဆေးအမှတ်ပေးကာ လပြည့်လကွယ် သီတင်းနှေမျှားတွင် ရှေးဦးစွာ သဘောပေါက် နားလည်အောင် ရှင်း လင်း ပြောပြပြီး အာဘော်ကျဖြေနည်း,စနစ်တကျကြံနည်း, ထောက်ထား ဘွယ်ရာ သာဓက, ကျက်စရာ နိယံမျှားနှင့် ဟက္က အဖြေမှန်ပေးပါသည်၊ ကျန်ုပ်တို့ လိုက်ရေးကြရပါသည်၊ အခြားနှေမျှားတွင် ရသည့်အချိန်၌ ထို အဖြေမှန်မျှားကို မှတ်သားမိအောင် ကြည့်ကြရသဲ့သည့်အပြင် ကျက်စရာ မျှားကိုလည်း ကျက်ကြရပါသည်။ စာမေးပွဲကြီးဖြေဆိုရန် တလခန့်အလို တွင် ထိုမေးခွန်း ဟောင်းမျှား ထဲမှ ဆရာတော်မေးလိုရာ တကျမ်းတကျမ်း တွင် ၃- နှစ် ၃-နှစ်စီ မေးပြီး အလှတ်မြေကြရပါသည်။ [အဖြေမှန်ကြည့် မကြည့်၊ ကျက်, မကျက်၊ မှတ်ကျောက် တင်ကြည့်ဟန် တူပါသည်] ကျန်ုပ် တို့သည် စာဝါတက်ရုံမျှသာ မဟုတ်ဘဲ ဤကဲ့သို့ မေးခွန်းဟောင်မျှားကို စနစ်တကျ လေ့လာကြရပါသည်။ ယင်းသို့စနစ်တကျ လေ့လာမှု ပြုလိုက် သော အချိန်၌ တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အောင်မြင်ချက် သိသိသာသာကြီး တိုးတက်လာခြင်း, တူးခြားစွာ အောင်မြင်လာခြင်းမျှား တွေ့ရပေသည်။ [၁၃၂၉-ခုနှစ်တွင် ကျန်ုပ် အဂ္ဂမဟာအကျော် ရခဲ့ပါသည်။]

ဤအချက်ကို တိုက်အုပ်ဆရာတော် 'အရှင်ဝါသဝါဘိဝံသ' သိရှိတော် မူရာ ဓမ္မာစရိယတန်းဆိုင်ရာ အခြားကျမ်းစာအုပ်မျှား အမျှားအပြားပင်

ပေါ်ထွက်ပြီး ဖြစ်သော်လည်း မေးခွန်းဟောင်းများကို တလုံး တဖွဲတည်း စုစည်းပြီး အာဓေဘာ်ကျဖြေနည်း, စနစ်တကျကြံနည်း, ထောက်ထားဘွယ်ရာ သာဓက, ကျက်စရာ နိယံများနှင့်တကွ ထိရောက်စွာ အဖြေရေးသားထားသော စာအုပ်မျိုး ရှိသင့်ဒါ ကြာပြီ ဖြစ်လင့်ကစား မထွက်ပေါ် ဘူးသေးပေ၊ ဤ ကျမ်းမျိုးကား ယခုအခါတွင် လွန်စွာပင် လိုအပ်လျက် ရှိလေသည်။ ပုံနှိပ်စာအုပ်အသွင်ဖြင့် ထွက်ပေါ်လာနိုင်ပါက မိမိတို့တိုက်သို့ ရောက်ရှိလာသော အရှင်များသာမက အခြားတို့က်တာရှိ စာချစာသင် အရှင်များပါ အကျိုးများမည်ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ထပ်မံကြည့်ရှု စစ်ဆေးပြီး ပုံနှိပ်စာအုပ်အသွင်ဖြင့် ထွက်ပေါ်လာနိုင်အောင် ကြိုးစားပါရန် တိုက်တွန်း မိန့်ကြားတော်မူလေသည်။

မေးခွန်းဟောင်း စုဆောင်း, ရေးကူး, အဖြမှန်ရှာဖွေ, မေးမြန်းရခြင်းကြောင့် အချိန်ကုန်လူပန်း ဖြစ်ရခြင်း ဒုက္ခများနှင့် ၎င်မဆိုင်ကြရဘဲ နည်းကောင်း စနစ်ကောင်းများကို လက်ဆုပ်လက်ကိုင်ပြုကာ ကြိုးစားသလောက် အချိန်တိုတိုနှင့် ပေါက်ရောက်အောင်မြင်စေလိုသော စာချဆရာတော်၏ ပို့ချစဉ်ကပင် သန္ဓေတည်ခဲ့သော ပြင်းထန်သော ရှိရင်းစဲ့ဆန္ဒသည် နေအာဂုံနှင့် ထိတွေ့လိုက်သော ပဒုမ္မာကြာအလား တိုက်အုပ်ဆရာတော်၏ တိုက်တွန်းချက်နှင့်ထိတွေ့လိုက်သည်နှင့်တပြိုင်နက် ကားကားစွင့်စွင့်ကြီး ပွင့်လမ်းကာ တိုက်အုပ်ဆရာတော်၏ တိုက်တွန်းချက်ကို လေးနက်စွာ ခံယူလျက် ဝန်ခံကတိပြုလိုက်လေသည်။

အထူးကျိုးပမ်းချက်

ဤကျမ်းသည် ကျမ်းဖြစ်ကာမျှ ရေးသားထားသော ဖြစ်ဆန်းကာမျှ ကျမ်း မဟုတ်ပေ၊ ကျမ်းဆရာကိုယ်တိုင် နှစ်ပေါင်းများစွာ ပို့ချ ခဲ့စဉ် တစုစပ်သေချာ၍ စုံလင်သော ကျမ်းစာဖြစ်အောင် လိုအပ်သော ကျမ်းစာများကို အချိန်ပေးကာ အခေါက်ခေါက် အခါခါ ကြည့်ရှုပြီးနောက် တပည့်တို့အား အဆက်ဘွင် ဖေါ်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ရှေးဥုးစွာ သဘောပေါက်နားလည်အောင် ရှင်းလင်း ပြောပြပြီးမှ ရေးသားခဲ့သောကျမ်း ဖြစ်လေသည်။ဤကျမ်းကို ရေးသားရာတွင် ဆိုင်ရာကျမ်းစာတို့ဖြင့် မပြည့်စုံမလုံလောက်၍အားနည်းချက်ရှိရာတို့ဥ်ရင်း,အားအင်အပြည့်ရှိငြားသော်လည်း အပြည့်စုံဆုံး ဖြစ်ဇစလိုရာဘို့ဥ်ရင်း, ဆိုင်ရာကျမ်းတို့ကို ကြည့်ရှုရုံမျှဖြင့် အားရကျေနပ်မနေဘဲ အခြားသော သုတ်မဟာဝါ, အဂုံတိုရ်, ဝိသုဒ္ဓိမဂ်, သုတ္တနိပါတ်, မဟာနိဒ္ဒေသ စသော ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကျမ်းများ

ကိုပါကြည့်ရှုခြင်း, နာနာစရိယ နာနာဝါဒများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လေ့လာခြင်း, မိမိကိုယ်တိုင် အားရကြေနပ်မှု မရှိရာတို့၌ ရိုးရာမလိုက် သဘာဝကို ကြိုက်သော စာချအကျော် ဆရာတော်ကြီးများထံ လူကိုယ်တိုင် တမျိုး စာဖြင့်တဖုံ လျှောက်ထား မေးမြန်းခြင်း, အထပ်ထပ် ကြည့်ရှု စစ်ဆေးခြင်း သဘာဝလည်းသက် အပို, အလို, မှားယွင်းသည့် အချက် များလည်းမရှိအောင် စွမ်းဆောင်နိုင်သရွေ့ အထူးကြိုးပန်းကာ ရေးသားခဲ့ လေသည်။ စာအုပ်အသွင်ဖြင့် ထုတ်ပေါ်လာနိုင်အောင် ကြိုးစားပါရန် တိုက်အုပ်ဆရာတော် မတိုက်တွန်းမိ ပို့ချစဉ်ကပင် ဤမျှကြိုးပန်းခဲ့လေသည်။ ဝန်ခံဂတိပြုပြီးသည့်နောက်ပိုင်းတွင်လည်း အဆင့်အတန်းမှီသော ကျမ်းစာ တစောင်ဖြစ်စေရန် အထပ်ထပ် ကြည့်ရှုစစ်ဆေးခဲ့လေသည်။

ဤကျမ်းကို ရေးသားပုံ

၁။ ။ဤကျမ်းကို ရေးသားရာ၌ ကျမ်းရင်း ၃-ကျမ်းကို တကျမ်းစီ တကျမ်းစီ စုစည်းပြီး ၁၃၁၅-ခုနှစ်မှ စ၍ ၁၃၃၄-ခုနှစ်အထိ နှစ်စဉ် အလိုက် တနှစ်စီ ကန်သတ် ရေးသားထားလေသည်။ ပဌမနှစ် တခြား, ဒုတိယနှစ် တခြား စီစဉ်ထားသည့်အပြင် မေးခွန်းနှင့် အဖြေ မတဲ့ဘဲ မေးခွန်း (၁၀)ခုက တခြား အဖြေ(၁၀)ခုက တခြား အသီးအသီး စီစဉ် ထားလေသည်။

၂။ ။ကျမ်းရင်း ၃-ကျမ်းဌီရာ တကျမ်းစီ တကျမ်းစီ အသီး အသီး မိမိတို့ဆိုင်ရာ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ, ယောဇနာ, နိဿယ, ဂဏ္ဌိများကို အခြေခံထားလေသည်။ ယင်းတို့နှင့် မပြည့်စုံ မလုံလောက်မှုသော အခြား သော ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ, ယောဇနာ, နိဿယ, ဂဏ္ဌိများနှင့် ဘဒ္ဒါ ကျမ်းစသော အထွေထွေသော ကျမ်းများကို အသုံးပြုထားလေသည်။ယင်း တို့နှင့် မပြည့်စုံ မလုံလောက်မှုသော အာစရိယဝါဒကို, ယင်းတို့နှင့် မပြည့်စုံ မလုံလောက်မှုသော အတ္ထနောမတိကို အသုံးပြုထားလေသည်။

၃။ ။ထိုသို့အသုံးပြုရာ၌ ခန့်ညားကြီးကျယ်မှု, သေးသိမ်မှု များကို အခိကမထား၊ မေးခွန်းနှင့်အံဝင်ခွင်ကျဖြစ်မှုကိုသာ အခိကထားလေသည်။

၄။ ။ထိုသို့ဖြစ်သော်လည်း အဖြသက်သက်သာမဟုတ်ဘဲ အဖြကို သဘောပေါက်နားလည်၍ မှတ်သားမိစေရန် ရှင်းလင်းချက် များကိုလည်း, နယူပဒေသများ ရရှိ၍ အာဘော်ကျ ဖြစ်နိုင်စေရန် ဖြေနည်းဖြေဟန်များ ကိုလည်း, ကြံရည်ဖန်ရည် ရှိနိုင်စေရန် ကြံနည်းဖန်နည်းများကိုလည်း ဆိုင်ရာ ဆိုင်ရာ နေရာများတွင် ထောင့်ကွင်းများဖြင့် စို, ကွည်း, ရှင်း၍ လိုရင်း

မိဆောင် ထိရောက်စွာ(တိုတိုတုတ်တုတ် ပြတ်ပြတ်သားသား) တင်ပြထား လေသည်။ မှန်၏–ကျမ်းပြုဆရာ၏ တင်ပြလိုရင်းအချက်မှာ အာဘော်ကျ ဖြေနည်း, စနစ်တကျ ကြံနည်းစသော အားကိုးအားထား ပြုခြင်းငှါထိုက် တန်သော နည်းနာနိဿယမျှားပင်ဖြစ်သည်။ သို့သော်နည်းနာနိဿယသည် ဥဒါဟရဏ်နှင့် ယှဉ်တွဲဖေါ်ပြမှ ထင်ရှားရကား နည်းနာနိဿယမျှား၏ ဥဒါဟရဏ်ကိစ္စ, ပုစ္ဆာဟောင်းမျှားလေ့လာခြင်းကိစ္စ ၂-ကိစ္စပြီးအောင် တချက်ခုတ် ၂-ချက်ပြတ် အနေဖြင့် ပုစ္ဆာဟောင်းမျှား၏ အဖြမှန်ကို တင်ပြခြင်းသာ ဖြစ်သည်။

၅။ ။ပုစ္ဆာထုတ်စည်းမျဉ်း ဥပဒေ အဖြေနောက်သို့ ယောဘုယျအား ဖြင့် လိုက်၍ အပွကအားဖြင့် မလိုက်ဘဲ ရေးသားထားလေသည်။

၆။ ။အနုက်ယောင်နာရုဏ်၌ နိဿယအတိုင်း ဓယာဇနာ၍ မေးခွန်း နှင့် အံဝင် ခွင်ကျ မဖြစ်ရုဏ်၌သာ ရေးသားလေသည်။ မေးခွန်းနှင့် အံဝင် ခွင်ကျ ဖြစ်ရုဏ်၌ ပါဠိတော်, အဋ္ဌကထာ, နိဿယစာမျက်နှာနံပါတ်မျှား ကိုသာ ညွှန်ပြထားလေသည်။ အချို့နေရုဏ်၌ ထူးထုကိုသာ ဖေါ်ပြပြီး အမှာ ရေးသားထားလေသည်။

၇။ ။အတက်, အထွက်ကို ရေးရာ၌ 'နာနာစရိယ၊ နာနာဝါဒ၊ မျှား ပြားစွဲ၊ ခက်လှ တက်,ထွက်မှာ'ဟု မိန့်ကြသည့်အတိုင်း အတက်,အထွက် သည် နာနာစရိယ နာနာဝါဒ မျှားပြားလှ၏။ ခက်ခဲရှုပ်ထွေးလှ၏။ထို့သို့ နာနာစရိယ နာနာဝါဒ မျှားပြား, ခက်ခဲ ရှုပ်ထွေးသော်လည်း သဘာဝ လည်းကျ, တိုကျဉ်း၍ လိုရင်းလည်းပါသော နည်းကိုသာ အသုံးပြုထား လေသည်။

၈။ ။ဥာဿကောက်ရုဏ် သဲအင်းဥာဿကောက်ဆိုရိုး, နေတ္တိကောက် ရုဏ် ဆရာတော် ဥုးဗုဓ်နေတ္တိကောက်ဆိုရိုး, ဗျူပ္ပတ္တိစတုက္ကခဲရုဏ် အဘိဓာန် ဋီကာနည်း, ဓာတုစိန္တာဒီပနီနည်း ၂-နည်းလုံး, ကြိယာ ၅-တန်ထုတ်ရုဏ် အကြောင်း ၂-ချက် အကျိုး ၂-ချက်ယူ၍ ထုတ်သော့နည်းကို အသုံးပြု ထားလေသည်။ ယင်းသို့ အသုံးပြုရာ၌လည်း ပဒဋ္ဌာနဟာရနေတ္တိနည်း, လက္ခဏာဒိစတုက္ကနည်း, ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်း, ပဋ္ဌာန်းနည်း, ဝိထိနည်း, အလင်္ကာနည်း စသည်တို့တွင်အရာဌာနလိုက်၍ သင့်လျော်ဆုံးသော နည်း ဖြင့် ထုတ်ထားလေသည်။

၉။ ။နိယံမျှားကိုလည်း ဆောင်ထားလိုသူမျှားအတွက် အသင့် ဖြစ် အောင် ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ နေရာတို့၌ ထည့်သွင်းဖေါ်ပြထားလေသည်။

၁၀။ ။လေ့လာလိုသော အရှင်မြတ်များ အလွယ်တကူ လေ့လာနိုင်စေရန် ကျမ်းညွှန်းများကို စုကွဲယဖြင့် ပြုစုထားသော ကျမ်းများ၌ စာမျက်နှာ နံပါတ်, ဂါထာဖြင့် ပြုစုထားသော ကျမ်းများ၌ ဂါထာနံပါတ်, သုတ်စဉ်ဖြင့် ပြုစုထားသော ကျမ်းများ၌ သုတ်နံပါတ်, နိယံဖြင့် ပြုစုထားသော ကျမ်းများ၌ နိယံနံပါတ်ဖြင့် ညွှန်ပြထားလေသည်။

ဤကျမ်းကို ကြည့်ရှုနည်း

၁။ ။မေးခွန်းပါ အဋ္ဌကထာ ဝါကျများကို ရှေးဦးစွာ နိဿယတင်ပြီးမှ အဖြေများကို ကြည့်ရှုစေလိုပါသည်။ [လွယ်လင့်တကူ တင်နိုင်ရန် နိဿယနံပါတ်များကို ညွှန်ပြထားလေသည်။]

၂။ ။ထောင့်ကွင်းအတွင်းရှိ စာသားများသည် မေးခွန်း၏ အဖြေမဟုတ်ဘဲ၊ ယင်း အဖြေနှင့် ပတ်သက်၍ ရှင်းလင်းချက်များ, ဖြေနည်းဖြေဟန်များ, ကြံနည်း ဖန်နည်းများ, ထောက်ထားဘွယ်ရာ သာဓက, ကျက်မှတ်ဘွယ်ရာ နိယံစသည်တို့ကို တင်ပြသင့်သော နေရာတို့၌ တင်ပြထားခြင်းသာ ဖြစ်လေသည်။ သို့သော်ဤထောင့်ကွင်းအတွင်းရှိ စာသားများသည် ဤကျမ်း၏ အဓိကအချက် အသက်ပင်ဖြစ်၏။ ယင်းစာသားများကို မကြည့်ရှုဘဲ ချန်လှပ်ထားခဲ့ပါက ဤကျမ်း၏ အရသာကို ထိရောက်စွာ ခံစားနိုင်မည် မဟုတ်သည့်အပြင် အကျိုးကိုလည်း ရသင့်သလောက်ရမည် မဟုတ်ပေ၊ ထို့ကြောင့် ယင်းစာသားများကိုလည်း အထူးအလေးပြု၍ ကြည့်ရှုစေလိုပါသည်။

၃။ ။ထောင့်ကွင်းများဖြင့် ရှင်းလင်းချက်စသည်တို့ကို တင်ပြသင့်သော နေရာတို့ဝယ် တင်ပြထားရာ၌ ပဌမဆုံး နေရာ၌သာ တင်ပြပြီး နောက်နောက် အလားတူနေရာတို့၌ တင်ပြမည်မဟုတ်ပေ၊ ထို့ကြောင့် (၃-ကျမ်းလုံး မအောင်မြင်သေးသော အရှင်မြတ်များ) အစမှ အဆုံးတိုင် ကျမ်း အစဉ်နှင့် ခုနှစ်အစဉ်ကို မခုံကျော်ဘဲ အားလုံးအစဉ်အတိုင်း ကြည့်ရှုစေလိုပါသည်။

၄။ ။အထူးအားဖြင့်ရှေးရှေးကျမ်း အောင်မြင်ပြီးဖြစ်ပါက ယင်းသို့ အောင်မြင်ပြီးဖြစ်သော ပုဂ္ဂိုလ်များသည် မိမိတို့ မအောင်မြင် သေးသော နောက်နောက်ကျမ်းကိုသာ ကြည့်ရှုခြင်းဖြင့်တင်းတိမ် အားရကြနပ်မနေကြဘဲအနက်ပေး,အတက်အထွက်,အာဘောဂနှင့်သံဝဏ္ဏနာစသော တကျမ်းနှင့် တကျမ်း သဘောတူသော အချက်တို့၌ ရှေးရှေးကျမ်း၌ တင်ပြခဲ့သော ထောင့်ကွင်းအတွင်းရှိစာသားများကိုလည်းပြန်ကြည့်ရှုရန်လိုအပ်ပေသည်။

ည့်

နှည်းပြခမ္မာစရိယကျမ်း

ဤကျမ်း၏ ဂုဏ်

ဤကျမ်းမှာ အထက်တွင် ပေါ်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း စေ့စပ်သေချာ၍ စုံလင်သော ကျမ်းတစောင်ဖြစ်အောင် အချိန်ယူကာ ကြိုးကြိုးပန်းပန်း ပြုစုရေးသားထားသော ကျမ်းဖြစ်သည့်အပြင် ဤကျမ်း၏ဂုဏ်ကို ကိုယ်တိုင် သိမြင် ခံစားလာခဲ့ရ၍ ဤကျမ်း၏ ဂုဏ်ကို ထုတ်ပေါ် ချီးကျူးလိုသော ဆန္ဒသည် ဖြင်းပြစ္စာ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ပေ၏။ သို့ဖြစ်ပေါ်ခဲ့လင့်ကစား ကျမ်းပြုဆရာတော်ကိုယ်တိုင်က ဤနိဒါန်းတွင် ချီးကျူးပေါ်ပြရန် ခွင့်ပြုတော် မမူသဖြင့် ချီးကျူးခွင့်မသာဘဲ ရှိပါတော့သည်။ သို့ဖြစ်စေကာမူ အထက်တွင် ပေါ်ပြခဲ့ပြီးသော ဤကျမ်းရေးသားပုံနှင့် အထူးကြိုးပန်းချက်တို့ကိုကြည့်ရှုရုံမျှဖြင့်ပင် ဤကျမ်း၏ ဂုဏ်ကို စာရှုသူများ အတော်အတန် ရိပ်စားမိကြပြီဟု ယူဆမိပါသည်။ နောက် တစကြောင်းမှာလည်း ကျမ်းပြုဆရာတော်မှာ သက္ကသိဟ, စေတိယင်္ဂဏ်, သဒ္ဒမ္မပါလ, အစိုးရ (သ, စ, သ, အ) ခမျာ စရိယ ဖြစ်ကာမျှသာ မဟုတ်ဘဲ မန္တလေးမြို့ လေးပြင်လေးရပ်ရှိ စာချအကျော် အသီးအသီးသော ဆရာတော်ကြီးများထံမှ အမျိုးမျိုးသော အတွေးအခေါ်အယူအဆကြွံနည်းဖန်နှည်းများကို စုံစေ့စွာလေ့လာဆီးပူးခဲ့သည့်အပြင် စာပေဝါသနာ အလွန်ပါသော ဝါရင့်စာချဆရာတော် ဖြစ်လေသည်။ ဤမျှ ဘက်စုံပြည့်ဝနေသော ဆရာတော်တပါး ပြုစုသည့်ကျမ်းဖြစ်ရာ အဘယ်မှာလျင် ဤကျမ်း၏ဂုဏ်ကို ချီးကျူး ပေါ်ပြစရာလိုပါတော့မည်နည်း။ သို့သော် အနည်းငယ်ရေးလိုသည်မှာ ဤကျမ်းကိုပညာရှင်များ သတိပြု ဂရုထား၍ ကြည့်ရှုသွားကြစေလိုပါသည်။ ယင်းသို့ ကြည့်ရှုသွားကြလျင် ဤကျမ်း၏အဆင့်အတန်းကို ကိုယ်တိုင် ထင်ရှားစွာသိလာပြီး ဤကျမ်း၏ ဂုဏ်ကို ကိုယ်တိုင် ထိတွေ့ခံစားရပါလိမ့်မည်။

မေတ္တာရပ်ခံချက်

ဤကျမ်းကို ရေးသားရာ၌ ကြိုးပန်းချက်တွင် ပေါ်ပြခဲ့သည့် အတိုင်း သဘာဝလည်းသက်, အပို, အလို, မှားယွင်းသည့် အချက်များလည်း မရှိဘဲ အဆင့်အတန်းမှီသော ကျမ်းစာတစောင်ဖြစ်ရန် စွမ်းဆောင်နိုင်သရွေ့ ကြိုးပန်းထားပါသော်လည်း သတိလွတ်ကင်း မေ့လျော့ခြင်းကြောင့်ဖြစ်စေ, မိမိဉာဏ်ကိုက မမှီခြင်းကြောင့် ဖြစ်စေ, မနှံ့စပ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်စေ သဘာဝမသက်, အပို, အလို, မှားယွင်းသည့်အချက်များ ရှိကောင်းရှိမည်သာ။ ယင်းသို့သော အချက်များ အကယ်၍ တွေ့ရှိပါက ဤကျမ်းကို လေ့လာကြကုန်သော စာချ, စာသင် အရှင်မြတ်များသည် သနား, မေတ္တာ

ကိုယ်ချင်းစာလျက် မိမိရေးသားအပ်သော ကျမ်းစာတစောင်လို စိတ်မှာ သို့ပြီး သဘာဝလည်းသက်, အပို, အလို, မှားယွင်းသည့် အချက်များလည်း မရှိအောင် ပြင်ဆင်၍ ကြည့်ရှုကြပါရန် အနှူးအညွတ်မေတ္တာရပ်ခံပါသည်။

ယုံကြည်ချက်

မေးခွန်းဟောင်းများကို တကျမ်းကဖွဲ့စုစည်းပြီး အာဇီဝကျဖြေနည်း, စနစ်ဘကျ ကြံနည်း, ထောက်ထားဘွယ်ရာသာဓက, ကျက်စရာ နိယံများနှင့်ဘက္ခ ထိခရောက်စွာ အခြေခြရေးသားထားသော ဤကျမ်းမျိုး ဓမ္မာစရိယနယ်တွင် လိုအပ်လျက် ရှိခဲသော်လည်း မထွက်ပေါ် ဘူးသေးရာ ဤကျမ်းသည် ဓမ္မာစရိယဘန်းများနှင့် ရင်ဆိုင်နေကြရသော စာချ, စာသင်အရှင်မြတ်များအတွက် လိုက္ခက်ဟာက္ခက်ကို ဖြည့်ပေးလိုက်သော ကျမ်းတစောင် ဖြစ်ခြင်း ယင်း အရှင်မြတ်တိုင်း လက်ခံရန်အသင့်ဖြစ်လိမ့်မည်ဟု ယုံကြည်မိပေ၏။

တိုက်တွန်းချက်

ဤကျမ်းသည် စုံ, ရှင်း, ကျဉ်း၍ လိုရင်းမိအောင် ပြတ်ပြတ်သားသား ရေးသားထားသော ကျမ်းဖြစ်ရာ ဤကျမ်းသည် ဤကျမ်းကို ကြည့်ရှု, ကျက်, မှတ်ကြသော အရှင်မြတ်တို့အား ပုစ္ဆာက၏အာဘော်ကို ထိခရောက်စွာ ဖန်းနိုင်ခြင်း, မေးကွင်း မေကွက်ကို မြင်၍ ခရီးရောက်အောင် စာကြည့်တတ်ခြင်း, အာဘော်ကျဖြေနည်း, စနစ်ဘကျကြံနည်းများကို နားလည်၍ အာဘော်ကျဖြေကတ်, စနစ်တကျ ကြံတတ်ခြင်း, မေးခွန်းဟောင်းနှင့် ကိုက်ဆိုင်တတ်၍ ယင်းသို့ဘိုက်ဆိုင်သော် ပိုင်နိုင်စွဲ ဖြေကြားနိုင်ခြင်း, ဓမ္မာစရိယ ရေယဉ်ကြော မြောနှေရမှုမှ ကင်းဝေး၍ နှစ် အနည်းငယ်ဖြင့် စာချတန်း အောင်ပန်းကို ဆွတ်ခူးနိုင်ခြင်းစသော အကျိုးများကို မုချ ပေးစွမ်းပါလိမ့်မည်။ထို့ကြောင့် ထိုအကျိုးများကို အလိုရှိကုန်သော အရှင်မြတ်များသည် ဤကျမ်းကို သဒ္ဒါ, ဆန္ဒ, ဝိရိယ, ဉာဏ် အရင်းခံလျက် အာရုံအနှံ စိတ်မ ျှဘဲ ကြည့်ရှု, ကျက်, မှတ်ကြပါရန် တိုက်တွန်းပါသတည်း။

အရှင်သိရိန္ဒဘိဝံသ

သ, စ, အ ဓမ္မာစရိယ, အဂ္ဂမဟာအကျော်, ပါဠိပါရဂူ,
ဝိနယဓရ ဝိနယကောဝိဒ, အာဘိဓမ္မိက အဘိဓမ္မကောဝိဒ,
မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံ ရွှေကျင်တိုက်သစ်
ဗဟန်း၊ ရန်ကုန်
၁၃၇၆-ခု ကဆုန်လပြည့် ဗုဒ္ဓဟူး
၅-၅-၂၄

ကျမ်းညွှန်းအတွက် မှာထားချက်

ဤကျမ်းတွင် ညွှန်ပြကိုးကားထားသော ကျမ်းစာအုပ်များမှာ များသောအားဖြင့် ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက်ရိုက် စာအုပ်များဖြစ်သည်။ အခြားပုံနှိပ်တိုက်ရိုက် စာအုပ်များကို ယင်းပုံနှိပ်တိုက်က မရိုက်နှိပ်မှသာ အသုံးပြုသည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက်က ရိုက်နှိပ်ပြီးစာအုပ်ဖြစ်ပါက ၎င်းပုံနှိပ်တိုက်ရိုက်ဟု မှတ်ပါ(ကျမ်းရင်း ၃-ကျမ်းအဋ္ဌကထာ စာသင်သားကိုင်)။ သို့ဖြစ်၍ ယင်းပုံနှိပ်တိုက်နာမည်ကိုစာအုပ်နှင့်ယှဉ်တွဲဖေါ်ပြရန် မလိုတော့ပါ။ အခြားပုံနှိပ်တိုက်အမည်များ အနည်းငယ် ယှဉ်တွဲဖေါ်ပြလိုသည်မှာ ပါရာဇိကဏ်-ပါစိတ်-သီလက္ခန်(ဟောင်း)-ဓမ္မသင်္ဂဏီ-ပါဠိတော်နိဿယ, ပါရာဇိကဏ် (ဟောင်း)- သီလက္ခန် (ဟောင်း)- အဋ္ဌသာလိနီ-အဋ္ဌကထာနိဿယ (ဣန္ဆွာသယ)၊ မဓု-ပဏိဒိပ-ဋီကာ, ပါရာဇိကဏ်- အဋ္ဌသာလိနီ-ယောဇနာ(သုဓမ္မဝတီ)၊ ပါရာဇိကဏ်ဂဏ္ဌိ(ဟောင်း)(ပိဋကတ်)၊ သီလက္ခန်-အဋ္ဌသာလိနီ-ဂဏ္ဌိ (ကျော်ဇောဂင်စံထား) (ပိဋကတ်တော်ပြန်ပုံးရေး)၊အဋ္ဌသာလိနီဂဏ္ဌိသစ်(မင်းခင်း)(ဟံသာဝတီ)၊ ဇာတ်ပါဠိတော်နိဿယ (ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်)၊ လယ်တီပဒမာလာ (မင်္ဂလာဘုမ္မိ)၊ သဗ္ဗာသဝသုတ် စောဒနာ(ပြုဟွဝတီ)၊ညောင်ကန်မူဉာဏ်ကောက်(ကဝိမျက်မှန်) ရိုက်ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ရိုက်မဟုတ်သော်လည်း ပုံနှိပ်တိုက်ကွဲ့ မရှိသော စာအုပ်များကိုဂုဏ်း,ရှိသော်လည်း သုတ်,ဂါထာ,နိယံ နံပါတ်များကို ညွှန်းသော စာအုပ်များကိုဂုဏ်း (နံပါတ်လွဲဘွယ်မရှိ၍)ဖေါ်မပြတော့ပါ။ ထို့ပြင် ပါဠိတော်ကို 'ပါ', ယင်းနိဿယဟောင်းကို 'ပါ၊ သျ', နိဿယသစ်ကို 'ပါ၊ သျ၊ သစ်', အဋ္ဌကထာကို 'ဋ္ဌ', ယင်း နိဿယဟောင်းကို 'ဋ္ဌ၊ သျ', နိဿယသစ်ကို 'ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်', သီလက္ခန်ဋီကာဟောင်း ကို 'သီ၊ ဋီ', ဋီကာသစ်ကို 'သီ၊ ဋီ၊ သစ်', ဂဏ္ဌိဟောင်းကို 'ဂဏ္ဌိ', အသစ်ကို 'ဂဏ္ဌိသစ်', ပဋမအုပ်ကို '၁', ဒု-ကို '၂', တ-ကို '၃' ဟု သင်္ကေတပြုထားသည်။ ထို့ပြင် 'ပါ၊ ဋ္ဌ, ပါ၊ သျ, ဋ္ဌ၊ သျ, ယောဇနာ, ဂဏ္ဌိ' ဟု သင်္ကေတပြုရာတွင် ပါရာဇိကဏ်အဖြေဝယ်ကိုးရာ၌ 'ပါရာဇိကဏ်—ပါ, ဋ္ဌ, ပါ၊ သျ, ဋ္ဌ၊ သျ, ယောဇနာ, ဂဏ္ဌိ' ဟု မှတ်ပါ။ သီလက္ခန်, အဋ္ဌသာလိနီ တို့၌လည်း နည်းတူသိပါ။ ဤကျမ်းတွင် ကိုးကားထားသောကျမ်းများနှင့် သင်္ကေတကို 'တိပိဋကပါဠိ, မြန်မာအဘိဓာန်' ဝယ် ညွှန်ပြ ထားသကဲ့သို့ စနစ်တကျ ညွှန်ပြရန် စီစဉ်ထားသော်လည်း စက္ကူခန်မှန်းချက် မကိုက်ခဲ့၍ လိုနေရာနေရာမပေးနိုင်သောကြောင့် လိုရင်းအကျဉ်းမျှသာ ဖေါ်ပြလိုက်ရပါ၏။

မွတ်သားဘွယ်ရှု မာတိကာ

အင်ကြောင်းအရာ **စာမျက်နှာ**
ပဏာမ

ကျမ်ရင်း ၃-ကျမ်း ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ

၁။ ။အနက်ယောဇနာ

ပကတိ,ဝိကတိကတ္တား ၂-မျိုး ပေါ်အောင်ယောဇနာနှင့် ၂-မျိုးဖြစ်ပုံ ၂
'အာပတ္တိ,ဒုက္ကဋ္ဌဿ'၌ အနက် ၃-နည်းနှင့် 'တနည်းကား'နှင့် 'ဝါ'အထူး ၃၇
'တနည်းကား' နှင့် 'ဝါ' အနက်ပေးသည့်အခါ သုံးသင့်ရာ ၃၈
'တတ္ထ သိယာ' အနက်ယောဇနာနှင့် 'တတ္ထသိယာ' ၌ သိစရာ ၁၁၁
'ယထာဟ' အနက် ယောဇနာနှင့် 'ယထာဟ' ဝယ် သိမှတ်ဘွယ် ၁၁၀-၁
'ဣဒါနိ အာဟ' အနက်ပေးနည်း ၁၂၅
'စ, ပန' ဟု တက္ကတက်ဆုံ၌ အနက် ၁၉၂
'တတြ တုမှေဟိ အာဘူတံ' စသည်၌ 'တတြ' ၏ အစွဲ ၃၀၂
'သုဋ္ဌု ဝါ ခါဒတိ'စသည်၌ 'စ'သဒ္ဒါအဋ္ဌာနပယောဂကြုံ၍အနက် ၃၇၁
'တေဟိ ဓမ္မေဟိ။ ပ။ ဂန္ဆ သမ္မယုတ္တာ'၌သရုပ်ပေါ်အောင်အနက် ၄၉၀
ပဓာန,အပဓာန အစဉ်ကျ အနက်နှင့် ပဓာန, အပဓာန အစဉ် ၅၃၃-၄
'ပဗ္ဗပါပဿ၊ အဂ်ရဏံ' စသည်၌ နိယတ်,အနိယတ်ထည့်၍ အနက် ၃
'ဒဿနေန' ၏ ကရိဏ်းခံ၍ အနက်နှင့် ကရိဏ်း ခံနည်း ၁၆-၇
'နု သုကရာ' စသည်၌ ကတ္တား,ကံများထည့်၍ ယောဇနာ ၈၃
'နု ဘိက္ခဝေ အတ္တာနံ ပါတေတဗ္ဗံ'၌ ကတ္တားနှင့် အပဓာနကံ,'ယော ပါတေတယျ၊အာပတ္တိ ဒုက္ကဋ္ဌဿ'၌ပဓာနာပဓာနကံများထည့်၍အနက် ၁၆၈
'ကိံ ပန အညထာပိ ဂဟ္ဋဂဟဏံ ဟောတိတိ၊ဟောတိ'ကိုအပါဒါန် ခံလျက် လိုက်စပ်နည်းဖြင့် အနက် ၁၆၈
'ဣဒါနိ။ ပ။ အာရဒ္ဓံ' ၌ အနုသန္ဓေ, 'ဒဿေတုံ' ၏ ကရိဏ်း, 'အာရဒ္ဓံ' ၏ ကတ္တား ထည့်စွက်လျက် အနက် ၄၆၉
'အယုံ တသ္မိံ သမယေ'စသည် ၌ အနိယမဝါကျ စွက်၍ အနက် ၄၈၁
'ဓာရိယန္တီ ဝါ' စသည်၌ နိယမာနိယမ ကံ,ကတ္တား စွက်၍ အနက် ၄၈၃
'ယံ တံ အရိယာ အာစိက္ခန္တိ' စသည်၌ တုလျတ် စွတ်၍ အနက် ၄၉၀
'တဉ္စ ခေါ နော အသန္တံ' စသည်၌ သံဝဏ္ဏနာနှင့်အညီအနက် ၁၈၄
'ပီတိယာ စ ဝိရာဂါ' ၌ အဋ္ဌကထာနှင့် အညီ အနက် ၁၄၁၊၃၈၅

'ယော။ ပ။ တထာဂတဿ ပဟီနာ' ၌ အဋ္ဌကထာနှင့် အညီ အနက် ၁၆၇
'ယော ဧကာစီ။ ပ။ဟံသန္တိ' ၌ အဋ္ဌကထာနှင့် အညီ အနက် ၁၇၄
'တတြ သုဒံ။ ပဲ။ ဟောတိ' ၌ အဋ္ဌကထာနှင့်အညီအနက် ၁၈၃
'အဘ္ဘာမနာဝ' ၌ အဋ္ဌကထာအလိုက္ကျ အနက် ၄၈၉
'အတ္ထာနဝ အပါယံကောပိ' စသည်၌ အဋ္ဌကထာနှင့် အညီအနက် ၃၃၁
အာဂကာရဏံ(သင်း)၍ အနက်ဖေယျာဇနာ ၃၅၊၉၀၊၁၂၂၊၁၃၅၊
၁၅၉၊၁၇၂၊၁၈၃၊၂၂၄၊
၂၄၀၊၂၇၂၊၃၃၉၊၃၄၈၊
အာဂကာရ ထုတ်၍ အနက်ဖေယျာဇနာ ၃၅၊၁၂၂၊၁၃၄၊၁၅၀၊
၁၇၅၊၂၂၅၊၂၃၂၊၂၄၀၊
၂၄၂၊၂၅၀၊၂၅၁၊
အာဂကာရဏံ,ထုတ်၍ ဖေယျာဇနာနည်းနှင့် အမျိုးအစား ၃၆
ဝါက္ကျ အပြန်အလှန် အနက်ဖေယျာဇနာ ၄၆၊၉၁၊၁၄၁၊၂၇၂၊
၃၁၊၃၄၉၊၃၉၄၊၄၀၂၊
'ဝါက္ကျ အပြန်အလှန် အနက်ဖေယျာဇနာနည်း' ဟူသည် ၄၆
'ပဋ္ဌပေါဒဋ္ဌယံ' ၌ သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ ၂
'ဥပ္ပန္နေ' ၌ သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ ၃၈
'ဒုဿီကမ္ဟာ' ၌ သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ, ဝေါဟာရတ္ထ ၄၄
သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ, ဝေါဟာရတ္ထ ၃-မျိုး အထူး ၄၅
'သာလိမံသောဒနံ' ၌ သဒ္ဒတ္ထ ၁၁
'အပစ္စက္ခာတာ' ၌ သဒ္ဒတ္ထ ၁၂၃
'ကိသွိ ဝိယ' ၏ သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ ၁၈၄
'ဆန္နာဂမနံ ဝိယ' ၌ အဓိပ္ပါယတ္ထ ၂၂၄
'ဓာရိယမာနာသု' ၌ သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ ၂၃၃
'မညေ' ပုဒ်၏ သဒ္ဒတ္ထ ၃၀၂
'ဝိဇ္ဇာစရဏ' ၌ သဒ္ဒတ္ထ, အဘိဓေယျတ္ထ ၃၃၂
'ဆဇ္ဈဂဟေ' ၌ ဝေါဟာရတ္ထ, သဒ္ဒတ္ထ ၃၄၂
'သကုဏိကာ' ၌ သဒ္ဒတ္ထ ၃၄၉
'[illegible]' ၌ သဒ္ဒတ္ထ
'အရွိပနေန' ၌ သဒ္ဒတ္ထ ၄၀၁
'ပဟီတတ္တာသ' ၌ အတ္တသဒ္ဒတ္ထနှင့် 'အတ္တသဒ္ဒတ္ထ' စကားလုံး၌သိဘုယ် ၄၂၅
'အာဒိကတ္တာ' ၌ ဗာဟျတ္ထ, 'အာဒိကတ္တာ'သည် ဟိတ်မဟုတ် ၁၄၂
'အပ္ပမာဏော ဓမ္မေ' စသည်၌ အဘိဓေယျတ္ထကို ဖေါ်လျက်အနက် ၄၈၁

၂။ ။အတက်, အထွက်
အနုသန္ဓေတက် ၂၉၁၁၃၀
အနုသန္ဓေဝါကျ အနုသန္ဓေတက်လိုလျှင် ၃၀
သာဘောဂ(လျှင်းပါး၍, ဌပနာတိက)ပုစ္ဆာတက် (ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏ, ဝိတ္ထာရ ရည်၍ အဓိပ္ပါယ်တက် တက်ပုံ ၃၁၁-၂ ၌ ပါသည်။)
၄၊၀၂၊၉၃၊၁၃၇၊၁၆၂၊၁၇၇၊
၁၀၇၊ ၂၃၄၊ ၂၉၀၊ ၃၁၁-၂၊၃၄၂၊
အနုသန္ဓေဝါကျ ပုစ္ဆာတက်နည်း ၄
ပုစ္ဆာ ၂-မျိုး, စောဒနာ ၂-မျိုး ၆
သာဘောဂပုစ္ဆာနှင့် သာဘောဂစောဒနာ အမည်သာ ကွဲသည် ၆
သာဘောဂပုစ္ဆာ ၂-မျိုး, သာဘောဂစောဒနာ ၂-မျိုး ၆
ဗျဘိရေကဝါကျ အာဘော် ထားနည်း ၁၄၅
ဒဋ္ဌိတ္ထတိုင်း သုံးနိုင်သော အာဘောဂ ၁၀၇
သဘာဝ မကျသော ဌပနာ ၃၄၂
ဝါကျတခုလုံး မတက်စေသင့်ပုံနှင့် ဝါကျထူးပုံ ၃၄၃
ဌပနာဘောဂါဒိ (ဌပနာပဥ္စက) ပုစ္ဆာတက် ၃၅၉၊၃၉၆၊၄၁၉၊၄၄၂၊
သာဘောဂ(လျှင်းပါး၍,ဌပနာတိက)စောဒနာတက် (အာဂမဒဋ္ဌိကရဏ, သာဓက, ဥပကာရဏ ရည်၍ အားသီအသီး အဓိပ္ပါယ်တက် တက်ပုံ ၁၇-၌ ပါသည်။ ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏ, ဝိတ္ထာရ ရည်၍ အဓိပ္ပါယ်တက် တက်ပုံ ၄၀-၌ပါသည်။
၁၇၊ ၄၀၊ ၄၉၊ ၅၅၊ ၇၃၊ ၁၀၁၊
၁၁၃၊၁၅၄၊၂၂၇၊၂၅၁၊၂၈၅၊
ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ၌ အာဘော် ထားနည်း ၁၈
ဌပနာထားရာနှင့် အာဘော်ထားရာ၌ နယူပဒေသ ၇၃
မနုစ်သက်ရာ ဌပနာ, 'တုံ, တွံ' ၂-မျိုး ကျိုးပေးကြောင်းသာ ၁၀၁
ဌပနာဘောဂါဒိ(ဌပနာပဥ္စက)စောဒနာတက် ၃၇၂ ၄၀၃၊၄၂၆၊
၄၃၄၊၄၅၀၊၄၅၈၊၄၇၀၊၄၈၄၊၅၀၇၊၅၁၄၊
ဒေါသာရောပနစောဒနာတက်နှင့် 'စောဒနာတက်'ဟုမေးရာ၌ ၃၂၆
လီနန္တရစောဒနာတက် ၇၊၃၁၉
'လီနန္တရစောဒနာ'ဟူသည် ၇
အယုတ္တစောဒနာတက် ၃၀၅
အယုတ္တာဒဘောဂစောဒနာတက် (ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏ, ဝိတ္ထာရ ရည်၍

အခိုဂါယ်တက် တက်ပုံနှင့် ဝါကျတက် တက်ပုံပါသည်၊) ၂၆
ဒဋ္ဌိ ကူရပုံနှင့် ခဲ့ရပုံ, ခဲ့ခြင်း ၃-မျိုး ၂၃
အယုတ္တာစဝဒနာနှင့် အယုတ္တစောဒနာ ၃-မျိုး ၂၃
အာဘောဂစဝဒနာနှင့်အယုတ္တာဘောဂစောဒနာ ၂၃·ဂ
'နနုလော' သာ 'အာဘော်လော' ၂ဂ
ဗျဘိုရေကစောဒနာတက် ၁၂၅၊၃၃၄
ဗျဘိုရေကစောဒနာနှင့် ဗျတိုရေကစောဒနာပြယုဂ် ၁၂၆
ဗျဘိုဒရကာယုတ္တစောဒနာတက် ၃၃၅
အနုဒလာမပါပနာဒိကျမ်းရိုးတက် ၃၂၉၊၃ဂ၃၊၄၁၁၊၄၁၀၀
သဒ္ဒါနည်း အနုသန္ဓေထွက် ၄၁၀
ပညာ်နည်း အနုသန္ဓေထွက် ၂၉၁
သဒ္ဒါနည်း သာဘောဂ(လျဉ်းပါး၍,တိုက)ပုစ္ဆာထွက် ၆၄၊၁၉၄၊၃၅၂
'လျဉ်းပါး'ဟူသော ဝေါဟာရနှင့် 'အာဘော်'ဟူသောဝေါဟာရ ၆၅
လျဉ်းပါးဘွယ်ရာ၊ ရှိမှသာ၊ ဖွဲ့ရာ လျဉ်းပါးမြဲ ၆၅
ပညာ်နည်း အနာဘောဂပုစ္ဆာထွက် ၂၃၆
ပညတ်နည်း ဌပနာဘောဂါဒိ(ဌပနာပဉ္စက)ပုစ္ဆာထွက် ၄၉၂
လိုချင်းကောက် ၂-မျိုးနှင့်အထူး ၄၉၂
သဒ္ဒါနည်း သာဘောဂ(လျဉ်းပါး၍,ဌပနာတိုက)စောဒနာထွက် ၂၄၂
သဒ္ဒါနည်း ဌပနာဘောဂါဒိ(ဌပနာပဉ္စက)စောဒနာထွက် ၄၃၃
ပညာ်နည်း ဒေါသာရောပနစောဒနာထွက် ၂၀၉
'စောဒနာထွက်' ဟု သာမည မေးထုခြင် ၂၁၀
ပုစ္ဆနာကာရ(သို့ဟုတ်)စောဒနာကာရ ၂-မျိုး ၂၁၀
ပရမတ်နည်း ဒေါသာရောပနစောဒနာထွက် ၂၃၅
သဒ္ဒါနည်းအဘိဃာစ ကထွက်နှင့် အဘိယာစကထွက်ခြင်ထူးချက် ၂၁ဂ-၉
၂-နံ ၂ါက်ပုစ္ဆာ အမှာသာ, အထူးဂရုပြုသင့်သော အချက် ၂၅ဂ-၉

ပါဠိတော်ကကွာ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ

၃။ ။ဝါကျခွဲ, စာစပ်
'တတ္ထ' ချိလျက်၊ စကားတက်မူ မှတ်ယူဝိတ္ထာရ ၃
'ဝိဘ္ဘာရ' နှင့် 'ဟပါကဋ္ဌကရဏ' အထူး ၁၉
'အဒိပါယော, အဇ္ဈာ' ရှိက ဝိတ္ထာရ ၆၆
ဝိသေသာကျ ဖြစ်ပုံ ၉၄
'ကိရ' အမှတ်အသား နှင့် ဝါကျခွဲ ၁၂၃

'ဓေတန ဝုတ္တံ' အမှတ်အသားနှင့် ဝါကျခွဲ ၁၄၆
'ဝုတ္တမိုဓေတံ 'ဝယ်' ဝုတ္တံ,ဓေတံ' ကိုကဒ ကီ, ဝါစ် ဝါ,စဝစပ် ၂၀

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက်

'ခုတ္တာ' ဌ် ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်ကောက် ဂ
'ဝိဟာရဂတော' ဌ် ဝစနတ္ထနှင့်ဉာသ်ကောက် ၂၀
ဝိသေသနပုဒ်တို့ဌ် အရကောက် ထူးခြားချက် ၂၁
'ဂိဠ္ဟကူန' ဌ် ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်ကောက် ၃၀
'သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏ' ဌ် ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်ကောက် ၄၁
'အသဒ္ဓမ္မော' ဌ် ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်ကောက် ၅၀
'ပါဒါရဟံ' ဌ် ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်ကောက် ၅၇
'ဂဓောဘွော'ဌ် ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်,တွာဒိပစ္စယန္တိပုဒ်များနှင့်ဝိဂ္ဂဟ ၆၆-၇
'ဆိန္နဝဋ္ဋုပမက' ဌ် ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်ကောက် ၇၄
တုလျာဒိကရဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်များနှင့်တတိယာ, စတုတ္ထီဝိဂ္ဂဟ ၇၅
'မနုဿော'ဌ် ကိတဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက် ဂ၅
'သတ္ထာ ဌ် ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက် ၉၇
'ဂဒ္ဒ' ဌ် ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက် ၁၀၂
'ကာမ' ဌ် ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက် ၁၁၄
'ဓေဿာလိကာ' ဌ် ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက် ၁၂၇
'အနဝဇ္ဇသညီ' ဌ် ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက် ၁၃၇
'အညထတ္ထာဃယ' ဌ် ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက် ၁၄၆
'ပရိဘောဂ' ဌ် ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်ကောက် ၁၅၅
'ဉကွောဿတိပါရိသုဒ္ဓိ' ဌ် ဖြစ်သင့်သမျှ သမာသ်ဝစနတ္ထနှင့်ဉာသ် ၁၆၂
'ဒိဗ္ဗံ' ဌ် ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက် ၁၇၀
'ထုလ္လစ္ဆယံ' ဌ် ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်ကောက် ၁၇၉
'မစ္ဆရိနံ' ဌ် ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်ကောက် ၁၈၈

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'ဥပ္ပလဂန္ဓော' ဌ် လိင်, ဂိဏ်း, 'ဂန္ဓ' ဌ် ဓာတ်, ပစ္စည်း ဂ
မစ္ဆယုဂလနည်း ဓေါ် ဓာတုဒ္ဒါန ၉
'အာပတ္တိ' ဌ် လိင်္ဂါဒိ ၂၁
'ဆဒ္ဓဂဟ, နဂရ' တို့ဌ် လိင်, 'နဂ' ဌ် ဓာတ်ပစ္စည်း ၃၁
'ကာဋ္ဌ' ဌ် ဓာတ်, ပစ္စည်း ၄၂
'သတံ' ဌ် ဓာတ္ဝါဒိ ၅၀

'ကဟာပဏသ' ၌ ဓာတု, ပစ္စယ, ဝိဘတ်တို ၅၇
'သုက်•' ၌ ဓာတု, ပစ္စယ, လိင်, ဝိဘတ်တို ၆၇
'ဝဋ္ဋုမက' ၌ ဓာတ္ဌာဒိနှင့် 'ဝဋ္ဋုမ' ကဲ့ မေးသင့်ထု၌ အယူအဆ ၇၆
'ပရိသတိ' ၌ လိင်္ဂါဒိ, 'ပရိသတိ' နှင့် 'ပရိသတိ•' ၈၅-၆
'သမ္မထုယ' ၌ ဓာတ္ဌာဒိ ၉၆
'အဘိဝိညာပေသိ'၌ ဖြစ်သင့်သမျှ အနက်နှင့် လိုအပ်သော အနက် ၁၀၃
'ကဿဝ' ၌ လိင်, ဝိဘတ်, 'ဒဋ္ဌဗ္ဗံ' ၌ ဓာတ်, ပစ္စည်း ၁၁၅
သဗ္ဗနာမ် 'ကဿဝ' နှင့် နိပါတ် 'ကဿဝ' ၁၁၅
'ဝဏ္ဏနာ' ၌ လိင်္ဂါဒိနှင့်ထည့်သင့်သောကြိယာ, ကြိယာထည့်နည်း ၁၂၈
'ဆေဇ္ဇာယ' ၌ ဓာတ်, ပစ္စည်း, လိင်, ဝိဘတ် ၁၃၈
'သိနေရ, ဝတ္ထူဟိ' တို့၌ ဓာတ်, ပစ္စည်း, လိင် ၁၄၇
'ဝါသိ•' ၌ ဓာတ္ဌာဒိနှင့် ဝါသိ, ဝါသိ ၁၅၆
'ဥပေက္ခာယ' ၌ ဓာတ္ဌာဒိ ၁၆၃
'သဒိသ' ၌ ဓာတ်, ပစ္စည်း, ပစ္စယတ္ထ, လိင် ၁၇၁
'သမ္မရာယေ' ၌ လိင်္ဂါဒိ ၁၇၉
ဝိပလ္လာသ, ဒေယျ, ဒါန, အတ္ထ, မစ္ဆရ' တို့၌ ဓာတု, ပစ္စယ ၁၈၈

၆။ ။အာဝေဝါဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ရာဇ ပစ္စတ္ထိကာ, ဓုတ္တာ' ပုဒ်တို့၌ အာဝေဝါဂနှင့်သံဝဏ္ဏနာ ၉
အာဘေယျတ္တာ ၃-စား ၁၀
'ဒုဋ္ဌုလ္လဲ' ပုဒ်၌ အာဝေါဂ, သံဝဏ္ဏနာ နှင့် ဒုဋ္ဌု, ဒုဋ္ဌုံ ၂၁-၂
'ရာဇဂဟေ, ဂိဇ္ဈကူဋေ' ပုဒ်တို့၌ အာဝေါဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၃၁
'သံဝဏ္ဏနာ ဖွင့်ဆိုရာ၌ ပါဠိရင်းမှာ ရှိဒါမပြ် မရှိပြန်၌ အာဝေါ်ကြံနည်း ၃၂
'အပဂတကာဠကော' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဝေါဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၄၂
'ဒုယံဒုယသမာပတ္တိ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဝေါဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၅၀
'ယထာရုပံ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဝေါဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၅၇
'ရာဇဂဟံ ပဝိဋ္ဌော, ဓုတ္တာ' ပုဒ်တို့၌ (သံ)နှင့်'အယမေတ္ထဝစနတ္ထော'(အာ) ၆၂
'ပုဗ္ဗေနိဝါသော' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဝေါဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၇၆
'ဥဋ္ဌာယဒ္ဓိ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဝေါဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၈၆
'သတ္ထာ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဝေါဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၉၆
'အည့ဲ ပေတ္တိကံ အည့ဲ ပိတာမဟံ' ပုဒ်တို့၌ အာဝေါဂနှင့်သံဝဏ္ဏနာ ၁၀၃
'အာယာမ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဝေါဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၁၁၆
'ဝေသာလိကာ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဝေါဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၁၂၉

'ပုရာဏဒုတိယိကာယ' ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၁၃၈
'အညထတ္ထဲာယ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၁၄၇
'ပရိဘောဂေါ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၁၅၆
'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ'' ပုဒ်ကို့ ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနံာ ၁၆၃
'စက္ခု' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၁၇၁
'ထုလ္လစ္စယံ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၁၈၀
'တဉ္စ ခေါ နော အာသန္နံ' ပုဒ်တို့၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၁၈၉

၇။ ။ပါဠိအဆုံးအဖြတ်

ပစ္စတ္ထိကာ, ပစ္စတ္တိကာ ၁၀
သိက္ခာပဒါပတ္တိ ပဋိလဓမ္မေသု, သိက္ခာပဒါပတ္တိပဋိလေသု ၂၂
ဝဿနဝနံ, ဝဿာနဝနံ, ဝေသနဝနံ ၃၂
အပဂတကာဠကော, အပဟတကာဠကော ၄၂
ဒုံယုံဒုယသမာပတ္တိ, ဒုယံဒုယံသမာပတ္တိ, ဒယံဒယုံသမာပတ္တိ ၅၁
ပါဒတော, ပါဒကော ၅၉
'ရာဇကံ' ပါဠိ သင့်ကြောင်း ၆၈
ပရဝိညာဏေန ဝါဝိညာတာပိ, ပရဝိညာဏေန ပိ ဝိညာတာ ဝါ,
ပရဝိညာဏေန ဝိညာတာပိ ဝါ, ပရဝိညာဏဝိညာတာပိ ဝါ ၇၇
သြနဒ္ဓါယ, သြနဒ္ဓဳယ ၈၆
သတ္ထေ, သတ္တေ ၉၆
သေတဒ္ဓိကာ,သေတဒ္ဓံကာ,အဘိဓာန်ဒ္ဓီကာ နှင့်'သေတဒ္ဓိကာ' ၁၀၄-၅
တတာယံ, တဒါယံ ၁၁၆
သပ္ပန္ဒံ, သဲပ္ပံ တံ ၁၂၆
ဇဝိတက္ခယံ, ဇဝိတခယံ ၁၃၈
အထ ခေတံ, အထ ခွေတံ, အထ ခေါတံ ၁၄၈
ဟရတိ, အဝဟရတိ ၁၅၇
ဥပေက္ခာဝေဒနမေဝ, ဥပေက္ခကဂတမေဝ ၁၆၅
အပလိဗုန္ဒံ, အပလိဗုဒ္ဓံ ၁၇၂
ထုလ္လစ္စယံ, ထူလစ္စယံ ၁၈၀
ဝိပလ္လာသော, ဝိပ္ပလ္လာသော, ဝိပလာသော ၁၈၉

၈။ ။နယူပစာရ, ဥပမာစတုက္က

'အပဒါနံ အဟိမစ္ဆာ' ၌ နယူပစာရ ၁၀
ကေဒေသူပစာရနှင့် တွဲရသောနည်း, ကေဒေသူနှင့်ကေဒေသ။။အထူး ၁၁

ကေဒေသူနှင့် အာဝဲယဥ္ဂ, ဧကေဒေသျှုနှင့် သမုဒါယူ အတူတူ ၁၁
'ဂါမဓမ္မော' ဦး နယူပစာရ ၂၂၊၅၁
'ရာဇ' ဦး နယူပစာရ ၃၃
'ကာဋ္ဌက' ဦး နယူပစာရ ၄၂
အဓေဘဒူ ပစာ ရသင့်ရာ, ဓေဘဒူပစာနှင့်အဓေဘဒူပစာ ထူးပုံ ၅၂
'စကုဏ္ဌဘာဂံ' ဦး နယူပစာရ ၅၉
'ဓေထယျစိတ္တံ' ဦး နယူပစာရ ၆၉
'နိဝုတ္ထ' ဦး နယူပစာရနှင့် သမုဒါယူပစာ ဖြစ်ပုံ ၇၀
'နိဝါသ' ကို ၂-နည်း ဖွင့်ရာ၌ ထူးခြားချက် ၇၀
'ဝဿံဝုတ္ထာ' ဦး နယူပစာရနှင့် နယူပစာရ ဖြစ်ပုံ ၈၇
'ဘဂဝါ' ဦး နည်း, 'ကန္တာရ' ဦး ဥပစာ ၉၇
'ဂဇ္ဘ' ဦး နယူပစာရ ၁၀၅
'ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေ' ဦး နယူဥပစာရ, တဒ္ဓိတ် မဆင့်မှဥပစာရသည် ၁၁၆-၇
သဒိသူ, ဧကေဒေသျှုတို့နှင့် တဲ့သင့်သော ရုဋ္ဌိ, ရုဋ္ဌိ ၃-မျိုးအထူး ၁၁၇-၈
'ဝဇ္ဇီ' ဦး နယူပစာရ, ဧရုနည်း ရှင်းချက် ၁၃၀
'သိက္ခာပဒေ' ဦး နယူပစာရ ၁၃၉
'ယေ ပန' စသည်ဦး ဥပမာစတုက္ကနှင့် သံဃကမ္မာနိ' ဦး နယ ၁၄၈
'ပရိဘောဂေါ' ဦး နယူပစာရ ၁၅၇
'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ' ဦး နယူပစာရ ၁၆၅
'ဝိရိယဘာဝနာဗလနိဗ္ဗတ္တံ' ဦး နယူပစာရ ၁၇၂
'ထုလ္လစ္စယံ' ဦး နယ, 'ကဋုကပ္ပလံ' ဦး ဥပစာရ ၁၈၀
'လိင်္ဂပ်ပလ္လာသော' ဦး နယ, 'မစ္ဆရိနံ' ဦး ဥပစာရ ၁၈၉
[(၉)နံပါတ်မေးခွန်း အဖြေဦး မာတိကာရေးဘို့ မလို]

၁၀။ ။နေတ္တိနည်း

'အာဟ' ကြိယာ၏အရ ပဒဋ္ဌာနဟာရ နေတ္တိနည်း ၁၁
ပဒဋ္ဌာန်ဝယ် သိလွယ်ဘို့တွက် ကြောင်း,ကျိုး ဆက် ၁၂
'ဒယ္ဟေန္တော အာဟ' အရကောက် ၁၃
'ဝုတ္တံ' ဦး အနုတ္တဿအရ ခန္ဓေါတရကဟာရ နေတ္တိနည်း ၂၂
'ဗုဓ' ဓာတ်၏ မုချအရ အာရှယှာရှယှပဒဋ္ဌာနဟာရ နေတ္တိနည်း ၃၃
'ဗုဓ' ဓာတ်၏ အရ ၂-မျိုး ၃၄
'ကာဋ္ဌကဓမ္မ' ၏ အရ ခန္ဓေါတရကဟာရ နေတ္တိနည်း ၄၃
'ဂါမဓမ္မ' ၏အရ ဣန္ဒြိယောတရကဟာရ နေတ္တိနည်း ၅၃

'ဝိဘင်္ဂန့်နှိန်' ၏ အရ အာယတနောတရဏဟာရနေတ္တိနည်း ၆၀
'ထေယျစိတ္တာ' မှ မူဓျတ္ထကို ကောက်၍ ဣန္ဒြေယောတရဏဟာရ ၆၉
'ထေယျစိတ္တာ' ၏ အရ ဒေါသမူစိတ်ကိုလည်း ကောက်နိုင်ပုံ ၆၉
'ခန္ဓ' သဒ္ဒါဋ္ဌ ဝေဝစနဟာရ နေတ္တိနည်း ၇၉
'မနုဿာ' ဋ္ဌ ဒေသနာဟာရနှင့် ဒေသနာဟာရထုတ်နည်း ၂-မျိုး ၈၈-၉
'သတ္ထာ' ဋ္ဌ ဓာတ္ဝတ္ထအရ ဓာတောတရဏဟာရ နေတ္တိ နည်း ၉၇
'ဂဟ်' ၏ အရ အာယဘနောတရဏဟာရနှင့် 'ဂဟ်' အရရှင်းချက် ၁၀၆
'ဣဒံ စျာနံ ကာမနမော နိဿရဏံ' ဋ္ဌ ဒေသနာဟာရ နေတ္တိနည်း ၁၁၉
'အဗ္ဘုဒ' ၏ အရ သြဒယျာရုယျအန္ဒယပဒဋ္ဌာန်ဟာရ နေတ္တိနည်း ၁၃၁
'သပ္ပုရိသူပနိဿယ' သည် အကြောင်း 'အတ္တသမ္မာပဏိဓိ' သည်အကျိုး ၁၃၂
'ကုသပုဏ္ဏာ' ၏အရ ဣန္ဒြေယျာတရဏဟာရ နေတ္တိနည်း ၁၃၉
'ဝိပ္ပဋိသာရဆယ' ၏အရ အာဝဇ္ဇဟာရ နေတ္တိနည်း ၁၄၉
'ဝါသိသာမိကော' ဝယ် ဓာတောတရဏဟာရ နေတ္တိနည်း ၁၅၇
'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ'' ၏ အာဘိမေယျတ္ထကိုယူ၍ ပဒဋ္ဌာနဟာရ ၁၆၆
'စက္ခု' ၏ အရ လက္ခဏဟာရ နေတ္တိနည်း ၁၇၃
'ကဋ္ဌကပွလံ'၏အရ ပဒဋ္ဌာနဟာရ နေတ္တိနည်း ၁၈၁
'ဒဒေယျာမ'၏ အရ လက္ခဏဟာရနေတ္တိနည်း ၁၉၀

သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ

၂။ ။ဘတ္ထုဒ္ဒါရ, အဓိပ္ပေတတ္ထ

'ဝါ' သဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဒါရနှင့် 'ဝါ' သဒ္ဒါနှင့် ရှာဖွေချက် ၂၂၃
'ဟိ' သဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဒါရနှင့် အဓိဓပ္ပတတ္ထ ၂၃၅
'ကောဋ္ဌိ' ၏ အတ္ထုဒ္ဒါရ,အဓိပ္ပေတတ္ထနှင့် 'ကောဋ္ဌိ' အနက်ရှာဖွေချက် ၂၅၂

၃။ ။'ကိဉ္စာပိ' စသောသဒ္ဒါများ ထားရခြင်းအကြောင်းနှင့် စောဒကာဘောဂ်ါဒိစတုက္က

'ကိဉ္စာပိ ပဉ္စသီလတော့' စသည်၌ 'ကိဉ္စာပိ' (ပ)နှင့် စတုက္က ၁၉၅
'ကိဉ္စာပိ' စသောသဒ္ဒါများ ထားရခြင်းအကြောင်း ၁၉၅
စောဒကာဘောဂ်ါဒိစတုက္ကဋ္ဌ သီဘွယ် ၁၉၆
'သဒ္ဓာစပိ သဋ္ဌိဟာနဋ္ဌ ဃဒရ' စသည်၌ 'သဒ္ဓာစပိ'(ပ) နှင့် စတုက္က ၂၁၀
'ဣမသ္မိံ ပန သာမညဖလေ' စသည်၌ 'ပန' (ပ) နှင့် စတုက္က ၂၁၉
'ကိဉ္စာပိ တေသံ ဘိက္ခူနံ' စသည်၌ 'ကိဉ္စာပိ'(ပ) နှင့် စတုက္က ၂၂၈
'ဧဝဉ္စိ နိသိန္နဿ စမ္မမံသနှာရုနိ' စသည်၌ 'အဿ'(ပ) နှင့် စတုက္က ၂၃၆
'ပါဋိယံ ပန နအာရဒ္ဓ'' ဋ္ဌ 'ပန'ကို ရှု၍ စောဒကာဘောဂ်ါဒိစတုက္က ၂၄၃

'အမ္မဝဋ္ဌော တိက္ခတ္တုံ မဟာသဒ္ဒေန အဝေါစ။ ကသ္မာ အဝေါစ'
စသည်၌ စောဒနာအမည်နှင့် စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က ၂၅၂
'အထေနတ္တာယေဝ' ၌ 'ဧဝ' ကိုရှု၍ စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က ၂၅၉
'ကာမံ တီသု ဣရိယာပထေသု' စသည်၌ စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က ၂၆၆
'အနေကေသု အာသရထာဒီသု ယာနေသု ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ' စသည်၌
စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္ကနှင့် 'အပိ' သဒ္ဒါ၏ ဇောတကတ္ထ ၂၇၆
အရုဈတ္ထ 'အပိ' သဒ္ဒါ၏ အမှတ်အသားနှင့် 'အပိ,ပိ' ၂-မျိုးသင့်ပုံ ၂၇၇
'သော တေန ဖရုသံ ဝုစ္စမာနောပ်' စသည်၌ စတုက္က ၂၈၅
'ကိဉ္စာပိ အာယတနာနံ ဖုသနကိစ္စံ ဝိယ ဝုတ္တံ' စသည်၌ 'ကိဉ္စာပိ'
ထားရခြင်းအကြောင်းနှင့် စောဒကာဘောဂ, ပရိဟာရကာဘောဂ ၂၉၂
'တေသံ နိဝါသော ဇေကောပိ' စသည်၌ 'အပိ' အနက်နှင့်အဓိပ္ပါယ် ၂၉၈
'နန္ဒသစရိယ လောမံ သဇီဝေါ ဝိယ နဟံသတိ' စသည်၌ 'ကိဉ္စာပိ'
ထားရခြင်း အကြောင်းနှင့် စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က ၃၀၆
'ကိံ ဇိဝကော ပနမယ္ပံ လ္ဟဒံ သြဘာသနိမိတ္တကမ္မန္တံ ဇာနာတီတိ'
စသည်၌ စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က ၃၁၃
'နု ကေဝလဉ္စ ဘဂဝါယေဝ ပါဏာတိပါတာ ပဋိဝိရတော'
စသည်၌ စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က ၃၁၉
'နု သုတ္တပရိယောသာနေယေဝ အကမ္ပိတ္ထာတိ ဓဝဒိတမ္ဘာ'
စသည်၌ စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က ၃၂၃
'ကတမေ စ ပန တေ ဓမ္မာ ဘဂဝတာ ဧဝံ ဓာတုမိတာတိ'
စသည်၌ စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က ၃၃၅
'ပဗ္ဗဇိတော ဟိ ကုန္ဒဂါရဂရုတနုပါသာဒဒေဝဝိမာနာဒီသု'
စသည်၌ စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က ၃၄၄
'တံ သော ဝတ္ထုပဋိစ္ဆန္နတ္တာ' စသည်၌ စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က ၃၅၂

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက်က

'ပြဟ္မဏော' ၌ ဝိဂ္ဂဟ, ဝစနသက်ကနှင့် ဝစနဆက်က'ဟူသည် ၄၉၃
သကတ်ကို ဝစနဟေတု ဆိုရာဝယ် ၁၉၈
'ဣတိ' သဒ္ဒါ မထည့်သွင်းခြင်း အကြောင်းနှင့် ဝစနပဉ္စက, စတုက္က ၁၉၈
တဒ္ဓိတ်သဒ္ဒတ္ထ, ကိတ်ဘာဝဝိဂ္ဂဟလို၌ ဝစနဟေတု မရခြင်းအကြောင်း ၁၉၈
ဝိဂ္ဂဟအားလုံးနှင့် 'ဣတိ' သဒ္ဒါ ၁၉၉
'ဃရာဝါသေသာ' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက်က ၂၁၀
'အဓိပ္ပေတံ' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက်က ၂၁၉

'အာဃာတေတာ' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့်ပရမတ္ထသဒ္ဒါ၌ ပြုနိုင်သော ဝိဂ္ဂဟ ၂၂၈-၉
'ပလ္လင်' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက်က ၂၃၆
'အာနိသံသော' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက်က ၂၆၃
'နာမဂေါတ္တံ' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက်က ၂၅၃
'သုစိ' ၌ ဝိဂ္ဂဟ, ဝစနဆက်ကနှင့် ဝိဂ္ဂဟ စိစစ်ချက် ၂၅၉
'မာနထဒ္ဓ' ၌ အစိတ်, အပေါင်းဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက် ၂၆၇
'ကရေဏ္ဍ' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက် ၂၇၇
'ဝဓိယမာနော' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက် ၂၈၆
'ဖုသနကိစ္စံ' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက် ၂၉၂
'ဇနပဒိနော' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက် ၂၉၉
'သရီရ' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက် ၃၀၆
'ပုဏ္ဏော' ၌ အသပဒဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက် ၃၁၃
'သတ္တံ' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက် ၃၁၉
'ဝုတ္တံ' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက် ၃၂၄
'ပုထုအာရမ္မဏာ' ၌ ဝိဂ္ဂဟ နှင့် ဝစနဆက် ၃၃၁
'ဒဿနီယာ' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက် ၃၄၅
'ဝတ္ထုဂုယ်' ၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနဆက် ၃၅၃

၅။ ။ဟိတ်၏ သမ္မန်, ယင်းသမ္မန်စာစပ်နှင့်ပစ္စယတ္ထ

'သဲ့မာဒိန္နတာယ' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္မန်နှင့် စာစပ် ၁၄၉
သမ္မန်ခံရာ၌ အခြေခံစနစ်နှင့်ပကတိ,ဝိကတ် ၂-ခုရှိသော် ပကတိကိုခံ ၁၉၉
ဟိတ်၏သမ္မန်ကို ခံရာ၌ အဓိကအချက် ၂၀၀
ဟိတ်၏သမ္မန်ကို အနက်ပေးနည်းနှင့် စာစပ်နည်း ၂၀၀
ဝစ္စနှင့် ၀ါစ္စ ၂၀၁
'ဟိတ်၏သမ္မန်, ဘာဝယောဂပုဒ်,အန္တတ္ထ,ဗာဟုတ္တ' ဝေါဟာရ ၂၀၂
'ဥဿန္နတ္တာ' ဟိတ်၏ သမ္မန်နှင့် ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်၌ ပစ္စယတ္ထ ၂၁၁
ဟိတ်၏သမ္မန်ခံရာ၌ သတိထားဘွယ် ၂၁၁
ဘာဝယောဂပုဒ်သည် ကိတ်ဖြစ်အံ့ ပစ္စယတ္ထကား ကံ,ကတ္တား တပါး
ပါးသာ။ သမာသ်, တဒ္ဓိတ်ဖြစ်အံ့ ပစ္စယတ္ထကား ကတ္တားသာ ၂၁၁-၂
သမာသ်, တဒ္ဓိတ်တို့၌ 'ကတ္တား', ဗဟုဗ္ဗီဟိ၌ 'ပစ္စယ' ဟူသည် ၂၁၂-၃
'အသမ္မောဟမုခံ' ကို ဟေတုမန္တဝိသေသနကြ၍ ယင်းဟိတ်၏
သမ္မန်နှင့် စာစပ်, ဟေတုမန္တဝိသေသန၌ သိဘွယ် ၂၂၀
ဝိသေသနပုဒ်ကို ဟိတ်ခတ်သော် ဝိသေသျပုဒ်ကို သမ္မန်ခံ ၂၂၁

'နတ္ထိ' ကြိယာကို ဟိတ်ကြဲ၍ ၎င်း၏ သမ္မန်နှင့် စာစပ် ၂၂၉
'ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ' ဟိတ်၏ သမ္မန်နှင့် ဘာဝယောဂပုဒ်၌ ပစ္စယတ္ထ ၂၃၆
'မာရိတတ္တာ'ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္မန်နှင့် စာဒပ် ၂၄၄
'မာရိထတ္တာ'ဝယ် 'တ္တ' သမ္မန်နှင့် ယင်း၏ အနက်၌ ပူဆချက် ၂၄၄
'မာနထဒ္ဓတာယ' ဟိတ်၏ သမ္မန်, ယင်းသမ္မန် စာစပ်နှင့် ဝါစ္စတ္ထ ၂၅၃
'အထေနတ္တာ' ဟိတ်၏ သမ္မန်နှင့် ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်၌ ပစ္စယတ္ထ ၂၆၀
'မာနထဒ္ဓဟာယ' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္မန်နှင့် စာစစ် ၂၆၃
'ပဟ္ဖိုတတာယ' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္မန်နှင့် စာစပ် ၂၇၀
'ဝုစ္စမာနတ္တာ'ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္မန်နှင့် စာစပ် ၂၈၆
ဝုဘာဝုတ္တကံတို့တွင် ဝုတ္တကံကို သမ္မန်ခဲ ၂၈၆
'ဖုသနကိစ္စတာ' ၌ ဘာဝ, တာသမ္မန်နှင့် ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်၌ အနက် ၂၉၃
'သမိတပါပတ္တာ' ၌ သမ္မန် ၂-မျိုးနှင့် ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်၌ အနက် ၂၉၉
'ဌိတလောမတာ' ၌ တာသမ္မန်, အနက်နှင့် 'ဌိတလောမ'၏ဝါစ္စတ္ထ ၃၀၆
'မာသပုဏ္ဏတာယ' ၌ တာသမ္မန်နှင့် စာစပ် ၃၁၃
'ဝိဟဋ္ဌနဘာဝတော' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္မန်နှင့်စာစပ် ၃၂၀
'နိဂ္ဂါထကတ္တာ'၏ သမ္မန်, ယင်းသမ္မန် စာစပ်နှင့် ဝါစ္စတ္ထ ၃၂၃
'ပုထုအာရမ္မဏတော'ဟိတ်၏သမ္မန်နှင့် 'ပုထုအာရမ္မဏ'၏ဝါစ္စတ္ထ ၃၃၆
'ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ'ဟိတ်၏သမ္မန်,စာစပ်နှင့်ဘာဝယောဂပုဒ်၏ပစ္စယတ္ထ ၃၄၄
'ဝတ္ထုပဋိစ္ဆန္နတ္တာ'ဟိတ်၏သမ္မန်,စာစပ်နှင့် ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်၏ပစ္စယတ္ထ ၃၅၄

၆။ ။အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'မဟာဘောဂဂါ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၂၀၂
သံဝဏ္ဏနာဆက် ၂၀၃
'ပစ္စာဇာတော,ဣတိ ပဋိသဉ္ဓိက္ခတိ'တို့၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၂၁၃
'သန္တုဋ္ဌော'၌ အာ, သံနှင့် 'သမန္နာဂတ' ဖြင့်ဖွင့်ရာ၌ ကြုံနည်း ၂၂၁
'မမံဝါ' ပုဒ်တို့ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၂၂၉
'ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယ'ပုဒ်တို့ကိုဖွင့်ရာ၌အာဘောဂနှင့်သံဝဏ္ဏနာ ၂၃၃
'ဓမ္မစက္ခု'ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၂၄၆
'မာတာပေတ္တိဘံ'ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၂၅၄
'အတ္တာနာ'ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၂၆၀
'ကန္ဒရံ'၌ အာဘောဂ, သံဝဏ္ဏနာနှင့် တူသော ထူးသော'က'နှင့်'ကံ' ၂၆၈
'ပဋ္ဌမဇ္ဈာနံ ဟတ္ထိနိကာသတာနိ'စသည်၌ အာဘောဂနှင့်သံဝဏ္ဏနာ ၂၇၀
အနက်မဲ့ကို ဖွင့်ခြင်းသည်ပင် အနက်ဖွင့် ၂၇၀

ဓာတုနမတ္ထာတိဿယဓေယျာဂနည်း ၂၃၉
'အာရောဟဏီယံ'ကို ကိတ်,တဒ္ဓိတ်, သမာသ် ယူ၍ ဖေါ်ရာ၌ ၂၀၀
'တိဏ္ဏဝိဒ်ကိုစ္ဆာ, ဒါသဗျာ'ပုဒ်တို့ကို ပွင့်ရာ၌ အာနှင့်သံ ၂၀၂
ဘာဝတဒ္ဓိတ် ကြုံသင့်သော အမှတ်အသား ၂၀၂
'ဖုဿ ဖုဿ ပဋိသံဝေဒေန္တိ'ပုဒ်တို့ကိုဖွင့်ရာ၌အာဘောဂနှင့်သံဝဏ္ဏနာ ၂၉၃
'ကောဿလေဿ'ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၂၉၉
'ဆမ္ဘိတတ္တံ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၃၀၃
'လောမဟံသာ, စာတုမာသိနိယာ'ပုဒ်တို့ကို ဖွင့်ရာ၌ အာနှင့်သံ ၃၁၄
'နိဟိဘဒဏ္ဍော နိဟိတသတ္ထော'ပုဒ်တို့ကို ဖွင့်ရာ၌ အာနှင့်သံ ၃၂၀
'ဣမသ္မိံ ပန ဝေယျာကရဏသ္မိံ' ပုဒ်တို့ကို ဖွင့်ရာ၌ အာနှင့်သံ ၃၂၈
'ယဿဘုစ္စံ'ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၃၃၆
'ရာဇဂဟေ'ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၃၄၅
'ဝတ္ထဂုယ္ဟ,တထာရူပံ'ပုဒ်တို့ကိုဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၃၅၄

၃။ ။နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ, ဝိပလ္လာသဖြစ်ပုံ

'နိဒဟိတ္ဝာ'ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၂၀၄
'ပလိဗေဝဓ'ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၂၁၄
'သန္တိဋ္ဌေဝ'ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၂၂၁
'တေဒဂ္ဂံ'ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၂၃၀
'ပလ္လင်္ကံ' ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၂၃၂
'ဘဂဝါ' ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၂၄၆၊၃၂၁
'မာတာပေတ္တိကံ' ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၂၅၄
'ပိသုဏ' ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၂၆၀
'ဖရုသ' ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၂၆၈
'ကဋ္ဌဟာရီ' ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့်ရှုပ်ပြီးပုံ ၂၀၀
'အဘိက္ကန္တံ' ပုဒ် ဝိပလ္လာသ ဖြစ်ပုံ ၂၀၇
'ဖုဿ' ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၂၉၃
'ရူဋ္ဌ' ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၃၁၀
'ဆမ္ဘိတတ္တံ'ဌ် ရသင့်သော နိရုတ္တိနည်းနှင့် 'ဟံသော'ရှုပ်ပြီးပုံ ၃၁၇
'ဒေါသိနာ'ဌ် ဖြစ်သင့်သော နိရုတ္တိနည်းနှင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၃၁၄
'လောက' ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၃၂၀
'ယဿဘုဉ်' ပုဒ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ ၃၃၆

'လက္ခဏာ' ပုဒ် နိဂုတ်နည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံ ၃၄၅
'ဂုယှံ' ပုဒ် ရုပ်ပြီးပုံ ၃၅၄

ဂ။ ။အဓိပ္ပါယ်အဆုံးအဖြတ်

ပဥ္စသီလဆက် သရဏဂမနကမဟာနိသံသ, ဖလဖြစ်ခြင်းအကြောင်း ၂၀၄
'သပ္ပာဓေခ' စသောစကားရပ်ဖြင့် ဆောင်၍ သိအပ်သော အဓိပ္ပါယ် ၂၁၄
သာမညဖလသုတ်၌ သပ္ပဇည ၄-ပါးလုံး ရခြင်းအကြောင်း ၂၂၂
'ပပွနေတ္တိ' ပုဒ်၌ ယူရမည့်ခမ္မ ၂၃၀
ပလ္လင်၏ သဏ္ဌာန်နှင့် ဣခါခိပေါတ ပလ္လင် ၂၃၂
အဘာဝတသတ်မင်း ခံရမည့်ငရဲနှင့် ငရဲသင်္ကန်း, ဖြစ်ရမည့် ပုဂ္ဂိုလ် ၂၄၂
အန္ဓဋ္ဌသည် မိခိ ကဖြာယန မည်ကြောင်းကို ဆိုရာ၌ ဝိနိစ္ဆယ ၂၅၄
မခနာပခဒါသိကနတ်ဘို့ ဖြစ်ရာဘုံနှင့် ပျက်စီးကြုံ ၂၆၁
'ခမွစက္ခု' အာရုံနှင့် ဖြစ်ပုံ အခြင်းအရာ ၂၆၉
အဘာတသတ်မင်း၏ ချွေးထုတ်ခြင်း၏အကြောင်း ၂၈၁
အတတ်သင်ပေးသော တိဘို့ကို ဆရာအမှတ်ဖြင့်, မင်းကို ကြောက်သဖြင့် ရှိခိုးသော ပုဂ္ဂိုလ်အား သရဏကုံ ပျက်,မပျက် ၂၈၈
အာယဘန,ဖဿဘို့၏ ဖုသနကိစ္စကိုမပြီးစေ, ပြီးစေခြင်းအကြောင်း ၂၉၄
'ကောသဓလသု'ဟူ၍ ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ဆိုရခြင်း အကြောင်း ၃၀၁
'အဟုခဒဝဘယံ'၌ ဘယဘေဒနှင့် ဣခါခိပေါတ ဘယ ၃၀၃
အဘာတသက်မင်းသည် မင်း, အမတ် ခြံရံလျက် နေခြင်းအကျိုး ၃၁၄
'ဒဿ' အာရုံနှင့် 'သဉ္ဇာ' အာရ ၃၂၁
ပြဟ္မဒတ္တသုဘဉ်ကို ဟောကြားမူရာ၌ မြေလျှုံရာ အဓါနှင့်အကြိမ် ၃၂၉
ကိုယ်ဝန် ပျက်ခြင်းနှင့် မပျက်အောင် ပြုပုံ ၃၃၃
ဃသကုသဝဘဝိရတိ၏ အာရုံနှင့် အာရုံ ၃၄၆
ကဒံဂါ, ဝိဒိကိစ္ဆာ, အဓိမုစ္စနတာ တို့၏ အထူးနှင့် ဝတ္ထုကုယ်ကို ပြတော်မူရာ၌ အဆုံးအဖြတ် ၃၅၅

၆။ ။ဂါထာစီ, ဆန်းစစ်, ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည်

'အပ္ပကေနပိ မေဓာဝီ' ဂါထာ ဆန်းစစ်နှင့် ဂါထာ,ဆန်းအမည် ၂၀၅
'အာဒိဒ္ဓံ သီလံ ဒဿေယျ' ဂါထာ ဆန်းစစ်နှင့် ဂါထာ,ဆန်းအမည် ၂၁၄
'စာတုဒ္ဒိသော အပ္ပဋိဃော စ ဟောတိ' ဂါထာ၏အပည် ၂၂၂၊ ၂၃၈
'ပုဏ္ဏ ဝါသော မံ ပဉ္ဉံ' ဂါထာ၏ ဂါထာ,ဆန်းအမည် ၂၃၀
'ဗုဒ္ဓါပိ ဗုဒ္ဓဿ, ဘဂ္ဂေယျဝဏ္ဏံ' ဂါထာ၏ ဂါထာ,ဆန်းအမည် ၂၄၂
အာဠာရပိုမ္ဘ ဆန်းခွင့်ပြု ၂၄၂

'နု ပုဗ္ဗဂန္ဓော ပဠိဝါတမေတိ' ဂါထာ ဆန်းစစ်နှင့် အမည် ၂၆၁
'သော အဟံ ဝိစရိဿာမိ' ဂါထာ ဆန်းစစ်နှင့် ဂါထာ,ဆန်းအမည် ၂၆၄
'ဧဝံ ယဿာနုဘာဝေန' ဂါထာ၏ ဂါထာ,ဆန်းအမည် ၃၂၉
ဂါထာစီပုံနှင့် ဂါထာအမည် ၂၅၅၊ ၂၆၉၊ ၂၈၁၊ ၂၈၈၊ ၃၀၀၊
၃၀၈၊ ၃၁၅၊ ၃၂၁၊ ၃၃၃၊ ၃၄၆၊ ၃၅၅၊
၁၀။ ။ဘာဝလက်ခဏ
'အပ္ပကေနပိ မေဓာဝိ' အစချီသော ဂါထာ၌ ဘာဝလက်ခဏထုတ်ပုံ ၂၀၅
'သမုဋ္ဌာပန'ဟူသည်(ထို.ပြင်)ဘာဝစသည်၌ သိဘွယ် ၂၀၅-၆
'အာဒိမှိ သီလံ ဒဠှဿမျှ' အချီးသော ဂါထာ၌ ဘာဝလက်ခဏ ၂၁၅
'သန္တုဿမာနော'၌ အန္တိတ္ထကို ယူ၍ ဘာဂလက်ခဏ ထုတ်ပုံ ၂၂၂
'အာဿာတော'၏အရ ကောက်၍ ဘာဝလက်ခဏ ထုတ်ပုံ ၂၃၈
'နုလဘတိ'၏အရ ဘာဝလက်ခဏ ထုတ်ပုံ ၂၆၇
'အမ္ဘဋ္ဌော တိက္ခတ္တုံ မဟာသဒ္ဒန အဝေါစ'၌ ဘာဝလက်ခဏ ၃၅၅
'သဗ္ဗာ ဒိသာ သပ္ပုရိသော ပဝါယတိ'၌ ဘာဝလက်ခဏ ထုတ်ပုံ ၂၆၂
'သောဟံ ဘဂဝန္တံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ'၌ ဘာဝလက်ခဏ ထုတ်ပုံ ၂၇၀
'ရညော်ပိ ဘဂဝတော ဂုဏာကထံ'စသည်၌ ဘာဝလက်ခဏ ၂၈၁
'အဘိက္ကန္တံ ဓာဝ ဂေါတမ'၌ ဘာဝလက်ခဏ ထုတ်ပုံ ၂၈၈
အရာကျယ်သော မေးခွန်း မမေးသင့် ၂၈၈
'နမဿမာနော'ကို ကိုယ်ပြု၍ ဘာဝလက်ခဏ ထုတ်ပုံ ၂၉၅
'တေသံ။ ပ။ ကော်သလာ'တိဝုစ္စတိ'၌ ဘာဝလက်ခဏ ထုတ်ပုံ ၃၀၁
'ဘီရုံ'ကို ကိုယ်ပြု၍ ဘာဝလက်ခဏ ထုတ်ပုံ ၃၀၈
'ပုတ္တာသိနေဟာ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ'ကို ကိုယ်ပြု၍ ဘာဝလက်ခဏ ထုတ်ပုံ ၃၁၅
'ဝိဟာရန'၌ ဓာတ်၏ အရကို ကိုယ်ပြု၍ ဘာဝလက်ခဏ ထုတ်ပုံ ၃၂၂
'ဒေသိတဿ'ဝယ် 'ဒိသ'ဓာတ်၏ အရကို ကိုယ်ပြု၍ ဘာဝလက်ခဏ ၃၂၉
'ဝဒမာနာ'၏ အရကို ကိုယ်ပြု၍ ဘာဝလက်ခဏ ထုတ်ပုံ ၃၃၇
'ဂတာသေ'ဝယ် အန္တိတ္ထ ကို ကိုယ်ပြု၍ ဘာဝလက်ခဏ ထုတ်ပုံ ၃၄၇
'ပဋိယတော'ဝယ် ဓာတ်၏ အရကို ကိုယ်ပြု၍ ဘာဝလက်ခဏထုတ်ပုံ ၃၅၅

ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ

၃။ ။ဝါကျသဲလွှယ်ပုံ, 'ဝါ'စသော, 'ဝေဒိတဗ္ဗံ'စသောသဒ္ဒါတို့
ထားရခြင်း အကြောင်း, ပယ်အပ်သော ဒေါသ
'ဗုဒ္ဓန္တိဝနံဝါ' စသည်၌'ဝါ'သဒ္ဒါ ထားရခြင်း အကြောင်း ၃၆၀
'ဝါ'စသည် ထားရကြောင်းနှင့် သဒ္ဒါ,အနက်, ကြောင်း ,ကျိုးယူပုံ ၃၆၀

အနက်သည် အကြောင်း, သဒ္ဒါသည် အကျိုး, 'ဥ၊ကေသဝ'မိန့်ချက် ၃၆၁
သဒ္ဒါမကွဲ၊ အနက်လဲ၊ ထား၊မြဲ ဝါ,ထဝါ ၃၆၂
'သုဋ္ဌုဝါ ခါဒတိ' စသည်၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါကား၊ရခြင်း၊အကြောင်း ၃၇၂
'အလုပ္ဘနမတ္တမေဝ ဝါ'စသည်၌'ဝါ'သဒ္ဒါထား၊ရခြင်း၊အကြောင်း ၃၈၀
'တိတ္ထိယာနံ ဝါ' စသည်၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါ ထား၊ရခြင်း၊အကြောင်း ၃၉၆
'သဘာဝံ ဝါ ဝိစိနန္တော'စသည်၌'ဝါ'ဖြင့်လဲလှယ်အပ်သော အနက် ၄၀၄
'ယသ္မာ ဝါ ရူပကာယေ' စသည်၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါဖြင့် လဲလှယ်ပုံ ၄၁၁
'သမ္မဿတော ဇာတံ သမ္မဿေဝါ'စသည်၌'ဝါ'သဒ္ဒါထား၊ရကြောင်း၄၄၃
'ယဿ ဝါ ပပတ္တန္တိ'စသည်၌'ဝါ'သဒ္ဒါ ဆို၊ရကြောင်း ၄၅၀၊၅၀၈
'ဂန္ဓဗ္ဗာဘာဝတော ဝါ' စသည်၌'ဝါ'သဒ္ဒါ ဆို၊ရခြင်း၊အကြောင်း ၄၇၀
'ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏော ဝါ'စသည်၌ 'ဝါ'သဒ္ဒါထား၊ရခြင်း၊အကြောင်း ၄၇၇
'ဓာရိယန္တိ ဝါ ပစ္စယေဟိ'စသည်၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါများ၊ထား၊ရကြောင်း ၄၈၄
'ပယောဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ'၌ 'ဝေဒိတဗ္ဗံ'သဒ္ဒါထား၊ရခြင်း၊အကြောင်း ၄၈၈
'ဧသသခဲတ'ဣ' ၌ 'စ' သဒ္ဒါ ထား၊ရခြင်း၊အကြောင်း ၄၂၀
'ဝိညာပနတ္ထာ။ ပ။။ ဂုစ္စတိ'၌' 'ပုစ္စတိ' ထား၊ရပုံနှင့် အကြောင်း ၄၉၄
'တေန ဂုတ္တံ ဘူရိဂုစ္စတိ' စသည်၌ 'တေန ဂုတ္တံ' ထား၊ရကြောင်း ၅၀၀
'တေန ဂုတ္တံ' စသော သဒ္ဒါတို့ ထား၊ရခြင်း၊အကြောင်း ၅၀၁
'အပိစ ပညာယ ဧတံ အဓိဝစနံ ၌' 'အပိစ' ဆို၊ရခြင်း၊အကြောင်း ၅၀၁
'ဂ္ဂမိနာ ။ပ။။ ဝိပ္ပဋိနံ ကထိတံ' ၌ 'ကထိတံ' ဟု ထား၊ရပုံ ၅၁၄
'အနုဘုတ္တာပဂတုပ္ပန္နံ' နှင့် 'ဘုတ္တာပဂတုပ္ပန္နံ' အထူး ၄၂၀
'အဒေါသာမောဟသုပိ ဧသေဝနယော' ဖြင့် ပယ်အပ်ဒေါသ ၃၈၀
ဝါကျာရမ္ဘဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သောဒေါသ ၃၈၀
'ဧဝံ သဗ္ဗပဒနိဒ္ဒေသေသု' စသော ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ ၃၈၈
နိဂမဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ ၃၈၈
'လဇ္ဇာ ဝိဂတာ စိကိစ္ဆာတိ ဝိစိကိစ္ဆာ' ဖြင့် ပယ်အပ်သောဒေါသ ၄၀၄
ဝိဇ္ဇာရဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ ၄၀၄
'ယသ္မာ ဝါ'စသည်ဖြင့် ပယ်အပ်ဒေါသနှင့် ဒေါသပယ်ရာ၌ သိဘုယ် ၄၁၁
'ဣဒမ ။ပ။။ ဧဟာန္တိ, တသ္မာ အာဟာရာတိ ဝုတ္တာ' ဝါကျတို့ဖြင့်
ပယ်အပ်သော ဒေါသ ၄၂၆
ဝိသေသဝါကျ, လဒ္ဓဂုဏဝါကျ တို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ ၄၂၆
'ဧလောကသ္မိဉ္ဉိ စိရပါရိဝါသိကာ' ဧသောဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်ဒေါသ ၄၃၅
ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ ၄၃၅

'ဣဓ ပန'စသော ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ ၄၄၃
'ဣဓ ပန' အာမဋ္ဌအသားနှင့် ဝါကျအာမည် ၄၄၃
ပက္ခန္တိရဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ ၄၄၃
'ဝိဇာနာတီတိ အတ္ထော' ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သောဒေါသ ၄၅၀
'ဂန္ဓဗ္ဗာဘာဝတော ဝါ' စသော ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သောဒေါသ ၄၇၀
'ဥပဒ္ဒဝါနုလက္ခဏော ဝါ' စသော ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သောဒေါသ ၄၇၇
'ခဝရိယန္တီ ဝါ ပစ္စယေဟိ' စသော ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သောဒေါသ ၄၈၅
'စိတ္တာသဓုဋ္ဌာနာယ ပန' စသောဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သောဒေါသ ၄၉၄
အန္ဒယဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သောဒေါသ ၄၉၄
'တဿ ကာရဏံ ဟုတ္ဝာ' စသော ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သောဒေါသ ၅၀၈
'ဥဒ္ဓစ္စဥိ ဧကာရမ္မဏော' စသော ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သောဒေါသ ၅၁၅

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က

'ဒေသနာဝိလာသ' ဦ့ ဝစနတ္ထနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၃၆၂
ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ထုတ်နည်း ၂-မျိုးနှင့်နည်း ၂-ပါးနှိုင်းယှဉ်ချက် ၃၆၂-၃
သုန္ဒရတရုနယနှင့် ကြိယာ ၂-ခုတို့၏ အဓိပ္ပါး ၄၆၃
'သောမနဿ'ဦ့ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၃၇၂
'အာရမ္မဏော' ဦ့ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၃၈၀
'ဂုဏ' ဦ့ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၃၈၈
'တိတ္ထ'ဦ့ ဝိဂ္ဂဟ, ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္ကနှင့် ဝိဂ္ဂဟတမျိုး ၃၉၂
'ကဒံဂါ' ဦ့ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၄၀၄
'ဥပါဒိယတီတိ ဥပါဒါ' ဦ့ ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၄၁၁
'ဥပ္ပန်' ဦ့ ဝစနတ္ထနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၄၂၀
'အာဟာရ'ဦ့ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၄၂၃
'မဒိရ'ဦ့ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၄၂၅
'ပဒံ'ဦ့ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၄၄၃
'ကမ္မကိလေသေဟိ'ဦ့ ဝိဂ္ဂဟ နှင့်ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၄၅၀
'ကိလေသော' ဝိဂ္ဂဟ ရှင်းချက် ၄၅၁
'ဝိပါက'ဦ့ ဝိဂ္ဂဟ,ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္ကနှင့် ဝိဂ္ဂဟ မှတ်ချက် ၄၅၉၊ ၄၆၀
'ဒိဋ္ဌ'ဦ့ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၄၇၀
'ဣန္ဒ'ဦ့ ဝစနတ္ထနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၄၇၃
'အာဟာရ'ဦ့ ဝစနတ္ထနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၄၈၅
'ဝါယော'ဦ့ ဝစနတ္ထနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၄၉၅

'ဘူရိပညော'ဠ္ဍ ဝစနတ္ထ, ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္ကနှင့်'ဘူရိ'ဠ္ဍ ဝိဂ္ဂဟတမျိုး ၂"၅၀၁-၂
'အာစယဂါမိနော'ဠ္ဍ ဝစနတ္ထနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၅၀၈
'ဘန္တယာန'ဠ္ဍ ဝစနတ္ထနှင့် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ၅၁၅
၅။ ။ကရဏန္တသဒ္ဒါ ထားရခြင်း အကြောင်းနှင့် လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ
ကရဏန္တသဒ္ဒါ ထားရခြင်း အကြောင်း ၃၆၄၊ ၃၇၃၊ ၃၈၁
ကရဏန္တသဒ္ဒါ ၃-မျိုးနှင့် ထားပုံ ၃၆၄
'အာဒိ, အာဒီ'တို့ဠ္ဍလိင်္ဂါဒိနှင့်ကိတနာမပဒ,ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ အထူး ၃၈၉
'မိစ္ဆာ, ပထ'တို့ဠ္ဍ လိင်္ဂ, ဂဏ, အန္တ, ပဒ ၃၉၇
'ပဝတ္တိ'ဠ္ဍ လိင်္ဂ, ဂဏ, အန္တ, ပဒ ၄၀၅
'ဘေဒသဒ္ဒဘဝတော'ဠ္ဍ လိင်္ဂါဒိ ၄၁၂
ဝိဘတ္တိပစ္စယန္တသဒ္ဒါတို့ နိပါတ်ပုဒ် များတွင် ပါဝင်ပုံ ၄၁၂
'သဒ်္ဓါတ, သဒ်္ဓတ'တို့ဠ္ဍ လိင်္ဂ, ဂဏ, အန္တ, ပဒ ၄၂၁
'အညထာ'ဠ္ဍ လိင်္ဂ, ဂဏ, ဂဏဝိမုတ္တ, အန္တ, ပဒ ၄၂၇
'ယဒိ, စ, စိရပါရိဝါသိယဇ္ဇန, စသည်ဠ္ဍလိင်္ဂါဒိ ၄၃၆
အာချာတ်ပုဒ်များနှင့် ဂဏ,အန္တ ၄၃၆
'အပဟတ္တမာနသော, သေက္ခော, ကာလံ, ဇနေ' တို့ဠ္ဍ လိင်္ဂါဒိ ၄၄၄
'အာစယဂါမိနော'ဠ္ဍ လိင်္ဂါဒိနှင့်'အဝိဝစနံ'သဒ္ဒါ၏ သမာသ်အမည် ၄၅၂
'ဇဝန, ဝိထိ'တို့ဠ္ဍ လိင်္ဂ, ဂဏ, အန္တ, ပဒ ၄၆၀
'သဘာဝံ, ပိစိနန္ဒာ, ဇောယ, ကိစ္ဆတိ, ကိလမတိ'တို့ဠ္ဍ လိင်္ဂါဒိ ၄၇၁
'မုဋ္ဌသစ္စ, အဓိပတိ'တို့ဠ္ဍ လိင်္ဂ, ဂဏ, အန္တ, ပဒ ၄၇၈
'လောဘာဒိပဋိပက္ခာ, အလောဘာဒယော, ဝိယ'တို့ဠ္ဍ လိင်္ဂါဒိ ၄၈၅
'အနိစ္စာဒိ, ဝါယော'တို့ဠ္ဍ လိင်္ဂ, ဂဏ, အန္တ, ပဒ ၄၉၅
'ဘူရိ, ဣတိ, ပဿဝိယာ, နာမံ'တို့ဠ္ဍ လိင်္ဂ, ဂဏ, အန္တ, ပဒ ၅၀၂
'ကမ္မကိလေသော်, အာစိယာဘိ, ဣတိ, အာစယော'တို့ဠ္ဍ လိင်္ဂါဒိ ၅၀၉
'ဘန္တာဘာဝေါ, ဘန္တေါကာဒိနိ'တို့ဝယ် 'ဘန္တ'တို့ဠ္ဍ လိင်္ဂါဒိ ၅၁၅
၆။ ။အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ
'ဥပါဒိန္နာ'ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာဠ္ဍ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၃၆၄
'သုခံ'ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာဠ္ဍ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၃၇၃
'အလောဘော'ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာဠ္ဍ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၃၈၁
'သဒ္ဒဟနာ, ဩကပ္ပနာ'ပုဒ်တို့ကိုဖွင့်ရာဠ္ဍ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၃၈၉
'တိတ္ထာယတနံ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာဠ္ဍ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၃၉၇
'ဝိစိကိစ္ဆာ'ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာဠ္ဍ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ ၄၀၅၊ ၄၇၁

'ဝိစိကိုစ္ဆာ'ပုဒ် ပဌမာတပ်ပါရိသိ ကောင်းမည် မထင် ၄၀၆
'ဥပါဒါ'ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘော်ဂန့် သံဝဏ္ဏနာ ၄၁၂
'ဝတ္တမာနုပ္ပန်' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂန့် သံဝဏ္ဏနာ ၄၂၁
'အာဟာရ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂန့် သံဝဏ္ဏနာ ၄၂၇
'အာသဝါ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာအောဂန့် သံဝဏ္ဏနာ ၄၃၆
'တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတုသမ္ဖဿဇာ'၌ အာဘောဂန့်သံဝဏ္ဏနာ ၄၄၄
'အာစယဂါမိနော' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂန့် သံဝဏ္ဏနာ ၄၅၃
'စိတ္တံ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂန့် သံဝဏ္ဏနာ ၄၆၁
'သတိန္ဒြိယံ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂန့် သံဝဏ္ဏနာ ၄၇၀
'ဓမ္မာ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂန့် သံဝဏ္ဏနာ ၄၈၆
'ဝိညတ္တိ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂန့် သံဝဏ္ဏနာ ၄၉၅
'ဘူရီ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂန့် သံဝဏ္ဏနာ ၅၀၃
'အာဒစယော' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂန့် သံဝဏ္ဏနာ ၅၀၉
'စေတသော ဝိဓေဟေါ' ပုဒ်ကို ဖွင့်ရာ၌ အာဘောဂန့်သံဝဏ္ဏနာ ၅၁၆

၇။ ။နိပါတ်ပုဒ်တို့၏ အနက်နှင့်သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်တို့၏ အဝဲ

'ဒေဿနာဝိလာသဝေဿန ပန' စသည်၌ 'ပန' သဒ္ဒါ၏ အနက် ၃၆၆
'သုဋ္ဌု ဝါ ခါဒတိ, ခနတိ စ' စသည်၌ 'စ' သဒ္ဒါ၏ ဣခဒိပေါတထ ၃၇၄
သမုစ္စည်းနှင့် ဝိကပ်, ဝိကပ် ၂-မျိုး ၃၇၄-၅
'အတိဝိယ ပသီဒန္တိ, သယံ ဝါ' စသည်၌ 'ဝိယ, ဝါ'သဒ္ဒါတို့၏အနက် ၃၉၀
'ဝိယ'သဒ္ဒါနှင့် ဥပမာနက်,သမုစ္စည်း,ဝိကပ် ၂-မျိုးရသော'ဝါ'သဒ္ဒါ ၃၉၀
'ပိ' သဒ္ဒါ၏ သမ္ပိဏ္ဍနာကာရနှင့်သမ္ပိဏ္ဍနာကာရ နည်းယူဘွယ် ၃၉၀-၁
'ဂဟိတောပိ' ၌ 'ပိ' ၏ အနက်နှင့် သမ္ဘာဝနာ, ဂရဟာအယူအဆ ၃၉၈
'အပုဗ္ဗံ' ၌ 'န' ၏ အနက် 'ဥပဓုတိ' ၌ 'ဥ' ၏ အနက် ၄၀၆
'တဿပိ'ဇရာဘိဘူတမေဝါ' တိ ဝုတ္တံ' ၌ 'ပိ' သဒ္ဒါ၏ အနက် ၄၁၃
သမုစ္စည်း ၂-မျိုး ထူးဟန်, 'သမ္ပိဏ္ဍန' ဟူသည် ၄၁၃
သမုစ္စည်းနှင့် သမ္ပိဏ္ဍန သင်္ကေတ, ယင်းတို့ကိုထုနှုန်းပြသဒ္ဒါခဲခြားချက် ၄၁၄
ဦကာတို့အလို သမုစ္စည်းနှင့် သမ္ပိဏ္ဍန မထူး, နိယံတို့ အလို ထူး ၄၁၄
'သမ္ဘမ္ပိ ဥပဓါဒဇရာဘင်္ဂသမင်္ဂိသန်္ဓါတံ'၌'ပိ' ဇရာ' သဒ္ဒါတို့၏အနက် ၄၂၁
အပေါင်းနောင်ထိုင်'ပိ,အပိ'အနက်နှင့်အဝဓာရဏာတ္ထလည်းသင့်ပုံ ၄၂၁-၂
'ကိံပနေတေ' စသည်၌ 'ပန'သဒ္ဒါ၏ အတ္ထဒ္ဒါရနှင့်ဣခဒိပေါတထ ၄၂၉
'ပန' အနက် စိစစ်ချက်နှင့် 'ပန' အနက် ၁၈-ချက် ၄၂၉-၄၃၀

'ယဒိ စ။ ပ။ တေယေဝ' စသည်၌ 'ယဒိ, စ, ဧဝ'ပုဒ်တို့၏အနက် ၄၃၇
'ယထာဝုတ္တ'ဖြင့် ညွှန်ပြ အနက်နှင့်'ယထာဝုတ္တမေဝ'၌'ဧဝ'၏အနက်၄၅၃
'အာစယံ ဂမေန္တိတ်ပိ' ၌ 'အပိ' သဒ္ဒါ၏ အနက် ၄၅၃
'သဗ္ဗမိဒံ' ၌ 'အပိ'၏ အနက်နှင့် အစိတ်အစိတ်ပေါင်းပုံ နည်းယူဘွယ် ၄၆၂
'ဂတမတ္တမေဝေတန္တိပိ ဒိဋ္ဌဂတံ' ၌ 'အပိ' သဒ္ဒါ၏ အနက် ၄၇၂
'သရဏမတ္တမေဝ' ၌ 'မတ္တ' 'ဧဝ' အနက်နှင့် ဂဓဟတဗ္ဗတ္ထာဒိ ၄၇ဂ
'မတ္တ, ဧဝ' သဒ္ဒါတို့၏ အနက် ယူနည်း ၄၇၉
'နာ ဗျာကတာတိ အဗျာကတာ' ၌ 'နာ' နိပါတ်ပုဒ်၏ အနက် ၅ဂ၆
'နု ခေါ ဝိညတ္တိ' စသည်၌ 'နု, ပန, ပိ' ပုဒ်တို့၏ အနက် ၄၉၆
'ဘူရိဝိယာကိ ဘူရိ' ၌ 'ဝိယ' သဒ္ဒါ၏ အနက် ၅၀၃
'ပဝတ္တာနံ' ၌ 'ပ' သဒ္ဒါ၏ အနက် ၅၁ဝ
'အလုဗ္ဘနမတ္တမေဝ ဝါ' ၌ 'ဧဝ'၏ ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ, ဆဒ္ဒနတဗ္ဗတ္ထ ၃ဂ၂
'ပဒမေဝ' ၌ 'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ ၄ဝ၆
'ဇရာဘိဘူတမေဝ' ၌ 'ဧဝ' ၏ နိဝတ္တေတဗ္ဗစသော အနက် ၄၁၄
ကြိယာနေဝတ် 'ဧဝ' ရောက်သော် ၄၁၅
'တယောဧဝတ္ထဗေမွာ အာဟာရာ' ၌ 'ဧဝ' ၏ ဧဝတ္ထဖလတ္တယ ၄၂ဂ
ဒြပ်ဟောနေဝက် 'ဧဝ' ရောက်သော် ၄၂ဂ
'ဧတေယေဝ' ၌ 'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ ၄၃၃
'မနောဝ မာနသံ' ၌ 'ဧဝ'၏ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ, ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ ၄၄၆
'သုခဝေဒနာယမေဝ' ၌ 'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ ၄ဂ၆
'ယထာဝုတ္တမေဝ' ၌ 'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ,နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ ၅၁ဝ
'ကောရမ္မဏာသိံယေဝ' ၌ 'ဧဝ' ၏ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ, ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ ၅၁၆
'ယဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ' စသည်၌ 'ယဿ' ၏ အစဲ့ ၃၂၄
'တေသုအလောဘော' စသည်၌ 'တ' ၏ အမျိုးအစားနှင့်'တ'၄-မျိုး၃ဂ၂
'အယံ အသုကဂါမဿ' စသည်၌ 'အယံ' သဒ္ဒါ၏ အစဲ့ ၃၉ဂ
'ဧတေယေဝ' ၌ 'ဧတ' သဒ္ဒါ၏ အစဲ့ ၄၃၃
'ယွာယံ'၌ 'ယ'၏ စဲ့ရာ အနက် ၄၄၆
'ယဒေတ္ထ'၌ 'ဧတ'သဒ္ဒါ၏ စဲ့ရာ အနက် ၄၆ဂ
'တေန'၌ 'တ'၏ ဝိသယဘောဒနှင့် ဣစာဓိပ္ပေတ ဝိသယ ၄၂၂
'တေန ဝုတ္တံ'၌ 'တ'သဒ္ဒါ၏ အစဲ့ ၅ဝ၃
'ဣမိနာ ကောရမ္မဏာသိံယေဝ'၌ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ် အစဲ့ ၅၁၆

၈။ ။ကြိယာ ၅-တန်, သိဒ္ဓိ, ဝါကျအမည်
'ဥပေတ'၏အရ ကြိယာ ၅-တန်နှင့် ထုတ်နည်း ၂-မျိုး ၃၆၆
'ဝိပဿနာ'၏အရ ၅-တန်နှင့် အလင်္ကာနည်းဖြင့်ထုတ်ရာ၌ သိဘွယ် ၃၇၅
အလောဘကို ကိုယ်ပြု၍ ကြိယာ ၅-တန် ၃၈၃
'ဝေဒိတဗ္ဗံ'၌ ဓာတ်၏အရကိုယူ၍ ကြိယာ ၅-တန် ၃၉၁
'ဂဟိတာ'၌ ဓာတ်၏အရကိုယူ၍ ကြိယာ ၅-တန် ၃၉၉
'ကိစ္ဆတိ'၏အရကိုကောက်၍ ကြိယာ ၅-တန် ၄၀၆
'အာဟ' ပုဒ်၏ အရ ကြိယာ ၅-တန် ၄၁၅
'ဘုတ္တာဝဂဏတ'၏အရ ကြိယာ ၅-တန် ၄၂၂
'ဝုတ္တာ'ပုဒ်၏အရ ကြိယာ ၅-တန် ၄၃၀
'အာသ္ဝဝါ'ပုဒ်၌ ဖြစ်သင့်သော ကြိယာ ၅-တန် ၄၃၈
'ဝုတ္ထော'၌ ဓာတ်၏အရကိုယူ၍ ကြိယာ ၅-တန် ၄၄၆
'အာစယ'ပုဒ်၌ ကြိယာ ၅-တန် ၄၅၃၊ ၅၁၀
'အကုသလ'၌ ၅-တန်နှင့်လင်္ကာဒိနည်းဖြင့် ထုတ်ရာ၌ သိဘွယ် ၂၆၂-၃
'သယံ ဝါ သရတိ'ကို ကိုယ်ပြု၍ ကြိယာ ၅-တန် ၄၇၉
'ကုသလ'၌ ကြိယာ ၅-တန် ၄၉၆
'သော စုစ္စတိ'ကို ကိုယ်ပြု၍ ကြိယာ ၅-တန် ၄၉၆
'ဘူရီ'အရ ကြိယာ ၅-တန် ၅၀၃
'ကထိတံ'ဝယ် ဓာတ်၏ ကတ္တုဒ္ဒကြိယာအရ ကြိယာ ၅-တန် ၅၁၃
'ဒိဋ္ဌဝေ'စသောဝါကျ သိဒ္ဓိနှင့်၊ 'ဂန္တွာပဗ္ဗဘာဝဝေတာ'ဝါကျ အမည် ၄၇၂

၉။ ။လင်္ကာဒိစတုက္က, တရားကိုယ်, ပရမတ္ထဓမ္မဖြစ်ပုံ
'ဇိဝိတိန္ဒြေစတသိက်'၏ လင်္ကာဒိစတုက္က ၃၆၈
'သုခ'၏ လင်္ကာဒိစတုက္က ၃၇၆
'အဒေါသ'၏ လင်္ကာဒိစတုက္က ၃၈၃
'သဒ္ဓါ'၏ လင်္ကာဒိစတုက္က ၃၉၂
'ဒိဋ္ဌိ'၏ လင်္ကာဒိစတုက္က ၄၀၀
'ဝိစိကိစ္ဆာ' ၏ လင်္ကာဒိစတုက္က ၄၀၇-၄၁၂
'စက္ခာယတန' ၏ လင်္ကာဒိစတုက္က ၄၁၆
'စိတ္တံ' ၏ လင်္ကာဒိစတုက္က ၄၂၃
'ဒိဋ္ဌာသဝ' ၏ တရားကိုယ်နှင့် လင်္ကာဒိစတုက္က ၄၃၈
'စိတ္တမုဒုတာ' ၏ လင်္ကာဒိစတုက္က ၄၄၇
'အကုသိုလ်တရား' ၏ လင်္ကာဒိစတုက္က ၄၅၄

'ကံတရား' ၏ လက္ခဏာဒီစတုက္က ၄၆၅-၅၁၀
'သတိဓေတသိက်'၏ လက္ခဏာဒီစတုက္က ၄၇၉
'လောဘ' ၏ လက္ခဏာဒီစတုက္က ၄၈၈
'ရူပဿ ဇရတာ' ၏ လက္ခဏာဒီစတုက္က ၄၉၆
'ဘူရီ' အရ လက္ခီဏာဒီစတုက္ကနှင့် 'ဘူရီ'အရမှတ်ချက် ၅၀၄
'တယော' အရ တရားကိုယ်နှင့် ဒုတိယာဟာရ၏ ကျေးဇူးပြုပုံ ၄၃၀
'ဓာရိယန္တိ ဝါ ပစ္စယေဟိဘိ ဓမ္မာ' ၌ 'ဓမ္မာ' အရ တရားများ ၄၈၈
ဥဒ္ဒစ္စ, ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ်တို့၏ အာရုံ၌ လည်၍ ဖြစ်ပုံ ၅၁၇

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းနည်းစသပ်, ပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်ပုံ,ပြိုင်ပုံ၊

'ဥပါဒိန္နံ' ၌ 'ဥပ' အရသည် 'အာဒိန္နာ' အရ အား ၃၆၈
'ဓမ္မေ ပဿတီ'၌ 'ဓမ္မေ'အရက 'ပဿတီ' အရ အား ၃၇၆
'အာရမ္မဏေ စိတ္တဿ' ၌ 'အာရမ္မဏ' အရ သည်'စိတ္တဿ'အရ အား ၃၈၄
'ဂုဏောသု။ ပ။ ပသီဒန္တီ' ၌ 'ဂုဏ' အရသည် 'ပသီဒန္တီ' အရ အား ၃၉၂
'ဒိဋ္ဌိ သုဂတိ"၌ 'ဒိဋ္ဌိ' အရနှင့် 'သုဂတိ" အရ ၄၀၀
'ဇောယ ကိစ္ဆတိ' ၌ 'ဇောယ' ၏အရ နှင့် 'ကိစ္ဆတိ' အရ ၄၀၇
'တာနိ နိဿာယ ပဝတ္တတိ'၌'တာနိ'အရက 'တာနိ(ပ)တိ'အရအား ၄၁၆
'စိက္ခံ' အရ သောတာပဘ္ဘိမဂ်စိတ်ပစ္စယုပ္ပန်တရားနှင့် ပစ္စည်းတရား ၄၂၃
'ဇေတ' အရ သည် 'အညမညံ ဝါ တံသမုဋ္ဌာနရူပဿ ဂါ'အရအား ၄၃၁
'ဝုတ္တညေတံ'၌'ဇေတံ'ကို'ဝုတ္တံ'၌ ပဋ္ဌာန်းစပ်နှင့်ပစ္စည်း,ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်ဟန် ၄၄၈
နိဗ္ဗတ္တိကံ၌ အာရုံမျိုးမရ, နိယံဟူက ယောဘုယျ ၄၄၈-၉
'မာနသော'၌ ပစ္စည်း၏အရက ပုဒ်၏အရအား ၄၄၉
'ကမ္မကိလေသေဟိ အာစိယဟိတိ အာစယော'၌ ကံ,ကိလေသာ
တို့က 'အာစယ'၏အရအား ၄၅၄၊ ၅၁၀
'ကမ္မကိလေသေဟိ စိဘံ'၌ 'ကမ္မ(ပ)ဟိ'အရက 'စိတံ'အရအား ၄၆၅
'ဇေတန သမ္မဟုတ္တံ ဒိဋ္ဌဂတသမ္မယုတ္တံ'၌'ဇေတန'အရက'သမ္မယုတ္တံ'အရ ၄၇၃
'သရန္တိ ဇောယ'၌ 'ဇောယ'၏အရက 'သရန္တိ'၏အရအား ၄၈၀
'သဟဝိတဇ္ဈာနသဝိတက္ကာ'၌'ဝတ္တန္တိ'ပါဠိသေသအရအားဝိတက်က ၄၈၈
'စိက္ခဿမဋ္ဌာနာယ'၌ 'စိက္ခ'အရက 'စိတ္တဿမဋ္ဌာနာယ'အရအား ၄၉၃
'ဘူဒါ ဂ္ဂဟဏီ ပဘဝီ'၌ 'ပဘဝီ'အရသည် 'ဂုဏ်တိ'အရအား ၅၄၀
'ကောရမ္မဏေ ဝိပ္ပန္နတိ'၌ 'ကောရမ္မဏေ'အရသည်'ဝိပ္ပန္နတိ'အရအား၅၁၃

ပဉ်သားဘွယ်ရာ မာတိကာ ပြီး၏

နည်းပြမှာစရိယကျမ်း

ပဏာမ

နမော ဝိဿဇ္ဇကဿ

ဝိဿဇ္ဇကဿ၊ သတ္တဝါအစားစား ပြဿနာအထွေထွေ
မေးလေသမျှ ဘာဝတခုမျှမကျန် ဆရာမကူ သယမ္ဘူဖြင့်
အမှားမရှိ အမှန်ချည်းသာ ဂမ္ဘီရနယ ထုတ်ဆောင်ပြလျက်
ရှင်းလင်းပြတ်သား အရှိကို အရှိအား ဖြင့်. ဖြေကြားတော်
မူတတ်သော သုံးလူ့ထွဋ်ထား ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်မြတ်
အား။ မေ၊ အာဇာဘ်ကြဖြေနည်း, စနစ်တကျကြံနည်း
စသော ဂမ္ဘီရနယ အဝဝကို စာတတ်အကျော်ဆရာတော်တို့
ခဲဆစ်ခဲရာ ကြည့်ကြံမှာဖြင့် ပေါ့ရှာထုတ်ပြ မေးမြန်းခဲ့ကြ
သော မေးခွန်းများ၏ အဖြတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်လျက်
သဘာဝနှင့် သာဓကကို မလွန်ဆန့်ဘဲ ကျက်စရာနိယံ,
အထောက်အထား ဖြစ်သော သာဓက များနှင့် တကွ
ရှင်းလင်းပြတ်သား စနစ်တကျ ဇေ့,စုံသေသပ်စွာရေးသား
တင်ပြလိုစသော အကျွန်ုပ်၏။ နဝမာ၊ ကြောက်ရွံ့၍ ရှိခိုး
ခြင်း, လာဘ်ကို မျှော်ကိုး၍ ရှိခိုးခြင်း, မျိုးရိုးစဉ်လာ
ဓမ္မတာထုံးစံဖြစ်၍ ရှိခိုးခြင်း, သူတပါး ကဲ့ရဲ့မှာ စိုး၍
ရှိခိုးခြင်း, စသော ရှိခိုးခြင်းကဲ့သို့ သာမန် ရှိခိုးခြင်းမျိုး
မဟုတ်ဘဲ ဘုရားရှင်၏ ဂုဏ်ကို ယုံကြည်လျက် ရိုရိုသေသေ
ဖလးဖလးစားစား အထူးအား ဖြင့် ရှိခိုးခြင်းသည်။ အတ္ထု၊
မုချမသွေ ဖြစ်ပါစေသတည်း။

ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိတော်, အဋ္ဌကထာ
မေးခွန်း အဖြေ

၁၃၁၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁၀)မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်များကို ကျနအောင် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁။ ။ဥက္ကဏ္ဌိတော ။ပ။ ဘိက္ခုဘာဝံ အဇ္ဈိယမာနော။ပ။ ဟောတိ မေထုဒ္ဓံ ပစ္စက္ခေယျန္တိ .ဝဒတိ ဝိညာပေတိ ။ပ။ ဟောတိ မေ အသက္ကပုတ္တိယော အဿန္တိ ဝဒတိ ဝိညာပေတိ။ (ပေယျာလဖေါ်ရန် မလို။)

၂။ ။ဥပနိက္ခိပနံ နာမ အသိံ ဝါ သတ္တိံ ဝါ ဘေဏ္ဍံ ဝါ လဂုဠံ ဝါ ပါသာဏံ ဝါ သတ္ထံ ဝါ ဝိသံ ဝါ ရဇ္ဇုံ ဝါ ဥပနိက္ခိပတိ "ဣမိနာ မရိဿတိ" တိ။

၃။ ။'နစ ဘိက္ခဝေ သာရတ္တော်နမာတုဂါမဿ အင်္ဂဇာတံ ဥပနိဇ္ဈာယိတဗ္ဗံ'ဟူသော ဝါကျကို ကတ္တားထည့်၍ ယောဇနာပြီးလျှင် 'ပုဗ္ဗဝင်္ဂိယံ ကိဉ္စန္တိဿ အသုစိ မုစ္စိ'၌ 'ပုဗ္ဗဝင်္ဂိယံ'ကို သဒ္ဒတ္ထ,အဓိပ္ပါယတ္ထ ကျန အောင် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၄။ ။'မေတ္တိယဘူမဇကာ ဘိက္ခူ ဂိဇ္ဈကူဋာ ပဗ္ဗတာ ဩရောဟန္တာ အဒ္ဒသံသု. ဆဂလကံ အဇီကာယ ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇန္တံ'ဟူသော ဝါကျကို ပကတိ, ဝိကတိကတ္တား၂-မျိုး ၂-စား ပေါ်အောင် ယောဇနာခဲ့ပါ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာပါဌ်တို့ကို အနက်မှန်မှန် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။ဒိဿာ စတ္တာလီသာယ ဘိက္ခုသဟဿေဟိ ပရိဝုတော အဂမာသိ၊ တဿာနုဘာဝေန တာဝဒေဝ ပဇ္ဇရကော ဝူပသန္တော၊ရောဂေ ဝူပသန္တေ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။

၆။ ။တတ္ထာဟ "အထေဝံ တသာ တသာ ဇာနဿုပစာရေ ပဟိနာပိတော ဝေဒနာ ဣဓ ကသ္မာ သမာဟရီ"တိ။ သုခဂ္ဂဟဏတ္ထံ။

၇။ ။'သဗ္ဗပါပဿ အကရဏံ၊ကုသလဿ ဥပသမ္ပဒါ။

သစိတ္တပရိယောဒပနံ၊ ဧတံ ဗုဒ္ဓါန သာသနံ'ဟူသော ဂါထာကို နိယတ်,အနိယတ် စုံအောင် ထည့်၍ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၈။ ။ကတမံ ဗုဒ္ဓါစိဏ္ဏံ? ဣဒံ တာဝ ဧကံ--ယေဟိ နိမန္တိတာ ဝဿံ ဝသန္တိ နု တေ အနုပလောကေတ္ဝာ အနာပုစ္ဆိတ္ဝာ ဇနပဒစာရိကံ် ပက္ကမန္တိ။

၉။ ။တတော တေန သတိရသ္မိယာ ဗန္ဓိတ္ဝာ တသ္မိံ် ယေဝ ဌာနေ ယောဇေတ္ဝာ ပညာပတောဒေန ဝိဇ္ဈန္တေန ပုန ကမ္မဋ္ဌာနံ် အနုယုဉ္ဇိတဗ္ဗံ်။

၁၀။ ။အဒုဟလံ် သဇ္ဇေန္တော စတ္တာသု ပါဒေသု အဒုဟလမဉ္ဇံ် ဌပေတ္ဝာ ပါသာဏော အာရောပေတိ။

တပုစ္ဆာလျင် ၁၀-မှတ်စီ။

၁၃၁၅-ခုနှစ် စမ္ပာစရိယတန်း

ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အမြေ

၁။ ။[ပါ။ ၂၉၊ ၃၀။ပါ။သျှ။ ၉၃-၄-၅။]

၂။ ။[ပါ။။၉၇။ပါ။ သျှ။၁၇၇။]

၃။ ။[‘ဘိက္ခုနော’ ဟု ကတ္တား ထည့်၍ ‘သျှ’အတိုင်း ယောဇနာပါ။ ။ပါ။၁၆၉။ပါ။သျှ။၂၃၂။]

‘ပုပ္ဖါဝဋိယံ’ သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ ယောဇနာ

ပုပ္ဖါဝဋိယံ၊ပန်းအစည်၌ (သဒ္ဒတ္ထ)။ ဝါ၊ကစား၊ရာ အရပ်အထူးဖြစ်သော ရေဖြင့် ညှန်ဖြစ်အောင် ပြုလုပ်ထား၊သော မြစ်စသည်တို့၏ ကမ်း၊ပါး၊ပြတ်၌ (အဓိပ္ပါယတ္ထ)။ [ပါ။ ၁၇၀။ပါ။ သျှ။ ၂၃၃။ ။သာရတ္ထ၊ ၂။၃၁၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅၇--တို့လည်း ကြည့်]

၄။ ။**ပကတိ,ဝိကတိကတ္တား ၂-မျိုး ၂-စား ပေါ်အောင် ယောဇနာ**

မေတ္တိယဘူမကာ၊ မေတ္တိယဘူမက အမည်ရှိကုန်သော။ ဘိက္ခု၊၊ရဟန်း တို့သည် (ပကတိကတ္တား) ။ဂိဏ္ဍကဋ္ဌ၊ ဂိဏ္ဍကဋ္ဌ အမည်ရှိသော။ ပဗ္ဗတာ၊ တောင်မှ။သြရောဟန္တာ၊ဆင်းကုန်သည်(ဝိကတိကတ္တား)။ဟုတ္ဝာ၊ ဖြစ်ကုန်၍။ ဆဂလကံ၊ ဆိတ်ဖို (ဆိတ်ထီး)ကို။ အဇိကာယ၊ ဆိတ်မ၌။ ဝိပဋိပဇ္ဇန်၊ ဖေါက်ပြန်သဖြင့် ပသင့်မတင့်ပြုကျင့်သည်ကို။အဒ္ဒသံသု၊ မြင်ကြကုန်ပြီ။[ပါ။ ၂၅၅ ။ပါ၊ သျှ။၂၉၅။]

[**ပကတိ,ဝိကတိကတ္တား** ဖြစ်ပုံ။ ။‘သြရောဟန္တာ’ကို ကတ္တားပေး။ ‘အဒ္ဒသံသု’ကြိယာ ဒဲ့ရင်းဖြစ်သော ‘ဘိက္ခု၊’ ဟူသော ကတ္တားတပါး၊ရှိပြီး

ဖြစ်၍ 'သြရောဟန္တာ' ဟူသော ကတ္တားသည် ပိုလ္လန်၏၊ ယင်းကတ္တားပို၏ စပ်ရာ မရှိ၍ 'ဟုတ္ဝာ'ထည့် သမ္ဗန်ရသည်။ ယင်းသို့ သမ္ဗန်သော် 'ဘိက္ခူ' သည် 'ဟုတ္ဝာ'၏ ပကတိကတ္တား'သြရောဟန္တာ'သည် 'ဟုတ္ဝာ'၏ ဝိကတိကတ္တား ဖြစ်သည်။

ကျက်ဘွယ်။ ။ကတ္ထားလွန်တို့၊ စပ်စေဘို့ရာ၊ ပုဒ် မပါ၊ 'ဟုတ္ဝာ' စွက်လေမင်း။ သမ္ဗန္ဓစိန္တာဂဏ္ဌိသစ်။၁၁၆။ ရွှေရေးဆောင်နိယံ။ ၂၅၅၊ ၂၅၉--တို့၏ အဖြေလည်း ကြည့်။]

၅။ ။[ဌာ၁။၆၄။ဌာသျ၊၁။၁၄။ဌာသျ၊သစ်၊၁။၄၄၉။]

၆။ ။[ဌာ၁။၁၂၄။ဌာသျ၊၁။၄၃၄။ဌာသျ၊သစ်။၂။၃၄၅။]

၇။ ။**နိယတ်, အနိယတ် စုံအောင် ထည့်၍ အနုက်ယောဇနာ**

သဗ္ဗပါပဿ၊ အလုံးစုံသော မကောင်းမှုကို။ယံ အကရဏံ၊ အကြင် မပြု ခြင်းသည်၎င်း။ ကုသလဿ၊ စတုဘူမကကုသိုလ်ကို။ ယာ ဥပသမ္ပဒါ၊ အကြင် ပြည့်စုံစေခြင်းသည်၎င်း။ယံ သစိတ္တပရိယောဒပနံ၊ အကြင် အရဟတ္တ ဖိုလ်ဖြင့် မိမိ၏ စိတ်ကို ဖြူစင်စေခြင်းသည်၎င်း။အတ္ထိ၊ရှိ၏။တံ ဧတံ၊ ထိုအလုံး စုံသော မကောင်းမှုကို မပြုခြင်း, စတုဘူမကကုသိုလ်ကို ပြည့်စုံစေခြင်း, အရဟတ္တဖိုလ်ဖြင့် မိမိ၏ စိတ်ကို ဖြူစင်စေခြင်းသည်။ ဗုဒ္ဓါနံ၊ ဘုရားရှင်တို့၏။ သာသနံ၊ အဆုံးအမတော်တည်း။ [ဌ၊၁။၁၅၄။ဌ၊သျ၊၂။၆၁။ဌ၊သျ၊သစ်၊၂။၅၃၁။]

၈။ [။ဌ၊၁။၁၆၃။ဌ၊သျ၊၂။၈၉။ဌ၊သျ၊သစ်၊၂။၅၈၃။]

၉။ ။[ဌ၊၂။၂၉။ဌ၊သျ၊၃။၂၁၃။ဌ၊သျ၊သစ်၊၄။၈၃။]

၁၀။ ။[ဌ၊၂။၅၅။ဌ၊သျ၊၃။၂၉၇။ဌ၊သျ၊သစ်၊၄။၁၆၂။]

၁၃၁၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း

ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ယသ္မာ ပန နဘိက္ခုပစ္စတ္ထိကာ ဧဝ ဧဝံ ဂဏှန္တိ၊ ရာဇ-ပစ္စတ္ထိကာဒယောပိ ကရောန္တိ၊ တသ္မာ တမ်ိ ပဘေဒံ ဒဿေန္တော "ရာဇပစ္စတ္ထိကာ" တိအာဒိမာဟ။

(ခ) တတ္ထ ရာဇာနော ဧဝ ပစ္စတ္ထိကာ ရာဇပစ္စတ္ထိကာ။

နည်းပြမေမ့ာစရိယကျမ်း

(ဂ) ဓုတ္တာတိ မေထုနုပသံဟိတခိုဋ္ဌာပသုတာ နာဂရိကကေရာဋိယ ပုရိသာ၊ ဣတ္ထိဓုတ္တာသုရာဓုတ္တာဒယော ဝါ။
(ဃ) ဂန္ဓန္တိ ဟဒယံ တစ္ဆတိ၊ တံ ဥပ္ပါဒေန္တိတိ ဥပ္ပလဂန္ဓာ။

၁။ ။ အထက်ပါ ဝါကျတို့တွင်(ဂ)(ဃ)မှတ်ပြု ဝါကျတို့ကို အနက်ယောဇနာပါ။

၂။ ။(က) မှတ်ဝါကျကို ပုစ္ဆာတက်၍ (ခ) မှတ် ဝါကျကို လိုနှစ်ရစေဝဲနာ တက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(က)(ခ)မှတ်ပြု ဝါကျတို့ကို အကြောင်းပြ၍ အမည်ပေးပြီးလျှင် 'ဣတ္ထိဓုတ္တာသုရာဓုတ္တာဒယော ဝါ'တို့ကို စာစပ်ပြပါ။

၄။ ။'ဓုတ္တာ'ဟူသောပုဒ်ကို ဝစနတ္ထပြု၍ဥာဿနည်းအရ ကောက်ပြပါ။

၅။ ။'ဥပ္ပံလဂန္ဓာ'၌ လိင်, ဂိဏ်း, 'ဂန္ဓ'ပုဒ်၌ ဓာတ်,ပစ္စည်း ညွှန်ပြပါ။

၆။ ။(ခ)(ဂ) မှတ်ပြု ဝါကျတို့၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာအမည်များကို ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။'ပစ္စတ္ထိကာ'ဟူ၍၎င်း 'ပစ္စတ္တိကာ'ဟူ၍၎င်း ပါ၌ ၂-ထွရှိရာ သင့်ရာပါ၌ကို သဒ္ဒယုတ္တိပြု၍ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၈။ ။'အပဒါနံ အဟိမစ္ဆာ၊ ဒ္ဒိပဒါနဥ္စ ကုက္ကုဋ္ဋီ'. ဟူသော အဋ္ဌကထာ ပါ၌၌' အပဒါနံ အဟိမစ္ဆံ'ဝယ် ဖြစ်သင့်သော နည်း,ဥပစာကို ညွှန်ပြခဲ့ပါ။

၉။ ။'ဘိက္ခုပစ္စတ္ထိက ဝါရ၌ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့် သာလျှင် ဤ၄-ပါးလုံးသော ဝါရတို့၌ စတုက္ကတို့ကို သိအပ်ကုန်၏၊ သို့သော်လည်း ပါဠိတော်မှာ အကျဉ်းအားဖြင့် ဟောထားအပ်ကုန်၏'ဟူသော မြန်မာဘာသာကို စုဇ္ဈိယပါဠိသီကုံးခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(က) မှတ်ဝါကျ၌ ပဓါနကြိယာ၏အရ တရားကိုယ်ယူ၍ အတက်, အသက် ၂-မျိုးစီအောက် မနည်းစေဘဲ ပဒဋ္ဌာနဟာရ ထုတ်ပြပါ။

တပုစ္ဆာလျှင် ၁၀-မှတ်စီ။

၁၃၁၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၉၉။ ဋ္ဌ၊ သံ္ဃ၊ သစ်၊ ၃။ ၂၃၆။]

၂။ ။(က)မှတ်ဝါကျ ပုစ္ဆာတက်
အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ မြတ်စွာဘုရားသည် 'ရာဇပစ္စတ္ထိကာ'အာဒိသော

စကားကို ဟောတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ 'ဘိက္ခုပစ္စတ္ထိကာ' အစရှိသော စကားဖြင့် ဘိက္ခုပစ္စတ္ထိကတို့၏ အစွမ်းဖြင့် စတုက္ကတို့၏ အပြားကို ပြတော်မူပြီးသည်မဟုတ်ပါလော(အာဘောဂ)။ ယင်းသို့ပြတော်မူပြီးလျက် အဘယ့်ကြောင့် 'ရာဇပစ္စတ္ထိကာ' အစရှိသော စကားကို ဟောတော်မူပါသနည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့ မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည်(က)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။'ဘိက္ခုပစ္စတ္ထိကာ' အစရှိသော စကားဖြင့် ဘိက္ခုပစ္စတ္ထိကတို့၏ အစွမ်းဖြင့် စတုက္ကတို့၏ အပြားကို ပြတော်မူပြီးသော်လည်း ယခုအခါ၌ အကြင်ကြောင့် ရန်သူဖြစ်ကုန်သော ရဟန်းတို့သည်သာလျှင် ဤသို့ပြုကြကုန်သည် မဟုတ်သေး၊ ရန်သူဖြစ်ကုန်သော မင်း, ခိုးသူ အစရှိသည်တို့သည်လည်း ဤသို့ပြုကြကုန်သေး၏။ ထို့ကြောင့် ထိုရာဇပစ္စတ္ထိက, စောရပစ္စတ္ထိက အစရှိသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ကုန်သော စတုက္ကတို့၏ အပြားကိုလည်း ပြတော်မူလိုသောကြောင့် 'ရာဇပစ္စတ္ထိကာ' အစရှိသော စကားကို ဟောတော်မူ၏--ဟူလို။

[အနုသန္ဓေဝါကျ ပုစ္ဆာတုက်နည်း။ ။'**မန္ဒစ်သက်ရာ ဌပနံဒဲ**'ဟူသည်နှင့် အညီ စောဒက မန္ဒစ်သက်သော စကားကို ဌပနာထားပါ။ဤ၌'အာဟ'၏ကံကို မန္ဒစ်သက်၍ စောဒနာရကား ယင်း'အာဟ'၏ ကံဖြစ်သော 'ရာဇပစ္စတ္ထိကာတိအာဒိ' ကို ဌပနာ ထားပါ။ '**စကားနှစ်ရပ်၊ သန္ဓေစပ်က၊ ရှေးဌာနကို၊ စောဒကအာဘော်၊ ဟိတ်ခတ်လျော်၊ ရှုမျော်တဝ၊ နောက်ဌာနကျန်၊ 'အာဟ' ကံမှာ၊ စောဒနာ၊ သေသာကြွင်းလတ်၊ အဖြေမှတ်**' ဟူသော တွင်းကြီးနိယံနှင့်အညီ ရှေ့စကားနှင့် နောက်စကား ဆက်စပ်ပြု (အနုသန္ဓေဝါကျဖြစ်) က ပုဗ္ဗာနုသန္ဓေဟု ဆိုအပ်သော ရှေးဌာနကို 'ဧဝံ' ဖြုတ်ပြီး 'နနု' ထည့်၍ 'ဒဿေတ္ဝာ'စသော တွာပစ္စယန္တပုဒ်ကို 'ဒဿေတိ'စသည်ဖြင့် အာချာတ်ကြိယာပြင်၍ စောဒက၏အာဘော် လုပ်ပါ။ ဟိတ်လိုအပ်လျှင် ယင်း စောဒကာဘောဂကိုပင် 'တသ္မာ' ဟုဟိတ်ခတ်ပါ။ပရာနုသန္ဓေဟုဆိုအပ်သော နောက်ဌာနရှိ 'အာဟ'၏ကံပုဒ်ကို 'အထ ကသ္မာ,အထ ကိမတ္ထံ'စသည်ဖြင့် အဖြေကြည့်၍ စောဒနာပါ။ ကြွင်းစကားရပ်ကို အဖြေဟု မှတ်ပါ။

ဤ၌ပုဗ္ဗာနုသန္ဓေ မပါ၍'ဧဝံ ဘိက္ခုပစ္စတ္ထိကာတိအာဒိနာ ဘိက္ခုပစ္စတ္ထိကဝသေန စတုက္ကဘေဒံ ဒဿေတ္ဝာ'ဟု ပုဗ္ဗာနုသန္ဓေကို ဆိုပြီးစကားကြည့်ထည့်ပါ။ ပရာနုသန္ဓေ၌ 'ကဒါနိ' ထည့်ပါ။ ဤအနုသန္ဓေဝါကျ၌ 'ဧဝံ ။ပ။ ဒဿေတ္ဝာ' ဟူသောပုဗ္ဗာနုသန္ဓေသည် ရှေးဌာနမည်၏။ယင်းရှေးဌာနကို'ဧဝံ'

ဖြုတ်ပြီး ' နနု ' ထည့်၍ ' ဒဿေတ္ထာ ' ကို ' ဒဿေတိ ' ဟု ပြင်ပြီး ' နနု ဘိက္ခု-ပစ္စတ္ထိကာကိအာဒီနာ ဘိက္ခုပစ္စတ္ထိကဝသေန စတုက္ကဘေဒံ ဒဿေတိ ' ဟု အာဘော် လုပ်ပါ။ ' အာဟ ' ၏ ကံဖြစ်သော ' ရာဇပစ္စတ္ထိကာတိအာဒိ ' ' ကို ' ဒဿေန္တော ' ဟူသော အဖြေကို ကြည့်၍ ' အထ ကသ္မာ ရာဇပစ္စတ္ထိကာတိ-အာဒိမာဟ ' ဟု ' အထ ကသ္မာ ' ထည့် စောဒနာပါ။ (ပုစ္ဆာနှင့် စောဒနံ့ အတူတူ။ အရာအား လျော်စွာ ဝတ္တိစ္ဆာအား ဖြင့် သင့်သလို သုံးကြသည်။) ကြွင်းသော ' ဣဒါနိ။ပ။ ဒဿေန္တော ' သည် ပရိဟာရဆရာ၏အဖြေမည်၏။

ဘော အာစရိယ ဘဂဝါ ရာဇပစ္စတ္ထိကာတိအာဒိမာဟ (ဌပနံ့ာ)။ နနု ဘိက္ခုပစ္စတ္ထိကာတိအာဒိနာ ဘိက္ခုပစ္စတ္ထိကဝသေန စတုက္ကဘေဒံ ဒဿေတိ (အာဘောဂ)။အထ ကသ္မာ ရာဇပစ္စတ္ထိကာတိအာဒိမာဟ(ပုစ္ဆာ)။

စာနေကျည်း၍ အဓိပ္ပါယ်ရှင်းစေရန် ပါဠိနှင့် ကပ်ရှင်းလိုက်သည်။ ' ပုစ္ဆာ တက်၍ ' ဟု သာမညမေးရကား အနာဘောဂ(အာဘော်မပါသော) ပုစ္ဆာ စာက် တက်လည်း အမှတ်ပြည့် ရနိုင်သည်သာ။ သို့သော် ပြည့်စုံခြင်းသည် အကောင်းဆုံးဖြစ်၍ သာဘောဂ (အာဘော်ပါသော) ပုစ္ဆာ တက် တက်သည်။ ဆက်ဥုံးအုံ--

ပုစ္ဆဝိ၂-မျိုး စောဒနာ ၂-မျိုး ။ ။ပုစ္ဆာသည် ' သာဘောဂပုစ္ဆာ, အနာဘောဂပုစ္ဆာ ' ဟု ၂-မျိုးရှိသည်။ စောဒနာလည်း ' သာဘော်ဂ-စောဒနာ, ဒေါသာရောပန (ဒေါသတင်သော) စောဒနံ့ာ ' ဟု ၂-မျိုးပင် ရှိသည်။ ထိုတွင်--

သာဘောဂပုစ္ဆာနှင့် သာဘောဂစောဒနံ့ာ အမည်သာ ကွဲသည်။ ။ပုစ္ဆာ နှင့် စောဒနာ အတူတူ (သုံတွေ့ ပဒါနံ့ ပယောဇနာဒိပုစ္ဆနံ့ စောဒနာ။ ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ။၇)။သို့ဖြစ်၍ ' သာဘော်ဂပုစ္ဆာ ' နှင့် ' သာဘောဂစောဒနာ ' လည်း ' ထမင် နဲ့နှင့် ယာဂု ' ကဲ့သို့ အံ့မည်မျှသာ ကွဲသည် အတူတူပင်။ ' သာဘောဂပုံစ္ဆာ ' ကို ' ဌပနံ့ာတိကပုစ္ဆာ ' ဟု ' သာဘောဂစောဒနာ ' ကို ' ဌပနာတိကစောဒနာ ' ဟုလည်း သုံးစွဲကြသည်။

မှတ်ချက်။ ။ ' စောဒနာလည်း ။ပ။ ၂-မျိုးပင် ရှိသည် ' ဟု ဆိုထု၌ လိုနှင့်ရ, အယုတ္တ စသော စောဒနာ ၅- မျိုးသို့ မလိုက်သော နည်းကို ယူ၍ ယင်း သို့ဆိုသည်။

သာဘောဂပုစ္ဆာ ၂--မျိုး,သာဘောဂစောဒနာ ၂--မျိုး။ ။သာဘောဂ-ပုစ္ဆာသည် အာဘော်က ရှေ့ ပုစ္ဆာက နောက် ထား တက်ရသော သာဘော-ဂပုဗ္ဗပုစ္ဆာ, အာဘော်က နောက် ပုစ္ဆာက ရှေ့ ထား တက်ရသော သာဘော-ဂပရပုစ္ဆာအားဖြင့် ၂-မျိုး ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ' သာဘောဂပုံစ္ဆာ ' ဟု

သာမညမေးသော် အာဘော်ကို ပုစ္ဆာ၏ ရှေ့က ဖြစ်စေ နောက်က ဖြစ်စေ လျော်သလို ထား တက်နိုင်သည်။ 'သာဘောဂပုဗ္ဗပုစ္ဆာ' ဟု မေးသော် အာဘော်ကို ရှေ့က ထား တက်ပါ။ 'သာဘောဂပရပုစ္ဆာ' ဟု မေးသော် အာဘော်ကို နောက်က ထားတက်ပါ။ သဲ့ဘောဂစောဒနာဌ်လည်း နံည်းတူ သိအပ်၏။

(ခ)မှတ်ဝါကျ လိနရန္တစောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ရာဇပစ္စတ္ထိကာ' အစ ရှိသော စကား၏ ပရာနုသံန္ဓေကို ပြဆိုတော်မူ၏။(တနည်း)အရှင်အဋ္ဌကထာ ဆရာ မြတ်စွာဘုရားသည် 'ရာဇပစ္စတ္ထိကာ' အစရှိသော စကားကို ဟောတော်မူ၏(ဌပနာ)။[သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗကိုလည်း ဌပနာ ထားနိုင်သည်။]'ရာဇပစ္စတ္ထိကာ' ဌာ 'ရာဇ'နှင့် 'ပစ္စတ္ထိကာ'ကို အဘယ်သမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုအပ်ပါသနည်း (လိနန္တရစောဒနာ)။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာ တော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။'ရာဇ'နှင့် 'ပစ္စတ္ထိကာ'ကို 'ရာဇာနော ဧဝ ပစ္စတ္ထိကာ ရာဇပစ္စတ္ထိကာ' ဟု အုဝခာရဏကမ္မခာရည်းသမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုအပ်၏---ဟူလို။

[လိနန္တရစောဒနာ'ဟူသည်မှာ။ ။'**မေး မထင်ရှား၊ဖြေ ထင်ရှား၊စုဒ်ကား လိနန္တရာ**'နှင့် အညီ အဖြေသာ ထင်ရှား (ပါ) ၍ အမေးမထင်ရှား (မပါ) သော် အရာဌ် ထုတ်အပ်သော စောဒနာကို 'လိနန္တရ စောဒနာ (တနည်း) အဓိဿောလိနစောဒနာ' ဟု ခေါ်၏။ အဓိဿြမြင် အတင်ထုတ်ခြင်းကို 'လိနန္တရ စောဒနာ' ဟု မှတ်ပါ။သို့ဖြစ်၍ 'လိနန္တရစောဒနာ'ဟူသည် ထူးဆန်းလှသည် မဟုတ် ပုစ္ဆာတက်နှင့် သဘောတူပင်။]

၃။ ။(က) (ခ)မှတ်ပြု ဝါကျတို့၏ အကြောင်း နှင့် တကွ အမည်

(က)မှတ်ဝါကျသည် 'ဘိက္ခုပစ္စတ္ထိကာ' အစရှိသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်တို့၏ အဖုဉ် သံဝဏ္ဏနာမှ တပါး 'ရာဇပစ္စတ္ထိကာ' အစရှိသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်တို့၏ အဖုဉ်သံဝဏ္ဏနာဟုဆိုအပ်သော အဘိုတပါးကို ပြသောကြောင့် 'ပကဒ္ဒန္တရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ (တနည်း) အနုသန္ဓေကို ပြသောကြောင့် 'အနုသန္ဓေဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်(အဋ္ဌကထာ, ဋီကာသုံး)။

(ခ) မှတ်ဝါကျသည် (က) မှတ်ဝါကျကို ခဲ့ပြသောကြောင့် 'ဝိတ္ထာရ-ဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။'**နံဝက်ဝါကျ၌၊ 'တတ္ထ' ချီလျက်၊စကားတက်မူ၊မှတ်ယူ**

ဝိတ္ထာရ် (ဘုရားကြီးနိယံ။၃၀)' ဟူသော ဆရာတို့အလို ဝိတ္ထာရ၊ 'အာဟ' ၏ကံကို ခဲ့၍သည်။ သို့သော် သမုဒါယတ္ထမှတပါး အဝယဝတ္ထုကို ပြသော ကြောင့် ပက္ခန္တရ ပိုကောင်းသည်' ဟု မန္တလေးမြို့ တောင်သမန်တိုက် ဥုးကဲသဝါဘိဝံသ မိန့်သည်။

'ဣတ္ထိဧတ္တသုရာဧတ္တာဒယော' စာစပ်။ ။'ဣတ္ထိဧတ္တသုရာဧတ္တာဒယော' ကား 'တို့သည်'ဟူ၍ အနက် ပေးသော်ကြောင့် 'ဧတ္တာဝတီ'၌ တုလျတ်၊ 'ဧတ္တာတိ' ကား လိင်္ဂတ်။

မှတ်ချက်။ ။ဣတ္ထိ ။ပ။ ယော၊ တို့သည်။ ဧတ္တာတိ - ဧတ္တာ နာမ၊ မည်ကုန်၏။ ဤသို့ အနက်ပေးရပါမည်။

'ဝါ' သဒ္ဒါကား နယန္တရဇောတကနိပါတ်ပုဒ်တည်း။

၄။ ။ဝစနတ္ထနှင့် ဥာဿကောက်

ဓုဗ္ဗန္တိ ဟိံသန္တိတိဓု တ္တာ။ ယေဇနာ၊ အကြင်လူတို့သည်။ ဓုဗ္ဗန္တိ ဟိံသုန္တိ၊ ညှဉ်းဆဲတတ်ကုန်၏။ ဤတိ တသ္မာ၊ ထို့သို့ ညှဉ်းဆဲတတ်သော သတ္တိ ကြောင့်။ တေဇနာ၊ ထို့လူတို့သည်။ဓုတ္တာ၊ဓုတ္တတို့မည်ကုန်၏။

'ဓုဗ္ဗန္တိ ဟိံသန္တိတိ' ကား ကတ္တုသာဓနကိတ်ဝိဂြိုဟ်၊ 'ဓုတ္တာ'ကား ကတ္တုသာဓနကိတ်ပုဒ်။ 'ဓုဗ္ဗိ'ဓာတ် 'တ'ပစ္စည်း။ 'ဓုဗ္ဗိ'ဓာတ်၏ အရကား ညှဉ်းဆဲတတ်သော ဒေါသပြဓာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်သည် မုဒ္ဓအား ဖြင့် ရ၏။အယောနိသောမနသိကာရအစရှိသော ရှေးရှေးသော စိတ္တုပ္ပါဒ်-သည် ဖလူပစာအား ဖြင့် ရ၏။ နောက်နောက်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ကာရကူပစာအား ဖြင့် ရ၏။ 'တ' ပစ္စည်း၏ အရကား ထိုမုဒ္ဓ၊ ဖလူ၊ ကာရကူပစာ တို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ဣတ္ထိဧတ္တ၊ သုရာဧတ္တ၊ အက္ခဧတ္တတို့ ရ၏။

မှတ်ချက်။ ။'ဓုနန္တိ ကမ္မန္တိတိ ဧတ္တာ' ဟုလည်း ပြုနိုင်သည်သာ။

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'ဥပ္ပလဂန္ဓာ'ကဲ့သား ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိကိုဏ်း ဖြစ်ပါသည်။

ဓာတ္ဝာဒိဝိဘာဂ

'ဂန္ဓ'ကား 'ဂန္ဓ'ဓါတ်၊ 'အ'ပစ္စည်း (တနည်း) 'ဂမု'ဓါတ်၊ 'က' ပစ္စည်း (ရူပသိဒ္ဓိ၊သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာ)၊(တနည်း)'ကို'ပစ္စည်း (နျာသ)၊ (တနည်း) 'ဂမု'ဓါတ်'ဓါ'ဓါတ်၊'အ'ပစ္စည်း (တနည်း) 'ဂမု'ဓါတ် 'ဓရ'ဓါတ်၊ 'အ' ပစ္စည်း (သဒ္ဒနီတိဓါတုမာလာ) ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤဓာတ် ၄ - မျိုး နီတိ၊ဓာတု(၃၁၉၊၃၇၀)၌လာသည်။

[**မစ္ဆယုဂလနည်းခေါ်ဓာတုဒ္ဒါန**။ ။'ဂမု'ဓါတ် 'ဓါ'ဓါတ်,'ဂမု' ဓာတ် 'ရေ'ဓာတ်တို့ကား 'ဓာတုဒ္ဒါန'တို့တည်း။ဓာတ် ၂--ပါး ၃--ပါး ပေါင်းစု(တဲ့) ထားသော ဓာတ်အပေါင်း(ဓာတ်တဲ့)ကို 'ဓာတုဒ္ဒါန'ဟု ခေါ်သည်။ကြိုးဖြင့် ဗဟက်၌ ထိုးလျှိုး၍ ငါး ၂--ကောင် ၃--ကောင် စသည် ပေါင်းစု(တဲ့) ထားသော ငါးအပေါင်း(ငါးတဲ့)ကို 'မစ္ဆုဒ္ဒါန'ဟု ခေါ် သကဲ့သို့တည်း။ မစ္ဆုဒ္ဒါနန္တိ မစ္ဆဝဂ္ဂံ။တေန ဟိ မစ္ဆေန သဒ္ဓိံ အညေပိ မစ္ဆာ ဧကေတော ဗဒ္ဓါ တံ သကလမ္ပိ မစ္ဆုဒ္ဒါနံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ မစ္ဆုဒ္ဒါနဇာတက။ ။'ဥပဇ္ဈ' ဒေ'ဓာတ်,ဒေ ပါလနေ,ဒါယတိ ရက္ခတိတိ ဒါနံ,ဥဒ္ဒံ ဒါနံ ဥဒ္ဒါနံ,မစ္ဆာနံ ဥဒ္ဒါနံ မစ္ဆုဒ္ဒါနံ' ပြု။)မစ္ဆယုဂလ(ငါး ၂--ကောင် အစုံ အတွဲနှင့်တူသော) နည်းဟူလည်း ဆိုကြ၏သည်။ 'ဂမု'ဓာတ် 'ဓာ'ဓာတ် 'ဂမု'ဓာတ်,'ရေ'ဓာတ်တို့နောင် 'အ'ပစ္စည်းဟူရာ၌ 'မေဓရုဒ္ဒါနတော အ (သဒ္ဒနိတိ)' ထောက်၍ ဆိုသည်။ ။အက်ျယ်ကို သိလိုမူ သဒ္ဒနိတိ သုတ္တမာလာ (၁၃၂၅),ယင်းသျှ (၂၂၀),ဇာတကဋ္ဌကထာ (၂။၃၀၃။), ဇာတ်ပါဠိတော် နိဿယ (၁။၃၀၉), လယ်တီပဒမာလာကျမ်း (၂။၁၉၄) တို့ ကြည့်။]

၆။ ။(ခ) (ဂ) မှတ်ပြဝါကျတို့၌ အာဘောဂ နှင့် သံဝဏ္ဏနာ

(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ရာဇာနော ဓေဝ ပစ္စတ္ထိကာ'ဟူဘော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ရာဇပစ္စတ္ထိကာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတပ္ပပုဒ်၏ ကမ္မဓာရည်းသမာသ်ပုဒ်၏ **အ**ဖြစ်, ယင်းကဲ့မဓာရည်းသမာသ်ပုဒ်၏ တုလျှအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသ်လိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

မှတ်ချက်။ ။ပဒနှင့် အတ္ထ တဲ့၍ ဖေါ်သည်။ ပဒနှင့် အတ္ထ ခဲ့၍လည်း ဖေါ်နိုင်သည်သာ။

(တနည်း) 'ရာဇာနော ဓေဝ ပစ္စတ္ထိကာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ရာဇပစ္စတ္ထိကာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတပ္ပပုဒ်ကို 'ရာဇာနော ဓေဝ ပစ္စတ္ထိကာ ရာဇပစ္စတ္ထိကာ'ဟုကမ္မဓာရည်းသမာသ်ဝစနတ္ထပြုရမည်၏အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

မှတ်ချက်။ ။သံဝဏ္ဏနာဒုကနည်းအားဖြင့် တနည်းဖေါ်သည်။[နောက်၌လည်း နည်းတူသိပါ။]

(ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ 'မေထုနုပသံဟိတခိဋ္ဌာပသုတာ နာဂရိကကေရာဋိယ ပုရိသာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဓုတ္တာ'၏ အဓရ 'ဣတ္ထိဓုတ္တာ'ကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။သင့်ကြားအဘိဓေယျတ္ထသံဏ္ဍာ။

'ဣတ္ထိဓုတ္တသုရာဓုတ္တာဒယော'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဓုတ္တ'၏ အရ ဣတ္ထိဓုတ္တ, သုရာဓုတ္တ, အက္ခဓုတ္တတို့ကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။သရုပ်ကြား အုဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဝါ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် တနည်းအားဖြင့် အရကောက်သည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

[**အဘိဓေယျတ္ထ ၃--စား** ။ ။ (၁) သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတ္ထ ။ ပုံစံ-အရိန္ဒမေတိတိ အရိန္ဒမော၊ ရာဇာ။ (၂) သဒ္ဒါဟော အဘိဓေယျတ္ထ။ ပုံစံ-ရတိဇနနတ္ထေန ရတနံ။ (၃) ပရိယာယ် အဘိဓေယျတ္ထ။ ပုံစံ--ဗုဒ္ဓတိတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ဘဂဝါ။ ဤသို့ အဘိဓေယျတ္ထ ၃--မျိုး ၃--စား ရှိသည်။]

၇။ ။ပါဌ် အဆုံးအဖြတ်

'ပဠိ'ပုဗ္ဗဒန္တဇဒုတိယကွဝရန္တ'အတ္ထ'ဓာတ်'ဣက'ပစ္စည်းဖြင့်'ပစ္စတ္ထိက'ဟုပြီး သောကြောင့်ဒုန္တဇဒုတိယကွဝရန္တနှင့်ရှိသော'ပစ္စတ္ထိကာ'ပါဌ်သာသင့်ပါသည်။

[**ထောက်ဘွယ်**။ ။**အတ္ထ, ပတ္ထ** ယာစနာယံ ။ပ။ ပဋိပက္ခံ အတ္ထယန္တီ ဣစ္ဆန္တီတိ ပစ္စတ္ထိကာ(သဒ္ဒနီတိ ဓာတုမာလာ။၃၁၁)ကို ထောက်။]

(တနည်း)'ပဠိ'ပုဗ္ဗဒန္တဇဒုတိယကွဝရန္တ'အတ္ထ'ဓာတ်,'ဏ္ဍ'ပစ္စည်း၊'ယ'ကို'က'ပြု၍ 'ပစ္စတ္ထိက'ဟု ပြီးသောကြောင့် ဒန္တဇဒုတိယကွဝရန္တနှင့် ရှိသော 'ပစ္စတ္ထိကာ'ပါဌ်သာ သင့်ပါသည်။ [ပါ။သျှ။၁၀၂။]

၈။ ။နည်း,ဥပစာ

'အပဒါနံ အဟိမစ္ဆာ'ဝယ် 'မစ္ဆံ' ဟူသော နည်းသည် အခြေ မရှိသော ငါးမတည်းဟူသော အစိတ်ကို မှတ်၍ဆိုသဖြင့် အခြေမရှိသော ငါး,အခြေရှိသော လိပ်,ဘား အစရှိသော ရေနှံ ဖြစ်သော တိရိစ္ဆာန် တည်းဟူသော အပေါင်းကိုလည်း ရသောကြောင့် 'ဥပလက္ခဏနည်း' မည်၏။ (သာရတ္ထ)

[**ထောက်ဘွယ်**။ ။ 'မစ္ဆဂ္ဂဟဏံ သြဒကဇာတိယာ ဥပလက္ခဏပဒန္တိ အာဟ "မစ္ဆဂ္ဂဟဏေန သြဒကဇာတံ သင်္ဂဟိတာ (ဋီ၊၁။၂၂၄)" တိ (သာရတ္ထ၊၂။၈၅)' ကို ထောက်။]

မှတ်ချက်။ ။'နိဒဿနနည်း'လည်း အသင့်ပင်။

'အပဒါနံ အဟိမစ္ဆာ'ဝယ် 'မစ္ဆာ'သဒ္ဒါသည် အစိတ်ဖြစ်သော အခြေမရှိသော ငါးမဖြစ်၏ 'မစ္ဆံ'ဟူသော အမည်ကို အပေါင်းဖြစ်သော် အခြေမရှိသော ငါးမဖြစ်,အခြေရှိသော လိပ်,ဘားအစရှိသော တိရိစ္ဆာန်မဖြစ်၌ တင်စား၍ အပေါင်းဖြစ်သော အခြေမရှိသော ငါးမဖြစ်,အခြေရှိသောလိပ်,ဘား

အစရှိသော တိရိစ္ဆာန်မဒြပ်ကို 'မစ္ဆာ' ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းငှ့ကြောင့် 'ကေဒေသူ-ပစာ=အဝယဝူပစာ' မည်၏။။

[**'ကေဒေသူပစာ' နှင့် တဲ့ရသော နည်း**။ ။'ပဓာန, ဥပလက္ခဏ, နိဒဿန နည်း'များကို 'ဒကေဒေသူပစာ= အဝယဝူပစာ'နှင့် တဲ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် **'ပ,ဥ,နိဒ်၊ ယင်းသုံးရပ်၊ မှတ်အပ် ကေဒေသူပစာ'**ဟု မိန့်ကြသည်။

'ကေဒေသူပစာ' နှင့် 'ကေဒေသျူပစာ' အထူး။ ။ကေဒေသ (အစိတ်) ၏ အမည်ကို ကေဒေသီ (အပေါင်း)၌ တင်က 'ကေဒေသူပစာ'။ကေဒေသီ (အပေါင်း) ၏ အမည်ကို ကေဒေသ(အစိတ်)၌ တင်က 'ကေ ဒေသျူပစာ'။ မှန်၏-တင်သော ပုဒ်ကို ကြည့်၍ ဥပစာအမည် ပေးရသည်။ တင်သော ပုဒ်က ကေဒေသ(အစိတ်) ဖြစ်လျှင် 'ကေဒေသူပစာ', တင်သော ပုဒ်က ကေဒေသီ (အပေါင်း)ဖြစ်လျှင် 'ကေဒေသျူပစာ' အမည်ပေးရသည်။ ။

'ကေဒေသူ' နှင့် 'အဝယဝူ', 'ကေဒေသျူ' နှင့် 'သမုဒါယူ'အတူတူ။ 'ကေဒေသူပစာ'နှင့် 'အဝယဝူပစာ', ကေဒေသျူပစာ နှင့် 'သမုဒါယူပစာ' အတူတူ။ ယင်းသို့ တူကြသော်လည်း မတွေ့ဝေစေရန် ပုဒ်စစ်အဆိုကို အသုံးပြုကြတော့ဘဲ ဋီကာကြီးများ သုံးလေ့ရှိသော 'အဝယဝူပစာ', 'သမုဒါယူပစာ' ကိုသာ များစွာသော ဆရာတို့ အသုံးပြုကြသည်။ (ပုဒ်စစ်အကျယ်ကျမ်း၌ လည်း'သမုဒါယူပစာ'ကို သုံးထားသည်၊ယင်း၌ ရှု။)ဤအဖြဲ့ကား'ကေဒေ-သူပစာ=အဝယဝူပစာ' ဟုဆင်း, 'ကေဒေသျူပစာ=သမုဒါယူပစာ' ဟုဆင်းယှဉ်တဲ့ ဖေါ်ပြပါသည်။]

၉။ ။[၌၁။၂၃၃။]

၁၀။ ။ပဒဋ္ဌာနဟာရနေတ္တိနည်း

(က) မှတ်ဝါကျ၌ ပဓာန (အာဟ) ကြိယာ၏ အရဖြစ်သော ကရုဏာပုဗ္ဗင်္ဂမဒေသနာဉာဏ်၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား သကလဗုဒ္ဓဂုဏ်တည်း၊ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား သဗ္ဗညုတဉာဏ်တည်း၊ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ပစ္စဝေက္ခဏဉာဉဏ်တည်း၊ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အရဟတ္တဖိုလ်ဉာဏ်တည်း၊ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်တည်း။ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အောဂ်မဂ်, အဲ့ဂ်ဖိုလ်ဉာဏ်တည်း၊ ထို၏ပဒဋ္ဌာန်ကား မဟာဝဇိရဉာဏ်တော်တည်း၊ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အနာပါန-စတုတ္ထစျာန်တည်း၊ထို၏ပဒဋ္ဌာန်ကား စတုရင်္ဂိဏီယတည်း၊ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား

မဟာဗောဓိမဏ္ဍိုင်တည်း၊ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ပါရမီ ၁၀-ပါး, အပြား ၃၀, စွန့်ခြင်းကြီး ၅-ပါး, စရိယ ၃-ပါးတည်း၊ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား မဟာဘိနီဟာရ တည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား မဟာကရုဏာတော်တည်း၊ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဒုက္ခိတသတ္တဝါအပေါင်းတည်း။ကျိုသို့ အောက်သက် သြရုယျောရုယ္ဟအား ဖြင့်ငင်း, ကရုဏာပုဗ္ဗင်္ဂမဒေသနာဉာဏ်သည် ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါ၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ ထိုသည် သုတမယဉာဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ ထိုသည် အတ္ထဝေဒ, ဓမ္မဝေဒ၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ ထိုသည် ပဋိပတ္တိနည်းကို သိခြင်း၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ ထိုသည် သမ္မာပဋိပတ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ ထိုသည် ပရိသုဒ္ဓသီလ၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ထိုသည် ပါမောဇ္ဇ၏ နီးစွာသောအကြောင်းတည်း၊ ထိုသည် ပီတိ၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ ထိုသည် ပဿဒ္ဓိ၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ထိုသည် သုခ၏နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ ထိုသည် သမာဓိ၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ထိုသည် ယထာဘူတဉာဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ ထိုသည် နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ ထိုသည် ဝိရာဂ၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ ထိုသည် ဝိမုတ္တိ၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ ထိုသည် ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿန၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း၊ထိုသည် အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ဤသို့ အထက်ထက် အာရုယ္ဟာရုယ္ဟအားဖြင့်ငင်း ပဒဋ္ဌာန်ကိုစိစစ်ခြင်းသည် 'ပဒဋ္ဌာနဟာရ'မည်၏-ဟူလိုသော်။

[ပဒဋ္ဌာန်ဝယ် သိလ္ဝယ်ဘို့တွက် ကြောင်း, ကျိုးဆက်။ ။(၁) ဒုက္ခိတသတ္တဝါအပေါင်း၊ (၂) မဟာကရုဏာတော်၊ (၃) မဟာဘိနီဟာရ၊ (၄) ပါရမီ ၁၀-ပါး, အပြား ၃၀, စွန့်ခြင်းကြီး ၅-ပါး, စရိယ ၃-ပါး၊ (၅) မဟာဗောဓိမဏ္ဍိုင်၊ (၆) စတုရင်္ဂဝိရိယ၊(၇) အာနာပါန စထုတ္ထစျာန်၊(၈) မဟာဝဇိရဉာဏ်၊ (၉) အောက်မင်္, အောက်ဖိုလ်ဉာဏ်၊ (၁၀) အရဟတ္တမင်္ဂဉာဏ်၊ (၁၁) အရဟတ္တဖိုလ်ဉာဏ်၊ (၁၂) ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်၊ (၁၃) သမ္မဉ္ဇညုတဉာဏ်၊ (၁၄) သကလဗုဒ္ဓဂုဏ်၊ (၁၅) ဒေသနာဉာဏ်၊ (၁၆) ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါ၊ (၁၇) သုတမယဉာဏ်၊(၁၈) အတ္ထဝေဒ, ဓမ္မဝေဒ၊ (၁၉) ပဋိပတ္တိနည်းကို သိခြင်း၊ (၂၀) သမ္မာပဋိပတ်၊ (၂၁) ပရိသုဒ္ဓသီလ၊ (၂၂) ပါမောဇ္ဇ၊ (၂၃) ပီတိ၊ (၂၄) ပဿဒ္ဓိ၊ (၂၅) သုခ၊(၂၆) သမာဓိ၊ (၂၇) ယထာဘူတဉာဏ်၊ (၂၈) နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်၊ (၂၉) ဝိရာဂ၊ (၃၀) ဝိမုတ္တိ၊ (၃၁) ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿန၊ (၃၂) အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်။

ကျက်ဘွယ်။ ။ဒု, ရှ, ဘိန်၊ ပါရမီ၊ စာဂိစရိယ။
ဗောဓိမဏ္ဍင်၊ စတုရင်း ပေါ်ထင် ဝိရိယ။
အာဝစတုစျာန်၊ ဝဇိရုံ၊ အောက်ဥာဏ် မဂ်, ဖိုလ်ပြု။
ဆုံးမဂ်, ဖိုလ်မှန်၊ ဆင်ခြင်ရန်၊ သဗ္ဗဇာနာတိ။
ဂုဏ်, ဒေသနာ၊ စီသဒ္ဒါ၊ သုတာမယ ထည့်။
ဝေဒနာစ်ဖြာ၊ ကျင့်နည်းသာ၊ သမ္မာပဋိပတ္တိ။
စင်ကျယ်သီလ၊ ပါမောဇ္ဇ၊ ပီတိ, ပဿ, သု, ဓိ။
ယထာဘူတာ၊ နိဗ္ဗိဒါ၊ ဝိရာ, ဝိမုတ္တိ။
ဝိမုတ္တိဉာ၊ အနုပါ၊ မှတ်ပါ စဉ်တိုင်းသိ။
ရှေးရှေး ကြောင်းသာ၊ နောက်ကျိုးဖြာ၊ မှန်စွာ ထုတ်
လေဘိ။

ဤဟာ 'ကမ' သိလေက ထုတ်ရ လွယ်လိမ့်ဘိ။ ။

မှတ်ဘွယ်။ ။အာရဂျုဿရဂျုအားဖြင့် ထုတ်ရာ၌ သုတမယဉာဏ်ဒုံစ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်အဆုံး အားလုံးတို့သည် ဝေနေယျတို့၏ ဟိတသုခချည်းတည်း။မှန်၏-ဝေနေယျတို့၏ဟိတသုခကိုပင် အစိတ်အုံစိတ်ထုတ်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ အစိတ်အစိတ် မထုတ်တော့ဘဲ တပေါင်းတည်း ယူ၍ ကရုဏာပုဗ္ဗင်္ဂမဒေသနာဉာဏ်သည် ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါ၏ နိဿာသော အကြောင်းတည်း၊ ထိုသည် ဝေနေယျတို့၏ ဟိတသုခ၏ နိဿာသော အကြောင်းတည်း။ ဤသို့လည်း ထုတ်နိုင်သည်။ ။အသက်, အတက် ၂မျိုး စီလောက် ထုတ်က ပြီးနိုင်သော်လည်း ဗဟုသုတ ကျယ်စေခြင်း, နယလာဘ ဖြစ်စေခြင်း အကျိုးငှါ မျှားစွာထုတ်၍ အကျယ်ရေးလိုက်ပါသည်။

'ဒဿေန္တော အာဟ'ဥ်အရကောက်။ ။ပဓာနကြိယာဟူရာ၌'ပြု'ဓါတ်၏အနက်ဖြစ်သောဟောခြင်းကြိယာကို 'ပဓာနကြိယာ'ဟု ဆိုသည်။ ယင်းဓာတ္ထုတ္ထ၏ အရကို ကောက်ယူရာဝယ် (တနည်း) ယင်းဓါတ်၏ (အနက်ကိုပင် ယူ၊ ဖလူပစာသာ။)အရကို ကောက်ယူရာဝယ် ဤ၌ 'ဒဿေန္တော အာဟ' ဟု ရှိသောကြောင့် 'အာဟ' ၌ ဓာတ်၏ အရကို ကရုဏာပုဗ္ဗင်္ဂမဒေသနာဉာဏ်ကို ကောက်ယူအပ်၏။ 'ဒဿေန္တော'၌ ဓာတ်၏ အရလည်း နည်းတူ။ 'ဒီပေန္တော အာဟ, ပကာသေန္တော အာဟ' ရှိရာ၌လည်း အတူတူပင်။

ကျက်ဘွယ်။ ။ဒဿေန္တ၊ ဒီပေန္တ၊ ပကာသေန္တ၊ ကျမ်း၌ ပြမူ၊ကရုဏာ ရှေးရှု၊ဉာဏ်ကို ယူ။ (တွင်းကြီးနိယံ။၅၆။)

၁၃၁၆-ခုနှစ် ခမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါပါဠိတော်များကို အနက်မှန်မှန် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁။ ။တေန ခေါ ပန သမယေန, ဝေရဉ္ဇာ ဒုဗ္ဘိက္ခာ ဟောတိ ဒ္ဝိဟိတိ-ကာ သေတဋ္ဌိကာ သလာကာဝုတ္တာ၊ နှ သုကရာ ဥဉ္ဆေန ပဂ္ဂဟေန ယာပေတုံ။

၂။ ။မေထုနဓမ္မော နာမ ယော သော အသဒ္ဓမ္မော ဂါမဓမ္မော ဝသလဓမ္မော ဒုဋ္ဌုလ္လံ ဩဒကန္တိကံ ရဟဿံ ဒ္ဝယံဒ္ဝယသမာပတ္တိ၊ ဧသော မေထုနဓမ္မော နာမ။

၃။ ။နိမိတ္တကမ္မံ နာမ နိမိတ္တံ ကရောတိ "ဣက္ခိ ဝါ နိခဏိသာမိ၊ ဘမုကံ ဝါ ဥက္ခိပိဿာမိ၊ သိသံ ဝါ ဥက္ခိပိဿာမိ၊ တေန နိမိတ္တေန တံ ဘဏ္ဍံ အဝဟရာ" တိ။

၄။ ။အဒ္ဓသ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဇေဋ္ဌော ဣသိ ကနိဋ္ဌံ ဣသိံ ကိသံ လူခံ ဒုဗ္ဗဏ္ဏံ ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုကဇာတံ ဓမနိသန္ထတဂတ္တံ။ ဒိသွာန ကနိဋ္ဌံ ဣသိံ ဧတဒဝေါစ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာပါဋ်များကို အနက်မှန်ကန်စွာ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။ဂမနေန နု ပတ္တပ္ပေဝ၊ လောကဲသန္တော ကုဒါစနံ။
နု စ အပ္ပတ္ဝာ လောကန္တံ၊ ဒုက္ခာ အတ္ထိ ပမောစနံ။

၆။ ။ဝုစ္စတိ အဂ််ပစ္စဂ််ါနံ စုဿိမရိယာဒပတ္တော။ မဟလ္လကေတိ ဇာ-တိမဟလ္လကတာယ သမန္နာဂတေ၊ စိရကာလပဝုတေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၇။ ။တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဣဒံ သတိ သမ္ပဇညံ ပုရိမဋ္ဌာနေသုပိ အတ္ထိ မုဋ္ဌဿတိဿ ဟိ အသမ္ပဇာနဿ ဥပစာရဋ္ဌာနမတ္တမိဒံ နု သမ္ပဇဉ္ဉတိ။

၈။ ။နု တုံ တာတ သုဒိန္န ကိဉ္စိ ဒုက္ခဿ ဇာနာသိတိ တုံ တာတ သုဒိန္န ကိဉ္စိ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ကလဘာဂံ ဒုက္ခဿ နု ဇာနာသိ။

၉။ ။ရာဇဂုံ ဘဏ္ဍန္တိ ရာဇာရဟံ ဘဏ္ဍံ။ ယတော ရညော ပဋ္ဌမာသကံ ဝါ အတိ ရေကပဋ္ဌမာသကံ ဝါ အဂ်ဃနကံ သုက်် ဒါတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ တံ ဘဏ္ဍန္တိ အတ္ထော။

၁၀။ ။သြစရတီတိ သြစရဂေါ၊ တတ္ထ တတ္ထ အန္တော အနုပဝိသတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁၃၁၆-ခုနှစ် စမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁)အဖြေ

၁။ ။ [ပါ။၇။ပါ။ သီ။၃၅။]

၂။ ။ [ပါ။ ၃၄။ ပါ။ သီ။ ၉၈။]

၃။ ။ [ပါ။ ၆၅။ ပါ။ သီ။ ၁၄၁။]

၄။ ။ [ပါ။ ၂၂၀။ ပါ။သီ။ ၂၆၈။]

၅။ ။ [ဋ္ဌ၊၁။၉၀။ဋ္ဌ၊သီ၊၁။၃၀၈။ဋ္ဌ၊သီ၊သစ်၊၂။၉၇။]

၆။ ။ [ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ဋ္ဌ၊သီ၊၁။၃၅၉။ဋ္ဌ၊သီ၊သစ်၊၂။၁၉၀။]

၇။ ။ [ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။ဋ္ဌ၊သီ၊၁။၁၁၁။ဋ္ဌ၊သီ၊သစ်၊၃။၁၂၆။]

၈။ ။ [ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ဋ္ဌ၊သီ၊ ၂။၁၁ ၂။ဋ္ဌ၊သီ၊သစ်၊၃။၁ ၂။]

၉။ ။ [ဋ္ဌ၊၁။၃၁၄။ဋ္ဌ၊သီ၊ ၂။၅၃၉။ဋ္ဌ၊သီ၊သစ်၊ ၃။၄၀၀။]

၁၀။ ။ [ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၂၀။ ဋ္ဌ၊ သီ၊ ၂။ ၅၅၆။ ဋ္ဌ၊ သီ၊ သစ်၊ ၃။ ၄၉၅။

၁၃၁၆-ခုနှစ် စမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိက ကဏ္ဍ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) မေးခွန်း

(က) စေံ တတ္ထ တတ္ထ တံ တံ အာပတ္တိဉ္စ အနာပတ္တိဉ္စ ဒဿေတ္ဝာ ဣဒါနိ အနာပတ္တိ မေဝ ဒဿေန္တော "အနာပတ္တိ အဇာနန္တဿာ" တိ အာဒိမာဟ။

(ခ) တတ္ထ အဇာနန္တော နာမ ယော မဟာနိဒ္ဒံ သြက္ကန္တော ပရေန ကတံ ဥပက္ကမ္မံ နဇာနာတိ။

(ဂ) ဝေသာလိယံ မဟာဝနေ ဒိဝဲ့ါဝိဟာရဂတော ဘိက္ခု ဝိယ။ ဝေရုပဿ အဲ့နာပတ္တိ။

(ဃ) ဝုတ္တမို့ စေတံ "နာဟံ ဘဂဝါ ဇာနာမိတိ။ အနာပတ္တိ ဘိက္ခု အဇာ နန္တိသဲ့ာ"တိ။

၁။ ။အထက်ပါဝါကျတို့တွင် (က)ဝါကျကို 'ဒဿေန္တော'၏ကရိုက်း ခံ၍ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဃ)ဝါကျကို သာဘောဂစောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။(အဓိပ္ပါယ်ပြန် ရန် မလို။)

၃။ ။(ခ)(ဂ)(ဃ)ဝါကျတို့၏ အမည်တို့ကို ဘော်ပြပြီးလျှင် 'ဝုတ္တမို့ စေတံ'ဝယ် 'ဝုတ္တံ, စေတံ'ကိုလည်း ကာရက ကာရကို,ဝါစ္ဆဝါစက စာစပ်ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။'ဝိဟာရဂတော'ကို အစိတ်,အပေါင်း ဝစနတ္ထပြု၍ အ ပါင်းဝ ဝစနတ္ထကိုသာ ဥာဿနည်းအရ ကောက်ပြပါ။

၅။ ။'အာပတ္တိဥ္ဆဒ်'၌ 'အာပတ္တိ'ကိုလိုင်,ဂိုဏ်း,ခံဝတ်,ပစ္စည်း, ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။'ဒုဋ္ဌုလ္လဒုဋ္ဌုဿ ကိလေသေဟိ ဒုဋ္ဌတ္တာ, ထူလဿ အနိုဏ္ဏာဘာဝတောတိ ဒုဋ္ဌုလ္လံ'၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာကို ညွှန်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။'အယဉ္စိ ပါရာဇိကသဒ္ဒါသိက္ခာပဒါပတ္တိပုဂ္ဂလဓမ္မေသုဝတ္တတိ' ဟူ၍ဂုဏ်း, 'သိက္ခာပဒါပတ္တိပုဂ္ဂလေသု' ဟူ၍ဂုဏ်း ပါဠိနှစ်ထွေရှိရာ သင့်ရာပါဠိကို အကြောင်းပြ၍ ညွှန်ပြခဲ့ပါ။

၈။ ။'ဂါမဓမ္မောတိ ဂါမဝါသိနံ သေဝနဓမ္မော' ၌ ဖြစ်သင့်သောနည်း, ဥပစာကို ညွှန်ပြခဲ့ပါ။

၉။ ။'ငါရှင်တို့ ဘုရားရှင်တို့မည်သည် ပါရာဇိက သိက္ခာပုဒ်ကို ပညတ်ကုန်သည်ရှိသော် အကြောင်းထား သည်ကို ပြုကုန်၍ ပညတ်တော်မမူကြကုန်' ဟူသော စကားကို စုဇ္ဈိယပါဠိ စီကုံးခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(ဃ) ဝါကျရှိ 'ဝုတ္တံ'၌ အန္တတ္ထ၏ အရကို ခန္ဓောတရဏ ဟာရနယဖြင့်နည်း ထုတ်ပြပါ။

၁၃၁၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂၀) အဖြေ

၁။ ။['ဒဿေန္တော'၏ ကရိုက်းကို 'အနာပတ္တိ အဇာနန္တိသဲ့ာတိ အာဒိနာ ဝစနေန'ဟု ခံ၍ ယောဇနာပါ။ဌ။ ၁၃၃။ဌ၊သျ၊ ၂။ ၃၀၂။ ဌ၊သျ၊သစ်၊ ၃။ ၂၃၉။

'ဒယော်ဇွေဝဲ, ဒယောထုံ'တို့၏ ကရိဏ်း ခံနည်း။ ။'ဒယောဇွေဝ, ဒယော-ကုံ'တို့၏ကရိဏ်းကို ကျမ်းဆရာတို့ တိုက်ရိုက်မထားသည်ကများသည်။ ကရိဏ်း ခံ (ထည့်) ပေးလိုက 'အာဟ' ၏ ကံပုဒ်, သို့မဟုတ် အာကာရပုဒ်ကို ကရိဏ်းပုဒ်ပြင်၍ ခံ(ထည့်)ပေးပါ။

ကျက်ဘွယ်။ ။**အာကာရနှင့်၊ 'အာဟ'၏ကံ၊ ဤနှစ်တန်၊ အမှန်ဒဿန၊ ကရိဏ်းဖြစ်မြဲ။** (ဘုရားကြီး နိယံ။၁၉။)]

၂၂။ ။(ဃ) **မှတ်ဝါကျ သာဘောဂစောဒနာတက် အာဂမဒဋ္ဌိကရဏရည်၍ အဓိပ္ပါယ်တက် တက်ပုံ။** ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (ခ)(ဂ)မှတ်ဝါကျတို့ဖြင့် 'လုံ့လကို မသိသော ရဟန်းသည် အဇာနန္တ, ထိုအဇာနန္တအား အာပတ်မသင့်' ဟု ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ ဆရာစကားသည် အဘယ်သို့သော ဒဋ္ဌိကရဏအာဂမဝစနဖြင့် သင့်နိုင်ပါအံ့နည်း['ကေန ယုတ္တံ'ကို ထောက်။] (စောဒနာ)။ မဂ်တခုဖြင့် မဂ်တခုသို့ သွင်းသည်ဖြစ်၍ အာပတ်သင့်ရာသည် မဟုတ်ပါလော(အာဘောဂ)။ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဃ)မှတ်ဝါကျကိုမိန့်။

သာဓကရည်၍ အဓိပ္ပါယ်တက် တက်ပုံ ။ ။ အရှင်အဋ္ဌကထာ ဆရာဆရာသည် (ခ)(ဂ)မှတ် ဝါကျတို့ဖြင့် 'လုံ့လကို မသိသော ရဟန်းသည် အဇာနန္တ, ထိုအဇာနန္တအား အာပတ်မသင့်' ဟု ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ဆရာစကားဘည် အဘယ်သို့သော သာဓကဖြင့် ယုံကြည်အပ် ပါသနည်း['ကေန ပစ္စေတဗ္ဗံ'ကို ထောက်](စောဒနာ)။ မဂ်တခုဖြင့် မဂ်တခုသို့ သွင်းသည် ဖြစ်၍ အာပတ်သင့်ရာသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာ ဆရာသည် (ဃ)မှတ်ဝါကျကိုမိန့်။

ဥာပကကာရဏရည်၍ အဓိပ္ပါယ်တက် တက်ပုံ။ ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (ခ)(ဂ) မှတ်ဝါကျတို့ဖြင့် 'လုံ့လကို မသိသော ရဟန်းသည် အဇာနန္တ, ထိုအဇာနန္တအား အာပတ်မသင့်' ဟု ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ လုံ့လကိုမသိသော ရဟန်းသည် အဇာနန္တ, ထိုအဇာနန္တအား အာပတ် မသင့်သည်၏ အဖြစ်ကို အဘယ်ကြောင့် သိအပ်ပါသနည်း['ကသ္မာ ဝိညာယတဲ'ကို ထောက်](စောဒနာ)။ မဂ်တခုဖြင့် မဂ်တခုသို့ သွင်းသည်ဖြစ်၍ အာပတ်သင့်ရာသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ထို

စောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာ ဆရာသည် (ဃ) မှတ် ဝါကျကိုမိန့်။

[ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ၌ အာဘော် ထားနည်း။ ။ မိမိစကား ထူးဆန်းနေ၍ ခိုင်မြဲစေရန် ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျကို ကျမ်းဆရာရေးရသည်။ ထို့ကြောင့် သာမည ကို အာဘော်ထားရသည်။ ဤ၌ သာမညအား ဖြင့် မဂ်ထူခုဖြင့် မဂ်တခုသို့ ဘင်းက် အာပတ်သင့်သည်၊ သို့ပါလျက် 'လုံ့လကို မသိသော ရဟန်းသည် အဇာနန္တ, ထိုအဇာနန္တအား အာပတ်မသင့်' ဟူသော စကားသည် ထူးဆန်း နေသည်၊ ထူးဆန်းနေ၍ သာမညကို အာဘော်ထားသည်ဟု မှတ်ပါ။ ဒဋ္ဌိ တွေတိုင်း နည်းယူလေ။]

ဝါကျတက် တက်ပုံ။ ။ အရှင် အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည်(ခ) (ဂ) မှတ်ဝါကျတို့ဖြင့် 'လုံ့လကို မသိသောရဟန်းသည် အဇာနန္တ ထိုအဇာနန္တ အား အာပါတ်မသင့် 'ဟု အာဂမဒဋ္ဌိယ, သာဓု,ဥာဝုံ, သကဝစနကို ဆို တော်မူ၏ (ဌပနံ) ။အာဂမဒဋ္ဌိယ,သာဓု,ဥာဝုံ,သကဝစန်သည် အာဂမဒ ဋ္ဌိကရဏ,သာဓက, ဥာပက,ပရဝစနနှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ယင်းအာဂမဒဋ္ဌိယ, သဲ့ဝဓု,ဥာဝုံ, သကဝစန၏ အာဂမဒဋ္ဌိ ကရဏ,သာဓက,ဥာပက,ပရဝစနကား အသယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဲဋ္ဌကထာဆရာ သည်(ဃ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

တိုက်တွန်းဘွယ်။ ။ဤပုံစံတခုရက အာဂမဒဋ္ဌိကရဏ တွေ့တိုင်း ဝါကျ တက်၌ သုံးနိုင်သည်။ဝါကျတက် တတ်လည်း အမှတ်ပြည့်ပင် ရသည့်ဖြစ်၍ဤ ပုံစံကိုအရကျက်ထားပါ။

သာဓကနှင့် ပရဝစနကား အာဂမ့ဒဋ္ဌိကရဏနှင့် အတူတူပင်။ အာဂမဒဋ္ဌိ ကရဏ ရက ဥာပကကာရဏလည်း 'အမြဲရသည်။ ထိုကြောင့် ထိုလေးခုတို့ တွင် ကြိုက်ရာတခုခု ယူ၍လည်း တက်နိုင်သည်။ အာဂမဒဋ္ဌိကရဏ၏ ဥာပက ကာရဏ(ဥာပကဟိတ်)ဖြစ်ပုံကို သက်ဆိုင်ရာ ကျမ်းများ၌ ရှုပါ။

ကျက်ဘွယ်။ ။ထူးဆန်း၍ကား၊ နှစ်ဆူပြား၍၊ လူပ်ရှားမခိုင်။ ရှေ့နောက် ယိုင်၊ မြဲခိုင် ဒဋ္ဌိခင်း။ (ဓမ္မစရိုးဆောင်နိယံ။ ၁၃။)

ဝုတ်တံ ဟေတံ၊ ဝုတ်တံ ဘဂဝတာ၊ တေနာဟ, ဝက္ခတိ၊ ရှိသည့် 'ဝုတ္တဥ္စ', ပါဠိပြက၊ ဥာပက,ဒဋ္ဌိ၊ စုဒ်ထုတ်ညီ။ 'တေနာဟ' ပြ၊'ယထာဟ'နှင့်၊ တေနဝုတ်တံ၊'တဘန် 'ဝုတ္တဥ္စ'၊

တဝ 'ဝုတ္တဥ္ဉေတံ'၊ 'ဝုတ္တံပိ' ရှိ၊ ထုတ်ဘိစုဒ်ရ၊ ဥာ်ပက။
(တွင်းကြီး နိယံ။ ၁၀၂-၃။)

မှတ်ချက်။ ။ရှေ့ နိယံကား သဘာဝနိယံ,နောက် နိယံကား သင်္ကေတ နိယံ။]

၃။ ။(ခ) (ဂ)မှတ်ဝါယျတို့၏ အမည်

(ခ) (ဂ)မှတ် နှစ်ဝါကျပေါင်းသည် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ထို့တွင် 'အဇာနန္တော နာမ'ဝါကျသည် 'နိယမဝါကျ', ယော။ပ။ဝိယ'ဝါကျသည် 'အနိယမဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ ထို့တွင်'ယော။ပ။နု ဇာနာတိ' ဝါကျသည် 'ဥပမေယျဝါကျ', 'ဧသာလိယံ။ပ။ဝိယ'ဝါကျသည်'ဥပမာနဝါကျ' 'ဧဝရူပဿအနာပတ္တိ' ဝါကျသည် 'ပက္ခန္တရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဃ)မှတ်ဝါကျသည် 'အာဂမဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ', (တနည်း) သာဓကဝါကျ, (တနည်း) 'ဥာပကကာရဏဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

[**'ဝိတ္ထာရ' နှင့် 'တပ္ပါကဋိကရဏ'အထူး။** ။**'ဝိတ္ထာရ'မှာ ကြောင်း,ခြင်း, သာ၊ 'ပါကဋိ'မှာ ဥပမာ'** ဟု ဆိုသည့်အတိုင်း အကြောင်းဖြင့်ဝင်း, အခြင်းအရာဖြင့်ဝင်း,သရုပ်ဖြင့်ဝင်း ခဲ့သော် ဝိတ္ထာရ၊ ဥပမာဖြင့် ခဲ့သော် 'တပ္ပါကဋိကရဏ' ဤသို့ ခဲ့ပုံခြင်း ထူးကြသည်။

ဤ(ခ) (ဂ) မှတ်ဝါကျတို့၌ သရုပ်ဖြင့်ဝင်း, ဥပမာဖြင့်ဝင်း ခဲ့သည်၊ သို့သော်လည်း - သရုပ်ဖြင့် ခဲ့ခြင်းသာ အဓိကဖြစ်သောကြောင့်ဝင်း,အပေါင်းတည်ပြီး အစိတ်အစိတ် ဖွင့်ပြသောကြောင့်ဝင်း ဝိတ္ထာရလက္ခဏာ အားကောင်းသည်၊ ထို့ကြောင့် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ'သာဖြစ်သင့်သည်။ **'နောက်ဝါကျ၌၊ 'တတ္ထ' ချီလျက်၊ ဧကာရတက်မူ၊ မှင်္ဂယူ ဝိတ္ထာရ။** (ဘုရားကြီး နိယံ။ ၃၀) 'ကိုလည်း ထောက်။

'ယော' ၏တွဲဘက် 'သော'ထည့်၍'သော အဇာနန္တော နာမ'ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့်'အဇာနန္တော နာမ'ကို 'နိယမဝါကျ'ဟု ဆိုသည်။

'ဧဝရူပဿအနာပတ္တိ' ဝါကျသည် သရုပ်ကြားအဘိဓေယျတ္တာမှ တပါးယောဇနာဟုဆိုအပ်သော အဘိုတပါးကို ပြသောကြောင့် 'ပက္ခန္တရ' တည်း။ 'အဇာနန္တဿ'ကို 'အနာပတ္တိ'၌ စပ်၍ယောဇနာရမည် ဟူလို။ 'ဝါကျာရမ္ဘ' ဟုလည်း ဆိုကြသည်၊ မည်သည့်ဝါကျမဆို စောဒကတို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ကျမ်းဆရာ ဆက်လက်ရေးရသည်ချည်းဖြစ်သောကြောင့် 'ဝါကျာရမ္ဘ' မဖြစ်

နှိုင်ဟု မဆိုလိုပါ။သို့သော် ကောင်းလှမည် မထင်ပါ။ဘာကြောင့်နည်း-အခြား ဝါကျလက္ခဏာများ မထင်ရှာ၍သာ 'ဝါကျာရမ္ဘ' ခွဲရသောကြောင့်တည်း။ မေးခွန်း၌ (ဂ) မှတ်ဝါကျ, ဝါကျပိုင်းပုံ မကောင်းလှ။ 'ဧဝရုပဿ အနာပတ္တိ' ဝါကျနှင့် ခွဲပိုင်းသင့်သည်။ ပိုင်းသင့်သည် အားလျော်စွာ ဖြစ်သင့်သလို ခွဲလိုဘ်ပါသည်။]

'ဝုတ္တံ, ဧတဲ' ကို ကာရက ကဲရကီ စာစပ်။ ။'ဧတဲ' ကား 'ကို' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'ဝုတ္တံ'ဝယ် 'ဝစ'ဓါတ်၌ ကာရက။ 'ဝစ' ဓာတ် ကား ကာရကီ။

'ဝုတ္တံ, ဧတဲ' ကို ဝါစ္ဆ ဝါစက စာစပ်။ ။'ဧတဲ'ကား 'ကို'ဟူ၍အနက် ပေးသောကြောင့် 'ဝုဘ္တံ'ဝယ် 'တ'ပစ္စည်း၌ ဝါစ္ဆ၊ 'တ'ပစ္စည်းကား ဝါစက။

[ကျက်ဘွယ်။ ။ပစ္စည်းတွင်သာ၊ ကတ္တားအဟံ၊ အမှန်စင်စစ်၊ စပ်သည် ဖြစ်မူ၊ ဝါစ်, ဝါ, တုံ, လိုင်စပ်မြဲ။
ဓာတ်တွင်၍သာ၊ စပ်လုံပါမူ၊ ကာ, ကီ, ကြောင်းကျိုး၊ စပ်ရိုးငပါင်း, စိတ်ဖြစ်မြဲ။
ကတ္တား'ဝုတ္တ'၊ ပစ္စယ, ဓာတု၊ နှစ်ခုစပ်ရာ၊ အဝုတ္တမှာ၊ ဓာတ်တွင်သာ၊ ကံမှာဂင်းနည်းပင်ပြု။ (ဘုရားကြီးနိယံ။ ၁၃၃-၄-၇)]

၄။ ။ဝစနတ္ထံနှင့် ဉာဿကောက်

အစိတ်ဝစနတ္ထ။ ။ဝိဟရဏံ ဝိဟာရော၊ အံဂစ္ဆီတိ ဂတော။

အပေါင်းဝစနတ္ထ။ ။ဝိဟာရံ ဂတော ဝိဟာရဂတော။

ဝိဟာရံ၊နေခြင်းသို့၊ ဂတော၊ရောက်သည်တည်း။ ဝိဟာရဂတော၊နေခြင်းဘို့ရောက်သည်။

'ဝိဟာရံ ဂတော' ကား ဒုတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝိဂြိုဟ်၊ 'ဝိဟာရဂတော'ယား ဒုတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်။ 'ဝိဟာရ'ပုဒ် 'ဂတ'ပုဒ်။ ဤဝိဟာရဂတော'ဟူသော ဒုတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၌' 'ဝိဟာရ'ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်၏ အရကား နေခြင်းကြိယာသည် မုချ အားဖြင့်ရ၏။ ထိုနေခြင်းကြိယာ၏ ရောက်ခြင်းကြိယာနှင့် ကမ္မ, ကမ္မီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော ကြိယာကာရကသမ္ဗန်သည် ဌာန၊ပစာအားဖြင့် ရ၏။ 'ဝိဟာရဂတော'ဟူသော သမာသ်ပုဒ်လုံး၏ အရကား ထိုမုချ, ဌာန၊ပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော

နေခြင်းသို့ ရောက်သော ရဟန်းဒြပ်သည် အပဓာနအားဖြင့် ရ၏။ ဝိသေသန ပုဒ်တို့၏သဘောသည် ဂုဏ်ကိုသာ ပဓာနအားဖြင့် ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ကြီယာကာရကသမ္မန်သကတ်ဟုဆိုအပ်သော ဂုဏ်သည်သာ လျှင် ပဓာနအားဖြင့် ရ၏။

[**မှတ်ဘွယ်။** ။သကတ်ကို 'ဂုဏ်'ဟု ဆိုသည်။ ဂုဏ်, သကတ်, ဝိသေသန အတူတူ။ သကပ် ၇-မျိုး, ဂ-မျိုးကို ဘေဒစိန္တာစသည်၌ရှု။ ။

ဝိသေသနပုဒ်တို့၌ အရကောက် ထူးခြားချက်။ ။ဝိသေသနပုဒ်တို့၏ အရကို ကောက်ရာ၌ ပဓာန, အပဓာနခဲ့၍ ကောက်ခြင်းသည် ထူးခြားချက်တည်း။ ညောင်ကန်မူ ဥာသ်ကောက် ကြည့်ပါ။]

၅။ ။**လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ**

'အာပတ္တိ'ကား....ဣတ္ထိလိင်, ရတ္တာဒိဂိုဏ်း, 'အာ'ပုဗ္ဗ 'ပဒ' ဓာတ်, 'တိ' ပစ္စည်း ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။**အာဘောဂ နှင့် သံဝဏ္ဏနာ**

'ဒုဋ္ဌုံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဋ္ဌဖြင့် 'ဒုဋ္ဌုလ္လံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၌ 'ဒု' ဥပသာရပုဒ်၏ ဒုဋ္ဌုအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ကိလေသေဟိ ဒုဋ္ဌတ္တာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဋ္ဌဖြင့် 'ဒုဋ္ဌ' ပည်ခြင်း၏ အကြောင်း၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံ-ဝဏ္ဏနာ။

'အနိပုဏဘာဝတော' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဋ္ဌဖြင့် 'ထူလ' ပည်ခြင်း၏ အကြောင်း၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဒုဋ္ဌုဇ္ဇု ကိလေသိ ဒုဋ္ဌတ္တာ တူလဇ္ဇု အနိပုဏဘာဝတော' ဟူသော တဝါကျလုံးဖြင့် 'ဒုဋ္ဌုလ္လံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၏ ကမ္မဓာရည်းသမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းကမ္မဓာရည်းသမာသ်ပုဒ်၏ တူလျအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌ ကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။(တနည်း)တဝါ လုံးဖြင့် '**ရှေ့နောက်ပဒ၊စဒ္ဒယဖြင့်၊ဟိတ်ပြဖွင့်ချယ်၊ဝါကျဝယ်၊ ကမ္မဓာရယ် ပြု**' ဟူသည်နှင့် အညီ'ဒုဋ္ဌုဇ္ဇု တံ တူလဇ္ဇာတိ ဒုဋ္ဌုလ္လံ' ဟု ကမ္မဓာရည်းသမာသ် ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထ

သံဝဏ္ဏနာ။ 'ထ' ကို အသဒိသဒ္ဒဘော် ဆောင်၊ အသဒိသဒ္ဒဘော်နှင့် တက္ခဏေ သောဒဲန္တင် 'တ္ထ' ကို အသဒိသဒ္ဒဘော်နှင့် တက္ခ မုဒ္ဓင်'ဠ'ပြု၊ 'ဥ' ကို 'ဥ' ရဿပြု၊ 'လ'ကို ဒဲ့ဘော်ဆောင်၍ 'ဒုဋ္ဌုလ္လ' ဟု ရုပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

[ဒုဋ္ဌု, ဒုဋ္ဌံ။ ။အဋ္ဌကထာပါဠိ (၁။၂၂၂)၌ 'ဒုဋ္ဌံ' ဟု နိဂ္ဂဟီတန္တနှင့် ရှိသည်။နိပါတ်ပုဒ်(ဒုဋ္ဌု ကုဏ္ဍလေ္ဆတေ ကုစ္ဆိတဓေတ္ထ။ သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ။ နှာ။၃၀၆။) ဖြစ်သောကြောင့် အဋ္ဌကထာနိသျ်သစ် အတိုင်း 'ဒုဋ္ဌု' ဟု နိဂ္ဂဟီတ်မဲ့ ရှိသင့်သည်။]

၇။ ။ပါဠိ အဆုံးအဖြတ်

အချို့သော ပါဠိုရပ်၌ အာပတ်ကို 'ဓမ္မ', အချို့သော ပါဠိုရပ်၌ သိက္ခာပုဒ်ကိုပင် 'ဓမ္မ'ဟူ၍ အလိုရှိအပ်သောကြောင့် ဓမ္မအနက်ကို အာပတ်,သိက္ခာပုဒ်ဟူသော အနက်တို့မှ အသီးအခြား မဆိုအပ်, မဆိုထိုက်သောကြောင့်'ဓမ္မ' မပါသော 'သိက္ခာပဒါပတ္တိပုဂ္ဂလေသု' ဟူသော ပါဠိသာ သင့်ပါသည်။ [ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၄။]

၈။ ။[၁၃၁၉-ခုနှစ်၊ နံပါတ် ၈-အဖြေ ကြည့်။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၉]

၁၀။ ။ဓန္ဓေတရဏဟာရ နေတ္တိနည်း

'ဝုတ္တံ'၌ အန္တတ္ထ၏ အရဖြစ်သော ဒေသနာဉာဏ် ပြဓာန်းသော မဟာကြိယာဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့တွင် ဝေဒနာသည် ဝေဒနာက္ခန္ဓာမည်၏။ သညာသည် သညာက္ခန္ဓာမည်၏။ ဝေဒနာ,သညာမှကြွင်းသော စေတသိက်တေတ္တိ သသည် သင်္ခါရက္ခန္ဓာမည်၏။ မဟာကြိယာဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ် ၄-ခု သည် ဝိညာဏက္ခန္ဓာ မည်၏။ ဤသို့ ခန္ဓာအား ဖြင့် သွင်းခြင်းသည် 'ခန္ဓာတရဏဟာရ' မည်၏-ဟူလိုသော်။

၁၃၁၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်တို့ကို အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၁။ ။တေန ခေါ ပန သမယေန ဝဇ္ဇီ ဒုဗ္ဘိက္ခာ ဟောတိ ဒ္ဝီဟိတိကာ သေတဋ္ဌိကာ သလာကာဝုတ္တာ၊ နသုကရာ ဥဉ္ဆေန ပဂ္ဂဟေန ယာပေတုံ။

၂။ ။မေထုနဓမ္မော နာမ ယော သော အသဒ္ဓမ္မော ဂါမဓမ္မော ဝသလဓမ္မော ဒုဋ္ဌုလ္လံ ဩဒကန္တိကံ ရဟဿံ ဒွယံဒွယသမာပတ္တိ၊ ဇော မေထုနဓမ္မော နာမ။

၃။ ။တေန ခေါ ပန သမယေန အညတရော ဘိက္ခု သံဃဿ ဩဒနေ ဘာဇိယမာနေ 'အပရဿ ဘာဂံ ဒေဟိ' တိ အမ္ဗလကံ အဂ္ဂဟေသိ။

၄။ ။သပိဝဏ္ဏံ မောစေဿာမိတိ စေတေတိ ဥပက္ကမတိ၊ နီလံ မုစ္စတိ၊ အာပတ္တိ သံဃာဒိသေသဿ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာများကို အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၅။ ။သာမဏေရော အာဟ 'တောနိ အဟံ ဥပဇ္ဈာယဿ ဒမ္မိ မဟာရာဇာ'တိ။ ကော အယံ တာတ ဥပဇ္ဈာယော နာမာတိ။ ဝဇ္ဇာဝဇ္ဇံ ဒိသွာ စောဒေတာ သာရေတာ စ မဟာရာဇာတိ။

၆။ ။တတိယသင်္ဃတော ပန ဥဒ္ဒံ ဂ္ဂမံ ဒီပံ မဟိန္ဒဒီဟိ အာဘာတံ၊ မဟိန္ဒတော ဥဂ္ဂဟေတွာ ကိဠိ ကာလံ အရိဋ္ဌေတ္ထရာဒီဟိ အာဘာတံ။

၇။ ။အာရကတ္တာ ဟတတ္တာ စ၊ ကိလေသာရိန ဓသာ မုနိ။

ဟတသသာရစက္ကာရော၊ ပစ္စယာဒိန စာရဟော။

နရဟော ကရောတိ ပါပါနိ၊ အရဟံ တေန ဝုစ္စတိ။

၈။ ။ယဒါ တေသံ လဇ္ဇီပရိသာ ဥဿန္နာ ဟောတိ၊ သက္ကာ စ ဟောတိ လဒ္ဓုံ ဓမ္မိ ကော ဝိနိစ္ဆယော။

၉။ ။ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မသာတိ မနုဿေ ဥတ္တိဏ္ဏဓမ္မသ်ဿ၊ မနုဿေ အတိက္က-မိတ္ဝာ ဖြဟ္မတ္တံ ဝါ နိဗ္ဗာနံ ဝါ ပါပနကဓမ္မသာတိ အတ္ထော။

၁၀။ ။မဟာပဒုမတ္ထေရော ယေဝ စ ဒိဋ္ဌေ ဝေမတိကော တိ အာဒီသု ယဒဂ္ဂေန ဝေမတိကော၊ တဒဂ္ဂေန နော ကပ္ပေတိ။ ယဒဂ္ဂေန နော ကပ္ပေတိ၊ တဒဂ္ဂေ နနသ်ရတိ။

၁၃၁၇-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း

ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၇။ ပါ၊ သ္မ။ ၅၉။]

၂။ ။[ပါ။ ၃၄။ပါ၊ သ္မ။ ၉၀။ ၁၃၆-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၃။ ။[ပါ။ ၇၃။ ပါ၊ သျှ။ ၁၄၇။]

၄။ ။[ပါ။ ၁၆၂။ သျှ။ ၂၂၀-၉-မျိုး ပေး။]

၅။ ။[ဌ၊ ၁။ ၃၆။ဌ၊သျှ၊ ၁။ ၁၂၉။ ဌ၊သျှ၊သစ်၊၁။ ၃၀၃။]

၆။ ။[ဌ၊၁။ ၄၆။ ဌ၊သျှ၊၁။ ၁၆၀။ဌ၊သျှ၊သစ်၊၁။ ၃၆၄။]

၇။ ။[ဌ၊၁။ ဂ၇။ဌ၊သျှ၊၁။ ၂၉၆။ ဌ၊သျှ၊တစ်၊၂။ ၇ဂ။]

ဂ။ ။[ဌ၊၁။ ၂၅၄။ ဌ၊သျှ၊၂။ ၃၆၃။ ဌ၊သျှ၊သစ်၊ ၃။ ၃၀၉။]

၉။ ။[ဌ၊၂။၇၃။ဌ၊သျှ၊၃။ ၃၄၉။ ဌ၊သျှ၊သစ်၊၄။ ၂၁၄။]

၁၀။ ။[ဌ၊၂။ ၁ဂ၁။ ဌ၊သျှ၊၄။ ၂၁၇။ ဌ၊သျှ။ သစ်၊ ၄။ ၅၂၀။]

၁၃၁၇-ခုနှစ် ဝမ္မာစရိယတန်း

ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) တေန် သမယေန ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ ရာဇဂဟေ ဝိဟရတိ ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေတိ ရာဇဂဟေတိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။

(ခ) တဋ္ဌိ မန္ဓာတုမဟာဂေါဝိန္ဒာဒီဟိ ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ ရာဇာဟန္တိ ဝစတိ။

(ဂ) အညေပေတ္ထ ပက်ာရေ ဝဏ္ဏယန္တိ၊ ကိုဒ် တေဟိ၊ နာမမေတံ တဿ နဂရဿ။

(ဃ) တံ ပနေတံ ဗုဒ္ဓကာလေ စ စက္ကဝတ္တိကာလေ စ နဂရံ ဟောတိ၊ သေသကာလေ သုညံ ဟောတိ ယက္ခပရိဂ္ဂဟိတံ၊ တေသံ ဝသနဝနံ ဟုတ္ဝာ တိဋ္ဌတိ။

(င) ဧဝံ ဂေါစရဂါမံ ဒသ္သေတ္ဝာ နိဝါသနဋ္ဌာနမာဟ ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေတိ။

(စ) သော စ ဂိဇ္ဈာ တဿ ကူဋေသု ဝသိံသု၊ ဂိဇ္ဈသဒိသာနိ ဝါ တဿ ကူဋာနိ၊ တသ္မာ ဂိဇ္ဈကူဋေါတိ ဝုစ္စတိတံ ဧဝဒိတဗ္ဗာ။

[သိဘွယ်။ ။'ပဗ္ဗတေတိ' နောင် ဆဋ္ဌမ္ပဋ္ဌိ 'တတ္ထ' ရှိသည် မကောင်း၊

ဟံသာဝတီမှု အတိုင်း 'တတ္ထ' မရှိဒါက ကောင်းသည်။ 'ဒ်တ္ထ' ထည့်ရ မည်ကို 'တတ္ထ' ဟု မှားထည့်ခြင်းသော်လည်း ဖြစ်ရာ၏။ 'ဇတ္ထ' ရှိရင်တော့ အကောင်းပင်။]

၁။ ။အထက်ပါ ဝါကျတို့တွင် (ခ) (ဂ) ဝါကျတို့ကိုသာ အနက် ပေးခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ)ဝါကျကို အယူတွာသာဘောဂစောဒနာတက်, (ဃ)ဝါကျကို အနုသန္ဓေ တက်ပြပါ။

၃။ ။(ခ)(ဂ)ဝါကျတို့ကို အကြောင်းပြု၍ ဝိါကျအမည် ပေးခဲ့ပါ။

၄။ ။(စ)ဝါကျတွင် ပဌမဝိကပ်နှင့် အညီ 'ဂိဇ္ဈကူဋ္ဌ' ပုဒ်ကို အစိတ်, အပေါင်း ဝစနတ္ထပြု၍ အပေါင်းဝစနတ္ထကိုသာ ဥာဿနည်းအရ ကောက် ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။(က)ဝါကျ၌ 'ရာဇဂဟ,နိဂရ' ပုဒ်တို့၏ ဤ၌ လိုအပ်သော လိင် ကို ဆုံးဖြတ်၍ 'နဂရ' ပုဒ်၌ 'နဂ' ပုဒ်ကိုသာ ဓာတ်,ပစ္စည်း ခဲ့ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။အောက်ပါပုဒ်တို့၏ အဖွင့်တို့၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်ဂ ကို ပြ၍ သံဝဏ္ဏနာကိုလည်း ညွှန်ခဲ့ပါ။

(က)ရာဇဂဟေတိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။

(ခ)ဂိဇ္ဈသဒိသာနိ ဝါ တာသ ကူဋာနိ။

၇။ ။(ဃ)ဝါကျ၌ 'ဝသနဝနံ,ဝ်သန္တဝနံ,ဝသေနဝနံ'ဟု ပါဠိသုံးထွေ ရှိရာ သင့်ရာပါဠိကို အကြောင်းပြ၍ ဖြေဆိုခဲ့ပါ။

၈။ ။(ခ)ဝါကျ၌ 'ရာဇဂဟံ'ဟူသော ပုဒ်ဝယ် 'ရာဇ'ပုဒ်၌ အဖွင့်အား လျော်စွာ ဖြစ်သင့်သော နည်း,ဥပစာ ထုတ်ခဲ့ပါ။

၉။ ။အောက်ပါ မြန်မာဘာသာကို ပါဠိစုံကြိယ စီကုံးခဲ့ပါ။

သီလစောင့်သော သူ မည်သည် တယောက်သော ရဟန်းအား သော်လည်း အတိုင်းမသိ မရေတွက်နိုင်၊ မြေကြီး သမုဒ္ဒရာ ကောင်းကင်တို့ကဲ့သို့ အလွန် ကျယ်ပြန့်၏။

၁၀။ ။(က)ဝါကျ၌ ရှိသော'ဗုဒ္ဓေါ' ပုဒ်၌ 'ဗုဓ'ဓာတ်၏ မူဓာတ်အရကို ကောက်၍ အာရုယှာရုယှပဒ္ဒဝနဟာရနေတ်တိနည်းအရ ထုတ်ခဲ့ပါ။

၁၃၁၇-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း

ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂)အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၇။ ဋ္ဌ၊သို့၊၂။ ၃၄၀။ ဋ္ဌ၊သို့၊သစ်၊၃။ ၂၈၃။]

၂။ (ခ)မှတ်ဝါကျ အယုံတ္တသာဘောဂ(အယုံတ္တာဧဘောဂ) စောဒနာတက် ယုတ္တိဒဋ္ဌကရဏရည်၍ အဓိပ္ပါယ်တက်။ ။အံ့ရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည်(က)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ရာဇဂဟ'၏ အရ ရာဇဂြိုဟ်ဟူသောအမည်ရှိသော မြို့ကို ယူရမည်ဟု ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ဆရာ့စကား၊သည် အဘယ်သို့ သင့်ပါအုံ့နည်း('ကထံ' ဖြင့် မှတ်အပ်သော အယုံတ္တစောဒနာ)။ မင်းတို့ သိမ်းယူအပ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထုမှန်သမျှကို 'ရာဇဂဟ'၏အရ ယူသင့်သည် မဟုတ်ပါလော('နနု'ဖြင့် မှတ်အပ်သော အာဘောဂစောဒနာ)။ကျိသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည်(ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။မင်းတို့ သိမ်းယူအပ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထု မှန်သမျှကို 'ရာဇဂဟ'၏ အရယူသင့်သော်လည်း မန္ဒာတ်မင်း, မဟာဂေါဝိန္ဒ ပုဏ္ဏားအစရှိသည်တို့သည် မင်းနေပြည်၏ အဖြစ်ဖြင့် သိမ်းယူအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် မြို့ကို'ရာဇဂဟ'ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ ကျိသို့ 'ရာဇဂဟ'၏ အရ ရာဇဂြိုဟ်ဟူသော အမည်ရှိသော မြို့ကို ယူရမည်ဟု ပြဆိုသော ငါ့စကား သင့်၏- ဟူလို။

ဝိတ္ထာရရည်၍ အဓိပ္ပါယ်တက်။ ။အရှင် အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် မြို့ကို 'ရာဇဂဟ'ဟု ဆိုထော်မူ၏(ဌပနာ)။ အဘယ်ကြောင့် မြို့ကို'ရာဇဂဟ'ဟု ဆိုအပ်ပါသနည်း('ကသ္မာ'ဖြင့် မှတ်အပ်သော အယုံတ္တစောဒနာ)။ မင်းတို့ သိမ်းယူအပ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထုမှန်သမျှကို 'ရာဇဂဟ'ဟုဆိုသင့်သည် မဟုတ်ပါလော('နနု'ဖြင့် မှတ်အပ်သော အာဘောဂစောဒနာ)။ ကျိသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည်(ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။မင်းတို့ သိမ်းယူအပ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထုမှန်သမျှကို 'ရာဇဂဟ'ဟု ဆိုသင့်သော်လည်း မန္ဒာတ်မင်း, မဟာဂေါဝိန္ဒပုဏ္ဏားအစရှိသည်ကိုသည် မင်းနေပြည်၏ အဖြစ်ဖြင့် သိမ်းယူအပ်သည်၏ အဖြင့်ကြောင့် မြို့ကို 'ဇရာဂဟ'ဟု ဆိုအပ်၏-ဟူလို။

[ဒဠ္ဍိကာရပုံ။ ။'ရာဇဟိ(မင်းတို့သည်) ဂဟော(သိမ်းယူအပ်)' ဟူသော ဗျုပ္ပတ်အားလျော်စွာ မင်းတို့ သိမ်းယူအပ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထုမှန်သမျှ(သာမည)ကို 'ရာဇဂဟ'၏ အရ ယူသင့်ပါလျက် မယူဘဲ(က)ဝါကျဖြင့် မြို့ကိုသာ ယူထားခြင်းသည် ထူးဆန်းနေသည်၊ သို့ဖြစ်၍ မိမိစကား ခိုင်မြဲစေရန် ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျကို ကျမ်းဆရာ ကူရသည်။ အဖြေထူး၍ သာမညကို အာဘော်ထားသည်ဟုလည်း သိပါ။

ခဲ့ရပုံ။ ။(က) မှတ်ဝါကျဖြင့် မြို့ကို 'ရာဇဂဟ'ဟု သာဆိုသည်၊ အကြောင်းမပါ အကြောင်းငုတ်နေသည်၊ထို့ကြောင့် အကြောင်းဖြင့် ကျမ်းဆရာ ခဲ့ပြရသည်။

ခဲ့ခြင်း ၃-မျိုး။ ။ခဲ့ခြင်း(ဝိတ္ထာရ)သည် (၁)အကြောင်း(ဟိတ်)ခဲ့၊ (၂)အခြင်းအရာ(အာကာရ)ခဲ့၊(၃)သရုပ်(သရူပ)ခဲ့ အားဖြင့် ၃ -မျိုး ရှိ၏ ထို့တွင် ဤ၌ အကြောင်း (ဟိတ်)ခဲ့ဟု မှတ်ပါ။

အယုံတ္တစောဒနာ။ ။'ကထံ,ကသ္မာ, ကိမတ္ထံ' သဒ္ဒါတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော (ဝါ) 'ကထံ,ကသ္မာ,ကိမတ္ထံ 'သဒ္ဒါအမှတ်အသားပါသော စောဒနာသည် 'အယုတ္တစောဒနာ' မည်၏။ မြန်မာလို စောဒနာရာ၌ 'အဘယ်သို့, အဘယ့်ကြောင့်,အသယ်အကျိုးငှါ' ဟု စောဒနာရသည်၊ ဤနေရာဝယ် ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျအခိုက်၌ သဲ့ဘာဝယုတ္တိဖြင့် ဖြေထားသောကြောင့် 'အဘယ်သို့'ဟု ('ကထံ'ဖြင့်) စောဒနာသည်။ ဝိတ္ထာရဝါကျအံ့ခိုက်၌ အကြောင်းဖြင့် ဖြေထားသောကြောင့် 'အသ့ဲယ်ကြောင့်'ဟု('ကသ္မာ'ဖြင့်)စောဒနာသည်။ အကယ်၍ အကျိုးဖြင့် ဖြေထားသော ဝါကျ တော့က 'အဘယ်အကျိုးငှာ'ဟု ('ကိမတ္ထံ'ဖြင့်) စောဒနာရလိမ့်မည်။ အဖြေကြည့်၍ စောဒနာရသည်ဟု ဆိုလိုသည်။

အယုတ္တစောဒနာ ၃-မျိုး။ ။ဤသို့ အယုတ္တစောဒနာသည်(၁)'ကထံ' ဖြင့် မှတ်အပ်သော 'အယုတ္တစောဒနာ', (၂)'ကသ္မာ'ဖြင့် မှတ်အပ်သော 'အယုတ္တစောဒနာ',(၃)'ကိမတ္ထံ'ဖြင့်မှတ်အပ်သော 'အယုတ္တစောဒနာ' အားဖြင့် ၃-မျိုးရှိ၏။ ဤစောဒနာသည် တကယ်တော့ ထူးဆန်းလှသည် မဟုတ် ပုစ္ဆာပင်ဖြစ်သည်။ ပုစ္ဆာကိုပင် 'အယုတ္တစောဒနာ'ဟု နာမည်တမျိုး တတ် ထားခြင်းသာ ဖြစ်သည်။

အာဘောဂစောဒနာ။ ။'နနု' သဒ္ဒါဖြင့် မှတ်အပ်သော (ဝါ) 'နနု' သဒ္ဒါအမှတ်အသားပါသော စောဒနာသည် 'အာဘောဂစောဒနာ' မည်၏။ မြန်မာလို စောဒနာရာ၌ 'မဟုတ်ပါလော'ဟု စောဒနာရသည်။ ထို့ကြောင့်

ဤ၌ ‘ယူသင့်သည် မဟုတ်ပါလော, ဆိုသင့်သ်ည် မဟုတ်ပါလော’ဟု စောဒနာသည်။

အယုံတ္တာဘောဂစောဒနာ။ ။‘အယုတ္တစောဒနာ’ နှင့် ‘အာဘော်ဂ စောဒနာ ၂-ခု ပေါင်းသော် ‘အယုတ္တာဘောဂစောဒနာ’ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ‘အယုတ္တာဘောဂစောဒနာတက်’ဟု မေးမှ သဘာဝကျသည်။ အဋ္ဌကထာ,ဋီကာတို့၌ပေါင်းတက်ထားသည်ကမျှားသည်။‘အယုတ္တာဘောဂ’ ဟု ဆိုသည့်အတိုင်း ‘အယုတ္တ’ကို ရှေ့.‘အာဘောဂ’ကို နောက် ထား တက် ရမည်။

ကထံ,ကသ္မာ,ကိမတ္တန္တိ၊လက္ခဏ အယုတ္တစောဒနာ။

နနု ဟိ လက္ခိတာဘော်ဂါ၊ (ဂန္ထာဘရဏ)

‘နနု-လော်’ သာ ‘အာဘော်လော’။ ။‘နနုံ’သဒ္ဒါ,‘ကိံ’သဒ္ဒါတို့သည် ပုစ္ဆာအနက်အား ဖြင့် တူကြသော်လည်း ‘နံနုံ ဟိ လက္ခိတာ ဘောဂါ(ဂန္ထာဘရဏ)’ကို ထောက်၍ဂင်း,‘အာဘောဂ’ဟူသည် မိမိ၏ အလို,နှစ်လုံးသွင်း, ထင်မြင်ယူဆချက်ပင်ဖြစ်၍‘ဖြစ်သည် မဟုတ်ပါလော(ဟောတိ နနု)’စသော ‘နနု-လော’ သည်သာ မိမိ၏ ထင်မြင်ယူဆချက်ပါသည်။ ‘ဖြစ်လေသလော (ဟော်တိကိံ)’စသော‘ကိံ လော’သည့် မိမိ၏ထင်မြင်ယူဆချက်မပါ၊မသိလို့ မေးခြင်းမျှသာ ဖြစ်သည်၊ခုခုခံခံသဘော်ဘာမျှ မရှိ။ ဤသို့သော သဘာဝ ယုတ္တိကိုကြည့်၍ ဂင်း ‘နနု-လော’ သည်သာ ‘အာဘော်လော‘ဟု ယူဆသည်။ သိလက္ခဏ် စောဒကာဘောဂ ထုတ်ရာ၌လည်း ‘နနု’သာ သုံးရိုးရှိသည်။ သို့ဖြစ်၍ ‘**လောမှာ အာဘောဂ**’ ဟု ဆိုကြသော်လည်း ‘လော’တိုင်း ‘အာဘော်’ မဟုတ် ‘နနု-လော’ သာ ‘အာဘော်’ဖြစ်သည်‘ကိံ-လော’ ကား ပုစ္ဆာသာ ဖြစ်သည်။

‘နနု စ မနုဿာ ဒုဇ္ဇိက္ခကာလေ အံတိဝိယ ဥဿာဟဇာတာ ပုညာနိ ကရောန္တိ၊အတ္တနာ အဘုဥ္ဇိတ္ဝာပိ ဘိက္ခူနံ် ဒါတဗ္ဗံ မညန္တိ(ဋ္ဌ၊၁။၁၄၇။)စသည် ကား ‘နနု-လော’ကို အာဘော်လော’ဟု ယူဆ၍ သာဓကပင် ဖြစ်သည်။ ‘ကိံ ပနာနန္ဒတ္ထေရော တဒါ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာကော ဟောတိ(ဋ္ဌ၊၁။ ၁၄၆။)’ စသည်ကား ‘ကိံ-လော’ကို ‘ပုစ္ဆာလော’ဟု ယူဆ၍ သာဓက ပင် ဖြစ်သည်။]

ယုတ္တိဒဋ္ဌကရဏရည်၍ ဝါကျတက် တက်ပုံ။ ။အရှင်အဋ္ဌက်ထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် ‘ရာဇဂဟ’၏အရ ရာဇဂြိုဟ်ဟူသောအမည်ရှိသော

မြို့ကို ယူရမည်ဟု ယုတ္တိဒဋ္ဌိယကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ယင်းယုတ္တိဒဋ္ဌိယ၏ ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏာကို အဘယ်သို့ သိအပ်ပါသနည်း('ကထံ'ဖြင့် မှတ်အပ်သော အယုတ္တစောဒနာ)။ ယုတ္တိဒဋ္ဌိယသည် ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဲနှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော ('နနု' ဖြင့် မှတ်အပ်သော အာဘောဂစောဒနာ)။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည်(ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။(က)မှတ်ဝါကျ ယုတ္တိဒဋ္ဌိယ၏ ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဲသည် (ခ)မှတ်ဝါကျဖြစ်၏။ ဤသို့ယုတ္တိဒဋ္ဌိယ၏ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏာကို သိအပ်၏ဟူလို။

ဝိတ္ထာရရည်၍ ဝါကျတက် တက်ပုံ။ ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် မြို့ကို'ရာဇဂဟ'ဟု အကျဉ်း သဓေါပကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ထိုအကျဉ်းသဓေါပ၏ အကျယ် ဝိတ္ထာရကို အဘယ်သို့ သိအပ်ပါသနည်း ('ကထံ'ဖြင့် မှတ်အပ်သော အယုတ္တစောဒနာ)။ အကျဉ်း သဓေါပသည် အကျယ်ဝိတ္ထာရနှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော ('နနု' ဖြင့် မှတ်အပ်သော အာဘောဂ စောဒနာ)။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော် မူလိုသော အဋ္ဌကထာ ဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။(က)မှတ်ဝါကျ အကျဉ်းသဓေါပ၏ အကျယ်ဝိတ္ထာရသည် (ခ)မှတ်ဝါကျဖြစ်၏။ ဤသို့ အကျဉ်းသဓေါပ၏ အကျယ်ဝိတ္ထာရကို သိအပ်၏-ဟူလို။

[ဤမေးခွန်းအချိုးမကျ၊'အယုတ္တာဘောဂစောဒနာတက်'ဟု သုံးရမည်။ အချိုးမကျရုံသာမဟုတ် 'စောဒနာတက်ကို မေးရာ၌ ။ပ။ တခုခုကိုသာ မေးရမည်'ဟူသော စည်းမျဉ်းနှင့်လည်း မကိုက်ညီ။ နောက်၌လည်း စည်းမျဉ်းနှင့် မကိုက်ညီသော မေးခွန်းတွေ့မျှားစွာတွေ့ရမည်။ မိမိတို့ဉာဏ်ဖြင့်သာ မြင်အောင်ကြည့်ကြပါတော့၊ အမှာမရေးတော့ပါ။]

(ဂ)မှတ်ဝါကျအနုသန္ဓေတက်။ ။ဤသို့ (က) (ခ) (ဂ) (ဃ) မှတ်ဝါကျတို့ဖြင့် 'ရာဇဂဟေ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ ကို ပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ 'ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၏ အဖွင့် သံပြီးဏ္ဍနာကို ပြခြင်းငှါ မပြမီ ရှေးအာဘို့၌ အနုသန္ဓေ, သမ္ဗန္ဓကို ပြတော်မူလို၏သော အဋ္ဌကထာ ဆရာသည်(ဃ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

[မှတ်ဘွယ်။ ။အနုသန္ဓေဝါကျကို အနုသန္ဓေတက်လိုလျှင် ဤနည်းချည်း မှတ်လေ။ အနုသန္ဓေတက်၌ အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရန်မလို။]

၃။ ။(ခ)(ဂ) မှတ်ဝါကျတို့၏အကြောင်းနှင့်တကွအမည်

(ခ)မှတ် ဝါကျသည် (က)မှတ်ဝါကျကို ယုတ္တိအားဖြင့် မြဲမြံခိုင်ခန့်အောင် ပြုသောကြောင့် 'ယုတ္တိဒဋ္ဌကရဏဝါကျ' ဖြစ်ပ၊သည်။ (တနည်း) (က)မှတ် ဝါကျကို ခဲ့့ပြသောကြောင့်'ဝိတ္ထာရဝါကျ'ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ)မှတ် ဝါကျသည် (ခ)မှတ်ဝါကျ၌ စောဒကတို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ထိုစောဒကတို့ စောဒနာချက်ကို ပယ်ဖြက်ရန် ဆက်လက်၍ တဖန်အားထုတ်သောကြောင့် 'ဝါကျာရမ္ဘဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

[ကျက်ဘွယ်။ ။စောဒကတို့၊ စောဒနာကို၊ ပယ်ဖျက်လိုတွက်၊ ဤအချက်ကြောင့်၊ ဆက်၍တဖန်၊ အားထုတ်ပြန်၊မှတ်ရန်အာရမ္ဘာ။]

၄။ ။ဝစနတ္ထ နှင့် ဥာသ်ကောက်

အစိတ် ဝစနတ္ထ။ ။ဂေဓန္တိတိ ဂိဒ္ဓါ (မောဂ္ဂလာနဏ၊ ဝဒိဝုတ္တိ။ ၄၇)။ ဂိဒ္ဓါ ဧတ္တ သန္တိတိ ဂိဒ္ဓိ (သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၂)။ ကုဋ္ဌိယတိ ဆိန္နဒိယတိတိ ကုဋ္ဌံ (အဘိဓာန်ဋီကာ။ ၂၁၀)။

အပေါင်း ဝစနတ္ထ။ ။ဂိဒ္ဓံ ကုဋ္ဌံ ဧတသ္သာတိ ဂိဒ္ဓကုဋ္ဌော(သာရတ္ထ)။ ဧတသ္သ၊ ထိုဂေါင်အား။ဂိဒ္ဓံ၊လင်းတို့ ရှိသော၊ ကုဋ္ဌံ၊အထွဋ်သည်။ အတ္ထိ၊ ရှိ၏။ ဣတိ-တသ္မာ၊ ထို သို့လင်းတို့ ရှိသော အထွဋ်ဂိုဘည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။ သော၊ထိုဂေါင်ဘည်။ ဂိဒ္ဓကုဋ္ဌော၊ဂိဒ္ဓကုဋ္ဌ မည်၏။

'ဂိဒ္ဓံကုဋ္ဌံ ဧတသ္သာတိ' ကား 'စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ဝိဂြိဟ်၊'ဂိဒ္ဓကုဋ္ဌော' ကား စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာဘ်ပုဒ်၊'ဂိဒ္ဓ' ပုဒ်, 'ကုဋ္ဌ'ပုဒ်, 'ဧတ'ပုဒ်။ ဤ'ဂိဒ္ဓကုဋ္ဌော' ဟူသော စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၌ 'ဂိဒ္ဓကုဋ္ဌံ' ဟူသော သဲမာသ်ပုဒ်၏ အရကား လင်းတို့ ရှိသော အထွဋ်သည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ လင်းတတို့ရှိသော အထွဋ်၏ တောင်နှင့်ဌာနီဌာနအဲဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းဟုဆိုအပ်သော သမ္မန်သည် ဌာန။ပစာအားဖြင့် ရ၏။ 'ဧတ'ဟူသော အညပုဒ်၏ အရကား ထိုမုချ,ဌာန။ပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော တောင်သည် အပဓာနအားဖြင့်ရ၏။ ဝိသေသနပုဒ်တို့၏ သဘော်သည် ဂုဏ်ကိုသာ ပဓာနအားဖြင့် ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သမ္မန်သကတ်ဟုဆိုအပ်သော ဂုဏ်သည်သာ လျှင် ပဓာနအားဖြင့် ရ၏။

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဝဂ

'ရာဇဂဟ, နဂရ' ပုဒ်တို့၏ ဤ၌ လိုအပ်သော လိင်ကား နပုံလိင် ဖြစ်ပါသည်။ (နဂရသဒ္ဒါပေက္ခာယ နပုံသကနိဒ္ဒေသော။ သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၁၁၂။)

'နဂ' ကား 'န' ပုဒ္ဓ 'ဂမု' ဓာတ်, 'ကို' ပစ္စည်းဖြစ်ပါသည်။ (အဘိ ဓါန် ဋီကာ။ ၆၀၅။)

၆။ ။အာဘောဂနှင့် သံ ဝဏ္ဏနာ

'ဧဝံနာပကော'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာ ပါဠိဖြင့် 'ရာဇဂဟ' သဒ္ဒါ၏ဇာတိ စသော သဒ္ဒါ ၅-ပါးတို့တွင် 'နာမ' သဒ္ဒါ၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာ (၁။၂၄) ဆရာ သိစေပါသည်။ နာမလိင်္ဂပဒသံဝဏ္ဏနာ (ဝိလက္ခန်ဂဏ္ဌိ။ ၃၀၁)။

'နဂရေ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ရာဇဂဟ'၏ အရပ်မြို့ကိုယူရ မည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အာဘိဓေ ယျတ္ထသံ ဝဏ္ဏနာ။

'ဂိဇ္ဈသဒိသာနိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဂိဇ္ဈ'၌'ဏ ' ပစ္စည်း၏ ဥပမာအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ပစ္စယတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ဂိဇ္ဈ' ပုဒ်ကို 'ဂိဇ္ဈော ဝိယာတိ ဂိဇ္ဈ'ဟု ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ အာဘိဓာ နတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဝါ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် တနည်းအားဖြင့် ဝစနတ္ထပြုသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဂိဇ္ဈ'သဒိသာနိ တဿ ကူဋာနိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဂိဇ္ဈကူ ဋော' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပုရိသ်၏ စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်း စတုတ္ထီဗဟု ဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၏ သမ္ဘဒါန်အနက် ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ (တနည်း) 'ဂိဇ္ဈကူဋော' ဟူသောသံဝဏ္ဏတပ္ပုရိသ်ကို 'ဂိဇ္ဈ ကူဋ' တောသာဘိ ဂိဇ္ဈကူဋော' ဟု စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အာဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(တနည်း) 'ဂိဇ်္ဇသဒိသာနိ တဿ ကူဋာနိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'ဂိဇ်္ဈကူဋော' ဟူသည်ဖြစ်သော သမာသ်ပုဒ်၏ မဇ္ဈလောပီစတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်ဖြစ်, ယင်းမဇ္ဈလောပီစတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၏သမ္ဗန္ဓာန်အနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ဂိဇ်္ဈကူဋော'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'ဂိဇ်္ဈသဒိသံ ကူဋံ တေဿတိ ဂိဇ်္ဈကူဋော'ဟု မဇ္ဈလောပီစတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။အာဘိဓာနိကသံဝဏ္ဏနာ။ 'ဂိဇ်္ဈသဒိသကူဋံ' ဟု ဆိုသိုသျှက် 'ဂိဇ်္ဈသဒိသ' ဟူသော ရှေးပုဒ်၌ 'သဒိသ'ဟူသော နောက်ပုဒ် ကျေနသည်၏ အဖြစ် (ဋ္ဌီကာသုံး) (ဝါ) 'သဒိသ'ဟူသော အလယ်ပုဒ် ကျေနသည်၏ အဖြစ် (ယခုသုံး)ကို လည်း အဋ္ဌကကာဆရာ သိစေပါသည်။ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

[သံဝဏ္ဏနာ ဖွင့်ဆိုရာ၌ ပါဠိရင်းမှာ ရှိဒါမပြ မရှိပြ၌ အာဘော်ကြံနည်း။ ။သံဝဏ္ဏနာဖွင့်ရာ၌ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၌ ရှိသော ပုဒ် မပါလာလျှင်ယင်း မပါလာသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို အနက်မဲ့သော်ငင်း, ကြွင်းပုဒ်နှင့် အနက်တူသော်ငင်း ကြံပါ။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၌ မရှိသောပုဒ် အပိုပါလာလျှင် သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို တဒ္ဒိတ်ခသော်ငင်း, လောပသမာသ်ခသော်ငင်း ကြံပါ။ ဤ၌ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၌ မရှိသောသဒိသပုဒ် အပိုပါလာသောကြောင့် 'ဂိဇ်္ဈ' ဟူသောသံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို တဒ္ဒိတ် ကြံရသည်။(တနည်း) လောပသမာသ် ကြံရသည်။ သာရတ္ထဆရာလည်း ၂-နည်းပင် ဖွင့်သည်။ ထို့ကြောင့် 'သံဝဏ္ဏနာ ဖွင့်ဆိုရာ၌၊ ပါဠိရင်းမှာ၊ ရှိဒါ မပြု၊ အနုတ္ထာ၊ သေသတုလျကြံ။ ပရိဒါပြု၊တိဒ္ဓိတ၊လောပသမာသ်ကြံ' ဟုမိန့်ဆို ကြသည်။

တဒ္ဒိတ်ကြံရာဝယ် ဤ၌ အပိုပုဒ်သည် 'သဒိသ' ပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့် (ဝါ) 'သဒိသ' ပုဒ်ဖြင့် ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပမာတဒ္ဒိတ် ကြံရသည်။ ထို့ကြောင့်သံဝဏ္ဏနာနိယုံ၌'သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊သဒိသဉ်ကို၊သရိက္ခကာ၊သဒိသနှင့်၊ သမ,ဏ္ဍဝ၊ စသည်တို့နှင့်၊ ဖွင့်ပြသော်ရာ၊ ဥပမာ၊ ကြံပါတဒ္ဒိတ'ဟု မိန့်သည်။

၃။ ။ပါဠ် အဆုံးအဖြတ်

'ဝဿနဝနန္တိ အာဝါနဘူမိဘူတံ ဥပဝနံ'ဟု သာရတ္ထ, 'ဝဿန္တိဝနန္တိ ကီဠာဝနံ'ဟု ဝိမတိ ဖွင့်သောကြောင့် 'ဝဿနဝနံ'ဟူသော ပါဌ်, 'ဝဿန္တိဝနံ'ဟူသောပါဌ် ၂-ပါဌ်သာ သင့်ပါသည်။ ['ဝဿနဋ္ဌာနံ ဝနံ'ဟုလည်း မူကွဲရှိသည်။]

၈။ ။နည်း, ဥပစာ

'ရာဇ' ဟူသော နည်းသည် မန္တစ်မင်းတည်းဟူသော ပြဓာန်းသည်ကို ဆိုသဖြင့် မဟာဂေါဝိန္ဒပုဏ္ဏားအစရှိသော မပြဓာန်းသည်ကိုလည်း ရသော ကြောင့် 'ပဓာနနည်း' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။'ဥပလဲကွဏနည်း, နိဒဿနနည်း' များလည်း ဖြစ်သင့်သည်ပင်။

'ရာဇ' သဒ္ဒါသည် အစိတ်ဖြစ်သော မန္တစ်မင်း၏ 'ရာဇ' ဟူသော အမည်ကို အပေါင်းဖြစ်သော မန္တစ်မင်း, မဟာဂေါဝိန္ဒပုဏ္ဏား အစရှိသည်၌ တင်စား၍ အပေါင်းဖြစ်သော မန္တစ်မင်း, မဟာဂေါဝိန္ဒပုဏ္ဏားအစရှိသည်ကို 'ရာဇ'ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'ဧကဒေသုပစာ-အဝယဝုပစာ' မည်၏။

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၇။]

၁၀။ ။အာရဂျုဂရုယ္ဟပဒဋ္ဌာနဟာရနေတ္တိနည်း

'ပုဗ္ဗေါ' ပုဒ်၌ 'ပုဓ' ဓာတ်၏ မုချအရဖြစ်သော အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်သည် အရဟတ္တဖိုလ်ဉာဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် သဗ္ဗညုတဉာဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် သကလဗုဒ္ဓဂုဏ်၏ နီးစွာသော အခကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ဒေသနာဉာဏ်၏ နီးစွာသောအကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ဝေနေယျသတ္တဝါတို့၏ ဟိတသုခ၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ဤသို့ အထက်ထက် အာရုယ္ဟာရုယ္ဟအားဖြင့် ပဒဋ္ဌာန်ကို စိစစ်ခြင်းသည် 'အာရုယ္ဟာရုယ္ဟပဒဋ္ဌာနဟာရ' မည်၏-ဟူလိုသော်။

(တနည်း) 'ပုဗ္ဗေါ' ပုဒ်၌ 'ပုဓ' ဓာတ်၏ မုချအရဖြစ်သော သဗ္ဗညုတဉာဏ်သည် သကလဗုဒ္ဓဂုဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ဒေသနာဉာဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ဝေနေယျသတ္တဝါတို့၏ ဟိတသုခ၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ဤသို့ အထက်ထက် အာရုယ္ဟာရုယ္ဟအားဖြင့် ပဒဋ္ဌာန်ကို စိစစ်ခြင်းသည် 'အာရုယ္ဟာရုယ္ဟပဒဋ္ဌာနဟာရ' မည်၏-ဟူလိုသော်။

[‘ဗုဓ’ ဓါတ်၏ အရ ၂-မျိုး။ ။‘စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဗုဇ္ဈတီတိ ဗုဒ္ဓေါ’ဟု ‘ဗုဓ’ ဓာတ်၏ ကံကို သစ္စာ ၄-ပါး ခံခိုက် ‘ဗုဓ’ ဓာတ်၏ အရကို အရဟတ္တ မဂ်ဉာဏ်ကို ကောက်ရသည်။ ‘သဗ္ဗဉ္ဉေမေ ဗုဇ္ဈတီတိ ဗုဒ္ဓေါ’ ဟု ‘ဗုဓ’ ဓာတ်၏ ကံကို အလုံးစုံသော တရားတို့ကို ခံခိုက် ‘ဗုဓ’ ဓာတ်၏ အရကို သဗ္ဗညုတဉာဏ်ကို ကောက်ရသည်။ ထို့ကြောင့် ၂-နည်းထုတ်သည်။]

၁၃၁၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်၌ အာကာရပါဠိကို ငုံ၍ ထုတ်၍ အနက်ယော ဇနာပါ။

၁။ ။အထ ခေါ တေ ဘိက္ခူ‌ဟံ ဘိက္ခုံ တေဒေါစုံ ‘နနု အာဝုသော ဘဂဝတာ သိက္ခာပဒံ ပညတ္တံ၊ ကိဿ တုံ အာဝုသော မက္ကဋိယာ မေထုနံ ဓမ္မံ ပဋိသေဝသီ’ တိ။

အောက်ပါ ပါဠိတော် (၂)(၃)တို့ကို အနက်သမ္မန်ရာ၌ ‘အာပတ္တိ ဒုက္ကဋ်ဿ’ကို (၃)နည်းရအောင် အနက်ပေးပါ။

၂။ ။ဩစရကော နာမ ဘက္ခံ ဩစရိတ္ဝာ အာစိက္ခတိ ‘ဧတ္တာနုဝါမံ ဘက္ခံ အဝဟရာ’တိ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋ်ဿ။

၃။ ။အညတရော ဘိက္ခု သာရတ္တော တံ ဣတ္ထိံ တေဒေါစ ‘လောဟိတံ ခေါ တေ ဘဂိနီ’တိ။ သာ နံ ပဋိဝေဒေနိ၊ အာမာယျ နဝရတ္တော ကမ္မလောတိ။

အောက်ပါ ပါဠိတော်တို့ကို သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်တို့၏ အစွဲတို့ကို မလွဲအောင် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၄။ ။အနုဝတ္တကာတိ ယံ ဒိဋ္ဌိကော သော ဟောတိ ယံခန္တိကော ယံရုစိကော၊ တေပိ တံဒိဋ္ဌိကာ ဟောန္တိ ဟံခန္တိကာ တံရုစိကာ။

အောက်ပါ (၅)(၆)(၇) ဝါကျတို့ကို အနက်ပေး၍ (၆)နံပါတ် ဝါကျကို အပြန်အလှန် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။သမ္ဗတ္တဉ္ဉ ပန ထေရံ ဒိသွာ ထေရမာတာ ဒေဝီ ပါဒေသုံ သိရသာ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဘိက္ခံ ဒတ္ဝာ ထေရံ အတ္တနာ ကတံ ဝေဠိသဂိရိမဟာ ဝိဟာရံ နာမ အာရောပေသိ။

၆။ ။ကေန စ ကာရဏေန ဘဂဝါ ဥပသက်မိတဗ္ဗော နာနုပ္ပကာရ ဂုဏဝိသေသာဓိဂမာဓိပ္ပါယေန။ သာဒုဖလူပဘောဂါဓိပ္ပါယေန ဒိဋ္ဌဓမ္မ-ဟိ နိစ္စဖလိဘမဟာရဇ်ကွော ဝိယ။

၇။ ။သပဒါနစာရိကော တိ လောလုပ်စာ့ရံ ပဋိက္ခိပိတ္ဝာ သပဒါ နစာရိကဓုတင်ဝသေန သပဒါနစာရိကော ဟောတိ။

၈။ ။သိက္ခာပဒန္တိဿ သိက္ခိတဗ္ဗာတိ သိက္ခာ၊ ပဋ္ဌတေ ဣမိနာတိ ပဒံ၊ သိက္ခာယ ပဒံ သိက္ခာပဒံ၊ သိက္ခာယ အဓိဂမုပါယောတိ အတ္ထော။ အောက်ပါ (၉) (၁၀) ဝါကျတို့ကို အနက်ပေးရာ၌ 'ဥပ္ပန္နေ' ပုဒ်ကို သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ ထင်ရှားအောင် အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၉။ ။'အတ္ထိဒိန္နံ, အတ္ထိယိဋ္ဌ'န္တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တံ ပန ကမ္မဿကတညာဏံ ပညာ၊ သာ ဟိ ပုဒ္ဂေ ဥပ္ပန္နေပိ အနုပ္ပန္နေပိ လောကေ ပဝတ္တတိ့။

၁၀။ ။'ယထာ ထမ္ဘော နိဗန္ဓေယျ။ ဝစ္ဆံ ဒမံ နရော ဂဟေ။ ဗန္ဓေယျေဝံ သကံ စိတ္တံ၊ သတိယာရမ္မဏေ ဒဠ္ဟန္တိ။

၁၃၁၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယစာန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။**အာဇာရပါဠိ ငုံ၍ အနက်ယောဇနာ**။ ။အထခေါ၊ ၌။ တေ ဘိက္ခူ၊ ထိုအာဂန္တုက ရဟန်းတို့သည်။ တံ ဘိက္ခုံ၊ ထိုကျောင်းရှင် ရဟန်းကို။ အာဝုသော၊ ရှင်။ ဘဂဝတာ၊ သည်။ သိက္ခာပဒံ၊ ကို။ ပညတ္တံ နနု၊ ပညတ်အပ်သည် မဟုတ်တုံလော။ အာဝုသော၊ ရှင်။ ကိဿ၊ ကြောင့်။ တုံ၊ သည်။ မက္ကဋိယာ။ ၌။ ဝါ၊ ၏ (မငွေ့သူ၊ တို့၌။) မေထုနံ ဓမ္မံ၊ ကို။ ပဋိသေဝသိ၊ နည်း။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ဧတံ ဝစနံ၊ ကို။ အဝေါစုံ၊ ဆိုကြကုန်ပြီ။

အာကာရပါဠိ ထုတ်၍ အနက်ရောဇနာ၊ ။အထခေါ၊ ၌။တေ ဘိက္ခူ၊၊ တို့သည်။ တံ ဘိက္ခုံ၊ ကို။ ဧတံ ဝစနံ၊ ကို။ အဝေါစုံ၊ ဆိုကြကုန်ပြီ။

ကို့၊ အဘယ်သို့။ အဝေါစုံ၊ ဆိုကြကုန်ပြီးသနည်း။ အာဝုသော၊ ရှင်။ ဘဂဝတာ၊ သည်။ သိက္ခာပဒံ၊ ကို့။ ပညတ္တံ နနုံ၊ ပညတ်အပ်သည် မဟုတ်တုံလော။ အာဝုသော၊ ရှင်။ ကို့ဃ၊ ကြောင့်၊ တုံ့၊ သည်။ မက္ကဋိယာ၊ ၌။ ဝါ၊ ၏။ (မင်္ဂဿု၊ တို့၌။) မေထုနံ ဓမ္မံ၊ ကို့။ ပဋိသေဝသိ၊ နည်း။ ဣတိ၊ သို့။ အဝေါစုံ၊ ဆိုကြကုန်ပြီသတည်း။ [ပါ။ ၂၅။ ပါ၊ ဆ၂။ ဂ၇]

[အာကာရ ငုံ,ထုတ်၍ ယောဇနာနည်းနှင့် အမျိုးအစား

အာကာရ ငုံ၍ အနက်ယောဇနာနည်း။ ။'အာက်ာရငုံ၍ အနက်ယောဇနာနည်း' ဟူသည် 'အာဟ, ဝုတ္တံ' စသော ကြိယာနှစ်၌ ရှိ၍ အာကာရတွင် 'ဣတိ' သဒ္ဒါ နောက်၌ ရှိရာဝယ် 'အာဟ, ဝုတ္တံ' စသော ကြိယာဖြင့် ပြဆိုထားသော (ဝါ) ယင်းကြိယာဆုံးလျက်ရှိသော အာကာရဝန္တဝါကျနောင် ပုစ္ဆာဝါစက 'ကိ' သဒ္ဒါ မထည့်ဘဲ('ဣတိ' သဒ္ဒါဖြင့် ပြဆိုထားသော (ဝါ) 'ဣတိ' သဒ္ဒါ ဆုံးလျက်ရှိသော)အာကာရဝါကျကို အာကာရဝန္တဝါကျ၏ အတွင်းသို့ သွင်း၍ ယောဇနာခြင်းတည်း။

အာကာရ ထုတ်၍ အနက်ယောဇနာနည်း။ ။'အာကာရ ထုတ်၍ အနက်ဃယောဇနာနည်း' ဟူသည် 'အာဟ, ဝုတ္တံ' စသော ကြိယာ ရှေ့၌ ရှိ၍ အာကာရတွင် 'ဣတိ' သဒ္ဒါ နောက်၌ ရှိရာဝယ် အာကာရဝန္တဝါကျနောင် ပုစ္ဆာဝါစက 'ကိ' သဒ္ဒါထည့်၍ အာကာရဝါကျကို အာကာရဝန္တဝါကျ၏ အတွင်းသို့ မသွင်းဘဲ ယောဇနာခြင်းတည်း။ အာကာရတွင် 'ဣဘိ' နောက်၌ ရှိမူ ပုစ္ဆာဝါစက 'ကိ' သဒ္ဒါကို ရှေမှာထည့်စွက်၍ အနက်ပေးရမမည်-ယူလို့။

ကျက်ဘွယ်။ ။'ဣတိ' သဒ္ဒါ၊ အာကာရတွင်၊ နောက်၌ ပြမူ၊ စဝါစက ပုစ္ဆာ၊ 'ကိ' သဒ္ဒါကို၊ ရှေမှာစွက်၍၊ အနက်သမ္မန်မြဲ။ (ဘုရားကြီး နိယံ။ ၁၄၁။)

အမျိုးအစား။ ။ယင်း ငုံ, ထုတ်နည်းသည် (၁) အာကာရဝါကျပါဋိကို အနက်ယောဇနာခြင်း မပြုဘဲ ငုံ, ထုတ်နည်း, (၂) အာကာရဝါကျပါဋိကို အနက်ယောဇနာခြင်းနှင့် တကွ ငုံ, ထုတ်နည်း' ဟု ၂-မျိုးရှိသည်။ (ဥဒါဟရဏ်ကို သက်ဆိုင်ရာ အဖြေများဌ၌ တွေ့ရလတ္တံ့)။

'အာကာရဝါကျပါဋိကို အနက်ယောဇနာခြင်း မပြုဘဲ' ဟူရာ၌ 'အာကာရကာကျပါဋိကို လုံးဝ အနက်ယောဇနာခြင်း မပြုရ'ဟု မဆိုလို၊

'အာကာသရဝါကျပါဠိကို အာကာသရဝန္တိဝါကျ၏ အတ္ထဉ်းသို့ ငုံရင်း, အပြင်သို့ ထုတ်ရင်း တသယော, တလက်စတည်း အနက်ယောဇနာခြင်း မပြု၍'ဟု သာ ဆိုလိုသည်။ သို့ဉ်း, ထုတ်ပြီးက ယင်းအာကာရကို သီးသန့် တော့ ယောဇနာရမည်သာ။ 'အာကာသရဝါကျပါဠိကို အနက်ယောဇနာခြင်းနှင့် တကွ' ဟူ၍ဆ၌ 'အာကာသရဝါကျပါဠိကို အာကာသရဝန္တိဝါကျ၏ အတ္ထဉ်းသို့ ငုံရင်း, အပြင်ထုတ်ရင်း တသယော, တလက်စတည်း အနက်ယောဇနာရမည်'ဟု ဆိုလိုသည်။

'အာကာသကို ပါဠိအားဖြင့် သို့ဉ်း, ထုတ်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ' ဟု မေးဆို၍ (ပ) နည်း ရည်သည်။ 'အာကာသကို အနက်အားဖြင့် သို့ဉ်း, ထုတ်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ'ဟု မေးဆို၍ (ဒု) နည်း ရည်သည်။ ဤ၌ သာမည မေးသောကြောင့် ကြိုက်တဲ့နည်းဖြင့် ယောဇနာနိုင်သည်။]

၂။ ။'အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ' ကို ၃-နည်း ထင်စေလျက် အနက်။ ။ သြစရကောနာမ၊ အတ္ထဉ်း၍ ဝင်တတ်သောသူ မည်သည်ကား။ ဤတွင်နာမံ၊ ဤအမည်ရှိသော။ ဘဏ္ဍံ၊ ဘဏ္ဍာကို။ အဝဟရ၊ ခိုးလေလော။ ဤတိ၊ ဤသို့၊ သြစရိတ္ထ၊ မှတ်၍။ အာစိက္ခတိ၊ ကြား၏။ အဿ ဘိက္ခုနော၊ ထိုရဟန်းအား။ ဒုက္ကဋ၊ ဒုက္ကဋ်အမည်ရှိသော။ အာပတ္တိ၊ အာပတ်သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။ (ဤနည်း၌ 'ဒုက္ကဋဿ'ကို 'ဒုက္ကဋ အဿ'ဟူ ပုဒ်ဖြတ်၊ 'အဿ'ကား သမ္ဗန္ဓသာမ်ပုဒ်။ 'ဟောတိ'ကား ပါဌသေသ။) (တနည်း ကား၊) ဒုက္ကဋ၊ ဒုက္ကဋ်အမည်ရှိသော။ အာပတ္တိ အာပထ်သည်။ အဿ-ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။ (ဤနည်း၌ ရှေးတူပုဒ်ဖြတ် 'အဿ'ကား အာချာတ်ပုဒ်။) (တနည်းကား) ဒုက္ကဋဿ ဒုက္ကဋ်အာပတ်သို့။ အာပဇ္ဇိ-အာပဇ္ဇနံ၊ ရောက်ခြင်းသည်။ ဟောတိ ဖြစ်၏။ (ဤနည်း၌ 'ဒုက္ကဋ' ပုဒ် ဆင်ဦ 'သ' ဝိဘတ်။ 'ဟောတိ' ကား ပါဌသေသ။) [ပါ။ ၆၅။ ပါ၊ သျ။ ၁၃၉။ ပါ၊ သျ။ ၁၀၀။ ဋ၊ ၁။ ၂၂၆-လည်း ကြည့်။

'တနည်းကား' နှင့် 'ဝါ' အဆုံး။ ။'တနည်းကား'ဟု အနက်ပေးမှု ပါဠိကို ရွတ်၍ ပေး၊ 'ဝါ' ပေါက်၍ ပေးမှု မရွတ်ရ။ 'တနည်းကား' ပုံစံ-ယံကိဉ္စိ၊ အမှတ်မရှိသော။ (တနည်းကား) ယံကိဉ္စိ၊ အလုံးစုံသော။ 'ဝါ' ပုံစံ-ကြိယာနိမိတ္တံ၊ ကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်သော။ (ဝါ) မုချ စင်စစ်ကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်သော၊ (ဝါ)မုချ, ဥပဒေတို့၏ အစွမ်းဖြင့် ကြိယာပြီးခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော။(သမ္ဗန္ဓစိန္တာဂဏ္ဌိသစ်။ ၁၃၇-၈။)

'တနည်းကား'နှင့် 'ဝါ' အနက်ပေးသည့်အခါ သုံးသင့်ရာ။ ။ပါဠိ ကဲ့ပြိုးရ်သော်၎င်း, အသွားအလာ ပြောင်းလဲ၍သော်၎င်း, အပို, အလို ရှိ၍သော်၎င်း ရှေးနည်းနှင့် ပါဠိ တထပ်တည်း မတူဟူ၍ 'တနည်းကား' သုံးသင့်သည်။ ယင်းသို့ မဟုတ်ဘဲ ရှေးနည်းနှင့် ပါဠိ တထပ်တည်း တူဟူ၍ 'ဝါ' သုံးသင့်သည်။ ဤသို့ ကြဲသင့်သည်။ မှန်၏ ရှေးနည်းနှင့် တထပ်တည်း ပါဠိတူဟူ၍ တထပ်တည်း တူနေသော ပါဠိကို အဖန်ထပ်ရွတ်နေခြင်းဖြင့် အကျိုးတစုံတရာမျှ မထင်ပါ။

'အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ' အနက်ပေးရာဝယ် ဒုတိယနည်း၌ 'ဟောတိ' ပါဌသေသ လိုသည်ကိုဝင်း, အသွားအလာ ပြောင်းလဲသည်ကိုဝင်း တွေ့ရဖေမည်။ တတိယနည်း၌ 'ဒုက္ကဋာ' နှင့် 'ဒုက္ကဋဿ' ပါဠိ ကဲ့ပြားသည်ကိုဝင်း, 'အဿ' ပုဒ် လိုသည်ကိုဝင်း, 'ဟောတိ' ပုဒ် ပိုသည်ကိုဝင်း, အသွားအလာ ပြောင်းလဲသည်ကိုဝင်း တွေ့ရပေမည်။ ဤ 'အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ' အနက်ယောဇနာ သည်ပင် 'တနည်းကား' သုံးသင့်ရာ၌ ဥဒါဟာဂုဏ်တည်း။ 'ဝါ' သုံးသင့်ရာ၌ ဥဒါဟရဏ်ကို ၁၃၁၉-ခုနှစ်၊ အမှတ်(၁) မေးခွန်း အဖြေရှိ 'ဒုမ္ဘိက္ခာ' အနက်ယောဇနာကို ကြည့်။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၉၀။ ပါ။ သျှ။ ၂၄၆။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၆၈။ ပါ။ သျှ။ ၃၀၆။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၁။ ၅၃။ ဋ္ဌ။ သျှ။၁။ ၁၂၇။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၁။ ၃၉၃။]

၆။ ။['ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်' အတိုင်း ပေး။ ။ဋ္ဌ။ ၁။ ၁၀၀။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၁။ ၃၅၄။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သံစ်။ ၂။ ၁၈၀။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁။ ၁၇၃။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၂။ ၁၁၉။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၃။ ၂၁။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၁။ ၁၈၈။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၂။ ၁၇၂။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၃။ ၈၄။]

၉။ [။ဥပပဉ္စေ့ပီ။ ဖြစ်တော်မူသော်၎င်း (သဒ္ဒတ္ထ)။ (ဝါ) ပဉ္စ်တော်မူသော်၎င်း (အဓိပ္ပါယတ္ထ)။ အဓိပ္ပါယတ္ထမကောင်းလျှ ဝေါဟာရတ္ထကောင်းသည်။ ကြွင်း 'သျှ' အတိုင်း ပေး။ ။ဋ္ဌ။ ၁။ ၂၁၀။ ၁၁၂။ ၂။ ၂၃၆။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၃။ ၁၆၂။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၂။ ၁၂။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၃။ ၁၅၆။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၄။ ၃၃။]

၁၃၁၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) အပဂတကာဋ္ဌကောတိ ကာရကာ ဝုစ္စန္တိ ဒုဿီလာယေဝ။
(ခ) တေ ဟိ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာပိ သမာနာ ကာဋ္ဌကဓမ္မယောဂါ ကာဋ္ဌကာတ္တေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။
(ဂ) တေသံ အဘာဝါ အပဂတကာဋ္ဌကော။
(ဃ) သုဒ္ဓါတိ အပဂတကာဋ္ဌကတ္တာယေဝ သုဒ္ဓါ။

၁။ ။အထက်ပါ ဝါကျတို့တွင် (က) (ခ)မှတ်ပြု ဝါကျတို့ကို သာအနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ)မှတ်ပြု ဝါကျကို သုဒ္ဓသဲ့ဘောဂစောဒနာ တက်ပြပါ။

၃။ ။(ခ)(ဃ) မှတ်ပြု ဝါကျတို့ကို အကြောင်းပြ၍ ဝါကျအမည် ပေးခဲ့ပါ။

၄။ ။(ခ) မှတ်ပြု ဝါကျရှိ 'သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ' ပုဒ်ကို အပေါင်းဝစနတ္ထ ပြု၍ ဉာဿနည်းအရ ကောက်ပြပါ။

၅။ ။(က) မှတ်ပြု ဝါကျရှိ 'ကာဋ္ဌကော' ၌ 'ကာဋ္ဌ' ပုဒ်ကို ဓာတ်, ပစ္စည်း ခဲ့ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။(က) မှတ်ပြု ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂကို ပြ၍ သံဝဏ္ဏနာကိုလည်း ညွှန်ခဲ့ပါ။

၇။ ။(က) မှတ်ပြု ဝါကျ၌ 'အပဂတကာဋ္ဌကော, အပဟတကာဋ္ဌကော' ဟု ပါဒံ ၂-ထွေရှိရာ သင့်, မသင့် သဒ္ဒယုတ္တိပြ၍ ဖြေဆိုပါ။

၈။ ။(က) မှတ်ပြု ဝါကျရှိ 'ကာဋ္ဌက' ပုဒ်၌ အဖွင့်အားလျော်စွာ ဖြစ်သင့်သော နည်း, ဥပစာ ထုတ်ခဲ့ပါ။

၉။ ။'ဓမ္မာသောကရာဇာနှင့် နိဂြောဓသာမဏေတို့၏ ဥပဇ္ဈာယနှင့် အာစရိယဟူသည် အဘယ်ပါနည်း' ဟု မေးပုံ, ဖြေပုံကို စုံလိုယဗန္ဓ စီခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(ခ) မှတ်ပြု 'ကာဋ္ဌကဓမ္မယောဂါ' ၌ 'ကာဋ္ဌကဓမ္မ' ၏ အရကို ကောက်၍ ခန္ဓာဝတရဏဟာရနေတ္တိ နည်းအရ ထုတ်ခဲ့ပါ။

၁၃၁၈-ခုနှစ် ခမ္မာစရိယတန်း
ပါဂုဒ္ဓကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၂။ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂၊ ၈၅၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ် ၂။ ၅၃၅၊]

၂။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျ (သုဒ္ဓ) သာဘောဂစောဒနာတက်

ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏာရည် တက်ပုံ။ ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က) မှတ်ဝါကျဖြင့် ဒုဿီလတို့ကို 'ကာဠကာတို့' ဟူ၍ ဆိုအပ်ကုန်၏ဟု ဆိုခဲ့ဘဲမူ၍ (၄ပနာ)။ ဆရာ့ဆရာကား သည် အဘယ်သို့သော ဒဋ္ဌိကရဏာယုကို ပစနဖြင့် သင့်နိုင်ပါဒံ့နည်း (စောဒနာ)။ ကာဠကသဒ္ဒါသည် မည်းသော အဆင်းကိုသာ ဟောသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ဤသို့ စောဒနာဘယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဝိပါဃဲကာ ။ ။ရှေ၏ အဆင်းကဲ့သို့သော အဆင်း ရှိကုန်သည် ဖြစ်ကုန်သော်လည်း 'ဒုဿီလဘို့၏ အဖြစ်' ဟူ၍ ဆိုအပ်ကုန်သော မည်းညစ်ကုန်သော အကုသိုလ်တရားတို့နှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့် ဒုဿီလတို့ကို 'ကာဠကတို့' ဟူ၍ ဆိုအပ်ကုန်၏ဟု ဆိုသော ငါ့စကား သင့်၏-ဟူ ပုံ။

ဝိတ္ထာရရဏာဘက်ပုံ။ ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က) မှတ်ဝါကျဖြင့် ဒုဿီလတို့ကို 'ကာဠကတို့'ဟူ၍ ဆိုအပ်ကုန်၏ဟု ဆိုတော်မူ၏ (၄ပနာ)။ အဘယ်ကြောင့် ဒုဿီလတို့ကို 'ကာဠကာတို့' ဟူ၍ သိအပ်ကုန်သနည်း (စောဒနာ)။ 'ကာဠက' သဒ္ဒါသည် မည်းသော အဆင်းကိုသာ ဟောသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ဤသို့ စောဒနာဘယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာ ဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပါဃဲကာ၊ ။'ကာဠက' သဒ္ဒါသည် မည်းသော အဆင်းကိုသာ ဟောသော်လည်း ဒုဿီလတို့၏ အဖြစ်ဟူ၍ ဆိုအပ်ကုန်သော မည်းညစ်ကုန်သော အကုသိုလ်တရားတို့နှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့် ဒုဿီလတို့ကို 'ကာဠကတို့' ဟူ၍ သိအပ်ကုန်၏-ဟူလို။

[သိဘ္ဘယ်။ ။သျ၊သစ်, ဂဏ္ဌိတို့ အလို ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏာ။ သို့သော်လည်း ကျမ်းတက်ရာ၌ ဝိတ္ထာရသဲ့ဘေဒ သက်ရောက်နေသည်။ 'သျ' အလို ဝိတ္ထာရ။ အကြောင်းဖြင့် ခဲ့သည်။ ဤဝါကျသည် ၁၃၁၇-ခုနှစ် အမှတ် (၂) မေးခွန်း(ခ)မှတ် ဝါကျနှင့် သဘောသွား တူသည်။ ။ဝါကျတက် နောက်မှီး တက်လေ။ ပုစ္ဆာ၌ 'သုဒ္ဓ' ဟူသော စကားလုံး မပိုသော်လည်း (စည်းမျဉ်း၌ 'သုဒ္ဓ' မေးရမည်ဟု ပါပြီးဖြစ်၍) မလိုပါ။]

၃။ ။(ခ) (ဃ) မှတ်ဝါကြတို့၏ အကြောင်းနှင့်တကွ အမည်

(ခ) မှတ်ဝါကျသည် (က) မှတ်ဝါကျကို ယုတ္တိအားဖြင့် မြဲမြန်ခိုင်ခန့်အောင် ပြုသောကြောင့် 'ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ (တနည်း) (က) မှတ်ဝါကျကို ခဲ့ပြသောကြောင့် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဃ) မှတ်ဝါကျသည် 'အပဂတကာဠကော'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတပ္ပပုဒ်၏ အဖွင့် သံဝဏ္ဏနာမှ တပါး 'သုဒ္ဓေါ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတပ္ပပုဒ်၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာဟုဆိုအပ်သော အဖို့တပါးကို ပြသောကြောင့် 'ပက္ခန္တိရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

၄။ ။ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်ကောက်

သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ဝိယ ဝဏ္ဏော ဧတေသန္တိ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ။

ဧတေသံ-ဒုဿီလပုဂ္ဂလာနံ၊ ထိုဒုဿီလပုဂ္ဂိုလ်တို့၏။ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ဝိယ၊ ရွှေ၏ အဆင်းကဲ့သို့သော။ ဝဏ္ဏော၊ အဆင်းသည်။ ဣတ္ထိ၊ ရှိ၏။ ဣတိတသ္မာ၊ ထိုသို့ ရွှေ၏ အဆင်းကဲ့သို့သော အဆင်း ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။ ဧတ ဒုဿီလပုဂ္ဂလာ၊ ထိုဒုဿီလ ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်။ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ၊ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏတို့ မည်ကုန်၏။

'သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ဝိယ ဝဏ္ဏော ဧတေသန္တိ' ကား ဥပမာနပုဗ္ဗပဒဆဋ္ဌီဗဟုဗ္ဗီဟိအမဿဝိဂ္ဂိဟ်၊ 'သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ' ကား ဥပမာနပုဗ္ဗပဒဆဋ္ဌီဗဟုဗ္ဗီဟိသမဿပုဒ်၊ 'သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏ' ပုဒ်, 'ဝိယ' ပုဒ်, 'ဝဏ္ဏ' ပုဒ်, 'ဧတ' ပုဒ်။ ဤ 'သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော' ဟူသော ဥပမာနပုဗ္ဗပဒဆဋ္ဌီ ဗဟုဗ္ဗီဟိသမဿပုဒ်၌ 'သုဝဏ္ဏာဝဏ္ဏ' ဟူသော သမဿပုဒ်၏ အရကား ရွှေ၏ အဆင်းကဲ့သို့သော အဆင်းသည် မူချအားဖြင့် ရ၏။ ရွှေ၏ အဆင်းကဲ့သို့သော အဆင်း၏

ဒုဿီ.ပဂ္ဂိုလ်တို့နှင့် ဂုဏ်ဂုဏေါ်း၏ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော သမ္မန်သည် ဌာနူပစာအား:ဖြင့် ရ၏။ 'ဧတ' ဟူသော အညပုဒ်၏ အရကား ထိုပုဒ်၌, ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ဒုဿီလပုဂ္ဂိုလ်တို့ ရ၏။

[သိဘ္ဓယ်၊ ။'သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ' ဟု ဆိုအပ်လျက် ဧကဉပမာန 'သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏ' ပုဒ်က နောက် 'ဝဏ္ဏ'ကို ချ၍ 'သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ'ပြီးသည်။]

၅။ ။ဓာတ္ဝာဒိဝိဘာဂ

'ကာဋ္ဌ' ကား 'ကလ'ဓာတ်, 'ဏ' ပစ္စည်းဖြစ်ပါသည်(အဘိဓါန်ဋီကာ။ ၉၆။)။

၆။ ။(က)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ကာဋ္ဌကာ ဝုစ္စန္တိ ဒုဿီလာယေဝ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'အပဂတကာဋ္ဌကော' ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်၌ ကာဋ္ဌက၏ အရ ဒုဿီလပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ပါဠိအဆုံးအဖြတ်

'အပဂတကာဋ္ဌကော' ပါဠိဝယ် 'အပဂတ' ၌ 'အပ' ပုဗ္ဗ 'ဂမု' ဓာတ်, 'အပဟတကာဋ္ဌကော' ပါဠိဝယ် 'အပဟတ' ၌ 'အပ' ပုဗ္ဗ 'ဟန' ဓာတ်ဖြစ်၍ 'ဂံမု' ဓာတ်, 'ဟန' ဓာတ်တို့သည် ဂကျတ္ထချည်းဖြစ်ရကား အနက်တူဖြစ်သောကြောင့် 'အပဂတကာဋ္ဌကော, အပဟတကာဋ္ဌကော' ပါဠိ ၂-ထွေလုံး သင့်ပါသည်။

၈။ ။နည်း, ဥပစာ

'ကာဋ္ဌက'ဟူသော နည်းသည် အတူဖြစ်သော ကာဋ္ဌကဓမ္မတို့၏ 'ကာဋ္ဌက'ဟူသော အမည်ကို အဘူဝိုသော ဒုဿီလပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ တင်စား၍ အတူဝိုသော ဒုဿီလပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို 'ကာဋ္ဌက'ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'အတင်ရုဋ္ဌိနည်း' မည်၏။ (ဂဏ္ဌိဆရာက 'သဟစရဏဲနည်း' ဟု ဆိုသည်။)

'ကာဋ္ဌက' သဒ္ဒါသည် အတူဖြစ်သော ကာဋ္ဌကဓမ္မတို့၏ 'ကာဋ္ဌက' ဟူသော အမည်ကို အတူဝိုသော ဒုဿီလပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ တင်စား၍ ဏတူ

ရှိသော ဒုဿီလပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို 'ကာဠက'ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'သဒိသူပစာ' မည်၏။ [နိဿ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၇၅။ ဂဏ္ဌိ။ ၃၃၆။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၆။]

၁၀။ ။ခန္ဓေါတရဏဟာရ နေတ္တိနည်း

'ကာဠကဓမ္မ'၏ အရဖြစ်သော အကုသိုလ်စိတ် ဒုဒိဒသ, စေတသိက် သတ္တဝိသတို့တွင် ဝေဒနာသည် ဝေဒနက္ခန္ဓာ မည်၏။ သညာသည် သညက္ခန္ဓာ မည်၏။ ဝေဒနာ, သညာမှ ကြွင်းသော စေတသိက်ပဉ္စဝိသသည် သင်္ခါရက္ခန္ဓာ မည်၏၊ အကုသိုလ်စိတ် ဒုဒိဒသသည် ဝိညာဏက္ခန္ဓာ မည်၏။ ဤသို့ ခန္ဓာအားဖြင့် သွင်းခြင်းသည် 'ခန္ဓေါတရဏဟာရ' မည်၏။ ဟူလို့သော်။

၁၃၁၉-ခုနှစ် မေမာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။အောက်ပါ ပါဠိတော်၌ 'ဒုဿီကမ္မာ'ဟူသော ပုဒ်ကို သဒ္ဒတ္ထ, အဒိပ္ပါယတ္ထ ပေါ်လွင်အောင် အနက်ပေး၍ အကြွင်း ပုဒ်များကို ပါဠာနုသာရီ အနက်ဖွင့်ဆိုခဲ့ပါ။

တန ခေါ ပန သမယေန ဝေရဉ္ဇာ ဒုဿ်ကမ္မာ ဟောတိ ဒဋ္ဌိတိကာ သေတဋ္ဌိကာ သလာကာဝုတ္တာ၊ နာ သုကရာ ဥဒ္ဒေါန ပဂ္ဂဟေန ယာပေတုံ။

၂။ ။အောက်ပါ ပါဠိတော်ကို ပါဠိသေသ ထည့်စွက်၍ အနက် ယောဇနာခဲ့ပါ၊

စေံ ဘဒန္တာတိ ခေါ အာယသ္မာ အာနန္ဒော ဘဂဝေါ ပစ္စဿောသိ။

အောက်ပါ ပါဠိတော်များကို အနက်မှန်အောင် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၃။ ။ဝရံ တေ မောဃပုရိသ အာသိဝိသဿ ဃောရဝိသဿ မုခေ အင်္ဂဇာတံ ပက္ခိပ္ပံ၊ နာ ဘွာ မာဘုဂါမဿ အင်္ဂဇာတေ အင်္ဂဇာတံ ပက္ခိပ္ပေ။

၄။ ။ဂစ္ဆထေတံ ဘိက္ခဝေ ကုဋ္ဌိကံ ဘိန္ဒထ၊ မာ ပစ္ဆိမာ ဇနတာ ပါဋေက္ကသု ပါတဗျတံ အာပဇ္ဇိ။

၅။ ။အောက်ပါ အဋ္ဌကထာ ဝါကျကို ဝါကျအပြန်, အလှန် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

အကာလော ခေါ မာဏဝက၊ အတ္ထိ မေ အဇ္ဇ ဘောဇနမတ္တာ ပိတာ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာ ဝါကျများကို မှန်ကန်အောင် အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၆။ ။ယံ ပန ကိဉ္စိ အတ္ထိ ဥယျံ နာမ၊ တာသာ သဗ္ဗာသာ ဗုဒ္ဓတ္တာ ဝိမောက္ခန္တိကညာဏဝသေန ဗုဒ္ဓေါ။

၇။ ။သ္ဝာတနာယာတိ ယံ မေ တုမှေသု သက္ကာရံ ကရောတော သေ့ ဘဝိဿတိ ပုညဉ္စေဝ ပိတိပါမောဇ္ဇဉ္စ၊ တဒတ္ထာယ။

၈။ ။ယသ္မာ ပန် တသ္မိံ ဂါမေ အညေပိ ကလန္ဒနာမကာ မနုဿာ အတ္ထိ၊ တသ္မာ 'ကလန္ဒပုတ္တော' တိ ဝတ္တာ ပုန 'သေဋ္ဌိပုတ္တော' တိ ဝုတ္တံ။

၉။ ။ဗောဓိပက္ခိကာနန္တိ ဗောဓိဿ ပက္ခေ ဘဝါနံ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂ ညာဏဿ ဥပကာရကာနန္တိ အတ္ထော။

၁၀။ ။ဝတ္ထုံ ကာလဉ္စ ဒေသဉ္စ၊ အဂ္ဃံ ပရိဘောဂပဉ္စမံ။
တုလယိတ္ဝာ ပဉ္စ ဌာနာနိ၊ ဓာရေယျတ္ထံ ဝိစက္ခဏော။

၁၃၁၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ဒုဇ္ဈိကွာ၊ မပြည့်စုံသော ထမင်းရှိသည် (သဒ္ဒတ္ထ)။ (ဝါ) ဆင်းရဲသဖြင့် ရအပ်သော ထမင်းရှိသည်။ (ဝါ)ရခဲသော ထမင်းရှိသည် (အဓိပ္ပါယတ္ထ)။ အကြွင်း 'သ္မာ' အတိုင်းစပ်း။ ။သင်္ကေတတ္ထ, ဝေါဟာ ရတ္ထ ပေးလိုက 'ငတ်မွတ်သည်'ဟု ပေး။ ။ပါ။ ၂။ ပါ၊ သ္မာ။ ၃၅၊၁၃၁ ၆-ခုနှစ်က လည်း မေးခဲ့ပြီ။ ၊'ဒုဇ္ဈိကွာ'ကို 'ဒုလ္လဘဘိက္ခာ' ဟု (ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၃) ဖွင့်သည်ကား အဓိပ္ပါယ်ထ္ထသာ။ ဂဏ္ဌိသစ်၊ ၂။ ၃၃၅ ကြည့်။

သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ, ဝေါဟာရတ္ထံ ၃--မျိုး အထူး

ဥပသဂ္ဂတ္ထ, နိပါတတ္ထ, သမာသဝိဂ္ဂဟတ္ထ, တဒ္ဓိတဝိဂ္ဂဟတ္ထ, ဓာတ္ဝတ္ထ, ဝိဘာဘျတ္ထ (အာချာတ်ရည်), ကိတဝိဂ္ဂတ္ထတို့ကို ငဲ့၍ ယောဇနာအပ်သော အနက်သည် 'သဒ္ဒတ္ထ' မည်၏။ ဤ 'ဒုဇ္ဈာ'၌ 'ဒု' ဥပသာရပုဒ်၏ အသမိဒ္ဓိယတ္ထ, 'အသမိဒ္ဓိ ဘိက္ခာ တော်ကော ဒုဇ္ဈာ' ဟူသော ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသဝိဂ္ဂဟတို့ကို ငဲ့၍ ယောဇနာအပ်သော 'မပြည့်စုံသော ထမင်းရှိသည်' ဟူသော အနက်သည် 'သဒ္ဒတ္ထ' မည်၏။

'သဒ္ဒတ္ထနေ၊ ထပ်ပြီးစေက၊ နိစ္ဆယ၊ အဓိပ္ပါယတ္ထ၊ ဆိုသတည်း' နှင့်အညီ သဒ္ဒတ္ထနောက် ထပ်ဆင့်ပြီးစေအပ်သော နိစ္ဆယတ္ထ (ဆုံးဖြတ်အပ်သော အနက်)သည် 'အဓိပ္ပါယတ္ထ'မည်၏။ဤ'ဒုဇ္ဈာ'၌'မပြည့်စုံသော ထမင်းရှိ' ဟူသည် 'ဆင်းရဲသဖြင့် ရအပ်သော ထမင်းရှိခြင်းပင်တည်း (၀၊) ရခဲသော ထမင်းရှိခြင်းပင်တည်း' ဟု သဒ္ဒတ္ထနောက် ထပ်ဆင့်ပြီးစေအပ်သော 'ဆင်းရဲသဖြင့် ရအပ်သော ထမင်းရှိသည် (၀၊)ရခဲသော ထမင်းရှိသည်' ဟူသော နိစ္ဆယတ္ထသည် 'အဓိပ္ပာယတ္ထ' မည်၏။ 'သာဓု ခေါ ပနာတိ သုန္ဒရံ ခေါ ပန၊ အတ္ထာဝဟံသုခါဝဟန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ (ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၀), နိရာဒီနဝေါတိ နိရုပဒ္ဒဝေါ နိရုပသဂ္ဂေါ။ ဒုဿီလျာဒီနဝရဟိတောယေဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ (ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၂)' စသော အဖြောင့်စကားရပ်ပိဏ္ဍတ္ထကို ပြသော 'ဝုတ္တံ ဟောတိ' ဖြင့် ဖွင့်သော ဝါကျနှင့် သဘောတူပင်။

ဥပသဂ္ဂတ္ထ, နိပါတတ္ထ, သမာသဝိဂ္ဂဟတ္ထ, တဒ္ဓိတဝိဂ္ဂဟတ္ထ, ဓာတ္ဝတ္ထ, ဝိဘာဘျတ္ထ, ကိတဝိဂ္ဂဟတ္ထတို့ကို မငဲ့မူ၍ ရှေးသူဟောင်းတို့ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသုံးနှုန်းသည့်အတိုင်း ယောဇနာအပ်သော အနက်သည် 'ဝေါဟာရတ္ထ' မည်၏။ ဤ 'ဒုဇ္ဈာ'၌ ဥပသဂ္ဂတွန့် သမာသဝိဂ္ဂဟတ္ထတို့ကို မငဲ့မူ၍ ရှေးသူဟောင်းတို့ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသုံးနှုန်းသည့်အတိုင်း ယောဇနာအပ်သော 'ငတ်မွတ်သည်' ဟူသော အနက်သည် 'ဝေါဟာရတ္ထ' မည်၏။]

၂။ ။[ပါ။ ၁၁။ ပါ။ သျှ။ ၄၇။]

၃။ ။[ပါ။ ၂၄။ ပါ။ သျှ။ ၈၀။]

၄။ ။[ပါ။ ၅၂။ ပါ။ သျှ။ ၁၆၈။]

၅။ ။ဝါကျ အပြန်အလှန် အနက်ယောဇနာ

မာဏဝက၊ လုလင်ငယ်၊ အင်္ဂ၊ ယနေ့ (နောက်က 'အင်္ဂ' ကို ဤခွဲလည်းယှဉ်)။ အကာလော၊ ကပ်ခြင်းငှါ လျောက်ပတ်သော အခါမဟုတ်သေး ('ခေါ်' ပဒပူရဏ)။ ကသ္မာ၊ အဘယ့်ကြောင့်။ အင်္ဂ။ ယနေ့။ အကာလော၊ ကပ်ခြင်းငှါ လျောက်ပတ်သော အခါ မဟုတ်သေးသနည်း။ ယသ္မာ၊ အကြောင်းကြောင့်။ မေ၊ ငါ့အား။ (ဝါ) ငါသည်။ အင်္ဂ၊ ယနေ့။ ပိတာ၊ သောက်အပ်ပြီးသော။ ဘေသဇ္ဇမဟ္ဘာ၊ အနည်းငယ်သော ဆေ သည်။ အတ္ထိ၊ ရှိသေး၏။ တသ္မာ၊ ထိုသို့အောက်အပ်ပြီးသော အနည်းငယ်သော ဆေးရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။ အင်္ဂ၊ ယနေ့။ အကာလော၊ ကပ်ခြင်းငှါ လျောက်ပတ်သော အခါ မဟုတ်သေးသတည်း။ [ဌ၊ ၁။ ဂ။ ဌ၊ သ္မ၊ ၁။ ၂၇။ ဌ၊ သ္မ၊ သစ်၊ ၁။ ၉၆။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅၅။ ဂဏ္ဌိသစ်၊ ၁။ ၁၆၆-လည်း ကြည့်။]

'ဝါကျ အပြန်အလှန် အနက်ယောဇနာနည်း' ဟူသည်။ ။ဝါကျ အနေအထားအားဖြင့်-

၁။ ။ဖလ, ကာရဏ၊

၂။ ။ဒဋ္ဌိယ, ဒဋ္ဌိကရဏ၊

၃။ ။နိယမ, အနိယမ၊

၄။ ။(က)ဥပမေယျ, ဥပမာန၊ (ခ)ဥပမာန, ဥပမေယျ။ ဤသို့နေကြရာ-

အမှတ်(၁)(၂)တို့၌ ဖလ, ဒဋ္ဌိယဝါကျများကို ရှေးဦးစွာ ယောဇနာပြီးလျှင်'ကသ္မာ' စသည်တို့ဖြင့် ပုစ္ဆာထုတ်လျက် ကာရဏ, ဒဋ္ဌိကရဏဝါများကို 'ယသ္မာ'('ဟိ' ပါလျှင် 'ဟိ'ကို 'ယသ္မာ' ကြံပါ၊ 'ယသ္မာ' ထည့်ရန်မလို), 'တသ္မာ' ထည့်စွက်ကာ ဖလ, ဒဋ္ဌိယဝါကျများသို့ ပြန်စပ်(သပ်)၍ ယောဇနာခြင်းကို 'ဝါကျ အပြန်အလှန် အနက်ယောဇနာနည်း' ဟု ဆိုသည်။

ကျက်ဘွယ်။ ။ဟေတုပိဋ္ဌိ၊ ဖြစ်လေဘိက၊ ရှေးရှိဖိုလ်မှာ၊ ကသ္မာ, ကေန၊ ပုစ္ဆာပြုလျက်၊ ဟိတ်နှင့် ယှဉ်ပါ၊ ပြီးဆုံးခါ၊ ဖိုလ်မှာ လည်၍သတ်။

အမှတ်(၁)၌ ပုံစံကို ဤ(၅) နံပါတ် အဖြေ, ၁၃၂၉-ခုနှစ်၊ ပါရာဇိကကဏ္ဍပါဠိ အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း၊ (၁)နံပါတ်အဖြေ, ၁၃၂၄-နှစ်၊ သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း၊ (၆) နံပါတ်အဖြေ တို့ကို ကြည့်ပါ။

အမှတ်(၂)သည်(က)ယုတ္တိဒဋ္ဌ(ခ)အာဂမဒဋ္ဌိအား ဖြင့် ၂-မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် (က)၏ ပုံစံကို ၁၃၂၄-ခုနှစ်၊ ပါရာဇိရာကကဏ္ဍပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း၊ (၈) နံပါတ်အဖြေ, ၁၃၂၄-ခုနှစ်၊ သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁)မေးခွန်း၊ (၆)နံပါတ်အဖြေ တို့ကိုကြည့်ပါ။

(ခ)၌ အာဂမဒဋ္ဌိအနေနှင့်ယောဇနာနိုင်သော်လည်း အာဂမဒဋ္ဌိအနေနှင့် ယောဇနာရုံး မပြုကြ၊ ဉာပကကာရဏ (ဉာပျ, ဉာပက) အနေနှင့်သာ ယောဇနာရုံး ပြုကြသည်။ ['အာဂမဒဋ္ဌိကရဏ ရက ဉာပကကာရဏလည်း အမြဲရသည်'ဟု ၁၃၁၆-ခုနှစ်၊ ပါရာဇိကကဏ္ဍပါဠို, အဋ္ဌကထာ အဖြေ၌ မှာခဲ့ပြီ။' ပုံစံကို ၁၃၃၄-ခုနှစ်၊ သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း၊(၅) နံပါတ်အဖြေကို ကြည့်ပါ။

အမှတ် (၃၊၄)(က)တို့၌ နောက်ဝါကျများကို ရှေးဦးစွာ ယောဇနာပြီးလျှင် ရှေဝါကျများကို နောက်မှ ယောဇနာခြင်းကို 'ဝါကျ အပြန်အလှန် အနက်ယောဇနာနည်း' ဟု ဆိုသည်။

အမှတ်(၃)ပုံစံကို 'တဆာဟံ ဘဂဝတာ ဓမ္မံ ဒေသိတံ အာဇာနာမိ ယာဒာ ယေမေ အန္တရာယိကာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာ၊ တေ ပဋိသေဝတော နာလံ အန္တရာယာယ' စသည်ကို ကြည့်ပါ။

အမှတ်(၄) (က)၌ ပုံစံကို ၁၃၃၂-ခုနှစ် သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠို, ကဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း၊ (၆) နံပါတ်အဖြေ, ၁၃၂၀-ခုနှစ်၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁)မေးခွန်း၊(၅)နံပါတ်အဖြေကို ကြည့်ပါ။

(ခ) ၌ နောက်ဝါကျကို ရှေးဦးစွာ ယောဇနာပြီးလျှင် 'ကိမိဝ'စသည် တို့ဖြင့် ပုစ္ဆာထုတ်လျက် ရှေဝါကျသို့ စပ်ခါ ယောဇနာခြင်းကို ဝါကျ အပြန်အလှန် အနက်ယောဇနာနည်းဟု ဆိုသည်။ ပုံစံကို ၁၃၁၉-ခုနှစ် ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁)မေးခွန်း၊ (၅)နံပါတ်အဖြေကို ကြည့်ပါ။]

၆။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၂၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၃၀။]

၇။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၆၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၉၇၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၆။]

၈။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၉၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၀၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၂။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၉၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၁၁၂။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၉၇၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၃၄၂။]

၁၃၁၉-ခုနှစ် ဓမ္မဘဏ္ဍာစရိယတန်း
ပါဠိတော်ကကဏ္ဍ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ဣဒါနိ 'မေထုနံ ဓမ္မံ ပဋိသေဝေယျာ' ထိ အာဒိနံ အတ္ထဒဿနတ္ထံ 'မေထုနဓမ္မော နာမာ' တိအာဒိမာဟ။

(ခ) တတ္ထ မေထုနဓမ္မော 'နာမာတိဣဒံ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗဿ မေထုနဓမ္မဿ ဥဒ္ဒေသပဒံ။

(ဂ) အဿဒ္ဓမ္မောတိ အဿတံ နိစ္စနာနံ ဓမ္မော။

(ဃ) ဂါမဓမ္မောတိ ဂါမဝါသီနံ ဒဿဝနဓမ္မော။

၁။ ။အထက်ပါ ဝါကျတို့တွင် (က)(ခ)ဝါကျတို့ကိုသာ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ)ဝါကျကို ဌပနာ, အာဘောဂ, စောဒနာတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်၍ စောဒနာတက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(ခ)(ဂ)ဝါကျတို့ကို အကြောင်းပြု၍ ဝါကျအာမည် ပေးခဲ့ပါ။

၄။ ။(ဂ)ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို အပေါင်းဝစနတ္ထပြု၍ ဉာဿနည်းအရ ကောက်ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။(ဂ)ဝါကျ၌ 'အဿတံ' ဝယ် 'သတံ' ပုဒ်ကို ဓာတု, ပစ္စယ, လိင်, ဝိဘတ်တို့, ကာရကာကာရကတို့ဖြင့် ဝေဘန်ခဲ့ပါ။

၆။ ။'ဒုံယေန ဒုံယေန သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗတော ဒုံယံဒုံယသမာပတ္တိ' ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာကို ညွှန်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။(၆)နံပါတ်ပုစ္ဆာ၌ 'ဒုယံဒုယသမာပတ္တိ' ဟူ၍၎င်း, 'ဒုယံဒုယံသမာပတ္တိ' ဟူ၍၎င်း, 'ဒယုံဒယုံသမာပတ္တိ'ဟူ၍၎င်း ပါဠိ၌ ၃-ထွေရှိတတ်ရာသင့်သော ပါဠိကို သဒ္ဒယုတ်ပြ၍ ဝိနိစ္ဆယ ချခဲ့ပါ။

၈။ ။(ဃ)ဝါကျဝယ် သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၌ သံဝဏ္ဏနာအားလျော်စွာ ဖြစ်သင့်သော နည်း, ဥပစာတို့ကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၉။ ။အောက်ပါ မြန်မာဘာသာကို ပါဠို-စုဏ္ဏိယဗန္ဓ သိကုံးခဲ့ပါ။

အခြေမရှိသော တိရစ္ဆာန်မတို့တွင် မြွေမ, ငါးမတို့သည် ၎င်း, အခြေနှစ်ချောင်းရှိသော တို့ရစ္ဆာန်မတို့တွင် ကြက်မသည်၎င်း, အခြေလေးချောင်းရှိသော တိရစ္ဆာန်မတို့တွင် ကြောင်မသည်၎င်း ဤတိရစ္ဆာန်မတို့သည် ပါရာဇိက၏ အကြောင်းတို့တည်း။

၁၀။ ။(ဃ) ဝါကျ၌ 'ဂါမဓမ္မ' အရ တရားကိုယ်ကောက်၍ ဤနှိုင်ယောတရဏဟာရနေတို့နည်းအရ ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၁၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၆၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၁၉၉။]

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ စောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် သမုဒါယတ္ထကို ဆိုတော်မူ၏ (ဋ္ဌမနာ)။ သမုဒါယတ္ထသည် အဝယဝတ္ထုနှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ယင်းသမုဒါယတ္ထ၏ အဝယဝတ္ထုကား အဘယ်ပါနည်း(စောဒနာ)။ဤသို့ စောဒနာဘယ်ရှိ၍ထို့စောဒနာကို သဲ့ဝမနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။သမုဒါယတ္ထ၏ အဝယဝတ္ထု ကား (ခ)မှတ်ဝါကျဖြစ်၏ ဟူလို၊

၄။ ။(ခ) (ဂ)မှတ်ဝါကျတို့၏ အကြောင်းနှင့် တကွအမည်

(ခ) မှတ်ဝါကျသည် (က)မှတ်ဝါကျကို ခွဲပြသောကြောင့် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျသည် 'မေဘုနခမ္မောနဝမ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပ ပုဒ်၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာမှတပါး 'အသဒ္ဓမ္မော'ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာဟုဆိုအပ်သော အဘိုတပါးကို ပြုသောကြောင့်၊ 'ပက္ခန္တရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

၄။ ။ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်ကောက်

အသတံ ဓမ္မော အသဒ္ဓမ္မော။ အသတံ၊ ယုတ်မာသော လူတို့၏၊ ဓမ္မော၊ အကျင့်တည်း။ အသဒ္ဓမ္မော၊ ယုတ်မာသော လူတို့၏ အကျင့်။

'အသတံ ဓမ္မော' ကား ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝိဂြိုဟ် 'အသဒ္ဓမ္မော' ကား ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်။ 'အသန္တ 'ပုဒ်, 'ဓမ္မ' ပုဒ်၊ ဤ'အသဒ္ဓမ္မော'ဟူသော ဆဋ္ဌီတ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၌ 'အသန္တဓမ္မ' ဟူသော သမာသ်ပုဒ်၏ အဓိကား ယုတ်မာသောလူတို့သည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ ယုတ်မာသော လူတို့၏ အကျင့်နှင့် သာသာမိသံအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော သဒ္ဒန်သည် ဌာနူပစာအားဖြင့် ရ၏။ 'အသဒ္ဓမ္မော' ဟူသော သမာသ်ပုဒ်သုံး၏ အဓိကား ထိုမုချ, ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ယုတ်မာသော လူတို့၏ အကျင့် ရ၏။

၅။ ။ဝေတ္ထဒီဝိဘာဂ

'သတံ' ကား 'သမု' ဓာတု, 'တ' ပစ္စယ, ပုလ္လိင်, ဆဋ္ဌီဗဟုဝစန 'နံ' ဝိဘတ်တို, အာကာရက ဖြစ်ပါသည်။

[အဘိဓာန်ဋီကာ။ ၂၂၈။ ကစ္စည်း။ ၅၈၄။ ရူပသိဒ္ဓိ။ ၆၁၈။ သဒ္ဒနီတိသုတ္တမာလာ။ ၁၁၈၇။]

၆။ ။အာဘောဓနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဒုယေန ဒုယေန သမာပဇ္ဇိတပ္ပဓေတာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'သမာပတ္တိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်၌ 'တိ' ပစ္စည်း၏ ကံအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'သမာပတ္တိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်ကို' သမာပဇ္ဇိတပ္ပဓေတိ သမာပတ္တိ'ဟု ဝစနတ္ထ ပြုရာ၌ည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဒုယံဒုယသမာပတ္တိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်၏ တဘိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းတတိယာတ ပ္ပုရိသ်သမာသပုဒ်၏ ဂတ္တား အနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသ

လိင်္ဂပဒတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ဒုယံဒုယသမာပတ္တိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာတမ္ဗပုဒ်ကို 'ဒုယေန ဒုံယေန သမာပတ္တိ ဒုယံဒုယသမာပတ္တိ (တနည်း) ဒုံဟိ ဒုံဟိ သမာပတ္တိ ဒုယံဒုယသမာပတ္တိ'ဟု ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ [ရှေးနည်းကား နိဿသ်(၃။ ၂၇), ဂတ္ထိသစ်(၂၊ ၄၄၄)တို့ အလို။ နောက်နည်းကား သာရတ္ထ(၂။ ဂ၂) အလို။ ။သ္မ၊ ၂။ ၂၇၀-၌လည်း ဗဟုဝုစ်ပြုသည်ကို တွေ့ရသည်။]

ရှေ့'ဒုယံ'၌ နိဂ္ဂဟိတ်၏ အာဂုံ၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၂။ ။ပါဌ် အဆုံးအဖြတ်

'ဒုယ' သဒ္ဒါသည်သာ သခ်္ခေါဟောဖြစ်သောကြောင့် ရှေး'ဒုယ' သဒ္ဒါ၌သာ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၍ ပြီးသော 'ဒုယံဒုယသမာပတ္တိ'ဟူဟော ပါဌ်, 'ဒုယ' သဒ္ဒါ ၂-ခုလုံး၌ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၍ ပြီးသော 'ဒုယံဒုယံသမာပတ္တိ'ဟူသော ပါဌ် ဤ ပါဌ် ၂-ထွသာ သင့်ပါသည်။

[ထောက်ဘွယ်။ ။ဒုယံဒုယသမာပတ္တိန္တိ ဒုံဟိ ဒုံဟိ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဒုယံဒုယံသမာပတ္တိန္တိပိ ပါဌော။ ဒယံဒယံသမာပတ္တိန္တိပိ ပဌန္တိ တံ နု သုဒ္ဒံ။ (ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၆)။]

၃။ ။နည်း,ဥပဒေ

'ဂါမဓမ္မော'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာတမ္ဗပုဒ်၌ 'ဂါမ'ဟူသော နည်းသည် ရွာနှင့် ရွာနေလူကို အပြားမဲ့အားဖြင့် ဆိုအပ်သောကြောင့် 'အာဘောဒနည်း' မည်၏။

'ဂါမဓမ္မော' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာတမ္ဗပုဒ်၌ 'ဂါမ' သဒ္ဒါသည် ရွာနှင့် ရွာနေလူ ပြားသော်လည်း မပြားသကဲ့သို့ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'အာဘောဒုပစာ' မည်၏။

(တနည်း) 'ဂါမဓမ္မော'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာတမ္ဗပုဒ်၌ 'ဂါမ'ဟူသော နည်းသည် ရွာတည်းဟူသော မကင်းရာကို ဆိုသဖြင့် ရွာနေလူတည်းဟူသော မကင်းတတ်သည်ကို ရသောကြောင့် 'နာနန္တရိကနည်း' မည်၏။

'ပါမဓမ္မော'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာတမ္ဗပုဒ်၌ 'ဂါမ' သဒ္ဒါသည် ဌာန

ဖြစ်သော ရွာဒြပ်၏ 'ဂါမ'ဟူသော အမည်ကို ဌာနီဖြစ်သော ရွာနေလူဒြပ်၌ တင်စား၍ ဌာနီဖြစ်သော ရွာနေလူဒြပ်ကို 'ဂါမ'ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'ဌာန္နုပစာ' မည်၏။

[သိဘွယ်။ ။သာရတ္ထ(၂၊ ၃၂) ဆရာက 'အဘေဒ္ဒုပစာ'ဟု ဆိုသည်။ နိဿယသစ် (၃၊ ၃၅), ဂဏ္ဌိသစ် (၂၊ ၄၄၄)ဆရာတို့က 'ဌာန္နုပစာ' ဟု ဆိုကြသည်။ ဂဏ္ဌိ(၃၇၃)ဆရာကား ၂-မျိုးလုံးပင် ဆိုသည်။ ၂-မျိုးလုံး အာသင့်ပင်။ အဘယ့်ကြောင့်နည်း?

'အဘေဒ္ဒုပစာ' ရသင့်ရာ။ ။'ဘေဒ္ဒုပစာ'မှ တပါးသော ဥပစာများ ရက 'အဘေဒ္ဒုပစာ' အမြဲရသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုသော် 'ဘေဒ္ဒုပစာ'မှ တပါးသောဥပစာများသည် 'အဘေဒ္ဒုပစာ' ချည်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် တည်း။

တောင်တွင်းဆရာတော်သည် ဤကို ရည်၍ ပုဒ်စစ်ကျမ်းရင်း၌ 'အဘေဒ္ဒုပစာ' မထည့်ဘဲ ထားခြင်း ဖြစ်ကောင်း ဖြစ်တန်ရာ၏။ မည်သို့ပင် ဖြစ်စေ ('အဘေဒ္ဒုပစာ'၌) ဖေါ်ပြလတ္တံ့သော အဌကထာ, ဋီကာတို့ကို ထောက်က 'အဘေဒ္ဒုပစာ' ရှိသင့်သည်မှာ အမှန်ပင်။

'ဘေဒ္ဒုပစာ'နှင့် 'အဘေဒ္ဒုပစာ' ထူးခြားပုံ။ ။မပြားဘဲကို ပြားသကဲ့သို့ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် 'ဘေဒ္ဒုပစာ'။ ပြားသော်လည်း မပြားသကဲ့သို့ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် 'အဘေဒ္ဒုပစာ'။

သိလာပုတ္တကဿ သရီရံ ရုဟုနော မုခန္တာ၂ဒီသု ဝိယ အဘေဒေါပိ ဘေဒေါပစာရဝဓေသေန 'ယဝတံ တာလဏဒကာဟုနံ ဗျဥ္ဇနာနီ'တိ ဝုတ္တံ။ နာ၂ဿ။ ၂၆၉၊)ဆဝသီသဿ ပတ္တာ (ဥုးခေါင်းခွံ၏သပိတ်) နွှီ ဆဝသီသမယပတ္တံ။ ပကတိဝိကာရသမ္ဗန္ဓေ စေတံ သာမံဝစနံ၊ အဘေဒေပိ ဝါ ဘေဒ္ဒုပစာရေနာယံ ဝေါဟာရော 'သိလာပုတ္တဏဿ သရီရ' နွှီအာဒီသု ဝိယ။ (သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၀၇။)အဘိန္နကာလဿပိ ဘိန္နကာလဿ ဝိယ ဘေဒေါပစာရဒဿနတော ဘေဒဝစနံ ယုတ္တံ။ (အနုဋီကာ၊ ၁။ ၄၅။) ('ဘေဒ္ဒုပစာ' အာဘွက် အဆောက်။)

သုခမေဝ တံ ယဒိဒံ ပုညန္တိ ဖလေန ကာရဏဿ အဘေဒ္ဒုပစာရံ ဝဒတိ။ (ဣဘိဝုတ္တကဋ္ဌကထာ။ ၃၁-၂။ အင်္ဂုတ္တရဋီကာ ၃။ ၁၀၂။) ဂါမဓမ္မန္တိ ဇေတ္ထ ဂါမဿဒ္ဒုန ဂါမဝါသိနော ဝုတ္တာ အဘေဒ္ဒုပစာရေနာတိဏာဟ

'ဂါမဝါသိကမနုဿာနံ' ဇွန်း။ (သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃။) သီလဝိပတ္တိမူလကဥ္စိ လဟုကာပတ္တိံ အာပန္နော ဣမံ အဓေဿုပဓာရေန 'အခိသ့ိလေ သီလဝိပန္နော' တိ ဝုတ္တော။ (ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၁၂။) ယဿဂတမဂ္ဂါတိ ဝုတ္တော ကာရဏဖလာနံ အဓေဿုပစာရေနာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ (အနုဋ္ဌိကာ၊ ၁။ ၁၀၆။ 'နေတ္တိအဋ္ဌကထာ။ ၁၃၆။ ပါထိကဝဂ္ဂဋ္ဌကာ။ ၄၈။ သံယုတ္တဋ္ဌကာ၊ ၃။ ၁၂၁' တိုလည်း ရှု။ ('အဓေဿုပစာ' အတွက် အထောက်။)

'ဘေဿုပစာ'ကို 'အဘေဒဘေဿုပစာ'ဟု, 'အဘေဿုပစာ'ကို 'ဘေဒအဘေဿုပစာ' ဟုလည်း သုံးစွဲကြသည်။ အဓိကာဝင်းပင်။

ဝိသုဒ္ဓါရုံပုဒ်စစ်ဂဏ္ဌိဋ္ဌကား 'သီလာပုတ္တကဿ သရီရံ' ကို 'အဘေဿုပစာ'ဟု ဆိုသည်။ 'အဓေဿုပစာနဆိုသည် အဘေဒဓေဿုပစာရတည်း' ဟုလည်း ဖွင့်သည်၊ စဉ်းစားပါ။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၄၊]

၁၀။ ။ကုန္ဒိယောတရဏဟာရ နေတ္တိနည်း

'ဂါမဓမ္မ'၏ အရဖြစ်သော မဓုဂုနမဂ္ဂပ္ပဋိပတ္တိသမုဋ္ဌာပိကစေတနာ ပြဓာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်တို့တွင် လောဘမူစိတ် ဂ-ခုသည် မနိဿြဲ့ မည်၏။ လောဘမူသောမနဿသဟဂုတ်ဝိဘ် ၄-ခုဌ်ရှိသော ဝေဒနာ စေဘသိက်သည် သောမနဿိဿြဲ့မည်၏။ လောဘမူဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ် ၄-ခုဌ် ရှိသော ဝေဒနာ စေတသိက်သည် ဥပေက္ခိဿြဲ့ မည်၏၊ လော မူစိတ် ဂ-ခုဌ် ရှိသော ဒိဋ္ဌိယစေတသိက်သည် ဒိဋ္ဌိယိဿြဲ့ မည်၏။ လောဘ မူစိတ် ဂ-ခုဌ် ရှိသော ကေဂ္ဂထာစေတသိက်သည် သမာဓိဿြဲ့ မည်၏။ ဤသို့ ကုဿြဲ့အားဖြင့် သွင်းခြင်းသည် 'ကုန္ဒိယောတရဏဟာရ' မည်၏-ဟူလို့သော်။

[ထောက်ဘွယ်။ ။အတ္ထတော ပန အသဒ္ဓမ္မသေဝနာဒိပ္ပဘေယန ကာယဒွါရပ္ပဝတ္တာ မဓုဂုနမဂ္ဂပ္ပဋိပတ္တိသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ အဗြဟ္မစရိယံ။ သာရတ္ထ(၃။ ၂၅၂)'ကို ထောက်၍ မဓုဂုနမဂ္ဂပ္ပဋိပတ္တိသမုဋ္ဌာပိက စေတနာကို ပဓာနကောက်သည်။ အချို့ဆရာတို့ကား မေဘုနရာဂကို ပဓာန ကောက်ကြသည်။]

၁၃၂၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရုဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အဗှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်တို့တွင် 'သာလိမံသောဒနံ'ကို သဒ္ဒတ္ထအနက် ပေး၍ ကြွင်းသော ပုဒ်များကို ပါဠိလျောက် မှန်မှန် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁။ ။သာဓု သာဓု အာနန္ဒ၊ ထုမေ့ဟိ အာနံန္ဒ သပ္ပုသေဟိ ဝိဇိတံ၊ ပစ္ဆိမာ ဇနတာ သာလိမံသောဒနံ အတိမညိဿတိ။

၂။ ။အာဒိယမာနောတိ အာဒိယမာနော၊ ဟရမာနော၊ အဝဟရမာနော၊ ကုရိယာပထံ ဝိကောပယမာနော။

၃။ ။သာရမ္ဘံ နာမ ကိပိလ္လိကာနံ ဝါ အာသယော ဟောတိ၊ ဥပစိကာနံ ဝါ အာသယော ဟောတိ၊ ဥန္ဒုရာနံ ဝါ အာသယော ဟောတိ၊ အဟီနံ ဝါ အာသယော ဟောတိ။

၄။ ။မဟာပုညောသိ တွံ အာဝုသော ဥပနန္ဒ၊ အမုကသ္မိံ ဩကာသေ အညတရော ပုရိသော ပဝါသံ ဂစ္ဆန္တော ဗဇာပတိံ တေဒဝေါစ။

၅။ ။အောက်ပါ အဋ္ဌကထာဂါကျ၌ 'အာဟ'၏ ကတ္တားကို ထည့်၍ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

တတ္ထ ဝိနယပိဋကံ ဝိနယော၊ အဝေသံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဓမ္မော၊ တေနေဝါဟ 'ယဉ္စိနံ မယံ အာဝုသော ဓမ္မဉ္စ ဝိနယဉ္စ သင်္ဂါယေယျာမာ'တိ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာဝါကျများကို အနက်မှန်မှန် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၆။ ။မောဏေဝါ ဥဒ္ဒံ ဝါ အဓေဝ ဝါ ဟရိတုံ အသက္ကောန္တော 'ကိံ နာမ ဘော ပဗ္ဗဇိတ ကုဒ' န္တိ အာဟ။

၇။ ။သင်္ဃသနပကာသနပဝဝရဏဝိဘင်နဉ္စာနိကရဏပညတ္တိ အတ္ထပဒသမာယောဂတော သာတ္ထံ။

၈။ ။အသ ဒ်ိန် ဥတဒ္ဒဂေန ဒ်ိန္နမ်ိ နိယမေတွာ 'ဧတေသံ အာရောစေမိ' တိ ဝဒဘိ၊ တေသု ကေသ်ံ စာနန္တိပိ ဒ်ိသု စာနန္တိသုပိ ပစ္စက္ခဘာဝေ ဟောတိ သိကာ။

၉။ ။ဘက္ခုဒ္ဒေသနဒေသေ ဟိ ဘက္ခုံ သမဂ္ဂံ ဟောတိ၊ အညတ္ထ မဟဂ္ဂံ။

၁၀။ ။တဿ ပရပရိက္ခာရံ၊ အာသီဝိသမိဒဝါရဂံ။
အဂ္ဂိံ ဝိယ စ သမ္ဘသံ၊ နာမသေယျ ဝိစက္ခဏော။

၁၃၂၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[သာလိမံသောဒနံ၊ သလေးဆံတို့ဖြင့် ပြီးစေအပ်သော အသားဖြင့် သွင်းလောင်းအပ်သော ထမင်းကို (သဒ္ဒတ္ထ)။ သာလိတဏ္ဍုလေဟိ သမ္ပာဒိတံ မံသေန ဥပသိတ္တံ ဩဒနံ သာလိမံသောဒနံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၄၃၄။ ကြွင်း 'သျှ' အတိုင်း ပေး။ ပါ။ ၇။ ပါ။ သျှ၊ ၃၈။]

၂။ ။[ပါ။ ၅၇။ ပါ၊ သျှ။ ၁၃၃။]

၃။ ။[ပါ။ ၂၂၆။ ပါ၊ သျှ။ ၂၂၇။]

၄။ ။[ပါ။ ၃၁၀။ ပါ၊ သျှ။ ၃၆၆။]

၅။ ။['အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ'ဟု ကတ္တားထည့်။ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၃၃။]

၆။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၀၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်။ ၁။ ၂၆၆။]

၇။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၁၇။]

၈။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၁၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၄၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၁၂၂။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၆။ ဋ္ဌ၊သျှ၊ ၂။ ၄၀၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊သစ်၊ ၃။ ၃၄၁။]

၁၀။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။၃၄၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၆၃၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၅၆ ၂။]

၁၃၂၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ဣဒါနိ ယဒိဒံ 'ယထာဂူပေ အဒိန္နာဒါနေ'တိ အာဒိနိ ဝိဘင်္ဂေန 'ယထာ ရူပံ နာမာ' တိ အာဒိ ဝုတ္တံ။

(ခ) ယဿာရုပန္တီ ယထာဇာတိကံ။

(ဂ) တံ ပန ယသ္မာ ပါဒေတာ ပဋ္ဌာယ ဟောတိ၊ တသ္မာ 'ပါဒံ ဝါ ပါဒါရဟံ ဝါ အတိရေကပါဒံဝါ' တိ အာဟ။

(ဃ) တတ္ထ ပါဒေန ကဟာပဏဿ စတုတ္ထဘာဂံ အာကပ္ပိယဘဏ္ဍမေဝ ဒသ္သေတိ။

၁။ ။အထက်ပါ ဝါကျတို့ဘွင် (ဃ)မှတ်ဝါကျကို ကတ္တားထည့်၍ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျကို သာဘောဂစောဒနာ တက်ခဲ့ပါ။(အဓိပ္ပါယ် ပြန်ရန် မလိုပါ။)

၃။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျကို အကြောင်းပြ၍ အဓည်မှည့်ခဲ့ပါ။

၄။ ။'ပါဒါရဟံ' ဟူသော ပုဒ်ကို အစိပ်, အပေါင်း ဝစနတ္ထပြုပြီး လျှင် အပေါင်း ဝစနတ္ထကိုသာ ဉာဿနည်း ကောက်ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။'ကဟာပဏဿ'ဟူသော ပုဒ်ကို ဓာတု, ပစ္စယ, ဝိဘတ္တိအား ဖြင့် ဝေဘန်၍ ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်နှင့် သံဝဏ္ဏနာ များကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ပါဒဒေတာ' ဟူ၍ရင်း, 'ပါဒကော'ဟူ၍ ရင်း ပါဠိ ၂-ထွေရှိခဲ့လျှင် မည်သည့်ပါဠို မှန်ကြောင်းကို သဒ္ဒယုတ္တိပြ၍ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၈။ ။'စတုတ္ထဘာဂံ'ဟူသော ပုဒ်၌ ရသင့်သော နည်း, ဥပစာရများကို ပြဆိုခဲ့ပါ။

၉။ ။အောက်ပါ မြန်မာစကားများကို ပါဠိဘာသာဖြင့် စုဏ္ဏိယဗန္ဓ ဖွဲ့ခဲ့ပါ။

'ပါဒါရဟ' သဒ္ဒါဖြင့် တမတ်ထိုက်သော ကပ္ပိယဘဏ္ဍာကို ပြ၏။ 'အတိရေကပါဒ' သဒ္ဒါဖြင့် နှစ်ပါးစုံကိုလည်း ပြ၏။

၁၀။ ။(က)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝိဘင်္ဂန္တိန' ဟူသော ပုဒ်၏အရကို ကောက်၍ အာယတနောတရဏ်နေတို့နည်းအရ သွင်းပြခဲ့ပါ။

၁၃၂၀-ခုနှစ်ဗမာစာရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှာ်(၂) အဖြေ

၁။ ။['ဘဂဝါ' ဟု ကတ္တားထည့်။ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၄၀၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၃၅၄။]

၂။ ။**(က) မှတ်ဝါကျ သာဓောဂစောဒနာတက်**

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ယထာရူပံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'ယံ၊ သံ ရူပံ ယဿာတိ ယထာရူပံ'ဟု စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသိဝနုတ္ထုပ်ဂုရမည်၏ အဖြစ်, 'ရူပ' သဒ္ဒါ၏ သဘာဝအနက် ဟော၏ အဖြစ်ကို ပြဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ 'ရူပ' သဒ္ဒါသည် သဘာဝ အနက်ဟောဖြစ်ခဲ့သော် ပဒဘာဇနိဒ္ဒိ သဘာဝအနက်ကို ဟောသော ပုဒ်ဖြင့် 'ယဿာဇာတိကံ' သို့မဟုတ် 'ယထာသဘာဝံ' သို့မဟုတ် 'ယထာနိဿဂ္ဂံ' သို့မဟုတ် 'ယထာသရူပံ' သို့မဟုတ် 'ယထာပကတိကံ' သို့မဟုတ် 'ယထာသီလံ' သို့မဟုတ် 'ယဿာလက္ခဏံ' သို့မဟုတ် 'ယထာဘာဝံ' ဟူ၍သာ ဟောတော်မူသင့်သည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ထို့သို့ဖြစ်လျက် အာဘယ်ကြောင့် ပဒဘာဇနိဒ္ဒိ 'ပါဒံ ဝါ ပါဒါရဟံ ဝါ အာတိရေကပါဒံ ဝါ'ဟု ဟောတော်မူပါသနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထို့စောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာ ဆရာသည် (ဂ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

[သိဘွယ်၊ ။'ပဒဘာဇနိ' ဌိ 'ပါဒံ ဝါ ပါဒါရဟံ ဝါ အာတိရေက ပါဒံ ဝါ' ဟု ဟောတော်မူပါလျက် 'ယထာရူပံ'ကို 'ယဿာဇာတိကံ'ဟု ဖွင့်ခြင်းသည် ပဒဘာဇနိနှင့် ဆန့်ကျင်သကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်။ သို့ဖြစ်၍ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့်(ဂ)မှတ်ဝါကျကို ကျမ်းဆရာ ရေးရသည်။]

၃။ ။**(ဃ) မှတ်ဝါကျ၏ အကြောင်းနှင့် တကွ အမည်**

(ဃ) မှတ်ဝါကျသည် (ဂ) မှတ်ဝါကျကို ခွဲပြသောကြောင့် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

၄။ ။**ဝစနတ္ထနှင့် ဉာဏ်ကောက်**

အစိဘ်ဝစနတ္ထာ။ ။ကယဝိက္ကယံ ပဇ္ဇတိ ဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ ပါဒေါ (ဓာတုပစ္စယဒီပနီ)။ အရဟတီတိ အရဟော။

အပေါင်းဝစနတ္ထ။ ။ပါဒံ အရဟော ပါဒါရဟော(ကခ်ါဋီကာသစ်)။

ပါဒံ၊ တမတ်ကို။ အရဟော၊ ထိုက်သည်တည်း။ ပါဒါရဟော၊ တမတ်ကို ထိုက်သည်။

'ပါဒံအရဟော'ကား ဒုတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝိဂြိုဟ်၊'ပါဒါရဟော' ကား ဒုတိယာတပ္ပုရိသ်သမာဘ်ပုဒ်။ 'ပါဒ' ပုဒ်, 'အရဟ' ပုဒ်။ ဤ 'ပါဒါရဟော' ဟူသော ဒုတိယာတပ္ပုရိသ် သမာသ် ပုဒ်၌ 'ပါဒ' ဟူသော သမာသ်ပုဒ်၏ အရကား တမတ်သည် မုချအားဖြင့်ရ၏။ တမတ်၏ ထိုက်သော ကပ္ပိယဘဏ္ဍာနှင့် ကမ္မ, ကမ္မီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္မန်သည် ဌာနူပစာအားဖြင့်ရ၏။ 'ပါဒါရဟော' ဟူသော သမာဘ်ပုဒ်လုံး၏ အရကား ထိုမုချဌာနူပစာတို့ဖြင့် မူတ်အပ်သော တမတ်ထိုက်သော ကပ္ပိယဘဏ္ဍာ ရ၏။

၅။ ။ဓာတ္ဝါဒိဝိဘာဂ

'ကဟာပဏသဿ' ကား 'ကရိသ' သဒ္ဒါပဓာန 'အာ' ပုဗ္ဗ 'ပဏ' ဓာတု, 'အ' ပစ္စယ (ကရိသ+အာ+ပဏ+အ၊ 'ရိသ'ကို 'ဟ'ပြု), ဆဋ္ဌီ ဧကဝစန 'သ' ဝိဘတ္တိ ဖြစ်ပါသည်။

[သိဘ္ဘယ်။ ။အဘိဓာန်ဋီကာကို မှီးသည်၊ သဒ္ဒါဟူသည် ဝတ္တိစ္ဆာ ဖြစ်၍ အခြား ကြံနိုင်သော်လည်း ထောက်ထား မှီငြမ်းစရာ မရှိက အကျိုးများလှမ့်ည်မဟုတ်။ အမှန်မှာ 'ကဟာပဏ' ပုဒ်သည် သမာဘ်ပုဒ် သာဖြစ်၍ ဤမေးခွန်း စဉ်းစားသင့်သည်။]

၆။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ယဏာဒၵာတိကံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ယထာရူပံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာတမ္ဘပုဒ်၏ စဘုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်း စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၏ သမ္ဗန္ဓ အနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။(တနည်း) 'ယထာရူပံ'ပုဒ်ကို ယံယံ ရူပံ ယဿာတိ ယသာရူပံ' ဟု စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ဝစနတ္ထပြုရ မည်၏အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ။အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ရူပ' သဒ္ဒါ၏ သဘာဝအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်။ နာမလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ သဒ္ဒ'ါဟော အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။ပါဋ္ဌ အဆုံးအဖြတ်

'ပဘုတိအနက်ရှိသော သဒ္ဒါ၏ ယှဉ်ရာဌ္ဌ အပါဒါန် ဖြစ်၏' ဟု သဒ္ဒဝိဒူတို့ မိန့်ဆိုသောကြောင့် 'ပါဒ' သဒ္ဒါနောင်' 'တော' ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော 'ပါဒတော' ဟူသော ပါဋ္ဌသာ မှန်ပါသည်။

[ဆောက်ဘွယ်။ ။စသဒ္ဒဂ္ဂဟဏေန ပဘုတျာဒိအဋ္ဌ, တဒတ္ထပ္ပ-ယောဂေ စ။ပ။ယတော ပဘုတိ၊ ယတော ပဋ္ဌာယ၊ တတော ပဋ္ဌာယ ဣစ္စာဒိ။ ရူပသိဒ္ဓိ။ ၃၀၉။]

၈။ ။နည်း, ဥပစာ

'စတုတ္ထဘာဝံ' ဟူသော ပုဒ်၌ 'ဘာဝ' ဟူသော နည်းသည် ရှေးဥုးစွာသော အာဘို့ စသည်တို့နှင့် ဆက်ဆံသော်လည်း ဤအရာဝယ် ရှေးဥုးစွာသော အာဘို့ စသည်တို့၌ မထင် ၄-ခုမြောက်အာဘို့၌သာ အထင်အားဖြင့် ဆိုအပ်သောကြောင့် 'အထင်ရှင်နည်း' မည်၏။

'စတုတ္ထဘာဝံ' ဟူသော ပုဒ်၌ 'ဘာဝ' သဒ္ဒါသည် အပေါင်းဖြစ်သော ရှေးဥုးစွာသော အာဘို့ စသည်တို့၏ 'ဘာဝ' ဟူသောအမည်ကို အစိတ်ဖြစ်သော ၄-ခုမြောက်အာဘို့၌ တင်စား၍ အစိတ်ဖြင်သော ၄-ခုမြောက်အာဘို့ကို 'ဘာဝ' ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'ကေဒေသ္ဝါပစာ= ဘာမုဒါယူပစာ' မည်၏၊ ('ဘာဝ' ပုဒ်တစိတ်ကို ရည်သည်။)

(တနည်း) 'စတုတ္ထဘာဝ' ဟူသော နည်းသည် ၄ ခုမြောက် အာဘို့ တည်းဟူသော အစိတ်ကို မှတ်၍ ဆိုသဖြင့် လေးဘို့တဘုံတည်းဟူသော အပေါင်းကိုလည်း ရသောကြောင့် 'ဥပလက္ခဏ' နည်းမည်၏၊

မှတ်ချက်။ ။'နိဒဿနနည်း' လည်း ခေါ်ဆိုသည်သာ။

'စတုတ္ထာဘာဝ' သဒ္ဒါသည် ၄-ခုမြောက်အာဘို့၏ 'စတုတ္ထဘာဝ' ဟူသော အမည်ကို အပေါင်းဖြစ်သော လေးဘို့တဘို့၌ တင်စား၍ အပေါင်းဖြစ်သော လေးဘို့တဘို့ကို 'စတုတ္ထ ဘာဝ' ဟုခေါ်ဝေါ်

ခြင်းကြောင့် 'ကေဒေသူပစာ= အဝယာူပစာ' မည်၏၊ (ပုဒ်လုံးကိုရည်သည်။)

[သိဘွယ်၊ ။ရွေးနည်းကား ရိုးရာနည်း ဖြစ်သည်၊ နောက်နည်း၌ စတုတ္ထဘာဂဂအရ ၄-ခုခြောက် အဘိုသာ ရသည်၊ ရွေ့. ၃-ဘိုကို မရ။ အမှန်ယူရမည်မှာ ၄-ခုခြောက်အဘိုသာမဟုတ် ရွေးဦးစွာ ဖြစ်သော အဘို ၂-ခုခြောက်အဘို, ၃-ခုခြောက်အဘို, ၄-ခုခြောက်အဘို့တို့တွင် မည်သည့်အဘိုဖြစ်ဖြစ် တဘိုဘို (၄-ဘိုတဘို့)ကို ယူရမည်။ ထို့ကြောင့် 'စတုတ္ထဘာဂ'ကို 'လေးဘိုဘို'ဟု ဥပစာဆိုက်အောင် ဆိုလိုရင်းအားဖြင့် 'ဝါ' ပေါက်၍ အနက်ပေးကြသည်။ တပြိုင်နက် ၄-ဘိုလုံးကိုမယူနိုင်သော်လည်း အသီးအသီး ယူခဲ့သော် ၄ ဘိုလုံးကို ယူနိုင်၍ အပေါင်း ဖြစ်သည်သာ။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၈။]

၁၀။ ။အာယတနောတရဏ နေတ္တိနည်း

'ဝိဘင်္ဂန်တန်' ဟူသော ပုဒ်၏ အရဖြစ်သော ဒေသနာညွှန်ပြခြင်းသော မဟာကြိယာညဏသမ္ပယုတ်ခံဘုပ္ပါဒ်, ထိုစိတ္တုပ္ပါဒ်နှင့် အတူဥပါဒ်သော ရုပ်တရားဘို့ဘွင် ဒေသနာညွှန်ပြခြင်းသော မဟာကြိယာညဏသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှင့်အတူ ဥပါဒ်သော စက္ခုပသာဒသည် စက္ခာယတန မည်၏။ သောတပသာဒသည် သောတာယတနမည်၏။ ဃာနပသာဒသည် ဃာနာယတန မည်၏၊ ဇိဝှါပသာဒသည် ဇိဝှါယတန မည်၏။ ကာယပသာဒသည် ကာယာယတန မည်၏၊ ရူပါရုံသည် ရူပါယတန မည်၏။ သဒ္ဒါရုံသည် သဒ္ဒါယတန မည်၏၊ ဂန္ဓာရုံသည် ဂန္ဓာယနကန မည်၏။ ရသာရုံသည် ရသာရတန မည်၏။ ပထဝီ, တေဇော, ဝါယောဟူ ဆိုအပ်သော ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံသည် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန မည်၏။ ဒေသနာညွှန်ပြခြင်းသော မဟာကြိယာညဏသမ္ပယုတ်စိတ်ခလေးခုသည် မနာယတန မည်၏၊ စေတသိက် ပဉ္စတိံသ, သုခုမရုပ်သဒ္ဒသသည် ဓမ္မာယတန မည်၏။ ဤသို့ အာယတန အားဖြင့် သွင်းခြင်းသည် 'အာယတနောတရဏ' မည်၏-ဟူလိုသော်။

[သိဘွယ်၊ ။'ဝိဘင်္ဂန်တန်' ၌ ဝေဘန်တော်မူသော ဘုရားဟူရာ၌ ဝေဘန် (ဝေဘန်ဆဲအခိုက်၌ ဥပါဒ်)သော ခန္ဓာငါးပါးဟု ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့် ဒေသနာညွှန်ပြခြင်းသော မဟာကြိယာညဏသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်နှင့် ထိုစိတ္တုပ္ပါဒ်နှင့်အတူဥပါဒ်သော ရုပ်ကိုသာ ကောက်သည်။]

၁၃၂၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်များကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၁။ ။အညတရော ဝုဖုပဗ္ဗဇိတော ဘိက္ခု ပုရာဏဒုတိယိကာယ ဒဿနံ အဂမာသိ။သော 'ဟိ ဘန္တေ ဝိပ္ပမာ' တိ အဂ္ဂဟေသိ။ သော ဘိက္ခု ပဋိ-က္ကမန္တော ဥတ္တာနော ပရိပတိ။ သာ ဥဗ္ဘဇိတ္ဝာ အဂ်ဇာတေ အာသိနိသီဒိ။

၂။ ။အနာပတ္တိ အသဉ္စိစ္စ အဇာနန္တိဿ နမရဏာဓိပ္ပါယဿ ဥမ္မတ္တ ကဿ အာဒိကမ္မိကဿဝတိ။

၃။ ။ဧဝံ မာ သုခံ လဘတု အယျော ဥဒါယီ၊ ယထာ မယံ ဒုက္ခိတာ ဒုက္ခိတာ နု သုခံ လဘာမ ပါပိကာဟိ သဿုဟိ ပါပကေဟိ သသုရေဟိ ပါပကေဟိ သာမိကေဟီတိ။

၄။ ။ကိဉ္စာပိ ဘန္တေ အယျော အနတ္ထိကော တေန ဓမ္မေန၊ အပိစ ဒုဿဒ္ဓါပယာ အပ္ပသန္နာ မနုဿာတိ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာပါဌ်တို့ကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ပါ။

၅။ ။ယံနူနာဟံ ပရိဝိတက္ကဒဿနမေတံ။ ဧဝံ ကိရဿ ပရိဝိတက္ကော ဥပ္ပန္နော 'ယမယံ ဇရိသာ ကေဂ္ဂစိတ္တာ ဓမ္မံ သုဏာတိ၊ အယာ ဝတာဟံ တံ သဒ္ဒံကေယျ'န္တိ။

၆။ ။ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာ အာသဝါနာမ အသံဝရေ ဋ္ဌိတေန ကဿိညေဝ အတ္တဘာဝေ ပတ္တဗ္ဗာ ပါဏိပဟာရဒဏ္ဍပဟာရဟတ္ထစ္ဆေဒဒပါဒစ္ဆေဒအာဂိတ္တိ အယသဝိပဋိသာရာဒယော ဒုက္ခဝိသေသာ။

၇။ ။အနဝယောတိ အနုအဝယော၊ သံဝသေန ဥကာရလော-ပေါ၊ အနု အနု အဝယော, ယံ ယံ ကုမ္ဘကာရေဟိ ကတ္တဗ္ဗံ နာမ အတ္ထိ၊ သဗ္ဗတ္ထ အနုနော ပရိပုဏ္ဏသိပ္ပါတိ အတ္ထော။

၈။ ။အညဒို ပနေတ္ထ ဟတ္ထလဃ်နပါဏိပဟာရအာဂံလိဖောဋနဂိဝုန္နာ မနုဉ္ဉာသနာဒိအနေကပကာရံ သဂ်ဟေတဗ္ဗံ။

၉။ ။ယော တာဝ ပါသံ သြဋ္ဌေတိ 'ဧတ္ထ ဗဋ္ဋိတ္ဝာ သတ္တာ မဂိ်ဿန္တီ' တိ၊ အာဿံ ဗဇ္ဈနကသတ္တာနံ ဝသေန ဟတ္ထာ မုဉ္ဘမတ္တေ ပါရာဇိကာနန္တရိယဆုလ္လစ္ဆယပါစိတ္တိယာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၁၀။ ။ကဿဝဟံ ကေန ဟာယာမီတိ အဟံ ကဿာ အညိဿာ ဣတ္ထိယာ ကေန ဘောဂေန ဝါ အလင်္ကာရေန ဝါ ရူပေန ဝါ ပရိဟာယာမိ၊ ကာနာမ မယာ ဥတ္တရိတရာတိ ဒီပေတိ။

၁၃၂၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၅၀။ ပါ၊ သျှ။ ၁၁၄၊]

၂။ ။[ပါ။ ၉၉။ ပါ၊ သျှ။ ၁၇၀။]

၃။ ။[ပါ။ ၂၀၀။ ပါ၊ သျှ။ ၂၅၇။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၀၆။ ပါ၊ သျှ။ ၃၂၄။]

၅။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၀၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၅။]

၆။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၀၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၇၇၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၉၀။]

၇။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၀၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၇၇၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၉၀။]

၈။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၄၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၂၉၀။]

၉။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၄၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၄၆၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၂၀၄။]

၁၀။ [။ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၄။ ၉၅၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၄။ ၁၀၉။]

၁၃၂၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ဆုဇဂ္ဂံ ဘဏ္ဍန်္တိ ဆုဇာရဟံ ဘဏ္ဍံ။

(၁) ယတော ရညော ပဠမာသကံ ဝါ အတိရေကပဠမာသကံ ဝါအဿနာ သုက်ံ ဒါဘဗ္ဗံ ဟောဘိ၊ တံ ဘက္ခန္တိ အတ္ထော။ ရာဇကန္တိပိ ပါဌော၊ အယမေဝတ္ထော။

(၇) ထေယျစိတ္တောတိ 'ကတော ရညော သုက်ံ နု ဒဿာမိ' တိ ထေယျစိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ တံ ဘဏ္ဍံ အာဝမသတိ၊ ဒုက္ကဋံ။

(၈) ဌပိတဋ္ဌာနတော ဂဟေတ္ဝာ ထဝိကာယ ဝါ ပက္ခိပတိ ပဒဋ္ဌိဆ္ဆန္နဋ္ဌာနေ ဝါ ဥဂ္ဂရနော သဒ္ဒံ ဗန္ဓတိ၊ ထုလ္လစ္စယံ။

(၉) သုက်ံဋ္ဌာနေနေ ပရိစ္ဆိန္နတ္တာ ဌာနာစာဝနံ နော ဟောတိ။

(၁၀) သုက်ံဋ္ဌာနပရိစ္ဆေဒံ ဒုတိယံ ပါဒံ အာဘိဏ္ဍာမေတိ၊ ပါရာဇိကံ။

၁။ ။အထက်ပါ (က)(ခ)(ဂ)မှတ်ဝါကျတို့ကို အနက်သမ္ဗန်ပါ။

၂။ ။(စ) မှတ်ဝါကျ၌ လိုရင်းကောက်ပြီးလျှင် 'ဒုတိယံ ပါဒံ' ဟူသော ပုဒ်တို့ကို လျှဉ်းပါး၍ သဒ္ဒါနည်း ထွက်ပြပါ။

၃။ ။(ခ)(ဃ) (ဇ) ဝါကျတို့ကို အကြောင်းပြ၍ အမည်ပေးပါ၊

၄။ ။'ဂဟေတ္ဝာ' ပုဒ်ကို ဝစနတ္ထပြု၍ ဉာဿနည်းအရ ကောက်ပြပါ။

၅။ ။'သုက်' ဟူသော ပုဒ်ကို ဓာတု, ပစ္စယ, လိင်, ဝိဘတ်တို့အားဖြင့် ဝေဘန်ပါ။

၆။ ။(က (ဂ)မှတ်ပါ သံဝဏ္ဏနာတို့ကို အကြောင်းနှင့် တကွ အမည်ပေး၍ 'အယမေဝတ္ထော' ဆိုရာ၌ အာဘောဂကို ဖော်ပြပါ။

၇။ ။'ရာဇဂွံ, ရာဇကံ' ဟူ၍ ပါဠိနှစ်ထွရှိရာ 'ရာဇကံ'ဟူသော ပါဠိသင့်ကြောင်းကို ယုတ်ပြ၍ ဝိနိစ္ဆယချပါ။

၈။ ။'ထေယျစိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ' ၌ ဖြစ်သင့်သော နည်း, ဥပစာတို့ကို အကြောင်းနှင့် တကွ ထုတ်ပြပါ။

၉။ ။အောက်ပါ မြန်မာဘာသာကို ပါဠိဘာသာစုံတွဲယဗန္ဓ စီပါ။

'ဥပစာသို့ သက်၍ ချေစင်လွဲအံ့ ခိုးခြင်းသည်သာ ဖြစ်တော့၏'ဟု ကုရုန္ဒီအဋ္ဌကထာ၌ အာကယ်၍ ဆိုအပ်၏။ သို့သော်လည်း မဟာအဋ္ဌကထာ၌ 'ရှောင်လွဲသူကို မင်းချင်းဓယောကျွန်းတို့ ညှဉ်းဆဲဘတ်ကုန်၏။ ဤသို့သက်

သက်အပြစ်ကို ပြ၍ ဥပစာသို့ သက်၍ ရှောင်လွဲသော ရဟန်းအား ဒုက္ကဋ် သင့်၏။ မသက်ဘဲ ရှောင်လွဲသော ရဟန်းအား အာပတ် မသင့်' ဟု ဆိုအပ်၏။ ဤစကား ပါဠိနှင့် ညီ၏။

၁၀။ ။'ထေယျစိတ္တော'မှ မုချတ္ထကို ကောက်၍ ဤနှိုင်းယောဇနာရဏ ဟာရနှင့်တိုနည်း ထုတ်ပြပါ။

၁၃၂၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၅၃၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၄၈၀။]

၂။ ။'ဒုတိယံ ပါဒံ' ပုဒ်တို့ကို လျှဉ်းပါး၍ သဒ္ဒါနည်း(ပုစ္ဆာ)ထုတ်

(စ) မှတ်ဝါကျပါဠိအပေါင်းတို့ဘုင် လိုရင်းကား 'အတိက္ကာမေတိ' ဟူသည်တည်း။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။လွန်စေအံ့-ဟူလိုသော်။

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် 'အတိက္ကဝံမေတိ'၌ 'ဏော' ပစ္စည်းဟူသော ကာရိတ်ကမ္မီကို ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ထိုကာရိတ်ကမ္မီ၏ ကာရိတ်ကမ္မသည် 'ဟတ္ထံ' ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ထိုကာရိတ်ကမ္မီ၏ ကာရိတ်ကမ္မကား အဘယ်ပါနည်း(ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'ပါဒံ'ဟူသော ပါဠိကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။'ဏော' ပစ္စည်းဟူသော ကာရိတ်ကမ္မီ၏ ကာရိတ်ကမ္မကား 'ပါဒံ' ဖြစ်၏-ဟူလိုသော်။

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် 'ပါဒံ'ဟူသော ဝိသေသျကို ဆိုတော်မူ၏။ (ဌပနာ)။ ထိုဝိသေသျ၏ ဝိသေသနသည် 'တတိယံ' ဖြစ်ရာသည် မထုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ထိုဝိသေသျ၏ ဝိသေသနကား အဘယ်ပါနည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'ဒုတိယံ' ဟူသော ပါဠိကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။'ပါဒံ' ဟူသော ဝိဘေသည်၏ ဝိဘေသနကား 'ဒုတိယံ' ဖြစ်၏-ဟူလိုသော်။

['လျဉ်းပါး' ဟူသော ဝေါဟာရနှင့် 'အာဘော်'ဟူသော ဝေါဟာရ။ 'လျဉ်းပါး' ဟူသော ဝေါဟာရနှင့် 'အာဘော်' ဟူသော ဝေါဟာရတို့သည် ဆိုလိုရင်းသဘော အတူတူပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် 'လျဉ်းပါး၍ သဒ္ဒါနည်း ထုတ်ပြပါ' ဟူသော မေးခွန်းကို 'သဒ္ဒါနည်း သာဘောဂ(ဌပနာတိတ) ပုစ္ဆာထုတ်, (သို့မဟုတ်) သဒ္ဒါနည်း သာဘောဂ(ဌပနာတိက) စောဒနာထုတ် ('ပုစ္ဆာနှင့် စောဒနာ အတူတူ' ဟု ရေးခဲ့ပြီ။) အထုတ်ခိုင်းသည်' ဟု မြင်ပါ။ 'အာဘော်' ဟူသော ဝေါဟာရနှင့် အဓိပ္ပါယ်တူသော 'လျဉ်းပါး' ဟူသော ဝေါဟာရ ပါပြီးဖြစ်သော ကြောင့်ပင် အနုသန္ဓေ,(ဒေါသာရောပန) စောဒနာ, အဘိယာစကထုတ်တို့ မဟုတ်ကြောင်း သိနိုင်သည်။ မည်သို့ဖြစ်စေ စကားမကျန်ရင် အကောင်းဆုံးဖြစ်သည်။ ပုစ္ဆာ၌ စကားကျန်သည်။ 'လျဉ်းပါး၍ သဒ္ဒါနည်းပုစ္ဆာ ထုတ်ပြပါ။(သို့မဟုတ်) လျဉ်းပါး၍ သဒ္ဒါနည်း စောဒနာ ထုတ်ပြပါ' ဟု မေးမှ စကားပြည့်စုံသည်။

လျဉ်းပါးဘွယ်ရာ၊ရှိမှသာ၊ ဖွဲ့ရာ လျဉ်းပါးမြဲ။ ။'လျဉ်းပါး' ဟူရာ၌ လျဉ်းပါးစရာ, သံသယဖြစ်စရာကိုသာ လျဉ်းပါးရသည်၊ သံသယဖြစ်စရာ မဟုတ်ထာကို မလျှဉ်းပါးရ။ ဥပမာ-'ရန်ကုန်မှ ပဲခူးသို့ ရထားဖြင့်သွား၏' ဟု ဆိုရာ၌ ပဲခူးသို့ ကားဖြင့်လည်း သွားနိုင်၍ ကားသာ သံသယဖြစ်စရာရှိသည်။ သဘော်ဖြင့် မသွားနိုင်၍ သဘော်သည် သံသယဖြစ်စရာ မဟုတ်၊ သို့ဖြစ်၍ 'ရထားဖြင့်' ဟူသော ကရိဏ်းကို လျဉ်းပါးလိုသော် 'ဖဲခူးသို့ ကားဖြင့် သွားရာသည် မဟုတ်ပါလော' ဟု လျဉ်းပါးရသည်။ 'ပဲခူးသို့ သဘော်ဖြင့် သွားရာသည် မဟုတ်ပါလော' ဟု မလျှဉ်းပါး။ ထို့ကြောင့် 'လျဉ်းပါးဘွယ်ရာ၊ ရှိမှသာ၊ ဖွဲ့ရာ လျဉ်းပါးမြဲ' ဟု မိန့်ဆိုကြသည်။

၃။ ။(ခ) (ဃ) (င)မှတ်ဝါကျတို့၏ အကြောင်းနှင့် တကွ အမည်

(ခ) မှတ်ဝါကျသည် (က) မှတ်ဝါကျကို ခွဲပြသောကြောင့် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဃ) မှတ်ဝါကျသည် 'ထေယျစိတ္တော အာမသတိ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ' ဟူသော သံဝဏ္ဏကတဇ္ဇပုဒ်၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာမှ တပါး 'ဖန္ဒာပေတုံ၊

အာပတ္ထိ ထုလ္လစ္စယဿ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာဟု ဆို အပ်ခဲသော အဖိုတပါးကို ပြသောကြောင့် 'ပကာ္ခန္တရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ငါ)မှတ်ဝါကျသည် (ဃ)မှတ်ဝါကျ၌ စောဒကတို့ စောဒနာဘုယ် ရှိ၍ ထိုစောဒကတို့ စောဒနာချက်ကို ပယ်ဖြက်ရန် တဖန်ဆက်လက်၍ အားထုတ်သောကြောင့် 'ဝါကျာရမ္ဘဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

['အဓိပ္ပါယော, အတ္ထော' ရှိက ဝိတ္ထာရ။ ။ဂုဏ္ဍတ္ထကို ဖေါ်ပြသော ကြောင့် 'အဓိပ္ပါယော, အတ္ထော' ပါသော ဝါကျကို ဝိဘ္ဘာရဝါကျ အမည်ပေးရသည်။ ထို့ကြောင့် 'အဓိပ္ပါယော၊ အတ္ထော' ရှိက၊ ဂုဏ္ဍတ် ဖေါ်ပြ၊ စကားကျ (ရွှေရေးဆောင်နိယံ။ ၃၄၁။)' ဟု မိန့်သည်။ (သို့သော် 'အယမေဝတ္ထော' ကဲ့သို့ ညွှန်ပြသော 'အတ္ထော' မျိုးကိုတော့ မဆိုလို။)] .

၄။ ။ဝစနတ္ထနှင့် ဥဿံကောက်

ဂဟေတ္ဝာနာတိ ဂဟေတ္ဝာ။ ။ဂဟေဘ္ဝာန၊ ယူ၍။ ဣတိဝစနတ္ထေန၊ ဤကတ္ဝတ္ထနှင့် တကွသော ကြိယာဝိသေသနတ္ထကြောင့်။ ဂဟေတ္ဝာ၊ ဂဟေတ္ဝာ မည်၏။

'ဂဟေတ္ဝာနာတိ' ကား ကြိယာဝိသေသနနှင့် တကွသော ကတ္တုသာ ဓနကိတ်ဝိုဂ္ဂိဟ်၊ 'ဂဟေတ္ဝာ' ကား ကြိယာဝိသေသနနှင့် တကွသော ကတ္တုသာဓနကိတ်ပုဒ်။ 'ဂဟ' ဓာတ်, 'တ္ဝာ' ပစ္စည်း။ 'ဂဟ' ဓာတ်၏ အရကား ထေယျစိတ်သည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ ယောနိသောမနသိကာရ အစရှိသော ရှေးရှေး၌ ဖြစ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ဖလူပစာအားဖြင့်ရ၏၊ နောက်နောက်၌ ဖြစ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ကာရကူပစာအားဖြင့် ရ၏။ 'တ္ဝာ' ပစ္စည်း၏ အရကား ထိုမုချ, ဖလူ, ကာရကူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ခိုးယူသော ရဟန်းသည် အာဓာနအားဖြင့် ရ၏။ ကြိယာပုဒ်တို့၏ သဘောသည် ကြိယာကိုသာ ပဓာနအားဖြင့် ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ဓာတ္ထတ္ထသည်သာလျှင် ပဓာနအားဖြင့် ရ၏။

(တနည်း) ဂဏှာတီတိ ဂဟေတ္ဝာ။ ။ဂဏှာဘိ၊ ယူ၏။ ဣတိတသ္မာ၊ ထိုသို့ယူကတ်သော သတ္တိကြောင့်။ ဂဟေတ္ဝာ၊ ဂဟေတ္ဝာ မည်၏။

'ဂဏှာဘိတိ'ကား ကတ္တုသာဓနကိတ်ဂ္ဂိဟ်၊ 'ဂဟေတ္ဝာ' ကား ကတ္တုသာဓနကိတ်ပုဒ်။ 'ဂဟ' ဓာတ်၊ 'တ္ဝာ' ပစ္စည်း။ (အကောက်ကား အတူတူပင်။)

[တွဒဒိပစ္စယန္တိပုဒ်များနှင့် ဝိဂ္ဂဟ။ ။တွဒဒိပစ္စယန္တပုဒ်တို့ကို ဝိဂ္ဂိုဟ်ပြုရာ၌ မဏိမဉ္ဇူ။ ဆရာကြီးသည် 'နုမာမိတိ နတ္ထာ, အနုမိန္တိ ဝါ နတ္ထာ (မဏိမဉ္ဇူ။။ ၁။ ၆။)' စသည်ဖြင့် ကတ္တုတ္ထသက်သက် ပြုသည်။ ညောင်ကန် ဆရာဘော်ကြီးလည်း 'နုမာမိဘိ နတ္ထာနု(ညောင်ကန်မူ ဥသ်ခကာက်။ ၂၆၃။) စသည်ဖြင့် ကတ္တုတ္ထသက်သက်ပင် ပြုသည်။ မဟာဝိသုဒ္ဓါရုမ ဆရာတော်ကြီးကား တွဒဒိပစ္စယန္တပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂိုဟ်ပြုခြင်းကို နှစ်သက်တော် မမူ။ အကယ်၍ ပြုလိုမူ ၎င်းပုဒ်များသည် ကတ္တာဒိသက်သက်ကို မဟောကြိယာဝိသေသနနှင့် တက္က ကတ္တာဒိကို ဟောသောကြောင့် 'အဘိဝန္ဒိတ္ထာတိ အဘိဝန္ဒိယ', ကာတုန္တိ ကာတဗ္ဗေ(ဝိသုဒ္ဓါရုံသုတ်နက်။ '၅၆၄' သုတ်။)' စသည်ဖြင့် ကြိယာဝိသေသနနှင့် တက္က ကတ္တာဒိအနက်ကို ရအောင် ပြုရမည်ဟု မိန့်သည်။]

၅။ ။ဓာတ္ဝာဒိဝိဘာဂ

'သုက်ံ' ကား 'သုက်' ဓာတု, 'အ' ပစ္စယ, ပုလ္လိင်, နပုံသက, (ခ) မှတ်ဝါကျ 'သုက်ံ' ကား ပဌမာကေဝစန 'သိ' ဝိဘတ်တို, (ဂ) မှတ်ဝါကျ 'သုက်ံ' ကား ဒုတိယာကေဝစန 'အံ' ဝိဘတ်တို ဖြစ်ပါသည်။

•၆။ ။သံဝဏ္ဏနာနှင့် အာဘောဂ

(က) (ဂ) မှတ်ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာ။ ။'ရာဇာရဟံ ဘဏ္ဍ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာသည် 'ရာဇဂ္ဂံ ဘဏ္ဍံ' ၌ 'မင်း၏ အဘိုအစုဖြစ်သော ဘဏ္ဍာ' ဟူသည့် 'မင်းအား ထိုက်သော ဘဏ္ဍာကိုပင် ဆိုသည်' ဟု အဓိပ္ပါယ်ရ အနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် 'ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' မည်၏။

'ဣတော ရညော သုက်ံ နဒဿာမိတိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာသည် 'ထေယျစိတ္တံ ဥပါဒေတ္ဝာ' ၌ 'ခိုးလိုသော စိတ်ကို ဖြစ်စေ' ဟူသည့် 'ဤဘဏ္ဍာမှ မင်းအား ကင်းဝွန်ကို မပေးတော့အံ့၊ ဤသို့ဖြစ်စေခြင်းကိုပင် ဆိုသည်' ဟု အဓိပ္ပါယ်ရအနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် 'ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' မည်၏။

'ထေယျစိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာသည် 'ထေယျစိတ္တောဝ' ၌ 'ခိုးလိုသော စိတ် ရှိ' ဟူသည့် 'ခိုးလိုသော စိတ်ကို ဖြစ်စေခြင်းကိုပင် ဆိုသည်' ဟု အဓိပ္ပါယ်ရအနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် 'ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' မည်၏။

'ထေယျစိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ တံ ဘဏ္ဍံ အာမသတိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာသည် 'ရာဇဂ္ဂံ ဘဏ္ဍံ ပဋ္ဌမာသကံ ဝါ အတိရေက ပဋ္ဌမာသကံ ဝါ အဋ္ဌနကံ ထေယျစိတ္တော အာမသတိ' ၌ 'မင်းအား ထိုက်သော ၅-ပဲကိုလည်းကောင်း, ၅-ပဲထက် လွန်သည်ကိုလည်းကောင်း ထိုက်သော ဘဏ္ဍာကို ခိုးလိုသော စိတ်ရှိသည်ဖြစ်၍ သုံးသပ်' ဟူသည် 'ခိုးလိုသော စိတ်ကို ဖြစ်စေ၍ မင်းအား ထိုက်သော ၅-ပဲကို လည်းကောင်း, ၅-ပဲထက် လွန်သည်ကိုလည်းကောင်း ထိုက်သော ဘဏ္ဍာကို သုံးသပ်ခြင်းကိုပင် ဆိုသည်' ဟု အဓိပ္ပါယ်ရအနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် 'ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' မည်၏။

[ဆိုလိုရင်း၊ ။'ရာဇဂ္ဂံ ဘဏ္ဍံ' စသောကံကို 'တံ ဘဏ္ဍံ'ဟု 'ထေယျစိတ္တော'၏ အဖွင့် 'ထေယျစိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ' နောက်၌ ဖွင့်ထားသည့် အတွက် 'ရာဇဂ္ဂံ ဘဏ္ဍံ ပဋ္ဌမာသကံ ဝါ အတိရေက ပဋ္ဌမာသကံ ဝါ' ဟူသော ကံကို 'ထေယျစိတ္တော'၏ နောက်၌ ဆက်စပ်၍ အဓိပ္ပါယ်ယူပါဟု ဆိုလိုသည်။]

'ဒုက္ကဋ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာသည် 'အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ' ၌ 'ဒုက္ကဋ် အာပတ်သို့ ရောက်ခြင်း' ဟူသည် 'ဒုက္ကဋ်အာပတ်ဖြစ်ခြင်းကိုပင်ဆိုသည်' ဟု အဓိပ္ပာယ်ရအနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် 'ဘာဝတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ' မည်၏။ [ပါဠိတော်နှင့် အဋ္ဌကထာ တွဲကြည့်ပါ။]

'အယမေဝတ္ထော' ၌ အာဘောဂ။ ။'အယမေဝတ္ထော' ဖြင့် 'ရာဇကံ' ၌ 'မင်းနှင့် စပ်ဆိုင်' ဟူသည် 'မင်းအား ထိုက်ခြင်းကိုပင် ဆိုသည်' ဟု အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

[ထောက်ဘွယ်။ ။ရာဇကန္တိ ရာဇာယတ္တံ၊ တမ္မိ ရာဇာရဟမေဝါတိ အာဟ 'အယမေဝတ္ထော' တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၅၂။]

၇။ ။ပါဠ် အဆုံးအဖြတ်

'ရာဇကံ''၌ 'မင်းနှင့် စပ်ဆိုင်'ဟူသည် မင်းအား ထိုက်ခြင်းပင်ဖြစ်၍ (၆-နံပါတ်၌ ဆိုပြီး သာရတ္ထကို မှီးသည်။) 'ရာဇဂ္ဂံ'ဟူသော ပါဠ်နှင့် အနက်အဓိပ္ပါယ် အတူတူပင် ဖြစ်သောကြောင့် 'ရာဇကံ'ဟူသော ပါဠ် သင့်ပါသည်။

[ဆိုလိုရင်း။ ။'ရာဇဂ္ဂ'' ပါဠ်နှင့် အနက်တူဖြစ်သောကြောင့် 'ရာဇကံ' ပါဠ် သင့်သည်။ ဤကား လိုရင်း။]

၈။ ။နည်း, ဥပစာ

'ဇေယျစိတ္တံ ဥပ္ပါဒေဘ့ာ'၌ 'ဇေယျစိတ္တံ'ဟူသော နည်းသည် ခိုးလို (ခိုးယူကြောင်းဖြစ်)သော စိတ်တည်းဟူသော ပြဓာန်းသည်ကို ဆိုသဖြင့် ဖဿအာစရှိသော သမ္မယုတ္တဓမ္မတည်းဟူသော မပြဓာန်းသည်ကိုလည်း ရသောကြောင့် 'ပဓာနနည်း'မည်၏။

'ဇေယျစိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ'၌ 'ဇေယျစိတ္တ' သဒ္ဒါသည် အစိတ်ဖြစ်သော ခိုးလိုသော စိတ်၏ 'ဇေယျစိတ္တ'ဟူသော အမည်ကို အပေါင်းဖြစ်သော ခိုးလိုသော စိတ်, တံသမ္မယုတ္တဓမ္မ၌ တင်စား၍ အပေါင်းဖြစ်သော ခိုးလိုသော စိတ်, ဟံသမ္မယုတ္တဓမ္မကို 'ဇေယျစိတ္တ'ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'ကေဒေသုပစာ=အဝယဝုပစာ' မည်၏။

[သိဘ္ဒယ်။ ။စိတ်သည် သူတပါးတည်းဖြစ်သည်မဟုတ် သမ္မယုတ်တရားတို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ပြဓာန်းသောကြောင့် စိတ်တပါးတည်း ဆိုထားသည်။ စိတ်တပါးတည်း ဆိုထားသည်ကို တွေ့တိုင်း နည်းတူ။ အကျယ်ကိုလိုမူ အဋ္ဌသာလိနီ အဋ္ဌကထာ။ 'စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ' အဖွင့် ရှုပါ။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၆။]

၁၀။ ။ကုန်ဒြိယောတရဏဟာရနေတ္တိနည်း

'ဇေယျစိတ္တော' မှ မူချ၍ဖြစ်သော ခိုးလို ခိုးယူကြောင်းဖြစ်)သော လောဘမူစိတ် ၈-ခုသည် မနိန္ဒြေမည်၏။ ဤသို့ ကုန်ဒြေအားဖြင့် သွင်းခြင်းသည် 'ကုန်ဒြိယောတရဏဟာရ' မည်၏-ဟူလိုသော်။

['ဇေယျစိတ္တော'၏ အရ ဒေါသမူစိတ်ကိုလည်း ကောက်နိုင်ပုံ။ ။ 'ယေသာနိ စတ္တာရိပ် ဒ္ဒိဟိ မူလေဟိ'ဟု သင်္ဂဟလာသည့်အတိုင်း အဒိန္နာဒါနသည် ရဏ်ခါ လောဘကြောင့် ဖြစ်၍ ရဏ်ခါ ဒေါသကြောင့် ဖြစ်သည်။ ခွဲ့ဥုးအုံ-လိုချင်၍ ခိုးယူရာ၌ လောဘကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဒုန်စလိုခြင်း, သို့မဟုတ် ရန်ကုံ့ပြန်ခြင်း အကျိုးငှါ ယူရာ၌ ဒေါသကြောင့် ဖြစ်သည်။ လိုချင်၍ ခိုးယူခဲ့သော် 'ဇေယျစိတ္တော'မှ မူ၍ဖွင့်ကို လောဘနှင့် ပယ်ဆိုသော လောကမူစိတ်ကို ကောက်ရလိမ့်မည်။ ဒုန်စလိုခြင်း, သို့မဟုတ် ရန်တုံ့ပြန်ခြင်း အကျိုးငှါ ယူခဲ့သော် ဒေါသနှင့် ပယ်ဆိုသော ဒေါသမူစိတ်ကို ကောက်ရလိမ့်မည်။ ဤသို့ အဒိန္နာဒါနသည် ဒေါသကြောင့်လည်း ဖြစ်နိုင်

သောကြောင့် ဒေါသမူစိတ်ကို ကောက်၍လည်း ထုတ်နိုင်သည်။ သို့သော် ဤ ယောဂီသည် လိုက်၍ လောဘမူစိတ်ကို ကောက်၍ ထုတ်သည်။ ၂-မျိုးလုံးသော်လည်း ထုတ်ပါ။]

၁၃၂၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်များကို အနက်မှန်မှန် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၊ ။တေဟိ အာဿမဏ္ဍလိကာသု သိက္ခာနံ ပတ္ထပတ္ထမူလံ ပညတ္တံ ဟောတိ။

၂။ ။'အတ္ထိ နာမ တာတ သုဒိန္န အာဘိဒေါသိကံ ကုမ္မာသံ ပရိဘုဉ်ဇိဿသိ၊ နနု နာမ' တာတ သုဒိန္န သကံ ဂေဟံ ဂန္တ္ဗ'န္တိ။

၃။ ။ပက်စိရေနပိ ကိဉ္စန္တိ၊ ဝက်ကေနပိ ကိဉ္စန္တိ၊ မောက္ခစိကာယပိ ကိဉ္စန္တိ။ စိဂ်္ဂလကေနံပိ ကိဉ္စန္တိ။

၄။ ။အာယဘဉ္ဇ ကရောထ၊ ဝိတ္ထတဉ္ဇ အပ္ပိတဉ္ဇ သုဒ်ိတဉ္ဇ သုပ္ပဝါယိတဉ္ဇ သုဝိလေခိတဉ္ဇ သုဝိတစ္ဆိတဉ္ဇ ကရောထ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာများကို အနက် မှန်မှန် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။တထာ ပဌမံ ယေ တေ ပစုရာ ပဉ္စဓာ သတ္ထာ တေ ယထာပရာမံ ဇတ္ထ ဘာသိတာတိ ယဿာပရာမသာသနံ။

၆။ ။တတြိဒံ မုခမတ္တနိဒဿနံ-တေန ဟိ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနံ သိက္ခာပဒံ ပညပေဿာမိ၊ ယေန သုဒိန္နော မေတုနံ ဓမ္မံ ပဋိသေဝိ၊ ယသ္မာ ပဋိသေဝိ၊ တသ္မာ ပညပေဿာမိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊

၇။ ။တတ္ထ နာမ တန္တိ တသ္မိံ နာမ တံ။ သရာဂါယ စေတေသေတိ သဟရာဂေန ဝတ္တမာနာယ မေတုနဓမ္မာယ စေတေသေသိ ကပ္ပေသေသိ ပဏ္ဍေသေသိ၊ တေဒတ္တံ ဝါယမိဿာတိ အတ္ထော။

၈။ ။ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ 'အာဟစ္စပဒဒန ဓာ မဟာထုဇ ဂ္ဂသေန အာစရိယဝံသကာ အဓိပ္ပါယော'တိ။

၉။ ။တတ္ထ ယသ္မာ နကေဝလံ ဣတ္ထိယာ ဧဝ နိမိတ္တံ ပါရာဇိကဝတ္ထု, နစ မနုဿိတ္ထိယာ ဧဝ၊ သုဝဏ္ဏရဇတာဒိမယာနဉ္စ ဣတ္ထိနိမိ နိမိတ္တံ ဝတ္ထု မေဝ နဟောတိ၊ တသ္မာ ယံ ယံ ဝတ္ထု ဟောတိ တံ တံ ဒဿေတုံ 'တိဿော ဣတ္ထိယော' တိ အာဒိနာ နယေန ယေသံ နိမိတ္တာနိ ဝတ္ထုန်ိ ဟောန္တိ။

၁၀။ ။ထေယျစိတ္တော နဲဝ ဆိဒ္ဒံ ကရောတိ သြမင်္ဃံ ဝါ ဥမ္မင်္ဃံ ဝါ ဝေမင်္ဃံ ဝါ။

၁၃၂၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ [။ပါ။ ၃၊ ပါ။ သျှာ။ ၃၆။]

၂။ [။ပါ။ ၁၀။ ပါ။ သျှာ။ ၆၃။]

၃။ [။ပါ။ ၂၃၅။ ပါ။ သျှာ။ ၃၁၂။]

၄၊ [။ပါ။ ၃၃၂။ ပါ။ သျှာ။ ၆၀၀။]

၅။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃။ ဋ္ဌ၊ သျှာ၊ ၁။ ၅၈။ ဋ္ဌ၊ သျှာ သစ်၊ ၁။ ၁၂၃၊]

၆။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၉။ ဋ္ဌ၊ သျှာ၊ ၁။ ၂၆၀။ ဋ္ဌ၊ သျှာ သစ်၊ ၂၊ ၆။]

၇။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၃။ ဋ္ဌ၊ သျှာ၊ ၂။ ၁၅၃။ ဋ္ဌ၊ သျှာ သစ် ၃။ ၆ ၂။]

၈။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၆။ (အောက်မူကဲ့ကြည့်)။ ဋ္ဌ၊ သျှာ၊ ၂၊ ၁၉၆။ ဋ္ဌ၊ သျှာ သစ်၊ ၃။၁၁၅။]

၉။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၅။ ဋ္ဌ၊သျှာ၊ ၂။ ၂၀၀။ ဋ္ဌ၊ သျှာသစ်၊ ၃။ ၂၁၂။]

၁၀။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၀။ ဋ္ဌ၊ သျှာ၊ ၂။ ၄၃၅။ ဋ္ဌ၊ သျှာ သစ်၊ ၃။ ၃၀၃၊]

၁၃၂၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) တတ္ထ ပုဗ္ဗေနိဝါသေတိ ပုဗ္ဗေ အတီတဇာတိသု နိဝုတ္ထက္ခန္ဓာ။

(ခ) နိဝုတ္ထာတိ အဇ္ဈာဝုတ္ထာ အာနုဘူတာ အတ္တနော သန္တဲ့ဝနေ ဥပပဇ္ဇတ္ဘာ နိရုဒ္ဓါ။

(ဂ) နိဝုတ္ထဓမ္မာ ဝါ။နိဝုတ္ထာတိ ဂဂါစရနိဝါသေန နိဝုတ္ထာ။

(ဃ) အတ္တဓနာ ဝိညာဏေန ဝိညဲ့တာ ပရိစ္ဆိန္နာ၊

(င) ပရဝိညဲ့ဏဝိညာတာပိ ဝါ ဆိန္နဝဋ္ဋုမကာနုဿရဏာဒီသု။

၁။ ။ဖေါ်ပြပါ ဝါကျတို့တွင် (ဃ)(င)မှာ်ပြဝါကျတို့ကို အနဲက် မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျကို သာဘောဂစောဒနာ တက်ခဲ့ပါ။(အဓိပ္ပါယ် ပြန်ရန် မလို)

၃။ ။(ခ)(ဂ)မှတ်ဝါကျတို့ကို အကြောင်းပြု၍ အမည် မှည့်ခဲ့ပါ။

၄။ ။(င) မှတ်ဝါကျပါ 'ဆိန္နဝဋ္ဋုမက' ကို အပေါင်းဝစနတ္ထပြု၍ ဉာဿနည်း ဂကာက်ခဲ့ပါ။

၅။ ။'ဂဋ္ဋုမက' ကို ဓာတ်, ပစ္စည်း, လိင် ဝဘန်ခဲ့ပါ။

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်နှင့် သံဝဏ္ဏနာ များကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ၊

၇။ ။'ပရဝိညာဏေန ဝါ ဝိညာတာပိ, ပရဝိညာဏေန ပိ ဝိညာ တာဝါ, ပရဝိညာဏေန ဝိညာတာပိ ဝါ, ပရဝိညာဏဝိညဲ့တာပိ ဝါ' ဤသို့ ပါဠိအဓေ့ထေ့ရှိ.ရာ မည်သည့်ပါဠိ၌ သင့်ဂကြောင်း သဒ္ဒယုတ္တိပြု၍ ဂဖြဆိုခဲ့ပါ။

၈။ ။'နိဝုတ္ထကွန္ဓာ' ၌ နိဝုတ္ထ၏ ပြစ်သင့်သော နည်း,ဥပစာများကို ဂဖြဆိုခဲ့ပါ။

၉။ ။အောက်ပါ မြန်မာဘာသာကို ပါဠိဘာသာဖြင့် စုဏ္ဏိယဝါကျ ဖွဲ့ဆိုခဲ့ပါ။

ချစ်သားရဟန်းတို့ ဝိနည်းကို ဆောင်ကုန်သော ငါဘုရား၏ တပည့် ပြစ်ကုန်သော ရဟန်းတို့တွင် အကြင်ဥပါလိသည် ရှိ၏။ ဤဥပါလိသည် မြတ်၏။

၁၀။ ။(က) မှတ်ပြဝါကျ၌ ရှိသော 'နိဝုတ္ထကွန္ဓာ'ဟူသော ပုဒ်၌ 'ခန္ဓ' သဒ္ဒါကို ဂဝဝစနဟာရ နေတ္တိနည်း ထုတ်ခဲ့ပါ။

၁၃၂၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဌ၊ ၁။ ၁၂၈။ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၄၉။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၇၃၊ ဤပုဒ်ပေါ့နိဝါသ၏ အဖွင့်ဝယ် ,,စာမူတို့၌ စာသားခြင်း, ဝါကျပိုက်ပုံခြင်း မတူတတ်ပေ။ ဤစာအုပ်၌ကား ပုစ္ဆာမူရင်းအတိုင်း တင်ပြသည်။]

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ သာဓောဂစောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျရှိ 'နိဝုတ္ထကဉ္ဇွန္ဓာ'ဖြင့် 'အဇ္ဈာဝုတ္ထ, ဓေါစရ'ဟူသော နိဝုတ္ထ ၂-မျိုးလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော နိဝုတ္ထသာမန်ဖြင့် နိဝါသ၏ အရကို ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ယင်း 'နိဝုတ္ထကဉ္ဇွန္ဓာ'၌ 'နိဝုတ္ထ'ဟူသည် အဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ အဇ္ဈာဝုတ္ထ, ဓေါစရ ၂-မျိုးလုံး ဖြစ်ရာသည် မဟုဘ်ပါဓေလာ (အာဘောဂ)။ (တနည်း) ဓေါစရဖြစ်ရာသည် မဟုဘ်ပါဓေလာ(အာဘောဂ)။ ဤသို့စောဒနာဘယ် ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်၊

[ဌပနာထားရာ၌ နယူပဒေသ။ ။'**မနုစ်သက်ရာ ဌပနာ**'ဟူသည့် အတိုင်း 'အဇ္ဈာဝုတ္ထ, ဓေါစရ' ဟူသော နိဝုတ္ထ ၂-မျိုးလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော နိဝုတ္ထသာမန်ဖြင့် 'နိဝုတ္ထကဉ္ဇွန္ဓာ'ဟု နိဝါသအရကို ကျမ်းဆရာ ဖွင့်ဆိုသား သည်ကို စောဒကတို့ မကြိုက်နိုင်၊သို့အတွက် (က)မှတ်ဝါကျ တခုလုံးကို ဌပနာမထား၊ဘဲ စောဒကတို့မကြိုက်,မနုစ်သက်ရာကိုသာ ဌပနာထားသည်။ ယင်း 'နိဝုတ္ထကဉ္ဇွန္ဓာ'ဝယ် 'နိဝုတ္ထ'၌ စောဒကတို့ ကျေနပ်စရာ မရှိသော ကြောင့်ပင် 'နိဝုတ္ထာတိ' စသည်ဖြင့် (ခ)မှတ်ဝါကျကို ကျမ်းဆရာ ရေးရပြန်သည်။

အာဘောဂထားရာ၌ နယူပဒေသ။ ။**အာဘောဂထားရာ၌** အစိတ်မြင်သော် အပေါင်း, အပေါင်းမြင်သော် အစိတ်ကို အာဘောဂထားရသည်။ ဤ၌ အပေါင်းအား ဖြင့် 'အဇ္ဈာဝုတ္ထ, ဓေါစရ'ဟု နိဝုတ္ထ ၂-မျိုးရှိရာတွင် 'အဇ္ဈာဝုတ္ထ'ဟု အစိတ်ဖွင့်ထားသည်ကို မြင်သောအား ဖြင့် 'အဇ္ဈာဝုတ္ထ, ဓေါစရ ၂-မျိုးလုံး ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါဓေလာ'ဟု အပေါင်းအာဘော် ထားရသည်။

(တနည်း) အဖြေရှောင်ပြီး သံသယဖြစ်စရာကို အာဘော်ထားရသည်။ ဤ၌ 'အဿာဒုတ္တာ' ဟူသော အဖြေကိုမြင်သောအားဖြင့် ယင်းကို ရှောင်ကွဉ်းပြီး သံသယဖြစ်စရာဖြစ်သော ဂဂါစရကို 'ဂဂါစရ ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါလော' ဟု အာဘော်ထားရသည်။ထို့ကြောင့်- 'အစိတ်မြင်ငြား၊ အပေါင်းထား၊ အပေါင်းမြင်ရာ၊ စိတ်ကိုသာ၊ ထားပါ အာဘော်ဂဂ' ဟုဂျင်း, 'အဖြေရှောင်ကွင်း၊ လျှော်ရာနှင်း၊ သွင်းလေ အာဘောဂ' ဟုဂျင်း မိန့်ဆိုကြသည်။]

၃။ ။(ခ)(ဂ)မှတ်ဝါကျတို့၏ အကြောင်းနှင့်တကွ အမည်

(ခ)မှတ်ဝါကျသည် (ဂ)မှတ်ဝါကျရှိ 'နိဝုတ္ထကွန္ဓာ' ဝယ် 'နိဝုတ္ထ'၌ စေဒဂတို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒဂတို့ စောဒနာချက်ကို ပယ်ဖြက်ရန် တဖန်ဆက်လက်၍ အားထုတ်သောကြောင့် 'ဝါကျာရမ္ဘဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ (တနည်း) ယင်း 'နိဝုတ္ထ' ကို ခဲ့ပြသောကြောင့် 'ဝိတ္ထာရ-ဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ)မှတ်ဝါကျသည် မိမိ၏ သန္တာန်၌ အကျုံးဝင်သော ဓမ္မ၏ အစွမ်းဖြင့် 'နိဝါသ' သဒ္ဒါ၏ အနက်မှတပါး မိမိသန္တာန်, သူတပါးသန္တာန်၌ အကျုံးဝင်သော ဓမ္မ၏ အစွမ်းဖြင့် 'နိဝါသ' သဒ္ဒါ၏ အနက်ဟု ဆိုအပ်သော အဖိုတပါးကို ပြသောကြောင့် 'ပကွန္တရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ [သိဘွယ်။ ။'နယန္တရဝါကျ' ကို 'ပကွန္တရ' ခဲ့ရသည်။]

၄။ ။ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်ကောက်

ဆိုနှုံ ဝဋ္ဋုပ် ဇေတသန္တိ ဆိန္နဝဋ္ဋုမကာ။

ဇေတသံ၊ ထိုဘုရား, ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ, သာဝကတို့အား။ ဆိန္နံ၊ ဖြတ်အပ်ပြီးသော။ ဝဋ္ဋုမံ၊ သံသရာ၌ သွားလာကြောင်းဖြစ်သော လမ်းခရီးသည်(သာဂတ္ထ, ဝိမဘိ, ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မဟာဋီကာ)။ (ဝါ)ကုသိုလ်,အကုသိုလ်ဟု ဆိုအပ်သော ကမ္မဝဋ်သည်(သုတ်မဟာဝါ အဋ္ဌကထာ)။ (ဝါ)သံသရာဝဋ်သည် (သုတ်မဟာဝါ ဋီကာ)။ အတ္ထိ၊ ရှိ၏။ ဣတိတသ္မာ၊ ထိုသို့ဖြတ်အပ်ပြီးသော သံသရာ၌ သွားလာကြောင်းဖြစ်သော လမ်းခရီးရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့်။ (ဝါ) ထိုသို့ဖြတ်အပ်ပြီးသော ကုသိုလ် အကုသိုလ်ဟုဆိုအပ်သော ကမ္မဝဋ် ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။ (ဝါ) ထိုသို့ဖြတ်အပ်ပြီးသောသံသရာဝဋ် ရှိသည်၏၊ အဖြစ်ကြောင့်။ ဇေ၊ ထိုဘုရား, ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ, သာဝကတို့သည်။ ဆိန္နဝဋ္ဋုမကာ၊ ဆိန္နဝဋ္ဋုမကတို့ မည်ကုန်၏။

'ဆိန္နံ ဝဋ္ဋုမံ ဧတေသန္တိ' ကား စတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ဝိဂြိုဟ်၊ 'ဆိန္နဝဋ္ဋုမကာ' ကား စတုတ္ထီ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုဒ်။ 'ဆိန္န' ပုဒ်, 'ဝဋ္ဋုမ' ပုဒ် 'ဧတေ' ပုဒ်, 'က' ပစ္စည်း။ ဤ'ဆိန္နဝဋ္ဋုမကာ' ဟူသော စတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုဒ်၌ 'ဆိန္နဝဋ္ဋုမ' ဟူသော သမာသ်ပုဒ်၏ အရကား ဖြတ်အပ်ပြီးသော သံသရာ၌ သွားလာကြောင်းဖြစ်သော လမ်းခရီး(၀၇)ဖြတ်အပ်ပြီးသော ကုသိုလ်, အကုသိုလ်ဟု ဆိုအပ်သော ကမ္မဝဋ်သည် (၀၇)ဖြတ်အပ်ပြီးသော သံသရာဝဋ်သည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ ထိုဖြတ်အပ်ပြီးသော သံသရာ၌ သွားလာကြောင်းဖြစ်သော လမ်းခရီး၏ (၀၇)ထိုဖြတ်အပ်ပြီးသော ကုသိုလ်, အကုသိုလ်ဟု ဆိုအပ်သော ကမ္မဝဋ်၏ (၀၇)ထိုဖြတ်အပ်ပြီးသော သံသရာဝဋ်၏ ဘုရား, ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ, သာဝကတို့နှင့် ဌာနံ, ဌာနအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းဟုဆိုအပ်သော သမ္ဗန်သည် ဌာနူပစာအားဖြင့် ရ၏။ 'ဧတေသံ' ဟူသော အညပုဒ်၏ အရ, 'က' ပစ္စည်း၏ အရ အထူး မရှိသောကြောင့် 'ဧတေသံ' ဟူသော အညပုဒ်၏ အရနှင့် 'က' ပစ္စည်း၏ အရကား ထိုမုချ, ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ဖြတ်အပ်ပြီးသော သံသရာ၌ သွားလာကြောင်းဖြစ်သော လမ်းခရီးရှိသော (၀၇) ဖြတ်အပ်ပြီးသော ကုသိုလ်, အကုသိုလ်ဟု ဆိုအပ်သော ကမ္မဝဋ်ရှိသော (၀၇) ဖြတ်အပ်ပြီးသော သံသရာဝဋ်ရှိသော ဘုရား, ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ, သာဝကတို့ ရ၏။

မှတ်ချက်။ ။သုတ်မဟာဝဂ်ဋီကာနှင့် ဌ၊ သ၊ သစ် ဆရာတို့ အလိုသို့လိုက်၍ စတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ် ပြုသည်။ တတိယာဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်လည်း အသင့်ပင်။ ဤသမာသ်ပုဒ်၌ 'က' ပစ္စည်းသည် 'ဒေဝတာ'၌ တဒ္ဓိတ် 'တာ' ပစ္စည်းကဲ့သို့ အနက်သီးခြားမရှိ။ သို့ဖြစ်၍ 'ဒေဝတာ'ကို နည်းမှီး ကောက်သည်။

[ထုလ္လာဒိကရဏဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုဒ်များနှင့် တတိယာ, စတုတ္ထိဝိဂ္ဂဟ။ 'ဆိန္နဝဋ္ဋုမက'၌ အညပုဒ်၏ အရသည် ကံဟော သမာသ်ပုဒ်တစိတ်၏ ကတ္တားဖြစ်နိုင်သောကြောင့် 'ဆိန္နံ ဝဋ္ဋုမံ ယေဟိတိ ဆိန္နဝဋ္ဋုမကာ' ဟု တတိယာဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ် ပြုသင့်သည်။ ခဲ့ပြုံးအံ့ - ကံဟော ပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်သော တုလ္လာဒိကရဏဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုဒ်များ၌ တတိယာဗဟုဗ္ဗိဟိ, စတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗိဟိ ၂ ပါးတို့နှင့် ဆက်ဆံရာတွင် ယင်းသမာသ်ပုဒ်၏ အညပုဒ်အရသည် ကံဟောပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်သော သမာသ်ပုဒ်တစိတ်၏ ကတ္တား

ဖြစ်ထိုက်လျှင် တတိယာဘဲအပ်၏၊ ကတ္တား မဖြစ်ထိုက်လျှင် စတုတ္ထီတဲ့အပ်၏၊ ဤ၌ 'ဆိန္ဒ'သည် ကမ္မဝါစက 'တ' ပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ကံဟော သမာသ်ပုဒ်တစိတ် ဖြစ်၏။ အညပုဒ်အရ ဘုရားစသည်တို့သည် ယင်းကံဒဟာ 'ဆိန္ဒ' ဟူသော သမာသ်ပုဒ်တစိပ်၏ ဘုရား, ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ, သာဝကတို့သည် ဖြတ်အပ်ပြီးသော'ဟု ကတ္တား ဖြစ်နိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် တဘိယာဗဟုဒ္ဓိဟိပ္ပသင့်သည်။ ဘတိယာဗဟုဗ္ဗိဟိပ္ပြီသော်အတိသုန္ဒရဖြစ်အံ့ထင်သည်။ မန္တလေးမြို့တောင်သမန်တိုက် ဆရာတော် ဥုးကေသဝါဘိဝံသလည်း တဘိယာဗဟုဗ္ဗိဟိပင် ပြုသည်။ 'ဒိန္နသုကော်ဝ' ဦးကား အညပုဒ်အရသည် ကံဟော သမာသ်ပုဒ်တစိတ်၏ 'မင်းသည် ပေးအပ်သော'ဟု ကတ္တား မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗိဟိသာ။ ထို့ကြောင့် 'တုလျာခို၊ ဗဟုဗ္ဗိမှာ၊ ကံဟောပါမူ၊ တတိယာပြုမြဲ' ဟုဆင်း, 'ဗဟုဗ္ဗိမှာ၊ ကံဟောပါသော်၊ ယင်း၏ကတ္တား၊ အညအရ၊ ဖြစ်နိုင်ကမူ၊ တတိယာဟူ၏' ဟုဆင်း မိန့်ကြသည်။]

၅။ ။ဓာတ္ဝာဒိဝိဘာဂ

'ဝဋ္ဋုမက' ကား 'ဝဇ' ဓာတ် 'ဥမ' ပစ္စည်း(အဘိဓာန်ဋီကာ။ ၁၉၀။), (တနည်း) 'ကု' ပစ္စည်း(မောဂ္ဂလာန်ကာ၀ုဒီ။၁၃၁၊), သမာသန္တ 'က' ပစ္စည်း, နပုလိုင် ဖြစ်ပါသည်။

[အယူအဆ။ ။'ဆိန္နံ ဥပစ္ဆိန္နံ ဝဋ္ဋုမံ သံသာရဝဋ္ဋံ ဇောသန္တီ ဆိန္နဝဋ္ဋုမကာ' ဟူသော သုတ်မဟာဝါဋ္ဌီကာ (၅)ထောက်သော် 'က' သည် သမာသန္တ 'က' ပစ္စည်းဖြစ်၍ 'ဆိန္ဒ' မပါဘဲ 'ဝဋ္ဋုမ' သက်သက်နှင့် တဲ့ခါ 'ဝဋ္ဋုမက' ဟု မရှိသင့်။ ထို့ကြောင့် 'က' မပါဘဲ 'ဝဋ္ဋုမ' သက်သက် မေးသင့်သည်။ ဤသို့ ယူဆသည်။]

၆။ ။(က)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'အတီတ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'ပုဗ္ဗနိဝါသော' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပုဒ်၌ 'ပုဗ္ဗ' သဒ္ဒါ၏ အတီတ (လွန်လေပြီးဟူသော) အနက်ဟောခြင်း အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သဒ္ဒါဟော အာဘောဂကျသဝဏ္ဏနာ။

'ဇာတိသု' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'ပုဗ္ဗနိဝါသော'ဟူသော သံဝဏ္ဏတပုဒ်၌ 'ပုဗ္ဗ'၏ အရ ဘဝတို့ကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌ

ကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အာဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ပုဗ္ဗေ'ဠ္ဒ ဗဟုဒ္ဗစ် သုဝိဘတ်၏ ကေဝုစ် သို့ဝိဘတ် ပြန်နေသည်၏အဖြစ်ကို လည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိဖေပါသည်။ ဝိဘတ္တိပဒသံဝဏ္ဏနာ။

'နိဝုတ္ထ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'နိဝါသော' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာတမ္ဗပုဒ်ဠ္ဒ 'ဏ' ပစ္စည်း၏ အတိတ်, ကံအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'နိဝါသော'ကို 'နိဝသိယိတ္ထဒတိ နိဝါသော' ဟု အတိတကမ္မသာဓနဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အာဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'နိ' ဥပသာရပုဒ်၏ ဓာတ္ဝတ္ထဘာနုဝတ္တကဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ခန္ဓာ(ကွန္ဓာ)' ဖြင့် နိဝါသ၏ အရ ခန္ဓာတို့ကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အာဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ပုဗ္ဗေနိဝုတ္ထ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'ပုဗ္ဗေနိဝါသော' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတမ္ဗပုဒ်၏ သတ္တမီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းသတ္တမီတပ္ပုရိသ် သမာသ်ပုဒ်၏ အာဓာရအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း)'ပုဗ္ဗေနိဝါသော'ကို'ပုဗ္ဗေ နိဝါသော ပုဗ္ဗေနိဝါသော' ဟု သတ္တမီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အာဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ပုဗ္ဗေ' ဟူသော ရှေးပုဒ်ဠ္ဒ ဝိဘတ် မကျေသည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၃။ ။ပါဠ်အဆုံးအဖြတ်

'ပရဝိညာဏာ ဝိညာတာပိ ဝါ နိဒ္ဒိဋ္ဌာတိ သမ္ဗန္ဓေါ။ နာ ကေဝလံ အတ္တာနောဝ ဝိညာဏေန၊ အဃခေါ ပရေသံ ဝိညာဏေန ဝိညာတာပိတိ အဓိပ္ပာ' ဟူသော သာရတ္ထ(၁။ ၃၈၈), 'စ, ပိသဒ္ဒါ၊ ဆည်းလေရာကား၊ ကံမှာ ကံချင်း၊ ကတ္တားချင်း' ဟူသော ဘုရားကြီးနိယံ (၉၁) တို့နှင့်အညီ-

'ပိ' သဒ္ဒါသည် 'သကဝိညာဏာဝိညာတ'ကို ဆည်းရကား 'ဝိညာတ'ပုဒ်နောင် 'ပိ' သဒ္ဒါ ထိုင်ရမည်ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း, နယန္တရတောတက'ဝါ'

သဒ္ဒါကို တပုဒ်နောင်သာ ထားရိုးထုံးစံရှိသောကြောင့်ရင်း 'ဝိညာတ' နောင် 'ပိ' သဒ္ဒါထိုင်၍ တပုဒ်နောင် 'ဝါ' သဒ္ဒါရှိသော ဝါကျနှင့် သမာသ်မျှသာထူး၍ အနက်မထူးသော 'ပရဝိညာဏေန ဝါ ဝိညာတာပိ' ပါ၌, 'ပရဝိညာဏဝိညာတာပိ ဝါ' ပါ၌ ဤပါ၌ ၂-ထွေသာ သင့်ပါသည်။

၈။ ။**နည်း, ဥပစာ**

'နိဝုတ္ထကမ္မန္တာ'၌'နိဝုတ္ထ' ဟူသော နည်းသည် အဇ္ဈာဝုတ္ထနိဝုတ္ထ, ဂဂါစရနိဝုတ္ထတို့နှင့် ဆက်ဆံသော်လည်း ဤအရာဝယ် ဂဂါစရနိဝုတ္ထ၌ မထင် အဇ္ဈာဝုတ္ထ နိဝုတ္ထ၌သာ အထင်အားဖြင့် ဆိုအပ်သောကြောင့် 'အထင်ရှင်နည်း' မည်၏။

'နိဝုတ္ထကမ္မန္တာ' ၌ 'နိဝုတ္ထ' သဒ္ဒါသည် အပေါင်းဖြစ်သော အဇ္ဈာဝုတ္ထနိဝုတ္ထ, ဂဂါစရနိဝုတ္ထတို့၏ 'နိဝုတ္ထ' ဟူသော အမည်ကို အစိတ်ဖြစ်သော အဇ္ဈာဝုတ္ထနိဝုတ္ထ၌ တင်စား၍ အစိတ်ဖြစ်သော အဇ္ဈာဝုတ္ထနိဝုတ္ထကို 'နိဝုတ္ထ' ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'ကဒေသုပစာ=သမုဒါယူပစာ' မည်၏။။

[သမုဒါယူပစာဖြစ်ပုံ။ ။'နိဝုတ္ထကမ္မန္တာ' ၌ 'နိဝုတ္ထ' သဒ္ဒါသည် အဇ္ဈာဝုတ္ထနိဝုတ္ထ, ဂဂါစရနိဝုတ္ထ' ဟူသော နိဝုတ္ထ ၂-မျိုးလုံး၏ အမည်ဖြစ်သော်လည်း 'အဇ္ဈာဝုတ္ထာ' ဟု အစိတ်ဖြစ်သော အဇ္ဈာဝုတ္ထနိဝုတ္ထကိုသာ ယူ၍ဖွင့်သောကြောင့် နိဝုတ္ထ ၂-မျိုးလုံး (အပေါင်း) နိဝုတ္ထ မမည်တော့ဘဲ အဇ္ဈာဝုတ္ထနိဝုတ္ထ (အစိတ်) တမျိုးသာ နိဝုတ္ထမည်တော့သည်။ ဤသို့ အပေါင်း၏ အမည်ဖြစ်ပါလျက် အစိတ်(အဇ္ဈာဝုတ္ထ)ကိုသာ 'နိဝုတ္ထ' ဟု ခေါ်ဝေါ်သောကြောင့် 'သမုဒါယူပစာ' ဖြစ်ရသည်။

၂-နည်းဖွင့်ရာ၌ ထူးခြားချက်။ ။ရှေးနည်း၌ 'နိဝါသ' ကို 'နိဝုတ္ထကမ္မန္တာ'ဟု ဖွင့်ပြီး 'နိဝုတ္ထ' ကို အဇ္ဈာဝုတ္ထာ' ဟု ဖွင့်သည်။ နောက်နည်း၌ 'နိဝါသ' ကို 'နိဝုတ္ထမမ္မာ' ဟုဖွင့်ပြီး 'နိဝုတ္ထ' ကို 'ဂဂါစရနိဝါသနဝုတ္ထာ' ဟု ဖွင့်သည်။ ရှေးနည်း၌ 'နိဝုတ္ထကမ္မန္တာ' ဟု ဖွင့်ခြင်းကြောင့် 'နိဝါသ' ၏ အရ ခန္ဓာသာ တိုက်ရိုက်ရသည်။ နာမ, ဂဂါတို့ စသည်မှာ နာနန္တရိကအားဖြင့် ယူမှ ရသည်။ (ဤအဖွင့်ထောက်သော် သံဝဏ္ဏကတပ္ပ 'ပုဗ္ဗနိဝါသ' ဝယ် 'နိဝါသ' ၌ နာနန္တရိကနည်း ရသည်။) နောက်နည်း၌

'နိဝုဏ္ဏမမှာ' ဟုဖွင့်ခြင်းကြောင့် 'နိဝါသ' ၏ အရ ခန္ဓာသာမက နိဗ္ဗာန်တရားနှင့်တကွ နာမဂေါတ္တာသော ပညာတရားမျှားပါ တို့က်ရိုက်ရသည်။ ရှေးနည်း၌ 'အဗ္ဘာဝုတ္ထာ' ဟု ဖွင့်ခြင်းကြောင့် မိမိသန္တာန်၌ဖြစ်သော ခန္ဓာ(အဗ္ဘာဝုတ္ထ နိဝုတ္ထ)သာ နိဝုတ္ထ မည်သည်။ နောက်နည်း၌ ဂေါစရနိဝါသေန နိဝုတ္ထာ' ဟု ဖွင့်ခြင်းကြောင့် မိမိသန္တာန်မှာဖြစ်ဖြစ်, သူတပါးသန္တာန်မှာဖြစ်ဖြစ်, သတ္တဝသန္တာန်၏ အပြင်ဗဟိဒ္ဓမှာ ဖြစ်ဖြစ် အာရုံဖြစ်သော တရားအားလုံး (ဂေါစရနိဝုတ္ထ)သည် နိဝုတ္ထ မည်သည်။ ဤသို့ ထူးကြသည်။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁။]

၁၀။ ။ဝေဝနဟာရ နေတ္တိနည်း။ ။'ခန္ဓ' ပုဒ်၏ ဝေဝုစ်ကို—

သမ္ဗဟော ဂဏသဃ်တာ၊ သမုဒါယော စ သဒ္ဒယော။
သန္ဓောဟော နိဝဟော ဩဃော၊ ဝိသရော နိကရော စယော။
ကာယော ခန္ဓော သမုဒယော၊ ဃဋ္ဋာ သမိတိ သံဟတိ။
ရာသိ ပုဉ္ဇော သမဝါယော၊ ပုဉ္ဇဂါဒီဟိ ကဒမ္ဗကံ။
ဗျူဟော ဝိတာနဂုမ္ဗာ စ၊ ကလာပေါ ဇာလမက္ခလံ။

ဤသို့စသည်ဖြင့် ယှဉ်အပ်၏။ ဤသို့လျှင် သုတ်၌လာသော တခုသော တရား၌ များစွာသော ဝေဝုစ်ကို ယှဉ်ခြင်းသည် 'ဝေဝစနဟာရ' မည်၏—ဟူလိုသော်။

၁၃၂၃ ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁)မေးခွန်း

၁။ ။'နှ သုဒုကရာ ဥဉ္ဆေန ပဂ္ဂဟေန ယာပေတုံ'ကို ထည့်သင့်သော ကတ္တားပုဒ်, ကံပုဒ်များ ထည့်၍ အတ္ထယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။'အဒိန္နံ နု မယံ အဒိန္နံ အနိဿဋ္ဌံ အပရိစ္စတ္တံ ရက္ခိတံ ဂေါပိတံ မမာယိတံ ပရပရိဂ္ဂဟိတံ၊ ဧတံ အဒိန္နံ နှာမ'ကို အတ္ထယောဇနာခဲ့ပါ။

၃။ ။'ဝဒေယျာထ ဘန္တေ ယေန အတ္ထော၊ ပဋိဗလော မယံ အယာဒါတုံ၊ ယဒိဒံ စီဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရံ'ကို 'ယဒိဒံ' ပုဒ် အစွဲမှန်းအောင် အတ္ထယောဇနာခဲ့ပါ။

၄။ ။'တာနိ စိဝရာနိ နဿန္တိပိ ဝိနဿန္တိပိ ဥယ္ဟန္တိပိ ဥန္ဒူရေရဟိ ခဇ္ဇန္တိ။ ဘိက္ခူ ဒုဗ္ဗဉ္ဇာ ဟောန္တိ လူခစိဝရာ'ကို အတ္ထယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။'မဟိန္ဒတ္ထေရော ပန' တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပံ ဂန္ဒွာ သာသနံ ပတိဋ္ဌာပေဟီ'တိ ဘုပဋ္ဌာယေန စ ဘိက္ခုသံဃေန စ အဋ္ဌဋ္ဌေ စိန္တေသိ 'ကာလော နု ခေါ မေ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပံ ဂန္တုံ၊ နော' တိ'ဋ္ဌ အာကာရကို အနက်အားဖြင့် ဝဲ၍ အတ္ထယောဇနာခဲ့၏။

၆။ ။'တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ပဌမမ္ပိ သမ္ပယုတ္တာသမာဓိတော ဇာတံ၊အထ ခေါ အယမေဝ သမာဓိတိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟာဘိ'ကို 'အယမေဝ' ၏ စပ်သင့်ရာပုဒ်မျိုးကို မျှော်၍ အတ္ထယောဇနာခဲ့ပါ။

၇။ ။'ပါဋိယံ ပန အနာဂတမ္ပိ ပါသာဏတ္ထမ္ဘံ ဝါ ရုက္ခတ္ထမ္ဘံ ဝါ အညံ ဝါ ကိဉ္စိ ပါဒဋ္ဌနဘံ ဟာန္ဘာဿ ပါဆုဒီကမေဝ'ဋ္ဌ 'အညံ'၏ အပါဒါန်ကို ပေါ်အောင် အတ္ထယောဇနာခဲ့ပါ။

၈။ ။'ဝိဿဋ္ဌိတိ ဝိဿဂ္ဂေါ၊ အတ္ထတော ပနေတံ ဌာနာစာဝနံ ဟောတိ၊ ဘေနာဟ 'ဝိဿဋ္ဌိတိ ဌာနတော စာဝနာဘုစ္စတိ' တိ'ဋ္ဌ'အာဟ'၏ ကတ္တားကို ထည့်၍ အတ္ထယောဇနာခဲ့ပါ။

၉။ ။'ယေပိ သဒ္ဓါ ဟောန္တိ ပဿန္နာ၊ တေပိ သိက္ခူ။ ဘောဇေတ္ဝာ တဒနန္တရံ သဗ္ဗပဌမံ တံခဏာ ဇာတောဇန်'ဋ္ဌ 'တံ'အစ့ဲ မှန်အောင် အတ္ထယောဇနာခဲ့ပါ၊

၁၀။ ။'ကတ္ထာကိတာနိတိ သေဒေန ဖုဋ္ဌောကာသေသု သဉ္ဇာတကာဋ္ဌ သေတမတ္တာလာနိ' ကို အတ္ထယောဇနာခဲ့ပါ၊

၁၃၂၃-ခုနှစ် ဝမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။တည့်သင့်သော ကတ္တားပုဒ်, ကံပုဒ်များ ထည့်၍ အတ္ထယောဇနာ ဝေရဉ္ဇာ၊ ဝေရဉ္ဇာပြည်သည် (ကတ္တား)။ပတ္တံ၊ သပိတ်ကို('ဂဟ'၏ကံ)။ ပဂ္ဂဟေန၊ ကိုင်ယူခြင်းဖြင့်။ ဥဉ္ဆေန၊ ဆွန်းခံခြင်းဖြင့်။ သရိရယန္တံ၊ ကိုယ်တည်းဟူသော ယန္တရားကို (ကာရိတ်က်)။ အဒ္ဓါနံ၊ ရှည်သောအခွန့်သို့

(ဓေတ်ကံ)။ ယာပေတုံ။ ရောက်စေခြင်းငှါ (ယာ+ဏာပေ+တုံ)။ (ဝါ) မျှတခြင်းငှါ (ယပ(စု)+ဏေ+တုံ)။နှ သုကရာ၊ လွယ်သဖြင့် ပြုအပ်သည်၏ အဖြစ် မဲ့ရှိသည်။(ဝါ) မပြုလွယ်သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။

[သိဘ္ဘယ်။ ။ပုစ္ဆက အနေနဲ့ ကံပုဒ် သုံးပုဒ်ထိအောင် ရည်မှည့် မထင်၊ သို့သော် ပြည့်စုံစေရန်နှင့် ညာဏဝဟုနဖြစ်စေရန် ဖြစ်သင့်တိုင်း ထည့်သည်။ ပါ။ ၇။ ပါ၊ သျှ။၃၆။ ၁၃၁၆, ၁၃၁၉-ခုနှစ်မျှားကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၂။ [။ပါ။ ၅၇။ ပါ၊ သျှ။ ၁၃၁။]

၃။ ။['ပါ၊သျှ'အတိုင်းယောဇနာ။ ။ပါ။၁၉၂။ပါ၊သျှ။၂၄၇။]

၅။ ။['ဌ၊ သျှ' အတိုင်း ယောဇနာပါ။ ။ဌ၊ ၁။ ၅၂။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၇၅။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၀၉။]

၆။ ။['အယမေဝ'ကို'ဌ၊သျှ'အတိုင်း ယောဇနာပါ။ ။ဌ၊၁။၁၁၉။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၁၅၊ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၁၁။]

၇။ ။['အညံ့' ကို 'ဌ၊ သျှ၊ သစ်'အတိုင်း ယောဇနာပါ။ ။ ဌ၊ ၁။ ၃၄၃။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၆၂၃။ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၅၅၆။]

၈။ ။['အာဟ'၏ ကတ္တားကို 'ဘဂဝါ'ဟု ထည့်။ ဌ၊ ၂၊ ၁၀၇။ ဌ၊ သျှ၊ ၄။ ၇။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၄။ ၃၀၉။]

၉။ ။['ဌ၊ သျှ၊ သစ်' အတိုင်း ယောဇနာပါ။ ဌ၊ ၂။ ၂၁၄။ဌ၊ သျှ၊ ၄။ ၃၁၇။ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၄။ ၆၁၇။]

၁၀။ ။[ဌ၊ ၂။ ၂၃၂။ဌ၊ သျှ၊ ၄။ ၃၆၇ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၄။ ၆၆၂။]

၁၃၂၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) မနုဿာ ဥဇ္ဈာယန္တိ ရညော ပရိသတိ ဘာသမာနဿ သမ္မုခါ စ ပရမ္မုခါ စ သုတ္ဝာ တတ္ထ တတ္ထ မနုဿာ ဥဇ္ဈာယန္တိ။

(ခ) အဝဏ္ဏာယန္တိ။
(ဂ) အဝဇာနန္တာ တံ စျာယန္တိ သြလောကေန္တိ။
(ဃ) လာမတော ဝါ စိန္တေန္တိတိ အတ္ထော။

၁။ ။(က) ဝါကျကို ရညောသမ္မန်၏ ကံပုဒ်ကို ထည့်၍ အတ္ထယောဇနာပါ။

၂။ ။(ခ) (ဂ) ဝါကျတို့ကို လျင်းပါး၍ ဌာပနာ, အာဘောဂ, ပုစ္ဆာတို့ဖြင့် တက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(က) (ခ) (ဂ) (ဃ) ဝါကျတို့ကို အချင်းချင်း ထောက်၍ အကြောင်းပြပြီး အမည်ပေးပါ။

၄။ ။(က) မှတ်ပါ 'မနုဿာ' ကို ကိတဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဥာဿနည်းအရ ကောက်ပြပါ။

၅။ ။'ပရိသတိ' သည် မည်သည့် လိင်, ဝိဘတ်, ဓာတ်, ပစ္စည်း, ကာရက တို့ပါနည်း။

၆။ ။(ခ) (ဂ)တို့ကို ထောက်၍ သံဝဏ္ဏေတမ္ဗပုဒ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာကို ဖေါ်ပြပါ။

၇။ ။'ပရိယောနဒ္ဓါယာတိ တေန အဝိဇ္ဇာကောသေန သမန္တတော သြနဒ္ဓါယ ဝေဋ္ဌိတာယ' ၌ 'သြနဒ္ဓါယ' ဟူ၍ဂုဏ်း, သြနဒ္ဓါယ' ဟူ၍ဂုဏ်း ရှိရာ သင့်ရာပါဒ်ကို သဒ္ဒယုတ္တိပြု၍ ဆုံးဖြတ်ပါ။

၈။ ။'ဝဿံဝုတ္ထာတိ ပုရိမိကာယ ဥပဂတာ မဟာပဝါရဏာယ ပဝါရိတာ ပါဋိပဒဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ 'ဝုတ္ထဝဿာ' တိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဧဝံ ဝဿံဝုတ္ထာ ဟုတ္ဝာ' ဝယ် 'ဝဿံဒုတ္ထာ' ၌ 'မဟာပဝါရဏာယ ပဝါရိတာ' ပုဒ်ကို ထောက်၍ ဖြစ်သင့်သော နည်း, ဥပစာတို့၏ အမည်ကို ပြခဲ့ပါ၊

၉။ ။အောက်ပါ 'စကားပြကို စုဏ္ဏိယဝါကျ သိကုန်းခဲ့ပါ။

မှန်ပါ၏၊ ဝါသို့ ကပ်သော ရဟန်းသည် နာလကအာကျင့်ကို ကျင့်သော်လည်း ငါးပါးကုန်သော အမိုးတို့ဘင် တမျိုးမျိုးသော အမိုးဖြင့် မိုးသည်သာ ဖြစ်သော တခါးဖွဲ့ရှိသော ကျောင်းမှာ ကပ်အပ်၏။

၁၀။ ။'မနုဿာ' ပုဒ်ကို နေတ္တိနည်း အရ ဒေသနာဟာရ ထုတ် ပြပါ။

၁၃၂၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။['ရညော' သမ္ဗန်၏ ကံပုဒ်ကို 'ဝစနံ' ဟု ထည့်။ ။'ရညော' သမ္ဗန်၏ စပ်ရာ ကံပုဒ်ကို 'ရညော သမ္ဗန်၏ ကံပုဒ်' ဟု သုံးထားသည်။ ဤသို့ သင့်အောင် ယူ။ အမှန်မှာ 'ဝစနံ' သည် 'သုတ္ဝာ' ၏ ကံဖြစ်၍ 'သုတ္ဝာ' ၏ ကံပုဒ်ကို ထည့်၍ မေးသင့်သည်။ စဉ်းစားပါ။ ဌ၊ ၁။ ၂၅၆။ ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၃၆၉။ ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၃။ ၃၁၆။]

၂။ ။(ခ) (ဂ)မှတ်ဝါကျတို့ လျှဉ်းပါး၍ ပုစ္ဆာတက်

(ခ) မှာဘ်ဝါကျ တက်ပုံ၊ ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ အရှင်ဥပါလိ မင်ထရ်သည် 'ဥဇ္ဈာယန္တိ' ဟု မိန့်တော်မူ၏။ (ဌပနာ)။ ယင်း 'ဥဇ္ဈာယန္တိ' ၌ 'ဥ' သည် ဥပသာရပုဒ် ၂၀-တွင် ပါဝင်သော ပကာဘိ 'ဥ' ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ယင်း 'ဥ' သည် အဘယ် သို့သော 'ဥ' ဖြစ်ပါသနည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။'ဥဇ္ဈာယန္တိ''၌ 'ဥ' သည် ဥပသာရပုဒ် ၂၀-တွင် ပါဝင်သော ပကတိ 'ဥ' မဟုတ် 'အဝ' ဥပသာရပုဒ်၏ ကာရိယ ('အဝ' ကို ပြုထားသော 'ဩ' ၏ ဝိပရိတ်) 'ဥ' ဖြစ်၏-ဟူလို။

(ဂ) မှာဘ်ဝါကျ တက်ပုံ။ ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် 'အဝဇ္ဈာယန္တိ' ဟု ဆိုတော်မူ၏။ (ဌပနာ)။ ယင်း 'အဝဇ္ဈာယန္တိ' ၌ 'အဝ' ဥပသာရပုဒ်သည် လာမကအနက်ကို ဟောသည် မဟုတ်ပါလော၊ (အာဘောဂ)။ အဘယ်အနက်ကို ဟောပါသနည်း (ပုစ္ဆာ)။ 'စေ့' ဓာတ်သည် စိန္တနအနက်ကို ဟောရာသည် မဟုတ်ပါလော(အာဘောဂ)။ အဘယ်အနက်ကို ဟောပါသနည်း (ပုစ္ဆာ)။ 'စေ့' ဓာတ်သည် အကမ္မကဓာတ် ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါလော(အာဘောဂ)။ အကမ္မက, သကမ္မက

ခေတ်တို့ကုန် အဘယ်ခေတ် ဖြစ်ပါသနည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့ မေးဘုယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (၈) မှတ်ဝါကျကို ဝိုင်
မန္တ။

အဝိပ္ပါယ်ကား။ ။'အဝ' ဥပသာရပုဒ်သည် အဝဇာနနအနက်, 'စျ' ဓာတ်သည် သြလောကနအနက်ကို ဟော၏ 'စျ' ဓာတ်သည် သကမ္မကဓာတ် ဖြစ်၏-ဟူလို။

မေးပုံမကျောင်း။ ။'လျင်းပါး၍' ဟူသော စကားလုံးပါက 'အာဘောဂ' ဟူသော စကားလုံးမလို၊ 'အာဘောဂ' ဟူသော စကားလုံးပါက 'လျင်းပါး၍' ဟူသော စကားလုံး မလို။ အမှန်မှာ 'လျင်းပါး၍ ပုစ္ဆာတက်ခဲ့ပါ' ဟုဖြစ်စေ သို့မဟုတ် 'ဌာပနာ, အာဘောဂ, ပုစ္ဆာတို့ ဖြင့် တက်ခဲ့ပါ' ဟု ဖြစ်စေ တမျိုးမျိုးမေးက ပြီးသည်သာ။]

၃။ ။**(က) (ခ) (ဂ) (ဃ) မှတ်ဝါကျတို့၏ အချင်းချင်းထောက်ဆ၍ အကြောင်းနှင့်တကွ အမည်**

(က) မှတ်ဝါကျသည် ဆိုပြီးဝါကျထောက်သော် 'လောမေန တုံ မုတ္တောသိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်၏ အဖဋ်သံဝဏ္ဏနာမှ တပါး 'မနုဿာ ဥဋ္ဌာယန္တိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်၏ အဖဋ်သံဝဏ္ဏနာ ဟု ဆိုအပ်သော အဖိုတပါးကို ပြသောကြောင့် 'ပကတ္တရဝါကျ', (ခ)မှတ်ဝါကျဆောက်သော် 'မနုဿာဥဋ္ဌာယန္တိ' ကို အကျဉ်းအားဖြင့် ပြသောကြောင့် 'သဒ္ဒံပဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ခ) မှတ်ဝါကျသည် (က) မှတ်ဝါကျထောက်သော် ယင်း(က)မှတ်ဝါကျ('က' မှတ်ဝါကျရှိ ဥဋ္ဌာယန္တိ)ကို ခဲ့ပြသောကြောင့် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ', (ဂ)မှတ်ဝါကျထောက်သော် (က)မှတ်စဝါကျ ('က' မှတ်ဝါကျရှိ ဥဋ္ဌာယန္တိ)ကို အကျဉ်းအားဖြင့် ပြသောကြောင့် 'သဒ္ဒံပဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျသည် (ခ) မှတ်ဝါကျထောက်သော်(ခ)မှတ်ဝါကျကို ခဲ့ပြသောကြောင့် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ', (ဃ)မှတ်ဝါကျထောက်သော် 'အဝ' ဥပသာရပုဒ်၏ အာဇာနနတ္ထ, 'စျ' ဓာတ်၏ သြလောကနတ္ထဟု ဆိုအပ်သော အဘိုကို ပြသောကြောင့် 'ပကွဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဃ) မှတ်ဝါကျသည် (ဂ) မှတ်ဝါကျထောက်၍ 'အဝ' ဥပသာဂ ပုဒ်၏ အဝဇာနနတ္ထ, 'စျ' ဓာတ်၏ ဩလောကနတ္ထမှ တပါး 'အဝ' ဥပသာဂပုဒ်၏ လာမကတ္ထ, 'စျ' ဓာတ်၏ စိန္တိနတ္ထဟုဆိုအပ်သော အဘို့ တပါးကို ပြသောကြောင့် 'ပက္ခန္တိရဝါကျ'ဖြစ်ပါသည်။

[သိဘ္ဘယ်။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျသည် (က) မှတ်ဝါကျကို ခဲ့သည်။ (ဂ) (ဃ)မှတ်ဝါကျသည်(ခ) မှတ်ဝါကျကို ထပ်ခဲ့သည်။ ဥဒ္ဒေသ, နိဒ္ဒေသ, ပဋိနိဒ္ဒေသ သဘောပင်။ (ခ)(ဂ) (ဃ) တို့ကို 'ဝါကျရမ္ဘ'ချည်း ဟုလည်း ဆိုကြသည်။ ကောင်းမည် မထင်။]

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက်

ကုသလာကုသလေ ဓမ္မေ မနန္တိ ဇာနန္တီတိ မနုဿာ(ကစ္စည်း)။ ယေပုဂ္ဂလာ။ အကြင်ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်။ ကုသလာကုသလေ၊ ကုသိုလ်, အကုသိုလ်ဖြစ်ကုန်သော။ ဓမ္မေ၊ တရားတို့ကို၊ မနန္တိ ဇာနန္တိ၊ သိတတ်ကုန်၏။ ဣတိ တသ္မာ၊ ထိုသို့ ကုသိုလ်, အကုသိုလ်တရားတို့ကို သိတတ်သော သူတို့ကြောင့်။ တေ ပုဂ္ဂလာ၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်။ မနုဿာ၊ မနုဿတို့မည်ကုန်၏။

'ကုသလာကုသလေ ဓမ္မေ မနန္တိတိ ဇာနန္တီ'ကား ကတ္တုသာဓနကိတ် ဝိဂ္ဂိုဟ်၊ 'မနုဿာ'ကား ကတ္တုသာဓနကိတ်ပုဒ်။ 'မနု' ဓာတ်, 'ဉာ' ပစ္စည်း။ 'မန' ဓာတ်၏ အရကား၊ ကုသိုလ်, အကုသိုလ်တရားတို့ကို သိသော ဉာဏ်ဖြစ်သော စိတ္တုပ္ပါဒါသည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ ယောနိ-သောမနသိကာရအစရှိသော ရှေးရှေးသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ဖလူပစာအားဖြင့် ရ၏။ နောက်နောက်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ကာရကူပစာအားဖြင့် ရ၏ 'ဉာ' ပစ္စည်း၏ အရကား ထိုမုချ, ဖလူ, ကာရကူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော လူဟု ခေါ်ဝေါ်ပညတ်သမုတ်အပ်သော သတ္တသန္တာန ပညတ်ဒြပ် ရ၏။

မှတ်ချက်။ ။'ကာရကာကာရကံ မနန္တိ ဇာနန္တီတိ မနုဿာ၊ အတ္ထာနတ္ထံ မနန္တိ ဇာနန္တီတိ မနုဿာ'ဟုလည်း ပြုနိုင်သည်။ အကောက်ကား အတူတူပင်။

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'ပရိသတိ' ကား ဣတ္ထိလိင်, သတ္တမီကေဝုစ်'သို'ဝိဘတ်, 'ပရိ' ပုဗ္ဗ 'သိ' ဓာတ်, 'အ' ပစ္စည်း, ဩကာသကာရက ဖြစ်ပါသည်။

[‘ပရိသတိ’ နှင့် ‘ပရိသတိ’’။ ။‘ပရိသတိ’ ၌ ‘သို’’ ဝိဘတ်ကို ‘တိ’ ပြုထားသည်။ မောဂ္ဂလာနိ သျှာဒိကဏ္ဍ၊ တိ သဘာဝရိသာယ (၁၀၄) သုတ်၌ကား‘တိ’’ အပြုကို ဆို၏။ ‘မြန်မာစာပါဠိတို့၌ နိဂ္ဂဟိတ်ကင်းသော ‘တိ’ ပြုသာ ထင်၏။ သီဟိုဠ်စာပါဠိတို့၌ ‘ပရိသတိ’’ ဟု ထင်၏’ ဟု ၎င်းနိဿယဆရာတော် မှာသည်။ နိရုတ္တိဒီပနီ ၌ ‘တိ သဘာဝရိသာယ’ ဟု နိဂ္ဂဟိတ် မပါဘဲ သုတ်ကို တွေ့ရသည်။]

၆။ ။(ခ)(ဂ)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

‘အဝဏ္ဏာယန္တိ’ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် ‘ဥဏ္ဏာယန္တိ’ ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်၌ ‘ဥ’ ၏ ‘အဝ’ ဥပသာရပုဒ်၏ ကာရိယ (‘အဝ’ ကို ပြုထားသော ‘ဩ’ ၏ ဝိပရိတ်) ‘ဥ’ ၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂပဒသံဝဏ္ဏနာ၊

‘အဝဇာနန္တော’ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် ‘အဝဏ္ဏာယန္တိ’ ၌ ‘အဝ’ ဥပသာရပုဒ်၏ အဝဇာနနအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

‘တံ’ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် ‘ဥဏ္ဏာယန္တိ’ ၏ ကံ ‘တံ’ ဟု ထည့်၍ အနက်ယောဇနာရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

‘သြလောကေန္တိ’ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် ‘ဏာယန္တိ’ ၌ ‘ဏေ’ ဓာတ်၏ သြလောကနအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။ပါဠိ အဆုံးအဖြတ်

‘နဟ’ ဓာတ်သည် ‘ဗန္ဓန’ အနက်ကို ဟောသောကြောင့် ‘အဝ’ ပုဗ္ဗ ‘နဟ’ ဓာတ်, ‘တ’ ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော ‘သြနद्धိယ’ ပါဌ်သာ သင့်ပါသည်။

[ထောက်ဘူယ်။ . ။‘နဟ’ ဗန္ဓနေ။ သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာ။ ၂၄၀။ ပုစ္ဆာမူရင်း၌ ‘သြနद्धိယ’ နောင် ‘ဗद्धိယ‘ ကျနေသည်။]

၈။ ။နည်း, ဥပစာ

'ဝဿံဝုတ္ထာ' ဟူသော နည်းသည် မိုဃ်းလပတ်သုံး နေကြပြီး၍ သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့၌ ပဝါရဏာပွဲကြပြီးသော ရဟန်း, မပွဲကြရသေးသော ရဟန်းတို့နှင့် ဆက်ဆံသော်လည်း ဤအရာဝယ် မိုဃ်းလပတ်သုံး နေကြပြီးသော်လည်း သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့၌ ပဝါရဏာမပွဲကြရသေးသော ရဟန်းတို့၌ မဆင် မိုဃ်းလပတ်သုံး နေကြပြီး၍ သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့၌ ပဝါရဏာပွဲကြပြီးသော ရဟန်းတို့၌သာ အဆင်အားဖြင့် ဆိုအပ်သောကြောင့် 'အဆင်ရှဉ့်နည်း' မည်၏။

'ဝဿံဝုဋ္ဌာ' သဒ္ဒါသည် အဓပါဠိုးဖြစ်သော မိုဃ်းလပတ်လုံး နေကြပြီး၍ သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့၌ ပဝါရဏာပွဲကြပြီးသော ရဟန်း, မပွဲကြရသေးသော ရဟန်းတို့၏ 'ဝဿံဝုတ္ထ' ဟူသော အမည်ကို အစိတ်ဖြစ်သော မိုဃ်းလပတ်လုံး နေကြပြီး၍ သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့၌ ပဝါရဏာပွဲကြပြီးသော ရဟန်းတို့၌ တင်းစား၍ အစိတ်ဖြစ်သော မိုဃ်းလပတ်လုံး နေကြပြီး၍ သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့၌ ပဝါရဏာပွဲကြပြီးသော ရဟန်းတို့ကို 'ဝဿံဝုဋ္ဌာ' ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'ကေဒဒသျှုပစာ= သမုဒါယုပစာ' မည်၏။

[နယုပစာရ ဖြစ်ပုံ။ ။'ဝဿံဝုတ္ထ'ဟူသော အမည်သည် သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့၌ ပဝါရဏာပွဲပြီးသည်ဖြစ်စေ, မပွဲရသေးသည်ဖြစ်စေ မိုဃ်းလပတ်လုံး နေပြီးသော ရဟန်းမှန်သမျှ၏ အမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် 'မဟာပဝါရဏာယ ပဝါရိတာ'ဟု အဋ္ဌကထာ (၁။၂၄၉) ဖွင့်သောကြောင့် ယင်းကို ထောက်၍ သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့၌ ပဝါရဏာပွဲပြီးသော ရဟန်းများသာ ယူသည်၊ မပွဲရသေးသော ရဟန်းများ မယူရတော့။ ဤသို့ အပေါင်းအမည်ဖြစ်ပါလျက် အပေါင်း မရတဲ့ အစိတ်သာ ရသဖြင့် 'ဝဿံဝုတ္ထ'ကို 'သမုဒါယုပစာ' ယူရတော့သည်၊ 'ဒိဋ္ဌော'ကြောင့် 'သမုဒ္ဒေါ'ကို 'သမုဒါယုပစာ' ယူရ၏သို့ ထို့အတူ 'မဟာပဝါရဏာယ ပဝါရိတာ' ကြောင့် 'ဝဿံဝုတ္ထ'ကို 'သမုဒါယုပစာ' ယူရသည်။ 'ဝဿံဝုတ္ထ'၏ အရ ပုဂ္ဂိုလ်ရသည်ကိုလည်း သတိပြုပါ။ သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတ္ထအား ဖြင့် သံဝဏ္ဏနာဖွဲ့ရာဘိုင်းဝယ် သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗဒ္ဓ် 'သမုဒါယုပစာ, အတင်ရှဉ့်နည်း' အခြံရသည်။ အဋ္ဌကထာဖွင့်ပုံကိုသာ သေချာစွာ ကြည့်ပါ။ သဘောကြပါလိမ့်မည်၊ 'ပုရိမိကာယ ဥပဂတာ'ထောက်ရင်လဲ 'ဝဿံဝုတ္ထ'၌

'သမုဒါယူပစာ, အထင်ရှင်ဦးနည်း'ပင် ရသည်။ သို့သော် တင်ပုံခြင်းစတာ့ မတူတက်။]

၉။ ။[၌၊ ၁။ ၂၄၈။]

၁၀။ ။**နေတ္တိနည်း**

'မနုံဿာ'၏ အရဖြစ်သော လောကီခန္ဓာ ၅-ပါးသည်'ပဥ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ'ဟူသော ပါဠိနှင့်အညီ ဒုက္ခသစ္စာ မည်၏။ 'တဿ မူလကာရဏာဘာဝေန ပုရိမနိပ္ဖန္နာ တဏှာ သမုဒယသစ္စံ''ဟူသော ပါဠိနှင့် အညီ ထိုခန္ဓာ ၅-ပါး၏ အကြောင်းရင်း၏ အဖြစ်ဖြင့် ရှေးဘဝ၌ ဖြစ်ပြီး သော တဏှာသည် သမုဒယသစ္စာ မည်၏။ 'ဥဘိန္နမပ္ပဝတ္တိ နိရောဓသစ္စံ'' ဟူသော ပါဠိနှင့်အညီ ဒုက္ခ, သမုဒယ ၂-ပါးတို့၏ မဖြစ်ရာဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်သည် နိရောဓသစ္စာ မည်၏။ 'နိရောဓပဇာနနပဋိပဒါ မဂ္ဂသစ္စံ'' ဟူသော ပါဠိနှင့်အညီ နိဗ္ဗာန်ကို သိကြောင်းဖြစ်သော အကျင့်သည် မဂ္ဂသစ္စာ မည်၏။ ဤသို့ သစ္စာ ၄-ပါးကို ဟောသတည်း။ ထို၄-ပါးတို့တွင် သမုဒယသည် အဿဝဒ မည်၏။ ဒုက္ခသည် အာဒီနဝ မည်၏။ နိရောဓ, မဂ္ဂ ၂-ပါးသည် နိဿရဏ မည်၏။ ဣဒါနိ ဖလပဋ္ဌကသည် ဖလမည်၏။ ဝါ-သုဏန္ဒပုဂ္ဂုလ်၏ သုတမယဉာဏ်, အတ္ထဝေဒ, ဓမ္မဝေဒစသော ပစ္စုပ္ပန် အကျိုး, ဘဝသမ္ပတ္တိစသော သံသရာအကျိုးသည် ဖလမည်၏။ အတီတဟေတဝေါပဋ္ဌ, ဣဒါနိ ဟေတုပဋ္ဌကသည် ဥပါယ မည်၏။ ဝါ-ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ဖလကိုရရခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ယောနိသောမနသိကာရ, သဒ္ဓမ္မဿဝန, စတုစက္ကသမ္ပတ္တိစသော အဝကြောင်းသည် ဥပါယ မည်၏။ 'ခန္ဓာဟူသော လောကသည် အနိစ္စစသည်ဖြင့် မပြတ်, နှိပ်စက်၏။ထို့ကြောင့် ခန္ဓာဟူသော လောက၌ ငြီးငွေ့သဖြင့် ဒါနမယစသည်ကို ပြုကြလပ်သော်'ဟု မတိုက်တွန်းသော်လည်း တိုက်တွန်းသကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်းသည် အာဏာတ္တိ မည်၏။ ဝါ-'လူတို့ ကဲ့ရဲ့ကုန်ရကား အရှင်ဓနိယကဲ့သို့ မပြုကြလေနှင့်'ဟု မတိုက်တွန်းသော်လည်း တိုက်တွန်းသကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်းသည် အာဏာတ္တိ မည်၏။ ဤသို့လျှင် 'မနုဿာ' ဟူသော ဒေသနာတော်သည် သစ္စာ ၄-ပါးကို ဟော၏။ ထိုသစ္စာ ၄-ပါးကို ဟောသော ဒေသနာ၌ အဿာဒစသည်ကို ဖွင့်ပြခြင်းသည် 'ဒေသနာဟာရ' မည်၏-ဟူလိုသော်။

ဒေသနာဟာရထုတ်နည်း ၂-မျိုး။ ။ဒေသနာဟာရထုတ်နည်းသည် (၁)သစ္စာ ၄-ပါးကို ထုတ်ပြီးမှ အဿာဒစသည်ကို ထုတ်ပြသနည်း, (၂) အဿာဒစသည်ကို ထုတ်ပြီးမှ သစ္စာ ၄-ပါးကို ထုတ်ပြသနည်း အားဖြင့် ၂-နည်းရှိသည်။ ထိုတွင် ဗာဟာ၂တ္ထု၏အရ ရည်ထုတ်သော် (၁)နံပါတ်နည်း, အနုတ္တ၏ အရ ရည်ထုတ်သော် (၂)နံပါတ်နည်း ထုတ်ရသည်။ ဥပမာ 'ဥဇ္ဈာယန္တိ'၌ ဗာဟာ၂တ္ထု၏ အရ ရည်ထုတ်သော် (၁)နံပါတ်နည်း, အနုတ္တ၏ အရ ရည်ထုတ်သော် (၂)နံပါတ်နည်း ထုတ်ရသည်။ ဤ၌ 'မံနုဿာ'၏ အရသည် 'ဥဇ္ဈာယန္တိ'၌ ဗာဟာ၂တ္ထ (ဝိဘတ်)၏ အရနှင့် အရတူဖြစ်၍ (၁)နံပါတ်နည်း ထုတ်သည်။]

၁၃၂၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိဝါကျတို့တွင် (၂)အမှတ်ဝါကျကို အာကာရဒုံ၍ ကြွင်းသော ဝါကျတို့ကို ပါဠာနုံသာရီအားဖြင့် အနက်ယောဇနာပါ။

၁။ ။တတြ သုဒံ သာရိပုတ္တ ဘိံသနကဿ ဝနသဏ္ဍဿ ဘိံသနက တသ္မိံ ဟောတိ။

၂။ ။ဒ်ညတရော ဘိက္ခု အညတရံ ဘိက္ခုံ တေဒေဝါစ 'အာဝုသော အတြဒ္ဓိတာ ဗန္ဓာဟိ'တိ။

၃။ ။အာရာဓနီယော ခေါ အာဝုသော ဓမ္မော သမ္မာ ပယုတ္တော နာတိ။

၄။ ။ယာ တာ ဣတ္ထိယော ဆိန္နိကာ ဧတ္တိကာ အဟိရိကာယော တာ အာယသ္မာတာ ဥဒါယိနာ သဒ္ဓိံ ဥဟသန္တိပိ ဥလ္လပန္တိပိ ဥပ္ပဏ္ဍေန္တိပိ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာဝါကျတို့တွင် (၈)အမှတ်ဝါကျကို ဝါကျအပြန်အလှန် ညီး, ကြွင်းသော ၈ါကျတို့ကို ပါဠာနုံသာရီနည်းအားဖြင့် အနက် ယောဇနာပါ။

၅။ ။ထေရီ ပန အနာဂတ္တော အတ္တနော သမဏသညံ် ပစ္စုပဋ္ဌပေဘ္ဝာ အသာဒိယန္တီ နိသီဒိ အသဒ္ဓမ္မာဓိပ္ပါယေန ပဏာမဋ္ဌာ အဂ်ိကဒ္ဓနိသိလာထမ္ဘ ခဒိရသာရခါဏုကဉ္စာ ဝိယ။

၆။ ။ဥပရိ မဏ္ဍပသဒိသံ ပဒရစ္ဆဒ်ံ, သဗ္ဗပလိဂုဏ္ဍိမံ ဝါ ဆာဒေတ္ဝာ ကတံ ဝယ္ဟံ။

၇။ ။ကုမီနမုခံ ဝိဝရိတ္ဝာ ဝါ ပစ္ဆာပုဋ္ဌကံ် မုဋ္ဌိတ္ဝာ ဝါ ပဿေန ဆိဒ္ဒံ် ကတ္ဝာ ဝါ ကုမီနတော မစ္ဆေ ပေါထေတ္ဝာ ပလာပေန္တသ္သ ပါဏ္ဍိကံ်။

၈။ ။ဒဟရော ယုဝါတိ စေတ္ထ ဒဟရဝစနေန ပဌမယောဗ္ဗနဘာဝံ ဒဿေတိ။ ပဌမယောဗ္ဗနေ ဟိ သဉ္ဇာ ဝိသေသေန မဏ္ဍနကဇာတိကာ ဟောန္တိ။

၉။ ။ဥမ္မိလနနိမိလနဝသေန ပန နကာရေတဗ္ဗော။ သဟသာ ဥပနိဇ္ဈာယိတ္ဝာ ပုန ပဋိသင်္ခါယ သံဝရေ တိဋ္ဌတော အနာပတ္တိ။

၁၀။ ။ဝိရဠ္ဍသာစသ္သ ပန ရုက္ခသ္သ အာတပေန ဖုဋ္ဌောကာသေ ဌပိတံ နိသဇ္ဇိယဒမဝ ဟောတိ။

၁၃၂၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါဌိဂဏ္ဌိပဒ၊ အဋ္ဌကထာ အဟုဒ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၉။ ပါ၊ သျှ။ ၄၇]

၂။ ။**အာကာရဝဏ္ဏ အနက်ယောဇနာ**

အညဘဒရာ၊ အမှတ်မရှိဒေသာ။ ဘိက္ခု၊ ရဟန်းသည်။ အညတရံ၊ အမှတ်မရှိဒေသာ၊ ဘိက္ခုံ၊ ရဟန်းကို၊ အာဝုဒေသာ၊ ငါ့ရှင်။ အတြ၊ ဤအနုပ်၌။ ဥဒေဘာ၊ ရပ်လျက်၊ ဗန္ဓနာဟိ၊ ချည်လေ့။ ဣဘိ၊ ဤသို့။ တေံ ဝစနံ၊ ဤစကားကို။ အဝေါစ၊ ဆို၏။ [ပါ၊ ၁၁၄၊ ပါ၊ သျှ။ ၁၀၃။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၄၃။ ပါ၊ သျှ။ ၂၁၃]

၄။ ။[ပါ။ ၁၀၇။ ပါ၊ သျှ။ ၂၄၂]

၅။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၁၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ။ သစ်၊ ၃။ ၂၅၁။]

၆။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၉၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၄၇၁။ ဋ္ဌ။ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၄၁၈။]

၇။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၆၀၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၅၄၄။]

၈။ **။ဝါကျအပြန်အလှန် အနက်ယောဇနာ**

စ၊ ဆက်၍ ဆိုဦးအံ့။ ဒဟရော ယုဝါတိ၊ 'ဒဟရော ယုဝါ' ဟူကုန် ၏သော။ ဧတ္ထ၊ ဧတေသု ဝစနေသု၊ ဤသဒ္ဒါတို့တွင်။ ဒဟရေဝစနေန့၊ 'ဒဟရ' ဟူသော သဒ္ဒါဖြင့်။ ပဌမယောဗ္ဗနဘာဝံ၊ ပဌမအရွယ်၏အဖြစ်ကို။ ဒဿေတိ၊ ပြတော်မူ၏။ တံဝစနံ၊ ဆိုအပ်ပြီး၏သော ထိုဝါစကားသည်။ ဣမိနာ ဝစနေန၊ ဤသို့ဆိုအပ်လတ္တံ့၏သော ဒဋ္ဌဗ္ဗကရဏာယုတ္တိဝစနဖြင့်။ ဟိ-သစ္စံ၊ မှန်၏။ (တနည်း) ဟိ-ယုတ္တံ၊ သင့်မြတ်၏။ကသ္မာ၊ အဘယ့်ကြောင့်။ တံ ဝစနံ၊ ဆိုအပ်ပြီး၏သော ထိုဝါစကားသည်။ ဣမိနာ ဝစနေန၊ ဤဆိုအပ်လတ္တံ့၏သော ဒဋ္ဌဗ္ဗကရဏာယုတ္တိဝစနဖြင့်။ ဟိ-သစ္စံ၊ မှန်သနည်း။ (တနည်း) ဟိ-ယုတ္တံ၊ သင့်မြတ်သနည်း။ ဟိ-ယသ္မာ၊ အကြောင်းကြောင့်။ ပဌမယောဗ္ဗန္နေ၊ ပဌမအရွယ်၌။ သတ္တာ၊ သတ္တဝါတို့သည်။ ဝိသေသန၊ အထူးသဖြင့်။ မဏ္ဍနကဇာတိကာ၊ တန်ဆာဆင်ခြင်းသဘောရှိကုန်သည်။ ဟောန္တိ။ ဖြစ်ကုန်၏။ တသ္မာ၊ ထိုသို့ပဌမအရွယ်၌ သတ္တဝါတို့သည် အထူးသဖြင့် တန်ဆာဆင်ခြင်းသဘော ရှိကုန်သည်တို့၏အဖြစ်ကြောင့်။ တံ ဝစနံ၊ ဆိုအပ်ပြီး၏သော ထိုဝါစကားသည်။ ဣမိနာ ဝစနေန၊ ဤဆိုအပ်လတ္တံ့၏သော ဒဋ္ဌဗ္ဗကရဏာယုတ္တိဝစနဖြင့်။ ဟိ-သစ္စံ၊ မှန်သတည်း။ (တနည်း) ဟိ-ယုတ္တံ၊ သင့်မြတ်သတည်း၊ [ဋ္ဌ၊ ၂၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၁၃၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၄။ ၁၆။]

၁၃၂၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂)မေးခွန်း

(က) ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထဟိ ယထာရဟံ အနုသာသ တိတိ သတ္ထာ။
(ခ) ဆပိစ သတ္ထာ ဝိယာတိ သတ္ထာ၊.
(ဂ) ဘဂဝါ သတ္ထဝါဟော။
(ဃ) ယထာ သတ္ထဝါဟော သတ္ထေ ကန္တာရံ တာရေတိ၊ စောရကန္တာရံ တာရေတိ၊ ဝါဠကန္တာရံ တာရေတိ၊ ဒုဿိက္ခကန္တာရံ တာရေတိ၊ နိရုဒကကန္တာရံ တာရေတိ ဥတ္တာရေတိ နိတ္တာရေတိ ပတာရေတိ ဧဝမေဝ ဘဂဝါ သတ္ထာ သတ္ထဝါဟော (သတ္ထေ, သတ္တေ) ကန္တာရံ တာရေတိ ဇာတိကန္တာရံ တာရေတိ။

၁။ ။'ဥတ္တာရေတိ' စသော ၃-ပါးသော ပုဒ်တို့၌ ဥပသဂ္ဂတ္ထများ ကဲ့ပြုးစေလျက် (ဃ)အမှတ်ဝါကျကိုသာ အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဃ) အမှတ်ဝါကျကို ဌပနာ, ပုစ္ဆာ, အာဘောဂတို့ဖြင့် ကျမ်းတက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(ခ) (ဂ) (ဃ) အမှတ်ဝါကျတို့ကို အကြောင်းနှင့် တကွ ဝါကျအမည်ပေးပြီးလျှင် (ဂ)အမှတ်ဝါကျကိုသာ စာစပ်ခဲ့ပါ။

၄။ ။(ခ) အမှတ်ဝါကျပါ'သတ္ထာ'ဟူသော ပုဒ်ကို အစိတ်,အပေါင်း ဝိဂြိုဟ်ဆိုပြီးလျှင် အပေါင်းဝိဂြိုဟ်ကိုသာ ဉာဿနည်းအရ ကောက်ခဲ့ပါ။

၅။ ။(က) အမှတ်ဝါကျလာ 'သမ္မာယိက' ပုဒ်တွင် 'သမ္မာယ' ဟူသော ပုဒ်တစိတ်၌ ရထိုက်သော ဓာတ်, ပစ္စည်း, လိင်, ဝိဘတ်, ကြိယာ, ကာရကတို့ကို ဖော်ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။(က)အမှတ်ဝါကျကိုသာ ပြည့်ပြည့်စုံစုံ အာဘော်, သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။(ဃ)အမှတ်ဥပမေယျတွင် ဖေါ်ပြသည့် 'သတ္ထေ, သတ္ထေ'ဟု ပါဠိနှစ်မျိုးရှိရာ မည်သည့်ပါဠိသင့်ကြောင်းကို သဘာဝယုတ္တိ, အာဂမယုတ္တိတို့ဖြင့် နှိုင်းညှိဖြေဆိုခဲ့ပါ။

၈။ ။(ဂ)အမှတ်ဝါကျလာ 'ဘဂဝါ' ၌ နည်းပေါင်းမည်မျှ ပါဝင်သည်ကို 'ဘဂေသုဝန္တဂမနော' ဟူသော အဋ္ဌကထာဖွင့်နှင့် အညီ အပြည့်အစုံ ဖေါ်ပြပြီးလျှင် 'စောရကန္တာရ' ၌ 'ကန္တာရ' ပုဒ်ဝယ်ရထိုက်သော ဥပစာကိုလည်း တင်ပြခဲ့ပါ။

၉။ ။အောက်ပါ မြန်မာဝါကျကို ပါဠိစုဏ္ဏိယဝါကျ စီကုံးခဲ့ပါ။
ထိုဖားကို တယောက်သော နွားကျောင်းသားသည် ဒုတ်ကို ထောက်၍ ရပ်လေသော် ထိုဖား၏ ဦးခေါင်း၌ ဖိနှိပ်၍ ရပ်တည်မိပြီ။

၁၀။ ။(က)အမှတ်ဝါကျလာ 'သတ္ထာ' ဟူသော ပုဒ်၌ ဓာတ္ဝတ္ထအရ ကောက်ယူ၍ ဓာတောတရဏဟာရ တိတိကျကျ ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၂၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတနိုး
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။['ဋ္ဌ၊ သ္မ၊ သစ်' အတိုင်း သမ္မန်။ ။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၃။ ဋ္ဌ၊ သ္မ၊ ၁။ ၃၂၄။ ဋ္ဌ၊ သ္မ။ သစ်။ ၂၊ ၁၂၃။]

၂။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျ ကျမ်းတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (ခ)(ဂ)မှတ်ဝါကျတို့ဖြင့် 'မြတ်စွာဘုရားသည် ကုန်သည်မှူးနှင့်တူ၏' ဟု ဆိုတော်မူ၏။ (ဋ္ဌပနာ)။ အဘယ်သို့ တူပါသနည်း (ပုစ္ဆာ)။ တူပုံကိုလည်း ပြဆိုသင့်သည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဃ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်၊

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။ကုန်သည်မှူးသည် ကုန်သည်တို့ကို စောရကန္တာရစသည်ကို လွန်မြောက်စေသကဲ့သို့ မြတ်စွာဘုရားသည် သတ္တဝါတို့ကို ဇာတိကန္တာရကို လွန်မြောက်စေတော်မူသောအားဖြင့် တူ၏ - ဟူလို။

[ဌပနာထားပုံ။ ။'သော ဝိယ ဘဂဝါတိ အာဟ 'သတ္ထာ ဝိယာတိ သတ္ထာ၊ ဘဂဝါ သတ္ထဝါဟော' တိ (သာရတ္ထ။ ဋ။ ၂၉၂)' ကို ကြည့်ပြီး (ခ)(ဂ) ၂-ဝါကျကို ဌပနာ ထားသည်။ ဝိတ္ထာရဝါကျကို အဓိပ္ပါယ်တက်ရုံ့ 'ကထံ' ဖြင့် ပုစ္ဆာတက်ရသည်။ အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရုံ့ဆိုလိုရင်းကို ငုံမိပါစေလျက် ချုံးနိုင်သ၍ ချုံးပြန်ပါ။ ဝါကျတက်တက်ပုံကို ၁၃၁၇-ခုနှစ် အဖြေကို နည်းမှီးတက်လေ။ မခဲပြီ။]

၃။ ။(ခ) (ဂ) (ဃ) မှတ်ဝါကျတို့၏ အကြောင်းနှင့် တကွ အမည်

(ခ)မှတ်ဝါကြသည် 'သတ္ထာ' ပုဒ်၏ 'မုချတ္ထ' မှတပါး 'ရူပကတ္ထ'ဟု ဆိုအပ်သော, (ဝါ) ကတ္တုသာဓနမှတပါး ဥပမာတဒ္ဓိတ်ဟုဆိုအပ်သော အဖိုတပါးကို ပြသောကြောင့် 'ပက္ခန္တရဝါကျ' ဖြစ်ပါဘည်။

(ဂ)မှတ်ဝါသည် အထူးကို ပြီးသောကြောင့် 'ဝိသေသဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ ('ဆက်ဆံမျှားလှ၊ သာမည၊ ထုတ်ပြ ဝိသေသ' နှင့်ညီသည်။) (တနည်း)'ဝစနတ္ထ' မှတပါး 'သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတ္ထ' ဟုဆိုအပ်သော အဖိုတပါးကို ပြီသောကြောင့် 'ပက္ခန္တရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ ('ဝါကျာရမ္ဘ' လည်း ဟူကြ၏။)။

(ဃ) မှတ်ဝါကျသည် (ခ) (ဂ) မှတ်ဝါကျတို့ကို ခဲ့ပြီသောကြောင့် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ ('တပ္ပါကဋိကရဏ' လည်း ဟူကြ၏။)

[ဝိသေသဝါကျ ဖြစ်ပုံ။ ။'ဆက်ဆံမျှားလှ၊ သာမည ထုတ်ပြ ဝိသေသ' နှင့် အညီ (ခ)မှတ်ဝါကျသည် ကုန်သည်မှူးနှင့်တူသော ဟိတောပဒေသစသည့် အစွမ်းဖြင့် စောင့်ရှောက်တတ်သော ဥုးစီးနာယကမှန်သမျှနှင့် ဆက်ဆံနေ၍ သာမညဖြစ်သောကြောင့် (ဂ)မှတ်ဝါကျဖြင့် သာမညမှ မြတ်စွာဘုရားဟူသော အထူးကို ပြုရသည်။ သို့အတွက် 'ဝိသေသဝါကျ' ဖြစ်ရသည်။

ဝါကျာရမ္ဘ မကောင်း။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျကို'ဝါကျာရမ္ဘဝါကျ'လည်း ခဲ့ကြသည်။ မကောင်းလှပါ၊ အကြောင်း ဆိုခဲ့ပြီ။

တပ္ပါကဋိကရဏ မကောင်း။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျကို'တပ္ပါကဋိကရဏဝါကျ' လည်း ခဲ့ကြသည်၊ ဘာကြောင့်နည်း? ဥပမာဖြင့် ခဲ့သောကြောင့်တဲ့။ မှန်၏-အကြောင်း, အချင် အရာ, သရုပ်တို့ဖြင့် ခဲ့ရုံ့ 'ဝိတ္ထာရ'၊ ဥပမာဖြင့် ခဲ့ရုံ့'တပ္ပါကဋိကရဏ'ခဲ့ရသည်။ သို့သော် ဤ့ ဥပမာဖြင့်ခဲ့သည်ဟု ထင်ရသော်လည်း တကယ်တော့ ဥပမာဖြင့် ခဲ့ခြင်းမဟုတ်ပါ။ ဘာကြောင့်

နည်း? 'သခေ်ပဝါကျ' ကိုက ဥပမာပါပြီး ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ အမှန်မှာ-ယင်းသခေ်ပဝါကျ၌ တူပုံ ငုတ်နေ၍ **အာကာရ** (တူပုံအခြင်းအရာ)ဖြင့် ကျမ်းဆရာခဲ့ပြခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ ဤသို့ **အာကာရ**ခဲ့သာ ဖြစ်သောကြောင့် 'တပ္ပါကဋိကရဏ' မကောင်းပါ။]

(၇) **မှတ်ဝါကျ စာစပ်** ။ ။'သတ္ထဝါဟော'ကား 'သော'ဟူ၍ **အနက်ပေးအပ်**သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် 'ဘဂဝါ'၌ တူလျာဓိကရဏဝိသေသနံ၊ 'ဘဂဝါ'ကား တူလျာဓိကရဏဝိသေသျ။

'ဘဂဝါ'ကား 'ကို' ဟူ၍ **အနက်ပေးအပ်**သည်၏ အဖြင့်ကြောင့် 'လဗ္ဘတိ'ဟူသော ပါဌသေသ၌ ကံ၊ (ဝါ) 'လဘ့' ဓာတ်,'တေ'ဝိဘတ်ဟူဆိုအပ်သော အာချာတ်ကြိယာဝါစကသည် ဟောအပ်သော ဝုတ္တကံ၊ 'လဗ္ဘတိ'ကား ကံ၏ ကြိယာ၊ (ဝါ) ထိုကံကို ဟောသော အာချာတ်ကြိယာဝါယာဝါစကတည်း။

မှတ်ချက်။ ။'လဗ္ဘတိ'ထည့် သမ္ဗန်သော နိဿသစ်၊ ဂဏ္ဌိသစ်တို့နှင့် အညီတည်း။

၄။ ။**ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက်**

အစိတ်ဝိဂ္ဂဟ။ ။**အရန္တိ** ပဝတ္တန္တိ**နေနာတိ** အတ္ထော(ဥစ္စာရ)(မောဂ်၊ ၇။ ဂဂ)။ သဟ အတ္ထေန ဝတ္တတီတိ သတ္ထော (ကုန်သည်**အပေါင်း**ရ)(သာရတ္ထ)။ သတ္ထော ဇေဿ အတ္ထီတိ သတ္ထာ(ကုန်သည်မှူးရ)(သာရတ္ထ)။

အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ။ ။သတ္ထာ ဝိယာတိ သတ္ထာ။ ။ယော ဘဂဝါ၊ **အကြင်**မြတ်စွာဘုရား**သည်**။ သတ္ထာဝိယ၊ ကုန်သည်မှူးကဲ့သို့။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏၊ ဣတိ တသ္မာ၊ ထို့သို့ ကုန်သည်မှူးကဲ့သို့ ဖြစ်တော်မူသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။သော ဘဂဝါ၊ ထိုမြတ်စွာဘုရား**သည်**။ သတ္ထာ၊ သတ္ထာမည်တော်မူ၏။

'သတ္ထာဝိယာတိ' ကား ဥပမာတဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်၊ 'သတ္ထာ'ကား ဥပမာတဒ္ဓိတ်ပုဒ်။ 'သတ္ထ' ပုဒ်, 'ဝိယ' ပုဒ်၊ 'က'(မောဂ္ဂလာန်**အလို**'အ')ပစ္စည်း။ ဤ'သတ္ထာ'ဟူသော ဥပမာတဒ္ဓိတ်၌ 'သတ္ထ'ဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၏ အရကား ကုန်သည်မှူးသည် မုချအာဝေါဖြင့် ရ၏။ ထိုကုန်သည်မှူး၏ မြတ်စွာဘုရားနှင့် သဒိသ သဒိသိ, ဥပမာန ဥပမေယျအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော သမ္ဗန်သည် ဌာနူပစာအာဝေါဖြင့် ရ၏။ 'က' ပစ္စည်း၏ **အ**ရကား ထိုမုချ, ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော မြတ်စွာသူရား ရ၏။

၀၀

၅။ ။ဓာတ္ဌာဒေဝဘာဂ

'သမ္မရာယ' ကား 'သံ' ပုဗ္ဗ, 'ပရာ' ပုဗ္ဗ 'ဣ' ဓာတ်, (တနည်း) 'ဧ' ဓာတ်, (တနည်း) 'အယ' ဓာတ်, 'ဏ' ပစ္စည်း (တနည်း) 'အ' ပစ္စည်း, ပုလ္လိင်, သတ္တမီ ဧကဝုစ် 'သ္မိ' ဝိဘတ်, ဂမနကြိယာ, ဩကာသကာရက ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(က)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္မရာယိကပရမတ္ထဟိ ယထာရဟံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'အနုသာသတိ'၌ 'ဆုံးမဟူသည် မျက်မှောက် ပစ္စုပ္ပန် အတ္တဘောဌ်ယှဉ်သော အကျိုး, တမလွန်၌ ယှဉ်သော အကျိုး, မြတ်သော နိဗ္ဗာန်ဟူဆိုအပ်သော အကျိုးတို့ဖြင့် ထိုက်သင့်သည်အား လျော်စွာ ဆုံးမတော်မူသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'အနုသာသတိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'သတ္ထာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာတပ္ပဋိပုဒ်၌ 'သာသ' ဓာတ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယဓာထုပဒသံဝဏ္ဏနာ။ 'ရတ္တို' ပစ္စည်း၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယပဒသံဝဏ္ဏနာ၊ 'သဲသ' ဓာတ်၏ အနုသာသန (အနုသိဋ္ဌိ) အနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယ ဓာတ္ထတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ရတ္တို' ပစ္စည်း၏ ကတ္တားအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'သာသတိတိ သတ္ထာ'ဟု ကတ္တုသာဓနဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။ပါဠ်၌ အဆုံးအဖြတ်

မြတ်စွာဘုရားသည် ဇာတိကန္တာရစသည်ကို ကူးမြောက်စေတော်မူရာ၌ (ကုန်သည်တို့ကိုသာ ကူးမြောက်ဒေတော်မူသည် မဟုတ်) ဝေနေယျသတ္တဝါတွေကို ကူးမြောက်စေတော်မူသောကြောင့်ရင်း (သဘာဝယုတ္တိ), 'သတ္တိတိ ဝေနေယျသတ္တော'ဟု (သာရတ္ထဆရာ) ဖွင့်ဆိုသောကြောင့်ရင်း (အာဂမယုတ္တိ) 'သတ္တော' ဟူ၍သာ ပါဠ်သာ သင့်ပါသည်။

၈။ ။နည်း,ဥပစာ
'ဘဂဝါ'၌ 'ဘဂဝန္တိဂမန'ဟူ၍ ဆိုအပ်လျက် 'ဘဝ' သဒ္ဒါမှ 'ဝ' အက္ခရာ, 'ဝန္တ်' သဒ္ဒါမှ 'န္တ်' အက္ခရာ, 'ဂမန' သဒ္ဒါမှ 'မ' အက္ခရာ, 'နှ' အက္ခရာတို့ကို ချေခြင်း 'ဝဏ္ဏလောပနိရုတ္တိနည်း', 'ဝ' အက္ခရာကို နောက် 'ဂ'အက္ခရာကို ရှေ့အား၊ဖြင့် ပြန်ခြင်း 'ဝဏ္ဏဝိပရိယာယနိရုတ္တိနည်း', 'ဝ'၏ အစိတ် 'အ' အက္ခရာသည် 'အာ' အက္ခရာအား၊ဖြင့် ဖေါက်ပြန် ('အ' ကို 'အာ' ဒီဃ[illegible]) ခြင်း 'ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်း'များ ပါဝင်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။သီလက္ခန်ဒီကာသစ်၌ 'ဝ'၏ အစိတ် 'အ'ကို အာဒီဃ ပြုပြီးမှ 'ဂ'နှင့် 'ဝါ'ကို ရှေ့နောက်ပြန်သည်။

'စောရကန္တာရံ'၌ 'ကန္တာရ' သဒ္ဒါသည် အတူဖြစ်သော နိရုဒကကန္တာရ၏ 'ကန္တာရ'ဟူသော အမည်ကို အတူရှိသော စောရကန္တာရ၌ တင်စား၍ အတူရှိသော စောရကန္တာရကို 'ကန္တာရ'ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'သဒိသူပစာ' မည်၏။

၆။ ။[၌၊ ၁။ ၉၄။]

၁၀။ ။နေတ်တိနည်း
'သတ္ထာ'ဟူသော ပုဒ်၌ 'သာသ'ဓာတ်၏ အရဖြစ်သော ဒေသနာညာဏ်ပြဓာန်းသော မဟာကြိယာညာဏသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့တွင် မဟာကြိယာညာဏသမ္ပယုတ်စိတ် ၄-ခုသည် မနောဝိညာဏဓာတ် မည်၏။ စေတသိက်ပဉ္စတိံသသည် ဓမ္မဓာတ် မည်၏။ကျွှဲသို့ ဓာတ်အား၊ဖြင့် သွင်းခြင်းသည် 'ဓာတောတရဏဟာရ' မည်၏-ဟူလို၏သော်။

၁၃၂၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။ဇာဂုဆ္ဆိ ဘဝံ ဂေါတမော တိ။အဿ ခွဿ ဗြာဟ္မဏ ပရိယာယော၊ ယေန မံ ပရိယာယေန သမ္မာ ဝဒမာနော ဝဒေယျ 'ဇာဂုဆ္ဆိ သမဏော ဂေါတမော'တိ။

၈။ ။နည်း,ဥပစာ
'ဘဂဝါ'၌ 'ဘဂဝန္တံဂမန'ဟူ၍ ဆိုအပ်လျက် 'ဘဝ' သဒ္ဒါမှ 'ဝ' အက္ခရာ, 'ဝန္တံ' သဒ္ဒါမှ 'န္တံ' အက္ခရာ, 'ဂမန' သဒ္ဒါမှ 'မ' အက္ခရာ, 'နှ' အက္ခရာတို့ကို ချေခြင်း 'ဝဏ္ဏလောပနိရုတ္တိနည်း', 'ဝ' အက္ခရာကို နောက် 'ဂ'အက္ခရာကို ရှေအား၊ဖြင့် ပြန်ခြင်း'ဝဏ္ဏဝိပရိယာယနိရုတ္တိနည်း', 'ဝ'၏ အစိတ် 'အ' အက္ခရာသည် 'အာ' အက္ခရာအား၊ဖြင့် ဖေါက်ပြန် ('အ' ကို 'အာ' ဒီဃမှု) ခြင်း 'ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်း'များ ပါဝင်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။သီလက္ခန်ဋီကာသစ်၌ 'ဝ'၏ အစိတ် 'အ'ကို အာဒီဃ ပြုပြီးမှ 'ဂ'နှင့် 'ဝါ'ကို ရှေနောက်ပြန်သည်။

'စေဝရကန္တဲဝရံ'၌ 'ကန္တိဝရ' သဒ္ဒါသည် အတူဖြစ်သော နိရုဒကကန္တိဝရ၏ 'ကန္တိဝရ'ဟူသော အမည်ကို အတူရှိသော စေဝရကန္တိဝရ၌ တင်စား၍ အတူရှိသော စေဝရကန္တိဝရကို 'ကန္တိရ'ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'သဒိသူပစာ' မည်၏။

၆။ ။[၌၊ ၁။ ၉၄။]

၁၀။ ။နေတ္တိနည်း
'သတ္ထာ'ဟူသော ပုဒ်၌ 'သာသ'ဓာတ်၏ အရဖြစ်သော ဒေသနာညာဏ်ပြဓာန်းသော မဟာကြိယာညာဏသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့တွင် မဟာကြိယာညာဏသမ္ပယုတ်စိတ် ၄-ခုသည် မနောဝိညာဏဓာတ် မည်၏။ စေတသိက်ပဉ္စတိံသသည် ဓမ္မဓာတ် မည်၏။ ကျိသို့ ဓာတ်အား၊ဖြင့် သွင်းခြင်းသည် 'ဓာတောတရဏဟာရ' မည်၏-ဟူလိုသော်။

၁၃၂၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။ဇေဂုစ္ဆီ ဘဝံ ဂေါတမော တိ။ အတ္ထိ ခေါ သြာဟ္မဏ ပရိယာယော၊ ယေန မံ ပရိယာယေန သမဏာ ဝဒမာနော ဝဒေယျ 'ဇေဂုစ္ဆီ သမဏော ဂေါတမော'တိ။

၁၃၂၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၃။ ပါ။ သျှ။ ၁၈။]

၂။ ။[ပါ။ ၂၃။ ပါ။ သျှ။ ၇၇။]

၃။ ။[ပါ။ ၂၇။ ပါ။ သျှ။ ၈၉။]

၄။ [ပါ။ ၁၀ ၄။ ပါ။ သျှ။ ၁၈၃။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၁။ ၉၃။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၁။ ၃၂၁။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၂။ ၁၀၈။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၁။ ၁၃၂။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၁။ ၄၆၈။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၂။ ၃၉၆။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁။ ၁၅၀။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၂။ ၄၇။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၂။ ၅၀၅။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၁။ ၂၀၃။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၂။ ၂၁၅။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၃။ ၁၃၄။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၁။ ၂၅၈။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၂။ ၃၇၄။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၃။ ၂၂၀။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၁။ ၂၈၀။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၂။ ၄၄၁။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၃။ ၂၈၆။]

၁၃၂၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) အာဠိဉ္ဇာပေသိတိ ပဒေတ္ထော သိ၊

(ခ) ပဝတ္တာနာပိ ဟိ ကာယဝိညတ္တိ စေဝပနတော ဝိညာပနာတိ ငစတ္တိ။

(ဂ) တိက္ခတ္တုံ အာဘိဝိညာပနဉ္စေသ ဂဗ္ဘသဏ္ဌာနသန္နိဋ္ဌာနတ္ထမကာသိဘိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

(ဃ) သာ တေန ဂဗ္ဘံ ဂဏှိတိ သာ စ တေနေဝ အတ္တာစာရေန ဂဗ္ဘံ ဂဏှိ၊ နာ အညထာ။

၁။ ။(ခ)(ဃ)အမှတ်ပြု ဝါကျများကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဂ)အမှတ်ပြဝါကျသို့ ပညတ် သာဘောဂစောဒနာ တက် ခဲ့ပါ။

၃။ ။(က)(ခ)(ဂ)(ဃ) အမှတ်ပြဝါကျများ၏ အမည်တို့ကို ခဲခြား၍ပြပါ။

၄။ ။'ဂဗ္ဘ' ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂိဟ်ဆို၍ ညာသ်ကောက် ကောက်ခဲ့ပါ။ ('ဃ' အမှက်ဝါကျမှ။)

၅။ ။(ခ)အမှတ်ပြဝါကျကို ထောက်၍ 'အဘိညာပေသိ' ဟူသော ကြိယာဒ်၌ ဖြစ်သင့်သမျှ အနက်များနှင့် ဤအရာ၌ လိုအပ်သော အနက်ကို ရေးခဲ့ပါ။

၆။ ။'အညံ ပေတ္တိကံ အညံ ပိတာမဟန္တိ(ယံ ပန)တေ ပိတုစ ပိတာမဟာနဉ္စ သန္တကံ' ၌ အာဘောဂနှင့် သံဂဏ္ဍနာများကို ညွှန်ခဲ့ပါ(လက်သည်းကွင်းပါင်၌ ညွှန်ရန် မလို)။

၇။ ။'သေတဋ္ဌိကာ'ဟူ၍ရင်း, 'သေတဋ္ဌိကာ'ဟူ၍ရင်းပါဒ်နှစ်ထွေ ရှိရာ အဘယ်ပါဒ် မှန်သည်ဟု သဒ္ဒယုတ္တိ, အတ္ထယုတ္တိပြု၍ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။ (ဒုတိယကဏ္ဍမှ)

၈။ ။'ဂဗ္ဘသဏ္ဌာန' ၌ ဂဗ္ဘ၏ အရ အမိဝမ်းကို ယူသော် ဖြစ်သင့်သော ဥပစာနှင့် နည်းတို့ကို ညွှန်ပြပါ။

၉။ ။'ဘုဉ်းရှင်၏ ပဌမဗောဓိ၌ အနှစ်နှစ်ဆယ်တို့ပတ်လုံး ရဟန်း ဓတာ်တို့သည် စိတ်ကို နှစ်သက်ကျေနပ်စေကုန်ပြီ၊ ဤသို့သဘောရှိသော လွန်ကျူးမှုကို မပြုကြကုန်' ဟူသော မြန်မာကို စုဏ္ဏိယပါဠိ စီကုံးခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'ဂဒ္ဒ' ၏ အရ ဗီဇကဖြစ်လတ္တံ့ဖြစ်၍ အစဆုံးဖြစ်သော ဝိပါက်နာမကွန္ဓာ, ကဋတ္တာရုပ်ကို ယူ၍ အာယဘနောတရဏဟာရ ထုတ် ခဲ့ပါ။

၁၃၂၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အအဒ္ဒကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၄၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၄၇။]

၂။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ သာဘောဂစောဒနာတက်

အရှင်အဒ္ဒကထာဆရာ အရှင်ဥပါလိမထေရ်သည် 'တိက္ခတ္တုံ မေထုနံ ဓမ္မံ အဘိဝိညာပေသိ ဖြင့်' အရှင်သုဒိန်သည် ၃-ကြိမ်တိုင်အောင် မေထုန်အကျင့်ကို ဖြစ်စေပြီ' ဟု မိန့်တော်မူ၏ (ဌပနာ)။ အရှင်သုဒိန်သည် မေထုန်အကျင့်ဖြင့် အလိုမရှိသည် မဟုတ်ပါလော(အာဘောဂ)။ ယင်းသို့ အလိုမရှိပါဘဲလျက် အယ့်ယ်ကြောင့် ၃-ကြိမ်တိုင်အောင် မေထုန်အကျင့်ကို ဖြစ်စေပါသနည်း (ဓာဒနာ)။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို ဖယောဓနာတော်မူလိုသော အဒ္ဒကဆာဆရာသည် (ဂ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်၊

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။အရှင်သုဒိန်သည် မေထုန်အကျင့်ဖြင့် အလိုမရှိသော်သည်း ကိုယ်ဝန်တည်ခြင်း၌ ဆုံးဖြတ်လိုခြင်းကြောင့် ၃-ကြိမ်တိုင်အောင် (ကိုယ်ဝန်တည်မှု၌ စိတ်ချရအောင်, သေချာအောင်, နောက်တဖန် ထပ်မပြုရအောင် ၃-ခါတိတိ) မေထုန်အကျင့်ကို ဖြစ်စေ၏-ဟူလို၊

[မန္ဒစ်သက်ရာ ဌပနာ။ ။'တိက္ခတ္တုံ မေထုနံ ဓမ္မံ အဘိညာပေသိ' (၃-ကြိမ်တိုင်အောင် မေထုန်အကျင့်ကို ဖြစ်စေပြီ) ဟူသော စကား၌ စောဒကတို့ ဘဝင်မကျ မန္ဒစ်မျိုးရာသောကြောင့် (ဂ)မှတ်ဝါကျကို ကျမ်းဆရာ ရေးရကား 'မန္ဒစ်သက်ရာ ဌပနာ' နှင့် အညီ ယင်းစကားကို ဌပနာ ထားသည်။

'တုံ,ထ္ထံ' ၂-မျိုး ကျိုးပေး ကြောင်းသာ။ ။ဤဝါကျကို 'ကဿဝ' ဖြင့် သာရတ္ထဆရာ ကျမ်းတက်သည်။ ယင်း 'ကဿဝ' နှင့် (အမေးနှင့်

အဖြေ) ညီအောင်' ဂဇ္ဈသဏ္ဌာနသန္နိဋ္ဌာနတ္ထ'' ကို 'အဓြကြောင်း' ဟု ယူပါ။

ကျက်ဘွယ်။ ။'တုံ့ ထွံ့' နှစ်မျိုး၊ အကျိုးမြန်မာ၊ နက်ပေးရာ၊ အကြောင်းသာ မှတ်လေ။ (သမ္မန္ဓစိန္တိဝဂ္ဂဋီသစ်၊ ၂၃၀။)

'အဘယ်အကျိုးငှာ။ ပ။ နည်း' ဟု စောဒနာ၍ ကိုယ်ဝန်တည်ခြင်းဌာ ဆုံးဖြတ်ခြင်းအကျိုးငှာ။ ပ။ ဟူလို' ဟု အဓိပ္ပါယ်ပြန်ပြီး တက်ရင်လဲ့ မှန်သည်ပင်။ သို့သော် သာရတ္ထနှင့်တော့ မညီ။

အချို့စာမူတို့၌ 'ဂဇ္ဈသဏ္ဌာနသန္နိဋ္ဌာနံ' ဟု ရှိ၍ အချို့စာမူတို့၌ 'ဂဇ္ဈသဏ္ဌာနသန္နိဋ္ဌာနတ္ထ' ဟု ရှိသည်။ ဤအဖြေခဏာ ပုစ္ဆာမူရင်း အတိုင်း တင်ပြသည်။ ပုစ္ဆာ၌ (အထက် မဟုတ်၍) 'ပညတ်' ဟူသော စကားလုံး မလိုပါ။]

၃။ ။(က)(ခ)(ဂ)(ဃ) ဝါကျများ၏ အမည်

(က)မှတ်ဝါကျသည် 'ပက္ခန္တရဝါကျ', (ခ)မှတ်ဝါကျသည် 'ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ', (တနည်း) 'ဝိတ္ထာရဝါကျ', (ဂ)မှတ်ဝါကျသည် 'ဝါကျာရမ္ဘဝါကျ', (ဃ)မှတ်ဝါကျသည် 'ပက္ခန္တရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

ပုတ်ချက်။ ။(ခ)မှတ်ဂါကျ'ဝိတ္ထာရဝါကျ'လည်းသင့်သည်။အကြောင်း ခဲ့ပြီလို။ သာရတ္ထ၌ 'ကထံ' ဖြင့် ကျမ်းတတ်သည်ကိုလည်း ထောက်သည်။

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်

ဂဇ္ဈတိ အတ္ထဘာဝဘာဒဝန ပဝတ္တတိတို့ ဂဇ္ဇော(သာရတ္ထ)။

ယော ကလလာဒိအဝတ္ထဓမ္မပ္ပဗေန္ဓော၊ အကြင်ကလလရေကြည်စသော အခိုက်အတန့်ရှိသော ဓမ္မပုဗေန္ဓသည်။ အတ္ထဘာဝဘာဝဝန၊ အတ္ထဘော၏ အဖြစ်ဖြင့်။ ဂဇ္ဈဘိ ပဝတ္တတိ၊ ဖြစ်တတ်၏။ ဤတိ တသ္မာ၊ ထိုသို့ အဘ္ဘဘော၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်တတ်သော သတ္တိကြောင့်။ သော ကလလာဒိအဝတ္ထဓမ္မပုဗေန္ဓော၊ ထိုကလလရေကြည်စသော အခိုက်တန့်ရှိသော ဓမ္မပုဗေန္ဓသည်၊ ဂဇ္ဇော၊ ဂဇ္ဈမည်၏။

'ဂဇ္ဈတိ အဘ္ဘဘာဝဘာဝဝန ပဝတ္တတီဘိ' ကား ကတ္တုသာဓနကိတ် ဝိဂ္ဂိဟ်၊ 'ဂဇ္ဇော' ကား ကတ္တုသာဓနကိတ်ပုဒ်။ 'ဂဇ္ဈ' ဓာတ်, 'အ' ပစ္စည်း။ 'ဂဇ္ဈ' ဓာတ်၏ အရက်ား ကလလာရကြည်စသော အခိုက်အတန့်

ရှိသော ဓမ္မပဗ္ဗဇ္ဇာ၏ ဥပါဒ်ရ၏။ 'အ' ပစ္စည်း၏ အရကား ဥပ္ပါဒဝန္တို့ ဖြစ်သော ကလလရေကြည်စသော အခိုက်အတန့်ရှိသော ဓမ္မပဗ္ဗဇ္ဇာသည် အပဓာနအား ဖြင့် ရ၏။ ဌာန္ရူပစသဒ္ဒါဖြစ်သောကြောင့် ထိုကိုမှီသော 'ကိုယ်ဝန်သူငယ်' ဟု ခေါ်ဝေါ်ပညတ်သမုတ်အပ်သော သတ္တဿန္တာန ပညတ်ဖြစ်သည် ပဓာနအား ဖြင့် ရ၏။

(တနည်း) ဂရတိ ဗဟိနိက္ခမနဝသေန သိဉ္စတီတိ ဂဗ္ဘော(မောဂ္ဂလာန် ဏ္ဍဝဒိဝုတ္တိ၊ ၁၂၈။)

ယော ပသဝေါ၊ အကြင်ကိုယ်ဝန်သူငယ်သည်။ ဗဟိနိက္ခမနဝသေန အပသို့ ထွက်သည်၏ အစွမ်းဖြင့်။ ဂရတိ သိဉ္စတိ၊ သွင်းလောင်းတတ်၏၊ ဣတိတသ္မာ၊ ထိုသို့ အပသို့ ထွက်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် သွင်းလောင်းတတ်သော သတ္တိကြောင့်။ သော ပသဝေါ၊ ထိုကိုယ်ဝန်သူငယ်သည်။ ဂဗ္ဘော၊ ဂဗ္ဘမည်၏။

'ဂရတိ ဗဟိနိက္ခမနဝသေန သိဉ္စတီတိ' ကား ကတ္တုသဲ့ဝနကိတ် ဝိဂြိုဟ်၊ ဂဗ္ဘော' ကား ကတ္တုသာသနကိတ်ပုဒ်။ 'ဂဗ္ဘ' ဓာတ်, 'အ' ပစ္စည်း။ 'ဂဗ္ဘ' ဓာတ်၏ အရကား ပဋိသန္ဓေဝပါက်, ကမ္မဇရုပ်ဟူသော ရုပ်, နာမ်ခန္ဓာတို့၏ ဥပါဒ်သည် မုချအား ဖြင့် ရ၏။ ပကထူပနိဿယသတ္တိရှိသော အဝိဇ္ဇာ, တဏှာ, ကံ, ကိလေသာတို့သည် ဖလူပစာအား ဖြင့် ရ၏။ 'အ' ပစ္စည်း၏အရကား ထိုမုချ, ဖလူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ကိုယ်ဝန်သူငယ် ရ၏။[ဤဝိဂြိုဟ်အလို 'ဂဗ္ဘ' ကား မုချသဒ္ဒါ။]

၅။ ။'အဘိဝိညာပေသိ' အနက်

'အဘိဝိညာပေသိ' ဟူသော ကြိယာ၌ (၁) 'သိစေပြီ' ဟူသောအနက် (၂)'ဖြစ်စေပြီ' ဟူသော အနက် ၂-နက် ဖြစ်သင့်ပါသည်။

ဤအရာ၌ လိုအပ်သောအနက်ကား 'ဖြစ်စေပြီ' ဟူသော အနက်, ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'တေ (ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၇)' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် ('ဣဒံ တေ' ၌ ရှိသော) 'တေ' ကို 'အည့ဲ ပေတ္တိကံ၊ အည့ဲ ပိတာမဟံ' ဟူသော ၂-ဝါကျသို့လည်း လိုက်သမ္မန်ရမည်၏ အဖြစ်ကို, (တနည်း) 'အာဘ,

အဘိုး' ဟူသည် အခြားသူ၏ အဘ, အဘိုး မဟုတ် သင်၏ အဘ, အဘိုး ၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ပိတု[ပုစ္ဆာမူရင်းဌ် 'ပိတု' နောင် 'စ' ကျသည်။ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၇။] သန္တိကံ' (ဒုန်၏ နောက်ဌ် ရှိသော 'သန္တိကံ' ကို ဤဌ်လည်း ယူဉ်။) ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ပေတ္တိကံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်ဌ် 'ကိက' ပစ္စည်း၏ သန္တိကအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ပေတ္တိကံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်ကို 'ပိတုနော သန္တိကံ ပေတ္တိကံ' ဟု သန္တိကတဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ပိ' ၏ အစိတ် 'ဣ' ကို 'ဧ' ဝုဒ္ဓိ, 'တ' ကို ဒ္ဒဘော်ပြု၍ 'ပေတ္တိကံ' ဟု ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသဏ္ဏနာ။

'ပိတာမဟာနဉ္စ သန္တိကံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ပိတာမဟံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်ဌ် 'ကိက' ပစ္စည်း၏ သန္တိကအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ပစ္စယတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။(တနည်း) 'ပိတာမဟာနံ သန္တိကံ ပိတာမဟံ' ဟု သန္တိကတဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ပိတာမဟိကံ' ဟု ဆိုလိုလျက် 'ကိက' ပစ္စည်းကို ချ၍ 'ဣ' 'ဧ' ဝုဒ္ဓိ မရောက်ဘဲ 'ပိတာမဟံ' ဟု နေသည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။ပါဠိ, အဆုံးအဖြတ်

'သေတဋ္ဌိကာ' ဌ် သေတ' ပုဒ်၊ 'အဋ္ဌိ' ပုဒ်၊ 'က' ပစ္စည်း။ ယင်းဌ် 'အဋ္ဌိ' သဒ္ဒါသည် အရိုးဓာတုဖြစ်၍ 'အသု' ဓာတ်, 'တိ' ပစ္စည်း (အဘိဓာန်ဋီကာ။ ၁၅၇)။ 'တိ' ပစ္စည်းကို 'ရိဋ်' ပြု, 'ရ' အနုဗန်နှင့် တကွ ဓာတ်ရှန် 'သ' ကို ချ၍, (တနည်း) 'အာ' ပုဗ္ဗ 'ဌ' ဓာတ်, 'ဣ' ပစ္စည်း (အဘိဓာနိဋီကာ။ ၁၅၇)။ 'ဌ' ဓာတ်ကို ဒ္ဒဘော်, 'အာ' ကို ရဿ ပြု၍, (တနည်း) 'အသု' ဓာတ်, 'ဣ' ပစ္စည်း။ ဓာတ်ရှန် 'သ' ကို 'ဋ္ဌ' ပြု (အဘိဓာန်ဋီကာ။ ၂၇၈)၍ 'အဋ္ဌိ' ဟု ပြီးသောကြောင့်ရင်း (သဒ္ဒယုတ္တိ),

ဝေရဉ္ဇာပုဏ္ဏား ဘုရားရှင်ကို တောင်းပန်ရာအခါ၌ ဝေရဉ္ဇာပြည်သည့် ဖြူကုန်သော လူရိုးတို့ ရှိရာဖြစ်သောကြောင့်ဂုဏ်း(အတ္ထယုတ္တိ)'သေတဋ္ဌကာ' ဟူသော ပါဠိ သင့်ပါသည်။

'သေတဋ္ဌိကာ' ၌ 'သေတာ' ပုဒ်၊ 'အဋ္ဌိ' ပုဒ်၊ 'က' ပစ္စည်း။ ယင်း၌ 'အဋ္ဌ' သဒ္ဒါသည် အနှာဟောဖြစ်၍ 'အဋ္ဌ' ဓာတ်, 'က' ပစ္စည်းဖြင့် 'အဋ္ဌ' ဟု ပြီးသောကြောင့်ဂုဏ်း(သဒ္ဒယုတ္တိ), ဝေရဉ္ဇာပုဏ္ဏံား ဘုရားရှင်ကို တောင်းပန်ရာအခါ၌ ဝေရဉ္ဇာပြည်သည် ဖြူသော ကောက်နှာ ရှိရာဖြစ်သောကြောင့်ဂုဏ်း (အတ္ထယုတ္တိ) 'သေတဋ္ဌိကာ' ဟူသောပါဠိလည်း သင့်ပါသည်။

[အဘိဓာန်ဋီကာဆရာနှင့် သေတဋ္ဌိကာ။ ။'သေတဝဏ္ဏကရဏဝေသန အဋ္ဌတိ ဟိံသတီတိ သေတဋ္ဌကာ၊ သာဧဝ သေတဋ္ဌိကာ' ဟူသော အဘိဓာန်ဋီကာ(၄၅၄)အလို 'အဋ္ဌ' ဓာတ်ဖြင့် ပြီးရာ၌ပင် 'သေတဋ္ဌိကာ' ဟု ရှိလိုသည်။ သို့သော် အဘိဓာန်ဋီကာဆရာသည် သာသနာတော်ကျမ်းသို့ မလိုက်ဘဲ ရေးထားခြင်းသာ ဖြစ်၍ အဋ္ဌကထာပါဠို ဆုံးဖြတ်ရာ၌ ထည့်သွင်းစဉ်းစားစရာ မလို။ ။လောကီကျမ်းများကို အမှီပြု၍ ဋီကာဆရာ ရှုပ်စီရင်ကြောင်းကိုလည်း ယင်းဋီကာနိဿယဆရာ ကပင်မိန့်သည်။ စာကိုယ်နိဿယသစ်(အာဘရာရာမ)ဆရာလည်း ဋီကာ ရှုပ်စီရင်ပုံကို နှစ်သက်တော်မမူ။]

၈။ ။နှည်း, ဥပစာ

'ဂဗ္ဘသဏ္ဌာန' ၌ 'ဂဗ္ဘ' သဒ္ဒါသည် ဌာနိဖြစ်သော ကိုယ်ဝန်သူငယ်၏ 'ဂဗ္ဘ' ဟူသော အမည်ကို ဌာနဖြစ်သော ဝမ်းတိုက်၌ တင်စား၍ ဌာနဖြစ်သော ဝမ်းတိုက်ကို 'ဂဗ္ဘ' ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'ဌာနူပစာ' မည်၏။

'ဂဗ္ဘသဏ္ဌာန'၌ 'ဂဗ္ဘ' ဟူသော နည်းဘည် ကိုယ်ဝန်သူငယ်တည်း ဟူသော မကင်းတတ်သည်ကို ဆိုသဖြင့် ဝမ်းတိုက်တည်းဟူသော မကင်းရာကို ရသောကြောင့် 'အဝိနာဘာဝနည်း' မည်၏။

[ဆောက်ဘုယ်။ ။ဂဗ္ဘတိ အတ္တဘာဝဘာဝေန. ပဝတ္တတီတိ ဂဗ္ဘော၊ ကလလာဒိအဝတ္ထော ဓမ္မပ္ပဗန္ဓော၊ တံနိဿိတတ္တာ ပန သတ္တသန္တာနော

'ဂဇ္ဈော' တိ ဝုတ္တော၊ ယဿ 'မဉ္ဇော့ဉက္ကုဋ်ိ်ကရောန္တိ' တိ။ တံနိဿယ
ဘာဝတော မာတုကုစ္ဆိ 'ဂဇ္ဈော' တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။(သာရတ္ထ။၂။၁၄၅)]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၉။]

၁၀။ ။**အာယတနောတရဏဟာရ နေတ္တိနည်း**

'ဂဇ္ဈ' ၏ အရဖြစ်သော မဟာဝိပါက်ဉာဏသမ္မယုတ်စိတ် ၄-ခုတို့တွင် တခုခု, စေတသိက် တွေတို့်သ(ပဌမဒွေကိုရည်), သို့မဟုတ် စေတသိက် ဗဟုတို့်သ(တတိယဒွေကိုရည်), 'အဝိနိဗ္ဘောဂရူပ် ဂ-ခု, ဇီဝိတရူပ်, ကာယ ပသာဒ, ပုမ္ဘာဝ, ဟဒယဝတ္ထု' ဟု ဆိုအပ်သော ကမ္မဇရူပ်ဒွါဒသတို့တွင် ကာယပသာဒသည် ကာယာယတန မည်၏။ 'ဝဏ္ဏ' ဟုဆိုအပ်သော ရူပါရုံသည် ရူပါယတန မည်၏။ ဂန္ဓာရုံသည် ဂန္ဓာယတန မည်၏။ ရသာရုံသည် ရသာရတန မည်၏။ ပထဝီ, ဘေဇော, ဝါယော' ဟုဆိုအပ်သော ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံသည် ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာယတန မည်၏၊ မဟာဝိပါက်ဉာဏသမ္မယုတ်စိတ် ၄-ခုတို့ဘွင် တခုခုသည် မနာယတန မည်၏။ စေတသိက်တွေတို့်သ သို့မဟုတ် စေတသိက်ဗဟုတို့်သ, အာပေါ, 'ပုမ္ဘာဝရူပ်' ဟုဆိုအပ်သော ပုရိသိန္ဒြေ, ဟဒယရူပ်, ဇီဝိတရူပ်, 'သြဇာ' ဟုဆိုအပ်သော အာဟာရ ရူပ်အားဖြင့် သုခုမရူပ် ၅-ခုသည် ဓမ္မာယတန မည်၏။ ဤသို့အာယတန အားဖြင့် သွင်းခြင်းသည် 'အာယတနောတရဏဟာရ' မည်၏-ဟူလို။

['ဂဇ္ဈ' အရကောက် ရှင်းချက်။ ။'ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာ' ဟု ဆိုသော်လည်း 'အစဆုံးဖြစ်သော' ဟုဆိုသောကြောင့် ပဋိသန္ဓေဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာသာ၊ ပဋိသန္ဓေဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာလည်း 'ဇီဇကဖြစ်လတ္တံ့ဖြစ်၍' ဟု ဆိုသောကြောင့် မဟာဝိပါက်ဉာဏသမ္မယုတ်စိတ် ၄-ခုတို့တွင် တခုခုသော ပဋိသန္ဓေဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာသာ။ 'ကဋတ္တာရူပ်' ဟုဆိုသော်လည်း 'အစဆုံးဖြစ်သော' ဟု ဆိုသောကြောင့် ပဋိသန္ဓေခဏဝိဖြစ်သော ကလာပ်အားဖြင့် ကာယ, ဘာဝ, ဝတ္ထုဒသကကလာပ် (ဂဇ္ဈသေယျကသတ္တာနံ ပန ကာယဘာဝဝတ္ထုဒသကသန်ဓိဘာနိ တီဏိ ဒသကာနိ ပါဟုဘဝန္တိ) ၃-စည်း, ရူပ်အားဖြင့် (တူရာပေါင်း) ၁၂-ခုသာ ယူရတော့သည်။ ၁၂-ခုယူရာ၌လည်း မုချအားဖြင့် ဆိုသော သဒ္ဒိဟ်ဆရာ၏ နည်းသို့ လိုက်၍ ယူဆားသည်ဟု သိပါ။]

၁၃၂၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်များကို အနက်ပေးပြပါ။

၁။ ။အပဂဗ္ဘော ဘစံ ဂေါတမော‌တိ။ အတ္ထိ ခွသ ပြာဟ္မဏ ပရိယာယော၊ ယေန မံ ပရိယာယေန သမ္မာ ဝဒမာနော ဝဒေယျ 'အပဂဗ္ဘော သမဏော ဂေါတမော' တိ။

၂။ ။အထ ခေါ ဘဂဝါ နိဝါသေတ္ဝာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ အာယသ္မတော အာနန္ဒသ္မ ပစ္ဆာသမဏေန ယေန ဝေရဉ္ဇာ တေနုပသင်္ကမိ။

၃။ ။'အတ္ထိ နာမ တာတ သုဒိန္န အာဘိဒေါသိကံ ကုမ္မာသံ ပရိဘုဉ္ဇိဿသိ၊ နနု နာမ တာတ သုဒိန္န သကံ ဂေဟံ ဂန္တ္ဝါ ဒန္တ်'န္တိ။

၄။ ။ကိဿ တုံ အာဝုသော ဗဒ္ဓေါ နိယျာသိတော‌တိ။ တောသံ ဘဂ္ဂေ ဒါရုနံ ကိစ္စာတိ။ ဂစ္ဆာဝုသော အဟံပိ အာဂစ္ဆာမိတိ။ ယျာသိ ဘဂ္ဂေ ပုရာဟံ ဟညာမိတိ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာများကို အနက်ခပေးပြပါ။

၅။ ။အာရကာ ဟိ သော သမ္ဘကိလေသေဟိ သုဝိဒူရဝိဒူရေ ဋ္ဌေတော၊ မဂ္ဂေန သဝါသနာနံ ကိလေသာနံ ဝိဒ္ဓံသိတတ္တာတိ အာရကာတ္တာ အရဟံ။

၆။ ။ယာ ပန မဂ္ဂဿ အဘာဝိတတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ကေစတုပဒ္ဒေါ ဂဝါဘရဘေဝသု ကေစတုပဒ္ဒကွန္ဒပ္ပဘေဒါ ဇာတိ၊ သာ မဂ္ဂဿ ဘာဝိတတ္တာ အနုပ္ပါဒမမ္မတံ အာပဇ္ဇနေန ခီဏာ။

၇။ ။အာရကာ ဟိ သော သမ္ဘကိလေသေဟိ သုဝိဒူရဝိဒူရေ ဋ္ဌေတော၊ မဂ္ဂေန သဝါသနာနံ ကိလေသာနံ ဝိဒ္ဓံသိတတ္တာတိ အာရကာတ္တာ အရဟံ။

၈။ ။ယာ ပန မဂ္ဂဿ အဘာဝိတတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ကေစတုပဒ္ဒေါ ဂဝါဘရဘေဝသု ကေစတုပဒ္ဒကွန္ဒပ္ပဘေဒါ ဇာတိ၊ သာ မဂ္ဂဿ ဘာဝိတတ္တာ အနုပ္ပါဒမမ္မတံ အာပဇ္ဇနေန ခီဏာ။

၉။ ။အန္တရဘောဂိကာ နာမ ဒွိန္နံ ရာဇူနံ အန္တရာ ကတိပယဂါမသာမိကာ။

၁၀။ ။အာဒိတော ကိရ ပဋ္ဌာယ တာ မိဂလုဒ္ဒကာ မဟာတိဟိ ဒဏ္ဍဝါဂုရာဟိ အရညံ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ ဟတ္ထတုဋ္ဌာ ကေတောယေဝ ယာဝဇီဝံ မိဂပက္ခိဃာတံ ကဓမ္မေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေတ္ဝာ နိရယေ ဥပပန္နာ။

၉။ ။တေ တတ္ထ ပစ္ဆိတ္ဝာ ပုဗ္ဗေ ကတေန ကေနစိဒေဝ ကုသလကမ္မေန မနုဿေသု ဥပပန္နာ။

၁၀။ ။ကလျာဏာ။ပနိဿယဝသေန သဗ္ဗေပိ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇဉ္စ ဥပသမ္ပဒဉ္စ လဘိံသု။

၁၃၂၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၄။ ပါ။ သျှ။ ၂၂။]

၂။ [။ပါ။ ၁၁။ ပါ၊ သျှ။ ၄၃။]

၃။ [။ပါ။ ၁၀။ ပါ။ သျှ။ ၆၃။ ၁၃ ၂၂-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၄။ ။[ပါ။ ၅၃။ ပါ၊ သျှ။ ၁၂၆။]

၅။ ။[ပါ။ ၅၃။ ပါ၊ သျှ။ ၁၂၆။]

၆။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁၊ ၂၀၅။ ဋ္ဌ။ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၃။]

၇။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၅၀၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၃၄။]

၈။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၀၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၁၄။]

၉။ [။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၄၀၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၃၅၅။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၁၃၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၄။ ၁၁။]

၁၃၂၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) တတ္ထ သိယာ ကသ္မာ ပနေသ ပုဗ္ဗပဒေယော ဝုတ္တော, န ဥတ္တရပဒေ၊

(ခ) ကိ ံအကဲသလေဟိ ဓမ္မေဟိ အဝိဝိစ္စာပိ စျာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာ ရေယျာတိ၊
(ဂ) နာ ဓေါ ပနေတံ ဇေဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။
(ဃ) တံနိဿရဏတော ဟိ ပုဗ္ဗဘဒေယေဝ သေ ဝုတ္တော။
(ငံ) ကာမဓာတုသမတိက္ကမနတော ဟိ ကာမရာဂပဋိပက္ခတောစ ကွဒံ စျာနံ ကာမာနမေဝ နိဿရဏံ။
(စ) ယဿဟ 'ကာမာနဓမတံ နိဿရဏံ ယဒိဒံ နေက္ခမ္မ'န္တိ။

၁။ ။'တတ္ထ သိယာ' ပါဋိကို သမ္ဗန်နှင့် ကတ္တားထည့်၍ 'ယထာဟ' ပါဋိ၌ 'ယထာ' ကို ပကာရဇောတကယူ၍ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျကို အာဘောဂပါရှိသော စောဒနာတက် ပြပါ။ (အခိုပွါယ်ပြန်ရန် မလို။)

၃။ ။(ခ)(ဂ)(ဃ)(ငံ)(စ) မှတ်ဝါကျတို့၏ ဝါကျအာမည်များကို ခွဲခြားပြခဲ့ပါ။

၄။ ။'ကာမ' သဒ္ဒါကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဉာဿနည်းအရ ကောက်ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။'ကဿ' ပုဒ်၌ လိင်နှင့် ဝိဘက်'ဒဋ္ဌဗ္ဗံ' ပုဒ်၌ ဓာတ်နှင့် ပစ္စည်းတို့ကို ဆော်ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။'အာဃာတမာတိ အာဂစ္ဆ ယာမ'၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာကို ဖေါ်ပြပါ။

၇။ 'တတာယံ(အာဘိဒေါသိကော), တဒါယံ(အာဘိဒေါသိကော)၌ မည်သည့်ပါဋိသာ သင့်လျော်သည်ဟု ယုတ်ပြ၍ ဖြေခဲ့ပါ (လက်သည်းကွင်းပြ မလို)။

၈။ ။'ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေ'၌ ရသင့်သော နည်းနှင့် ဥပစာရကို ဖေါ်ပြပါ။

၉။ ။ငါ့သားသည် မြတ်သော အကျင့်ကို ကျင့်၍ ကောင်းကင်၌ နေ၍ ပရိနိဗ္ဗာန်စံခြင်း ဖြစ်ပါလော့။ ငါတို့အားကား အမျိုးအနွယ်၏ မျိုးစေ့ဖြစ်သော သားဘယောက် ပေးခဲ့ပါလော့။ကျိစကားကို စုံကွယ်ပန္ဓ သီကုံးပြပါ။

၁၀။ ။'ကွဒံ စျာနံ ကာမာနမေဝ နိဿရဏံ'၌ ဧဝသဒ္ဒါဟာရ ထုတ်ပြပါ။

၁၃၂-ခုနှစ် မဟာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။'တတ္ထ သိယာ'ပါဠိအနက်ယောင်နှာ။ ။တတ္ထ တသ္မိံ ဝစနေ၊ ထို'ဝိဒိစ္စဝေဝ ကာမေဟိ ဝိဒိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ'ဟူသော စကား၌။ ကဿစိ၊ တစုံတယောက်၏၊ ပရိဝိတက္ကာ၊ အကြံသည်။ သိယာ၊ဖြစ်ရာ၏ (သာရတ္ထ)။

(တနည်း)တတ္ထ-တေသု ဝိဝိစ္ဆဝကာမေဟိ ဝိဝိစ္ဆ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိဘိ ပဒေသု၊ ထို'ဝိဒိစ္ဆဝ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္ဆ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ' ဟူကုန်သော ပုဒ်တို့၌။ ကဿစိ။ တစုံတယောက်၏။ စောဒနာ၊ စောဒနာခြင်းသည်၊ သိယာ။ ဖြစ်ရာ၏(ဝိမတိ)။

(တနည်း) တတ္ထ ဌာနေ၊ ထို'ဝိစ္ဆဝ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္ဆ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ'ဟူသော ဝါကျအရာ၌။ စောဒကဿ၊ စောဒကဆရာ၏။စောဒနာ၊ စောဒနာခြင်းသည်။ သိယာ၊ဖြစ်ရာ၏(နိယံ)။

'ယထာဟ' ပါဠိ အနက်ယောင်နှာ။ ။ယထာ-ယေန ပကာရေန၊ အကြောင်းအပြားအားဖြင့်။ မယာ၊ ငါသည်။ ဝုတ္တံ၊ ဆိုအပ်ပြီ။ ထထာ-တေန ပကာရေန၊ ထိုအပြားအားဖြင့်။ ပါဠိယဒို့၊ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်ပါဠိတော်၌လည်း။ မဟာထေရော၊ မဟာထေရ်သည်။ အာဟာ၊ မိန့်တော်မူပြီ။

(တနည်း)ယာသာ-ယေန ပကာရေန၊အကြောင်းအပြားအားဖြင့်၊ကုဒ်စျာန်၊ ဤပဌမစျာန်သည်။ ကာမာနမေဝ၊ ကာမတို့၏သာလျှင်။ (ဝါ) ကာမတို့သည်သာလျှင်၊ နိဿရဏံ၊ ထွက်မြောက်ရာ, ထွက်မြောက်ကြောင်းတည်း။ တဿာ-တေန ပကာရေန၊ ထိုအပြားအားဖြင့်။ ပါဠိယဒို့၊ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်ပါဠိတော်၌လည်း၊ မထာထေရော။ မဟာထေရ်သည်။ အာဟာ၊ မိန့်တော်မူပြီ၊(သီလက္ခန်ဋီကာသစ်၊)

၂'တတ္ထ သိယာ'သိစရာ။ ။တတ္ထာတိ' တေန သမယေန ဗုဒ္ဓါဘာဂဝါ ဝေရဉ္ဇာယံ ဝိဟရတိ နဠေရုပုစိမန္ဒမူလေ' တိ ယံ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ။ သိယာဘို့ ကဿစိ ဧဝံ ပရိဝိတက္ကော သိယာ၊ ဝက္ခမာနာကာရေန ကဒါစိ စောဒေတဗ္ဗော ဝါဘိ အဇ္ဈာ။(သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၀၆။)

ဤသာရတ္ထနည်းက္ပ အပြည့်အစုံယောဇနာလိုသော်-ဝိဝိစ္ဆေဝကာမေဟိ ဝိဝိစ္ဆ အာကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိတိ၊ 'ဝိဝိစ္ဆေဝ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္ဆ အာကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ'ဟူ၍။ ယံ ဝစနံ၊ အာကြင်စကားကို။ ဝုတ္တံ၊ ဆိုအပ်၏။ တတ္ထ-တသ္မိံ ဝစနေ၊ ထို'ဝိဝိစ္ဆေဝ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္ဆ အာကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ' ဟူသော် စကား၌။ ကာသစိ၊ တစုံတယောက်၏။ ဧဝံ၊ ဤသို့။ ပရိဝိတက္ကော၊ အကြံသည်။ သိယာ၊ ဖြစ်ရာ၏၊ ။ဤသို့ ရှေးနည်းအလို ယောဇနာ။

(တနည်း) ဝိဝိစ္ဆေဝ။ ပ။ ဟိတိ၊ ဟူ၍။ ယံ ဝစနံ၊ကို။ ဝုတ္တံ။ ၏၊ တတ္ထ-တသ္မိံ ဝစနေ၊ ၌။ သိယာ၊ ရံခါ။ ဧဝံ၊ ဤသို့ဆိုအပ်လတ္တံ့ သော အခြင်းအရာအားဖြင့်။ စောဒေယျ၊ စောဒနာငြားအံ့။ ။ဤသို့ နောက်နည်းအလို ယောဇနာ။

တဉ္စ သိယာတိ တတ္ထ ဝေရဉ္စာယန္တိအာဒိသု ပဒေသု ကာသစိ စောဒနာ သိယာတိ အတ္ထော။(ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၁။ ။ကင်္ခာသစ်၊ ၂။ ၃၄၈-လည်းကြည့်။)

ကျက်ဘွယ်။ ။တ္ထ သိယာ၊ ရှိတုံပါမူ၊ ကြိယာဝိသေသန၊ 'သမ္ပန္နံ' ဟု၊ ကတ္တုသုံးပါး၊ ထည့်ငြားမလဲ၊သမ္ပန်မြဲ။ ။(ဘုရားကြီး နိယံ။ ၅၄။ ဤနိယံ၌ 'တ္ထ သိယာ'ဖြင့် 'တတ္ထ သိယာ' ကိုလည်း ဃဋ္ဋိဟ်အပ်၏)။

ဤနိယံအလို အပြည့်အစုံ ယောဇနာလိုသော်-တတ္ထ ဌာနေ" ၌။ ဌတ္ဝာ၊ ရပ်၍။ စောဒကဿ၊ ၏၊ စောဒနာ၊ သည်။ သိယာ၊ ၏။ ဤသို့ပေါဇနာ။

"ယထာဟ' ဝယ် သိမှာဘွယ်။ ။ယထာဟာတိ ကိံ အာဟ၊ မယာ ဒုတ္တဿ အတ္ထဿ သာဓကံ ကိံ အာဟာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယထာ ဝါ ယေန ပကာရေန မယာ ဝုတ္တံ၊ တထာ တေန ပကာရေန ပါဠိယာ အာဟာတိ အတ္ထော။ ယထာ ဝါ ယံ ဝစနံ ပါဠိယံ အာဟ၊ တထာ တေန ဝစနေန မယာ ဒုတ္တဝစနံ သံသန္ဒတိ ဧဝံ သမေတိ စ ယထာ တံ ဂဂ်ါဒေ နယမုနောဒကဆ္ဒိပိ ဝတ္တဗ္ဗော။ ပ။ ယထာ ဝါ ယေန ပကာရေန စဗွပိနယသင်္ဂါယနတ္ထံ ဘိက္ခူနံ ဥဿာဟံ ဇနေသိ၊ တထာ တေန ပကာရေန ပါဠိယာ အာဟာတိ အတ္ထော။ ဧဝမိဒမေသသုံ။(သီလက္ခန်ဒီကာသစ်။)ဤဋီကာသစ် ဖွင့်ပြသော အနက်ယောဇနာနည်း ၄-နည်းတို့တွင် အပြည့်ယောဇနာခဲ့သည်ကား ဒုတိယနည်း, စတုတ္ထနည်း အလိုဖြစ်သည်။

ပဌမနည်းအလို ယောဇနာလိုသေ၁- မယာ၊ ငါသည်။ဝုတ္တာသ၊ ဆိုအပ်ပြီးသော။ အတ္ထာသ၊ အနာဂ်ကို။ ဝါ၊ အနက်၏။ သာဓကံ၊ ပြီးစေတတ်သော။ ဝါ။ သက်သေဖြစ်သော။ ယထာ-ကိ ဝစနံ၊ အဘယ်စကားကို။ ကော၊ အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်သည်။ အာဟာ၊ မိန့်တော်မူပြီးသနည်း။ ။ဤသို့ ယောဇနာ။

တတိယနည်းအလို ယောဇနာလိုသေ၁- 'ကာမာနမေတံ နိဿရဏံ ယဒိဒံနေက္ခမ္မံ'နှိ၊'ကာမာနမေတံနိဿရဏံ ယဒိဒံ နေက္ခမ္မံ'ဟူသော။ယထာ-ယံဝစနံ၊ အကြင်စကားကို။ ပါဠိယမျိ၊ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်ပါဠိတော် (၄၁၇)၌လည်း ('ဣတိဝုတ္တံကပါဠိ။ ၂၃၇'၌လည်း တွေ့ရသည်။)။ မဟာထေရော။ မဟာထေရ်သည်။ အာဟာ၊ မိန့်တော်မူပြီ။ တထာ-တေန ဝစနေန၊ ထိုပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်ပါဠိတော်၌ မိန့်တော်မူအပ်ပြီးသော စကားနှင့်။မယာ၊ငါသည်။ ဝုတ္တံ၊ ဆိုအပ်ပြီးသော။ ဝစနံ၊ စကားသည်။ ဂဂ်ါဒကံ၊ ဂဂ်ါမြစ်ရေသည်။ ကမုနောဒကေန၊ ယမုနာမြစ်ရေနှင့်။ သံသန္ဒတိ စဝ ယထာ၊ ရောနှောလည်း ရောနှောသကဲ့သို့၊ သမေတိ စ ယထာ။ ညီညွတ်လည်း ညီညွတ်သကဲ့သို့။ သံသန္ဒတိ စဝ၊ ရောနှောလည်း ရောနှော၏၊ သမေတိ စ၊ ညီညွတ်လည်း ညီညွတ်၏။ ။ဤသို့ ယောဇနာ။

ကျက်ဘွယ်။ ။(၁)'ယထာဟ'သာ၊ တွေ့လေရာဝယ်၊'ယထာ'အနက်၊ 'ကိံ' ဟု ဘက်၍၊ ရှေ့ဆက်ကို ထုတ်၊ မယာ ဝုတ္တာ၊ 'အတ္ထာသ' မှန်၊'သာဓကံ'တည်း။ (၂)တဘန်'ယေန၊ ပကာရေန' ဟု၊ အဖွင့်ပြုကာ၊ မယာ ဝုတ္တံ၊ 'တထာ' ပြန်လျက်၊ ပါဠိယမျိ၊'အာဟ'သိလေ။ (၃)တထေ့ဖွင့်ဟန်၊'ယံ ဝစနံ' ဝယ်၊'ပါဠိယံ'မှာ၊'အာဟ'လာ၍၊ တထာ တေန၊'ဝစနေန'နှင့်၊ မယာ ဝုတ္တံ၊'ဝစနံ'သည်၊ သံသန္ဒတိ၊'သမေတိ'ဟု၊ ထည့်၍'ယထာ'၊ ဥပမာနှာ၊ ဂဂ်ါဒေန၊'ယမုနောဒ'တည်း။ (၄) တာရှေ့လာ၊ ဝါကျတ္ထာကို၊ ထည့်ကာ'ယေန'၊'ပကာရေန'ဟု၊ အဖွင့်ပြုလျက်၊'ယထာ' နှင့်ယူ၊ ထို့တူတဘန်၊'တထာ'ပြန်လျက်၊ ပါဠိယံအာဟ၊ ၄-နည်းပြ၍၊ ခန္ဓသီလက်၊ ဋီသစ် မြွက်သည်၊ အနက်တွေ့ရာ၊ စပးဘို့တည်း။ (ပါရာဇိကဏ် ဘာသာဋီကာ။)

'ယထာဟ' ပါဠိ အနက်ယောဇနာသေနည်းများကို စုံစုံလင်လင် သိလိုမူ-သီလက္ခန်ဒီကာသစ် (၁။ ၅၃), သီလက္ခန်အဋ္ဌကထာနိဿသစ်။ (၁။ ၄၃) ဘုရားကြီးနိယံအဖြေ(၆၉), ပါရာဇိကဏ်ဘာသာဋီကာ (၁။ ၅၂-၃)တို့၌ ကြည့်ပါ။ ။ဤဝါကျ 'ဋ္ဌ။ ၁။ ၁၁၂။ ဋ္ဌ။ သျ။ ၁။ ၃၉၃။ ဋ္ဌ၊ သျ။ သစ်၊ ၂။ ၂၆၂' တို့၌ ရှိသည်။]

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂပါရှိသော စောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ဝိဝိစွဝ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ' ပုဒ်တို့၌ စောဒနာကို ပြဆိုတော်မူ၏ (ဋ္ဌပနာ)။ စောဒနာသည် စောဒကာသောဂနှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ယင်းစောဒနာ၏ စောဒကာဘောဂကား အာဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့ စောဒနာဘုယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

၃။ ။(ခ)(ဂ)(ဃ)(င)(စ)မှတ်ဝါကျတို့၏ အမည်

(ခ) မှတ်ဝါကျသည် 'စောဒကာဘောဂဝါကျ (အဋ္ဌကထာ, ဋီကာသုံး), (တနည်း) ပက္ခန္တရဝါကျ (ဂန္ထဝဘရဏသုံး)' ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျသည် 'ပရိဟာရဝါကျ, (တနည်း) သောဓနာဝါကျ (အဋ္ဌကထာ, ဋီကာသုံး),(တနည်း) ပက္ခန္တရဝါကျ (ဂန္ထဝဘရဏသုံး)' ဖြစ်ပါသည်။

(ဃ) မှတ်ဝါကျသည် 'ယုတ္တိဒဋ္ဌကရဏဝါကျ (ပါရာဇိကဏ်ယောဇနာ), (တနည်း) ကာရဏဝါကျ (အဋ္ဌသာလိနီယောဇနာ)'ဖြစ်ပါသည်။

(င) မှတ်ဝါကျကည် 'ယုတ္တိဒဋ္ဌကရဏဝါကျ(သာရတ္ထ), (တနည်း) ဝိတ္ထာရဝါကျ (နိဿသစ်, ဂဏ္ဌိ), (တနည်း) ဝါကျာရမ္ဘဝါကျ (အဋ္ဌသာလိနီနိဿ)' ဖြစ်ပါသည်။

(စ) မှတ်ဝါကျသည် 'အာဂမဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ, (တနည်း) ဉာပကကာရဏဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

[သိဘွယ်။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျကို ယောဇနာက 'ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏ' ဟု ဆိုသည်။ အဋ္ဌသာလိနီယောဇနာ, နိဿသစ်, အဋ္ဌသာလိနီနိဿ, ဂဏ္ဌိသစ်ဘို့က 'ကာရဏ'ဟု ဆိုသည်။ နိဿ, ဂဏ္ဌိဘို့က ၂-မျိုးလုံး ဆိုသည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျကို သာရတ္ထ, နိဿ, ဂဏ္ဌိသစ်, အဋ္ဌသာလိနီဂဏ္ဌိဘို့က 'ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏ'ဟု ဆိုသည်၊ နိဿသစ်က 'ဝိတ္ထာရ'ဟု ဆိုသည်။

ဂဏ္ဌိက ၂-မျိုးလုံး ဆိုသည်။ အဋ္ဌသာလိနီနိသျက‘ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏ,ဝါကျာရမ္ဘ’ဟု ဆိုသည်။]

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက်

ကိလေသကာမအဘို့၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်။ ။ကာမေန္တ ီတိကာမာ (သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၅၅။)။ ယေ ကိလေသကာမာ။ အကြင်ကိလေသသာမတို့သည်။ ဝတ္ထုကာမံ၊ ဝတ္ထုကာမကို။ ကာမေန္တိ၊ အလိုရှိတတ်ကုန်၏။ ဣတိ တသ္မာ။ ထိုသို့ ဝတ္ထုကာမကို အလိုရှိတတ်သော သတ္တိကြောင့်။ တေ ကိလေသကာမာ၊ ထိုကိလေသကာမတို့သည်။ ကာမာ၊ ကာမတို့မည်ကုန်၏။

‘ကာမေန္တိတိ’ကား ကတ္တုသာဓနကိတ်ဝိဂ္ဂိုဟိ၊ ‘ကာမာ’ကား ကတ္တုသာဓနကိတ်ပုဒ်။ ‘ကမု’ ဓာတ်, ‘ဏ’ပစ္စည်း၊ ‘ကမု’ ဓာတ်၏ အရကား ဝတ္ထုကာမကို အလိုရှိတတ်သော သတ္တိ ရ၏။ ‘ဏ’ပစ္စည်း၏ အရကား သတ္တိမန္တဖြစ်သော ကိလေသကာမတို့ ရ၏။

(တနည်း) ကာမေန္တိ ဇေတဟိတိ ကာမာ (သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၅၅။)။ ဇေတေဟိ ကိလေသကာမေဟိ၊ ဤကိလေသာမတို့ဖြင့်။ သမ္မယုတ္တဓမ္မာ၊ သမ္မယုတ်တရားတို့သည်။ ဝတ္ထုကာမံ၊ ဝတ္ထုကာမကို။ ကာမေန္တိ၊ အလိုရှိတတ်ကုန်၏။ ဣတိ တသ္မာ၊ ထိုသို့ သမ္မယုတ်တရားတို့၏ ဝတ္ထုကာမကို အလိုရှိကြောင်းဖြစ်သော သတ္တိကြောင့်။ တေ ကိလေသကာမာ၊ ထိုကိလေသကာမတို့သည်။ ကာမာ၊ ကာမတို့မည်ကုန်၏။

‘ကာမေန္တိ ဇေတေဟိတိ’ကား ကရဏသာဓနကိတ်ဝိဂ္ဂိုဟ်၊‘ကာမာ’ကား ကရဏသာဓနကိတ်ပုဒ်။ ‘ကမု’ ဓာတ်, ‘ဏ’ ပစ္စည်း။ ‘ကမု’ ဓာတ်၏ အရကတ္တုဒ္ဒကြိယာကား ဝတ္ထုကာမ ကို အလိုရှိသော သမ္မယုတ္တဓမ္မတို့သည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ ကရဏတ္ထကြိယာကား ကိလေသကာမတို့၏ သဟဇာတာဒိပစ္စယသတ္တိသည် ဖလူပစာအားဖြင့် ရ၏။‘ဏ’ ပစ္စည်း၏ အရကား ထိုမုချ, ဖလူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ကိလေသကာမတို့ ရ၏၊

ဝတ္ထုကာမ အဘို့၌ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်။ ။ကာမိယန္တ ီတိကာမာ(သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၅၆။) ယေ ဝတ္ထုကာမာ၊ အကြင်ဝတ္ထုကာမတို့ကို။ ကိလေသကာမေန၊ ကိလေသကာမသည်။ ကာမိယန္တိ၊ အလိုရှိအပ်ကုန်၏။ ဣတိ တသ္မာ၊

ထိုသို့ကိလေသကာမသည် အလိုရှိအပ်သော သတ္တိကြောင့်။ တေ ဝတ္ထု ကာမာ၊ထိုဝတ္ထုကာမတို့သည်။ ကာမာ၊ ကာမတို့မည်ကုန်၏

'ကာမိယန္တိ'တိ' ကား ကမ္မသာဓနကိတ်ဝိဂြိဟ်၊ 'ကာမာ'ကား ကမ္မသာဓနကိတ်ပုဒ်။ 'ကမု' ဓာတ်, 'ဏ' ပစ္စည်း။ 'ကမု'ဓာတ်၏ အရ ကတ္တုဋ္ဌကြိယာကား ဝတ္ထုကာမတို့ကို အလိုရှိသော ကိလေသကာမသည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ ကမ္မတ္ထကြိယာကား ဝတ္ထုကာမ၏ အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိသည် ဖလူပစာအားဖြင့် ရ၏။ 'ဏ' ပစ္စည်း၏ အရကား ထိုမှ၍, ဖလူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ဝတ္ထုကာမတို့ရ၏။

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'ကသ္မာ'ကား အလို၌, ပဌမာကေဝုစ် 'သိ' ဝိဘတ် ဖြစ်ပါသည်။ 'ဒဋ္ဌဗ္ဗံ ကား 'ဒိသ' ဓာတ်, 'တဗ္ဗ' ပစ္စည်း ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။။။ ။ဩပ်ကို မဟောဘဲ အမေးအနက်ကိုသာ ဟောရာ၌ 'ကသ္မာ' သည် နိပါတ်။ ထို့ကြောင့် အလိင် ခဲ့သည်။

[**သဗ္ဗနာမ် 'ကသ္မာ'နှင့် နိပါတ်'ကသ္မံ'။** ။'ကသ္မာ' ကိုသဗ္ဗနာမ်ခန်း (နှာ။ ၁၀၈)၌ဂုဏ်း, နိပါတ်ခန်း (နှာ။၁၃၅)၌ဂုဏ်း ရူပသိဒ္ဓိဆရာပြသည်။ 'အသတ္ထဝါစကံ နေပါတိကံ ပဒံ (ရူပသိဒ္ဓိ၊ နှာ။ ၁၃၂)'ကို ထောက်၍ 'ဩပ်ကို ဟောရာ၌ 'ကသ္မာ'ကို သဗ္ဗနာမ်,ဩပ်ကို မဟောဘဲ အမေး(ကသ္မာ ကိုတိ ကာရကပုစ္ဆနေ။ ရူပသိဒ္ဓိ။ နှာ။ ၁၃၅။ ကသ္မံ ကိုတိ ကာရကပုစ္ဆန-ဏ္ဍေ။ သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ။ ၃၀၆)အနက်ကိုဿာ ဟောရာ၌ နိပါတ်'ဟု ခဲ့မှတ်။ ဤ၌ အမေးအနက်ကို ဟောသောကြောင့် သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်, နိပါတ်သာ။ ယင်း 'ကသ္မာ'ကို အဝိဘတ္တိယုတ္တနိပါတ်ခန်း၌ ပြသည့်အတွက် 'ကသ္မာ' နောင် ဝိဘတ်သက်စရာ မလို'ဟု မမှတ်သင့်။ ဘာကြောင့်နည်း? 'ဝိဘတ္တာ ၂န္နံ ပဒံ' ဝိဘတ်ဆုံးမှ ပုဒ်အရာဝင်နိုင်သောကြောင့်တည်း။ သို့ဖြစ်၍ 'အဝိဘတ္တိယုတ္တနိပါတ်များနောင် သိဝိဘတ်သက်ရသည်'ဟု မှတ်ပါ။အဝိဘတ္တိယုတ္တဟူရာ၌လည်း ဝိဘတ် မသက်ရသောကြောင့် 'အဝိဘတ္တိယုတ္တ' ဟုဆိုသည် မဟုတ်, ဝိဘတ်နက် မထင်ရှားသောကြောင့်သာ 'အဝိဘတ္တိယုတ္တ' ဟုဆိုသည်။ ဤသို့ အဓိပ္ပါယ်ယူ။ ကိတ်, 'ပုဗ္ဗကာလေကကတ္တု၊ကာနံ တုနတ္ဝာန တ္ဝာဝါ'သုတ်၌ 'ကာတုန'ဟူသော အဝိဘတ္တိယုတ္တနိပါတ်နောင် 'နိပါတတ္တာ သိလောပေါ'ဟု ရူပသိဒ္ဓိ ဖုဋ်ထားသည်ကိုလည်း ထောက်။]

၆။ ။အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'အာဂစ္ဆ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'အာယာမ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတပ္ပပုဒ်၌ 'အာ' သဒ္ဒါ၏ 'အာဂစ္ဆ' သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည် (သာရတ္ထ)။ ပရိယာယ် အဘိဓေယျတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။

[ထောက်ဘွယ်။ ။အာယာမော (ဋ္ဌ၊ ၁၊ ၁၆၄) တိတ္ထေ အာ သဒ္ဒေါ 'အာဂစ္ဆာတိ' ဣမိနာ သမာနတ္ထောတိ အာဟ 'အာယာမောတိ အာဂစ္ဆ ယာမော'တိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၅၆။]

(တနည်း) 'အာဂစ္ဆ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'အာယာမ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတပ္ပပုဒ်၌ 'အာ' ဥပသဂ်ပုဒ်၏ အာဂစ္ဆအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဥပသဂ်လိုက်တွဲသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။ပါဠိ အဆုံးအဖြတ်

'တတာယံ'ကို 'တတော+အယံ' ဟု ပဒစ္ဆေဒပြု, 'သရာ သရေ လောပံ' ဖြင့် 'သြ'ကို ချေ, 'ဒီဃံ'ဖြင့် 'အ'ကို အာဒီဃပြု၍ 'တတာယံ'ဟု ပြီးသော ကြောင့်ရင်း (ဂဏ္ဌိဆရာ၏ သဒ္ဒယုတ္တိ), တည်ဉ့်လွန်သော ဤမယောမုံ့ကို ထိုအာဒါ၏ အိမ်မှ အရှင်သုဒိန် ရအပ်သော ကြောင့်ရင်း (အတ္ထယုတ္တိ) 'တတာယံ'ဟူသော ပါဠိဆာ သင့်လျော်ပါသည်။

[သိဘွယ်။ ။သာမညမေးသောကြောင့် သဒ္ဒယုတ္တိ, အတ္ထယုတ္တိ ၂-မျိုးလုံး ဖြေသည်။ တမျိုးမျိုးဖြေရင်လဲ ပြီးနိုင်သည်သာ။ ယုတ္တိသည် ၂-မျိုးရှိနေ၍ 'သဒ္ဒယုတ္တိပြ၍, သို့မဟုတ် အတ္ထယုတ္တိပြ၍, သို့မဟုတ် (၁၃၂၅-ခုနှစ် ပုစ္ဆာကဲ့သို့)သဒ္ဒယုတ္တိ, အတ္ထယုတ္တိပြ၍'ဟု မိမိလိုအပ်သလို ဝိသေသန မ,ပြီး မေးရင် ပိုကောင်းသည်။]

၈။ ။နည်း,ဥပစာ

'ဂိဋ္ဌ'ပုဒ်၌ ရသင့်သော နည်း, ဥပစာ။ ။'ဂိဋ္ဌကုဋ္ဌေ ပဗ္ဗတေ'၌'ဂိဋ္ဌ' ဟူသော နည်းသည် အတူဖြစ်သော လင်းတ၏ 'ဂိဋ္ဌ'ဟူသော အမည်ကို အဘူရှိသော (တောင်၏) အထွဋ္ဌ၌ တင်စား၍ အတူရှိသော အထွဋ်ကို 'ဂိဋ္ဌ'ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'အတင်ရုဉ်းနည်း' မည်၏။

'ဂိဋ္ဌကုဋ္ဌေပဗ္ဗတေ'၌ 'ဂိဋ္ဌ' သဒ္ဒါသည် အတူဖြစ်သော လင်းတ၏ ဂိဋ္ဌ'ဟူသော အမည်ကို အတူရှိသော အထွဋ္ဌ၌ တင်စား၍ အတူရှိသော အထွဋ်ကို 'ဂိဋ္ဌ'ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'သဒိသူပစာ' မည်၏။

‘ဂိဇ္ဈကူဋ’ပုဒ်၌ ရသင့်သော နည်း။ ။‘ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေ’၌ ‘ဂိဇ္ဈကူဋ’ ဟူသော နည်းသည် (‘ဂိဇ္ဈသဒိသကူဋ’ဟု ဆိုအပ်လျက်) ‘သဒိသ’ဟူသော အလယ်ပုဒ်ကို ချသောကြောင့် ‘ဝဏ္ဏလောပနိရုတ္တိနည်း’ မည်၏။

‘ပဗ္ဗတ’၌ ရသင့်သော နည်း,ဥပစာ။ ။‘ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေ’၌ ‘ပဗ္ဗတ’ ဟူသော နည်းသည် ဂိဇ္ဈကူဋ်တောင်, ဝေဘာရတောင်, ဝေပုလ္လတောင်, ဣသိဂိလိတောင်စသည်တို့နှင့် ဆက်ဆံသော်လည်း ဤအရာဝယ် ဝေဘာရတောင်, ဝေပုလ္လတောင်, ဣသိဂိလိတောင်စသည်တို့၌ မထင် ဂိဇ္ဈကူဋ်တောင်၌သာ အထင်အားဖြင့် ဆိုအပ်သောကြောင့် ‘အထင်ရှိနည်း’ မည်၏။

‘ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေ’၌‘ပဗ္ဗတ’ သဒ္ဒါသည် အပေါင်းဖြစ်သော ဂိဇ္ဈကူဋ်တောင်, ဝေဘာရတောင်, ဝေပုလ္လတောင်, ဣသိဂိလိတောင်စသည်တို့၏ ‘ပဗ္ဗတ’ဟူသော ဤမည်ကို အစိတ်ဖြစ်သော ဂိဇ္ဈကူဋ်တောင်ကို ‘ပဗ္ဗတ’ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် ‘ကေဒေသျ။ပစာ=သမုဒါယူပစာ’မည်၏။

[ဥပစာတဒ္ဓိတ် မဆင့်မှ‘သဒိသူပစာ’ရသည်။ ။ဂိဇ္ဈသဒိသာနိ ဝါတသာကူဋာနိ။ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၈။ ဂိဇ္ဈော ဝိယာတိ ဝါ ဂိဇ္ဈံ၊ ကူဋံ။ တံ တေသာတိ ဂိဇ္ဈကူဋော၊ ပဗ္ဗတော။ ဂိဇ္ဈသဒိသကူဋော်ဝတိ ဂိဇ္ဈကူဋော်တိ ဝါ မဇ္ဈေ ပဒလောပီသမာသော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၂။ ။အဋ္ဌကထာ၌ ‘သဒိသာနိ’ဖြင့် ‘ဂိဇ္ဈ’၏ ‘သဒိသူပစာ၏ အဖြစ်ကို ပြသည်’ဟု ယူပါ။ သို့မှ ဥပစာ ရသည်။ သာရတ္ထဖွင့်နည်းအတိုင်း ‘သဒိသာနိ’ဖြင့် ‘ဂိဇ္ဈ’၏ ဥပမာတဒ္ဓိတ်၏ အဖြစ်ကို ပြသည်’ဟု ယူသော် ‘ဂိဇ္ဈ’၌ မုချပင်၊ ဥပစာမရ။ ‘ဥပမာဘဒ္ဓိတ် မဆင့်မှ သဒိသူပစာ ရသည်၊ ဆင့်သော် ‘သဒိသူပစာ’ မရ, မုချ’ဟု ဆိုလိုသည်။ ‘သရိကွက, သဒိသ’စသည်တို့ဖြင့် ဖွင့်ရာ၌လည်း နည်းတူ။

‘သဒိသူပစာ, ကေဒေသျ။ပစာ’တို့နှင့် တွဲသင့်သော ‘ရုဠှိ’။ ။‘ဂိဇ္ဈ’၌ ‘အဘင်ရုဠှိ’, ‘ပဗ္ဗတ’၌ ‘အဆင်ရုဠှိ’။ ဤသို့ ရုဠှိခြင်း မတူကြ။ ‘သဒိသူပစာ’ ရရာ၌ ‘အဘင်ရုဠှိ’, ‘ကေဒေသျ။ပစာ=သမုဒါယူပစာ’ ရရာ၌ ‘အထင်ရုဠှိ’ ရသည်၊ ‘သဒိသူပစာ’နှင့် ‘အတင်ရုဠှိ’, ‘ကေဒေသျ။ပစာ=သမုဒါယူပစာ’နှင့် ‘အဆင်ရုဠှိ’ တွဲရသည်’ဟု ဘိုလိုသည်။ထို့ကြောင့် ‘ကေဒေသျ။၊ အဆင်ဟူ၊ ရုဠှိ။ များတတ်စွ။သဒိသူကား၊ တင်ရုဆား၊မပှား

မှတ်ဃေပါ'ဟု မိန့်ကြသည်။ 'အတင်ရုဋ္ဌီ' ဟူသည် ဥပစာ ၁၀-ပါးပင် ဖြစ်၍ ဥပစာ ၁၀-ပါးလုံး၌ 'အတင်ရုဋ္ဌီနည်း' ရသည် ချည်းသာ။ သို့သော်လည်း အခြားသော နည်းများ မရသော ဥပစာများ၌သာ 'အတင်ရုဋ္ဌီနည်း'ကို သုံးရသည်။

ရုဋ္ဌီ ၃-မျိုးနှင့် အထူး။ ။ရုဋ္ဌီသည် 'အထင်ရုဋ္ဌီ, အတ္တင်ရုဋ္ဌီ, အတင်ရုဋ္ဌီ'အားဖြင့် ၃-မျိုး ရှိ၏။ ထိုတွင်—

ဒြပ်တခုတည်း၌ သကတ်အများရှိ၏ ထိုများစွာသော သွကတ်တို့တွင် ထင်သောသကတ်ကို စွဲ၍ ပညတ်ခြင်းသည်၎င်း, တခုတည်းသော သကတ်သည် ဒြပ်အများနှင့် ဆက်ဆံ၏။ ထိုများစွာသော ဒြပ်တို့တွင် ထင်သော ဒြပ်ကို စွဲ၍ ပညတ်ခြင်းသည်၎င်း 'အထင်ရုဋ္ဌီ' မည်၏။ ပြယုဂ်ကား 'ဂစ္ဆတီတိ ဂေါ'တည်း။ ဤပြယုဂ်၌ နွားဒြပ် တခုတည်း၌ စားခြင်းသကတ်, သွားခြင်းသကတ်, အိပ်ခြင်းသကတ်စသောအားဖြင့် သကတ်အများရှိ၏ ထိုများစွာသော သကတ်တို့တွင် ထင်သော သွားခြင်းသကတ်ကို စွဲ၍ 'ဂေါ'ဟု ပညတ်ခြင်းသည်၎င်း, တခုတည်းသော သွားခြင်းသကတ်သည် သွားတတ်သော် သတ္တဝါမှန်သမျှ ဒြပ်အများနှင့် ဆက်ဆံ၏ ထိုများစွာသော ဒြပ်တို့တွင် ထင်သော နွားဒြပ်ကို စွဲ၍ 'ဂေါ'ဟု ပညတ်ခြင်းသည်၎င်း 'အထင်ရုဋ္ဌီ' မည်၏။

တစုံတခုသော ဒြပ်သည် သကတ်ကြောင့် နာမပညတ်ကို ရ၏၊ ထိုသကတ်ကြောင့် ရသော နာမပညတ်သည် သကတ်ပျောက်သော်လည်း နာမပညတ် မပျောက်ခြင်းသည် (၀၊) နာမပညတ် မပျောက်ဘဲ တွင်နေခြင်းသည် 'အတ္တင်ရုဋ္ဌီ'မည်၏။ ပြယုဂ်ကား 'ရူပါဒိသု သတ္တာ ဝိသတ္တာတိ သတ္တာ'တည်း။ ဤပြယုဂ်၌ သဆန္ဒရာဂပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ရူပကွန္ဒာစသည်တို့၌ ငြိကပ်ခြင်းသကတ်ကြောင့် 'သတ္တ'ဟူသော နာမပညတ်ကို ရ၏။ ထို'သတ္တ'ဟူသော နာမပညတ်သည် နိစ္ဆန္ဒရာဂပုဂ္ဂိုလ်တို့၌လည်း ထိုရူပကွန္ဒာစသည်တို့၌ ငြိကပ်ခြင်းသကတ် ပျောက်ငြားသော်လည်း ထိုသကတ်ကြောင့် ရသော'သတ္တ'ဟူသော နာမပညတ် မပျောက်ခြင်းသည် (၀၊) နာမပညတ် မပျောက်ဘဲ 'သတ္တ'ဟူ၍ပင် အမည်တွင်နေခြင်းသည် 'အတ္တင်ရုဋ္ဌီ'မည်၏။

တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် 'အတင်ရုဋ္ဌီ' မည်၏။ ပြယုဂ်ကား 'မဉ္ဇာ ယောသန္တီ'တည်း။ ဤပြယုဂ်၌ ဌာနဖြစ်သော ညောင်စောင်းဒြပ်၏

မဠုဟူသော အာမည်ကို ဌာနီဖြစ်သော လူဒြပ်၌ တင်စား၍ ဌာနီဖြစ်သော လူဒြပ်ကို 'မဠု'ဟု ခေါ်ခေါ်ဆိုသည် 'အတင်ရုဋ္ဌိ'မည်၏။

ကျက်ဘွယ်၊ ။မျှော်ပြားစွာလှ၊ သကတ္ထတ္ဝင်၊ ထင်သည့်သကတ်၊ စွဲပညတ်မူ၊ မှတ်လေ့ အထင်ရှုဋ္ဌိတည်း။ (ဘုရားကြီးနိယံ။ ၁၁၈။)

သကတ်တခု၊ အစုမျှားစွာ၊ ဆက်ဆံပါလျက်၊ ထင်ရာစွဲလည်း၊ အမြဲ ဤရှုဋ္ဌိပင်တည်း။ (ဘုရားကြီးနိယံ။ ၁၁၉။)

သကတ္ထကြောင့်၊ ရသောပညတ်၊ သကတ်ပျောက်လျက်၊ မည်မပျက်သည်၊ သက်သက် အတ္ထဝင်ရှုဋ္ဌိတည်း။ (ဘုရားကြီးနိယံ။ ၁၂၀။)

မှာဘွယ်။ ။ရှုဋ္ဌိ ၃-မျိုးကို ကျမ်းရင်းအနေဖြင့် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မဟာဋီကာ၌ ဖွေ့ရသည်'။ ကြည့်လိုမူ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မဟာဋီကာ ပဌမအုပ် စာမျက်နှာ (၃၆၄),ယင်းနိဿ(မဟာစည်ဆရာတော် ရေး) ဒုတိယအုပ် စာမျက်နှာ (၃၃၁)ကို ကြည့်ပါ။

သတိပြုဘွယ်။ ။ဤမေးခွန်းသည် 'ဂိဠကူဋ္ဌေ ပဗ္ဗတေ၌'ဟု သာမည်ဆိုသော်လည်း 'သဒိသာနိ'ဟူသော အာဇ္ဇင့်ကို ကြည့်ပြီး 'ဂိဠ'ကို ရည်၍ မေးသော မေးခွန်းဖြစ်ဟန် ရှိသည်။ သို့သော်လည်း ရသင့်တိုင်း ဖြေလိုက်သည်။ ၁၃၂၃-ခုနှစ် ပုစ္ဆာကဲ့သို့ လိုအပ်သော် ပုဒ်ကို အတိအကျ ဖေါ်မေးရင် အကောင်းဆုံး ဖြစ်သည်။ ဒီလို မဟုတ်လျှင် အဖြေမျိုးမျိုး ထွက်နေသောကြောင့် ဖြေရာမှာရော စစ်ရာမှာပါ အခြိန်ကုန်လှသည်။ သတိပြုဘွယ်ပင်။]

၉။ ။[ဋီ၊ ၁။ ၁၇၀။]

၁၀။ ။ဒေသနာဟာရ နေတ္တိနည်း

'ဣဒံ စျာနံ ကာမာနမေဝ နိဿရဏံ'ဦ့ကိလေသကာမသည် သာယာတတ်သောကြောင့် အဿာဒ မည်၏။ ဝတ္ထုကာမသည် အာဒီနဝ မည်၏။ ပဌမဈာန်သည် နိဿရဏ မည်၏။ စျာန်ချမ်းသာကို ခံစားခြင်းစသော

ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး, ဘဝသမ္ပတ္တိစသော သံသရာအကျိုးသည် ဖလ မည်၏။ စျာန်၏ အာရုံဖြစ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း, ယောနိသောမနသိကာရစသော အင်္ဂကြောင်းသည် ဥပါယ မည်၏။ 'ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အကျိုးကို အလိုရှိကုန်သော သူတို့ဿည် စျာန်ကို ရအောင် အားထုတ်ကြကုန်'ဟု မဆိုသော်လည်း အိုသကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်းသည် အာဏတ္တိ မည်၏။ ဤသို့ ဒေသနာဟာရမည်သော သံဝဏ္ဏနာဝိသေသသည် အာဿာဒစသည်ကို ဖွင့်ပြတတ်၏၊ ထိုအဿာဒစသည်တို့တွင် 'အာဒီနဝေါ ဖလဉ္စ ဒုက္ခံ'ဟူသော ပါဠိနှင့် အညီ အာဒီနဝသည်ရင်း, ဖလသည်ရင်း ဒုက္ခသစ္စာ မည်၏။ 'အဿာဒေါ သမုဒယော'ဟူသော ပါဠိနှင့် အညီ အဿာဒသည် သမုဒယသစ္စာ မည်၏၊ 'နိဿရဏံ နိရောဓော'ဟူသော ပါဠိနှင့် အညီ နိဿရဏသည် နိရောဓသစ္စာ မည်၏။ 'ဥပါယော အာဏတ္တိ စ မဂ္ဂေါ' ဟူသော ပါဠိနှင့်အညီ ဥပါယသည်ရင်း, အာဏတ္တိသည်ရင်း မဂ္ဂသစ္စာ ပည်၏၊ ဤသို့ 'ဣဒံ စျာနံ ကာပဓာနမေဝ နိဿရဏ'ံဟူသော သုတ်ပုဒ်ဒေသနာဘော်သည် သစ္စာ ၄-ပါးကို ဟောကြားတော်၏။ ဤသို့လျှင် 'ဣဒံ စျာနံ ကာမဓာနမေဝ နိဿရဏံ'ဟူသော ဒေသနာတော်သည် အာဿာဒစသည်ကို ဖွင့်ပြလျက် သစ္စာ ၄-ပါးကို ဟောကြားတော်သော ကြောင့် 'ဒေသနာဟာဂ' မည်၏-ဟူလိုသော်။

၁၃၂-ခုနှစ် ခမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) ဓမ္မဒန်း၊

၁။ ။'အနုပုဗ္ဗေန စာရိကံ စရမာနော ယေန ဝေသာလီ၊ တဒဝသရိ'ဟူသော ပါဠိတော်ကို 'ယေန' ပုဒ်, 'ကံ' ပုဒ်တို့၌ ကရိဏ်းအနက်ကို ယူ၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။'အဒဿနံ ဂေါတမိ အာယသ္မတော သုဒိန္နဿ ဉာတကာ 'သုဒိန္နော ကိရ ကလန္ဒပုတ္တော ဝေသာလိံ အနုပဗ္ဗတ္တော' တိ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို အနက်အားဖြင့် အာကာရကို သွင်း၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၃။ ။'ဘိက္ခု ဘိက္ခုံ အာဏာပေတိ 'ဂစ္ဆာနန္ဒ မမ ပါဝဒ၊ ဂတ္ဆန္တော မေ ဂန္ဒာနန္ဒ မမ ပါဝဒဘု၊ ဂတ္ဆန္တော မေ ဂတ္ဆန္တော မံ ဘဂ္ဂေ အဝဟရတူ' တိ'ဟူသော ပါဠိတော်ကို အနက်အားဖြင့် အာကာရကို ထုတ်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၄။ ။'အထ ခေါ ဘဂဝါ သမ္မဟုလေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ သေနာသနစာရိကံ အာဟိဏ္ဍန္တော အဒ္ဒသ သန္ဆံ တာနိ တဟံ တဟံ ဥဇ္ဈိတာနိ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို ပါဌာနုသာရီအားဖြင့် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။'သမဏ္ဍာ မယံ မဟာရာဇ၊ ဓမ္မရာဇာဿ သာဝကာ။

တဝေဝ အနုကမ္မာယ၊ ဇမ္ဗုဒီပါ ဣဓာဂတာ'ဟူသော အဋ္ဌကထာပါဌ်ကို ယောဇနာခဲ့ပါ။

၆။ ။'ယထာ အညေပိ ဒေဝါ သုဏန္တိ၊ တထာ နိစ္ဆာရေသုံ'ဟူသော အဋ္ဌကထာပါဌ်ကို 'ယထာ, တထာ' သဒ္ဒါတို့၏ အနက်ကို မှန်ကန်စေလျက် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၇။ ။'အထ ခေါ အယမေဝ သမာဓိတိ ဝတ္တုမ္ပတံ အရဟတိ၊ ဝိတက္ကဝိစာရကွာဘာဝိရဟေန အတိဝိယ အစလတ္တာ, သုပ်သန္ဒတ္တာ စ'ဟူသော အဋ္ဌကထာပါဌ်ကို ကြောင်း, ကျိုးပြန်လှန်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၈။ ။'တသ္မာတိဟ တေ ကဿပ ဧဝံ သိက္ခိတဗ္ဗံ 'သာတသဟဂတာ စ မေ ကာယဂတာသတိ နော ဝိဇဟိဿတီ'တို့'ဟူသော အဋ္ဌကထာပါဌ်ကို အာကာရသွင်း၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၉။ ။'ဘူမ္မဒေဝတံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ အကနိဋ္ဌဒေဝတာယ သန္တိကေ ပစ္စက္ခာတာပိ အပ္ပစ္စက္ခာတာဝ ဟောတိ'ဟူသော ပါဌ်ကို 'အပစ္စက္ခာတာ'ဌ် သဒ္ဒတ္ထကို ထင်စေ၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၀။ ။ ယံ ကဒလိနာဠိကေရာဒီနံ တတ္ထဇာတကဖလာနိ အာမသန္တိဿ ဒုက္ကဋံ ဝုတ္တံ၊ ဣဒံ ဒုရုပစိဏ္ဏဒုက္ကဋံ နာမ'ဟူသော ပါဌ်ကို ကတ္တားထည့်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၃၂၇-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) အဖြေ

၁။ ။['သျှ, ရှေ့နည်း' အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ပါ။ ၁၂။ ပါ။ သျှ။ ၅၁။]

၂။ ။[‘သျှ’ အတိုင်း ယောင်နာ။ ။ပါ။ ၁၇။ ပါ၊ သျှ။ ၆၁။]

၃။ ။အနက်အားဖြင့် အာကာရထုတ်၍ ယောင်နာ

ဘိက္ခု၊ ရဟန်းသည်။ ဘိက္ခုံ၊ ကို။ အာဏာပေတိ၊ စေခိုင်းအံ့။ ကိ်၊ အာဘယ်သို့။ အာဏာပေတိ၊ စေခိုင်းအံ့နည်း။ ဣတ္ထန္နာမဿ၊ ဤအမည်ရှိသော ရဟန်းအား။ ပါဝဒ၊ အဆင့် ဆိုချေ။ ကိ်၊ သို့။ ပါဝဒ၊ အဆင့်ဟိုချအံ့နည်း။ ဣတ္ထန္နာဒမာ၊ ဤအမည်ရှိသော ရဟန်းသည်။ ဣတ္ထန္နာပဿ။ ဤအမည်ရှိသော ရဟန်းအား။ ပါဝဒတု၊ ဆင့်၍ ဆိုပစေလော။ ကိ်၊ သို့။ ပါဝဒတု၊ ဆင့်၍ ဆိုပစေအံ့နည်း။ ဣတ္ထန္နာဓမာ၊ ဤအမည်ရှိသော ရဟန်းသည်။ ဣတ္ထန္နာဓမ်၊ ဤအမည်ရှိသော။ ဘဏ္ဍ်၊ ကို၊ အဝဟရာဘု။ ခိုးပစေလော။ ဧဝံတိ၊ သို့။ ပါဝဒတု၊ ဆင့်၍ ဆိုပစေအံ့သတည်း။ ဧဝံတိ၊ သို့။ ပါဝဒ၊ အဆင့်ဆိုခြအံ့သတည်း။ ဧဝံတိ၊ သို့။ အာဏာပေတိ၊ စေခိုင်းအံ့သတည်း။ [ပါ။ ၆၆။ ပါ၊ သျှ၊ ၁၄၁။ ။ဌ၊ ၁။ ၃၂၄။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၅၀၅-လည်း ကြည့်။]

၄။ ။[ပါ။ ၃၃၀။ ပါ၊ သျှ။ ၃၂၄။]

၅။ [။ဌ၊ ၁။ ၅၅။ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၀၇။ ဌ။ သျှ၊ သစ်၊ ၁၊ ၄၀၆။]

၆။ [(၃)နံပါတ်ရှိ ပါဠိကို ကျော် မေးထား သည်။ ။ဌ၊ ၁။ ၁၈၁။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၄၆။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၅၂။]

၇။ ‘ဌ၊ သျှ၊ သစ်’ အတိုင်း ယောင်နာ။ ။ဌ၊ ၁။ ၁၁၉။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၁၅။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၁၁။ ။၁၃၂၃-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၈၊ ။အာကာရသွင်း၍ ယောင်နာ

ကဿပ၊ ကဿပ၊ ဧခါပနှ၊ စင်စစ်၊ ယသွာ၊ အကြင်ကြောင့်။ အဟံ၊ ငါသည်။ ဘာနုညော-ဇာနန္တော ဇော၊ သိသည်သာလျှင်။ ဟုတ္တွာ၊ ဖြစ်၍။ ‘ဇာနာမိ’တိ၊ ‘သိ၏’ဟူ၍။ ဝဒါမိ၊ ဆို၏။ ပဿညော-ပဿန္တော ဇော၊ မြင်သည်သာလျှင်။ ဟုတ္တွာ၊ ဖြစ်၍။ ‘ပဿာမိ’တိ၊ ‘မြင်၏’ဟူ၍။ ဝဒါမိ၊ ဆို၏။ (အနိယမသည့်)။ တဿ၊ ထို့ကြောင့်။ ဣဟ-ဣမသ္မိံ သာသနေ၊ ဤဘုရား၏ သာသနာတော်၌။ ဓေတာ၊ သင်သည်။ မေ။ ငါ့အား။ သာတ

သဟဂတာ၊ အာသုဘ-အာနာပါနဒ္ဓိ ပဌမစျာန်၏ အစွမ်းအားဖြင့် သုခနှင့် တကွဖြစ်သော။ ကာယဂတာသတိ၊ ကိုယ်ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်သော သတိသည်။ နု ဝိဇဟိဿဘိ၊ မစွန့်လတ္တံ့။ ဣတိ ဧဝံ၊ ဤသို့၊ သိက္ခိတဗ္ဗံ၊ ကျင့်ရာ၏။ [သာမည မေးခြင်းဖြစ်၍ ပါဠိအားဖြင့် အာကာရကို သွင်း၍လည်း ယောဇနာနိုင်သည်။ ။ဌ၊ ၁။ ၂၀၇။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၂၆။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၁၅၁။]

၉။ ။[‘အပ္ပစ္စက္ခာတာဝ၀၊ ပယ်အပ်သည် မဟုတ်သည်သာလျှင်’ ဟု သဒ္ဒတ္ထယောဇနာ။ ကြွင်း ‘သျှ’ အတိုင်း။ ဌ၊ ၁။ ၂၂၀။ ဌ၊သျှ၊ ၂။ ၂၆၅။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၁၉၅၊]

၁၀။ ။[‘ဘဂဝတာ’ဟု ကတ္တားထည့်။ ။ဌ၊ ၁။ ၂၇၁။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၄၁၅၊ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၃၆၄။]

၁၃၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ကဒါနိ ယံ တံ အညဒတ္ထု ဥပ္ပန္နံ၊ တံ ဒယေတို့ ‘တေန ခေါ ပန သမယေန’ တိအာဒိ မာတ။
(ခ) တတြာပိ အယမနုတ္တာနပဒဝဏ္ဏနာ။
(ဂ) ဝေသာလိကာတိ ဝေသာလိဝါသိနော။
(ဃ) ဝဇ္ဇီပုတ္တကာတိ ဝဇ္ဇီရဋ္ဌေ ဝေသာလိယံ ကုလာနံ ပုတ္တာ။
(င) သာသနေ ကိရ ယော ယော ဥပဒ္ဒဝေါ အာဒိနဝေါ အာပဇ္ဇဒမုပ္ပဇ္ဇီ။
(စ) သပ္ပံ တံ ဝဇ္ဇီပုဉ္ဇကေ နိဿာယ။

၁။ ။(က) မှတ်ဝါကျကို ‘အာဟ’၏ ကတ္တားကို ထည့်ပြီးလျှင် အာဓာရနှင့် အာဓာရကြိယာ ညီညွတ်စွာ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(က) မှာဘ်ဝါကျမှ (ခ) မှတ်ဝါကျသို့ အဓိပ္ပါယ်ပြန်နှင့် တကွ ဗျတိရေကစဒ္ဒနာ တက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(ဃ)(င)(စ)မှတ်ဝါကျတို့၏ အမည်များကို အကြောင်းနှင့် တကွ ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။'ဝေဿာလိကာ'ဟူသော ပုဒ်ကို ဝိုဂ္ဂိဟ်ပြု၍ ဉာဿနည်းအားဖြင့် အရကောက်ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျဝယ် 'ဝဏ္ဏနာ'၌ လိင်, ဝိဘတ်, ဓာတ်,ပစ္စည်း များကို ပြပြီးလျှင် ထည့်သင့်သော ကြိယာကို ထည့်၍ ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်နှင့် သံဝဏ္ဏ နာများကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။'သမ္မန္တံ, သမ္မံဘံ' ဟူ၍ ပါဠိနှစ်ထွေရှိခဲ့ရာ မည်သည့်ပါဠိ သင့်သည်ကို အကြောင်းပြ၍ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၈။ ။'ဝင်္ဂီပုတ္တကာ'ဟူသော ပုဒ်ဝယ် 'ဝင်္ဂီ'ပုဒ်၌ ရသင့်သော နည်း, ဥပစာများကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၉။ ။'ဒေဝဒတ်သည်လည်း ဝင်္ဂီတိုင်းသားဖြစ်ကုန်သော အပင်းအသင်း တို့ကို ရ၍ သံဃာကို ခွဲခွဲပြီ၊ သည်သာမက သေး၊ ဝင်္ဂီတိုင်းသားတို့သည် သာလျှင် မြတ်စွာဘုရားသည် ပရိနိဗ္ဗာန်ပြု၍ အနှစ်တရာရောက်လတ်သော် ဓမ္မမဟုတ်သော ဝိနည်းမဟုတ်သော ['ဥဒ္ဒမ့်, ဥဗ္ဗိနယ့်' ပုဒ်တို့ကို ဝိသေသန ကြံခါ 'သော'ဟု မြန်မာပြန် ပေးထားသည်ကား မကောင်း။] မြတ်စွာ ဘုရား၏ သာသနာတော်ကို ပြုကြကုန်ပြီ' ဟူသော အဋ္ဌကထာလာ အကြောင်းအရာကို စုဏ္ဏိယဗန္ဓ ဖွဲ့ပြခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'အဗ္ဘုဒပုပ္ပင်္ဂီ'ဝယ် အဗ္ဘုဒ၏ အရကို သြဂွယောဂွယှအန္ဓယပဒ ဋ္ဌာနဟာဝရ ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၂၃-ခုနှစ် ဝမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂၀) အဖြေ

၁။ ။(က) မှတ်ဝါကျ ယောဇနာ

ဣဒါနိ-ဣမသ္မိံ ကာလေ၊ ဤယခုအခါ၌။အည်း၊ မဂ်ဣဝင်္ဂုမှ တပါး သော။ ယန္တံ ဝတ္ထု၊ အကြင် ဝင်္ဂီပုတ္တကဝတ္ထုသည်၊ ဥပပန္နံ၊ ဖြစ်ပြီ။ တမ္မိ

ဝတ္ထုံ၊ ထိုဝဇ္ဇီပုတ္တကဝတ္ထုကိုလည်း။ ဒဿေတုံ။ ပြခြင်းငှါ။ တေန ခေါ ပန သမယေနာတိအာဒိံ၊ 'တေန ခေါ ပန သမယေန' ဤသို့အစရှိသော။ ဝစနံ၊ စကားကို။ အာယသ္မာ ဥပါလိတ္ထေရော၊ အရှင်ဥပါလိမထေရ်သည် (ကတ္တား)။ အာဟ။ လျှောက်၏။ ('အာဟ'ကား ပစ္စုပ်ပွန်)။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁၊ ၁၉၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၉၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၁၀၉။]

မှတ်ချက်။ ။'သံဂီတိကာရော'ဟုလည်း ကတ္တား ထည့်နိုင်သည်။

['ဣဒါနိ အာဟ'အနက်ပေးနည်း။ ။'ဣဒါနိ' နောက် 'အာဟ' ဓတ္ထုက ယင်း 'အာဟ'ကို ပစ္စုပ္ပန်ပေး။ 'အာဟ'သာ မဟုတ် အတိတ် ဟော ကြိယာမှန်သမျှ ပစ္စုပ္ပန်ပေး။

ကျက်ဘွယ်။ ။ဣဒါနိ အာဟ၊ ရှိက ဧကန်၊ ပစ္စုပ္ပန်ကို၊အမှန်'အာဟ'၊ ဟောလေမြဲ။ (ဘုရားကြီးနိယံ။ ၂၇။)
'ဣဒါနိ'နောက်၊ တိတ်ဟောရောက်၊ ဟောမြောက် ပစ္စုပ္ပန်။ (ဧရေဆောင်နိယံ။ ၃၆၉)]

၂။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျ ဗျတိရေကစောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က) မှတ်ဝါကျဖြင့် 'မက္ကဋိဝတ္ထုမှ အခြားတမျိုးဖြစ်သော ဝဇ္ဇီပုတ္တကဝတ္ထုကို ပြခြင်းငှါ 'တေန ခေါ ပန သမယေန' အစရှိသော စကားကို အရှင်ဥပါလိမထေရ်သည် လျှောက်၏'ဟု ဆို၏(ဋ္ဌပနာ)။ 'မက္ကဋိဝတ္ထုမှ တခြားတမျိုးဖြစ်သော ဝဇ္ဇီပုတ္တကဝတ္ထုကို ပြခြင်းငှါ' တေန ခေါ ပန သမယေန 'အစရှိသော စကားကို အရှင်ဥပါလိမထေရ်သည် လျှောက်၏'ဟု အကယ်၍ ဆရာ ဆိုသည်ဖြစ်အံ့၊ ယင်းသို့ဖြစ်သည်ရှိသော် ထိုစကားရပ်၌ ပေါ်လွင်ထင်ရှားသော ပုဒ်တို့ကိုလည်း ဖွင့်ခြင်းသည် ဖြစ်ရာ၏ (ဗျတိရေက)။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။'မက္ကဋိဝတ္ထုမှ အခြားတမျိုးဖြစ်သော ဝဇ္ဇီပုတ္တကဝတ္ထုကို ပြခြင်းငှါ 'တေန ခေါ ပန သမယေန' အစရှိသော စကားကို အရှင်ဥပါလိမထေရ်သည် လျှောက်၏'ဟု ဆိုသော်လည်း ပေါ်လွင်ထင်ရှားသော ပုဒ်တို့ကို မဖွင့် မပေါ်လွင် မထင်ရှားသော ပုဒ်တို့ကိုသာ ဖွင့်ခြင်းဖြစ်၏-ဟူလို။

[ဗျတိရေကစောဒနာ။ ။'ယဒိ, ဧစ, သဧစ' စသော သဒ္ဒါတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော (ဝါ)ယင်းသဒ္ဒါ အမှတ်အသားပါသော စောဒနာသည် ဗျတိရေကစောဒနာ မည်၏၊ ဗျတိရေကာ ယဒျာဒိနာ။ ဂန္ထာဘရဏာ။

'ယဒိ, ဧစ, သဧစ'ဟု ဆိုသော်လည်း ယင်းသဒ္ဒါ သက်သက် မဟုတ် 'ယဒိ,သဧစ၊ တွလရကား၊ ဧဝံသတိ၊ဖေါဘွယ်ရှိ၏'နှင့် အညီ'ယဒိ'စသော သဒ္ဒါတို့ နောက်၌ ယင်းသဒ္ဒါတို့နှင့် တွဲဘက်ဖြစ်သော ('ယဒိ' စသည် နောက်၌ ဆိုအပ်ပြီးသော စကားသည် ကေဝုစ် ဖြစ်အံ့) 'ဧဝံ သတိ',(ဗဟု ဝုစ် ဖြစ်အံ့) 'ဧဝံ သန္တေသု'သဒ္ဒါ ထုတ်ဖေါ်ယှဉ်တွဲအပ်၏။ 'ယဒိ သိယာ၊ ဧဝံ သတိ ('အာပဇ္ဇတိ'စသည်)' ဟုဂျင်း, 'ယဒိ သိယုံ၊ ဧဝံ သန္တေသု ('အာပဇ္ဇတိ'စသည်)'ဟုဂျင်း ထုတ်ဖေါ်ယှဉ်တွဲ၍ စောဒနာအပ်၏-ဟူလို။

မြန်မာလို စောဒနာရာ၌ 'အ်ကယ်၍ ဖြစ်အံ့၊ယင်းသို့ ဖြစ်သည် ရှိသော် ('ဖြစ်ရာ၏'စသည်။)'ဟုဂျင်း, 'အကယ်၍ ဖြစ်ကုန်အံ့၊ ယင်းသို့ ဖြစ်ကုန်သည်ရှိသော်('ဖြစ်ရာ၏'စသည်။)'ဟုဂျင်း စောဒနာရသည်။ ဤသို့ လိုရင်း အကျဉ်းချုပ်ကို မှတ်သားအပ်၏၊

ဗျတိရေကစောဒနာ ပြယုဂ်။ ။ဗျတိရေကစောဒနာပြယုဂ်ကို- 'ယဒိ ယာဝတာ ဣမဿိံ ကာယေ ဥပါဒိန္နကရူပံ နာမ အတ္ထိ၊ သဗ္ဗတ္ထ ကာယာယတနံ ကပ္ပါသပဋ္ဌလေ သေနဟော ဝိယ၊ ဧဝံ သန္တေ လက္ခဏာ သမ္မိဿတာ အာပဇ္ဇတိ'ဟူ၍ဂျင်း, 'ယဒိ ဧဝံ နု သဗ္ဗတ္ထ ကာယာယတနန္တိ' ဟူ၍ဂျင်း ထုတ်။ ။'အင်္ဂသာလိနီအင်္ဂကထာ၊ ၃၄၉။ သျှ၊ ၃။ ၂၀၃' ကြည့်။

ပုစ္ဆာထုတ် စည်းမျဉ်းဥပဒေအဖြစ် ထုတ်ပြသော ဗျတိရေကစောဒနာ၏ ပြယုဂ်သည် ဗျတိရေကစောဒနာ သက်သာက်မဟုတ်, ဗျတိရေကနှင့် အယုတ္တ ရောသော ဗျာဘိရေကာယုတ္တစောဒနာ ဖြစ်သည်(ယင်း၌ရှု။)]

၃။ ။(ဃ)(ငဂ)(စ) မှုဘ်ဝါကျတို့၏ အကြောင်းနှင့် တကွ အမည်

(ဃ) မှတ်ဝါကျသည် 'ဧဝသာလိကာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏာတမ္ဗပုဒ်၏ အဖဝ်ဳသံဝဏ္ဏနာမှ တပါး 'ဝဇ္ဇီပုတ္တကာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏာတမ္ဗပုဒ်၏ အဖဝ်ဳ သံဝဏ္ဏနာဟု ဆိုအပ်သော အဖို့တပါးကို ပြသောကြောင့် 'ပဉ္စန္နာဒဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ)(စ)မှတ် နှစ်ဝါကျပေါင်းသည် (ဃ) မှာ်ဝါကျကို ခဲ့ျပြသော ကြောင့် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဘွင် (ဂ) မှတ်ဝါကျသည် အနိယမကို ပြသောကြောင့် 'အနိယမဝါကျ'ဖြစ်ပါသည်၊ (စ) မှတ်ဝါကျသည် နိယမကို ပြသောကြောင့် 'နိယမဝါကျ'ဖြစ်ပါသည်။

['ကိုရ'အမှာ်အသားနှင့် ဝါကျခဲ့။ ။'ကိရ'ပါက'ခဲ့ျသည်'ဟု မှတ်ပါ။ ယင်း 'ကိရ'ပါသော ဝါကျတွင်'ဥပမဒန, ဥပမေယျ'ပါက ယင်း ဝါကျကို 'တပ္ပါကဋိကရဏ', မပါက 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ခဲ့ရသည်။]

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဥည်ကောက်

ဝေသာလီ နိဝါသော ဗောတသန္တိ ဝေသာလိကာ(သာရတ္ထ။ဂဏ္ဌိ။ဂဏ္ဌိသစ်)။ ဗောတသံ ဘိက္ခူနံ၊ ထိုရဟန်းတို့အား။ဝေသာလီ၊ ဝေသာလီပြည်ဟု ဆိုအပ်သော။ နိဝါသော၊ နေရာသည်။ အတ္ထိ၊ ရှိ၏။ ဣတိ တသ္မာ။ ထို့သို့ ဝေသာလီပြည်ဟု ဆိုအပ်သော နေရာရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။ တေ ဘိက္ခူ၊ ထိုရဟန်းတို့သည်။ ဝေသာလိကာ၊ ဝေသာလိကတို့မည်ကုန်၏။

'ဝေသာလီ နိဝါသော ဗောတသန္တိ'ကား ဗောတသံ နိဝါသ တဒ္ဓိတ် ဝိဂ္ဂိုဟ် 'ဝေသာလိ ာ'ကား ဗောတသံ နိဝါသဘဒ္ဓိတ်ပုဒ်။ 'ဝေသာလီ' ပုဒ်၊ 'ကိက' ပစ္စည်း။ ဤ'ဝေသာဏိကာ'ဟူသော ဗောတသံ နိဝါသ တဒ္ဓိတ်၌ 'ဝေသာလီ'ဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၏ အရကား ဝေသာလီပြည်ဟု ဆိုအပ်သော နေရာသည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ထို့ဝေသာလီပြည်ဟု ဆိုအပ်သော နေရာ၏ ရဟန်းတို့နှင့် ဌာန, ဌာနီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဌာနူပစာအားဖြင့် ရ၏။ 'ကိက' ပစ္စည်း၏ အရကား ထို့မုချ, ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှာ်အပ်သော 'ဝေသာလီပြည်'ဟု ဆိုအပ်သော နေရာရှိသော ရဟန်းတို့သည် အပဓာနအာဖြင့် ရ၏။ ဝိသေသနပုဒ်တို့၏ သဘောသည် ဂုဏ်ကိုသာ ပဓာနအားဖြင့် ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော 'သမ္ဗန်သကတ်'ဟု ဆိုအပ်သော ဂုဏ်သည်သာလျှင် ပဓာနအားဖြင့် ရ၏။

(တနည်း) ဝေသာလိယံ ဝသန္တီတိ ဝေသာလိကာ (နိသျသစ်,ဂဏ္ဌိ)။ ယေ ဘိက္ခူ၊ အကြင်ရဟန်းတို့သည်၊ ဝေသာလိယံ၊ ဝေသာလီပြည်၌။ ဝသန္တိ၊ နေကုန်၏။ ဣတိ-တသ္မာ၊ ထို့သို့ဝေသာလီပြည်၌ နေကုန်သည်

တို့၏ အဖြစ်ကြောင့်။ ဓတ ဘိက္ခူ။၊ ထိုရဟန်းတို့သည်။ ဝေဿလိကာ၊ ဝေဿလိကတို့မည်ကုန်၏။

'ဝေဿလိယံ ဝဿန္တိ'တိ'ကား ဝဿန္တိတဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ် 'ဝေဿာလိကာ'ကား ဝဿန္တိတဒ္ဓိတ်ပုဒ်, 'ဝေဿလီ'ပုဒ် 'ကိက' ပစ္စည်း။ ဤ'ဝေဿာလိကာ'ဟူသော ဝဿန္တိတဒ္ဓိတ်၌'ဝေဿာလီ'ဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၏ အရကား ဝေဿာလီပြည်သည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ ထိုဝေဿာလီပြည်၏ နေကုန်သော ရဟန်းတို့နှင့် ဌာန, ဌာနီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္မန်သည် ဌာနူပစာအားဖြင့် ရ၏။ 'ကိက'ပစ္စည်း၏ အရကား ထိုမုချ, ဌာနူပစာ တို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ဝေဿာလီပြည်၌ နေကုန်သော ရဟန်းတို့သည် အပဓာနအားဖြင့်ဟော မြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော 'သမ္မန်သဏ်'ဟု ဆိုအပ်သော ဂုဏ်သည်သာလျှင် ပဓာနအားဖြင့် ရ၏။

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'ဝဏ္ဏာနာ'ကား ဣတ္ထိလိင်, ပဌမာဧကဝုစ် 'သိ' ဝိဘတ်, 'ဝဏ္ဏ'ဓာတ်, 'ယု' ပစ္စည်း, ဣတ္ထိလိင်ဧာတကာ 'အာ' ပစ္စည်း ဖြစ်ပါသည်။

ထည့်သင့်သော ကြိယာ

(ခ) မှတ်ဝါကျဝယ် ထည့်သင့်သော ကြိယာကား 'ဟောတိ' ဖြစ်ပါသည်။

[ကြိယာထည့်နည်း။ ။ကြိယာ မပါသော ဝါကျများ၌ 'အတ္ထိ', သို့မဟုတ် 'ဘဝတိ' ကြိယာ ထည့်ပါ။

ထောက်ဘုယ်။ ။ယတ္ထ ဟိ ကြိယာပဒံ နု သုယျတိ၊တတ္ထ အတ္ထိ ဘဝတိတိ သမ္မန္ဓော (ရူပသိဒ္ဓိကာ)။

ကျက်ဘုယ်။ ။ခပ်သိမ်းအရာ၊ ကြိယာပဒ၊ မကြားရခဲ့၊ မမြင်လေလျှင်၊ ထိုတွင် 'အတ္ထိ'၊ 'ဘဝတိ' ကြိယာ၊ ယထာရဟ၊ ထည့်သွင်းရ၊ မှတ်ကြ မြဲမြံစွာ။ (သမ္မန္ဓစိန္တာဂဏ္ဌိသစ်)

မှတ်ချက်။ 'ဘဝတိ'နှင့် 'ဟောတိ' အတူတူ အသုံးများ၍ 'ဟောတိ' ထည့်သည်။]

၆။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဝေသာလိဝါသိနော'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဝေသာလိကာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပဒီပဋီ 'ကိက'ပစ္စည်း၏ ဝေတသံ နိဝါသအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ဝေသာလိကာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပဒီကို 'ဝေသာလိ နိဝါသော ဇေတသန္တိ ဝေသာလိကာ'ဟု ဇေတသံ နိဝါသတဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ တဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။

(တနည်း) 'ဝေသလိဝါသိနော'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဝေသာလိကာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပဒီဋီ 'ကိက'ပစ္စည်း၏ ဝသန္ဆိအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။(တနည်း) 'ဝေသာလိကာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပဒီကို ဝေသာလိယံ ဝသန္တိတိ 'ဝေသာလိကာ'ဟု ဝသန္ဆိတဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

မှတ်ချက်၊ ။ရှေးနည်းကား သာရတ္ထ, ဂဏ္ဌိသစ်တို့ အလို။ နောက်နည်းကား နီဿယသစ် အလို။ ဂဏ္ဌိဆရာကား ၂-မျိုးလုံးပင် ဆိုသည်။

၇။ ။ပါဌ်၌ အဆုံးအဖြတ်

'ဝဂ္ဂန္တိ ဝါ ဝဂ္ဂေ' သုတ်၌ 'စဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထဝါ' သဒ္ဒါသည် ပြအပ်သော နိဉ္ဇ, အနိစ္ဆ, အသန္တဝိဒိ ၃-ပါးတို့တွင် 'တန္ဆနံ တံ ဓနံ, တန်နိစ္ဆုတံ တံ နိစ္ဆုတံ' တို့ကဲ့သို့ အနိစ္ဆဝိဒိ ဖြစ်သင့်သောကြောင့် 'သဗ္ဗန္တိ', သဗ္ဗံ တံ' 'ပါဌ်၌ ၂-ထွလုံး သင့်ပါသည်။

[ဝါဒန္တရ။ ။စာတို့၌ 'န' အဆင့်မဲ့ 'သဗ္ဗံ တံ' ပါဌ်အရှိများသည်။ 'န'ဆင့်လျက်ရှိသော 'သဗ္ဗန္တိ'ပါဌ်ကို ယောဇနာ၌ ဖော်ရသည်။အလား၊တူ

ဖြစ်သော 'ယန္တ'' ပါဠိကို သဒ္ဒနီတိ ပဒမာလာ (၃၆၂)၌ တွေ့ရသည်။ ဤသို့စသည်ဖြင့် 'န'ဆင့်လျက်ရှိသော ပါဠိလည်း မရှားလှပါ။ အချို့က 'ယတ္ထ သန္နိတော သရော အတ္ထံ ဒူစသတ္တိ။ နာ တတ္ထ သန္နိ (သဒ္ဒနီတိ သုဉ္ဇမာလာ။ ၁၀၆။) ဆောက်၍ 'တ' သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်၏ အနက် ပျက် ဘုဿိုင် (အန္တဲ့အနက် ထင်မည်ဖြစ်)သောကြောင့် 'နာ' ဆင့်လျက် 'သဗ္ဗန္တ'' ပါဠိ 'မင်္ဂါသင့်'ဟု ဆို၏။ သို့သော် ဧရေဝါကျ၌ 'ယော ယော'ဟူသော အနိယမ ပါပြီးဖြစ်၍ 'တ' သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်၏ အနက် ပျက် (အန္တအနက် ထင်) ဘုဿိုင် မရှိပါ။ ၂-ထွေလုံး သင့်သော်လည်း 'သဗ္ဗံ တံ' ရှိက သုန္ဒရတရဟု မှတ်။ နော တက္ကော ဝိစာရေတွာ ဂဟေတဗ္ဗော။]

၈။ ။နည်း, ဥပစော

'ဝဋ်'ဟူသော နည်းသည် ဝဋ္ဋံတိုင်း ဝေသာလီမြို့တည်းဟူသော မဂ်း ရာကို ဆိုသဖြင့် ဝဋ္ဋံတိုင်း ဝေသာလီမြို့၌ နေသော လူတည်းဟူသော မဂ်းတာ်သည်ကိုလည်း ရသောကြောင့် 'နာနန္တရိကနည်း' မည်၏။

'ဝဇ္ဇိ'သဒ္ဒါသည် ဌာနဖြစ်သော ဝဇ္ဇီတိုင်းဝေသာလီမြို့၏'ဝဇ္ဇိ'ဟူသော အမည်ကို ဌာနီဖြစ်သော ဝဋ္ဋံတိုင်း ဝေသာလီမြို့၌ နေကုန်သော လူတို့၌ တင်စား၍ ဌာနီဖြစ်သော ဝဋ္ဋံတိုင်း ဝေသာမြို့၌ နေကုန်သော လူတို့ကို 'ဂဇ္ဇိ' ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'ဌာနူပစာ' မည်၏။

(တနည်း။)'ဝဇ္ဇိ'ဟူသော နည်းသည် ဝဇ္ဇိတိုင်း ဝေသာလီပြည်နှင့် ဝဇ္ဇံတိုင်း ဝေသာလီပြည်နေလူကို အပြားမဲ့အားဖြင့် ဆိုအပ်သောကြောင့် 'အဘေဒနည်း'မည်၏။

'ဝဇ္ဇိ' သဒ္ဒါသည် ဝဇ္ဇိတိုင်း ဝေသာလီပြည်နှင့် ဝဇ္ဇံတိုင်း ဝေသလီပြည်နေလူ ပြားသော်လည်း မပြားသကဲ့သို့ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'အဘေဒူပစာ' မည်၏၊

မှတ်ချက်။ ။'ဂါမဓမ္မော'၌ 'ဂါမ' ကဲ့သို့ပင် ၂-နည်းလုံး သင့်သည်။

[ခရှ.နည်းရှင်းချက်၊ ။'ဝဇ္ဇိ' သဒ္ဒါသည် ဝဇ္ဇိမင်းတို့ကို ဟောရကား ဝဇ္ဇိအရ မှင်းကို ယူခြင်း မူလျပင်၊ တိုင်း(ဇနပုဒ်)ကို ယူသော် ဌာန္ဟု ပစာ, အဝိနာဘာဝနည်း၊ ဝေသာလီမြို့ (ပြည်)ကို ယူသော် သမုဒါ

ယူပစာ, အာထင်ရုဋ္ဌိနည်း။ မြို့(ပြည်)နေလူကို ယူသော် ဌာနူပစာ, နာနန္တရိကနည်း။ ထို့ကြောင့်- 'ဝဇ္ဇီရင်္ဂ'ဟူသော မူလသံဝဏ္ဏနာကိုသာ ထော်က်သော် ဌာန္ဟုပ်စာ, အဝိနာဘာဝနည်း။ 'ဝေသာလိယံ' ဟူသော အနုသံဝဏ္ဏနာကိုပါ ထောက်သော် သမုဒါယူပစ်စာ, အာထင်ရုဋ္ဌိနည်း။ 'ကုလာနံ'ဟူသော အနုအနုသံဝဏ္ဏနာကို ထောက်သော် ဌာနူပစာ, နာနန္တရိကနည်း။ အဆင့်ဆင့် တင်စားသည်။ သို့သော် အစိတ်ကို ယူ၍ မမေးခြင်းကြောင့် တဝါကျလုံး ချုံကြည့်ရမည်ဖြစ်၍ တဝါကျလုံးဖြင့် ဝဇ္ဇီတိုင်း ဝေသာလီမြို့ကို ဆိုလိုရင်း မဟုတ်။ ယင်း၌ နေကုန်သော လူ(ဌာနီ) တို့ကို ဆိုလိုရင်းဖြစ်သောကြောင့် ဤ၌ ဌာနူပစာ, နာနန္တရိကနည်းသာလို့သည်။ဌာန္ဟုပစာ, အဝိနာဘာဝနည်း။ သမုဒါယူပစာ, အာထင်ရုဋ္ဌိ နည်းတို့ မလို။

'ဝဇ္ဇီတိုင်း အတွင်း၌ ရှိသော ဝေသာလီမြို့၌ နေကုန်သော လုံတို့' ဟု ဆိုလိုသည်။ တိုင်းနှင့် ဇနပုဒ်,မြို့နှင့် ပြည် အတူတူ။ ဆိုအပ်ပြီးသော ဌာနူပစာ, နာနန္တရိကနည်းလည်း တဒ္ဓိတ်မဆင့်မှ ရသည်။ သာရတ္ထ, ဝဇ္ဇိရဋီဒ္ဓိဆရာတို့ တဒ္ဓိတ်ဆင့်လို့ကြသည်။ တဒ္ဓိတ်ဆင့်သော် မူချပင်။ တိုင်း(ဇနပုဒ်)ဟောသဒ္ဒါမျှားနှင့် ပတ်သက်၍ ကြည့်လိုမူ သီလက္ခန် (အဋ္ဌသုတ်) အဋ္ဌကထာ, ၎င်း နိဿယသစ်, ဋီကာသစ်နှင့် အာဘိဓာန်ဋီကာ။ ၁၀၄။ မောဂ္ဂလာန် ဏာဒိဂဏ္ဍ နိဿသစ်တို့ ကြည့်။ ။မေးခွန်း၌ ('ဝဇ္ဇီ' ပုဒ်၌) ဟု ဒီဃနှင့် ရှိသင့်သည်။]

၉။ ။[ဋီ၊ ၁။ ၁၉၄။]

၁၀။ ။သြရုယျောရုယျအန္ဒယပဒဋ္ဌာနဟာရ နေတ္တိနည်း

'ဆပ္ပုဒ'၏ အရဖြစ်သော ထေယျစေတနာ၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား သာမည်အားဖြင့် အယောနိသောမနသိကာရတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား သဒ္ဓမ္မအာသဝနတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အက္ခဏတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အတ္တသမ္မာအပ္ပဏိဓိတည်း။ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဗာလူပသေဝနတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အပ္ပဋိရူပဒေသဝါသိတည်း။ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား ပုဗ္ဗေအကတပုညတာတည်း။ ထိုပုဗ္ဗေအကတပုညတာသည် သခ်ါရတည်း၊ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အဝိဇ္ဇာတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား အာသဝေါတရား

၄-ပါးတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဇရာ, မရဏ, မုစ္ဆာတည်း။ တို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဇာတိတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဘဝတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဥပါဒါန်တည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား တဏှာတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဝေဒနာတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဖဿတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား သဠာယတနတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား နာမ်, ရုပ်တည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဝိညာဏ်တည်း။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သြရုယော့ရုယ့် အနွယအားဖြင့် ပဒဋ္ဌာန်ကို စိစစ်ခြင်းသည် 'သြရုယော့ရုယ့်အနွယ်ပဒဋ္ဌာနဟာရ' မည်၏-ဟူလိုသော်။

['သပ္ပုရိသူပနိဿယ' သည် အကြောင်း, 'အတ္တာသမ္မာပဏိဓိ' သည် အကျိုး။ ။အတ္တာသမ္မာပဏိဓိသည် သပ္ပုရိသူပနိဿယ၏ ပဒဋ္ဌာန်မဟုတ်၊ သပ္ပုရိသူပနိဿယသည်သာ အတ္တာသမ္မာပဏိဓိ၏ ပဒဋ္ဌာန် ဖြစ်သည်။

ဆောက်ဘုယ်။ ။သပ္ပုရိသူပနိဿယော အတ္တာသမ္မာပဏိဓာနဿ ပဒဋ္ဌာနံ။ နေတ္တိပါဠိ။ ၂၆။

သိဘုယ်။ ။ထိုမှ ပြန်၍ ဤဥဒ္ဒါန်းလည်း အတ္တာသမ္မာအပ္ပဏိဓိသည် ဗာလူပါသေဝနာ၏ ပဒဋ္ဌာန် မဟုတ်, ဗာလူပါသေဝနာသည်သာ အတ္တာသမ္မာအပ္ပဏိဓိ၏ ပဒဋ္ဌာန် ဖြစ်သည်။]

၁၃၂၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။'ယေ ပန တေ မောဂ္ဂလာန ပဌဝိနိဿိတာ ပါဏာ၊ တေ ကထံ ကရိဿဿီဘိ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို ကတ္တာ, ကြိယာ အစုံအလင် ထည့်၍ အနက်ပေခဲ့ပါ။

၂။ ။'အထ ခေါ အာယသ္မာ သုဒိန္နော တံ ဉာတိဒါသိံ' တေဒေါစ 'သစေတံ ဘဂိနိ ဆန္နနိယမမ်ိ၊ ဣဓ မေ ပတ္တော အာကိဏ္ဏော' တိ'ဟူသော ပါဠိတော်ကို အနက်အားဖြင့် အာကာရကို သွင်း၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၃။ ။'နတ္ထိ ဘန္တေ ဇာဒိသာနိ၊ ဒါရူနိ ယာနာဟံ အယျဿ ဒေဒယျံ၊ အတ္ထိ ဘန္တေ ဒေဝဂဟဒါရူနိ နဂရပဋိသံခါရိကာနိ။ အာပဒတ္ထာယ

နိုက္ခိတ္တာနိ၊သစေ တာနိ ဒါ၌နိ ရာဇာ ဒါပေတိ ဟရာဓေပထ ဘန္တေ'ဟူသော ပါဠိတော်ကို အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၄။ ။'ဥပသက်မိတ္ဝာ ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ 'သန္နိပတိတော ဘန္တေ ဘိက္ခုသံဃော၊ ယဿ ဒါနိ ဘန္တေ ဘဂဝါ ကာလံ မညတိ'တိ'ဟူသော ပါဠိဘော်ကို အနက်အာဒေးဖြင့် အာကာရကို ထုတ်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာပါဌ်တို့ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။အာရကတ္တံ ဟတ္ထတ္တာစ၊ ကိလေသာရီန ဿ မုနိ။
ဟတသံသာရစက္ကာရော။ ပစ္စယာဒီန စာရဟော။
န ရဟော ကရောတိ ပါပါနိ၊ အရဟံ ဝေန ဝုစ္စတိ။

၆။ ။မုဒ္ဓါပိ တဿ ပဂ္ဂလဿ ရတ္တိပရိယောသာနေ ပရိပါကသိဒ္ဓိ လဗ္ဘနံ ဝဏ္ဏော ပဝုတ္တတာလဖလမိဝ ဂိဝေတာ ပစ္ဆိဇ်တ္တာ သဟသာဝ ဘူမိယံ ဝိပရေတယျ။

၇။ ။ဣဓ ပနာယံ ဝိတက္ကဝိစာရပီတိသုခ အနဘိဘူတတ္တာ ဥက္ခိတ္တ သိရော ဝိယ ဟုတ္ဝာ ပရိဗျတ္တာကိစ္စာ ဇာတာ၊ တသ္မာ ဝုတ္တာ။

၈။ ။ဘဂဝတော ဇေတဝနတ္ထံ အာရောစေသုန္တိ ဘဂဝတော ဇေတံ အာဏတ္ထံ အာစိက္ခိံသု ပဋိဝေဒယိံသု။ အာရောစယမာနာ စ နေဝ ပိယကမျတာယ, န ဘေဒပုရေက္ခာရတာယ၊ န တဿာယသ္မာတေ အဝဏ္ဏပကာသနတ္ထာယ၊ န ကလိသာသနာရောပနတ္ထာယ။

၉။ ။မဟာပစ္စရိယံ တာဝ 'ဧကာဓိန် နိပန္နကာလေယေဝ မုစ္စတိ။ ပါဒေ ပန ဘူမိတော မောစေတ္ဝာ နိပန္နော ယက္ခဂဟိတကော ပိဝ်သညီ ဘူဒတာပိ နု မုစ္စတိ'တိ ဝုတ္တံ။

၁၀။ ။သိမာသမ္မုန္နနေ ပန ဓုဝနာဝါ အန္တော ခဏိတ္ဝာ ဝါ ဖလကေဟိ ဗန္ဓိတ္ဝာ ဝါ ကတာ သဗ္ဗန္တိမေန ပရိစ္ဆေဒေန တိဏ္ဏံ ဝါဟနိကာ ဧဝ ဝဋ္ဋတိ။

၁၃၂၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။ကတ္တား,ကြိယာ အစုံအလင် ထည့်၍ အနှတ် မောဂ္ဂလာန၊ မောဂ္ဂလာန်။ ပထဝီနိဿိတာ၊ မြေ၌ မှီကုန်သော၊ ဝါ၊

ဖမြေကို မှီကုန်သော။ ယေ တေ ပါဏာ၊ အကြင်သတ္တဝါတို့သည်။ ဃန္ဓိ၊ ရှိကုန်၏ (ကြီယာ ထည့်)။ တေ ပါဏေ၊ ထိုသတ္တဝါတို့ကို။ ကထံ၊ အဘယ်သို့လျင်။ တံ၊ သင်သည် (ကတ္တားထည့်)။ ကရိဿသိ ပန၊ ပြုလတ္တံ့နည်း။ ဣတိ၊ ဤသို့၊ ဘဂဝါ၊ မြတ်စွာဘုရားသည် (ကတ္တား ထည့်)။ ပုစ္ဆိ၊ မေးတော်မူပြီ (ကြီယာထည့်)။ [ပါ၊ ဂ။ ပါ၊ သျ။ ၃၉။]

၂။ ။အနက်အာဒေးဖြင့် အာကာရသွင်း၍ ယောဇနာ

အထခေါ၊ ထိုအခါ၌။ အာယသ္မာ သုဒိန္နော၊ အရှင်သုဒိန်သည်။ တံ ဉာတိဒါသိံ၊ ထိုဆွမျိုးတို့၏ ကျွန်မကို။ ဘဂိနိ၊ နှမ။ ဧတံ၊ ဤဝတ္ထုသည်။ ဆန္နနိယမံမံ၊ မငဲ့မတွယ် စွန့်ပယ်အပ်သော သဘောရှိသည်။ သစေ ဟောတိ၊ အကယ်၍ ဖြစ်အံ့။ ဧဝံ သတိ၊ ဤသို့ဖြစ်ယည်ရှိသော်(ထည့်)။ မေ၊ ငါ၏။ ဣဓ ပတ္တော၊ ဤသပိတ်၌။ အာကိရ၊ လောင်းလော့။ ဤတိ၊ ဤသို့။ တေ ဝစနံ၊ ဤစကားကို။ အဝေါစ၊ ဆိုပြီ။ [ပါ။ ၁၇။ ပါ၊ သျ။ ၆၁။]

၃။ ။[ပါ။ ၅၂။ ပါ၊ သျ။ ၁၂၀။]

၄။ ။အနက်အာဒေးဖြင့် အာကာရထုတ်၍ ယောဇနာ

ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ၊ ကပ်၍။ ဘဂဝန္တံ၊ မြတ်စွာဘုရားကို။ ဧတံ ဝစနံ၊ ဤစကားကို။ အဝေါစ၊ လျှောက်ပြီ။ ကိံ၊ အဘယ်သို့။ အဝေါစ၊ လျှောက်ပြီးသနည်း။ ဘဒန္တေ၊ မြတ်စွာဘုရား။ ဘိက္ခုသံဃော၊ ရဟန်းအပေါင်းသည်။ သန္နိပဘိတော၊ အညီအညွတ်စည်းဝေးပြီ။ ဘဒန္တေ၊ မြတ်စွာဘုရား (‘ပယာသ’ကို ‘ယော+အာသ’ဖြတ်)ဒါနိ၊ ယခုအခါ၌။ အာသ၊ ထိုစကားပြောဟော်ခြင်း, အဆုံးအမပေးတော်မူခြင်း၏။ယော ကာလော၊ အကြင်အခါသည်။ အတ္ထိ၊ ရှိ၏။ တံ ကာလံ၊ ထိုအခါကို။ ဘဂဝါ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်။ မညတိ၊ သိတော်မူ၏၊ (တနည်း) ဘဒန္တေ၊ မြတ်စွာဘုရား။ ဘဂဝါ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်၊ဒါနိ၊ ယခုအခါ၌။ယဿ၊အကြင်တရားစကား ပြောဟော်ခြင်း, အဆုံးအမပေးတော်မူခြင်း၏၊ ကာလံ၊ အခါကို၊ မညတိ၊ သိတော်မူ၏။ တဒေဝ။ ထိုဘရားစကားပြောဟော်ခြင်း, အဆုံးအမပေးတော်မူခြင်းကိုသာလျှင်။ ဂ ရောဟိ၊ ပြုတော်မူပါလော့။ ဣတိ၊ ဤသို့၊ အဝေါစ၊ လျှောက်ပြီးသတည်း။ ။[ပါ။ ဂဂ။ ပါ၊ သျ။ ၁၆၄။]

၅။ [ဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၈။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၂၉၆။ ဋ္ဌ၊ သျ။ သစ်၊ ၂၊ ၇၈။ ၁၃၁၇-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၆။ [ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၃။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၃၆၄။ ဋ္ဌ။ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀၀။]

၇။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂၁။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၄၂၂။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂။၃၂၄။]

၈။ [ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၄။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၁၅၇။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၃။ ၆၈။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၆။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၃၃၆။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၃။ ၂၇၇။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၀၉။ ဋ္ဌ။ သျ၊ ၂။ ၃၆၆။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၃။ ၄၁၃။]

၁၃၂၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) အနာဒိနဝဒဿာတိ ယံ ဘဂဝါ ဣဒါနိ သိက္ခာပဒံ ပညပေန္တော အာဒိနဝံ ဒဿဿတိ၊ တံ အပဿန္တော အနဝဇ္ဇသညီ ဟုတ္ဝာ။

(ခ) သစေ ဟိ အယံ 'ဣဒံ နကရဏီယန္တိ ဝါ မူလစ္ဆဇ္ဇာယ ဝါ သံဝတ္တတ္တီ' တိ ဇာနေယျ၊ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတော ကုလပုတ္တော တတောနိဒါနံ ဇိဝိတက္ခယံ ပါပုဏန္တော စပိ နကရေယျ။

(ဂ) တတ္ထ ပန အာဒိနဝံ အပဿန္တော နိဒ္ဒေါသသညီ အဟောသိ။

(ဃ) တေန ဝုတ္တံ 'အနာဒိနဝံဒဿာ'တိ။

(င) ပုရာဏဒုတိယိကာယာတိ ဘူမ္မဝစနံ။

၁။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျကို ပကတိကတ္တား, (ဃ) မှတ်ဝါကျကို ကတ္တားထည့်၍ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂၊ ။(ခ) မှတ်ဝါကျကို သာဓောဂပုစ္ဆာနည်းအားဖြင့် တက်ပြပါ။

၃။ ။(ခ)(ဂ)အမှတ်ပြဝါကျတို့၏ အမည်များကို အကြောင်းနှင့် တကွ ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။'အနဝဇ္ဇသညီ'ဟူသော ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဉာဿနည်းအားဖြင့် အရကောက်ပြပါ။

၅။ ။'မူလစ္ဆေဇ္ဇဝယ' ဝယ် 'ဆေဇ္ဇဝယ'၌ ဓာတ်, ပစ္စည်း, လိင်, ဝိဘတ်တို့ကို ဖေါ်ပြပါ။

၆။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်နှင့် သံဝဏ္ဏနာကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။'ဇီဝိတက္ခယံ, ဇီဝိတခယံ'ဟူသော ပါဠိနှစ်ခုတို့တွင် အဘယ် ပါဠိ သင့်မြတ်သည်ဟု အကြောင်းပြ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၈။ ။'အပညတ္တော သိက္ခာပဒေတိ ပဌမပါရာဇိကသိက္ခာပဒေ အဋ္ဌ ဝိတေ'၌ သံဝဏ္ဏနာကို ရှု၍ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ 'သိက္ခာပဒေ'၌ ဖြစ်သင့်သော နည်း, ဥပစားများကို ထုတ်ပြပါ။

၉။ ။'ထိုမိဘတို့သည် ငါ့ကို ဥစ္စာနှစ်ကို စောင့်ရှောက်ခြင်းအကျိုးငှါ အမြဲ အစဉ်လိုက်ကြလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် ငါသည် ကြောင့်ကြမဲ့ ရဟန်းတရားကို ပြုခြင်းငှါ ရလိမ့်မည် မဟုတ်၊ သားငယ်ကို ရပြီး၍ကား လိုက်ခြင်းမှ ရှောင်ကြင်ကြလိမ့်မည်'ဟူသော စကားကို ပါဠိစုဏ္ဏိယဗန္ဓ စီကုံးပြပါ။

၁၀။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျပါ 'ကုလပုတ္တော'ကို ဣန္ဒြိယောတရဏဟာရ နေတ္တိနည်း ထုတ်ပြပါ။

၁၃၂၀-ဝုန္နစ် ဝမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကက္ကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ပန' နောင် 'အာယသ္မာ သုဒိန္နော' ဟု ပကတိကတ္တား ထည့်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ 'အာယသ္မတာ ဥပါလိတ္ထေရေန'ဟု ကတ္တား ထည့်။ 'သံဂီတိကာရေဟိ'ဟုလည်း ထည့်နိုင်သည်။ကြွင်း 'သျ'အတိုင်း။ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၉။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၁၄၁။ ဋ္ဌ၊ သျ။ သစ်၊ ၃။ ၄၇။]

၂။ ။(ခ) **မှတ်ဝါကျ သာသေဂပုစ္ဆာတက်**

အရှင်အဋ္ဌကထာသရာ ဆရာသည် (က) မှတ်ဝါကျဖြင့် '(အရှင်သုဒိန်သည်) ဘုရားရှင် ယခု သိက္ခာပုဒ်ကို ပညတ်တော်မူသျှက် ပြတော်မူလတ္တံ့သော အပြစ်ကို မမြင်သည်, 'အပြစ် မရှိ'တု အမှတ်ရှိသည် ဖြစ်၍(မေထုန်အကျင့်ကို ဖြစ်စေပြီ)'ဟု ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ ဆရာ့စကားသည် အဘယ်သို့သော ဒဋ္ဌိကရဏယုတ္တိဝစနဖြင့် သင့်နိုင်ပါအံ့နည်း(ပုစ္ဆာ)။အရှင်သုဒိန်သည် အပြစ်ကိုမြင်သည်, 'အပြစ်မရှိ'ဟုအမှတ်ရှိသည်ဖြစ်သော်လည်း ရာဂမကင်းသေးသော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်၍ ,မေထုန်အကျင့်ကို ဖြစ်စေရာသည် မဟုတ်ပါဘိလော(အာဘောဂ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြဆိုတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။ဤမေထုန်အမှုကို မပြုထိုက်ဟူ၍၎င်း, ဤမေထုန်အမှုသည် အမြစ်အရင်းပြတ်ခြင်းငှါ ဖြစ်၏ ဟူ၍၎င်း အရှင်သုဒိန်သိခဲ့လျှင် ယုံကြည်၍ ရဟန်းပြုသော အမျိုးကောင်းသားဖြစ်၍ ထိုမေထုန်မပြုခြင်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် အသက်ကုန်ခြင်းသို့ ရောက်သော်လည်း မေထုန်အမှုကို မပြုရာ။ ဤသို့သော ဒဋ္ဌိကရဏယုတ္တိဝစနဖြင့် ငါ့စကား သင့်ရာ၏-ဟူလို။ [ဝါကျတက်ကို ၁၃၁၆-ခုနှစ် အဖြဂှိ အာဂမဒဋ္ဌိနည်းမှီးတက်လေ မခဲ့ပြီ။]

၃။ ။(ခ)(ဂ)**မှတ်ဝါကျတို့၏ အကြောင်းနှင့်တကွ အမည်**

(ခ)(ဂ)မှတ်နှစ်ဝါကျပေါင်းသည် (က) မှတ်ဝါကျကို ယုတ္တိအားဖြင့် မြဲမြံနိုင်ခန့်အောင် ပြုသောကြောင့် 'ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ ထိုတွင်—

(ခ) မှတ်ဝါကျသည် (က) မှတ်ဝါကျကို ဗျတိရေကယုတ္တိအားဖြင့် မြဲမြံနိုင်ခန့်အောင် ပြုသောကြောင့် 'ဗျတိရေကယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ)မှတ်ဝါကျသည်(က)မှတ်ဝါကျကို အနွယယုတ္တိအားဖြင့်(တနည်း) သဘာဝယုတ္တိအားဖြင့် မြဲမြံနိုင်ခန့်အောင် ပြုသောကြောင့် 'အနွယယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ (တနည်း) သဘာဝယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက်

အနဝဇ္ဇသညာ အဃ အတ္ထိတိ အနဝဇ္ဇသညိ၊ အဃ၊ ထိုအရှင်သုဒိန်အား (ဆဋ္ဌီအနက်လည်းပေးကြသည်)။ အနဝဇ္ဇသညာ၊ 'အပြစ်မရှိ'ဟူ၍

ဖြစ်သော အမှတ်သည်။ အတွက်၊ ရှိ၏။ ဣတိ-တသ္မာ၊ ထိုသို့ 'အပြစ်မရှိ' ဟူ၍ ဖြစ်သော အမှတ်ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။ အနဝဇ္ဇသည်၊ အနဝဇ္ဇသည်မည်၏၊

'အနဝဇ္ဇသညာ အဿ အတ္ထီတိ' ကား အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်။ 'အနဝဇ္ဇသည်' ကား အဿတ္ထိတဒ္ဓိဟ်ပုဒ်။ 'အနဝဇ္ဇသညဲ့' ပုဒ် 'အဿ' ပုဒ် 'အတ္ထိ' ပုဒ် 'ဣ' ပစ္စည်း။ ဣ 'အနဝဇ္ဇသည်' ဟူသော အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ် ၌ 'အနဝဇ္ဇသညာ' ဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၏ အရကား 'အပြစ်မရှိ' ဟူ၍ဖြစ်သော အမှတ်သည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ 'အပြစ်မရှိ' ဟူ၍ ဖြစ်သော အမှတ်၏ အရှင်သုဒိန်နှင့် ဂုဏ်ဂုဏေး, ဌာနီဌာနအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဌာနူပစာအားဖြင့် ရ၏။ 'ဣ' ပစ္စည်း၏အရကား ထိုမုချ,ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော အရှင်သုဒိန် ရ၏။

၅။ ။ဓာတ္ဝာဒီဝိဘ္ဘာဂ

'ဆေဇ္ဇာယ' ကား 'ဆိဒိ' ဓာတ်, 'ဏ္ဍ' ပစ္စည်း, နပုလ္လိင်,စတုတ္ထိဧကဝုစ် 'သ' ဝိဘတ် ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျအာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဘုမ္မဝစနံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ပုရာဏဒုတိယိကာယ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၌ 'အာယ' ၏ သတ္တမီဧကဝုစ် 'သ္မိ' ဝိသဲတ်၏ ကာရိယ 'အာယ' ၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဝိဘတ္တိပဒသံဝဏ္ဏနာ။

(တနည်း) 'ဘုမ္မဝစနံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ပုရာဏဒုတိယိကာယ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၏ သတ္တမီဝိဘတ်အဆုံးရှိသော ပုဒ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ကာရကလိင်္ဂပဒသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။ပါဠိ အဆုံးအဖြတ်

'ဝါ' သဒ္ဒါ, 'နဝါ' သဒ္ဒါ, 'ကုစိ' သဒ္ဒါတို့ကို မထည့်ဘဲ 'ဝဂ္ဂေ ဃဲဝသာဃောသာနံ တတိယပဉ္စမာ' ဟု သုတ်ကိုတည်၍ အသဒိသဒ္ဒေဘော်ပြုသင့်ရာ ဌာန၌ အမြဲ အသဒိသဒ္ဒေဘော်ပြုရန် အရှင်မဟာကစ္စည်းဆရာ ညွှန်ပြထားသောကြောင့် အဲသဒိသဒ္ဒေဘော် ဆင့်လျက်ရှိသော 'ဇိဝိတကွယ်' ဟူသော ပါဠိသာ သင့်မြတ်ပါသည်။

၈။ ။နည်း, ဥပစာ

'သိက္ခာပဒေ' ဟူသော နည်းသည် သိက္ခာပုဒ် အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော်လည်း ဤအရာဝယ် သိက္ခာပုဒ်အားလုံး၌ မထင် ပဌမ ပါရာဇိက သိက္ခာပုဒ်၌သာ အထင်အားဖြင့် ဆိုအပ်သောကြောင့် 'အထင် ရှိဋ္ဌနည်း' မည်၏။

'သိက္ခာပဒ' သဒ္ဒါသည် အပေါင်းဖြစ်သော သိက္ခာပုဒ် အားလုံး၏။ 'သိက္ခာပဒ' ဟူသော အမည်ကို အစိတ်ဖြစ်သော ပဌမပါဇိက သိက္ခာပုဒ်၌ တင်စား၍ အစိတ်ဖြစ်သော ပဌမ ပါရာဇိကသိက္ခာပုဒ် ကို 'သိက္ခာပဒ' ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'က ခဒသျှုပစော=သမုဒါယှုပစော' မည်၏။ [သရုပ်ကြား အာဘီဓေယျတ္ထအား ဖြင့် သံဝဏ္ဏနာဖွင့်ထားသည်ကို သတိပြု]

၉။ ။[၄၊ ၁။ ၁၇၈။]

၁၀။ ဣန္ဒြိယောတရဏဟာရ နေတ္တိနည်း

'ကုလပုတ္တော' ၏ အရ အရှင်သုဒိန်သန္တာန်၌ ဖြစ်သော စက္ခုပသာဒသည် စက္ခုန္ဒြေ မည်၏။ သောတပသာဒသည် သောတိန္ဒြေ မည်၏။ ဃာနပသာဒသည် ဃာနိန္ဒြေ မည်၏။ ဇိဝှါပသာဒသည် ဇိဝှိန္ဒြေ မည်၏။ ကာယပသာဒသည် ကာယိန္ဒြေ မည်၏။ ပုမ္ဘာဝရုပ်သည် ပုရိသိန္ဒြေမည်၏။ ရုပ်ဇီဝိတ, နာမ်ဇီဝိတသည် ဇီဝိတိန္ဒြေမည်၏။ စိတ်သည် မနိန္ဒြေ မည်၏။ သုခဝေဒနာသည် သုခိန္ဒြေ မည်၏။ ဒုက္ခဝေဒနာသည် ဒုက္ခိန္ဒြေ မည်၏။ သောမနဿဝေဒနာသည် သောမနဿိန္ဒြေ မည်၏။ ဒေါမနဿ ဝေဒနာသည် ဒေါမနဿိန္ဒြေ မည်၏၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် ဥပေက္ခိန္ဒြေမည်၏။ သဒ္ဒါဓိမောက္ခသည် သဒ္ဓိန္ဒြေ မည်၏။ ဝီရိယစေတသိက်သည် ဝီရိယိန္ဒြေ မည်၏။ သတိစေတသိက်သည် သတိန္ဒြေမည်၏။ ကေဂ္ဂတာဓစေတသိက်သည် သမာဓိန္ဒြေ မည်၏၊ ပညာစေတသိက်သည် ပညိန္ဒြေမည်၏။ ဤသို့ ဣန္ဒြေအား ဖြင့်သွင်းခြင်းသည် 'ဣန္ဒြိယောတရဏဟာရ' မည်၏-ဟူလိုသော်၊

၁၃၂၉-ခုနှစ် မမှာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။'ဇေဋ္ဌောတိဿ ဘော ဂဂါဒ.မ ဝစနီယော၊ သော ဟိ နေသံ

ဇင်ဌေ ဟောတီတိ' ကို ဝါကျပြန်နှင့် ကတ္တား, ကြိယာ ပြည့်စုံစွာ ထည့်စက် အနက်သမ္မန်ပါ။

၂။ ။'ဒီတိယာ စ ဝိဇုဂါ ဥပေက္ခကော စ ဝိဟာသိ''ဟူသော ပါဠိတော်ကို ၅-နံပါတ်ပါ အဋ္ဌကထာနှင့် အညီ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၃။ ။ဗဟူနံ ခေါ တုံ မောဃပုရိသ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အာဒိ ကတ္တာ ပုဗ္ဗင်္ဂမော။ ဤပါဠိတော်ကို 'အာဒိကတ္တာ' ၌ ဗာဟ၂ ထွက်ပြန်ကန် ဝေဿက် ကြိယာစက်ပြီး အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၄။ '။မောရော ဝါ ကပိဉ္ဇရော ဝါ တိတ္တိရော ဝါ ဝန္ဒကော ဝါ သာဠကံ ဝါ ဝေဌနံ ဝါ ဟိရညံ ဝါ သုဝဏ္ဏံ ဝါ ဆိဇ္ဇမာနံ ပတတိ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို အနက်ဖေါ်ခဲ့ပါ။

၅။ ။ဝိရာဂေါတိ တဿာ ဇိဂုစ္ဆနံ ဝါ သမတိက္ကမော ဝါ။ ဥဘိန္နံ မန္တာရာ စ-သဒ္ဒေါ သဒ္ဒိတ္ထန္တရတ္ထော၊ သော ဟိ ဂူပသမံ ဝါ သမ္ပိဏ္ဍေတိ ဝိတက္ကဝိစာရဂူပသမံ ဝါ။ဤအဋ္ဌကထာကို ပါဠိလျောက် အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၆။ ။'ဂန္ဓံ ဝါ လာခံ ဝါ မေလံ ဝါ ဧရဏေ ပက္ခိပိတုံ နဝဋ္ဋတိ။ စိဝရံ ရဇိတ္ဝာ သခေါန ဝါ မဏိနာ ဝါ ယေန ကေနစိ နီဟာရေန ဘဇိတဗ္ဗံ' ကို အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၇။ ။'အဋ္ဌကောတိ ဝေဟာသမဇ္ဇာ ဒုစ္စိဘိၤယံ သေတကမ္မမာလာ ကမ္မလတာကမ္မာဒိနံ အဲတ္ထာဝယ ဗန္ဓနဿိ' ကို 'ယံ'၏ တဲ့ဘက် ထည့်စက်လျက် အနက်ယောဇနာပါ။

၈။ ။'အတ္တာပနာယိကန္တိ အတ္တနိ တံ ဥပနေတိ, အတ္တာနံ ဝါ တတ္ထ ဥပနေတီတိ အတ္တာပနာယိနော၊ တံ အတ္တာပနာယိကံ၊ စေံ ကတ္ဝာ သမုဒါစရေယျာတိ သမ္ဗန္ဓော' ကို ဝိဂ္ဂဟ၌ အဘိဓေယျတ္ထ ပေါ်စေလျက် အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၉။ ။'ရတ္တိံ သုပန္တန်နံ 'ဧတ္တကံ နာမ ရတ္တိဘာဂံ သုပိတ္ဝာ စနေန ဝါ တာရကာယ ဝါ ဣဒံ နာမ ဌာနံ ပတ္တကာလေ ဝုဋ္ဌဟိဿာမိ' တိ သညဿာ ဟေန သုပိတပ္ပံ' ကို ပတ္တ,သုပိတပ္ပံ'တို့၏ ပစ္စည်းအနက် ထင်စေလျက် အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'သော ကိရ မဇ္ဈေ စတုရဿံ ဂဗ္ဘံ ကတ္ဝာ ဗဟိ မဏ္ဍလမာဠေ ပရိက္ခေပေန ကတော၊ ယထာ သက္ကာ ဟောတိ အန္ဓေါယေဝ အာဝိဉ္ဇေန္တိ ဟိ ဝိစရိတုံ' ကိုပြင်, ထည့်သင့်သည်တို့ကိုပြင်, ထည့်လျက် အနက် ပေးခဲ့ပါ။

၁၃၂၉-ခုနှစ် စမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။ဝါကျအပြန်အလှန်နှင့် ကတ္တာဒီး,ကြိယာ ပြည့်စုံစွာထည့်စုက်၍အနက် ဘောဂေါတမ၊ အရှင်ဂေါတမ။သော ကုက္ကုဋ္ဌစ္ဆာပဂေါ၊ ကို အထူး သဖြင့် ရှေးဦးစွာ ပေါက်သော ကြက်ငယ်သည် (ပကတိကတ္တာ၊ ထည့်)။ ဇေဋ္ဌောတိ၊ 'အထူးသဖြင့်ကြီး၏' ဟူ၍။ ဝစနိယော၊ ဆိုအပ်သည်။ အာသ၊ ဖြစ်ရာ၏။ ကသ္မာ၊ အဘယ်ကြောင့်။ သော ကုက္ကုဋ္ဌစ္ဆာပဂေါ၊ ထို အထူးသဖြင့် ရှေးဦးစွာပေါက်သော ကြက်ငယ်သည်။ ဇေဋ္ဌောတိ၊ 'အထူး သဖြင့် ကြီး၏' ဟူ၍။ ဝစနိယော၊ ဆိုအပ်သည်။ အာသ၊ ဖြစ်ရာသနည်း။ ဟိ-ယသ္မာ၊ အကြောင်းကြောင့်။ နေသံ ကုက္ကုဋ္ဌစ္ဆာပကာနံ၊ ထိုကြက်ငယ် အပေါင်းတို့ဘုံ။ ဝါ၊ ထိုကြက်ငယ်အပေါင်းတို့၏။ အန္တရေ၊ အလယ်၌ (ထည့်)။ သော ကုက္ကုဋ္ဌစ္ဆာပကော၊ ထိုအထူးသဖြင့် ရှေးဦးစွာ ပေါက် သော ကြက်ငယ်သည်။ ဇေဋ္ဌော၊ အထူးသဖြင့် ကြီးသည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။ တသ္မာ၊ ထိုသို့ဖြစ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။ သော ကုက္ကုဋ္ဌစ္ဆာပကော၊ ထို အထူးသဖြင့် ရှေးဦးစွာ ပေါက်သော ကြက်ငယ်သည်။ ဇေဋ္ဌော ဘ်'အာဠုး သဖြင့်ကြီး၏' ဟူ၍။ ဝစနိယော၊ ဆိုအပ်သည်။ အာသ၊ ဖြစ်ရာသတည်း။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ဗြာဟ္မဏော၊ ပုဏ္ဏားသည် (ကတ္တာဒီးတည့်)။ အဝေါစ၊ ဟုလျှောက်ပြီ (ကြိယာထည့်)။ [ပါ။ ၄။ ပါ။ ၁သျ။ ၂၄။ ။၅၊ ၁။ ၁၀၉-လည်း ကြည့်။]

မှတ်ချက်။ ။'ဝေရဉ္ဇော ဗြာဟ္မဏော ဘဂဝန္တံ တေဒေါစ' ပါဠိ တော်ကို ထောက်၍ 'အဝေါစ' ထည့်သည်။ အဋ္ဌကထာ၌ကား 'ဗြာဟ္မဏော အာဟ' ဟု 'အာဟ' ထည့်သည်။ 'အနက်ပြု' ဟု သော်လည်း ယူ။

၂။ ။(၅) နံပါတ်ပါ အဋ္ဌကထာနှင့် အညီ အနက် ပီတိယာ၊ ပီတိကို။ ဝိဆာဂါ စ၊ စက်ဆုပ်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း။

ပိတိယာ၊ ပိတိ၏။ ဝုပသမာ စ၊ ငြိမ်းခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း။ (တနည်း) ပိတိယာ၊ ပိတိကို။ ဝိရောဂါ စ၊ ကောင်းစွာ လွှန်မြောက်ခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း။ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ၊ ဝိဘက်ဝိစာရတို့၏။ ဝုပသမာ စ၊ ငြိမ်းခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း။ ဥပက္ခကော စ၊ လျစ်လျူရှုခြင်းနှင့် ပြည့်စုံသည် ဖြစ်၍လည်း။ ဝိဟာသိ၊ နေတော်မူပြီ။ [ပါ။ ၅။ ပါ၊ သျှ။ ၂၆။]

၃။ ။ကြိယာစွက်ပြီး အနက်

မောဃံပုရိသ၊ အချိန်းနှိုးဖြစ်သော ယောကျ်ား။ တုံ၊ သင်သည်။ ဗဟူနံ၊ များစွာကုန်သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ('အာဒိ, ပုဗ္ဗ'တို့၌ စပ်)။ အကုသလာနံ၊ အကုသိုလ် ဖြစ်ကုန်သော။ ဓမ္မာနံ၊ တရားတို့ကို('ကတ္တာ'၌စပ်)။ အာဒိကတ္တာ၊ အစ၌ ပြုတတ်သော သူသည် (ကတ္တား ပေး)။ ပုဗ္ဗင်္ဂံမော၊ ရှေးဦးစွာ သွားပြီးသော သူသည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။ (ကြိယာထည့်)။ [ပါ။ ၂၄။ ပါ၊ သျှ။ ဂ၂။ ။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၂၂-လည်းကြည့်။]

['ဆာဒိကတ္တာ'သည် ဟိတ် မဟုတ်။ ။'ကတ္တာ'သည် 'ကရ' ဓာတ်, 'တု'ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော သတ္ထာဒိဂိုဏ်းဖြစ်၍ ဟိတ် မပေးသင့် 'အာဒိ'နှင့် 'အာဒိမ္ဟိ ကတ္တာ အာဒိကတ္တာ'ဟု သတ္တမီတပ္ပုရိသ်သမာသ်တွဲ'အာဒိကတ္တာ' သည် ဟိတ် မဟုတ်, ကတ္တား သာ။]

၄။ [ပါ။ ၅၉၊ ပါ။ သျှ၊ ၁၃၅။]

၅။ [ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂၀၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၁၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂ ။ ၃၁၄။]

၆။ [ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၂ ။ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၅၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။၃၀၁။]

၇။ {'ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်' အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဤနေရာ၌ ယောဇနာ ဖွင့်ပုံ မခေကာင်း။ ။ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၃၁၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၄။ ၁၈၂။]

၈။ ။['ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်' အတိုင်း ပေး။ ။ဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၃၂၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၄။ ၂၃၈။]

၉။ ['ဋ္ဌ၊ သ္မ၊ သစ်' အတိုင်း ပေး။ ။ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၆။ ဋ္ဌ၊ သ္မ၊ ၄။ ၅။ ဋ္ဌ၊ သ္မ၊ သစ်၊ ၄။ ၃၀၆။]

၁၀။ ။['ဋ္ဌ၊ သ္မ၊ သစ်' အတိုင်း ပေး။ ။ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၉။ ဋ္ဌ၊ သ္မ၊ ၄။ ၄၆။ ဋ္ဌ၊ သ္မ၊ သစ်၊ ၄။ ၃၄၂။]

၁၃၂၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) အညထတ္ထာယာတိ ပသာဒညထာဘာဝါယ ဝိပ္ပဋိသာရာယ ဟောတိ။

(ခ) ယေ မဂ္ဂေန အနာဂတသဒ္ဒါ၊ တေသံ ဝိပ္ပဋိသာရံ ကရောတိ 'ဤဒေသပိ နာမ ဓမ္မဝိနယေ မယံ ပသန္နာ၊ ယတ္ထဝံ ဒုပ္ပဋိပန္နာ ဘိက္ခူ'တိ။

(ဂ) ယေ ပန မဂ္ဂေနာဂတသဒ္ဒါ၊ တေသံ သိနေရု ဝိယ ဝါတေဟိ အာစလော ပသာဒေါ ဤဒေသဟိ ဝတ္ထူဟိ ဣတော ဝါ ဒါရုဏာတရေဟိ။

(ဃ) တေန ဝုတ္တံ 'ကေစ္စာနံ အညထတ္ထာယာ'တိ။

၁။ ။'ဝိဃ'ပုဒ်ကို ကြိယာနှင့် စပ်ကာ (ဂ) မှတ်ဝါကျကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ပါ။

၂။ ။(ဂ) ဝါကျကို သာဓောဂပုစ္ဆာ တက်ပြခဲ့ပါ။ '(အဓိပ္ပါယ် မြန်ရန် မလို)

၃။ ။(ခ) စသော ဝါကျအာဒိလုံးကို ဝါကျအမည် ပေးပြီးလျှင် (က) ဝါကျကို သဒ္ဒါနည်း စာစစ်ပါ။

၄။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျလာ'အညထတ္ထာယ'ပုဒ်ကို အစိတ်,အပေါင်း ဝိဂ္ဂဟပြု၍ အပေါင်းဝိဂ္ဂဟဒွန် ဥာဿနည်းကောက်ပြပါ။

၅။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျလာ "သိနေရု, ဝတ္ထူဟိ'ပုဒ်တို့၌ ဓာတ်, ပစ္စည်း, လိင်တို့ကို ပေါ်ပြပါ။

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ၌ အဌကထာဆရာ၏ အာစရိယ်နှင့် သံဝဏ္ဏနာ များကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။'(အထ ခေတံ, အထ ခွေတံ, အထ ခေါ တံ) မောဃပုရိသ အပ္ပဿန္နာနဉ္စေဝ အပ္ပသာဒါယ'၌ ပါ၌ ၃-တန်တွင် အာဘယ်ပါ၌ မှန်သ နည်း? သဒ္ဒနယပြ၍ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၈။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ ဥပမာစတုက္ကကိုရင်း, 'ဒုဿီလပုဂ္ဂလေ နိဿာ ယ ဟိ ဥပေါသထော နု တိဋ္ဌတိ၊ ပဝါရဏာ နံ့ တိဋ္ဌတိ၊ သံဃကမ္မာနိ နပ္ပဝတ္တန္တီ'၌ နည်းကိုရင်း အကြောင်းပြ၍ ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၉။ ။စိတ်ဖြစ်ခြင်းကို ပြောကြားအပ်ပြီးသော် 'ရှင်ရဟန်းအဖြစ် မည်သည် စိတ်၏ အထူးသဖြင့် စင်ကြယ်ခြင်းအကျိုးငှါ့ဖြစ်၏။ သင်သည် မမေ့ မလျော့သည်ဖြစ်၍ ရဟန်းတရားကို ပြုကျင့်ပါလော့'ဟု ပြောဆို အပ်သတည်း။ ဤအဌကထာစကားကို စုဏ္ဏိယဗန္ဓ စီကုံးခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(က) မူတ်ဝါကျလာ 'ဝိပ္ပဋိသာရဆယ'ပုဒ်၏ အရကို အာဝဇ္ဇ ဟာရ ထုတ်ခဲ့ပါ။

၁၃၂၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ အနက်သမ္ဗန်

ပန၊ ဗျတိရေကကို ပြဦးအံ့။ ယေဇနာ၊ အကြင်လူတို့သည်။ မဂ္ဂန၊ အရိယမဂ်ဖြင့်။ အာဂတသဒ္ဒါ၊ လာသော ယုံကြည်ခြင်း ရှိကြကုန်၏။ တေသံဇနာနံ၊ ထိုလူတို့၏။ ပသာဒေါ၊ ကြည်ညိုခြင်းသည်။ သိနေရု၊ မြင်း မိုရ်တောင်သည်။ ဝါတေဟိ၊ လေတို့ဖြင့်။ဝါ၊ လေတို့ခကြောင့်။ အစလော။ တုန်လှုပ်ခြင်း မရှိသည်။ ဟောတိ ဝိယ၊ ဖြစ်သကဲ့သို့။ တထာ၊ ထို့အတူ။ ဤဒိသေဟိ။ ဤဝတ္ထုတို့ကဲ့သို့ ရှုအပ်ကုန်သော။ ဝတ္ထူဟိ ဝါ၊ ဝတ္ထုတို့ ဖြင့်လည်းကောင်း။ ဝါ၊ ဝတ္ထုတို့ကြောင့်လည်းကောင်း။ ဣတော ဝတ္ထုတော-ဣမေဟိ ဝတ္ထူဟိ၊ ဤဝတ္ထုတို့ထက်။ ဒါရုဏတရေဟိ၊ အထူးသဖြင့် ကြမ်းတန်းကုန်သော၊ ဝတ္ထူဟိ ဝါ၊ ဝတ္ထုတို့ဖြင့်လည်းကောင်း။ ဝါ၊

ဝတ္ထုတို့ကြောင့်လည်းကောင်း။ အစလေ၊ တုန်လှုပ်ခြင်း မရှိသည့်။ ပေါ်တိ၊ ဖြစ်၏။ [ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၅၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၆၀။]

၂။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ သာဘောဂပုစ္ဆာ

အဓိပ္ပါယ်တက် တက်ပုံ။ ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'အရှင်သုဒိန်၏ မေထုန်အမှုသည် အရိယမဂ်ဖြင့် မလာသော ယုံကြည်ခြင်း ရှိကြကုန်သော လူတို့အား ဝိပွဋိသာရကို ပြုတတ်၏'ဟု ဆိုတော်မူ၏(ဋ္ဌပနာ)။ အရိယမဂ်ဖြင့် လာသော ယုံကြည်ခြင်းရှိကြကုန်သော လူတို့အား ဤသုဒိန်ဝတ္ထုကဲ့သို့ ရှုအပ်သော ဝတ္ထု, ဤဝတ္ထုတို့ထက် အထူးသဖြင့် ကြမ်းတန်းကုန်သော ဝတ္ထုတို့ကြောင့် တုန်လှုပ်ခြင်း ရှိသော ကြည်ညိုခြင်းသည် ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါလော(အာဘောဂ)။ ယင်းလူတို့ကား အဘယ်သို့ ဖြစ်ပါသနည်း(ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဂ) မှတ်ဝါကို မိန့်။

[ဗျတိရေကဝါကျ အာဘော် ထားနည်း။ ။ဗျတိရေကဝါကျကို တက်ရာ၌ 'န'ကို ထုတ်၍ အာဘော် ထားအပ်၏။ အန္ဒယဝါကျကို တက်ရာ၌ 'န'ကို သွင်း၍ အာဘော် ထားအပ်၏။

ကျက်ဘွယ်။ ။'ဗျတိရေကာ၊ အန္ဒယာ' ဟု၊ စောဒနာ နှစ်ချက်၊ ပြုင်လျက်ရှိက၊ 'န'ကို ထုတ်, သွင်း၊အချင်းချင်း၊ဖြစ်လျှင်း အာဘော်ပေ။ (သမ္မန္တစိန္တဝဏ္ဏိဘာသ်။ ၅၆၈)]

ဝါကျတက် တက်ပုံ။ ။အမှုင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါဖြင့် အန္ဒယကို ဆိုတော်မူ၏(ဋ္ဌပနာ)။ အန္ဒယသည် ဗျတိရေကနှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော(အာဘောဂ)။ ယင်းအန္ဒယ၏ ဗျတိရေကကား အဘယ်ပါနည်း(ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဂ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

၃။ ။(ခ)(ဂ)(ဃ)မှတ်ဝါကျတို့၏ အမည်

(ခ)(ဂ)မှတ်နှစ်ဝါကျပေါင်းသည် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ ထိုတွင် (ခ)မှတ်ဝါကျသည် 'အန္ဒယဝါကျ', (ဂ) မှတ်ဝါကျသည် 'ဗျတိ

ရေကဝါကျ', (ဃ) မှတ်ဂါကျသည် 'လဒ္ဓဂုဏဝါကျ, (တနှံည်း) နိဂမဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

[**'တေန ဝုတ်ဆံ'အမှတ်အသားနှင့်**ဝါကျခဲ့။ ။'တေနဝုတ်ဆံ'ပါသော ဝါကျကို 'လဒ္ဓဂုဏဝါကျ'ဟု ဆရာတို့ ဆိုကြသည်။ ရွှေရေးဆောင်ဆရာကား 'နိဂုမ်းဝါကျ'ဟု ယူဆသည်။ ထို့ကြောင့် ဤဝါကျမျိုး တွေ့တိုင်း ၂-မျိုး ခွဲရသည်။

ကျက်ဘွယ်။ ။**တေန ဝုတ်ဆံ၊ တည်ပါင့်ပြန်ပြ၊ ထားကုန်ကြမူ၊ လဒ္ဓဂုဏ်ပြ၊ ဆိုကုန်ကြ၏၊နိဂုမ်းထင်လှ၊ နောတက္ကာ။** ။(ရွှေရေးဆောင်နိယံ။ ၃၂၈။)]

(က)မှတ်ဝါကျ(သဒ္ဒါနည်း)စာစပ်

'အညထတ္တာဃဉာတိ'ကား သဒ္ဒပဒတ္ထကပုဒ်တည်း။ (တနည်း)' အညထတ္တာယ'ကား မိမိနောင်ထိုင်သော 'ဣတိ'၌ သံဝဏ္ဏေတမ္ပ၊ 'ဣတိ'ကား သံဝဏ္ဏေဘမ္ဘဇောတက။ (တနည်း) 'အညတတ္တာယ'ကား 'ပဿဒဉ္ဉထာဘာဝါယ ဝိပ္ပဋိသာရာယ ဟောတိ' တို့၌ သံဝဏ္ဏေတမ္ပ၊ 'ပဿဒဉ္ဉထာဘာဝါယ ဝိပ္ပဋိသာရာယ ဟောတိ'တို့ကား သံဝဏ္ဏနာ။ 'ဣတိ'ကား 'ပဿဒဉ္ဉထာဘာဝါယ ဝိပ္ပဋိသာရာယ ဟောတိ'တို့၌ ဇောတက၊ 'ပဿာဒဉ္ဉထာဘာဝါယ ဝိပ္ပဋိသာရာယ ဟောတိ'တို့ကား ဇောတကဝန္ဓ။

'ပဿဒဉ္ဉထာဘာဝါယ ဝိပ္ပဋိသာရာယ' တို့ကား 'ဌ' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'ဟောတိ' ၌ တဒတ္ထဆံသမ္ဗန္ဓဒါန်၊ 'ဟောတိ' ကား တဒတ္ထသမ္ဗန်၏ ကြိယာ။

၄။ ။**ဝိဂုဟန့်ဉာဿကောက်**

အစိတ်ဝိဂုဟ။ ။**နဉာယတောဘိ အညော၊ အညော ပကာရော အညထာ**။

အပေါင်းဝိဂုဟ။ ။**အညထာ ဘာဝေါ အညဆတ်**။

အညဿာ ကြည်သိုသည်မှ တပါးသော မကြည်ညိုသော ဝိပ္ပဋိသာရစိတ်ဟူပါ၏ (ဒေါသမူစိတ်ဟူပါ၏)ဟူသော အပြား၏။ ဘာဝေါ၊ဖြစ်ခြင်း ဖြစ်ရာ ဖြစ်သော ဝိပ္ပဋိသာရ(ကုက္ကုစ္စ)ဘည်း။ အညထတ်၊ကြည်သိုသည်မှ တပါးသော မကြည်ညိုသော ဝိပ္ပဋိသာရစိတ်ဟူပါ၏ (ဒေါသမူစိတ်ဟူပါ၏) ဟူသောအပြား၏ ဖြစ်ခြင်း, ဖြစ်ရာဖြစ်သော ဝိပ္ပဋိသာရ(ကုက္ကုစ္စ)။

'အညဲထာ ဘဲဝေါ' ကား ဘာဝတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂိုဟ် 'အညထတ္တံ' ကား ဘာဝတဒ္ဓိတ်ပုဒ်၊ 'အညထာ' ပုဒ် 'တ္တ' ပစ္စည်း။ ဤ 'အညထတ္တံ' ဟူသော ဘာဝတဒ္ဓိတ်၌ 'အညဲထာ' ဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၏ အရကား ကြည့်ညိုသည်မှ တပါးသော မကြည့်ညိုသော ဝိပ္ပဋိသာရစိတ္တုပ္ပါဒ် (ဒေါသမူ စိတ္တုပ္ပါဒ်) ဟူသော အပြားသည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ ထိုကြည့်ညိုသည်မှ တပါးသော မ'ကြည့်ညိုသော ဝိပ္ပဋိသာရ စိတ္တုပ္ပါဒ် (ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်) ဟူသော အပြား၏ ဝိပ္ပဋိသာရ (ကုက္ကုစ္စ)နှင့် အပေါင်းအစိတ်, ပကာရပကာရဝန္တ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော သမ္ပယုတ္တဘောသည် ဌာနူပစာအားဖြင့် ရ၏။ 'တ္တ' ပစ္စည်း၏ အရကား ထိုမုချဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ဝိပ္ပဋိသာရ (ကုက္ကုစ္စ) ရ၏။

၅။ ။ဓာတ္ဝာဒဝဘာဂ

'သိနေရ' ကား 'သိန' ဓာတ်, 'ဧရ' ပစ္စည်း, ပုလ္လိင် ဖြစ်ပါသည်။ 'ဝတ္ထူဟိ' ကား 'ဝသ' ဓာတ်, 'ရတ္တုံ' ပစ္စည်း (အဘိဓါန်ဋီကာ၊ မြန်မာမူ ရှုပသိဒ္ဓိ), (တနည်း) 'တု' ပစ္စည်း (သီဟိုဠ်မူရှုပသိဒ္ဓိ), (တနည်း) 'ထု' ပစ္စည်း (မောဂ္ဂလာန် ဏွာဒိဂဏ်), နပုလ္လိင်ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ အာဧဘာဂနှင့် ဆံဝဏ္ဏနာ

'ပဿဒဉ္ဉထာဘာဝါယ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'အညထတ္တာယ' ဟူသော သံဂဏ္ဌဘဗ္ဗပုဒ်၌ 'အည' ၏ အပါဒါန်ကို 'ပဿဒ' ကို ခံရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထဆံဝဏ္ဏနာ။ 'တ္တ' ပစ္စည်း၏ ဘောဇနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်။ ပစ္စယတ္ထဆံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'အညထာ ဘာဝေါ အညထတ္တံ' ဟု ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထဆံဝဏ္ဏနာ။

'ဝိပ္ပဋိသာရာယ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'အညထတ္တ' ၏ အရ ဝိပ္ပဋိသာရကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတ္ထဆံဝဏ္ဏနာ။

'ဟောတိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'အညထတ္တာယ' ဟူသော သံဝဏ္ဏဘဗ္ဗ ပုဒ်၌ (ယင်း၏စပ်ရာ) 'ဟောဘိ' ဟူသော ပါဌ်သေသ ကြိယာ တည့်စွဲက်၍ အနက်ယောဇနာရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ ဘာဝတ္ထဆံဝဏ္ဏနာ။

၃။ ။ပါဠိ အဆုံးအဖြတ်

'အထ ခေါ+တေံ' ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ 'ဝမောဒုဒန္တံဝနံ' သုတ်ဖြင့် အစိတ် 'ဩ' ကို 'ဝ' ပြုလျှင် 'အထ ခ္ဝေတံ' ပါဌ် မှန်ပါသည်။ 'ဝါ ပရော အသ ရူပါ' သုတ်ဖြင့် နောက် 'ဧ' ကို ချလျှင် 'အထ ခေါတံ' ပါဌ်လည်း မှန်ပါသည်။

'စတ္တာရော မေ' အစရှိသော ပြယုဂ်၌ နှစ်ပါးသော အစိအရင်ရောက်လုလတ်သော်သာဝကာသ, အနဝကာသနှစ်ပါးတို့တွင် အနဝကာသအစိအရင် အားကြီးသည်ဖြစ်သောကြောင့် အနဝကာသ အစိအရင်သည် ဖြစ်၏' ဟု သဒ္ဒဝိဒူတို့ မိန့်ရကား 'သရာ သရေ လောပံ'သုတ်အစိအရင် မဖြစ်သင့်သောကြောင့် 'အထ ခေတံ' ပါဌ်ကား မမှန်ပါ။

[ထောက်ဘွယ်။ ။အထ ခ္ဝေတ (ပါ။ ၂၃) ဆိုသော် အထ ခေါ ေတံ၊ အထ ခေါ်တန်ဖိုပါ၌ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၈၄။ (မေးခွန်းပါ ပါဌ်-ပါ။ ၂၄။)]

နှိုင်းချိန်ဘွယ်။ ။'သရာ သရေ လောပံ' သုတ်ဖြင့် စီရင်၍ 'အထ ခေတံ' ရုပ်ပြီးပုံကို ယောဇနာဆရာ ဆိုသည်။ သင့်,မသင့်ကိုမူ နှိုင်းချိန်ကြရာ၏]။

၈။ ။ဥပမာ စတုက္ကနှင့် နည်း

(၈) မှတ်ဝါကျ ဥပမာစတုက္က။ ။'သိနေရု' အရ မြင့်မုရိုတောင်သည် နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် 'ဥပမာန' မည်၏။

'ပသာဒေါ' အရ(အရိယမဂ်ဖြင့်လာသော ယုံကြည်ခြင်းရှိကြကုန်သော လူတို့၏။) ကြည်ညို ခြင်းသည် နှိုင်းယှဉ် အပ်သောကြောင့် 'ဥပမေယျ' မည်၏။

မြင့်မိုရိုတောင်, ယုံကြည်ခြင်းတို့၏ မတုန်လှုပ်ခြင်းဂုဏ် တစိတ်တဒေသ တူကြသော သဘောသည် နှိုင်းယှဉ်ခြင်းမျှ ဖြစ်သောကြောင့် 'ဥပမာ' မည်၏။

[ဂုဏ်တစိတ်တူ၊ မတူဒြပ်၊ ဂုဏ်ဖြင့်မှတ်၍၊ သိအပ်ပြီဆ၊ သိရတဖြာ၊ ဥပမာ။ တွင်းကြီးနိယံ။ ၂၁။]

'ဝိယ' သဒ္ဒါသည် ဥပမာကို ထွန်းပြသောကြောင့် 'ဥပမာ ဇောတက' မည်၏။

ဒုသီလ။ ပ။ နပ္ပဝတ္တန်' ဌ် နည်း။ ။ဒုသီလပုဂ္ဂလေ နိဿာယ ဟိ ဥပေါသထော နာ တိဋ္ဌတိ၊ ပဝါရဏာ နာ တိဋ္ဌတိ၊ သံဃကမ္မာနိ နာ ပဝတ္တန္တိ

(ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၈၉) ၌ 'သံဃက္ကမ္မာနိ' ဟူသော နည်းသည် ဥပုသ်, ပဝါရဏာ တည်းဟူသော ယှဉ်ဘက် ဥပေါသထ, ပဝါရဏာ သဒ္ဒါ တို့၏ အနက်ကို ချန်၍ ဥပသမ္မဒါစသော သံဃကံ တည်းဟူသော အနက်ကို ဟောသောကြောင့် 'ဧဂါဒလိဗန္ဓနည်း' မည်၏။ သာရတ္ထ။

မှတ်ချက်။ ။'ပုညဉ္စာဿမ္ဘာရုနည်း, ပါရိုဃသနည်း' များလည်း ရသည်ပင်။

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၃။]

၁၀။ ။အာဝဏ္ဏဟာရ နေတ္တိနည်း

'ဝိပ္ပဋိသာရုယ' ပုဒ်၏ အရ ကုက္ကုစ္စ စေတသိက်(တနည်း) ကုက္ကုစ္စ ပြခါန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်အကုသိုလ်သာဝဇ္ဇတရား၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား အယောနိသောမနသိကာရ, သဒ္ဓမ္မအဿဝန, ပဘလူပါသေဝန, အက္ခဏ, စက္ကဝိပတ်တို့, ပမာဒစသည်တည်း။ ထို ၆-ပါး တို့တွင် အယောနိသောမနသိကာရကို ယူသဖြင့် 'အယောနိသော ဘိက္ခဝေ မနသိကရောတော အနုပ္ပန္နာ စေဝ အကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ စ အကုသလာ ဓမ္မာ ဘိယ္ယော ဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ သံဝတ္တန္တိ' ဟူသည်နှင့် အညီ အယောနိသောမနသိကာရလျှင် အကြောင်းရှိသော အကုသိုလ် တရား တို့သည် လည်ကုန်၏။ သဒ္ဓမ္မအဿဝနကို ယူသဖြင့် 'အဿဝနတာယ ဓမ္မဿ ပရိဟာယန္တိ' ဟူသည်နှင့် အညီ သဒ္ဓမ္မ အဿဝနလျှင် အကြောင်းရှိသော အကုသိုလ်တရားတို့သည် လည်ကုန်၏၊ ပဘလူပဿဝနကို ယူသဖြင့် 'ဒုက္ခော ပဘဒလဟိ သံဝါသော' ဟူသည်နှင့် အညီ ပဘလူပသေဝနလျှင် အကြောင်း ရှိသော အကုသိုလ် တရားတို့သည် လည်ကုန်၏၊ အက္ခဏကို ယူသဖြင့် 'ခဏာတီတာ ဟိ သော စန္တိ' ဟူသည်နှင့် အညီ အက္ခဏလျှင် အကြောင်းရှိသော အကုသိုလ်တရား တို့သည် လည်ကုန်၏၊ စက္ကဝိပတ်တို့ကို ယူသဖြင့် 'ဝိပန္နဒိဋ္ဌိမာယာဝီ ကံ ဇညော ဝသဇလော ဣတိ' ကသည်နှင့် အညီ စက္ကဝိပတ်တို့လျှင် အကြောင်း ရှိသော အကုသိုလ် တရားတို့သည် လည်ကုန်၏။ ပမာဒကို ယူသဖြင့် 'ပမာ ဒေါ မစ္စုနော ပဒံ' ဟူသည်နှင့်အညီ ပမာဒလျှင် အကြောင်းရှိသော အကုသိုလ် တရားတို့သည်လည်ကုန်။

သုဘ်၌ ဝိပ္ပဋိသာရကို ဆိုသဖြင့် ထို၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော် အဝိပ္ပဋိသာရကိုလည်း ယူအပ်၏။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ယောနိသောမနသိကာရ, သဒ္ဓမ္မဿဝန, သပ္ပုရိသူပနိဿယ, နဝမဓမ္မ, စက္ကသမ္ပတ္တိ, အပ္ပမာဒစသည်တည်း။ ထို ၆-ပါးတို့တွင် အယောနိသော မနသိကာရကို ယူသဖြင့် ထို၏ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော ယောနိသောမနသိကာရကိုလည်း ယူအပ်၏။ ထိုကိုယူသဖြင့် 'ယောနိသော ဘိက္ခဝေ မနသိကရောတော အနုပ္ပန္နာဒစဝ ကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဥပ္ပန္နာစ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ' ဟူသည်နှင့် အညီ ထိုလျှင် အကြောင်းရှိသော ကုသိုလ်တရားတို့သည် လည်ကုန်၏။ သဒ္ဓမ္မ အဿဝနကို ယူသဖြင့် ထို၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော သဒ္ဓမ္မဿဝန ကိုလည်း ယူအပ်၏။ ထိုကိုယူသဖြင့် 'ပဋိမေ ဘိက္ခဝေ အာနိသံသာ ဓမ္မဿဝနေ၊ ကတဒမ ပဉ္စ၊ အသုတံ သုဏာတိ၊ သုတံ ပရိယောဒါပေတိ၊ ကင်္ခံ ဝိဟနတိ၊ ဒိဋ္ဌိံ ဥဇုံ ကရောတိ၊ စိတ္တမဿ ပသီဒတိ' ဟူသည်နှင့် အညီ သုဒ္ဓမ္မဿဝန လျှင် အကြောင်းရှိသော 'မကြားစဖူးဝဲ၊ ထုံးကောင်း ကြားသိ၊ ကြားပြီးစင်စွာ၊ ကင်္ခါပျောက်ကင်း၊ ဖြောင့်စင်းအယူ၊ ကြည်ခြင်းဟူသား၊ ၅-ဆူမှန်ချက်၊ ကျိုးဆက်မျက်မှောက်၊ ချက်ခြင်း ရောက်ခြင်း' စသော ကုသိုလ်တရားတို့သည် လည် ကုန်၏။ ဗာလူပသေဝနကို ယူသဖြင့် ထို၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော သပ္ပုရိသူပနိဿယ ကိုလည်း ယူအပ်၏။ ထိုကို ယူသဖြင့် 'သစ္ဆိဒဂ္ဂဝ သမာသေထ' စသည်နှင့် အညီ ထိုလျှင်အကြောင်းရှိသော ကုသိုသ်တရားတို့သည် လည်ကုန်၏၊ အကွာဏကို ယူသဖြင့် ထို၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော နဝမဓမ္မကိုလည်း ယူအပ်၏။ ထိုကို ယူသဖြင့် 'ကောဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ခဒ္ဓာ သမယော စ ဇြဟ္မစရိယဝါသာယ' ဟူသည်နှင့် အညီ ထိုလျှင် အကြောင်းရှိသော ကုသိုလ်တရား တို့သည် လည်ကုန်၏၊ စက္ကဝါတ်တို့ကို ယူသဖြင့် ထို၏ ဆန့်ကျကျင်ဘက် ဖြစ်သော စက္ကသမ္ပတ္တိကိုလည်း ယူအပ်၏၊ ထိုကိုယူသဖြင့် 'စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ စက္ကာနိ၊ ကေဘိ သမန္နာဂတာနံ ဒေဝမနုဿာနံ စတုစက္ကံ ဝတ္တတိ' ဟူသည်နှင့် အညီ ထိုလျှင် အကြောင်းရှိသော ကုသိုလ်တရားတို့သည် လည်ကုန်၏။ ပဓာဒကို ယူသဖြင့် ထို၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော အပ္ပမာဒ ကိုလည်း ယူအပ်၏၊ ထိုကို ယူသဖြင့် 'အပ္ပမာဒံပသံသန္တိ၊ ပုညကြိယာသု ပဏ္ဍိတာ' ဟူသည်နှင့် အညီ ထိုလျှင်အကြောင်းရှိသော ကုသိုလ်တရားတို့သည် လည်ကုန်၏၊ ဤသို့ သဘာဂါဝတ္တန, အသဘာဂါဝတ္တနအားဖြင့် ပွင့်ခြင်းသည် 'ဘာဝတ္တဟာရ' မည်၏-ဟူလိုသော်။

၁၃၃၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။'အထ ခေါ ဘဂဝါ တံ ဘိက္ခုံ တေဒဂေါစ' ကိတ္တကေန ခေါ ဘိက္ခု ရာဇာ မာဂဓော သေနိယော ဗိမ္ဗိသာရော စောရံ ဂဟေတ္ဝာ ဟနထိ ဝါ ဗန္ဓထိ ဝါ ပဗ္ဗာဇေထိ ဝါ တိ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို အာဂကာရကိုအနက်အားဖြင့် သွင်း၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။'သတ္ထဟာရကံ ဝါဿ ပရိယေသေယျာတိ အသိံ ဝါ သတ္တိံ ဝါ ဘေဏ္ဍိံ ဝါ လဂုဠံ ဝါ ပါသာဏံ ဝါ သတ္ထံ ဝါ ဝိသံ ဝါ ရဇ္ဇုံ ဝါ' ဟူသော ပါဠိကို ကတ္တား, ကြိယာ ထည့်စုက်၍ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၃။ ။'အတ္ထိ စေတ္ထ စေတနာ လဗ္ဘတိ' ဟူသော ပါဠိကို 'တ္ထ' စဲ့ကိုမှန်စေလျက် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၄။ ။'ယတော အဟံ ဘဂ္ဂေသု စာရိကာယ နာဘိစာနာမိ သုပိနန္တေနပိ မေထုနံ ဓမ္မံ ပဋိသေဝိတာ၊ ပဂေဝ စာဂရော်တိ' ၌ 'ယတော'၏ နိယမ, 'စာတော'၏ အဓိပ္ပါယကို ပြ၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။'ပုရိမေန ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂနိမိတ္တံ ဖာသုဝိဟာရံ၊ ပစ္ဆိမေန ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာနုယောဂနိမိတ္တံ' ကို ကတ္တား, ကြိယာ ထည့်စုက်၍ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၆။ ။'ဣဒါနိ ယံ တေန သုတံ၊ တံ ဒဿေန္တော'နု သမ္ဗန္ဓော တမေဝ'တိ ဧဝမာဒိမှာဟ 'ကို ကတ္တားထည့်စုက်၍ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၇။ ။'ကိံ ပန ဧဝံ ဝတ္တုံ သဗ္ဗတိ၊ ဝိညတ္တိ ဝါ ပယုတ္တဝါစာ ဝါ နဟောတီတိ'ကို ပါဌာနုသာရီနည်းအားဖြင့် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၈။ ။'စတုပ္ပိဓံ ဟိ ဝိနယံ၊ မဟာထေရာ မဟိဒ္ဓိကာ။
နိဟရိတ္ဝာ ပကာသေသုံ၊ ဓမ္မသင်္ဂါဟကာ ပုရာ'ဟူသော ဂါထာကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၉။ ။'အဇ်ဇတဂ္ဂေ သမ္ဗဟုလာယံ ဒေဝတာယ 'ဂစ္ဆဟိ' တိ နဝတ္ထုဗ္ဗော'ကို အာကာရကို အနက်အားဖြင့် ထုတ်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'ထေယျစိတ္တေန ဝိဿဇ္ဇေန္တော ဘက္ခံ အဂ္ဂါပေတ္ဝာ ကာရေတဗ္ဗော'ကို ကတ္တားစွက်၍ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၃၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။**အာကာရကို အနက်အားဖြင့် သွင်း၍ ယောဇနာ။** ။**အထ** ခေါ၊ ထိုအခါ၌။ ဘဂဝါ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်။ တံ ဘိက္ခုံ။ တရားသူကြီး ဖြစ်ဘူးသော ထိုရဟန်းကို။ဘိက္ခု။ရဟန်း။ ကိတ္တကေန၊ အဘယ်မျှလောက်သော ဥစ္စာကို ခိုးယူခြင်းကြောင့်။ မာဂဂေါ။မာဂဓတိုင်းကို အစိုးရသော့။ သေနိယော၊ မျှားသော စစ်သည်ရှိသော။ ဗိမ္ဗိသာရော၊ ရွှေအနှစ်နှင့် စင်စင်တူးသော အဆင်းရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဗိမ္ဗိသာရအမည်ရှိသော၊ ဝါ၊ မြက်သော ရွှေအဆင်းနှင့် မယှင်းပုံယူ တူသောအဆင်းရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဗိမ္ဗိသာရအမည်ရှိသော။ ရာဇာ၊ မင်းသည်။ စောရံ၊ ခိုးသူကို။ ဂဟေတ္ဝာ၊ ဘန်း၍။ ဟနတိ ဝါ။ ရိုက်နှက်ပုတ်ခတ် သတ်မူလည်း သတ်သနည်း။ဗန္ဓတိ ဝါ၊ မြဲစွာနှောင်တုံ့ ဘွဲ့မူလည်း ဘွဲ့သနည်း။ပဗ္ဗာဇေတိ ဝါ။ တပါးရင်ခွင် နှင်မူလည်း နှင်သနည်း။ ကွတိ၊ ကျိသို့၊ ငတ် ဝစနံ၊ ကျိစကား ကို၊ အဝေါစ၊ မိန့်တော်မူပြီး။ [ပါ။ ၅၅။ပါ၊ သျှ။ ၁၂၈။]

၂။ ။['ယော ပန ဘိက္ခု'ဟု ကတ္တားထည့်။ ။ကြွင်း'သျှ'အတိုင်း။ ပါ။ ၉၂။ပါ၊ သျှ။ ၁၃၃။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၅၃။ ပါ၊ သျှ။ ၂၂၆။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၄၈။ ပါ၊ သျှ။ ၂၉၁။]

၅။ ။['ဌ၊ သျှ၊ သစ်'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဌ၊ ၁။ ဂ၂။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၃၅။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၉၃။]

၆။ ။[ဌ၊ သျှ၊ သစ်'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဌ၊ ၁။ ၁၀၁။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၅၉။ ဌ၊ သျှ၊ သစ် ၂။ ၁၈၉။]

၇။ ။[ဌ၊ ၁။ ၁၃၄။' ဌ၊ သျှ။ ၂။ ၁၂၃။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၂၆။]

၈။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၅။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၁၉၆။ ဋ္ဌ၊ လျ သစ်၊ ၃။ ၁၁၅။]

၉။ ။အာဂါဂါရကို အနုက်အဂါးဖြင့် ထုတ်၍ ယောဇနာ။ ။အဝေ လာယံ၊အခါမဟုတ်သည်၌။ သမ္မတ္တော၊ ရောက်လာသော ဧည့်သည်ကို။ နဝတ္တမ္မော၊ မဆိုအပ်။ကိ်၊အဘယ်သို့။နဝတ္တမ္မော၊ မဆိုအပ်သနည်း။ဂစ္ဆာဟိ။ သွားလော့။ ဣတိ၊ ဤသို့။နဝတ္တမ္မော၊ မဆိုအပ်သတည်း။ [ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၈။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၃။ ၃၃၄။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊၄။ ၁၉၉။]

၁၀။ ။[‘ဝိသဇ္ဇေန္တော’ နောင် ‘ဝိနယဓရေန (ဝိနည်းခိုရ်သည်။)’ ဟု ကတ္တားစ္ဆက် ဓယာဇနာ။ ။ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၇။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၃။ ၃၆၃။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၄။ ၂၂၈။]

၁၃၃၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ပရိဘောဂေါတိ ဘဏ္ဍပရိဘောဂေါ။
(ခ) ပရိဘောဂေနာပိ ဟိ ဝါသိအာဒိဘဏ္ဍဿ အဇ္ဈော ပရိဟာယဟိ။
(ဂ) တသ္မာ ဓဝံ ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗံ၊
(ဃ) သစေ ဓကာစိ ကဿစိ ပါဒဂ္ဃနကံ ဝါသ်ံ ဟရတိ (အဝ ဟရတိ)၊
(င) တတြ ဝါသိသာမိကော ပုစ္ဆိတဗ္ဗော။

၁။ ။(င) မှတ်ဝါကျကို ပခေနကံနှင့် ကတ္တားကို ထည့်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျကို သာဘောဂစောဒနာ နည်းအားဖြင့် တက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(က) (ခ) (ဂ) (ဃ) ဝါကျတို့၏ အဓိပ္ပာယ်များကို'အကြောင်းနှင့် တကွ ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။'ပရိဘောဂ' ဟူသော ပုဒ်ကို ဝစနတ္ထပြု၍ ဥဒ္ဒါသ်နည်းအရ ကောက်ခဲ့ပါ၊

၅။ ။'ဝါသိ'' ၌ ဓာတ်, ပစ္စည်း, လိင်, အန်, ဝိဘတ်, ကရကတို့ကို ပြဆိုခဲ့ပါ။

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်နှင့် သံဝဏ္ဏနာ များကို ပြဆိုခဲ့ပါ။

၇။ ။'ဟရတိ, အဝဟရတိ' ဟု ၂-ထွေရှိရာ မည်သည့်ပါဠိ သဒ်ကြောင်းကို ပြခဲ့ပါ။

၈။ (က) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာကို ရှု၍ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၌ ရသင့်သော နည်း, ဥပစာများကို ပြဆိုခဲ့ပါ။

၉။ ။'သင်သည် ဤပဲကွပ် ကို အဘိုးဘယ်မျှဖြင့် ဝယ်အပ်ပါသနည်း' ဟု မေးအပ်၏။ 'တမတ်ဖြင့် ဝယ်အပ်ပါသည်ဘုရား' ဟု လျှောက်ထား ခဲ့သော် 'သင်သည်ဝယ်ပြီးလျှင် ထားအပ်ပါသလော။ သို့မဟုတ် သုံးစွဲအပ် ပါသလော' ဟု မေးအပ်၏။' ဟူသော မြန်မာစကားများကို ပါဠိစုဏ္ဏိယ ဝါကျ စီကုံးခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'ဝါသိသာမိကော' ဝယ် သာမိက၏ မဋ္ဌင်မပြု စွဲဆိုခိုက်ကို ယူ၍ ဓာတောတရဏဟာရနေတ္တိနည်း ထုတ်ခဲ့ပါ။

၁၃၃ဝ-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ ပဓာနကံနှင့် ကတ္တားထည့်၍ ယောဇနာ။ ။ တတြ-တသ္မိံ ဟရဏေ၊ ထိုသို့ခိုးယူရာ၌။ ဝိနယဓရေန၊ ဝိနည်းဓိုရ်သည်။ (ကတ္တား)။ ဝါသိသာမိကော၊ ပဲခွပ်၏ အရှင်ကို။ အဋ္ဌံ၊ ပဲခွပ်၏အဘိုးကို (ပဓာနကံ)။ ပုစ္ဆိတဗ္ဗော၊ မေးအပ်၏။ [ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၇။ ဋ္ဌ၊ သ္မ၊ ၂။ ၄၀၄၊ ဋ္ဌ၊ ဿ၊ သစ်။ ၃။ ၃၅၁]

၂။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျ သာဘောဂဓေဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က) မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ဘဏ္ဍာကို သုံးဆောင်ခြင်းသည် ပရိဘောဂ မည်၏' ဟု ဆိုတော်မူ၏ (ဋ္ဌပနာ)။

'ပရိသောဂံ' ဟု သာမညအားဖြင့် ရှေးဆရာတို့ ဆိုကြကုန်သည် မဟုတ် ပါလော(အာဘောဂ)။ထိုသို့ဖြစ်လျက် 'ဘဏ္ဍပရိဘောဂေါ' ဟု ဖွင့်ဆိုသော ဆရာ့စကားသည် အဘယ်သို့သော ဒဋ္ဌိကရဏယုတ္တိဝစနဖြင့် သင့်နိုင် ပါအံ့နည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့စောဒနာဘယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော် မူလိုသော အဒ္ဒကထာဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။သုံးစွဲခြင်းကြောင့်လည်း ပဲခွပ်အစရှိသော ဘဏ္ဍာ၏ အဘိုးသည် ယုတ်လျော့၏။ ဤသို့သော ဒဋ္ဌိကရဏယုတ္တိဝစနဖြင့် 'ဘဏ္ဍပရိသောဂေါ' ဟု ဖွင့်ဆိုသော ဝါစကား သင့်၏-ဟူလို။

[သိဘွယ်။ ။ဝါကျတက်ကို နောက်မှီး တက်လေတော့။ (ဂ) မှာဘ် ဝါကျပါ ပေါင်းတတ်မှ ဝိတ္ထာရအနေဖြင့် တက်လို့ရသည်။ (ခ) မှတ် တဝါကျထည်း တက်သော် ဝိတ္ထာရအနေဖြင့် တက်လို့ မရ။]

၃။ ။(က)(ခ)(ဂ)(ဃ) မှတ်ဝါကျတို့၏အကြောင်းနှင့် တကွအမည်။

(က) မှတ်ဝါကျသည် 'အဂ္ဃံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်၏ အဖွင့် သံဝဏ္ဏနာမှ တပါး 'ပရိဘောဂံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်၏ အဖွင့် သံဝဏ္ဏနာဟု ဆိုအပ်သော အဖို့တပါးကို ပြသောကြောင့် 'ပကွန္တရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ခ) မှတ်ဝါကျသည် (က)မှတ်ဝါကျကို ယုတ္တိအားဖြင့် မြဲမြံခိုင်ခန့် အောင် ပြုသောကြောင့် 'ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျသည် (ခ) မှတ်ဝါကျကို ဆိုသဖြင့် ရအပ်သော ဒေသနာကို ပြသောကြောင့် 'လဒ္ဓဂုဏဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ (တနည်း)

(ခ) (ဂ) မှတ် နှစ်ဝါကျပေါင်းသည့်(က) မှတ်ဝါကျကို ခွဲပြ သောကြောင့် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ ထိုတွင်-

(ခ) မှတ်ဝါကျသည် အကြောင်းကို ပြသောကြောင့် 'ကာရဏဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျသည် အကျိုးကို ပြသောကြောင့် 'ဖလဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဃ) မှတ်ဝါကျသည် (ဂ) မှတ်ဝါကျကို ခွဲပြသောကြောင့် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

၄။ ။ဝစနတ္ထနှင့် ဥဿံကောက်

ပရိဘုဉ္ဇနံ ပရိဘုဂေါဂေါ၊ပရိဘုဉ္ဇနံ၊သုံးဆောင်ခြင်း။ ပရိဘောဂေါ၊ သုံးဆောင်ခြင်း။

'ပရိဘုဥ္ဇနံ' ကား ဘာဝသာဓနံကိတ်ဝိဂြိုဟ်၊ 'ပရိဘောဂေါ' ကား ဘာဝသာဓနကိတ်ပုဒ်။ 'ပရိ' ပုဗ္ဗ 'ဘုဇ' ဓာတ်, 'ဏ' ပစ္စည်း။ 'ပရိ'ဟူသော ဥပသာရပုဒ်၏ အရကား ဓာတ္ထတ္ထာနု ဝတ္တကဘောဂုဏ် ရ၏။ ဘာဝ ဝါစကပုဒ်တို့၏ သဘောသည် ဓာတ်အရ, ပစ္စည်းအရ အထူးမရှိသောကြောင့် သုံးဆောင်ခြင်းကြိယာ ရ၏။

၅။ ။ဓာတ္ဝာဒိ ဝိဘာဂ

'ဝါသိ'ကား 'ဝသ' ဓာတ်, 'ဏ်' ပစ္စည်း (မေဂ္ဂလာန် ဏ္ဍာဒိဝုတ္တိ), (တနည်း)'ဏိ'ပစ္စည်း(အဘိဓာန်ဋီကာ),ဏ္ဍတ္ထိလိင်,ဏ္ဍကာရန် (မောဂ္ဂလာန် ဏ္ဍာဒိဝုတ္တိ)(တနည်း)ဏ္ဍိကာရန်(အဘိဓာန်ဋီကာ), ဒုတိယာကဝုစ် 'အံ' ဝိဘတ်တ်, ကမ္မာကာရက ဖြစ်ပါသည်။

[ဝါသိ, ဝါသိ။ ။မောဂ္ဂလာန် ဏ္ဍာဒိဝုတ္တိ(၁၀)အလိုဏ္ဍ်ကာရန်တို့, အဘိဓာန်ဋီကာ (၃၉၃)အလို 'ဏ္ဍိ'ကာရန်တဖြစ်၍ 'ဝါသိ, ဝါသီ' ပါဠိနှစ်ထွေ ရှိနိုင်သည်]

၆။ ။(က) ပုသ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဘဏ္ဍပရိဘောဂေါ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ပရိဘောဂ'ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်၏ အရ ဘဏ္ဍာကို သုံးဆောင်ခြင်း ဘဏ္ဍ ပရိဘောဂကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အာဘိ ဧယျတ္ထသံ ဝဏ္ဏနာ။

(တနည်း) 'ဘဏ္ဍပရိဘောဂေါ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဘဏ္ဍ ပရိဘောဂေါ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်၏ ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ် ၏ အဖြစ်, ယင်း ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ ကံအနက် ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာ ဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။(တနည်း) 'ဘဏ္ဍပရိဘောဂေါ' ဟူသော ပုဒ်ကို 'ဘဏ္ဍသ ဂ်ရိဘောဂေါ ဘဏ္ဍ ပရိ ဘောဂေါ' ဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌ ကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ဘဏ္ဍပရိဘောဂ' ဟု နေလိုလျက်'ဘဏ္ဍ'ဟူသော ဧရုပုဒ် ကျေနေသည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာ ဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

[ခကာ၁င်းမည်မထင်။ ၊နောက်နည်းသည် 'သံဝဏ္ဏာနာ၊ ဖုဉ်ဆိုရာ၌၊ ပါဠိရင်းမှာ၊ ရှိတာ မပြ၊ အနုတ္ထ၊ သေသ ထုလ္ပကြံ။ မရှိတာပြ၊ တဗ္ဗိတ၊ လောပသမာသ်၊ ကြံလေပါ' နှင့် ညီသော်လည်း ကောင်းမည် မထင်ပါ။]

၇။ ။ပါဠိ အဆုံးအဖြတ်

'ဟရတိ' ၌ 'ဟရ'ဓာတ်၏ အနုက်သည် 'ဟရ' အာဒါန' ဟူသော သဒ္ဒနီတိ ဓာတုမာလာ(၁၅၅၃)နှင့်အညီ အာဒါနတွင်တည်း။ ယင်း၌ 'ယူခြင်း' ဟူသည် ဤနေရာ၌ခိုးယူခြင်းပင် ဖြစ်ရကား'ဟရတိ' နှင့် 'အဝဟရတိ' သည် အနက်တူ ဖြစ်သောကြောင့် 'ဟရတိ, အဝဟရတိ' ၂-ထွေလုံး သင့်ပါသည်။

[သိဘုယ်၊ ။'အနက်တူ' ဟုဆိုသော်လည်း 'အဝဟရတိ' သဒ္ဒါသည် 'ခိုးယူ၏' ဟူသော အနက်၌ သဒ္ဒတ္ထအား ဖြင့် ဖြစ်သည်။ 'ဟရတိ' သဒ္ဒါကား သဒ္ဒတ္ထအား ဖြင့် မဖြစ် အဓိပ္ပါယ်တ္ထအား ဖြင့်သာ ဖြစ်သည်။ မှန်၏- 'အဝဟရတိ' ၌ 'အဝ' သဒ္ဒါသည် ဝေယျ(ခိုးခြင်း)အနက် ဟောတည်း။ ရူပသိဒ္ဓိ။ ၁၂၈။ သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ။ ၃၆၄။]

၈။ ။နည်း, ဥပစာ

'ပရိဘောဂေါ' ဟူသော နှဉ်းသည် ပရိဘောဂအားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော်လည်း ဤအရာဝယ် 'ပရိဘောဂအားလုံး၌ မထင် ဘဏ္ဍပရိဘောဂ၌သာ အထင်အား ဖြင့် ဆိုအပ်သောကြောင့် 'အထင်ရှိုးနည်း' မည်၏။

'ပရိဘောဂ' သဒ္ဒါသည် အပေါင်းဖြစ်သော ပရိဘောဂ အားလုံး၏ 'ပရိဘောဂ' ဟူသော အမည်ကို အစိတ်ဖြစ်သော ဘဏ္ဍပရိဘောဂ၌ တင်စား၍ အစိတ်ဖြစ်သော ဘဏ္ဍပရိဘောဂကို 'ပရိဘောဂ' ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'ခကဒေသဿုပစာ=သမုဒါယုပစာ' မည်၏။

[သတိပြုဘွယ်။ ။သရုပ်ကြား အဘိဓေယျအား ဖြင့် ဖွင့်ထားသည်ကို သတိပြုပါ။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၇။]

၁၀။ ။ဓာတောဘရဏဟာဒရနေတ္တိနည်း

သာမိက၏ မရွှင်မပြ, စဲ့ဆိုခိုက်ဖြစ်သော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်တို့တွင်

ဒေါသမူဒေသည် မနောဝိညာဏဓာတ် မည်၏။ စေတသိက်ဗာဝီသည် ဓမ္မဓာတ်မည်၏။ ဤသို့ ဓာတ်အားဖြင့် ဘုင်းခြင်းသည် 'ဓာတောတရဏဟာရ' မည်၏-ဟူလိုသော်။

၁၃၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။'အာယသ္မန္တံ သုဒိန္နံ တေဒဝေါစ 'ကိဒိသာ နာမ တာ အယျ ပုတ္တာ အစ္ဆရာယော၊ ယာသံ တုံ ဟေတု ဗြဟ္မစရိယံ စရသီ' တိ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို အာကာရကို အနက်အားဖြင့် သုင်း၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။'တတြ ယွာယံ ဘိက္ခု သမဂ္ဂေန သံဃေန ဥတ္တိစတုတ္ထေန ကမ္မေန အကုပ္ပေန ဌာနာရဟေန ဥပသမ္ပဒေန္နော၊ အယံ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ အဓိပ္ပေတော 'ဘိက္ခူ' တိ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို 'တတြ' အစဲ့ မှန်စေလျက် အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၃။ ။'အာဒိယေယျာတိ အာဒိယေယျ၊ ဟရေယျ၊ အဝဟရေယျ၊ ဣရိယာပထံ ဝိကောပေယျ၊ ဌာနာစာဝေယျ၊ သင်္ကေတံ ဝိတိနာမေယျ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို ကတ္တားထည့်စွက်၍ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၄။ ။'အညတရော ဘိက္ခု ဝါတမဏ္ဍလိကာယ ဥက္ခိတ္တံ သဲာဋ္ဌကံ ပဿိတ္ဝာ 'သာမိကာနံ ဒဿာမိ'တိ အဂ္ဂဟေသိ'ဟူသော ပါဠိတော်ကို အာကာရကို အနက်အားဖြင့် ထုတ်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။'ယေ စာပိ သံဝရမူလကာ ကုသလာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာ၊ ဝိနယဓရော ပဂ္ဂလော တေသံ ဒါယာဒေါ၊ ဝိနယမူလကတ္တာ တေသံ ဓမ္မာနံ' ကို အနက်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၆။ ။'နာနုပဂကာရဂုဏဝိသေသာဓိဂါယေန၊ သာဒုဖလူပဘောဂါဓိဂါယေန ဒိဋ္ဌဓမ္မိကော ဟိ နိစ္စဖလိတမဟာရုဓမ္မာ ဝိယ'ကို ဥပမေယျဝါကျ၌ ကံ, ကြိယာ ထည့်စွက်၍ အနှံက်ပေးခဲ့ပါ။

၇။ ။'သတပါကသဟဿပါကာနဉ္စ ဘေသဇ္ဇတေလာနံ တုမ္ဗာနိ ပူရေတ္ဝာ ကေမေကဿ ဘိက္ခုနော အဘ္ဘဉ္ဇနတ္ထာယ သဟဿဂ္ဃနကံ တေလမဒါသိ'ကို ကတ္တားထည့်စွက်၍ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၈။ ။'မဟာဘောဂါတိ ဒိဝသပရိဗ္ဗယသင်္ခါတဘောဂမဟန္တတာယ မဟာဒဘောဂါ။ အညေဟိ ဥပဘောဂေဟိ ဇာတရူပရဇတသော ပဟူတာ တာယ ပဟူတဇာတရူပရဇတာ'ကို အနက်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၉။ ။'တံ်ဏကုဋ္ဌေယော ဘိန္ဒိတ္ဝာတိ နဒ္ဓမုဂ္ဂရာဒီဟိ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏံ ကတ္ဝာ ဝတ္တာသီသေန ပန တံ်ဏဆ္ဆ ဒါရုဝလ္လိအာဒိနိ စ ဩရောပေတ္ဝာတိ အတ္ထော'ကို ကြိယာထည့်စွက်၍ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'စတုရော ဇနာ သံဝိဓာယ၊
ဂရုဘဏ္ဍံ အဝါဟရုံ။
တယော ပါရာဇိကာ, ဧကော နပါရာဇိကော၊
ပဉ္စာ ဓေနုသတာ ကုသဓလ့ဟိ စိန္တိတာ'ဟူသော ဂါထာကိုအနက် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၃၁၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။အာဂါရကို အနက်အားဖြင့် သွင်း၍ ယောဇနာ။ ။အာယသ္မန္တံ သုဒိန္နံ၊ အရှင်သုဒိန်ကို။ အယျပုတ္တာ၊ အရှင့်သား။ ယာသံ အစ္ဆရာနံ၊ အကြင်နတ်သမီးတို့၏။ ဟေတု။ အကြောင်းကြောင့်။ တုံ၊ သင်သည်။ ပြဟ္မစရိယံ၊ မြတ်သော အကျင့်ကို။ စရသိ၊ ကျင့်၏။ တာ အစ္ဆရာယော၊ ထိုနတ်သမီးတို့သည်။ ကီဒိသာ နာမ၊ အဘယ်သို့ သဘောရှိကုန်သနည်း။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ဧတံ ဝစနံ၊ ဤစကားကို။ အဝေါစ၊ ဆိုပြီ။[ပါ။ ၂၀။ပါ၊ သျ၊ ၆၈]

၂၊ ။[တတြ၊ထိုဘီက္ခုကော' အစရှိသော နည်းဖြင့် ဆိုအပ်ကုန်ပြီးသော ဘိက္ခုတို့တွင်။ ဤသို့ အဋ္ဌကထာ (၂၀၈)ဖွင့် အတိုင်းလည်း စွဲနိုင်သည်။ ။ပါ၊ ၂၈။ပါ၊ သျ။ ၉၂။]

၃၊ ။['ဓေယော ပန ဘိက္ခု'ဟု ကတ္တားထည့်။ ။ပါ။ ၅၇။ပါ။သျ။ ၁၃၁]

၄။ ။အာကာရကို အနက်အားဖြင့် ထုတ်၍ ယောင်္ကျား။ ။အညတရော၊ အမှတ်မရှိသော။ ဘိက္ခု၊ ရဟန်းသည်။ ဝါတမတ္တာသိကာပယ။ လေဗ္ဓဖြင့်။ ဥက္ခိတ္တံ၊ ချိအပ်သော။ သာဒ္ဓကံ၊ ပုဆိုးကို။ ပသိဘ္ဘာ၊ မြင်၍။ အဂ္ဂဟေသိ၊ ယူပြီ။ ကိံ၊ အဘယ်သို့၊ စိန္တေတ္ဝာ၊ ကြံ၍။ အဂ္ဂဟေသိ၊ ယူပြီးသနည်း။ သာမိကာဝနံ၊ အရှင်တို့အား၊ ဒဿာမိ၊ ပေးအံ့။ ဣတိ၊ ဤသို့။ စိန္တေတ္ဝာ၊ ကြံ၍(ထည့်)။ အဂ္ဂဟေသိ၊ယူပြီးသတည်း။ [ပါ၊ ၃၂။ ပါ၊ သျ။ ၁၄၆။]

၅။ [ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၂၅၅။ ဋ္ဌ။ သျ၊ သစ်၊ ၁။ ၅၁၃။]

၆။ ။['ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်'အတိုင်းပေး။ ။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၀။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၃၅၄။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၈၀။ ။၁၃၁၈-ခုနှစ်ကလည်း ပေးခဲ့ပြီ။]

၇။ ။['ဗြာဟ္မဏော' ဟု ကတ္တားထည့်။ ။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၇။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၁၀၁။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၆၀၃။]

၈။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၃။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၁၂၀။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၃။ ၂၁။]

၉။ ။['ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်'အတိုင်းပေး၊ ။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၉။ ဋ္ဌ၊သျ၊ ၂။ ၃၄၆။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၃။ ၂၀၉။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ၊ ၆။ ၃၂ ၁။ ဋ္ဌ။ သျ၊ ၂။ ၅၅၉။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၃။ ၄၉၈။]

၁၃၃၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါဌာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) ပေးခွန်း

(က) ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိန္တိ ဥပေက္ခာယ ဇနိတသတိပါရိသုဒ္ဓိ။
(ခ) ဇှမသ္မိဥ္ဉ် စျာနေ သုပရိသုဒ္ဓါ သတိ။
(ဂ) ယာ စ တဿာ သတိယာ ပါရိသုဒ္ဓိ၊သာ ဥပေက္ခာယ ကတာနု အညေနု။
(ဃ) တသ္မာ ဇေတံ'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ'န္တိ ဝုစ္စတိ၊

၁။ ။(ဂ)(ဃ)အမှတ်ပြ ဝါကျတို့ကို 'ဝုစ္စဘိ' ၏ကတ္တားထည့်စွက်၍ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျကို သာဓောဂပုစ္ဆာနည်းအား**ဖြင့်** တက်ပြပါ။

၃။ ။(က)(ခ)(ဂ)(ဃ)ဝါကျတို့၏ အမည်ကို ဖေါ်ပြ၍ (က)ဝါကျ၌ ပါသော 'ဥပေက္ခာဃယ'ပုဒ်ကို စာစပ်ခဲ့ပါ။

၄။ ။'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ'ကို ဖြစ်သင့်သမျှ သမာသ်တဲ့စပ်၍ နောက်ဆုံး ဝစနတ္ထကိုသာ ဉာသ်နည်းအရ ကောက်ပြပါ။

၅။ ။'ဥပေက္ခာဃ'၌ ဓာတ်, ပစ္စည်း, ပစ္စယတ္ထ, လိင်, ကာရန်, ဝိဘတ်, ကာရကတို့ကို ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။(က)မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်နှင့် သံဝဏ္ဏနာကို ဖေါ်ပြပါ။

၇။ ။'ဌပေတွာ ပန သတိံ (ဥပေက္ခာဝေဒနမေဝ) (ဥပေက္ခကဂ္ဂတမေဝ) ဂဟေတွာ နိပ္ပရိယာယေန' စသည်၌ ဥပေက္ခာဝေဒနမေဝ, ဥပေက္ခကဂ္ဂတမေဝ'ဟု ပါဌ်နှစ်ထွရှိရာ သင့်သော ပါဌ်ကို အကြောင်းပြ၍ ညွှန်ကြားခဲ့ပါ။

၈။ ။(က)မှတ်ဝါကျ၌ ဖြစ်သင့်သော နည်း, ဥပစာများကို တပ် ပြခဲ့ပါ။

၉။ ။ထိုတကြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ၏ ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်သော လအရေး၏ အရောင်ကဲ့သို့ တကဲ့ဖြစ်ကုန်သော သတိစသော တရားတို့သည်လည်း ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်ကုန်သည် ထက်ဝန်းကျင် ဖြူစင်ကုန်သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ဤစတုတ္ထစျာန်ကိုသာ 'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ'ဟု ဟောအပ်ပြီ ဤမြန်မာစကားကို ပါဠိစုဏ္ဏိယဝါကျ စီကုံးခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ''၏ အဘိဓေယျတ္ထကို ယူ၍ ပဒဋ္ဌာန ဟာရဖေနတ်ိနည်း ထုတ်ပြပါ။

၁၃၃၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂)အဖြေ

၁။ ။['ဘဂဝတာ' ဟု ကတ္တားထည့်။ ။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ။ ၁။ ၄၃၇။ ဋ္ဌ သျှ၊သစ်၊ ၂။ ၃၅၂။]

၂။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ သဘောဂပုစ္ဆာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျဖြင့် 'စတုတ္ထစျာန်ဌိသတိသည် ကောင်းစွာ ထက်ဝန်းကျင်မှ စင်ကြယ်၏' ဟုဆိုတော်မူ၏၊ (ဌပနာ)။ ထိုသတို့၏ ကောင်းစွာ ထက်ဝန်းကျင်မှ စင်ကြယ်ခြင်းကို ဥပေက္ခာမှ တပါးသော တရားသည် ပြုအပ်သည် မဟုတ်ပါလော(အာဘော့ဂ)။ အာဘယ်တရားသည် ပြုအပ်ပါသနည်း(ပုစ္ဆာ)။ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည်(ဂ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။သတိ၏ ကောင်းစွာ ထက်ဝန်းကျင်မှ စင်ကြယ်ခြင်းကို ဥပေက္ခာမှ တပါးသောတရားသည် ပြုအပ်သည် မဟုတ် ဥပေက္ခာသည် ပြုအပ်၏–ဟူလို။

၃။ ။(က) (ခ) (ဂ) (ဃ) ဝါကျတို့၏အဓမည်

(က) မှတ်ဝါကျသည် 'ပက္ခန္တရဝါကျ' (ခ) မှတ်ဝါကျသည်'ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ' (ဂ) မှတ်ဝါကျသည် 'ဝါကျာရမ္ဘဝါကျ' (ဃ) မှတ်ဝါကျသည် 'လဒ္ဓဂုဏဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်၊

(တနည်း) (ခ) (ဂ) (ဃ) မှတ် ၃-ဝါကျပေါင်းသည် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ ထိုတွင်-(ခ) (ဂ) မှတ် ၂-ဝါကျ ပေါင်းသည် 'ကာရဏဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ ထိုတွင် (ဂ) မှတ်ဝါကျသည် 'ဝါကျာရမ္ဘ ဝါကျ' (ဃ) မှတ်ဂါကျသည် 'ဖလဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

'ဥပေက္ခာဃ' ပုဒ် စသစ်။ ။'ဥပေက္ခာဃ' ကား 'သည်'ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'ဇနိတသတိပါရိသုဒ္ဓိ" ဝယ် 'ဇနိတာ' ဟူသော ပုဒ်တစိတ်၌ 'ဇန်' ဓာတ်, 'တ' ပစ္စည်းဟု ဆိုအပ်သော ကိတ်ကြိယာဝါစကသည် မဟောအပ်သော အဝုတ္တကတ္တား 'ဇနိတာ' ဟူသော ပုဒ်တစိတ်ကား ကတ္တား ၏ ကြိယာ။ ဝါ၊ ထိုကတ္တားကို မဟောသော ကိတ်ကြိယာ ဝါစကတည်း။

၄။ ။ဝစနတ္ထနှင့် ဉာသ်ကောက်

ဥပေက္ခာယဇနိတာ ဥပေက္ခာဇနိတာ။ သတိယာ ပါရိသုဒ္ဓိ သတိပါရိသုဒ္ဓိ။ ဥပေက္ခာဇနိတာ သတိပါရိသုဒ္ဓိ ဇေတဿာတိ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ။

ဧတဿ၊ ဤစထုတ္ထစျာန်အာဒီး။ ဥက္ခေဝဇနိတာ၊ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာသည် ဖြစ်စေအပ်သော။ သတိပါရိသုဒ္ဓိ။ သတ့်၏ ထက်ဝန်းကျင်မှ စင်ကြယ်ခြင်းသည်။ အတ္ထိ၊ ရှိ၏။ ဣတိ-တသ္မာ၊ ထိုသို့ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာသည် ဖြစ်စေအပ်သော သတ့်၏ ထက်ဝန်းကျင်မှ စင်ကြယ်ခြင်း ရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့်။ တံ စျာနံ၊ ထိုစထုတ္ထစျာန်သည်။ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ၊ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ မည်၏။

'ဥပေက္ခာဇနိတာ သတိပါရိသုဒ္ဓိ ဧတဿာဟိ' ကား မဇ္ဈလောပိစတုတ္ထိ ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ဝိဂ္ဂိဟ်၊'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ'ကားမဇ္ဈလောပိစတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်။ 'ဥပေက္ခာဇနိတာ' ပုဒ်, 'သတိပါရိသုဒ္ဓိ' ပုဒ်, 'ဧတ' ပုဒ်။ ဤ 'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ' ဟူသော မဇ္ဈလောပိစထုတ္ထိဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၌ 'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ' ဟူသော သမာသ်ပုဒ်၏ အရကား တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာသည် ဖြစ်စေအပ်သော သတိ၏ ထက်ဝန်းကျင်မှ စင်ကြယ်ခြင်းဂုဏ်သည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ ထို တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာသည် ဖြစ်စေအပ်သော သတိ၏ ထက်ဝန်းကျင်မှ စင်ကြယ်ခြင်းဂုဏ်၏ စထုတ္ထစျာန်နှင့် ဂုဏ် ဂုဏေး, ဌာနီ ဌာန၏ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော သမ္ဗန်သည် ဌာနူပစားဖြင့်ရ၏။ 'ဧတဿ' ဟူတော အညပုဒ်၏ အရကား ထိုမုချ, ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော စထုတ္ထ စျာန်သည် အပမာနအားဖြင့် ရ၏။ ဝိသေသနပုဒ်တို့၏ သဘောသည် ဂုဏ်ကို သာ ပမာနအားဖြင့် ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သမ္ဗန် သဘာတ်ဟု ဆိုအပ်သော ဂုဏ်သည်သာ ပမာနအားဖြင့်ရ၏။

မှတ်ချက်။ ။မဇ္ဈလောပိသဲတ္တမိဗဟုဗ္ဗီဟိ သမာသ်လည်း အာသင်္ကပင်။

၅။ ။ဓာတ္ဝာဒိဝိဘာဝ

'ဥပေက္ခာဃ' ကား 'ဥပ' ပုဗ္ဗ 'ဣက္ခ' ဓာတ်, 'အ' ပစ္စည်း(ကိတ), 'အာ' ပစ္စည်း (ဣတ္ထိဇောတက), ကတ္တုတ္ထ (ကိတပစ္စယတ္ထ), ဣတ္ထိလိင်္ဂတ္ထ (ဇောတေတဗ္ဗတ္ထ), ဣတ္ထိလိင် (ဤ၌ သဒ္ဒတိင်, ဇောဝေါတဗ္ဗတ္ထ၌ကား အာဘွဲလိင်), အာကာရန္တ, တတိယာကေဝုစ် 'နာ' ဝိဘတ်, ကတ္တုကာရကဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဥပေက္ခာဃ ဇနိတသတိပါရိသုဒ္ဓိ" ဟူသော သံဝဏ္ဏနာ ပါဌ်ဖြင့်

'ဥပေက္ခာဇနိတာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၏ တတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းတပ္ပုရိသ် သမာသ်ပုဒ်၏ ကတ္တားအနက်ဟော၏အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ဥပေက္ခာဇနိတာ' ဟူသောသံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'ဥပေက္ခာယ ဇနိတာ ဥပေက္ခာဇနိတာ'ဟု တတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထပြုရမည်၏အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'သတိပါရိ သုဒ္ဓိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗသမာသ်ပုဒ်၏ ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏အဖြစ်,ယင်းဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ သမ္မန်အနက်ဟော၏အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'သတိပါရိသုဒ္ဓိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'သတိယာ ပါရိသုဒ္ဓိ သတိပါရိသုဒ္ဓိ' ဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်းအဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၏ စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၏အဖြစ်, ယင်း စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၏သမ္ဗန္ဓဒါန်အဓိပ္ပာယ်အနက်ဟော၏အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်။သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'ဥပေက္ခာဇနိတာ သတိပါရိသုဒ္ဓိ ဇတာသာတိ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ' ဟု စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။'ဥပေက္ခာဇနိတာ' ဟူသော ရှေ့ပုဒ်၌ 'ဇနိတာ' ဟူသော နောက်ပုဒ် ကျေနေသည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိပစပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (ဤကား ဂဏ္ဌိသစ်ဆရာ၏ အလိုတည်း။)

(တနည်း) 'ဥပေက္ခာယ ဇနိတသတိပါရိသုဒ္ဓိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဥပေက္ခာသတိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၏ တတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်,ယင်းတတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ ကတ္တားအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။, (တနည်း) 'ဥပေက္ခာသတိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'ဥပေက္ခာယ ဇနိတာ သတိ ဥပေက္ခာသတိ'ဟု တတိယာ တပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ဇနိတ' ဟူသော အလယ်ပုဒ် ကျေနေသည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာ ဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၏ စတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗိ ဟိသမာသ်ပုဒ်၏အဖြစ် ယင်းစတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုဒ်၏သမ္ဗန္ဓါန်အနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'ဥပေက္ခာသတိ ပါရိသုဒ္ဓိ ဧတဿာတိ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ'ဟု စတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အာဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (ဤကား ဂဏ္ဌိဆရာ၏ အလိုတည်း။)

မှတ်ချက်။ ။ရှေးနည်းသည် 'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိန္တိ ပုရိမပဒေ ဥတ္တရပဒလောပေနေတံ သမာသပဒန္တိအာဟ ဥပေက္ခာယ ဇနိတသတိပါရိသုဒ္ဓိန္တိ' ဟူသော သာရတ္ထနှင့် ညီသည်။

၂။ ။ပါဌ် အဆုံးအဖြတ်

စတုတ္ထစျာန်သည် မုချအားဖြင့် ဥပေက္ခာ, ကေဝဋ္ဋတာဟူသော အင်္ဂါ ၂-ပါးရှိသော စျာန်ဖြစ်သောကြောင့် 'ဥပေက္ခကဝဋ္ဋတမေဝ' ပါဌ်သာ သင့်ပါသည်။

၇။ ။နည်း, ဥပစာ

'သတိ'ဟူသော နည်းသည် သတိတည်းဟူသော ပြဓာန်းသည်ကို ဆိုသဖြင့် သမ္ပယုတ်တရားတည်းဟူသော မပြဓာန်းသည်ကိုလည်း ရသောကြောင့် 'ပဓာနနည်း' မည်၏။

'သတိ' သဒ္ဒါသည် အစိတ်ဖြစ်သော သတိ၏ သတိဟူသောအမည်ကို အပေါင်းဖြစ်သော သတိ, တံသမ္ပယုတ္တဓမ္မတို့၌ တင်စား၍ အပေါင်းဖြစ်သော သတိ, တံသမ္ပယုတ္တဓမ္မတို့ကို 'သတိ'ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းဖြင့် 'ကေဒဿူပစာ=အာဝယဉ္စူပစာ' မည်၏။

[ထောက်ဘွယ်။ ။သတိသီသေနာတိ သတိံ ဥတ္တမင်္ဂံ ကတ္ဝာပဓာနံ ကတ္ဝာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။သာရတ္ထ။ ။ဥပလက္ခဏ, နိဒဿနနည်းမျှားလည်း သင့်သည်။ သို့သော် အဋ္ဌကထာ, ဋီကာဆရာတို့ အလိုတော့ ကျမည်မဟုတ်။]

၉။ ။[ဋ၊ ၁။ ၁၂၅။]

၁၀။ ။ပဒဋ္ဌာနဟာရနေတ္တိနည်း

'ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ' ၏ အဘိဓေယျတ္ထဖြစ်သော စတုတ္ထစျာန်၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား စတုရင်္ဂိရိယတည်း။ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား မဟာဗျာဓိမတ္တိုင်တည်း။ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား ပါရမီ ၁၀-ပါး, အပြား ၃၀, စွန့်ခြင်းကြီး ၅-ပါး, စရိယ ၃-ပါးတည်း။ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား မဟာဘိနိဟာရတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား မဟာကရုဏာတော်တည်း။ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား ဒုက္ခိတသတ္တဝါအပေါင်းတည်း။ကျိုသို့ အောက်သက် သြရုယျောရုယျအားဖြင့်ရင်း, စတုတ္ထစျာန်သည် မဟာဝဇိရညာဏ်တော်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် အောက်မင်္ဂ, အောက်ဖိုလ်ညာဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် အရဟတ္တမဂ်ညာဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် အရဟတ္တဖိုလ်ညာဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် သဗ္ဗညုတညာဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် သကလဗုဒ္ဓဂုဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ဒေသနာညာဏ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ဝေနေယျသတ္တဝါတို့၏ ဟိတသုခ၏ နီးစွာသော အကြောင်းတည်း။ ဤသို့ အထက်ထက် အာရုယျာရုယျ အားဖြင့်ရင်း ပဒဋ္ဌာန်ကို စိစစ်ခြင်းသည် 'ပဒဋ္ဌာနဟာရ' မည်၏-ဟူလိုသော်။

ပုတ်ချက်။ ။'ဘဂဝတာ ပနိဒံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ဗောဓိရုက္ခမူလေနိဗ္ဗတ္တိတံ' ဟူသော အဋ္ဌကထာ (၁၂၆)ကို ထောက်၍ ဤစတုတ္ထစျာန်ကား ဗောဓိရုက္ခမူလ၌ ဖြစ်စေအပ်သော ဝိပဿနာပါဒကစသော အကျိုးရှိသော စတုတ္ထစျာန်သာ၊

၁၃၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။'ယေ တေ ဗြဟ္မဏ ရူပရသာ သဒ္ဒရသာ ဂန္ဓရသာ ရသရသာ ဖောဋ္ဌဗ္ဗရသာ၊ တေ တထာဂတဿ ပဟီနာ'ကို(၅)နံပါတ်ပါ အဋ္ဌကထာနှင့် အညီ အနက်ပေးပါ။

၂။ ။'သုတ္တာရုဠှံ ဘက္ခံ ပါမင်္သံ ဝါ ကဏ္ဍာသုတ္တကံ ဝါ ကဋိသုတ္တကံ ဝါ သာဋကံ ဝါ ဝေဌနံ ဝါ ထေယျစိတ္တော အာမသတိ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ'ကို အနက်မှန် သမ္မန်ပါ။

၃။ ။'နစ ဘိက္ခဝေ အဘ္ဘာနံ ပါဓေတတပ္ပံ၊ယော ပါဓေတယျ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ'ကို ပဌမဝါက္ျ၌ ကတ္တားနှင့် အပဓာနကံ, ဒုတိယဝါက္ျ၌ ပဓာနဘပဓာနကံများ စုက်၍ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၄။ ။'ကာသာဝကဏ္ဌာ ဗဟဝေါ၊ ပါပဓမ္မာ အာသည့ုတာ။

ပါပါ ပါပေဟိ ကမ္မေဟိ၊ နိရယံ ဓေတ ဥပပဇ္ဇရေ'ကို 'ဓေတ'၏ တဲ့ဘက်စုက်၍ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၅။ ။'တတ္ထ ပဟီနဘတိ စိတ္တသန္တာနတော ဝိဂတာ ဇဟိတာ ဝါ၊ ဓေတသ္မိံ ပနေတ္ထ ကရဏေ သာမိဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ'ကို အနက်ပေးပါ။

၆။ ။'ကိံ ပန အညထာပိ ဥဇ္ဇုဂဟဏံ ဟောတီတိ၊ ဟောတိ'ကို 'အည'၏ အပါဒါန်ခံလျက် လိုက်စပ်နည်းဖြင့် မေး, ဖြေပေါ်အောင် အနက်ဖေါ်ခဲ့ပါ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာတို့ကို အနက်မှန် သမ္မန်ပါ။

၇။ ။ထေယျစိတ္တော နု ခေါ ဥဒကံ ဥက္ခိပတ္ဘာ ကုမ္ဘိံ အာဝိဉ္ဆတိ ဓေလံ ဥဋ္ဌေတုကာမော၊ ပါဒဉ္ဃနကေ ဥဋ္ဌေ ဓေ ပါရာဇိကံ။

၈။ ။ဘတ္တဝိဿဂ္ဂကာလာဒီသု ကာဓေ ဝါ သောဏ္ဍေ ဝါ ကဋ္ဌံ ဝါ ကထလံ ဝါ ခိပိတ္ဘာ ပလာပေတိ၊ ဝဋ္ဋတိ။

၉။ ။သာရထိကိ အဿဒမဒကော။ ဂေါဒမကောဘိပိ ကုရုန္ဒဋ္ဌကထာသံ ဝုတ္တံ။တဿ ပတောဒသ္သုစိယာ ဝိဇ္ဈနဘာဝေါယေဝ နိဒ်ဒေါ အဟောသိ။ တသ္မာသ္သုစိလောမပေတော ဇာတော။

၁၀။ ။ကုတ္ထိပုရိသာ အညမညံ ကိဉ္စိဒေဝ တမ္ဗုလဂန္ဓပုပ္ဖဝါသာဒိပွကာရံ, ပဏ္ဏာကာရံ မိတ္တသန္ထဝဘာဝဿ ဒဋ္ဌဘာဝတ္ထာယ ပေသေန္တိ၊အယံ ဥနဘင်္ဂါ နာမ။

၁၃၃၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှာ်(၁) အဖြေ

၁။ ။(၅) နံပါတ်ပါ အဋ္ဌကလာနှင့် ဓာညီ ဆနက်ဖြာဟွက၊ ပုဏ္ဏားး၊ ယေ ဓေတ ရူပရသာ၊ အကြင်ရူပါရုံ၌ သာယာခြင်း

တို့သည်ရင်း။ ငယ ငတ သဒ္ဒရဲသာ၊ အကြင်သဒ္ဒါရုံ၌ သာယာခြင်းတို့သည်ရင်း၊ ငယ ငတ ဂန္ဓရသာ၊ အကြင်ဂန္ဓာရုံ၌ သာယာခြင်းတို့သည်ရင်း။ ငယ ငတ ရသရသာ၊ အကြင်ရသာရုံ၌ သာယာခြင်းတို့သည်ရင်း၊ ငယ ငတ ဖောဋ္ဌဗ္ဗရသာ၊ အကြင်ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ၌ သာယာခြင်းတို့သည်ရင်း။ သန္တိ၊ ရှိကုန်၏။ ငတ၊ ထိုအာရုံ ၅-ပါး၌ သာယာခြင်းတို့သည်။ တတာဂတသ။ မြတ်စွာဘုရား၏။ စိတ္တသန္တာနတော၊ စိတ်အစဉ်မှ။ ပဟီနာ၊ ကင်းကုန်ပြီ။ (တနည်း)ငတ၊ ထိုအာရုံငါးပါး၌ သာယာခြင်းတို့ကို။ တထာဂတသ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်။ ပဟီနာ၊ ပယ်အပ်ကုန်ပြီ။ [ပါ။ ၂။ ပါ။ သျ။ ၁၄။]

၂။ ။[ပါ။ ၅၈။ ပါ။ သျ။ ၁၃၄။]

၃။ ။ကတ္တား, ကံများ စွဲက်၍ အနက်

ဘိက္ခဝေ၊ ရဟန်းတို့။ ဘိက္ခုနာ၊ ရဟန်းသည်(ကတ္တား)။ အတ္တာနံ-အတ္တာ၊ မိမိကိုယ်ကို။ ပပါတံ၊ ကမ်းပါးပြတ်သို့(အပဓာနကံ)။ နာ ပါတေတဗ္ဗံ-နာ ပါတေတတဗ္ဗော၊ မချအပ်။ ဝါ၊ မကျစေအပ်။ ယော ဘိက္ခု၊ အကြင်ရဟန်းသည်။ အတ္တာနံ၊ မိမိကိုယ်ကို(ပဓာနကံ)။ ပပါတံ၊ ကမ်းပါးပြတ်သို့(အပဓာနကံ)။ပါတေတယျ၊ ချငြားအံ့။ ဝါ၊ကျစေငြားအံ့။အဿ ဘိက္ခုနော၊ ထိုရဟန်းအား။ ဒုက္ကဋာ၊ ဒုက္ကဋ် အပည်ရှိသော။ အာပတ္တိ၊ အာပတ်သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။ [ပါ။ ၁၀၄။ ပါ၊ သျ။ ၁၀၃။ ။ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၄။ ပါ၊ သျ။ ၁၀၃-လည်း ကြည့်။]

မှတ်ချက်။ ။ပါဠိတော်နိသျအလို အပဓာနကံကို 'ဟေဋ္ဌိမဋ္ဌာန်' ဟုထည့်ရပါမည်။

၄။ ။['သျ' အတိုင်း ပေး။ ။ပါ။ ၁၁၆ ပါ။ သျ။ ၁၉၃။]

၅။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၀၄။ ဋ္ဌ။ သျ၊ ၁။ ၃၆၃။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀၃]

၆။ ။'အည' ၏ အပါဒါန်ခံလျက် လိုက်စပ်နည်းဖြင့် အနက်

ပန၊ ပုစ္ဆာကို ,ပြဉ်းအံ့။ အဋ္ဌာစာရတော၊ လွန်ကျူး၍ ကျင့်ခြင်းမှ။ အညထာပိ၊ တပါးသော အပြားဖြင့်လည်း။ ဂဒ္ဒဂ္ဂဟဏံ၊ ကိုယ်ဝန်ကို ယူခြင်းသည်။ ဟောတိ ကိ်၊ ဖြစ်လေသလော။ ဣတိ၊ အယံ၊ ဤသည်ကား။ ပုစ္ဆာ၊မေးခြင်းတည်း။ အဋ္ဌာစာရတော၊ လွန်ကူး၍ ကျင့်ခြင်းမှ။

အညထာပိ၊ တပါးသော အပြားဖြင့်လည်း။ ဂဇ္ဈဂဟဏံ၊ ကိုယ်ဝန်ကို ယူခြင်း။ ဟောတိ၊ ဖြစ်နိုင်သေး၏။ ဣတိ-ဣဒံ၊ ဤသည်ကား၊ ဝိဿဇ္ဇနံ၊ ဖြေခြင်းတည်း။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၄၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၅၀။]

၃။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၄၃၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၄၃၅။]

၁၊ ။[ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၃၂၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၄။ ၁၀၇။]

၄။ ။[ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၃၂၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၄။ ၂၀၉။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၄။ ၃၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊သစ်၊ ၄။ ၃၃၆။]

၁၃၃၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ၌, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗံ။
(ခ) ဝေတာနဥ္စိ သုစရိတကမ္မနိဗ္ဗတ္တံ ပိတ္တဝေသမ္မရုဟိရာဒီဟိ(အပလိပုန္ဒံ, အပလိဗုဒ္ဓံ) ဥပက်ိလေသဝိမုတ္တတာယ ဒူရေပိ အာရမ္မဏသမ္ပဋိစ္ဆနသမတ္ထံ ဒိဗ္ဗံ ပသာဒစက္ခု ဟောတိ။
(ဂ) ဣဒဉ္စာပိ ဓမ္မိယဘာဝနာဗလနိဗ္ဗတ္တံ ဉာဏစက္ခု တာဒိသ မေဝါတိ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗံ။
(ဃ) ဒဿနဓဋ္ဌန စက္ခု။

၁။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျကို အနက်မှန်စွာ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။'တာဒိသမေဝ' တိုင်ရုံကိုသာ မျှဉ်၍ (ဂ)မှတ်ဝါကျကို အနုသန္ဓေ ပြည့်စုံစွာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ ။(က) စသော ဝါကျတို့၏ ဝါကျအာမည်တို့ကို ခွဲဝေခဲ့ပါ။

၄။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျလာ 'ဒိဗ္ဗံ' ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဉာဿနည်း ဖောက်ပါ။

၅။ ။အထက်ပါ 'သဒိသ' ပုဒ်၌ ဓာတ်, ပစ္စည်း, ပစ္စယတ္ထ, လိင်တို့ကို ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၆။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အလိုနှင့် သံဝဏ္ဏနာတို့ကို ပြဆိုခဲ့ပါ။

၇။ ။အာဃက်ပါ'အပလိဗုန္ဓံ, အပလိဗုဒ္ဓံ 'ပါဠ် ၂-တန်တွင်အဘယ်ပါဠ် မှန်သနည်း သဒ္ဒနယာပြ၍ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၈။ ။အထက်ပါ 'ဝိရိယဘာဝနာဗလနိဗ္ဗတ္တံ' ၌ ရသင့်သော နယူပစာရတို့ကို အကြောင်းပြ၍ ဖြေဆိုခဲ့ပါ။

၉။ ။'ဤယာဂုသည်ငါ့အား လျှောက်ပတ်၏ မအားမိ(မအားခင်) ထိုယာဂုကို သောက်အံ့'ဟု ထိုမဆေရံက ကြံစည်ခဲလသတဲ့သည်း' ဟူသော စကားပြေကို ဂဠုဗန္ဓ သိကုံးခဲ့ပါ။

၁၀၊ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျပါ 'စက္ခု' ပုဒ်အရကို လက္ခဏာဘာရထုတ်ပြခဲ့ပါ။

---

၁၃၃ ၂-ခုနှစ် စမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃ ၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၆၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂။ ၃၉၉။]

၂။ ။(က) မှတ်ဝါကျ အနုသန္ဓေ

ဤသို့ (ခ) မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ပသာဒစက္ခုသည် ဒိဗ္ဗမည်၏' ဟု ပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ 'ပသာဒစက္ခုသည်သာလျှင် ဒိဗ္ဗမည်သည် မဟုတ်သေး ဉာဏစက္ခုသည်လည်း ဒိဗ္ဗမည်၏' ဟု ပြလိုသော အဋ္ဌကထာ ဆရာသည် (ဂ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။ (နိဿသစ်)

၃။ ။(က) စသော ဝါကျတို့၏ ဝါကျအမည်

(က)မှတ်ဝါကျသည် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ', (ခ) မှတ်ဝါကျသည် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ(ထပ်ခဲ့)', (ဂ) မှတ်ဝါကျသည် 'ဝါကျာရမ္ဘဝါကျ', (ဃ) မှတ်ဝါကျသည် 'ပဗ္ဗန္ဓရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်၊ ။'ဒိဗ္ဗေနံဝတိ အာဒိသု (ဝစနတ္ထော ဇဝံ ဝေဒိတဗ္ဗော)' ကို 'ပကာရန္တရ, သဒ္ဒေါပ' ယူ၍ (က) မှတ်ဝါကျကို 'ဝိတ္ထာရ' ခဲ့သည်။ 'ပကာရန္တရ'လည်း ခဲ့ကြသည်။(စဉ်းစား)။ ။ဤကား သတ်မှတ်ထားဓမ္မသာ

ဝါကျအတိုင်း ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဖြစ်သင့်တိုင်း ခဲ့သော်, (က)'ဝိတ္ထာရ'။ 'ဧဒေဝတာနဉ္စိ။ ပ။ တာဒိသမေဝ'သည် 'ဝိတ္ထာရ' ။ထို့တွင် 'ဣဒဉ္စာပိ။ ပ။ တာဒိသမေဝ'သည် 'ဝါကျာရမ္ဘ'။ 'ဣတိဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာဒိဗ္ဗံ' ကား 'နိဂုမ်း'။(တနည်း) 'လဒ္ဓဂုဏ်'။

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက်

ဒိဝိ ဘဝံ ဒိဗ္ဗံ။ ။ဒိဝိ၊ နှစ်ပြည့်၌။ ဘဝံ၊ ဖြစ်သည်တည်း။ ဒိဗ္ဗံ၊ နှစ်ပြည့်၌ ဖြစ်သည်။

'ဒိဝိဘဝံ'ကား ဘဝတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂိဟ်၊ 'ဒိဗ္ဗံ' ကား ဘဝတဒ္ဓိတ်ပုဒ်။ 'ဒိဝ' ပုဒ်, 'ဏ'ပစ္စည်း။ ဤ'ဒိဗ္ဗံ'ဟူသော ဘဝ တဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂိဟ်၌, 'ဒိဝ'ဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၏ အရကား နှစ်ပြည့်သည့် မုချအားဖြင့် ရ၏။ ထိုနှစ်ပြည့်၏ နှစ်တို့၏ ပသာဒစက္ခုနှင့် ဌာန, ဌာနီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော သမ္ဗန်သည် ဌာနူပစာအားဖြင့် ရ၏။ 'ဏ'ပစ္စည်း၏ အရကား ထိုမုချ, ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော နှစ်ပြည့်၌ ဖြစ်ဒသာ နှစ်တို့၏ ပသာဒစက္ခုသည် အပဓာနအားဖြင့် ရ၏၊ ဝိသေသနပုဒ်တို့၏ သဘောသည် ဂုဏ်ကိုသာ ပဓာနအားဖြင့် ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သမ္ဗန် သ့ကတ်ဟု ဆိုအပ်သော ဂုဏ်သည်သာလျှင် ပဓာနအားဖြင့် ရ၏။

၅။ ။ဓာတ္ဝါဒိဝိဘာဂ

'သဒိသ'ကား သမာနသဒ္ဒူပပဒ, 'ဒိသ' ဓာတ်, 'ကွ'ပစ္စည်း, ကတ္တုတ္ထ, နပုလ္လိင်('စက္ခုဿ'ဟူသော လာသမ္ဗန် ဇဏာက်) ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဒဿနဋ္ဌေန' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'စက္ခု' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၌ 'စက္ခ'ဓာတ်၏ ဒဿနအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယဓာတ္ထတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဥ' ပစ္စည်း, (တနည်း)'ကု'ပစ္စည်း၏ ကတ္တားအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယာပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ (တနည်း) 'စက္ခု' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'စက္ခတိ ရူပံ ဝိဘာဝေတီတိ စက္ခု'ဟု ဝစနတ္ထပြုရမည် အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၃။ ။ပါဠိ အဆုံးအဖြတ်

'ပရိ' ပုဗ္ဗ 'ဗုဓိ' ဓာတ်'အ' ပစ္စည်း၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ, ဝဂ္ဂန္တ'နံ'ပြု, 'ရ'ကို 'လ'ပြု၍ 'ပလိဗုန္ဓံ'ဟူ၍ဂုဏ်း,'ပရိ'ပုဗ္ဗ,'ဗုဓိ'ဓာတ်,'တ'ပစ္စည်း၊ 'ဓ, ဃ, ဘ, ဟဟိ ဓ, ဈစ' သုတ်ဖြင့် 'တ' ပစ္စည်းကို 'ဓ'ပြု, 'ဟစတုတ္ထာနမန္တာနံ ဒေါ ဓေ' သုတ်ဖြင့် ဓာတ္ဝန် 'ဓ' ကို 'ဒ်' ပြု, 'ရ'ကို 'လ' ပြု၍ 'ပလိဗုဒ္ဓံ' ဟူ၍ဂုဏ်း ပြီးသည်။ ထို့နောက် 'နံ' ပုဒ်နှင့် သမာသ်တွဲစပ်၍ 'အပလိဗုန္ဓံ' ဟူ၍ဂုဏ်း, 'အပလိဗုဒ္ဓံ' ဟူ၍ဂုဏ်း ပြီးသောကြောင့် 'အ့ပလိဗုန္ဓံ, အပလိဗုဒ္ဓံ' ပါဌ် ၂-တန် လုံးပင်မှန်ပါသည်။

[သုန္ဒရတရ။ ။'ဆိန္ဒံ, ဆိဒ္ဒံ' ကဲ့သို့ ပါဌ် ၂-တန်လုံး သင့်သော်လည်း အောက်ပါ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာတို့၌ 'တ' ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးဝသာ 'အပလိဗုဒ္ဓံ' ပါဌ်သာ ရှိကြသောကြောင့် 'တ' ပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသော 'အပလိဗုဒ္ဓံ' ပါဌ်သာ သုန္ဒရတရ ဖြစ်သည်။

စုဋ္ဌနိဒ္ဒေသပါဠိ။ ဂ၅။ မိလိန္ဒပဉ္ဉပါဠိ။ ၃၇၁။ ပါထုဇ်ကကင်္ခာအဋ္ဌကထာ။ ၁။ ၁၃၂။ သံလက္ခဏဝဂ္ဂဋ္ဌကထာ။ ၂၅၂။ မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ။ ၂၇၀။ ဥပရိပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ။ ၉၇။ သံယုတ္တဋ္ဌကထာ။ ၂၅၂။ အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာ။ ၂။ ၃၀၆။ ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာ။ ၂။ ၁၂၉။ ဥဒါနဋ္ဌကထာ။ ၁၀၁။ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာ။ ၁၉၇။ သာရတ္ထ။ ၁။ ၃၉၆။ မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋီကာ။ ၃၁၁။]

၈။ ။နယူပစာရ

'ဝိရိယသာဝနာဗလနိဗ္ဗတ္တံ' ၌ 'ဝိရိယဘာဝနာ' ဟူသော နည်းသည် ဝိရိယဘာဝနာ တည်းဟူသော အစိတ်ကို မှတ်၍ဆိုသဖြင့် ကုသိုလ်ဘာဝနာ အားလုံးတည်းဟူသော အပေါင်းကိုလည်း ရသောကြောင့် 'ဥပလက္ခဏနည်း' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။'နိဒဿနနည်း' လည်း အသင့်ပင်။

'ဝိရိယဘာဝနာဗလနိဗ္ဗတ္တံ' ၌ 'ဝိရိယဘာဝနာ' သဒ္ဒါသည် အစိတ်ဖြစ်သော ဝီဒိုယဘာဝနာ၏ ဝိရိယဘာဝနာဟူသော အမည်ကို အပေါင်းဖြစ်သော ကုသိုလ်ဘာဝနာအားလုံး၌ တင်စား၍ အပေါင်း ဖြစ်သော ကုသိုလ် ဘာဝနာ အားလုံးကို'ဝိရိယဘာဝနာ'ဟုခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'ကဒေသုပစာ= အဝယဝုပစာ' မည်၏။

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၄။]၊

၁၀။ **လက္ခဏဟာရနေတ္တိနည်း**

'စက္ခု' ပုဒ်အရကို အဘိညာဉ်(ဉာဏ)စက္ခုကို ယူသောကြောင့် ထိုနှင့် နမနလက္ခဏာ တူသောကြောင့်၎င်း, ထိုနှင့်တကွဖြစ်လေ့ ရှိသောကြောင့်၎င်း, ထိုနှင့် စက္ခုကိစ္စကို ပြီးစေခြင်း တူသောကြောင့်၎င်း, ထိုနှင့် ဟေတုပစ္စည်းစသော အကြောင်း တူသောကြောင့်၎င်း, ထိုနှင့် ဟေတုပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်စသော အကျိုး တူသောကြောင့်၎င်း, ထိုနှင့် ရူပါရုံတည်းဟူသော အာရုံ တူသောကြောင့်၎င်း, ထိုနှင့် နမနဇာတ် တူသောကြောင့်၎င်း, ထိုနှင့် ဒဿနာဝရဏမူဏာသမူဒ္ဃဋနသမတ္ထစသော ဂုဏ် တူသောကြောင့်၎င်း, ထိုနှင့် ဒဿနကြိယာ တူသောကြောင့်၎င်း, ထိုနှင့် ပရမတ္ထဓမ္မဒြပ် တူသောကြောင့်၎င်း, ထိုနှင့် ပရမတ္ထဓမ္မ, သင်္ခတအမည် တူသောကြောင့်၎င်း သမ္မယုတ်ဖြစ်သောနာမကွန္ဓာကိုလည်း ယူအပ်၏၊ ကျိုသို့ သုတ်၌ မလာသော တရားတို့ကို ကေလကွဏစသော အားဖြင့် မှတ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် 'လက္ခဏဟာရ' မည်၏-ဟူလိုသော်။

၁၃၃၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။'ဇေဋ္ဌောတိသ ဘော ဂေါတမ ဝစနိယော၊ သော ဟိ နေသံ ဇေဋ္ဌော ဟောတိ'ကို ဝါကျအပြန်အလှန် အနက်ဖော်ပြနာပါ။

၂။ ။'ယော ကောစိ အဝိတရာဂေါ တံ ဝနသဏ္ဍံ ပဝိသတိ၊ ယောဘုယျေန လောမာနိ ဟံသန္တိ'ကို (၉)နံပါတ်ပုစ္ဆာ အဋ္ဌကထာနှင့် အညီ အနက်ဖော်ပြနာပါ။

၃။ ။'သဟဘဏ္ဍဟာရကံ ပဒဿ နေဿာမိ'တိ ပဌမံ ပါဒံ သင်္ဂဟေတိ၊ အာဝုတ္တိ ထုလ္လစ္စယဿ'ကို 'အာဝုတ္တိ ထုလ္လစ္စယဿ'၌ အနက် ၃-မျိုး ပေါင်အောင် ဖော်ပြနာပါ။

၄။ ။'ယတ္ထ ဝါ ပန တုမ္ဟာကံ စိတ္တံ ပသီဒတိ၊ တတ္ထ ဒေထာတိ ဘဏာဘိ'ကို 'ဘဏတိ'၏ ကတ္တားတည့်လျက် အနက်ဖော်ပြနာပါ။

၅။ ။'ဥပဒေယာဂေန ဘုမ္မေန၊တံ တံ အတ္ထမပေက္ခိယ။ အညတြ သမယော ဝုတ္တောဒကရဏေနေဝ သော ဣစ္ဆ'ကို 'တံ တံ အတ္ထံ'၏ အရပေါ်အောင် အနက်ယောဇနာပါ။

၆။ ။'ဒုတိယေ အတ္ထဝိကပ္ပေ ဗျဥ္ဇနာနိ အဝိစာရေတ္ဝာ လောကေ ကပဏပုရိသော တပဿီတိ ဝုစ္စတိ'ကို အာကာရ အပြင်ထုတ်လျက် အနက်ယောဇနာပါ။

၇။ ။'ဝိရာဂေါတိ တဿာ ဇိဂုစ္ဆံနံ ဝါ သမတိက္ကမော ဝါ'ကို သမ္ဗန္ဓာဝမ်အစွဲ မလွဲအောင် အနက်ယောဇနာပါ။

၈။ ။'ယတ္ထ ရတနပရိတ္တံ ခန္ဓပရိတ္တံ ဓဇဂ္ဂပရိတ္တံ အာဋာနာဋိယ ပရိတ္တံ မောရပရိတ္တန္တိ ဣမေသံ ပရိတ္တာနံ အာနုဘာဝေါ ပဝတ္တတိ'ကို 'ဣမေသံ ပရိတ္တာနံ'၏ အဘိဓေယျတ္ထပေါ်အောင် အနက်ယောဇနာပါ။

၉။ ။'ဗဟုတရာနိ လောမာနိ ဟံသန္တိ ဥဒ္ဓံ မုခါနိ, သုစိသဒိသာနိ, ကဏ္ဌကသဒိသာနိ စ ဟုတ္ဝာ တိဋ္ဌန္တိ'ကို အနက်ယောဇနာပါ။

၁၀။ ။'ဒါရကာ 'အမ္မာကံ ပါသာဒေါ'တိ သဉ္ဇာနိဟ္ဝာ အာဘိရူဟိ'သု။ တတော ထေရော ဣဒ္ဓိံ ပဋိသံဟရိ'ကို 'ထေရော'၏ အရ ပေါ်အောင် ယောဇနာပါ။

၁၃၃၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၄။ ပါ၊ သျ၊ ၂၄။ ။၁၃၂၉-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။ ယင်းနှစ် အမှတ်(၁) နံပါတ်(၁)အဖြေကြည့်။]

၂။ ။၉-နံပါတ်ပုစ္ဆာ အဋ္ဌကထာနှင့် အညီ အနက်ယောဇနာ

ကောဓိ၊ တစုံတယောက်သော။ အဝိတထုဂေါ၊ မဂ်းသော ထုဂ ရှိသော။ ယော၊ အကြင်သူသည်။ တံ ဝနသဏ္ဍံ၊ ထိုဒေဝတာအုပ်သို့။ ပဝိသတိ၊ ဝင်၏။ တဿ၊ ထိုသူ၏(ကည့်)။ ယောဘုဒယျန၊ မျှားစွဲကုန်သော။ လောမာနိ၊ အမွေးတို့သည်။ ဟံသန္တိ၊ ရွှင်ကုန်၏။ ဝါ၊ အထက်သို့ မျက်နှာ ရှိကုန်သည်, အပ်နှင့်တူကုန်သည်, ဆူးနှင့် တူကုန်သည် ဖြစ်၍ တည်ကုန်၏။ [ပါ။ ၉။ ပါ။ သျ၊ ၄၃။]

၃။ ။[၁၃၁၈-ခုနှစ် အမှတ်(၁) ပုစ္ဆံဝါနံပါတ်(၂)အဖြေ၌ ဖေးခဲ့သော 'အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ'အတိုင်း ယောဇနာ။ 'ထုလ္လစ္စယဿ'ကို 'ထုလ္လစ္စယာ+အဿ'ဟု ပုဒ်ဖြတ်။ ။ပါ။ ၆၃။ ပါ။ သျှ။ ၁၃၈။]

၄။ ။['ဘိက္ခု'ဟု ကတ္တားထည့်။ ။ပါ။ ၃၈၁။ ပါ၊ သျှ။ ၄၀၈။]

၅၊ ။['ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဌ၊ ၁။ ၈၁။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၆၈။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၂။]

၆။ ။အာကာရ အပြင်ထုတ်လျက် အနက်ယောဇနာ

ဒုတိယ။ နှစ်ခုတို့၏ ပြည့်စေကြောင်းဖြစ်သော။ အတ္ထဝိကပ္ပ၊ အနက်ကို အထူးအာဒေးဖြင့် ကြံခြင်းဌ်။ ဗျည္ဇနာနိ၊ သဒ္ဒါတို့ကို။ အဝိစာရေတွာ၊မဆင်ခြင်မူ၍။ လောကေ၊ လောကဌ်။ ကပဏပုရိသော၊ အထီးကျန်သော ယောကျ်ားကို။ ဝုစ္စတိ၊ ဆိုအပ်၏။ ကိံ၊ အဘယ်သို့။ ဝုစ္စတိ၊ ဆိုအပ်သနည်း။ တပဿီတိ၊ 'တပဿီ'ဟူ၍။ ဝုစ္စတိ၊ ဆိုအပ်သတည်း။ တပဿီ၊ အထီးကျန်သော ယောကျ်ား။ [ဌ၊ ၁။ ၁၀၆။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၇၆။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၂၆။]

မှတ်ချက်။ ။'အပြင်ထုတ်လျက်'ဟု သာမညမေးခြင်းဖြစ်၍ ထုတ်နည်း ၂-မျိုးလုံးနှင့် ဆက်ဆံလျက်ရှိသော်လည်း တနည်းသာ ယောဇနာ လိုက်ပါသည်။

၇။ ။[ဌ၊ ၁။ ၁၂၀။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၁၇။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၁၄။ ။၁၃၂၆-ခုနှစ်ကလည်း ဖေးခဲ့ပြီ။]

၈။ ။['ဣမေသံ-ပရိတ္တာနံ၊ ဤရတနပရိတ်, ခန္ဓပရိတ်, ဓဇဂ္ဂပရိတ်, အာဋာနာဋိယပရိတ်, မောရပရိတ်တို့၏' ဟု ယောဇနာ။ ကြွင်း 'ဘျ' အတိုင်း။ ။ဌ၊ ၁။ ၁၂၉။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၅၇။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၀၁။]

[။ပုစ္ဆာ။ ၁။ ၁၅၇။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၆၉။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၄၆။]

၁၀။ ။['ထေရော၊ အရှင်ပိလိန္ဒဝစ္ဆမထေရ်သည်' ဟု ယောဇနာ။ ကြွင်း 'သျှ' အတိုင်း။ ။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၄၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၆၂၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃။ ၅၆၀။]

၁၃၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ထူလတ္တာ, အစ္စယတ္တာ စ တုလ္လစ္စယံ။
(ခ) 'သမ္မထုယေ စ ဒုဂ္ဂတိံ၊ ယံ ဟောတိ ကဋ္ဌကပ္ပလ' န္တိ အာဒိသု ဝိယ စေတ္ထ သံယောဂဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။
(ဂ) ကေဿ သန္တိကေ ဒေသေတဗ္ဗသု ဟိ အစ္စယသု တေန သမော ထူလော အစ္စယော နတ္ထိ။
(ဃ) တသ္မာ ဝုတ္တံ 'ထူလတ္တာ,အစ္စယတ္တာ စ ထုလ္လစ္စယ' န္တိ။

၁။ ။(ဃ) အမှတ်ပြဝါကျကို 'တသ္မာ' ၏ အစွဲ ထင်ရှားစေလျက် သဒ္ဒါအားဖြင့် အာကာရ အတွင်းသွင်းပြီး ကတ္တားထည့်ကာ အနက် ယောဇနာပါ။

၂။ ။(ဂ) သမှတ်ပြု ဝါကျကို သာဘောဂပုစ္ဆာတက် တက်ပါ။ (အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရန် မလို)

၃။ ။အထက်ပါ ဝါကျတို့ကို ရှေ့,နောက်ထောက်ဆ ဝါကျအမည် ပေးလျက် (ဂ) အမှတ်ပြဝါကျပါ 'သမော' ကို စပ်သင့်ရာ၌ စာစပ်ခဲ့ပါ!။

၄။ ။(က) အမှတ်ပြဝါကျ သံဝဏ္ဏနာတို့ကို ရှုလျက် သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ ပုဒ်ကို ဝစနတ္ထပြုပြီး ဉာသ်ဖောက်ပြပါ။

၅။ ။'သမ္မထုယေ' ၌ လိင်, ဝိဘတ်, ဓာတ်, ပစ္စည်း, ကြိယာ, ကာရကတို့ကို ပြဆိုခဲ့ပါ။

၆။ ။(က) အမှတ်ပြဝါကျကို အဋ္ဌကထာဘောဂ ပေါ်ပြုလျက် (ခ) အမှတ်ပြဝါကျကို အကြောင်းပြု၍ သံဝဏ္ဏနာအမည် ပေးခဲ့ပါ။

၇။ ။'ထုလ္လစ္စယံ' ဟူ၍၎င်း, 'ထူလစ္စယံ' ဟူ၍၎င်း နှစ်မျိုးရှိခဲ့သော် သင့်ရာကို အထောက်အထားပြု၍ ဖြေပါ။

၈။ ။'ထုလ္လစ္စယံ' ဦးနယ, 'ကဋ္ဌကဗ္ဘလံ' ဦး ဥပစာဘို့ကို ဖြေပါ။

၉။ ။အောက်ပါ မြန်မာဘာသာတို့ကို စုဏ္ဏိယဗန္ဓ စီကုံးပါ။

လူပ်စေသော ရဟန်းအား လူပ်တိုင်း လူပ်တိုင်း ထုလ္လစ္စဉ်းအာပတ် သင့်၏။ လူပ်စေ၍လည်း လဇ္ဇီသဘောသို့ ရောက်သော ရဟန်း သည် ထုလ္လစ္စဉ်းအာပတ်ကို ဖြေကြားး၍ (ဒေသနာကြား၍) လွတ်၏။

၁၀။ ။'ကဋ္ဌကဗ္ဘလံ' ၏ အရကို ပဒဋ္ဌာနဟာရနေတို့နည်း ထုတ် ဆောင်ခဲ့ပါ။

၁၃၃၃-ခုနှစ် စမ်မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။(ဃ) **မှတ်ဝါကျအနက်**။ ။တသ္မာ၊ ထိုသို့ တယောက်သော ရဟန်း၏ အထံ၌ ကြားအပ်ကုန်သော အပြစ်တို့တွင် ထိုအပြစ်နှင့် တူသော ရှုန့်ရင်းသော အပြစ် မရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။ 'ထူလတ္တာ, အစ္စယတ္တာ စ ထုလ္လစ္စယ' ဦး၊ 'ထူလတ္တာ, အစ္စယတ္တာ စ ထုလ္လစ္စယံ' ဟူ၍။ မယာ၊ ငါသည် (ကတ္တား)။ ဝုတ္တံ၊ ဆိုအပ်ပြီ။ ထူလတ္တာ စ၊ ရှုန့်ရင်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း။အစ္စယတ္တာစ၊အပြစ်၏အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း ထုလ္လစ္စယံ၊ ထုလ္လစ္စယမည်၏။ [ဤသို့ အာကာရ ပါဋိကို သိုးသန့် ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၄၁၉။ ဋ္ဌ၊သျှ၊ သစ်၊ ၃။ ၃၆၈။]

၂။ ။(ဂ) **မှတ်ဝါကျ သဘောဂပုစ္ဆာတက်**

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က) မှတ်ဝါကျဖြင့် ရှုန့်ရင်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်ရင်း, အပြစ်၏ အဖြစ်ကြောင့်ရင်း, 'ထုလ္လစ္စယ မည်၏' ဟု ဆိုတော်မူ၏။ (ဌပနာ)။ ယင်းသို့ဆိုသော် ဂရုကအာပတ်တို့သည် ထုလ္လစ္စယ မည်ကုန်ရာသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ထိုသို့ဖြစ်လျက် လဟုက အာပတ်ကို 'ထုလ္လစ္စယ' ဟု ဆိုခဲသော ဆရာ့စကားသည် အဘယ်သို့သော ဒဋ္ဌိကရဏ ယုတ္တိဝစနဖြင့် သင့်နိုင်ပါအံ့နည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့ မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဂ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်၊ [ဝါကျတက် နောက်ခို့း တက်လေ။]

၃။ ။ဧၛ, နောက် ထောက်ဆ၍ ဝါကျအမည်

။(က) မှတ်ဝါကျသည် ဆိုပြီး၊ ဝါကျ ဧထောက်ဧသဉ် 'ပက္ခန္တရ', (ခ) မှတ်ဝါကျ ဧထောက်သေဉ် 'ဝါကျ', (ဂ) မှတ်ဝါကျဧထောက်သေဉ် 'ယုတ္တိဒဋ္ဌိယဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ခ) မှတ်ဝါကျသည် (က) မှတ်ဝါကျဧထောက်သေဉ် 'ဝါကျာရမ္ဘ ဝါကျ', (ဂ) မှတ်ဝါကျထောက်သေဉ် 'ပက္ခဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျသည် (က) မှတ်ဝါကျဧထောက်သေဉ် 'ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ', (ဃ) မှတ်ဝါကျဧထောက်ဧသဉ် 'လဒ္ဓဂုဏေယျဝါကျ', (တနည်း) 'နိဂမနိယဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဃ) မှတ်ဝါကျသည် (ဂ) မှတ်ဝါကျထောက်၍ 'လဒ္ဓဂုဏဝါကျ' (တနည်း) 'နိဂမဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(တနည်း) (က) မှတ်ဝါကျသည် (ဂ) (ဃ) မှတ် ၂-ဝါကျပေါင်း၊ ထောက်သေဉ် 'သဓေံပဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) (ဃ) မှတ် ၂-ဝါကျပေါင်းသည် (က) မှတ်ဝါကျ ဧထောက်သေဉ် 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။ ထိုတွင်–

(ဂ) မှတ်ဝါကျသည် (ဃ)မှတ်ဝါကျထောက်သေဉ် 'ကာရဏဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဃ) မှတ်ဝါကျသည် (ဂ) မှတ်ဝါကျထောက်သေဉ် 'ဖလဝါကျ' ဆိုလတ္တံ့ဝါကျထောက်သေဉ် 'အာဂမဒဋ္ဌိယဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဝါကျာရမ္ဘမှတပါး ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏကို ပြုသောကြောင့် (ဂ) မှတ်ဝါကျကို 'ပက္ခန္တရဝါကျ' ဟု သင့်အောင်ယူ၍ (ခ) မှတ်ဝါကျကို 'ပက္ခဝါကျ' ခဲ့သည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျသည် (က) မှတ်ဝါကျကိုသာမြဲစေ၍ (ခ) မှတ်ဝါကျကို မမြဲစေသောကြောင့် 'ဒဋ္ဌိယဝါကျ' တော့ သင့်မည် မထင်။

[ဧၛ, နောက် ထောက်ဆ၍ ဝါကျအမည် ပေးခိုင်းခြင်းသည် 'အပို ရှုပ်ရုံ ဘဲရှိသည်'ဟု ယူဆသည်။ ဥပမာ–နောက်ဝါကျ ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ ဖြစ်သော် ဧၛဝါကျ ဒဋ္ဌိယဝါကျဖြစ်ကြောင်း အထူးပြောစရာမလိုပါ။]

'သမော' စာစပ်

'သမော'ကား 'သော'ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'အစ္စယော'၌ တုလျာဓိကရဏဝိသေသနှ, 'အစ္စယော'ကား တုလျာဓိကရဏဝိသေသ။

၄။ ။ဝစနတ္ထနှင့် ဥသ်ကောက်

ထူလော အစ္စယော တုလ္လစ္စယံ။ ။ထူလော၊ရုန့်ရင်းသော။ အစ္စယော၊ အပြစ်တည်း။ တုလ္လစ္စယံ။ ရုန့်ရင်းသောအပြစ်။ 'ထူလော အစ္စယော'ကား ကမ္မဓာရည်းသမာသ်ဝိဂြိုဟ်၊ 'ထုလ္လစ္စယော'ကား ကမ္မဓာရည်းသမာသ်ပုဒ်။ 'ထူလ'ပုဒ်, 'အစ္စယ' ပုဒ်။ဤ'ထုလ္လစ္စယော'ဟူသော ကမ္မဓာရည်းသမာသ်ပုဒ်၌ 'ထူလော'ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်၏ အရကား ရုန့်ရင်းသော ဂုဏ်သည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ထိုရုန့်ရင်းသော ဂုဏ်၏ အပြစ်နှင့်(တနည်း)အာပတ်နှင့် ဂုဏ်, ဂုဏ်ကအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်လော သမ္မန်သည် ဌာနူပစာအားဖြင့် ရ၏။ 'ထုလ္လစ္စယော'ဟူသော သမာသ်ပုဒ်လုံး၏ အရကား ထိုမုချ, ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ရုန့်ရင်းသော အပြစ်(တနည်း) ရုန့်ရင်းသော အာပတ် ရ၏။

မှတ်ချက်။ ။'ထူလော စ သော အစ္စယောစာတိ ထုလ္လစ္စယံ' ဟုလည်း ပြုနိုင်သည်။

[မှတ်ဘွယ်။ ၊'ဝဇ္ဇ' သဒ္ဒါကို ငဲ့၍ နပုလ္လိင်ဖြင့် 'ထုလ္လစ္စယံ'ဟုနေသည်၊ 'ရာဇူနံ ဂဟောတိ ရာဇဂဟံ၊ နဂရသဒ္ဒါပေက္ခာယ နပုံသကနိဒ္ဒေသော' ဟု သာရတ္ထဆရာ မိန့်သကဲ့သို့တည်း]

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'သမ္မုရာဓယ' ကား ပုလ္လိင်, သတ္တမီ ဧကဝုစ် "သ္မိ" ဝိဘတ်, 'သံ' ပုဗ္ဗ 'ပရ' ပုဒ္ဒ 'ဏ္ဍ' ဓာတ်, 'ဏ' ပစ္စည်း, ပါပုဏနကြိယာ, ဩကာသကာရက ဖြစ်ပါသည်။

မှာဘ်ချက်။ ။'ဓ' ဓာတ်, 'အယ' ဓာတ်၊ 'အ' ပစ္စည်းလည်းသင့်သည်။

[ဆောက်ဘွယ်၊ ။ဂမ္မကိလေသဝေသန သမ္မရေတဗ္ဗတော သမ္မာပုဏိတဗ္ဗတော သမ္မရာဓေယော၊ ပရလောကော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၉၇။ (-၂၉၂။ သံယုတ္တဋီကာ။ ၁။ ၁၂၆။)]

၆။ ။အာဘေဝဂန္ဒင် သံဝဏ္ဏနာ

(က) မှတ်ဝါကျ အာဘေဝဂ။ ။'ထူလတ္တာ, အစ္စယတ္တာ စ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ထုလ္လစ္စယ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၏ ကမ္မဝေါရည်း သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်,ယင်းကမ္မဓာရည်း သမာသ်ပုဒ်၏ တုလျအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ (တနည်း) 'ရွှေ. နောက်ပဒ၊ စဒ္ဒယနှင့်၊ ဟိတ်ပြဖွင့်ချယ်၊ ဝါကျဝယ်၊ ကမ္မဓာရယ်ပြု' နှင့် အညီ'ထုလ္လစ္စယ်' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'ထူလော အစ္စယော ထုလ္လစ္စယံ (တနည်း) ထူးလော စ သော အစ္စယောစောတိ ထုလ္လစ္စယံ' ဟု ကမ္မဓာရည်းသမာသ် ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

(ခ) မှထ်ဝါကျသံဝဏ္ဏနာ။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျသည် (ဒုက္ခာ, ကုစ္ဆိတာ ဝါ ဂတိ) 'ဒုဂတိ' ဟု ဆိုအပ်လျက် 'ဂ်' ဒေဘော်လာ၍ 'ဒုဂ္ဂတိ' ဟု ဆိုအပ်သကဲ့သို့ရှင်း, (ကဋ္ဌကံ ဖလံ ဇေတဿာတိ) 'ကဋ္ဌကဖလံ' ဟု ဆိုအပ်လျက် 'ပ်' ဒေဘော်လာ၍ ကဋ္ဌကပ္ပလံ' ဟုဆိုအပ်သကဲ့သို့ရှင်း ထို့အတူ (ထူလတ္တာ အစ္စယတ္တာ စ) 'ထူလစ္စယံ' ဟု ဆိုအပ်လျက် 'လ်' 'ဒေဘော် လာ၍ရှင်း, ('သံယောဇေ ပရေ ရဿတ္တံ' နှင့် အညီ သံယုဂ်နှောင်းသောကြောင့်') 'ထူ' ၏ အစိတ် ဥကို 'ဥ' ရဿပြု၍ရှင်း 'ထုလ္လစ္စယ'ဟု ဆိုအပ်၏ဟု အဓိပ္ပါယ်နက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် 'ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည် (သာရတ္ထ)။

[သိဘုယ်၊ ။သံယုဂ်အဖြစ်ကို ဆိုသဖြင့် ('သံဒယောဇေ ပရေ ရဿတ္တံ' နှင့် အညီ) သံယုဂ်ဒနှောင်းသော သရ၏ ရဿအဖြစ်လည်း ပြီးသည်သာ ဖြစ်ဒသောကြောင့် ရဿအဖြစ်ကို မဆိုတော့ဘဲ 'သံယောဂဘာဝေါ' ဟုသာ ဆိုသည်။]

၇။ ။ပါဋ္ဌ. အဆုံးအဖြတ်

(ခ) မှတ်ဝါကျ၌ 'သံယောဂဘာဝေါ' ကို ထောက်ထား၍ 'ထုလ္လစ္စယံ' ဟူသော ပါဋ္ဌ သင့်ပါသည်။

၀။ ။နယူပစောရ

'ထုလ္လစ္စယံ' ဟူသော နည်းသည် ရှုန့်ရင်းသော အပြစ်တည်းဟူသော မကင်းရာကို ဆိုသဖြင့် ထိုအပြစ်ကြောင့် သင့်ရောက်အပ်သော အာပတ်

တည်းဟူသော မကင်းတတ်သည်ကိုလည်း ရသောကြောင့် 'နာနန္တံရိကနည်း'မည်၏။

(တနည်း) 'ထုလ္လစ္စယံ'ဟူသော နည်းသည် 'လ်' အက္ခရာလာခြင်းကို စီရင်သောကြောင့် 'ဝဏ္ဏာဂမနိရုတ္တိနည်း', 'ထူ'၏ အစိတ် 'ဥ' အက္ခရာသည် 'ဥ' အက္ခရာအားဖြင့် ပေါက်ပြန်သောကြောင့် 'ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်း'မည်၏။

'ကဋ္ဌကမ္ပလံ'၌ 'ကဋ္ဌက' သဒ္ဒါသည် အတူဖြစ်သော ခါးစပ်သော အရာဝတ္ထု၏ 'ကဋ္ဌက'. ဟူသော အမည်ကို အတူရှိသော မကောင်းသော အကျိုး (အကုသလဝိပါက်)၌ တင်စား၍ အတူရှိသော မကောင်းသော အကျိုး (အကုသလဝိပါက်)ကို 'ကဋ္ဌက'ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'သဒိသူပစာ' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။'တဒ္ဓမ္မူပစာ'ဟုလည်း ဆိုကြသည်။ကောင်းမည် မထင်။ အကုသိုလ်ကံ၏ အကျိုးသည် ထင်ရှားရှိသည်သာ။

၉။ ။[ဋီ၊ ၁။ ၂၇၃။]

၁၀။ ။ပဒဋ္ဌာနဟာရ နေတ္တိနည်း

'ကဋ္ဌကမ္ပလံ' ၏ အရဖြစ်သော အကုသိုလ်ကံ၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား သာမညအားဖြင့် အယောနိသောမနသိကာရတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား သဒ္ဒမ္မအာသဝနတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား အက္ခဏတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား အတ္တသမ္မာအပ္ပဏိဓိတည်း။ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား ဗာလူပသေဝနတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား အပ္ပဋိရူပဒေသဝါသတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား ပုဗ္ဗေအကတပုညတာတည်း။ ထိုပုဗ္ဗေအကတပုညတာသည် သန်ဒိဋ္ဌတည်း၊ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား အဝိဇ္ဇာတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား အာသဝေါတရား ၄-ပါးတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား ဇရာ, မရဏ, မုစ္ဆာတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား ဇာတိတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား ဘဝတည်း။ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား ဥပါဒါန်တည်း။ တို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား တဏှာတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား ဝေဒနာတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား ဖဿတည်း။ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား သဠာယတနတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား နာမ်, ရုပ်တည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်းကား ဝိညာဏ်တည်း။ ဤသို့ အောက်သက် သြရုယောရုပ္ပအားဖြင့်ဂုဏ်း, အကုသိုလ်ကံသည် အကုသလဝိပါက် အနိဋ္ဌာရုံ၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ထိုသည်

နာမ်, ရုပ်၏ နိဗ္ဗာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် သဋ္ဌာယတန၏ နိဗ္ဗာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ဖဿ၏ နိဗ္ဗာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ဝေဒနာ၏ နိဗ္ဗာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် တဏှာ၏ နိဗ္ဗာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ဥပါဒါန်၏ နိဗ္ဗာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ဘဝ၏ နိဗ္ဗာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ဇာတိ၏ နိဗ္ဗာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် ဇရာ, မရဏ, မုဆွာ၏ နိဗ္ဗာသော အကြောင်းတည်း။ ထိုသည် အာသဝေါတရား ၄-ပါး၏ နိဗ္ဗာသော အကြောင်းတည်း။ထိုသည် အဝိဇ္ဇာ၏ နိဗ္ဗာသော အကြောင်းတည်း။ ဤသို့ အဆက်အထက် အာရုယှာရုယှအားဖြင့်ဂုဏ်း ပဒဋ္ဌာန်ကို စိစစ်ခြင်းသည် 'ပဒဋ္ဌာနဟာရ'မည်၏–ဟူလိုသော်။

၁၃၃၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။'တတြ သုဒံ သာရိပုတ္တ ဘိံသနကဿ ဝနသဏ္ဍဿ ဘိသနက တသ္မိံ ဟောတိ'ဟူသော ပါဠိတော်ကို ၅-နံပါတ်ပါ အဋ္ဌကထာနှင့်အညီ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၂။ ။'မနာပိကံ သဒ္ဒံ ဥပသံဟရတိ ပေမနိယံ ဟဒယင်္ဂမံ 'ဣမံ သုတ္တာ အသဘကေန သုဿိတ္တာ မရိဿတီ' တိ'ကို အနက်အားဖြင့် အာကာရကို အတွင်းသွင်း၍ ကတ္တားထည့်စုံက် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၃။ ။'အမှာကံ ခေါ ဘဒ္ဒေ ကုလပုတ္တာနံ ကိသ္မိံ ဝိယ ကေသာဒ္ဒကံ ဂန္ဓဉ်'ဟူသော ပါဠိတော်ကို 'ကိသ္မိံ ဝိယ'၏ သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ ထင်စေလျက် ကြိယာထည့်စုံက် အနက်သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၄။ ။'အထ ခေါ သော ကုမ္ဘကာရော ဘိက္ခူနံ ဗဟူ ပတ္တေ ကရော န္တော နု သက္ကောတိ အညံ ဝိက္ကာယိကံ ဘဏ္ဍံ ကာတုံ'ကို 'ကရောန္တော'၏ ပစ္စယတ္ထ ထင်စေလျက် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။'တဿ သာရိပုတ္တ ဘိံသနကဿ ဝနသဏ္ဍဿ ဘိံသနကတသ္မိံ ဣဒံ သုဟောတိ'ဟူသော အဋ္ဌကထာကို 'ဣဒံ'၏ အစွဲ မလွဲအောင် အနက် ပေးခဲ့ပါ။

၆။ ။'ဃံသိဘ္ဘာဝါ ဆိန္နိတ္ဘာ ဝါ ယဿာ ဝါနပညာယတိ၊တထာသုဇ္ဇေတ္တနေဝဇ္ဇေတ္ဘာ ဝဇ္ဇေတ္ဗတမ္ဘာ'ကို တတိယ 'ဝါ' သဒ္ဒါကို နေရာတကျယှဉ်လျက် အနက်သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၇။ ။'သီဟော ဝါ ဗျဂ္ဃော ဝါ မိဂမဟိံသာဒယော ဝဓိတ္ဘာ ခါဒန္တော ဇိဂစ္ဆာပီဠိတော ဟော အာဒိတောဝ နာ ဝါရေတမ္ပေဘာ၊အနတ္ထမ္ပိ ဟိ ကရေယျ'ကို ဝါကျအပြန်အလှန် အနက်သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၈။ ။'ယံထာ ဟိ ကမ္မာရဂဂ္ဂရိယာ ဓမမာနယ ဘဿ္ဘာ ပုရိသဿ စတ္ဇံ ဝါယာမံ ပဋိစ္စ ဝါတော သဉ္စရတိ၊ ဧဝမေဝ ကဓယဉ္ဇ စိတ္တဉ္ဇ ပဋိစ္စ အဿာသပဿာသာတိ'ကို ပါဋ်လျှောက် အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၉။ ။'ဥပါသကံ ဒိသွာ 'ဟိ သွာဂတံ တဝါ'တိ ဧဝံ ဝါဒိနော၊ နာ ယထာ အယံ, ဧဝံ သကိုဋ္ဌိတမုခတာယ ဘာကုဋ္ဌိကဘာကုဋ္ဌိကာ ဝိယ'ကို ဥပမာနဝါကျ၌ အပြည့်အစုံ ထည့်စွက် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'သလ္လေခံ အစ္စဇန္တော်နဲ၊ အပ္ပမတ္တော်နဲ ဘိက္ခုနာ။

ကပ္ပိယေပိ နာ ကာတဗ္ဗာ၊ အာမိသတ္ထာယ လောလတာ'ဟူသော ဂါထာကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၃၁၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) အဖြေ

၁။ ။(၅)နံပါတ် အဋ္ဌကထာနှင့် အညီ အနက်

သာရိပုတ္တ၊ သာရိပုတ္တာထ။ ဘိံသနကဿ၊ ကြောက်စေတတ်သော။ တတြ တဿ ဝနသဏ္ဍဿ၊ ထိုတောအုပ်၏။ဘိံသနကတသ္မိံ၊ ကြောက်စေတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။ လွဒံလော မဟံဆနံ၊ ဤအမွေးတို့၏ ချွင်ခြင်းသည်။ သုဟောတိ။ လွန်စွာဖြစ်၏။[ပါ။ ၉။ ပါ။ သျ။ ၄၃။ ။၁၃၂၄-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၂။ ။အနက်အားဖြင့် အာကာရကို အတွင်းသွင်း၍ ကတ္တားထည့်စွက် အနက်ယောဇနာ

ယော သိက္ခု၊ အကြင်ရဟန်းသည် (ကတ္တား)။ ဣမံ၊ ဤသဒ္ဒါရုံကို။ သုတ္ဝာ၊ ကြား၍။ အလာဘဓကန" မရခြင်းကြောင့်။ သုဿိတ္ဝာ၊ ခြောက်

ကပ်၍။ မရိဿတိ၊ သေလတ္တံ့။ ဣတိ၊ ဤသို့၊ မနသိကတ္ဘာ၊ နှလုံးသွင်း၍။ ပေမနီယံ၊ ချစ်ဘွယ်ရှိသော။ ဟဒယင်္မံ၊ နှလုံးသို့ဝင်သော။ မနာပိကံ၊ နှစ်သက်ဘွယ်ရှိသော။ သဒ္ဒံ၊ သဒ္ဒါရုံကို။ဥပသံဟရတိ၊ အနီးသို့ဆောင်၏။ [‘ဥပသံဟရတိ’ကြိယာ၏ ကတ္တာ၊ ရည် မေးသံည်။ ။ပါ။ ၉၇။ ပါ၊ သျ။ ၁၇၇။]

၃။ ။‘ကိုသိ်ဝိယ’၏ သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပာယတ္ထ ထင်စေလျက် ကြိယာထည့်စွက် အနက်သမ္မန်

ဘန္တေ၊ အရှင်။ ကုလပုတ္တာနံ၊ အမျိုးကောင်းသားဖြစ်ကုန်သော။ အမှာကံ၊ အကျနှိပ်တို့အား။ ကေသာဒ္ဒကံ၊ တထည်သော ပုဆိုးဖြင့်။ ဂန္တုံ၊ လှည့်လည်ခြင်းငှါ၊ ကိသိ် ဝိယ၊ အဘယ်ကဲ့သို့(သဒ္ဒတ္ထ)။ ဝါ၊ ညစ်နှမ်းခြင်း, ရှက်လန့်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် တုန်လှုပ်ခြင်း, ပြင်းစွာတုန်လှုပ်ခြင်းကဲ့သို့ (အဓိပ္ပာယတ္ထ)။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏(ကြိယာ)။ [ပါ။ ၃၁၂။ ပါ၊ သျ။ ၃၄၈။ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၅။]

၄။ ။[‘သျ’အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ပါ။ ၃၅၅။ ပါ၊ သျ။ ၃၈၈။]

၅။ ။[‘သျ’အတိုင်း ပေး။ ။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၃။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၆၈။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၄၅။]

၆။ ။[‘သျ၊ သစ်’အတိုင်း သမ္မန်။ ။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၃။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၃၆၀။ ဋ္ဌ။ သျ၊ သစ်၊ ၃။ ၃၀၅။]

၇။ ။[‘သျ၊ သစ်’အတိုင်း သမ္မန်။ ။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၈။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၅၁၀။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၃။ ၅၁၆။]

၈။ ။[ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၃။ ၃၃၀။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၆။ ၉၄။]

၉။ ။[‘သျ၊ သစ်’အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၆။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၅။ ၉၃။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၅။ ၆၉၃။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၁။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၅။ ၄၄၁။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၅။ ၇၃၂။]

၁၃၃၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယဘန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) တဉ္စ ခေါ နော အသန္တိန္တိ ဇတ္ထ ပန လိင်္ဂံဝိပလ္လာသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

(ခ) သော့စ ခေါ ဒေယျဓမ္မော အမှာကံ နော အသင်္ဘောတိ အယံ ဟတ္ထ အတ္ထော။

(ဂ) အထဝါ ယံ ဒါနဝတ္ထုံ မယံ တုမှာကံ ဒဒေယျာမ။

(ဃ) တဉ္စ ခေါ နော အသန္တိန္တိ ဇဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

(င) နောပိ အဒါတုကမျတာတိ အဒါတုကာမတာပိ နော နတ္ထိ ယထာ ပဟူတဝိတ္တုပကရဏာနံ မစ္ဆရီနံ။

၁။ ။သံဝဏ္ဏနာတို့ကို ရှုလျက် သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗတို့ကို အနက် ဖေါ ဇနာပါ။

၂။ ။(ခ) မှတ်ပြုဝါကျကို သာဓောဂပုစ္ဆာ နည်း တက်ခဲ့ပါ။ (အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရန် မလို။)

၃။ ။အထက်ပါဝါကျတို့ကို ရှေ့,နောက် ထောက်ဆလျက် ဝါကျ အမည်ပေး၍ (င) မှတ်ပြုဝါကျပါ 'မစ္ဆရီနံ' ကို စပ်သင့်ရာ၌ စပ်ပြပါ။

၄။ ။(င) မှတ်ပြုဝါကျပါ 'မစ္ဆရီနံ' ကို အစိတ်,အပေါင်း ဝစနတ္ထ ပြုလျက် အပေါင်းဝစနတ္ထကို ညွှန်ပြ ကောက်ပြပါ။

၅။ ။(က) မှတ်ပြုဝါကျပါ 'ဝိပလ္လာသ', (ခ) မှတ်ပြုဝါကျပါ 'ဒေယျ', (ဂ) မှတ်ပြုဝါကျပါ 'ဒါန' (ဃ) မှတ်ပြုဝါကျပါ 'အတ္ထ', (င) မှတ်ပြုဝါကျပါ 'မစ္ဆရ' တို့ကို ဓါတု,ပစ္စယ ခွဲပြပါ။

၆။ ။(က) မှတ်ပြု ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဘောဂကို ထုတ်ပြလျက် (ဃ) မှတ်ပြုဝါကျကို အကြောင်းပြ၍ သံဝဏ္ဏနာအမည် ပေးခဲ့ပါ။

၇။ ။(က) မှတ်ပြုဝါကျ၌ 'ဝိပလ္လာသော, ဝိပ္ပလ္လာသော, ဝိပလာသော' သုံးမျိုးတို့တွင် သင့်ရာကို သဒ္ဒနယဖြင့် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၈။ ။(က) မှတ်ပြုဝါကျပါ 'လိင်္ဂံဝိပလ္လာသော' ၌ နယ, (ဂ)မှတ်ပြုဝါကျပါ 'မစ္ဆံရီနံ' ၌ ဥပစာတို့ကို အကြောင်းပြ၍ ဖေါ်ပြပါ။

၉။ ။အောက်ပါ မြန်မာဘာသာကို စုံလျှိုယဗန္ဓ စိကုံးပါ။

ညဉ့်အခါ၌ တပါးမကသော အဖျော်အထူး, နံ့သာပန်းစသည်တို့ဖြင့် ပူဇော်ခြင်း ကောင်းစွာပြုခြင်း အစရှိသော အကြင်လှူဘွယ်ဝတ္ထုသည် လှူအပ်သည် ဖြစ်ရာ၏။ ထိုလှူဘွယ် ဝတ္ထုကို မလှူရသေးပါ။

၁၀။ ။(ဂ) မှတ်ပြဝါကျ 'ပဓာန' ၏ အာရကို လက္ခဏာဟာရနေတို့ နည်း ထုတ်ဆောင်ခဲ့ပါ။

၁၃၃၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါဂုဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အပှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။သံဝဏ္ဏနာတို့ကို 'ဂ္ဂလျက် သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗတို့ကို အနက်ဖွယ်ဇနာ တဥ္စ ခေါ် သော စ ခေါ် ဒေယျဓမ္မော၊ ထိုလှူခြင်းဌာဝထိုက်သော ဝတ္ထုသည်လည်း။ အမှာကံ၊ အကျွန်ုပ်တို့အား (ထည့်)။ အသန္တံ့ အာသန္တော၊ ထင်ရှားမရှိသည်။ နော၊ မဟုတ်ပါ။ (ဤကား လိင်ပြန်သော ပဌမအဖွင့် အလိုတည်း။)

(တနည်း) ယံ ဒါနဝတ္ထုံ၊ အကြင်လှူအပ်သော ဝတ္ထုကို။ မယံ၊ အကျွန်ုပ်တို့သည်။ တုမှာကံ၊ အသျှင်ဘုရားတို့အား။ ဒဒေယျာမ၊ လှူကုန်ရာ၏ (အနိယမထည့်)။ တဥ္စ ဂေါ် ဒါနဝတ္ထု၊ ထိုလှူအပ်သော ဝတ္ထုသည်လည်း။ အမှာကံ၊ အကျွန်ုပ်တို့အား(ထည့်)။ အသန္တံ့၊ ထင်ရှားမရှိသည်။ နော၊ မဟုတ်ပါ။ (ဤကား လိင်မပြန်သော ဒုတိယအဖွင့် အလိုတည်း။)

အဒါတုကာမတာပိ၊ လှူခြင်းငှာ အလိုမရှိကုန်သည်တို့၏ အဖြစ်သည်လည်း။ နော၊ အကျွန်ုပ်တို့အား။ နတ္ထိ၊ မရှိပါ(ထည့်)။ (ဤကား 'နော' ကို 'အမှာကံ', 'နတ္ထိ'ပါဌသေသ' ဟု ဖွင့်သော သာရတ္ထ ပဌမနည်း အလိုတည်း။)

(တနည်း) အဒါဘုကာမတာပိ၊ လှူခြင်းငှါ အလိုမရှိကုန်သည် တို့၏ အဖြစ်သည်လည်း။ အမှာကံ၊ အကျွန်ုပ်တို့အား (ထည့်)။ နော၊ မရှိပါ'။ ('ဤကား' 'နော' ကို 'နတ္ထိ' ဟု ဖွင့်သော သာရတ္ထ ဒုတိယနည်း အလိုတို့ည်း။)[ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၉၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၉၃။]

၂။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျ သဘောဂပုစ္ဆာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည်(က)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'သော စ ခေါ နော အသန္တေ' ဟု ပုလ္လိင်နှင့် ဆိုသင့်လျက် 'တဉ္စ ခေါ နော အသန္တံ' ဟု နပုလ္လိင်ပြန်၍ ဆိုသည်၏ အဖြစ်ကို ဆိုခဲ့ဘဝ်မူ၏(ဋ္ဌပနာ)။ ဆရာ့စကားသည် ဒဋ္ဌိကရဏာယုဘ္ဘိဝစန မရှိခဲသော် မသင့်နိုင်ရာသည် မဟုတ်ပါလော(အာဂေဘာဂ)။ အဘယ်သို့ခဲသော ဒဋ္ဌိကရဏာယုဘ္ဘိဝစနဖြင့် သင့်နိုင်ပါအံ့နည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့ခမ်းဘွယ်ရှိ၍ ထိုအခမ်းကို ဖြေတော် မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

[ဒဋ္ဌိ တော့တိုင်း သုံးနိုင်သော အာဂေဘာဂ။ ။ဤ အာသက်ပါ အာဂေဘာဂသည် ဒဋ္ဌိကရဏာတော့တိုင်း သုံးနိုင်သော အာဂေဘာဂ ဖြစ်သည်။ (အာဂမဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ တက်သော် 'ယုဘ္ဘိဝစန' ကို 'အာဂမဝစန'ဟု ပြောင်းပါ။) အဆုအာဒေါလျှော်စွာ သွင်းရသောသူးသူးထွေးထွေးအာဂေဘာဂကို ကြံ၍ မရသော် ဤအာဂေဘာဂကို သွင်းပါ။]

၃။ ။ဧ၌, နော်က်ထောက်ဆလျက်ဝါကျအာမည်

(က) မှတ်ဝါကျသည် ဆိုပြီးဝါကျခဆက်သော် 'ပက္ခန္တရ', (ခ) မှတ်ဝါကျခဆက်သော် 'ယုဘ္ဘိဒဋ္ဌိသဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ခ) မှတ်ဝါကျသည် (က) မှတ်ဝါကျ ထောက်သော် 'ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏ', (ဂ) မှတ်ဝါကျခဆက်သော် 'ပက္ခဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျသည် (ခ) မှတ်ဝါကျ ထောက်သော 'ပက္ခန္တရ', (ဃ) မှတ်ဝါကျထောက်သော် 'အနိယမဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဃ) မှတ်ဝါကျသည် (ဂ) မှတ်ဝါကျထောက်သော် 'နိယမ', (ဇ) မှတ်ဝါကျထောက်သော် 'ပက္ခဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဇ) မှတ်ဝါကျသည်(ဃ) မှတ်ဝါကျ ထောက်သော် 'ပက္ခန္တရ', ဆိုလတ္တံ့ဝါကျထောက်သော် 'ပက္ခဝါကျ' ဖြစ်ပါသည်။

'မစ္ဆရိနံ' စသော်

'မစ္ဆရိနံ'ကား 'တို့အား' ဟူ၍ အနက်ခပေးသောကြောင့် 'အတ္တိတာယ' ဟူသော ပါဌသဿဝယ် 'အတ္ထိ' ၌ သမ္ပဒါန်, 'အတ္တိ'ကား သမ္ပဒါန်၏ ကြိယာ။

၄။ ။ဝစနတ္ထနှင့် ဥဿံကောက်

အစိတ်ဝစနတ္ထ။ ။တဏှာယ ပထုမသနံ မစ္ဆံ ရံ(မောဂ္ဂလာန် ကွာဒိဝုတ္တိ။ ၁၅၃)။ (တနည်း) မစ္ဆရဏံ မစ္ဆံ ရံ('မသု' ကို နိပ္ပန္နပါတိပဒိက' ဟု ယူသော ရူပသိဒ္ဓိနည်းအရ ဆိုသည်)။

အပေါင်းဝစနတ္ထ။ ။မစ္ဆံရံ ဧတေသံ အတ္ထီတိ မစ္ဆရိနော။ ဧတေသံ၊ ဤသူတို့အား။ မစ္ဆရံ၊ ဝန်တိုခြင်းသည်။ အတ္ထိ၊ ရှိ၏။ ဣတိ တသ္မာ၊ ထိုသို့ ဝန်တိုခြင်း ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။ ဧတေ၊ ထိုသူတို့သည်။ မစ္ဆရိနော၊ မစ္ဆရိမည်ကုန်၏။

'မစ္ဆံရံ ဧတေသံ အတ္ထီတိ 'ကား ဧတေသံ အတ္ထိ တဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်၊ 'မစ္ဆရိနော' ကား ဧတေသံ အတ္ထိ တဒ္ဓိတ်ပုဒ်။ 'မစ္ဆရ' ပုဒ်, 'ဣ' ပစ္စည်း။ ဤ'မစ္ဆရိနော' ဟူသော ဧတေသံအတ္ထိ တဒ္ဓိတ်၌ 'မစ္ဆရ' ဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၏ အရကားဝန်တိုခြင်းသည် မုချအားဖြင့် ရ၏။ ထိုဝန်တိုခြင်း၏ ဝန်တိုခြင်းရှိသော သူတို့နှင့် ဂုဏ် ဂုဏော, ဌာနီ ဌာန အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္မန်သည် ဌာနူပစာအားဖြင့် ရ၏။ 'ဣ' ပစ္စည်း၏ အရကား ထိုမုချ ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မူတ်အပ်သော ဝန်တိုခြင်းရှိသော သူတို့ ရ၏။

၅။ ဓာတု, ပစ္စယဝိဘာဂ

'ဝိပလ္လာသ'ကား 'ဝိ,ပရိ' ဗုဗ္ဗ 'အသု' ဓါတု, 'ဏ' ပစ္စယ (အဘိဓါန်ဋီကာ။ ၂၇၆။) ဖြစ်ပါသည်။

'ဒေယျ' ကား 'ဒါ' ဓါတု, 'ဏျ' ပစ္စယ(ရူပသိဒ္ဓိ။ ၆၇၀) (တနည်း) 'ဃ၂ဏ်' ပစ္စယ (မောဂ္ဂလာန် ဓါဒိကဏ္ဍ။ ၂၉။) ဖြစ်ပါသည်။

'ဒါန' ကား 'ဒါ' ဓါတု, 'ယု' ပစ္စယ ဖြစ်ပါသည်။

'အတ္ထ' ကား 'အသ' ဓာတု (တနည်း) 'အရ' ဓာတု (ရူပသိဒ္ဓိ။ ၆၇၀။ သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ။ ၁၃၀၁-၌ကား 'အသ' ဓာတ်သာ လာသည်။), 'ထ' ပစ္စယ ဖြစ်ပါသည်။

'မစ္ဆရ' ကား၊'မသု' ဓာတု, 'ကံ' ပစ္စယ(ရူပသိဒ္ဓိ။ ၆၅၄။ သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ။ ၁၂၃၉။) (တနည်း) 'မသ' ဓါတု, 'ဆရ' ပစ္စယ (မောဂ္ဂလာန်ကွာဒိဝုတ္တိ။ ၁၅၇။), (တနည်း) 'မသု' ဓာတု (အဘိဓါန်ဋီကာ။ ၁၆၈။), 'စ္ဆရ' ပစ္စယ (တနည်း) 'ဏ' ပစ္စယ ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(က) **မှတ်ဝါကျ အာဘောဂ**

(က) မှတ်ဝါကျဖြင့် 'သော စ ခေါ နော အသန္တော' ဟု ပုလ္လိင်နှင့် ဆိုသင့်လျက် 'တဉ္စ ခေါ နော အသန္တံ' ဟု နပုလ္လိင်ပြန်၍ ဆိုသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ (ဂဏ္ဌိ)

(ဃ) မှတ်ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာ

(ဃ) မှတ်ဝါကျသည် သာမညဆိုသောကြောင့် ဤ၌ နပုလ္လိင်ဖြင့် ညွှန်ပြ၏ ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကို သိစေသောကြောင့် '**ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ**' ဖြစ်ပါသည်။ (သာရတ္ထ)

၇။ ။**ပါဌ် အဆုံးအဖြတ်**

'ဝိပလ္လာသော, ဝိပ္ပလ္လာသော, ဝိပလာသော' ပါဌ်သုံးမျိုးတို့တွင်- 'ဝိ, ပရိ' ပုဗ္ဗ 'အသု' ဓာတ်, 'ဏ' ပစ္စည်း။ ဓာတုန်ချေ၊ အနုဗန်ချေ၊ 'အ'ကို 'အာ'ပြု(ဝိ+ပရိ+အာသ)၊('ဒေါဓသ စ '၌'စ'သဒ္ဒါဖြင့်) 'ရ'ကို 'လ'ပြု၊ ('ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ' သုတ်ဖြင့်) 'ဣ'ကို'ယ'ပြု (ဝိပလျာသော)၊ ('ယဝတံ။ ပ။တ္တံ' သုတ်ဖြင့်) 'လျ'ကို'လ'ပြု၊ ('ပရ ဒ္ဒဘာဝေါ ဌာနေ' သုတ်ဖြင့်)'လ'ဒ္ဒဘော်လာ၊နာမ်ငဲ့၊ 'သိ'သက်၊ 'သြ'ပြု၍ 'ဝိပလ္လာသော' ဟု ပြီးသောကြောင့်'ပ'၌ ဒ္ဒဘော်မဲ့, 'လ'၌ ဒ္ဒဘော်နှင့် ရှိသော'ဝိပလ္လာသော'ပါဌ်သာ သင့်ပါသည်။ [အဘိဓာန်ဋီကာ (၂၇၆), ရူပသိဒ္ဓိ (၄၁) တို့ ကြည့်။]

မှတ်ချက်။ ။သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ အလို 'လျ'ကို'လ္ဝ'ပြု။ ။လျာနံ လ္ဝယုကံ။ ဝိပရိ အာသော ဝိပလ္လာသော။ သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ။ ၁၁၀။

၈။ ။**'လိင်္ဂဝိပလ္လာသော'၌ နယ**

'လိင်္ဂဝိပလ္လာသော' ဟူသော နည်းသည် ဣတ္တိလိင်၏ ပုလ္လိင်ပြန်ခြင်း, ဣတ္ထိလိင်၏ နပုလ္လိင်ပြန်ခြင်း,ပုလ္လိင်၏ ဣတ္ထိလိင်ပြန်ခြင်း, ပုလ္လိင်၏ နပုလ္လိင်ပြန်ခြင်း,နပုလ္လိင်၏ ဣတ္ထိလိင်ပြန်ခြင်း,နပုပုလ္လိင်၏ ပုလ္လိင်ပြန်ခြင်း လိင်္ဂဝိပလ္လာသ ၆-မျိုးလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော်လည်း ဤအရာဝယ် ဣတ္ထိလိင်၏ ပုလ္လိင်ပြန်ခြင်း၌သည်၌မထင် ပုလ္လိင်၏ နပုလ္လိင်ပြန်ခြင်း၌သာ အထင်အား ဖြင့် ဆိုအပ်သောကြောင့် '**အာထင်ရှင်ဋီနည်း**' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။'လိင်္ဂဝိပလ္လာသေဝ'ဝယ် 'ဝိပလ္လာသ'၌ 'လျ'ကို 'လ' ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ, 'လ' ဒွေ့ပဘော်လာခြင်း ဝဏ္ဏာဂမနိရုတ္တိနည် များရသည်၊ (ရူပသိဒ္ဓိနည်း) (တနည်း) 'လျ'ကို 'လ္လ' ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်း ရသည်။ (သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာနည်း)

'မစ္ဆရိန်'၌ ဥပစာရ

'မစ္ဆရီ'သဒ္ဒါသည် အပေါင်းဖြစ်သော ဥစ္စာစပါး စသည်များစု ရှိပါလျက် ဝန်တိုကုန်သော သူ, ဥစ္စာစပါး စသည်များစု မရှိ၍ ဝန်တိုကုန်သော သူတို့၏ 'မစ္ဆရီ'ဟူသော အမည်ကို အစိတ်ဖြစ်သော ဥစ္စာစပါး စသည်များစု ရှိပါလျက် ဝန်တိုကုန်သော သူတို့၌ တင်စား၍ အစိတ်ဖြစ်သော ဥစ္စာစပါး စသည်များစု ရှိပါလျက် ဝန်တိုကုန်သော သူတို့ကို 'မစ္ဆရီ'ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် 'ကဒဒ္ယသ္ဘုပစာ = သမုဒါယူပစာ' မည်၏။

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၁။ ၁၆၅။]

၁၀။ ။လက္ခဏဟာရနေတ္တိနည်း

(ဂ) မှတ်ဝါကျ ပဓာနဖြစ်သော 'ဒဒေယျာဝမ('ဒါ'ဓာတ်)'၏ အရကို ဒါနဓေတနာကို ယူသောကြောင့် ထိုနှင့် နမနလက္ခဏာ တူသောကြောင့်ဌာန်း, ထိုနှင့် တက္ခဲ ဖြစ်လွှဲသောကြောင့်ဌာန်း, ထိုနှင့် အာယူဟနကိစ္စ တူသောကြောင့်ဌာန်း, ထိုနှင့် ယောနိသောမနသိကာရဟူသော အဓိကြောင်း တူသောကြောင့်ဌာန်း, ထိုနှင့် ဘဝဂသမ္ပတ္တိစသော အကျိုး တူသောကြောင့်ဌာန်း, ထိုနှင့် ဒါနဝတ္ထုဟူသော အာရုံ တူသောကြောင့်ဌာန်း, ထိုနှင့် နမနဇာတ် တူသောကြောင့်ဌာန်း, ထိုနှင့် ဟိနပဏီတစသော ဂုဏ် တူသောကြောင့်ဌာန်း ထိုနှင့် ပေးလှူခြင်းကြိယာ တူသောကြောင့်ဌာန်း, ထိုနှင့် ပရမတ္ထဓမ္မဖြစ် တူသောကြောင့်ဌာန်း, ထိုနှင့် ပရမတ္ထဓမ္မ, သင်္ခတအမည် တူသောကြောင့်ဌာန်း သမ္မယုတ်ဖြစ်သော နာမက္ခန္ဓာကိုလည်း ယူအပ်၏။ ဤသို့ သုတ်၌ မလာသော ဘရားတို့ကို ကေလက္ခဏစသောအားဖြင့် မှတ်ခြင်းသည် 'လက္ခဏဟာရ' မည်၏- ဟူလိုသော်။

ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာမေးခွန်း အဖြေ ပြီး၏။

သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ
ဖေးခွန်း အဖြေ

၁၃၁၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။အောက်ပါ ပါဠိတော်ဝါကျကို 'နိစ္စော, ဓုဝေါ' ပုဒ်တို့၏ အနက် ခြားနားပုံ ပေါ်လွင်အောင် ယောဇနာခဲ့ပါ။

ဓယန် မယံ ဘောတာ ပြဟ္မုနော နိမ္မိတာ၊ သော နိစ္စော ဓုဝေါ။

အောက်ပါ ပါဠိတော်ဝါကျတို့ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။ဥစ္ဆိန္နဘဝနေတ္တိကော ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿ ကာယော တိဋ္ဌတိ၊ ယာဝဿ ကာယော ဌဿတိ။

၃။ ။သော ဣမမ္မာ ကာယာ အညံ ကာယံ အာဘိနိမ္မိနာတိ ရူပိံ မနောမယံ သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်ဳံ အဟီနိန္ဒြိယံ။

၄။ ။မာ ခေါ တုမှေ မာဏဝကာ အမ္ဟေဒ္ဓံ မာဏဝံ အတိဗာဠှံ ဒါသိ ပုတ္တဝါဒေန နိမ္မာဒေထ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာပါဌ်မျှားကို 'နိပါတတ္ထ'ကို ဂရုပြု၍ အနက် ကျနစွာ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။ဥတ္တာ စ ပနဿ ဧတေဒဟောသိ ဣမေ ဘိက္ခူ။ မယံ သဗ္ဗညု တညာနံ အာရဗ္ဘ ဂုဏံ ကထေန္တိ။

၆။ ။ဒုဒ္ဒသတ္တာယေဝ ဒုရနုဗောဓာ၊ နိဗ္ဗုတသဗ္ဗပရိဠာဟတ္တာ သန္တံ။

၇။ ။ဧဝံ ယသောနုဘာဝေန၊ အကမ္ပိတ္ထ အနေကသော။
မေဒနီ သုတ္တသေဋ္ဌဿ၊ ဒေသိတဿ သယမ္ဘုနော။

၈။ ။ဂုတ္တပ္ပကာရစိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေန ပန သုက္ကာ ကဗုနဝသေန ဒါရုယန္တဿ ဟတ္ထပါဒလဋ္ဌနံ ဝိယ သမိဉ္ဇနပသာရဏံ ဟောတိ။

၉။ ။တုံ့ ပန သယာနေနာ သယာနေနနာစရိယေန သဒ္ဒိ ကထေသိ၊ ကိံ ဧတ အာစရိယော ဧဂါရုပံ၊ ဥဒါဟု တုန္တိ အာဟ။

၁၀။ ။ဒဏ္ဍာပဟာရာတိ 'ပဠိပါဠိယာ တိဋ္ဌတ တိဋ္ဌထာ' တိ 'ဥဇုံ ဂန္ဆာ ဂက္ခထ ဂက္ခထာ'တိ စ အာဒီနိ ဝတ္ဝာ ဒီယမာနာ ဒဏ္ဍာပဟာရာ ပိဂလဂ္ဂါဟာပိ ဒိဿန္တိ။

၁၃၁၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ပါ။ ၁၈။ ပါ၊ သျှ။ ၆၅။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁၀၁။]

၂။ ။[ပါ။ ၄၂။ ပါ၊ သျှ။ ၁၀၂။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၁၆၁]

၃။ ။[ပါ။ ၇၃။ ပါ၊ သျှ။ ၁၀၄။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၁၆၁]

၄။ ။[ပါ။ ၂၃။ ပါ၊ သျှ။ ၁၃၁။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂၃၁။]

၅။ ။[ပါ။ ၉၀။ ပါ၊ သျှ။ ၂၁၈။ ပါ၊ ၁၊ သစ် ၃၂၅။]

၆။ ။['စ ပန၊ ဆက်၍အထူးပြဆိုဦးအံ့' ဟု ဝယာဇနာ။ ။

ကျက်ဘွယ်။ ။'စ ပန' ဟု တက္ကတက်ရာ၊ 'စ' နက်မှာ ဆက်၊ 'ပန' နက်၊ ထူးချက်အဓိပ္ပါယ်စဲ့။(ရွှေဝရုးဆောင်နိယံ။၄၁။)

သို့မဟုတ် 'အထူးတဖန် စကားကျန်ကို ပေါ်လှန်ထုတ်ကာ ဆက်ပြပါအံ့' ဟု 'သျှ၊ သစ်' အတိုင်းသော်လည်း ယောဇနာ။ကြွင်း'သျှ'အတိုင်း။ ။ ဋ္ဌ၊ ၄၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၆၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၉၈။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၉၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁၊ ၃၀၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၅၃။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၂၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၅၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၈၄။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၂၃" ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၅၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၈၄။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၂၂၃" ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၉၅။ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၆၃။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၃၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၄၁၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၈၅။]

၁၃၁၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ဣဒဉ္စပန သီလပဉ္စကံ 'အတ္တာသိနေဟဉ္စဇီဝိတသ်ေနဟဉ္စ ပရိစ္စဇိတ္ဝာ ရက္ခိဿာမိ'တိ သမာဒိန္နတာယ 'ယညော'တိ ဝုစ္စတိ။

(ခ) တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ပဉ္စသီလေတာ သရဏဂမနမေဝ ဇေဋ္ဌကံ၊ ဣဒံ ပန သရဏဂမနယေဝ ပတိဋ္ဌာယ ရက္ခိတသီလဝသေန မဟပ္ဖလန္တိ ဝုတ္တံ။

(ဂ) ဣဒမ်ိဳ သုတ္ဝာ ပြာဟ္မဏော စိန္တေသိ 'ပဉ္စသီလံ နာမ ရက္ခိတံ ဂရုကံ၊ အတ္တိ နု ခေါ အညံ ကိဉ္စိ' ဣဒိသမေဝ ဟုတ္ဝာ ဣတောအပ္ပတရဉ္စ မဟပ္ဖလတရဉ္စာ' တိ။

၁။ ။အထက်ပါ (ဂ)မှတ်ပြဝါကျကို အနက်ယောဇနာပါ။

၂။ ။ (ခ)မှတ်ပြဝါကျ၌ ပဓာနကောက်၍ 'ကံ'ပုဒ်ကို သဒ္ဒါနည်း ပုစ္ဆာထုတ်ပြပါ။

၃။ ။ (ခ) မှတ်ပြဝါကျ၌ 'ကိဉ္စာပိ' ထားရခြင်းအကြောင်းနှင့် စောဒကာဘောဂ, စောဒနာ, ပရိဟာရာဘောဂ, ပရိဟာရတို့ကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။(ဂ)ဝါကျပါ 'ပြာဟ္မဏော' ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဝစနဆက်ကာ ခဲ့ပြပါ။

၅။ (က)ဝါကျပါ 'သမာဒိန္နတာယ'ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကို ခံပြီး လျှင် ဖြစ်သင့်သော အနက်အား လျော်စွာ ယင်းသမ္ဗန်ကိုလည်း စာစပ် ခဲ့ပါ။

၆။ ။'ပဉ္စကာမဂုဏဝသေန မဟန္တာ ဥဠာရာ ဘောဂါ အဿာတိ မဟာဘောဂေါ'၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂကို ဖော်ပြ၍ သံဝဏ္ဏနာဆက်ကပ်သင့်သော သံဝဏ္ဏနာသို့ သွင်းပြပါ။

၇။ ။'နိဒဟိတ္ဝာ' ပုဒ်၏ နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံကို ဖော်ပြခဲ့ပါ။

၈။ ။ပဉ္စသီလထက် သရဏဂမနက အဘယ့်ကြောင့် မဟာနိသံသ, မဟပ္ဖလ ဖြစ်သည်ကို ဝိနိစ္ဆယ ချခဲ့ပါ။

၉။ ။အောက်ပါ ဂါထာကို ဆန်းစစ်၍ ဂါထာအာမည်, ဆန်း အာမည် ပေးခဲ့ပါ။

အပ္ပကေနပိ မေဓာဝီ၊ ပါဘာတေန ဝိစက္ခဏော။
သမုဒ္ဒဘေတိ အတ္တာနံ၊ အနုံ အဂ္ဂိံဝ သန္ဓမံ။

၁၀။ ။အထက်ပါ ဂါထာ၌ ဖြစ်သင့်သော ဘာဝ,ဝိဘာဝ, အနု ဘာဝတို့ကို ကောက်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၁၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သိလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၇၄။ ဋ္ဌ။ သျှ၊ ၂။ ၄၁၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၉၇။]

၂၊ ။သဒ္ဒါနည်း (သာဘောဂဂ)ပုစ္ဆာထွက်

(ခ) မှတ်ဝါကျပါဋ္ဌအပေါင်းတို့တွင် လိုရင်းပါဋ္ဌကား 'ဝုတ္တံ'ဟူသည်တည်း။

အဓိပ္ပာယ်ကား။ ။ဆိုအပ်ပြီ- ဟူလိုသော်။

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် 'ဝုတ္တံ'ဟူသော ပါဋ္ဌဖြင့် ကမ္မံကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ယင်းကမ္မံ၏ ကမ္မကား အဘယ်ပါနည်း (ပုစ္ဆာ)။ 'အယံ' စသည် ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'ကုဒံ'ဟူသော ပါဋ္ဌကို မိုန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား၊ ။'ဝုတ္တံ'ဟူသော ကမ္မ၏ ကမ္မကား 'ကုဒံ'ဖြစ်၏- ဟူလိုသော်။

[သိဘွယ်။ ။'ကမ္မံသည် ကမ္မနှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော' ဟုလည်း အာဘော်သွင်းနိုင်သည်။ ။အပြည့်စုံဆုံး ဖြစ်စေရန်သာ သာဘောဂ (ဌပနာတိက)ပုစ္ဆာထွက်သည်။ သာမညမေးခြင်းကြောင့် အနာဘောဂ (အာဘော်မပါသော) ပုစ္ဆာထွက်လည်း အမှတ်ပြည့်ရနိုင်သည်သာ။]

၃။ ။'ကိုဠာပိ'ထား:ရခြင်း အကြောင်း

'မဟပ္ဖလံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပြု အကျိုးကို မနှစ်သက်သောကြောင့် 'ကိုဠာပိ'သဒ္ဒါ ထား:ရပါသည်။

[**'ကိုဠာပိ'စသော သဒ္ဒါမျာ: ထား:ရခြင်း အကြောင်း**။ ။'ကိုဠာပိ'စသော သဒ္ဒါတို့ကို သဒ္ဒါ, အနက်, အကြောင်း, အကျိုး ဤ ၄-မျိုးတို့တွင် တမျိုးမျိုးကို မနှစ်သက်သောကြောင့် ကျမ်း:ဆရာတို့ ထား:တတ်ကြကုန်၏။ ထို့ ၄-မျိုးတို့တွင် (၁) သံဝဏ္ဏတပ္ပဖြစ်သော သဒ္ဒါ (သံဝဏ္ဏထပ္ပ)ကို သဒ္ဒါခေါ်သည်။ ယင်း:သဒ္ဒါကို မနှစ်သက်၍ ထား:လျှင် သဒ္ဒါကို မနှစ်သက်သောကြောင့် ထား:သည်ဟုဆိုသည်။ (၂) သံဝဏ္ဏနာဖြစ်သော အနက် (သံဝဏ္ဏနာ)ကို အနက်ခေါ်သည်။ ယင်း:အနက်ကို မနှစ်သက်၍ ထား:လျှင် အနက်ကို မနှစ်သက်သောကြောင့် ထား:သည်ဟုဆိုသည်။ (၃) သံဝဏ္ဏနာ၌ ပြသော အကြောင်း (သံဝဏ္ဏနာပြုအကြောင်း)ကို အကြောင်း:ခေါ်သည်။ ယင်း:အကြောင်း:ကို မနှစ်သက်၍ ထား:လျှင် အကြောင်း:ကို မနှစ်သက်၍ ထား:သည်ဟု ဆိုသည်။ (၄) သံဝဏ္ဏနာ၌ ပြသော အကျိုး (သံဝဏ္ဏနာပြုအကျိုး)ကို အကျိုး:ခေါ်သည်။ ယင်း:အကျိုး:ကို မနှစ်သက်၍ ထား:လျှင် အကျိုး:ကိုမနှစ်သက်၍ ထား:သည်ဟု ဆိုသည်။(ပုစ္ဆာထုတ်စည်း:မျဉ်း:ဥပဒေ (သီလက္ခန် ၃-နံပါတ်) အဖြေလည်း: ရှု။) ဤသို့အား:ဖြင့် သံဝဏ္ဏတပ္ပ၌ သဒ္ဒါ ၁-မျိုး၊ သံဝဏ္ဏနာ၌ အနက်, အကြောင်း:, အကျိုး ၃-မျိုး ဖြစ်သင့်သည်။ထို့ ၃-မျိုးတို့တွင် အကြောင်း:ပြ သံဝဏ္ဏနာ, အကျိုး:ပြ သံဝဏ္ဏနာမှ ကြွင်း:သော သံဝဏ္ဏနာကို အနက်ဟု ယူ။ ဥဒါဟုရဏ်ကို သက်ဆိုင်ရာ ထိုထို အဖြစ်၌ တွေ့ရလတ္တံ့။]

စောဒကာ ဘောဂါဒိစတုက္က

၁။ ။နနု ပဠသီလတော သရဏဂမနမေဝ ဇေဋ္ဌကံ ဟောတိ (စောဒကာဘောဂ)။

၂။ ။အထ ကသ္မာ ဣဒံ မဟပ္ဖလန္တိ ဝုတ္တံ (စောဒနာ)။

၃။ ။နနု သရဏဂမနေန်ယေဝ ပတိဋ္ဌာယ ရက္ခိတသီလံ ဟောတိ (ပရိဟာရဘောဂ)။

၄။ ။တသ္မာ ဣဒံ မဟပ္ဖလန္တိ ဝုတ္တံ (ပရိဟာရ)။

[စောဒနာဘောဂါဒိစတုက္ကဋ္ဌ သိဘ္ဘယ်။ ။စောဒကာဘောဂ။ ။ ‘ကိဋ္ဌာပိ’ ဝါကျ စသည်၌ ‘ကိဋ္ဌာပိ’သဒ္ဒါ စသည်တို့၏ စပ်ဆုံကြိယာပုဒ်တိုင်အောင်သော စကားရပ်ဖြင့် ‘စောဒကာဘောဂ’ကို ပြသည်။ သို့သော် ယင်းစကားရပ်သည် ပရိဟာရ၏ စကားဖြစ်၍ ‘စောဒကာဘောဂ’ကို နိဿဋ္ဌအားဖြင့် မပြနိုင် နေယျတ္ထအားဖြင့်သာ ပြသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်း စကားရပ်ကို ‘စောဒကာဘောဂ’ ပြုလုပ်လိုလျှင် ပြင်, ထည့်သင့်သည်ကို ပြင်, ထည့်၍ ‘ကိဋ္ဌာပိ’သဒ္ဒါစသည်တို့၏နေရာ၌ ‘နနု’သဒ္ဒါကိုအစားထိုးပါ။သို့မှ‘စောဒကာဘောဂ’ဖြစ်သည်။ဤ၌‘နနုပဋ္ဌသီလတော သရဏာဂမနမေဝ ဇဋ္ဌကံ ဟောတိ’ ဟု ‘စောဒကာဘောဂ’ လုပ်ပါ။

ပရိဟာရဘောဂ။ ။‘ပန’သဒ္ဒါ စသည်တို့၏ စပ်ဆုံ ကြိယာပုဒ်တိုင်အောင်သော စကားရပ်ဖြင့် ‘ပရိဟာရ’ကိုလည်း, ‘ပရိဟာရဘောဂ’ကိုလည်း ပြသည်။ သို့သော် ‘ပရိဟာရ’ ကိုသာ နိဿဋ္ဌအားဖြင့် ပြသည်။ ‘ပရိဟာရဘောဂ’ကိုကား နေယျတ္ထအားဖြင့် ပြသည်။ ထို့ကြောင့် ‘ပရိဟာရဘောဂ’ ပြုလုပ်လိုလျှင် ပရိဟာရ၏ အကြောင်းပြ စကားရပ်ကို ပြင်, ထည့်သင့်သည်ကို ပြင်, ထည့်၍ ‘နနု’တတ်ပါ။ သို့မှ ‘ပရိဟာရဘောဂ’ ဖြစ်သည်။ ဤ၌ ‘သရဏာဂမနေယေဝ ပတိဋ္ဌာယ ရက္ခိတသီလဝသေန’ ဟူသော ပရိဟာရ၏ အကြောင်းပြ စကားရပ်ကို ‘နနု သရဏာဂမနေယေဝ ပတိဋ္ဌာယ ရက္ခိတသီလံ ဟောတီ’ဟု ‘ပရိဟာရဘောဂ’ လုပ်ပါ။

ပရိဟာရ။ ။‘ဣဒံ သရဏာဂမနေယေဝ ပတိဋ္ဌာယ ရက္ခိတသီလဝသေန’ ဟူသော စကားရပ်သည် နိဿဋ္ဌပရိဟာရစကား ဖြစ်သော်လည်း ပရိဟာရဘောဂစကားရပ်တွင် ပါပြီးဖြစ်သောကြောင့် (ပရိဟာရဘောဂ စကားရပ်တွင် ပါပြီးဖြစ်၍ သိသာထင်ရှားသောကြောင့်) ယင်းအရှိအတိုင်းမသုံးဘဲ ယင်းနေရာ၌ ‘တသ္မာ’အစားထိုး၍ ‘ပရိဟာရ’လုပ်ပါ။ ဤ၌‘တသ္မာ ဣဒံ မဟပ္ဖလန္တိ ဝုတ္တံ’ဟု ‘ပရိဟာရ’လုပ်ပါ။

စောဒနာ။ ။စောဒနာကား တိုက်ရိုက် မပါ ‘အဖြေမြင်အတင်သိ’ ဆိုရှိအတိုင်း အဖြေကြည့်၍ ‘စောဒနာ’ လုပ်ပါ။ ဤ၌ ‘ဣဒံ ပန သရဏာဂမနေယေဝ ပတိဋ္ဌာယ ရက္ခိတသီလဝသေန (ကြောင့်) မဟပ္ဖလန္တိ ဝုတ္တံ’ ဟူသော ပရိဟာရကို ကြည့်၍ ‘အထ ကသ္မာ ဣဒံ မဟပ္ဖလန္တိ ဝုတ္တံ’ဟု စောဒနာ လုပ်ပါ။

ကျက်ဘွယ်။ ။'ကိုဠာပိ'နှင့် ယဒိပိ, ကာမဠု၊ နိပါတတို့၊ ဆိုက်ရ
ကြိယာ၊ တိုင်အောင်မှာကား၊ ဆရာစောဒက၊ ပြသည့်
အာဘော်တည်း။ (ဘုရားကြီးနိယံ။ ၄၂။)
'ပန'စပ်ရာ၊ ပုဒ်တို့မှာ၊ ကျမ်းဆရာ၏၊ အဖြေလည်းရ၊
အာဘော်ပြု။ (ဓမ္မရေးဆောင်နိယံ။ ၃၁။)]

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။ဗြဟ္မဳ အကတိတိ ဗြာဟ္မဏော [ဋ္ဌ၊ ၂၁၃]။

ဝစနဆက္က

၁။ ။'ဗြဟ္မဏော'ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။
၂။ ။'ဗြဟ္မဳ အကတိ'ဟူသော ဝိဂ္ဂိုဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ'မည်၏။
၃။ ။ဗေဒင်၏ သရဇ္ဈာယ်ခြင်းကြိယာနှင့် (တနည်း) သရဇ္ဈာယ်
ဓသာ ပုဏ္ဏားနှင့် အာရုံ အာရမ္မဏိက, ကမ္မ ကမ္မဳ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း
သမ္ဗန်သကတ်သည်ဂျင်း, သရဇ္ဈာယ်ခြင်း ကြိယာသကတ်သည်ဂျင်း 'ဝစန
ဓဟတု' မည်၏။
၄။ ။'ဣဘိ'သဒ္ဒါ 'ဝစနဟေတုဇောတက' မည်၏။
၅။ ။ပုဏ္ဏားဒြပ်သည် 'ဝစနိယ' မည်၏။
၆။ ။'ဗြဟ္မဳဗန္ဓု, ဒ္ဒိဇော, ဝိပ္ပေါ'စဓသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည်
'ဝစနိယတ္ထ'မည်၏။

['ဝစနဆက္က (သို့မဟုတ်) ဝစနာဒိဆက္က' ဟူသည်

ဝစန, ဝစနတ္ထ, ဝ်စနဟေတု, ဝစနဟေတုဇောတက, ဝစနိယ, ဝစနိ
ယတ္ထ ဤ၆-မျိုးကို ဝစနဆက္က(သို့မဟုတ်)ဝစနာဒိဆက္ကဆိုသည်။ ထိုတွင်—

၁။ ။နိပ္ဖန္န(ဝုဒ်ပြီး)ကို 'ဝစန'ဆိုသည်။
၂။ ။ဝိဂ္ဂိုဟ်ဝါကျကို 'ဝစနတ္ထ'ဆိုသည်။
၃။ ။သကတ်ကို'ဝစနဟေတု'ဆိုသည်။ [ဓမ္မရေးဆောင်ဆရာတော်
က သတ္တိကို 'ဝစနဟေတု'ဆိုသည်။]
၄။ ။'ဣတိ'သဒ္ဒါကို 'ဝစနဟေတုဇောတက'ဆိုသည်။
၅။ ။ပစ္စည်းသည် (တနည်း) နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ဟောအပ်သော
ဒြပ်ကို'ဝစနိယ'ဆိုသည်။
၆။ ။နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်သဒ္ဒါများကို 'ဝစနတ္ထ' ဆိုသည်။

ကျက်ဘွယ်။ ။နိပ္ပန္နကို၊ ဝစန ဆိုလေ့။
ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ၊ ဝစနတ္ထတည်း။
ထိုမှ ဟေတု၊ မှတ်ရှုသကတ်။
နိပါတ် 'ဣတိ'၊ ဒေါတက သိလေ။
ဒြပ်တွေကို၊ မှတ်လေ ဝစနီယ။
ဝေဝစနကို၊ ဝစနီယတ္ထ ဆိုသည်။
ဝိဂြိုဟ် တွေတို့၌း၊ ခဲ့နည်းတည်း။

သကတ်ကို ဝစနဟေတုဆိုရာဝယ်။ ။သမာသ, တဒ္ဓိတ ဝိဂ္ဂဟတို့၌ သမ္ဘန် သကတ်ကို ဝစနဟေတု ထုတ်ရသည်။ ကိတဝိဂ္ဂဟ၌ ကြိယာသကတ်ကို ဝစန ဟေတု ထုတ်ရသည်။ ကိတန္တသမာသဝိဂ္ဂဟ၌ သမ္ဘန်, ကြိယာ သကတ် ၂-မျိုးလုံးကို ဝစနဟေတု ထုတ်ရလည်။

အချို့သော ဝိဂ္ဂဟများ၌ 'ဣတိ' သဒ္ဒါ မထည့်ခြင်း အကြောင်း။ ။ အချို့သော သမာသ်, တဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟတို့၌ ဝစနဟေတု ထင်ရှားပြီးဖြစ်သော ကြောင့် 'ဣတိ' သဒ္ဒါကို မထည့်အပ်။ သို့ထက်တဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟ၌ ပုဒ်အရ ပစ္စည်း အရ(ဝါကျ,နိပ္ပန္နအရ), ကိတ်ဘာဝသာဓနဝိဂ္ဂဟ၌ ဓာတ်အရ ပစ္စည်းအရ (ဝါကျ,နိပ္ပန္နအရ) မပြားသောကြောင့် 'ဣတိ' သဒ္ဒါကို မထည့်အပ်။

ဝစနပဋိက, ဝစနစတုက္က။ ။'ဣတိ' သဒ္ဒါ မပါသော ဝိဂ္ဂဟတို့၌ ဝစနဟေတုဇောတက မရ၊ သို့ထက်တဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟ, ကိတ်ဘာဝသာဓနဝိဂ္ဂဟ တို့၌ ဝစနဟေတုလည်း မရ။ထို့ကြောင့် 'ဣတိ' သဒ္ဒါ မပါသော သမာသ်, တဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟတို့၌ ပဋိက, သို့ထက်တဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟ, ကိတ်ဘာဝသာဓနဝိဂ္ဂဟတို့၌ စတုက္က ခဲ့အပ်၏။

သို့ထက်တဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟ, ကိတ်ဘာဝသာဓနဝိဂ္ဂဟတို့၌ ဝစနဟေတု မရခြင်း အကြောင်း။ ။ သို့ထက်တဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟ, ကိတ်ဘာဝသာဓနဝိဂ္ဂဟ တို့၌ အကြောင်း, အကျိုး မဖြစ်သောကြောင့် ဝစနဟေတု မရ။ ခဲ့-ဟိတ်, ဖိုလ် ဟူသည် ပြားမှ ဖြစ်နိုင်သည်။ ယင်း ဝိဂ္ဂဟတို့၌ကား မပြားသော ကြောင့် ဟိတ်, ဖိုလ် မဖြစ်၊ မဖြစ်သောကြောင့် ဝစနဟေတု မရှိ၊ မရှိသောကြောင့် 'ဣတိ' သဒ္ဒါကို မထည့်အပ်-ဟူလို။

ထောက်ဘွယ်။ ။န ဟိ ဟေတု ဖလံ တဿ၊ န ဟေတု ဟောတိတပ္ပလံ။
ဟေတုဖလာနိ ဘဒ္ဒါနိ၊ တတ္ထတတ္ထော သမ္ဘဒ္ဓါ။
(သမ္မန္ဓစိန္တာဂဏ္ဌိသစ်။ ၆၅)

ဟိ-သစ္စံ၊ ဖြန်၏။ ဟေတု။ ဟိတ်သည်။ တာဃ ဟေတုနော၀၊ ထို ဟိတ်၏ပင်။ ဖလံ၊ ဖိုလ်သည်။ နဟေဟေတိ၊ မဖြစ်နိုင်။ တတ္ထ တဋ္ဌေ၀၊ ထိုထိုအရာ၌သာလျှင်။ ဟေတုဖလာနိ၊ ဟိတ်, ဖိုလ်တို့သည်။ သဗ္ဗဒါ၊ အခါခပ်သိမ်း၊ ဘေဒါနိ၊ ပြားကုန်၏။

ဝိဂ္ဂဟအာဒေးလုံးနှင့် 'ဣတိ' သဒ္ဒါ။ ။အချို့သော ဆရာတို့သည်- 'သဗ္ဗ၀ါကျေ ကြိယာသဒ္ဒေါ၊ ဣတိသဒ္ဒေါ စ ဟေဟေတိ။ ကြိယံ ဗျပ္ပတ္တိနိမိတ္တံ၊ ဣတိသဒ္ဒေန ဒီပိတံ (သဒ္ဒ၀ုတ္တိ။ ၁၁၃။)' ထောက်၍ ၀ါကျအာဒေးလုံး၌ 'ဣတိ' သဒ္ဒါ ထည့်၍ ဝိဂ္ဂဟပြုကြသည်။ ယင်းသို့ပြု၍ ဆက္က ခဲ့ကြသည်။ အခြားသော ဝိဂ္ဂဟကို၌ သင့်သော်လည်း သဒ္ဓတ္ထတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟ, ကိတ်ဘာ၀ံသာဓန ဝိဂ္ဂဟတို့၌ကား သင့်အံ့ မထင်။ 'ဝတ္တိစ္ဆာနုပုဗ္ဗီကာ သဒ္ဒပဋိပတ္တိ' ဟူရကား နှစ်သက်ရာယူ။]

၅။ ။ဟိတ်၏ သမ္ဗန်။ ။'သမာဒိန္နတာယ' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကား 'ဣမဿ သီလပဋ္ဌကဿ' ဖြစ်ပါသည်။

အတ္ထာနုရူပ စာစပ်။ ။'ဣမဿ သီလပဋ္ဌကဿ' ကား '၏' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'သမာဒိန္နတာယ' ဝယ် 'တာ' ပစ္စည်း၌ သမ္ဗန်, သတ္တိမန္တ၊ 'တာ' ပစ္စည်းကား သမ္ဗန္ဓိ, သတ္တိ။

'ဣမဿ သီလပဋ္ဌကဿ' ကား 'ကို' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'သမာဒိန္နတာယ' ဝယ် 'သမာဒိန္န' ဟူသော ဘာ၀ယောဂပုဒ်၌ ၀ါစ့,တုလျတ်၊ 'သမာဒိန္န' ဟူသော ဘာ၀ယောဂပုဒ်ကား ၀ါစကလိင်္ဂတ်။

[**ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကို ခံရာ၌ ယေဘုယျ အခြေခံ စနစ်။** ။ဟိတ်၏စပ်ရာ ကြိယာသည် ကတ္တားကို ဟောသည် ဖြစ်အံ့ ဟောအပ်သော ကတ္တားကို (ပြု၍) သမ္ဗန် ခံပါ။ ဟိတ်၏ စပ်ရာ ကြိယာသည် ကံကို ဟောသည် ဖြစ်ဒဲ့ ဟောအင်သော ကံကို (ပြု၍) သမ္ဗန် ခံပါ။ (ယေဘုယျသာ)။

ပကတိ,ဝိကတိ ၂-ခုဝိုင်းသော် ပကတိကို ခံ။ ။အကယ်၍ ဟိတ်၏ စပ်ရာ ကြိယာသည် ဟောအပ်သော ကတ္တားသည် ပကတိကတ္တား,ဝိကတိကတ္တား' ဟု ကတ္တား ၂-ခု ရှိခဲ့သော် ပကတိကတ္တားကို (ပြု၍) သမ္ဗန် ခံပါ။ ဟိတ်၏ စပ်ရာ ကြိယာသည် ဟောအပ်သော ကံသည် 'ပကတိကံ,ဝိကတိက'ဟု ကံ ၂-ခု ရှိခဲ့သော် ပကတိကံကို (ပြု၍) သမ္ဗန် ခံပါ။

ဟိတ်၏ သမ္မန်ကိုခံရာ၌ အဓိကအချက်။ ။အဓိကအချက်မှာ- ယင်းသို့ခံ(လာ)ထားသော သမ္မန်ပုဒ်နှင့် ဘာဝဓယာဂ(ဘာဝရွှေ)ပုဒ်တို့ အရတူ,မတူ ကြည့်ပါ။ အရတူမှ ခံထားသော သမ္မန် မှန်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ကျက်ဘွယ်။ ။ဟိတ်ဆိုက်လေရာ၊ ကြိယာ၏၊ ကံ,ကတ္တားကို၊ ဟိတ်၏ သမ္မန် ခံမြဲ။ (ဘုရားကြီးနိယံ၊ ၁၆။)
ဟိတ်ဆိုက်လေရာ၊ ကြိယာ၏၊ ပကတိမှန်၊ ကတ္တား,ကံ၊ ဟိတ်၏ သမ္မန် ခံမြဲတည်း။ (ရွှေရေးဆောင်နိယံ။၄၀၆။)
ဘာဝ ရွှေပုဒ်၊ လာသည့်ပုဒ်၊ မယုတ် အရတူ။ (တောင်တွင်းကြီးနိယံ။ ၅၂၀။)

မှတ်ချက်။ ။နိယံဝယ် 'ကြိယာ၏၊ ကံ, ကတ္တား ကို' ဟု ဆိုရာ၌ 'ကြိယာသည် ဟောအပ်သော ကံ,ကတ္တားကိုဟု အဓိပ္ပာယ် ယူပါ။ နောက်နိယံ၌လည်း နည်းတူ။

ဟိတ်၏ သမ္မန်ကို အနက်ပေးနည်း။ ။ဘဝဓယောပုဒ်သည် 'ကတ္တား ဟော, ကံဟော'ဟု ၂-မျိုးရှိရာ ကတ္တားဟောဖြစ်မူ ဟိတ်၏ သမ္မန် ကို ကတ္တားအနက်, သမ္မန်အနက် ၂-ချက် ပေးပါ။ ကံဟောဖြစ်မူ ကံအနက်, သမ္မန်အနက် ၂-ချက် ပေးပါ။ ဤကား ဘာဝဓယောဂပုဒ် ကိတ်ပုဒ် ဖြစ်ရာ၌သာ။

မှတ်ချက်၊ ။ဟိတ်၏ သမ္မန်ကို ကတ္တားအနက်, ကံအနက် ၂-ပါးစုံ မပေးနိုင်ဟု မှတ်။

ဘာဝဓယောဂပုဒ်သည် ဗဟုပ္ဗဳဟိသမာသ်ပုဒ်, အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဖြစ်အံ့ ဗဟုပ္ဗဳဟိ, အဿတ္ထိပုဒ်တို့သည် သဘောအားဖြင့် ကတ္တုသာဓနပုဒ်နှင့် တူသောကြောင့် (ကတ္တုသာဓနပုဒ်နှင့် သဘောတူသောကြောင့်) ကတ္တား ဟောနည်းတူ ဟိတ်၏ သမ္မန်ကို ကတ္တားအနက်, သမ္မန်အနက် ၂-ချက် ပေးပါ။

ဟိတ်၏ သမ္မန်ကို စာစပ်နည်း။ ။ဟိတ်၏ သမ္မန်ကို ကတ္တားအနက် (သို့မဟုတ်) ကံအနက်ပေးခိုက် ဘာဝဓယောဂပုဒ်နှင့် အရတူသောကြောင့် ယင်းဘာဝဓယောဂပုဒ်၌ တုလျတ် လိင်္ဂ်တ်, ဝါစ္ဆ ဝါစက စပ်ပါ။

မှတ်ချက်။ ။ဝါစ္ဆ, ဝါစက· စပ်ရာ၌ သာမန်ဆိုသော်လည်း ကတ္တားအနက် ပေးမူ ကတ္တုဝါစ္ဆ ကတ္တုဝါစက, ကံအနက် ပေးမူ ကမ္မဝါစ္ဆ ကမ္မဝါစက ဟုမှတ်။

သမ္မန်အနက်ပေးခိုက် 'တ္တ'ပစ္စည်း, 'တာ'ပစ္စည်းတို့၌ သမ္မန်,သမ္မန္ဒ (ရိုးရာ) စပ်ရသည့် အပြင်, သတ္တိမန္တဒြပ်ကို စွန့်၍ ရအပ်သော သတ္တိ ဖြစ်သော (သတ္တိအားဖြင့် ရအပ်သော) ဇာတ်, ဂုဏ်, ကြိယာ, ဒြပ်, နာမ်တို့ကို ထိုက်သည်အားလျော်စွာ ယူရသော သဘောရှိသောကြောင့် ယင်း 'တ္တ'ပစ္စည်း, 'တာ'ပစ္စည်းတို့၌ သတ္တိမန္တ, သတ္တိလည်း စပ်ပါ။

မှတ်ချက်။ ။ဟိတ်၏ သမ္မန်ကို အနက်ပေးရာ၌ '၏'ဟူသော သမ္မန် အနက် ပေးခြင်းကို ပဓာနအားဖြင့် ရသည်။ ကတ္တားအနက်, ကံအနက် ပေးခြင်းကို အပဓာနအားဖြင့် ရသည်။ ထို့ကြောင့် အနက်ပေးရာ၌ သမ္မန်အနက်ကို ရှေးဦးစွာ ပေးရသည်, စာစပ်ရာ၌ သမ္မန်အနက်ကို ရှေးဦးစွာ စပ်ရသည်ဟု မှတ်။

'ဝစ္စ'နှင့်'ဝါစ္စ'။ ။'ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆၀။ မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌိကာ၊ ၂။ ၆၆'တို့၌ 'ဝစ္စ'ဟု ရသနှင့် ရှိသည်။ 'သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၀၄' ၌ 'ဝါစ္စ'ဟု ဒီဃနှင့် ရှိသည်။ သဒ္ဒါဂေယျ၌လည်း 'ဝါစ္စဝါစကပါဠိ'ဟု ဒီဃနှင့် ပင် ရှိသည်။ သို့ဖြစ်၍ ၂-ချက်သင့် ယူရန်ရှိသော်လည်း 'ဝတ္ထုဗ္ဗန္တိ ဝါကျံ၊ ဝါက္ကံ၊ ဝါစံ၊ ဝါစေယျံ ဝါ'ဟူသော နိရုတ္တိဒီပနီ (၇၇၉)ကို ထောက်သော် 'ဝကျ'ဟု ရသနှင့် မရှိဘဲ 'ဝါကျ'ဟု ဒီဃနှင့်သာ ရှိသကဲ့သို့ 'ဝစ္စ'ဟု ရသနှင့် မရှိဘဲ 'ဝါစ္စ'ဟု ဒီဃနှင့်သာ ရှိသင့်သည်။ ကျင်ကြီးဟောရာ၌ကား 'ဝစ္စ'ဟု ရသနှင့် ရှိရမည်။ 'ဏ္ဍာဒီမောဂ္ဂလာန်။ ၃၉။ အဘိဓာန်ဋီကာ။ ၂၇၄' ကြည့်။

'ဟိတ်၏သမ္မန်'ဟူသော ဝေါဟာရ။ ။ဆိုခဲ့သော ကတ္တား, ကံတို့ကို ပြု၍ ခံထားသော သမ္မန်ကိုပင် ဟိတ်၏ သမ္မန် ဖြစ်သဘောကြောင့် 'ဟိတ် သမ္မန်'ဟု ခေါ်သည်။ 'တ္တ'ပစ္စည်း, 'တာ'ပစ္စည်းတို့၌ စပ်ရသောကြောင့် 'တ္တ, တာသမ္မန်' ဟုလည်း ခေါ်သည်။ လာသော သမ္မန် ဖြစ်သောကြောင့် 'လာသမ္မန်'ဟုလည်း ခေါ်သည်။

'ဘာဝယောဂပုဒ်' ဟူသော ဝေါဟာရ။ ။'သမာဒိန္နဿ ဘာဝေါ' ဟူသော ဝါကျအခိုက်၌ 'သမာဒိန္န' ပုဒ်သည် 'ဘာဝ' နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ယင်း 'သမာဒိန္န' ပုဒ်ကို 'ဘာဝယောဂပုဒ်' ဟု ခေါ်သည်။ 'ဘာဝယုဂ်'ဟုလည်း ခေါ်သည်။ 'ဘာဝ'၏ ရှေ့၌ တည်သောကြောင့် 'ဘာဝရှေပုဒ်'ဟုလည်း ခေါ်သည်။ 'ဘာဝ'၏ သမ္မန်ပုဒ် ဖြစ်သောကြောင့် 'ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်'ဟုလည်း ခေါ်သည်။

'အန္တိတ္ထဗာဟျာဿ' ဟူသော စဝါဟာရ။ ။ပုဒ်၌ ဓာတ်၏ ဏနောက်သည့် အန္တတ္ထ, ဝိဘတ်,ပစ္စည်း၏ အနက်သည် ဗာဟျတ္ထ ဖြစ်၍ 'ဘာဝယောဂ' ပုဒ်၏ အနက်ကို 'အန္တတ္ထ'ဟု ခေါ်သည်။ 'တ္တ' ပစ္စည်း, 'တာ' ပစ္စည်း တို့၏ အနက်ကို 'ဗာဟျတ္ထ' ဟု ခေါ်သည်။

ကျက်ဘွယ်။ ။တ္တ,တာသမ္ဗန်၊ ဤနှစ်တန်ကို၊ ကံနှင့် ကတ္တား၊ နောက်ပြန်ငြားက၊ ဘာဝရွေပုဒ်၊ ဘာဝယုဂ်မှာ၊ အန္တတ္ထာတုံ၊ စပ်ရာမြဲမှတ်၊ 'ဧ' ပြန်လပ်က၊ ဗာဟျတ္ထမှာ စပ်ရမြဲ။ (ဘုရားကြီးနိယံ။ ဂ။)
တ္တ,တာသမ္ဗန်၊ ဤနှစ်တန်ကို၊ ကံနှင့် ကတ္တား၊ နောက်ပြန်ငြားက၊ တုလျ,လိင်္ဂ၊ သဘာဝကြောင့်၊ ဘာဝယောဂ၊ သမ္ဗန္ဓ၊စပ်ရ ဝါစ် ဝါပေ။(ရွှေရေးဆောင်နိယံ။ ၄၈၀။)
'ဧ' ပေးဘိက၊ သတ္တိမန္တ၊ စွန့်ပစ်ချ၍၊ အရသတ္ထိ၊ ဇာတိပဥ္စာ၊ ထိုက်စွာယူရ၊ သဘာဝကြောင့်၊ 'တ္တ, တာ' ဦးသာ၊ စပ်ရပါ၊ မြဲစွာ မှတ်ကြလေ။ (ရွှေရေးဆောင်နိယံ။ ၄၈၁။)

မှတ်ချက်။ ။နိယံ၌ 'ဘာဝရွေပုဒ်၊ ဘာဝယုဂ်မှာ၊ အန္တတ္ထာတုံ' ဟူသော စကား ၃ -ရပ်ကို တခြားစီမမှတ်နှင့်။ ဝေါဟာရကို သေချာစွာ ကျက်သည့်။

၆။ ။အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ။ ။'ပဉ္စကာမဂုဏဝသေန (ဋ္ဌ။ ၂၆၂)'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် ဘောဂ၏အရ ကာမတို့ကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သံဝဏ္ဏနာဆက်တွင် ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဥဋ္ဌာရာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'မဟန္တ'သဒ္ဒါ၏ ဥဋ္ဌာရအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သံဝဏ္ဏနာဆက်တွင် ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'မဟန္တာ ဘောဂါ အဿာတိ'ဟူသော် သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'မဟာဘောဂေါ'ဟူသော သမာသ်ပုဒ်၏ စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သံဝဏ္ဏနာဆက်တွင် ပဒသံဝဏ္ဏနာ။

ယင်းသမာသ်ပုဒ်၏ သမ္ဗဒါန်းနေက်ပေဟာ၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သံဝဏ္ဏနာ ဆက္ကတွင် ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(တနည်း) 'မဟာဘောဂေါ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'မဟန္တော ဘောဂါ အဿာတိ မဟာဘောဂေါ' ဟု ဗဟုတ္တိဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သံဝဏ္ဏနာ ဆက္ကတွင် ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာ၊

[သံဝဏ္ဏနာဆက္က။ ။'သမ္ဗန္ဓော စ ပဒဉ္စေဝ၊ ပဒတ္ထော ပဒဝိဂ္ဂဟော။
'စောဒနာ ပရိဟာရော စ၊ ဆပ္ပေတာ သုတ္တဝဏ္ဏနာ'
ဟူသည်နှင့် အညီ သုတ်ပုဒ်ဒေသနာကို ဖွင့်ပြခြင်းသည် သမ္ဗန္ဓသံဝဏ္ဏနာ, ပဒသံဝဏ္ဏနာ, ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ, ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာ, စောဒနာသံဝဏ္ဏနာ, ပရိဟာရသံဝဏ္ဏနာအားဖြင့် ၆-ပါးရှိ၏၊ ထိုတွင်—

(၁) ယောနိသောမနသိကာရသည် အကြောင်း၊ သန္ဒမ္မသဝနသည် အကျိုး၊ ထိုသည် အကြောင်း၊ သုဒ္ဓိရိသူပနိဿယသည် အကျိုး၊ ထိုသည် အကြောင်း၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် အကြောင်းအကျိုး စပ်ပြခြင်းသည်၎င်း, ရှေ့ပုဒ်နောက်ပုဒ်တို့ကို စာစပ်ပြခြင်းသည်၎င်း, တဝါကျမှ တဝါကျသို့ ကျမ်းတက်ပြခြင်းသည်၎င်း 'သမ္ဗန္ဓသံဝဏ္ဏနာ' မည်၏။

(၂) ပုဒ်ဖြတ်ပြခြင်းသည်၎င်း, သမာသ်ပုဒ် တဒ္ဓိတ်ပုဒ် စသည်ဖြင့် ပုဒ်ခဲ့ပြခြင်းသည်၎င်း, အကျွန်ုတို သညာနိဒ္ဒေသော (အကျွန်ုကား သညာကို ညွှန်ပြသော ပုဒ်တည်း) အာဒေါသာတိ သညိနိဒ္ဒေသော။ ဤသို့စသည်ဖြင့် ပုဒ်ကို ကြံခြင်းသည်၎င်း 'ပဒသံဝဏ္ဏနာ' မည်၏။

(၃) ပုဒ်ကို အနက်ပေးပြခြင်း, ပုဒ်၏ ပရိယာယ်ကို ဖော်ပြခြင်း, ပုဒ်၏ အရကို ကောက်ပြခြင်း, ပုဒ်၏ အခိုပွာယ်ကို ဖွင့်ပြခြင်းသည် 'ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' မည်၏။

(၄) ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂိဟ်ပြု၍ ပြခြင်းသည် 'ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာ' မည်၏။

(၅) ဘာကြောင့် ဆိုရသနည်း စသည်ဖြင့် မေးခြင်း စောဒနာခြင်း သည် 'စောဒနာသံဝဏ္ဏနာ' မည်၏။

(၆) မည်သည့်အကျိုးငှာ ဆိုရသည် စသည်ဖြင့် ဖြေဆိုခြင်းသည် 'ပရိဟာရသံဝဏ္ဏနာ' မည်၏။

ယင်း ၆-မျိုးကို 'သံဝဏ္ဏနာဆက္က' ဟု ခေါ်သည်။ အာဒိလဒ္ဓနာမ၏ အစွမ်းဖြင့် 'သမ္မန္နဆက္က' ဟုလည်း ခေါ်သည်။ (ဤဥဒ္ဒေသလိုရင်း အကျဉ်း မျှသာ ဖော်ပြသည်။ အကျယ်ကို လိုမူ သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ ရှု။)

၇။ ။'နိဒဟိတ္ဝာ'ပုဒ်၏နိဂုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ။ ။'နိဒဟိတ္ဝာ'ကား 'နိ'ပုဗ္ဗ 'ဓာ' ဓာတ်, 'တ္ဝာ' ပစ္စည်း၊ 'နိဓာတ္ဝာ' ဟု ဆိုလိုလျက် 'ဓာ'ကို 'ဓာဓာ'ဟု ဒွေဘာဝလာခြင်း ဝဏ္ဏာဂမ, ရှေ့'ဓာ'၏ 'အာ'ကို ရဿပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ, 'ဓ'ကို 'ဒ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ,နောက် 'ဓ'ကို 'ဟ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ, 'တ္ဝ'လာခြင်း ဝဏ္ဏာဂမ, 'အာ'ကို ဧခြင်း ဝဏ္ဏာဧလောပ နိဂုတ္တိနည်းတို့ဖြင့် 'နိဒဟိတ္ဝာ' ဟု ပြီးပါသည်။

[ကြည့်ဘွယ်။ ။'ပိဒဟတိ (ရူပသိဒ္ဓိ။ ၅၀၈။ သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ။ ၁၀၅၉။), ပိဒဟိတ္ဝာ (ရူပသိဒ္ဓိ။ ၆၄၁), ဒဟတိ့ (မောဂ္ဂလာနဓာတုကထာ။ ၁၀၃)' တို့ကြည့်။]

၈။ ။ဝိနိစ္ဆယ။ ။ပဉ္စသီလသည် ဘုရားရှင်တို့ ပဉ္စဝဂ္ဂီမူရာ အခါမှ တပါးသော အခါ၌လည်း ရှိသည်၊ သရဏဂုံကား ဘုရားရှင်တို့ ပဉ္စဝဂ္ဂီ မူရာအခါမှ တပါးသော အခါ၌ မရှိ၊ ဘုရားရှင်တို့ ပဉ္စဇော်မူရာ အခါ၌သာ ရှိ၍ ဘုရားရှင်တို့ ပဉ္စဝဂ္ဂီမူခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသောကြောင့် ၎င်း, ပဉ္စသီလသည် စင်စစ် ဝိမုတ္တိ၏ အကြောင်း မဖြစ်၊ သရဏဂုံကား စင်စစ် ဝိမုတ္တိ၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့်၎င်း ပဉ္စသီလထက် သရဏ ဂမနက မဟာနိသံသ, မဟပ္ဖလ ဖြစ်ပါသည်။

[အကျဉ်းမှတ်ဘွယ်။ ။ပဉ္စသီလသည် သဗ္ဗကာလိက, အနေကန္တိကဝိမုတ္တာယတနဖြစ်၍ သရဏဂုံသည် ဇာဒ္ဓုပ္ပါဒဟေတုက, အနေန္တိကဝိမုတ္တာယတန ဖြစ်သောကြောင့် ပဉ္စသီလထက် သရဏဂမနက မဟာနိသံသ, မဟပ္ဖလ ဖြစ်ပါသည်။ (တိုတို မှတ်လိုသော် မှတ်နိုင်ရန်။)။သီ၊ ဋ္ဌ။၃၃၄။သီ၊ ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။၃၂၅။]

၉။ ။ဆန်းစစ်ပုံနှင့် ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည်

အ ၂	ပွကေန ၁၂၁	ပိမေဓာ ၁၂၂ ယ	ဝိ ၂	ပါ ၂	ဘတေန ၁၂၁	ဝိစက္ခ ၁၂၁ ဇ	ဏော ၂
သ ၁	မုဋ္ဌာပေ ၂၂၂	တိအာတ္တာ ၁၂၂ ယ	နံ ၂	အ ၁	ကုံအဂ္ဂိံ ၂၂၂	ဝသန္ဓ ၁၂၁ ဇ	မံ ၂

(၁) ၄-ပါဒတို့၌ အစအက္ခရာတလုံးနှောင် 'သ'ဂိုဏ်း, 'န' ဂိုဏ်း မရှိခြင်း၊ (၂)ဝိသမပါဒတို့၌ အစအက္ခရာ ၄-လုံးနှောင် 'ယ' ဂိုဏ်းရှိခြင်း၊ (၃)သမပါဒတို့၌ အစအက္ခရာ ၄-လုံးနှောင် 'ဇ' ဂိုဏ်း ရှိခြင်း၊ ဤလက္ခဏာ ၃-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသောကြောင့် 'ပထျာဝတ္တဂါထာ' ဖြစ်ပါသည်။

၄-ပါဒတို့၌ အက္ခရာ ဂ-လုံးစီ ရှိသောကြောင့် 'ဗာနုဋ္ဌုဘဆန်း' ဖြစ်ပါသည်။

၁၀။ ။ဘာဝဝါလာဂ်ာရ ထုတ်ပုံ

၁။ ။ကုန်သွယ်ရေး၌ လိမ္မာကျွမ်းကျင်သော ပညာရှိ၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ဝိရိယပြဓာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဥဿာဟဋ္ဌာယိဘာဝ, ဝီရရသ'မည်၏။

၂။ ။အနည်းငယ်သော အရင်းအနှီးဥစ္စာသည် 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။ကုန်သွယ်ရေး၌ လိမ္မာကျွမ်းကျင်ခြင်းသည် 'ဥဒ္ဒါပနဝိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။ဥစ္စာ, အခြံအရံတိုးပွားခြင်း, ယင်းတိုးပွားသောဥစ္စာ, အခြံအရံ၌ တည်ခြင်း, ထင်ရှားကျော်စောခြင်းသည် 'အနုဘာဝ'မည်၏။

['သမုဋ္ဌာပန'ဟူသည်။ ။'သမုဋ္ဌာပေတိ'၌ 'ဥစ္စာ, အခြံအရံကို တိုးပွားစေ၍ ယင်း၌ မိမိကိုယ်ကို) တည်စေခြင်း, မိမိကိုယ်ကို ထင်ရှား

ကျော်စောစေခြင်း (ဃမုဋ္ဌဘပန)'ဟူသည် ယင်း၌ တည်အောင်, ထင်ရှား ကျော်စောအောင် ပြုခြင်း, အားထုတ်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ သီ၊ ဋ္ဌီ။ သစ်၊ ၂။ ၃၀၅-ကြည့်။

ဘာဝစသည်၌ သိဘုယ်။ ။'ဘာဝေါ ဟိ နာမ သရီရံ၊ ဝိဘာဝေါ နာမ ကာရဏံ၊ အနုဘာဝေါ နာမ အာနိသံသဖလံ'နှင့် အညီ–

၁။ ။ပရမတ္ထ တရားတို့၏ ဖြစ်ခြင်းအထူးသည် 'ဘာဝ'မည်၏။

၂။ ။ယင်းဘာဝကို ဖြစ်စေတတ် သော့' အကြောင်းတရားများသည် 'ဝိဘာဝ' မည်၏။ ယင်းဝိဘာဝသည် (၁)'အာရမ္မဏဝိဘာဝ,(၂)'ဥဒ္ဒီပန ဝိဘာဝ'ဟု ၂-မျိုး ရှိ၏။ ထိုတွင် ဇနကအကြောင်းသည် 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။ ဥပတ္ထမ္ဘကအကြောင်းသည် 'ဥဒ္ဒီပနဝိဘာဝ'မည်၏။

၃။ ။ဘာဝကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အကျိုးတရားများသည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။ဘာဝထုတ်သော အခါ ရသပါ တဲ့ထုတ်ပါ။ ဤကား လိုရင်းမျှတည်း။ အကျယ်ကိုလိုမူ အလင်္ကာကျမ်းတို့၌ ရှုပါ။]

၁၃၁၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) ပေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော် ဝါကျများကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၁။ ။အထ ခေါ သမ္ဗဟုလာနံ ဘိက္ခူနံ ရတ္တိယာ ပစ္စူသသမယံ ပစ္စုဋ္ဌိတာနံ မဏ္ဍလမာဠေ သန္နိသိန္နာနံ သန္နိပတိတာနံ အယံ သံခိယဓမ္မော ဥဒပါဒိ။

၂။ ။အဘိရူပါ ဝတ ဘော ဒေဝါသိနာ ရတ္တိ၊ ဒဿနီယာ ဝတ ဘော ဒေဝါသိနာ ရတ္တိ၊ ပါသာဒိကာ ဝတ ဘော ဒေဝါသိနာ ရတ္တိ၊ လက္ခညာ ဝတ ဘော ဒေဝါသိနာ ရတ္တိ။

၃။ ။အတ္ထိ နေဝ ဟိမဝန္တံ ပဿေ ပေါက္ခရဏိယာ တီရေ မဟာသာ ကသင်္ကာ၊ တင်္ထတရဟိ ကုမာရာ သမ္မုန်္ဇိ။

၄။ ။ဧတန ဧခါ ပန သမဒယန နာနာဝေဝရဇ္ဇကာနံ ဗြာဟ္မဏာနံ ပဉ္ဆမတ္တာနိ ဗြာဟ္မဏသတာနိစမ္မာယံ ပဒ္ဓိဝသန္တီ ဧကနိဒေဝ ကရဏီယေန။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာ ဝါကျများကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၅။ ။တမေနံ အညတရာ ဒေဝတာ 'ဘဒ္ဓေ အာနန္ဒ တုမှ ဧဝံ ပရိဒေဝမာနာ ကထံ အညေ အဿာသေဿထာ'တိ သံဝေဇေသိ။

၆။ ။အဒိန္နာဒါနံ ပဟာယာတိတ္ထေ အဒိန္နသ အာဒါနံ အဒိန္နာဒါနံ၊ ပရဿဟရဏံ ထေယျံ။ စောရိကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၇။ ။သဗ္ဗေ ဇီဝါတိ သာလိယဝေါဟာရမာဒယော သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဘေသု ဟိ သော ဝိရူဟနဘာဝေန ဇီဝသညီ။

၈။ ။ဟိံသနန ဗြဟ္မစရိယေန၊ ခတ္တိယေ ဥပပဇ္ဇတိ။
မဇ္ဈိမေန စ ဒေဝတ္တံ၊ ဥတ္တမေန ဝိသုဇ္ဈတိ။

၉။ ။ဗြဟ္မဒေယျန္တိ သေဋ္ဌဒေယျံ။ ယထာ ဒိန္နံ နု ပုန ဂဟေတဗ္ဗံ ဟောတိ နိဿဋ္ဌပရိစ္စတ္တံ၊ ဧဝံ ဒိန္နန္တိ အတ္ထော။

၁၀။ ။ကလျာဏဝါစောတိအာဒီသု ကလျာဏာ သုန္ဒရာ ပရိမဏ္ဍလ ပဒဗျဉ္ဇနာ ဝါစာ အဿာတိ ကလျာဏဝါစော။

၁၃၁၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှာ် (၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၂။ပါ၊ သျှ၊ ဂ။ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၁၆။]

၂။ ။[ပါ။ ၄၄။ ပါ၊ သျှ၊ ၁၀ဂ။ပါ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁၃၅။]

၃။ ။[ပါ။ ဂ၃။ ပါ၊ သျှ။ ၂၁၀။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၁၀။]

၄။ ။[ပါ၊ ၁၀၅။ပါ၊ သျှ။ ၂၆၁။ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၂၃။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ဂ၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁၊ ၃၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၅။]

၆။ ။[ဋ္ဌ၊ ၃၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၃၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၀၅။]

၇။ ။[ဌ။ ၁၄၆။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၇၂။ ဌ။ သျှ။ သစ်၊ ၂။ ၈၀။]

၈။ ။[ဌ။ ၁၆၁။ ဌ၊ သျှ၊ ၅။ ၁၁၀။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၃၂။]

၉။ ။[ဌ။ ၂၀၉။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၇၀။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၃၆။]

၁၀။ ။[ဌ။ ၂၅၁။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၆၁။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂၊ ၄၃၅။]

၁၃၁၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ အဗ္ဘုတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ပစ္စာဇာတော်တို့ ပတိဇာတော်၊ ဣတို့ ပရိသည်းကွတိတို့ ဇဝံ ပစ္စဝေက္ခတို့။

(ခ) သမ္မာခေါ ဃရာဝါသော်တို့ သစေပိ သင်္ဃဟတ္ထွေ ဃရေ ယောဇနသတန္တရေပိ ဝါ ဒေ့ ဇာယမ္ပတိကာ ဝသန္တိ၊ တထာပိ နေသံ သကိဉ္စနသပလိဗောဓဋ္ဌေန ဃရာဝါသော သမ္မာခေါယေဝ။

၁။ ။အထက်ပါ (ခ) မှတ်ဝါကျကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ လိုရင်းပခေန ကောက်၍ 'ဃရာဝါသော' ကတ္တားပုဒ်ကိုသာ ပညတ်နည်း စောဒနာ ထုတ်ခဲ့ပါ။ (အဓိပ္ပာယ်ပြန်ရန် မလို။)

၃။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ 'သစေပိ'ထား၍ခြင်း အကြောင်းနှင့် စောဒကာစဘာဂ၊ စောဒနာ, ပရိဟာရဘာဂ၊ ပရိဟာရဝါကျတို့ကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။(ခ)ဝါကျပါ 'ဃရာဝါသော'ပုဒ်ကို အစိတ်,အပေါင်း ဝိဂ္ဂဟပြု၍ အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ၌ ဝစနဆက္က ခွဲပေးပြပါ။

၅။ ။'ဣတိ နိဟတမာနတ္တာစ ဉဿန္ဒတ္တာစ ပဌမံ ဂဟပတိ' နိဒ္ဒိသတိ' ပါဌ်၌ 'ဉဿန္ဒတ္တာ'ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကို ခံပြီးလျှင် ဘာဝသမ္ဗန်ပုဒ်၏ ဖြစ်ထိုက်သော ပစ္စယတ္ထကို ညွှန်ခဲ့ပါ။

၆။ ။(က)မှတ်ရှိ ဝါကျတို့၌ အဋ္ဌကထာဘောဂကို ဖော်ပြ၍ သံဝဏ္ဏနာဆက်ကွက်တွင် ဖြစ်သင့်သော သံဝဏ္ဏနာသို့ သွင်းပြခဲ့ပါ။

၇။ 'ပလိဗောဓ'ပုဒ်၏ နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံကို ဖော်ပြခဲ့ပါ။

၈။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျလာ စကားရပ်ဖြင့် ဆောင်၍ သိအပ်သော နေယျတ္ထ အခိုပ္ပာယ်ကို ဖော်ပြပါ။

၉။ ။အောက်ပါ ဂါထာကို ဆန်းစစ်၍ ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည် ပေးခဲ့ပါ။

အာဒိမ့် သီလံ ဒဿယျ၊ မဇ္ဈေ မဂ္ဂံ ဝိဘာဝယေ။
ပရိယောသာနေ ဝ နိဗ္ဗာနံ၊ သော ကထိကသဏ္ဌိတိ။

၁၀။ ။အထက်ပါ ဂါထာ၌ ဖြစ်သင့်သော ဘာဝ, ဝိဘာဂ, အနုဘာဝတို့ကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၁၆-ခုနှစ် စမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အပုတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၆၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၁၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၃၅။]

၂။ ။ပညတ်နည်း (ဒေါသရောပန) စောဒနာထုတ်

(ခ) မှတ်ဝါကျပါဋ္ဌအပေါင်းတို့တွင် လိုရင်းပါဋ္ဌကား 'သမ္မာခောယေဝ' ဟူသည်တည်း။

အဓိပ္ပာယ်ကား။ ။ကျင်းမြောင်းသည်သာ-ဟူလိုသော်။

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် 'သမ္မာခောယေဝ'ဟူသော ပါဋ္ဌဖြင့် 'ကျင်းမြောင်းသည်သာ'ဟု ဆိုတော်မူ၏ (ဋ္ဌပနာ)။ အဘယ်နေရာသည် ကျင်းမြောင်းပါသနည်း၊ (တနည်း) ကျင်းမြောင်းသော နေရာသည် အဘယ်ပါနည်း(စောဒနာ)။ ကျင်းမြောင်းသည်ကိုသာပြ၍ ကျင်းမြောင်းသော နေရာကို မပြသည်ရှိသော် ဆရာ၌ စကားမပြန့်နှံ့သော အကျပိတဒေါသ ရောက်ရာ၏(ဒေါသ)။ ဤသို့စောဒနာဘူပ်ဂျိုး၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာထရာဉ်သည် 'ဣရာဝါသော' ဟူသော ကတ္တားပုဒ်ကို မိန့်။

မှတ်ချက်။ ။'ဃရာဝါသောကို အိမ်ဟူသော နေရာသည်'ဟု ပေးသော နိဿယသစ်ကို ငဲ့ထွက်သည်။

['စောဒနာထွက်'ဟု သာမည မေးဖွာ၌။ ။ဤမေးခွန်းသည် 'သာဂောဂစောဒနာ, ဒေါသာရောပနစောဒနာ'ဟု စောဒနာ ၂ မျိုးယူသော ဝါဒသို့ မသိုက်ဘဲ၊ 'ဒေါသ မပါလျှင် ပုစ္ဆာ, ဒေါသ ပါလျှင် စောဒနာ'ဟု စောဒနာ တမျိုးတည်း ယူသော ဝါဒသို့ လိုက်၍ မေးသော မေးခွန်း ဖြစ်သည်။ 'စောဒနာထွက်'ဟု သာမညမေးသော မေးခွန်းတိုင်း၌ နည်းတူသိပါ၊ အမှန်မှာ-မေးခွန်း သဘျာမှု နည်းခြင်းသာ၊ နာနာစရိယ နာနာဝါဒ များပြားလှ၍ ဒေါသပါစေလိုလျှင် 'ပညတ်နည်း ဒေါသာရောပန စောဒနာထွက်ခဲ့ပါ'ဟု ဝိသေသ မ, မေးရမည်။

ပုစ္ဆာနာကာရ,(သို့မဟုတ်)စောဒနာကာရ ၂-မျိုး။ ။'ကတမံ၊အာဘယ် စိဘ်သည်။ ကာမာဝစရံ၊၊ ကာမာဝစရမည်သနည်း။ (တနည်းကား) ကာမာဝစရံ၊ ကာမာဝစရစိတ်သည်။ ကတမံ၊ အာဘယ်နည်း'ဟု ပေးသော ဗာဟကထာ သဒ္ဒဂိဟ်နိဿယကို ထောက်၍ စောဒနာ၌ ၂-နည်း ဆိုသည်။ အရာရာမှာ နည်းတူ။ ပုစ္ဆာနှင့် စောဒနာ 'အံတူတူ'ဟု ရေးခဲ့ပြီး။]

၃။ ။'သစေပိ' သဒ္ဒါ ထားရခြင်း အကြောင်း။ ။သံဝဏ္ဏတပ္ပ ဖြစ်သော 'သမ္မာဓေ'ဟူသော သဒ္ဒါကို မနှစ်သက်သောကြောင့် 'သစေပိ'သဒ္ဒါ ထားရပါသည်။

စောဒကာဘောဂါဒိစထုက္က

၁။ ။နနု သဋ္ဌိဟတ္ထေ ဃရေ ယောဇနသတန္တရေပိ ဝါ ဒဋ္ဌဘယမ္မတိကာ ဝသန္တီ (စောဒကာဘောဂ)။

၂။ ။အာဆ ကသ္မာ ဃရာဝါသော သမ္မာဓေယော ဟောတိ။ (စောဒနာ)။

၃။ ။နနု နေသံ သကိဉ္စနပလိဗောဓဋ္ဌော အတ္ထိ(ပရိဟာရာဘောဂ။)

၄။ ။တသ္မာ ဃရာဝါသော သမ္မာဓေယော ဟောတိ(ပရိဟာရ)။

၄၊ ။အဝိဘ်ဝိဂ္ဂဟ၊ ။ဃရတိ ကိလေသမေတ္ထာတိ ဃရံ။ ဂယှတီတိ ဝါ ဃရံ (ဓာန် ဌိ။ ၂၀၆။)။ အာဝသန္တီ ဧတ္ထာတိ အာဝါသော။

အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ။ ။ဃရသခ်ါတော အာဝါသော ဃရာဝါသော။ (သျှ၊ သစ်၊ အလို။)

ဝစနဆက်က

၁။ ။'ဃရာဝါသော'ဟူသော နိပ္ပဒန္နသည် '**ဝစန**' မည်၏။

၂။ ။'ဃရသခ်ါတော အာဝါသော' ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် '**ဝစနတ္ထ**' မည်၏။

၃။ ။အိမ်၏နေရာနှင့် ဝိသေသန, ဝိသေသျအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သကတ်သည် '**ဝစနဟေတု**' မည်၏။

၄။ ။**ဝစနဟေတုဇောတက** မရ။

၅။ ။အိမ်ဟုဆိုအပ်သော နေရာသည် '**ဝစနီယ**' မည်၏။

၆။ ။'ဂဟာဝါသော' စသော ပရိယဲယဉ်**သ**ဒ္ဒါမျှားသည် '**ဝစနီယတ္ထ**' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။'သျှ'အလို ('ဃရ'၌ တူ) 'အာဝသနံ အာဝါသော။ ဃရေ အာဝါသော ဃရာဝါသော'ဟု ပြုရပါမည်။

၅။ ။**ဟိတ်၏သမ္ဗန်**။ ။'ဉဿန္နတ္တာ'ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကား '**ဂဟပတိဿ**' ဖြစ်ပါသည်။

ပစ္စယတ္ထ။ ။ဘာဝသမ္ဗန်ပုဒ်၏ (၌) ဖြစ်ဆိုက်သော ပစ္စယတ္ထကား '**ကတ္ဘတ္ထ**' ဖြစ်ပါသည်။

[ဟိတ်၏ သမ္ဗန် ခံရာ၌ သတိထားဘုယ်။ ။ဤ၌ ဟိတ်စပ်ရာ '**နိဒ္ဒိသတိ**' ကြိယာ၏ အဝုတ္တကံကို သမ္ဗန်ခံထားသည်ကို တွေ့ရပေမည်။ ဤသည်ပင် 'ယောဘုယျသော'ဟု ဆိုခဲ့သော စကား၏ သာဓက ဖြစ်သည်။ မှန်, မမှန် သိနိုင်ရန် ခံထားသော သမ္ဗန်ပုဒ်နှင့် ဘာဝယောဂပုဒ်တို့ အရ တူ, မတူ စိစစ်ကြည့်ပါ။ အရတူက မှန်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ဘာဝယောဂပုဒ်သည် ကိတ်ပုဒ်ဖြစ်အံ့ ပစ္စယတ္ထကား ကံ, **ကတ္တား တပါး ပါး**သော။ ။လောသမ္ဗန်ကို ကတ္တားအနက်ပေးမှ ဘာဝယောဂပုဒ်ကို ကတ္တု သာဓနဝိဂ္ဂဟ ပြုပါ။ ကံအနက်ပေးမှ ကမ္မသာဓနဝိဂ္ဂဟ ပြုပါ။ (နိယံ အဓိပ္ပာယ်)

ကျက်ဘွယ်။ ။လာသည့်သမ္မန်၊ ကတ္တားပြန်က၊ ဘာဝရှေးပုဒ်၊ ဘာဝယုဉ်မှာ၊ ကတ္တုသာ၊ ကံမှာ ကမ္မသာဓနုပြုမြဲ။ (ဘုရားကြီးနိဒါန်း။ ၉။)

ရှေ့ပုဒ်ကတ္တားး၊ ပြန်ခဲ့ငြားက၊ ဘာဝသမ္မန်၊ ကတ္တုကြံကြ၊ ကံပြန်က၊ ကမ္မသာဓနပေ။ (ရွှေရေးဆောင်နိဒါန်း။ ၄၈၃။)

ဤနိဒါန်းများကို ထောက်၍ ဘာဝယောဂပုဒ်သည် ကိတ်ပုဒ်ဖြစ်အံ့ ပစ္စယတ္ထသည် ကတ္တုသာဓန (ကတ္တား) အနက်, ကမ္မသာဓန (ကံ) အနက်တို့တွင် တပါးပါးသာ။ ယင်းဘာဝယောဂပုဒ်၌ စပ်ခိုက် လာသမ္မန်ကို ကတ္တားအနက်, ကံအနက်တို့တွင် တနက်နက်သာ ပေးနိုင်သောကြောင့် တည်း။

ဘာဝယောဂပုဒ်သည်သမာသ်ပုဒ်, တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဖြစ်အံ့ ပစ္စယတ္ထကား ကတ္တားသာ။ ။ဘာဝယောဂပုဒ်သည် သမာသ်ပုဒ်, တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဖြစ်အံ့ ပစ္စယတ္ထကား ကတ္တုသာဓန (ကတ္တား)အနက်သာ။ယင်းဘာဝယောဂပုဒ်၌ စပ်ခိုက် လာသမ္မန်ကို ကတ္တားအနက်သာ ပေးနိုင်သောကြောင့်တည်း။

သမာသ်ပုဒ်, တဒ္ဓိတ်ပုဒ်တို့၌ 'ကတ္တားအနက်' ဟူသည်။ ။ဘာဝယောဂပုဒ်သည် သမာသ်ပုဒ်ဖြစ်အံ့ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်, တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဖြစ်အံ့ အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟ ပြုအပ်၏၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုဒ်, အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ်ပုဒ်တို့သည် သဘောအားဖြင့် ကတ္တုသာဓနပုဒ်နှင့် တူသောကြောင့်တည်း။ သို့ဖြစ်၍ ဘာဝယောဂပုဒ်သည် သမာသ်ပုဒ်ဖြစ်အံ့ အညပုဒ်အနက်, တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဖြစ်အံ့ အာဿတ္ထိအနက်ကို ဟောသည်။ သို့သော်လည်း ယင်းအနက်တို့သည်ပင် သဘောအားဖြင့် ကတ္တုသာဓနအနက်နှင့် တူသောကြောင့် သဒိသူပစာအားဖြင့် ကတ္တုသာဓန(ကတ္တား)အနက်ဟု မှတ်ပါ။(အညပုဒ်အနက်, အာဿတ္ထိအနက်ဟု မပြောနှင့်။)

'ကတ္တုသာဓနပုဒ်, ကတ္တုသာဓနအနက်' ဟူရာ၌- ကာရက ကဲ့သို့ သာဓန၌လည်း သတ္တိ, ဒဗ္ဗ, သဒ္ဒသာဓနအားဖြင့် ၃-မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် ကြိုယာကို ပြီးစေဘက်သော သတ္တိသည် မုချအားဖြင့် သာဓန, ထိုသတ္တိ၏ တည်ရာဖြစ်သော ဒြပ်သည် ဌာန။။ပစာအားဖြင့် သာဓန, ထိုဒြပ်ကို ဟောသော သဒ္ဒါသည် ဒြပ်အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရကူပစာအားဖြင့် သာဓနမည်၏။ ဤစကားအရ 'သာဓန' ဟူသည် သဒ္ဒါ, အနက် ၂-မျိုး

လုံး၏ အမည် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် 'ကတ္တုသာဓနပုဒ်, ကတ္တုသာဓန အာနက်'ဟူရာ၌ တွေဝေမှု မဖြစ်သင့်။

'သဘောအားဖြင့် တူ'ဟူဆို၍—ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာပုဒ်သည် ဟောအပ်သော အညပုဒ်အနက် (ဝါကျ အညပဒေဟေတ္ထ၊ ယော အတ္ထော ပရိဒီပိတော။ ဝုတ္တော တေန သမာသေန၊ တသ္မာ တဒဘ္ဘဒီပနာ။ ဝါစကောပဒေသ။ ၃၀။ ဧတ္ထ စ အာဂတသဒ္ဒါ, သမဏာသဒ္ဒါ စ အတ္ထာနော အတ္ထေ အင်္ဂတ္ဝာဒုတိယာဝိဘာဂါတ္ထဘူတေ သံသရာမသခ်ါတေ အညပဒတ္ထေ ဝတ္တန္တိ။ ရူပသိဒ္ဓိ။ ၃၅၂။), အာဿတ္ထိတဒ္ဓိတ်ပုဒ်သည် ဟောအပ်သော အာဿတ္ထိအနက်တို့သည် ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သောကြောင့် သဘောအားဖြင့် ကတ္တုသာဓနနှင့် တူကြသည်။ ယင်းသို့ အနက်သဘောတူသဖြင့် ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်, အာဿတ္ထိတဒ္ဓိတ်ပုဒ်(သဒ္ဒါ) တို့လည်း အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရကူပစာအားဖြင့် ကတ္တုသာဓနပုဒ်နှင့် သဘောတူကြသည်ဟုပင် ဆိုရတော့သည်။ ထို့ကြောင့် ရှေရေးဆောင်ဆရာတော်က 'ဗဟုဗ္ဗီဟိ၊ အာဿတ္ထိ၊ တူဘိုကတ္တုနေ (၄၀၄)'ဟု မိန့်သည်။

ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၌ 'ပစ္စယ'သည်။ ။ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၌ 'ပစ္စယ'ဟူ သမာသ်ပုဒ်ပင်တည်း။ (အချို့သော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်များ၌ 'က' စသော ပစ္စည်းရှိသော်လည်း အနက်သိုးခြားမရှိ ရူပသိဒ္ဓိမတ္တ ပဒသိလိဋ္ဌ မတ္တဖြစ်၍ ဤ၌ အရာမဝင်။) ယင်းသည် ပစ္စည်း မဟုတ်။ သို့သော် သမာပုဒ်သည် ဟောအပ်သော အညပုဒ်အနက်သည် သဒိသူပစာအားဖြင့် ကတ္တုသာဓနအနက် (ပစ္စယတ္ထ)မည်သဖြင့် အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ သမာသ်ပုဒ်လည်း ကာရကူပစာအားဖြင့် ပစ္စယအမည်ရတော့သည်သာ။]

၆။ ။(က) **မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ**

'ပတိဇာတော'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ပစ္စာဇာတော'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'ပတိ+အာဇာတော'ဟု ပုဒ်ဖြတ်ရမည်၏ အဖြစ်ကို အင်္ဂကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သံဝဏ္ဏနာဆက်ကွင် ပဒသံဝဏ္ဏနာ။ 'ပစ္စ' သဒ္ဒါ၏ 'ပတိ'ဥပသာရပုဒ်၏ ကာဒိယ၏ အဖြစ်ကိုလည်း အင်္ဂကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သံဝဏ္ဏနာဆက်ကွင် ပဒသံဝဏ္ဏနာ။ 'အာ'ဥပသာရပုဒ်၏ ပဒပူရကဘာ၏ အဖြစ်ကိုလည်း အင်္ဂကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သံဝဏ္ဏနာဆက်ကွင် ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'စေံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဣတိ' နိပါတ်ပုဒ်၏ နိဒဿနအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သံဝဏ္ဏနာဆက်ကတွင် ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ 'ပဋိ' ရှေး, 'သံ' ရှေးရှိသော 'စိက္ခ' ဓာတ်၏ ပစ္စေက္ခဏအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သံဝဏ္ဏနာဆက်ကတွင် ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။'ပလိဗောဓ'ပုဒ်၏ နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ

'ပလိဗောဓ'ကား 'ပရိ' ဗုဗ္ဗ 'ဗုဓိ' ဓာတ် 'ဏ' ပစ္စည်း'၊ 'ဉ'ကို 'ဩ' ဝုဒ္ဓိပြု၍ 'ပရိဗောဓ'ဟု ဆိုလိုလျက် 'ရ' ကို 'လ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းဖြင့် 'ပလိဗောဓ'ဟု ပြီးပါသည်။ [ရူပသိဒ္ဓိ။ ၄၂။ သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာ။ ၃၁၉။]

၈။ ။နေယျတ္ထအဓိပ္ပါယ်

မယားတယောက်သာ ရှိသော လင်၏ အိမ်ဟူသော နေရာသည်သာ ကျဉ်းမြောင်းသည် မဟုတ်, တယောက်မက များစွာသော မယားတို့ ရှိသော လင်၏ အိမ်ဟူသော နေရာသည်လည်း ကျဉ်းမြောင်းသည်သာ။ ဤကား (ခ) မှတ်ဝါကျလာ စကားရပ်ဖြင့် ဆောင်၍ သိအပ်သော နေယျတ္ထအဓိပ္ပါယ် ဖြစ်ပါသည်။

၉။ ။ဆန်းစစ်ပုံနှင့် ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည်

အာ ၂	ဒိမှိသိ ၂၁၂	လံဒသော ၂၂၂ မ	ယျ ၂	မ ၂	ဧဠမဂ္ဂံ ၂၂၂	ဝိဘာဝ ၁၂၁ ဧ	ဧယ ၂
ပရိ ၂	ယေသေနေ ၂၂၂	ဝနိဗ္ဗာ ၁၂၂ ယ	နံ ၂	ဧ ၂	သာကထိ ၂၁၁	ကသဏ္ဍိ ၁၂၁ ဧ	တိ ၁

(၁) ၄-ပါဒတို့၌ အစအက္ခရာ တလုံးနောင် 'သ' ဂိုဏ်း, 'န' ဂိုဏ်း မရှိခြင်း။ (၂)သမပါဒတို့၌ အစအက္ခရာ ၄-လုံးနောင် 'ဇ' ဂိုဏ်းရှိခြင်း။ (၃)ဝိသမုပဒူမပါဒ၌အစအက္ခရာ ၄-လုံးနောင်'မ'ဂိုဏ်းရှိခြင်း။(၄)ဝိသမ တတိယပါဒ၌ အစအက္ခရာ ၄-လုံးနောင် 'ယ'ဂိုဏ်း ရှိခြင်း။ ဤလက္ခဏာ ၄-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသောကြောင့် 'ပဒုမမကာရဝိပုလာဂါထာ'ဖြစ်ပါသည်။

၄-ပါဒတို့၌ အက္ခရာ ဂ-လုံးစီ ရှိသောကြောင့် 'အနုဋ္ဌုဘဆန်း' ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဂ-လုံးဘဲ ဖြစ်စေရန် 'ပရိ' ၌ လဟု ၂-လုံးကိုပေါင်း၍ ဂရုတလုံးတည်း ယူသည်။

၁၀။ ။ဘဲဝဝါလက်ဝရ ထုတ်ပုံ

၁။ ။ဓမ္မကထိကပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တိဝန်၌ ဖြစ်သော ဒေသနာဉာဏ်ပြဓာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဓမ္မရတိဌာယိဘာဝ, ဓမ္မသိဂ်ါရရသ' မည်၏။

၂။ ။သီလ, မဂ်, နိဗ္ဗာန်သည် 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။သီလ,မဂ်,နိဗ္ဗာန်၏ ဂုဏ်သည် 'ဥဒ္ဒိပနဝိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။အစ၌ ဟောအပ်သော သီလကထာ, အလယ်၌ ဟောအပ်သော မဂ္ဂကထာ,အဆုံး၌ ဟောအပ်သော နိဗ္ဗာနကထာသည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။'ဥဿာဟဌာယိဘာဝ, ဝီရရသ' လည်း ထုတ်ကြသည်။

၁၃၁၇-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်, အဋ္ဌကထာ ဝါကျများကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁။ ။ယံ် အာဂမ္မ ယံ အာရဗ္ဘ ဧကေ သမဏဗြဟ္မဏာ သဿတဝါဒါ သဿတံ အတ္တာနဉ္စ လောကဉ္စ ပညပေန္တိ။

၂။ ။ဧဝမေဝ ခေါ ဓမ္မ ဘဂ္ဂေါ ပုရတ္ထော ကဿပေါ သန္ဓိဋ္ဌကံ သာမညဖလံ ပုဋ္ဌော သမာနော အကိရိယံ ဗျာကာသိ။

၃။ ။ပဏ္ဍိတော ဝိယတ္တော မေဓာဝီ ပဋိဗလော အတီတာနာဂတ ပစ္စုပ္ပန္နေ အတ္ထေ စိန္တေတုံ။

၄။ ။သော အပရေန သမယေန တမ္ပာ ဒါသဗျာ မုစ္စိယျ အတ္တာ ဓိနော အပရာဓိနော ဘုဇိဿော ယေနကာမံဂမော။

၅။ ။အန္ဓဿ ပဗ္ဗတာဇော်ဟကံ ဝိယ နိစ္စံ နု ဟောတီတိ အစ္ဆရိယံ။ အဘူတပုဗ္ဗံ ဘူတန္တိ အဘ္ဘုတံ။ ဥဘယမ်ပေတံ ဝိမ္ဟယဒဿဝါဓိဝစနံ။

၆။ ။နု စဿ ကောစိ ဓမ္မော အာရမ္မဏံ နာမ နု ဓောတိ။ယထာဟ 'အတီတံ သဗ္ဗံ ဇာနာတီတိ သဗ္ဗညုတညာဏံ၊ တတ္ထ အာဝရဏံ နတ္ထီတိ အနာဝရဏဉာဏ'န္တိ အာဒိ။

၇။ ။အဇီတဝါဒေ နတ္ထိ ဒိဋ္ဌိ ဒိန္နဖလာဘာဝံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ယိဋ္ဌံ ဝုစ္စတိ မဟာယဇ္ဉော။ ဟုတန္တိ ပါဟုနကသက္ကာရော အဓိပ္ပေတော။

၈။ ။တိစိဝရဋ္ဌ ပတ္တော စ၊ ဝါသိ သူစိ စ ဗန္ဓနံ။
ပရိဿာဝနေန အဋ္ဌတော၊ ယုတ္တယောဂဿ ဘိက္ခုနော။

၉။ ။သစေ ဣမိနာ ပိတာ ဃာတိတော နာဘဝိဿ။ ဣဒါနိ ဣဓေဝ ဝါသနေ နိသိန္နော သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပတ္တော အာဘဝိဿ။ပါပမိတ္တသံသဂ္ဂေန ပနဿ အန္တရာယော ဇာတော။

၁၀။ ဒါနံ ဒေန္တေန နာမ ဧကေန ပဏ္ဍိတေန သဒ္ဓိံ မန္တေတ္ဝာ ဒါတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ အနာမန္တေတ္ဝာ ကတကမ္မဋ္ဌိ ပစ္ဆာနုတာပံ ကရောတိ။

၁၃၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အဟုဘ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၃။ ပါ၊ သျှ။ ၅၅။ ပါ၊ သျှ။ သစ်။ ဂ၇။]

၂။ ။[ပါ။ ၄၉။ ပါ၊ သျှ။ ၁၆။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂၀၀။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၃၀။ ပါ၊ သျှ။ ၂၉၂။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၄၃၀။]

၄။ ။[ပါ၊ ၆၉။ ပါ၊ သျှ၊ ၁၆၁။ ပါ၊ ၁ျှ၊ သစ်။ ၂၆၂။
ပုဗ္ဗဝနံပါတ် ၃-နှင့် ၄, ပြန်နေသည်။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၄၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၅၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၀၁။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၉၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁၊ ၃၀၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၆၁။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၄၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၈၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၈၈။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၀၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၇၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀၉။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၂၁၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၅၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၀၆။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၆၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၉၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၆၈။]

၁၃၁၇-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) တယိဒံ မတာသိဝတ္ထုရေန ဝုတ္တံ အာသဗျာဟရုံ မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တေ အဓိပ္ပေတံ။

(ခ) ဣမသ္မိံ ပန သမညဖလေ သဗ္ဗမိ စတုဗ္ဗိဓံ သမ္ပဇညံ လဗ္ဘတိ။

(ဂ) တသ္မာ ဝုတ္တနယေနေဝ စတ္ထေ စတုန္နံ သမ္ပဇညာနံ ဝသေန သမ္ဘာနကာရိတာ ဒေဝဒိတ္ထေရဿ။

၁။ ။အထက်ပါဝါကျတို့ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(က) မှတ်ပြုဝါကျ၌ လိုရင်းကောက်၍ 'တယိဒံ'ပုဒ်ကို သာသဒ္ဒါနည်အားဖြင့် အဘိယာစက ထုတ်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(ခ) မှတ်ပြုပါဠိကျ၌ အရှုပ်တွဲ 'ပန' သဒ္ဒါ ထားရခြင်း၏ အကြောင်းကို ပြပြီးလျှင် ခစာဒကာဒေဘာဂ, စောဒနာ, ပရိဟာရုဒေဘာဂ, ပရိယာဂရ စတုက္က ထုတ်ခဲ့ပါ။

၄။ ။'အဓိပ္ပေတံ' ကို ဝိဂ္ဂိဟ်ဆို၍ ဝစနဆက္က ခွဲပြပါ။

၅။ ။'အာသဗျာဟရုံ' ကို ဟေတုမန္တဝိဿဇ္ဇနကြုံ၍ ယင်းဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကို ခံပြီးလျှင် ၎င်းသမ္ဗန်ပုဒ်ကို ဖြစ်သင့်သော အနက်အားလျော်စွာ စာစပ်ခဲ့ပါ။

၆။ ။'သန္တုဋ္ဌေဘတိ ဣတရီတရပစ္စယသန္တိဿေန သမန္နာဂတော' ဥ္ဒ် အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂကို ပြ၍ ၎င်းသံဝဏ္ဏနာကို သမ္ဗန္ဓဆက်၍ သွင်းပြပါ။

၇။ ။'သန္တုဋ္ဌေဘ' ပုဒ်၏ နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံကို ဖေါ်ပြပါ။

၈။ ။ဤသာမညဖလသုတ်၌သမ္ပဇဉ္ဉ-ပါးလုံးရခြင်း၏အကြောင်းကို ရေးခဲ့ပါ။

၉။ ။အောက်ပါ ဂါထာကို ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည် မှည့်ခဲ့ပါ။

စာတုဒ္ဒိသော အပ္ပဋိဃဲဝ စ ဟောတိ၊
သန္တုဿမာနော ဣတရီတရေန။
ပရိဿယာနံ သဟိတာ အဆမ္ဘီ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ။

၁၀။ ။'သန္တုဿမာနော' ဥ္ဒ် အန္တိဏ္ဍကို ယူ၍ ဘာဝ,ဝိဘာဝ, အနုဘာဝကိုထုတ်ခဲ့ပါ။

၁၃၁၇-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ, ဓာဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၈၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၆၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀၁။]

၂။ ။သဒ္ဒါနည်း အဘိယာဓကထုက်

(က) မှတ်ပြဝါကျ ပါဠိအပေါင်းတို့တွင် လိုရင်းပါဠိကား 'အဓိပ္ပေတံ' ဟူသည်တည်း။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။အလိုရှိအပ်၏-ဟူလိုသော်။

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် 'အဓိပ္ပေတံ' ဟူသော ပါဠိဖြင့် ကမ္မံကို ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းကမ္မံ၏ ကမ္မကိုလည်း ပြတော်မူပါဦး၊လော' ဟု အဘိယာစကပုဂ္ဂိုလ်တို့ လျှောက်ထား၊တောင်းပန်ဘွယ် ရှိ၍ ထိုကမ္မံ၏ ကမ္မကို ပြတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'တယိဒံ' ဟူသော ပါဠိကို မိန့်။ (သမ္ဗန္ဓစိန္တာဂဏ္ဌိသစ် မှီး၍သည်။)

[**အဘိယာစကထွက်၌ ထူးခြားချက်။ ။အဘိယာစကထွက်၌ အဓိပ္ပါယ် ပြန်ရန် မလို။**]

၃။ ။**'ပန'** သဒ္ဒါ ထားရခြင်း အကြောင်း

သံဝဏ္ဏနာပြု 'စတုန္နံသမ္ပဇညာနံ' ဟူသော အနက်ကို မနှစ်သက်သော ကြောင့် 'ပန' သဒ္ဒါ ထားရပါသည်။

စောဒကာ ဘောဂါဒိစတုက္က

၁။ ။**နနု တယိဒံ မဟာသိဝတ္ထေရန ဝုတ္တံ အသမ္မောဟဓုရံ မဟာ သတိပဋ္ဌာနသုတ္တေ အဓိပ္ပေတံ (စောဒကာဘောဂ)**။

၂။ ။**အထ ကသ္မာ ဝုတ္တနယေနေဝ စတ္ထေ စတုန္နံ သမ္ပဇညာနံ ဝသေန သမ္ပဇာနကာရိတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ (စောဒနာ)**။

၃။ ။**နနု ဣမသ္မိံ သာမညဖလေ သဗ္ဗမိဒံ စတုပ္ပဓံ သမ္ပဇညံ လဗ္ဘတိ (ပရိဟာရဘောဂ)**။

၄။ ။**တသ္မာ ဝုတ္ထနယေနေဝ စေတ္ထ စတုန္နံ သမ္ပဇညာနံ ဝသေန သမ္ပဇာနကာရိတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ (ပရိဟာရ)**။

၄။ ။**ဝိဂ္ဂဟ**။ ။**အဓိပ္ပဳယတေ ဣစ္ဆဳယတေတိ အဓိပ္ပေတံ**။

ဝစနဆက္က

၁။ ။'**အဓိပ္ပေတံ**' ဟူသော နိပ္ပန္နသည် '**ဝစန**' **မည်၏**။

၂။ ။'**အဓိပ္ပဳယတေ ဣစ္ဆဳယတေ**' ဟူသော ဝိဂြိုဟ် ဝါကျသည် '**ဝဒနတ္ထ**' **မည်၏**။

၃။ ။**အလိင်္ဂဒိခြင်း** ကြိယာသကတ်သည် '**ဝစနဟေတု**' **မည်၏**။

၄။ ။'**ဣတိ**'**သဒ္ဒါသည်** '**ဝစနဟေတုဇောတက**' **မည်၏**။

၅။ ။**မဟာသိဝထေရ်သည်** ဆိုအပ်သော '**အသမ္မောဟ**' ဟုဆိုအပ် သော **အကြီးအမှူး** ဥုးစီးခေါင်းဆောင်ရှိသော စကားဖြစ်သည်'**ဝစနီယ**' **မည်၏**၊

၆။ ။'**ဣဆ္ဆိတံ**' စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည်'**ဝစနီယတ္ထ**'**မည်၏**။

၅။ ဟေတုမန္တဝိသေသန။ ။'အသမွောဟခုရံ' ကို 'အသမွော ဟခုရတ္တာ' ဟု ဟေဘုမန္တဝိသေသန ကြံရပါသည်။

ဟိတ်၏သမ္ဗန်။ ။ယင်းဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကား 'တသ္မာ ဣမသ္မာ ဝစနသ္မာ ဖြစ်ပါသည်။

အတ္ထာနုရူပစဝစပ်။ ။'တသ္မာ ဣမသ္မာ ဝစနသ္မာ' ကား '၏' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'အသမွောဟခုရတ္တာ' ဝယ် 'တ္တ'ပစ္စည်း၌ သမ္ဗန်, သဘ္ဘိမန္တ၊ 'တ္တ'ပစ္စည်းကား သမ္ဗန်, သတ္တိ၊

'တသ္မာ ဣမသ္မာ ဝစနသ္မာ'ကား 'သည်'ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'အသမွောဟခုရတ္တာ' ဝယ် 'အသမွောဟ' ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်၌ ဝါစ္စ,ကုလျက်၊ 'အသမွောဟခုရံ'ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်ကား 'ဝါစက, လိင်္ဂတ်။

[ဟေတုမန္တဝိသေသန၌ သိဘ္ဘယ်။ ။ဝိသေသျပုဒ် စပ်ရာ ဖြစ်သော ကြိယာ၌ ဝိသေသနပုဒ်ကို ပြင်၍ ခတ်သော ဟိတ်ဆိုက်မူ ဝိသေသနအနက် အဘွင်းရောက်သောကြောင့် ယင်းဟိတ်ကို 'ဟေတုမန္တဝိသေသန'ဟု ခေါ်သည်၊ ဤ၌ 'တာသိ'ဟူသော ဝိသေသျစပ်ရာ 'အဓိပ္ပေတ'ဟူသော ကြိယာ၌ 'အသမွောဟခုရံ'ဟူသော ဝိသေသနကို ပြင်၍ ခတ်သော 'အသမွောဟ ဟုဂ္ဂါ'ဟူသော ဟိတ်လည်း ဆိုက်သောကြောင့် ယင်း 'အသမွောဟခုရတ္တာ'ဟူသော ဟိတ်ကို 'ဟေတုမန္တဝိသေသန (ဝိသေသနအနက် အတွင်းဝင်သော ဟိတ်)'ဟု ခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် 'အသမွောဟခုရံ'ကို ဟေတုမန္တဝိသေသန၌ကြံသော် 'အသမွောဟခုရတ္တာ' ဟု ကြံအပ်၏။

ကျက်ဘွယ်။ ။ဝိသေသျစပ်ရာ၊ ကြိယာ၌၊ ဟိတ်လည်းဆိုက်မူ၊ ဟေတုမန္တ၊ ဝိသေသန၊ ဆိုစကြ၏။ (ဘုရားကြီးနိယံ။ ဂ၂။)

ပုတ်ချက်။ ။ဤဝိနိစ္ဆယကား ဘုရားကြီးနိယံသစ် အဖြေပြသော ဝိနိစ္ဆယဘည်း။ ဤဝိနိစ္ဆယကို ကြည့်မေးသော မေးခွန်းဖြစ်သောကြောင့် မေးခွန်းအား မဖျက်သော ဝိနိစ္ဆယကို တင်ပြပါသည်။ တပါးသော ဟေတုမန္တဝိသေသန ဝိနိစ္ဆယကို သိလိုမူ ရှေးရေးဆောင်နိယံအဖြေ (အပိုဒ် ၂၅၁-စသည်)'၌ ရှုပါ။

ဝိသေသနပုဒ်ကို ဟိတ်ခတ်သော် ဝိသေသျပုဒ်ကို သမ္ဗန်ခံ။ ။ဝိဂိုဟ်ပြု, ဝိဂြိုဟ်ကု, ဒိဂြိုဟ်ခံစ် ၃-ပါးတို့တွင် ဝိသေသနပုဒ်ကို ဝိဂြိုဟ်ပြသော် ဝိသေ

သျပုဒ်ကို သမ္မန်လာ၍ ဝိဿသနပုဒ်ကိုပင် ဟိတ်ခတ်ပါ။ 'ဝိဿသနပုဒ်ကို ဟိတ်ခတ်သော် ဝိဿသျပုဒ်ကို လမ္မန်ခံပါ'ဟု ဆိုလိုသည်။ ဤ၌ 'အသမ္မောဟရုံ'ဟူသော ဝိဿသနပုဒ်ကို 'အသမ္မောဟခုံရတ္တာ'ဟု ဟိတ်ခတ်သော် 'တယိဒံ'ဟူသော ဝိဿသျပုဒ်ကို 'တဿ ဣမဿ ဝစနဿ'ဟု သမ္မန်ခံပါ။

ကျက်ဘွယ်။ ။ဝိဿသန၊ ဝိဂြိုဟ်ပြုသော်၊ ဝိဿသျသမ္မန်၊ အမှန်ခတ်ကြိတ်၊ ဟိတ်ကား ဝိဿသျပင်လျှင်တည်း။ (ဘုရားကြီးနိယံ။ ဂ၃။)

၆။ ။အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဣတရီတရပစ္စယသန္တောသေန သမန္နာဂတော (ဋ္ဌ၊ ၁၈၂)ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'သန္တုဋ္ဌော'ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်၌ 'တ'ပစ္စည်း၏ ကတ္တားအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ သမ္မန္ဓဆက်ကတ်ဝင် ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(တနည်း) 'သန္တုဋ္ဌော' ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်ကို 'သန္တုဿတီ နလုဒ္ဓေါ ဘဝတိတိ သန္တုဋ္ဌော'ဟု ကတ္တုသာဓနဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမ္မန္ဓဆက်ကတ်ဝင် ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာ။

['သမန္နာဂတ'ဖြင့် ဖွင့်ရာ၌ ကြုံနည်း။ ။'သမန္နာဂတ'ဖြင့် သမာသ်ပုဒ်ကို ဖွင့်သော် ဗဟုဗ္ဗိဟိ, တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ကိုဖွင့်သော် အဿတ္ထိ, ကိတ်ပုဒ်ကို ဖွင့်သော် ကတ္တုသာဓန ကြုံရသည်။]

(တနည်း) 'ဣတရီတရပစ္စယသန္တောသေန သမန္နာဂတော' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'သန္တုဋ္ဌော'ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်၌ 'ရောင့်ရဲလွယ်' ဟူသည် အမှတ်မဲ့ ရရသမျှ တပါးပါးသော ပစ္စည်းဖြင့် ရောင့်ရဲလွယ်ခြင်းနှင့် ပြည့်စုံခြင်းပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကို သိစေပါသည်။ သမ္မန္ဓဆက်ကတ်ဝင် ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ

'သန္တုဋ္ဌော'ကား 'သံ' ပုဗ္ဗ 'တုသ' ဓာတ်, 'တ'ပစ္စည်း, 'သိ'ဝိဘတ်၊ 'သံတုသတော'ဟု ဆိုလိုလျက် 'တ'ပစ္စည်းကို ဓာတ္ဌန် 'သ'နှင့် တကွ 'ဋ္ဌ'

ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဒီကာဝရ, နိဂ္ဂဟိတ်ကို 'န' ပြုခြင်း ဝဏ္ဏရိကာဝရနိဂ္ဂဟိတ်နည်းတို့ဖြင့် 'သန္တုဋ္ဌော'ဟု ပြီးပါသည်။

(တနည်း) 'သန္တုဋ္ဌော'ကား 'သံ' ပုဗ္ဗ 'တုသ' ဓာတ်, 'က္တ' ('က'ကား အနုဗန်) ပစ္စည်း, 'သိ'ဝိဘတ်၊ 'သံတုသံတော'ဟု ဆိုလိုလျက် 'တ'ပစ္စည်းကို 'ဋ္ဌ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာဝရ, ဓာတ္ဌန် 'သ'ကို 'ဋ္ဌ' ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာဝရ, ယင်း 'ဋ္ဌ'ကို 'ဋ္ဌ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာဝရ, နိဂ္ဂဟိတ်ကို 'န'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာဝရနိရုဇ္ဈိနည်းတို့ဖြင့် 'သန္တုဋ္ဌော'ဟု ပြီးပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ရှေ့နည်းကား ကစ္စည်း, ရူပသိဒ္ဓိ, သဒ္ဒနီတိဆရာတို့၏ အလိုတည်း။ နောက်နည်းကား မောဂ္ဂလာန်ဆရာ၏ အလိုတည်း။

[ကြည့်ဘွယ်။ ။'တုဋ္ဌော' (ကစ္စည်း။ ၅၇၃။ ရူပသိဒ္ဓိ။ ၆၂၆။ သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ။ ၁၁၇၆။ မောဂ္ဂလာန ခါဒိကဏ္ဍ။ ၁၄၀။), 'ဒုဋ္ဌော' (မောဂ္ဂလာန ခါဒိကဏ္ဍ။၁၀၄။)တို့ ကြည့်။]

၈။ ။သမညဖလသုတ်၌ သမ္ပဇည ၄-ပါးလုံး ရခြင်း၏ အကြောင်း

သာမညဖလတရားအထူးကို ပဓာနအားဖြင့် ပြသော သုတ် ဖြစ်သောကြောင့် သာမညဖလသုတ်၌ သမ္ပဇညလေးပါးလုံး ရခြင်း ဖြစ်ပါဆည်။ [သီ၊ ဋီ။ ၂၅၂။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၀၈။]

၉။ ။ဂါထာအမည်။ ။ဂါထာအမည်ကား (ဣန္ဒ၀ဇိရာဂါထာ၏ လက္ခဏာနှင့် ပြည့်စုံသော ပဌမ, ဒုတိယ, စတုတ္ထပါဒ, ဥပေန္ဒ၀ဇိရာဂါတာ၏ လက္ခဏာနှင့် ပြည့်စုံသော တတိယပါဒတို့ ရောယှက်သောကြောင့်) 'ဥပဇာတိဂါထာ' ဖြစ်ပါသည်။

ဆန်းအမည်။ ။ဆန်းအမည်ကား 'တုဋ္ဌုဘဆန်း' ဖြစ်ပါသည်၊

၁၀။ ။ဘာ၀ါလင်္ကာရ ထုတ်ပုံ

၁၊ ။'သန္တုဋ္ဌမာနော'၌ အန္တတ္ထဖြစ်သော ရရသမ္ပုသော ပစ္စည်းဖြင့် ရောင့်ရဲလွယ်သော ပရိက္ခရာ ဂ-ပါးဆောင်ရဟန်း၏ သန္တောန်၌ ဖြစ်သော ပီတိနှင့် တကွ အလောဘပြဓာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဓမ္မရတိဋ္ဌာယီ ဘာ၀, ဓမ္မသိင်္ခါရရသ' မည်၏။

၂။ ။ရရသမ္ပုသော ပစ္စည်း ၄-ပါးသည် 'အာရမ္မဏဝိဘာ၀'မည်၏။

၃။ ။ဓယာနိဒသာမနသိကာရ စသည်သည် 'ဥဒ္ဓံပနဝိဘာ၀'မည်၏။

၄။ ။အာပိတ်အပင် မရှိ အရပ် ၄-မျက်နှာ၌ လှည့်လည်သွားလာနိုင်ခြင်း, သတ္တဝါ, သင်္ခါရတို့၌ မထိပါးခြင်း, ဘေးရန်တို့ကို သည်းခံနိုင်ခြင်း, မကြောက်မရွံ့ဘဲ ကြံချိုနှင့် တူစွာ တယောက်ထည်းတည်း ကျင့်နိုင်ခြင်း အကျိုးများသည် 'အနုဘာဝ' မည်၏၊

၁၃၁၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်များကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁။ ။မမံ ဝါ ဘိက္ခဝေ ပဒရ အဝဏ္ဏံ ဘာသေယျုံ၊ ဓမ္မဿ ဝါ အဝဏ္ဏံ ဘာသေယျုံ၊ သံဃဿ ဝါ အဝဏ္ဏံ ဘာသေယျုံ၊ တတြ တုမ္ဟေ ဟိ နာမ အာဃာတော နာမ အပ္ပစ္စယော နာမ စေတသော အနဘိရဒ္ဓိ ကရဏီယာ။

၂။ ။သက္ကာ ပန ဘန္တေ အညဒိ ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ သန္ဒိဋ္ဌိကံ သာမညဖလံ ပညပေတုံ ဣမေဟိ သန္ဒိဋ္ဌိကေဟိ သာမညဖလေဟိ အဘိက္ကန္တတရာ ပဏီတတရာတိ။

၃။ အတ္ထိကဝေတာ ခေါ ပန ဧတေ အမ္ဗဋ္ဌ ဣဓဝိဂမနံ အဟောသိ၊ ယာယေဝ ခေါ ပနတ္ထာယ အာဂစ္ဆယျာထ၊ တမေဝ အတ္ထံ သာဓုကံ မနသိ ကရေယျာထ။

၄။ ။တေန ခေါ ပန သမယေန သောဏဒဏ္ဍော ဗြာဟ္မဏော စမ္ပံ အဇ္ဈာဝသတိ သတ္ထုဿဒံ သတိဏကဒ္ဒေါဒကံ သခည္ဍံ ရာဇဘောဂ္ဂံ ရညော မဂဓေန သေနိယေန ဗိမ္ဗိသာရေန ဒိန္နံ ရာဇဒါယံ ဗြဟ္မဒေယျံ။

၅အောက်ပါတို့ကို အနက်ယောဇနာ၍ (၅)နံပါတ် မျဉ်း(စာလုံးမဲ)ကို အခိုပြာယတ္ထ, (၇)ဝယ် ပုစ္ဆနာကာရဇုံ၍ရင်း, ထုတ်၍ရင်း အနက်ယောဇနာပါ။

၅။ ။တတ္ထ ကေစိ ဘိက္ခူ။ ဆန္ဒာဂမနံဝိယ မညမာနာ'ဗဟူ အဓေကွ ပဋိသမ္ဘိဒါပဉ္စေဘ ဘိက္ခူ။ ဌပေတွာ အာနန္ဒံ ဓေကွပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တံ ဓေရော ဥစ္စိနိ'တိ ဥပဝဒေယျုံ။

၆။ ။ဝိနာသယတိ အာဃာဒံ၊ သဒ္ဓံ ဝဓေတိ သာသနေ။
ဇဝံ မေ သုတ မိစ္ဆဝံ၊ ဝဒံ ဂဂါတမသာဝကော။

၇။ ။ရာဇာ ယေ အမစ္စာ မာရေတုကာမာ အဟေသုံ၊ တေသံ ဌာနန္တရာနိ အစ္ဆိန္ဒိတ္ဘာ, ယေ နု မာရေတုကာမာ၊ တေ ဥစ္စေသု ဌာနေသု ဌပေတ္ဘာ ကုမာရံ ပုစ္ဆိ 'ကိဿ ပန တုံ ကုမာရ မံ မာရေတုကာမောသီ'တိ။

၈။ ။သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေတိ ဣဓ ဝိပဿနာပါဒကံ စတုတ္ထဇ္ဈာနစိတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၉။ ။တဋ္ဌါတိ ကေသေ နိပါတော။ ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောသီတိ ယထာ ဓမ္မော ဒဿေတော၊ တထေဝ ကရောသိ၊ ခမာပေသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တံ တေ မယံ ပဋိဂ္ဂဏှာမာတိ တံ တဝ အပရာဓံ မယံ ခမာမ။

၁၀။ ။တ္ထ စ 'ရာဇာ'တိ သာမုညံ၊ 'စက္ကဝတ္တီ'တိ ဝိသေသံ။ ဓမ္မေန စရတီတိ ဓမ္မိကော၊ ဥယျေန သမေန ဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ ဓမ္မေန ရဇ္ဇံ လဘိတ္ဘာ ရာဇာ ဇာတောတိ ဓမ္မရာဇာ။

၁၃၁၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၃။ပါ၊ သျှ၊ ၁၂။ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂၆။]

၂။ ။[ပါ။ ၅၈။ ပါ၊ သျှ၊ ၁၄၇။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂၂၆။]

၃။ ။[ပါ။ ၇၅။ ပါ၊ သျှ။ ၂၀၂။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၁၃။]

၄။ ။[ပါ။ ၁၀၄။ ပါ၊ သျှ။ ၂၅၉။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၇၃။]

၅။ ။['ဆန္ဒာဂမနံ ဝိယ၊ ချစ်ခြင်းကြောင့် မပြုအပ်သော အရာကို ပြုခြင်းကိုကဲ့သို့'ဟု အဓိပ္ပါယ်ထွက်ယောင်နော။ ဋီ၊ သစ် ၁။ ၆၂။ ကြွင်း 'သျှ'အတိုင်း။ ။ဌ။ ၅။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၁။ဌ။ သျှ။ သစ်၊ ၁။ ၆၂။]

၆။ ။[ဌ။ ၃၂။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၁၆။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၄၄။]

၇။ ။ပုစ္ဆနာကာရဝုံ၍ ယောင်နော
['ဌပေတ္ဘာ'တိုင်အောင်သော ပါဌ်မျှားကို 'သျှ'အတိုင်း ယောင်နော။]
ကုမာရံ၊ မင်းသားကို။ ကုမာရ၊ မင်းသား။ ကိဿ၊ အဘယ့်ကြောင့်။ တုံ၊

သင်သည်။ မံ၊ ငါခမည်းတော်ကို။ မာဃရတုကာမော၊ သတ်ခြင်းငှါ အလိုရှိသည်။ အသိ ပန၊ ဖြစ်ရဘိသနည်း။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ပုစ္ဆိ၊ မေးပြီ။

ပုစ္ဆနာကာရထုတ်၍ ယောဇနာ

['ဌပေတ္ဝာ'တိုင်အောင်သော ပါဌ်မျှားကို'သျှ' အတိုင်း ယောဇနာ။]

ကုမာရံ။ မင်းသားကို၊ ပုစ္ဆိ၊ မေးပြီ။ကံ၊ အဘယ့်သို့။ပုစ္ဆိ၊ မေးပြီးသနည်း။ ကုမာရ၊ မင်းသား။ ကိဿ၊ အဘယ့်ကြောင့်။ တ္ဝံ၊ သင်သည်။ မံ၊ ငါခမည်းတော်ကို။ မာဃရတုကာမော။ သတ်ခြင်းငှါ အလိုရှိသည်။ အသိ ပန၊ ဖြစ်ရဘိသနည်း။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ပုစ္ဆိ၊ မေးပြီးသတည်း။[ဌ။ ၁၂၄။ ဌ။သျှ၊ ၂။ ၁၀။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၂။]

၈။ ။[ဌ။ ၂၀၀။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၁၁။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၁၄။]

၉။ ။[ဌ။ ၂၁၁။ ဌ၊သျှ၊ ၂။၂၄၈။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၀၃။]

၁၀။ ။[ဌ။ ၂၂၂။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၈၁။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂၊ ၃၅၂။]

၁၃၁၈-ခုနှစ် မမှာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) တတ္ထ မမန္တိ သာမိဝစနံ၊
(ခ) မမာတိ အတ္ထော။
(ဂ) ဝါသဒ္ဒါ ဝိကပ္ပနတ္ထော။
(ဃ) ပရေတိ ပဋိဝိရုဒ္ဓါ သတ္တာ။
(င) တတြာတိ ယေ အဝဏ္ဏံ ဝဒန္တိ၊ တေသု။
(စ) 'နာ အာဃာတော'တိ အာဒိဟိ ကိဉ္စာပိ တေသံ ဘိက္ခူနံ အာဃာတော ယေဝ နတ္ထိ၊ အထ ခေါ အာဃာတိံ ကုလ ပုတ္တာနံ ဤဒိသေသုပိ ဌာနေသု အကုဿလုပ္ပတ္တိံ ပဋိသေဓေန္တော ဓမ္မမေနတ္တိံ ဌပေတိ။

၁။ ။(က)မှ (ဂ)အထိ ဝါကျမျှားကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျကို သာဘေဝဂစောဒနာတက်၍ 'ဝါ'သဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဓါရကိုလည်း ထုတ်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(စ) ဝါကျ၌ 'ကိဠာပိ'ထားရခြင်းအကြောင်း ပြ၍ ဒုဂ်းဒ္ဓ စောဒကာဘေဝါဒိ စတုက္ကကို ကျနစွာ ထုတ်ခဲ့ပါ။

၄။ ။(စ) ဝါကျ၌ 'အာဃာတော'ကို ဝိဂ္ဂဟပြုပြီးလျှင် ဝစနတ္ထ ဆက္ကကိုလည်း ခဲ့ပြပါ။

၅။ ။(စ) ဝါကျ၌ 'နတ္ထိ'ကြိယာကို ဟိတ်ကြံ၍ ဒုဂ်း၏ ဖြစ်သင့်သော သမ္မန်ကို ထုတ်ပြီး ဟိတ်၌ စပ်ခဲ့ပါ။

၆။ ။(က)(ဂ) ဝါကျတို့၌ သံဝဏ္ဏနာအမည်ပေး၍ (က) ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂကို အနုယ, ဗျတိရေကအားဖြင့် ဖေါ်ပြပါ။

၇။ ။'တေဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ။ ပ။ ယဒိဒံ ဥပါလိတိ'ဟူသော ဝါကျ၌ 'တေဒဂ္ဂံ'ပုဒ်ကို နိရုတ္တိနည်းအရ ရုပ်ပြီးပုံနှင့် ဝိပလ္လာသနည်းကို ပြခဲ့ပါ။

၈။ ။(စ) ဝါကျပါ 'ဓမ္မနေတ္တိ'ပုဒ်၌ ဆယ်ပါးသော ဓမ္မတို့တွင် မည်သည့်ဓမ္မဟု ဆုံးဖြတ်ချက် ချခဲ့ပါ။

၉။ ။ အောက်ပါ ဂါထာကို ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည်မျှ ဖေါ်ပြပါ။

ပုစ္ဆ ဝါသဝ မံ ပဉ္ဉံ၊ ယံ ကိဉ္စိ မနသိစ္ဆသိ။
တဿ တဿေဝ ပဉ္ဉဿ၊ အဟံ အန္တံ ကရောမိ တေ။

၁၀။ ။(စ) ဝါကျ၌ အာဃာတေါအရ တရားကိုယ်ကောက်၍ ဘာဝါလက်ံဂရ ထုတ်ခဲ့ပါ။

၁။ ။[illegible] သ္မာ၊ ၁။ ၁၇၆။ ဋ္ဌ သ္မာ သစ်၊ ၁။ ၃၁၀။

၂၊ ။(ဂ) **မှတ်ဝါကျ သာဘေဝဂစောဒနာတက်**

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က) (ခ) မှတ်ဝါကျတို့ဖြင့် 'မမံ' ဟူသော ပုဒ်၏ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်အဆုံးရှိသော ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းဆဋ္ဌီဝိဘတ်၏ သမ္ဗန်အနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ 'ဝါ' သဒ္ဒါသည် သမုစ္စည်း, ဥပမာ စသော များစွာသော အနက်ကို ဟောသည် မဟုတ် ပါလော (အာဘောဂ)။ ဤ'မမံ ဝါ ဘိက္ခဝေ' အစရှိသော ပါဋ္ဌ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါသည် အာဘယ်အနက်ကို ဟောပါသနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာ ဆရာသည် (ဂ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။ဤ'မမံ ဝါ ဘိက္ခဝေ' အစရှိသော ပါဋ္ဌ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါသည် ဝိကပ်အနက်ကို ဟော၏-ဟူလို။

[**မှာဘွယ်။** ။ဝါကျတက် တက်ပုံနှင့် အတက်၌ သိစရာ အဖုံဖုံကို ပါဆုဇိကဏ်အဖြေ၌ ရှုပါတော့။ယင်း၌ ဆိုခဲ့ပြီးသည်ကို မှီးတက်ပါတော့။ ဤသိလက္ခန်အဖြေ၌ ကျမ်းလေးမည်စိုး၍ မရေးတော့ပြီ။]

'ဝါ'သဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဒါရ။ ။'ဝါ' သဒ္ဒါသည် သမုစ္စယ, ဥပမာန, သံသယ, ပဒပူရဏ, ဝဝတ္ထိတဝိဘာဝသာ, ဝစ္စနေဝါသဂ္ဂ, ဝိကပ္ပ, သဒိသ, အဝဓာရဏ, ဝိဘာဝန, ဝိဓုနန (၁၁)နက်ဘို၌ ဖြစ်ပါသည်။

[**'ဝါ'သဒ္ဒါနက် ရှာဖွေချက်။** ။'ဝါ'သဒ္ဒါ၏ အနက်သည် အဘိဓာန်, သိလက္ခန်ဒီကာသစ်တို့ကို ထောက်၍ (ဂ)နက် (သိလက္ခန်ဒီကာသစ်၌ ဝဝတ္ထိတပိဘာသာအနက် မပါ၊ သဒိသအနက် ပါသည်၊ အဘိဓာန်၌ သဒိသအနက် မပါ၊ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာအနက် ပါသည်)၊ ဝဇိရ, သာရတ္ထတို့ကိုဆောက်၍ (၁)နက်၊ သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာကို ထောက်၍ (၁)နက်၊ မူလဋီကာကို ဆောက်၍ (၁)နက်၊ ပေါင်း (၁၁)နက် ဖြစ်သည်။

ထောက်ဘွယ်။ ။သမုစ္စယေ စေဝပမာယံ၊ သံသယေ ပဒပူရဏေ။
ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာယံ၊ ဝါ ဝဿဂ္ဂေ ဝိဘာဝနေ။
အဘိဓာန်။ ၁၁၈၉။ ဝါ-သဒ္ဒါ စတ္တာ ဥပမာနသမုစ္စယသံသယဝစန ဝေါဿဂ္ဂပဒပူရဏာသဒိသဝိကပ္ပါဒိသု ဗဟူသဒ္ဒေဘဏသု ဒိဿတိ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၂၀၊ ဝါ-သဒ္ဒါ အာဓာရတ္ထောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝဇိရ။ ၁၉၅။ ဝါ-သဒ္ဒါ 'အယံ ဝါ သော မဟာနာဂေါ'တိ အာဒီသု ဝိယ အဝဓာရ

ကာဓတ္ထာ တိ ဒဋ္ဌမ္မော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄ ၂။ သ ဝါတိ ဝိဘာဝနေ ဝါ-သဒ္ဒါ။ သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာ။ ၂။ ၅၃။ ဝါ-သဒ္ဒါ ဝိဓုနနတ္ထောပိ ဟောတိတိ ကတ္ဝာ အာဟ 'ဝိနိဒ္ဓုတကိဗ္ဗိသာနိ ဝါ'တိ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၇၉။]

၃။ ။'ကိဉ္စာပိ' သဒ္ဒါ ထားရခြင်းအကြောင်း။ ။'နု အာဃာတော' အစရှိသော သဒ္ဒါကို မနှစ်သက်သောကြောင့် 'ကိဉ္စာပိ' သဒ္ဒါ ထားရပါသည်။

စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က

၁။ ။နနု တေသံ ဘိက္ခူနံ အာဃာတောယေဝ နတ္ထိ (စောဒကာစဘာဂ)။

၂။ ။အထ ကသ္မာ ဓမ္မေနတ္ထိ ဌပေတိ (စောဒနာ)။

၃။ ။နနု အာယတိ ကုလပုတ္တာနံ ဤဒိသေသုပိ ဌာနေသု အကုသလုပ္ပတ္တိ ပန္နိသေဓေတိ။

၄။ ။တသ္မာ ဓမ္မေနတ္ထိ ဌပေတိ (ပရိဟာရ)။

၅။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။အာဟာနတိ စိတ္တာနိ အာဃာတော။ (အဋ္ဌကထာ)

ဝစနဆက္က

၁။ ။'အာဃာတော' ဟူသော နိပ္ပန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'အာဃာတနတိ စိတ္တံ'ဟူသော ဝိဂ္ဂိုဟ်ဝါကျသည်'ဝစနတ္ထ'မည်၏။

၃။ ။စိတ်ကို ပြင်းစွာ နှိပ်စက်ခြင်း ကြိယာသကတ်သည်။ 'ဝစနဟေတု' မည်၏။

၄။ ။'ဣတိ' သဒ္ဒါသည် 'ဝစနဟေတုဧဝဘက' မည်၏။

၅။ ။ဒေါသစေတသိက်ဖြစ်သည် 'ဝစနီယ' မည်၏။

၆။ ။'ကောပေါ' စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီယတ္ထ' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။'အာဃာနတိ ဧတေနာတိ အာဃာတော, အာဃာနနံ အာဃာတော' ဟု ကရဏသာဓန, ဘာဝသာဓနတို့လည်း ပြုနိုင်သည်သာ။

[ပရမတ္ထသဒ္ဒါဠိ ပြုနိုင်သော ဝိဂ္ဂဟ။ ။'အာဟနတိ ဧတေန, အာဟန
နမတ္တံ ဝါ အာဃာတော တာတိ ကရဏဘာဝတ္ထာပိ သမ္ဘဝန္တီယေဝ' ဟု မိန့်
သော ဋီကာသစ်အလို 'အာဟနတိ ဧတေနာတိ အာဃာတော, အာဟနံ
အာဃာတော' ဟု ကရဏသာဓန, ဘာဝသာဓန တို့လည်းပြုနိုင်သည်။မှန်၏-
ပရမတ္ထသဒ္ဒါဖြစ်၍ ကတ္တု, ကရဏ, ဘာဝသာဓန ၃-မျိုးလုံးပြုနိုင်သည်သာ။
ကျက်ဘွယ်။ ။ပရမတ္ထသဒ္ဒါ၊ ဝိဂြိုဟ်ပြုလရုကား၊ ကရဏ, ကတ္တု,
ဘာဝပြု။ (ရှင်တိပိဋကနာဂနိယံ။ ၅၉။)]

၅။ ။ဟိတ်ကြံပုံ။ ။'နတ္ထ' ကြိယာကို ဟိတ်ကြံသော် 'နတ္ထိတာယ'
ဟု ကြံရပါသည်။

ဟိတ်၏ သမ္ပန်။ ။ရင်း၏ ဖြစ်သင့်သော သမ္ပဒန်ကား 'အာဃာတဿ
ယေဝ' ဖြစ်ပါသည်။

စာစပ်။ ။'အာဃာတဿ' ကား '၏' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့်
'နတ္ထိတာယ' ဝယ် 'တာ' ပစ္စည်း၌ သမ္ပန်, သတ္တိမန္တ၊ 'တာ' ပစ္စည်းကား
သမ္ပဒါန်, သတ္တိ။

'အာဃာတဿ' ကား 'သည်' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'နတ္ထိ
တာယ' ဝယ် 'နတ္ထိ' ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်၌ ဝါစ်, တုလျတ် 'နတ္ထိ'
ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်ကား ဝါစကလိင်္ဂတ်။

၆။ ။သံဝဏ္ဏနာအမည်။ ။(က)မှတ်ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာအမည်ကား
'ဝိဘတ္တိပဒသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာ အမည်ကား 'နိပါတလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ'
ဖြစ်ပါသည်။

(က) မှတ်ဝါကျအာဘောဂ။ ။'သာမိဝစနံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာ
ပါဌ်ဖြင့် 'မ၌' ဟူသောပုဒ်သည် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်အဆုံးရှိသော ပုဒ်တည်း(အန္ဒ
ယာဘောဂ), ဒုတိယာဝိဘတ်အဆုံးရှိသော ပုဒ် မဟုတ် (ဗျတ်ရေကာ
ဘောဂ)' ဟု အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

(တနည်း) 'သာမိဝစနံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'မမံ' ဟူသော
ပုဒ်သည် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်နှင့် တကွ အမှသဒ္ဒါ၏ ကာရိယဖြစ်သော ပုဒ်တည်း။

(အန္ဓယာဇောဂ), ဒုတိယာဝိဘတ်နှင့် တကွ 'အမှ' သဒ္ဒါ၏ ကာရိယ ဖြစ်ခဲ့သော်ငြား မဟုတ် (ဗျဘိစရကာဇောဂ)' ဟု အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေ ပါသည်။

၇။ ။နိရုတ္တိနည်း ရှုပ်ပြီးပုံ။ ။'ဇတဒဂ္ဂံ' ကား 'ဇတ' ပုဒ်, 'သိ' ဝိဘာဂ်၊ 'အဂ္ဂ' ပုဒ် 'သိ' ဝိဘတ်၊ 'ဇတံ အဂ္ဂံ' ဟု ဆိုလိုလျက် 'တ' ထက်၌ ရှိသော နိဂ္ဂဟိတ်ကို 'ဒ' ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းဖြင့် 'ဇတဒဂ္ဂံ' ဟု ရှုပ်ပြီးပါသည်။

ဝိပလ္လာသနည်း၊ ။'ဧသော အဇ္ဈဂါ' ဟု ဆိုအပ်သော ပုလ္လိင်ကို နပုလ္လိင် အား ဖြင့် ပြန်သော ကြောင့် 'လိင်္ဂဝိပလ္လာသနည်း' မည်၏။

[ဆောက်ဘွယ်။ ။တဒဂ္ဂန္တိ ဧသော အဇ္ဈဂါ၊ လိင်္ဂဝိပလ္လာသဝသေန ဟိ အယံ နိဒ္ဒေသော။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၇၉။]

၈။ ။ဆုံးဖြတ်ချက်၊ ။'ဓမ္မနေတ္တိ' ပုဒ်၌ ၁၀-ပါးသော ဓမ္မတို့တွင် 'ပရိယတ္တိဓမ္မ' ပြစ်ပါသည်။

[ဆောက်ဘွယ်။ ။ပရိယတ္တိဓမ္မောယေဝ သဒ္ဓမ္မနယနဋ္ဌေန နေတ္တိတိ ဓမ္မနေတ္တိ၊ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၂၁။]

၉၊ ။ကါထာအမည်။ ။'ပထျာဝဂတ္တာကါထာ' ဖြစ်ပါသည်။

ဆန်းအမည်။ ။'အနုဋ္ဌုဘဆန်း' ဖြစ်ပါသည်။

၁၁။ ။ဘာဝါလက်ံဂရထုတ်ပုံ။

၁။ ။'အာဃာတော' ၏ အရဖြစ်သော ဒေါသပြဓာန်းသော ဒေါသမူ စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ကောဓဌာယိဘာဝ, ရဒ္ဓရသ' မည်၏။

၂၊ ။ဆန့်ကျင်ဘက် ရန်သူ ဖြစ်သည်၎င်း, ထိုထို အနိဋ္ဌာရုံသည်၎င်း 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။ဆန့်ကျင်ဘက်ရန်သူ၏ ကာယဝိညတ်, ဝစီဝိညတ်သည် ၎င်း, အနိဋ္ဌာကာရသည် ၎င်း, အယောနိသောမနသိကာရသည် ၎င်း 'ဥဒ္ဓိပန ဝိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။ဘဝါလက်ံဂရထုတ်ပုံ။

၁။ ။'အာဃာတော' ၏ အရဖြစ်သော ဒေါသပြဓာန်းသော ဒေါသမူ စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ကောဓဌာယိဘာဝ, ရဒ္ဓရသ' မည်၏။

၂၊ ။ဆန့်ကျင်ဘက် ရန်သူ ဖြစ်သည်၎င်း, ထိုထို အနိဋ္ဌာရုံသည်၎င်း 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။ဆန့်ကျင်ဘက်ရန်သူ၏ ကာယဝိညတ်, ဝစီဝိညတ်သည် ၎င်း, အနိဋ္ဌာကာရသည် ၎င်း, အယောနိသောမနသိကာရသည် ၎င်း 'ဥဒ္ဓိပန ဝိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။ပဒ္ဓမစျာန် စသည်တို့၏ အန္တရာယ်ဖြစ်ခြင်း၊ အနိဋ္ဌဖလ သည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

၁၃၁၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ပါရာဇိကကဏ္ဍ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) ဧမးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်မျှးကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁။ ။ယထာ ဝါ ပနဧက ဘောန္တော သမဏဗြာဟ္မဏာ သဒ္ဓါ ဒေယျာနိ ဘောဇနာနိ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ ဧတ ကုဟကာ စ ဟောန္တိ၊ လပကာ စ နေမိတ္တိကာ စ နိပ္ပေသိကာ စ၊ လာဘေန လာဘံ နိဇိဂိသိတာရော စ။

၂။ ။ယော ဣမိဿာ ပထဝိယာ ပါဧဏ္ဍ ဧကံ မုံသခလံ ဧကံ မံသပုဉ္ဇံ ကရေယျ၊ နတ္ထိ တဧတောနိဒါနံ ပါပံ၊ နတ္ထိ ပါပဿ အာဂမော။

၃။ ။အပိ စ ရာဇာ ယဒိ အဧခေဝုရပ္ပံ မုဉ္စိဿတိ၊ ယာဝတာ ရညော ဝိဇိတံ၊ ဧတ္တာဝတာ ပထဝီ ဥန္နိယိဿတီတိ။

၄။ ။သမဏော ခလု ဘော ဂေါတမော ဧဟိသ္ဝာဂတဝါဒီ သခိလော သမ္မောဒကော အဗ္ဘကုဋ္ဌိကော ဥတ္တာနမုခေါ ပုဗ္ဗဘာဝသိ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာဝါကျတို့ကို အနက်ယောဇနာရာ၌(၅)နံပါတ်ကို အာကာရဏံ၍(၃)နံပါတ်ကို အာကာရထုတ်၍ (၈)နံပါတ်မျှင်း(စာလုံးမဲ)ကို သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။တသ္မိဉ္စ ပန ဒိဝသေ ကေစိ ဘိက္ခူ။ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ သန္ဓာယ ဧဝမာဟံသု 'ဣမသ္မိံ ဘိက္ခု သံဃေ ကော ဘိက္ခု ဝိဿဇ္ဇံ ဝါ ယဧန္တာ ဝိစရတီ'တိ။

၆။ ။နာ ဟရာမိ နာ ဘဉ္ဇာမိ၊ အာရာ သိဃ်ာမိ ဝါရိဇံ။
အထ ကေန နုဝဏ္ဏေန၊ 'ဂန္ဓတ္ထေနော'တိ ဝုစ္စတိ။

၇။ ။တသ္မိံ ကိရ ကုစ္ဆိဂတေ ဒေဝိယာ ဧဝရူပေါ ဒောဟဠော ဥပ္ပဇ္ဇိ 'အဧဟော ဝတာဟံ ရညော ဒက္ခိဏဟတ္ထေ ဟုဠော ဟောတိ ပိဧဝေယျ' န္တိ။

၈။ ။ပဧစ္စေကာ ဣတ္ထိယောတိ ပါဠိယေဣာ ဣတ္ထိယော၊ ဧကေကိဿာ ဟတ္ထေ နိယာ ဧကေကံ ဣတ္ထေ ဒိတ္တံ ဟောတိ။ ဥဣာသု ဓာရိယမာနာသူတိ ဒဣာဒိပိကာသု ဓာရိယမာနာသု။

၉။ ။သူရာတိ ကေန္တိ သူရာ၊ ယေ သဇာလိကာပိ သစမ္မိကာပိ သမုဒ္ဒံ တရိတုံ သဇ္ဇာန္တိ။

၁၀။ ။ဗြဟ္မဒေယျန္တိ သေဋ္ဌဒေယျံ။ ယထာ ဒိန္နံ နု ပုန ဂဟေတဗ္ဗံ ဟောတိ နိဿဋ္ဌပရိစ္စတ္တံ၊ ဧဝံ ဒိန္နန္တိ အတ္ထော။

၁၃၁၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သိလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဓြ

၁။ ။[ပါ။ ဂ။ ပါ၊ သျှ။ ၃၇။ ပါ၊ သျှ။ သစ်။ ၆၅။]

၂။ ။[ပါ။ ၄၉။ ပါ၊ သျှ။ ၁၂၄။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၁၄၉။]

၃။ ။[ပါ။ ၉၀။ ပါ၊ သျှ။ ၂၂၀။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၂၆။]

၄။ ။[ပါ။ ၁၀၉။ ပါ၊ သျှ၊ ၂၆၈။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၀၆။]

၅။ ။အာဂတာရဇ္ဇံ၌ အနက်ယောဇနာ

စ ပန၊ အတ္ထုးတဖန် စကားကျန်ကို ဖေါ်လှန်ထုတ်ကာ ဆက်ပြပါအုံ။ တသို့ ဒီဝဿေ၊ ထိုလျှောက်ထားရာ ဝါခေါင်လဆုတ် ဓလေးရက်နေ့၌။ ဂကစ္စ၊ အချို့ကုန်သော၊ ဘိက္ခူ၊ ရဟန်းတို့သည်။ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ၊ အသျှင်အာနန္ဒာကို၊ သန္ဓာယ၊ ရည်ရွယ်ကြကုန်၍။ ဝါ၊ ရိပ်ကြ စောင်းကြကုန်၍၊ ဣမသ္မိံ ဘိက္ခုသံဃေ၊ ဤရဟန်းအပေါင်း၌။ ဝါ၊ ဤရဟန်းအဒပါင်းဘင်။ ဧကော၊ တယောက်သော၊ ဘိက္ခု၊ ရဟန်းသည်။ ဝိဿဂဟံ၊ ညီဟောက်စေခြင်းငှာ ပေးပြန်သော ကိလေသာ တည်းဟူသော အနှံကို။ ဝါယဇ္ဈော၊ လှိုင်စေလျက်။ ဝိစရတိ၊ လှည့်လည်ခဲ့၏။ ဣတိ၊ ဤသို့၊ အာဟံသု၊ ပြောဆိုကြကုန်ပြီ။ [ဋ္ဌ။ ၁၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ဂ၄။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၃ဂ။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၆၅။]

---

၇ ။[‘သျှ၊ သစ်’ အာတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၁၂၃။ ဋ္ဌ သျှ၊ ၂။ ၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၉။]

၈။ ။[ဓာရိယမာနာသု၊ ဆောင်အပ်ကုန်သည် ရှိသော် (သဒ္ဒတ္ထ)။ ဝါ၊ ထွန်းအပ်ကုန်သည်ရှိသော် (အဓိပ္ပါယတ္ထ)။ ကြွင်း 'သျှ' အတိုင်း ပေယျာဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၁၃၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂၊ ၄၁။ ဋ္ဌ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၉။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၄၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၆၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၆၉။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၁၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၇၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၃၆။ ။၁၃၁၆-ခုနှစ်ကလည်း ပေးခဲ့ပြီ။]

၁၃၁၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ပလ္လင်္ကန္တိ သမန္တာ်တော ဥဂ္ဂဟဒ္ဓါသာနံ။
(ခ) အာဘုဇိတ္ဝာတိ ဗန္ဓိတ္ဝာ။
(ဂ) ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယာတိ ဥပရိမံ သရီရံ ဥဇုံ ဌပေတ္ဝာ။ အဋ္ဌာရသပိဋ္ဌိကဏ္ဏကဋ္ဌေက ကောဋ္ဌိယာ ကောဋ္ဌိံ ပဋ္ဌပါ ဒေတ္ဝာ။
(ဃ) ဧဝဥ္ဥိ နိသိန္နသ စမ္မမံသန္ဟာရုနိ နာ ပဏမန္တိ။ အထသ ယာ တေသံ ပဏမနပစ္စယာ ခဇ္ဇ၊ ခဇ္ဇ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ။ တာ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။

၁။ ။အထက်ပါ ဝါကျများတွင် (ဂ) (ဃ) မှတ်ဝါကျများကိုသာ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျကို သံဝဏ္ဏနာရှု၍ သာဝေါဂပုစ္ဆာ တက် ပြီးလျှင် 'ဧဝဥ္ဥိ' ၌ 'ဟိ' သဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဓါရနှင့် အဓိဒေါဘတ္ထကိုလည်း ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၃။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျ၌ 'အထ' သဒ္ဒါ ထားရခြင်း အကြောင်းကို ပြ၍ ၎င်း၌ စောဒကာဒဘာဂါဒိစတုက္က ကျနဒသချာစ္စာ ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။(က) မှတ်ဝါကျ၌ 'ပလ္လင်္က'ပုဒ်ကို ဝစန ပြု၍ ဝစနာဒိဆက္က ခွဲပြခဲ့ပါ။

၅။ ။'တဉ္ဍိ မန္ဒာတုမဟာဂေါဝိန္ဒာဒီဟိ' ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ ဆုဂဟန္တိ ဝုစ္စတိ'၌ ဟိတ်၏ သမ္ဗန် ဖြစ်ထိုတ်သော ပုဒ်ကို ထုတ်၍ ဘာဝယောဂပုဒ်၌ ရထိုက်သော ပစ္စယတ္ထကိုလည်း ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ များကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။(က) မှတ်ဝါကျ၌ 'ပလ္လင်' ပုဒ်ကို နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံကို ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

၈။ ။ပလ္လင်၏ သရုပ်ကို ဖေါ်ပြ၍ ဣစာခိပေါ့တပလ္လင်ကိုလည်း ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

၉။ ။စာတုဒ္ဒိသော အပ္ပဋိဃော စ ဟောတိ၊
သန္တုဿမာနော ဣတရီတရေန။
ပရိဿယာနံ သဟိတာ အဆမ္ဘီ၊
ကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ။
အထက်ပါ ဂါထာ၌ ဂါထာအမည် ဆန်းအမည်မျကိုသာ ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(၉)နံပါတ် ဂါထာ၌ 'စရေ' အရတရားကိုယ်ကို ကောက်ပြ၍ ဘာဝလက်ဝရ ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၁၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယ စာချတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၈၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂၊ ၁၈၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၂၁။]

၂။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာရှု၍ သာဘောဂပုစ္ဆာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ မြတ်စွာဘုရားသည် 'ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယ'ဟု ဟောတော်မူ၏။ (ဋ္ဌပနာ)။ ယင်း'ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယ'၌ 'ကာယ' သဒ္ဒါသည် 'သမူဟ' သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ် ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ အဘဲယ်သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ် ဖြစ်ပါသနည်း (ပုစ္ဆာ)။ ကာယံ အရ ဟေဋ္ဌိမကာယကို ယူရာသည် မဟုပါလော (အာဘောဂ)။

အဘယ်ကာယကို ယူရပါသနည်း(ပုစ္ဆာ)။ 'ပ, နိ' ပုဗ္ဗ 'ခ' ခဝတ်သည် ခဝရဏ အနက်ကို ဟောရာသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ အဘယ် အနက်ကို ဟောပါသနည်း(ပုစ္ဆာ)။ 'ယ' သည် 'နာ' ဝိဘတ်၏ ကာရိယ ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ အဘယ်၏ ကာရိယ ဖြစ်ပါသနည်း(ပုစ္ဆာ)။ အထက်ဖြစ်သော ကိုယ်ကိုဖြောင့်စ္ဓာထားခြင်း ဟူသည် အချို့သော ကျောက်ဆူးရိုးတို့ကို တခုသော အစ္ဓန်းဖြင့် တခုသောအစ္ဓန်းကို ထိခိုက်စေခြင်းပင် ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါလော(အာဘောဂ)။အဘယ် မျှလောက်သော ကျောက်ဆူးရိုးတို့ကို တခုသော အစ္ဓန်းဖြင့် တခုသော အစ္ဓန်းကို ထိခိုက်စေခြင်းပင် ဖြစ်ပါသနည်း(ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဂ) မှတ်ဝါကျကို ဝင်၍ မန့်၊

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။'ကာယ' သဒ္ဒါသည် 'သ့ရီရ' သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်၏။ 'ကာယ' အရ ဥပရိမကာယကို ယူရ၏။ 'ပ, နိ' ပုဗ္ဗ 'ခ' ခဝတ်သည် ဌပနအနက်ကို ဟော၏။ 'ယ' သည် 'တ္ဝာ' ပစ္စည်း၏ ကာရိယ ဖြစ်၏။ အထက်ဖြစ်သော ကိုယ်ကို ဖြောင့်စ္ဓာ ထားခြင်းဟူသည် တဆယ့် ရှစ်မျိုး ကုန်သော ကျောက်ဆူးရိုးတို့ကို တခုသော အစ္ဓန်းဖြင့် တခုသောအစ္ဓန်းကို ထိခိုက်စေခြင်းပင် ဖြစ်၏-ဟူလိုသော်။

'ဟိ' သဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဒါရ။ ။'ဟိ' သဒ္ဒါသည် ဝါကျာရမ္ဘ, ဝိတ္ထာရ, ဒဋ္ဌိ, ဖလ, ဟေတု (ကာရဏ), တပ္ပါကဋ္ဌိကရဏ, သာမည, ဝိသေသ, အန္ဒယ, ဗျတိရေက အနက်တို့၌ ဖြစ်ပါသည်။(ဂန္ထဝဘရဏ, ဂန္ထဋ္ဌိပကရဏ)။

'ဟိ' သဒ္ဒါ၏ အဓိပ္ပေတတ္ထ။ ။**အဓိပ္ပေတတ္ထကား 'ဖလအနက်'** ဖြစ်ပါသည်။

[ကျက်ဘွယ်။ ။**ဝါကျာရမ္ဘေ ဝိတ္ထာရေ စ၊ ဒဋ္ဌိယံ ဖလဟေတုကေ၊ တပ္ပါကဋ္ဌိကရေစေဝ၊ ဝိသေသ အန္ဒယေပိစ။**
ဗျတိရေကေ စ ဟိသဒ္ဒေါ၊ နဝတ္ထေသုပကာသိတော။
(ဂန္ထဝဘရဏ)။

မှတ်ဘွယ်။ ။ဂန္ထဝဘရဏ၌ သာမညအနက် မပါ ၉-နက်သာ လာသည်။ ဂန္ထဋ္ဌိပကရဏ၌ကား သာမညအနက်ပါ ၁၀-နက် လာသည်။]

၃။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျ၌ 'အထ' သဒ္ဒါ ထားရခြင်းအကြောင်း။ 'တာနုပုဒ္ဓန်တိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပြု အကျိုးကို မနှစ်သက်သောကြောင့် (ဃဲ) မှတ်ဝါကျ၌ 'အထ'သဒ္ဒါ ထားရပါသည်။

စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က

၁။ ။နနု အာဿ ယာ တေသံ ပဏမနပစ္စယာ ခဏော ခဏော ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ (စောဒကာဘောဂ)။

၂။ ။အထ ကသ္မာ တာ နုပုဒ္ဓန်တိ (စောဒနာ)။

၃။ ။နနု ဝေံ နိသိန္နဿ စမ္မမံသနှာရုနိနပဏမန္တိ(ပရိဟာရတ္ထဘောဂ)။

၄။ ။တသ္မာ တာ နုပုဒ္ဓန်တိ (ပရိဟာရ)။

၄။ ။ဝစနတ္ထ။ ။ပရိ-သမန္တံတော အင်္ကော် ပလ္လင်္ကော်။

ဝစနာဒိဆက္က

၁။ ။'ပလ္လင်္ကော်' ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'ပရိ-သမန္တတော အင်္ကော်' ဟူသော ဝိဂ္ဂိဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ဝန်းကျင်ပတ်လည် အရပ်၏ နေခြင်းကြီယာနှင့် အပါဒါန, အပါဒါနီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္မန်သကတ်သည် 'ဝစနဟေတု'မည်၏။

၄။ ။ဝစနဟေတုဇောတက မရ။

၅။ ။ဝန်းကျင်ပတ်လည်အရပ်မှ နေခြင်းကြီယာဖြစ်သည် 'ဝေဝစန' မည်၏။

၆။ ။'ပရိယာသနံ' စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီယတ္ထ' မည်၏။

၇။ ။ဟိတိ၏သမ္ဗန်။ ။ဟိတ်၏ သမ္ဗန် ဖြစ်ထိုက်သော ပုဒ်ကား 'တဿ-နဂရဿ' ဖြစ်ပါသည်။

ပစ္စယတ္တ၊ ။ဘာဝဝယောဂပုဒ်၌ ရထိုက်သော ပစ္စယတ္ထကား 'ကမ္မတ္ထ' ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ အာဓဘာဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဥပရိမံ သရီရံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ကာယ' သဒ္ဒါ၏ သရီရသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ပရိယာယ် အဘိဓေယျတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ 'ကာယ' အရ ဥပရိမကာယကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ဌပေတ္ဝာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ပဏိဓာယ' ဌ် 'ပ' ဥပသာရပုဒ်၏ ဓာတ္ဝတ္ထွာနုံဝတ္ထက, 'နိ' ဥပသာရပုဒ်၏ ဓာတ္ထတ္ထဝိသေသက၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထဝဏ္ဏနာ၊ ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ပ, နိ' ပုဗ္ဗ 'ဓာ' ဓာတ်၏ ဌပနအနက်ဟု၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ယ'၏ 'တ္ဝာ' ပစ္စည်း၏ ကာရိယ၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယပဒသံဝဏ္ဏနာ။

'အဋ္ဌာရသ ပိဋ္ဌကဇ္ဇကဋ္ဌေ ကောဋိ်ယာ ကောဋိ် ပါဋိပါဒေတ္ဝာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယ'ဌ် 'အထက်ဖြစ်သော ကိုယ်ကို ဖြောင့်စွာ ထားခြင်း'ဟူသည် တဆယ့်ရှစ်မျိုးကုန်သော ကျောက်ဆူးရိုးတို့ကို တခုသော အစွန်းဖြင့် တခုသော အစွန်းကို တိခိုက်စေခြင်းပင် တည်းဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးပုံ။ ။'ပလ္လင်'ကား 'ပရိ'ပုဗ္ဗ 'အင်္ကိ' ဓာတ်, 'ဏ' ပစ္စည်း၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ, နိဂ္ဂဟိတ်ကို 'ဇ'ပြု, 'ရိ'ဌ် 'လ္လ'ကို ချ၍ 'ပရဇ်'ဟု ဆိုလိုလျက် 'ရ'ကို 'လ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ, 'လ'ကို ဒွေဘော်လာခြင်း ဝဏ္ဏာဂမ နိရုတ္တိနည်းတို့ဖြင့် 'ပလ္လင်'ဟု ပြီးပါသည်။ [သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၂၃။]

မှတ်ချက်။ ။အဘိဓာန်ဋ္ဌီကာ, သဒ္ဒနီတိ ဓာတုမာလာတို့ အလို 'အင်္ကိ' ဓာတ်၊ မောဂ္ဂလာနဓာတုပါဌအလို 'အင်္ဇ်' ဓာတ်။ ။'အင်္ဇ်' ဓာတ်ဖြင့် ပြီးမူ နိဂ္ဂဟိတ်လာဘို့ မလိုပါ။

၈။ ။ပလ္လင်၏ သရုပ်။ ။ပလ္လင်သည် (၁) ပေါင်တို့ကို ဖွဲ့ခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် 'နေခြင်း ပလ္လင်' (၂) သားရဲရုပ်တို့ဖြင့် ပြုအပ်သော 'ဓနုရု ပလ္လင်'အားဖြင့် ၂-ဖျိုး ရှိပါသည်။

ကုစာဓိပေတပလ္လင်္ကော်။ ။ကုစာဓိပေတ ပလ္လင်္ကော်ကား ပေါင်တို့ကို ဖွဲ့ခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် 'နေခြင်း ပလ္လင်' ဖြစ်ပါသည်။ [သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၂၃။]

၉။ ။ဂါထာအမည်။ ။ဂါထာအမည်ကား 'ဥပဇာတိဂါထာ'ဖြစ်ပါသည်။

ဆန်းအမည်။ ။ဆန်း အမည်ကား 'တုဋ္ဌဘဆန်း' ဖြစ်ပါသည်။ [၁၃၁၇-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့သည်။]

၁၀။ ။တရားကိုယ်နှင့် ဘဝလက်ဝရ ထုတ်ပုံ

'စရေ'၏ အရ တရားကိုယ်ကား တယောက်ထည်း ကျင့်သုံးနေထိုင်သော သူ၏ သန္တာန်၌ ငြိမ်သက်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သော ကာယပဿဒ္ဓိ စိတ္တပဿဒ္ဓိ ပြခြင်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ် ဖြစ်ပါသည်။

၁။ ။ယင်း 'စရေ'၏ အရ ဖြစ်သော တယောက်ထည်းတည်း ကျင့်သုံးနေထိုင်သော သူ၏ သန္တာန်၌ ငြိမ်သက်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သော ကာယပဿဒ္ဓိ, စိတ္တပဿဒ္ဓိ ပြခြင်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'သမဏဘာယိဘာဝ, သန္တံရသ'မည်၏။

၂။ ။မေတ္တာဈာန်၏ အာရုံဖြစ်သော သတ္တဝပညတ်သည် 'အာရမ္မဏာဓိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။စိမ်းလမ်းစိုပြေသော တော, တောင် စသည်သည် 'ဥဒ္ဒိပနာဓိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။သုခ, သမာဓိ, ယထာဘူတဉာဏ် စသော အဆက်ဆက်သော အကျိုးသည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။'ဥဿာဟဋ္ဌာယိဘာဝ, ဝီရရသ'လည်း ထုတ်ကြသည်။

၁၃၂၀-ခုနှစ် ဓမ္မာဝရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်များကို ပါဠိဘာသာရိုးနည်းအားဖြင့် ဆနက် မှန်မှန် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁။ ။ကျမိနာမဟံ ဧတံ ဇာနာမိ 'ယဲထာ သဿတော အတ္တာ စ လောကော စ ဝဉ္ဈော ကူဋဋ္ဌော သေကဋ္ဌာယိဋ္ဌိတောဝါတေ စ သတ္တာ သန္ဓာဝန္တိ သံသရန္တိ စဝန္တိ ဥပပဇ္ဇန္တိ၊ အတ္ထိတ္ထေဝ သဿတိသမ'န္တိ။

၂။ ။ဥစ္ဆိန္နဘဝနေတ္တိကော ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿ ကာယော တိဋ္ဌတိ၊ ယာဝဿ ကာယော ဌဿတိ။

၃။ ။တဋ္ဌ တုံ့ မဟာရာဇ အစ္ဆယော အစ္ဆဂမာ ယထာဗျာလံ ယထာ မူဠဲ့ံ ယထာအကုသလံ၊ ယံ တုံ့ ပိုတရံ ဓမ္မိကံ ဓမ္မရာဇာနံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေသိ။

၄။ ။သန္တာနေဝ ခေါ မဟာလိ သုနက္ခတ္တော လိစ္ဆဝိပုတ္တော ဒိဗ္ဗာနိ သဒ္ဒါနိ နာဿောသိ ပိယရူပါနိ ကာမူပသံဟိတာနိ ရဇနီယာနိ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာဝါကျများတွင် အမှတ်(၈)ဝါကျကို အာကာရသင့်း၍ ထုတ်၍ အမှတ်(၁၀)ဝါကျကို ပြန်လှန်၍ ကြင်းသော ဝါကျများကို ပါဠိလျောက် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။အန္တဝါသိ ပန သုဝဏ္ဏရဇတမဏိမယာယ အာဏိယာ တံ အာဏိ' ပဋိဗာဟယမာနော ဝိယ ပုနပ္ပုနံ ရတနတ္တယဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ။

၆။ ။တတ္ထ မူလဗိဇံ နာမ ဟလိဒ္ဒိ သိင်္ဂီဝေဏုံ ဝစာ ဝစတ္တံ အာတိ ဝိသာ ကဋုကရောဟိဏိ ဥသိဏံ ဘဒ္ဒမုတ္တကန္တိ ဇဝမာဒိ။

၇။ ။ယထာ ဟိ ပတတော ဂဂဟာသ ဥပတ္တမ္ဘနာယ ထူဏာ နာမ ဗလဝပစ္စယော ဟောတိ၊ နံ တံ ထူဏာယ အနုပတ္ထမ္ဘိတံ ဌာတုံ သက္ကောတိ။

၈။ ။အယုံ ဇီဝကော 'မယုံ့ အမ္မဝေန အဘုတေဋ္ဌသာနိ ဘိက္ခုသတာနံ'တိ အာဟ။

၉။ ။သာမုက္ကံသိကာတိ သာမံ ဥက္ကံသိကာ, အတ္တနာယေဝ ဥဒ္ဓရိတွာ ဂဟိတာ၊ သယမ္ဘုဉာဏေန ဒိဋ္ဌာ။

၁၀။ ။အယံ ကိရေဝံ စိန္တေသိ 'ဒါနံ ဒေန္တေန နာမ ကေနစိ ပဋ္ဌိတေန သဒ္ဒိံ မန္တေတွာ ဒါတုံ ဝဋ္ဋတိ။ အနာမန္တေတွာ ကတကမ္မဉ္ဉေ ပဆ္ဆာနုတာပံ ဂရောတိ'တိ။

၁၃၂၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှာ် (၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၁။ပါ၊ သျှ၊ ၅၄။ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ဂ၇။]

၂။ ။[ပါ။ ၄၂။ ပါ၊ သျှ၊ ၁၁၂၊ပါ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁၆၁၊ ။ ၁၃၁၅-ခုနှစ်ကလည်း ဖေးခဲ့ပြီ။]

၃။ ။[ပါ၊ ဂ၁။ ပါ၊ သျှ။ ၁ဂ၇။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂၉၇။]

၄။ ။[ပါ၊ ၁၄၅၊ ပါ၊ သျှ။ ၃၄၆။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၄၆၄။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၄၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၄၂။ဋ္ဌ။ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၆ဂ။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၇၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၆၅၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၁၆။]

၇။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁၁၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၇ဂ။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၅၂ဂ။]

ဂ။ ။အာကာရကို သွင်း၍ ယောဇနာ

အယံ-ဇိဝကော၊ ဤဇိဝကသည်၊ မယှံ၊ ဘုဆုးကျွန်၏။ အဒ္ဓါဇေန၊ အဒ္ဓဝန်ခကျွင်းတိုက်၌။ အစုဒဘဋ္ဌသာနိ၊ အခဲ့နှင့် တကွ တဆဲ့သုံးခု အဒေရအတွက် ရှိကုန်ခသာ။ ဘိက္ခုသတာနိ၊ ရဟန်းတရာတို့သည်။(တနည်း) အစုဒေဘဋ္ဌသာနိ ဘိက္ခုသတာနိ၊ တဒေဆာင် နှစ်ရာ ငါးဆယ်ကုန်သော ရဟန်းတို့သည်၊ အတ္ထိ၊ ရှိပါကုန်၏၊ ဣတိ၊ ဤသို့၊ အာဟာ၊ သံတော်ဥုး တင်ပြီ။

အာကာရကို ဆုတ်၍ ယောဇနာ

အယံ-ဇိဝကော၊ ဤဇိဝကသည်။ အာဟာ၊ သံတော်ဥုးတင်ပြီ။ ကိံ၊ အာဟယ်သို့။အာဟာ၊ သံခဘ်ဥုးတင်ပြီးသနည်း။မယှံ၊ ဘုထုးကျွန်၏။ အဒ္ဓါ ဝေန၊ အဒ္ဓဝန်ခကျွင်းတိုက်၌။ အစုဒတဋ္ဌသာနိ၊ အခဲ့နှင့် တကွ တဆဲ့သုံးခု အဒေရအတွက် ရှိကုန်သော။ ဘိက္ခုသတာနိ၊ ရဟန်းတရာတို့သည်။ ဝါ။ အစုဒေတဋ္ဌသာနိ သိက္ခုသတာနိ. တဒေဆာင်နှစ်ရာငါးဆယ်ကုန်ခသာ

ရဟန်းတို့သည်။ အတ္ထိ၊ ရှိပါကုန်၏။ ဣတိ၊ဤသို့၊ အာဟ၊ သံဃတော်ဦးတင်ပြီးသတည်း။ [ဋ္ဌ။ ၁၃၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၄၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၅၊]

မှတ်ချက်။ ။ယေဘုယျသို့ လိုက်၍ အနက်အား**ဖြင့်** အာဂကာရ ကို သင့်း, ထုတ်၍ ယောဇနာလိုက်ပါသည်။ သာမည**မေးခြင်းကြောင့်** သဒ္ဒါအား**ဖြင့်** သင့်း,ထုတ်၍လည်း ယောဇနာနိုင်သည်ပင်။

[**သဓျာဘူယ်**။ ။ပုစ္ဆာဝယ်'**အာဂကာရကို** သင့်း၍ ထုတ်၍' ဟူရာ၌ 'သဒ္ဒါအား**ဖြင့်** သို့မဟုတ် **အနက်အား**ဖြင့်' ဟု ဝိသေသ မ,ပြီး **သဓျာ**စ္ဆာ **မေး**သင့်သည်။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၄၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၄၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၂၃။

၁၀။ ။['သျှ၊ သစ်' **အ**တိုင်း **ယော**ဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၂၆၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၉၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၆၈။ ။ ၁၃၁၇-ခုနှစ် ကလည်း **မေး**ခဲ့ပြီ၊]

၁၃၂၀-ခုနှစ် **မ**မူဘစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) **မေး**ခွန်း

(က) **မ**မူစကွန္တိ **မ**မေ့သူ ဝါ စက္ခုံ။
(ခ) ဣဒမ်ိဳ ကိရ ဘဂဝတာ ဝုတ္တ**မေ**ဝ။
(ဂ) ပါဠိယံ ပန နာဂရှင်္ဂံ။
(ဃ) ဣဒံ ပန သုတ္တံ သုတ္တာ ရညာ **ကော**စိ အာနိသံသော လဒ္ဓါတိ?။
(င) မဟာနိသံသော လဒ္ဓါ။
(စ) အယဉ္စိ ပိတု **မာ**ရိတကာလတော ပဋ္ဌာယ နဝရတ္တိံ နဒါဝါ နိဒ္ဒံ လဘတိ။

၁။ ။အထက်ပါ ဝါကျတို့တွင် (ဃ) (င) (စ) ဝါကျ များ**ကို** အနက်**ယော**ဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(စ)ဝါကျ၌ လိုရင်း**ကို** **ကော**က်၍ ဂင်းမှ'နဝရတ္တိ'' ဟူသော ပုဒ်**ကို** သာ**ဘော**ဂသဒ္ဒ**စော**ဒနာ ထုတ်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(ဂ)ဝါကျ၌ 'ပန' သဒ္ဒါကို ရှု၍ စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္ကကို ပါဠိဘာသာဖြင့် ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။(ဃ)ဝါကျ၌ 'အာနိသံသော'ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဝစနဒိဆက္ကကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။'မာရိတကာလတော'ဝယ် 'မာရိတ'ကို 'မာရိတတ္တာ'ဟု ဟိတ်ကြံလျှင် ဖြစ်သင့်သော 'တ္တ'သမ္မုန်နှင့် ၎င်းသမ္မုန်ပုဒ်၏ ကတ္တား, ကံ နှစ်တန်ဘို့တွင် ရသင့်သော အနက်နှင့် သမ္မုန်အနက်တို့၏ စာစပ်ကို ပြခဲ့ပါ၊

၆။ ။(က)ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်နှင့် သံဝဏ္ဏနာများကို ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။'ဘဲဝတ္ထိ၌ ပြို့အံ့အပ်ပြီးသော သူးခြင်း ရှိတော်မူသော မြတ်စွာဘုရား'ဟူသော အနက်ကို ပေါသော 'ဘဂဝါ'ဟူသော ပုဒ်၏ နိရုတ္တိနည်းအားဖြင့် ပြီးပုံကို ပြခဲ့ပါ။

၈၊ ။အဇာတသတ်မင်းသည် အဘသတ်ကံကြောင့် မည်သဲ့သို့ဝရဲ၌ မည်မျှလောက် ခံရ၍ နောင်အခါ မည်ကဲ့သို့သော ပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်ရမည်ကို ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၉။ ။အောက်ပါဂါထာ၏ ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည်များကို ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

ဗုဒ္ဓါပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝေယျ ဝဏ္ဏံ၊ ကပ္ပပို ဇေ အညံမဘာသမာဓနဒ္ဒ။
ခီယေထ ကပ္ပါ စိရဒီဃမန္တရေ၊ ဝဏ္ဏော နခီယေထ တထာဂတဿ။

၁၀။ ။'နလဘတိ'၏ အရကို ကောက်၍ ဝိဘာဝ, ဌာယီဘာဝ ရသ, အနုဘာဝဝို့ကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၂၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၁၂။ ဋ္ဌ၊သျှ၊ ၂။ ၂၅၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၀၇။]

၂၊ ။သာဘောဂသဒ္ဒ (သဒ္ဒါနည်းသာဘောဂ) စောဒနာတက် (ခ) မှတ်ဝါကျ၌ လိုရင်းကား 'နေဝလဘတိ'ဟူသည်တည်း။ အဓိပ္ပာယ်ကား။ ။မရဟူလိုသော်။

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် 'နေဝလဘတိ' ဟူသော ပါဌ်ဖြင့် အာဓာရ၏ ကြိယာကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ယင်းကြိယာ၏ အာဓာရသည် ကဒါစိ ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါလော၊ (တနည်း)ယင်းကြိယာသည် အာဓာရနှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ယင်းကြိယာ၏ အာဓာရကား အဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'ရတ္တိ' ဟူသော ပါဌ်ကို မိန့်။

အဓိပ္ပာယ်ကား။ ။' 'နေဝလဘတိ' ဟူသော အာဓာရ၏ကြိယာ၏ အာဓာရကား 'ရတ္တိ' ဖြစ်၏-ဟူလိုသော်။

[သိဘ္ဘယ်။ ။ဤမေးခွန်းသည် သာဘောဂစောဒနာ, ဒေါသာဇော ပနစောဒနာ အားဖြင့် စောဒနာ ၂-မျိုးယူသော ဝါဒသို့ လိုက်၍ မေးသော မေးခွန်း ဖြစ်သည်၊ ယင်းစောဒနာနှင့် စပ်၍ သီစရာများကို ပါရာဇိကဏ်အဖြေ၌ ရှုပါ။]

၃။ ။စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က

၁။ ။နနု ဣဒမ္မိ ဘဂဝတာ ဝုတ္တမေဝ (ဓာဒကာဘောဂ)။
၂။ ။အသ ကသ္မာ ပါဠိယံ နာဂရုဠှံ (စောဒနာ)။
၃။ ။နနု ပကိဏ္ဏကဒေသနာဘာဝေါ ဟောတိ(ပရိဟာရာဘောဂ)။
၄။ ။တသ္မာ ပါဠိယံ နာဂရုဠှံ (ပရိဟာရ)။

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။အာ-ဘုသော နိဟရိတ္ဗာ သံသတီတိ အာနိသံသော (ဓာတုပ္စ္စယဒီပနီ)။

ဝစနာဒိဆက္က

၁။ ။'အာနိသံဒသါ'ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။
၂။ ။'အာ-ဘုသော နိဟရိတ္ဗာ သံသတိ'ဟူသော ဝိဂ္ဂိဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။လဒ္ဓန်စ္စာ ထုတ်ဆောင်၍ ညွှင်းဆဲခြင်း ကြိယာသုကာတ်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။
၄။ ။'ဣတိ'သဒ္ဒါသည် 'ဝစနဟေတုဇောတက' မည်၏။

၅။ ။အံ့ကျို့၊တရားဒြပ်သည် 'ဝစနီယ' မည်၏။
၆။ ။'ဂုဏော'စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီယတ္ထ'မည်၏။

၅။ ။'တ္တ'သမ္မန်။ ။'မာရိတတ္တာ'ဟု ဟိတ်ကြုံလျှင် ဖြစ်သင့်သော 'တ္တ'သမ္မန်ကား 'ဣမဿ ရညော' ဖြစ်ပါသည်။

စာစပ်။ ။'ဣမဿ ရညော'ကား '၏'ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'မာရိတတ္တာ' ဂယ် 'တ္တ' ပစ္စည်း၌ သမ္မန်, သတ္တိမန္တ၊ 'တ္တ' ပစ္စည်းကား သမ္မန်, သတ္တိ။

'ဣမဿ ရညော' ကား 'သည်'ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'မာရိတတ္တာ'ဝယ်'မာရိတ'ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်၌ ဝါစ်, တုလျတ်၊ 'မာရိတ'ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်ကား ဝါစက, လိင်္ဂတ်။

['မာရိတတ္တာ' ဝယ် 'တ္တ'သမ္မန်နှင့် ယင်း၏ အနက်၌ ယူဆချက်။ ။ 'အယံ'သည် 'မာရိတကာလတော'ဝယ်'မာရိတ'၌ ကာရိတ်'ဏော'ပစ္စည်း၏ ကတ္တားတည်း။ (ယင်းသည် ယင်းကာရိတ်ပစ္စည်း၌ဌင်း, 'နေဝလဘတိ' ၌ဌင်း စပ်သည်။) 'ပိုတု'သည် ယင်း 'ဏော' ပစ္စည်း၏ ကံ(အဂုတ္တ)တည်း၊ ယင်းကံ၌ ဒုတိယာ, တတိယာ, ဆဋ္ဌိဝိဘတ် ၃-မျိုး (ဘုရားကြီးနိယံ။ ၁၇၇။)တို့တွင် ဤ၌ ဆဋ္ဌိတည်း။

'မာရိတ'ကို ကာလကို ငဲ့၍ ဝိဂ္ဂဟပြုမူ 'အမာရာပေသိ ဇတ္ထာတိ မာရိတော'ဟု ပေတုကတ္တုအနွန္တာဂဓ အဓိကရဏတ္ထ ပြုအပ်၏။'မာရိတတ္တာ' ဟု ဟိတ်ကြုံသော် ကာလကို ငဲ့စရာမ့လို၍ 'အမာရာပေသိတိ မာရိတော' ဟု ပေတုကတ္တုသာဓနပြုအပ်၏။ မရ+ဏော+တ။ 'ဣ'အာဂုံ၊ 'ဏော'ကျသည်။

'မရ၊ ပါဏစာဇေ'ဟူသော ဓာတ်ကျမ်းနှင့် အညီ 'မရ' ဓာတ်(ဘူဝါဒိ, အကမ္မက။ နိဒ္ဒေသ။ ၃၇၀ သည် အသက်ကို စွန့်ခြင်း(ဝါ)သေခြင်း၌ ဖြစ်ရကား 'မာရိတ'၌ 'အသက်ကို စွန့်စေခြင်း(ဝါ) သေစေခြင်း' ဟူသည် အဓိပ္ပါယ်အားဖြင့် သက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ဤအဇာဘသတ်မဲ့သည် (ခမည်းတော်ကို သေစေပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်(ဝါ) သတ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အိပ်လို့မရ'ဟု ဆိုလိုသည်။

ဆိုခဲ့ပြီးသော စကားအရ 'မာရိတ'ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်ကို 'ဟေတုကတ္တားဟော'ဟု ယူဆသည်၊ 'မယံ့ ကိရ ကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တော

(ဂေဇ္ဈာ)ရာဇာနံ မာရေဿတိ'ဟူသော (ဋီ။၁၂၃) ဝါကျသွားကိုလည်း ထောက်။သို့ဖြစ်၍ ယင်းဘာဝယောဂပုဒ်နှင့် အရတူသော'အယံ'ကို သမ္မန်ခံ၍ ယင်းသမ္မန်ကို ကတ္တားအနက် သမ္မန်အနက် ပေးသည်။ 'ဟိတ်ဆိုက်လေရာ'စသော နိယုံ နှင့်လည်း ညီသည်။ 'နိယံဟူက ယောဂုယျ'ကို မြင်ပြီး နိယုံကို သံသယဝင်ကာ အတွေး မလွန်သင့်။

'မာရိတကာလတော'ကို 'သေစေပြီးရာအခါမှ (သဒ္ဒတ္ထ)။ ဝါ၊ သတ်ပြီးရာအခါမှ(အဓိပ္ပာယတ္ထ)'ဟု သေသေချာချာ အနက်ပေး။'သေ'ဟူသော အနက်နှင့် 'သတ်'ဟူသော အနက် ကဲ့ပါစေ။ 'သတ်ပြီးရာအခါမှ'ဟု နိဿယသစ် ပေးယည်ကား အဓိပ္ပာယတ္ထသာ။ 'သတ်စေသော အခါမှ'ဟု နိဿယဟောင်း ပေးခြင်းသည် ကောင်းမည်မထင်။ အဘယ့်ကြောင့်နည်း? 'မရ' ဓာတ်, 'ဏေ'ပစ္စည်းဖြင့် 'သတ်စေ'ဟူသော အနက် မထွက်နိုင်သောကြောင့်ရင်း, အဇာတသတ်မင်းသည် သတ်စေသောသူ မဟုတ်သော ကြောင့်ရင်းတည်း။ ခဲ့ပြု- 'သတ်' ဟူသော အနက်သည် 'မရ' ဓာတ်, 'ဏေ'ပစ္စည်း၏ 'သေစေ'ဟူသော သဒ္ဒါနက်၏ အဓိပ္ပာယ်နက်သာ ဖြစ်သည်။ 'သေစေ'ဟူသော အနက်ကို 'သတ်'ဟု အဓိပ္ပာယ်နက် ပေးလို့ရသော်လည်း 'သတ်စေ'ဟု အဓိပ္ပာယ်နက် ပေးလို့ မရပါ။ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာတို့၌လည်း 'သတ်စေ'ဟူ (အသတ်ခိုင်း)သော အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ဆိုလိုရာ၌ 'မာရေတိ, မာရာပေတိ, မာရိယတိ, မာရာပိယတိ, မာရာပနံ'စသည်ဖြင့် 'မရ' ဓာတ်နှင့် မရေးဘဲ 'စဏ္ဍာ သော ရာဇာ ဃာတာပေယျာပိမံ(မဟာဝဂ္ဂပါဠိ(ဝိနည်း) ၃၈၈)။ရညော ဃာတာပိတတ္တာ ရုဟိရပဂ္ဂါဒဃစ ကတတ္တာ။ အာဏတ္တိယာ တာဝ ဝိရဒ္ဓတ္တာ ရညော ဃာတာပနံ နတ္ထိ (စူဠဝဂ္ဂါဒိ အဋ္ဌကထာ။ ၁၁၃)။ရာဇာ ဗဟုကမ္မကာရဏာနိ ကာရေတ္ဝာ ဃာတာပေတိ (သမ္မောဟဝိနောဒနီအဋ္ဌကထာ။ ၄၂၃)။ ဧကံ အမစ္စံ ဃာတာပေသိ(ဝဇိရ။၁၆၉)'စသည်ဖြင့်'ဟန'ဓာတ်နှင့်သာ ရေးရိုးရှိသည်။ ထို့ပြင် ဗိမ္ဗိသာရမင်းကို သတ်ရာ၌ အဇာတသတ်မင်းသည် သတ်စေသောသူ မဟုတ်၊ သတ်သောသူသာ၊ သတ်စေ (အသတ်ခိုင်း) သောသူကား ဒေဝဒတ်ဖြစ်သည်။ ဤသို့သော သဒ္ဒယုတ္တိ, အတ္ထယုတ္တိတို့ကို ထောက်၍'မာရိတ' ပုဒ်က သတ်စေတတ်, သတ်စေအပ် ၂-နက်လုံး မထွက်နိုင် မထွက်သင့်ဟုမှတ်၊ 'မာရိတကာလ'ကို 'သတ်စေသောအခါမှ'ဟုရင်း, သတ်စေအပ်သော အခါမှ'ဟုရင်း ပေးသော် ၂-နက်လုံးအမှားသာ။ သို့ဖြစ်၍ 'မာရိတတ္တာ'ကို 'သတ်စေသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်'ဟု အနက်ကြံ၍ 'အယံ' ကို

သမ္မန်ခံဏ္ဍဂင်း, 'သတ်စေအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်'ဟု အနက်ကြံ၍ 'ပိတု'ကို သမ္မန်ခံဏ္ဍဂင်း ဆိုဘွယ်ရာ မရှိတော့ပြီ။

အချို့က 'မာရိတကာလတော'ကို 'သေစေအပ်သော အခါမှ'ဟူသော အနက်ကိုကြံ၍ 'မာရိတတ္တာ'ကို .'သေစေအပ်သည်အဖြစ်ကြောင့်' ဟု အနက်ပေးပြီးလျှင် 'ပိတု'ကို 'မာရိတ'နှင့် အရတူဟု ယူကာ ယင်း'ပိတု'ကို သမ္မန်ခံသည်။ ကောင်းမည်မထင်။ အကယ်၍ 'မာရိတ'သည် ('သေစေအပ်'ဟူသော) ကမ္မရုပ်ဖြစ်ခဲ့သော် 'ပိတု'ဟု မရှိဘဲ 'ပိတာ'ဟု ပဌမာဝိဘတ်နှင့် ရှိရာ၏။ ရှိကား မရှိ။ 'ကာလ'ကို ငဲ့၍ 'ပိတု'ကို သမ္မန်အနက် ယူကာ 'မာရိတ'ကို ဟေတုကမ္မရုပ်ကြံသော် (သဒ္ဒါဟူသည် ဝတ္တိစ္ဆာဖြစ်၍) မဖြစ်နိုင်ဟု မဆိုနိုင်ပါ။ သို့သော် အကြံ နယ်ကျွန်လွန်းသည်၊ အကျိုးမျှားလှမည် မဟုတ်ပါ။ ဆရာတော် 'ဥးကသဝါဘိဝံသ'ကလည်း 'ပိတု'ကို 'သမ္မန်ခံ'ဟု မိန့်သည်။ အကြောင်းမပြ။ အထူးအလေးထားကာ စဉ်းစားပါ၏။ ဤယူဆချက်သည် မိမိ၏ ယူဆချက်မျှသာ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်(စာ နှစ်စပ်အောင် ကြည့်ပြီး)စိစစ်ဝေဘန်၍ လက်ခံကြရာ၏။]

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ အာဘော်ဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဓမ္မသု စက္ခုံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'စမ္မစက္ခုံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတဗ္ဗပုဒ်၏ သတ္တမီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းသတ္တမီသပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အာဓာရအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်၊ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (ဟုနည်း) 'ဓမ္မစက္ခုံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတဗ္ဗပုဒ်ကို 'ဓမ္မေသု စက္ခုံ ဓမ္မစက္ခုံ'ဟု သတ္တမီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။နိရုတ္တိနည်းအားဖြင့် ပြီးပုံ

'ဘဂဝါ'ကား 'ဘဝ'ပုဒ် 'ဝန္တု' ပုဒ်, 'ဂမန'ပုဒ်၊ 'ဘဂဝန္တုဂမန'ဟူ၍ ဆိုလိုလျက် 'ဘဝ' သဒ္ဒါမှ 'ဝ' အက္ခရာ, 'ဝန္တု' သဒ္ဒါမှ 'န္တု'အက္ခရာ, 'ဂမန' သဒ္ဒါမှ 'မ' အက္ခရာ, 'န' အက္ခရာတို့ကို ချခြင်း ဝဏ္ဏလောပ, 'ဝ'၏ အစိတ် 'အ'ကို 'အာ'ဒီဃပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ, 'ဝါ' အက္ခရာနှင့်

'ဂ'အက္ခရာကို ရွေ့နောက်ပြန်ခြင်း ဝဏ္ဏဝိပရိယာယ နိရုတ္တိနည်းတို့ဖြင့် 'ဘဂဝါ'ဟု ပြီးပါသည်။ [သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၇၇။]

၈။ ။အဆုံးအဖြတ်။ ။အဇ္ဈတသတ်မင်းသည် အဘသတ်ကံကြောင့် လောဟကုမ္ဘီငရဲ၌ နှစ်ပေါင်း ခြောက်သောင်း (၆၀၀၀၀)ခံရ၍ နောင် အခါဝိဇိတာဝီ အမည်ရှိသော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဖြစ်ရပါမည်။ (အဋ္ဌကထာ)

၉။ ။ဂါထာအမည်။ ။'ဣန္ဒဝဇိရာဂါထာ' ဖြစ်ပါသည်။

ဆန်းအမည်။ ။'တုဋ္ဌုဘဆန်း' ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤကား သိလက္ခန်ဒီကာသစ် အလိုက်ပြတည်း။

[အက္ခရာပိုမှု ဆန်းခွင့်ပြု။ ။'အန္တေ'သဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်ရာ တတိယပါဒ၌ အက္ခရာတလုံး ပိုသော်လည်း အပြစ်မရှိ။ ပိုသော (ရေ)အက္ခရာကို ပယ်၍ 'ဣန္ဒဝဇိရာဂါထာ'သို့ သွင်းသည်။

ထောက်ဘွယ်။ ။ကိရိယာရဟာဒိယောဂေ ဝိယ စ အန္တေရယောဂေ အဓိကက္ခရပါဒေါ အနုပဝေဇ္ဇော။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၉၄။

'ရေ' ကို မပယ်ဘဲ တတိယပါဒကို ဣန္ဒဝံသဂါထာယူ၍ 'ဥပဇာတိဂါထာ'ဟုလည်း ဂါထာအမည် ပေးကြသည်။ 'ပဌမ,ဒုတိယ,စတုတ္ထပါဒကို တုဋ္ဌုဘဆန်း, တတိယပါဒကို ဇဂတီဆန်း' ဟုလည်း ဆန်းအမည် ပေးကြသည်။ ။သို့သော် ဋီကာနည်းသာ လိုရင်း ဖြစ်သည်။]

၁၀။ ။ဘာဝဝါလင်္ကာရ ထုတ်ပုံ

၁။ ။'နလဘတိ' ၏ အရ အဇာတသတ်မင်း၏ သန္တာန်၌ အိပ်မပျော်သော အခြင်းအရာအား ဖြင့် ဖြစ်သော ကုက္ကုစ္စပြဓာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ကောဓဌာယိဘာဝ,ရုဒ္ဓရသ' မည်၏။

၂။ ။ဗိမ္ဗိသာရမင်းဆည် 'အာရမ္မကဝိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။ဗိမ္ဗိသာရမင်း၏ ဂုဏ်ကျေးဇူး အပေါင်းသည်ရင်း, အဓိယာနိသော်မနသိကဝ်ရသည်ရင်း 'ဥဒ္ဓိပနဝိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။ကာယိကဒုက္ခ, စေတသိကဒုက္ခသည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

၁၃၂၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်များကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၁။ ။တမညော ဇဝမာဟ အတ္ထိ ခေါ ဘော ဇေသော အတ္တာ။ ယံ ဟံ ဝဒေသိ၊ နေသော နတ္ထိတိ ဝဒါမိ၊ နော စ ခေါ ဘော အယံ အတ္တာ ဇဟ္ဘာဝတာ ပဂုဏဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနံ ပတ္တော ဟောတိ။

၂။ ။အဟံ ခေါ ပုဗ္ဗေ အာဗာဓိကော အဟောသိံ ဒုက္ခိတော ဗာဠှဂိလာနော။ ဘတ္တဉ္စ မေ နစ္ဆာဒေသိ၊ နံ စ မေ အာသိ ကာယေ ပလမတ္တာ၊ သောမှိ တေရဟိ တမှာ အာဗာဓာ မုတ္တော။

၃။ ။သမဏော ခလု ဘော ဂေါတမော အကာမကာနံ မာတာပိ ကူနံ အဿုမုခါနံ ရုဒန္တာနံ ကေသမဿုံ ဩဟာပေတွာ ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိ ဟဒ္ဓါဝေက္ခော အဂါရာဒ္ဓါ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတော။

၄။ ။ယဿာ စ ခေါ ကဿပ အညေတြဝ ဣမာယ မတ္တာယ အညတြ ဣမိနာ တပေါပက်ကမေန သမဏော ဝါ ဟောတိ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဒုဇ္ဇာနော သုဒုဇ္ဇာနော တဿ ဧတံ် ကလ္လံ ဝစနာယ 'ဒုဇ္ဇာနော သမဏော ဒုဇ္ဇာနော ဗြာဟ္မဏော' တိ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာပါဌ်တို့ကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၅။ ။ယာနသန္နိဓိမှိ ယာနံ နာမ ဝယှံ ဂဏော သကဋံ သန္ဓမာနိကာ သိဝိကာ ပါဠ်ကိတိ၊ နေတံ် ပဗ္ဗဇိတဿ ယာနံ။ ဥပါဟနာ ပန ပဗ္ဗဇိတဿ ယာနံယေဝ။

၆။ ။နု မရတ္တိတိ အမရာ။ ကာသာ 'ဝေန္တိပိ ဖေ နော' တိ အာဒိနာ နယေန ပရိယန္တံ်ရဟိတာ ဒိဋ္ဌဂတိကဿ ဒိဋ္ဌိ ဧစဝ ဝါစာ စ။ ပိဝိစော ခေပေါတိ ဝိက္ခေပေါ။

၇။ ။ဥပရိပါသာဒဝရဂတော်တိ ပါသာဒဝရဿ ဥပရိဂတော်။ မဟာရဟော သမုဿိတသေတစ္ဆတ္တော ကဉ္စနာသနေ နိသိန္နော ဟောတိ။ တဿာ နသန္နော။

၈။ ။အာဒရိယံ သေဝိဟ္မာ ဇာနနကာလေ ဇ်ာနဘူမိနာမ။ 'ဘိက္ခု ဒ ပန္နကော ဇ်ာနော နကိဉ္စိ အာဟာ' တိ ဧဝံ အလာဘိံ် သမဏံ် ပန္နာမိတိ ဝဒတိ။

[။ငငြ။ ။ငြ ။ဖြစ။ ။ငြ။ငဝင်။ ။ငြ ။ကြ။ ။ငြ။ငဝင်။ ။ငဝ

[။ဝင်ငြ ။ငြ ။ဖြစ။ ။ငြ။ဂြ ။ငြ။ဂြ။ ။ငြ။ငဝင်။ ။ငြ။ဂြ။ ။ဂ။

[။ငဝ ။ငြ ။ဖြစ။ ။ငြ။ဖြ ။ငြ ။ကြ။ ။ငြ။ငဝင်။ ။ငြ။ဂြ။ ။ဝ။

[။ငြ။ ။ငြ ။ဖြစ။ ။ငြ။ဂြ ။ငြ။ဂြ။ ။ငြ။ငဝင်။ ။ငြ။ဂြ။ ။၂။

[။ဝဝဂ ။ငြ ။ဖြစ။ ။ငြ။ဂြ ။ငြ။ဂြ။ ။ငြ။ငဝင်။ ။ငြ။ဂြ။ ။ဖ။

[။ဂငဂ ။ငြ ။ဖြစ။ ။ငြ။ဂြ ။ငြ။ဂြ။ ။ငြ။ငဝင်။ ။ငြ။ဂြ။ ။ဂ။

[။ဂဂ

၁၃၂၁-ခုနှစ် ခမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) မေးခွန်း

(က) အမ္ဗဋ္ဌော တိက္ခတ္တုံ၊ မဟာသဒ္ဒေန အဝေါစ။

(ခ) ကဿ၁ အဝေါစ? ကိံ အသုဒ္ဓဘာဝံ နဇာနာတိတိ။ အာမ ဇာနာတိ။ ဇာနန္တောပိ ဘဝပဋိစ္ဆန္နမေတံ ကာရဏံ၊ တံ အနေန နဒိဋ္ဌံ။ အပဿန္တော မဟာသမဏော ကိံ ဝက္ခတီတိ မညမာနော မာနထဒ္ဓတာယ အဝေါစ။

(ဂ) မာတာပေတ္တိကန္တိ မာတာပိတူနံ သန္တကံ။

(ဃ) နာမဂေါတ္တန္တိ ပဏ္ဏတ္တိဝသေန နာမံ၊ ပဝေဏိဝသေန ဂေါတ္တံ။

(င) အနုဿရတောတိ အနုဿရန္တော သော ကုလဂေါဒ္ဓိ သောဓေန္တော သော။

၁။ ။အောက်ပါ (က) (ခ) ဝါကျတို့ကို အနက်ယောဇနာပါ။

၂။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျပါ 'ကုလဂေါဒ္ဓိ သောဓေန္တော သော' ကို သာဓောဂစေဒနံဝတက်၍ 'ဂေါဒ္ဓိ' သဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဓါရနှင့် အဓိပ္ပေတတ္ထကို ပြပါ။

၃။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျပါ ဓေဝဒဟကို အကြောင်းပြုလျက် အမည် ပေး၍ ယင်းဝါကျဘို့မှ ဓေဝဒကာဘောဂ စသည် လေးချက်ကို ဖြစ်သင့် သလို ပါဠိစီကံုးဆုတ်ပြပါ။

၄။ ။'နာမဂေါတ္တံ' ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဝစနဆက္က ထုတ်ပြပါ။

၅။ ။'မာနထဒ္ဓတာယ' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကို ခံ၍ ယင်းဟိတ် နှင့် သဒ္ဒန်တို့၏ စာစပ်ကိုဂုင်း, ဟိတ်၏ သမ္ဗန်နှင့် ဘာဝသမ္ဗန်တို့၏ စာစပ် ကိုဂုင်း, ဘာဝသဒ္ဒန်ပုဒ်၏ ဝစ္စတ္ထကိုဂုင်း ဖော်ပြပါ။

၆။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျပါ သံဝဏ္ဏနာကို အကြောင်းနှင့် တကွ အမည် ပေးပြီးလျှင် အာဘော်ကို ထုတ်ပြပါ၊

၇။ ။'မာတာပေတ္တိကံ'ပုဒ် ရုပ်ပြီးခြင်းဌိ ဆိုင်ရာ နိဂ္ဂဟိတ်နည်းတို့ကို ထင်ရှားစေအောင် ထုတ်ဖော်ပြပါ။

၈ ။အာမဗ္ဗဋ္ဌလုလင်သည် မိမိ ကဏ္ဍာယန မည်ကြောင်းကို ဆိုရာ၌ တဥုးတည်းပိုင် အာမည်တည်းဖြစ်၍ ဆိုပါသလော အသို့ဖြစ်၍ ဆိုပါသနည်း? ဝိနိစ္ဆယ ချပါ။

၉။ ။အောက်ပါ မြန်မာစကားပြကို ပထု၁ဝတ္ထဂါထာ စီ၍ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

မဟာသမ္မတမင်း၏ သားသည် အမည်အံ့းဖြင့် ရောဇ မည်၏၊ ရောဇ၏ သားသည် ဝရရောဇ မည်၏၊ ထိုဝရရောဇ၏ သားသည် ကလျာဏ မည်၏။

၁၀။ ။(က) မှတ်ဝါကျ၌ ဖြစ်သင့်သော ဘာဝါ လက်ဝရကို စုံအောင် ထုတ်ပြပါ။ (ဝိဘာဝ, အနုဘာဝပါစေ)

၁၃၂၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၂၉။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၃၀၂၊ ဋ္ဌ။ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၇၅။]

၂။ ။သာဘောဂစောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌအထာဆရာ ဆရာသည် 'အနုဿရန္တိဿ'ဟူသော ပါဠိဖြင့် 'အနုဿရတော' ၌ 'တော' ၏ 'နွှ' ပစ္စည်းနှင့် တက္ခသော 'သ' ဝိဘတ်၏ ကာရိယ၏ အဖြစ်ကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ယင်း 'အနုဿရတော' ၌ အနုဿရအရ အစဉ်လျောက်၍ အောက်မေ့ကာမျှကိုသာ အလိုရှိအပ်သည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ အဘယ်၏ အစွမ်းဖြင့် အစဉ်လျောက်၍ အောက်မေ့ခြင်းကို အလိုရှိအပ်သနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'ကုလကောဋ္ဌိံသောဓေန္တိဿ' ဟူသော ပါဠိကို မိန့်။

အဓိပ္ပာယ်ကား။ ။အမျိုးစင်ကြယ်ခြင်းကို စုံစမ်းခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် အစဉ်လျောက်၍ အောက်မေ့ခြင်းကို အလိုရှိအပ်၏-ဟူလိုသော်။

[ထောက်ဘွယ်။ ။အနုဿရတောတိ ဇတ္ထ နကေဝလံ အနုဿရဏာမတ္တံ အဓိပ္ပေတံ၊ အထ ခေါ ကုလသုဒ္ဓိဝိမံသနဝသေနပါတိ အာဟ 'ကုလကောဋ္ဌိံ သောဓေန္တိဿ' တိ။ သီ၊ ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၅၄]

'ကောဠီ' သဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဓါရ။ ။'ကောဠီ'သဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဓါရကား ကောဏ, (ကုဋ္ဌေဟူသော)သင်္ကဝိသေသ, ဥက္ကံသ, ကာရဏ, အံ့သ, အဂ္ဂ (အာဒိ) အနက်တို့ ဖြစ်ပါသည်၊

'ကောဠီ' သဒ္ဒါ၏ အဓိပ္ပေတတ္ထ။ ။'ကောဠီ' သဒ္ဒါ၏ အဓိပ္ပေတတ္ထကား 'အဂ္ဂ(အာဒိ)အနက်' ဖြစ်ပါသည်။

['ကောဠီ' အနက် ရှာဖွေချက်၊ ။အဘိဓာန်၌ ဧရှ ၃-နက်သာ လာသည်၊ 'တိဟိ ကောဠီဟိတိ ဟိဟိ အာကာရေဟိ တိဟိ ကာရဏေဟိတိ အဋ္ဌာ၊ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၅၉)' တောက်၍ 'ကာရဏ', 'ဒုံကောဠီကန္တိ ပဉ္စသိခိကံ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ် မဟာဋီကာ။ ၂။ ၄၅၅)' ထောက်၍ 'အံ့သ', 'ကုလကောဠိံ သောဓေန္တသာတိ ကုလဂ္ဂံ ပိသောဓေန္တသာတိ အတ္ထော (သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သမ်၊ ၂၊ ၂၅၄), 'ကုလကောဠိပရိဒိပနန္တိ ကုလအာဒိပရိဒိပနံ(သီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁၊ ၃၉၉)' ထောက်၍ 'အဂ္ဂ'အနက်ကို ဆိုသည်။ တိပိဋကပါဠိ, မြန်မာအဘိဓာန်၌ 'ထုပီကအနက်' တွေ့ရသည်။ သို့သော်-ယင်းအနက်၌ အကိုးကြစ်သော အဖွင့်များသည် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့် ဖြစ်တန်ရာ၏။ လေ့လာလို့မူ ထိပိဋကပါဠိ, မြန်မာ အဘိဓာန် (က-ဝဂ်)အဘဲ ၆-မှ တဆင့် ဆိုင်ရာ ကျမ်းများကို လေ့လာပါ။]

၃။ ။(ခ) ပုတ်ခါကျပါ ဧစာဒနာ၏အမည်။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျပါ ဧစာဒနာသည် 'အမှဋ္ဌသည် သုံးကြိမ် ကျယ်စွာသော အသံဖြင့် ဆိုပြီ' ဟု ဆိုသော်လည်း 'မသင့်' ဟု နှုတ်လုံးပြု၍ ဧစာဒနာသော်ကြောင့် 'အယုတ္တ ဧစာဒနာ' မည်၏။

[သတိပြုဘွယ်၊ ။'ကသ္မာ' ဟူသော အမှတ်အသားကို သတိပြု။ ဤကျမ်းကို ပါရာဇိကဏ်အဖြစ် ရှု။]

ဧစောဘောဂါဒိစတုက္က

၁။ ။နုနု အသုဒ္ဓဘာဝံ ဇာနာတိ (ဧစာဒကာဘောဂ)။

၂။ ။အထ ကသ္မာ အမှဋ္ဌော တိက္ခတ္တုံ မဟာသဒ္ဒေန အဝေါစ (ဧဝဒနာ)၊

၃။ ။နန္ဒ ဇာနန္တောပိ ဘဝပဋိစ္ဆန္နမေတံ ကာရဏံ၊ တံ အနေန နီဒိဋ္ဌံ၊ အပဿေန္တော မဟာသမဏော ကိံ ဝက္ခတီတိ မညမာနော မာန ထဒ္ဒါ ဟောတိ (ပရိဟာရဘေဘဝဂ)။

၄။ ။တသ္မာ အမ္မဇ္ဇော တိက္ခတ္တုံ မဟာသဒ္ဒေန အဝေါစ(ပရိဟာရ)။

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။နာမဉ္စ တံ ဂေါတ္တဉ္စာတိ နာမဂေါတ္တံ။ (ဝိသေသနပရနိပါတကမ္မဓာရည်းသမာသ်။ ဋီကာသစ်)။

ဝစနဆက္က

၁။ ။'နာမဂေါတ္တံ' ဟူသော နိပ္ပန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'နာမဉ္စ တံ ဂေါတ္တဉ္စ'ဟူသော ဝိဂ္ဂိဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။အနဉ်၏ ကဏ္ဌာယနအမည်ဖြစ်နှင့် ဂုဏ်,ဂုဏောအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္ဗန်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။

၄။ ။ဝစနဟေတုဇောတက မရ။

၅။ ။အနဉ်ဖြစ်သော ကဏ္ဌာယန အမည်ဖြစ်သည် 'ဝစနီယ' မည်၏။

၆။ ။'နာမကုလံ'စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီယတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ဟိတ်၏သမ္ဗန်။ ။'မာနတ္ထဒ္ဓတာယ' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကား 'အမ္မဇ္ဇဿ' ဖြစ်ပါသည်။

စာစပ်။ ။'အမ္မဇ္ဇဿ' ကား '၏' ဟူ၍ အနက် ပေးသောကြောင့် 'မာနထဒ္ဓတာယ' ဝယ် 'တာ' ပစ္စည်း၌ သမ္ဗန်,သတ္တိမန္တ၊ 'တာ' ပစ္စည်ကား သမ္ဗန္ဓိ, သတ္တိ။

'အမ္မဇ္ဇဿ' ကား 'သည်' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'မာနထဒ္ဓတာယ' ဝယ် 'မာနထဒ္ဓ' ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်၌ ဝါစ္စ, တုလျတ်၊ 'မာနထဒ္ဓ' ဟူခဿ ဘာဝယောဂပုဒ်ကား ဝါစက, လိင်္ဂတ်။

ဘာဝသမ္ဗန်ပုဒ်၏ ဝါစ္စတ္ထ။ ။ဘာဝသမ္ဗန်ပုဒ်၏ဝါစ္စတ္ထကား 'ကတ္တုတ္ထ' ဖြစ်ပါသည်။ [ပစ္စယတ္ထနှင့် ဝါစ္စတ္ထကား သဘောတူသည်။]

မှတ်ချက်။ ။'မာနထဒ္ဓါ'ကို လဟုကနည်းအားဖြင့် 'မာနေန ထမ္ဘ တိတိမာနထဒ္ဓါ' ဟု ကိတန္တသမားသ်ဝိဂ္ဂဟ ပြုအပ်၏။ မာနသဒ္ဒ။ပဟဒါ 'ထဘိ'ဓာတ် 'တ'ပစ္စည်း။

၆။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျပါ သံဝဏ္ဏနာအမည်

'မာတာပိတူနံ သန္တိကံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာသည် တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း၏ အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ဖြစ်ပါသည်။(တနည်း) 'မာတာပေတ္တိကံ' ဟူသော ပုဒ်၏ ဝိဂ္ဂိဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြ သောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျ အာဘောဂ

'မာတာပိတူနံ သန္တိကံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'မာတာပေတ္တိကံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်၌ 'ကိက'ပစ္စည်း၏ သန္တိကအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ (တနည်း) 'မာတာပေတ္တိကံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်ကို 'မာတာပိတူနံ သန္တိကံ မာတာပေတ္တိကံ'ဟု သန္တိကတဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

၇။ ။နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံ

'မာတာပေတ္တိကံ' ကား 'မာတာပိတု' ပုဒ် 'ကိက' ပစ္စည်း။ 'တု'၌ 'ဥ' ကို ချေ 'အံ' သက်၍ 'မာတာပိတိကံ' ဟု ဆိုလိုလျက် 'တ'ကို သဒိသဒ္ဒဘော်လာခြင်း၊ ဝဏ္ဏာဂမ, 'ပိ'၌ 'ဣ'ကို 'ေ'ပြုခြင်း၊ ဝဏ္ဏဝိကာရ နိရုတ္တိနည်းတို့ဖြင့် 'မာတာပေတ္တိကံ'ဟု ပြီးပါသည်။

၈။ ။ဝိနိစ္ဆယ။ ။အမွေဋ္ဌသုလင်သည် မိမိ ကဏ္ဍာယနမည်ကြောင်းကို ဆိုရာ၌ ဘဉ္ဇုးတည်းပိုင် အမည်ဖြစ်၍ ဆိုသည် မဟုတ်ပါ၊ ကဏ္ဍရသေ့မှ စ၍ အမျိုးအစဉ်အဆက်၏ အဋ္ဌမ်းဖြင့် ဆင်းသက်လာသော အမည်ဖြစ်၍ ဆိုပါ၏သည်၊

[ထောက်ဘွယ်။ ။ဘံ ပနေဘံ နာမံ ကဏ္ဍုသိတော ပဋ္ဌာယ တသ္မိံ ကုလပရမ္ပရာဝသေန အာဂတာ၊ နာ ဧတသ္မိံ ယေဝ နိရုဇ္ဈံ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၅၄။]

၉။ ။ပဏ္ဍိဝဂ်ာတ္တဂါထာစီ

မဟာသမ္မတရာဇာဿ၊ ရောဇော နာမေန အတြဇော။
ရောဇဿ ဝရရောဇော စ၊ ကလျာဏော နာမ တာသ စ။

အနက်။ ။မဟာသမ္မတရာဇာဿ၊ မဟာသမ္မတမင်း၏။ အတြဇော၊ သားသည်။ နာမေန၊ အမည်အားဖြင့်။ ရောဇော နာမ('နာမ'ကိုလှမ်း)၊ ရောဇမည်၏။ ရောဇဿ၊ ရောဇ၏။ အတြဇော (လိုက်)၊ သားသည်။ ဝံရ ရောဇော နာမ('နာမ'ကို လှမ်း)၊ ဝရရောဇမည်၏။ တာသ၊ ထိုဝရရောဇ၏။ အတြဇော(လိုက်)၊ သားသည်။ ကလျာဏော နာမ၊ ကလျာဏမည်၏။ ('စ'နှစ်လုံးကား ဂါထာပူရဏ)

၁၀။ ။ဘာဝဝါလင်္ကာရ ထုတ်ပုံ

၁။ ။ကျယ်စွာသော အသံဖြင့် သုံးကြိမ် လျှောက်သော အမွှဋ္ဌ၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ဝီရိယပြဝေန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဥဿာဟဌာယီ ဘာဝ, ဝီရရသ' (တနည်း) ဒေါသပြဝေန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ကောဓဌာယီဘာဝ, ရုဒ္ဓရသ'မည်၏။

၂။ ။ဘုရားရှင်သည် 'အာရမ္မဏဝိဘာဝံ' မည်၏။

၃။ ။မာန်ဖြင့် ခက်ထန်ခြင်းသည် 'ဥဒ္ဒိပနဝိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။ကဏှအန္ဓယ်၏ ထင်ရှားဖြစ်ခြင်းသည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

[ထောက်ဘူယ်။ ။'ပါကဋံ ကာတုကမျတာယ'ဟူသော ဋီကာသစ်ကို ထောက်သည်။]

၁၃၂၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၆) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာများကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၁။ ။အညဒတ္ထုဒသော ဝသဝတ္တီ ဣဿရော ကတ္တာ နိမ္မာတာ သေဋ္ဌော သဇီတာ ဝသီ ပိတာ ဘူတဘဗ္ဗာနံ၊ ဣမိနာ မယံ ဘောတာ ပြဟွေ နာ နိမ္မိတာ။

၂။ ။သေယျထာ ဝါ ပန မဟာရာဇ ပုရိသော အဟိံ ကရဏ္ဍာ ဥဒ္ဓရေယျ။ တသ ဧဝမဿ အယံ အဟိ၊ အယံ ကရဏ္ဍော။

၃။ ။လဒ္ဓကိကာပိ ခေါ အမ္ဘဋ္ဌ သကုဏိကာ သကေ ကုလာဝကေ ကာမလောပိနီ ဟောတိ၊

၄။ သမဏော ခလု ဘော ဂေါတမော အာဘိရူပေါ ဒဿနီယော ပါသာဒိကော ပရမာယ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ သမန္နာဂတော ဗြဟ္မဝဏ္ဏီ ဗြဟ္မဝစ္ဆသီ အခုဒ္ဒါဝကာ့သော ဒဿနာယ။

၅။ ။'သာဓု ဘဒန္တေ' တိ ခေါ ရာဇာ အဇာတသတ္တု ပိသုကမ္မုနာ နိမ္မိတသဒိသံ သုဝိဘတ္တဘိတ္တိထမ္ဘသောပါနံ နာနာဝိဓမာလာကမ္မလတာကမ္မ ဝိစိတ္တံ အာဘိဘဝန္တမိဝ ရာဇာဘဝနဝိဘူတိံ။

၆။ ။ပါဏိသရန္တိ ကံသတာဠံ၊ 'ပါဏိတာဠန္တိပိ ဝဒန္တိ။ ဝေတာဠန္တိ ဃံနတာဠံ၊ 'မဒ္ဒန္တိန မတသရိရုဠ္ဟဝပန' န္တိ ပိ ဧကေ။

၇။ ။ကပ္ပါပေတ္ဝာတိ အာရောဟကာသဉ္စာနိ ကာရေတ္ဝာ။ အာရောဟကိယန္တိ အာရောဟကယောဂံ၊ သြပဂုယ္ဟန္တိ အတ္ထော။

၈။ ။ကုတိဟာသပဠ္ဍမာနန္တိ အာထဗ္ဗကဝေဒံ စတုတ္ထံ ကတ္ဝာ 'ကုဟိဟ အသ ကုတိဟ အသာ'တိ ဤဒိသဝစနပဋိသံယုတ္တော ပုရာကထာသံဝါတော ကုတိဟာသော ပဠ္ဍမော ဇေတသန္တိ ကုတိဟာသပဠ္ဍမော၊ တေသံ ကုတိဟာသပဠ္ဍမာနံ ဝေဒါနံ။

၉။ ။သုဇံ ပဂ္ဂဏှန္တာနန္တိ ယညယဇနတ္ထာယ သုဇံ ဂဏှန္တော်သု ဗြာဟ္မဏေသု ပဌမော ဝါ ဒုတိယော ဝါတိ အတ္ထော။ သုဇာယ ဒိယျမာနံ မဟာယဇာဂံ ပဋိဂဏှန္တာနန္တိ ပေါရာဏာ။

၁၀။ ။အထ ဝါ ယဒဂ္ဂေတိ ယံ ဒိဝသံ အဂ္ဂံ ကတ္ဝာ နစိရံ တိဏိ ဝဿာနိ ဝိဟရာမိတိပိ အတ္ထော။

၁၃၂၂-ခုနှစ် ဝမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှာ် (၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၃။ပါ၊ သျှ။ ၆၂။ပါ၊ သျှ။ သစ်။ ၉၈။]

၂။ ။[ပါ။ ၃၄။ ပါ၊ သျှ။ ၁၃၂။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂၃၂။]

၃။ ။[ပါ။ ဂဒ။ ပါ၊ သျှ။ ၂၀၆။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၁၆။]

၄။ ။[ပါ။ ၁၀ဂ။ ပါ၊ သျှ။ ၂၆၇။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၀၄။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ဇ။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၅။ ဋ္ဌ။ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ဂ၃။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ဂ၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၇၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၂၄။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၃၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၆။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၂၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၇၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၄၄။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၅၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၅၄။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၇၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၄၂၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၀၆။]

၁၃၂၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သိလက္ခဏဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ဏေနေတီတိ ဏေနော။

(ခ) နု ဏေနေန အဏေနေန။

(ဂ) အဏေနတ္တာယေဝ သုစိဘူတေန။

(ဃ) အတ္တနာတိ အတ္တဘာဝေန။

(ငဲ) အဏေနံ သုစိဘူတံ အဘ္ဘာနံ ကတ္ဝာ ဝိဟရတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁။ ။(က) (ခ) (ဂ) (ဃ) ဝါကျတို့ကို ဆောက်ရှု၍ (ငဲ)ဝါကျကို အနက်သာမှန်ခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ) ဝါကျရှိ 'အဏေနေန'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာကို ရှု၍ (က) ဝါကျကို သာဘောဂစောဒနာ တက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(ဂ) ဝါကျရှိ 'ဧဝ'သဒ္ဒါကို ရှု၍ ပါဠိဘာသာဖြင့် စောဒကာ ဘောဂါဒိစတုက္က ထုတ်ခဲ့ပါ။

၄။ ။(ဂ) ဝါကျရှိ 'သုစိ'သဒ္ဒါကို ဝိဂြိဟ်ဆို၍ ဝစနာဒိဆက္က ထုတ်ခဲ့ပါ။

၅။ ။(ဃ) ဝါကျ၌ 'အထေနတ္တဝ'ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္မန်ကို ခံပြီးလျှင် ဘာဝသမ္မန်၏ ဖြစ်သင့်သော ပစ္စယတ္ထကို ထုတ်၍ စာစပ်ကို လည်း ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။(ဃ) ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာမျှားကို ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။တဿ ဟဒယေ အတ္တနော ပိယဘာဝံ ပရဿ စ သုညဘာဝံ ကရောတိ သာ ပိသုဏဝါစာ။ ဤဝါကျကို ရှု၍ 'ပိသုဏ' ဟူသော ပုဒ်၏ နိရုတ္တိနည်းကို ထုတ်ခဲ့ပါ။

၈။ ။'မနောပဒေါသိက'ဟုခေါ်ဆိုအပ်သော နတ်တို့သည် မည်သည့် နတ်ဘုံ၌ ဖြစ်သော နတ်မျိုးဖြစ်သည်ကိုဂင်း, မည်သို့ ပျက်စီးကြသည်ကိုဂင်း တိတိကျကျ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၉။ ။ဓအာက်ပါ ဂါထာကို ဆန်းစစ်၍ ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည် မှည့်ခဲ့ပါ။

နု ပုပ္ဖဂန္ဓော ပဋိဝါတမေတိ၊ နု စန္ဒနံ တဂ္ဂရမလ္လိကာ ဝါ။
သတဉ္စ ဂန္ဓော ပဋိဝါတမေတိ၊သပ္ပုရိသော ပဝါယတိ။

၁၀။ ။'သပ္ပုရိသော ပဝါယတိ'၌ ရသင့်သော ဘာဝ, ဝိဘာဝ, အနုဘာဝတို့ကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၂၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။['သျှ၊ သစ်' ဆိုတိုင်း သမ္မန်။ ။ဌ။ ၇၁။ ဌ သျှ၊ ၁။ ၂၃၉။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၀၇။]

၂။ ။[၂-နံပါတ်ပုစ္ဆာ အမှားသာ။ ။'အထေနန'သည် သံဝဏ္ဏနာ မဟုတ် သံဝဏ္ဏတမ္မသာ ဖြစ်သောကြောင့်ဂင်း, ယင်းကို ရှု၍(က)ဝါကျကို မည်သို့မျှ တက်လို့ မရသောကြောင့်ဂင်း ဤ ၂-နံပါတ်ပုစ္ဆာတခုလုံး အမှားသာ။ ထို့ကြောင့် အဖြေရေးစရာ မလိုတော့ပြီ။

အထူးဂရုပြုသင့်သော အချက်။ ။မေးခွန်း မှားခြင်း, **အ**ဖြေမှန် (ပုစ္ဆက၏ **အ**ဖြေ) မှားခြင်း, **မေး**ခွန်းနှင့် **အ**ဖြေ တခြားစီဖြစ်ခြင်းတို့သည် စာဖြေသံဃာတို့**ဏာ**း ဆင်း**ရဲ**, **နစ်နာ**စေသည်ဖြစ်၍ သက်ဆိုင်ရာ လူကြီးများ**သ**ည် ပုစ္ဆက၏ **အ**ရည်**အ**သွေး**ကို အထူး**ဂ**ရု ပြုသင့်သည်။ **အ**ရည်**အ**သွေး**ရှိ**သော ပုဂ္ဂိုလ်**ကို**သာ ထုတ်စေသင့်သည်။]

၃။ ။**စော**ဒ**ကာ**ဘော**ဂ**ါဒိစတုက္က

၁။ ။နန္နု အတ္တာ ကုစ္ဆိတာနံ ကေသာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိဒေသော ဟောတိ (အတ္တနောမတိမတ္တာ)။

၂။ ။**အ**ထ ကသ္မာ သုစိဘူတော ဟောတိ (စော**ဒ**နာ)။

၃။ ။နန္နု အ**ထ**နော ဟောတိ (ပရိဟာရ**ဘော**ဂ)။

၄။ ။တသ္မာ သုစိဘူသော ဟောတိ (ပရိဟာ**ရ**)။

[**မ**ကောင်း**လ**ု။ ။ဤမေးခွန်း**လ**ည်း **မ**ကောင်း**ပ**ါ။]

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။သုစ္စ(သုစ)တိ ပရိသုဒ္ဓံ ဘဝတီတိ သုစိ(ကစ္စည်း)။

ဝစနာဒိ**ဆ**ကဋ္ဌ

၁။ ။'သုစိ'ဟူသော နိပ္ပန္နသည် 'ဝစန' မ့ည်၏။

၂။ ။'သုစ္စတိ ပရိသုဒ္ဓံ ဘဝတိ'ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဝစန**တ္ထ**' မည်၏။

၃။ ။စင်ကြယ်စ့ွာဖြစ်ခြင်း**ကြီ**းသော**သ**ကတ်သည် 'ဝစန**ဟေ**တု'**မ**ည်၏။

၄။ ။'ဣတိ'သဒ္ဒါသည် 'ဝစန**ဟေ**တု**ဇော**တက' မည်၏။

၅။ ။ဘုရား**ရှ**င်၏ **အ**တ္တ**ဘော**ဒြပ်သည် 'ဝစန**ီ**ယ' မည်၏။

၆။ ။'သုဒ္ဓေါ, ပူ**တော**' စ**သော** ပရိယာယ်သဒ္ဒါ**မျ**ား**သ**ည် 'ဝစန**ီ**ယ**တ္ထ**' **ဖ**ည်၏။

မတ်ချက်။ ။**မော**ဂ္ဂလာန်**အ**လို**အ**ား**ဖြ**င့် 'သူ**စေ**တိ သုန္ဒရတ္တန်**ကို** သုစိ' ဟုလည်း ဝိဂ္ဂဟပြုနိုင်ပါသည်။

[**'သုစိ'ဝ**ိဂ္ဂဟ **စီ**စစ်ချက်။ ။ကစ္စည်း**အ**လို ဝိဂ္ဂဟဌ် စာမူတို့ဝယ် 'သုစ**တိ**'ဟု 'စ'ဒ္ဒ**ဘော**်မဲ့နှင့် ရှိကြသည်။ သုဒ္ဓိ**အ**နက်၌ ဖြစ်သော 'သုစ' ဓာတ်သည် ဒိဝါဒိဂိုဏ်းဖြစ်၍ 'သုစ္စတိ'ဟု 'စ'ဒ္ဒ**ဘော**်နှင့် ရှိသင့်သည်။ **မော**ဂ္ဂလာန်**အ**လို ဝိဂ္ဂဟဌ် **မော**ဂ္ဂလာန် ဃ**ဝ**ဒိဂုတို့(၉)ဝယ် 'သူ**စေ**တိ သုန္ဒရတ္တန်**ကို** သုစိ' ဟု ဝိဂ္ဂဟပြုသည်။ သို့သော် ယင်းဝိဂ္ဂဟ**ကို** 'ဓာတ်နက်နှင့်

ပုဒ်ပြီးကား ‘သုစ’ ဓာတ်၊ ဝိဂြိုဟ်ကား ‘သူစ’မာတ် ဖြစ်၍ မလျော်’ဟု ပယ်ပြီးလျှင် ‘သောစနံ သုစိ’ဟု ပါဠိဟောင်းဖြစ်တန်ရာ၏ဟု နိဿဿစ်ဆရာ မိန့်သည်။ (ဘာဝသာဓနဝိဂွဟဖြစ်သော်ကား ဤဥ် မလို)]

၅။ ။ဟိတ်၏ သမ္ဗန်။ ။‘အထေနတ္တာ’ ဟူသော ဟိတ်၏သမ္ဗန်ကား ‘သမဏာဿ ဂေါတမဿ’ ဖြစ်ပါသည်။ [ပါဠိတော်ကြည့်။]

ပစ္စယတ္ထ။ ။ဘာဝသမ္ဗန်ပုဒ်၏ (၌) ဖြတ်သင့်သော ပစ္စယတ္ထကား ‘ကတ္တတ္ထ’ ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။‘နဂစ္ဆတိတိ အဂေါ’ကဲ့သို့ ‘အထေန’ကို လဟုကနည်းအားဖြင့် ‘နံ ထေနေတိတိ အထေနော’ဟု ကိတန္တသမာသ်ဝိဂွဟပြုအပ်၏၊ နံ+ထေန+အ။

စဝစပ်။ ။‘သမဏဿ ဂေါတမဿ’ကား ‘၏’ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ‘အထေနတ္တာ’ဝယ် ‘တ္တ’ ပစ္စည်း၌ သမ္ဗန်,သတ္တိမန္တ၊ ‘တ္တ’ ပစ္စည်းကား သမ္ဗန်,သတ္တိ။

‘သမဏဿ ဂေါတမဿ’ကား ‘သည်’ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ‘အထေနတ္တာ’ဝယ် ‘အထေန’ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်၌ ဝါစ်,တုလျတ်၊ ‘အထေန’ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်ကား ဝါစက,လိင်္ဂတ်။

၆။ ။(ဃဲ) မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

‘အတ္တဘာဝေန’ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် ‘အာဟိတော အဟံမာနော ဇတ္ထာတိ အတ္တာ, (တနည်း)အဒတိ သံသာရဒုက္ခန်တို့ အတ္တာ’ဟု ဝစနဘေဒပြု၍ ‘အတ္တ’အရ သဆန္ဒပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အတ္တဘောကို ရသော်လည်း ဤ၌ ရဋ္ဌိအားဖြင့် ဘုရားရှင်၏ အတ္တဘောကို ယူရသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အာဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(တနည်း) ‘အတ္တဘာဝေန’ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် ‘အတ္တ’သဒ္ဒါ၏ စိတ် စသော အနက်ကို မဟော အတ္တဘာဝအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ နာမလိင်္ဂတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ, သဒ္ဒါဟော အာဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

မှတ်ချက်၊ ။ခရှနှည်းကား ဋီကာသစ်အလို, နောက်နှည်းကား ဂဏ္ဌိအာလိုဘည်း။

၇။ ။နိရုတ္တိနှည်း။ ။‘ပိသုဏာ’ကား ‘ပိယသုဉ’သဒ္ဒါ။ပဝဒ ‘ကရ’ ဓာတ်, ‘ယု’ပစ္စည်း, ဣဘို့ဓောဘက ‘အာ’ပစ္စည်း၊ ‘ယု’ကို ‘အန’ဒေသ

'နှ' ကို မူဒ္ဓဇ 'ဏ'ပြု၍, 'ပိယသုညကရဏာ' ဟု ဆိုလိုလျက် 'ယ' အက္ခရာ, 'ည' အက္ခရာ, 'ကရ' သဒ္ဒါတို့ကို ဓေယျခြင်း ဝဏ္ဏလောပနိရုတ္တိ နည်းဖြင့် 'ပိသုဏာ'ဟု ပြီးပါသည်။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၂။ သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၁၉။ သီ၊ ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၃၈။ ။ပုဏ္ဏာဝ်၌ 'ပိသုဏ'ဟု အကာရန္တနှင့်ရှိသည်။ ဤ၌ 'ပိသုဏ' သဒ္ဒါ ဣတ္တိလိင်ဖြစ်၍ 'ပိသုဏာ'ဟု အာကာရန္တနှင့် ရှိမှန်သည်။ 'ပိသုဏ ဝါစာ' ၌ကား သမာသ်ဖြစ်၍ ရဿရောက်ခဲ့သည်။]

၈။ ။အဆုံးအဖြတ်။ ။'မနောပဒေါသိက'ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော နတ်တို့သည် စာတုမဟာရာဇ်နတ်ဘုံ၌ ဖြစ်သော နတ်မျိုးဖြစ်ပါသည်။ (အဋ္ဌကထာ။ ၁၀၅။)

'မနောပဒေါသိက'ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော နတ်တို့သည် အချင်းချင်း ပြစ်မှားသော စိတ် ရှိကြကုန်သည် ဖြစ်၍ ပင်ပန်းသော ကိုယ်, ပင်ပန်းသောစိတ် ရှိကြကုန်၏။ ဤသို့ စိတ်ဖြင့် ပြစ်မှားခြင်းမျဖြင့် ပျက်စီးကြပါသည်။ (ပါဠိတော်။ ၁၉။)

၉။ ။ဆန်းစစ်ပုံနှင့် ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည်

နပုပ္ပ ၁၂၁ ၈	ဂဇန္ဓဝပ ၂၂၁ တ	ဋ္ဌိဝါတ ၁၂၁ ၈	ဓမ ၂ ၁	တိ ၂ ၁
နစန္ဒန ၁၂၁ ၈	နံတဂ္ဂ ၂၂၁ တ	ရမ္လိ ၁၂၁ ၈	ကာ ၂ ၁	ဝါ ၂ ၁
သတ္တဠ ၁၂၁ ၈	ဂန္ဓောပ ၂၂၁ တ	ဋ္ဌိဝါတ ၁၂၁ ၈	မေ ၂ ၁	တိ ၂ ၁
သမ္မာဒိ ၂၂၁ တ	သာသပ္ပါ ၂၂၈ တ	ရိသေဝပ ၁၂၁ ၈	ဝါယတိ ၂၁၂ ၅	

(၁) 'ဇ'ဂိုဏ်း, 'တ'ဂိုဏ်းရှိခြင်း၊ (၂)'ဇ'ဂိုဏ်း, ဂရု ၂-ခု ရှိခြင်း၊ ဤဥပေန္ဒဝဇိရာဂါဆာ၏ လက္ခဏာ ၂-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယ, (၁)'တ'ဂိုဏ်း ၂-ခု ရှိခြင်း၊ (၂)'ဇ'ဂိုဏ်း, 'ရ' ဂိုဏ်း ရှိခြင်း၊ ဤဣန္ဒဝံသဂါထာ၏ လက္ခဏာ ၂-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော စတုတ္ထ ပါဒတို့ ရောယှက်သောကြောင့် 'ဥပဇာတိဂါထာ' ဖြစ်ပါသည်။

ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယပါဒတို့ကား 'တုဋ္ဌုဘဆန်း' စတုတ္ထပါဒကား 'ဇဂတီဆန်း' ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။'တိ'အက္ခရာကို ပါဒန္တဂရု ယူသည်။ ။စတုတ္ထပါဒဝယ် 'ယတိ'ကို ပေါင်း၍ ဂရုယူကာ 'ဣန္ဒဝဇိရာဂါထာ, တုဋ္ဌုဘဆန်း' ဟုလည်း ဆိုကြသည်။

၁၀။ ။ဘာဝါလင်္ကာရ ထုတ်ပုံ

၁။ ။သူတော်ကောင်းတို့၏ သီလတည်းဟူသော ဝိရတိ, စေတနာသည် 'ဓမ္မရတိဌာယိဘာဝ, ဓမ္မသင်္ဂါရရသ' မည်၏။

၂။ ။သီလ၏ အာရုံဖြစ်သော ဝိတိက္ကမိတပုဒ္ဂဝတ္ထုသည် 'အာရမ္မဏဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။ယောနိသောမနသိကာရ စသည်သည် 'ဥဒ္ဒိပနဝိဘာဝ'မည်၏။

၄။ ။သီလတည်းဟူသော အနှံ၏ အလုံးစုံသော အရပ်မျက်နှာတို့သို့ ဩဠာရိကလိင်္ဂခြင်း စသော အကျိုး အဆဲက်ဆက်သည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

၁၃၂၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိမျှားကို အတ္ထယောဇနာပါ။

၁၊ ။သန္တိ ဘိက္ခဝေ ဧကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ အမရာဝိက္ခေပိကာ တတ္ထ တတ္ထ ပဉ္ဟံ ပုဋ္ဌာ သမာနာ ဝါစာဝိဃာပံ အာပဇ္ဇန္တိ အမရာဝိက္ခေပံ စတုဟိ ဝတ္ထူဟိ။

၂။ ။ကဿပ မဟာရာဇ ဘိက္ခု ကုန်ြဖယသု ဂုတ္တဒ္ဓါရော ဟောတိ။ ကုမ္ဘ မဟာရာဇ ဘိက္ခု စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသ္ဝာ နု နိဗ္ဗတ္တဂ္ဂါဟီ ဟေး တိ နာနု ဗျဉ္ဇနဂ္ဂါဟီ။

၃။ ။အထ ခေါ ဘဂဝတော တေဒဒဟာသိ 'အတိဗာဠှံ ခေါ အယံ အမ္မဒဋ္ဌာ မာဏဝေါ သကျသု ကုဗ္ဘဝါဒေန နိမ္မာဒေဘိ၊ ယံနူနာ ဟံ ဂေါတ္တံ ပုစ္ဆယျ'န္တိ။

၄။ ။တေန ခေါ ပန သမယေန နာနာဝေရဇ္ဇကာနံ ဗြာဟ္မဏာနံ ပဉ္စမတ္တာနိ ဗြာဟ္မဏသတာနိ စမ္မာယံ ပဋိဝသန္တိ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာများကို အတ္ထယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ မေထုနာတိ ရာဂပရိယုဋ္ဌာနဝသေန သဒ္ဓိသတ္တာ 'မေထုနကာ' တိ လဒ္ဓဝေါဟာရေဟိ ပဋိသေဝိတပ္ပဘော မေထုနာတိ သင်္ခံ ဂတာ အသဒ္ဓမ္မာ။

၆။ ။ဌိတတ္တာတိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတစိတ္တာ။ တေသဃ ဝါဒေ ကိဉ္စိ သာသနာနုလောမံ အတ္ထိ အသုဒ္ဓလဒ္ဓိတာယ ပန သဗ္ဗာ ဒိဋ္ဌိယော ဇာတာ။

၇။ ။ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ သမ္မောဒိံ သူတိ ယာဘာ ခမနီယာဒီနိ ပုစ္ဆန္တော ဘဂဝါ တေဟိ, ဧဝံ တေပိ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ သမ္ပဝတ္တမောဒါ အဟေသုံ။

၈။ ။ဥတ္တာနမုခေါတိ ယထာ ကေစ္စေ နိက္ကုဋ္ဌိတမုခါ ဝိယ သမ္မတ္တာယ ပရိသာယ နာ ကိဉ္စိ ကထေန္တိ၊ အတိဒုလ္လဘကထာ ဟောန္တိ၊ နာ ဧဝရူပေါ။

၉။ ဝိပ္ပဋိသာရော နာ ကရဏီယောဘိ ဘောဂါနံ ဝိဂမဟေတုကော ပစ္ဆာနုတာပေါ နာ ကတ္တာဗ္ဗော၊ ပုဗ္ဗဓတနာ ပန အစလာ ပတိဋ္ဌပေတဗ္ဗော။

၁၀။ အယဉ္စ အာဇီတေ ကေ သီလဝန္တိံ ဘိက္ခုံ ကဏ္ဏသက္ခလိယံ ပဟရိတွာ ဗဒိရမကာသိ။ တသ္မာ ပရိကမ္မံ ကရောန္တောပိ အဘဗ္ဗော ဒိဗ္ဗ ဧသာတာဓိကမာယ။

၁၃၂၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၂၃။ ပါ၊ သျှ။ ၇၅။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၁၁၄။]

၂။ ။[ပါ။ ၆၆။ ပါ၊ သျှ။ ၁၅၃။ ပါ။ သျှ၊ သစ်၊ ၂၅၃။]

၃။ ။[ပါ။ ဂ၇။ ပါ၊ သျှ။ ၂၀ဂ။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၁၇။]

၄။ ။[ပါ၊ ၁၀၅။ ပါ၊ သျှ။ ၂၆၁။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၇၇။

၁၃၁၆-နှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီး]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၇၁။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၁။ ၂၃၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်။ ၁။ ၃၀၈]

၆။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁၅၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ဂ၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၉၅။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၂၅ ။ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၉၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၆၆၂။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၅၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၃၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၆၆၈။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၆၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၆၀၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၆၂၂။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၇၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၆၂၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၀၇။]

၁၃၂၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) မေးခွန်း

(က) ဂစ္ဆန္တော ဝါတိ ဗွတ္ထ ကာမံ တီသု ဣရိယာပထေသု ဗြာဟ္မဏော အာစရိယဗြာဟ္မဏေန သဒ္ဒိံ သလ္လပိတုမရဟတိ။

(ခ) အယံ ပန မာဏဝေါ မာနထဒ္ဓတာယ ကထာသလ္လာပံ ကရောန္တော ဒုတ္ကာရောပိ ဣရိယာပဒေ ယောဇေဿာမီတိ 'သယာနော ဝါ ဟိ ဘော ဂါတမ သယာနေနာ' တိ အာဟ။

၁။ ။(ခ) ဝါကျကိုသစ အတ္ထဲယောဇနာပါ။

၂။ ။(ခ) ဝါကျ၌ ပဓာနကြိယာနှင့် စပ်သည့် ပုဒ်တို့ကို သဒ္ဒါနည်း အရ ထွက်ပြပါ

၃။ ။(က) (ခ) ဝါကျတို့ကို ဖြစ်သင့်သမျှ စေဒကာဘောဂါဒိ စတုက္က မြန်မာဘာသာဖြင့် ထုတ်ပြပါ။

၄။ ။'မာနထဒ္ဓတာဃ' ၌ 'မာနထဒ္ဓ' ကို အစိတ်အပေါင်း ဝစနတ္ထ ပြု၍ အပေါင်းဝစနတ္ထကိုသာ ဝစနာဒိဆက္က ကောက်ပြပါ။

၅။ ။(ခ) ဝါကျ၌ ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကို ထားပြ၍ ယင်းသမ္ဗန်ကို စပ်သင့်ရာမှာ စပ်ပြပါ။

၆။ ။'ကန္ဒရန္တိ ကံ ဝုစ္စတိ ဥဒကံ၊ တေန ဒါရိတံ,ဥဒကေန ဘိန္နံ ပဗ္ဗတပဒေသံ' ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာကို ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။'ဝိဓေဝတိ ကာဇေဝ' ၌ 'ကာဇ' ပုဒ်ကို နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ပြီးနေဟန်ကို ပြခဲ့ပါ။

၈။ ။'ဓမ္မစက္ခုံ ဥဒပါဒိ' ၌ ဓမ္မစက္ခု အရ ပြ၍ ယင်း ဓမ္မစက္ခုဖြစ်ပုံ အခြင်းအရာကိုလည်း ပြခဲ့ပါ။

၉။ ။အောက်ပါဝါကျကို ဆန်းကျမ်းလာ ဂါထာတမျိုးမျိုး ဖွဲ့၍ အာမည်ပေးခဲ့ပါ။

တတ္ထ သောဟန္တိ သောသ အဟံ။ ဘဂဝန္တံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိတံ ဘဂဝါ ဓမ္မ သရဏံ ပရုယနံ အဃသဿ တာတာ, ဟိတသ္မ စ ဝိဓာတာတိ ဇုမိနာ အဓိပ္ပါယေန ဘဂဝန္တံ ဂစ္ဆာမိ ဘဇာမိ သေဝါမိ ပယိရုပါသာမိ။

၁၀။ ။အထက်ပါဝါကျကို ဘာဝလက်ဝရနည်းအရ ထုတ်ပြပါ။

၁၃၂၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၂၆။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၂၉၅။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၆၇။]

၂။ သဒ္ဒါနည်းအရထွက်
(ခ) ဝါကျ၌ လိုရင်းကား 'အာဟ' ဟူသည်တည်း။
အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။လျှောက်ပြီ-ဟူလိုသော်။

ဤသို့ 'အာဟ' ဟူသောပါဠိဖြင့်. ကတ္တိကို ပြပြီး၍ ယခုအခါဠိ ထိုကတ္တိ၏ကတ္တားကို ပြတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'အယံ မာဏဝေါ' ဟူသော ပါဠိကို မိန့်။

ဤသို့ 'အာဟ'ဟူသော ပါဠိဖြင့် အာကာရဝန္တိကို ပြပြီး၍ ယခုအခါဠိ ထိုအာကာရဝန္တိ၏ အာကာရကို ပြတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'သယာနော ဝါ ဟိ ဘော ဂေါတမ သယာနနာတိ'ဟူသော ပါဠိကို မိန့်။

ဤသို့ 'အာဟ'ဟူသော ပါဠိဖြင့် ဟိတ်၏ ဖိုလ်ကို ပြပြီး၍ ယခုအခါဠိ ထိုဟိတ်ဖိုလ်၏ ဟိတ်ကို ပြတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'မနသိကတ္ဝာ'ဟူသော ပါဠိသေသပါဠိကို မိန့်။

ပုတ်ချက်၊ ။သာမညမေးခွန်းဖြစ်၍ ပုစ္ဆာ, စောဒနာ, အဘိယောဂကတို့ဖြင့်လည်း ထွက်နိုင်သည်သာ။ သို့သော် တို ကျဉ်း၍ လိုရင်း၊ အဓိကဖြစ်သော အနုသန္ဓေထွက် ထွက်လိုက်ပါသည်။ [ဤမေးခွန်း စကားကျန်သည်။]

၃။ ။စောဒကာစောဂါဒိစတုက္က

၁။ ။သုံးပါးကုန်သော ဣရိယာပုဒ်တို့၌ တပည့်ဖြစ်သောပုဏ္ဏားသည် ဆရာဖြစ်သော ပုဏ္ဏားနှင့် တကွ ပြောဆိုခြင်းငှါ ထိုက်သည် မဟုတ်ပါလော (စောဒကာစောဂ)။

၂။ ။ထိုသို့ထိုက်ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် ဤလုလင်သည် 'သယာနော ဝါ ဟိ ဘော ဂေါတမ သယာနန'ဟူ၍ လျှောက်ပြီးသနည်း (စောဒနာ)။

၃။ ။မာန်ဖြင့် ခက်ထန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် စကားပြောဆိုခြင်းကို ပြုလျက် လေးပါးကုန်သော ဣရိယာပုဒ်တို့ကို ယှဉ်စေရတော့အံ့ ဤသို့ နှလုံးသွင်းသည် မဟုတ်ပါလော (ပရိဟာရစောဂ)။

၄။ ။ထိုသို့နှလုံးသွင်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဤလုလင်သည် 'သယာနော ဝါ ဟိ ဘော ဂေါတမ သယာနန'ဟူ၍ လျှောက်ပြီးသတည်း (ပုရိဟာရ)။

၄။ ။အစိတ်ဝစနတ္ထ။ ။ယေယျာဒိဝေသန မညတိဘိ မာနော (သဒ္ဒနီတိ ဓာတုမာလာ။ ၂၃၂။) မညတိတိ မာနော (အဋ္ဌသာလိနီ အဋ္ဌကထာ။ ၂၉၇။) ထမ္ဘတိတိ ထဒ္ဓါ။

အပေါင်းဝစနတ္ထ။ ။မာနေန ထဒ္ဓါ မာနထဒ္ဓါ။

၁။ ။'မာနထဒ္ဓါ'ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'မာနေန ထဒ္ဓါ'ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ'မည်၏။

၃။ ။မာန်၏ ခက်ထန်သော သမ္မဋ္ဌလုလင်နှင့် ဌာနီ ဌာန, ဂုဏ် ဂုဏော အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္မန်သကတ်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။

၄။ ။ဝစနဟေတုဇောတက မရ။

၅။ ။မာန်ဖြင့် ခက်ထန်သော အမ္မဋ္ဌလုလင်ခြင်းသည် 'ဝစနီယ' မည်၏။

၆။ ။'မာနထဒ္ဓေါ'စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီယတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ဟိတ်၏ သမ္မန်။ ။'မဲာနထဒ္ဓတာယ' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္မန်ကား 'ဣမဿ မာဏဝဿ' ဖြစ်ပါသည်။

စဝစပ်။ ။'ဣမဿ မာဏဝဿ'ကား 'ဧ' ဟူ၍ အနက်ပေးသော ကြောင့် 'မာနထဒ္ဓတာယ'ဝယ် တာပစ္စည်း၌ သမ္မန်, သတ္တိမန္တ၊ 'တာ' ပစ္စည်းကား သမ္မန်, သတ္တိ။

'ဣမဿ မာဏဝဿ'ကား 'သည်'ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'မာနထဒ္ဓတာယ' ဝယ် 'မာဏထဒ္ဓ' ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်၌ ဝါစ္ဆ, တုလျတ်၊ 'မာနထဒ္ဓ'ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်ကား ဝါစက, လိင်္ဂတ်။

၆။ ။အာဘော်ဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ကံ့ ဥစ္စတီ ဥဒဂ်' ဟူသော ပါဠိဖြင့် 'က' သဒ္ဒါ၏ ဥဒကအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ နာမလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ, သဒ္ဒါ ဟော အာဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'တေန ဒါရိတံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဒရ'ဌ် 'အ' ပစ္စည်း၏ ကံအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယ ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ဒရ'သဒ္ဒါကို 'ဒရိယတေတိ ဒရော' ဟု ကမ္မသာဓနဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ကန္ဒရော'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတမ္မပုဒ်၏ တတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းတတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ကတ္တားအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ကန္ဒရော' ဟူသော ပုဒ်ကို 'ကေန ဒရော ကန္ဒရော'ဟု တတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဥဒကေန ဘိန္နံ ပဗ္ဗတပဒေသံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဒရ' ဓာတ်၏ ဝိဒါရဏအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ဒုတိယ ဓာတ္ထတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ကန္ဒရ'အရ ရေသည် ဖေါက်ခဲ့အပ်သော တောင်အရပ်ကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရူပ်ကြား အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

[တူသော အက္ခရာ ရှိသလို ထူးသော အက္ခရာလည်း တွေ့ရသော 'က'နှင့် 'ကံ'။ ။'က' သဒ္ဒါ, 'ကံ' သဒ္ဒါ ၂-ခုလုံး ရေကို ဟောနိုင်ကြသည်။ ထိုသို့ဟောရာ၌ 'က' သဒ္ဒါကား နပုလ္လိင်, သုဒ္ဓနာမ်ပုဒ်တည်း။ 'ကံ'သဒ္ဒါကား နိပါတ်ပုဒ်တည်း။ ဤသို့ 'က'နှင့် 'ကံ'တို့သည် တူသော အက္ခရာရှိသလို ထူးသောအက္ခရာလည်း ရှိကြသည်။ (အဘိဓာန်။ ၆၆၁။ ၁၁၉၇။ သဒ္ဒနီတိ ပဒမာလာ။ ၃၇၃-တို့ ကြည့်။) ထို့ကြောင့် သံဝဏ္ဏေတမ္မပုဒ်ဝယ် 'က'ဟု နာမ်ပုဒ်ယူသော် နာမလိင်္ဂတ္ထ, 'ကံ'ဟု နိပါတ်ပုဒ်ယူသော် နိပါတလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ဖေါ်။ သို့သော် 'ကန္ဒရ'ပုဒ်ကို သဒ္ဒနီတိ ပဒမာလာ သုဒ္ဓနာမ်ခန်း (၃၁၃)ဝယ် ရေဟော၌ ပြယုဂ် ထုတ်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။]

၇။ ။နိဂ္ဂဟိတ်နည်းဖြင့် ပြီးနေဟန်

'ကာဇ'ကား 'ကု' ပုဗ္ဗ 'ဇန'ဓာတ်, 'ကွ'ပစ္စည်း၊ ဓာတ္ဓန် 'န'ကို ဓေ့, 'ကွ'ပစ္စည်းကိုလည်း ဓေ့၍ 'ကုဇ'ဟု ဆိုလိုလျက် 'ကု'ကို 'ကာ'

ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းဖြင့် 'ကာဇ'ဟု ပြီးပါသည်။ (သီလက္ခန် ဋီကာသစ်)

[ဆောက်ဘုယ်။ ။ကုစ္ဆိတေန ဝက်ဘကာရေန ဇာယတီတိ ကာဇော ယထာ. 'ကာလဝဏ္ဏ' န္တိ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၆၇။]

(တနည်း) 'ကဇ'ဓာတ်, 'ဏ'ပစ္စည်း၊ 'က'၏ အစိတ် 'အ'ကို 'အာ' ပြု၍ 'ကာဇ'ဟု ဆိုလိုလျက် 'ဇ'တလုံးကို ချခြင်း ဝဏ္ဏလောပနိရုတ္တိနည်းဖြင့် 'ကာဇ'ဟု ပြီးပါသည်။

(တနည်း) 'ကစ' ဓာတ်, 'ဏ' ပစ္စည်း၊ 'က'၏ အစိတ် 'အ'ကို 'အာ' ပြု၍ 'ကာစ'ဟု ဆိုလိုလျက် 'စ'ကို 'ဇ' ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းဖြင့် 'ကာဇ'ဟု ပြီးပါသည်။ (အာဘိဓာန်ဋီကာ)

[ဆောက်ဘုယ်။ ။ကဇ္ဇ-ဗျဓနေန၊ ကတ္တာရိ ဏော၊ ဇကော ဇသော ဇော ပေါ၊ ကစ-ဗန္ဓနေ ဝါ၊ အဓိကရဏေ ဏော စသော ဇော။အာဘိဓာန်ဋီကာ။ ၅၂၅။]

ဂ။ ။ဧမ္မစက္ခု ဒုရ။ ။'ဧမ္မစက္ခုံ ဥဒပါဒိ'ဠ္ဍ ဧမ္မစက္ခု အရ သော တာပတ္တိမဂ် ရပါသည်။ (အဋ္ဌကထာ။ ၂၄၈။)

ဧမ္မစက္ခုဖြစ်ပုံ အခြင်းအရာ။ ။အလုံးစုံသော တေဘူမကတရား အပေါင်းသည် ဖြစ်ခြင်းသဘော ရှိ၏၊ ထိုအလုံးစုံသော တေဘူမကတရား အပေါင်းသည် ချုပ်ခြင်းသဘော ရှိ၏။ ဤသို့ ဖြစ်ပြီ။ (ပါဠိတော်။ ၁၀၂။)

ဃ။ ။ဂါထာဖွဲ့နှင့် ဂါထာအမည်

ဂစ္ဆ မဟံ ဘဂဂန္တိ၊ သရဏံ မေ ပရာယနံ။
တာတာ'ဃသာ ဟိတသာပိ၊ ဝိဓာတာ ဘဂဝါ ကတိ။
ဤဂါထာသည် 'ပဌမသကာဒုဝိပုလာဂါထာ' ဖြစ်သည်။

[သတိပြုဘုယ်။ ။မေးခွန်းဠ္ဍ ဧကာဒး ကျန်သည်၊ အဓိပ္ပာယ် မပျက်, သို့မဟုတ် အဓိပ္ပာယ်ငုံမိဧ၍ စသည်ဖြင့် ဝိသေသနဧကာဒး ပါသင့်သည်။]

၁၀။ ။ဘာဝဝါလက်ံဂရ ထုတ်ပုံ

၁။ ။ဘုရားရှင်ကို မြဲဲဲဆည်းကပ်သော အဇာတသတ်မင်း၏ သန္ဓာန်၌ ဘုရားရှင်ဟူသော လည်းသျောင်းရာရှိသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အခြင်း အရာတို့ဖြင့် ဖြစ်သော သဒ္ဒါ,ပညာ ပြဓာန်းသော ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဓမ္မရာဇိဂ္ဂဟဿ ဘာဝဝ, ဓမ္မသိင်္ဂါရဂရဝ' မည်၏။ (ဋီကာသစ်)

၂။ ။ဘုရားရှင်သည် 'အာဂရမ္မဏဝိဘာဝဝ' မည်၏။

၃။ ။ဘုရားရှင်၏ ဂုဏ်တော်တို့သည် 'ဥဒ္ဒိပနဝိဘာဝဝ' မည်၏။

၄၊ ။အခြားသော သူဌေးသား စသည်တို့ကဲ့သို့ လောဟကုမ္ဘီဝရဲ၌ အနုစ်တသိန်း မခံရဘဲ အနုစ်ခြောက်သောင်းသာ ခံရခြင်း စသော အကျိုး သည် 'အနုဘာဝဝ' မည်၏။

[ကြည့်ဘွယ်။ ။'တပ္ပရာယဏာတာကာရပ္ပဝတ္ထော စိတ္တုပ္ပါဒေါသဒ္ဒါ ပဠိလာဘော, သဒ္ဓါမူလိကာ စ သမ္မာဒိဋ္ဌိ'ဟူသော အဋ္ဌကထာ (၂၀၆)' ကို ထောက်၍ ဘာဝအရ ကောက်သည်။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၇၉-လည်း ကြည့်၊]

---

၁၃ ၂၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိဘေဒ် ဝါကျများတွင် အမှတ်(၂)ကို အနက်အား ဖြင့် အာကာရကို အတွင်းသွင်း၍ အကြွင်းတို့ကို ပါဠိလျောက် အနက် သမ္ဗန်ပါ။

၁။ ။ယဘာ ဝါ ပနေက ဘောန္တော သမဏဗြာဟ္မဏာ သဒ္ဓါ ဒေယျာနိ ဘောဇနာနိ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ တေ ကုဟကာ စ ဟောန္တိ၊ လပကာ စ နေမိတ္တိကာ စ နိပ္ပေသိကာ စ၊ လာဘေန လာဘံ နိဇိဂိသိတာရော စ။

၂။ ။ကေမန္တံ နိသိန္နော ခေါ ရာဇာ မာဂဓော အဇာတသတ္တု ဝေဒေ ဟိဒုတော် ဘဂဝန္တံ ကေဒဓဝါစ 'ပုစ္ဆေယျာမဟံ ဘန္တေ ဘဂဝန္တံ ကိဉ္စိ ဒေဝ ဒေဝံ သဒေ မေ ဘဂဝါ ဩကာသံ ကရောတိ ပဉ္ဉာ ဝေယျာ ကရဏာယာ'တိ။

၃။ ။ဘာသိတာ ခေါ ပန တေ သော အမ္ဗဋ္ဌ အာစရိယေန ဗြာဟ္မဏေန ပေါက္ခရသာတိနာ ဝါစာ 'က စ မုဏ္ဍကာ သမဏကာ ဇဋိလာ ကဏှာ ဗန္ဓုပါဒါပစ္စာ၊ ကာ စ တေဝိဇ္ဇာနံ ဗြာဟ္မဏာနံ သာကစ္ဆာ' တိ။

၄။ ။ဧဝမေဝ ခေါ ဘော ဂေါတမ သီလပရိဓောတာ ပညာ။ ပညာပရိဓောတံ သီလံ။ ယတ္ထ သီလံ တတ္ထ ပညာ။

အောက်ပါဝါကျတို့တွင် အမှတ်(၆)ကို အပြန်အလှန် အမှတ်(၇)ကို အနက်အားဖြင့် အာကာရကို အတွင်းသွင်း၍ သမ္ဗန်ပြီးလျှင် အကြွင်းတို့ကို ပါဌ်လျောက် အနက်သမ္ဗန်ခဲ့ပါ။

၅။ ။'ကာယဝိဓေကော စ ဝိဓေကဋ္ဌကာယာနံ, စိတ္တဝိဓေကော စ နေက္ခမ္မာဘိရတာနံ ပရမဓေါဒါနပ္ပတ္တာနံ, ဥပဓိဝိဓေကော စ နိရုပဓီနံ ပုဂ္ဂလာနံ ဝိသခ်ါရဂတာန' န္တိ ဧဝံ ဝုတ္တာ တိဝိဓေပိ ဝိဓေကေ ၎တော။

၆။ ။သော အာဟ 'နာ မေ အာစရိယ အညေန မန္တေန ကိဉ္စိ အတ္ထိ၊ ယဿာနုဘာဝေန အာဝုဓံ နာ ပရိဝတ္တတိ၊ တံ မေ မန္တံ ဒေ' ဟိ' တိ၊

၉။ ။မံ သာ ပရိသာ 'အယံ သောဏဒဏ္ဍော ပဏ္ဍိတော မဟလ္လကော၊ ဂေါတမော ပန ဒဟရော ယုဝါ နာတ္တာပိယ နာပ္ပဟာတိ၊ သော နာမ အတ္တနော နာတ္တုမတ္တာဘာဝမ်ိ အပ္ပတ္တာ အာသနာ ဝုဋ္ဌာတ်' တိ ပရိဘာဝေယျ။

၁၀။ ။ယော ပန အတ္တနာ ယေန ကေနဝိ ယာပေဘိ, ပဒေသံ မတ္တံ ဒေတိ၊ ဆော ပတိ ဇေဋ္ဌကော သာမိ ဟုတ္ဝာ ဒေဘိ။

၁၃၂၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သိလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) အပြေ

၁။ ။[ပါ။ ဂ။ ပါ၊ သျှ။ ၃၇။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၆၅။ ။ ၁၃၁၉-ခုနှစ်ကသည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၂။ ။**အနက်အားဖြင့်** အာကာရကို အတွင်းသွင်း၍ အနက်သမ္မန် ကေမန္တံ၊ တခုသော အစွန်အဖျား အနားကျအောင်။ ဝါ၊ တခုသော အစွန်အဖျား အနားအရပ်၌။ နိသိန္နော ခေါ၊ နေပြီးသော။ မာဂဓော၊ မာဂဓတိုင်းကို အစိုးရသော။အဇာတသတ္တု၊အဇာတသတ် အမည် ရှိသော။ ဝေဒေဟိပုတ္တော၊ ဝေဒေဟီမိဖုရား၏ သား ဖြစ်သော။ ရာဇာ၊ မင်းသည်။ ဘဂဝန္တံ၊ မြတ်စွာဘုရားကို။ ဘဂဝါ၊ မြတ်စွာဘုရား။ ဘဂဝါ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်။ မေ၊ အကျွန်ုပ်အား။ ပဋိသံ၊ ပြဿနာကို။ ဝေယျာကရဏာယ၊ ဖြေဆိုခြင်းငှါ၊ သြကာသံ၊ အခွင့်ကို။ သစေ ဇာရော တိ၊ အကယ်၍ ပြုတော်မူပါအံ့။ ဇဝံ ကရောန္တော၊ ဤသို့ ပြုတော်မူခဲ့ပါသော်။ အဟံ၊ အကျွန်ုပ်သည်။ ဘဂဝန္တံ၊ မြတ်စွာဘုရားကို။ ကိဉ္စိဒေဝ၊ တစုံတခုသာလျှင် ဖြစ်ဒသော။ ဒေသံ၊ ရည်ညွှန်းအပ်သော ပုစ္ဆိတပဇ္ဇာနကို။ ပုစ္ဆယျာမိ၊ မေးလျှောက်လိုပါ၏။ ဇာတိ၊ ဤသို့။ အဝေါစ၊ လျှောက်ပြီ။ [ပါ။ ဂ၊ဂ။ ပါ၊ သျှ။ ၁၁၇၊ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၁၉၁။]

၃။ ။[ပါ။ ဇ၆။ပါ၊ သျှ၊ ၂၃၅၊ ပါ၊ သျှ။ သစ်။ ၃၅၁။]

၄။ ။[ပါ။ ၁၁၆။ ပါ သျှ။ ၂၈၀။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၄၀၃။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ဂ၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၉။ ဋ္ဌ။ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၇၄။]

၆။ ။**အပြန်အလှန် အနက်သမ္မန်**။ ။ဟိ-တဒေဝယုတ်တွံ၊ ထိုစကား သည် သင့်၏၊ ဤမည်သို့ ဌာနေ၊ ဤအရာ၌၊ ဗုဒ္ဓါဒိနံ၊ ဘုရား စသည်တို့၏။ ဝန္ဒေယျ၊ ဝန်ကိုးကို။ ယဟ္ဒါနသင်္ခေ၊ ပြုတတ်သော။ မမကထိကော၊ တရား ဟောတတ်သော ရဟန်းကို။ အတိတ္ထေန၊ ဆိတ် မဟုတ်သဖြင့်။ ပက္ခေန္ဒ၊ ဝင်သော။ ဓမ္မကထိကော တိ၊ တရားဟောတတ်သော ရဟန်း ဟူ၍၊ ဝတ္တုံ၊ ဆိုခြင်းငှာ။ နု သက္ကာ၊ မဘတ်ကောင်း။ ကသ္မာ၊ အဘယ်ကြောင့်။ နု သက္ကာ၊ မတတ်ကောင်းသနည်း။ ဟိ-ယသ္မာ၊ အကြင်ကြောင့်။ ဤဒိသေ

သူ၊ ဤသို့သဘောရှိကုန်သော။ ဌာနေသူ၊ အရာဘို့၌။ ဓမ္မကထိကဿ၊ တရားတော်တတ်လော ရဟန်း၏။ ထာမေဝ၊ အစွမ်းကို။ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ သိအပ်၏။ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ နသက္ကာ၊ မတတ်ကောင်းသတည်း။ (ဤကား ကာရဏဝါကျကြံသော နိဿအလိုတည်း)။

(တနည်း)ဟိ-သစ္စံ၊ မှန်၏။ ဣမသ္မိံ ဌာနေ၊ ဤဝဏ္ဏပကာသနအရာ၌၊ ဗုဒ္ဓါဒီနံ၊ ဘုရား စသည်တို့၏။ ဂုဏော၊ ဂုဏ်ခြားဋ္ဌားတို့ကို။ ပကာသေန္တော၊ ထင်စွာပြသော။ ပဂ္ဂလော၊ ပုဂ္ဂိုလ်သည်။ ဝါ၊ ပုဂ္ဂိုလ်ကို။ ဓမ္မကထိကော၊ တရားဟောတတ်သော ရဟန်းသည်။ အတိတ္တော၊ ဆိုတ်မဟုတ်သော အရှပ်၌။ ဝါ၊ ဆိတ်မဟုတ်သော အရပ်သို့၊ ပက္ခန္ဒော၊ ပြေးဝင်ခဲ့ပြီ။ ဣဘိ၊ ဤသို့၊ ဝတ္တုံ၊ ပြောဆိုခြင်းငှါ၊ နသက္ကာ၊ မဘာ်ကောင်း။ တံ ဝစနံ၊ နက်နဲခဲချပ်၊ တမျှဉ်းခတ်သို့၊ ကြပ်ကြပ်သိုသို့၊ ဖွင့်ဆိုအပ်ပြီးသော ထို ငါ့စကားသည်။ ဣမိနာ ဝစနေန၊ ဤဆိုအပ်လတ္တံ့သော ဒဋ္ဌံ ကရဏာ ယုတ္တိဝစနဖြင့်။ ဟိ-သစ္စံ၊ မှန်၏။ (တနည်း)ဟိ-ယုတ္တံ၊ သင့်မြတ်၏၊ ကသ္မာ၊ အဘယ့်ကြောင့်။ တံ ဝစနံ၊ နက်နဲခဲရပ်၊ တမျှဉ်းခတ်သို့၊ ကြပ်ကြပ်သိုသို့၊ ဖွင့်ဆိုအပ်ပြီးသော ထိုငါ့စကားသည်။ ဣမိနာ ဝစနေန၊ ဤဆိုအပ်လတ္တံ့သော ဒဋ္ဌံကရဏာ ယုတ္တိဝစနဖြင့်။ ဟိ-သစ္စံ၊ မှန်သနည်း။ (တနည်း)ဟိ-ယုတ္တံ သင့်မြတ်သနည်း။ ဟိ-ယသ္မာ၊ အကြောင်းကြောင့်။ ဤဒိသေသု၊ ဤကဲ့သို့သော အပ်သောသဘော ရှိကုန်သော။ ဌာနေသူ၊ အရာဘို့၌။ ဓမ္မကထိကဿ၊ တရားဟောတတ်သော ရဟန်း၏၊ ထာမေဝ၊ ဉာဏ်စွမ်းသတို့ကို။ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ သိအပ်၏၊ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ တံ ဝစနံ၊ နက်နဲခဲရပ်၊ တမျှဉ်းခတ်သို့၊ ကြပ်ကြပ်သိုသို့၊ ဖွင့်ဆိုအပ်ပြီးသော ထိုငါ့စကားသည်။ ဣမိနာ ဝစနေန။ ဤဆိုအပ်လတ္တံ့သော ဒဋ္ဌံကရဏာ ယုတ္တိဝစနဖြစ်။ ဟိ-သစ္စံ၊ မှန်သတည်း။ (တနည်း) ဟိ-ယုတ္တံ၊ သင့်မြတ်သတည်း၊(ဤကား ယုတ္တိဒဋ္ဌံကရဏာဝါကျကြံသော နိဿသစ် အလိုတည်း)။

[ဋီ။ ၃၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁" ၁၄၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၆၇။]

၇။ ။[ဋီ။ ၁၅၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ဂဂ။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၉၇။]

ဂ။ ။['သျှ'အတိုင်း သမ္မန်။ ။ဋီ။ ၂၃၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၂၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၉၄။]

၉။ ။[ဋီ။ ၂၆၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၀၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၆၁။]

၁၀၊ ။[ဋီ။ ၂၆၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၉၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၇၄။]

၁၃၂၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ရဉ္ဇောပိ ဘဂဝတော ဂုဏကထံ သုဏန္တဿ သကလသရီရံ ပဉ္စဝဏ္ဏာယ ပီတိယာ နိရန္တရံ ဖုဋ္ဌံ အဟောသိ။

(ခ) ဟတ္ထိယာနာနီတိ အနေကေသု အဿရထာဒီသု ယာနေသု ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ ဟတ္ထိယာနံ ဥတ္တမံ၊ ဥတ္တမဿ သန္တိကံ ဥတ္တမ ယာနေနေဝ ဂန္တဗ္ဗန္တိ စ စိတ္တယိတ္ဝာ 'ဟတ္ထိယာနာနီ' တိ အာဟ၊

(ဂ) ပဠုမတ္ထာနိ ဟတ္ထိနိကာသတာနိတိ ပဠုကရေဏုသတာနိ။ ကပ္ပါပေတ္ဝံတိ အာရောဟဏသဇ္ဇာနိ ကာရေတ္ဝာ။ အာရောဟဏီယန္တိ အာရောဟဏယောဂ္ဂံ။

(ဃ) ကိံ ပနေဿ ရညော ဝုတ္တံ အကာသိ အဝုတ္ထန္တိ? အဝုတ္ထံ။ ကဿ? ပဿိတတာယ။

၁။ ။လိုက်သင့်, ထည့်သင့်သော ပုဒ်တို့ကို လိုက်စေ, ထည့်စေ၍ (ဃ) အမှတ်ပြဝါကျကို အနက်သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဃ) အမှတ်ပြဝါကျ၌ 'အကာသိ' ကြိယာ၏ ကတ္တားကို သဒ္ဒါနည်းဖြင့် အနုသန္ဓေကိုပ် ပရမတ်နည်းဖြင့် စောဒနာ, ဟိတ်ကို ပညတ်နည်းဖြင့် ပုစ္ဆာထုတ်၍ ပြခဲ့ပါ။

၃။ ။(ခ) အမှတ်ပြဝါကျကို စောဒကာကောဂါဒိစတုက္ကထုတ်ပြ၍ 'ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ' ၌ 'အပိ' သဒ္ဒါ၏ ဧောတကတ္ထကိုလည်း အကြောင်းပြ၍ ဖြေဆိုခဲ့ပါ။

၄။ ။'ပဠုကရေဏုသတာနိ' ၌ 'ကရေဏု' ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟလုပ်၍ ဝစနာဒိဆက္က ခဲ့ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။(ဃ) အမှတ်ပြဝါကျ၌ 'ပဿိတတာယ' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္မန်ကိုခံ၍ ထိုသမ္မန်၏ ပြဝိသဲ့သဲ့ဆာ အနက်အဝေးလျှော်စွာစာစပ်ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။(ဂ) အမှတ်ပြဝါကျများ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာအမည်များကို အသီးအသီး ညွှန်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။'က ရေဏု' ဟူသော ပုဒ်ကို နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရှင်းပြီးပြခဲ့ပါ။

၈။ ။'(၁) ဘဂဝတော တေဇော ရညော သရီရံ ဖရိ။(၂)အထဿ တာဝဒေဝ သကလသရီရတော သေဒါ မုစ္စိံသု။(၃) အတ္တာနော အပရာဓံ သရိတ္ဝာ မဟာဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇိ' ဟု အဋ္ဌကထာ၌ ဆိုရာ မင်း၏ ချွေးထွက်ခြင်းသည် ဘုရား၏ တေဇောကြောင့် လော? အပရာဓ အောင်းမှုမိ သော ကြောင့်လော? ဝိနိစ္ဆယ ချခဲ့ပါ။

၉။ ။(က) အမှတ်ပြဝါကျကို အဓိပ္ပါယ်မပျက် ဝတ္တာတိကဂါထာ မျိုးတို့တွင် တမျိုးမျိုးသော နည်းဖြင့် ဂါထာစီကုံး၍ အမည်ပေးပြီး အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(က) အမှတ်ပြဝါကျ၌ ဖြစ်သင့်သော ဘာဝ, ဝိဘာဝ, အနု ဘာဝတို့ကို စုံလင်စွာထုတ်ပြခဲ့ပ၊ါ။

၁၃၂၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။['သျှ သစ်' အတိုင်း သမ္ဘန်။ ။ဌ။ ၁၃၄။ ဌ။သျ၊ ၂၊ ၃၉။ ဌ၊ သျ၊ သစ်။ ၂။ ၄၇။]

၂။ ။သဒ္ဒါနည်း အနုသန္ဓေထုက်

ဤသို့ 'အကာသိ'ဟူသော ပါဠ်ဖြင့် ကတ်ကို ပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ ယင်း ကတ္တာ၏ ကတ္တားကို ပြတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'သေ' ဟူသော ပါဠ်ကို မိန့်။

ပရမတ်နည်း (ဒေါသာရောပန) စောဒနာထုက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် 'အကာသိ' ဟူသောပါဠ်ဖြင့် ဝိရိယ ပြဓာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ် အာရမ္မဏိက အကျိုး ပစ္စယုပ္ပန်ကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။'ယင်း အာရမ္မဏိက အကျိုး ပစ္စယုပ္ပန်၏ အာရုံအကြောင်းပစ္စည်းကား အာဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ အာရမ္မဏိက အကျိုး ပစ္စယုပ္ပန်ကိုသာ ပြ၍ အာရုံ အကြောင်း ပစ္စည်းကို မပြသည်ရှိသော် ဆရာ၌ ပစ္စယုပ္ပန္နေ ပစ္စယ ဆန့်သော ဝိရောဓိဒေါသ ရောက်ရာ၏။ (ဒေါသ)။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်

ရှိ၍ ထိုဓာဒနာကို သောဓနာဘော်မူလိုသော အဌကထာ ဆရာသည် 'ဝုတ္တံ' ဟူသော ပါဠိကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။'ဝုတ္တံ' ဟူသော ပါဠိဖြင့် အာရမ္မဏိက အကျိုး ပစ္စယုပ္ပန်၏ အာရုံအကြောင်း ပစ္စည်းကို ပြသောကြောင့် သင်တင်တိုင်း သော ပစ္စယုပ္ပန္နပစ္စယ ဆန့်သော ဝိရောဓိဒေါသ ငါဠိမရောက်-ဟူလိုသော်။

ပညတ်နည်း(အနာဘောဂ)ပုစ္ဆာထွက်

အရှင်အဌကထာ ဆရာသည် 'အကာသိ' ဟူသော ပါဠိဖြင့် 'ပြုသော' ဟု ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ အဘယ့်ကြောင့် ပြုသနည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့ မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဌကထာ ဆရာသည် 'ပဏ္ဍိတတာယ' ဟူသော ပါဠိကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။ဖြစ်သော ပညာရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ပြုပြီ-ဟူလိုသော်။

၃။ ။စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က.

၁။ ။နနု အနေကာနိ အဿရထာဒီနိ ယာနာနိ ဝိဇ္ဇန္တိ(စောဒကာ ဘောဂ)။

၂။ ။အဿ ကဿဝ 'ဟတ္ထိယာနာနိ' တိ အာဟ (စောဒနာ)။

၃။ ။နနု ဟတ္ထိယာနံ ဥတ္တမံ၊ ဥတ္တမဿ သန္တိကံ ဥတ္တမယာနေနေဝ ဂန္တဗ္ဗန္တိ စ စိန္တယိ (ပရိဟာရဘောဂ)။

၄၊ ။တသ္မာ 'ဟတ္ထိယာနာနိ'တိ အာဟ (ပရိဟာရ)။

'အပိ' သဒ္ဒါ၏ ဇောတကတ္ထ။ ။'ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ' ၌ 'အပိ' သဒ္ဒါ၏ ဇောတကတ္ထကား မြင်းယာဉ် စသော များစွာသော ယာဉ်ဟူသော အနက်ကို မနှစ်သက်၍ ကျမ်းဆရာ ရေးသောကြောင့် 'အရုစျတ္ထ (ဂရဟတ္ထ)' ဖြစ်ပါသည်။

[အရုစျတ္ထ'အပိ' သဒ္ဒါ၏ အမှာ်အသား။ ။'လက္ခဏပုဗ္ဗ၏ နောက်၌ ရှိသော 'ပိ'သဒ္ဒါ, 'အပိ'သဒ္ဒါ အရုစိအနက်ကို ထုန်းသည်'ဟု သင်္ကေတ အားဖြင့် မှာ်ပါ။ အရုစိနှင့် ဂရဟာ အာဘူဘူ။ နိယံ၌ 'ပိ' သဒ္ဒါဖြင့် 'အပိ'သဒ္ဒါကိုလည်း သင်္ဂြိဟ်အပ်၏။

ကျက်ဘွယ်။ ။လက္ခဏနောက်ပါ၊ 'ပိ' သဒ္ဒါရှိ၊ အရုစိ။ (တွင်းကြီးနိယံ။ ၁၂၁။)

'ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ' စသည်၌ 'အပိ, ပိ' ၂-မျိုးသင့်။ ။'ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ' စသည်၌ 'အပိ' ဆိုဆို, 'ပိ' ဆိုဆို ၂-မျိုးလုံး သင့်သည်။ မှန်၏-ဋီကာဆရာကြီးများပင် 'အပိ, ပိ' ၂-မျိုး ဖွင့်လေ့ရှိသည်။ တစေယျာပိကံ ဇတ္ထ အပိ-သဒ္ဒါ ပိ-သဒ္ဒါ ဝါ အဝယျာသမိုက္ကာနုဇ္ဇတ္တာ။ 'အပိ'တိ အာဝတ္တာ 'ပိ'တိ ဝဒန္တော ဟိ အပိ-သဒ္ဒါ ဝိယ ပိ-သဒ္ဒါပိ ဝိသုံ နိပါတော အတ္ထီတိ ဒဿေတိ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၉၇။ ။'သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၀၂၊ ၁၄၆၊ ၁၉၆၊ ၃၁၈၊ ၃၈၄၊ ၄၀၆။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၂၀' တို့၌လည်း ရှု။]

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။ကဏ္ဍတိ သဒ္ဒံ ကရောတီတိ ကရေဏ္ဍု။ (သီ၊ဋီ၊သစ်)

ဝစနဒီဆက္က

၁။ ။'ကရေဏ္ဍု'ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'ကဏ္ဍတိ သဒ္ဒံ ကရောတိ'ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။အသံပြုခြင်း ကြိယာသကတ်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။

၄။ ။'ဣဘိ'သဒ္ဒါသည် 'ဝစနဟေတုဒဿနတ္ထက' မည်၏။

၅။ ။ဆင်မြေပ်သည် 'ဝဓနိယ' မည်၏။

၆။ ။'ဟတ္ထိနီ'စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနိယတ္ထ'မည်၏။

(တနည်း)ဝိဂ္ဂဟ။ ။ကရောဝ ယဿာ နဒီသော ဒန္တော တိ ကရေဏ္ဍု။ (သီ၊ ဋီ၊ သစ်)

ဝစနာဒီဆက္က

၁။ ။'ကရေဏ္ဍု'ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'ကရောဝ ယဿာ နဒီသော ဒန္တော'ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ' မည်၏၊

၃။ ။မရဏည်သော အစ္ဆယ်၏ ဆင်မနှင့် အဝိပ် အပေါင်း, ဌာနီဌာန အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္မန်သကတ်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။

၄။ ။'ကွတိ'သဒ္ဒါသည် 'ဝစနဟေတုဇောတက' မည်၏။

၅။ ။ဆင်မခြေပ်သည် 'ဝစနီယ' မည်၏။

၆။ ။'ဟတ္ထိနီ' စသော ပရိဟာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီယတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ဟိတ်၏ သမ္ဗန်။ ။'ပဏ္ဍိတတာယ'ဟူသော ဟိတ်၏ ကမ္မန်ကား 'အဿ ဇီဝကဿ' ဖြစ်ပါသည်။

စ၁၀ပ်။ ။'အဿ ဇီဝက်ဿ'ကား: **'၏'** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'ပဏ္ဍိတတာ့ယ' ဝယ် **'တာ'** ပစ္စည်း၌ သမ္ဗန်, သတ္တိမန္တဲ့၊ 'တာ'ပစ္စည်းကား သမ္ဗန်၌, သတ္တိ။

'အဿ ဇီဝကဿ'ကား 'သည်'ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'ပဏ္ဍိတတာယ'ဝယ် 'ပဏ္ဍိတ'ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်၌ ဝါစ်, တုလျတ်၊'ပဏ္ဍိတ' ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်ကား ဝါစက, လိင်္ဂတ်။

၆။ ။**အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ**

'ပဠုကရေဏုသတာနိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် ပဠုမတ္တာနိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏာတမ္ဗပုဒ်၌ 'မတ္တ' သဒ္ဒါ၏ အနတ္ထက၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ နာမလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ, သဒ္ဒါဟော အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

[**အနက်မဲ့ကို ဖွင့်ခြင်းသည်ပင် အနက်ဖွင့်။** ။'အနာမိကောယေဝတေသံ နာမံ'ဟူ၏သို့ အနတ္ထက (အနက် မရှိသည်)၏ အဖြစ်ကို ဖွင့်ပြခြင်းသည်ပင် အနက်ကို ဖွင့်ပြသည်မည်သောကြောင့် နာမလိင်္ဂတ္ထ, သဒ္ဒါဟော အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ အမည်ပေးသည်။]

(တနည်း) 'ပဠုမတ္တာနိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏာတမ္ဗပုဒ်၏ ကမ္မဓာရည်းသမာသ်ပုဒ်၏အဖြစ်, ယင်းကမ္မဓာရည်းသမာသ်ပုဒ်၏ တုလျအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ (တနည်း) ပဠုနှင့် မတ္တကို 'ပဠု မတ္တာနိ ပဠုမတ္တာနိ'ဟု ကမ္မဓာရည်း သမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

မှတ်ချက်။　။'သံဝဏ္ဏနာ၊ ဖုဋ်ဆိုရာ၌၊ ပါဠိရင်းမှာ၊ ရှိဒါမပြု၊ အနုတ္ထ၊ သေသတုလျှကြုံ၊ မရှိဒ ါပြု တဒ္ဓိတ၊ လောပသမာသ်ကြ်ံနှင့် အာညိ နှစ်နည်း ဖေါ်သည်။ [အကျယ်ကို ပါရာဇိကဏ်(၁၃၁၂-ခုနှစ်) အဖြေ၌ ရေးခဲ့ပြီ။]

'ဟတ္ထိနိကာ'၌ 'ဟတ္ထိနိ' သဒ္ဒါ၏ 'ကရေတ္ဝာ' သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ပရိယာယ် အဘိဓေယျတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ ယင်း၌ 'က' ပစ္စည်း၏ သကတ္ထ(သဒ္ဒတ္ထ)၌ ဖြစ်သည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ဟတ္ထိနိကာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'ဟတ္ထိနိယော ဧဝ ဟတ္ထိနိကာ'ဟု သကတ္ထ(သဒ္ဒတ္ထ)တဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'အာရောဟကာသင်္ဃာနိ ကာရေတ္ဝာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ကပ္ပါပေတ္ဝာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၌ 'ကပ္ပ'ဓာတ်၏ ဝိဓိအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။'ကပ္ပါပေတ္ဝာ'၌ 'စိရင်စေခြင်း'ဟူသည် တက်စိုးခြင်းငှါ လျောက်ပတ်သောအစီရင်တို့ကို ပြုစေခြင်းပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

[ဓာတ္ဝနုမတ္ထဓာတိသယယောဂနည်း။　။'သရတိ သရဏံ ကရောတိ' ကဲ့သို့ မိမိဟောရင်း ဝိဓိအနက်ကို လက်မလွှတ်ဘဲ 'သင်္ဃာနိ'ဟု ကံပြုလျက် 'ကရ'ဓာတ်ဖြင့် 'ကာရေတ္ဝာ'ဟု ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဤ'အာရောဟ သင်္ဃာနိ ကာရေတ္ဝာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာသည် ဓာတ္ဝနုမတ္ထဓာတိသယယောဂနည်းဖြင့် ဖွင့်ထားသော သံဝဏ္ဏနာတည်း။

ကျက်ဘွယ်။　။မိမိအနက်၊ လက်လွှတ် မထား၊ ကံ, ကတ္တားဟု၊ တွင်းပြု ပြီးခါ၊ ဘူ,ကရာနှင့်၊ တဒ္ဓိတ္ထဆင့်ထ၊ ဖွင့်လက၊ အတ္ထဝိတိသယာ။ (သမ္မန္ဓစိန္တာဂဏ္ဌိသစ်)]

'အာရောဟနယောဂံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'အာရောဟာဓိယံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၌ 'အဓိယ'ပစ္စည်း၏ ကံအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ (ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'အာရောဟာဓိယံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'အာရုယ္ဟတေတိ အာရောဟာဓိယံ'ဟု ကမ္မသာဓနဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အပြင်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေ၏ ညီ. အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(တနည်း) 'အာရောဟကယောဂ္ဂံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'အာရောဟကိယံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏောတမ္မပုဒ်၌ 'ကိက' ပစ္စည်း၏ ယောဂအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း)'အာဒရောဟကိယံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏောတမ္မပုဒ်ကို 'အာရောဟာဒေသ ယောဂံ အာရောဟကိယံ'ဟု ယောဂတဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'အာရောဟကိက'ဟု ဆိုလိုလျက် 'ဏ္ဍ'ကို 'ဏ္ဍိ' ဒီဃ, 'က'ကို 'ယ'ပြု၍ 'အာဒရောဟကိယ'ဟု ဆိုသည်၏ အဖြစ်ကိုသည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(တနည်း)'အာရောဟကယောဂံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'အာရောဟကိယံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏောတမ္မပုဒ်၏ စတုတ္ထီတပ္ပုရိသ်သဗ္ဗနာမပုဒ်၏အဖြစ်, ယင်းစတုတ္ထီဘပ္ပုရိသ်သမာပုဒ်၏သမ္ပဒါန်အနက်ဟော၏အဖြစ်ကိုအဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။(တနည်း) 'အာရောဟကိယံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏောတမ္မပုဒ်ကို 'အာရောဟကာယ ယောဂံ အာရောဟကိယံ'ဟု စတုတ္ထီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ အရောဟကယောဂ'ဟု ဆိုလိုလျက် 'ယောဂ'သဒ္ဒါခေါ်, 'က'၏'အ'ကို 'ဣ' ပြု, 'ယ' လာ၍ 'အာဒရောဟကိယ'ဟု ဆိုသည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

['အာရောဟကိယံ'ကို ကိဘ်, တဒ္ဓိတ်, သမာသ်ယူ၍ ဖေါ်ရာ၌။ ။ 'အာဒရောဟကိယံ'ပုဒ်ကို ကိဘ်ပုဒ်ယူ၍ ဖေါ်သော ပဌမနည်းသည် 'ကမ္မ ဝါစက၊ သံဝဏ္ဏောတမ္မ။ ကိတ်ပဒကို၊ ယုတ္တ, သက္ကာ၊ အရဟာ, သက္ကုဏေယျ၊ အနုစ္ဆဝိက၊ စသည်တို့နှင့် ဖွင့်၍ပြ၊ ကမ္မဘာဝန ကြံစရာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာနိယံနှင့်ညီသည်။

တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ယူ၍ ဖေါ်သော ဒုတိယနည်း, သမာသ်ပုဒ်ယူ၍ ဖေါ်သော တတိယနည်းသည် 'သံဝဏ္ဏနာ၊ ဖွင့်ဆိုရာ၌' စသည်ဖြင့် ဆိုခဲ့သော ပါဒင်နိယံနှင့် ညီသည်။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၉၈('အစ္ဆရိယံ' ပုဒ် အဖွင့်,-ကို လည်း မှီးသည် အာဘောဂညာဏ် ကျယ်ပြန့်စေရန် ရသင့်တိုင်းရေးသည်။]

၇။ ။နိဂုဏ္ဍိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံ

'ကရေဏ္ဍု' ကဲ့ 'ကဏ္ဍ' ဓာတ်, 'ဏ္ဍရှ' ပစ္စည်း၊ 'ကဏ်ရှ' ဟု ဆိုလိုလျက် 'ရ'နှင့် 'ဏ'ကို ရွှေ့, နောက် ပြန်ခြင်း ဝဏ္ဏဝိပရိယာယ,

'ဣ'ကို 'ဧ' ပြုခြင်း၊ ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းတို့ဖြင့် 'ကရေဏု' ဟု ပြီးပါသည်။

(တနည်း)'ကရ'ပုဒ်, 'ဣဏု'ပစ္စည်း၊ 'ကရိဏု'ဟု ဆိုလိုလျက် 'ဣ'ကို 'ဧ' ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းဖြင့် 'ကရေဏု'ဟု ပြီးပါသည်။

[ထောက်ဘွယ်။ ။'ကဏတိ သဒ္ဒံ ကရောတီတိ ကရေဏု၊ ကရော ယဿာ နု ဒီဃော ဒန္တော်တိ ဝါ ကရေဏု (သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၂), ကဏ၊ သဒ္ဒေ၊ ဣရု၊ သကတ္ထေ ဏော။ ကရေဏုကာတိ ပိ၊ တဒါ ကရော ယော၀ါ ကရေဏုကာ။ ဣဏု (အဘိဓာန်ဋီကာ။ ၃၆)'တို့ကို ညွှန်ပြ၍, ထောက်ထားသည်။]

၈။ ။ဝိနိစ္ဆယ။ ။ဘုရားရှင်၏ တေဇသည် ကာယပဿဒ္ဓိ, စိတ္တပဿဒ္ဓိ၏ အကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် မင်း၏ချွေးထွက်ခြင်းသည် ဘုရားရှင်၏ တေဇကြောင့် မဟုတ်ပါ။ အပရာဓကို အောက်မေ့မိသောကြောင့်သာ ဖြစ်ပါသည်။ (သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၅)

၉။ ။ဂါထာစီကုံးပုံ

ဂုဏဝါစံ သုဏန္တော်သ၊ ပဥ္စဝဏ္ဏာယ ပီတိယာ။
အာသိ ဗုဒ္ဓဿ ရညော်ပိ၊ ဒေဟံ နိရန္တရံ ဖုဋ်။

ဂါထာအမည်။ ။ဤဂါထာသည် 'ပထုဝဝတ္ထုဂါထာ' ဖြစ်ပါသည်

အနုက်။ ။ရညော်ပိ၊ မင်းအား၊ လည်း။ ဝါ၊ မင်း၏လည်း။ ဝါ၊ **မင်း**သည်လည်း။ ဗုဒ္ဓဿ၊ မြတ်စွာဘုရား၏။ ဂုဏဝါစံ၊ ဂုဏ်ကျေးဇူးနှင့်စပ်သော စကားကို။ သုဏန္တော်သ၊ ကြားရစဉ်။ ပဥ္စဝဏ္ဏာယ၊ ငါးပါးသော အပြား ရှိသော။ ပီတိယာ၊ ပီတိသည်။ ဒေဟံ၊ အလုံးစုံသော ကိုယ်ကို။ နိရန္တရံ၊ **မ**ပြတ် **မ**လပ်။ ဖုဋ်၊ ဖြန့်အပ်သည်။ အာသိ၊ ဖြစ်ပြီ။

၁၀။ ။ဘာ၀ါလင်္ကာရ ထုတ်ပုံ

၁။ ။မြတ်စွာဘုရား၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးနှင့်စပ်သော စကားကို ကြားသော အဇ်ဈတ္တသတ်မင်း၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော ပီတိပြဓာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဓမ္မရတိဌာယီဘာ၀, ဓမ္မသိဂ်ါရရသ' မည်၏။

၂။ ။မြတ်စွာဘုရားသည် ၎င်း, မြတ်စွာဘုရား၏ ဂုဏ်ဓကျေးဇူးနှင့် စပ်သော စကားသည်၎င်း 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။မြတ်စွာဘုရား၏ အရဟံ စသော ဂုဏ်တော်တို့သည်၎င်း, ယောနိသောမနသိကာရသည်၎င်း 'ဥဒ္ဒိပနဝိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။ဘုရားရှင်အထံသို့ သွားခြင်း စသော အကျိုး အဆက်ဆက်သည် 'အနုံဘာဝ' မည်၏။

၁၃၂၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သိလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) ပေခွန်း

၁။ ။သဿတော အတ္တာ စ လောကော စ ဝဉ္ဈော ကူဋဋ္ဌော ဧသိကဋ္ဌာယိဋ္ဌိတော၊ တေ စ သတ္တာ သန္ဓာဝန္တိ သံသရန္တိ စဝန္တိ ဥပပဇ္ဇန္တိ၊ အတ္ထိတ္တေဝ သဿတိသမံ။

၂။ ။အယံ ဟိ ဆဇ္ဈာ မာဂဓေါ အဇ္ဈာတသတ္တု၊ ဝေဒေဟိ ပုဉ္ဆော ပဉ္ဆဟိ ကာမဂုဏေဟိ သမင်္ဂိတော သမင်္ဂီဘူတော ပရိစာရေတိ ဒေဝါ မညေ။

၃။ ။တံ ကိံ မညသိ အမ္ဗဋ္ဌ၊ အပိနု တုံ ဣမာယ အနုတ္တရာယ ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပဒါယ ဥန္ဒိသတိ သာစရိယကောတိ။ နောဟိဒံ ဘော ဂေါတမ။

၄။ ။အဟော ဝတ မံ သမဏော ဂေါတမော သကေ အာစရိယကေ တေဝိဇ္ဇေ ပဋံ ပုစ္ဆယျ။

အထက်ပါ ပါဠိတော်များကို၎င်း, အောက်ပါ အဋ္ဌကထာများကို၎င်း အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၅။ ။ယသ္မာ နိစ္စမ်ပိ ဘဂဝန္တံ ဥသ္သယတိ၊ တသ္မာ တံ ဥသ္သယဝိသုဂ္ဂါရံ ဥဂ္ဂိရန္တော ရတနတ္တယဿ အဝဏ္ဏမေဝ ဘာသတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၆။ ။သော ပန ဒုဝိဓော ဗြဟ္မဒတ္တေန ဘာသိဘဝဏ္ဏော စ ဘိက္ခု သံယေန 'အစ္ဆရိယံ အာဝုသော' တိ အာဒိနာ နယေန အာရဒ္ဓဝဏ္ဏော စ။

၇။ ။တဋ္ဌ ဘေ အဟမက္ခိဿံ၊ ယဿာပိ ကုသလော တထာ။
ရာဇ စ ဧဝါ တံ ဇာနာတိ၊ ယဒိ ကာဟ်တိ ဝါ နု ဝါ။

၈။ ။ဇနပဒေါ ဝါ တမှိ ထာဝရိယပ္ပတ္တော အနုယုတ္တော သကမ္မ နိရတော အစလော အသမ္ဘဝေဓိတိ ဇနပဒတ္ထာဝရိယပ္ပတ္တော။

၉။ ။တတ္ထ ကေစိ ပုစ္ဆာယ ဝါ ဒေါသံ ဝိဿဇ္ဇနသမ္ပဋိစ္ဆနေ ဝါ အသမတ္ထတံ သလ္လက္ခေတ္ဝာ အပုစ္ဆိတ္ဝာဝ တုဏှီ နိသီဒန္တိ။

၁၀။ ။ပြာဟ္မဏော ပန အတ္တာနော ကုဟကတာယ ဓေဝ္ပိ ဘဂဝတိ ဓမ္မဝဿံ ဝဿိတေ ဝိဒဿသံ နိပ္ပတ္တိတုံ နာသက္ခိ။

၁၃၂၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၂။ ပါ၊ သျှ။ ၅၃။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ဂ၅။]

၂။ ။[ပါ။ ၅၆။ ပါ၊ သျှ။ ၁၄၀။ ပါ။ သျှ၊ သစ်။ ၂၁၇။]

၃။ ။[ပါ။ ၉၅။ ပါ၊ သျှ။ ၂၃၃။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၄၀။]

၄။ ။[ပါ။ ၁၁၃။ ပါ၊ သျှ။ ၂၇၄။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၉၄။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၄၂။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၁။ ၁၅၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်။ ၁။ ၂၇၅။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၅၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၈၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၂၆။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၄၂ ။ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၅၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂။ ၆၆။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၂၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၀၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၅၅။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၂၅၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၇၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၄၆။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၆၂၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၈၆။ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၆၂။]

၁၃၂၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) မေးခွန်း

(က) သော ပနေသ ဥာတိဘယာစရိယဒက္ခိဏေယျဝေသန စတုဒ္ဒိဓေါ ဟောတိ။

(ခ) တတ္ထ ဒက္ခိဏေယျပဏိပါတေန သရဏာဂမနံ ဟောတိ၊ နဂုတရေဟိ။

(ဂ) သေဋ္ဌဝေသေနဝ ဟိ သရဏံ ဂစ္ဆာတိ၊ သေဋ္ဌဝေသန စဘိဇ္ဇတိ။

၁။ ။(က) (ဂ)·အမှတ်ပြဝါကျများကို အနက် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ)အမှတ်ပြဝါကျသို့ ပညတ်သာဘောဂစောဒနာ တက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။'ဝေယာ ယမို့ ကာမစ္ဆန္ဒေန ရဇ္ဇတိ၊ တဏှာသဟဂတေန တံ ဝတ္ထုံ ဂစ္ဆာတိ၊ သော တေန ဖရိသံ ဒုစ္စမာနောပိ ဗဇ္ဈမာနောပိ ဝဓိယမာနောပိ သဗ္ဗံ တိတိက္ခတိ။ တိတိက္ခာကာရဏဥ္ဍိဿ သော ကာမစ္ဆန္ဒော ဟောတိ' တွင် 'သော တေန' စသည်၌ စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္ကထုတ်ပြပါ။

၄။ ။'ဝဓိယမာနော'၌ ဝိဂ္ဂဟဆိုး၍ ဝစနာဒိဆက္က ထုတ်ပြပါ။

၅။ ။နံပါတ်(၃)ပုစ္ဆာ 'ဝုစ္စမာနောပိ'၌ 'ဝုစ္စမာနော' ကို 'ဝုစ္စမာနတ္တာ'ဟု ဟိတ်ပြင်၍ ယင်းဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကို ခံပြီးလျှင် ယင်းသမ္ဗန်၏ ဖြစ်သင့်သော အနက်နှင့် တကွ အနက်အလျော် ဟိတ်ပါဋ်၌ စာစပ်ပြပါ။

၆။ ။'ဒါသဗျာတိ ဒါသဘာဝေါ၊ တိဏ္ဏံဝိဒိကိစ္ဆာတိ ဝိဒိကိစ္ဆံ တရိတ္ဝာ အာတိက္ကမိတ္ဝာ ဌိတော'တို့၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာများ ညွှန်ခဲ့ပါ။

၇။ ။'အဘိက္ကန္တံ ဘန္တေ'တွင် 'အဘိက္ကန္တံ'၌ အနက်၏ အစွမ်းဖြင့် ရသင့်သော ဝိပလ္လာသဖြစ်ပုံကို ရေးခဲ့ပါ။

၈။ ။အတတ်သင်၍ ပေးသော တိတ္ထိကို ဆရာဟူသော အမှတ်ဖြင့် ရှိခိုးသော ပုဂ္ဂိုလ်,မင်းကို ကြောက်သည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ရှိခိုးသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား သရဏာဂုံ ပျက်,မပျက် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၉။ ။'သော မဟာရာဇ အဇိယဿ ဝိနေယျ ပုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သာသနေ ဂုဒ္ဓိ နာမ'ဟူသော အဋ္ဌကထာပါဋ်ကို အဓိပ္ပာယ်သွား မပျက် စေမူ၍ ပဆျဝဝတ္ထုဂါထာ စီခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမ' ဟု အဋ္ဌကထာဆရာ ထုတ်ပြသော ပါဠိ၌ အဋ္ဌကထာ ပဌမနည်း အရ ဖြစ်သင့်သော ဘာဝ,ဝိဘာဝ, အနုဘာဝတို့ကို ထုတ်ခဲ့ပါ။

၁၃၂၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၀၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၃၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၈၈။]

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ သာဘောဂစေဝဒနာတဲ့က်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည်(က)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ပဏိပါတသည် ဥတိပဏိပါတ, ဘယပဏိပါတ, အာဇရိယပဏိပါတ, ဒက္ခိဏေယျပဏိပါတတို့၏ အစွမ်းဖြင့် ၄-ပါး အပြားရှိ၏'ဟု ဆိုတော်မူ၏။(ဋ္ဌပနာ)။ ထို ၄-ပါးသော ပဏိပါတတို့တွင် အဘယ်ပဏိပါတဖြင့် သရဏကုံ ဖြစ်ပါသနည်း (စေတနာ)။ ဒက္ခိဏေယျပဏိပါတမှ တပါးသော ဥတိပဏိပါတ, ဘယပဏိပါတ, အာဇရိယပဏိပါတတို့ဖြင့်လည်း သရဏကုံ ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပာယ်ကား။ ။၄-ပါးသော ပဏိပါတတို့တွင် ဒက္ခိဏေယျပဏိပါတဖြင့် သာသရဏကုံ ဖြစ်၏။ ဒက္ခိဏေယျပဏိပါတမှ တပါးသော ပဏိပါတတို့ဖြင့် သရဏကုံ မဖြစ်-ဟူလိုသော်။

[အပို။ ။ပုစ္ဆာဒ္ဒ် (အတက်ဖြစ်၍) 'ပညတ်'ဟူသော စကား မလို၊ အပိုသာ။]

၃။ ။စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က

၁။ ။နနု တေန ဖရွသံ ဝုစ္စတိ ဗဇ္ဈတိ ဝဓိယတိ (စောဒကာဘောဂ)။

၂။ ။အထ ကသ္မာ သော သဗ္ဗံ တိတိက္ခတိ (စောဒနာ)။

၃။ ။နနု တိတိက္ခာကာရဏံ အာဃာ သော ကာမစ္ဆန္ဒော ဟောတိ (ပရိဟာရဘောဂ)။

၄။ ။တသ္မာ (ကာမစ္ဆန္ဒဿ တိတိက္ခာကာရဏတ္တာ။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၂၉။) သော သဗ္ဗံ တိတိက္ခတိ (ပရိဟာရ)။ [ဋ္ဌ။ ၂၉၁။]

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။ဝဓိယတီတိ ဝဓိယမာနော။
ဝစနာဒိဆက္ကံ

၁။ ။'ဝဓိယမာနော'ဟူသော နိပ္ပန္နံသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'ဂဓိယတိ'ဟူသော ဝိဂ္ဂိဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ညွှန်းဆဲခြင်း ကြိယာသကတ်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။

၄။ ။'ဏ္ဍတိ'သဒ္ဒါသည် 'ဝစနဟေတုဇောကက' မည်၏။

၅။ ။ညွှန်းဆဲအပ်သော တသ်တက်သော ပုဂ္ဂိုလ်ဒြပ်သည် 'ဝစနီယ' မည်၏။

၆။ ။'ဟညမာနော, ဟနိယမာနော'စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီယတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ဟိတ်၏သမ္ဗန်။ ။'ဝုစ္စမာနတ္တာ'ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကား 'တဿ ကာမစ္ဆန္ဒေန ရဇ္ဇန္တဿ ပုဂ္ဂလဿ' ဖြစ်ပါသည်။

ဟိတ်သမ္ဗန်၏ အနက်။ ။ယင်းဟိတ်သမ္ဗန်၏ ဖြစ်သင့်သော အနက်ကား 'သမ္ဗန်အနက်, ကံအနက်' ဖြစ်ပါသည်။

စဝဝပ်။ ။'တဿ ကာမစ္ဆန္ဒေန ရဇ္ဇန္တဿ ပုဂ္ဂလဿ'ကား '၏'ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'ဝုစ္စမာနတ္တာ'ဝယ် 'တ္တ'ပစ္စည်း၌ သမ္ဗန်, သတ္တိမန္တ၊ 'တ္တ'ပစ္စည်းကား သဓမ္မဒီ, သတ္တိ။

'တဿ ကာမစ္ဆန္ဒေန ရဇ္ဇန္တဿ ပုဂ္ဂလဿ'ကား 'ကို'ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'ဝုစ္စမာနတ္တာ'ဝယ် 'ဝုစ္စမာန'ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်၌ ဝါစ္စ, တုလျတ်။ 'ဝုစ္စမာန'ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်ကား ဝါစက, လိင်္ဂတ်။

[ဝုတ္တာဝုတ္တကံတို့တွင် ဝုတ္တကံကို သမ္ဗန်ခံ။ ။'ဝစ'ဓာတ်သည် ဒ္ဝိကမ္မကဓာတ်တည်း။ 'သော'သည် 'ဝိတိက္ကတိ'၌ စပ်သော် ယင်း၏ ဝုတ္တကတ္တား, 'ဝုစ္စမာနော'၌ စပ်သော် ယင်း၏ ဝုတ္တကံတည်း၊ 'ဖရုသံ'ကား 'ဝုစ္စမာနော'၏ အဝုတ္တကံတည်း၊ ထို ၂-ခုသော ကံတို့ကြောင့် ဝုတ္တဖြစ်သော ကံပုဒ်ကို ပြင်၍ သမ္ဗန် ခံရသည်။]

၆။ ။အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဒါသဘာဝါ (ဋ္ဌ။ ၁၉၀)' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဒါသဗျာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၌ 'ဗျ'ပစ္စည်း၏ ဘောအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း)'ဒါသဗျာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'ဒါသဿ ဘာဝေါ ဒါသဗျံ' ဟု ဘာဝတဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

[ဘာဝတဒ္ဓိတ်ကြံသင့်သော အမှတ်အသား။ ။တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ကို'ယု'ပစ္စည်း ဖြင့်ရင်း 'အာကာရ' သဒ္ဒါ, 'ဘာဝ' သဒ္ဒါတို့ဖြင့်ရင်း ဖွင့်ပြသော် ဘာဝတဒ္ဓိတ် ကြံပါ။

ကျက်ဘွယ်။ ။သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ တဒ္ဓိတကို၊ ယု-ပစ္စယ၊ **အာကာရနှင့်၊ ဘာဝသဒ္ဒါ၊** ဖွင့်ပြရာ၊ ကြံပါဘာဝ၊ ဇာဒ်တ။(သံဝဏ္ဏနာနိယံ)]

'တရိတ္ဝာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆော'ဝယ် 'တိဏ္ဏ' ၌ 'တရ'ဓာတ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယဓာတု ပဒသံဝဏ္ဏနာ။

'**အတိက္ကမိတ္ဝာ ဋ္ဌေတာ**'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'တရ'ဓာတ်၏ အဘိက္ကမနအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပဒသံဝဏ္ဏနာ။ 'တိဏ္ဏ'၌ 'တ'ပစ္စည်း၏ အတိတ်ကာလဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း **အဋ္ဌကထာ**ဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'တိဏ္ဏ'ပုဒ်ကို 'အတရီယိတ္ထာတိ တိဏ္ဏာ'ဟု အတီတကာလိကဝိဂ္ဂဟ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

[**ထောက်ဘွယ်။** ။အတိက္ကမိတ္ဝာ ဋ္ဌေတာ(ဋ္ဌ။ ၁၀၉)တို့ တ-သဒ္ဒါသာ အတီတတ္ထတံ အာဟ။ (သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂၊ ၁၂၆)]

၇။ ။ဝိပလ္လာသဖြစ်ပုံ။ ။['အတိက္ကန္တာ'ဟု ဆိုအပ်သော ဣတ္ထိလိင်ကို နပုလိင်အား ဖြင့် 'အဘိက္ကန္တံ'ဟု ဝိပလ္လာသ ဖြစ်နေပါသည်။ [သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၆၇-ကြည့်။]

၈။ ။အဆုံးအဖြတ်။ ။အတတ်သင်ပေးသော တိတ္ထိကို ဆရာဟူသော အမှတ်ဖြင့် ရှိခိုးသော ပုဂ္ဂိုလ်,မင်းကို ကြောက်သည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ရှိခိုးသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား သရဏဂုံ မပျက်ပါ။ (ဋ္ဌ။ ၂၀၈)

၉။ ။ပထဝေါဝတ္ထုကထာစီ

ဝုဒ္ဓိ နာမ မဟာရာဇ၊ သော ဗုဒ္ဓသဲ့ သာသနေ။
ပဋိကိုရိယာ ယထာဓမ္မံ၊ သံဝရုပတ္ထိစာယတိ။

[မှီငြမ်းဘွယ်။ ။'သောတိ ယထာဓမ္မံ ပဋိကိရိယာ အာယတိ သံဝရုပဇ္ဇနာ စ (သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၉၃)' ကို မှီငြမ်း၍ 'သော'၏ အစဲပါ ထည့်စီသည်။]

၁၀။ ။ဘဝါလင်္ကာရ ဆုတ်ပုံ

၁။ ။ဝေရဉ္ဇပုဏ္ဏား, ပေါက္ခရသာတိပုဏ္ဏား စသည်တို့၏ သန္တာန်၌ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ, ချီးမွမ်း, ကြည်ညိုသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သော သဒ္ဓါ, ပီတိ ပြဓာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဓမ္မရတိဌာယိဘာဝ, ဓမ္မသိင်္ဂါရရသ' မည်၏။

၂။ ။ဟောတော်မူအပ်သော ဒေသနာဓတ်သည် 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။ဒေသနာတော်၏ အာဒိကလျာဏ စသော ဂုဏ်သည် 'ဥဒ္ဒိပန ဝိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။သရဏဂုံတည်ခြင်း အစရှိသော အကျိုး အဆက်ဆက်သည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

[အရာကျယ်သော မေးခွန်း မမေးသင့်။ ။အဋ္ဌကထာဆရာ ထုတ်ပြသော 'အဘိက္ကန္တံ ဒေဘာ ဓေါတမ' ပါဠိကို 'ပါထုဇ္ဇိကကင်္ခာ ပါဠိ၊ ၁။ ၇, သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ။ ၁၀၃၊ ၁၁၇၊ ၂၂၁၊ ၂၃၅, မူလပဏ္ဏာသ ပါဠိ။ ၂၀, အင်္ဂုတ္တရ ပါဠိ။ ၁။ ၂၄' တို့၌ တွေ့ရသည်။ ယင်းကျမ်းအားလုံး သက်ဝင်နိုင်အောင် ထုတ်သည်။ ဤမေးခွန်း အရာကျယ်သည်။ အရာကျယ်သော ဤမေးခွန်းမျိုး မမေးမိဘို့ သတိပြုသင့်သည်။]

၁၃၂၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်မျှားကို အနက်မှန်မှန် ယောဇနာပြခဲ့ပါ။

၁။ မုသာဝါဒံ ပဟာယ မုသာဝါဒါ ပဋိဝိရတော သမဏော ဂေါတမော သစ္စဝါဒီ သစ္စသန္ဓော ထေတော ပစ္စယိကော အဝိသံဝါဒကော လောကဿ။

၂။ ။ဗာဟိရာနံ ရည့်ဇယော ဘဝိဿတိ၊အဘ္ဘန္တရာနံ ရည့် ပရာဇယော ဘဝိဿတိ၊ ကုတိ ကုမဿ ဇယော ဘဝိဿတိ၊ ကုမဿ ပရာဇယော ဘဝိဿတိ။

၃။ ။အာသန္နိပဉ္ဆမော ပုရိသော မတံ အာဒါယ ဂစ္ဆန္တိ၊ ယာဝဠွာဟနာ ပဒါနိ ပညာယန္တိ၊ ကာပေါတကာနိ အင်္ဂီနိ ဘဝန္တိ၊ ဘဿန္တာ အာဟုတိ ယော၊ ဒတ္တုပညတ္တံ ယဒိဒံ ဒါနံ၊ တေသံ တုဏ္ဍီ မုသာ ဝိလာပေါ။

၄။ ၊သစာယံ ဘိက္ခဝေ ရာဇာ ပိတရံ ဓမ္မိကံ ဓမ္မရာဇာနံ ဇီဝိတာ နဝေါရောပေသိ ထ၊ ကုမဿ်ံ ယေဝ အာသနေ ဝိရဇံ စိတမလံ ဓမ္မစက္ခုံ ဥပဒ္ဒိသထ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာမျှားကို အနက်မှန်မှန် ယောဇနာပြခဲ့ပါ။

၅။ ။ဝိနာသယတိ အာယုဒ္ဓံ၊ သဒ္ဓံ ဝဏ္ဏံတိ သာသနေ။
ဧဝံ မေ သုတ' မိစ္ဆေစံ၊ ဝဒံ ဂေါတမသာဝကော။

၆။ ။ပံသုကူလဂ္ဂဟဏေ ဒ္ဝိသဟာသဒိပဝိဝါရေ စတ္တာရော မဟာဒီပေ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ သုသာနံ ဂန္ဓာ ပံသုကူလံ ဂဏ္ဟန္တေန 'ဒုက္ကရံ ဘဂဝတာ ကတ'န္တိ အစ္ဆရိယဝေဂါဘိဟတာ အကမ္ပိတ္ထ။

၇။ ။ယဿ ပနမ္ပိ ဝစနံ သောတုကာမော၊ သေ နာဂဝသံ ပိဝိတ္ဝာ ဥဘော သုပဏ္ဏော ဝိယ တုဏ္ဍိဘူတော၊ အနတ္ထော ဝတ မေတိ။

၈။ ။ယေ ပန ဒုဂ္ဂဟိတော အာဂတာ ဟောန္တိ၊ တေ အဘိက္ကံ ရောဒန္တိ စေဝ ဝိဂ္ဂဝန္တိ စ၊ သုဂတိတော အာဂတာ တံ အနုဿရိတ္ဝာ ဟသန္တိ၊ အယံ ခိဋ္ဍာဘူမိ နာမ။

၉။ ။အာဝုသော တုမှေ နဂ္ဂာနဉ္စ နဘယဉ္စ နဇိဝိကာပဂတာ ပဗ္ဗဇိတာ၊ ဒုက္ခာ မုစ္စိတုကာမာ ပနေတ္ထ ပဗ္ဗဇိတာ။

၁၀။ ။တသ္မာ ဂမနေ ဥပဒ္ဒုကိလေသံ ဂဏေနေယေဝ နိဂ္ဂဏ္ဟထ၊ တထာ ဌာနေ, နိသဇ္ဇာယ၊သယနေ ဥပဒ္ဒုကိလေသံ သယနေ, နိဂ္ဂဏ္ဟထာတိ။

၁၃၂၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၄။ ပါ၊ သျှ။ ၂၀။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၉။]

၂။ ။[ပါ။ ၉။ ပါ၊ သျှ ၄၁။ပါ၊ သျှ။ သစ်၊ ၇၁။]

၃။ ။[ပါ။ ၅၂။ပါ၊ သျှ၊ ၁၁၃။ပါ၊ သျှ။ သစ်၊ ၂၀၆။]

၄။ ။[ပါ။ ၈၁။ ပါ၊ သျှ။ ၁၀၀။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂၉၀။]

၅။ ။[ပါ။ ၁၁။ ပါ၊ သျှ။ ၁၀၀။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂၉၀။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၄၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၉၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၅၄၃။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၁၆။ ဋ္ဌ။ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၃၄။ ။
၁၃၁၈-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၂၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၉၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၅၄၃။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၆၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၃၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၆၁။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၆၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၃၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၆၁။]

၁၃၂၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) မေးခွန်း

(က) ဖုံးသ ဖုံးသ ပဋိသံဓေဒန္တိတိ ဖုသိတ္ဝာ ဖုသိတ္ဝာ ပဋိသံဓေဒန္တိ။

(ခ) ဇတ္ထ စ ကိဉ္စာပိ အာယတနာနံ ဖုသနကိစ္စံ ဝိယ ဝုတ္တံ၊ တဿာပိ နတေသံ ဖုသနကိစ္စတာ ဇဝဒိတဗ္ဗာ။

(ဂ) နဟိ အာယတနာနိ ဖုသန္တိ။

(ဃ) ဖဿဿဝ တံ တံ အာရမ္မဏံ ဖုသတိ၊

(ဂ) အာယတနာနိ ပန ဖဿေ ဥပနိက္ခိပိတ္ဝာ ဒဿိတာနိ။

၁။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျကို မှန်ကန်စွာ အတ္ထယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ ပဓာနကြိယာကို ယူ၍ ကြိယာအချင်းချင်း သာ ပညတ်နည်းဖြင့် ထွက်ပြပါ။

၃။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျ၌ 'ကိဉ္စာပိ'သဒ္ဒါ ထားရခြင်းနှင့် စောဒကာဘောဂ, ပရိဟာရကာဘောဂကို ဖေါ်ပြပါ။

၄။ ။'ဖုဿနကိစ္စံ'ပုဒ်ကို အစိတ်, အပေါင်း ဝိဂ္ဂဟပြုပြီးလျှင် နောက် အစိတ်ပုဒ်၌သာ ဝစနာဒိဆက္က ခဲ့ပြပါ။

၅။ ။'ဖုဿနကိစ္စတာ'ပုဒ်၌ ဘာဝသမ္ဗန်, တာသမ္ဗန်ကို ခံပြပြီးလျှင် ဘာဝသမ္ဗန်ပုဒ်၌ ဖြစ်သင့်သော အနက်ကို ဖေါ်ပြပါ။

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ၌ ဖြစ်သင့်သော အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာကို ဖေါ်ပြပါ။

၇။ ။နိရုတ္တိနည်း ၅-မျိုးထည်းမှ ရသင့်သော နိရုတ္တိနည်းဖြင့် 'ဖုဿ' သဒ္ဒါကို ရုပ်တွက်ပြပါ။

၈။ ။(ဂ) (ဃ) မှတ်ဝါကျများ၌ အာယတနနှင့် ဖဿတို့၏ ဖုဿနကိစ္စကို မပြီးစေနိုင်ခြင်း ပြီးစေနိုင်ခြင်း အကြောင်းကို ဖေါ်ပြပါ။

၉။ ။အောက်ပါဂါထာကို ဆန်းစစ်၍ ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည် ပေးခဲ့ပါ။

သော အဟံ ဝိစရိဿာမိ၊ ဂါမာ ဂါမံ ပုရာ ပုရံ။
နမဿမာနော သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဓမ္မဿ စ သုဓမ္မတံ။

၁၀။ ။အထက်ပါဂါထာ၌ 'နမဿမာနော'ကို ကိုယ်ပြု၍ ဘာဝ, ဝိဘာဝ, အနုဘဝတို့ကို ဖေါ်ပြပါ။

၁၃၂၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အပုတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဌ။ ၁၁၅။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၈၁။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၅၃၁။]

၂။ ။ပညတ်နည်း ထွက်ပုံ

(ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ ပဓာနကြိယာကား 'ဒဿိတာနိ' ဟူသည်တည်း။
အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။ပြအပ်ကုန်ပြီ-ဟူလိုသော်။

ဤသို့ 'ဒဿိတာနိ' ဟူသောပါဠိဖြင့် 'ပြအပ်ကုန်ပြီ' ဟု ပြုပြီး၍ ယခု အခါ၌ 'သင့်၍ ပြအပ်ကုန်ပြီသတည်း' ဟု ပြခြင်းငှါ 'ဥပနိက္ခိပိတ္တဝ' ဟူသော ပါဠိကို မိန့်။

မှတ်ချက်။ ။သဗ္ဗညုတဉာဏ ဟောဒနာကို မှီငြမ်း၍ ထုတ်သည်။ ။ သာမညမေးခွန်းဖြစ်၍ ပုစ္ဆာ, ဟောဒနာ, အဘိယာစကတို့ဖြင့်လည်း ထုတ်နိုင်သည်သာ။ သို့သော် တိုက်ဉီး၍ လိုရင်းအဓိကဖြစ်သော အနုသန္ဓေထုတ်, ထုတ်လိုက်ပါသည်။ [ဤမေးခွန်းစကားကျန်သည်။]

၃။ '။ကိဉ္စာဝပိ' သဒ္ဒါ ထားရခြင်း အကြောင်း

'ဆဟိ ဖဿာယတနေဟိ ဖုဿ ဖုဿ'ဟူသော သဒ္ဒါကို မနှစ်သက်သော ကြောင့် 'ကိဉ္စာဝပိ' သဒ္ဒါ ထားရပါသည်။

ဟောဒကာဘောဂ။ ။ဟောဒကာဘောဂကား 'နနု အာယတနာနံ ဖုဿနကိစ္စံ ဝိယ ဝုတ္တံ' ဖြစ်ပါသည်။

'ပရိဟာရကာဘောဂ။ ။ပရိဟာရကာဘောဂကား 'နနု န အာယတနာနိ ဖုသန္တိ၊ ဖဿေဝ တံ တံ အာရမ္မဏံ ဖုသတိ' ဖြစ်ပါသည်။

၄။ ။အစိတ်ဝဂ္ဂဟ။ ။ဖုသီယတေ ဖုသနံ။ ကတ္တာဗ္ဗန္တိ ကိစ္စံ။ အပေါင်းဝဂ္ဂဟ။ ။ဖုသနံ ကိစ္စံ ဟေတသန္တိ ဖုသနကိစ္စာနိ။

ဝစနာဒိဆက္က

၁။ ။'ကိစ္စံ' ဟူသော နိပ္ပန္နသဒ္ဒါသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'ကတ္တာဗ္ဗံ' ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ပြုခြင်း ကြိယာသကတ်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။

၄။ ။'လ္ဟတိ' သဒ္ဒါသည် 'ဝစနဟေတုဟောတက' မည်၏။

၅၊ ။ပြုအပ် ပြုထိုက်သော အမှုကိစ္စဒြပ်သည် 'ဝစနီယ' မည်၏။

၆။ ။'ကရဏီယံ'စသောပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည်'ဝစနီယတ္ထ'မည်၏။

၅။ ။ဘဲဝသမ္မန်။ ။ဘဝသမ္မန်ကား'ဖုသနကိုစ္စာနံ'ဖြစ်ပါသည်။ တာသမ္မန်။ ။တာသမ္မန်ကား 'တေသံ အာယတနာနံ' ဖြစ်ပါသည်။

ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်အနက်။ ။ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်၌ ဖြစ်သင့်သော အနက်ကား ကတ္တားအနက်ဖြစ်ပါသည်။ ['ဖုသနကိစ္စ' ပုဒ် ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ် ဖြစ်သည်ကို သတိပြု]

၆။ ။(က) **မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ**

'ဖုသိဘ္ဒာ ဖုသိတ္ဒာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'ဖုဿ ဖုဿ'ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်ဝယ် 'ဖုဿ' သဒ္ဒါ ၂-ခုတို့၌ 'ဖုသ'ခေတ်တို့ ဖြစ်သည့်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယခေတုမဒသံဝဏ္ဏနာ။

'ဿ' သဒ္ဒါ ၂-ခုတို့ဝယ် နောက် 'သ' ၂-လုံးတို့၏ 'တ္ဝ' ပစ္စည်း၏ ကာရိယ 'သ' တို့၏ အဖြစ်ကိုလည်း (တနည်း) 'ဿ' သဒ္ဒါ ၂-ခုတို့၏ ခေတ္တန် 'သ' နှင့်တကွသော 'တ္ဝ' ပစ္စည်း၏ ကာရိယ 'ဿ' တို့၏အဖြစ်ကိုလည်း [၇-နံပါတ် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ကွက်ပုံ ကြည့်။] အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယပဒသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်တွက်

'ဖုဿ' ကား 'ဖုသ'ခေတ်, 'တ္ဝ' ပစ္စည်း၊ 'တ္ဝ' ပစ္စည်းကို 'ယ'ပြု၍ 'ဖုသယ' ဟု ဆိုလိုလျက် 'ယ'ကို ပုဗ္ဗရုပ် 'သ' ပြုခြင်း ဝဏ္ဏာဝိကရနိရုတ္တိနည်းဖြင့်'ဖုဿ'ဟုပြီး၏။(ရူပသိဒ္ဓိ,သဒ္ဒနီတိ,မောဂ္ဂလာန်,နိရုတ္တိဒီပနီ)

(တနည်း) ('သ' ကို 'ယ'ကပ်၍) 'ဖုသျ' ဟု ဆိုလိုလျက် 'သျ' ကို 'သ' ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ, 'သ' ကို ဓဒ္ဓဇောဝ်လာခြင်း ဝဏ္ဏာဂမနိရုတ္တိနည်းတို့ဖြင့် 'ဖုဿ'ဟု ပြီး၏ (ရူပသိဒ္ဓိ)

(တနည်း) 'ဖုသျ'ဟု ဆိုလိုလျက် 'သျ' သံယုဂ်ကို'ဿ'သံယုဂ်ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းဖြင့် 'ဖုဿ' ဟု ပြီး၏။ (သဒ္ဒနီတိ)

[ထောက်ဘွယ်။ ။'ဥဒ္ဒိဿ'ကို ရူပသိဒ္ဓိ (၆၄၁), 'ဒိဿတေ'ကို သဒ္ဒနီတိသုဘာမာလာ(၉၂၃), 'သိဿာ' ကို မောဂ္ဂလာန ခါဒိကဏ္ဍ(၃၂), 'ဖုဿ'ကို နိရုတ္တိဒီပနီ(၄၄၊၂၆၃) ရုပ်စီရင်ချာ၌ ပုဗ္ဗရုပ် 'သ' ပြု၍ စီရင်ကြသည်။

(ဝိသုဒ္ဓါရုံ ကစ္စည်းသုတ်နက် 'ဥဒ္ဒိဿ' ကို ရုပ်စီရင်ဆုဠ်လည်း နည်းတူပင်။) သို့သော် 'လဇ္ဇာ, သိဿော (၅၅၃), အဝမညော (၆၄၃)' တို့ကို 'ယဝတံ တလနဒကာရုနံ ဗျဉ္ဇနာနိ စလဉ္စကာရတ္တာ' သုတ်ဖြင့် ရုပသိဒ္ဓိ(ယင်းဋီကာလည်းကြည့်) စီရင်သည်ကိုထောက်က ဒုတိယနည်းလည်းသင့်သည်ပင်။ သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ 'သျော ဿယုဂံ(၁၁၂)' သုတ် ထောက်က တတိယနည်းလည်း အသင့်ပင်။]

၈။ ။ဖုဿကိစ္စကို မပြီးစေနိုင်ခြင်း ပြီးစေနိုင်ခြင်း အကြောင်း။

အာယတနတို့၏ ဖုဿကိစ္စကို မပြီးစေနိုင်ခြင်းသည် အာရုံကို ယူခြင်း မရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဖြစ်ပါသည် (အနာရမ္မဏာဘာဝတော။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၆၃)။ ဖဿ၏ ဖုဿနကိစ္စကို ပြီးစေနိုင်ခြင်းသည် အာရုံကို ယူခြင်း ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၉။ ။ဆန်းစစ်နှင့် ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည်

သော	အဟံဝိ	စရိဿာ	မိ	ဂါ	မာဂါမံ	ပုရာပု	ရုံ
၂	၁၂၁	၁၂၂ ယ	၁	၂	၂၂၂	၁၂၁ ဇ	၂
နု	မဿမာ	နောသမ္မု	ဒ္ဒံ	ဓ	မွဿစ	သုဓမ္မ	တံ
၁	၂၁၂	၂၂၂ မ	၂	၂	၂၁၁	၁၂၁ ဇ	၂

(၁) ၄-ပဒံတို့၌ အစအက္ခရာ တလုံးနောင် 'သ' ကိုဏ်း 'နု' ကိုဏ်း မရှိခြင်း, (၂) သမပါဒတို့၌ အစအက္ခရာ ၄-လုံးနောင် 'ဇ' ကိုဏ်း ရှိခြင်း, (၃) ဝိသမ ပဌမပါဒ၌ အစအက္ခရာ ၄-လုံးနောင် 'ယ' ကိုဏ်း ရှိခြင်း, (၄) ဝိသမ တတိယပါဒ၌ အစအက္ခရာ ၄-လုံးနောင် 'မ' ကိုဏ်း ရှိခြင်း, ဤလက္ခဏာ လေးပါးနှင့် ပြည့်စုံသောကြောင့် 'တတိယမကာရဝိပုလာ ဂါထာ' ဖြစ်ပါသည်။

၄-ပါးတို့၌ အက္ခရာ ဂ-လုံးစီ ရှိသောကြောင့် 'အနုဋ္ဌုဘဆန်း' ဖြစ်ပါသည်။

၁၀။ ။ဘာဝါလက်ာရ ထုတ်ပုံ

၁၊ ။အာဠဝကဘီလူး၏ သန္တာန်၌ ရတနာသုံးပါးကို ရှိခိုးသော အခြင်းအရာအားဖြင့်ဖြစ်သော ပဏာမစေတနာပြဓာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဓမ္မရတိဌာယီဘာဝ, ဓမ္မသိဂ်ါရရသ' မည်၏။

၂။ ။ရတနာသုံးပါးသည် 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။ရတနာသုံးပါး၏ ဂုဏ်သည် 'ဥဒ္ဒိပနဝိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။တခုသော နတ်ရွာမှ တခုသော နတ်ရွာသို့, တခုသော နတ်ပြည်မှ တခုသော နတ်ပြည်သို့ အန္တရာယ် မရှိဘဲ ချမ်းသာစွာ လှည့်လည်ရခြင်းစသောအကျိုးသည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

၁၃၂၇-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၆) မေးခွန်း

အောက်၌ ရှိသော ပါဠိတော်မျှားကို အနက်မှန်မှန် ယောဇနာပြုခဲ့ပါ။

၁။ ။ဥဋ္ဌာရော သော ကဏ္ဌော လှသိ အဟောသိ၊ သော ဒက္ခိဏ ဇနပဒံ ဂန္ဆာ ဗြဟ္မမန္တေ အဓီယိတ္ဝာ ရာဇာနံ ဩကာကံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ မန္တေရွပိ ဓိတရံ ယာစိ။

၂။ ။အဟဥ္ဥော ခေါ ပန ဘော ဂေါတမ ယာနဂတော သမာနော ပဇောဒလဋ္ဌိံ အဘ္ဘုန္နာမေယျံ၊ ယာနာ မေ တံ ဘဝံ ဂေါတမော ပစ္စော ရောဟနံ၊ ဓာရေတု။

၃။ ။နခေါ တေ အမှာကံ ပတိရွပံ၊ ယံ မယံ လှမာနိ သာပတေယျာနိ ပုနဒေဝ သကာနိ ဃရာနိ ပဋိဟရေယျာမ၊ ရာဇာ ခေါ မဟာဝိဇိတော မဟာယညံ် ယဇတိ၊ ဟန္ဒသ မယံ အနုယာဂိနော ဟောမ။

၄။ ။ကတ္ထ အာပေါ စ ပထဝီ၊ တေဇော ဝါယော နဂါဓတိ။
ဝိညာဏံ အနိဒဿနံ၊ အနန္တံ သဗ္ဗတောပဘံ။
ဧတ္ထ အာပေါ စ ပထဝီ၊ တေဇော ဝါယော နဂါဓတိ။

အောက်၌ ရှိသော အဋ္ဌကထာမျှားကို အနက်မှန်မှန် ဖယောဇနာပြုခဲ့ပါ။

၅။ ။အာဇာန်ရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ ဘုဥ္ဇကော နတ္ထိ၊ ဝုဋ္ဌာပကာရ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ ပန ပတ္တာပဋ္ဌဂဟဏံ နာမ ဟောတိ။ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနဲ့ ဟတ္ထာသာ ပတ္တော သြတာရဏံ နာမ ဟောတိ။

၆။ ။အာလောပကရဏံ, အာလောပဥဒ္ဓါရဏံ, မုခဝိဝရဏဉ္စဟောတိ၊ န ကောစိ ကုဋ္ဌိကာယ, ယန္တကေန ဝါ ဟနုကဋ္ဌိနိ ဝိဝရတိ။

၇။ ။စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ အာလောပဿ မုခဒ္ဒပနံ, ဥပရိဒန္တာနံ မုသလကိစ္စသာဓနံ, ဟေဋ္ဌိမဒန္တာနံ ဥဒုက္ခလကိစ္စသာဓနံ, ဇိဝှာယ ဟတ္ထကိစ္စသာဓနဉ္စ ဟောတိ။

၈။ ။မဟာပုရိသလက္ခဏန္တိ မဟာပုရိသာနံ ပုဒ္ဓါဒီနံ လက္ခဏဒီပကံ ဒုဒါဒသသဟဿဂန္ထပမာဏံ သတ္ထံ။ ယတ္ထ သောဋ္ဌသသဟဿဂါထာပရိမာဏာဝုဒ္ဓမန္တာ နာမ အဟေသုံ။

၉။ ။ဗြာဟ္မဏ သစေပိ တုံ သကလစက္ကဝါဠဂဗ္ဘံ ပူရေတ္ဝာ ဌိတော ဝေဠု ဃဋ္ဋေတ္ဝာ အာဂမိဿသိ၊ နေဝ မေ ပမာဏံ ဂဟေတုံ သက္ခိဿသိ။

၁၀။ ။အုယ္ယုတ္တာ မဟာဒါနံ ဒါတုကာမော၊ ဇနပဒေစဿ ဗဟူ စောရာ၊ တေ အဂ္ဂပဿမေတ္ဝာ ဒါနံ ဒေန္တဿ ခီဏဒမိတဏ္ဍုလာဒိကေ ဒါန သမ္ဘာရေ အာဟရန္တာနံ နိပ္ပုရိသာနိ ဂဟာနိ စောရာ ဝိလုမ္ပိဿန္တိ။

၁၃၂၇-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သိလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၉၀။ ပါ။ သျှ။ ၂၁၉။ ပါ။ သျှ၊ သစ်။ ၃၂၅။]

၂။ ။[ပါ။ ၁၁၈။ ပါ။ သျှ။ ၂၀၂။ ပါ။ သျှ၊ သစ်။ ၄၀၇။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၃၅။ ပါ။ သျှ။ ၃၀၁။ ပါ။ သျှ၊ သစ်။ ၄၄၁။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၁၃။ ပါ။ သျှ။ ၄၅၂။ ပါ။ သျှ၊ သစ်။ ၆၁၉။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၇၉။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၂။ ၁၅၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂။ ၁၉၀။]

၆။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁၇၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ ၂။ ၁၅၁၊ ဋ္ဌ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၉၁။]

၇။	။[ဋ္ဌ။ ၁၃၉ ။ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၅၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂။ ၁၉၁။]
၈။	။[ဋ္ဌ။ ၂၂၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၃၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၄၄။]
၉။	။[ဋ္ဌ။ ၂၅၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၆၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၄၁။]
၁၀။	။[ဋ္ဌ။ ၂၆၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၉၂။ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၆၉။]

၁၃၂၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သိလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ဧဝံ မေ သုတံ။ ပ။ ကောသလေသူတိ အမှုဋ္ဌသုတ္တံ။
(ခ) တတြာယံ အပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ။
(ဂ) ကောသလေသူတိ ကောသလာ နာမ ဇနပဒိနော ဆုဇ ကုမာရာ။
(ဃ) တေသံ နိဝါသော ဇေကောပိ ဇနပဒေါ ရုဠ္ဍိသဒ္ဒေန 'ကောသလာ'တိ ဝုစ္စတိ။
(င) တသ္မိံ ကြောစလေသူ ဇနပဒေ။

၁။ ။(ဂ)မှတ် (ဃ)မှတ်ဝါကျများကို အနက်မှန်မှန် ယောဇနာပြခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ လျှင်းပါးချက်ထုတ်၍ ပုဆ္ဆာတက်ပြပါ။

၃။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျ၌ 'အပိ'သဒ္ဒါ၏ အနက်, အဓိပ္ပာယ်များကို ဖေါ်ပြပါ။

၄။ ။'ဇနပဒိနော'၌ ဝိဂ္ဂဟပြုပြီးလျှင် ဝစနာဒိဆက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၅။ ။'သမိတပါပတ္တာ သမဏော'တွင် 'သမိတပါပတ္တာ'၌ သမ္မုန် ၂-မျိုး ခံပြပြီးလျှင် ဘာဝသမ္မုန်၌ ရသင့်သော အနက်ကို ဖေါ်ပြပါ။

၆။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ အာဘောဂ, (င)မှတ်ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာ အာဒည်များကို ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။ဖြစ်သင့်သော နိရုတ္တိနည်းဖြင့် 'ရုဠ္ဍိ'ဟူသော ပုဒ်ကို ရှုပ်တွက်ပြပါ။

၈။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျ၌ တခုတည်းသာဖြစ်သော ဇနပုဒ်ကို 'ကောသလေသု'ဟူ၍ အာဘယ့်ကြောင့် ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ဆိုရပါသနည်း။

၉။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျ၌ ရှိသော စုဏ္ဏိယအနက်များကို ဝတ္တဆန်း ဂါထာ တမျိုးမျိုးဖြင့် စီကုံးပြပါ။

၁၀။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျ၌ ဖြစ်သင့်သမျှ ဘာဝ, ဝိဘာဝ, အနု ဘာဝ ယင်းသုံးပါးကို ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၂၇-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

.၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၁၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၅၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၁၀။]

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ လျဉ်းပါးချက်ထုတ်၍ ပုစ္ဆာတက် အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ အရှင်အာနန္ဒာမထေရ်သည် 'ဧဝံ မေ သုတံ။ ပ။ ကောသလေသု'အစရှိသော စကားကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ယင်းသို့ ဆိုသော် ဆိုအပ်လတ္တံ့သော အဖွင့်သည် အောက်က ဖွင့်ဆိုခဲ့ပြီးသော ပုဒ်တို့၏ အဖွင့်လည်း ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပေ,လော (လျဉ်းပါးချက်-အာဒေဘာဂ)။ အဘယ်သို့သော ပုဒ်တို့၏ အဖွင့် ဖြစ်ပါသနည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပာယ်ကား။ ။ဆိုအပ်လတ္တံ့သော အဖွင့်သည် အောက်က ဖွင့်ဆိုခဲ့ပြီးသော ပုဒ်တို့၏ အဖွင့် မဖြစ် အောက်က မဖွင့်ဆိုခဲ့သေးသည့် အသစ်ဖြစ်သော ပုဒ်တို့၏ အဖွင့်သာ ဖြစ်၏-ဟူလိုသော်။

၃။ ။'အပိ'သဒ္ဒါ၏ အနက်။ ။'အပိ' သဒ္ဒါ၏ အနက်ကား 'အနုဂ္ဂဟ (သမ္ဘာဝနာ)အနက်' ဖြစ်ပါသည်။

'အပိ'သဒ္ဒါ၏ အဓိပ္ပါယ်။ ။'အပိ'သဒ္ဒါ၏ အဓိပ္ပါယ်ကား ထိုဇကာလသမင်းသားတို့၏ နေရာဖြစ်သော ဇနပုဒ်သည် တခုတည်းသာလျှင် အကယ်၍ကား ဖြစ်၏၊ ထိုသို့ပင်ဖြစ်သော်လည်း ဤအကြောင်းကြောင့် ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြစ်၏-ဟူလိုသော်။ (သီ၊ ဋ္ဌီ။ ဆစ်၊ ၂။ ၂၀၀။)

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။ဇနပဒေါ ဧတေသံ အတ္ထီတိ ဇနပဒိနော။

ဝစနာဒိဆက္က

၁။ ။'ဇနပဒိနော'ဟူသော နိပ္ပန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'ဇနပဒေါ ဧတေသံ အတ္ထိ'ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။(ကောသသအမည်ရှိကုန်သော) ဇနပုဒ်၏ မင်းသားတို့နှင့် ဌာန, ဌာနီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္မန်ဿကတ်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။

၄။ ။'ဣဘိ' သဒ္ဒါသည် 'ဝစနဟေတုဇောတက' မည်၏။

၅။ ။(ကောသလအမည်ရှိကုန်သော) ဇနပုဒ်ရှိကုန်သော မင်းသားတို့သည် 'ဝစနီယ' မည်၏။

၆။ ။'ဇနပဒဝန္ဓော'စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီယတ္ထ' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။'ဇနပဒဿ ဣဿရာ ဇနပဒိနော'ဟု ဣဿရတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟာလည်း ပြုနိုင်သည်။ (သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀၀။)

၅။ ။သမ္မန် ၂-မျိုး ခံပုံ

ဘာဝသမ္မန်။ ။'သမိတပါပတ္တာ'၌ ဘာဝသမ္မန်ကား 'သမိတပါပဿ' ဖြစ်ပါသည်။

တ္တသမ္မန်။ ။တ္တသမ္မန်ကား 'ဘဂဝတော' ဖြစ်ပါသည်။

ဘာဝသမ္မန်၌အနက်။ ။ဘာဝသမ္မန်၌ရသင့်သော အနက်ကား 'ဂတ္တာ အနက်' ဖြစ်ပါသည်။ ['သမိတပါပ'ပုဒ် ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်ဖြစ်သည်ကို သတိပြု]။

၆။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ အာဘောဂ

'ကောသလာ နာမ ရာဇကုမာရာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် ကောသလအမျိုမင်းသားတို့ကို ယူရာ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

'ဇနပဒိနော'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် ထိုမင်းတို့၏ နေခြင်းကိုသာ လျှင် စွဲ၍ ဇနပုဒ်၏ ကျိသို့သော အမည် ဖြစ်သည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာ ဆရာ သိစေပါသည်။

(ဂ) မှာဝါကျ သံဝဏ္ဏနာအမည်။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာ အမည်များကား ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ, သရုပ်ကြား အာဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ များ ဖြစ်ပါသည်။

၇။ ။နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်တွက်

'ရဋ္ဌိ'ကား 'ရဟ' ဓာတ်, 'တ' ပစ္စည်း, ဣတ္ထိဧဝေတက 'ဣ' ပစ္စည်း၊ 'တ'ကို 'ဟ' ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ, ဓာတွန် 'ဟ'ကို 'ဋ္ဌ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ နိရုတ္တိနည်းဘို့ဖြင့် 'ရဋ္ဌိ'ဟု ပြီးပါသည်။

[မှာဘဉ်။ ။'ကစ္စည်း။ ၅၈၉, ရူပသိဒ္ဓိ။ ၆၂၁, မောဂ္ဂလာန ဓာဒိကဏ္ဍ။ ၁၄၈, သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ။ ၁၁၉၃'တို့ ကြည့်။ ဤ 'ရဋ္ဌိ' ၌ 'တိ' ပစ္စည်းဟု အချို့ ဆိုကြ၏။ 'တိ' ပစ္စည်း မဟုတ်၊ 'တ' ပစ္စည်းသာ။ 'တိ' ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးရာ၌ 'ရဋ္ဌိ'ဟု ဣကာရန္တ, 'တ' ပစ္စည်းဖြင့်ပြီးရာ၌ 'ရဋ္ဌ' ဟု ဤ ကာရန္တနှင့် ခါမှ မှန်သည်။ 'ရဋ္ဌိ, ရဋ္ဌိ, ရဋ္ဌိ, ရဋ္ဌိ'ဟု ပါဠိ ၄-ထွေခါခုဝယ် ဝိနိစ္ဆယကို သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ ရှုပါ။ ဤ၌ မေးခွန်း အရှိ အတိုင်း တင်ပြပါသည်။]

၈။ ။'ကောသဇလသု'ဟူ၍ ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ဆိုရခြင်းအကြောင်း။ ။ ရဋ္ဌိသဒ္ဒါဖြစ်ခဲသောကြောင့် တခုတည်းသာဖြစ်သော ဇနပုဒ်ကို 'ကောသ ဇလသု'ဟူ၍ ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ဆိုရပါသည်။ [အဋ္ဌကထာ]

၉။ ။ဂါထာစီ

ဇောသံ ဆုဇကုမာရာနံ၊ ဇနပဒဒါ နိဝါသော ဇော၊
ဇောပိ ရဋ္ဌိသဒ္ဒေန၊ ကောသလာ ဣတိ ဒတ္တမေဝေါ။

မှာဘ်ချက်။ ။ဤဂါထာကား 'ဝတ္ထုဂါထာ'ဖြစ်ပါသည်။ဆန်းကြောင့် 'ပ'ဟု ဒွေဘော်ဆောက်သည်၊

[ထည့်ဘဉ်။ ။နိဝါသော 'ဇော ဇနပဒဒါ အတ္ထိ၊ သော ဇနပဒေါ' ဟု အနိယတ်သည့်သမ္ဗန်။]

၁၀။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျ ဘာဝါလက်ခရ ထုတ်ပုံ

၁။ ။အရှင်အာနန္ဒာမထေရိ၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ဒေသနာဉာဏ် ပြဓာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဓမ္မရတိဌာယီဘာဝ, ဓမ္မသိဂ်ါရရသ'မည်၏။

၂။ ။ကောသလမင်းသားတို့၏ နေရာဖြစ်သော ဇနပုဒ်သည် 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။ရုဇ္ဇိသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်းသည် 'ဥဒ္ဒိပနဝိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။'ကောသလေသု' ဟူသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

၁၃၂၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။'တတြ တုမ္ဟေဟိ အဘူတံ အဘူတတော နိဗ္ဗေဌေတဗ္ဗံ 'ဣတိ ပေတံ အဘူတံ၊ ဣတိပေတံ အတစ္ဆံ၊ နတ္ထိစေတံ အမှေသု၊ နစ ပနေတံ အမှေသု သံဝိဇ္ဇတီ' တိ'ဟူသော ပါဠိတော်ကို 'တတြ'၏ အစွဲကို မှန်ကန်စေ၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။'အယံ ဟိ ရာဇာ မာဂဓော အဇာတသတ္တု ဝေဒေဟိပုတ္တော ပဉ္စဟိကာမဂုဏေဟိ သမပ္ပိတော သမင်္ဂီဘူတော ပရိစာရေတိ ဒေဝေါ မညေ'ဟူသော ပါဠိတော်ကို 'မညေ'ပုဒ်၏ သဒ္ဒတ္ထကို ပေါ်လွင်စေလျက် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၃။ ။'အပိနုဿ ဣတ္ထိသု အာဝဋ္ဋံ ဝါ အဿ အနာဝဋ္ဋံ ဝါတိ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို 'အာဝဋ္ဋ'၏ ကတ္တားကို ထည့်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၄။ ။'နနု ဧစံ သန္ဓာယ ဘဂဝါ ဧဝမာဟ အပါဠိဟိရကတံ ဘာသိတံ သမ္ဗတ္ထိ'ဟူသော ပါဠိတော်ကို အနက်မှန်မှန် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။'ယာနိ ပန တာနိ ဥပဝိန္နံ ကာရဏံ ပဋ္ဌိစ္စ ကထိတာနိ၊ သေယျထိဒံ? ဓမ္မဒါယာဒံ စူဠဒုက္ခက္ခန္ဓသုတန္တဉ္စ။ ပ။ ပါရိစ္ဆတ္တကူပမန္တိ ဧဝမာဒီနိ'ဟူသော အဋ္ဌကထာပါဌ်ကို 'ယာနိ'၏ အစွဲနှင့် 'သေယျထိဒံ'၏ လိင်, ဝုစ်တို့ကို မှန်စေလျက် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၆။ ။'ဣဓ ပန နေတ္တိသဒိသတာယ ဘဝတဏှာ နေတ္တိတိ အဓိပ္ပေတာ' ဟူသော အဋ္ဌကထာပါဠိကို 'အဓိပ္ပေတာ'၏ ကတ္တားကို ထည့်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၇။ ။'အတ္တနော စိတ္တရုစိယံ ကမ္မဋ္ဌာနသင်္ခါတံ ဂဂါစရံ ဥဂ္ဂဟေတ္ဝာ ဘိက္ခာစာရဂဂါစရေ တံ ဂဟေတ္ဝာ ဂမနံ ဂဂါစရသမ္ပဇညံ နာမ'ဟူသော ပါဠိကို ယောဇနာခဲ့ပါ။

၈။ ။'မဂ္ဂေါ 'အာသဝါနံ ခယော' တိ ဝုတ္တော'ဟူသော ပါဠိကို အာကာရကို ထုတ်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၉။ ။'ကသ္မာ ပနေသ အာဂတောတိ? ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓတ္ထံ' ဟူသော ဝါကျမျှားကို မေး, ဖြေ ၂-ဖြာ ညီညွတ်စွာ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'မဟာမောဂ္ဂလာနဿ, မဟာဂကာဋ္ဌိကတ္ထေရဿ စ အဘိဓမ္မကထံ ကထေန္တာနံ အန္တရန္တရာ ကထံ သြပါဒေတိ'ဟူသော အဋ္ဌကထာကို အနက်မှန်မှန် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၃၂၀-ခုနှစ် ဝမ္မာဝစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) အဖြေ

၁။ ။['တတြ-တ သို့' အဝဂ္ဂော၊ ထိုကျေးငှးမဲ့ ကဲ့ရဲ့အပ်သော အပြစ်ကြောင့်။ ဝါ၊ ထိုကျေးငှးမဲ့ ကဲ့ခဲခြင်းကြောင့်။ (တနည်း) တတြ-တသို့ အဝဂ္ဂော၊ ထိုကျေးငှးမဲ့ ကဲ့ခဲအပ်သော အပြစ်ကို။ ဝါ၊ ထိုကျေးငှးမဲ့ ကဲ့ရဲ့ခြင်းကို။ ဘာသိတေ၊ ပြောဆိုအပ်သည်ရှိသော်'ဟု 'တတြ'ဖြင့် အဝဂ္ဂကို စွဲ။ ။တတြ တုဒမ္မဟိတိ တသို့ အဝဂ္ဂော တုမှေဟိ။ ဋ္ဌ။ ၅၃။ အဝဂ္ဂ ဘာသကာနမဝိသယတ္တာ 'တတြာ'တိ ပဒဿ တသို့ အဝဂ္ဂောတိ အတ္ထော ဒဿိတော၊ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၂၃။ နိမိတ္တတ္ထော, ဘာဝလက္ခဏေ ဝါ ဘေဒဘုမ္မတ္ထေ အာဟ တသို့ ဝါ အဝဂ္ဂောတိ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၂၁။ ။ ကြင်း 'သျ' အတိုင်း ပေါဇနာ။ ။ပါ။ ၃။ ပါ၊ သျ။ ၁၄။ ပါ၊ သျ၊ သစ်။ ၂၉၊]

၂။ ။['ဒေဝါ မညေ၊ နတ်သားကဲ့သို့'ဟု သဒ္ဒတ္ထပေါဇနာ။ ။ 'မညေ' သဒ္ဒါ ဥပမတ္ထဒ္ဒါ ဖြစ်သည်၊ ဒေဝါ မညဲ့ကို ဒေဝေါ ဝိယ၊

ဌ။ ၁၅၂။ ကြင်း'သျှ'အဆိုင်း ယောဇနာ။ ။ပါ။ ၅၆။ ပါ။ သျှ။ ၁၄၀။ ပါ။ သျှ။ သစ်။ ၂၁၇။ ။၁၃၂၅-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၃။ ။['ပြာဟပ္ပကောဟိ'ဟု ကတ္တားထည့်၍ 'သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ ပါ။ ၉၁။ ပါ။ သျှ။ ၂၂၃။ ပါ။ သျှ။ သစ်။ ၃၂၉။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၂၅။ ပါ။ သျှ။ ၄၇၂။ ပါ။ သျှ။ သစ်။ ၆၅၂။]

၅။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၅၁။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၁။ ၁၇၆။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၁။ ၃၀၉။]

၆။ ။['ပဏ္ဍိတေန'ဟု ကတ္တားထည့်၍ 'သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ အဇ္ဈတ္တန္တိ အဇ္ဈတ္တံ နာမ ဣမ အဓိကာရေ နိယကဇ္ဈတ္တံ ဣတိ ပဏ္ဍိတေန အဓိပ္ပေတံ။ ပါဠိထုဇိကဏ်ယောဇနာ။ ။'ဝိညူနာ' ထည့်လည်း အတူတူပင်။ 'အာစရိယေဟိ'ဟုလည်း ထည့်ဘဲသည်။ ။ဋ္ဌ။ ၁၁၇။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၁။ ၃၀၇။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၁။ ၅၃၆။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၆၇။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၂။ ၁၂၇။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၂။ ၁၅၃။]

၈။ ။အာကာရကိုထုတ်၍ ယောဇနာ

မင်္ဂါ၊ မင်္ဂကို။ ဝုတ္တာ၊ ဆိုအပ်ပြီ။ ကိုဴ၊ အဘယ်သို့။ ဝုတ္တာ၊ ဆိုအပ်ပြီးသနည်း၊ အာသဝါနံ၊ အာသဝေါတရားတို့၏။ ဝါ၊ အာသဝေါတရားတို့ကို။ ခေးယာ၊ ကုန်ကြောင်းဖြစ်သောတရား။ ဝါ၊ ကုန်စေတတ်သောတရား။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ဝုတ္တာ၊ ဆိုအပ်ပြီးသတည်း။ [ဋ္ဌ။ ၂၀၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂၊ ၂၁၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၅၄။]

မှတ်ချက်။ ။သာမညမေးခွန်းဖြစ်၍ ပါဠိအားဖြင့်လည်း အာကာရကို ထုတ်၍ ယောဇနာနိုင်သော်လည်း တနည်းယောဇနာက မေးခွန်း၏ လိုအပ်သော အဖြေသည် ပြည့်စုံပြီ ဖြစ်သောကြောင့် အနက်အားဖြင့် အာကာရကို ဆုတ်၍ ယောဇနာသောနည်း တနည်းသာ ယောဇနာလိုက်ပါသည်။ [မေးခွန်း စကားကျန်သည်။]

၉။ ။['သျ၊ သစ်' အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဌ။ ၂၃၆။ ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၃၁၇။ ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂ ။ ၃၉၁။]

၁၀။ ။။[ဌ။ ၃၁၂။ ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၅၀၃။ ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၉၁။]

၁၃၂၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ဆဲမ္ဘိတတ္တန္တီ ဆမ္ဘိတဿ ဘဲဝေါ။
(ခ) သကလသရီရစလနန္တီ အတ္ထော။
(ဂ) လောမဟံသောတိ လောမဟံသနံ။
(ဃ) ဥဒ္ဓံ ဌိတလောမတာတိ အတ္ထော။
(င) သော ပနာယံ လောမဟံသော ဓမ္မဿဝနာဒီသု ပီတိ ဥပ္ပတ္တိကာလေ ပီတိယာပိ ဟောတိ။

၁။ ။(င) မှတ်ဝါကျကို 'ဓမ္မဿဝနာဒီသု' ဝယ် 'သဝန' ၌ သာဓန နက်ကို တင်စေလျက် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျမှ (ဃ) မှတ်ဝါကျသို့ အဓိပ္ပါယ်ပြန်နှင့် တကွ အယူတွေစေဒနာ ထက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။'နန္နာစရိယ လောမံ သဇီဝေါ ဝိယ နု ဟံသတိ၊အထ ကိံ လောမဟံသနန္တိ ဝုတ္တန္တိ၊ ကိဉ္စာပိ လောမံ နု ဟံသတိ၊ ဟံသနသဒိသတာယ ပန ဥဒ္ဓံ ဌိတလောမတာ လောမဟံသနန္တိ ဝုတ္တာတိ' ဟူသော ဝါကျ များ၌ 'ကိဉ္စာပိ' ထား၍ခြင်း၏ အကြောင်းနှင့်တကွ စေဒကာဘောဂါဒိ စဟုက္ကကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။'သရီရ စလနံ' ၌ 'သရီရ' ကို ဝိဂ္ဂဟပြုပြီး လျှင် ဝစနာဒိဆက္ကကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။'ဌိတလောမတာ' ၌ တာသမ္မန်ကိုလည်း ကောင်း, ယင်းသမ္မန်၏ ကတ္တားနှင့် ကံ ပြန်သင့်ရာ အနက်ကိုလည်း ကောင်း, 'ဌိတလောမ' ၏ ဝစ္ဆတ္ထကိုလည်း ကောင်း ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာနှင့် (ခ) မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ အာစရိယကို ပြဆိုခဲ့ပါ။

၇။ ။'ဆမ္ဘိတတ္တံ' ၌ ရသင့်သော နိရုတ္တိနည်းကို ပြ၍ 'ဟံသော' ပြီးပုံကို အကျဉ်းမျှ ပြဆိုခဲ့ပါ။

၈။ ။'အဟုဒေဝဘယံ' ၌ 'ဘယ' ၏ ဘေဒကိုလည်းကောင်း, ဤ၌ လိုအပ်သော 'ဘယ' ကို လည်းကောင်း ထုတ်ဖေါ်ခဲ့ပါ။

၉။ ။'တထာဂတဿ ဓမ္မဒေသနံ သုတ္ဝာ ယေဘုယ္ယေန ဘယံ သံဝေဂံ သန္တံ်ဝသံ အာပဇ္ဇန္တိ' ဟူသော အဋ္ဌကထာလာ အဓိပ္ပါယ်ကို ခြုံမိအောင် ဝတ္ထုမျိုး တဂါထာကို ဖွဲ့သီခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'ဘီရုံ ပသံသန္တိ နံ ဟိ တတ္ထ သူရံ၊ ဘာယာ ဟိ သန္တော နံ ကရောန္တိ ပါပံ' ၌ 'ဘီရုံ' ကို ကိုယ်ပြု၍ ဌာယီဘာဝ, ရသ, ဝိဘာဝ, အနုဘာဝများကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၂၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။['သျ၊ သစ်' အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဌ။ ၁၃၆။ ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၄၅။ ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၄။]

၂။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျ အယုတ္တစောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'အမှေးတို့၏ ရှင်ခြင်းသည် လောမဟံသမည်သော'ဟု ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။အဘယ်သို့ဖြစ်သည်ကို 'အမှေးတို့၏ ရှင်ခြင်း'ဟူ၍ ဆိုအပ်ပါသနည်း(အယုတ္တစောဒနာ)။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဃ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။သဇီဝပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ရှင်ခြင်းမျိုးကို 'အမှေးတို့၏ ရှင်ခြင်း' ဟု ဆိုလိုသည်မဟုတ်ပါ၊ အထက်၌ တည်သော အမှေး ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို သဒိသူပစာအားဖြင့် 'အမှေးတို့၏ ရှင်ခြင်း' ဟူ၍ ဆိုအပ်၏-ဟူလိုသော်။

၃။ ။'ကိဠာပိ' ထားရခြင်း အကြောင်း

ရှင်ခြင်းဟူသော (ဟံသန)အနက်ကို မနှစ်သက်သောကြောင့် 'ကိဠာပိ' သဒ္ဒါ ထားရပါသည်။

စောဒကာဘောဂါဒိစထုက္က

၁။ ။နန္ဒာစရိယ လောမံ သဇီဝေါ ဝိယ နု ဟံသတိ (စောဒကာ●ဘဉ္စ)။

၂။ ။အထ ကိ လောမဟံသနန္တိ ဝုတ္တံ(စောဒနာ)။

၃။ ။နနု ဟံသနသဒိသံ ဟောတိ (ပရိဟာရဘောဂ)။

၄။ ။တသ္မာ ဥဒ္ဒံ ဌိတလောမတာ လောမဟံသနန္တိ ဂုတ္တံ(ပရိဟာရ)။

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။သရတိ ဂစ္ဆတီတိ သရီရံ။ (အဘိဓာန်ဋီကာ။)

ဝစနာဒိဆက္က

၁။ ။'သရီရံ' ဟူသော နိပ္ပန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'သရတိ ဂစ္ဆတိ' ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။သွားခြင်း၊ ကြိယာသကတ်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။

၄။ ။'ဣတိ' သဒ္ဒါသည် 'ဝစနဟေတုဇောတက' မည်၏။

၅။ ။ကိုယ်ခြုပ်သည် 'ဝစနီယ' မည်၏။

၆။ ။'ကာယော' စသော ပရိယာယ် သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီယတ္ထ' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။'သရန္တိ ဝါ တံ ဟိ သန္တိတိ သရီရံ (အဘိဓာန်ဋီကာ။ ၁၅၁), သရီယတီတိ သရီရံ(မောဂ္ဂလာန ကွဲ့ဒိဝုတ္တိ။ ၁၆၉)'ဟုလည်း ဝိဂ္ဂဟ ပြုနိုင်ပါသည်။

၅။ ။တာသမ္မာန်။ ။'ဌိတလောမတာ'၌ တာသမ္မာန်က ား 'သရီရဿ' ဖြစ်ပါသည်။

တာသမ္မာန်၏ အနက်၊ ။တာသမ္မာန်၏ ပြန်သင့်ရာ အနက်ကား 'ကတ္တား' ဖြစ်ပါသည်။

'ဋီတဓလောမ'၏ ဝါစ္စတ္ထ။ ။'ဋီတလောမ'၏ ဝါစ္စတ္ထကား 'ကတ္တတ္ထ' ဖြစ်ပါသည်။ ['ဋီတလောမ'ပုဒ် ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်ဖြစ်သည်ကို သတိပြု။]

၆။ ။(က)မှတ်ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာ

'ဆမ္ဘိတဿ ဘာဝေါ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာသည် 'ဆမ္ဘိတတ္တံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၌ 'တ္တ'ပစ္စည်းသည် ဘောအနက်ကို ပေါ၏'ဟု တဒ္ဓိတ်ဖြစ်သော ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် 'ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။ (တနည်း) 'ဆမ္ဘိတတ္တံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၌ ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် 'အဘိဝဒနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။

(ခ) မှတ်ဝါကျ၌ အာဘောဂ

'သကလသရီရစလနံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ထမ္ဘိတ'၌ 'ထ'ကို 'ဆ'ပြု၍ 'ဆမ္ဘိတ'ဟု ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကိုဂုဏ်း, တုန်လှုပ်သော ကိုယ်၏ အဖြစ် ဟူသည့် အလုံးစုံသော ကိုယ်၏ တုန်လှုပ်ခြင်းပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကိုဂုဏ်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

၇။ ။'ဆမ္ဘိတတ္တံ' ၌ရသင့်သောနိရုတ္တိနည်း။ ။'ဆမ္ဘိတတ္တံ'၌ရသင့်သော နိရုတ္တိနည်းကား 'ထမ္ဘိတ' ပုဒ်, 'တ္တ' ပစ္စည်း, 'သိ' ဝိဘတ်၊ 'ထမ္ဘိတတ္တံ' ဟု ဆိုလိုလျက် 'ထ'အက္ခရာ၏ 'ဆ'အက္ခရာအား ဖြင့် ဖောက်ပြန်ခြင်းကြောင့် ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်း ရသင့်ပါသည်။ [သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၄။]

'ဟံသော' ရုပ်ပြီးပုံ။ ။'ဟံသော'ကား 'ဟသ'ဓာတ်, 'အ'ပစ္စည်း၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ, 'သိ'သက်, 'သြ'ပြု၍ 'ဟံသော'ဟု ပြီးပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။သဒ္ဒနီတိ ဓာတုမာလာ, ရူပသိဒ္ဓိတို့၌ 'ဟသ'ဓာတ်သာ လာသည်။ ဓာတ္ထတ္ထသင်္ဂဟ၌ကား 'ဟံသ'ဓာတ်လည်း လာသည်။

၈။ ။ဘယ၏ ဘေဒ။ ။'ဘယ'၏ ဘေဒကား (၁)စိတ္တုတြာသဘယ, (၂)ညာဏဘယ, (၃)အာရမ္မဏဘယ, (၄)သြတ္တပ္ပဘယ အားဖြင့် ၄-ပါး ဖြစ်ပါသည်။

ဤ၌ လိုအပ်သော 'ဘယ'။ ။ဤ၌ လိုအပ်သော ဘယကား 'စိတ္တုတြာသဘယ' ဖြစ်ပါသည်။ (အဋ္ဌကထာ)

၉။ ။ဂါထာ မဲ့သီပုံ

အာပဇ္ဇန္တော် သုတ္ဝာန်၊ တထာဂတသာ ဒေသနံ။
ယေဘုယျေန စ သံဝေဂံ၊ သန္တာသဉ္စ တံထာ ဘယံ။
မှတ်ချက်။ ။ဤဂါထာကား 'ပထျာဝတ္ထုဂါထာ' ဖြစ်သည်။

၁၀။ ။ဘာဝါလင်္ကာရ ထုတ်ပုံ

၁။ ။သူတော်ကောင်းတို့၏ သန္တာန်၌ မဓကောင်းမှုမှ ထိတ်လန့်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သော (ဘာယနတော ဥတြာသနတော။ ဋီ။ သစ်။ ၂။ ၂၄။) သြတ္တပ္ပပြဝေန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဇိဂုစ္ဆာဒျာယိ ဘာဝ, ဝိဘစ္ဆရသ' မည်၏။

၂။ ။အတ္တာနုဝါဒဘေး, ပရာနုဝါဒဘေး, ဒဏ္ဍဘေး, ဒုဂ္ဂတိဘေး သည် 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။ယောနိသောမနသိကာရသည် 'ဉဒ္ဓိပနဝိဘာဝ' မည်၏။

၄ ။မဓကောင်းမှုကို မပြုခြင်းသည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

၁၃၂၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) မေးခွန်း

၁။ ။'အပ္ပမတ္တကံ ခေါ ပနေတံ ဘိက္ခဝေ ဩရမတ္တကံ သီလမတ္တကံ၊ ယေန ပုထုဇ္ဇနော တထာဂတသ ဝံဏ္ဏံ ဝဒမာနော ဝဒေယျ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို နိယမာနိယမ အစဲ့ မှန်ကန်စေလျက် အနက်ပေးခဲ့ပါ၊

၂။ ။'ဣမိနာ ဓမ္မ ဥပသမေန ဥဒယဘဒ္ဒေါ ကုမာရော သမန္နာဂတော ဟောတု၊ ယေနေတရဟိ ဥပသမေန ဘိက္ခုသံဃော သမန္နာဂတော' ဟူသော ပါဠိတော်ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၃။ ။'သမဏော ခလု ဘော ဂေါတမော ဟိသ္မာဂတော ဒါဒိ သဒိ ဓလော သမ္မာဒဂေါ အဘ္ဘာကုဋိကော ဥတ္တာနမုခေါ ပုဗ္ဗဘာသိ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၄။ ။'သိယာ ခေါ ပန ဘောတော ရညော မဟာယညံ ယိဋ္ဌုကာမဿ ကောစိဒေဝ ဝိပ္ပဋိသာရော 'မဟာ ဝတ မေ ဘောဂက္ခန္ဓော ဝိဂစ္ဆိ

သတီ' တိ'ဟူသော ပါဠိတော်ကို အာကာရကို အနက်အားဖြင့် ထုတ်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။'နယိဒံ အတိက္ကန္တသတ္ထုကံ ပါဝစနံ၊ အယံ ဝေါ သတ္ထာ'တိ 'သတ္ထု အဒဿနေန ဥက္ကဏ္ဌိတံ ဇနံ သမဿာသေတိ' ဟူသော ပါဌ်ကို 'သမဿာသေတိ'၏ ကတ္တားကို ထည့်၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာပါဌ်တို့ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၆။ ။သဗ္ဗေ တေ ဓမ္မာ တဒန္ဒယာ ဟောန္တိ၊ ဘဝနေတ္တိံ အနုဂတာ၊ .ယာယ ဆိန္နဝံယ ဆိန္နာယေဝါတိ အတ္ထော။

၇၊ ။ရာဇာ တေ ဒိသ္ဝာ 'နူန် မယ္ဟံ ပုတ္တော ကေနစိ သဉ္ဉတ္တော ဘဝိဿတိ၊ ဣမေ မမ မဿုကရဏတ္ထာယာဂတာ'တိ စိန္တေသိ။

၈။ ။ယထာ ဣမေသံ သိပ္ပါနံ ပဗ်ဓိနံ တံ တံ သိပ္ပံ နိဿာယ သန္နိဋ္ဌိတံ သိပ္ပဖလံ ပညာယတိ၊ သဲ့ဂ္ဂာ နု ခေါ ဧတံ သန္နိဋ္ဌိတံ သာမညဖလံ ပညာပေတုံ။

၉။ ။သန်္ဓေဂ္ဂေပနေ ပဒတ္တာ သန်္ဓိရမ္ဘနံ နု ပါပုဏန္တိ။ တတ္ထ တတ္ထေဝ ပဒ်ံ ပဒ်ံ သန်္ဓိ သန်္ဓိ ဩမိ ဩမိ ဟုတ္ဝာ တတ္ထကပါလေ ပက္ခိတ္တတိလာ နိ ဝိယ ပဒ္မာပဒ္မာယန္တာ ဘိဇ္ဇန္တိ။

၁၀။ ။တာသ ကိရ ကာယော သေတပေါက္ခရသဒိသော, ဗဒဝနဂရေ ဥဿာပိတရဇတတောရဏံ ဝိယ သောဘတိ၊ သီသံ ပနဿ ကဉ္စနဝဏ္ဏံ ဣန္ဒနီလမဏိမယံ ဝိယ။

၁၃၂၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ကြိုက်ရာ 'သျှ' အတိုင်း ပေး။ သီလကို စွဲမိရန်သာ အဓိက။ ပါ။ ၃။ ပါ၊ သျှ၊ ၁၇။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၊၃။]

၂။ ။[ပါ။ ၄၇။ ပါ၊ သျှ။ ၁၁၆။ ပါ။ သျှ၊ သစ်။ ၁၉၀။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၀၉။ ပါ၊ သျှ။ ၂၆၈။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၀၆။ ။ ၁၃၁၉-ခုနှစ်ကလည်း ဖေးခဲ့ပြီ။]

၄။ ။['သျှ၊ သစ်' အတိုင်း ယောင်နာ။ ။ပါ၊ ၁၃၁။ ပါ၊ သျှ။ ၂၉၃။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၄၃၁။]

၅။ ။['အာယသ္မာ ဒှနန္ဒတ္ထရော' ဟု ကတ္တားသည့်၍ 'သျှ' အတိုင်း ယောင်နာ။ ။ဌ။ ၃၅။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၂၆။ ဌ၊ ၁ျှ။ သစ်၊ ၁။ ၂၄၉။]

၆။ ။[ဌ။ ၁၁၈။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၈၉။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၅၃၈။]

၇။ [။ဌ။ ၁၂၅။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၂။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂။ ၁၆။]

၈။ ။[ဌ၊ ၁၄၂။ ဌ၊ သျှ၊ ၂၊ ၆၀။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၆၇။]

၉။ ။[ဌ။ ၁၇၂။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၄၂။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၇၁။]

၁၀။ ။[ဌ။ ၁၂၇။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၆၅။ ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂၊ ၃၂၉။]

၁၃၂၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) မေးခွန်း

(က) စာတုမဟာသိနိယာတိ စာတုမဟာသိယာ။
(ခ) သာ ဟိ စတူဟိ မာသာနံ ပရိယောသာနဘူတာတိ စာတုမာသီ။
(ဂ) ဣဓ ပန စာတုမာသိနီတိ ဝုစ္စတိ။
(ဃ) မာသဿုဏ္ဏာဘာယ ဥတုပုဏ္ဏတာယ သံဝစ္ဆရပုဏ္ဏာဘာယ ပုဏ္ဏာ သဒ္ဒါဏ္ဏာတိ ပုဏ္ဏာ။

၁။ ။(ခ) မှတ် (ဂ) မှတ်ဝါကျတို့ကို မှန်ကန်စွာ အနက်ယောင်နာခဲ့ပါ။

၂။ ။(က) မှတ်ဂါကျမှ (ခ) မှတ်ဝါကျသို့ သဒ္ဒဘာဂပုစ္ဆာနည်း အားဖြင့် တက်ပြပါ။

၃။ ။'ကိံ ဇီဝကော ပန 'မယံ ဣဒံ ဩဘာသနိမိတ္တကမ္မ'န္တိ ဇာနာတီဘိ? အာမ ဇာနာဘိ။ အထ ကသ္မာ ထုဏ္ဏံ အဟောသီတိ? ဝိဇ္ဇုပဟရဏတ္ထံ' ၌ ဖြင့်သင့်ခဲ့သော စေဒနကာဓောဂါဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၄။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျ၌ 'ပုဏ္ဏာ' ကို အသပဒဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဝစနဝိဆက်ကို ထုတ်ပြပါ။

၅။ ။'မာသပုဏ္ဏတာယ'၌ တာသမ္မန်ကို ထုတ်ပြပြီးလျှင် ၎င်းသမ္မန်ကို ဖြစ်သင့်သော အနက်အားလျော်စွာ စပ်သင့်ရာ၌ စာစပ်ပြပါ။

၆။ ။'ကောမုဒိယာတိ ကုမုဒဝတိယာ'၌ သံဝဏ္ဏနာနှင့် (က)မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာအာဘော်ကို ဖော်ပြပါ။

၇။ ။'ဒေါသိနာတိ ဒေါသာပဂတာ'၌ 'ဒေါသိနာ' ဝယ် ဖြစ်သင့်သော နိရုတ္တိနည်းကို အကြောင်းနှင့် တကွ ညွှန်ပြ၍ ၎င်းပုဒ် ပြီပုံကို သေချာစွာ ရှင်းလင်းပြပါ။

၈။ ။'ရာဇာမစ္စုပရိဝုတော။ လ။ ဟောတိ'၌ အာဇာတသတ်မင်းသည်မင်း, အမတ်ပေါင်း ခြံရံလျက် မြတ်သောပြာသာဒ် အထက်ဝယ် အဘယ်အကျိုးငှါ နေပါသနည်း? အဋ္ဌကထာဆရာ နှစ်သက်သော ဝါဒဖြင့် အကျယ်ရှင်းလင်းပြပါ။

၉။ ။'ရညော တဒ်ကေယေဝ ပုတ္တသိနေဟော ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ သကလသရီရံ ခေါဘေတ္ထ အဒ္ဒိမိဠံ အာဟစ္စ အဋ္ဌာသိ' ဟူသော အဋ္ဌကထာပါဌ်ကို အဓိပ္ပါယ် မပျက်စေဘဲ ဝတ္တမျိုးလာ ဂါထာစီ၍ ၎င်းဂါထာကို အဓမ္မည်မှည့်ခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'တံ လေခံ ရညော ဟတ္ထေ ဒဋ္ဌေပသုံ၊ ရညော တဒ်ကေ ဒယေဝ' စသော ပါဌ်၌ 'ပုတ္တသိနေဟော ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ'ကို ကိုယ်ပြု၍ ဌာယီဘာဝ, ဝိဘာဝ, အနုဘာဝတို့ကို ထုတ်ပြပါ။

၁၃၂၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၂၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၂၊]

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ သာဘောဂပုဒ္ဓဘတက်

ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏ ရည် တက်ပုံ။ ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည့်(က)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'စဇတုမာသိနိယာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာတဗ္ဗပုဒ်ကို 'စာတုမာသိယာ'ဟု ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ သံဝဏ္ဏနာတဗ္ဗ၌ 'စာတုမာသိနိ

ယာ'ဟု ရှိသည်မဟုတ်လော (အာဘောဂ)။ 'စာတုမာသိယာ' ဟု ဖွင့်ဆို သော ဆရာ့စကားသည် အာဘယ်သို့သော ဒဋ္ဌိကရဏယုတ္တိဝစနဖြင့် သင့်နိုင် ပါအုံးနည်း(ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပာယ်ကား။ ။ထိုညဉ့်သည် မိုးခေလးလတို့၏ အဆုံးဖြစ်၍ ဖြစ် သောကြောင့် စာတုမာသိမည်၏။ ဤသို့သော ဒဋ္ဌိကရဏ ယုတ္တိဝစနဖြင့် 'စာတုမာသိနိယာ'ဟူသော သံဝေဏ္ဏာတပ္ပကို 'စာတုမာသိယာ'ဟု ဖွင့်ဆို သော ငါ့စကား သင့်၏-ဟူလို။

မှတ်ချက်။ ။ဤကျမ်းတက်သည် နိဿယဟောင်း ကျမ်းတက်ကို မှီငြမ်း၍ တက်သော ကျမ်းတက် ဖြစ်သည်။ ဤဝါကျကို နိဿယနှင့် ဂန္ထိတို့က ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏ ဆိုသည်။

ဝိတ္ထာရ ရည်တက်ပုံ။ ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က) မှတ် ဝါကျဖြင့် 'စာတုမာသိနိယာ'ဟူသော သံဝေဏ္ဏာတပ္ပဗုဒ္ဓကို 'စာတုမာ သိယာ'ဟု ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ မိုး ၄-လ၌ ညဉ့်ပေါင်း ၁၂၀-ညဉ့်ရှိသည် မဟုတ်ပါလော [မိုး ၄-လ၌ ညဉ့်ပေါင်း ၁၂၀-ညဉ့် ရှိပါလျက် တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်နေ့ညဉ့်ကိုသာ ထူးထူးခြားခြား 'စာတု မာသိ'ဟု ဆိုထား၍ သာပညကို အာဘော်ထားသည်။] (အာဘောဂ)။ အာဘယ်ကြောင့် ထိုတန်ဆောင်မုန်းလပြည့်နေ့ညဉ့်သာ 'စာတုမာသိ'မည် ပါသနည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပာယ်ကား။ ။မိုး ၄-လ၌ ညဉ့်ပေါင်း ၁၂၀-ညဉ့် ရှိသော်လည်း မိုး ၄-လတို့၏ အဆုံးဖြစ်၍ ဖြစ်သောကြောင့် ထိုတန်ဆောင်မုန်းလပြည့် နေ့ညဉ့်သာ 'စာတုမာသိ' မည်၏-ဟူလို။

မှတ်ချက်။ ။ဤဝါကျကို နိဿယသစ်က ဝိတ္ထာရ ဆိုသည်။ 'စာတု မာသိ'မည်ခြင်း၏ အကြောင်းဗျူဟတ် ငုတ်နေ၍ အကြောင်းဖြင့်ကျမ်းဆရာ ခဲ့ပြရသည်။ ခဲ့၌ ၃-ခဲ့တွင် အကြောင်းခဲ့ ဖြစ်သည်။

[မှာဘွယ်။ ။ဝါကျတက်ကို ၁၃၁၇-ခုနှစ် ပါဆုဇီကဏ် အဖြေ ကြည့်တက်ပါ၊ ဝါကျတူသည်။]

၃။ ။ဧဝဒကာဧဘာဂါဒိစတုက္က

၁။ ။နန္နု ဇီဝကော မယ္ဟံ ဣဿာသနိမိတ္တကမ္မံ ဇာနာတိ (ဧဝဒကာဧဘာဂ)။

၂။ ။အထ ကသ္မာ တုဏ္ဍီ အဟောသိ (ဧစဒနဝ)။

၃။ ။နန္နု ဝိက္ခေပပစ္ဆဒနတ္ထံ ဟောတိ (ပရိဟာရာဘာဂ)။

၄။ ။တသ္မာ တုဏ္ဍီ အဟောသိ (ပရိဟာရ)။ [ဋ္ဌ။၁၂၉။]

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။(တိဟိ အာကာရေဟိ) ပူဇေတီတိ ပုဏ္ဏာ။(သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်။ ၂။ ၁၂။)

ဝစနဒိဆက္က

၁။ ။'ပုဏ္ဏာ'ဟူသော နိပ္ပန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'ပူဇေတိ'ဟူသော ဝိဂ္ဂိဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ပြည့်ခြင်း ကြီယာသကတ်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။

၄။ ။'ဂ္ဂဘိ' သဒ္ဒါသည် 'ဝစနဟေတုဇောတက' မည်၏။

၅။ ။တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ညဉ့်ဖြစ်သည် 'ဝစနီယ' မည်၏၊

၆။ ။'သမ္ပုဏ္ဏာ'စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီယဟ္ဘ' မည်၏၊

၅။ ။တာသမန်။ ။'မာသပုဏ္ဏတာယ' ၌ တာသမန်ကား 'ရတ္တိယာ' ဖြစ်၏သည်။

စာစဉ်။ ။'ရတ္တိ ယာ'ကား '၏'ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'မာသ ပုဏ္ဏတာယ'ဝယ် 'တာ' ပစ္စည်း၌ သမ္မန်, သတ္တိမန္တ။ 'တာ' ပစ္စည်းကား သဒ္ဒန်, သတ်။

'ရတ္တိယာ'ကား 'သည်'ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'မာသပုဏ္ဏတာယ'ဝယ် 'မာသပုဏ္ဏ'ဟူသော ဘာဝဓေယျဂဟဏ၌ ဝါ၌, တုလျတ်။ 'မာသပုဏ္ဏ'ဟူသော ဘာဝဓေယျဂဟဏကား ဝါစက, ပေါ်တ်၊

၆။ ။သံဝဏ္ဏနာနှင့် အာဘောဂ

'ကုမုဒဝတီယာ (ဋ္ဌ။ ၁၂၇)'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာသည် 'ကောမုဒီယာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတဗ္ဗပုဒ်၌ 'ဏ' ပစ္စည်းသည် အာသတ္ထိအနက်ကို ဟော၏' ဟု တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် 'ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။

ပုတ်ချက်။ ။'ကောမုဒီယာ'၌ 'ကုမုဒ' ပုဒ်, 'ဏ' ပစ္စည်း ဤတို့သောတက 'ဤ'ပစ္စည်း။

(တနည်း) 'ကောမုဒီယာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏတဗ္ဗပုဒ်၌ ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် 'အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။

'စာတုမာသိယာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် 'စာတုမာသိန်'သဒ္ဒါ၏ 'စာတုမာသိ'သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

၇။ ။နိရုတ္တိနည်း။ ။'ဒေါသိနာ'ကား 'ဒေါသ' သဒ္ဒါ။ပဌမ 'ဋာ' ဓာတ်, 'တ' ပစ္စည်း, ဤတို့ဝေါတက 'အာ' ပစ္စည်း၊ 'ဓေါသိတာ' ဟု ဆိုလိုလျက် 'တ' အက္ခရာ၏ 'န' အက္ခရာအားဖြင့် ပေါက်ပြန်သောကြောင့် 'ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်း' ဖြစ်ပါသည်၊

[ဆောက်ဘုယ်။ ။ဒေါသေဟိ ဤတာ ဂတာ အပဂတာတိ ဒေါသိနာ၊ တ-ကာရဿ န-ကာရံ ကတွာ ယထာ 'ကိုလေသေ ဇိတော ဝိဇိတာဝိတို ဇိနာ'တိ။ (သီ၊ ဋီ။ ၂၁၂။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၃။)]

ပုဒ်ပြီးပုံး။ ။'ဒေါသိနာ'ကား 'ဒေါသ' သဒ္ဒါ။ပဌမ 'ဋာ' ဓာတ်, 'တ' ပစ္စည်း, ဤတို့ဝေါတက 'အာ' ပစ္စည်း၊ ခွင်း, ချေ, ကပ်, ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းဖြင့် 'တ'ကို 'န' ပြု, နာမ်ဒဲ့, 'သိ' သက်,ချ၍ 'ဒေါသိနာ'ဟု ပြီးပါသည်။

၈၊ ။အဇ္ဈာတသတ်မင်းသည် ပဒ်း, အမတ်အပေါင်း ခြံရံလျက်မြတ်သော ပြာသာဒ် အထက်ဝယ် ဖနခြင်း အကျိုး အဋ္ဌကထာဆရာ နှစ်သက်သော ဘဒြဖြင့် အကျယ်ချဲ့ လင်းချက်

ဤအဇ္ဈာတသတ်မင်းသည် အဘဒ္ဓါ သတ်အံ့သောငှါ လုံ့လပြုသော ဒုန့်မှ စ၍ 'အဲပ်တောဲ့မည်'ဟု မျက်ဝါ မှိတ်လိုက်လျင် လှုံ့တဆုဖြင့် ထိုးဆွ

အပ်သကဲ့သို့ မြည်တမ်းလျက်သာလျှင် နိုးလာ့ရ၏။ 'အဘယ့်ကြောင့် ယောင်ယမ်းမြည်တမ်းပြီး နိုးသလဲ'ဟု မေးလျှင် တစုံတခုကိုမျှ မပြောဆိုနိုင်၊ ထို့ကြောင့် အဇာတသတ်မင်းသည် အိပ်ခြင်းကို မနှစ်သက်၊ ထို့သို့ မနှစ်သက်သောကြောင့် အိပ်ခြင်းကို ဖျောက်ခြင်း အကျိုးငှါ မင်းအမတ်ပေါင်း ခြံရုံလျက် မြတ်သော ပြာသာဒ် အထက်ဝယ် နေပါသည်။ [ဋ္ဌ။ ၁၂၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ။ ၂။ ၂၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၃။]

၉။ ။ဂါထာစီနှင့် ဂါထာအမည်

ရညော တသ္မိံ ခဏေယေဝ၊ ဥပ္ပဇ္ဇ ပုတ္တပေမတာ။
ခေါဘတ္တာ ကာယမာဟစ္စ၊ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ ပတိဋ္ဌတာ။

ဤဂါထာသည် 'ပထျာဝတ္တာဂါထာ' ဖြစ်ပါသည်။

.မှတ်ချက်။ ။'ပုတ္တပေမတာ'၌ 'တာ' ပစ္စည်းကား သဒ္ဒတ္ထ။

၁၀။ ။ဘာဝါလက်္ခဏ ထုတ်ပုံ

၁။ ။အဇာအသတ်မင်း၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ဂေဟာသိတပေမခေါ် လောဘပြခဏ်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ကာမရတိဌာယီဘာဝ, ကာမသိဂ်ါရ'သ မည်၏။

၂။ ။အဇာတသတ်မင်း၏ သား (ဥဒယဘဒ္ဒမင်းသား)သည် 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။သားဖွားကြောင်း ဆက်သသော ဆက်စာ (သဝဏ်လွှာ)သည် 'ဥဒ္ဒိပနဝိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။တကိုယ်လုံး ချောက်ချားသွားခြင်းစသော အကျိုး အဆက် ဆက်သည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

၁၃၃၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။'ယာ သာ ဝါစာ နေလာ ကဏ္ဏသုခါ ပေမနီယာ ဟဒယင်္ဂမာ ပေါရီ ဗဟုဇနကန္တာ ဗဟုဇနမနာပါ၊ တထာရူပိံ ဝါစံ ဘာသိတာ' ကို နိယမဝါကျ၌ ကတ္တားထည့်စွက် အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၂။ ။'ကံ နု ခွင့် သမကံ ဝါ ပြဟ္မကံ ဝါ ပယိရုပါသေယျာမ၊ ယံ ဓနာ ပယိရုပါသဓေတာ စိတ္တံ ပသီဒေယျ'ကို'ယံ'၏ အစွဲ မလွဲစဘဲ အနက် ဝပေခဲ့ပါ။

ဓအောက်ပါ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာတို့ကို အနက်မှန်စွာ ပေးခဲ့ပါ။

၃။ ။သော အမှဋ္ဌ ဝိဟာရော သံဝုတဒ္ဝါရော၊ ထေန အပွသဒ္ဒါ ဥပသက်မိတ္ဝာ အတရမာဓနာ အာဠိန္ဒံ ပဝိသိတ္ဝာ ဥက္ကာသိတ္ဝာ အဂ္ဂဠံ အာဓကာဋ္ဌေဟိ။

၄။ ။လဒ္ဓကိကာပိ ဓေါ အမှဋ္ဌ သကုဏိကာ သဓက ကုလာဝကေ ကာမလာပိနီ ဟောတိ။

၅။ ။ယန္တုနာဟံ ဓမ္မဋ္ဌ ဝိနယဋ္ဌ သင်္ဂါယေယျံ ယထုယိဒံ သာသနံ အဒ္ဓနိယံ အာယု စိရဋ္ဌိတိကံ။

၆။ ။အာဝါဟနံ နာမ ဣမသ္မိ ဒါရကသ္မိ အသုကသ္မိ ကုလဓတာ အယုကနက္ခတ္တေန ဒါရိကံ အာဓေနထာတိ အာဝါဟကရဏံ။

၇။ ။အဓ္ဓာကာဓေသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ ကုသလကိရိယာယ ယထာသုခံ ဩကာသသဒ္ဒါဝဓတာ။

၈။ ။ကရဏ္ဍာတိ ဣဒမ္ပိ အဟိကဉ္ဆကသ္မိ နာမံ၊ နဝိလီဝကရဏ္ဍကသ္မိ။ အဟိကဉ္ဆကော ဟိ အဟိနာ သဒိသော ဝ ဟောတိ။

၉။ ။တသ္မ ကိရ ရညော ကထနကာဓလ ဥက္ကာ ဝိယ မုခတော ပဘာ နိစ္ဆရတိ၊ တသ္မာ တံ 'ဩက္ကာကော' တိ သဉ္ဇာနိံသု။

၁၀။ ။သုဘော အာဂန္ဆာ 'ဓကနာယံ သုနခေါ သယနာ ဩရောပိတော'ဆိ အာဟ။ မနုဿာ 'နု ကေနစိ'တိ ဝတ္ဝာ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသုံ။

၁၃၃၀-ခုနှစ် ဝမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။['သမဏော ဂေါတမော'ဟု ကတ္တားထည့်စုက်၍'သျှ'အတိုင်း ပေး။ ဤ၌ 'ဘာသိတာ' ကား ကတ္တုရုပ်တည်း။ 'ဘာသ' ဓာတ်, 'တု' ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသည်။ ။ပါ။ ၄။ ပါ၊ သျှ။ ၂ ၁။ ပါ၊ သျှ၊ ဘစ်။ ၄ ၂။]

၂။ ။['သျှ'အတိုင်းပေး။ ။ပါ။ ၄၄။ ပါ။ သျှ။ ၁၀၈။ ပါ။ သျှ။ သစ်။ ၁၄၅။]

၃။ ။[ပါ။ ၈၄။ ပါ။ သျှ။ ၁၉၉။ ပါ။ သျှ။ သစ်။ ၃၁၁။]

၄။ ။[ပါ။ ၈၆။ ပါ။ သျှ။ ၂၀၆။ ပါ။ သျှ။ သစ်။ ၃၁၆။ ။ ၁၃၂၂-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၃။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၁။ ၂၀။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၁။ ၅၃။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၉၀။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၁။၃၀၀။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၁။ ၄၅၁။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၆၂။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၂။ ၁၀၄။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၂။ ၁၃၆။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၉၈။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၂။ ၂၀၆။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၂။ ၂၄၉။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၃၀။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၂။ ၃၀၄။ ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၂။ ၃၃၃။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၁၇။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၂။ ၅၁၅။ဋ္ဌ။ သျှ။ သစ်။ ၂။ ၆၀၆။]

၁၃၃၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သိလက္ခဏဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) နိဟီတဒဏ္ဍော နိဟီတသတ္ထောတိ ပရူပဃာတတ္ထာယ ဒဏ္ဍံ ဝါ သတ္ထံ ဝါ အာဒါယ အဝတ္ထုနတော နိက္ခိတ္တဒဏ္ဍော စေဝ နိက္ခိတ္တသတ္ထော စာတိ အတ္ထော။

(ခ) တ္ထ စ ဌပေတ္ဝာ ဒဏ္ဍံ သမ္ဖဒ္ဓံ အဝသေသံ ဥပကရဏံ သတ္ထာနံ ပိဟေဋနဘာဝတော သတ္ထန္တိ ဝေဒိတပ္ပံ။

(ဂ) ယံ ပန ဘိက္ခူ၊ ကတ္တာရဒဏ္ဍံ ဝါ ဒန္တကဋ္ဌံ ဝါ ပိပ္ပလိကံ ဝါ ဂဟေတ္ဝာ ဝိစရန္တိ၊ နံ တံ ပရူပဃာတတ္ထာယ၊ ဟာသျော 'နိဟီတဒဏ္ဍော နိဟီတသတ္ထော' ဘဉ္ဇ သဒ္ဒံ ဂစ္ဆတိ။

၁။ ။(က) မှတ်ဝါကျလာ အနိယမဝါကျကိုသာ အနက်မှန်စွဲ၁ပေး ခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျကို လိနွန္တရစောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။(အဓိပ္ပါယ် ပြန်ပုန် မလို)

၃။ ။'(သမဏော ဂေါတမော။ ။ပါဠိ။) နကေဝလဉ္စ ဘဂဝါ ယော ပါဏာတိပါတာ ပဋိဝိရတော၊ ဘိက္ခုသံဃောပိ ပဋိဝိရတော၊ ဒေဿနာ ပန အာဒိတော ပဌာယ ဧဝံ အာဂတာ' တို့၌ စောဒကာ ဘာဂါဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။(က) မှတ်ဝါကျလာ 'သတ္ထံ' ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဝစနာဒိဆက္က ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျ၌ ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကို ခံပြု၍ ၎င်းသမ္ဗန်ကို ဖြစ် သင့်သော အနက်အားလျော်စွာ စပ်သင့်ရာ၌ စာစပ်ပြပါ။

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာနှင့် (ခ)မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာ ဆရာ၏ အာဘောဂ်ကို ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။'ဘဝေသု ဝန္တိဂမနော' ဟူသော ဝိကပ်အရ 'ဘဂဝါ'ပုဒ်၏ နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံကို ပြဆိုခဲ့ပါ။

၈။ ။(က) မှတ်ဝါကျလာ 'ဒဏ္ဍ' အရနှင့် 'သတ္ထ' အရ ခဲခြား ကောက်ပြပါ။

၉။ ။(ဂ) မှတ်အဋ္ဌကထာလာ အဓိပ္ပါယ်ကို ခြုံမိအောင် ဝတ္တာမျိုး တဂါထာ ဖွဲ့သီခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျလာ 'ဝိဟဌန' ၌ ဓာတ်အရကို ကိုယ်ပြု၍ ဌာယိဘာဝ, ရဿ, ဝိဘာဝ, အနုဘာဝတို့ကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၃၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း

သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။ ဋ္ဌ။ ၆၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၃၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၀၃။]

၂။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျ လိနန္ဒြရစောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ မြတ်စွာဘုရားသည် 'နိဟိတဒဏ္ဍော နိဟိတသဏ္ဌော' ဟု ဟောတော်မူ၏(ဌပနာ)။ 'နိဟိတသဏ္ဌော' ဝယ် 'သဏ္ဌ' ၌ 'သသု' ဓာတ်သည် အဘာယ်အနက်ကို ဟောပါသနည်း။ 'သဏ္ဌ' ကို အဘာယ်ဝဝစနတ္ထ ပြုအပ်ပါသနည်း။ အဘာယ်ကို 'သဏ္ဌ' ဟု သိအပ်ပါသနည်း (လိနန္ဒြရစောဒနာ)။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

၃။ ။စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က

၁။ ။နနု နကေဝလံ ဘဂဝါယေဝ ပါဏာတိပါတာ ပဋိဝိရတော၊ ဘိက္ခုသံဃောပိ ပဋိဝိရတော (စောဒကာဘောဂ)။

၂။ ။အထ ကသ္မာ ပါဏာတိပါတာ ပဋိဝိရတော သမဏော ဂေါတမောတိ ပါဋိယံ ဝုတ္တံ (စောဒနာ)။

၃။ ။နနု ဒေသနာ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဧဝံ အာဂတာ (ပရိဟာရဘောဂ)။

၄။ ။တသ္မာ ပါဏာတိပါတာပဋိဝိရတော သမဏော ဂေါတမောဟိ ပါဋိယံ ဝုတ္တံ (ပရိဟာရ)။ [ဋ္ဌ။ ၆၉။]

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။သသတိ ဟိံသတိ အနေနာတ့် သတ္ထံ။ (သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၂၇။)

ဝစနာဒိဆက္က

၁။ ။'သတ္ထံ' ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'သသတိ ဟိံသတိ အနေန' ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ညွှင်းဆဲခြင်း ကြိယာသဂတ်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။

၄။ ။'ဇာတိ' သဒ္ဒါသည် 'ဝစနဟေတုဇောတက' မည်၏။

၅။ ။လေးတောင်ရှိသော တုတ်မှ ကြွင်းသော အလုံးစုံသော အဆောက်အဦပြုပ်သည် 'ဝစနီယ' မည်၏။

၆၊ ။အာဒုံ, ဟေတိ' စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီပတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ဟိတ်၏သမ္မန်။ ။'ဝိဟဒ္ဓနဘာဝတော' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္မန်ကား 'သဗ္ဗဿာပိ အာဝေသသဿ ဥပကရဏဿ' ဖြစ်ပါသည်။

စာစပ်။ ။'သဗ္ဗဿာပိ အာဝေသသဿ ဥပကရဏဿ' ကား '၏' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'ဝိဟဒ္ဓနဘာဝတော' ဝယ် 'ဘာဝ' ဟူသော ပုဒ်ကိုက်၍ သမ္မန်, သတ္တိပစ္စည်း၊ 'ဘာဝ' ဟူသော ပုဒ်တစ်ခုတည်းသမ္မန်, သတ္တိ။

'သဗ္ဗဿာပိ အာဝေသသဿ ဥပကရဏဿ' ကား 'သည်' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'ဝိဟဒ္ဓနဘာဝတော' ဝယ် 'ဝိဟဒ္ဓန' ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်၌ ဝါစွတုလျက်၊ 'ဝိဟဒ္ဓန' ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်ကား ဝါစကလိင်တ်။

၆။ ။(က) ပုတ်ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာ

'နိကွိတ္တဒဇ္ဇော နိကွိတ္တသတ္ထော' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာသည် 'နိဟိတ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတပ္ပပုဒ်၌ 'နိ' ပုဗ္ဗ'ဓာ' ဓာတ်သည် နိဂ္ဂဟအနက်ကို ဟောသတည်းဟု ကိတ်ဓာတ်၏ အနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္ထတ္ထသံဝဏ္ဏနာ, 'နိ' ဥပသာရပုဒ်သည် ဓာတ္ထတ္ထဝိသေသကတည်း ဟု ဥပသာရဖြစ်သော လိင်အနက်ကို ဖွင့်ဒသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်တ္ထသံဝဏ္ဏနာ ဖြစ်ပါသည်။

'ပဏ္ဍပဿဘတ္ထဘယ ဒဏ္ဍံ ဝါ သတ္ထံ ဝါ အာဒါယ အဝတ္ထုနတော' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာသည် 'နိဟိတဒဇ္ဇော နိဟိတသဒ္ဒတ္ထော' ဟူသောစကားကို အဋ္ဌာပတ္တိ၏ အခွင့်းဖြင့် တားကုန်သော သတ္တဝါတို့ကို ညှင်းဆဲနှိပ်စက်ဖျက်ဆီးခြင်းမှ ခရာဝ်ကြဉ်ဘော်မူသည်၏ အဖြစ်ကို ပြခြင်းအကျိုးငှါ ဟာဒဘော်မူသတည်း' ဟု အဒိပ္ပါယ်ရ အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ဖြစ်ပါသည်၊(ဋီကာဆရာတို့ အာဇာဝ်၊) [သီ၊ ဋီ၊ ဘ၊ ဘဘ၅၊ သီ၊ ဋီ။ သစ်၊ ဘ၊ ၃၂၇။] (တန်းညီး)'(လက်ဖြင့် စွဲကိုင်အပ်သော ဘောင်ဝှေး, ဓား စသော လက်နက်ကို လက်မှ ချသောကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် နိဘိဘဒဇ္ဇော, နိဟိတသတ္ထမည်သည် မဟုတ်) တပါးကုန်သော သတ္တဝါတို့ကို ညှင်းဆဲနှိပ်စက်ဖျက်ဆီးခြင်းအကျိုးငှါ ဘောင်ဝှေးကိုသော်လည်းကောင်း, ဓားစသောလက်နက်ကိုသော်လည်းကောင်း ကိုင်၍ လှည့်လည်ခဲ့ဘော် မမူခြင်းကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် နိဟိဘဒဇ္ဇော, နိဟိတသတ္ထော

မည်သတည်း' ဟု အဓိပ္ပါယ်ရအနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ဖြစ်ပါသည်။ (ဂဏ္ဌိဆရာ အာဘော်သွား) [ဂဏ္ဌိ။ ၁၉၉။]

(ခ) မှတ်ဝါကျအာဘောဂ

'ဝိဟေဋနဘာဝတော' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'သတ္ထံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတမ္ပပုဒ်၌၊ 'သသ(သသု)' ဓာတ်၏ ဟိံသာအနက်ဟော၏ အဖြစ်, 'ထ' ပစ္စည်း၏ ကရိဏ်းအနက်ဟော၏ အဖြစ်, (တနည်း) 'သံတ္ထံ' ပုဒ်ကို 'သသတိ ဟိံသတိ အနေနာတိ သတ္ထံ' ဟု ကရဏသာဓနဝစနတ္ထ ပြုရ မည်၏အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

'သတ္ထာနံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဝိဟေဋနဘာဝတော'၌ 'ညှင်းဆဲခြင်း' ဟူသည် သတ္တဝါတို့ကို ညှင်းဆဲခြင်းပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

'ထဓေပတ္ထာ ဒဏ္ဍံ သမ္ဘမ္မိ အဝသေသံ ဥပကရဏံ သတ္ထန္တိ ဝေဒိတမ္ပံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'သတ္ထ' အရ ပါရိသေသနည်းအားဖြင့် ၄-တောင်ရှိသော တုတ်မှ ကြွင်းသော အလုံးစုံသောအဆောက်အဦကို ယူရ မည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

၇။ ။[ဤနံပါတ်(၇)အဖြေ နိဂ္ဂဟိတ်နည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံကို ၁၃၂၀-ခုနှစ် သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ အမှတ်(၂) နံပါတ်(၇) အဖြေ ရှုပါ။]

၈။ ။'ဒဏ္ဍ' အရနှင့် 'သတ္ထ' အရ

'ဒဏ္ဍ' အရကား မဋ္ဌိမပုရိသ၏ ၄-ဘောင်ပမာဏရှိသော တုတ် ရှုပါသည်။ 'သတ္ထ' အရကား မဋ္ဌိမပုရိသ၏ ၄-တောင်ပမာဏရှိသော တုတ်မှ ကြွင်းကုန်သော ဓဆောက်ပုတ်(ဝါးရင်းတုတ်)သံလျက်စသည်တို့ ရပါသည်။

[ဓထောက်ဘွယ်။ ။မဋ္ဌိမဿ ပုရိသဿ စတုဟတ္ထပ္ပမာဏော ဓော ဓေတ္ထ ဒဏ္ဍော။ တဒဝသေသော မုဂ္ဂရဓာဂ္ဂါဒယော သတ္ထံ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၂၇၊]

၉။ ။ဂါထာဖွဲ့သီပုံ

နု ဟိ အညျုပသဲ့ဝတာယ၊ စရ အာဒါယ ဒဏ္ဍာဒိံ။
နိက္ခိတ္တဒဏ္ဍသတ္တောတိ၊ ဘိက္ခုသံယေ ဂတော သဒ္ဒံ။
မှတ်ချက်။ ။ဤဂါထာကား 'ဝတ္တဂါထာ' ဖြစ်ပါသည်။

[ယောဇနာပုံ။ ။'ဟိ-ယသ္မာ ဒဏ္ဍာဒိ' အညူပယဝါတာယ အာဒါယ စရာ နှ၊ တသ္မာ ဘိက္ခု သံယော နိက္ခိတ္တာဒဏ္ဍ သတ္ထာတိ သင်္ခံ ဂတော'ဟု ယောဇနာ။]

၁၀။ ။ဘာဝါဃက်ဝရ ထုတ်ပုံ။

၁။ ။'ဝိဟေဌန'၌ 'ဟေဌ' ဓာတ်၏ အရ သတ္တဝါတို့ကို ညှင်းဆဲနှိပ်စက်သော သူ၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ဒေါသပြဓာန်းသော အကုသိုလ် စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ကောဓဌာယိဘာဝ, ရူဒ္ဓရသ' မည်၏။

၂။ ။ညှင်းဆဲနှိပ်စက်အပ်သော သတ္တဝါတို့သည် 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။သတ္တဝါတို့၏ အမှုအရာသည်ရင်း, ဓါးစသော ညှင်းဆဲနှိပ်စက်ကြောင်းဖြစ်သော အဆောက်အဦသည်ရင်း, အယောနိသောမနသိကာရသည်ရင်း 'ဥဒ္ဒိပနဝိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။အတ္တာနုဝါဒဘေး, ပရာနုဝါဒဘေး, ဒဏ္ဍဘေး, ဒုဂ္ဂတိဘေး တို့သည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

၁၃၃၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) မေးခွန်း

၁။ ။'ဣမသ္မိံ စ ပန ဝေယျာကရဏသ္မိံ ဘညမာနေ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု အာကမ္ပိတ္ထ'ကို 'ဘညမာနေ'၏ ကတ္တားထည့်လျက် အနက် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။'သော ပရသတ္တာနံ ပရပုဂ္ဂလာနံ စေတသာ စေတော ပရိစ္စ ပဇာနာတိ၊ သရာဂံ ဝါ စိတ္တံ 'သရာဂံ စိတ္တ'န္တိ ပဇာနာတိ'ကို အနက် အားဖြင့် အာကာရ အပြင်ထုတ်လျက် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၃။ ။'အထ ခေါ ဘဂဝါ အဓိရပက္ကန္တာယ ရတ္တိယာ မာဂဓာယ အဇာတသတ္တုယ ဝေဒေဟိပုတ္တာယ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ'ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၄။ ။'ဝိညာဏံ အနိဒဿနံ၊ အနန္တံ သပ္ပဇောပဘံ။
ဇွတ္ထ အာပေါ စ ပဌဝီ၊ တေဇော ဝါယော န ဂါဓတိ' ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။'သတေဟိ ပဠုဟိ ကတာ၊ဇေတန 'ပဠုသတာ'တိ စ။
ဇေထရေဟေဝ ကတတ္တာ စ၊ 'ဇေရိကာ' တိ ပဝုစ္စတိ' ကို သဒ္ဒါအား‌ဖြင့် အာကာရ အပြင်ထုတ်လျက် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၆။ ။'တသ္မံ ရာဇဂဟာသ စ နာဠန္ဒာယ စ ဝိဝရေတိ ဇေမေတ္ထ ဇွတ္ထာ ပေဒိတပ္ပေါ။ အန္တရာသဒ္ဒေန ပန ယုတ္တတ္တာ ဥပယောဂဝစနံ ကတံ'ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၇။ ။'တသ္မာ ဒ္ဝါသဋ္ဌိယာ ဒိဋ္ဌဂတေသု ဝိနိဇေဇ္ဈတ္တာ ဒေသိယမာနေသု တဿ တဿ ဒိဋ္ဌဂတဿ ပရိယောသာနေ ပရိယောသာနေတိ ဒ္ဝါသဋ္ဌိယာ ဌာနေသု အက်မ်ိတ္ထာတိ ဝေဒိတပ္ပာ'ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၈။ ။'တသ္မာ အကလျာဏဇနံ၊ အာသီဝိသမိဇေါရုဂံ၊
အာရကာ ပရိဝဇ္ဇယျ၊ ဘူတိကာမော ဝိစက္ခဏော'ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၉။ ။'ကာမဠု ဂုဏဝိဓိကောပိ ခီဏာသဝသာမဏေရော ပုထုဇ္ဇန ဘိက္ခုနော ဝုဏ္ဏနယေန ပရိစာရကော ဟောတိ' ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'ဇေတ္ထ အာပေါ စာတိ ဇေတ္ထ နိပ္ပဇာနေ ဣဒံ နိပ္ပဇာနံ အာဂမ္မ သပ္ပမေဘံ 'အာပေါ' တိ အာဒိနာ နယေန ဝုတ္တံ ဥပါဒိန္နကဓမ္မဇာတံ နိရုဇ္ဈတိ'ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၃၁၁-ခုနှစ် ဓမ္မာဓရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။['ဘဂဝတာ' ဟု ကတ္တား ထည့်၍ 'သျှ' အာဘိုင်း ယောဇနာ။ ။ ပါ။ ၄၃။ ပါ၊ သျှ။ ၁၀၄။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၁၆၅။]

၂။ ။**အနက်အား‌ဖြင့် အာကာရ အပြင်ထုတ်လျက် အနက်ယောဇနာ**
ခသော ဘိက္ခု၊ ထိုရဟန်းသည်၊ ပရသတ္တာနံ၊ တပါးသော သတ္တဝါ

တို့၏၊ ပရပုဂ္ဂလာနံ၊ တပါးသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏။ စေတော၊ စိတ်ကို။ စေတသာ၊ မိမိစိတ်ဖြင့်။ ပရိစ္စ၊ ပိုင်းခြားချ။ ပဇာနာတိ၊ အပြားအားဖြင့် သိ၏၊ သရုဂံ၊ ရာဂနှင့် တကွ ဖြစ်သော။ ဝါ၊ ရာဂရှိသော။ စိတ္တံ ဝါ၊ ရှစ်ပါးသော လောဘမူစိတ်ကိုသော်လည်း။ ပဇာနာတိ၊ အပြားအားဖြင့် သိ၏။ ကိံ။ အဘယ်သို့၊ ပဇာနာတိ၊ အပြားအားဖြင့် သိသနည်း။ ဣဒံ စိတ္တံ၊ ဤရှစ်ပါးသော လောဘမူစိတ်သည်။ သရုဂံ၊ ရာဂနှင့် တကွ ဖြစ်သော။ ဝါ၊ ရာဂရှိသော။ စိတ္တံ၊ စိတ်တည်း။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ပဇာနာတိ၊ အပြားအားဖြင့် သိသတည်း။ [ပါ။ ၃၅။ ပါ၊ သျ။ ၁၃၆။ ပါ၊ သျ၊ သစ်။ ၂၃၆။]

၃။ ။[ပါ။ ဂ၁။ ပါ၊ သျ။ ၁ဂဂ။ ပါ၊ သျ၊ သစ်။ ၂၉ဂ။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၁၃။ ပါ၊ သျ။ ၄၅၂။ ပါ၊ သျ၊ သစ်။ ၆၂၀။]

၅။ ။**သဒ္ဓါအားဖြင့် အာကာရ အပြင်ထုတ်လျက် အနက်ယောဇနာ**ယေန ကာရဏေန၊ အကြင်အကြောင်းကြောင့်။ ပဋ္ဌဟိ သတေဟိ၊ ငါးရာသော ရဟန္တာတို့သည်။ ဂဟဋ္ဌာ၊ ပြုအပ်ပြီ။ တေန ကာရဏေန၊ ငါးရာသော ရဟန္တာတို့သည် ပြုအပ်သည်၏ အဖြစ် ဟူသော ထိုအကြောင်းကြောင့်။ ပဂုဏ်တိ၊ အပြားအားဖြင့် ဆိုအပ်၏။ ကိံ၊ အဘယ်သို့။ ပဝုစ္စတိ၊ အပြားအားဖြင့် ဆိုအပ်သနည်း။ ပဋ္ဌသတာတိ စ၊ 'ပဋ္ဌသတာ'ဟူ၍လည်း။ ပဝုစ္စတိ၊ အပြားအားဖြင့် ဆိုအပ်သတည်း။ ပဋ္ဌသတာ၊ ငါးရာသော ရဟန္တာတို့သည် ပြုအပ်သော သင်္ဃိတိ။ (အာကာရပါဌ်ကို သိုးသန့်ယောဇနာ။) ထေရေဟေဝ၊ ထေရ်တို့သည်သာလျှင်။ ကတတ္တာ၊ ပြုအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။ ပဝုစ္စတိ၊ အပြားအားဖြင့် ဆိုအပ်၏။ ကိံ၊ အဘယ်သို့။ ပဝုစ္စတိ၊ အပြားအားဖြင့် ဆိုအပ်သနည်း။ ထေရိကာတိ စ၊ 'ထေရိကာ'ဟူ၍လည်း။ ပဝုစ္စတိ၊ အပြားအားဖြင့် ဆိုအပ်သတည်း။ ထေရိကာ၊ ထေရ်တို့သည် ပြုအပ်သော သင်္ဃိတိ။ [ဋ္ဌ။ ၂၆။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၉၅။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၉၆။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၅။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၁၂ဂ။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၅၂။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၁၉။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၃၉၅။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၁။ ၅၄၂။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၅၀။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂၊ ဂ၄၊ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၉၂။]

[၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၄၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၂၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂။ ၄၀၂]

[၁၀။ ။။[ဋ္ဌ။ ၃၂၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၃၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၆၂၆။]

၁၃၃၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ကွမသို့ဥပန ဝေယျာကရဏသို့ကို ကွမသို့ နိဂ္ဂါထကသုတ္တော။
(ခ) နိဂ္ဂါထကတ္တာ ဟိ ကွဒံ 'ဝေယျာကရဏ' ကို ဝုတ်ံ။
(ဂ) ဒသသဟဿီ လောကဓာတူတိ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠပရိမာဏာ လောကဓာတု။
(ဃ) အကမ်ိတ္ထာတိ နု သုတ္တပရိယောသာနေယေဝ အကမ်ိတ္ထာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။
(င) 'ဘညမာဓေန' တိ ဟိ ဝုတ်ံ။

၁။ ။(ဃ) (င) အမှတ်ပြဝါကျကို့ကို ဝါကျ အပြန်အလှန် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဂ) မှတ်ပြဝါကျကို အဓိပ္ပါယ်ပြန်နှင့် တကွ ဓစာဒနာတက်တက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(ဃ) (င) အမှတ်ပြဝါကျမျာ်း၌ ဓစာဒကာဓောဂါဒိစတုက္ကထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။(င) အမှတ်ပြဝါကျ၌ ပါသော 'ဝုတ်ံ' ကို ဝိဂ္ဂဟပြုပြီးလျှင် ၎င်း၌ ဝစနာဒိဆက္ကကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။(ခ) အမှတ်ပြဝါကျ၌ ပါသော 'နိဂ္ဂါထကတ္တာ' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကို ခံပြုလျက် စာစပ်ပြီး ဘာဝသမ္ဗန်ပုဒ်၏ ဝစ္စတ္ထကိုလည်း ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။(က) အမှတ်ပြဝါကျကို အဋ္ဌကထာဓောဂဖေါ်ပြလျက် သံဝဏ္ဏနာအမည် ပေးခဲ့ပါ။

၇။ ။(ဂ) အမှတ်ပြဝါကျ၌ ပါသော 'လောက' ပုဒ်၏ နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံကို ဖြေခဲ့ပါ။

၈။ ။ဗြဟ္မဇာလသုတ်ကို ဟောတော်မူရာ၌ မြေလှုပ်ရာအခါနှင့် မြေလှုပ်သော အကြိမ်ကို ဖြေဆိုခဲ့ပါ။

၉။ ။'ဧဝံ ယဿာနုဘာဝေန၊ အကမ္ပိတ္ထ အနေကသော။ မေဒနီ သုတ္တမေသဋ္ဌဿ၊ ဒေသိတဿ သယမ္ဘုနာ' ဟူသော ဂါထာကို ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည် ပေးခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(၉) နံပါတ် ပုစ္ဆာဂါထာ၌ 'ဒေသိတဿ' ဝယ် 'ဒိသ'ဓာတ်၏ အရကို ကိုယ်ပြု၍ ဘာဝ, ဝိဘာဝ, အနုဘာဝ စုံလင်စွာ ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၁၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။['သျ၊ သစ်' အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဌ။ ၁၁၉။ ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၃၉၆။ ဌ၊ သျ သစ်၊ ၁။ ၅၄၂။]

၂။ ။(က) မှတ်ဝါကျ (ဒေါသာရောပန) စောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)(ခ) မှတ်ဝါကျတို့ဖြင့် 'ဣမသ္မိဉ္စ ပန ဝေယျာကရဏသ္မိ'' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဘဗ္ဗပုဒ်၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာကို ပြဆိုခဲ့တော်မူ၏(ဌပနာ)။ 'ဒဿသဟဿီ လောကဓာဟု' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဘဗ္ဗပုဒ်၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာကား အဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ 'ဒဿသဟဿီ လောကဓာတု' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဘဗ္ဗပုဒ်၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာကို မပြဆိုက ဆရာ၌ စကားမပြန်နိုင်သော အဗျာပိတဒေါသ ရောက်ရာ၏(ဒေါသ)။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဂ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ဒဿသဟဿီ လောကဓာတု' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဘဗ္ဗပုဒ်၏အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာကို ပြဆိုသောကြောင့် သင်္ဘင်္တိုင်းသော အဗျာပိတဒေါသ ဂါဌ် မဒရောက်-ဟူလိုသော်။

['စောဒနာတက်' ဟု သာမညမေးရာ၌။ ။ဤမေးခွန်းသည် 'သာဝေါဂစောဒနာ, ဒေါသာရောပနစောဒနာ' ဟု စောဒနာ ၂-မျိုးယူသော ဂါဒသို့ မလိုက်ဘဲ၊ 'ဒေါသ မပါလျှင် ပုစ္ဆာ, ဒေါသ ပါလျှင် စောဒနာ' ဟု စောဒနာတမျိုးတည်းယူသော ဝါဒသို့လိုက်၍ မေးသော မေးခွန်းဖြစ်သည်။ 'စောဒနာတက်'ဟု သာမညမေးသော မေးခွန်းတိုင်း၌ နည်းတူသိပါ၊ အမှန်မှာ မေးခွန်းသဘျာမှုနည်းခြင်းသာ၊ နာနာဝရိယ

နာနာဝါဒများပြားလှ၍ ဒေါသပါစေလိုလျှင်'ဒေါသာဏောပန စောဒနာတက် တက်ပြီခဲ့ပါ' ဟု ဝိသေသန မ,မေးရမည်။]

၃။ ။စောဒကာဘောဂါဒိစတုက္က

၁။ ။နန္ဒ နဒါသဒ္ဒိယာ ဌာနေသု အကမ္ပိတ္ထာတိ ပါဠိယံ ဝုတ္တံ (စောဒကာဘောဂ)။

၂။ ။အထ ကသ္မာ နု သုတ္တပရိယောသာနေဝ အကမ္ပိတ္ထာတိ ဝေဒိတမ္ပာ (ဒါသဒ္ဒိယာ ဌာနေသု အကမ္ပိတ္ထာတိ ဝေဒိတမ္ပာ)(စောဒနာ)။

၃။ ။နန္ဒ 'ဘညမာနေ'တိ (ဝတ္တမာနကာလဝသေန) ဝုတ္တံ (ပရိဟာဏဘောဂ)။

၄။ ။တသ္မာ နု သုတ္တပရိယောသာနေဝ အကမ္ပိတ္ထာတိ ဝေဒိတမ္ပာ (ဒါသဒ္ဒိယာ ဌာနေသု အကမ္ပိတ္ထာတိ ဝေဒိတမ္ပာ) (ပရိဟာရ)။

၄။ ။ဝိဂုဟ။ ။အဝုစ္စိတ္ထာတိ ဝုတ္တံ။

ဝစနာဒိဆက္က

၁။ ။'ဝုတ္တံ' ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'အဝုစ္စိတ္ထ' ဟူသော ဝိဂြိဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ဆိုခြင်း ကြိယာသကတ်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။

၄။ ။'ဣတိ'သဒ္ဒါသည် 'ဝစနဟေတုဇောတက' မည်၏။

၅။ ။ဆိုအပ်သော 'ဘညမာနေ' ဟူသော သဝိညတ္တိကဝစီဘေဒသဒ္ဒါဖြစ်သည် 'ဝစနီယ' မည်၏။

၆။ ။'ဥတ္တံ'စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီယတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ဟိတ်၏ သမ္ဗန်။ ။'နိဂ္ဂါထကတ္တာ' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကား 'ဣမဿ သုတ္တဿ' ဖြစ်ပါသည်။

စဝစပ်။ ။'ဣမဿ သုတ္တဿ'ကား '၏'ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'နိဂ္ဂါထကတ္တာ'ဝယ် 'တ္တ'ပစ္စည်း၌ သမ္ဗန်, သတ္တိမန္တ၊ 'က္က' ပစ္စည်းကား သမ္ဗန္ဓိ,သတ္တိ၊

'ကျမဿ သုတ္တဿ'ကား 'သည်'ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'နိဂ္ဂါထကတ္တာ'ဝယ် 'နိဂ္ဂါထက'ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်၌ ဝါစ္စ, တုလျတ်၊ 'နိဂ္ဂါထက'ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်ကား ဝါစကလိင်္ဂတ်။ ဝါစ္စတ္ထ။ ။ဘာဝသမ္ဗန်ပုဒ်၏ ဝါစ္စတ္ထကား 'ကတ္တုတ္ထ' ဖြစ်ပါသည်။ ['နိဂ္ဂါထက'ပုဒ် ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ် ဖြစ်သည်ကို သတိပြု။]

၆။ ။(က)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'နိဂ္ဂါထကသုတ္တော' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် ပုစ္ဆာ, ဝိဿဇ္ဇနာ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သော သဂါထကသုံတ်သည် ဝေယျာကရဏ မမည်၊ ပုစ္ဆာ, ဝိဿဇ္ဇနာ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သော နိဂ္ဂါထကသုတ်သည်သာ ဝေယျာကရဏမည်၏ ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(တနည်း) 'နိဂ္ဂါထကသုတ္တော' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'ဝေယျာကရဏသ္မိ'ဒ်၌ ဝေယျာကရဏအရ ပုစ္ဆာ, ဝိဿဇ္ဇနာ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သော သဂါထတသုတ်ကို မယူရ၊ ပုစ္ဆာ,ဝိဿဇ္ဇနာ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သော နိဂ္ဂါထကသုတ်ကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အာဘီဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

မှတ်ချက်။ ။ရှေ့နည်းသာ သုန္ဒရတရ။

'ကျမသ္မိံ နိဂ္ဂါထကသုတ္တော' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'ရှိဒါမပြု၊ အနတ္တ'နှင့် အညီ 'စ' နိပါတ်ပုဒ်, 'ပန' နိပါတ်ပုဒ်တို့၏ ပဒပူရဏ တို့၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ နိပါတလိင်္ဂတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံ

'လောက'ကား 'လုဇ'ဓာတ်, 'ဏ'ပစ္စည်း၊ 'ဉ'ကို 'သြ'ပြု၍ 'လောဇ' ဟု ဆိုလိုလျက် 'ဇ'ကို 'ဂ' ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ, 'ဂ'ကို 'က' ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ နိရုတ္တိနည်းဖြင့် 'လောက'ဟု ပြီးပါသည်။ (တနည်း)'ဇ'ကို 'က'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ နိရုတ္တိနည်းဖြင့် 'လောက'ဟု ပြီးပါသည်။

[ဆောက်ဘွယ်။ ။လုဇ္ဇတီတိ လောကော၊ ဂဿ ကော၊ ဇဿ ဝါ။ အာဘိဓာန်ဋီကာ။ ၁ဂ၆။]

၈။ ။မြေလှူပ်ရာအခါ။ ။၆၂-ပါးသော မိစ္ဆာအယူတို့ကို ဖြေရှင်း၍ ဟောတော်မူအပ်ကုန်သည် ရှိသော် ထို့ထို မိစ္ဆာအယူ ပြီးဆုံးတိုင်းပြီးဆုံးတိုင်းသော အခါသည် ပြဟ္မဇာလသုတ်ကို ဟောတော်မူရာ၌ မြေလှူပ်ရာအခါဖြစ်ပါသည်။

မြေလှုင်သော အကြိမ်။ ။မြေလှူပ်သော အကြိမ်ကား ၆၂-ကြိမ်ဖြစ်ပါသည်။ (အဋ္ဌကထာ)

၉။ ။ဂါထာအမည်။ ။ဂ'ါထာအမည်ကား 'ပထျ၀ဝတ္ထုဂါထာ' ဖြစ်ပါသည်။

ဆန်းအမည်။ ။ဆန်းအမည်ကား 'အနုဋ္ဌုဘဆန်း' ဖြစ်ပါသည်။

၁၀။ ။ဘာ၀ါလင်္ကာရ ဆုတ်ပုံ

၁။ ။'ဒိသ'ဓာတ်၏ အရ ဘုရားရှင်၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ဒေသနာဉာဏ်ပြောနှင်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဓမ္မရတိဌာယိဘာ၀, ဓမ္မသိင်္ဂါရရသ' မည်၏။

၂။ ။ပြဟ္မဇာလသုတ်တရားတော်သည် 'အာရမ္မဏဝိဘာ၀' မည်၏။

၃။ ။ပြဟ္မဇာလသုတ်၏ အာဒိကလျာဏ စသော ဂုဏ်သည် 'ဥဒ္ဒိပနဝိဘာ၀' မည်၏။

၄။ ။အကြိမ်များစွာ မြေလှုပ်ခြင်းသည် 'အနုဘာ၀' မည်၏။

၁၃၇၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) မေးခွန်း

၁။ ။'သန္တိ ဘိက္ခ၀ေ ဧကေ သမဏပြာဟ္မဏာ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နိကာ အဓိစ္စသမုပ္ပန်ံ အတ္တာနဉ္စ လောကဉ္စ ပညပေန္တိ ဒိဋ္ဌိဟိ ၀တ္ထု။ဟိ'ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။'ဥပသက်မိတ္ထာ ဗိ၀ကံ ကေ၀မာရဘစ္စံ တေဒ၀ေါစ 'ကဟံ ပန သမ္မ ဗီ၀က ဘဂ၀ါ' တိ' ကို 'အ၀ေါစ' ၏ကတ္တားကို ဝိဂ္ဂဟသနစုံစွာဖြင့် ကည့်ပြီး အနက်အားဖြင့် အာကာရ အပြင်ထုတ်လျက် ယေ:ဇနာပါ။

၃။ ။'ခဘ္တိဒယာ သေဋ္ဌော ဇနေတသ္မိ', ယေ ဂဂါတ္တပဋိသာရိနော။ ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နော, သော သေဋ္ဌော ဒေဝမာနုသေ်' ကို နိယမာနိယမထည့်စွက် အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၄။ ။'အတ္တာနော အာယတိကောပိ အပရိပူရမာနော'ကို အာလုပ်ပုဒ်ထည့်သွက် (၉)နံပါတ်ပုစ္ဆာ အဋ္ဌကထာအား လျော်စွာ ယောဇနာပါ။

၅။ ။'တဘိယံ ရာဂါဒိပဋိပက္ခဘူတော နာမရူပပရိစ္ဆေဒေါ ဇတ္ထာကာသိ, တာဘိ နာမရူပပရိစ္ဆေဒကထံ တိ ဝုစ္စတီ'ကို 'ဇတ္ထာ'အစဲ့မှန်ကန်စေလျက် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၆။ ။'သာ ပရိသာ အတ္တာနော စ သိက္ခိတသိက္ခတာယ, သတ္ထရိ စ ဂါရဝေနာတိ ဒ္ဝီဟိ ကာရဏေဟိ နိဝါတေ ပဒီပသိခါ ဝိယ နိစ္စလာ သန္နိသိန္နာဝ အဟောသိ' ကို ဝါကျအပြန်အလှန် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၇။ ။သမ္မဟုလာနန္တိ ဗဟုကာနံ၊ တတ္ထ ဝိနယပရိယာယေန တယော ဇနာ 'သမ္မဟုလာ' တိ ဝုစ္စန္တိ' ကို သဗ္ဗနာမ်အစဲ့ မလဲ့စေဘဲ 'ဝုစ္စန္တိ' ၏ ကတ္တားဆည့်၍ အာကာရ အပြင်ထုတ်လျက် အနက်ယောဇနာပါ။

၈။ ။'ရာဂဝိရာဂမနေဇမသောကံ၊ ခမူမသင်္ခတမပ္ပဋိကူလံ။ မဓုရမိမံ ပဂုဏံ သုဝိဘတ်တွံ၊ ခမူမိမံ သရဏတ္တမုပေဟိ' ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၉။ ။အတ္တာနော အာယတိကောပိ အပရိပူရမာနောတိ အတ္တာနော ဝိဇ္ဇာစရဏာသ့ဒါယ အာယတိကေနာပိ အပရိပူရမာနေန' ကို 'ဝိဇ္ဇာစရဏာ'၌ သဒ္ဒတ္ထ, အာဘိဓေယျတ္ထ ပေါ်အောင် အနက်ယောဇနာပါ။

၁၀။ ။'ဥတ္တာနမုခေါတိ ယထာ ကေစ္ဆ နိက္ကုဇ္ဇိတမုခါ ဝိယ သမ္ဗတ္တာယ ပရိသာယ နာ ကိဉ္စိ ကထေန္တိ၊ အတိဒုလ္လဘကထာ ဟောန္တိ။ နဝဝရူပေါ' ကို ပကတိကတ္တားဆည့်၍ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၃၄၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၂၆။ ပါ၊ သျှ။ ဂ၂။ ပါ။ သျှ၊ သစ်။ ၁၂၅]။

၂။ ။['ရာဇာ မာဂဓော အဇာတသတ္တု ဝေဒေဟိပုတ္တော' ဟု ဝိဓေသသန စုံစ္ဆာဖြင့် ကတ္တားထည့်ပြီး 'သျှ' အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ပါ။ ၄၇။ ပါ၊ သျှ။ ၁၁၅။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၁၀၈။]

၃။ ။['သျှ' အတိုင်း ပေး။ ။ပါ။ ၉၂။ ပါ၊ သျှ။ ၂၂၆။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၃၅။]

၄။ ။**အာလုပ်ပုဒ် ထည့်လျက် အဋ္ဌကထာအား လျော်စွာ ယောဇနာ**

အမ္ဘဋ္ဌ၊ အမ္ဘဋ္ဌ (**အာလုပ်**)။ အတ္တနာ၊ မိမိသည်။ **အပါယိကော-အပါယိကေန**၊ ဝိဇ္ဇာစရဏနှင့် ပြည့်စုံခြင်း၏ ပျက်စီခြင်း၏ အကြောင်း၌ ယှဉ်သည်။ ဟောဇ္ဇေနာပိ၊ ဖြစ်လျက်လည်း။ အပရိပူရမ့ာနော၊ ထို ပျက်စီးခြင်း၏ အကြောင်း၌ ယှဉ်သည်၏ အဖြစ်ကို ပြည့်စုံစေခြင်းငှါ မစ္ဆမ်းနိုင်သော (**'ပေါက္ခရသာတိနာ'** ၌ စပ်)။ (တနည်း) အတ္တနာ၊ ကိုယ်တိုင်။ **အပရိပုဏ္ဏမာနေဝံ-အပရိပူရမာနေန**၊ ပြည့်စုံစေခြင်းငှါ မစ္ဆမ်းနိုင်သော။ **အပါယိကော-အပါယိကေနပိ**၊ ဝိဇ္ဇာစရဏနှင့် ပြည့်စုံခြင်း၏ ပျက်စီးခြင်း၏အကြောင်း၌ ယှဉ်သည်ဖြစ်၍လည်း။ [ပါ။ ၉၆။ ပါ၊ သျှ။ ၂၃၆။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၅၁။ ။သီ၊ ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၇၁-လည်း ကြည့်။]

၅။ ။['သျှ' အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၂၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၇၅။ ဋ္ဌ၊သျှ၊ သစ်။ ၁။၁၂၉။]

၆။ ။**ဝါကျ အပြန်အလှန် အနက်ယောဇနာ**

နိဝါတော၊ လေမရှိသော အရပ်၌။ ပဒီပသိခါ၊ ဆီမီးလျှံသည်။ ဂိုစ္ဆလာ၊ မတုန်လှုပ်သည်။ ဟုတ္ဝာ၊ ဖြစ်၍။ သန္နိသိန္နာဝ၊ ကောင်းစွာတည်နေသည်သာလျှင်။ အဟောသိ ဣဝ၊ ဖြစ်ပြီးသကဲ့သို့။ တာသာ၊ ထို့အတူ။ သာ ပရိသာ၊ ထိုမြတ်စွာဘုရား၏ ပရိသတ်သည်။ တဿာ ပရိသာယ၊ ထိုမြတ်စွာဘုရား၏ ပရိသတ်၏။ အတ္တနော၊ မိမိ၏၊ သိက္ခိတသိက္ခတာယ စ၊ သင်အပ်ပြီးသော အကျင့် ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း။ သတ္ထရိ၊ မြတ်စွာဘုရား၌။ ဂါရဝေန စ၊ အလေးပြုတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဥစ္စာဖြစ်သော အလေးပြုခြင်းကြီယာကြောင့်လည်းကောင်း။ ဝါ၊ အလေးပြုအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဥစ္စာဖြစ်သော သီလ, သမာဓိ, ပညာကြောင့်လည်းကောင်း။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ဒ္ဝိဟိ၊ နှစ်ပါးကုန်သော်။ ကာရဏေဟိ၊ အကြောင်း

တို့ခြောင့်။ နိစ္စလာ၊ မတုန်မလှုပ်သည်။ ဟုတ္တာ၊ ဖြစ်၍။ သန္ဓိသိန္နာဝ၊ ကောင်းစွာ ကည်နေသည်သာလျှင်။ အဟောသိ၊ ဖြစ်ပြီ။ [စာကိုယ်၌ 'ဟိ' သဒ္ဒါ ပါသော်လည်း 'ဟိ'ကို ကာရဏကြောင့် အနက်ရှည်လျားရုတ်ထွေး နေဘွယ်ရှိ၍ မေးခွန်း၌ 'ဟိ'ကို တမင်ဖြုတ်မေးဟန် ရှိသည်။ ဋ္ဌ။ ၄၃။ ဋ္ဌ သျှ၊ ၁။ ၁၅၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၃၈။]

၇။ ။ကတ္တားထည့်၍ အာကာရ အပြင်ထုတ်လျက် အနက်ယောဇနာ

သမ္မဟုလာနန္တိ၊ 'သမ္မဟုလာနံ' ဟူသည်ကား။ ဗဟုကာနံ၊ များစွာကုန်သော။ တတ္ထ-တသ္မိံ ပါဌေ၊ 'သမ္မဟုလာနံ'ဟူသော ထိုပါဌ်၌။ ဝိနယပရိယာယေန၊ ဝိနည်းဒေသနာတော်နည်းအားဖြင့်။ တယော၊ သုံးပါးကုန်သော။ ဇနာ၊ ရဟန်းတို့ကို။ အာယသ္မတာ ဥပါလိတ္ထေရေန၊ အရှင်ဥပါလိမထေရ်သည် (ကတ္တား)။ ဝုစ္စန္တိ ဆိုအပ်ကုန်၏။ ကိံ၊ အဘယ်သို့။ ဝုစ္စန္တိ၊ ဆိုအပ်ကုနိသနည်း။ သမ္မဟုလာတိ၊ 'များစွာသောရဟန်းတို့'ဟူ၍။ အာယသ္မတာ ဥပါလိတ္ထေရေန၊ အရှင်ဥပါလိမထေရ်သည်။ ဝုစ္စန္တိ။ ဆိုအပ်ကုန်သတည်း။ [ဋ္ဌ။ ၄၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၅၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၃၉။]

မှတ်ချက်။ ။သာမညမေးခွန်းဖြစ်၍ ပါဠိအားဖြင့်လည်း အာကာရကို ထုတ်၍ ယောဇနာနိုင်ခဲသော်လည်း တနည်းယောဇနာက မေးခွန်း၏ လိုအပ်သော အဖြေသည် ပြည့်စုံပြီဖြစ်သောကြောင့် အနက်အားဖြင့် အာကာရကို ထုတ်၍ ယောဇနာသောနည်း တနည်းသာ ယောဇနာလိုက်ပါသည်။ [ဝိသေသ မ, မေးသင့်သည်။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၀၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၂၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၃၃။]

၉။ ။[ဝိဇ္ဇာဓရဏသမ္ပဒါယ၊ ရအပ်သော ဓမ္မတို့၏ လက္ခဏာကို မဖေါက်မပြန် ရတတ်သော။ ဝါ၊ မိမိ၏ ဆန္ဒကျင်ဘက်ဖြစ်သော တဖော ခန္ဓ စသည်ကို ဖေါက်ခဲတတ်သော။ ဝါ၊ မိမိ၏ အာရုံကို ထင်ရှားသည်ကို ပြုတတ်သော တရား, နိဗ္ဗာန်သို့ သွားကြောင်းဖြစ်သော တရားတို့နှင့် ပြည့်စုံခြင်း၏ (သဒ္ဒတ္ထ)။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၈၈။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၃၅။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၀။ ပါ။ ဋ္ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၂၁။

(တနည်း) ဝိဇ္ဇာဓရဏသမ္ပဒါယ၊ ဝိပဿနာဉာဏ်မှ စ၍ ရှစ်ပါးအပြားရှိသော ပညာ,ရှစ်ပါးသော သမာပတ်တို့နှင့် ပြည့်စုံခြင်း၏ (အဘိဓ

ယျတ္ထ)။ ဋ္ဌ။ ၂၄၀။ ကြင်း 'သျ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၂၄၃။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၃၃၄။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၀၉။]

၁၀။ ။['သမဏော ဂေါတမော'ဟု ('ဥတ္တာနမုခေါတိ' နောင်) ပကတိကတ္တားထည့်၍ ယောဇနာ။ 'သျ'ဥ်ကား 'ဘဝံ ဂေါတမော'ဟု ထည့်သည်။ ။ဋ္ဌ။ ၂၅၆။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၃၃၃။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၄၈။ ၁၃၂၃-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၁၃၂၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ယထာဘူစ္စန္တိ ယထာဘူတံ။
(ခ) ဝဏ္ဏံ သမ္မာ ဝဒမာနာ ဝေဒယျန္တိ တထာဂတသ ဝဏ္ဏံ ဝတ္ထုကာမာ သမ္မာ ဝေဒယျုံ၊ အဟာပေတ္ဝာ ဝတ္ထုံ သက္ကုဏေယျန္တိ အတ္ထော။
(ဂ) ကတမေ စ ပန တေ ဓမ္မာ ဘဂဝတာ ဧဝံ လဝိမိတာတိ သမ္ဗညုတညာဏံ။
(ဃ) ယဒိ ဧဝံ ကသ္မာ ဗဟုဝစနနိဒ္ဒေသော ကတောတိ ပုထုစိတ္တ သမာယောဂတော ဧစဝ ပုထုအာရမ္မဏတော စ။

၁။ ။(ဃ) အမှတ်ပြဝါကျကို 'ကတော'၏ ကတ္တားထည့်လျက် အနက်ဖယောဇနာပါ။

၂။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျမှ (ဃ) မှတ်ဝါကျသို့ ဗျတိရေကစောဒနာ တက်ပြ၊ါ၊ (အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရန် မလို)

၃။ ။(ဂ)(ဃ)အမှတ်ပြဝါကျတို့၌ ဖြစ်သင့်သော စောဒကာဘော ဂါဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၄။ ။(ဃ) အမှတ်ပြဝါကျပါ 'ပုထုအာရမ္မဏ'ကို အစိတ်, အပေါင်း ဝစနတ္ထ ပြုလျက် အပေါင်းဝစနတ္ထကိုသာ ဝစနာဒိဆက္က ခဲ့ပြပါ။

၅။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျ၌ ပါသော 'ပုထုအာရမ္မဏတော စ' ဟူသော ဟိဘ်၏ သမ္ဗန်ကို ခံပြပြီးလျှင် 'ပုထုအာရမ္မဏ'၏ ပစ္စတ္တကိုလည်း ဖေါ်ပြပါ။

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်နှင့် သံဝဏ္ဏနာကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ၊

၇၊ ။(က) မှတ်ဝါကျ၌ ပါသော 'ယထာဘုစ္စံ' ဟူသော ပုဒ်၏ နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံကို ပြဆိုခဲ့ပါ။

၈။ ။ကိုယ်ဝန်ပျက်ကြောင်းများနှင့် ပျက်ခဲ့သော် မပျက်အောင် ပြုပုံများ ဖြေပါ။

၉။ ။(ဃ) အမှတ်ပြဝါကျကို အဓိပ္ပါယ် မပျက်စေဘဲ ဝတ္တမျိုး ဂါထာတခုဖွဲ့လျက် ဂါထာအမည် ဆန်းအမည် ပေးခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(ခ) အမှတ်ပြဝါကျပါ 'ဝဒမာနာ'၏ အရကို ကိုယ်ပြု၍ ဘာဝ, ဝိဘာဝ, အနုဘာဝ စုံလင်စွာ ထုတ်ပြပါ။

၁၃၃၂-ခုနှစ် ဝမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။['ဘဂဝတာ'ဟု ကတ္တားထည့်၍ ယောဇနာ။ ။ဌ။ ၉၃။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၀၈။ ဌ၊ သျှ။ သစ်၊ ၁။ ၄၆၀။]

၂။ ။(ဃ) အမှတ်ဝါကျ ဗျတိရေကစောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ဘုရားရှင် ချီးမွမ်းတော်မူအပ်ကုန်သော တရားတို့သည် သဗ္ဗညုတညာဏ်ဓာတ်တည်း' ဟု ဆိုဘော်မူ၏(ဌပနာ)။ ဘုရားရှင် ချီးမွမ်းတော်မူအပ်ကုန်သော တရားတို့သည် သဗ္ဗညုတညာဏ် အကယ်၍ ဖြစ်ကုန်အံ့ ယင်းသို့ ဖြစ်ကုန်ခဲ့သော် ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ညွှန်ပြခြင်းကို မပြုအပ်, မပြုသင့်, မပြုထိုက် (ဗျတိရေက)။ ဤသို့ ဗျတိရေက စောဒနာနည်းဖြင့် စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဃ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

သိဘွယ်။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျကို ဗျတိရေကာယုတ္တစောဒနာတက် တက်မှ ပြည့်စုံသည့် အပြင် ထုံးစံလည်း ကြသည်၊ ဘာကြောင့်နည်း? (ဃ) မှတ်ဝါကျကိုက ဗျရေတိကာယုဇ္ဇစောဒနာနည်းဖြင့် စောဒနာ၍

ထိုစေဝဒနာကို ဖြေထားသော ဝါကျ ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ထို့ကြောင့် 'ဗျတိရေကာယုတ္တာစေဝဒနာ တက်ပြပါ' ဟု မေးမှု ပြည့်စုံသည်။ သို့သော် စေဝဒနာ ၂-မျိုးဖြစ်၍ စည်းမျဉ်းနှင့်တော့ မညီ။

ဗျတိရေကာယုတ္တာစေဝဒနာတက်။ ။ဗျတိရေကာယုတ္တာစေဝဒနာတက် တက်သော် ဗျတိရေကနှောင် 'ထို့သို့ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ညွှန်ပြခြင်းကို မပြုအပ်, မပြုသင့်, မပြုထို့ကပါဘဲလျက် အဘယ့်ကြောင့် ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ညွှန်ပြခြင်းကို ပြုတော်မူအပ်ပါသနည်း'ဟု အယူတွေတည့်၍ စောဒနာပါ။]

၃။ ။စေဝဒကာဘောဂါဒိစတုက္က

၁။ ။နန္ဒ ဘဂဝတာ ဆောမိတာ တေ ဓမ္မာ သမ္မညူတညာဏံ ဟောန္တိ (စေဝဒကာဘောဂ)။

၂။ ။အထ ကသ္မာ ဗဟုဝစနနိဒ္ဒေသော ကတော (စေဝဒနာ)။

၃။ ။နန္ဒ ပုထုစိတ္တာသမာယောဂဇ္ဇဝ ပုထုအာရမ္မဏဇ္ဇ ဟောတိ (ပရိဟာရဘောဂ)။

၄။ ။တသ္မာ_ ဗဟုဝစနိဒ္ဒေသော ကတော (ပရိဟာရ)။

၄။ ။အစိတ်ဝဝစနတ္ထ။ ။ပုထန္တိ မဟန္တိဘာဝေန ပတ္ထရန္တိတိ ပုထူနိ။ (မောဂ္ဂလာန ကဿဒိဝုတ္တိ။ ၅)အာဂန္ဒွာ စိတ္တေစတသိကာ ရမ္မန္တိ ဧတ္ထာတိ အာရမ္မဏာနိ။ (အဘိဓာန်ဋီကာ။ ၉၄။) (တနည်း) အာရမ္မီယန္တိ စိတ္တေစတသိကေဟိ ဂယ့်နှိတ်တိ အာရမ္မဏာနိ။ (အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီဋီကာ။ ၂၄၁။)

အပေါင်းဝစနတ္ထ။ ။ပုထူနိ အာရမ္မဏာနိ တေသာတိ ပုထုအာရမ္မဏံ။ (သီ။ ဋီ၊ သစ်။ ၁။ ၃၈၂။)

ဝစနဒိဆက်

၁။ ။'ပုထုအာရမ္မဏံ' ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ဝစန' မည်၏။

၂။ ။'ပုထူနိ အာရမ္မဏာနိ တေဆ'ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဝစနတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။မျှားစွဲကုန်သော အာရုံတို့၏ သဗ္ဗညုတညာဏ်နှင့် အာရုံ, အာရမ္မဏိကအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္မန်သဂတ်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။

၄။ ။'ဣတိ' သဒ္ဒါသည် 'ဝစနဟေတုဇောတက' မည်၏။

၅။ ။သဗ္ဗညုတညာဏ်ဒြပ်သည် 'ဝစနီယ' မည်၏။

၆။ ။'ဗဟုဂေါစရံ'စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီယတ္ထ' မည်၏။

ပုတ်ချက်။ ။'ပုထု အာရမ္မဏံ အာရမ္မဏံ ဇေတသဲ့တိ ပုထုအာရမ္မဏံ ('အာရမ္မဏ' သဒ္ဒါတခု ကျေ)'ဟုလည်း ဝိဂ္ဂဟ ပြုနိုင်ပါသည်။ (သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၀၂။)

၅။ ။ဟိတ်၏သမ္မန်၊ ။'ပုထုအာရမ္မဏတော' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္မန်ကား 'သဗ္ဗညုတညာဏသဃ' ဖြစ်ပါသည်။

ဝါစ္စတ္ထ။ ။'ပုထုအာရမ္မဏ'၏ ဝါစ္စတ္ထကား 'ကတ္တတ္ထ' ဖြစ်ပါသည်။ ['ပုထုအာရမ္မဏ'ပုဒ် ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ် ဖြစ်သည်ကို သတိပြု]

၆။ ။(က) ပုတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ယဿဘူဘံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'ယဏာဘူစ္ဆံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏကဗ္ဗပုဒ်၌ 'ဏျ' ပစ္စည်း၏ သကတ္ထ (သဒ္ဓတ္ထ)၌ ဖြစ်သည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ယထာဘူစ္ဆံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတကဗ္ဗပုဒ်ကို 'ယထာဘူတမေဝ ယဿဘူစ္ဆံ' ဟု သကတ္ထ (သဒ္ဓတ္ထ) တဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံ

'ယဿဘူစ္ဆံ'ကား 'ယထာဘူတ'ပုဒ်, 'ဏျ'ပစ္စည်း, 'အံ'(သိ)ဝိဘတ်၊ 'ယထာဘူကျံ'ဟု ဆိုလိုလျက် 'ဏျ'ကို 'စ' ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ, 'စ'ကို ဒဲ့ဒေဘင်္လာခြင်း ဝဏ္ဏာဂမ, 'ဘူ' ၌ 'ဥ'ကို 'ဥ'ရာဂမပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ နိရုတ္တိနည်းလျှိုဖြင့် 'ယထာဘုစ္ဆံ'ဟု ပြီးပါသည်။ (ရူပသိဒ္ဓိ၊ [ရူပသိဒ္ဓိ 'ဏျတ္တတာ ဘာဇေ တု(၃၀၇)' သုတ် ကြည့်။]

(တနည်း) 'ယထာဘူတ္ပေါ'ဟု ဆိုလိုလျက် 'တျ' သံယုဂ်ကို 'စ္ပ' သံယုဂ် ပြုခြင်း၊ ဝဏ္ဏဝိကာဝရ, 'ဘူ'၌ 'ဥ္' ကို 'ဥ' ရဿပြုခြင်း၊ 'ဝဏ္ဏဝိကာဝရ နိရုတ္တိနည်းတို့ဖြင့် 'ယထာဘူစ္ပံ'ဟု ပြီးပါသည်။ (သဒ္ဒနီတိ) [သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ 'တျဒျာနံ သညောဂေါ စ္ပယုဂဉ္စယုဂံ (၁၀၄)'သုတ် ကြည့်။]

(တနည်း) ('တ'ကို 'ယ' မကပ်ဘဲ) 'ယဿဘူတယံ'ဟု ဆိုလိုလျက် 'တ'ကို 'စ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာဝရ, 'ယ'ကို ပုဗ္ဗရူပ် 'စ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာဝရ, 'ဘူ'၌ 'ဥ္' ကို 'ဥ' ရဿပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာဝရ နိရုတ္တိနည်းတို့ဖြင့် 'ယထာဘူစ္ပံ'ဟု ပြီးပါသည်။ (မောဂ္ဂလာန်) [မောဂ္ဂလာန် သညာဒိကဏ္ဍ 'တဝဂ္ဂဝရဏာနံ ယေ စဝဂ္ဂပယညာ(၄၈), ဝဂ္ဂလေသဟိ ကေ (၄၉)' သုတ်တို့ ကြည့်။ နိရုတ္တိဒီပနီ ယင်းသုတ် (၄၄, ၄၃)တို့လည်း ရှု။]

၈။ ။ကိုယ်ဝန်ပျက်ကြောင်း။ ။ကိုယ်ဝန်ပျက်ကြောင်း များကား- (၁)လေ၊ (၂)ပိုး၊ (၃)ကံ ဖြစ်ပါသည်။

မပျက်အောင်ပြုပုံ။ ။ဆိုအပ်ကုန်ပြီးသော်၃-ပါးကုန်သော အကြောင်းတို့တွင် လေကြောင့် ကိုယ်ဝန်ပျက်ခဲ့သော် နောက်ဆပ်တဖန် မပျက်အောင် ငြိမ်းအေးစေတတ်သော အေးမြသော ဆေးကို ပေးသည်။ ပိုးတို့ကြောင့် ကိုယ်ဝန်ပျက်ခဲ့သော် နောက်ဆပ်တဖန် မပျက်အောင် ပိုးတို့ကို ကုစားမှုကို ပြုလုပ်သည်။ ဤသို့ ပြုလုပ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ကံကြောင့် ကိုယ်ဝန်ပျက်ခဲ့သော် ဘုရားရှင်တို့သော်မှလည်း တားမြစ်ခြင်းငှါ မတတ်နိုင်ပါ။ (ဋ္ဌ။ ၉၁။)

၉။ ။ဂါထာဖွဲ့နှင့် ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည်

ယဒိ ကသ္မာ ကတော ဖောတိ၊ ဗဟ္ဝဝစနနိဒ္ဒေသော။
ပုထုစိတ္တသမာယောဂါ၊ ပုဆုအာရမ္မဏာစေဝ။

ဤဂါထာသည် 'ဝတ္တဂါထာ, အနုဋ္ဌုဘဆန်း' ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။'ဟူ'၌ ဆန်းကြောင့် ဒီဃ ရောက်သည်။

၁၀။ ။ဘဝဝါလက်ံဝရ ထုပ်ပုံ

၁။ ။'ဝဒမာနဒ'၏ အရ ဘုရားရှင်၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ချီးမွမ်းပြောဆိုသောသူ၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော ဝိရိယပြခန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဥဿာဟဋ္ဌာယိဘာဝ, ဝီရရဿ' မည်၏။

၂။ ။ဘုရားရှင်သည် 'အာဝရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။
၃။ ။ဘုရားရှင်၏ ဂုဏ်တော်ကြီးငူးတော်သည် 'ဥဒ္ဒိပနဝိဘာဝ' မည်၏။
၄။ ။ဒိဋ္ဌဓမ္မိက, သမ္မတ္တယိက စသော အကျိုး အဆက်ဆက်သည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

၁၃၃၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။'တဿ တတ္ထ ကေ၊ကဿ ဒီဃရတ္တံ နိဝုသိတတ္တာ အနဘိရတိပရိ တဿနာ ဥပပဇ္ဇတိ' အဟောဝတ အညေပိ သတ္တာ ဌာတ္ထတ္တံ အာဂစ္ဆယျုန်္ဒိ' ကို အနက်အာဃာတဖြင့် အာကာရ အတ္ထဝိုင်းသွင်းလျက် အနက်ယောဇနာပါ။

၂။ ။'ဣဓ မဟာရာဇ ဘိက္ခု သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ ကာယပရိဟာရိ ကေန စီဝရေန ကုစ္ဆိပရိဟာရိကေန ပိဏ္ဍပါတေန၊ သော ယေန ယေနေဝ ပက္ကမတိ၊ သမာဒါယေဝ ပက္ကမတိ' ကို 'သမာဒါယ' ၏ ကံ ထည့်၍အနက် ယောဇနာပါ။

အောက်ပါ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာတို့ကို အတ္ထယောဇနာပါ။

၃။ ။အထ ခေါ ဘဂဝါ တထာရူပံ ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခါရေသိ။ ယထာ အဒ္ဒသ အမ္မဋ္ဌော မာဏဝေါ ဘဂဝတော ကောသော ဟိတံ ဝတ္ထုကုယ္ယံ။

၄။ ။သုတံ မေတံ ဘော ဂေါတမ 'သမဏော ဂေါတမော သဗ္ဗံတပံ ဂရဟတိ၊ သဗ္ဗံ တပဿိ လူခဇီဝိ' ကေ်သေန ဥပက္ကောသတိ ဥပဝဒတိ' တိ။

၅။ ။အပ္ပမတ္တော အယံ ဂန္ဓော၊ ယ္ဟာယံ တဂရစန္ဒနံ။
ယော စ သီလဝတံ ဂန္ဓော၊ ဝါတိ ဒေဝေသု ဥတ္တမော။

၆။ ။'သိဝဝိဇ္ဇာတိ သုသာနေ ပဝိသိတ္ဝာ သန္ဒိကရဏဝိဇ္ဇာ၊ သိင်္ဂါလ ရုတဝိဇ္ဇာတိပိ ဝဒန္တိ' ကို 'ဝဒန္တိ' ၏ ကတ္တား ထည့်၍ အတ္ထယောဇနာပါ။

၇။ ။'သုဋ္ဌု အဂ္ဂေ ရူပသဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗအာယုဝဏ္ဏသုခယသ အာဓိပတေယျသင်္ခါတေ ဒသ ဓမ္မေ သံဝေတ္တိတိ သက္ကသံ ဝတ္တနိကာ' ကို နိယမာနိယမ ထည့်၍ အတ္ထယောဇနာပါ။

၈၊ ။'တတ္ထ ကဏ္ဍံ အာဒါယာတိ ဝစ္ဆိယာ ဓနံ ဂဟေတ္ဝာ။ ဗျန္တိံ ကရေယျာဘိ ဝိဂတန္တိံ ကရေယျ၊ ယထာ ဧတသံ ကာကဏိကမတ္တောပိ ပရိယန္တော နာမ နဒဝသိဿတိ၊ ဧဝံ ကရေယျ' ကို'ယထာ'နောင် လက္ခဏ ကြိယာ ထည့်၍ အတ္ထယောဇနာပါ။

၉။ ။ဇယ ပန 'သပုတ္တဒါရဘာဝေါ နာမ ပဗ္ဗဇိတဿ အယုတ္တော' တိ လာယနမဒ္ဒနဋ္ဌာနေသု စိဟိမုဂ္ဂမာဒီသုတိလာဒိနိ သင်္ခိပ်တ္ဝာ ပစိတ္ဝာ ပရိဘုဉ္ဇိတ္ဗိ၊ ဓေတ ဥဉ္ဆာဧရိယာ နာမ။

၁၀။ ။'ပဋိသလ္လီနော ဘဂဝါတိ နာနာလမ္ဗဏစာရတော ပဋိက္ကမ္မ သလ္လီနော နိလီနော၊ ကိဘာဝံ ဥပဂမ္မ ဧကီဘာဝရမ္မဏော စျာနရတိံ အနုဘဝတိတိ အတ္ထော' ကို 'အတ္ထော' ၏ သမ္ဗန်ကို ထည့်၍ အတ္ထယော ဇနာပါ။

၁၃၃၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။အနက်အားဖြင့် အာကာရ အတ္ထင်းသင်းလျက် အနက်ယောဇနာ တဿ သတ္ထဿ၊ ထိုသတ္ထဝါအား။ တတ္ထတသ်ိံ ပြဟ္မဝိမာနေ၊ ထိုပြဟ္မဝိမာန်၌။ ကေဿ၊ တယောက်ထည်းတည်း။ ဒီဃရတ္တံ၊ ရှည်မြင့်စွာသော နေ့ညဉ့်ပတ်လုံး။ နိဝုသိတဗ္ဘာ၊ နေအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်။ အညေ၊ငါမှ တပါးကုန်သော။ သတ္ထာပိ၊ သတ္ထဝါကိုသည်လည်း။ ဣတ္ထတ္တံ၊ ဤသို့ အပြားရှိသော ပြဟ္မာ၏ အဖြစ်သို့။ ဝါ၊ ဤသို့အပြားရှိသော ပြဟ္မာ၏ ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်ရာဖြစ်သော ပြဟ္မာဇာတ်သို့။ အာဂန္ဆေယျုံ၊ ရောက်လာကြပါကုန်မူကား။ အဟော ဝတ၊ သြော်-ကောင်းလေစွတကား။ ဝါ၊ ကောင်းလေစွ သြ။ ဣတိ၊ ဤသို့။ အနဘိရတိ။ အဘော်၏ လာခြင်းကို မြော်လင့် ဘောဇဉ်တခြင်း ဟူသော မဓမ္မလျော်ခြင်းသည်၊ ပရိတဿနာ၊ တောင့်တတတ် တုန်လှုပ်တတ်သော တဏှာ,ဒိဋ္ဌိသည်။ ဥပဒ္ဒုတိ၊ ဖြစ်၏။ [ပါ။ ၁၇။ ပါ၊ သျ။ ၆၁။ ပါ။ သျ၊ ဋ၏။ ၉၆။]

၂။ ။['သမာဒါယ'၏ ကံ ကို 'အဋ္ဌပရိက္ခာရမတ္တကံ သမ်ံ' ဟု ထည့်။ ဋ္ဌ၊ ဒဂ၆။ 'သမ်ံ၊ အလုံးစုံဒသာ။ အဋ္ဌပရိက္ခာရမတ္တကံ။ ရှစ်ပါးသော

ပရိက္ခရာမျှကို' ဟု ယောဇနာ။ ကြွင်း 'သျှ' အတိုင်း။ ။ပါ။ ၆၇။ ပါ၊ သျှ။ ၁၅၅။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၂၅၇။]

၃။ ။[ပါ။ ၉၉။ ပါ၊ သျှ။ ၂၄၅။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၅၀။]

၄။ ။[ပါ။ ၁၅၃။ ပါ၊ သျှ။ ၃၂၉။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၄၀၁။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၅၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၉၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်။ ၁။ ၃၂၉။]

၆။ ။['သျှ' အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၈၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၉၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၄၆။]

၇၊ ။['သျှ' အတိုင်း ယောဇနာ၊ ။ဋ္ဌ။ ၁၄၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂၊ ၆၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၇၁။]

၈။ ။['ကရိယမာနေ' ဟု လက္ခဏာကြိယာ ထည့်၍ 'သျှ' အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ၊ ၁၈၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၈၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၂ ၄။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၄၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၃၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၀၆။]

၁၀၊ ။['အတ္ထော' ၏ သမ္ဗန်ကို 'အဿ ပဋိသလ္လီနောတိ ပဒဿ' ဟု ထည့်၍ 'သျှ' အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၂၇၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၅၂၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၀၃။။]

၁၃၃၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ရာဇဂဟဘိ ဇေတဝနာမကေ နဂရေ။
(ခ) တဋ္ဌိ မန္ဒာဘုမဟာဝေဂါဝိန္ဒာဒီဟိ ပရိဂ္ဂဟိဘဏ္ဍာ ထုဇဂဟဿ ဝုစ္စတိ။
(ဂ) အလဂ္ဂနဋ္ဌေန အဇ္ဈာဘာဝေသော ဝိယာတိ အဇ္ဈာဂါဝေသော။

(ဃ) ပဗ္ဗဇိတော ဟိ ကူဋဂါရရတနပါသာဒဒေဝိမာနာဒီသု ပိဟိတဒ္ဒါရဝါတပါနေသု ပဋိစ္ဆန္နေသု ဝသန္တော်ပိ နေဝ လဂ္ဂတိ နာ သဇ္ဇတိ နာ ပဇ္ဈတိ။ တေန ဝုတ္တံ 'အဗ္ဘော်ကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇော်'တိ။

၁။ ။'ရာဇဂဟေ'ဟူသော ပုဒ်ကို သံဝဏ္ဏနာနှင့် အညီ ဝေါဟာရထွက်, သဒ္ဒတ္ထ အနက်ပေး၍ (ဂ) မှတ်ဝါကျကို နိယမာနိယမ ထည့်၍ အနက်ယောဇနာပါ။

၂။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျမှ (ဃ)မှတ်ဝါကျသို့ သာဓောဂါယုတ္တပုစ္ဆာ တက်ပြပါ။ (အဓိပ္ပာယ်ပြန်ရန် မလို။)

၃။ ။(ဃ) အမှတ်ပြဝါကျ၌ ဖြစ်သင့်သော စောဒကာဘောဂါဒိ စတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၄။ ။'ဒဿိတုံ ယုတ္တာတို့ ဒဿနီယာ'၌ 'ဒဿနီယာ'ပုဒ်ကို သံဝဏ္ဏနာနှင့်အညီ ဝစနတ္ထပြု၍ ဝစနာဒိဆက္က ကောက်ပြပါ။

၅။ ။(ခ)မှတ်ပြဝါကျ၌ ပါသော 'ပရိဂ္ဂဟိတဲတ္တာ'ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကို ထုတ်ပြ၍ စာစပ်ပြီးလျှင် ဘာဝယောဂပုဒ်၏ ပစ္စယတ္ထကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

၆။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်နှင့် သံဝဏ္ဏနာကို ထုတ်ပြပါ။

၇။ ။'ဒိဝသမာသာဒီနံ လက္ခဏံ ဘဝိတုံ ယုတ္တာတိ လက္ခဏာ'၌ 'လက္ခဏာ'ဟူသော ပုဒ်၏ နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံကို ပြဆိုပါ။

၈။ ။ဝိရတိ ၃-ပါးတို့တွင် သေတုကာမတဝိရတိ၏ အရ တရားကိုယ်နှင့် အာဇီဝကို ဖော်ပြပါ။

၉။ ။(ခ)အမှတ်အဋ္ဌကထာလာ အဓိပ္ပါယ်ကို ခြုံမိအောင် ဝတ္တမျိုးတဂါထာ ဖွဲ့လျက် ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည် ပေးခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'ယေကေစိဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာသေ၊ နတေ ဂမိဿန္တိ အပါယဘူမံ။

ပဟာယ မာနုသံ ဒေဟံ၊ ဒေဝကာယံ ပရိပူရေဿန္တီ'၌ 'ဂတာသေ' ဝယ် အန္တတ္ထကို ကိုယ်ပြု၍ ဘာဝ, ဝိဘာဝ, အနုဘာဝ စုံလင်စွာ ထုတ်ပြပါ။

၁၃၃၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။ဝေါဟာရတွဲ။ ။ရုဇဂဟေ၊ ရုဇင်္ဂိုဟ်ဟူသော အမည်ရှိသော မြို့၌။

သဒ္ဒတွဲ။ ။ရုဇဂဟေ၊ မန္ဓာတုစကြာမင်း, မဟာဂေါဝိန္ဒပုရောဟိတ် အစရှိသည်တို့သည် ပိုင်းခြား၍ ယူအပ်သော မြို့၌။ [ဌ။ ၁၂၂။ ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၁။ ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၄။]

[(ဂ)မှတ်ဝါကျကို 'သျ၊ သစ်' အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဌ။ ၁၆၂။ ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၁၁၄။ ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၃၆။]

၂။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျ သာဘောဂါယုတ္တ (သာဘောဂ) ပုစ္ဆာတတ် အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (ဂ) မှတ်ဝါကျဖြင့် မကပ်ငြိတတ်သည်၏ အဖြစ်တည်းဟူသော အနက်သဘောသတ္တိကြောင့် ရဟန်း၏ အဖြစ်သည် လွန်တီးခေါင်နှင့် တူရကား 'အဇ္ဈောကာသ မည်၏။' ဟု ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ရဟန်းဖြစ်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ပိတ်အပ်ပြီးသော တံခါးမ, လေသာပြူတင်း, တံခါးရွက် ရှိကုန်သော ပုံးလှမ်းအပ်ကုန်ပြီးသော စုလစ် မွန်ခွန် အထွဋ်ရှိသော ကျောင်း, ရတနာပြာသာဒ်, နတ်ဗိမာန် အစရှိသည်တို့၌ နေသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ယင်းသို့ နေပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် 'အဇ္ဈောကာသေ ပဗ္ဗဇ္ဇာ'ဟူ၍ ဟောတော်မူအပ်ပါသနည်း (အယုတ္တ=ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဃ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

[သဘာဝမကျသော ဌပနာ။ ။အမေးအားလျော်စွာ တက်သည်။ သို့သော်-ဌပနာ သဘာဝ မကျ။ ဘာ့ကြောင့်နည်း? (ဃ)မှတ်ဝါကျလုံး၌ ပဓာနစကားသည် 'တန ဝုတ္တံ အဇ္ဈောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာတိ'ဖြစ်သည်။ ယင်းပဓာနစကားကို မျော်တက်ရမည့် အပြင် 'အဇ္ဈောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ' ၌ စောဒကတို့ မနှစ်မျို့ဘွယ်, စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ (ဃ) မှတ်ဝါကျကို ကျမ်းဆရာ ရေးရကား 'မန္ဒစ်သက်ရာ ဌပနာ'နှင့် အညီ ယင်းကို ဌပနာ ထားရမည် ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် 'ဘုရားရှင်သည် 'အဇ္ဈောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ'ဟု ဟောတော်မူ၏'ဟု ဌပနာထားမှ သဘာဝကျသည်။

ဆိုလိုသည်မှာ '(ဃ)မှတ်ဝါကျတခုလုံးကို တက်စေလိုသော် (ဂ)မှတ်ဝါကျကို ဌပနာ မထားစေသင့်'ဟု ဆိုလိုသည်။

ဝါကျတခုလုံး မတက်စေသင့်။ ။သို့မဟုတ် (ဂ)မှတ်ဝါကျကို ဌပနာထားစေလိုသော် (ဃ)မှတ်ဝါကျတခုလုံးကို မတက်စေသင့်'နု ဗဇ္ဈတိ'တိုင်ရုံသာ ရည်၍ တက်စေသင့်သည်။ ယင်းတိုင်ရုံသာ ရည်၍ တက်သော်-

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (ဂ) မှတ်ဝါကျဖြင့် မကပ်ငြိတတ်သည်၏ အဖြစ်ဘည်းဟူသော အနက်သဘောသတ္တိကြောင့် ရဟန်း၏ အဖြစ်သည် လွန်တီးခေါင်နှင့် တူရကား 'အဇ္ဈာကာသ မည်၏' ဟု ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ရဟန်းဖြစ်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ပိဓ်အပ်ပြီးသော တံခါးမ, လေသာပြူတင်း, တံခါးချက် ရှိကုန်သော ဖုံးလွှမ်းအပ်ကုန်ပြီးသော စုလစ် မွန်ခွန် အထွဋ်ရှိသော ကျောင်း, ရတနာပြာသာဒ်, နတ်ဗိမာန် အစရှိသည်တို့၌ နေသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ အဘယ်သို့ မကပ်ငြိပါသနည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဃ)မှတ်ဝါကြကို မိန့်။

ဝါကျ ထူးပုံ။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျတခုလုံးကို ရည် တက်သော် ယင်း (ဃ)မှတ်ဝါကျဝယ် 'ပဗ္ဗဇိတောပေါနု ဗဇ္ဈတိ'သည် ကာရက, 'တေနပေါ ပဗ္ဗဇွာတိ'သည် ဖလဝါကျ မည်၏။ (ထို့ကြောင့် 'ကဿ'ဖြင့် မှတ်အပ်သော **အယုတ္တ**ဖြင့် တက်သည်။ 'နု ဗဇ္ဈတိ' တိုင်ရုံသာ ရည် တက်သော် 'ပဗ္ဗဇိတောပေါ နု ဗဇ္ဈတိ'သည် ဝိတ္ထာရ ('အလဂ္ဂဒူပမ'ကို ခဲ့သည်။ ဝိဘ္ဘာရဖြစ်၍ 'ကထံ'ဖြင့် မှတ်အပ်သော အယုတ္တဖြင့် တက်သည်။) 'တေန'စသည်သည် လဒ္ဓဂုဏ (တနည်း) နိဂမဝါကျ **မည်**၏။ ဤသို့ ထူးကြသည်။

အမှန်မှာ။ ။ဤ**မေး**ခွန်း၌ 'သာဘောဂါယုတ္တပုစ္ဆာတက်' ဟူသော စကားလုံး ကိုက အချို့ **မကျ**ပါ။ 'အယုတ္တ' စကား**လုံး** သုံးလိုလျှင် 'ပုစ္ဆာ' စကာလုံးနှင့် ဟဲ့ မသုံးသင့်၊ 'အယုတ္တစောဒနာ' ဟုသာ သုံးရိုးရှိ၍'စောဒနာ' စကားသုံးနှင့်သာ ဟဲ့ သုံးသင့်သည်။ သို့ဖြစ်၍ 'သာဘောဂါယုတ္တစောဒနာတက်ပြပါ'ဟု **မေး**က တော်သေးသည်။သို့သော် စည်းမျဉ်းတော့ လွန်နေမြဲ။ 'ပုစ္ဆာ' စကားလုံး သုံးလိုလျှင် 'အယုတ္တ'နှင့် 'ပုစ္ဆာ' သည် အမည်သာ ကဲ့သော 'ထမင်းနဲ့နှင့် ယာဂု'ကဲ့သို့ အတူတူဖြစ်၍ 'အယုတ္တ' စကားလုံး ထည့်စရာမလို။ သို့ဖြစ်၍ 'သာဘောဂါပုစ္ဆာတက်ပြပါ'ဟု **မေး**မှ ကောင်းသည်၊ အခြားကား အတူတူပင်။]

၃။ ။ဝေဒကာဘောဂါဒိစတုက္က

၁။ ။နနု ပဗ္ဗဇိတော ကုဋ္ဌဂါရတနပါသာဒဒေဝဓိမာနာဒီသု ပိဟိတဒ္ဒါရဝါတပါနေသု ပဋိစ္ဆန္နေသု ဝသန္တော ဟောတိ (စောကော ဘောဂ)။

၂။ ။အထ ကသ္မာ 'အဇ္ဈောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ' တိ ဝုတ္တံ(စောဒနာ)။
၃။ ။နနု နေဝလဂ္ဂတိ နာ သဇ္ဇတိ နာ ဗဇ္ဈတိ(ပရိဟာရ)။
၄။ ။တသ္မာ 'အဇ္ဈောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ'တိ ဝုတ္တံ(ပရိဟာရ)။

၄။ ။ဝစနတ္ထ။ ။ဒဿိကဗ္ဗာတိ ဒဿနီယာ။

ဝစနာဒိဆက္က

၁။ ။'ဒဿနီယာ' ဟူသော နာမ်ပဒသည် 'ဝစန' မည်၏။
၂။ ။'ဒဿိတဗ္ဗာ' ဟူသော ဝိဂြိဟ်ဝါကျသည်၊ 'ဝစနတ္ထ' မည်၏။
၃။ ။ကြည့်ရှုခြင်း ကြိယာသဒ်သည် 'ဝစနဟေတု' မည်၏။
၄။ ။'ဣတိ' သဒ္ဒါသည် 'ဝစနဟေတုဇောတက' မည်၏။
၅။ ။'ဒဋ္ဌဗ္ဗာ' စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် 'ဝစနီယတ္ထ' မည်၏။

[ကျက်ဘွယ်။ ။ကမ္မဝါစက၊ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ကိတ်ပဒကို၊ ယုတ္တ, သက္ကာ၊ အရဟာ, သက္ကုဏေယျ၊ အနုစ္ဆဝိတ၊ စသည်တို့နှင့် ဖွင့်၍ပြ၊ ကမ္မသာဓန ကြံစရာ။ (သံဝဏ္ဏနာနိယံ။)]

၅။ ။ဟိဘ်၏ သမ္ဗန်။ ။'ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကား 'တဿ နဂရဿ' ဖြစ်ပါသည်။

စာစပ်။ ။'တဿ နဂရဿ' ကား '၏' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ' ဝယ် 'တ္တ' ပစ္စည်း၌ သမ္ဗန်,သတ္တိမန္တ၊ 'တ္တ' ပစ္စည်းကား သမ္ဗန္ဓ, သဲတို့။

'တဿ နဂရဿ' ကား 'ကို' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'ပရိဂ္ဂဟိထတ္တာ' ဝယ် 'ပရိဂ္ဂဟိတ' ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်၌ဝါစ်, တုလျတ်၊ 'ပရိဂ္ဂဟိတ' ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်ကား ဝါစက, လိင်္ဂတ်။

ပစ္စယတ္ထ။ ။ဘာဝယောဂပုဒ်၏ ပစ္စယတ္ထကား 'ကမ္မတ္ထ' ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'မန္ဒာတုမဟာဂေါဝိန္ဒာဒီဟိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ရာဇဂဟ'ဦ့ 'ရာဇ'အရ မန္ဒာတုစကြာမင်း, မဟာဂေါဝိန္ဒပုရောဟိတ် စသည်တို့ကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အာဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဂဟ'ဦ့ 'အ' ပစ္စည်း၏ ကံအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ဂဟ'ကို 'ဂယ့တိတိ ဂဟံ'ဟု ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'မန္ဒာတုမဟာဂေါဝိန္ဒာဒီဟိ ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ'ဟူသော အပေါင်းသံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ရာဇဂဟ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတမ္ဗပုဒ်၏ တတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းတတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ ကတ္တားအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင် ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ရာဇဂဟ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတမ္ဗပုဒ်ကို 'ရာဇူဟိ ဂဟံ ရာဇဂဟံ'ဟု တတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံ

'လက္ခညာ'ကား 'လက္ခ' ဓာတ်, 'အနိယ' ပစ္စည်း, ဣတ္ထိဓာတုက 'အာ'ပစ္စည်း၊ 'လက္ခနိယာ'ဟု ဆိုလိုလျက် ဒန္တဇ 'န'ကို မုဒ္ဓဇ 'ဏ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ, 'ဏ္ဍ'ကို ချေခြင်း ဝဏ္ဏလောပ, ('ဏ'ကို 'ယ' ကပ်၍) 'ဏ္ဍ'ကို 'ဉ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ, 'ဉ' ကို ဒွဒေါဇ်လာခြင်း ဝဏ္ဏာဂမ နိရုတ္တိနည်းတို့ဖြင့် 'လက္ခညာ' ဟု ပြီးပါသည်။ (သီလက္ခန်ဒီကာသစ်, ရူပသိဒ္ဓိ)

(တနည်း) 'လက္ခနိယာ' ဟု ဆိုလိုလျက် 'ဏ္ဍ'ကို ချေခြင်းဝဏ္ဏလောပ, ('န'ကို 'ယ' ကပ်၍) 'ဣ' သံယုဂ်ကို 'ည'သံယုဂ်ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ နိရုတ္တိနည်းတို့ဖြင့် 'လက္ခညာ'ဟု ပြီးပါသည်။ (သဒ္ဒနီတိ)

(တနည်း) 'လက္ခနိယာ'ဟု ဆိုလိုလျက် ဒန္တဇ 'န'ကို မုဒ္ဓဇ'ဏ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ, 'ဏ္ဍ'ကို ချေခြင်း ဝဏ္ဏလောပ, 'ဏ'ကို 'ဉ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏစ်ကာရ, 'ယ'ကို ပုဗ္ဗရုပ် 'ဉ'ပြုခြင်း ဝဏ္ဏဝိကာရ နိရုတ္တိနည်းတို့ဖြင့် 'လက္ခညာ' ဟု ပြီးပါသည်။ (မောဂ္ဂလာန်)

[ဆောက်ဘွယ်။ ။လက္ခိတမ္မာတိ လက္ခဏီ(ဏိ)ယာ၊ သာ ဇေ လက္ခဏာ ယဝတော ဏကာရဿ ဥကာရာဒေသဝသေန ယထာ 'ပေါက္ခရဉ္ဉော သုမာပိတာ'တို့။ (သီလက္ခန် ဋီကာသစ်၊ ၂။ ၁၄။)

ပုတ်ချက်။ ။'အနိယ'ပစ္စည်းဖြစ်၍ 'လက္ခဏီယာ'ဟု 'ဤ' ဒီဃနှင့် ရှိပါ။ 'ရမဏီယာ ဒဿနီယာ (ပါဠိတော်), လက္ခဏီယာတိဓာတ္ထော (သီလက္ခန် ဋီကာဟောင်း။ ၂၁၂)' တို့လည်း ထောက်။ ဋီကာသစ်၌ ရဿနှင့် ရှိသည်။

'ပေါက္ခရိနီ' ဣတိဓ 'တသုဝုဒ္ဓိ' တိအာဒိနာ ဣကာရနကာရာနံ အကာရဏကာရာဒေသာ၊ ပေါက္ခရဏီ, ပေါက္ခရဏီ။ 'တတော ယောနမော တူ' တိသုတ္တေ တုဂ္ဂဟဏေန ယောနမောကာရော စ၊ ဤကာရဿ ယကာရော၊ 'ယဝတ' မိစ္စာဒိသုတ္တေ ကာရဂ္ဂဟဏေန ဏ္ဍသ ဥကာရော, ဒ္ဒိတ္တံ။ ပေါက္ခရညော ပေါက္ခရဏ်ိယော ဝါ ဣစ္စာဒိ။ (ရူပသိဒ္ဓိ။ ဂ၉။)

နျော ညယုဂံ ဏ္ဍော စ။ အာနိအာယော အညာယော၊ အာကိဉ္စညံ၊ ဂေလညံ၊ သာမညံ၊ ကုစိ နု ဘဝတိ၊ အာဏဏ်္ဍော။ (သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလ၁။ ၁၁၇။)

ယေ ပဿိဝဏ်္ဍဿ။ ။ပဿညဿ ဇဝဏ်္ဍဿ လောပေါ ဟောတိ ဝါ ယကာရေ၊ ပ၊ ပေါက္ခရဉ်ညော။ (မောဂ္ဂလာန သျာဒိကဏ်္ဍ။ ၁၁၆။)

ပေါက္ခရညောတိ ပေါက္ခရဏီသဒ္ဒတော ယောမှိ ဣမိနာ ဤကာရလောပေ 'တဝဂ္ဂဝရဏာနံ ယေ စဝဂ္ဂဗယညာ'တိ ၁-၄၈ ဏသ ဥကာရေ 'ဝဂ္ဂလသေဟိ ဇေ' တိ ၁-၄၉ ယသ စ ဥကာရော။ (ယင်းပဋိကာ)

၈။ ။သေတုဿ တဝိရတိ၏ အရ တရားကိုယ်။ ။သေတုဿ်ာတဝိရတိ၏ အရ တရားကိုယ်ကား 'မဂ်နှင့် ယှဉ်သော (မဂ္ဂသမ္မယုတ္တ)ဝိရတိ' ဖြစ်ပါသည်။

သေတုဿ်ာတဝိရတိ၏ အာရုံ။ ။သေတုဿ်ာတဝိရတိ၏ အာရုံကား 'နိဗ္ဗာန်' ဖြစ်ပါသည်။ (အဋ္ဌကထာ။ ၂၇၂။)

၉။ ။ဂါထာဖွဲ့နှင့် ဂါထာအမည်, ဆန်းအမည်

တဥ္စိ မန္ဒာကုရညာ စ၊ ပရိဂ္ဂဟိတဘာဝတော။

အညေဟိစေဝ ဆုဋ္ဌဟိ၊ ဝုတ္တံ ဆုဇဂဟံ ဣတိ။

ဤဂါထာကား 'ပထျာဝတ္ထုဂါထာ, အနုဋ္ဌုဘဆန်း' ဖြစ်ပါသည်။

၁၀။ ။ဘာဝါလင်္ကာရ ဆုတ်ပုံ

၁။ ။'ဂတာဧသ'ဝယ် အန္ဆုတ္ထအရ ဘုရားရှင်ကို 'ကိုးကွယ်လည်း ဧလျောင်းပုန်းဧအောင်းမှီခိုရာ'ဟူ၍ မှီဝဲဆီးကပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော သဒ္ဓါ, ပညာပြခေန်းသော စိတ္တဇဒ်သည် 'ဓမ္မရတိဌာယီဘာဝ, ဓမ္မသိင်္ဂါရရသ' ပည်၏။

၂။ ။ဘုရားရှင်သည် 'အာရမ္မဏာဝိဘာဝ' မည်၏။

၃။ ။ဘုရားရှင်၏ ဂုဏ်တော်တို့သည် 'ဥဒ္ဒီပနဝိဘာဝ' မည်၏။

၄။ ။အပါယ်သို့ မလားရခြင်း, လူ့အဘွဲ့ဘောကို စွန့်၍ နတ်အတွဲဘောကို ရခြင်းစသည်သည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

၁၃၁၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) မေးခွန်း

၁။ ။'နိသဇ္ဇ ဧခါ ဘဂဝါ ဘိက္ခူ။ အာမန္တေသိ'ကာယနုဇ္ဇာ ဘိက္ခဝေ ဧကရဟိ ကထာယ သန္နိသိန္နာ သန္နိပတိတာ၊ ကာ စ ပန ဧဝါ အန္တရာကထာ ဝိပ္ပကတာ' တိ' ဟူသော ပါဠိကို အာကာရကို အတွင်းသွင်း၍ ယောဇနာပါ။

၂။ ။'အပရာမသတော စဿ ပစ္စတ္တညေဝ နိဗ္ဗုတိ ဝိဒိတာ။ ဧဝဒနာနံ သမုဒယဉ္စ အတ္ထင်္ဂမဉ္စ အဿာဒဉ္စ အာဒီနဝဉ္စ နိဿရဏဉ္စ ယထာဘူတံ ဝိဒိတ္ဝာ အနုပါဒါ ဝိမုတ္တော ဘိက္ခဝေ တထာဂတော'ဟူသော ပါဠိကို မှန်မှန် ယောဇနာပါ။

၃။ ။'လဋုကိကာပိ ဧခါ အမ္မဋ္ဌ သကုဏိကာ သကေ ကုလာဝကေ ကာမလာပိနီ ဟောတိ'ဟူသော ပါဠိကို 'သကုဏိကာ'ဌ သဒ္ဒတ္ထကို ထင်စေလျက် ယောဇနာပါ။

၄။ ။'ယဉ္ဆ သီလံ တဉ္ဆ ပညာ၊ ယဉ္ဆ ပညာ တဉ္ဆ သီလံ။ သီလဝတော ပညာ၊ ပညာဝတော သီလံ။ သီလပညာဏဉ္စ ပန လောကဿိ' အဂ္ဂမက္ခာယတိ'ကို ယောဇနာပါ။

၅။ ။'ဓမ္မောတိ ဟေတုဝုတ္တဉ္စေဘံ 'ဟေတုံ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ' တိ၊ အတ္ထောဘိ ဟေတုဖလံ ဝုတ္တဉ္စေတံ 'ဟေတုဖလေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ' တိ'ဟူသော ပါဠိကို ဝါကျအပြန်အလှန် ယောဇနာပါ။

၆။ ။'တ့ထ္ထ် ကာ်ဝယနုတ္ထ၀်ဲတိ ကတမာဝယ နု ကထာဝယ သန္နိသိန္နာဘာဝ ထာတိ အတ္ထော။ ကာဝယနေတ္ထာတိပိ ပါဠိ၊ တဿာ ကတမာဝယ နု ဧတ္ထာ တိ အတ္ထော။ ကာဝယဲနောတ္ထာတိပိ ပါဠိ၊ တဿာပိ ပုရိမောယေဝ အတ္ထော'ဟူသော ပါဠ်ကို သဗ္ဗနာမ်တို့၏ အစ္ဆဲ မလဲစေဘဲ ယောဇနာပါ။

၇။ ။'အန္တရာ ကထာတိ ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရဥဒ္ဒသပရိပုစ္ဆာဒီနံ အန္တရာ အညာ ကော ကထာ။ဝိပ္ပကထာတိ မမ အာဂမနပစ္စယာ အပရိနိဋ္ဌိတာသိခံ အပုတ္တာ'ကို အနက်ယောဇနာပါ။

၈။ ။'ယသ္မာ ဧတ္ထ ဒ္ဝါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော ဝိဘတ္တာ၊ တသ္မာ 'ဒိဋ္ဌိဂေါလ' န္တိပိ နံ ဓာရေဟိ'ဟူသော ပါဠ်ကို အာလုပ်ပုဒ်, ကတ္တာဒိပုဒ်တို့ကို ထည့်လျက် အနက်ယောဇနာပါ၊

၉။ ။'နာဿ ပရော ပစ္စယော၊ နု ပရဿ သဒ္ဒါယ ဧတ္ထ ဝတ္တတိတိ အပရပ္ပစ္စယော'ကို သဗ္ဗနာမ်အစ္ဆဲ မလဲစေဘဲ ယောဇနာပါ။

၁၀။ ။'ကတိပါဟစ္စယေန ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ အဂ္ဂညသုတ္တေ ဥပဿမဒဿ္ဆေဝ အရဟ္တတ္ထဥ္စ အလတ္ထုံ' ကို ကတ္တာဒိထည့်၍ ယောဇနာပါ။

၁၃၃၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ ဏမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။အာဂကာရကို အတွင်းသွင်း၍ ယောဇနာ

နိသဇ္ဇခေါ၊ နေတော် မူပြီး၍သာလျှင်။ ဘဂဝါ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်။ ဘိက္ခူ၊ ရဟန်းတို့ကို။ ဘိက္ခဝေ၊ ရဟန်းတို့။ တုမ္ဟေ၊ သင်္ချစ်သားတို့သည်။ ဧတရဟိ၊ ဤယခု ငါဘုရား ကြွလာတော်မူဆဲအခါ၌။ ကာယ ကထာယ၊ အာဘယ်စကားဖြင့်။ သန္နိသိန္နာ၊ ကောင်းစွာ နေကြကုန်သည်။ ဝါ၊ ကောင်းစွာ ထိုင်ကြကုန်သည်။ သန္နိပတိတာ၊ ကောင်းစွာ ကျရောက်ကြကုန်သည်။ ဝါ၊ စည်းဝေးကြကုန်သည်။ အတ္ထနု၊ ဖြစ်ကြကုန်သနည်း။ ဝေါ၊ သင်တို့၏။ ဝါ၊ သင်တို့သည်။ မမ၊ ငါဘုရား၏။ အာဂမနပစ္စယာ၊ ကြွလာတော်မူခြင်း ဟူသော အကြောင်းကြောင့်။ အန္တရာ၊ ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရ ဥဒ္ဒေသ, ပရိပုစ္ဆာတို့၏ အကြား၌၊ ဝိပ္ပကထာ၊ အပြားအားဖြင့် ပြုခြင်းမှ ကင်းသော။ ဝါ၊ ကင်းပြီးသော အပြားအားဖြင့် ပြုခြင်းရှိသော။ ဝါ၊ ပြုအပ်ပြီး မဟုတ်သော။ ဝါ၊ ပြုအပ်ဆဲဖြစ်သော။ ဝါ၊ ပြောဆိုအပ်ပြီး

မဟုတ်သော။ ဝါ၊ ပြောဆိုအပ်ဆဲဖြစ်သော။ ဝါ၊ ပို့၍ မပြီးသေးသော။ ဝါ၊ ပြောဆို၍ မပြီးသေးသော။ အန္ဓရာ၊ ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရ, ဥဒ္ဒိဿ, ပရိပုစ္ဆာမှ တပါးသော်။ ကထာ၊ စကားသည်။ ဂဝ စ ပန၊ အဘယ်နည်း။ ဝါ၊ အဘယ်စကားတဲ့နည်း။ ဣတိ၊ ဤသို့။ အာမန္တေသိ၊ သိစေတော်မူပြီ။ ဝါ၊ မိန့်တော်မူပြီ။ [ပါ။ ၂။ ပါ၊ သျှ။ ၁၀။ ပါ။ သျှ၊ သစ်၊ ၂၂။]

မှတ်ချက်။ ။သာမညမေးခွန်းဖြစ်၍ ပါဠိအားဖြင့်လည်း အာကာရကို သွင်း၍ ယောဇနာနိုင်သော်လည်း တနည်း ယောဇနာက မေးခွန်း၏ လို အပ်သော အဖြေသည် ပြည့်စုံပြီဖြစ်သောကြောင့် အနက်အားဖြင့် အာကာရကို သွင်း၍ ယောဇနာသောနည်း တနည်းသာ ယောဇနာလိုက်ပါသည်။ [ဝိသေသ မ, မေးသင့်သည်။]

၂။ ။[ပါ။ ၁၆။ ပါ၊ သျှ။ ၅၁။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၉၄။]

၃။ ။[သကုဏိကာပိ၊ ငယ်သော ငှက်မသည် သော်လည်း။ ဤသို့ သဒ္ဒတ္ထယောဇနာ။ ('က' ပစ္စည်း ခုဒ္ဒကတ္ထ။ သကုဏကာ=ခုဒ္ဒကသကုဏာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ။ ၄။ ၃၄၇။ ဤဒ္ဒ် ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်၍ သကဲ့ဏိကာ) ကြင်း 'သျှ' အတိုင်း ယောဇနာ။ ပါ။ ၈၆။ ပါ၊ သျှ။ ၂၀၆။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၃၁၆။ ။၁၃၂၂, ၈၃၃၀-ခုနှစ်မျှားကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၄။ ။[ပါ။ ၁၁၆။ ပါ၊ သျှ။ ၂၈၀။ ပါ၊ သျှ၊ သစ်။ ၄၀၃။]

၅။ ။ဝါကျ အပြန်အလှန် ယောဇနာ

ဓမ္မောတိ၊ ဓမ္မောဟူသည်ကား။ ဟေတု၊ အကြောင်းတည်း။ ကသ္မာ၊ အဘယ့်ကြောင့်။ ဓမ္မဿ၊ ဓမ္မသဒ္ဒါ၏။ ဟေတုပရိယာယဘာဝေါ၊ ဟေတုသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်၏ အဖြစ်ကို။ ဝိညာယတိ၊ သိအပ်သနည်း။ ဟိ-ယသ္မာ၊ အကြင်ကြောင့် 'ဟေတုမ္ပိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ'တိ၊ 'ဟေတုမ္ပိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ'ဟူ၍။ ဝါ၊ ဟူသော။ ဧတံ ဝစနံ၊ ဤစကားကို။ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိဘင်္ဂေ၊ ပဋိသမ္ဘိဒါဝိဘင်းဌ်။ ဘဂဝတာ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်။ ဝုတ္တံ၊ ဟောတော်မူအပ်ပြီ။ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ ဓမ္မဿ၊ ဓမ္မသဒ္ဒါ၏။ ဟေတု ပရိယာယဘာဝေါ၊ ဟေတုသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်၏ အဖြစ်ကို။ ဝိညာယတိ၊ သိအပ်သတည်း။ ဟေတုမ္ပိ၊ အကြောင်းဌ်။ပဝတ္တံ ဖြစ်သော။ ဉာဏံ၊ ဉာဏ်သည်။ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ မည်၏။ အတ္ထောတိ၊ အတ္ထောဟူသည်ကား။

ဟေတုဖလံ၊ အကြောင်း၏ အကျိုးတည်း၊ ကသွာ၊ အာဘယ်ကြောင့်။ အတ္ထသ၊ အတ္ထသဒ္ဒါ၏။ ဟေတုဖလပရိယာယဘာဝေါ၊ ဟေတုဖလသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်၏ အဖြစ်ကို။ ဝိညာယတိ၊ သိအပ်သနည်း။ ဟိ-ယသ္မာ၊ အကြောင်းကြောင့်။ 'ဟေတုဖလေ ညာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ'တိ၊ 'ဟေတုဖလေ ညာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ'ဟူ၍။ ဝါ၊ ဟူသော။ တေံ ဝစနံ၊ ဤစကားကို၊ ပဋိသမ္ဘိဒါဝိဘင်္ဂဝံ၊ ပဋိသမ္ဘိဒါဝိဘင်းဌ်။ ဘဂဝတာ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်၊ ဝုဘံ၊ ဟောတော်မူအပ်ပြီ၊ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ အတ္ထသ၊ အတ္ထသဒ္ဒါ၏၊ ဟေတုဖလပရိယာယဘာဝေါ၊ ဟေတုဖလသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်၏ အဖြစ်ကို။ ဝိညာယတိ၊ သိအပ်သတည်း။ ဟေတုဖလေ၊ အကြောင်း၏ အကျိုးဌ်။ ပဝတ္တံ၊ ဖြစ်သော။ ညာဏံ၊ ဉာဏ်သည်။ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ မည်၏။

[ဋီကာသဒ်၊ နည်းဒီး ယောဇနာသည်၊ ယင်းဋီကာသစ်၌ ဝက်ဝုံအား ဖြင့် 'ကဆံ'ဖြင့် မေးသည်၊ 'သျ၊ သစ်'အတိုင်းသော်လည်း ယောဇနာ။ ဋ္ဌ။ ၂၁။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၇၈။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၄၆။]

၆။ ။['သျ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၄၉။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၁၇၀။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၀၁။]

၇။ [။ဋ္ဌ။ ၅၀။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၁၇၁။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်။ ၁။ ၃၀၂။]

၈။ ။အာလုပ်ပုဒ်, ကတ္ထားပုဒ်တို့ ထည့်လျက် အနက်ယောဇနာ

အာနန္ဒ၊ အာနန္ဒာ(အာလုပ်ပုဒ်)။ ယသ္မာ၊ အကြောင်းကြောင့်။ တွေ့-ရတဲ့ ဓမ္မပရိယာယေ၊ ဤဒေသတဗ္ဗအနက်ကို သိစေတတ်သော တရားဒေသနာတော်၌။ ဒ္ဓါသဋ္ဌိ၊ ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော။ ဒိဋ္ဌိယော၊ ဒိဋ္ဌိကို့ကို။ ဝိဘတ္တာ၊ ဝေဘန်တော်မူအပ်ကုန်ပြီ။ တသ္မာ၊ ထို့သို့ ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော ဒိဋ္ဌိတို့ကို ဝေဘန်အပ်ရာ၏ အဖြစ်ကြောင့်။ ဣဟ-ဣမသ္မိံ သာသနေ၊ ဤသာသနာတော်၌။ တံ၊ သင်သည်(ကတ္တား)။ ဣမံ ဓမ္မပရိယာယံ၊ ဤဒေသတဗ္ဗအနက်ကို သိစေတတ်သော တရားဒေသနာကော်ကို။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကော်ပိ၊ 'ဒိဋ္ဌဓမ္မ'လည်းပြီ၊ 'ဒိဋ္ဌဓမ္မိက'ဟူ၍လည်း။ ဝါ၊ 'ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော ဒိဋ္ဌိဟုဆိုအပ်သော ဓာရိုရုဖြစ်သော သုတ်'ဟူ၍လည်း။ ဓာရေဟိ၊ မှတ်လော့။ (ဣဟ, ဣမံ ဓမ္မပရိယာယံ ပုဒ်တို့လည်း လိုက်။ 'နံ' ကား အနက်မဲ့)။ [ဋ္ဌ။ ၁၁၈။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၃၉၁။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ သစ်၊ ၁။ ၅၃၉။]

၉။ ။['သျှ' အတိုင်းယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၂၃၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၄၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၂၅။]

၁၀။ ။['ဧတေ မာဏဝါ၊ ဤဝါဧသဋ္ဌ,ဘာဂရဒ္ဒါဇလုံလင်တို့သည်'ဟု ကတ္တားထည့်ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၃၃၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၅၅၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ သစ်၊ ၂။ ၆၅၁။]

၁၃၃၄-ခုနှစ် စမ္မာစရိယတန်း
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) မေးခွန်း

(က) ဝတ္ထုဂုယ္ဟတိ အင်္ဂါဇာတော။
(ခ) ဘဂဝတော ဟိ ဝရဝါရကာသေဝ ကောသောဟိတံ ဝတ္ထုဂုယ္ဟံ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ပဒုမဂဗ္ဘသမာနံ။
(ဂ) တံ သော ဝတ္ထုပဋိစ္ဆန္နတ္တာ အဟသန္တော, အန္တောမုခဂတာယ စ ဇိဝှာယ ပဟူတဘာဝံ အသလ္လက္ခေန္တော တေသု ဒ္ဝီသု လက္ခဏေသု ကဒ္ဒိ အဟောသိ ဝိဝိဂိစ္ဆိ။
(ဃ) တထာရူပန္တိ တံရူပံ။

၁။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျကို မှန်ကန်စွာ အနက်ယောဇနာပါ။

၂။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ 'အဟသန္တော' မှ 'ကံ' နှင့် 'ဟိတ် သို့ သဒ္ဒသာဓကဝါကျဆုံးနည်းဖြင့် ထွက်ပြပါ။

၃။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ ဖြစ်သင့်သော စောဒကာဓကဝါဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၄။ ။'ဝတ္ထုဂုယ္ဟံ' ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဝစနာဒိဆက္က ကောက်ပြပါ။

၅။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျပါ ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ကို ခံပြု၍ ဖြစ်သင့်သမျှ စာစပ်ပြီးလျှင် ဘာဝသမ္ဗန်ပုဒ်၏ ပစ္စယတ္ထကိုလည်း ညွှန်ပြပါ။

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာ, (ဃ) မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဇ်ဘော်ကို ဖော်ပြပါ။

၇။ ။'ဝတ္ထုဂုယ္ဟံ' ၌ 'ဂုယ္ဟံ' ပုဒ်၏ ရုပ်ပြီးပုံကို ဓာတု, ပစ္စယ စသည်နှင့် တကွ အစုံအလင် ဖော်ပြပါ။

၅။ ။ဟိတ်၏ သမ္မန်။ ။'ဝတ္ထုပဋိစ္ဆန္နတ္တာ' ဟူသော ဟိတ်၏ သမ္မန်ကား 'တဿ ဝတ္ထုဂုယ္ဟဿ' ဖြစ်ပါသည်။

ဖြစ်သင့်သမျှ စာစပ်။ ။'တဿ ဝတ္ထုဂုယ္ဟဿ' ကား '၏' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'ဝတ္ထုပဋိစ္ဆန္နတ္တာ' ဝယ် 'တ္တ' ပစ္စည်း၌ သမ္မန်, သတ္တီမန္တ၊ 'တ္တ' ပစ္စည်းကား သမ္မန်, သတ္တိ။

'တဿဝတ္ထုဂုယ္ဟဿ' ကား 'ကို' ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် 'ဝတ္ထုပဋိစ္ဆန္နတ္တာ' ဝယ်'ဝတ္ထုပဋိစ္ဆန္န' ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်၌ ဝါစ်, တုလျတ်၊ 'ဝတ္ထုပဋိစ္ဆန္န'ဟူသော ဘာဝယောဂပုဒ်ကား ဝါစက, လိင်္ဂတ်။

ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်၏ ပစ္စယတ္ထ။ ။ဘာဝသမ္မန်ပုဒ် ၏ ပစ္စယတ္ထကား 'ကမ္မတ္ထ'ဖြစ်ပါသည်။ [လဟုကာနုည်းအားဖြင့်'ဝတ္ထေဟိ ပဋိစ္ဆာဒီယိတ္ထာတိ ဝတ္ထုပဋိစ္ဆန္နံ' ဟု ကိတန္တဿမာသ်ဝိဂ္ဂဟ ပြုအပ်၏။ ဝတ္ထ+ပဋိ+ဆဒ+တ]

၆။ ။(က)မှတ်ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာ။ ။'အဂ်ဇာတေ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာသည် 'ဝတ္ထုဂုယ္ဟ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတမ္ဗပုဒ်၏ ပရိယာယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြ သောကြောင့် ပရိယာယ်အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ဖြစ်ပါသည်။

(ဃ)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂ။ ။'တံရူပံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဋ်ဖြင့် 'တထာရူပံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတမ္ဗပုဒ်၌ 'တထာ' သဒ္ဒါ၏ 'တံ' သဒ္ဒါ၏ အနက် (နိယမ) ကို ဟောသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။'တဿာရူပံ' ပုဒ်၏ စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်း စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၏ သမ္ဗန်ဓနိန်အနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ (တနည်း) 'တထာရူပံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတမ္ဗပုဒ်ကို 'တံ ရူပံ ဧတဿာတိ တထာရူပံ' ဟု စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိ သမာသ် ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

၇။ ။'ဂုယ္ဟ'ပုဒ် ရှုပ်ပြီးပုံ။ ။'ဂုယ္ဟ'ကား 'ဂုဟ'ဓာတ်, 'ဏျ'ပစ္စည်း၊ ဓာတ်၏ အစိတ် သရကို ဧချ, ('ဝဒမဒ။ ပ။ ဂါရောဝါ'သုတ်ဖြင့်) 'ဏျ' ပစ္စည်းကို ဓာတ္ဌန်'ဟ'နှင့် တက္ခဲ 'ယ္ဟ'ပြု, နာမ်ငဲ့, 'သိ' သက်, 'အံ'ပြု, ဧချ, ကပ်၍ 'ဂုယ္ဟံ' ဟု ပြီးပါသည်။ ['မောဂ္ဂလာန် သညာဒိဂဏ္ဌ။၅၀, ခါဒိကဏ္ဌ။၃၂၂'တို့ ကြည့်။]

(တနည်း)'ဂုယ္ဟ'ကား 'ဂုဟ'ဓာတ်,'ယက်'('က်'ကား အနုဗန်)ပစ္စည်း၊ ဓာတ်၏ အစိတ် သရကို ဧချ, ('ဟဿ ဝိပလ္လာသေ' သုတ်ဖြင့်) 'ဟ' နှင့် 'ယ' ဧရှ,နောက်ပြန်, နာမ်ငဲ့, 'သိ'သက်, 'အံ' ပြု, ဧချ,ကပ်၍ 'ဂုယ္ဟံ' ဟု ပြီးပါသည်။['မောဂ္ဂလာန် သညာဒိဂဏ္ဌ။၅၀, ခါဒိကဏ္ဌ။၃၂၂'တို့ ကြည့်။]

မှတ်ချက်။ ။ရှေနည်းကား ရူပသိဒ္ဓိနည်း, နောက်နည်းကား မောဂ္ဂလာန်နည်း ဖြစ်ပါသည်။

၈။ ။ကခ်ါ, ဝိစိကိစ္ဆာ, အနဓိမုစ္စနတာတို့၏ အထူး

အားနည်းသော တွေးတောယုံမှားခြင်းသည် 'ကခ်ါ' မည်၏။
အလယ်အလပ်ဖြစ်သောတွေးတောယုံမှားခြင်းသည် 'ဝိစိကိစ္ဆာ' မည်၏။
အားရှိသော တွေးတောယုံမှားခြင်းသည် 'အနဓိမုစ္စနတာ' မည်၏။
ဤသို့ ကခ်ါ, ဝိစိကိစ္ဆာ, အနဓိမုစ္စနတာတို့ ထူးကြပါသည်။ (ဋ္ဌ။ ၂၄၆။)

ဝတ္ထုဂုယ္ဟကို ပြတော်မူရာ၌ အဆုံးအဖြတ်

လူအများ အရှက်ကို ပြုအပ်ရာ ဝတ္ထုဂုယ္ဟကို အမှုဋ္ဌလုလင်အား မြတ်စွာဘုရား ပြတော်မူရာ၌ မြတ်စွာဘုရားသည် လျှို့ဝှက်အပ်သော အင်္ဂါဇာတ်အစစ်ကို ပြတော်မူသည် မဟုတ်ပါ၊ တန်ခိုးဖြင့် ဖန်ဆင်းတော်မူ၍ သင်းပိုင်ဝတ်သော ခါးပန်းကျိုးပန်းသော သက်နှံးရုံသော အင်္ဂါဇာတ်တော်၏ အရိပ်အတုအရောင်ကဲ့လေးမျှကိုသာ ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ (ဋ္ဌ။ ၂၄၆။)

၉။ ။ဂါထာစီနှင့် ဂါထာအမည်

ဒိဿာန ဟဒယရူပံ၊ ဘဝေ ဗုဇ္ဈနကော ဇနော။
နိန္နေတ္တာ ဟဒယမံသံ၊ ဒဿယျ ဒ္ဝိပဒုတ္တမော။
ဤဂါထာသည် 'ဥဘယသကာရဝိပုလာဂါထာ' ဖြစ်ပါသည်။

၁၀။ ။ဘာဝလက္ခဏာရ ထုတ်ပုံ

၁။ ။'ပုဂ္ဂ'ဓာတ်၏ အရ ဘုရားရှင်တို့ကို ပူဇော်သော သူ၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ပီတိနှင့် အက္ခ စေတနာ ပြဓာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဓမ္မရတိဌာယိဘာဝ, ဓမ္မသိင်္ဂါရရသ' မည်၏။
၂။ ။ဘုရားရှင်တို့သည် 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ' မည်၏။
၃။ ။ဘုရားရှင်တို့၏ တာဒိသ, နိဗ္ဗုတ, အကုပ္ပတာဘယ စသော ဂုဏ်တော်တို့သည် 'ဥဒ္ဒိပနဝိဘာဝ' မည်၏။
၄။ ။ပူဇော်ခြင်းကြောင့် ရအပ်သော ကောင်းမှု စသည်သည် 'အနုဘာဝ' မည်၏။

ဧမ္ဗသက်ကို ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ
မေးခွန်း အဖြေ

၁၃၁၅-ခုနှစ်, ဧမ္မာဝရိယတန်း
ဧမ္မသင်္ကိ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်, အဋ္ဌကထာ ဝါကျများ၏ အနက်တို့ကို ကျန်မှန်ကန်အောင် ရေးသားပါ။

၁။ ။ကတမေ ဧမ္မာ ကုသလာ။ ယသ္မိံ သမယေ ရူပူပပတ္တိယာ မဂ္ဂံ ဘာဝေတိ သုခဿ စ ပဟာနာ။ ပ၊ ပဌမံ(စတုတ္ထံ) ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ ပထဝီကသိဏံ။ (ပေယျာလကို ဖေါ်ရန် မလို။)

၂။ ။ယေ ဝါ ပန တသ္မိံ သမယေ အညေပိ အတ္ထိ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ အရူပိနော ဧမ္မာ ဌပေတ္ဝာ ဝေဒနာက္ခန္ဓံ ဌပေတ္ဝာ သညာက္ခန္ဓံ ဌပေတ္ဝာ ဝိညာဏက္ခန္ဓံ။

၃။ ။ယာ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တဿ ဌိတိ သဏ္ဌိတိ အဝဋ္ဌိတိ အဝိသာဟာရော အဝိက္ခေပေါ အဝိသာဟဋမာနသတာ သမထော သမာဓိန္ဒြိယံ သမာဓိဗလံ။

၄။ ။ယာ ကုသလစိတ္တဿ ဝါ အကုသလစိတ္တဿ ဝါ အဗျာကတစိတ္တဿ ဝါ ဝါစာ ဂိရာ ဗျပ္ပထော ဥဒီရဏံ ဃောသော ဃောသကမ္မံ ဝါစာ ဝစီဘေဒေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဝါစာ။

၅။ ။သမယေ နိဒ္ဒိသိ စိတ္တံ၊ စိတ္တေန သမယံ မုနိ။
နိယမေတ္ဝာန ဒီပေတုံ၊ ဓမ္မေ တတ္ထ ပဘေဒတော။

၆။ ။တတြာယံ နယော-ယော 'မိဂဝံ ဂမိဿာမိ'တိ ဓနုံ သဇ္ဇေတိ၊ ဇိယံ ဝဋ္ဋေတိ၊ သတ္တိံ နိသေတိ၊ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇတိ၊ ဝတ္ထံ ပရိဒဟတိ။ ဧတ္ထာဝတာ ကာယဒ္ဓါရေ ဧဝေပနံ ပတ္တံ ဟောတိ။

၇။ ။လက္ခဏာဒိတော ပန ဝိဇာနနလက္ခဏံ စိတ္တံ၊ ပုဗ္ဗင်္ဂမရသံ။ သန္ဒဟနပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ နာမရူပပဒဋ္ဌာနံ။

၈။ ။အဒေါသော ယောဇ္ဇနဿ၊ အဒုဋ္ဌော ဟိ ဝလိပလိတာဝဟေန ဒေါသဂ္ဂိနာ အဒယ္ဟမာနော ဒီဃရတ္တံ ယုဝါ ဟောတိ။

၉။ ။အပရဒ်ိပနာ ပန ပဒတ္ထုတော် ဝါ ဟောတိ ဒဋ္ဌိကမ်ံ ဝါတိ ဧတံ ဒွေ ဌာနာနိ ဂစ္ဆတိ။

၁၀။ ။ဝိတက္ကနဝသေန ဝိတက္ကော။ ဗလဝတရတက္ကသေတံ နာမံ။ သုဋ္ဌုကပွနဝသေန သဲက်ပေါ်။ ကေဂုံ စိတ္တံ အာရမ္မဏေ အပေါတိတိ အပွနာ၊

၁၃၁၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှာ်(၁) အနက်ပြ

၁။ ။[ပါ။ ၄၅။ ပါ၊ သျှ။ ၁၀၂။]

၂။ ။[ပါ။ ၂၄။ ပါ၊ သျှ။ ၆၇။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၉။ ပါ၊ သျှ။ ၆၀။]

၄။ ။[ပါ။ ၁၆၈။ ပါ၊ သျှ။ ၂၆၇။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၉၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၆၇။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၃၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၅၃၂။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၅၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၉။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၀၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၅၂။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၀၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၆၂။]

[**မှတ်ချက်**။ ။ဤနှစ်**မေးခွန်း**များတွင် ၁-နံပါတ်, ၂-နံပါတ်, ၃-နံပါတ် **မေးခွန်း**များ **ပြောင်းပြန်ဖြစ်**ခါ ပါဠိရှိ အစဉ်အတိုင်း မဟုတ်သည်ကို တွေ့ရသည်။]

၁၃၁၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

ဧကံပဟါဒါဒိတာယ ဟေတုနာ သမ္ဗယုတ္တာတိ ဟေတုသမ္ပယုတ္တာ။ ဟေတုနာ ဝိပ္ပယုတ္တာတိ ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တာ။ ဣမေသံ ဒ္ဝိန္နမ္ပိ ဒုကာနံ ကိဉ္စာပိ အတ္ထတော နာနတ္တံ နတ္ထိ၊ ဒေသနာဝိလာသေန, ပန် တထာ ပုဗ္ဗန္တာဒီနံ ဝါ ပုဂ္ဂလာနံ အဗ္ဗောသယဝေသန ဝုတ္တာ။

၁။ ။အထက်ပါ အဋ္ဌကထာဝါကျများကို မှန်ကန်စေအောင် အနက်ယောဇနာပါ။

၂။ ။'ဣမေသံ' အစချိစသော ဝါကျကို ဌပနာ, ဆာဘောဂ, အာဘော်ဘဂဟေတု, ဌပနာပဋိက္ခေပ, ပုစ္ဆာတို့ဖြင့် ပြည့်စုံစွာ တက်ပြပါ။ (အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရန် မလို)

၃။ ။'ပုဗ္ဗန္တာဒီနံ ဝါ' ၌ 'ဝါ'သဒ္ဒါ၏ ကြောင်း, ကျိုး အနက်နှစ်ပါး တို့တွင် အဘယ်ကို လဲလို၍ ထားပါသနည်း။

၄။ ။'ဒေသနာဝိလာသ' ပုဒ်ကို အစိတ်, အပေါင်း ဝစနတ္ထပြု၍ အပေါင်း ဝစနတ္ထကိုသာ ဗျပ္ပတ္တိစေသော လေးပါးကို တိကျမှန်ကန်စွာ ခွဲခြားဝေဘန်ပြပါ။

၅။ ။'ဓလာကေ အပရိယာပန္နဘာဝေန လောကတော ဥတ္တရုတိ လောကုတ္တရာ' ဟူသော ဝါကျဝယ် 'အပရိယာပန္နဘာဝေန' ဟု ကရဏာ သဒ္ဒါကို ထားရှာ၌ ကတ္တုသတ္တိ, ကမ္မသတ္တိ ၂-မျိုးတို့တွင် မည်သည့်သတ္တိထူးကို ပြလို၍ ထားပါသနည်း။

၆။ ။'အာရမ္မဏကရဏဝသေန တဏှာဒိဋ္ဌိဟိ ဥပေတေန ကမ္မုနာ အာဒိန္နံ ဖလဘောဝေန ဂဟိတာတိ ဥပါဒိန္နာ' ဟူသော အဋ္ဌကထာ ပါဌ်၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂနှင့် တကွ သံဝဏ္ဏနာအမည်များကို မှန်ကန်စေအောင် ညွှန်ပြပါ။

၇။ ။'ဒေသနာဝိလာသဝသေန ပန' စသည်၌ 'ပန' သဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ပြခဲ့ပါ။

၈။ ။'အာရမ္မဏကရဏဝသေန တဏှာဒိဋ္ဌိဟိ ဥပေတေန ကမ္မုနာ အာဒိန္နာ' ၌ 'ဥပေတ' အရကို ကိုယ်ပြု၍ ဒဿနတ္ထ စသော ကြိယာငါးတန် ဝေဘန်ထုတ်ပြပါ။

၉။ ။'ဇ်ဝိတိန္ဒြေစတသိက်' ၏ လက္ခဏ, ရသ, ပစ္စုပဋ္ဌာန်, ပဒဋ္ဌာန်တို့ကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ ။'ဥပါဒိန္နာ' ဌ်'ဥပ' အရ တရားသည် 'အာဒိန္နာ' အရ တရားအား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကို ဖေါ်ပြပါ။

၁၃၁၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကိ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။[ဌ။ ဂဖ။ ဌ။ သ့။ ၁။ ၃၂၀။]

၂။ ။'ဣမေသံ' အစချီသော ဝါကျ ဌပနာ, ဘောဂါဒိ ကျမ်းတက် အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဘုရားရှင်သည် သဟေတုကဒုက်, ဟေတုသမ္မယုတ္တဒုက်တို့ကို ဟောတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ၂-ပါးလည်းဖြစ်ကုန်သော ဤသဟေတုကဒုက်, ဟေတုသမ္မယုတ္တဒုတ်တို့၏ အနက်အားဖြင့် ထူးသည်၏ အဖြစ်သည် မရှိသည် မဟုတ်ပါလော(အာဘောဂ)။ ယင်းသို့ အနက်အားဖြင့် ထူးသည်၏ အဖြစ်သည် မရှိသောကြောင့်(အာဘောဂဟေတု)။ သဟေတုကဒုက်, ဟေတုသမ္မယုတ္တဒုက် ၂-ဒုက်လုံးကို ဟောတော် မမူသင့်(ဌပနာပဋိက္ခေပ)။ အဘယ်၏ အစ်မ်းဖြင့် သဟေတုကဒုက်, ဟေတုသမ္မယုတ္တဒုက် ၂-ဒုက်လုံးကို ဟောတော် မူပါသနည်း(ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့ မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာ ဆရာသည် 'ဣမေသံ' အစချီသော ဝါကျကို မိန့်။

[ကျက်ဘွယ်။ ။ဌပနာ၊ အာဘော်၊ ဟိတ်ဖေါ်၊ ဌဖျက်၊ အမေးစွက်၊ ငါးချက် ကျမ်းရိုးလာ။

သိဘွယ်။ ။ဌပနာ, အာဘောဂ, အာဘောဂဟေတု, ဌပနာပဋိက္ခေပ, ပုစ္ဆာ သို့မဟုတ် စောဒနာ။ ဤ ၅-မျိုးကို 'ဌပနာဘောဂ ဒိ ကျမ်းတက်' ဟုဆိုင်း, 'ဌပနာပဋိက္ခေပကျမ်တက်' ဟုဆိုင်း ခေါ်သည်။ ပုစ္ဆာနှင့် စောဒနာ 'အတူတူ' ဟု ရေးခဲ့ပြီ၊ ဌပနာ, အာဘောဂ, အာဘောဂဟေတု, ဌပနာပဋိက္ခေပ, ပုစ္ဆာ။ ဤ ၅-မျိုးကို အစဲပြု၍ 'ဌပနာဘောဂါဒိပုစ္ဆာတက်' ဟုဆိုင်း, 'ဌပနာပဋိက္ခေပုစ္ဆာတက်' ဟုဆိုင်း, ဌပနာ, အာဘောဂ, အာဘောဂဟေတု, ဌပနာပဋိက္ခေပ, စောဒနာ။ ဤ ၅-မျိုးကို စောဒနာကို အစဲပြု၍ 'ဌပနာဘောဂါဒိ ဒနာတက်' ဟုဆိုင်း, 'ဌပနာပဋိက္ခေပ စောဒနာတက်'

ဟုဂုဏ်း ပုဏ္ဏာနှင့် စောဒနာခွဲခြားချိလည်း ခေါ်ကြသည်။ (ဤအဖြေ၌ မေးခွန်းလိုက်၍ ခေါင်းစည်းတတ်သည်။ သို့သော် မာတိကာ၌ကား ပုဏ္ဏာနှင့်စောဒနာ ခွဲခြားချ ရေးသည်။) အနွယ (အနုညာတ) ပါခြင်းကြောင့် မထူး ပဋ္ဌကပင်။]

၃။ ။'ဝါ'သဒ္ဒါ ထားရခြင်း အကြောင်း

ဒေသနာတော်ကို တင့်တယ်စမွာယ်စေတတ်သော သဗ္ဗညုတဉာဏ်ဟူသော (ဒေသနာဝိလာသ) အကြောင်းမှ တပါး ထိုသဟေတုက, ဟေတု သမ္မယုတ္တအပြားတို့ဖြင့် သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို သိကုန်သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အလို၌ အစွမ်းဟူသော (တထာ ဗုဒ္ဓန္တိဝန် ပုဂ္ဂလာနံ အဗ္ဘာသယ) အကြောင်းတပါးကို လဲလို၍ 'ဝါ' သဒ္ဒါ ထားပါသည်။

['ဝါ'စသော သဒ္ဒါတို့ ထားရခြင်း အကြောင်း

၁။ ။သဒ္ဒါကို လဲလှယ်(ပြောင်းလဲ) ပြလိုသောကြောင့်ရင်း,
၂။ ။အနက်ကို လဲလှယ်(ပြောင်းလဲ) ပြလိုသောကြောင့်ရင်း,
၃။ ။အကြောင်းကို လဲလှယ်(ပြောင်းလဲ) ပြလိုသောကြောင့်ရင်း,
၄။ ။အကျိုးကို လဲလှယ် (ပြောင်းလဲ) ပြလိုသောကြောင့်ရင်း,
၅။ ။အကြောင်း, အကျိုး ၂-မျိုးလုံးကို လဲလှယ် (ပြောင်းလဲ) ပြလိုသောကြောင့်ရင်း 'ဝါ, အထဝါ, အပိစ, အပရောနယော'သဒ္ဒါတို့ကို ကျမ်းဆရာတို့ ထားတတ်ကြကုန်၏။

သဒ္ဒါ, အနက်, အကြောင်း, အကျိုး ယူပုံ။ ။ထို သဒ္ဒါ, အနက်, အကြောင်း, အကျိုး ၄-မျိုးတို့တွင်-

၁။ ။သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗဖြစ်သော သဒ္ဒါ (သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ)ကို သဒ္ဒါခေါ်သည်။

၂။ ။သံဝဏ္ဏနာဖြစ်သော အနက်(သံဝဏ္ဏနာ)ကို အနက်ခေါ်သည်။

၃။ ။သံဝဏ္ဏနာဒ္ဒ ပြုသော အကြောင်း(သံဝဏ္ဏနာပြု အကြောင်း)ကို အကြောင်း ခေါ်သည်။

၄။ ။သံဝဏ္ဏနာဒ္ဒ ပြုသော အကျိုး (သံဝဏ္ဏနာပြု အကျိုး)ကို အကျိုး ခေါ်သည်။

ဤသို့အားဖြင့် သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗဒ္ဒ သဒ္ဒါ ၁-မျိုး၊ သံဝဏ္ဏနာဒ္ဒ အနက်, အကြောင်း, အကျိုး ၃-မျိုး ဖြစ်သင့်သည်။ ထို ၃-မျိုး တို့တွင်

အကြောင်းပြု သံဝဏ္ဏနာ, အကျိုးပြု သံဝဏ္ဏနာမှ ကြွင်းသော သံဝဏ္ဏနာကို 'အနက်'ဟု ယူ။ ဥဒါဟရဏ်ကို သက်ဆိုင်ရာ ထိုထိုအဖြဲ့၌ တွေ့ရလတ္တံ့။

မှတ်ချက်။ ။ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အကြောင်း, အကျိုးမျိုး မတွေ့ရသော နေရာတို့၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါ စသည်ကို 'အကြောင်း, အကျိုး ၂-မျိုးတို့တွင် အဘယ်ကို လဲလို၍ ထားပါသနည်း'ဟု ၄-မျိုး မယူဘဲ 'အနက်နှင့် အကြောင်း, သဒ္ဒါနှင့် အကျိုး အတူတူယူ၍ ၂-မျိုးသာ'ဟု ယူဆသော ဝါဒသို့ လိုက်၍ မေးခဲ့သော်-

အနက်သည် အကြောင်း သဒ္ဒါသည် အကျိုး။ ။'အနက်ကို အကြောင်း သဒ္ဒါကိုအကျိုး'ဟုယူ၊ 'အနက် ပြောင်းလဲခဲ့သော် အကြောင်းကို, သဒ္ဒါ ပြောင်းလဲခဲ့သော် အကျိုးကို လဲလို၍ ထားသည်'ဟု မှတ်ပါ။

မှန်၏-ယောကျ်ား စသော အနက် မရှိက 'ပုရိသ' စသော သဒ္ဒါ ထားခြင်းငှါ မတတ်ကောင်း၊ အနက် ရှိမှသာ သဒ္ဒါ ထား ဖြစ်သော ကြောင့် အနက်သာ အကြောင်း ဖြစ်သည်။

ထောက်ဘွယ်။ ။**အဝိဇ္ဇာ**မရှိနေ အတွေ့၊ နှ တံ သက္ကာ ဌပေတဝေ။ **ဝိဇ္ဇာ**မရှိနေ ပနတ္ထမို့၊သက္ကာကို့ရုံ ဌပေတဝေ (အကျယ်ကို 'ဋ္ဌ၊ သျ၊ အဓိဝစနဒုက်' စသည်၌ ရှုပါ။)

'သဒ္ဒါ ဥပကပေါတု'၌ အကျိုးဖြစ်၍ သိစေတတ်သောကြောင့် သဒ္ဒါကို ဥပကဟိတ် ဆိုသည်ကိုလည်း ထောက်။ (အကျိုးဖြစ်၍ သိစေတတ်သောကြောင့်သာ 'ဥပကဟိတ်'ဟု ဆိုသည်၊ စင်စစ် သဒ္ဒါကား အကျိုးတည်း။ (ကာရိယ) ဥပကဟိတ် သဘောကို ဆိုဉ်ရာကျမ်းဘို့၌ ကြည့်ပါ၊ သဘောကြပါလိမ့်မည်။)

'ဥုးကေသဝါဘိဝံသ'၏ မိန့်ချက်။ ။'ဘယ်သူ ဘာပြောပြော အနက်ဟာ အကြောင်း, သဒ္ဒါဟာ အကျိုး၊ အနက်ရှိမှ သဒ္ဒါ ဖြစ်သည်၊ 'ဝဇ္ဇုံ ပုတ္တော' စသည်၌ ဥပစာအားဖြင့် အနက်ရှိသည်၊ ၎င်းကို ကပ်၍ ပြောသည်ကား ဥပစာ နားမလည်သော ဆရာကြီးတို့သာ ဖြစ်၏'ဟု လည်း မန္တလေးမြို့ အနောက်ပြင် ဘောင်သမန်တိုက် ဆရာတော် 'ဥုးကေသဝါဘိဝံသ' (၁၃၂၀-ခုနှစ်၊ ဝါခေါင်လဆုတ် ၃-ရက်နေ့) အမိန့်ရှိသည်။ အချို့က 'သဒ္ဒါက အကြောင်း, အနက်က အကျိုး'ဟု ဆိုသည်။ လေ့လာကြည့်ပါ။

သဒ္ဒါမကဲ့၊ အနက်လဲ့၊ ထားမြဲဝါ, ထဝါ။ ။'ဝါ'သဒ္ဒါစသည် ထားထုခ်ဳ ခြုံပြီး လေ့လာသော် သဒ္ဒါ မကဲ့ပြား မပြောင်းလဲဘဲ, အနက် ကဲ့ပြား ပြောင်းလဲဒါတွေ့ချည်း တွေ့ရပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် 'သဒ္ဒါ မကဲ့၊ အနက် လဲ့၊ ထားမြဲ ဝါ, ထဝါ'ဟု မိန့်သည်။]

၄။ ။အစိတ်ဝစနတ္ထ။ ။ဒေသိယတိ, ဒေသိယတိ အတ္ထော တော ယာတိ ဝါ ဒေသနာ။ ဝိလာသေတီတိ ဝိလာသော။

အပေါင်းဝစနတ္ထ။ ။ဒေသနာယ ဝိလာသော ဒေသနာဝိလာသော။ (ယောဇနာ။ ၃၁။)

ဗျူပဿတ္တိစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ဒေ'ဟူသော' 'သ'ဟူသော, 'နာ'ဟူသော,'ဝိ'ဟူသော 'လာ' ဟူသော, 'သော'ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျူပဿတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'ဒေသနာ'ပုဒ်, 'ဝိလာသ' ပုဒ်သည်ရင်း, ဒေသနာတော်၏ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်နှင့် အကျိုး, အကြောင်း၏ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္ဗန်သည်ရင်း 'ဗျူပဿတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'ဒေသနာဝိလာသော' ဟူသော အပေါင်းပညတ်သဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။ဒေသနာတော်ကို တင့်တယ်စေခြင်း ကြိယာသည် 'ပဝတ္တိ နိမိတ်' မည်၏။

ဘာဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ဒေသနာယ ဝိလာသော' ဟူသော ဝိဂ္ဂဟသည် 'ဗျူပဿတ္တိ' မည်၏ (၂-တူ၏။)

၃။ ။'ဒေသနာဝိလာသော' ဟူသော နိပ္ပန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄-တူ၏။)

[ဗျူပဿတ္တိစတုက္က (သို့မဟုတ်) ဗျူပဿဘာဒိစတုက္က ထုတ်နည်း ၂-မျိုး (၁) ဗျူပဿတ္တိ၊ (၂) ဗျူပဿတ္တိနိမိတ်၊ (၃) ပဝတ္တိ၊ (၄) ပဝတ္တိ နိမိတ်၊ ဤ ၄-ပါးကို 'ဗျူပဿတ္တိစတုက္က, (သို့မဟုတ်) ဗျူပဿဘာဒိစတုက္က' ခေါ်သည်။ ထိုဘွင် အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။အစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျူပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။ကိတ်ပုဒ်၌ ဓာတ်, ပစ္စည်း, ကြိယာသည်, သမာသ်ပုဒ်၌ ပုဒ်, သမ္ဗန်သည်, တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၌ ပုဒ်, ပစ္စည်း, သဒ္ဒန်သည် 'ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။ (ကြိယာ, ပကတိ, ပစ္စယာဒယော။ အဘိဓာန်ဋီကာ။)

၃။ ။အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။ဇာတ်, ဂုဏ်, ကြိယာ, ဒြပ်, နာမ် ၅-ပါးသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။ (ဇာတိ, ကြိယာ, ဂုဏ, ဒဗ္ဗ, နာမဓာနိ။ အဘိဓာန်ဋီကာ။) ဘာဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။ဝိဂ္ဂဟဝါကျသည် 'ဗျူပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။အဘိဓာန်ဋီကာနည်းနှင့် တူ၏(ဗျူပ္ပတ္တိယာ အပေက္ခိတံ ဂမနံ, သမ္ဗန္ဓဒီကံ ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ္တံ။ ဘာဒစိန္တာဒီပနီ။)။

၃။ ။နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။အဘိဓာန်ဋီကာနည်းနှင့် တူ၏။

နည်း ၂-ပါး နှိုင်းယှဉ်ချက်။ ။နည်း ၂-ပါး၌ ဗျူပ္ပတ္တိအရသာ ထူးသည်၊ ကြွင်း ၃-ချက် (ပဝတ္တိအရာဝယ် အဆိုသာ ကဲ့သည်။) အရကား အတူတူပင်။

သုန္ဒရတရနယ။ ။ဝိဂ္ဂိုဟ် မပြုကောင်းသော ရုဠှိပုဒ် စသည်၌ အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်သာ ၄-ချက် ခဲ့လို့ ရသည်၊ ဘာဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့် ၄-ချက် ခဲ့လို့ မရ ထို့ကြောင့် အဘိဓာန်ဋီကာနည်းသာ အားလုံးနှန့်၍ ပိုကောင်းသည်။

ကျက်ဘွယ်။ ။ပရမတ္ထာဝ ဗျူပ္ပတ္တိ၊ ဘံ နိမိတ္တံ တု ဓာတ္ဝာဒိ၊
ပဘတ္တိဟောတိ ပညတ္တိ၊ တံ နိမိတ္တံ တု ဇာတျာဒိ။
ဝိဂ္ဂဟောဧဝ ဗျူပ္ပတ္တိ၊ နိပ္ဖန္နော ပဝတ္တိ မတော။
ဧဒဲ နိမိတ္တာနိ ဘိဓာန၊ ဋီကာယံ ဝုတ္တာသဒိသာ။

ကြိယာ ၂-ခုတို့၏ အထူး။ ။ကြိယာသဒ္ဒါကို ဗျူပ္ပတ္တိစတုက္ကခဲ့ရာ၌ ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်အရ ကြိယာနှင့် ပဝတ္တိနိမိတ်အရ ကြိယာတို့ အဘယ်သို့ ထူးသနည်းဟူ၍-အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါ ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းကြိယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ် မည်၏၊ အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါ ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း ကြိယာသည် ပဝတ္တိနိမိတ် မည်၏။ ဤသို့ ထူးကြသည်။

ကျက်ဘွယ်။ ။အစိတ်ကြောင်းချ၊ ကြိယာ၊ မှန်စွာ ဗျူပဂ္ဂိ။
အပေါင်းကြောင်းချ၊ ကြိယာ၊သညာ ပဝတ္တိ။
(တောင်တွင်းနိယံ။ ၁၄၆-၇။)

အကျယ်ကို အဘိဓာန်ဋီကာ(၄၃၆)နှင့် ဘာဒစိန္တာ(၁၆၂)စာကိုယ်, ဒီပနီတို့၌ ရှုပါ။]

၅။ ။ကရဏန္တသဒ္ဒါ ထားခြင်း အကြောင်း

ကတ္တာသတ္တိ, ကမ္မသတ္တိ ၂-မျိုးတို့တွင် ကတ္တာသတ္တိထူးကို ပြလို၍ 'အပရိယာပန္နဘာဝဓေန'ဟု 'ကရဏန္တသဒ္ဒါ'ကို ထားပါသည်။

[ကရဏန္တသဒ္ဒါ ၃-မျိုးနှင့် ထားပုံ။ ။ကျမ်းဆရာတို့သည် ကတ္တားဇ်သတ္တိကို ပြလိုသည်ရှိသော်, တရန်တခါ၌ ကံဇ်သတ္တိကို ပြလိုသည်ရှိသော် 'ဘာဝဓေန' ဟူ၍ဖြင်း, 'ဝဿေန' ဟူ၍ဖြင်း, 'အာကာရေန' ဟူ၍ဖြင်း ကရဏန္တသဒ္ဒါ ၃-မျိုးတို့ကို ထားကြကုန်၏။ ထိုတွင် အကြင်ကရဏန္တသဒ္ဒါသည် ကတ္တားဒ္ဒ် တည်သော ကြိယာကို အထူးပြုသည်ဖြစ်၍ ကတ္တုဒ္ဒုကြိယာဒ္ဒ်သာ စပ်အပ်၏။ ထိုကရဏန္တသဒ္ဒါကို ကတ္တုဒုတ္တိကို ပြလို၍ ထားသည်ဟု မှတ်အပ်၏။ အကြင်ကရဏန္တသဒ္ဒါသည် ကံဒ္ဒ် တည်သော ကြိယာကို အထူးပြုသည်ဖြစ်၍ ကမ္မတ္ထကြိယာဒ္ဒ်သာ စပ်အပ်၏။ ထိုကရဏန္တသဒ္ဒါကို ကမ္မသတ္တိကို ပြလို၍ ထားသည်ဟု မှတ်အပ်၏။

ကျက်ဘွယ်။ ။ကတ္တုသတ္တိ၊ ပြလိုဘိက၊ ဘာဝ,ဝဿ၊ အာကာရ၊ ထားကြ ကရဏန္တာ။
ချင်းကရဏန္တ၊ ကတ္တုဒ္ဒမှာ၊ ကြိယာ၊ မကြ ဝိဿသာ။
ကံသတ္တိမှာ၊ ရံတခါ၊ တူစွာ ထားကြရှာ။ (ဋ္ဌရေးဆောင်နိယံ၊ ၂၈၁-၂-၃။)

မှတ်ချက်။ ။ဤ ၅-နံပါတ်ဒမးခွန်း ပုစ္ဆာထုတ် စည်းမျဉ်း ဥပဒေဘောင် အပြင် ဇောက်,မဇောက် ပုစ္ဆာထုတ် စည်းမျဉ်း ဥပဒေအဖြေ ရှုပါ။]

၆။ ။အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'အာရမ္မဏကရဏဝဿေန' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဥပဓတန်'ဒ္ဒ် 'ကပ်ခြင်း' ဟူသည် တကွဖြစ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ကပ်ခြင်းမဟုတ် အာရုံ

ပြုခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ကပ်ခြင်းပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာ ဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'တဏှာဒိဋ္ဌိဟိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဥပေတေန' ၌ 'ကပ်ခြင်း' ဟူသည် လောကုတ္တရာကို အာရုံပြုသော ဂေါတြဘူစသည်တို့ကို ကပ်ခြင်း မဟုတ် တဏှာ, ဒိဋ္ဌိတို့ကို ကပ်ခြင်းပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာ ဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဥပေတေန' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဥပါဒိဏ္ဏ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်၌ 'ဥပ' သဒ္ဒါ၏ သမီပ စသော အနက်ဟောမဟုတ် သမာသ် အရာ၌ ဥပေတမ္ဗ ဟူသော ကမ္မသာဓနနှင့် တကွ ဥပဂမန ကြိယာဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ကမ္မုနာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဥပေတ' အရ ဇေတဘူမကဓမ္မကို မယူရ ကံကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဥပေတေန အာဒိန္နာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဥပါဒိန္နာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်၏ တတိယာတပ္ပုရိသ် သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းတတိယာ တပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ ကတ္တားအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ဥပ'နှင့် 'အာဒိန္နာ'ကို 'ဥပေတေန အာဒိန္နာ ဥပါဒိန္နာ'ဟု တတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ် ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိမာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဖလဘာဝေန'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'အာဒိန္နာ'၌ 'ယူခြင်း' ဟူသည် အကြောင်း၏ အဖြစ်ဖြင့် ယူခြင်း မဟုတ် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် ယူခြင်းပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဂဟိတာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'အာဒိန္နာ'၌ 'အာ'ပုဗ္ဗ 'ဒါ' ဓာတ်၏ ဒါန စသော အနက်ဟော မဟုတ် အာဒါနအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါ။ ဒုတိယ ဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'အာ' ဥပသာရပုဒ်၏ ဓာတ္ဝတ္ထဗာဓက၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ဂ္ဟန္ဒ'၏ 'တ'ပစ္စည်း၏ ကာရိယ၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်။ဒုတိယ ပစ္စယပဒသံဝဏ္ဏနာ။

'တ'ပစ္စည်း၏ ကံအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယ ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'အာဒိန္နာ'ပုဒ်ကို'အာဒိယန္တိတိ အာဒိန္နာ'ဟု ကမ္မသာဓန ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။'ပန'သဒ္ဒါ၏ အနက်

'ဒေသနာဝိလာသဝေါသန ပန'စသည်၌ 'ပန'သဒ္ဒါ၏ အနုံက်ကား 'ဂရဟာ(အရုစိ)အနက်' ဖြစ်ပါသည်။ (ဂဏ္ဌိသစ်။ ၃၀၄။)

မှတ်ချက်။ ။'ပန စပ်ရာ၊ ယုံတ်နည်းပါ၊ ဂရဟာ မှတ်ယူရာ။ ယင်းသို့ စပ်ရာ၊ များ, မြတ်ပါ၊ သမ္ဘာဝနာသာ' ဟူဒသာ ရှေရေးဆောင်နိယံ (၃၁-၂) ထောက်သော် သမ္ဘာဝနာအနက်ဟု ယူဆသည်။ ယောဇနာ (၃၁)၌ကား 'ပန သဒ္ဒါ ဝိသေသတ္ထော'ဟု မ်ှန်သည်။

၈။ ။ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်ပုံ

၁။ ။'ဥပေတ၏' အရဖြစ်သော လောကီကုသိုလ်, အကုသိုလ်စေတနာ(ကံ)သည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။ယောနိသောမနသိကာရ, အယောနိသောမနသိကာရ သည် (ပဌမ ဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒိဋ္ဌကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။လောကီဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာ, ကဋတ္တာရူပ်သည် (ပဌမကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။သဒ္ဓမ္မသဝန,အသဒ္ဓမ္မသဝန, သပ္ပုရိသူပနိဿယ, ဗာလူပါသေဝန စသည်သည် (ဒုတိယ ဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ကာယိကသုခ, စေတသိကသုခ, ကာယိကဒုက္ခ, စေတသိကဒုက္ခ စသော အဆက်အဆက်သော အကျိုးသည်(ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။ကုသိုလ်, အကုသိုလ်အားဖြင့်စွာ ဖြစ်သင့်သလို အခြားကြောင်း အကျိုး ရှေနောက် ဆက်စပ် ယူပါရန်။

[ကြိယာ ၅-တန်ထုတ်နည်း ၂-ချိုး၊ ။(၁)ဒဿနတ္ထ၊ (၂)ဒိဋ္ဌကတ္ထ၊ (၃)ပကာသနတ္ထ၊ (၄)ဝိဘာဝတ္ထ၊(၅) အနုဘာဝတ္ထ။ကျန်အနက် ၅-ပါးကို

'ကြိယာ ၅-တန်'ဟု ခေါ်သည်။'ကတ္တား ၅-တန်'ဟုလည်း သုံးကြသည်။
ထို့တွင်-
'ဆတ်ဆတ်မုချ၊ တိုက်ရိုက်ပြက၊ ဒဿနဆို။
ဆကြောင်းကိုပြ၊ ဒီပကမျိုး၊ ကျိုးပကာသန။
မူလကြောင်းမှာ၊ ဝိဘာဝမှန်။
ကျိုးပရမ္မရာ၊ နုဘာဝါ။
ကြိယာ ငါးတန်၊ ထုတ်နည်းတည်း'ဟူသည်နှင့် အညီ-

၁။ ။တိုက်ရိုက် မုချပြအပ်သော တရားသည် 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။ထိုဒဿနတ္ထ၏ အနီးကပ်ဆုံးသော အကြောင်းသည် (ပဌမဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော 'ဒီပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ထိုဒဿနတ္ထ၏ အနီးကပ်ဆုံးသော အကျိုးသည် (ပဌမကာရကာပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။ထိုဒဿနတ္ထ၏ မူလအကြောင်းသည်, (တနည်း) အကြောင်းရင်းသည်, (တနည်း)ဝေးသော အကြောင်းသည် ဒုတိယ ဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏၊

၅။ ။ထိုဒဿနတ္ထ၏ အဆက်အဆက်သော အကျိုးသည် (ဒုတိယကာရကာပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။ ။ကျိကား အကြောင်း ၂-ချက်, အကျိုး ၂-ချက် ယူ၍ ထုတ်သော နည်းတည်း။

(တနည်း) 'မုချယူရ၊ စကားကျ၊ ပြကြ ဒဿန၁။
ချင်း၏ ကာရဏ၊ ဖလူပြ၊ ယူကြ ဒီပန၁။
မုချကျိုးယူ၊ ကာရဏူ၊ ပြမူ ပကာသ၁။
ကဝရဏူက၊ ဆယူကြ၊ ဒုပြဝိဘာဝါ။
ဒုကာရဏူ၊ ဆ၍ယူ၊ တမူ နုဘာဝါ' ဟူသည်နှင့် အညီ-

၁။ ။ဘိုက်ရိုက် မုချပြအပ်သော တရားသည် 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။ထိုဒဿနတ္ထ၏ အကြောင်းသည် (ဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒီပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ထိုဒဿနတ္ထ၏ အနီးကပ်ဆုံးသော အကျိုးသည်(ပဌမကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏၊

၄။ ။ထိုပကာသနတ္ထ၏ အနီးကပ်ဆုံးသော အကျိုးသည် (ဒုတိယကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅၊ ။ထိုဝိဘာဝတ္ထ၏ အကျိုး အဆက်အဆက်သည်(တတိယကာရဏူ

ပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော 'အနုဘာဝတ္ထ'မည်၏။ ။ကျိုက်ဘားအကြောင်း တချက်, အကျိုး ၃-ချက် ယူ၍ ထုတ်သောနည်းတည်း။

ယင်းသို့ ထုတ်ရာ၌ ပဒဋ္ဌာနဟာရနေတို့နည်း, လက္ခဏာဒီစတုက္ကနည်း, ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်း, ပဋ္ဌာန်းနည်း, ဝီထိနည်း, အလက်ဘနည်း စသည်တို့တွင် အရာဋ္ဌာနလိုက်၍ သင့်လျော်ဆုံးသောနည်းဖြင့် ထုတ်အပ်၏။ထုတ်ပုံကို သင့်လျော်, သက်ဆိုင်ရာ နေရာတို့၌ တွေ့ရလတ္တံ့။

မှတ်ချက်။ ။ကျိုကျမ်း၌ ဂန္ဆဂရုဘာယကြောင့် ၂-နည်းလုံး မရေးတော့ဘဲ အကြောင်း ၂-ချက်,အကျိုး ၂-ချက် ယူ၍ ထုတ်သော ရှေနည်းကိုသာ ရေးပါမည်။]

၉။ ။'ဇိဝိတိန္ဒြေစတသိတ်'၏ လက္ခဏာဒီစတုက္က

အတ္တနာ အဝိနိဘုတ္တာနံ ဓမ္မာနံ အနုပါလနလက္ခဏံ ဇိဝိတိန္ဒြိယံ၊
တေသံ ပဝတ္တနရသံ၊
တေသံယေဝ ဌပနပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊
ယာပယိတဗ္ဗဓမ္မပဒဋ္ဌာနံ။ (ဋ္ဌ။ ၁၆၇။)

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း

'ဥပါဒိန္နာ'၌ 'ဥပ'အရ အတိတ်ဖြစ်သော လောကီကုသိုလ်,အကုသိုလ် စေတနာ ပစ္စည်းတထုံးသည် 'အာဒိန္နာ'အရ လောကီဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာ, ကဋတ္တာရူပ် ပစ္စယုပ္ပန်တထုံးအား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကား-နာနက္ခဏိကကမ္မ, ပကတူပနိဿယ (ယထာရဟ) ၂-ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။သာမညမေးခွန်းဖြစ်၍ မေးခွန်းအားလျော်စွာ အစိတ် အစိတ် မခွဲတော့ဘဲ တစေပါင်းတည်းပြု၍ ဖြေပါသည်။

[အစိတ်အစိတ် ခွဲသော်- 'ဥပ' အရ ဒုဗ္ဗလဖြစ်သော ကာမကုသိုလ်, အကုသိုလ်စေတနာသည် 'အာဒိန္နာ'အရ ကာမဝိပါက်တဝိသနာမက္ခန္ဓာအား နာနက္ခဏိကကမ္မသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။

'ဥပ'အရ ဗလဝဖြစ်သော လောကီကုသိုလ်, အကုသိုလ်စေတနာသည် 'အာဒိန္နာ'အရ လောကီဝိပါက်ဗာတ္တိံသနာမက္ခန္ဓာအား နာနက္ခဏိကကမ္မ, ပကတူပနိဿယ ၂-ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။

'ဥပ'အရ လောကီကုသိုလ်, အကုသိုလ်စေတနာသည် 'အာဒိန္နာ'အရ ကဋတ္တာရုပ်အား နာနက္ခဏိကကမ္မသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။

မေးခွန်းဝယ် 'အာဒိန္နာ အရ'ဟု ဆိုထာ၌ 'အာဒိန္နာ အရ'ဟူသည် ပုဒ်လုံး၏ အရပင် ဖြစ်သည်၊ 'ပုဒ်လုံး၏ အရ'ဟူထာ၌လည်း ပုဒ်တပုဒ်ဝယ် ပစ္စယတ္ထသည်သာ ပဓာနဖြစ်၍ ပစ္စည်း၏ အရကိုပင် ကောက်ရသည်။ ပုဒ်လုံး၏ အရနှင့် ပစ္စည်း၏ အရ အတူတူဟု ဆိုလိုသည်။ ဓာတ် အရဟု ခဲခြား မမေးဘဲ သာမညမေးရာတိုင်း၌ နည်းတူ သိပါ။]

၁၃၁၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကိ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်ဝါကျများကို ကျနစွာ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁။ ။သာခလျဥ္ဇ။ ပဋိသန္ဓာရော စ။

၂။ ။ယံ တသ္မိံ သမယေ ဟိရိယတိ ဟိရိယိတမ္ပေန ဟိရိယတိ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ၊ အယံ တသ္မိံ သမယေ ဟိရီ ဟောတိ။

၃။ ။ယော တေသံ ရူပီနံ ဓမ္မာနံ အာယု ဋ္ဌိတ္တံ ယပနာ ယာပနာ ဣရိယနာ ဝတ္တနာ ပါလနာ ဇီဝိတံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ၊ ဣဒံ တံ ရူပံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ။

၄။ ။ကတမေ ဓမ္မာ သေက္ခာ။ စတ္တာရော မဂ္ဂါ အပရိယာပန္နာ ဟေဋ္ဌိမာနိ စ တီဏိ သာမညဖလာနိ။ ဣမေ ဓမ္မာ သေက္ခာ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာ ပါဌ်တို့ကို အနက်ကျနစွာ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။ယထာ ပနေဟိ သဒ္ဒိံ အတ္ထနော ဆဒ္ဒိံ နာ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဓမ္မာမိ သော်ဟိ ပဋိသန္ဓာဂဏ်ံ ပဋိသန္ဓာရော။

၆။ ။ပုန စိန္တေသိ 'နာ မေဘံ ပတိရူပံ၊ ယွာဟံ မာတု ဇီဝိတကာရဏာ ပရံ ဇီဝိတာ ဓေါရောပေယျန္တိ။

၇။ ။ကထံ ဟိ တဂဝါ တုယ္ဟံ၊ သာဝကော သာသနေ ရတော။
အပ္ပတ္တမာနသော သေက္ခော၊ ကာလံ ကယိရာ ဇနေ သုတာ။

၈။ ဒိဋ္ဌိယာ ဝါ ဂတံ တေသန္တိပိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ၊ ဒိဋ္ဌိသဒိသဂမနာနိ ဒိဋ္ဌိသဒိသပဝတ္တာနီတိ အဇ္ဈာ။

၉။ ။ဧတာနိ ဟိ မဟန္တပါတုဘာဝးတာ, မဟာဘူတသာမညတာ, မဟာပရိဟာရတာ, မ ဘာဝိကာရတာ, မဟန္တဘူတတ္တာ စာတိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ 'မဟာဘူတာနိ' တိ ဝုစ္စန္တိ။

၁၀။ ယာဒစကေ ဒိသ္မာ ကဋ္ဌကဘာဝေန စိတ္တံ အဏ္ဍတိ သင်္ကေးစေတီတိ ကဋ္ဌကဏ္ဍကော, တာဒ ဘာဝေါ ကဋ္ဌကဏ္ဍကတာ။

၁၃၁၆-ခုနှစ် စမဟာစရိယတန်း
စမ္ဘသင်္ကေတ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အပြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၅။ ပါ၊ သျှ။ ၂၇။]

၂။ ။[ပါ။ ၂၃။ ပါ၊ သျှ။ ၅၆။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၆၀။ ပါ၊ သျှ။ ၂၆၅။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၁၀။ ပါ။ သျှ။ ၃၃၂။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၉၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၅၁။]

၆။ ။[ဋ္ဌ၊ ၁၄၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၅၉၀။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၀၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၄၀။]

၈၊ ။[ဋ္ဌ။ ၂၅၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၅၆၁။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၃၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၁၅၆။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၅၀၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၅၀၇။]

၁၃၁၆-ခုနှစ် စမဟာစရိယတန်း
စမ္ဘသင်္ကေတ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) မေးခွန်း

(က) သုခယတီတိ သုခံ။
(ခ) ယဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ သုခိဘံ ကရောတီတိ အတ္ထော။
(ဂ) သုဒ္ဓါ ဝါ ခါဒိကိ, ခုဇ်ဘိ စ ကာယဒိတ္တာဗာဓန်္တိ သုခံ၊

(ဃ) သောမနဿဝေဒနာယေတံ နာမံ။
(င) အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိဝိဓေဟိ အာကာရေဟိ ဓမ္မေ ပဿတီတိ ဝိပဿနာ။

၁။ ။(က)ဝါကျကို 'စ'သဒ္ဒါကို အဋ္ဌာနပယောဂကြံ၍ အနုက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ)ဝါကျကို ဌပနာ, အာဘောဂ, အာဘောဂဟေတု,ဌပနာပဋိက္ခေပ, အနုညာတတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်၍ စောဒနာတက်ပါ။(အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရန် မလို။)

၃။ ။ကြောင်း,ကျိုး ၂-ပါးတို့တွင် အဘယ်ကို လဲလို၍ (က)ဝါကျ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါကို ထားရကြောင်း သေချာကျန ရှင်းပြခဲ့ပါ။

၄။ ။(ဃ)ဝါကျလာ 'သောမနဿ'ကိုသာ အစိတ်အပေါင်း ဝိဂ္ဂဟပြု၍ အပေါင်းဝိဂ္ဂဟဒ္ဒသာ ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ခဲ့ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။(င) ဝါကျ၌ အဘယ်သတ္တိကို ပြလို၍ 'အနိစ္စာဒိဝသေန' ဟူသော ကရဏန္တပုဒ်ကို ထားရကြောင်း ရှင်းပြခဲ့ပါ။

၆။ ။(က)ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂနှင့် ပဓာန သံဝဏ္ဏနာအမည်မျှကိုသာ ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။(ခ)ဝါကျလာ 'ယဿ'၏ အစ္ဆန့်(က)ဝါကျလာ'စ'သဒ္ဒါ၏ ဣဓာဓိပ္ပေတတ္ထတို့ကို ပြခဲ့ပါ။

၈။ ။(င) ဝါကျလာ ဝိပဿနာ၏ အရကို ကိုယ်ပြု၍ ဒဿနတ္ထာဒိပဋ္ဌက ထုတ်ပြပါ။

၉။ ။'သုခ'၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ ။(င)ဝါကျလာ 'ဓမ္မေ' အရ ပစ္စည်းတရားက 'ဃဋီ' အရ ပစ္စယုပ္ပန်တရားအား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကို ကုန်စင်အောင် ထုတ်ပြပါ။

၁၃၁၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။['သျ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဌ။ ၁၆၀။ ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၄၆။ 'သျ'အတိုင်း ယောဇနာစေလို၍ 'အဋ္ဌာနပယောဂကြံ၍'ဟူသော ဝိဓေသနကို မ,မေးသည်။]

---

၂၂ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ ဌပနာဘောဂါဒိစေဝဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က) မှတ်ဝါကျဖြင့် 'သုခံ' ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထနှင့် တကွ သဒ္ဒတ္ထကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ဝစနတ္ထနှင့် တကွ သဒ္ဒတ္ထသည် အဓိပ္ပါယတ္ထ နှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော (အာဒေဘာဂ)။ ထိုသို့ မကင်းကောင်းသောကြောင့် (အာဘောဂဟေတု)။ ဝစတ္ထနနှင့် တကွ သဒ္ဒတ္ထကိုသာ မဆိုသင့် (ဌပနာပဋိက္ခေပ)။ အဓိပ္ပါယတ္ထကိုလည်း ဆိုသင့်၏ (အနုညာတ)။ အဓိပ္ပါယတ္ထကား အဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့စောဒနာဘယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော် မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

၃။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝါ'သဒ္ဒါ ထားရခြင်း အကြောင်း

ချမ်းသာစေခြင်းအနက်ဟူသော အခကြောင်းမှ တပါး, ကောင်းစွာ ခဲခြင်းအနက်, ကောင်းစွာ တူးဖြိုဖျက်ဆီးခြင်းအနက်ဟူသော အကြောင်း တပါးကို (တနည်း) ကောင်းစွာ ခဲခြင်းအနက်ဟူသော အကြောင်း တပါးကို လဲလို၍ (ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါကို ထားရပါသည်။ (အနက်ကို အကြောင်း, သဒ္ဒါကို အကျိုး ယူပုံ ရေးခဲ့ပြီ။)

မှတ်ချက်။ ။ချေနည်း 'စ'သဒ္ဒါ (နိဿယယောဇနာသည့်အတိုင်း သမုဒ္ဓဉ်းတည်း။ နောက်နည်း၌ 'စ'သဒ္ဒါ ဝိကပ်ကြံသည်။

၄။ ။အစိတ်ဝိဂ္ဂဟ၊ ။မနတိ ဇာနာတီတိ မနော။ မနတေ ဝိဇာနတီတေနာတိ ဝါ မနော။ မိနာတိ ပရိစ္ဆိန္ဒတီတိ ဝါ မနော။ သောဘနံ မနော သုမနော။ သောဘနံ မနာ ဇေတဿာတိ ဝါ သုမနော။

အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ။ ။သုမနဿ ဘာဝေါ သောမနဿံ၊

[ကြည့်ဘွယ်။ ။'မမ္မသဂံဏိအဋ္ဌကထာ။ ၁၆၆။ မူလဋီကာ၊ ၁။ ဂဒ္ဒိ။ ဋီကာကျော်။ ၇၇။ အဘိမဟာဝဂတာရာဘိနဝဋီကာ၊ ၁။ ၁၀၀။ အဘိဓာန်ဋီကာ၊ ၁၅၂။ သဒ္ဒနီတိ ဓာတုမာလာ။ ၂၅၃'တို့၌ ကြည့်။]

ဗျုပ္ပတ္တိဒီပနီတုက္ကံ

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်–

၁။ ။'သော' ဟူသော, 'မ' ဟူသော, 'နံ' ဟူသော, 'သံ'ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'သုမန' ပုဒ်, 'ဏ္ဍ' ပစ္စည်းသည်၎င်း, တင့်တယ်သော စိတ်၏ (တနည်း) တင့်တယ်သော စိတ်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သောမနဿဝေဒနာနှင့် နိဿယ နိဿိတ, ဌာန ဌာနီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္မန်သည်၎င်း 'ဗျပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'သောမနဿံ'ဟူသော အပေါင်းပဲညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။သောမနဿဝေဒနာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'သုမနဿ ဘာဝေါ'ဟူသော ဝိဂ္ဂဟသည် ဗျပ္ပတ္တိ မည်၏။ (၂-တူ၏)။

၃။ ။'သောမနဿံ'ဟူသော နိပ္ပန္နသည် ပဝတ္တိ မည်၏။ (၄-တူ၏။)

၅။ ။ကရဏန္တပုဒ် ထားရခြင်းအကြောင်း

ကျမ်းဆရာတို့သည် ကတ္တုသတ္တိကို ပြလို၍, တရန်တခါ၌ ကမ္မသတ္တိကို ပြလို၍ ကရဏန္တပုဒ်ကို ထားကြရကုန်၏။ထိုတွင် ကျိန်၌ ကတ္တုသတ္တိကို ပြလို၍ 'အနိစ္စာဒိဝေသန' ဟူသော ကရဏန္တပုဒ်ကို ထားရပါဘည်း။

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ အာဒေးဘာဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဝါ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဒိဖြင့် တနည်းတနိုအားဖြင့် ဝစနတ္ထ ပြုသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊

'သုဋ္ဌု ခါဒတိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဒိဖြင့် 'သုခံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏတဗ္ဗပုဒ်၌ 'သု' ပုဗ္ဗ 'ခါဒ'ဓာတ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယ ဓာတုပဒသံဝဏ္ဏနာ။ 'သု' သဒ္ဒါ၏ သုဋ္ဌုအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ 'ကုဝိ'ပစ္စည်း၏ ကတ္တာဒးအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယဟစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'သုခံ'ဟူသော သံဝဒဏ္ဍကဘဗ္ဗပဒ်ကို 'သုဋ္ဌု ခါဒတီတိ သုခံ' ဟု ကတ္တုသာဓနဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ အာဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'စ' သဒ္ဒါဖြင့် သက်သက် 'သုဋ္ဌ၊ ခါဒတီတီ သုခံ' ဟုသာ ဝစနတ္ထ ပြုရသည်မဟုတ်သေး 'သုဋ္ဌ၊ ခနတီတီ သုခံ'ဟုလည်း ဝစနတ္ထပြုရသေး၏ ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ (ဤအလို 'စ' သဒ္ဒါ သမုစ္စည်း။) ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း)'စ' သဒ္ဒါဖြင့်တနည်းတဖုံ အားဖြင့် ဝစနတ္ထပြုသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည် (ဤနည်းခွဲ 'စ' သဒ္ဒါ ဝိကပ်)။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'သုဋ္ဌ၊ (လိုက်) ခနတိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဋ္ဌဖြင့် 'သုခံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၌ 'သု' ပုဗ္ဗ 'ခနု'ဓာတ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ ဒုဘိဿ ဓာတုပဒသံဝဏ္ဏနာ။ 'သု' သဒ္ဒါ၏ သုဋ္ဌ၊အနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ 'ကို' ပစ္စည်း၏ ကတ္တားအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယ ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။(တနည်း) 'သုခံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'သုဋ္ဌ၊ ခနတိတိ သုခံ' ဟု ကတ္တု၊သာဓန ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အာဘိ ဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ကာယစိတ္တာဗာဓံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဋ္ဌဖြင့် 'ခါဒတိ, ခနတိ'တို့၌ 'ခဲခြင်း, တူးဖြိုဖျက်ဆီးခြင်း'ဟူသည် ကိုယ်၏ ကျင်နာခြင်း, စိတ်၏ ကျင်နာခြင်းကို 'ခဲခြင်း, တူးဖြိုဖျက်ဆီးခြင်း'ပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါအည်၊ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။'ယဿ'၏ အစ္ဆဲ။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျလာ 'ယဿ'၏ အစ္ဆဲကား 'ပုဂ္ဂိုလ်ဟူသော အနက်' ဖြစ်ပါသည်၊

'စ'သဒ္ဒါ၏ ဣဓာဓိပ္ပေတတ္ထ။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျလာ 'စ' သဒ္ဒါ၏ ဣဓာဓိပ္ပေတတ္ထကား 'သမုစ္စည်းအနက်' ဖြစ်ပါသည်။ '(အတ္ထန္တရ) ဝိကပ် အနက်လည်း' ဖြစ်သင့်ပါသည်။

[သမုဒ္စည်းနှင့် ဝိကပ်၊ ။အတ္ထန္တရကို ပြသော 'စ' သဒ္ဒါသည် သမုဒ္စည်း, ဝိကပ် အနက် ၂ မျိုး သင့်၏။

အတ္ထန္တရဒဿနမ်ိ၊ စ ဆဒ္ဒါ ယဒိ ဒိဿတိ။
သမုစ္စယေ ဝိကပ္ပေဆဲ၊ ဂဟေတဗ္ဗော ဝိဘာဝိနာ။ (သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၄၈။)

သမုစ္စည်းအနက်ယူခိုက် 'ခါဒတိ စ၊ ခဲလည်း ခဲတတ်၏။ ခဏတိ စ၊ တူးဖြိုဖျက်ဆီးလည်း တူးဖြိုဖျက်ဆီးတတ်၏'ဟု နိဿယအတိုင်း ယောဇနာ။ ဝိကပ်အနက်ယူခိုက် 'ခါဒတိ၊ ခဲတတ်၏။ စ၊ တနည်းကား။ ခနတိ၊ တူးဖြိုဖျက်ဆီးတတ်၏။'ဟု ယောဇနာ။

ဝိကပ် ၂-မျိုး။ ။(၁)သမုစ္စည်းလည်း ရနိုင်သော အနက်တမျိုးကို ပြသော အတ္ထန္တရဝိကပ်, (၂) အနက်တမျိုးကို မပြဘဲ ရုပ် ၂-မျိုး ရှိကြောင်းကိုသာ ပြသော ကေဝလဝိကပ်အားဖြင့် ဝိကပ် ၂-မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် ဤဥ် အတ္ထန္တရဝိကပ် ဖြစ်သည်။]

၈။ **။ဒဿနတ္ထာဒိပဥ္စက**

၁။ ။ဝိပဿနာ၏ အရဖြစ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်သည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။တဏှာမကတရား (အာရုံ)တို့သည် (ပဌမဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒီပကတ္ထ' မ့ည်၏။

၃။ ။မဂ်ဉာဏ်, ဖိုလ်ဉာဏ်တို့သည် (ပဌမကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။ယောနိသောမနသိကာရသည် (ဒုတိယ ဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်သည် (ဒုတိယ ကာရကူပစာရ အားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။ဤထုတ်ခြင်းသည် အလင်္ကာနည်းဖြင့် ထုတ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

[အလင်္ကာနည်းဖြင့် ကြိယာ ၅--တန် ထုတ်ရာ၌ သိဘွယ်။ ။အလင်္ကာနည်းဖြင့် ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်ရာ၌-

၁။ ။ဌာယီဘာဝသည် 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။အာရမ္မဏဝိဘာဝသည် 'ဒီပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ရှေ့ဖြစ်သော အနုဘာဝသည် 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။ဥဒ္ဓံပနဝိဘာဝသည် 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။နောက်ဖြစ်သော အနုဘာဝသည် 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

ဤကား-အလင်္ကာနည်းဖြင့် ထုတ်ရာ၌ အခြေခံ ထုတ်ပုံ စနစ်တည်း။]

၉။ ။'သုခ'၏ လက္ခဏာဒီစတုက္က

သာ ဝေဒယိတလက္ခဏာ၊
အနုဘဝနရသာ, ဣဋ္ဌာကာရသမ္ဘောဂရသာ ဝါ၊
စေတသိကအာဿာဒပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊
ပဿဒ္ဓိပဒဋ္ဌာနာ။ (ဋ္ဌ။ ၁၅၂)
အပရော နယော-သာတလက္ခဏံ သုခံ၊ သမ္မယုတ္တာနံ ဥပဗြူဟနရသံ။
အနုဂ္ဂဟဏပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ပဿဒ္ဓိပဒဋ္ဌာနံ။ (ဋ္ဌ။ ၁၆၀)

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း။ ။'ဓမ္မ' အရ တဘူမကပစ္စည်းတရားတို့က 'ပဿတိ' အရ ဝိပဿနာဉာဏ် ပစ္စယုပ္ပန်တရားအား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကား-အာဝဇ္ဇန, အဘိ၊တိ, နိဿယ, ဥပနိဿယ, ပုရေဇာတ, ဝိပ္ပယုတ္တ, အတ္ထိ, အဝိဂတ(ယထာရဟ) ဂ-ပစ္စယသတ္တိတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၃၁၇-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကိ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်, အဋ္ဌကထာဝါကျများကို အနက်ယောဇနာ ခဲ့ပါ။

၁။ ။ယော တသ္မိံ သမယေ တဇ္ဇော ဝိတဇ္ဇော သင်္ကပ္ပေါ အပ္ပနာ ဗျပ္ပနာ စေတသော အဘိနိရောပနာ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ၊

၂။ ။ယံ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ မနော မာနသံ ဟဒယံ ပဏ္ဍရံ မနော မနာယတနံ မနိန္ဒြိယံ ဝိညာဏံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော တဒ္ဓာမနော ဝိညာဏဓာတု။

၃။ ။ယံ ဣတ္ထိယာ ဣတ္ထိလိင်္ဂံ ဣတ္ထိနိမိတ္တံ ဣတ္ထိကုတ္တံ ဣတ္ထာကပ္ပေါ ဣတ္ထတ္တံ ဣတ္ထိဘာဝေါ၊ ဣဒံ တံ ရူပံ ဣတ္ထိန္ဒြိယံ။

၄။ ။ယော ဝေရူပါ ကာ၌ ကာ၌ယနာ ကာ၌ယိတတ္တံ ဝိမတိ ဝိစိ ကိစ္ဆာ ဒဠ္ဠီကံ ဒဠ္ဠီဓာပဏော သံသယော။ ပ။ ဘဗ္ဘိတတ္တံ စိတ္တာဿ မနော ဝိလေခေါ။

၅။ ။အဿမော သုဂတော မယ်၊ ပဏ္ဍသာလော သုမာပိဘာ။
စက်မံ ဘဿ မာဒေပသိ၊ ပဋ္ဌဒဒါသဝိဝဇ္ဇိဘံ။

၆။ ။တဒါ တာနိ ဥပါဒေ့တ္ဝာ ဒဒမာနသော ဟာသော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ကေသဂ္ဂမတ္တမ္ပိ စိတ္တာဿ အညထတ္တံ နာဟောသိ။

၇။ ။အပိစ သမ္ဗဗ္ဗိ ယထာနုရူပတော စိတ္တတာယ စိတ်ံ၊ စိတ္တကရဏ္ဍ တာယ စိတ္တန်ဿိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈။ ။ဂရဟိဿန်ဿိ တံ ဝိညူ။ အသုဝိ နာဂရိကော ယထာ၊ ဝဇ္ဇီတော သီလဝန်ဿဟိ။ ကထံ ဘိက္ခု ကရိဿသိ။

၉။ ။ရူပသညာနန်ဿိ သညာသီသေန ဝုတ္တရူပါဝစရဇ္ဈာနာနန္တ်ဝ တဒါရမ္မဏာနဥ္စ။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနမ္ပိ ဟိ 'ရူပ' န်ဿိ ဝုစ္စတိ 'ရူပိ ရူပါနိ ပဿတိ' တိ အာဒီသု။

၁၀။ ။မိဒ္ဓဿဒိဋ္ဌိတိ အယထာဝဒိဋ္ဌိ၊ ဝိရဇ္ဈိတ္ဝာ ဂဟဏတော ဝါ ဝိတထာ ဒိဋ္ဌိ မိဒ္ဓဿဒိဋ္ဌိ၊ အနတ္ထာဝဟတ္တာ ပက္ခိတေဟိ ဇိဂုစ္ဆိတာ ဒိဋ္ဌိတိပိ မိဒ္ဓဿဒိဋ္ဌိ။

၁၃၁၇-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၈။ ပါ၊ သျှ။ ၃၉။]

၂။ ။[ပါ။ ၂၀။ ပါ၊ သျှ။ ၄၄။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၆၀။ ပါ၊ သျှ။ ၂၆၄။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၀၀။ ပါ၊ သျှ။ ၃၂၆။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၃၅။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၆၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၁၆။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၀၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၁၄။]

၈၊ ။[ဋ္ဌ။ ၁၆၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ။ ၂။ ၈၁။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၄၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၅၀၇။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၉၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၅။]

၁၃၁၇-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကိ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) ဓမးခွန်း

(က) နံ လုဘ္ဘန္တိ ဧတေန, သယံ ဝါန လုဘ္ဘတိ, အလုဘ္ဘနမတ္တာ မေဝ ဝါတန္တိ အလောဘော။
(ခ) အဒေါသာမောဟသုပိ ဧသေဝ နယော။
(ဂ) တေသု အလောဘော အာရမ္မဏေ စိတ္တဿ အဂေဓလက္ခဏော, အလဂ္ဂဘာဝလက္ခဏော ဝါ ကမလဒလေ ဇလဗိန္ဒု၊ ဝိယ။
(ဃ) အပရိဂ္ဂဟဏရသော မုတ္တာဘိက္ခု၊ ဝိယ။
(င) အနလ္လီနဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော အသုစိမှိ ပတိတပုရိသော ဝိယ။

၁။ ။အထက်ပါ (ဂ) (င) အမှတ်ပြု ဝါကျများကို အနက်ယောဇနာ ခွဲပါ။

၂။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျကို ဒေါသတင်လျက် အနုလောမပါပနာ ဒီကျမ်းရိုး တက်ခွဲပါ။

၃။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသကို ပြဆိုပြီးလျှင် 'အလုဘ္ဘနမတ္တာမေဝ ဝါ'၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါသည် ကြောင်း, ကျိုး ၂-မျိုးတို့တွင် အဘယ်ကို လဲလို၍ ထားပါသနည်း။

၄။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'အာရမ္မဏေ' ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျပ္ပတ္တျာဒိစတုက္က ထုတ်ပြခွဲပါ။

၅။ ။'အလောဘော ထုဂဝသေန ဥပဂမနဿ အဘာဝကရော'၌ ကတ္တု, ကမ္မ ထိုနှစ်ဝတို့တွင် အဘယ်သတ္တိထူးကို ပြလို၍ 'ထုဂဝသေန'ဟု ကရဏန္တပုဒ်ကို ထားပါသနည်း။

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျတွင် ပဌမဝိကပ်, ဒုတိယဝိကပ်တို့၌သာ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂကို ပြပြီးလျှင် သံဝဏ္ဏနာအမည်ကိုလည်း မှည့်ခဲ့ပါ။

၇။ ။'အလုဘ္ဘနမတ္တာမေဝ ဝါ'၌ 'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ ဂဧဂတပဒတ္ထ, ဆဧဋ္ဌတပဒတ္ထတို့ကို ဘော်ပြပြီးလျှင် (ဂ) ဝါကျတွင် 'ဧတေသု'၌ 'တ'သဒ္ဒါသည် အနုဘူတဝိသယ စသည်တို့တွင် အဘယ်'တ' သဒ္ဒါ ဖြစ်ပါသနည်း။

၈။ ။(၈)မှတ်ဝါကျ၌ 'အလောဘ'ကို ကိုယ်ပြု၍ ကြိယာငါးတန် စုံလင်အောင် ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၉။ ။'အဒေါသ'၏ လက္ခဏ, ရသ, ပစ္စုပဋ္ဌာန်, ပဒဋ္ဌာန်ကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(၈) မှတ်ဝါကျတွင် 'အာရမ္မဏော စိတ္တဿ'၌ 'အာရမ္မဏ'အရ ပစ္စည်းတရားသည် 'စိတ္တဿ'အရ ပစ္စယုပ္ပန်တရားအား အဘယ်မျှသော ပစ္စယာသတ္တိ ဘို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုနိုင်ပါသနည်း။

၁၃၁၇-ခုနှစ် ဓမ္မဝစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၇၀- ၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၈၅-၆။]

၂။ ။(ဃ) **မှတ်ဝါကျ ဒေါသတင်လျက် အနုလောမပါပနာဒိကျမ်း ရိုးတက်။**

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (၈) မှတ်ဝါကျဖြင့် အလောဘ၏ လက္ခဏာကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌာပနာ)။ ယင်းသို့ လက္ခဏာကိုသာ ဆိုသည် ရှိသော် လက္ခဏာသာ ရှိ၍ ရသ မရှိဟူသော အနက်သည် ရောက်၏ (အနုလောမပါပနာ)။စင်စစ်တမူကား ရသသည် ရှိ၏(ပဋိလောမပါပနာ)။ ထိုသို့ရှိသောကြောင့် ရသကိုလည်း ဆိုဘွင့်၏ (အနုလောမ့ရောပနာ)။ လက္ခဏာကိုသာ မဆိုသင့် (ပဋိလောမရောပနာ)။ မဆိုသင့်ဘဲလျက် ဆိုခြေသော် ဆရာ၌ ဗျာပိတဒေါသ ရောက်ခဲ့ရာ၏ (ဒေါသာရောပန)။ရသကား အဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာစတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဃ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျဖြင့် အလောဘ၏ ရသကိုလည်း ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော အဗျာပိတဒေါသ ငါး၌ မရောက်-ဟူသို့။

[ကျက်ဘွယ်။ ။ မေး, ဖြေ ၍၍၊ မဆွေးရွေးဖြေး၊ သူ့စကားကို၊ တိုင်ထား ဌပနာ၊ ဖြုံပြီးခါမှ၊ ရောက်ရာပြစ်စု၊ အနု ပဋိ၊ တင်ဘိ ပါပန၊ ၈၀ ရောပနာ၊ တင်ပါလျှင်၊ ပြစ်ဒေါသသည်၊ ဗုဒ်ကြငါးဖြာ ကျမ်းရိုးတည်း။]

၃။ ။(ခ)မှာ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ

(ခ) မှာ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသကား 'အဗျာပိတဒေါသ' ဖြစ်ပါသည်။

မှာ်ချက်။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျ 'ဝါကျာရမ္ဘဝါကျ' ဖြစ်သည်။ [ဝါကျာရမ္ဘဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။ဝါကျာရမ္ဘဝါကျဖြင့် အဗျာပိဘဒေါသကို ပယ်သည်။

ကျက်ဘွယ်။ ။ကျမ်းလေးပယ်ချ၊နည်းညွှန်ပြ၊ဝါကျအာရမ္ဘာ။ဝါကျာရမ္ဘ၊ ဟူလပ်က၊ အဗျာပိတသာ။]

'ဝါ'သဒ္ဒါ ထား**ရခြင်း အကြောင်း**။ ။'အလုဗ္ဘနုမတ္တမေဝ ဝါ'ဌ် 'ဝါ'သဒ္ဒါကို ကြောင်း,ကျိုး ၂-မျိုးတို့တွင် 'ဏ'ပစ္စည်း၏ ကတ္တုသာဝန အနုက်ဟူသော အကြောင်းမှ တပါး ဘာဝသာဓနအနုက် ဟူသော အကြောင်းတပါးကို လဲလှို၍ ထားပါသည်။

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။အာဂန္ဆာ စိတ္တစေတသိကာ ရမန္တိ ဧတ္ထာတိ အာဂမ္မ ကံ။ (အဘိဓာန်ဋီကာ။ ၉၄။)

ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအား**ဖြင့်**-

၁။ ။'အာ'ဟူသော, 'ရ'ဟူသော, 'မ္ဘ'ဟူသော, 'ဏ'ဟူသော အဓိဘ်အဓိဝ်ဒသာ ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'အာ'ပုဗ္ဗ 'ရမု'ဓာတ်, 'ယု'ပစ္စည်းသည်ရှင်း, အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော လာ၍ မေ့.လျော်ခြင်း ကြီယာသည်ရှင်း 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'အာရမ္ဘဏံ' ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော လာ၍ မေ့.လျော်ခြင်း ကြီယာသည် 'ပဘတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဧဘဒစိန္တာဒီပနိအလိုအား**ဖြင့်**-

၁။ ။'အာဂန္ဆာ စိတ္တစေတသိကာ ရမန္တိ ဧတ္ထာတိ'ဟူသော ဝိဂ္ဂိဟ် ဝါကျသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏၊ (၂-တူ၏)

၃။ ။'အာရမ္မဏံ'ဟူသော နိပ္ပဉ္ဇသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄-တူ၏။) မှတ်ချက်။ ။'စိတ္တစေတသိကေဟိ အာလမ္ဗီယတီတိ အာရမ္မဏံ'ဟူ၌ကား ကေဝလ ရူပနည်းအတိုင်း ကမ္မသာဓနဝိဂ္ဂဟလည်း ပြုနိုင်ပါသည်။

၅။ ။ကရဏနိဒ္ဒေသ ထားခြင်း အကြောင်း။ ။ကတ္တု, ကမ္မ ထို ၂-ဝ တို့တွင် ကတ္တုသတ္တိထူးကို ပြလို၍ 'ရာဂဝေသန'ဟု ကရဏနိဒ္ဒေသကို ထားပါသည်။

၆။ ။အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'နလုဇ္ဇန်တီ ဧတေန' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'အလောဘော' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၌ 'အ'ပုဒ်, 'လောဘ'ပုဒ်, 'လောဘ'၌'လုဘ' မာတ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယဓာတုပဒ သံဝဏ္ဏနာ။ 'ဏ'ပစ္စည်း၏ ကရိဏ်းအနက်ဟော၏ အဖြစ် ဘုံလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'လောဘော'ကို 'လုဇ္ဇန်တီ ဧတေနာတိ လောဘော' ဟု ကရဏသာဓန ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိ ဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'အလောဘော'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၏ ဥဘောတပ္ပုရိသ်သမာသ် ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းဥဘောတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ တုလျအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံ ဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'အလောဘော' ဟူသော သံဝဓဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'နလောဘော အလောဘော'ဟု ဥဘောတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'အ'သဒ္ဒါ၏ 'န' သဒ္ဒါ၏ ကာရိယ၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ နိပါတလိင်္ဂပဒသံဝဏ္ဏနာ။

'သယံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် ဓမ္မမှ တပါး ကတ္တားကို နှစ်စေ၍ ဓမ္မသာ ကတ္တား၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။

'ဝါ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့်' တနည်းတဖုံအားဖြင့် ဝစနတ္ထ ပြုသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'နလုဗ္ဘတိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'အလောဘော' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၌ 'အ'ပုဒ်, 'လောဘ'ပုဒ် 'လောဘ'၌ 'လုဘ' ဓာတ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယဓာတုပဒသံဝဏ္ဏနာ။ 'ဏ'ပစ္စည်း၏ ကတ္တားအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'လောဘော'ကို 'လုဗ္ဘတီတိ လောဘော'ဟု ကတ္တုသာဓနဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'အလောဘော'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၏ ဥဘောတပ္ပဋိသိဓမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းဥဘောတပ္ပဋိသိဓမာသ်ပုဒ်၏ တုလျတ်အနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'အလောဘော'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'နလောဘော အလောဘော'ဟု ဥဘောတပ္ပဋိသိဓမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'အ'သဒ္ဒါ၏ 'န'သဒ္ဒါ၏ ကာရိယ၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ နိပါတလိင်္ဂပဒသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။'ဧဝ'သဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ။ ။'အလုဗ္ဘနမတ္တမေဝ ဝါ'၌ 'ဧဝ'သဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗတ္ထကား 'ဘာဝသာဓန' ဖြစ်ပါသည်။

'ဧဝ'သဒ္ဒါ၏ ဆဒ္ဓေတဗ္ဗတ္ထ။ ။'အလုဗ္ဘနမတ္တမေဝ ဝါ'၌ 'ဧဝ'သဒ္ဒါ၏ ဆဒ္ဓေတဗ္ဗတ္ထကား- ကမ္မသာဓန, သမ္ပဒါနသာဓန, အပါဒါနသာဓန, အဓိကရဏသာဓန'တို့ ဖြစ်ပါသည်။

'တ'သဒ္ဒါ။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျတွင် 'တေသု'၌ 'တ'သဒ္ဒါသည် 'အနုဘူတဝိသယတ' ဏသည်တို့တွင် ဧရှ ၂- ဝါကျမှ အလောဘ,အဒေါသ, အမောဟဒြပ်ကို စွဲသောကြောင့် ပက်ကန္ဓဝိသယ'တ'သဒ္ဒါ ဖြစ်ပါသည်။

['တ' ၄-မျိုး။ ။ပက်ကန္ဓဝိသယ 'တ', ပသိဒ္ဓဝိသယ 'တ', အနုဘူတဝိသယ 'တ', နိယမဝိသယ 'တ' အားဖြင့် တ'သဒ္ဒါသည် ၄-မျိုးပြား၏။ ပ ၄

ထုတ်ဝေ-

၁။ ။ရှေးဝါကျမှ ဒြပ်ကို စွဲသော 'တ'သဒ္ဒါသည် ပက်ကန္ဓဝိသယ'တ' မည်၏။

၂။ ။အစွဲတင်းလင်းရှိသော 'တ'သဒ္ဒါသည် ပသိဒ္ဓဝိသယ 'တ' မည်၏။

၃။ ။ရွေးဝါကျမှ ကြိယာကို စွဲသော 'တ'သဒ္ဒါသည် အနုဘူတ ဝိသယ 'တ' မည်၏။

၄။ ။'ယ'သဒ္ဒါကို အမြဲငဲ့သော အနိယမ'ယ'သဒ္ဒါ စွဲသော အနက် ကိုသာ ထိုအနိယမဝါကျဝယ် ပါသော ကြိယာနှင့် တကွ သုံးသတ်တတ် သော 'တ'သဒ္ဒါသည် နိယမဝိသယ 'တ' မည်၏။ ဤသို့ 'ယ' သဒ္ဒါကို မငဲ့ဘဲ သမ္ဘန်အပ်သော 'တ'၃-(ရှေ)မျိုး, 'ယ'သဒ္ဒါကို အမြဲငဲ့၍ သမ္ဘန် အပ်သော 'တ' ၁-မျိုး အားဖြင့် 'တ' ၄-မျိုး ပြား၏။

ကျက်ဘွယ်။ ။၁။ ။ရွေဝါကျမှ၊ စွဲဒဗ္ဗ၊ ပက္ကန္တ ဝိသယာ။

၂။ ။အစွဲတင်းလင်း၊ ရှိတုံလျှင်း၊မှတ်သွင်း ပသိဒ္ဓါ။

၃။ ။မူဗ္ဗဝါကျ၊ ကြိယာ၃၊ စွဲရ နုဘူတာ။

၄။ ။အနိယတ် 'ယ'၊ စွဲသမ္ပန္နှင့်၊ ထို 'ယ'ကြိယာ၊ ယင်းနှစ်ဖြာကို၊ ဆောင်ကာ စွဲရ၊ 'တ' သဒ္ဒါ၊ မှတ်ကြ နိယမာ။

မှတ်ဘွယ်။ ။ဇာလိနီ (၂၀၁)၌ ရှေ ၃—မျိုးသာ လာသည်။ နောက် တမျိုးကား မောင်းခဲထောင် ဒုတိယသဝဏနာပြုဆရာတော်ကြီး နည်းတည်း၊ အာကျယ်ကို သမ္ဘန္ဓစိန္တာဂဏ္ဌိသစ် (နှာ-၉၆)၌ ရှု။]

---

(၀)၊ ။အလောဘကို ကိုယ်ပြု၍ ကြိယာ ၅-တန်

၁။ ။အလောဘသည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော)'ဒဿနတ္ထ'မည်၏။

၂။ ။ယောနိဒသာမနသိကာရသည်(ပဌမဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ် သော) 'ဒိပကတ္ထ' မည်၏၊

၃။ ။ခေးကမ်းစွန့်ကြဲခြင်းသည်(ပဌမကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ် သော 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။သဒ္ဓမ္မသဝန, သပ္ပုရိသူပနိဿယ စသည်သည် (ဒုတိယဖလူပစာ ရအားဖြင့် ပြအပ်သော 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ဥစ္စာစည်းစိမ်ပြည့်စုံခြင်းသည် (ဒုတိယကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏၊

၆။ ။အဒေါသ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က

အဒေါသော အစဏ္ဍိက္စလက္ခဏော, အဝိရောဓလက္ခဏော ဝါ။ အာဃာတဝိနယရသော, ပရိဠာဟဝိနယရသော ဝါ။

သောမွဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနေဘာ။
ဝိညာဏာဟဒဋ္ဌာနေဘာ။ (ဋ္ဌ။ ၁၇၁။)

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း။ ။'အာရမ္မဏ' အရ အလုံးစုံသော အာရုံပစ္စည်း တရားသည် 'စိတ္တသ' အရ အလောဘသမ္မယုတ်စိတ် ပစ္စယုပ္ပန်တရားအား အာရမ္မဏာ, အဓိပတိ, နိဿယ, ဥပနိဿယ, ပုရေဇာတ, ဝိပ္ပယုတ္တ, အတ္ထိ, အဝိဂတ (ယထာရဟ) ဂ-ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုနိုင်ပါသည်။

၁၃၁၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကြိ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်အဋ္ဌကထာ ပုစ္ဆာတို့တွင် ၂-နံပါတ် ပုစ္ဆာကို ၉-နံပါတ်အဋ္ဌကထာဖွင့်နှင့် အညီ အနက်ယောဇနာ၍ ကြွင်းကျန်သော ပုစ္ဆာအားလုံးတို့ကို ပါဠာနုသာရီအနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁။ ။ယာ တသ္မိံ သမယေ ပီတိ ပါမောဇ္ဇံ အာမောဒနာ ပမောဒနာ ဟာသော ပဟာသော ဝိတ္တိ ဩဒဂ္ဂျံ အတ္တမနတာ စိတ္တဿ။ အယံ တသ္မိံ သမယေ ပီတိ ဟောတိ။

၂။ ။ပီတိယာ စ ဝိဇ္ဇာဂါ ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတိ သတော စ သမ္ပဇာနော သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေတိ။ ယံ တံ အရိယာ အာစိက္ခန္တိ ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီတိ။

၃။ ။ကတမံ တံ ရူပံ အာကာသဓာတု။ ယော အာကာသော အာကာသဂတံ အဃံ အဃဂတံ ဝိဝရော ဝိဝရဂတံ အသမ္ဖုဋ္ဌံ စတူဟိ မဟာဘူတေဟိ။ ဣဒံ တံ ရူပံ အာကာသဓာတု။

၄။ ။ကတမေ ဓမ္မာ အနုပါဒိဏ္ဏာ အနုပါဒါနိယာ။ အပရိယာပန္နာ မဂ္ဂါ စ မဂ္ဂဖလာနိ စ အသင်္ခတာ စ ဓာတု။ ဣမေ ဓမ္မာ အနုပါဒိန္နအနုပါဒါနိယာ။

၅။ ။'ယာ ဘိက္ခဝေ ဝိမံသာ ကောသဇ္ဇသဟဂတာ ကောသဇ္ဇသမ္ပယုတ္တာ'တိ ဝေါကိဏ္ဏေ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၆။ ။ဒ္ဝါဒသရဇာနိ ကမ္မာနိ၊ နဒ္ဝါဒသ ဒ္ဝါဒသဝါရိနော။
တသ္မာ ဒ္ဝါဒသရဟိ ကမ္မာနိ၊ အညမညံ ဝဝတ္ထိတာ။

၇။ ။ဓိရဿ ဘာဝေါ ဝိရိယံ၊ ဝိရာနံ ဝါ ကမ္မံ ဝိရိယံ၊ ဝိဓိနာ ဝါ နယေန ဥပါယေန ဣရိယတိ ပဗ္ဗတိ ပဝတ္တယိတဗ္ဗန္တိ ဝိရိယံ၊ တဒေဝ ကောသဇ္ဇဿ အဘိဘဝနတော အဓိပတိယဋ္ဌေန ဣန္ဒြိယံ။

၈။ ။သဒ္ဓါ ဟိရိယံ ကုသလဥ္စ ဒ့ါနံ၊ဓမ္မာ ဧတေ သပ္ပုရိသာနုယာတာ။ ဧတံ ဟိ မဂ္ဂံ ဒိဝိယံ ဝဒန္တိ၊ ဧတေန ဟိ ဂစ္ဆတိ ဒေဝလောကံ။

၉။ ။ပီတိယာ စ ဝိရာဂါတိ ဝိရာဂေါ နာမ ဥတ္တပ္ပကာရာယ ပီတိယာ ဇဂုစ္ဆနံ ဝါ သမတိက္ကမော ဝါ၊ ဥဘိန္နံ ပန အန္တာရာ စသဒ္ဒါ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော၊ သော ဥပသမံ ဝါ သမ္ပိဏ္ဍေတိ ဝိတက္ကဝိစာရဥပသမံ ဝါ။

၁၀။ ။မဟာပရိဟာရတော်တိ မဟန္တိဟိ ပစ္စယေဟိ ပရိဟရိတဗ္ဗတော။ ဧတာနိ ဟိ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဥပနေတဗ္ဗတ္တာ မဟန္တိဟိ ဃာသစ္ဆာဒနာဒီဟိ ဘူတာနိ ပဝတ္တာနိတိ မဟာဘူတာနိ။

၁၃၁၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကိ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ (၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၈။ ပါ။ သျှ။ ၃၉။]

၂။ ။[ပီတိယာ၊ စိတ်ကို။ ဝိရာဂါ စ၊ စက်ဆုတ်ခြင်းကြောင့်ရှင်း။ ပီတိယာ၊ ပီတိ၏။ ဥပသမာ စ၊ ငြိမ်းခြင်းကြောင့်ရှင်း။ (တနည်း)ပီတိယာ၊ ပီတိကို။ ဝိရာဂါ စ၊ လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်ရှင်း။ဝိတက်ဝိစာရာနံ၊ဝိတက်ဝိစာရတို့၏။ ဥပသမာ စ၊ ငြိမ်းချင်းခြင်းကြောင့်ရှင်း။ ။ကြွင်း 'သျှ' အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ ပါ၊ ၄၅။ ပါ၊ သျှ။ ၁၀၁။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၆၉။ ပါ၊ သျှ။ ၂၆၈။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၀၆။ ပါ၊ သျှ။ ၃၂၁။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၁၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၄၅။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၂၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၅၀၇၊]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၆၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၅၉၉။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၀၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၃၃။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၁၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၇၆။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၃၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၁၆၄။]

၁၃၁၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) မေးခွန်း

(က) သဒ္ဒဟနာတိ သဒ္ဒဟနာကာရော။ ဗုဒ္ဓါဒီနံ ဂုဏေ ဩဂါ
ဟတိ ဘိန္နိတ္ဝာ ဝိယ အနုပဝိသတီတိ ဩကပ္ပနာ။

(ခ) ဗုဒ္ဓါဒီနံ ဂုဏေသု တောဃ သတ္တာ အတိဝိယ ပသီဒန္တိ, သယံ
ဝါ အဘိပ္ပသီဒတိတိ အဘိပ္ပသာဒေါ။

(ဂ) ဣဒါနိ ယသ္မာ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနံ သမာသပဒါနံ ဝေသန အည
သ္မိံ ပရိယာယေ အာရဒ္ဓေ အာဒိပဒံ ဂဟေတ္ဝာဝ ပဒဘာ
ဇနံ ကရိယတို့၊ အယံ အဘိဓမ္မေ ဓမ္မတာ၊ တသ္မာ ပုန
သဒ္ဓါတိ ဝုတ္တံ။

(ဃ) ယထာ ဝါ ဣတ္ထိယာ ဣန္ဒြိယံ ဣတ္ထိန္ဒြိယံ၊ န တထာ ဣဒံ။
ဣဒံ ပန သဒ္ဓါဝ ဣန္ဒြိယံ သဒ္ဓိန္ဒြိယန္တိ ဧဝံ သမာနာဓိကရဏာ
ဘာဝဉ္ဉာပနတ္ထမို့ ပုန 'သဒ္ဓါ'တိ ဝုတ္တံ။

(ဇ) ဧဝံ သဗ္ဗပဒနိဒ္ဒေသေသု အာဒိပဒဿ ပုန ဝစနေ ပယောဇနံ
ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁။ ။အထက်ပါဝါကျတို့တွင်(ဃ) ဝါကျကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ) ဝါကျကို အနုလောမပါပနာဒိကျမ်းရိုး တက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(ဇ) ဝါကျ၌ ပယ်အပ်သောဒေါသကို ပြ၍ 'ဝေဒိတဗ္ဗံ'ထား
ရခြင်း၏ အကြောင်းကိုလည်း ရေးခဲ့ပါ။

၄။ ။(က) ဝါကျပါ 'ဂုဏေ'၌ 'ဂုဏ'ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျပ္ပတ္တျာ
ဒိစတုက္က ထုတ်ခဲ့ပါ။

၅။ ။(ဂ) ဝါကျ၌ 'အာဒိ, အဘိ' ပုဒ်တို့၏ လိင်, ဂဏ, အန္တ, ပဒ
တို့ကို စိစစ်ခဲ့ပါ။

၆။ ။(က) ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဂေဘာဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာအမည်တို့ကို
ဖေါ်ထုတ်ခဲ့ပါ။

၇။ ။(ခ)ဝါကျ၌ 'ဝိယ, ဝါ' သဒ္ဒါတို့၏ အနက်တို့ကို ပြ၍ (ဃ) ဝါကျ၌ 'ပိ'သဒ္ဒါ၏ သဘိဏ္ဍနာဂကာရကိုလည်း ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၈။ ။(ဂ)ဝါကျတွင် 'ဓေဒိတမ္ပိ'၌ ဓာတ်အရကို ယူ၍ ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်ခဲ့ပါ။

၉။ ။'သဒ္ဓါ'၏ လက္ခဏ, ရသ, ပစ္စုပဋ္ဌာန်, ပဒဋ္ဌာန်တို့ကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(ခ)ဝါကျ၌ 'ဂုဏသု'အရ ပစ္စည်းတရားသည် 'ပသီဒန္တိ' အရ ပစ္စယုပ္ပန်တရားအား ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကို ဖော်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၁၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။[ဌ။ ၁၈၉။ ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၁၆၆။]

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ **အနုလောမပါပနာဒိ** ကျမ်းရိုးတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က) မှတ်ဝါကျဖြင့် 'သဒ္ဒဟနာ, သြကပ္ပနာ'ဟူကုန်သော ပုဒ်တို့၏ အဖဋ္ဌံသံဝဏ္ဏနာကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ယင်းသို့ 'သဒ္ဒဟနာ, သြကပ္ပနာ'ဟူကုန်သော ပုဒ်တို့၏ အဖဋ္ဌံသံဝဏ္ဏနာကိုသာ ဆိုသည်ရှိသော် 'အဘိပ္ပသာဒေါ'ဟူသော ပုဒ်ကို မြတ်စွာဘုရား မဟောဟူသော အနက်သည် ရောက်၏ (အနုလောမပါပနာ)။ စင်စစ် တမူကား 'အဘိပ္ပသာဒေါ'ဟူသော ပုဒ်ကို မြတ်စွာဘုရား ဟောတော်မူ၏ (ပဋိလောမပါပနာ)။ ထိုသို့ဟောတော်မူသောကြောင့် 'အဘိပ္ပသာဒေါ'ဟူသော ပုဒ်၏ အဖဋ္ဌံသံဝဏ္ဏနာကိုလည်း ဆိုသင့်၏ (အနုလောမရောပနာ)။ 'သဒ္ဒဟနာ, သြကပ္ပနာ'ဟူကုန်သော ပုဒ်တို့၏ အဖဋ္ဌံသံဝဏ္ဏနာကိုသာ မဆိုသင့် (ပဋိလောမရောပနာ)။ မဆိုသင့်ဘဲလျက် ဆိုခြင်းသည် ဆရာ၌ အဗျာပိတဒေါသရောက်ရာ၏ (ဒေါသာရောပန)။ 'အဘိပ္ပသာဒေါ'ဟူသော ပုဒ်၏ အဖဋ္ဌံသံဝဏ္ဏနာကား အဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့စောဒနာဘုယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျဖြင့် 'အဘိပ္ပသာဒေါ' ဟူသော ပုဒ်၏ အဖဋ္ဌံသံဝဏ္ဏနာကိုလည်း ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော အဗျာပိတဒေါသ ငါ၌ မရောက်-ဟူလို။

၃။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ (ဖြင့်) ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသကား 'ပုန်ရူတ္တိဒေါသ' ဖြစ်ပါသည်။ မှတ်ချက်။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ 'နိဂမဝါကျ' ဖြစ်သည်။

['နိဂမဝါကျ'ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။'နိဂမဝါကျ'ဖြင့် 'ပုန်ရူတ္တိဒေါသ'ကို ပယ်သည်။

ကျက်ဘွယ်။ ။ဝိတ္ထာ, သံခိပ်၊ ဥဒ်, နိဒ်၊ နိဂမ၊ စုဏ္ဏိယ၊ ပုန်ရူတ္တိတင်။

(ပေါရာဏာဘာစရိယ)]

(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝေဒိတပ္ပံသဒ္ဒါ ထားရခြင်း အစကြောင်း။ ။'အလုံးစုံသော ပဒနိဒ္ဒေသတို့၌ အစပုဒ်ကို တဖန် ဟောတော်မူခြင်း၌ အကျိုးကို သိအပ်၏'ဟု သံသယအားဖြင့် ရအပ်သော အနက်သဘောကို ပြလိုသောကြောင့် (ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝေဒိတပ္ပ''သဒ္ဒါ ထားရပါသည်။

[ကျက်ဘွယ်။ ။'ဒဋ္ဌပ္ပ''ကား သန္နိဋ္ဌာန်၊ 'ဇေဒိတပ္ပ''ကား သုံသယ၊ 'သိဒ္ဓံ'ရှိက စကားကျ။(ရွှင်တိပိဋ္ဌကနာဂနိယံ။ ဂ၄။)]

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။ဝေါဏာပိယန္တိ အာမန္တာပိယန္တိ အတ္တာနံ ပတိဋ္ဌေတာ ပုဂ္ဂလော ဒဋ္ဌုံ သောတုံ ပုဇိတုဉ္စ ဣစ္ဆစန္တိဟိ ဇနေဟိတိ ဂုဏာ။ (သဒ္ဒနီတိ ဓာတုမာလာ။ ၃၀၄။)

ဗျုပ္ပတ္တျာဒိစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ဂုဟူသော, 'ဏာ'ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'ဂုဏာ'ဓာတ်, 'အ'ပစ္စည်းသည်ရင်း, အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ခေါ်ဝေခြင်းကြိယာသည်ရင်း 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'ဂုဏာ'ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ခေါ်ဝေခြင်းကြိယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဘော်ဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ဝေါဏာပိယန္တိ အာမန္တာပိယန္တိ အတ္တာနံ ပတိဋ္ဌေတာ ပုဂ္ဂလော ဒဋ္ဌုံ သောတုံ ပုဇိတုဉ္စ ဣစ္ဆန္တေဟိ ဇနေဟိတိ'ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂-တူ၏။)

၃။ ။'ဂုဏ'ဟူသော' နိပ္ဖန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄–တူ၏။)

မှတ်ချက်။။ ။အပရေဆရာတို့ အလိုအားဖြင့် 'ဂုဏ္ဍန်တို့ အဗျယန်တို့ (မိုရာဒြပ်ကို ဖြတတ်၏။) တိ ဂုဏာ'ဟုလည်း ဝိဂ္ဂဟ ပြုနိုင်ပါသည်။ (သဒ္ဒနီတိ ဓာတုမာလာ။ ၃၀၄။)

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'အာဒိ'ကား ပုလ္လိင််, ရတ္တာဒိဂဏ, ဣကာရန္တ, ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'အာဘိ' ကား အလိင််, ဂဏဝိမုတ္တ, ဣကာရန္တ, ဥပသဂ္ဂပဒ ဖြစ်ပါသည်။

[ကိတနာမပဒနှင့် ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ ထူးခြားချက်။ ။ဓာတ်နှင့်ပစ္စည်း ချဉ်း၍ ကိတ်ပြီးလတ်သော် ဝါကျအနက် အတ္ထင်းမဝုပ်သော နာမ်ပုဒ်သည် ကိတနာမပဒ မည်၏၊ ဓာတ်နှင့် ပစ္စည်းချဉ်း၍ ကိတ်ပြီးလတ်သော် ဝါကျအနက် အဘွင်းဝုတ်သော နာမ်ပုဒ်သည် ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ မည်၏။ ဤသို့ ထူးကြသည်။ သမာသနာမပဒ, သမာသသုဒ္ဓနာမပဒ, တဒ္ဓိတနာမပဒ, တဒ္ဓိတသုဒ္ဓနာမပဒ' တို့၌လည်း ဤအတူ သိပါ။]

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'သဒ္ဒဟနာကာရော' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'သဒ္ဒဟနာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်၌ 'ယု' ပစ္စည်း၏ ဘောအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'သဒ္ဒဟနာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်ကို 'သဒ္ဒဟိယတေ သဒ္ဒဟနာ'ဟု ဘာဝသာဓန ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အာဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

[ကျက်ဘွယ်။ ။သံဝဏ္ဏတပ္ပ၊ ကိတ်ပဒကို၊ ယုပစ္စယ၊ 'အာကာရ' နှင့်၊ ဘာဝသဒ္ဒါ၊ ဖွင့်ပြရာ၊ ကြံပါမုချ၊ ကိတ်ဘာဝ။ (သံဝဏ္ဏနာနိယံ။)]

'သြဟိတဘိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'သြကပ္ပနာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်၌ 'အဝ' ပုဗ္ဗ 'ဏ ပ္ပ' ဓာတ်၏ သြဂဟနအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယဓာတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'အဝ' သဒ္ဒါ၏ ဟေဋ္ဌဝိသေသက၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ

သိစေပါသည်။ ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ယု'ပစ္စည်း၏ ကတ္တားအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယဘာသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'သြကပ္ပနာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတမ္ဗပုဒ်ကို 'သြကပ္ပတီတိ သြကပ္ပနာ'ဟု ကတ္တုသာဓနဝစနတ္ထပ္ပကာသနာ၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဂုဏော'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဋိဖြင့် 'သြဂါဟတိ'ဌဲ 'သင်္ဂဝင်ခြင်း' ဟူသည် ဂုဏ်တို့သို့ သင်္ဂဝင်ခြင်းပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဗုဒ္ဓါဒိနံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဋိဖြင့် 'ဂုဏော'ဌဲ 'ဂုဏ်'ဟူသည် စဋ္ဌီ, ပရမိသွာ စသည်တို့၏ ဂုဏ် မဟုတ် ဘုရား စသည်တို့၏ ဂုဏ်ပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဘိန္နိတ္တာ ဝိယ အနုပဝိသတိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဋိဖြင့် 'သြဂါဟတိ'ဌဲ 'သင်္ဂဝင်ခြင်း'ဟူသည် ခဲ၍ သင်္ဂဝင်သကဲ့သို့ သင်္ဂဝင်ခြင်းပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၂။ (ခ)မှတ်ဝါကျ 'ဝိယ'သဒ္ဒါ၏အနက်။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ'ဝိယ'သဒ္ဒါ၏ အနက်ကား 'ဥပအနက်' ဖြစ်ပါသည်။

['ဝိယ'သဒ္ဒါနှင့် ဧဝအနက်။ ။'ဝိယ'သဒ္ဒါကား ဥပအနက်။ 'ဣဝ သဒ္ဒါ ဧဝတ္ထော'ဟု မောဂ္ဂလာန်မိန့်သည့်အတိုင်း 'ဣဝ'သဒ္ဒါသည် ဥပအနက်ဟောမူ 'ဣဘ'သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သော 'ဝိယ'လည်း ဥပအနက် ဟောကောင်း၏။ (ပါစိတ်ပါဠိတော်နိဿယ၊ အရိဋ္ဌသိက္ခာပုဒ်။)]

(ခ)မှတ်ဝါကျ'ဝါ'သဒ္ဒါ၏ အနက်။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ 'ဝါ'သဒ္ဒါ၏ အနက်ကား '(အတ္ထန္တရ)ဝိကပ်အနက်' ဖြစ်ပါသည်။ 'သမုစ္စည်းအနက်' လည်း သင့်ပါသည်။

[သမုစ္စည်း, ဝိကပ် ၂-မျိုး၊ရသော 'ဝါ'သဒ္ဒါ။ ။အတ္ထန္တရကို ပြသော 'စ'သဒ္ဒါသည် သမုစ္စည်း, ဝိကပ် အနက် ၂-မျိုး ရသင့်သကဲ့သို့ အတ္ထန္တရကို ပြသော 'ဝါ'သဒ္ဒါလည်း သမုစ္စည်း, ဝိကပ် အနက် ၂-မျိုး ရသင့်သည်။]

(ဃ)မှတ်ဝါကျ 'ပိ'သဒ္ဒါ၏ သဒ္ဒိလက္ခဏာကာရ၊ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျ 'ပိ' သဒ္ဒါ၏ သဒ္ဒိလက္ခဏာကာရကား- သက်သက် သဘောတံထွာ ဓမ္မတာ

ကြောင့်သာ တဖန် **ဟောတော်မူအပ်သည် မဟုတ်သေး၊ စင်စစ်သော်ကား တူသော တည်ရာ ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို သိစေခြင်း အကျိုးငှာလည်း တဖန် ဟောတော်မူအပ်၏-ဟူလို။**

[သမ္မိဏ္ဍနဝကာရ နည်းယူဘုယ်။ ။(သုပ္ပိယော ပိ။ သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ။ ၁။ သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋ္ဌကထာ။ ၃၆။) နှင့် ကေဝလံ ဘိက္ခုသံဃနှင့် သဒ္ဓိံ ဘဂဝါယေဝ၊ အာဃ ခေါ သုပ္ပိယောပိ ပရိဗ္ဗာဇကော ပြဟ္မဒတ္တေန မာဏဝေန သဒ္ဓိန္တိ ပုဂ္ဂလံ သမ္မိဏ္ဍေတိ။(သီ၊ ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၈၃။)ကို နည်းယူ၍ ပေါင်း။ 'သီ၊ ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မဟာဋီကာ၊ ၂။ ၂၈၈' တို့လည်း ရှု။ ဤကား ဓရဝါကျ၌ ဆိုခဲ့ပြီးသည်ကို ဆည်းပေါင်းရာ၌ ဆည်းပေါင်းပုံတည်း။ ရှေဝါကျ၌ ဆိုခဲ့ပြီး မဟုတ်သည်ကို ဆည်းပေါင်းရာ၌ ဆည်းပေါင်းပုံကို 'ဤအဋ္ဌကထာ။ ၃၃၆။ သီ၊ ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၁။၁၄၇' တို့၌ ရှု။

ကျက်ဘုယ်။ ။'ကေဝလံ'ပုဒ်၊ မြစ်'နှ'ထုတ်၊ သမူစ္ဆည်းဓိပ္ပါ။
(ပါရာဇိကဏ်ဏအဋ္ဌကထာနိဿသစ်၊ ၁။ ၂၂၄။)
'ဧဝ'ပဒ၊ 'နှ'မြစ်က၊ သမူစ္ဆယ၊ အဓိပ္ပါယ် ရောက်ပြဲ၊
(ဘုရားကြီးနိယံ။ ၁၀၆။)]

၈။ ။ကြိယာ ၅-တန်

'ဓေဒိတပ္ပံ'၌ 'ဝိဒ'ဓာတ်၏ အရကို ဥာဏ်ပြခဉ်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ယူ၍-

၁။ ။ယင်းဥာဏ်ပြခဉ်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။ယောနိသောမနသိကာရသည် (ပဌမ ဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒိဋ္ဌကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ဥာဏ်ပညာတိုးပွားခြင်းသည် (ပဌမကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။သဒ္ဓမ္မသဝနစသည်သည် (ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ပါမောဇ္ဇ,ပီတိ စသော အကျိုး အဆက်အဆက်သည် ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏၊

၉။ ။'သဒ္ဓါ'၏ လက္ခဏာဒီဓတိုက်

သဒ္ဒဟနလက္ခဏာ သဒ္ဓါ, ပြကပ္ပနလက္ခဏာ ဝါ၊
ပသာဒနရသာ, ပက္ခန္ဒနရသာ ဝါ၊
အကာလုသိယပစ္စုပဋ္ဌာနာ, အဓိမုတ္တိပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ၊
သဒ္ဓေယျဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနာ, ယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာနာ ဝါ။
(ဋ္ဌ။ ၁၆၃။)

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း

'ဂုဏောသု'အရ သီလစသော ဂုဏ်ပစ္စည်းတရားသည် 'ပသီဒန္တီ'အရ သဒ္ဓါပြဓာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ် ပစ္စယုပ္ပန်တရားအား ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကား အာရမ္မဏ, အဓိပတိ, ဥပနိဿယ (ယထာရဟ) ၃-ပစ္စယသတ္တိတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၃၁၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) ပေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်' အဋ္ဌကထာပုစ္ဆာတို့တွင် (၅)အမှတ်ကို ဝါကျအပြန်အလှန် (၆)အမှတ်ကို အာကာရအတွင်းသွင်း (၂)အမှတ်ကို(၇) အမှတ် အဋ္ဌကထာဘွင့်ကို ရှု၍ အနက်ယောဇနာပြီးလျှင် ကျန်အမှတ်ပြတို့ကို ပါဠိသုသာရိအနက် ယောဇနာနည်းဖြင့် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၁။ ။ယော တသ္မိံ သမယေ စေတသိကော ဝိရိယာရမ္ဘော နိက္ကမော ပရက္ကမော ဥယျာမော ဝါယာမော ဥဿာဟော ဥဿောဠ္ဠီ ထာမော ဓိတိ အသိထိလပရမက္ကမတာ အနိက္ခိတ္တဆန္ဒတာ အနိက္ခိတ္တဓုရတာ ဓုရသမ္ပဂ္ဂါဟော ဝီရိယံ ဝီရိယိန္ဒြိယံ ဝီရိယဗလံ သမ္မာဝါယာမော။ ကွဇံ တသ္မိံ သမယေ ဝီရိယိန္ဒြိယံ ဟောတိ။

၂။ ။အဇ္ဇေါ စ။ မဒ္ဒေါ စ။ ခန္တီ စ။ သောရစ္စဥ္စ။

၃။ ။ကတမံ တသ္မိံ သမယေ သြတ္တပ္ပံ ဟောတိ။ ယံ တသ္မိံ သမယေ သြတ္တပ္ပဘိ သြတ္တာယိတမ္ဗေန သြတ္တပ္ပတိ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ။ ကွဒံ တသ္မိံ သမယေ သြတ္တပ္ပံ ဟောတိ။

၄။ ။ယံ ဝါ ပနညမ်ိ အတ္ထိ ရူပံ ယမ်ိ ယမ်ိ ဇနပဒေ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ မုခါသိယံ ဒန္ဓဝိခါဒနံ ဂလဇ္ဈာဟရဏီယံ ကုစ္ဆိဝိတ္ထမ္ဘနံ ယာယ သြာယ သတ္တာ ယာပေန္တိ။ ဣဒံ တံ ရူပံ ကဗဠီကာရော အာဟာရော။

၅။ ။ကရဏာ ဝိယ သတ္တေသု၊ ပညာ ယာယ မဟာသိနော။
ဥယျဓမ္မေသု သဗ္ဗေသု၊ ပဝတ္တိတ္ထ ယထာရုစိ။

၆။ ။သင်္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော ဝိဿကမ္မဒေဝပုတ္တံ အာမန္တေသိ 'ဂစ္ဆ တာတ, အယံ သုမေဓပဏ္ဍိတော 'ပဗ္ဗဇိဿာမိ' တိ နိက္ခန္တော၊ တေဿ ဝသနဋ္ဌာနံ မာပေဟီ'တိ။

၇။ ။ဥတုဘာဝေါ အဇ္ဇဝေါ။ မုဒုဘာဝေါ မန္ဒဝေါ။ အဓိဝါသန သခ်ါတော ခမနဘာဝေါ ခန္တီ။ သုရတာသ ဘာဝေါ သောရစ္စံ။

၈။ ။သံကိလေသေတီတိ သံကိလေသာ၊ ဝိဗာဓတိ ဥပတာပေတီ စာတိ အတ္ထော။ သံကိလေသေန သမန္နာဂတာတိ သံကိလိဋ္ဌာ။

၉။ ။ကာယေန စေ ကတံ ကမ္မံ၊ 'ကာယကမ္မ' န္တိ ဝုစ္စတိ။
ကာယော စ ကာယကမ္မဉ္စ။ အညမညံ ဝဝတ္ထိတာ။

၁၀။ ။ဃာယတီတိ ဃာနံ၊ တံ သသမ္ဘာရဃာနပိလဿ အန္တော အဇပဒသဏ္ဌာနေ ပဒေသေ ယထာဝုတ္တပဂကာရဥပကာရပတ္ထမ္ဘနာနုပါလန ပရိဝါရံ ဟုတ္ဝာ ဃာနဝိညာဏဿ ဒိဋ္ဌာဒိနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒ္ဒါရဘာဝံ သာဓယ မာနံ တိဋ္ဌတိ။

၁၃၁၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၉၊ ပါ၊ သျှ။ ၄၁။]

၂။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ပါ၊ ၁၅၊ ပါ။ သျှ။ ၂၇။]

၃။ ။[ပါ။ ၂၃၊ ပါ၊ သျှ၊ ၅၆။]

၄။ ။[ပါ။ ၁၆၉။ ပါ၊ သျှ။ ၂၃၁။]

၅။ ။(၅) မှတ်ဝါကျ ဝါကျအပြန်အလှန် အနက်ယောဇနာ။ မဟေသိနော၊ မြတ်သော သီလကွန္ဓ အစရှိသည်ကို ရှာတော်မူပြီးထသော။ ယဿ ယာဒိသဿ၊ အကြင်သို့သဘောရှိတော်မူတတ်ထသော။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ၊ သစ္စာလေးစု ငါးခုနက်စံ ဥယျဉ်ကို သယမ္ဘူ။ ဉာဏ်စွမ်းဖြင့်၊ ခွဲခြမ်းမိမိ သိတော်မူသော မြတ်စွာဘုရား၏။ ပညာ၊ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိ ဉာဏ်မှ တပါးသော အလုံးစုံသော ပညာတော်သည်။ သဗ္ဗေသု၊ ခပ်သိမ်းကုန်သော။ ဥယျဉ်မမေ့သူ၊ သင်္ခါရ, ဝိကာရ, လက္ခဏ, နိဗ္ဗာန်, ပညတ်တည်းဟူသော ဥယျဉ်တရား ငါးပါးတို့၌။ ယထာရုစိ၊ အလိုတော်အား လျှောက်ပတ်စွာ။ ပဝတ္တိတ္ထ။ ဖြစ်လေပြီ။ ကိမိဝ၊ အဘယ်ကဲ့သို့နည်းဟူမူကား။ မဟေသိနော၊ မြတ်သော သီလကွန္ဓ အစရှိသည်ကို ရှာတော်မူပြီးထသော။ ယဿ ယာဒိသဿ၊ အကြင်သို့ သဘောရှိတော်မူတတ်ထသော။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ၊ သစ္စာလေးစု ငါးခုနက်စံ ဥယျဉ်ကို သယမ္ဘူ။ ဉာဏ်စွမ်းဖြင့် ခွဲခြမ်းမိမိ သိတော်မူသော မြတ်စွာဘုရား၏။ ကရုဏာ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါသဝကတို့နှင့် မဆက်ဆံ အသာဓာရဏဖြစ်သော မဟာ ကရုဏာတော်သည်။ သဗ္ဗေသု၊ ခပ်သိမ်းကုန်သော။ သတ္တေသု၊ အကြင်းရှိသော သတ္တဝါ, အကြင်းမရှိသော သတ္တဝါတို့၌။ ယထာရုစိ၊ အလိုတော်အား လျှောက်ပတ်စွာ။ ပဝတ္တိတ္ထ ဝိယ။ ဖြစ်လေပြီးကဲ့သို့တည်း။ [ဋ္ဌ။ ၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃။]

၆။ ။(၆)မှတ်ဝါကျ အံ့ကာရအတွင်းသွင်း၍ အနက်ယောဇနာ ဒေဝါနံ၊ နတ်တို့ကို။ ဣန္ဒော၊ အစိုးရသော။ သက္ကော၊ သိကြားမင်းသည်။ ဝိသုကမ္မဒေဝပုတ္တံ၊ ဝိသုကြုံနတ်သားကို။ တာတ ဝိသုကမ္မ ဒေဝပုတ္တ၊ အမောင် ဝိသုကြုံနတ်သား။ ဂစ္ဆ၊ သွားချေ။ အယံ သုမေဓ ပဏ္ဍိတော၊ ဤသုမေဓာအမည်ရှိသော ပညာရှိသည်။ ပဗ္ဗဇိဿာမိ။ ရဟန်းပြုအံ့။ ဣတိ မနသိ ကတွာ၊ ဤသို့နှလုံးသွင်း၍။ နိက္ခန္တော၊ ထွက်၏၊ ဧတဿ၊ ထိုသုမေဓာ၏။ ဝသနဋ္ဌာနံ၊ နေရာကို။ မာပေဟိ၊ ဖန်ဆင်းချေလော။ ဣတိ၊ ဤသို့။ အာမန္တေသိ။ မိန့်ဆိုပြီ။ [ဋ္ဌ။ ၃၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၅၅။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၈၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၅၀။]

၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၀၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၉၆။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၂၇။ ဋ္ဌ၊ သ္မ၊ ၁။ ၅၀၈။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၄၈။ ဋ္ဌ၊ သ္မ၊ ၃။ ၂၀၁။]

[မှတ်ချက်။ ။ဤနှစ်မေးခွန်းများတွင် ၁-နံပါတ်မေးခွန်းနှင့် ၂-နံပါတ်မေးခွန်း, ၃-နံပါတ်မေးခွန်းနှင့် ၈-နံပါတ်မေးခွန်း ရှေ့,နောက် ပြန်ခါ ပါဌ်ရှိအစဉ်အတိုင်း မဟုတ်သည်ကို တွေ့ရသည်။]

၁၃၁၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) အယာထာဝပထတော မိစ္ဆာပထော။
(ခ) ယထာ ဟိ ဒိသာမူဠ္ဍေန 'အယံ အသုကဂါမဿ နာမ ပထော'တိ ဂဟိတောပိ တံ ဂါမံ နသမ္ပာပေတိ၊ ဧဝံ ဒိဋ္ဌဂတိကေန 'သုဂတိပထော' တိ ဂဟိတာပိ ဒိဋ္ဌိ သုဂတိံ နပါပေတီတိ အယာထာဝပထတော မိစ္ဆာပထော။
(ဂ) တိတ္ထဉ္စ တံ အနတ္ထာနဉ္စ အာယတနန္တိ တိတ္ထာယတနံ။
(ဃ) တိတ္ထိယာနံ ဝါ သဉ္ဇာတိဒေသဌ္ဌန နိဝါသဌ္ဌာနဌ္ဌနစ အာယတနန္တိပိ တိတ္ထာယတနံ။

၁။ ။အထက်ပါ ဝါကျတို့တွင် (ခ) ဝါကျကိုသာ အနက်ယော ဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(က) ဝါကျကို ထောက်၍ (ခ)ဝါကျကို ဌပနာ, အံ့ဘော၀, အာဘောဂဟိတ်, ဌပနာပဋိက္ခေပ, ပုစ္ဆာ တက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(ဃ)ဝါကျ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါ ထားရခြင်း အကြောင်းကို ပြည့်စုံစွာ ရေးခဲ့ပါ။

၄။ ။(ဂ)ဝါကျ၌ ပါဇသာ 'တိတ္ထ'ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ထုတ်ခဲ့ပါ။

၅။ ။(က)ဝါကျ၌ 'မိစ္ဆာ' နှင့် 'ပထ' တို့၏ လိင်, ဂဏ, အန္တ, ပဒတို့ကို စိစစ်ခဲ့ပါ။

၆။ ။(ဃ)ဝါကျ၌ အာဇဘာဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာအမည်တို့ကို ဖော်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။(ခ)ဝါကျ၌ 'အယံ' သဒ္ဒါ၏ အစွဲနှင့် 'ဂဟိတောပိ'၌ 'ပိ' သဒ္ဒါ၏ အလိုရှိအပ်သော အနက်တို့ကိုလည်း ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၈။ (ခ)ဝါကျဝယ် 'ဂဟိတာ'၌ ဓာတ်အရကို ယူ၍ ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်ခဲ့ပါ။

၉။ ။'ဒိဋ္ဌ' ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(ခ)ဝါကျ၌ 'ဒိဋ္ဌ'အရ ပစ္စယုပ္ပန်တရားနှင့် 'သုဂတိ'' အရ ပစ္စည်းတရားတို့၏ ပြုဝ်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိများကို ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

၁၃၁၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠို,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၉၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ။ ၃။ ၂၄။]

၂။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျ ဌပနာဘောဂါဒိကျမ်းတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က) မှတ်ဝါကျဖြင့် တပ်ပါကဋိက ရဏိယကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ တပ်ပါကဋိကရဏိယသည် တပ်ပါကဋိကရဏ နှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော(အာဒေဘာ်)။ထိုသို့မကင်းကောင်း သောကြောင့် (အာဘောဂဟိတ်)။ တပ်ပါကဋိကရဏိယကိုသာ မဆိုသင့် (ဌပနာပဋိက္ခေပ)။ တပ်ပါကဋိကရဏကား သဘယ်ပါနည်း(ပုစ္ဆာ)။ကြိုသို့ မေးဘူယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။(က)မှတ်ဝါကျ တပ်ပါကဋိကရဏိယ၏ တပ်ပါကဋိ ကရဏကား (ခ) မှတ်ဝါကျဖြစ်၏-ဟူလိုသော်။

၃။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျ 'ဝါ' သဒ္ဒါထားရခြင်း အကြောင်း

'တိတ္ထာယတနံ' ပုဒ်၏ ကဗ္ဗဓာရည်းသမာသ်အနက်မှ တပါး ဆဋ္ဌီ တပ္ပုရိသ်သမာသ်အနက်, 'အာယတနံ' သဒ္ဒါ၏ အာကာရအနက်မှ တပါး သဏ္ဌာတိဒေ ဃအနက်, နိဝါသနအနက်တို့ကို လဲ လိုသောကြောင့် (ဃ) မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါ ထားရပါသည်၊ ။

၅။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။တရန္တိ ဧတ္ထ ဗာလာတိ တိတ္ထံ။(အဋ္ဌကထာ။ ၂၉၅။)

ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က

အဘိဓေန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'တိ' ဟူသော 'တ္ထံ' ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'တရ' ဓာတ်, 'ထ' ပစ္စည်းသည်ဒုင်း, အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါ ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ကူးခြင်းကြိယာ,(တနည်း)ပေါလော ပေါ်ခြင်း ကြိယာသည်ဌင်း 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'တိတ္ထံ' ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။အခပါင်း ပညတ္တိသဒ္ဒါ ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်သော ကူးခြင်းကြိယာ, (တနည်း)ပေါလောပေါ်ခြင်းကြိယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်, မည်၏။

ဓာဒေစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'တရန္တိ ဧတ္ထ ဗာလာတိ' ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂-တူ၏။)

၃။ ။'တိတ္ထံ' ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄-တူ၏။)

မှတ်ချက်။ ။ပုဗ္ဗနိဝါသအဖွင့် ပါရာဇိကဏ်ဂဏ္ဌိသစ်အလို 'တိတ္ထံ ဝိယာတိ တိတ္ထံ' ဟု ဥပမာတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟ ပြုရပါမည်။

['တိတ္ထ' ၌ ဝိဂ္ဂဟတမျိုး။ ။တရန္တိ ဧတ္ထာတိ တိတ္ထံ။ လူတို့ တက်,သက်ကူးသန်းရာ ပကတိဆိပ်ကမ်းရဧ။ အယ္ဟဝါဒကာဒီး သဒ်သူပစာ။ ဝါ၊ ဥပမာတဒ္ဓိတ် (တိတ္ထံ ဝိယာတိ တိတ္ထံ) အားဖြင့် တိတ္ထ မည်သည်။ (ပုဗ္ဗနိဝါသအဖွင့်၊ ပါရာဇိကဏ်ဂဏ္ဌိသစ်။)]

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'မိစ္ဆာ' ကား အလိင်္ဂ, ဂဏဝိမုတ္တ, အာကာရန္တ,နိပါတပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'ပထ'ကား ပုလ္လိင်္ဂ,ပုရိသာဒိဂဏ, အကာရန္တ, ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဝါ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် တနည်းတဖုံအားဖြင့် ဝစနတ္ထပြု သည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'တိတ္ထိယာနံ အာယတနန္တိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'ထိတ္ထာယတနံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတပ္ပပုဒ်၏ ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်း ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ သမ္ဗန်အနက်ဟော၏အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'တိတ္ထာယတနံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတပ္ပပုဒ်ကို 'တိတ္ထိယာနံ အာယတနံ တိတ္ထာယတနံ'ဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓေနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'တိတ္ထိယာယတနံ'ဟု ဆိုလိုလျက် 'ဣ' အက္ခရာ, 'ယ'အက္ခရာကျ၍ 'တိတ္ထာယတနံ'ဟု နေသည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'သဒ္ဒါတိဒေသဋ္ဌေန, နိဝါသနဋ္ဌေန' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'အာယတန'သဒ္ဒါ၏ သဒ္ဒါတိဒေသအနက်, နိဝါသနအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ နာမလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ သဒ္ဒါဟော အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'စ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် သက်သက် 'အာယတန'သဒ္ဒါသည် သဒ္ဒါတိဒေသအနက်ကိုသာ ဟောသည် မဟုတ်သေး စင်စစ်သော်ကား နိဝါသနအနက်ကိုလည်း ဟောသေး၏ ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။'အယံ'သဒ္ဒါ၏ အစွဲ။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ 'အယံ'သဒ္ဒါ၏ အစွဲကား 'ခရီး(လမ်း)ဟူသော အနက်' ဖြစ်ပါသည်။

'ပိ'သဒ္ဒါ၏ အလိုရှိအပ်သော အနက်။ ။'ဂဟိတောပိ'၌ 'ပိ'သဒ္ဒါ၏ အလိုဆိုအပ်သော အနက်ကား တောင်တွင်းနိယံ, ဘုရားကြီးနိယံတို့အလို အားဖြင့် 'သမ္ဘာဝနာ အနက်'ဖြစ်ပါသည်။ တွင်းကြီးနိယံ, ရွှေရေးဆောင် နိယံတို့အလိုအားဖြင့် 'ဂရုဟာအနက်' ဖြစ်ပါသည်။

[သမ္ဘာဝနာနှင့် ဂရုဟာ အယူအဆ။ ။တောင်တွင်းနိယံ, ဘုရားကြီး နိယံတို့အလိုမူ ယူခြင်းအမြတ်နောင် ထိုင်သောကြောင့် 'ပိ'ထိုင်ရာ အနက်ကို စွဲ၍ 'သမ္ဘာဝနာ'ဟု ဆို၏။ တွင်းကြီးနိယံအလိုမူ ပေါင်းဆည်း

အပ်သော အနက်သည် မယူခြင်း အယုတ်ဖြစ်၍ ပေါင်းဆည်းအပ်သော အနက်ကို စွဲ၍ 'ဂရဟာ'ဟု ဆို၏။ ရှေရေးဆောင်နိယံအလိုမူ စပ်ရာဖြစ်သော်'နှ သမ္မာပေတိ'ပုဒ်၏ အနက်သည် ယုတ်သောကြောင့် စပ်ရာပုဒ်၏ အနက်ကို စွဲ၍ 'ဂရဟာ'ဟု ဆို၏။

ကျက်ဘွယ်။

။အနည်း, အယုတ်၊ ပုဒ်နောင်ထုတ်၊ 'ပိ'ယုတ် ဂရဟာ။ အမြတ်, အများ၊ နောက်ထိုင်ငြား၊ 'ပိ'ကား သမ္မာဝနာ။ (တောင်းတွင်းနိယံ။ ၁၁၀-၁။)

အပ္ပ, ဟီန၊ ဝါစကနောက်၊ ရောက်သည့် ဂရဟာ၊ 'ပိ' သဒ္ဒါကား၊ သမ္မာဝနာကို ပေါင်းဆည်းထွန်းမြဲ။

ဗဟု, ပဏီတ၊ ဝါစကနောက်၊ ရောက်သည့် သမ္မာဝနာ၊ 'ပိ' သဒ္ဒါကား။ ဂရဟာကို ပေါင်းဆည်းထွန်းမြဲ။ (ဘုရားကြီးနိယံ။ ၁၄၃-၄။)

အယုတ်နောင်လာ၊ 'ပိ'သဒ္ဒါ၊ ဆည်းရာ အမြတ်၊ သမ္မာဝနာ ကနည်းမှတ်။

အမြတ်နောင်လာ၊ 'ပိ'သဒ္ဒါ၊ ဆည်းရာ အယုတ်၊ ကျမ်းဌ် ထုတ်သည်၊ ဂရဟာ။(တွင်းကြီးနိယံ။၁၁၉၊ ၁၂၀၊)

အနည်း, အယုတ်၊ ပုဒ်နောင်ဆုတ်၍၊ 'ပိ'ယုတ် ဂရဟာ၊ ဖြစ်တုံပါလည်း၊ စပ်ရာပုဒ်မှာ၊ များ, မြတ်ပါမူ၊ သမ္မာဝနာယူ၊ ပေါင်းမူ သမ္မာဝနာပေ။

အမြတ်, အများ၊ နောင်ထိုင်ငြားဖြင့်၊ 'ပိ' ကားသမ္မာဝနာ၊ ဖြစ်တုံပါလည်း၊ စပ်ရာ ပုဒ်မှာ၊ ယုတ်, နည်းပါမူ၊ ဂရဟာယူ၊ ပေါင်းမူ ဂရဟာပေ။

ထုံဂ်ရာ စပ်ရ၊ နှစ်ဝလုံးမှာ၊ ယုတ်, နည်းပါမူ၊ ဂရဟာယူ၊ ပေါင်းမူ သမ္မာဝနာပေ။

ထိုင် စပ်ရှိရာ၊ များ, မြတ်ပါမူ၊ သမ္မာဝနာယူ၊ ပေါင်းမူ ဂရဟာပေ။ (ရှေရေးဆောင်နိယံ။ ၂၉၂-၅။)

အကျယ်ကို ယင်းနိယံတို့၏ အဖြေနှင့် ဘေဒစိန္တာအနုဒီပနီ (၂၉၉)၌ရှု။]

၈။ ။ကြိယာ ၅-တန်

(ခဲ့မှတ်ဝါကျ 'ဂဟိတာ'၌ 'ဂဟ' ဓာတ်၏ အရကို မိန္ဓာဒီဋ္ဌ (ဒီဋ္ဌဓေတသိက်)ကို ယူ၍-

၁။ ။ယင်းမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ (ဒိဋ္ဌိစေတသိက် သည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။အယောနိသောမနသိကာရသည် (ပဌမ ဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒီပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ဒုက္ခ, ဒေါမနဿ စသော ပစ္စုပ္ပန်၌ ဖြစ်သော အကျိုးတို့သည် (ပဌမကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။သဒ္ဓမ္မအသဝန, ဗာလူပါသေဝန စသည်သည် (ဒုတိယ ဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ဒုဂ္ဂတိဘဝသို့လားရခြင်း စသော သံသရာ၌ ဖြစ်သော အကျိုးတို့သည် (ဒုဘိယကာရကူပစာရ အားဖြင့် ပြအပ်သော 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၉။ ။'ဒိဋ္ဌိ' ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က

ဒိဋ္ဌိ အယောနိသော အဘိနိဝေသလက္ခဏာ၊ ပရာမာသရသာ။

မိစ္ဆာဘိနိဝေသပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အဒိဿနကာမတာဒီပဒဋ္ဌာနာ။

(ဋ။ ၂၉၀။)

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း

(ခ) မှတ်ဝါကျ၌ 'ဒိဋ္ဌိ' အရ ဒိဋ္ဌိစေတသိက် ပစ္စယုပ္ပန်တရားနှင့် 'သုဂတိ' အရ သုဂဘိဝပါတ်နာမကွန္ဓာ, ကဋတ္တာရူပ် ပစ္စည်းတရားတို့၏ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိမျိုးကား အာဝရမ္မဏ, အဓိပတိ, နိဿယ, ဥပနိဿယ, ပုရေဇာတ, ဝိပ္ပယုတ္တ, အတ္ထိ, အဝိဂတ (ယဿာရဟ) ဂ-ပစ္စယသတ္တိတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၃၂၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ဝါကျတို့၌ 'အရူပိနော' ပုဒ်ကို သဒ္ဒတ္ထ ကြွင်းသော ပုဒ်များကို ပါဠိလျှောက် ယောဇနာဝေါ၊

၁။ ။ယေ ဝါ ပန တသ္မိံ သမယေ အဇ္ဈုပိ အတ္တိ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ အရူပိနော ဓမ္မာ။ ဣဓ ဓမ္မာ ကုသလာ။

၂။ ။ယသ္မိံ သမယေ လောကုတ္တရံ စျာနံ ဘာဝေတိ နိယျာနိကံ အပစယဂါမိံ ဒိဋ္ဌိဂတာနံ ပဟာနာယ ပဌမာယ ဘူမိယာ ပတ္တိယာ။

၃။ ။ကတမံ တံ ရူပံ နော ဉပါဒါ သပ္ပဋိဃံ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ။ ဣဒံ တံ ရူပံ နော ဉပါဒါ သပ္ပဋိဃံ။

၄။ ။ကတမေ ဓမ္မာ အရဏာ။ စတ္တာရိ ဘူမိသုံ ကုသလံ စတ္တာရိ ဘူမိသုံ ဝိပါကော တီသု ဘူမိသု ကိရိယာဗျာကတံ ရူပဉ္စ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ ဣမေ ဓမ္မာ အရဏာ။

အောက်ပါ ဝါကျတို့တွင်(၅)မှတ်ဝါကျကို အပြန်အလှန် ယောဇနာ၍ ကြွင်းသော ဝါကျများကို ပါဠိလျှောက် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။သမန္တဇော ခတ္တိတတ္တာ အပ္ပမတ္တကံ ပရိတ္တန္တိ ဝုစ္စတိ 'ပရိတ္တံ ဂဂါယပိဏ္ဍာ' နွိ အာဒီသု ဝိယ။

၆။ ။တတ္ထ ဓမ္မတောတ့ဲ ဧတေသု ဟိ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ ဧတနာပိ ဝဋ္ဋနွိ ဝိရတိယောပိ၊ အန္တေ တယော ဧတနာသမ္ပယုတ္တာဝ။

၇။ ။အနာဘိရဒ္ဓဿ ဟိ မနော ဒုက္ခပဒဋ္ဌာနတ္တာ အတ္တနော မနော နာမ နု ဟောတိ၊ အဘိရဒ္ဓဿ သုခပဒဋ္ဌာနတ္တာ အတ္တနော မနော နာမ ဟောတိ။

၈။ ။အာရမ္မဏံ ကရောတေဝ၊ အည်ဘာဝေန တံ ဣဒံ။
ဒိဋ္ဌဒေါသမ့ိ ရာဂေါနံ၊ ဝုတ္တိဟေတု ယထာ ဇနေ။

၉။ ။အသမ္ဘိန္နတ္တာ ဇိဝှါယ, အာပါထဂတတ္တာ ရသာနံ, အာပေါ သန့်ဿိတံ, မနသိကာရဟေတုကံ စတ္တာဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဇိဝှာဝိညာဏံ သဒ္ဒိံ သမ့ယုတ္တာဓမ္မာဟိ၊

၁၀။ ။'နဒီတီရရ ခဘကူပသ့ိဉ္ဇိ ဥဒကုဂ္ဂမနကာလော ဝိယ အာစယော နိဗ္ဗတ္တိ၊ ပရိပုဏ္ဏကာလော ဝိယ ဥပစယော ဝေါ၊ အဇ္ဈာတ္တရိတ္တာ ဂမနကာလော ဝိယ သန္တတိ ပဝတ္တိ'တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၃၂၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကိ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ (၁) အဖြေ

၁။ ။['အရူပိနော၊ ရူပ် မရှိကုန်သော။ ဝါ၊ ဖောက်ပြန်ခြင်း ရှိကုန်သည် မဟုတ်ကုန်သော'ဟု သဒ္ဒတ္ထဖေါဇနာ။ ကြွင်း 'သျှ' အတိုင်း ဖေါဇနာ။ 'ပါ။ ၂၆။ ပါ၊ သျှ။ ၆၅။ ဋ္ဌ။ ၉၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၂၃' ကြည့်။]

၂။ ။[ပါ။ ဂဉ-၄-၅-၆-၇။ ပါ။ သျှ။ ၁၃၇။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၉၇။ ပါ။ သျှ။ ၃၀၄။]

၅။ ။[ပါ။ ၂၉၈။ ပါ။ သျှ။ ၅၀၄။]

၅။ ။[ပါ။ ၁၉၃။ ပါ။ သျှ။ ၃၀၄။]

၅။ ။[ပါ။ ၂၉၈။ ပါ။ သျှ။ ၅

၁။ ။အထက်ပါဝါကျတို့တွင် (က) (ခ) (ဂ) မှတ်ဝါကျများကို အနက်ဖေယျဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဃ)မှတ်ဂါကျမှ (ငြ)မှတ်ဝါကျသို့ ဌပနာ, အာဘောဂ, အာဘောဂဖေဟတု, ဌပနာပဋိကွေပ, စောဒနာ ဟူသော ဌပနာပဉ္စကနည်းဖြင့် တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ ။(ငြ)မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသနှင့် (စ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝါ'သဒ္ဒါဖြင့် လဲလှယ်အပ်သော အနက်ကို အကြောင်းနှင့် တကွ ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။(က)မှတ်ဝါကျရှိ 'ကခ်ါ' ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြုပြီးလျှင် ဗျုပ္ပတ္တာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။'ပဝတ္တိကာလေ'ဝယ် 'ပဝတ္တိ'ဟူသော ပုဒ်၏ လိင်, ဂဏ, အန္တ, ပဒတို့ကို ခွဲဝေ၍ ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။(စ)မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်နှင့် သံဝဏ္ဏနာများကို ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ 'အပုဇ္ဈံ'ဝယ် 'န'၏ အနက်(က)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဥပပဇ္ဇတိ' ဝယ် 'ဥ'၏ အနက်တို့ကို ပြ၍ 'ပဒမေဝ'၌ 'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တိတမ္မကိုလည်း ပြခဲ့ပါ။

၈။ ။'ကိစ္ဆတိ'၏ အရကို ကောက်၍ ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၉။ ။'ဝိစိကိစ္ဆာ'၏ လက္ခဏ, ရသ, ပစ္စုပဋ္ဌာန်, ပဒဋ္ဌာန်ဘို့ကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(စ)မှတ်ဝါကျ၌ 'တောယ'၏ အရ ပစ္စည်းတရားနှင့် 'ကိစ္ဆတိ'၏ အရ ပစ္စယုပ္ပန်တရားတို့၏ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိများကို ပြခဲ့ပါ။

၁၃၂၀-ခုနှစ် စမ္မာစရိယတန်း
စမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၀၀။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၃။ ၄၅။]

၂။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျမှ (ဃံ)မှတ်ဝါကျသို့ ဌပနာပဉ္စကတက် အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည်(ဂ)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'စမ္မုဒ္ဒဿဝါရဒ်' 'ဝိစိကိစ္ဆာ ဟောတိ'ဟူသောပုဒ်သည်သာလျှင် ထူး၏'ဟုအကျဉ်းသဧခ်ပကို

ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ အကျဉ်းသခေ်ပသည် အကျယ်ဝိတ္ထာရနှင့် မကင်း ကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော(အာဘော်ဝဂ)။ ထိုသို့မကင်းကောင်းသော ကြောင့် (အာဘောဂဖေဟတု)။ အကျဉ်းသခေ်ပကိုသာ မဆိုသင့် (ဌပနာ ပဋ္ဌင်ကွေပ)။ အကျယ်ဝိတ္ထာရကား အဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာ ဆရာသည် (ဂ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျအကျဉ်းသခေ်ပ၏ အကျယ်ဝိတ္ထာရကား (ဂ)မှတ်ဝါကျဖြစ်၏–ဟူလို။

၃။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ

(ဂ)မှတ်ဝါကျကို မရေးက ဝိဓိကိစ္စာပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ စသည်ကို မန္ဒဗုဒ္ဓိ ပုဂ္ဂိုလ်တို့ မသိနိုင်၊ ယင်းမန္ဒဗုဒ္ဓိပုဂ္ဂိုလ်တို့အတွက် ဝိတ္ထာရဝါကျကို ကျမ်း ဆရာ ရေးသောကြောင့် ပုနရုတ္တိဒေါသ မရောက်ရကား (ဂ)မှတ်ဝါကျ ဖြင့် ယင်း 'ပုနရုတ္တိဒေါသ'ကို ပယ်ပါသည်။

ပှဘ်ချက်။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ 'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြစ်သည်။

[ဝိတ္ထာရဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။'ဝိတ္ထာရဝါကျ' ဖြင့် 'ပုနရုတ္တိဒေါသ' ကို ပယ်သည်။]

(စ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါဖြင့် လဲလှယ်အပ်သော အနက်

ပဋ္ဌမိအဗျယီဘောသမာသ်အနက်မှ တပါး ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ် သမာသ် အနက်ကို ပြသောကြောင့် (စ) မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါဖြင့် ပဋ္ဌမိ အဗျယီဘောသမာသ်အနက်မှ တပါး ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ် အနက်ကို လဲလှယ်ပါသည်။

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။ကခ်နံ် ကခ်ါ။

ဗျပ္ပဘျာဒိစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'က'ဟူသော 'ခ်ါ'ဟူသော အဓိတ်အဓိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါ သည် 'ဗျပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'ကခ်ိ' ဓာတ်, 'အ' ပစ္စည်းသည်ဌင်း, အဓိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါ ဖြစ်ခြင်း၏ အဓိကြောင်းဖြစ်သော ယုံမှားခြင်းကြိယာသည်ဌင်း 'ဗျပ္ပတ္တိ နိဒ္ဓိတ်' မည်၏၊

၃။ ။ကခ်ံဟူသော အပေါ်ငြးပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ယုံမှားခြင်းကြိယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ကခ်ံနံ'ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျူပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂-တူ၏။)

၃။ ။'ကခ်ံ'ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄-တူ၏။)

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ.

'ပဝတ္တိ'ကား ဣတ္ထိလိင်္, ရတ္တာဒိဂဏ, ဋကာရန္တ, ကိတနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ၊(စ)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဝါ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဋ်ဖြင့် တနည်းတဖုံအားဖြင့် ဝစနတ္ထပြုသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဧတာယ ကိစ္ဆတိတိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဋ်ဖြစ် 'ကိစ္ဆာ'ဌ် 'ဆ' ပစ္စည်း၏ ကရဏသာဓနအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ကိစ္ဆာ'ကို 'ကိစ္ဆတိ ဧတာယာတိ ကိစ္ဆာ'ဟု ကရဏသာဓနဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အာဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ကိလမတိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဋ်ဖြင့် 'ကိစ္ဆတိ'ဌ် 'ကိတ'ဓာတ်၏ ကိလမနအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဝိဒဲနန္တော ဧတာယ ကိစ္ဆတိတိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဋ်ဖြင့် 'ဝိစိကိစ္ဆာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပဋပုဒ်၏ ဆဋ္ဌီဂဗ္ဘပုရိသသမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်,ယင်းဆဋ္ဌီဂဗ္ဘပုရိသသမာသ်ပုဒ်၏ သမ္ဘန်အနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ဝိစိကိစ္ဆာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပဋပုဒ်ကို 'ဝိစိနန္တေန ကိစ္ဆာ ဝိစိကိစ္ဆာ'ဟု ဆဋ္ဌီတပဋပုရိသ်သမာသ်ပြုနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အာဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (မင်းခင်းဂဏ္ဌိ။)

[ပဌမတပ္ပုရိသိ ကောင်းမည် မထင်။ ။'ကရဏာ၊ အဓိကရဏာ၊ နောက် ပုဒ်ပြု၊ ရွေးကာဒိနှင့် ဆဋ္ဌီတွဲမြဲ (ဘုရားကြီးနိယံ၊ ၂၀၀။)' နှင့် အညီ 'ကိစ္စာ'ပုဒ်၏ ကရဏသာဓနအဖြစ်ကို တိုက်ရိုက်ပြသော 'တောယ ကိစ္စ တီဘိ'ဖြင့်ပင် 'ဝိဒါကိစ္စာ'ပုဒ်၏ ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်ကို သုယ်ဝိုက်၍ ပြသည်။ ယောဇနာဒ္ဓိကား 'ပဌမာတပ္ပုရိသော (ဝိဒိနန္တော ကိစ္စာ ဝိဒါကိစ္စာ)'ဟု ဆို၏။ ကောင်းမည် မထင်။]

'ဝိဒိနန္တကိစ္စာ'ဟု ဆိုလိုလျက် 'နန္တ'ပုဒ် ကျ၍ 'ဝိစိကိစ္ဆာ'ဟု နေသည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။

'သဘာဝံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဒ်ဖြင့် 'ဝိဒိနန္တော'ဒ်ဖြင့် 'စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်း'ဟူသည် သဘောတရားကို စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်းပင်တည်း ဟူသော အဒိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၂။ ။'န'၏ အနက်။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျ၌ 'အပုဗ္ဗံ' ဝယ် 'န'၏ အနက်ကား 'ပဋိဒသဓနက္ခ' ဖြစ်ပါသည်။

'ဥ'၏ အနက်။ ။(က) မှာဘ်ဝါကျ၌ 'ဥပပဇ္ဇတိ'ဝယ် 'ဥ'၏ အနက်ကား 'သမ္ဘဝတ္ထ' ဖြစ်ပါသည်။

'ဇဝ'သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တောဘဗ္ဗ'တ္ထ)။ ။'ပဒးမဝ'၌ 'ဇဝ'သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တတ္ထ(တ္ထ)ကား 'ဖးဿာ ဟောဘိ,ဝေဒနာ ဟောတိ'အစရှိသော ပုဒ်များဖြစ်ပါသည်။

၈။ ။ကြိယာ ၅-တန်

'ကိစ္ဆတိ'၏ အရကို ဝိစိကိစ္ဆာသမ္မယုတ္တစမ္မကောက်၍-

၁။ ။ယင်းဝိစိကိစ္ဆာသမ္မယုတ္တစမ္မသည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။အယောနိသောမနသိကာရသည် (ပဌမ ဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒိပက်တ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ဒုက္ခ,ဒေါမနဿ စသော ပစ္စုပ္ပန်၌ ဖြစ်သော အကျိုးဝဋ်သည် (ပဌမကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။သဒ္ဓမ္မအာသဝနေ, ဗာလူပါသဝနေ စသည်သည်(ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏၊

၅။ ။ဒုဂ္ဂတိဘဝသို့ လားရခြင်း စသော သံသရာ၌ ဖြစ်သော အကျိုးတို့သည် (ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၆။ ။'ဝိဓိကိစ္ဆ'၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က

သံသယလက္ခဏာ ဝိဓိကိစ္ဆာ၊
ကမ္မနရသာ၊
အနိစ္ဆယပစ္စုပဋ္ဌာနာ, အနေကံသဂါဟပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ၊
အာယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာနာ။ (ဋ္ဌ။ ၃၀၀။)

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း

(စ)မှတ်ဝါကျ၌ 'တေဝယ'၏ အရ ဝိဓိကိစ္ဆာစေတသိက် ပစ္စည်းတရား နှင့် 'ကိစ္ဆတိ'၏ အရ သမ္မယုတ္တမမ္မ ပစ္စယုပ္ပန်တရားတို့၏ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိမျိုးကား သဟဇာတ, အညမည, နိဿယ, သမ္မယုတ္တ, အတ္ထိ, အဝိဂတ ၆-ပစ္စယသတ္တိတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၃၂၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကိ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါပါဠိတော်နှင့် အဋ္ဌကထာပါဌ်တို့ကို အနက်မှန်မှန်ပေးပါ။

၁။ ။အသန္တဋ္ဌိတာ စ ကုသလေသု ဓမ္မေသု။ အပ္ပဋိဝါနိတာ စ ပဓာနသ္မိံ။

၂။ ။ယာ တသ္မိံ သမယေ စေတနာ သဉ္စေတနာ စေတယိတတ္တံ။ အယံ တသ္မိံ သမယေ မနောသဉ္စေတနာဟာရော ဟောတိ။

၃။ ။ယာ တသ္မိံ သမယေ သဒ္ဓါ သဒ္ဒဟနာ သဒ္ဒဟနတာ အဘိပ္ပသာဒေါ သဒ္ဓါ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ သဒ္ဓါဗလံ။ ဣဒံ တသ္မိံ သမယေ သဒ္ဓါဗလံ ဟောတိ၊

၄။ ။ယံ နု ဟိရိယတိ သံရိယိတမ္မေန နဟိရိယတိ ပါပဏာနံ အာကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ အဟိရိကံ။

၅။ ။ဣဒါနိ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ကမ္မပထသံသန္ဒနံ နာမ ဇေဒိတပ္ပံ။ ပဋ္ဌဖဿဒ္ဓါရဝဿေန ဟိ ဥပ္ပန္နော အသံဝရော အကုသလံ မနောကမ္မ မေဝ ဟောတိ။

၆။ ။ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝသေနေဝ စ စိတ္တံ ဝိသာဟဋ္ဌံ နာမ ဟောတိ။ ဣတော စိတော စ ဟရိယတိ၊ အလံ ပန ဇေံ အဝိသာဟဋ္ဌဿ မာန သဿ ဘာဝေါတိ အဝိသာဟဋ္ဌမာနသတာ။

၇။ ။ဒုက္ခာ ပဋိပဒါ အဿာတိ ဒုက္ခပဋိပဒံ။ဒန္ဓာ အဘိညာ အဿာတိ ဒန္ဓာဘိညံ။

၈။ ။အပရော နာမရူပဿိ ဝဝတ္ထာပေတ္ဝာ ပစ္စယေ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ဒုက္ခေန ကသိရေန ကိလမန္တော ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ ပစ္စယေ စ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ ဝိပဿနာ ပရိဝါသံ ဝသန္တော စိရေန မဂ္ဂံ ဥပ္ပါဒေတိ။

၉။ ။ကိံ ပန ဒိဋ္ဌိဂတိကာ အတ္တာနော အတ္တနော သဒ္ဓာဇာနံ နု သဒ္ဓါ ဟန္တီတိ? သဒ္ဓါ ဟန္တိ၊ သာ ပန သဒ္ဓါ နာမ နု ဟောတိ၊ ဝစနသမ္ပဋိစ္ဆနမတ္တ မေဧေတံ။ အတ္တာတော အနုပပရိက္ခာ ဝါ ဟောတိ ဒိဋ္ဌိ ဝါ။

၁၀။ ။ရူပပရိပါကလက္ခဏာ ရူပဿ ဇရတာ၊ ဥပနယနရသာ၊ သဘာဝါနုပဂမေပိ နဝဘာဝါပဂမပစ္စုပဋ္ဌာနာ, ဒီဃပုဏ္ဏကာဘာဝေါ ဝိယ၊ ပရိ ပစ္စမာနရူပပဒဋ္ဌာနာ။

၁၃၂၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၆။ ပါ၊ သျှ။ ၂၉။]

၂။ ။[ပါ။ ၂၈။ ပါ၊ သျှ။ ၆၉ (၃၈-ပြန်ကြည့်ပေး)။]

၃။ ။[ပါ။ ၃၂။ ပါ၊ သျှ။၈၀။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၅၇။ ပါ၊ သျှ။ ၈၃၇။]

၅။ ။[ဋ။ ၁၄၈။ ဋ၊ သျှ၊ ၁။ ၅၆၄။]

၆။	။[ဋ္ဌ။ ၁၈၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၆၄။]
၇။	။[ဋ္ဌ။ ၂၂၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၁၈။]
၈။	။[ဋ္ဌ။ ၂၆၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၄၆၈။]
၉။	။[ဋ္ဌ။ ၂၉၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၁၁။]
၁၀။	။[ဋ္ဌ။ ၃၆၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၂၃၆။]

၁၃၂၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) မေးခွန်း

၁။ ။အောက်ပါ အဋ္ဌကထာဝါကျတို့ကို မှန်ကန်စုံလင်စွာ အနက် ပေးပါ။

(က) ဣဒါနိ ဒုဝိဓသင်္ဂဟာဒီသု 'အတ္ထိ ရူပံ ဥပါဒါ,အတ္ထိ ရူပံ နော ဥပါဒါ' တိ ဧဝံ ဘေဒသင်္ဘာဝတော ပုစ္ဆာပုဗ္ဗင်္ဂမံ ပဒဘာဇနံ ဒဿေန္တော 'ကတမဲ တံ ရူပံ ဥပါဒါ' တိ အာဒိမာဟ။

(ခ) တတ္ထ ဥပါဒိယတီတိ ဥပါဒါ၊ မဟာဘူတာနိ ဂဟေတ္ဝာ အမုဉ္စိတ္ဝာ တာနိ နိဿာယ ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော။

၂။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျကို ဌပနာအနုလောမပါပနာဒိကျမ်းရိုး ငါး ချက် တင်ပြပါ။

၃။ ။'ဇရာယ အဘိဘဝိတဗ္ဗမမ္မကတ္တာ ဇရာဘိဘူတမေဝ။ ယသ္မာ ဝါ ရူပကာယေ ဇရာ ပါကဋာ ဟောတိ၊ တသ္မာပိ 'ဇရာပိဘူတမေဝါ' တိ ဝုတ္တံ' ဟူသော ဝါကျ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါဖြင့် လဲလှယ်ပုံနှင့် နောက်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသကို ဖေါ်ပြပါ။

၄။ ။'ဥပါဒိယတီတိ ဥပါဒါ' ၌ ဗျုပ္ပတ္တိဒီပကဒိစတုက္ကကို ခွဲဝေပြပါ။

၅။ ။'ဘေဒသင်္ဘာဝတော' ကို လိင်္ဂ, ဂဏ, အန္တ အားဖြင့် မကြွင်း ကျန်အောင် မှန်ကန်စွာ ပဒဝိဘာဂပြုပါ။

၆။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျပါ သံဝဏ္ဏနာတို့၏ အမည်မျိုးကိုအကြောင်း နှင့် တကွ ဖေါ်ပြ၍ အာဘောဂကိုလည်း တိတိကျကျ လင်းပြပါ။

၇။ ။ပုစ္ဆာအမှတ် ၃-၌ ပါသော 'ပိ' သဒ္ဒါ၏ အနက်နှင့် '၀ေ' ၏ နိဝတ္တေတပ္ပ စသော အနက်တို့ကို ဖြစ်သင့်သလို ထုတ်ဖေါ်ပြပါ။

၈။ ။'အာဟ' ပုဒ်၏ အရကို မုချတွဆားဖြင့် ကောက်၍ ဒဿနတ္ထစသည် စုံစွာ ထုတ်ခဲ့ပါ။

၉။ ။'ဥပါဒါ' အရ 'စက္ခာယတန' ကို ယူ၍ လက္ခဏာဒိစတုက္က ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ ။(ခ) ဝါကျပါ 'တာနိ' အရ တရားတို့က 'တာနိ နိဿာယ ပဝတ္တာတိ' အရ တရားတို့အား အာဘယ်အာဘယ်မျှသော သတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူး ပြုပါသနည်း? ပစ္စည်း, ပစ္စယုပ္ပန်, ပစ္စယသတ္တိတို့ကို စုံအောင်ထုတ်ပြပါ။

၁၃၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၄၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၁၀၅။]

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ ဌပနာအနုလောမပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက်တင် အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် သမုဒါယတ္ထကို ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ ယင်းသို့ သမုဒါယတ္ထကိုသာ ဆိုသည်ရှိသော် သမုဒါယတ္ထသာ ရှိ၍ အာဝယဝတ္ထု မရှိဟူးသာ အနက်သည် ထွက်၏ (အနုလောမပါပနာ)။ စင်စစ်ဘုံကား အာဃယဋ္ဌသည် ရှိ၏ (ပဋိလောမပါပနာ)။ ထိုသို့ရှိသောကြောင့် အာဝယဝတ္ထုကိုလည်း ဆိုသင့်၏။ (အနုလောမထွေပနာ)။ သမုဒါယတ္ထကိုသာ မဆိုသင့် (ပဋိလောမထွေပနာ)။ မဆိုသင့်တဲ့လျက် ဆိုခဲ့သော် ဆရာ၌ အဗျာပိတဒေါသ ထွက်ခဲ့ရာ၏ (ဒေါသာထွေပန)။ အာဃယဝတ္ထုကား အာဘယ်ပါနည်း(စောဒနာ)။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ် ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျဖြင့် အာဃယဝတ္ထုကိုလည်း ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော အဗျာပိတဒေါသ ငါ၌မထွေက်ဟူလို။

[အနုသဒ္ဓနောင် တက်သာသော ဝါကျနှင့် ဒေါသ၊ ။'နောက် ဝါကျ၌၊ 'တတ္ထ' ချီလျက်၊ စကားတက်မူ၊ မှတ်ယူဝိတ္ထာရ' ဟူသော ဆရာတို့

အလို (ခ)မှတ်ဝါကျသည် ဝိတ္ထာရဝါကျဖြစ်သည်။ ဝိတ္ထာရဝါကျဖြစ်သော် ပုနရုတ္တီဒေါသတင်၍ တက်ရလိမ့်မည်။ သို့သော် အနုသန္ဓေဝါကျနောင် 'တတ္ထ' စသည်ဖြင့် တက်လာသော ဝါကျများကို ရှေးဆရာများ သမုဒါယတ္ထ, အဝယဝတ္ထ အနေဖြင့်သာ တက်ရိုးပြုကြသောကြောင့် ရှေးဆရာတို့ အလိုကျ သမုဒါယတ္ထ, အာဝယဝတ္ထ ယူ၍ တက်သည်။ ယင်းသို့ သမုဒါယတ္ထ, အဝယဝတ္ထ ယူ၍ တက်သော် ပက္ခန္တရသဘောရောက်သောကြောင့် အဗျာပိတဒေါသတင်၍ တက်သည်။]

၃။ ။'ဝါ' သဒ္ဒါဖြင့် လဲလှယ်ပုံ။ ။'ဇရာသည် နှိပ်စက်အပ်သော သဘောရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်,ရုပ်ကို 'ဇရာဘိဘူတမေဝ'ဟူ၍ဟောတော် မူအပ်၏' ဟု'ဇရာဘိဘူတမေဝ' ဟူ၍ ဟောတော် မူခြင်း၏ အကြောင်းမှ တပါး 'ရူပကာယ၌ ဇရာသည် ထင်ရှားသောကြောင့် ရုပ်ကို 'ဇရာဘိဘူတမေဝ' ဟူ၍ ဟောတော်မူအပ်၏'ဟု 'ဇရာဘိဘူတမေဝ'ဟူ၍ ဟောတော် မူခြင်း၏ အကြောင်းတပါးကို လဲလှယ်ပါသည်။

ဓနောက်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။နောက်ဝါကျ(၌။၃၄၃) ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသကား 'အဗျာပိတဒေါသ' ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။နောက်ဝါကျ 'ပက္ခန္တရဝါကျ' ဖြစ်သည်။

[ဒေါသပယ်ရာ၌ သိဘွယ်။ ။နယန္တရကို'ပက္ခန္တရ'ခဲ့ရသည်။ 'ပက္ခန္တရ၊ ဟူလက၊ အဗျာပိတတတ်'နှင့် အညီ 'ပက္ခန္တရဝါကျ'ကို တက်လိုသော် ပက္ခ(ရှေ့)ဝါကျကို အဗျာပိတဒေါသတင်၍ တက်ရမည်။ ယင်း'ပက္ခန္တရ ဝါကျ'ဖြင့် ယင်းအဗျာပိတဒေါသကို ပယ်သည်ဟု မှတ်အပ်၏။ ကြွင်းဒေါသတို့ကို ပယ်ရာ၌လည်း နည်းတူ သိအပ်၏။]

၄။ ။ဗျုပ္ပတ္တိဒီစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ဥ'ဟူသော ပါ'ဟူသော, 'ဒါ'ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏၊

၂။ ။'ဥပ' ရှေး 'အာ' ရှေးရှိသော 'ဒါ' ဓာတ်, 'အ' ပစ္စည်း, 'အာ'(ကွက်ကြေဝေတက) ပစ္စည်းသည်ရှင်း, အဓိဘ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ယူခြင်းကြိယာသည်ရှင်း 'ဗျုပ္ပတ္တိနိဒ္ဒေသ' မည်၏။

၃။ ။'ဥပါဒါ'ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။
၄။ ။အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ယူခြင်း ကြိယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဘေဒစိန္တဲ့ဒီပနီ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ဥပါဒိယတီတိ'ဟုံသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျူပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂-တူ၏။)
၃။ ။'ဥပါဒါ'ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄-တူ၏။)

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'ဘေဒသဒ္ဒဝေတော'ကား အလိင်္ဂ, ဂဏဝိမုတ္တ, အကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

[ဝိဘဇ်တိပစ္စယန္တသဒ္ဒါတို့သည် နိပါတ်ပုဒ်များတွင် ပါဝင်ကြသည်။ ။ တေသံ (ဝိဘတ္တိပစ္စယန္တာနံ) ပနာလိင်္ဂတ္တာ, နိပါတတ္တာ စ တိလိင်္ဂ, ဝစနဒ္ဒယေ စ သမာနံ ရူပံ။ (ရူပသိဒ္ဓိ။)]

၆။ • ။(ခ)မှတ်ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာအမည်နှင့် အာဘောဂ

'ဥပါဒိယတီတိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာ၏ အမည်ကား ကိတ်ပစ္စည်း၏ အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် 'ဒုတိယ ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း 'ဥပါဒိယတီတိ' ယူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဥပါဒါ'ဟူသော သဝဏ္ဏတမူပုဒ်၌ 'အ'ပစ္စည်း (ရူပသိဒ္ဓိ။၅၉၉။)၏ ကတ္တားအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

(တနည်း) 'ဥပါဒိယတီတိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာ၏ အမည်ကား ဝိဂြိုဟ် အနက်ကိုဖွင့်ပြသောကြောင့် 'အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း 'ဥပါဒိယတီဘိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဥပါဒါ'ဟူသော သံဝဏ္ဏတမူပုဒ်ကို 'ဥပဒိယတီတိ ဥပါဒါ'ဟု ကတ္တုသာဓနဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

'ဂဟဘဉ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာ၏ အမည်ကား အာချွတ်ခတ်၏ အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် 'ဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ', ဥပသာရပုဒ်၏ အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် 'ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း 'ဂဟေတ္ဝာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဥပါဒိယတီ'၌ 'ဥပ' ပုဒ္ဓ,

'အာ' ပုဗ္ဗ 'ဒါ' ဓာတ်၏ ဂဟဏအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုဂုဏ်း, 'ဥပ' ဥပသာရပုဒ်၏ ဓာတ္ထတ္ထာနုဝတ္တက, 'အာ'ဥပသာရပုဒ်၏ ဓာတ္ထတ္တာဗာဓက၏ အဖြစ်ကိုဂုဏ်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

'မဟာဘူတာနိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာ၏ အမည်ကား အဓိပ္ပါယ်ရအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် 'ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း 'မဟာဘူတာနိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဂဟေတ္ဘာ'၌ 'ယူခြင်း' ဟူသည် မဟာဘူတ်တို့ကို ယူခြင်းပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

'အမုဉ္စိတ္ဘာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာ၏ အမည်ကား အဓိပ္ပါယ်ရအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် 'ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း 'အမုဉ္စိတ္ဘာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဂဟေတ္ဘာ'၌ 'ယူခြင်း'ဟူသည် မလွှတ်ဘဲ ယူခြင်းပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။

'တာနိ နိဿာယ ပဝတ္တာတိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာ၏ အမည်ကား အဓိပ္ပါယ်ရအနက်ကို ဖွင့်ပြတောကြောင့် 'ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း 'တာနိ နိဿာယ ပဝတ္တာတိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'မဟာဘူတ်တို့ကို မလွှတ်ဘဲ ယူခြင်း' ဟူသည် ထိုမဟာဘူတ်တို့ကို မှီ၍ ဖြစ်ခြင်းပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာထရာ သိစေပါသည်။

'ပိ'သဒ္ဒါ၏အနက်။ ။ပုစ္ဆာအမှတ် ၃-၌ ပါသော 'ပိ' သဒ္ဒါ၏ အနက်ကား 'သမ္ပိဏ္ဍန (ဝုတ္တာသမုစ္စည်း) အနက်' ဖြစ်ပါသည်။

[သမုစ္စည်း ၂-မျိုးထူးဟန်။ ။ဆိုအပ်ပြီးသော အနက်ကို ဆည်းလျှင် ဝုတ္တာသမုစ္စည်း၊ မဆိုအပ်သေးသော အနက်ကို ဆည်းလျှင် အဝုတ္တာသမုစ္စည်း၊ ဤသို့ထူးကြသည်။

'သမ္ပိဏ္ဍန' ဟူသည်။ ။'သမ္ပိဏ္ဍိန'ဟူသည် သီးခြားမဟုတ်ဘဲ ယင်း ၂-မျိုးတွင် ဝုတ္တာသမုစ္စည်းကိုပင် 'သမ္ပိဏ္ဍန'ဟု ခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဝုတ္တာသမုစ္စည်းနှင့် သမ္ပိဏ္ဍန အတူတူဟု သိအပ်၏။ ဝုတ္တာသမုစ္စည်းသည် သမုစ္စည်းလည်း မည်၏၊ သမ္ပိဏ္ဍနလည်း မည်၏။ အဝုတ္တာသမုစ္စည်းသည် သမုစ္စည်းသာ မည်၏၊ သမ္ပိဏ္ဍနကား မမည်။ ဤသို့ သမ္ပိဏ္ဍနသည် ဝုတ္တာသမုစ္စည်းနှင့် တူ၍ အဝုတ္တာသမုစ္စည်းနှင့်ကား မတူဟု မှတ်အပ်၏။ ဤ၌ 'ပိ'သဒ္ဒါ၏ အနက်ကား ဆိုအပ်ပြီးသော အကြောင်းကို ဆည်းသော ဝုတ္တာသမုစ္စည်းခေါ် သမ္ပိဏ္ဍနတည်း။

အဝုံတွာသမုစ္စည်းနှင့် သဗ္ဗိဏ္ဍန သင်္ကေတ။ ။သင်္ကေတအားဖြင့် 'ဧ၌ထိုင်' သမုစ္စည်း (အဝုံတွာ) နောက်ဆိုင် သဗ္ဗိဏ္ဍန (ဝုံတွာသမုစ္စည်း)' ဟု မိန့်ကြသည်။

သမုစ္စည်းနှင့် သမိုဏ္ဍန ထွန်းပြသဒ္ဒါ ယေဘုယျ ခဲ့ခြားချက်။ ။ယေဘုယျအားဖြင့် 'စ'သဒ္ဒါသည် သမုစ္စည်း အနက်ကို, 'ပိ'သဒ္ဒါသည် သမိုဏ္ဍန အနက်ကို ထွန်းသည်။

ဋီကာဆရာတို့အလို သမုစ္စည်းနှင့် သမိုဏ္ဍန မထူး။ ။သမုစ္စယနှံ သမိုဏ္ဍနှံ သမုစ္စယော။ (ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ။ ဂဝ။), သမိုဏ္ဍနှံ သမုစ္စယော၊ (သာရတ္ထ။ ဋ။ ၃၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ် မဟာဋီကာ၊ ဋ။ ၁၈၄။), 'စ'သဒ္ဒါ အဝုံတွာသမုစ္စယတ္ထာ၊ တေန သမိုဏ္ဍိတမတ္ထံ ဒဓိဿန္တေဘာ၊ ပ၊ အာဟာ။ (သုတ်မဟာဝဂါဋီကာ။ ၂၂၀။), 'စ'သဒ္ဒါ သမုစ္စယတ္ထာ၊ တေန သမညာနတိစဝဝနံ သမိုဏ္ဍောတိ။ (အနုဋီ။ ၃။ ဂ၃။)ဤသို့စသည်ဖြင့် 'ဋီကာဆရာတို့အလိုအားဖြင့် သမုစ္စည်းနှင့် သမိုဏ္ဍန မထူး, အတူတူပင်'ဟု သိအပ်၏။ ဂန္ထဝဘာသ၊ ဂန္ထဋ္ဌိပကရဏ စသော သဒ္ဒါကျမ်းဆရာတို့ သမုစ္စည်းကို အမျိုးအစားအားဖြင့် အမျိုးမျိုး ခဲ့ခြားကြကုန်သော်လည်း ဤဋီကာဆရာကြီးတို့ကား မခဲ့ခြားကြဟုလည်း မှတ်အပ်၏။

နိယံဆရာတို့အလို သမုစ္စည်းနှင့် သဗ္ဗိဏ္ဍန ထူးသည်

သမိုဏ္ဍန၊ ပြသည်သမုစ္စည်း၊ ဆည်းသည်ဖြစ်၊ ဂုဏ်နှင့် ဟပ်။
(ရှင်တိပိဋကနာဂနိယံ။ ၇၂။)

သူများအပါး၊ ကိုကသွား၊ မှတ်သား သဗ္ဗိဏ္ဍန်တည်း။
ကိုယ်ချည်း မပျော်၊ သူ့ကို ခေါ်၊ မိန့်သော် သမုစ္စည်း။
(ရွှေကျင်နိယံ။ ၁။ ၂။)

ကာလ ကြိယာ၊ ထိုက်စွာ ပြိုင်ရှိ၊ ကတ္တာဒိချင်း၊ ဆည်းတုံ
လျှင်းထာ၊ မှန်စွာ သမုစ္စည်း၊ ဤနည်း မမှန်၊ သဗ္ဗိဏ္ဍန၊ ပေါင်းကြ
စ, ပိ, ဝါ။ (ရွှေရေးဆောင်နိယံ။ ၃၁၅။)

ဤနိယံဆရာတို့ အလိုအားဖြင့် သမုစ္စည်းနှင့် သမိုဏ္ဍန ထူးသည်, မတူကြ။ ဤဆရာကြီးတို့လည်း သမုစ္စည်းကို မခဲ့ခြားကြ သာမန်သာ ဆိုကြ၏။]

'ဧဝ'(သဒ္ဒါ)၏ နိဝတ္တောတဗ္ဗစသော အနက်

ပုစ္ဆာအမှတ် ၃-၌ ပါသော 'ဇရာဘိဘူတမေဝ'ဝယ် 'ဧဝ'သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တောတဗ္ဗတ္ထကား ဇရာ မလွှမ်းမိုး မနှိပ်စက်ခြင်း ကြိယာ ဖြစ်ပါသည်။

ဂဟေတဗ္ဗတ္ထကား ဇရာ လွှမ်းမိုး နှိပ်စက်ခြင်း ကြီယာ ဖြစ်ပါသည်။ အနုညာတတ္ထကား အလုံးစုံသော ရုပ်ဒြပ်နှင့် နာဟေတု စသော ဂုဏ် ဖြစ်ပါသည်။

[ကြီယာနောက် 'ဓ' ရောက်သော်။ ။ကြီယာနောက် 'ဓ' ရှိက အခြားဆန့်ကျင်ဘက်ကြီယာကို နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ, ဒြပ် ဂုဏ်များတို့ အနုညာတတ္ထ, မိမိထိုင်ရာကြီယာကို ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ ထုတ်။

ကျက်ဘွယ်။ ။ကြီယာနောက်ပေ၊ 'ဓ'နေ၊ ကန့်လေ ကြီယာချင်း။ နိဝတ္တေတဗ္ဗ၊ ကြီယာ ပြု၊ ဒဗ္ဗ, ဂုဏ်ကို အနုညာတ ထုတ်မြဲ။ (ဘုရားကြီးနိယံ။ ၉၆။)]

၈။ ။ကြီယာ ၅-တန်

'အာဟ'ပုဒ်၏ အရကို မုချတ္ထအားဖြင့် ဂရုဏဝေပုဗ္ဗင်္ဂမဒေသနာညာဏ်တော်ကို ကောက်၍–

၁။ ။ယင်း ဂရုဏာဝေပုဗ္ဗင်္ဂမဒေသနာညာဏ်တော်သည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။မဂ်ညာဏ်, ဖိုလ်ညာဏ်, သဗ္ဗညုတညာဏ်တော်တို့သည် (ပဌမ ဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒီပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။'ကတမံ တံ ရူပံ ဥပါဒါ'စသော ဝစီဟေဒသဒ္ဒါသည် (ပဌမ ကစရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။ပါရမီညာဏ်, ဝိပဿနာညာဏ်တော်တို့သည် (ဒုတိယ ဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ဝေနေယျတို့၏ ပါမောဇ္ဇ, ပီတိ, ပဿဒ္ဓိစသော နိပ္ပာန်တိုင်အောင်သော အကျိုးသည် (ဒုတိယကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

[**ကျက်ဘွယ်။** ။ဒဿနဋ္ဌ၊ ဒီပနဋ္ဌ၊ ပကာသနဋ္ဌ၊ ကျမ်းဦး ပြုမူ။ ကရဏာဂျိုးရှုညာဏ်ကို ယူ။ ['ဒဿနဋ္ဌော အာဟ, ဒီပနဋ္ဌော အာဟ, ပကာသနဋ္ဌော အာဟ'ဟု ဆိုလိုသည်](ဝဏ္ဏနာကြီးနိယံ။ ၅၆။)

မှတ်ချက်။ ။ပုဒ်ချုပ် 'အာဟ' ပုဒ်၏ အရကို 'ဟူသော စကားကို ပြောင်းသော် ပုဒ်ဦးအစဟုကိုအပ်သော ပုဒ်လုံးဒေသကို ကောက်ရမည်

ဖြစ်၍ 'ဘုရား'ဟု ခေါ်ဝေါ်ပညတ် အပ်သော ခန္ဓာပဉ္စကကို ကောက်ရ လိမ့်မည်၊ 'မုချတ္ထအာဒးဖြင့်'ဟူသော စကားကို ကြည့်သော် ဓာတ်အရ ကို ကောက်ရလိမ့်မည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤ, နောက် စကားနှစ်ရပ် အစွန်း မလွတ်တာ်၊ ပုစ္ဆက၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဓာတ်၏ မုချတ္ထဖြစ်သော ကရ ဏာပုဗ္ဗင်္ဂမဒေသနာဉာဏ်တော်ကို ကောက်စေလိုသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် 'မုချတ္ထအာဒးဖြင့် 'ဟူသော ဝိဒသသစကားကို မ,ခြင်း ဖြစ်သည်။သို့သော် ဤသို့မေးခြင်းထက် 'အာဟ'ပုဒ်၌ ဓာတ်၏ အရကို မုချတ္ထအာဒးဖြင့် ကောက်၍'ဟု မေးသော် 'အတိသုန္ဒရဖြစ်လိမ့်မည်'ဟု ယူဆသည်။]

၉။ ။စက္ခာယတန၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က

ရူပါဘိဃာတာရဟဘူတပဟသာဒလက္ခဏံ,
ဒဋ္ဌုကာမတာနိဒါနကမ္မသမုဋ္ဌာနဘူတပဟသာဒလက္ခဏံ ဝါ စက္ခု၊
ရူပေသု အာဝိဉ္ဇနရသံ၊
စက္ခုဝိညာဏသ္သ အာဓာရဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊
ဒဋ္ဌုကာမတာနိဒါနကမ္မဇဘူတပဒဋ္ဌာနံ။ (ဋ္ဌ။ ၃၄၉။)

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း

(ခ)မှတ်ဝါကျပါ 'တာနိ'အရ မဟာဘုတ် ၄-ပါး ပစ္စည်းတရား တို့က 'တာနိ နိဿာယ ပဝတ္တာတိ'အရ ဥပါဒါရုပ်ဈတုဒိသ ပစ္စယုပ္ပန် တရာ တို့အား သဟဇာတ, နိဿယ, အတ္ထိ,အဝိဂတ ၄-ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုပါသည်။

၁၃၂-ခုနှစ် ဝမ္မာစရိယတန်း
ဝမ္မသင်္ကို ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိဘေဒ်များကို အနက်မှန်ကန်စွာ ပေးခဲ့ပါ။

၁။ ။ယာ တသ္မိံ သမယေ တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတုသမ္မဿဇာ သညာ သဉ္ဇာနနာ သဉ္ဇာနိတတ္တံ။ အယံ တသ္မိံ သမယေ သညာ ဟောတိ။

၂။ ။ယသ္မိံ သမယေ ရူပူပပတ္တိယာ မဂ္ဂံ ဘာဝေတိ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာ အဒ္ဓတ္တံ သမ္ပသာဒနံ စေတသော ဧကောဒိဘာဝံ အဝိတက္ကံ အဝိစာရံ သမာဓိဇံ ပီတိသုခံ ဒုတိယံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ ပထဝီကသိဏံ။

၃။ ။ယံ သောတံ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ပသာဒေါ အတ္တဘာဝပရိယာပန္နော အနိဒဿနော သပ္ပဋိဃော၊ ယေန သောတေန အနိဒဿနေန သပ္ပဋိဃေန သဒ္ဒံ အနိဒဿနံ သပ္ပဋိဃံ သုဏိ ဝါ သုဏာတိ ဝါ သုဏိဿတိ ဝါ သုဏေ ဝါ။

၄။ ။ယတ္ထာဓိကရဏေမနံ မနိန္ဒြိယံ အသံဝုဘံ ဝိဟာရန္တံ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ အန္ဝာဿဝေယျုံ၊ တာဿ သံဝရာယ ပဋိပဇ္ဇတိ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာဝါကျတို့တွင် (၇) နံပါတ်ပုစ္ဆာဝယ် 'သမယ, စိတ္တ' တို့၌ ဝိသေသန, ဝိသေသျ မှန်ကန်စွာ အနက်ပေး၍ အကြွင်းကို ပါဠိဘာသာရီ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၅။ ။အသိတိဟတ္ထမုဇ္ဇေဝေ၊ ဒီပင်္ကရော မဟာမုနိ။
သောဘတိ ဒီပရုက္ခော၀၊ သာလရာဇာဝ ပုပ္ဖိတော။

၆။ ။အနုပုဗ္ဗဒါဒ ဉာဏန္တိ ပဋိသန္ဓိဝသေန အနုပုဗ္ဗဒါဒဘူတေ တံတံမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသာနံ အနုပုဗ္ဗဒါဒပရိယောသာနေ ဥပ္ပန္နေ အရိယဖလေ ဉာဏံ။

၇။ ။သမယေ နိဒ္ဒိသိ စိတ္တံ၊ စိတ္တေန သမယံ မုနိ။
နိယမေတ္ဝာန ဒီပေတုံ၊ ဓမ္မေ တတ္ထ ပဘောဒတော။

၈။ ။ဝိတ္ထိတိ ဝိတ္ထံ၊ ဓနဿေတံ နာမံ။အယံ ပန သောမနဿပစ္စယတ္တာ ဝိတ္ထိသရိက္ခတာယ ဝိတ္ထိ။ ယထာ ဟိ ဓနိနော ဓနံ ပဋိစ္စ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ, ဧဝံ ပိတိမတောပိ ပိတိံ ပဋိစ္စ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တသ္မာ 'ဝိတ္ထိ' တိ ဝုတ္တာ။

၉။ ။သုတ္တံ ဒေါဝါရိကော၊ ဂါမိလ္လော အမ္ဗော ကောလိယကေန စ။
ဇစ္စန္ဓော ပိဋ္ဌသပ္ပီ စ၊ ဝိသယ္ဟကိဉ္စာ စ ဥပနိဿယမတ္ထတော။

၁၀။ ။အသမ္ဘိန္နတ္တာ သောတဿ, အာပါထဂတတ္တာ သဒ္ဒါနံ, အာကာသသန္နိဿိတဘံ မနသိကာရဟေတုကံ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ သောတဝိညာဏံ သဒ္ဒိ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေဟိ။

၁။ ။[ပါ၊ ၁၈။ ပါ၊ သျ၊ ၃၈။]

၂။ ။[ပါ။ ၄၄။ပါ၊ သျှ။ ၁၀၀။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၅၈။ ပါ၊ သျှ။ ၂၄၃။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၆၁။ ပါ။ သျှ။ ၄၄၈။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၅၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၉၈။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၉၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၅၃။]

၇။ ။['သျှ'အတိုင်း ပေး။ ။ဋ္ဌ။ ၉၉။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၁။ ၃၆၇။ ။ ၁၃၁၅-ခုနှစ်ကလည်း ပမ်းခဲ့ပြီ။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၀၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၅၉။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၁၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၁၀၈။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၂၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၁၁၈။]

၁၃၂၂-ခုနှစ် ပမ္မာစရိယတန်း
ပမ္မသင်္ကိ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) ပေးခွန်း

(က) ဥပ္ပန္နံ ဟောတိတိဏ္ဍော ဝတ္တမာနဘုတ္တာပဂတောကာသကတ ဘူမိလဒ္ဓဝေသန ဥပ္ပန္နံ နာမ အနေကပ္ပဘေဒံ။

(ခ) တတ္ထ သမ္ဘမ္ဘိ ဥပ္ပါဒဇရာဘင်္ဂိသမင်္ဂိသင်္ခါတံ ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ နာမ။

(ဂ) အာရမ္မဏရသံ အနုဘဝိတ္ဘာ နိဗ္ဗဒ္ဓံ အနုဘုတ္ဘာပဂတသင်္ခါတံ ကုသလာကုသလံ, ဥပ္ပါဒါဒိစ္စတ္တယံ အနုပ္ပတ္ဘာ နိဗ္ဗဒ္ဓံ ဘုတ္ဘာပဂတသင်္ခါတံ သေသဒ်တဥ္စ ဘုတ္ဘာပဂတုပ္ပန္နံ နာမ။
['ဘုတ္ဘာပဂတ' ပါဠ်ကို ဆရာတို့ နှစ်သက်တော် မမူကြဲသော်လည်း မေးခွန်း မူရင်းအတိုင်း 'ဘုတ္ဘာပဂတ' ပါဠ်ကို ရေးလိုက်သည်။]

၁။ ။(ဂ) ဝါကျကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၂။ ။(က) ဝါကျကို ရှု၍ (ခ) ဝါကျကို ဌပနာ, အာသေဝဂ, အာဘောဂဟေတု, ဌပနာပဋိက္ခေပ, ပုစ္ဆာ တက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(ဂ) ဝါကျ၌ 'စ' သဒ္ဒါ ထားရခြင်း၏ အကြောင်းနှင့် တကွ 'အနုဘုတ္ဌာပဂတုပ္ပန္နံ'နှင့် 'ဘုတ္ဌာပဂတုပ္ပန္နံ' တို့၏ အထူး ရှိ, မရှိကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အလိုနှင့် အညီ ဖြဆိုခဲ့ပါ။

၄။ ။(ခ) ဝါကျရှိ 'ဥပ္ပန္နံ'သဒ္ဒါကို ဝစနတ္ထပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ထုတ်ခဲ့ပါ။

၅။ ။(ဂ) ဝါကျရှိ 'သန်္ဒါတာ'နှင့် 'သန်္ဒတာ' တို့၏ လိင်္ဂ, ဂဏ, အန္တ, ပဒတို့ကို စိစစ်ခဲ့ပါ။

၆။ ။(ခ) ဝါကျ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာအာမည်တို့ကို ဖော်ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။(ခ)ဝါကျ၌ ရှိသော 'ပိ'သဒ္ဒါ, 'ဇာ'သဒ္ဒါတို့၏ အလိုရှိအပ်သော အနက်ကို ဖော်ပြခဲ့ပါ။

၈။ ။'အာရမ္မဏရသံ။ လ။ ကုသလာကုသလံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာ အား လျော်စွာ 'ဘုတ္ဌာပဂတ'၏ အရကို ဒဿနတ္ထစသော ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်ခဲ့ပါ။

၉။ ။စိတ္တန္တိ အာရမ္မဏံ စိန္တေတီတိ စိတ္တံ။ ဤဝါကျ 'စိတ္တံ'၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'စိတ္တံ'အရ သောတာပတ္တိမဂ်စိတ်ကိုယူ၍ ၎င်းမဂ်စိတ် ပစ္စယုပ္ပန် တရားနှင့် ပစ္စည်းတရားတို့၏ မြို့နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိများကို ဖြဆိုခဲ့ပါ။

၁၃၂၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၀၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၃၀။]

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ ဌပနာဘောဂါဒိကျမ်းတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ, ဘုတ္ဌာပဂတုပ္ပန္နံ, သြကာသကတုပ္ပန္နံ, ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နတို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဥပ္ပန္နမည်သည် များသော အပြားရှိ၏'ဟု အကျဉ်းသဘော်ပကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ အကျဉ်းသဘော်ပသည် အကျယ်ဝိတ္ထာရနှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ထိုသို့မကင်းကောင်းသောကြောင့်

(အာဘောဂဟေတု)။ အကျဉ်းသခေါ်ပကိုသာ **မဆိုသင့်**(ဌပနာပဋ္ဌိကွေပ) အကျယ်ဝိတ္ထာရကား အာဘယ်ပါနည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့ **မေးဘွယ်ရှိ၍** ထို အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။(က) မှတ်ဝါကျ အကျဉ်းသခေါ်ပ၏ အကျယ် ဝိတ္ထာရကား (ခ)မှတ်ဝါကျဖြစ်၏-ဟူလို။

၃။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ '**စ**'သဒ္ဒါ ထားရခြင်း အကြောင်း

'ကုသိုလ်, အကုသိုလ်သည်ရင်း, ကြင်းသော သဒ်တရားသည်ရင်း ဘုတ္တဘပဂတုပ္ပန် မည်၏'ဟု ကုသိုလ်, အကုသိုလ်ကို ငင်ခြင်းဟူသော အနု ကဖုနအနက်ကို ပြလိုသောကြောင့် (ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'စ'သဒ္ဒါ ထားရ ပါသည်။ [စ-သဒ္ဒေန ကုသလာကုသလဉ္စ အာကဍိတ္တာ။ မူလဋီကာ။]

'**အနုဘုတ္တဘပဂတုပ္ပန်**'နှင့် '**ဘုတ္တဘပဂတုပ္ပန်**'အထူး

'အနုဘုတ္တဘပဂတုပ္ပန်'အရ ကုသိုလ်,အကုသိုလ်သာ ရသည်၊ ကြင်းသော သဒ်တ (ဝိပါက်, ကြိယာ, ရုပ်) တရားများ မရ။ 'ဘုတ္တဘပဂတုပ္ပန်' အရ ('စ'သဒ္ဒါဖြင့် ငင်အပ်သော)ကုသိုလ်,အကုသိုလ်လည်း ရသည်၊ကြင်းသော သဒ်တ (ဝိပါက်, ကြိယာ, ရုပ်) တရားများလည်း ရသည်။ ဤသို့ အထူး ရှိပါသည်။

[အတိုချုပ်အားဖြင့်'အနုဘုတ္တဘပဂတုပ္ပန်'အရ ကုသိုလ်,အကုသိုလ်သာ ရသည်၊ 'ဘုတ္တဘပဂတုပ္ပန်'အရ သဒ်တ တရား အားလုံးရသည်။ ဤသို့ ထူးကြသည်၊]

၄။ ။**ဝနတ္ထ**။ ။ဥဒ္ဒံ ပန် ဥပ္ပဒ်။ (ဌ။ ၁၀၉။)

ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က၊ ။အဘိဓာန်ဋီကာ အာလိအားဖြင့်-

၁။ ။'ဥ' ဟူသော, 'ပ' ဟူသော, 'ဒ်' ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပရမဏုသဒ္ဒါသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'ဥ' ပုဒ်, ပန်' ပုဒ်သည်ရင်း, (ရွေ့ဖြစ်သော တရား၏ ချုပ်ပျက်သော ဘင်္ဂက္ခဏမှ) အာသက်ဖြစ်သော နောက်ကာလ၏ (ဥပါဒ်စသည်သို့ ရွေ့ရှုံ့) ရောက် (ဖြစ်) သော (အလုံးစုံသော သဒ်တ) တရားနှင့် ကာလ, ကာလဝန္တအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း မှန်သည်ရင်း 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'ဥပ္ပန္နံ'ဟူသော .အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ'မည်၏၊

၄။ ။(ရှေ့ဖြစ်သော တရား၏ ချုပ်ပျက်သော ဘင်္ဂက္ခဏမှ) အထက် ဖြစ်သော နောက်ကာလ၌ (ဥပါဒ်စသည်သို့ ရှိး၍။) ရောက် (ဖြစ်) ခြင်း ကြိယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ဥဒ္ဓံ ပန္နံ'ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည်'ဗျုပ္ပတ္တိ'မည်၏။(၂-တူ၏)

၃။ ။'ဥပ္ပန္နံ' ဟူသော နိပ္ပန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄-တူ၏။)

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'သန်္ဓါတ'ကား နပုံသကလိင်္ဂ, စိတ္တာဒိဂဏ, အကာရန္တ, ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'သန်္ဓတ'ကား နပုံသကလိင်္ဂ, စိတ္တာဒိဂဏ, အကာရန္တ, ကိဘသုဒ္ဓနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

၆၊ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

(ခ)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ'အရ ဥပါဒ်, ဇရာ, ဘင်္ဂနှင့် ပြည့်စုံသည်ဟု ဆိုအပ်သော အလုံးစုံလည်းဖြစ်သော သန်္ဓတတရားကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။

၇၊ ။(ခ)မှတ်ဝါကျရှိ 'ပိ'သဒ္ဒါ၏ အလိုရှိအပ်သော အနက်

(ခ) မှတ်ဝါကျ၌ ရှိသော 'ပိ'သဒ္ဒါ၏ အလိုရှိအပ်သော အနက်ကား 'အဝယဝသဒ္ဒိလ္လနအနက်' ဖြစ်ပါသည်။

[အပေါင်းနောင် ထိုင်သော'ပိ, အပိ'သဒ္ဒါတို့၏ အနက်။ ။အပေါင်းဟော သဒ္ဒါနောင် ထိုင်သော 'ပိ, အပိ'သဒ္ဒါတို့သည် အဝယဝသမ်ဖြိလ္လန အနက်ကို ဟောကုန်၏၊ တယော်ပိ(သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋ္ဌကထာ။ ၁၉၂)တိ ဇတ္ထ အပိသဒ္ဒေါ, ပိ-သဒ္ဒေါ ဝါ အဝယဝသဒ္ဒိလ္လနတ္ထော၊ (သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၉၇။) ပိ-သဒ္ဒေါ, အပိ-သဒ္ဒေါ ဝါ အဝယဝသဒ္ဒိလ္လနေ၊ တေန နကဝလံ စတုပ္ပဒိကေသဝ ဂမ္ဘီရဘာဝေါ။ အထ ခေါ ပဒေ့စကံ တဒဝယဝါနမ်ိဳ သမ်ိဳလ္လနံ ကရောတိ။ သေနယော ဤဒိသေသု။('စတုဒ္ဒိကေပိ' အဖွင့်- သီ၊

ဦ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၀၂)။အပေါင်းနောက်ယိုင်၊ ထိုင်သည့်'စ,ပိ'၊ရှိသည့်သဒ္ဒါ၊ ဆည်းရာကြောင်းဟိတ်၊ ခပ်ကြိတ်ကြိတ်၊ အစိတ်အစိတ်နေ။ (တောင်တွင်း နိယံ။ ၅၉။, တို့ကို ထောက်။

အဝဓာရဏတ္ထလည်း အသင့်။ ။သဗ္ဗညဿ်ကို ပုထုဇ္ဇနသောကွာသောကွ သခ်ါတာနံ နိရဝသေသာနံ သတ္တာနံ။ ပိ-သဒ္ဒါ အဝယဝတ္ထသမိုဏ္ဍ နတ္ထော။ ပုထုဇ္ဇနာနမိ သောကွာနမိ အသောကွာနမိတိ အတ္ထော။ အဝဓာရဏတ္ထော ဝါ ပိ-သဒ္ဒါ, နိပါတာနမနေကတ္ထတ္တာ။ သဗ္ဗမေဝ သတ္တာနံ၊ နာ ကေစ္စာနမေဝါတိ အတ္ထော။ ဤမဏိမဉ္ဇူ။ (ရူပသမုဋ္ဌာနနယဝဏ္ဏနာ) အလို အဝဓာရဏတ္ထလည်း သင့်သည်။သမူဟဝါစကဖြစ်သော သဗ္ဗ,သကလ အစရှိသော သဒ္ဒါ၏ နောက်၌ ရှိသော 'ပိ,အပိ'သဒ္ဒါတို့ကို တွေ့ရှု၍ ဤအဘူ သိပါ။]

(ခ)မှတ်ဝါကျရှိ 'ဇရာ'သဒ္ဒါ၏ အလိုရှိအပ်သောအနက်။ ။(ခ)မှတ် ဝါကျ၌ ရှိသော 'ဇရာ'သဒ္ဒါ၏ အလိုရှိအပ်သော အနက်ကား 'အိုမင်း ရင့်ယော်ခြင်း(ဝယောဟာနိ) အနက်' ဖြစ်ပါသည်။

၈။ ။ကြိယာ ၅-တန်

၁။ ။'ဘုတ္တာပဂတ'၏ အရဖြစ်သော ကုသိုလ်, အကုသိုလ်သည် (မုချအားဖြင့် ပြိအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။ယောနိသောမနသိကာရ, အယောနိသောမနသိကာရ သည် (ပဌမဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒိပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ကုသလဝိပါက်, အကုသလဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာ,ကဋတ္တာရူပ်သည် (ပဌမကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။သဒ္ဓမ္မသဝန, အသဒ္ဓမ္မသဝန, သပ္ပုရိသူပနိဿယ, ဗာလူပါသေဝန စသည်သည် (ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝက်' မည်၏။

၅။ ။ကာယိကသုခ, စေတသိကသုခ, ကာယိကဒုက္ခ, စေတသိကဒုက္ခ စသော အဆက်အဆက်သော အကျိုးသည်(ဒုတိယကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

မှတ်ချက်၊ ။ကုသိုလ်, အကုသိုလ်အား လျော်စွာ ဖြစ်သင့်သလို အကြောင်းအကျိုး ချ,နောက် ဆက်စပ် ယူပါရန်။

၉။ ။'စိတ္တံ'၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က

ဝိဇာနနလက္ခဏံ စိတ္တံ၊ ပုဗ္ဗင်္ဂမရသံ။
သန္ဒဟနပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ နာမရူပပဒဋ္ဌာနံ။ (ဋ္ဌ။ ၁၅၅။)

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း

'စိတ္တံ'အရ သောတာပတ္တိမဂ်စိတ် ပစ္စယုပ္ပန်တရားနှင့် နိဗ္ဗာန် ပစ္စည်း တရား‌တို့၏ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိမျိုးကား အာဝရဏ, အဝိပတိ, ဥပနိဿဟ ၃-ပစ္စယသတ္တိတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၃၂၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိမျိုးကို အတ္ထယောဇနာပါ။

၁။ ။ယဿိံ သမယေ ယောကုတ္တရံ စျာနံ ဘာဝေတိ နိယျာနိကံ အပစယဂါမိံ ဒိဋ္ဌဂတာနံ ပဟာနာယ ပဌမာယ ဘူမိယာ။

၂။ ။ကတမံ တံ ရူပံ အာပေါဓာတု။ ယံ အာပေါ အာဘောဂံ သိနေဟော သိနေဟဂတံ၊ ဗန္ဓနတ္တံ ရူပဿ။ ဣဒံ တံ ရူပံ အာပါဓာတု။

၃။ ။ကတမေ ဓမ္မာ အနုပါဒိဏ္ဏအနုပါဒါနိယာ။ အပရိယာပန္နာ မဂ္ဂါ စ မဂ္ဂဖလာနိ စ အသင်္ခတာ စ ဓာတု။ ဣမေ ဓမ္မာ အနုပါဒိဏ္ဏ အနုပါဒါနိယာ။

၄။ ။ကတမေ ဓမ္မာ အနုပါဒိဏ္ဏအနုပါဒါနိယာ။ စတ္တာရော မဂ္ဂါ အပရိယာပန္နာ စတ္တာရိ စ သာမညဖလာနိ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ ဣမေ ဓမ္မာ အနုပါဒိဏ္ဏအနုပါဒါနိယာ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာမျိုးကို အတ္ထယောဇနာ၀ါ။

၅။ ။'အဇ္ဈတ္တတ္တိကေ ဧဝံ ပ၀တ္တမာနာ မယံ အတ္တာ'ကို ပါဌသေ သထည့်ပါ။

၆။ ။ယံ တသ္မိံ သမယေဘိဇ္ဈတ္ထ ကိဉ္စာပိ 'ကတမာ တသ္မိံ သမယေ ဝေဒနာ ဟောတီ'တီ အာရဒ္ဓံ၊ သာတပဒ၀သေန် ပန 'ယ'န္တိ ဝုတ္တံ။

၇။ ။ကိုဴ ပန ပထဝီကသိဏ် အာဒိဴ ကတ္ဝာ အဋ္ဌကသညာပရိဓေယျာ သာနာဓေသာ ရူပါဝစရပဉ္စနာ၊ ဥဒါဟု အညာပိ အတ္ထိတိ။

၈။ ။တောနိ ဟိ မဟန္တပါတုဘာဝတော, မဟာဘူတသာမညတော, မဟာပရိဟာရတော, မဟာဝိကာရတော, မဟန္တဘူတတ္တာ စာတိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ 'မဟာဘူတာနိ' တိ ဝုစ္စန္တိ။

၉။ ။သဏ္ဌာယဒိဋ္ဌိတိ ဝိဇ္ဇမာနဋ္ဌေန သတိ ခန္ဓပဉ္စကသခ်ါတေ ကာယေ သယံ ဝါ သတိ တသ္မိံ ကာယေ ဒိဋ္ဌိတိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ။

၁၀၊ ။တီသုပိ ဟိ ပိဋ္ဌကေသု ဓမ္မန္တရံ ဆာဂတံ အဋ္ဌကထာကရိယော နေဝ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဝိနိစ္ဆိတံ သုဝိနိစ္ဆိတံ နာမ ဟောတိ။

၁၃၂၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏိ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အဗျာကတ(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၃၂။ ပါ၊ သျာ။ ၁၂၂။]

၂။ ။[ပါ။ ၁၃၈။ ပါ၊ သျာ။ ၂၀၃။]

၃။ ။[ပါ။ ၂၀၆။ ပါ၊ သျာ။ ၃၂၁။] ။၁၃၁၈-ခုနှစ်ကယည်း ပေးခဲ့ပြီ။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၆၃။ ပါ၊ သျာ။ ၈၆၃။]

၅။ ။['သျာ' အာတိုင်း (ပါဠိသေသထည့် ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၈၈။ ဋ္ဌ၊ သျာ၊ ၁။ ၃၁၄။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၈၃။ ဋ္ဌ၊ သျာ၊ ၂။ ၁၄၅။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၄၅။ ဋ္ဌ၊ သျာ၊ ၂။ ၄၀၅။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၃၆။ ဋ္ဌ၊ သျာ၊ ၃။ ၁၅၆။] ။၁၃၁၆-ခုနှစ်ကလည်း ပေးခဲ့ပြီ၊]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၀၃။ ဋ္ဌ၊ သျာ၊ ၃။ ၃၃၂။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၄၂၇။ ဋ္ဌ၊ သျာ၊ ၃။ ၄၀၉။]

၁၃၂၃ ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကိ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) မေးခွန်း

(က) ပစ္စယသခ်ါတေန အာဟာရဋ္ဌေန တယောဝေတ္ထ ဓမ္မာ အာဟာရာ ဟောန္တိ။

(ခ) အဝသေသာ နော အာဟာရာ။

(ဂ) ဘိ' ပနေတေ အညမညံ ဝါ တံသပ္ပဋိဘာနရူပသာ ဝါ ပစ္စယာ နာ ဟောန္တိတိ။

(ဃ) နော နာ ဟောန္တိ။

(င) ဣမေ ပန တထာ စ ဟောန္တိ အညထာ စာတိ သမာနေပိ ပစ္စယတ္တေ အတိရေကပစ္စယာ ဟောန္တိ။

(စ) တသ္မာ 'အာဟာရာ' တိ ဝုတ္တာ။

၁။ ။(င) ဝါကျကိုသာ 'တထာ စ အညထာ စ' တို့၏ အနက် ထင်စေလျက် အတ္ထယောဇနာပါ။

၂။ ။(ခ) ဝါကျကို ဌပနာ, အာဘောဂ, ဟေတု, ပဋိက္ခေပ, စောဒနာဟူသော ဌပနာပဉ္စကဖြင့် တက်ပြပါ။

၃။ ။(င) (စ) ဝါကျတို့ဖြင့် အာဘယ်ဒေါသကို ပယ်ပါသနည်း။

၄။ ။'အာဟာရာ' ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ထုတ်ပြပါ။

၅။ ။'အညထာစ' ၌ 'အညထာ' ပုဒ်၏ လိင်, ဂဏ, ဂဏဝိဓိတို့, အန္တနှင့် တကွ မည်သည့်ပုဒ်မျိုးဟု ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၆။ ။(က) (ခ) ဝါကျတို့၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာကို ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။(က) ဝါကျ၌ 'ဧဝ' ၏ ဧဝတ္ထဖလတ္တယကိုရင်း, (ဂ)ဝါကျ၌ 'ပန' ၏ အတ္ထုဒ္ဓါရနှင့် ဣခ္ခာဓိပ္ပေတတ္ထကိုရင်း ပြခဲ့ပါ။

၈။ ။(စ) ဝါကျ၌ 'ဝုတ္တာ' ပုဒ်အရကို ဒဿနတ္ထ စသည့်ကြိယာ၅-တန်းယုတ္တိမှန်အောင် ထုတ်ပြပါ။

၉။ ။'တယော' အရ အာဟာရတရားကိုယ်များကို ပြ၍ ဒုတိယအာဟာရ၏ ဓကျးဇူးပြုပုံကိုလည်း ပြခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(ဃ)ဝါကျ၌ ဖြစ်သင့်သော ဂတ္တာအရ တရားများသည် ဖြစ်သင့်သော ဒမ္မဒါန်အရ တရားများအား မည်မျှသော ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် တပြိုင်နက် ကျေးဇူးပြုနိုင်ပါသနည်း။

၁၃၂၃-ခုနှစ် ဓမ္မဝစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကြိ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။['သျှ'အာဘိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၁၉၇။ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၉၉။]

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ ဌပနာပဒုကတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'အာဟာဝရပစ္စည်းဟု,ဆိုအပ်သော, ဝါ-ဥပထမ္ဘနဟု ဆိုအပ်သော အာဟာရဟူသော အနက်ကြောင့် ကျင်းဆယ်ကျော်တရားတို့တွင် သုံးပါးသာလျှင် ဖြစ်ကုန်သော တရားတို့သည် အာဟာရမည်ကုန်၏'ဟု အနှယကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ အနှယသည် ဗျတိရေကနှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)၊ ထိုသို့မကင်းကောင်းသောကြောင့် (ဟေတု)။ အနှယကိုသာ မဆိုသင့်(ပဋ္ဌာန်ကွေပ)။ ဗျတိရေကကား အဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ဆိုစောဒနာကို သောဓနာ့တော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။(က)မှတ်ဝါကျ အနှယ၏ ဗျတိရေကကား (ခ)မှတ်ဝါကျဖြစ်၏-ဟူလို။

၃။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'အတိဗျာပိတဒေါသ'ကို ပယ်ပါသည်။

(စ)မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။(စ)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'နိရတ္ထကဒေါသ' ကို ပယ်ပါသည်။

မှာဘ်ချက်။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ'ဝိသေသဝါကျ' ဖြစ်တည်။ (စ)မှတ်ဝါကျ 'လဒ္ဓဂုဏဝါကျ' ဖြစ်သည်။

['ဝိသေသဝါကျ'ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။'ဝိသေသဝါကျ'ဖြင့် 'အဘိဗျာပိတဒေါသ'ကို ပယ်သည်။

'လဒ္ဓဂုဏဝါကျ' ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။'လဒ္ဓဂုဏဝါကျ' ဖြင့် 'နိရတ္ထကဒေါသ'ကို ပယ်သည်။

ကျက်ဘွယ်၊ ။မျှားမဆက်ဆံ၊ ထူးဟန်ဖေါ်ပြ၊ ဝိသေသ၊ အတိဗျာပိတတင်။

လဒ္ဓဂုဏ၊ ဟူလက၊ နိရတ္ထကတင်။]

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။။။။ ။အတ္ထနော ဖလံ အာဟရန္တီတိ အာဟာရော။

[ဆောက်ဘုယ်။ ။'အာဟာရတိ ပစ္စယာ၊ ပစ္စယာ ဟိ အာဟရန္တီ အတ္ထနော ဖလံ၊ တသ္မာ အာဟာရတိ ဝုစ္စန္တီ(သံယုတ္တဋ္ဌကထာ၊ ၂။ ၂၁။)' ကို ဆောက်။ ။'မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ။ ၂၁၀။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၄၂'တို့လည်း ကြည့်။]

ဗျုပ္ပတ္တာဒိစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်—

၁။ ။'အာ'ဟူသော, 'ဟာ'ဟူသော, 'ရာ'ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'အာ'ပုဗ္ဗ 'ဟရ'ဓာတ်, 'ဏ'ပစ္စည်းသည်ရှိ, အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဆောင်ခြင်း ကြိယာသည်ရှိ 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'အာဟာရ'ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဆောင်ခြင်းကြိယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်—

၁။ ။'အတ္တနော ဖလံ အာဟရန္တီတိ'ဟူသော ဝိဂ္ဂိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂-တူ၏။)

၃။ ။'အာဟာရ'ဟူသော နိပ္ဖန္နံသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄-တူ၏။)

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'အညထာ'ပုဒ်သည် အလိင်္ဂ, ဂဏဝိမုတ္တ, အကာရန္တ, နိပါတ်ပုဒ်မျိုးဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(က)(ခ)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ပစ္စယသန်ဒါတေန'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'အာဟာရဋ္ဌေန' ၌ 'အာဟာရဋ္ဌ (အကြောင်း)'အရ အာဟာရပစ္စည်းဟူသော အကြောင်းကို [ပစ္စယသန်ဒါဘောနာတိ အာဟာရပစ္စယသန်ဒါတေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

မူလဋ္ဌီကာ၊ ၁။ ၉၀။] ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြားအဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(တနည်း) 'အာဟာရဋ္ဌ(အကြောင်း)'အရ ဥပထမ္ဘနဖြစ်သော ပစ္စယအကြောင်းကို [အထ ဝါ 'ဟေတု ပစ္စယော'တိ ဇေတသု ဒ္ဒိသု ဇနကော ဟေတု ဥပတ္ထမ္ဘကော ပစ္စယေ၁ တိ ဧစံ ဝိသေသဝန္တေသု ပစ္စယသဒ်ါတေန။ ယင်းဋီကာ၁။] ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'အာဟာရဋ္ဌေန'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'အာဟာရ' သဒ္ဒါ၏ အာဟာရဋ္ဌ (အကြောင်း) ဟာ၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ နာမလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ သဒ္ဒါဟော အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'တယောဝေတ္ထ ဓမ္မာ အာဟာရာ ဟောန္တိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'အာဟာရ'အရ ငါးဆယ်ကျော်တရားတို့တွင် ဖဿ, မနောသဉ္စေတနာ, ဝိညာဉ် ဟုဆိုအပ်ကုန်သော သုံးပါးကုန်သော တရားတို့ကိုသာ ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) မှတ်ဝါကျဖြင့် 'အာဟာရ' အရ ဖဿ, မနောသဉ္စေတနာ, ဝိညာဉ်တို့မှ ကြွင်းကုန်သော ဝေဒနာ အစရှိကုန်သော ၅၃(၅၂)ပါးကုန်သော တရားတို့ကို မယူရ ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။(က)ဝါကျ၌ 'ဝေ'(သဒ္ဒါ)၏ ဝေတ္တဗ္ဗလက္ခဏ

'ဝေ'သဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗတ္ထကား ဖဿ, မနောသဉ္စေတနာ, ဝိညာဉ် ဒြပ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထကား ယင်း ၃-ပါးမှ ကြွင်းကုန်သော ဝေဒနာအစရှိကုန်သော ၅၃-(၅၂)ပါးကုန်သော တရားဒြပ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

အနုညာတတ္ထကား ဖဿ,မနောသဉ္စေတနာ, ဝိညာဉ်တို့၏ မိမိ၏ အကျိုးကို ဆောင်တတ်သည်၏ အဖြစ်တည်းဟူသော ဂုဏ် ဖြစ်ပါသည်။

[ဒြပ်ဟောနောက် 'ဧဝ' ရောက်သော်။ ။ဒြပ်ဟောနောက် 'ဧဝ' ရှိက အခြား ဆန့်ကျင်ဘက် ဒြပ်ကို 'နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ', ဒြပ်၌ ရကောင်းသော ဂုဏ်ကို 'အနုညာတတ္ထ' မိမိထိုင်ရာဒြပ်ကို 'ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ' ထုတ်။

ကျက်ဘွယ်။ ။ဒြပ်နောက်ပေ၊ 'ဧဝံ'နေ၊ ကန့်လေ ဒြပ်ခြင်း။(တောင်တွင်းနိယံ။ ၁၃၂။)
နိဝတ္တေတဗ္ဗံ၊ ဒြပ်ပြ၊ အနုညာတ ဂုဏ်ကို ထုတ်မြဲ။
(ဘုရားကြီးနိယံ။ ၉၄။)]

(ဂ) မှတ်ဝါကျ 'ပန' သဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဓါရ။ ။'ပန' သဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဓါရကား 'ဝါကျာရမ္ဘ, ဝိသေသ, ဟေတု, ဖလ, အန္ဝယ, ဒဋ္ဌီကရဏ, တပ္ပါကဋ္ဌီကရဏ, ဗျတိရေက, ပက္ခန္တရ, သမ္ဘာဝနာ, ဂရဟာ' အနက်များဖြစ်ပါသည်။

ဝါကျာရမ္ဘေ ဝိသေသေ စ၊ ဟေတု, ဖလေသု အန္ဝယေ။
ဒဋ္ဌီ,တပ္ပါကဋ္ဌီကရေ၊ ဗျတိရေကေ ပက္ခန္တိရေ။
သမ္ဘာဝနေ ဂရဟေ စ၊ ပန-သဒ္ဒေါ ပကာသိတော၊
(ဂန္ထဝဘာရဏ)

ဣဓာဓိပ္ပေတတ္ထော။ ။ဣဓာဓိပ္ပေတတ္ထကား'ဝါကျာရမ္ဘ(တနည်း)ပက္ခန္တိရအနက်' ဖြစ်ပါယည်။

['ပန'အနက် စိစစ်ချက်။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ စောဒကတို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒကတို့ စောဒနာချက်ကို ပယ်ဖျက်ရန် ဆက်လက်၍ တဖန် အားထုတ်သောကြောင့် (ဂ)မှတ်ဝါကျကို 'ဝါကျာရမ္ဘ'ဟု ယူဆသည်။ 'ပက္ခန္တိရဇောတကေဒ ပန-သဒ္ဒေါ'ဟု 'ကိဿ ပန'၌ 'ပန'ကို ဖွင့်သော သီလက္ခန်ဒီကာသစ်(၅၇)အလိုအားဖြင့် 'ပက္ခန္တိရ' ဖြစ်သည်။

ရှင်းချက်။ ။သီလက္ခန်ဒီကာသစ်အလိုအားဖြင့် (ခ) ဝါကျကို 'ပရိဟာရဝါကျ'ဟု ယူလိုသည်။ မှန်၏-အဋ္ဌကထာတကျမ်းလုံးသည် စာရှုသူတို့အား နားလည်အောင် (စောဒနာထင်ရှားသောကြောင့် စောဒနာမပါသော်လည်း) ဖြေရှင်းပေးနေရကား 'ပရိဟာရဝါကျချည်း'ဟု ဆိုကြသည်။ စောဒနာ မထင်ရှားသော အချို့သော နေရာ၌သာ အခြားသူက စောဒနာသကဲ့သို့ ကျမ်းဆရာကိုယ်တိုင် စောဒနာပြသည်။ ဆိုလိုဒါက-ပရိဟာရမှ တပါး စောဒနာဟု ဆိုအပ်သော အဖို့တပါးကို ပြသောကြောင့် 'ပက္ခန္တိရ'ဟု ဆိုလိုသည်။ ပါရာဇိကဏ်ကဏ္ဍိသစ်၌လည်း ယင်း('ကိဿ ပန'၌) 'ပန'ကို 'ပုစ္ဆာဇောတက'ဟု ဆိုသည်။ သဘောတူပင်။ ဝိဿဇ္ဇနာမှကပါး ပုစ္ဆာဟု ဆိုအပ်သော အဖို့တပါးကို ပြသည်ဟု ယူ။ ဤဝါကျမျိုးတွေ့တိုင်း နည်းတူ သိပါ။

'ပန'အနက် ၁၈–ချက်။ ။'ပ' ဝဂ်ကျမ်းညွှန်း၌ ဂန္ဆဝဘရဏလာ 'ပန'သဒ္ဒါ၏ အနက် (၁၁) နက်နှင့် ပဒပူရဏ, ကတ, ကေဝ, သမုစ္စယ, သခေါ်ပ, ဝိတ္ထာရ (၆) နက်၊ ပေါင်း (၁၈) နက် ဆိုသည်။ အကျယ်ကို သိလိုမူ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ အာဘိဓာန်ဌာနမှ ပြုစုသော 'ပါဠိပဒပိဋကကျမ်းညွှန်း (ပ–ဝဂ်)' ကြည့်ပါ။]

၈။ ။ကြိယာ ၅ -တန်

၁။ ။(စ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝုတ္တာ' ပုဒ်၏ အရဖြစ်သော ဖဿ,မနော သဒ္ဓေတနံ၁, ဝိညာဉ်တို့သည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။သဒ္ဒါယဘန, အဝိဇ္ဇာ, သခ်ါရတို့သည် (ပဌမဖလူပစာရအား ဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒီပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။မိမိမှ ကြွင်းသော စိတ်, စေတသိက်တို့ ကျေးဇူးပြုရာ တရား တို့သည်ရှင်း, ဝေဒနာ, ဝိညာဉ်, နာမ်ရုပ်တို့သည်ရှင်း (ပဌမကာရဏူပစာ ရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။နာမ် ရုပ်, အာသဝေါတရား, အဝိဇ္ဇာတို့သည် (ဒုတိယဖလူ ပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဒနတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။တဏှာ, နာမ် ရုပ်, သဠာယတနတို့သည်(ဒုတိယကာရဏူပစာရ အားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝဝတ္ထ' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။ဖဿ,မနောသဒ္ဓေတနာ, ဝိညာဉ်အားလျော်စွာ ဖြစ်သင့် သလို အကြောင်း,အကျိုး ရှေ့,နောက် ဆက်စပ် ယူပါရန်။

၉။ ၊'တယော'အရ အာဟာရတရားကိုယ်

ဖဿာဟာရ၏ တရားကိုယ်ကား စိတ်တခုယုတ်ကိုးဆယ်၌ ရှိသော ဖဿစေတသိက် ဖြစ်ပါသည်။

မနောသဒ္ဓေတနာဟာရ၏ ဘရားကိုယ်ကား စိတ်တခုယုတ်ကိုးဆယ်၌ ရှိသော စေတနာစေတသိက် ဖြစ်ပါသည်၊

ဝိညာဏာဟာရ၏ တရားကိုယ်ကား စိတ်တခုယုတ်ကိုးဆယ် ဖြစ်ပါ သည်။

ဒုတိယအာဟာရ၏ ကျေးဇူးပြုပုံ

ဒုဘိယအာဟာရဖြစ်သော မနောသဉ္စေတနာဟာရသည် မိမိမှ ကြွင်းသော စိတ်,စေတသိက်တို့ ကျေးဇူးပြုရာ တရား**တို့အား**လည်း ကျေးဇူးပြုပါသည်။ အထူး**အား**ဖြင့် ဝိညာဉ်, သာမညအား**ဖြင့်** ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဟူသော ၃-ပါ**း**သော ဘဝတို့ကိုလည်း ဆောင်သည်။ ဤသို့ ကျေးဇူးပြုပါသည်။ (ဋ္ဌ။ ၁၉၇။)

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း

(ဃ) မူတ်ဝါကျ၌ ဖြစ်သင့်သော 'ဧတေ'ဟူသော ကတ္တား**အ**ရ ငါး**ဆဲ**သုံး**ပါ**းသော တရား**များ**သည် ဖြစ်သင့်သော 'အညမညံ ဝါ တံသမုဋ္ဌာန ရူပ ဃ. ဝါ'ဟူ၍သာ သမ္ပဒါန်**အ**ရ အချင်းချင်း**အား**ထင်း, ထို**တ**ရား**တို့**သည် ဖြစ်စေ**အ**ပ်သော ရုပ်**အား**ထင်း သဟဇာတ, နိဿယ, အတ္ထိ, အဝိဂတ ၄-ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် တပြိုင်နက် ကျေးဇူးပြုနိုင်ပါသည်။

[သိဘ္ဘယ်။ ။'ဧတေ'စသည်ကို အဖြေဝါကျ၌လည်း လိုက်သမ္မန်။ ။ 'ဧတေ'အရ 'ဒု-ပါ**း**မှ ကြွင်းကုန်သော ငါ**း**ဆဲသုံး**ပါ**းသော တရား**တို့**'ဟု နိဿယဆရာတော် မိန့်သော်လည်း 'ဝိညာဏ'အရတွင် 'စိတ်တို့,မနိုဒ္ဓါတုယ်' ဟူသော နာမည်ဖြင့် ၂-ပါ**း** ပါပြီး ဖြစ်သော**ကြောင့်** ၅၂-ပါ**း**သာ ကြံတော့၍ ၅၂-ပါ**း**သာ ရသည်။]

၁၃၂၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း

ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်ဝါကျများကို အနက်သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၁။ ။ခယေ ဉာဏံ။ အနုပ္ပါဒေ ဉာဏန္တိ။

၂။ ။ယေ ဝါ ပန တသ္မိံ သမယေ အညေပိ အတ္ထိ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ အရူပိနော ဓမ္မာ။ ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ။

၃။ ။ကတမံ တံ ရူပံ ရူပဃ မုဒုတာ။ ယာ ရူပဃ မုဒုတာ မဒ္ဒဝတာ အကက္ခဋတာ အကထိနတာ။ ဣဒံ တံ ရူပံ ရူပဃ မုဒုတာ။

၄။ ။ကတမေ ဓမ္မာ ပရိတ္တာရမ္မဏာ။ ပရိတ္တေ ဧမေ အာရဗ္ဘ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စိတ္တဧကတ္တသိကာ ဓမ္မာ။ ဣမေ ဓမ္မာ ပရိတ္တာရမ္မဏာ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာဝါကျများကို အနက်သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၅။ "ခယေ ဉာဏန္တိ ကိလေသက္ခယကရေ အရိယမဂ္ဂေ ဉာဏံ။ အနုပ္ပါဒေ ဉာဏန္တိ ပဋိသန္ဓိဝသေန အနုပ္ပါဒဘူတေ၊ တံတံမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသာနံ အနုပ္ပါဒပရိယောသာနေ ဥပ္ပန္နေ အရိယဖလေ ဉာဏံ။

၆။ "ကမ္မုနာ ဝတ္တတေ လောကော၊ ကမ္မုနာ ဝတ္တတေ ပဇာ။
ကမ္မနိဗန္ဓနာ သတ္တာ၊ ရထဿာဏီဝ ယာယတေ။

၇။ "တတ္ထ ဓမ္မတောတိ ဧတေသု ဟိ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ စေတနာ ဓမ္မာဝ ဟောန္တိ၊ အာဘိဇ္ဈာဒယော တယော စေတနာသမ္ပယုတ္တာ၊

၈။ "ကသ္မာ ပနေတ္ထ ဖဿာဝ ပဌမံ ဝုတ္တာတိ? စိတ္တသ္သ ပဌမာဘိနိပါတတ္တာ။ အာရမ္မဏသ္မိဉ္ဥိ စိတ္တသ္သ ပဌမာဘိနိပါတော ဟုတ္ဝာ ဖဿော အာရမ္မဏံ ဖုသမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

၉။ "'အနိမိတ္တဉ္စ ဘာဝေဟိ၊ မာနာနုသယမုဇ္ဇဟ။
ယတော မာနာဘိသမယာ၊ ဥပသန္တော စရိဿသီ'တိ။

၁၀။ "ဝိပဿနာ ဟိ နိစ္စနိမိတ္တံ, ဓုဝနိမိတ္တံ, သုခနိမိတ္တံ, အတ္တနိမိတ္တန္တိ ဥဿဒ္ဓေတိ၊ တသ္မာ အနိမိတ္တာတိ ကထိတာ။

၁၃၂၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏိ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ "[ပါ။ ၁၆။ ပါ၊ သျှ။ ၂၉။]

၂။ "[ပါ။ ၁၇။ ပါ၊ သျှ။ ၃၅။]

၃။ "[ပါ။ ၁၆၉။ ပါ၊ သျှ။ ၂၆၉။]

၄။ "[ပါ။ ၂၁၁။ ပါ။ သျှ။ ၃၃၃။]

၅။ "[ဋ္ဌ။ ၉၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၅၉။ "၁၃၂၂-ခုနှစ်ကလည်း ဖေးခဲ့ပြီ။]

၆။ "[ဋ္ဌ။ ၁၀၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၂၅။]

၂။	။[ဋ္ဌ။ ၁၄၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၅၀၂။]
၈။	။[ဋ္ဌ။ ၁၅၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၇။]
၉။	။[ဋ္ဌ။ ၂၆၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၅၉၅။]
၁၀။	။[ဋ္ဌ။ ၂၆၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၅၉၅။]

၁၃၂၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) စိရပါရိဝါသိယဋ္ဌေန မဒိဆုဒယော အာသဝါ၊ အာသဝါ ဝိယာတိပိ အာသဝါ။

(ခ) လောကသ္မိဉ္ဉိ စိရပါရိဝါသိကာ မဒိဆုဒယော အာသဝါတိ ဝုစ္စန္တိ။

(ဂ) ယဒိ စ စိရပါရိဝါသိယဋ္ဌေန အာသဝါ၊ ဧတေယေဝ ဘဝိတုမရဟန္တိ။

(ဃ) ဝုတ္တဉ္စေတံ 'ပုရိမာ ဘိက္ခဝေ ကောဋ္ဌိ နှ ပညာယတိ အဝိဇ္ဇာယ ဣတော ပုဗ္ဗေ အဝိဇ္ဇာ နာဟောသီ'တိ အာဒိ။

၁။ ။ထုတ်ပြအပ်သော ဝါကျတို့တွင်(ခ)အမှတ်ပြဝါကျကို ကတ္တား: ထည့်၍ အနက်ဖယ်ဇနာပါ။

၂။ ။(ဃ) အမှတ်ပြဝါကျကို ဌပနာ, အာဘောဂ, အာဧကာဂ ဟေတု, ဌပနာပဋိက္ခေပ, စောဒနာ ဟူသော ဌပနာပဉ္စက စောဒနာနည်း အားဖြင့် စောဒနာတက်ခဲ့ပါ။ (အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရန် မလို)

၃။ ။(ခ)အမှတ်ပြဝါကျဖြင့် (က)ဝါကျ၌ အာဘယ်ဒေါသကို ပယ်ဧကြောင်းကို ရှင်းလင်းဖြဆိုပါ။

၄။ ။'မဒိရ'ပုဒ်ကို ဝိဂြိုဟ်ဆို၍ ဗျုပ္ပတ္တိ စသည်လေးပါးကို ခွဲဝေပြခဲ့ပါ။

၅။ ။(ဂ)အမှတ်ဝါကျ၌ ပုဒ်တို့ကို လိင်, ဂဏ, ဂဏဝိဘာဂ, အန္တ, ပဒတို့ဖြင့် အသီးအသီးညွှန်ပြပါ။

၆။ ။(က) အမှတ်ပြဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဧကာဂကို ဖော်ပြ၍ သံဝဏ္ဏနာအမည်ကိုလည်း ပေးခဲ့ပါ။

၇။ ။(ဂ) အမှတ်ဝါကျ၌ နိပါတ်ပုဒ်တို့၏ အနက်ကို၎င်း, 'ဧတ' သဒ္ဒါ၏ အစွဲကို၎င်း, 'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ နိဝင်တွတမ္ဘကို၎င်း ပေါ်ပြပါ။

၈။ ။'အာသဝါ'ဟူသော ပုဒ်၌ ဖြစ်သင့်သော ဒဿနတ္ထစသည်ကို ထုတ်ပြပါ။

၉။ ။'ဒိဋ္ဌာသဝ'၏ တထုးကိုယ်ကို ထုတ်၍ လက္ခဏာဒီစတုက္က ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ ။(ဃ)အမှတ်ဝါကျ၌ 'ဧတံ'ကို 'ဝုစ္စန္တိ'၌ ပဋ္ဌာန်းနည်း စာစပ်၍ ပစ္စည်း, ပစ္စယုပ္ပန် ဖြစ်ဟန်ကိုလည်း ပြခဲ့ပါ။

၁၃၂၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ (၂) အပြေ

၁။ ။['ဧနေဟိ'ဟု ကတ္တားထည့်၍ 'ဘျ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ 'အပ္ပမတ္တကံ ဝတ္ထုံ ပရိတ္တန္တိ ဧနေန ဝုစ္စတိ'ဟူသော (ပရိတ္တတိတ်)ယောဇနာကို မှီးငြမ်းထောက်ထားသည်။ ။ဌ။ ၉၀။ ဌ၊ သျ။ ၁။ ၃၂၅။]

၂။ ။(ဃ)ပှတ်ဝါကျ ဌပနာပဋ္ဌကစောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည်(ဂ)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ရှည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံး ထုံတတ်သည်၏ အဖြစ်တည်းဟူသော အနက်ကြောင့် အာသဝမည်ကုန်သည်ရှိသော် ဤကာမာသဝစသည်တို့သည်သာလျှင် အာသဝမည်ထိုက် ကုန်၏' ဟု ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ ဒဋ္ဌဗ္ဗကရဏအာဂမဝစနမှန်သော်ဆရာ့စကားသည် မသင့်နိုင်ရာသည်မဟုတ်ပါလော(အာဘောဂ)။ ထိုသို့မသင့်နိုင်ရာသောကြောင့် (အာဘောဂဟောတု)။ 'ရှည်မြင့် စွာသော ကာလပတ်လုံး ထုံတတ်သည်၏ အဖြစ်တည်းဟူသော အနက်ကြောင့် အာဝမသည်ကုန်သည်ရှိသော် ဤကာမာသဝစသည်တို့သည်သာလျှင် အာသဝမည်ထိုက်ကုန်၏' ဟုသာ မဆိုသင့် ဌပနာပဋ္ဌကျော်ပ)။ ဆရာ့စကားသည် အဘယ်သို့သော ဒဋ္ဌဗ္ဗကရဏအာဂမဝစနဖြင့်သင့်နိုင်ပါအံ့နည်း(စောဒနာ)။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော ဏ္ဍ ကထာ ဆရာသည်(ဃ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

ပှတ်ချက်၊ ။အာဂမဒဋ္ဌဗ္ဗကရဏရည်၍ အဓိပ္ပါယ်တက် တက်သည်။

[နည်းမှီးဘွယ်။ ။သဝဓက,ဥဝပကကာရဏ ရည်၍ အဓိပ္ပါယ်တက် တက်ပုံကို ၁၃၁၆-ခုနှစ် ပါရာဇိကဏ် အမှတ်(၂) နံပါတ်(၂) အဖြေကို နည်းမှီး တက်ပါ။]

၃။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ် အပ်သော ဒေါသ

ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျကို မပြဆိုဘဲ ဒဋ္ဌိယ (က)မှတ်ဝါကျကိုသာ ဆိုသည် ရှိသော် ဒဋ္ဌိယ·ဒဋ္ဌိကရဏ ဆန့်ကျင်သော ဝိရောဓိဒေါသ သင့်ရောက်ရာ သောကြောင့် (ခ)မှတ်ဝါကျကို ကျမ်းဆရာ ရေးရကား (ခ)မှတ်ဝါကျ ဖြင့် (က)မှတ်ဝါကျ၌ ယင်း'ဝိရောဓိဒေါသ'ကို ပယ်ပါသည်။

(တနည်း) (က) မှတ်ဝါကျကိုသာ ဆိုသည်ရှိသော် 'ကြာမြင့်စွာ ထုံအပ်သော မုဒရက်သီးရည် အစရှိသော အရက်သည် အာသဝဓမည်၏' ဟူသော စကားသည် အသင့်ယုတ္တိ မရှိ၍ သြစိတျဟီနဒေါသ သင့်ရောက် ရာသောကြောင့် (ခ)မှတ်ဝါကျကို ကျမ်းဆရာ ရေးရကား(ခ)မှတ်ဝါကျ ဖြင့် (က)မှတ်ဝါကျ၌ ယင်း'သြစိတျဟီနဒေါသ'ကို ပယ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ 'ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ' ဖြစ်သည်။

['ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ'ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။'ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏ ဝါကျ' ဖြင့် 'ဝိရောဓိဒေါသ(တနည်း)သြစိတျဟီနဒေါသ' ကို ပယ်သည်။

ကျက်ဘွယ်။ ။ဝါကျဒဋ္ဌိ၊ ဝိရောဓိ၊ သတိမြဲမြဲယှဉ်။

ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏ၊ ယင်းဝါကျ၊ သြစိတျဟီနတင်။ (ပေါရာဏ)]

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။ဇနာ မဇ္ဇန္တိ ဇေတာယာတိ မဒိရာ။ (မောဂ္ဂလာနဗျာဒိဝုတ္တိ။ ၁၄၉။)

ဗျူဟတ္တိစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအား ဖြင့်-

၁။ ။'မ'ဟူသော, 'ဒိ'ဟူသော, 'ရာ'ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျူဟတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'မဒ'ဓာတ်, 'ကိရ'ပစ္စည်းသည်ရှင်း, အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ရစ်မူးရွှဲသွပ်ခြင်း ကြိယာသည်ရှင်း 'ဗျူဟတ္တိနိမိတ်' မည်၏။။

၃။ ။'မဒိရာ'ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ရစ်မူးရှုးသွပ်ခြင်း ကြိယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဧဘဒဝိန္ဆာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်–

၁။ ။'ဇနာ မဇ္ဈန္တိ ဧတာဃာတိ'ဟူသော ဝိဂ္ဂိဟ်ဝါကျသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂-တူ၏။)

၃။ ။'မဒိရာ'ဟူသော နိပ္ပန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄-တူ၏။)

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'ယဒဲ'ကား အလိင်္ဂ, ဂဏဝိမုတ္တ, ကကာရန္တ, နိပါတပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'စ'ကား အလိင်္ဂ, ဂဏဝိမုတ္တ, အကာရန္တ, နိပါတပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'စိရပါရိဝါသိယဇ္ဈေန'ကား ပုလ္လိင်္ဂ, ပုရိသာဒိဂဏ, အကာရန္တ, သမာသပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'အာသဝါ'ကား ပုလ္လိင်္ဂ, ပုရိသာဒိဂဏ, အကာရန္တ, ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'ဇတေ'ကား ပုလ္လိင်္ဂ, ပုရိသာဒိဂဏ, အကာရန္တ, သဗ္ဗနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'ဧဝ'ကား အလိင်္ဂ, ဂဏဝိမုဉ္စ, အကာရန္တ, နိပါတပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'ဘဝိဝုံ'ကား အလိင်္ဂ, ဂဏဝိမုတ္တ, နိဂ္ဂဟိတန္တ, နိပါတပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'အရဟန္တိ' ကား အလိင်္ဂ, ဘူဝါဒိဂဏ အကာရန္တ, အာချာတပဒ ဖြစ်ပါသည်။

[အာချာတ်ပုဒ်များနှင့် ဂဏ, အန္တ။ ။အာချာတ်ပုဒ်များဌ် အာချာတဂဏကို 'ဂဏ' ဟု ဆိုသည်။ ဓာတ္ဝန္တ သရကို 'အန္တ' ဟုဆိုသည်။

၆။ ။'ယဲ) မှတ်ဝါကျ အာဧဘာဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'စိရပါရိဝါသိဇ္ဈေန' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'အာသဝါ'ဟူသော သံဝဇ္ဈာဘဗ္ဗပုဒ်၏ ရဒ္ဒိအနိပ္ပန္နပါဠိပဒိကပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းရဒ္ဒိအနိုးန္နပါဠို

ပဒီကပုဒ်၏ စိရပါရိဝါသိယအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်။ နာမလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'မဒိရာဒယော' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'အာသဝါ' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်အရ မုချအားဖြင့် မုဒရက်သီးရည် အစရှိသော အရက်ကို အရကောက်ရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြားအာဘိဓေယျစ္ဆာသံဝဏ္ဏနာ။

'အာသဝါ ဝိယာတိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် 'အာသဝါ' ဟူသော သံဝဏ္ဏောဘပ္ပပုဒ်၌ 'ဏ' ပစ္စည်း၏ ဥပမာအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။(တနည်း)'အာသဝါ' ဟူသော သံဝဏ္ဏောတပ္ပပုဒ်ကို 'အာသဝါ ဝိယာတိ အာသဝါ' ဟု ဥပမာတဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အာဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ပိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠ်ဖြင့် ယိုစီးတတ်, ဓမ္မအားဖြင့် ဂေါတြဘုတိုင်အောင် သြကာသအားဖြင့် ဘဝဂ်တိုင်အောင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် သဉ်းတက် ရောက်တတ်သောကြောင့်သာ အာသဝဓမ္မသည် မကုတ်သေးကြာမြင့်စွာ ထုံအပ်သော မုဒရက်သီးရည် အစရှိသော အရက်နှင့် တူသောကြောင့်လည်း အာသဝဓမ္မ၏ ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ နိပါတ်ပုဒ်တို့၏ အနက်

'ယဒိ' နိပါဒ်ပုဒ်၏ အနက်ကား 'သင်္ကာဝဋ္ဌာန (ကွဲးတောခြင်း၏ တည်ရာဖြစ်သောအနက်)' ဖြစ်ပါသည်။

[ထောက်ဘွယ်။ ။စေ, ယဒိ သင်္ကာဝဋ္ဌာနေ။ ရူပသိဒ္ဓိ။ နာ။ ၁၃၆။ စေ, ယဒိ ကွဲစေတေ သင်္ကာဝတ္ထာနေ။ သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ၊ နာ။ ၃၈၈။]

'စ' နိပါတ်ပုဒ်၏ အနက်ကား 'ဝါကျာရမ္ဘ' ဖြစ်ပါသည်။

'ဧဝ' နိပါတ်ပုဒ်၏ အနက်ကား 'အဝဓာရဏ' ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျ 'ဧတေ' သဒ္ဒါ၏ အဝဲ့၊ ။'ဧတေ' သဒ္ဒါ၏ အစဲ့ကား 'လောဘ, ဒိဋ္ဌိ, မောဟ ဟူသောအနက်' ဖြစ်ပါသည်။

'ဧဝ'သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တေတပ္ပတ္ထ။ ။'ဧဝ'သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တေတပ္ပ(တ္ထ)ကား မာနစသော ကြွင်းကိလေသာ (၇)ပါး ဖြစ်ပါသည်၊

[ဆောက်ဘွယ်။ ။'မာနာဒီသု ဝိဇ္ဇမာနေသု'စသော မူလဋ္ဌိကာကို ထောက်။]

၈။ ။ကြိယာ ၅-တန်

၁။ ။'အာသဝ'အရ လောဘ, ဒိဋ္ဌိ, မောဟသည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။အယောနိသောမသိကာရသည် (ပဌမ ဖလူပစာရ အားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒိပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။အကုသလဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာကဋ္ဌတ္တာရုပ်သည် (ပဌမ ကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။အသဒ္ဓမ္မသဝန, ဗာလူပါသေဝန အစရှိသည်သည် (ဒုတိယ ဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ကာယိကဒုက္ခ, စေတသိကဒုက္ခ အစရှိသော အဆက်ဆဆက်သော အကျိုးသည် (ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၉။ ။'ဒိဋ္ဌဝသဝ'၏ တရားကိုယ်။ ။'ဒိဋ္ဌဝသဝ'၏ တရားကိုယ်ကား ၆၂-ပါးသော ဒိဋ္ဌိတည်း။ [ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိယော ဒိဋ္ဌဝသေါ နာမ။ (ဋ္ဌ။ ၄၀၁။)]

လက္ခဏာဒိစတုက္က

သာ အယောနိသော အဘိနိဝေသလက္ခဏာ၊ ပထုမာသရသာ။
မိစ္ဆာဘိနိဝေသပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အရိယာနံ အဒဿနကာမတာဒိပဒဋ္ဌာနာ။
(ဋ္ဌ။ ၂၉၀။)

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းနည်းစာစပ်

'ဧတံ'ကား 'ကို' ဟူ၍ အနက်ဖေါ်သောကြောင့် 'ဝုတ္တံ'ဝယ် 'တ' ပစ္စည်း၌ သဟဇာတပစ္စည်း 'တ'ပစ္စည်းကား သဟဇာတပစ္စယုပ္ပန်။

[နိဗ္ဗတ္တိကံ၌ အာရုံမျိုး မရ။ ။'ဧတံ'၏ အရကို မနသာဝဝတ္ထာပိတပညတ္တိသဒ္ဒါကို ယူ၍ ဓာတ်၌ အာရမ္မဏမျိုးလည်း (အများစုက) စပ်ကြသည်။ သို့သော် ယင်းကံသည် နိဗ္ဗတ္တိကံဖြစ်၍ အာရမ္မဏမျိုး မရ။ ထို့ပြင်

'အာဟ၏ ကံ၊ ခံခိုက်သောခါ၊ သဒ္ဒါပရမတ်၊ ဒဿနွှောဋ္ဌ၊ ခံခိုက်ကရဏ၊ နာမပညတ်၊ ဖြစ်ရတတ်၊ မဋ္ဌတ်ကေန်မြဲ' ဟူသော ဘုရားကြီးနိယံ (၂၁) နှင့်လည်း မညီ။ ('အာဟ'နှင့် 'ဝုတ္တံ'သဘောတူ၏။)

နိယံဟူက ယေဘုယျ။ ။'နိယံဟူက၊ ယေဘုယျ၊ မုချမယူရာ'နှင့် အညီ နိယံဟူက ယေဘုယျဖြစ်သောကြောင့်'ကြိယာကံ၊ စပ်ဟန်ရိုး၊ မျိုးအာရုံဟူ'ကို ထောက်၍ ကံနှင့် ကြိယာ စပ်တိုင်း အာရုံမျိုးချည်း မယူဆစေခြင်းပါ။ ။ပုစ္ဆာမူရင်းဋ္ဌ 'ဝုစ္စန္တိ'ဟု တွေ့ရသည်၊ အမှန်မှာ 'ဝုတ္တံ' ဖြစ်ရမည်။]

ပစ္စည်း, ပစ္စယုပ္ပန် ဖြစ်ဟန်

('တံ' ၏ အရနှင့် 'တ'ပစ္စည်း၏ အရသည် ဝစီဝိညတ္တိဒသကကလာပ်ချည်း ရသောကြောင့်) 'တံ' အရ သုံးပါးသုံးပါးသော မဟာဘုတ်အား တတ်သော တပါးတပါးသော မဟာဘုတ်, တပါးတပါးသောမဟာဘုတ်အား တတ်သော သုံးပါးသုံးပါးသော မဟာဘုတ်, နှစ်ပါး နှစ်ပါးသော မဟာဘုတ်အားတတ်သော နှစ်ပါးနှစ်ပါးသော မဟာဘုတ်သည် ပစ္စည်း၊ 'ဝုတ္တံ' ဋ္ဌ 'တ' ပစ္စည်း၏ အရ သုံးပါးသုံးပါးသော မဟာဘုတ်, တပါးတပါးသော မဟာဘုတ်, နှစ်ပါးနှစ်ပါးသော မဟာဘုတ်သည် ပစ္စယုပ္ပန်။ 'တံ' အရမဟာဘုတ်လေးပါးသည် ပစ္စည်း၊ 'ဝုတ္တံ' ဋ္ဌ 'တ' ပစ္စည်း၏ အရ ဝဏ္ဏ, ဂန္ဓ, ရသ, သြဇာ, ဝစီဝိညတ်, သဒ္ဒ ဟူသောဥပါဒါရုပ်သည် ပစ္စယုပ္ပန်။ ဤသို့ ပစ္စည်းပစ္စယုပ္ပန် ဖြစ်ကြပါသည်။

၁၃၂၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) မေးခွန်း

၁။ ။သံဝေဂေါ စ သံဝေဇနိယေသု ဌာနေသု။ သံဝိဂ္ဂဿ စ ယောနိသော ပဓာနံ။

၂။ ။ယော တသ္မိံ သမယေ ဒေါသော ဒုဿနာ ဒုဿီတ္တံ ဗျာပတ္တိ ဗျာပဇ္ဇနာ ဗျာပဇ္ဇိတတ္တံ ဝိရောဓော ပဋိဝိရောဓော စဏ္ဍိက္ကံ အသုရောပေါ အနတ္တမနတာ စိတ္တဿ။ အယံ တသ္မိံ သမယေ ဗျာပါဒေါ ဟောတိ။

၃။ ။အမ်ိဳလံ မဓုရံ တိတ္တကံ ကဋုကံ လောဏိကံ ခါရိကံ လဒ္ဓိလံ ကသာဝေါ သာဒု အသာဒု။

၄။ ။ယံ် တံ် အရိယာ အာစိက္ခန္တိ ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိ ဟာရီတိ တတိ့ယံ် စျာနံ် ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ ပထဝီကသိဏံ်။

အထက်ပါ ပါဠိတော်မျှားကို၎င်း, အောက်ပါ အဋ္ဌကထာ မျှားကို၎င်း အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၅။ ။တသ္မာ ဓမ္မတ္တယေန သဒ္ဒိံ် အတ္ထတော နိန္နာနတ္ထာနံ် ကုသလာ ဒီနမ့ိ ကေတ္ထံ် အာပဇ္ဇတိ ယဒေဝ ကုသ်လံ်၊ တံ် အကုသလံ်၊ တံ် အဗျာကတံ်။

၆။ ။တတ္ထ ဒုက္ခပဋိစ္ဆာဒကံ် တမော သမုဒယာဒိပဋိစ္ဆာဒကန္တိ စတသ္ဆော အဝိဇ္ဇာ။

၇။ ။အနာလပန္တော်ဝ မနုဇေန ကေနစိ၊
ဝါစာဂိရံ် နော စ. ပရေ ဘဉ်ဇယျ။
အာပဇ္ဇေယျ ဝါစသိကံ် နု ကာယိကံ်၊
ပဉ္ဉာ မေသာ ကုသလေဟိ စိန္တိတာ။

၈။ ။တတြ တတြဝ သက်္ခိတ္ဗတံ် ပါပုဏာတိ သတိ သတိအာယတနေတိ အာဒီသု ကာရဏံ်။

၉။ ။ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝဇေန ပဝတ္တာသ ဝိသာဟာရသ ပဋိပက္ခတော အဝိသာဟာရော။

၁၀။ ။တံ့ ဗုဒ္ဓဟိပိ အဒ်ဒ်ံ့ ပဿသိ၊ ဗဟုသစ္စကော နာမ တံ့။ ဇဝံမာဂဏ္ဟ၊ သစ္စဒဿနံ် နာမ အပုဗ္ဗံ် နတ္ထိ၊ ကိလေသ ပန အပ္ပဟီနေ ပဇာတိ။

၁၃၂၅-ခုနှစ် ဝမ္မာစရိယတန်း
ဝမ္မသင်္ကို ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၆။ ပါ၊ သျှ။ ၂၉။]

၂။ ။[ပါ။ ၁၀၁။ ပါ၊ သျှ။ ၁၅၂။]

၃။ [ပါ။ ၁၆၇။ ပါ၊ သျှ၊ ၂၆၂၊]

၄။ ။[ပါ။ ၄၅။ ပါ၊ သျှ။ ၁၀၁။] ။၁၃၁၈-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။ဤမေးခွန်း နောက် ထုတ်ခါ ပါဠိရှိ အစဉ်အတိုင်း မဟုတ်သည်ကို တွေ့ရသည်။

၅။	။[ဋ္ဌ။ ဂ၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၀၃။]
၆။	။[ဋ္ဌ။ ၉၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၃၀။]
၇။	။[ဋ္ဌ။ ၁၃၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၅၄၄။]
၈။	။[ဋ္ဌ။ ၁၀၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ။ ၂။ ၁၅၁။]
၉။	။[ဋ္ဌ။ ၁၀၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၆၃။]
၁၀။	။[ဋ္ဌ။ ၂၀၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၅၆၀။]

၁၃၂၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း

ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) မေးခွန်း

(က) **မာနသန္တိ မနော** ဇေ၊ 'အန္တလိက္ခစရော ပါသော၊ ယဉ်ဃံ စရတိ မာနသော'တိ ဟိ ဇတ္ထ ပန သမ္ပယုတ္တာဓမ္မော 'မာနသော'တိ ဝုစ္စတ္တာ။

(ခ) 'ကထံ ဟိ ဘဂဝါ တုယ်ှ၊သာဝကော သာသနေ ရတော။ အပ္ပတ္တမာနသော သေက္ခော၊ ကာလံ ကယိရ ဇနေ သုတာ'တိဇတ္ထ အရဟတ္တံ 'မာနသ'န္တိ ဝုတ်ှ။

(ဂ) ဣဒ ပန မနောဝ မာနသံ၊ ဗျဉ်ဇနဝသေန ဟေတံ ပဒံ ဝစ်ှကံ

၁။ ၊ထသ်ွသင်္ဃော ပါဠ်ိကို ထည်ွ၍ (က) (ဂ) အမှတ်ပြဝါကျ များကို အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၂။ ။'ဗျဉ်ဇနဝသေန' စသော ဝါကျသို့ ဌပနာဘောဂါဒိပဉ္စကတက် တက်ခဲ့ပါ။(အဓိပ္ပါယ်ပြန် မလို၊သဒ္ဒါ, ပညတ်, ပရမတ် ခွဲခြားရန် မလို။)

၃။ ။'သမ္မာသတော ဇာတံ, သမ္မာသေ ဝါ ဇာတန်္တိ သမ္မာသဇံ'ဌ် အာဘယ်ကို လဲလှယ်လို၍ 'ဝါ'သဒ္ဒါ ထားသည်ဟူ၍ ၅င်း (ဂ) အမှတ်ပြု 'ဣဒ ပန' စသော ဝါကျဖြင့် အာဘယ်ဒေါသကို ပယ်သည်ဟူ၍ ၅င်း ညွှန်ပြပါ။

၄။ ။'ပဒံ'ဌ် ဝိဂွဟပြု၍ ဗျုတ်ှတိ်ဓသော လေးပါးကို ခွဲခြား၍ ပြပါ။

၅။ ။'အပ္ပတ္တမာနသော, သေက္ခော, ကာလံ, ဇနေ'တို့၌ လိင်္ဂ, ဂဏ, အန္တနှင့် တက္ခ သမာသပဒစသည်ကို ညွှန်ခဲ့ပါ။

၆။ ။'တဉ္စာမနောဝိညာဏာဓာတုသမ္မဿဇာတိ တဿာ ကုသလ သညာယ အနုစ္ဆဝိကာ မနောဝိညာဏာဓာတုယာ သမ္မဿမိ ဇာတာ'၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာများကို ညွှန်ပြပါ။

၇။ ။'ယ္ဝာယံ'၌ 'ယ' ၏ စွဲရာ အနက်ကိုဂင်း, 'မနောဝ မာနသံ'၌ 'ဧဝ' ၏ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထတို့ကိုဂင်း ညွှန်ပြပါ။

၈။ ။'ဝုတ္တော'၌ ဓာတ်၏ အရကို ယူ၍ ဒဿနတ္ထစသည် ၅-တန် မှန်ကန်အောင် ထုတ်ခဲ့ပါ။

၉။ ။'စိတ္တမုဒုတာ' ၏သာ လက္ခဏ, ရသ, ပစ္စုပဋ္ဌာန်, ပဒဋ္ဌာန် များကို ထုတ်ခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'မာနသော' တိ ဝုတ္တော' တွင် 'မာနသော'၌ ပစ္စည်း၏ အဓိ တရားကို ပြပြီးလျှင် ထိုတရားက ပုဒ်၏ အရ တရားအား ကျေးဇူးပြုပုံကို ညွှန်၍ ထိုသို့ကျေးဇူးပြုရာ၌ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စည်းတို့ကို ထုတ်ခဲ့ပါ။

၁၃၂၅-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အဗ္ဘုတ် (၂) ဘာပြေ

၁။ ။['သျှ' အတိုင်း ပေး။ ။ဌ။ ၁၈၄။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၄၇။]

၂။ ။'ဗျဥ္ဇနဝသေန' စသော ဝါကျသို့ ဌပနာစဘာဂါဒိပဥ္စကတက် အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည်'ဣဒ ပန မနောဝ မာနသံ'ဟူသော ဝါကျဖြင့် 'ဤစိတ္တနိဒ္ဒေသ၌ စိတ်ကိုပင် 'မာနသံ' ဟူ၍ ဆိုအပ်၏' ဟု ယုတ္တိဒဋ္ဌိယကို ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ယုတ္တိဒဋ္ဌိယသည် ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏာနှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ထိုသို့မကင်းကောင်းသောကြောင့် (အာဘောဂဟေတု)။ ယုတ္တိဒဋ္ဌိယကိုသာ မဆိုသင့် (ဌပနာပဋိက္ခေပ)။ ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏာကား အာဘယ်ပါနည်း(ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့ မေးဘွယ်ရှိ၍ ထို အမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် ဗျဥ္ဇနဝသေနစသော ဝါကျကိုမိန့်။

၃။ ။'ဝါ' သဒ္ဒါ ထားခြင်း အကြောင်း

ပဉ္စမီ တပ္ပုရိသ်သမာသ်အနက်မှ တပါး သတ္တမီတပ္ပုရိသ်သမာသ်အနက်ကို လဲလှယ်လို၍ 'သမ္မဿတော ဇာတံ, သမ္မဿေ ဝါ ဇာတန္တိ သမ္မဿဇံ' ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါ ထားပါသည်။

'ဣဓ ပန' စသော ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ

(၈) အမှတ်ပြု 'ဣဓ ပန မနောဝ မာနသံ' ဟူသော ဝါကျဖြင့် 'အတိဗျာပိတဒေါသ (တနည်း) အဗျာပိတဒေါသ' ကို ပယ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။'ဣဓ ပန မနောဝ မာနသံ' ဝါကျသည် ဝိသေသဝါကျ, ပက္ခန္တရဝါကျ ၂-မျိုး သင့်သည်။

['ဣဓ ပန' အမှတ်အသားနှင့် ဝါကျအမည်။ ။သာမညကို ပြုပြီးနောက် ဝိသေသကို ပြုလိုရာ, အတ္ထုဒ္ဒါရမှ တပါး အတ္ထုဒ္ဒေသကို ပြုလိုရာတို့၌ 'ဣဓ ပန' သဒ္ဒါကို ကျမ်းဆရာတို့ အများအားဖြင့် ထားလေ့ရှိကြသည်။ထို့ကြောင့် 'ဣဓ ပန' အစချီသော (ဝါ)'ဣဒ ပန' အမှတ်အသားပါသောဝါကျကို 'ဝိသေသ, ပက္ခန္တရ' ၂-မျိုးသင့်၏ဟု မှတ်အပ်၏။

ကျက်ဘွယ်။ ။သစေ, ဣဓ၊ နောက် 'ပန'၊ ဝိသေသဟုစွဲ။ (ဓမ္မသင်္ဂဏိဋီကာ ဆောင်နိယံ။ ၄၅။)
အတ္ထုဒ္ဒေသ၊ ထား(ပြ)လိုက၊ 'ဣဓ ပန' ထားမြဲသာ။
ပက္ခန္တရ၊ ဝိသေသ၊ နှစ်ဝ ပေးမြဲသာ။ (သီလက္ခန်ဓဝဏ္ဏနာ ယသစ်၊ ၁။ ၂၀၀။)

'ပက္ခန္တရဝါကျ'ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။'ပက္ခန္တရဝါကျ' ဖြင့် 'အဗျာပိတဒေါသ'ကို ပယ်သည်။

ကျက်ဘွယ်။ ။ပက္ခန္တရ၊ ဟူလက၊ အဗျာပိတ တင်။]

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ။ ။ပဇ္ဇတေ ဉာယတေ အနေတ္ထာ တေနာတိ ပဒံ။

ဗျူပဟဒိစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်—

၁။ ။'ပ'ဟူသော, 'ဒံ' ဟူသော, အစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျူဟတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'ပဒ' ဓာတ်, 'အ' ပစ္စည်းသည်၎င်း, အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော သိခြင်းကြိယာသည်၎င်း'ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်'မည်၏။

၃။ ။'ပဒံ'ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္ထိ' မည်၏။

၄။ ။အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော သိခြင်းကြိယာသည် 'ပဝတ္ထိနိမိတ်' မည်၏။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ပဇ္ဇတေ ဥယ္ယတေ အတ္ထော ဧတေနာတိ' ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျူပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂-တူ၏။)

၃၊ ။'ပဒံ'ဟူသော နိပ္ပန္နသည် 'ပဝတ္ထိ' မည်၏။ (၄-တူ၏။)

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'အပ္ပတ္တမာနသော'ကား ပုလ္လိင်, ပုရိသာဒိဂဏ, အကာရန္တ, သမာသပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'သင်္ကော'ကား ပုလ္လိင်, ပုရိသာဒိဂဏ, အကာရန္တ, ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ (တနည်း) တဒ္ဓိတသုဒ္ဓနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'ကာလံ'ကား ပုဿိင်, ပုရိသာဒိဂဏ, အကာရန္တ, ကိဘသုဒ္ဓနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'ဇနေ'ကား ပုလ္လိင်, ပုရိသာဒိဂဏ, အကာရန္တ, တဒ္ဓိတနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

၆။ အာဘောဂနှင့် သံဃာနာ

'အနုစ္ဆဝိကာဃ'ဟူသော သံဃာနာပါဠိဖြင့် 'တဇ္ဇော'ဟူသော သံဃကြော်တဇ္ဇပုဗ္ဗ၏ ရဂ္ဂိအနိပ္ပန္နပါဠိပဒိကဝုဒ်ကို အဖြစ်, ယဒ်းရဂ္ဂိအနိပ္ပန္နပါဠိပဒိကပုဗ္ဗ၏ အနုစ္ဆဝိကအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ နာမလိင်္ဂါဒတ္ထသံဃာနာ၊

'တဿာ ကုသလသညဲဃ'ဟူသော သံဃာနာပါဠိဖြင့် 'သင်္ခေါ' ဟူသည် ထိုကုသိုလ်သညာအား သင်္ခေါခြင်း ပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဃာနာ။

(တနည်း) 'အနုစ္ဆဝိကာယ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'တဇ္ဇာ'ဝယ် 'ဇာတ' သဒ္ဒါ၏ အနုစ္ဆဝိကအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်။ နာမလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ သဒ္ဒါဟော အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'တဿာ အနုစ္ဆဝိကာယ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'တဇ္ဇာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဇူပုဒ်၏ စတုတ္ထီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းစတုတ္ထီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ သမ္ပဒါန်အနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်။ သမာသ်လိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'တဇ္ဇာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဇ္ဇပုဒ်ကို 'တဿာ ဇာတာ တဇ္ဇာ' ဟု စတုတ္ထီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထပ္ပုရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ကုသလသညာယ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'တဿာ'ဌ်၌ 'တ'ဖြင့် ကုသလသညာကို စွဲ့မည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သဇ္ဇနာမလိင်္ဂတ္ထသံဒဏ္ဏနာ။

'အနုစ္ဆဝိကာယ မနောဝိညာဏဓာတုယာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတုယာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဇ္ဇပုဒ်၏ကမ္မဓာရည်းသမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းကမ္မဓာရည်းသမာသ်ပုဒ်၏ တုလျအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတု'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဇ္ဇပုဒ်ကို [**'သမာနဝိဘတ္တိ၊ ဗဒ်လျက်ရှိ၊ မှတ်သိကမ္မဓာရယာ'** နှင့် အညီ] 'တဇ္ဇာ မနောဝိညာဏဓာတု တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတု'ဟု ကမ္မဓာရည်းသမာသ်ဝစနတ္ထပ္ပုရမည်၏အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်။အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'မနောဝိညာဏဓာတုယာ သမ္ဖဿမို့'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတုသမ္ဖဿ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဇ္ဇပုဒ်၏ ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ သမ္ဗန်အနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတုသမ္ဖဿ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဇ္ဇပုဒ်ကို [**'နဉနာဝိဘတ္တိက၊ ဗဒ်၍ ပြ၊ တပ္ပုရိသ ကြံလေပါ'** နှင့် အညီ] 'တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတုယာ သမ္ဖဿံ တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတု သမ္ဖဿံ' ဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည် အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'သမ္ဘဃဒ္ဒိ ဇာတာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'တဇ္ဇာမနောဝိညာဏာဘာဝကုသမ္ဘဃဒ္ဒာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏာတမ္ဘဝုဒ်၏ သတ္တမ်တပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်း သတ္တမီဘပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အာဒါရ အနက်ဟောင်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'တဇ္ဇာမနောဝိညာဏာဒါတုသမ္ဘဃဒ္ဒာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏာတမ္ဘဝုဒ်ကို 'တဇ္ဇာမနောဝိညာဏာဒါတုသမ္ဘဃမ္ပိ ဇာတာ တဇ္ဇာမနောဝိညာဏာဒါတုသမ္ဘဃဒ္ဒာ'ဟု သတ္တမီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထပြုမှုမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။'ယဒါယံ' ၌ 'ယ' ၏ စွဲရာ အနက်။ ။'ယဒါယံ' ၌ 'ယ' ၏ စွဲရာ အနက်ကား ရာဂဘည်းဟူသော ကျော့ကွင်း(ပါသ)ဟူသော အနက် ဖြစ်ပါသည်။

'မနောဒါ ပဒါနသံ' ၌ 'ဇဝ' (သဒ္ဒါ) ၏ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ။ ။'မနောဝ မဒါနသံ' ၌ 'ဇဝ' သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထကား ဘမ္မယုတ္တဓမ္မ (ရာဂ) နှင့် အရဟတ္တဖိုလ် ဖြစ်ပါသည်။

'ဇဝ'၏ ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ။ ။'ဇဝ'၏ ဂဟေတဗ္ဗတ္ထကား စိတ် ဖြစ်ပါသည်။

၈။ ။ကြိယာ ၅-ဖန်

'ဝုဒ္ဓတ္တာ'၌ ဓာတ်၏ အရကို မာရ်နတ်၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ဒေါသပြဒေါန်းဆသော စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ယူ၍ ['ပဋိဗာဟာမိနန္တီ စိန္တေတွာ (သာရတ္ထ၊ ၃၊ ၂၀)'ကို ထောက်၊]

၁၊ ။ယင်း ဒေါသပြဒေါန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္တ' မည်၏။

၂။ ။အဒေယျနိသော်မနသိကာရသည် (ပဌမဖလူပစာရ အားဖြင့် ပြဖပ်သော) 'ဒိဗ္ဗကတ္တ' မည်၏။

၃။ ။'မနုဿော' ဟူသော ဝစီဘေဒသဒ္ဒါသည်(ပဌမကာရကူပစာရ အားဖြင့်ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္တ' မည်၏၊

၄၊ ။သဒ္ဓမ္မအာသဝန, ဗာလူပါသေဝန စသည်သည် (ဒုတိယာလူပသာရကာဖြင့် ဆိုအပ်သော) 'ဝိကာဝတ္ထ' မည်၏၊

၅။ ။'မာနဆော' ဟူသော စကားကို ဘုရားရှင် ကြားသိရခြင်း, တို့သို့ ကြာသိရခြင်းကြောင့်။

ရူပါ သဒ္ဒါ ရသာ ဂန္ဓာ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာ စ မနောရမာ။

တွေ့မြဲ ဝိဂတော ဆန္နော၊ နိဟတော တုမသိ အန္တိကာ' ဟူသော ဂါထာကို မိန့်တော်မူခြင်း စသည်သည် (ဒုတိယကာရကဏ္ဍပစာရ ဆေားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၉။ ။'စိတ္တမုဒုတာ' ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က

စိတ္တမုဒုဘာ ကာယစိတ္တထဒ္ဓဘာဝူပသမလက္ခဏာ၊
ကာယစိတ္တထဒ္ဓဘာဝနိမ္မဒ္ဒနရသာ၊
အပ္ပဋိဃာတပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊
ကာယစိတ္တပဒဋ္ဌာနာ။ (ဋ္ဌ။ ၁၇၄။)

၁၀။ ။'မာနသော' ၌ ပစ္စည်း၏ အရ တည်း။ ။'မာနသော' ၌ 'သ' ပစ္စည်း၏ အရ တရားကား ရာဂ ဖြစ်ပါသည်။

ထိုတရားက ပုဒ်၏ အရ တရားအား ကျေးဇူးပြုပုံ၊ ။ထို 'သ'ပစ္စည်း၏ အရ ရာဂပစ္စည်းတရားက 'မန' ပုဒ်၏အရ လောဘမူစိတ်ပစ္စယုပ္ပန် တရားအား သဟဇာတသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုပါသည်။

ထိုသို့ကျေးဇူးပြုရာ၌ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စည်း။ ။ထိုသို့ ကျေးဇူးပြုရာ၌ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စည်းတို့ကား ဟေတု, သဟဇာတ, အညမည, နိဿယ, သမ္ပယုတ္တ, အတ္ထိ, အဝိဂတ(ပါသာရဟ) ၇-ပစ္စည်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၃၂၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

ကောက်ပါ ပါဠိဘေဒ်မျှားကို အနက်မှန်မှန် ယောဇနာပြခဲ့ပါ။

၁။ ။ပဋိသန်ဓိနဗလဋ္ဌ။ ဘာဝနာဗလဋ္ဌ။

၂။ ။ယာ တသ္မိံ သမယေ သဒ္ဓါ သဒ္ဒဟနာ သြကပ္ပနာ အဘိပ္ပသာဒေါ သဒ္ဓါ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ သဒ္ဓါဗလံ၊ ဣဒံ တသ္မိံ သမယေ သဒ္ဓါဗလံ ဟောတိ။

၃။ ။ယော တေသံ ရူပီနံ ဓမ္မာနံ အာယု ဌိတိ ယပနာ ယာပနာ ဣရိယနာ ဝတ္တနာ ပါလနာ ဇီဝိတံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ။ ဣဒံ တံ ရူပံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ။

၄။ ။ကတမေ ဓမ္မာ သေက္ခာ။ စတ္တာရော မဂ္ဂါ အပရိယာပန္နာ ဟေဋ္ဌိမာနိ ၈ တိဏိ သာမညဖလာနိ။ ဣမေ ဓမ္မာ သေက္ခာ။

အောက်ပါအဋ္ဌကထာများကို အနက်မှန်မှန် ဓယာဇနာပြခဲ့ပါ။

၅။ ။အညမညဝိသိဋ္ဌာနံ ကုသလာကုသလာနံ ပါကာတိ ဝိပါကာ။ ဝိပက္ကဘာဝမာပန္နာနံ အရူပဓမ္မာနမေတံ အဓိဝစနံ။

၆။ ။နာမကရဏဋ္ဌေန, နမနဋ္ဌေန, နာမနဋ္ဌေန စ နာမံ။ရူပ္ပနဋ္ဌေန ရူပံ။

၇။ ။ဒ္ဝါရေ စရန္တီ ကမ္မာနိ၊ နဒ္ဝါရာ ဒ္ဝါရစာရိနော။ တသ္မာ ဒ္ဝါရေဟိ ကမ္မာနိ၊ အညမညံ့ ဝဝတ္ထိတာ။

၈။ ။ဣမသ္မိံ ဌာနေ စတသ္ဿော ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိယော ဂဟိတာ ပစ္စယာနံ ဓမ္မိကတာ, စေတနာမဟတ္တံ, ဝတ္ထုသမ္ပတ္တိ, ဂုဏတိရေကတာတိ။

၉။ ။ယံ ပန အာဇ်ဝဟေတု နေသာဒမစ္ဆဗန္ဓာဒယော ပါဏံ ဟနန္တိ၊ အဒိန္နံ အာဒိယန္တိ၊ မိစ္ဆာစာရံ စရန္တိ၊ အယံ မိစ္ဆာဇီဝေါ နာမ၊ တတော ဝိရတိ သမ္မာအာဇီဝေါ နာမ။

၁၀။ ။အဋ္ဌ ဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တုပ္ပါဒါ သေက္ခာသေက္ခာနံ အတ္တနော ပဋိဝိဒ္ဓမဂ္ဂါနံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ မဂ္ဂါရမ္မဏာ၊ မဂ္ဂေန ပန အသဟဇာတတ္တာ နာ မဂ္ဂဟေတုကာ။

၁၃၂၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အပြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၅။ ပါ၊ သျှ။ ၂၀။]

၂။ ။[ပါ။ ၂၁။ ပါ၊ သျှ။ ၄၀။]

၃။ ။[ပါ။၁၆၈။ပါ၊သျှ။၂၆၅။ ။၁၃၁၆-ခုနှစ်ကလည်းပေးခဲ့ပြီ။]

၄။ ။[ပါ၊၂၁၀။ပါ၊သျှ။၃၃ ၂။ ။၁၃၁၆-ခုနှစ်ကလည်းပေးခဲ့ပြီ။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၈၄။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၉၄။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၉၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၇၅။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၂၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၅၀၇။။ ။၁၃၁၈-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၀၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၂၉။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၆၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၄၈၆။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၄၄၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၅၀၁။]

၁၃၂၆-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ကမ္မကိလေသေဟိ အာစိယတီတိ အာစရိယော၊
(ခ) ပဋိသန္ဓိစုတိဂတိပဝတ္တာနံ ဇေတံ နာမံ။
(ဂ) တဿ ကာရဏံ ဟုတ္ဝာ နိပ္ဖါဒနဘာဝေနံ တံ အာစရိယံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ယဿ ဝါ ပဝတ္တန္တိ၊ တံ ပုဂ္ဂလံ ယထာဝုတ္တမေဝ အာစရိယံ ဂမေန္တီတိပိ အာစရိယဂါမိနော။
(ဃ) သာသဝကုသလာကုသလာနံ ဇေတံ အဓိဝစနံ။

၁။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ ပြအပ်သော် တရားကို ကံပုဒ်ပြု၍ (က)မှတ်ဝါကျကို အနက်ယောဇနာပြပါ။

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျကို ဌပနာ, အာဘောဂ, အာဘောဂဟေတု, ဌပနာပဋိက္ခေပ, စောဒနာတို့ဖြင့် စောဒနာတက်ပြပါ။ (အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရန်မလို။)

၃။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ အကြောင်း, ဇာကျိုး, သဒ္ဒါ, အနက်တို့တွင် အဘယ်ကို ပြောင်းလဲလို၍ 'ဝါ' သဒ္ဒါကို ဆိုရပါသနည်း။

၄။ ။'ကမ္မကိလေသေဟိ'ပုဒ်ကို အစိတ်,အပေါင်း ဝိဂ္ဂဟပြုပြီးလျှင် 'ကိလေသော'ပုဒ်၌ ဗျုပ္ပတ္တိဒီစတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ ။'အာစယဂါမိနော' ပုဒ်၌ လိင်နှင့် ဂိုဏ်းကို ဖော်ပြပြီးလျှင် 'အဓိဝစနံ' သဒ္ဒါ၏ သမာသ်အမည်ကို ဖော်ပြပါ။

၆။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျ၌ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာကို ဖော်ပြပါ။

၇။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ယထာဝုတ္တ' သဒ္ဒါဖြင့် ညွှန်အပ်သော အနက် 'ဇဝ' သဒ္ဒါ, 'အပိ' 'သဒ္ဒါ'တို့၏ အနက်ကို ပေါ်ပြပါ။

၈။ ။'အာစယ'ပုဒ်၌ ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ ။'ကုသလာကုသလာနံ'ပုဒ်၌ အကုသိုလ်တရား၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ပေါ်ပြပါ။

၁၀။ ။ကံကိလေသာတို့က 'အာစယ'ပုဒ်၏ အရဖြစ်သော တရားတို့အား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိမျိုးကို ပေါ်ပြပါ။

၁၃၂-ခုနှစ် ဝေဗွာစရိယတန်း
ပဿဒ္ဓိ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။['ယော ပဋိသန္ဓိစုတိဂတိုပပတ္တိဝေမ္မာ၊ အကြင်ပဋိသန္ဓေ, စုတိ, ဂတိဟုဆိုအပ်သော စက်ရဟတ်သို့ မပြတ်လည်တတ်သော ဝဋ်တရားကို'ဟု ကံပုဒ်ပြု၍ 'သ္မ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ဂဖ။ ဋ္ဌ၊ သ္မ၊ ၁။ ၃၀၂။]

၂။ ၊(ခ) မှတ်ဝါကျ ဌပနာဘောဂါဒိစောဒနာတက်

အချင်းအဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'အာစယ'ပုဒ်၏ အဘိဓေယျတ္ထကို ဆိုဘော်မူ၏(ဌပနာ)။ အဘိဓေယျတ္ထသည် အဘိဓေယျတ္ထနှင့် မကင်းသောင်းသည် မဟုတ်ပါလော (အာသေဝဂ)။ ထိုသို့မကင်းသောင်းသောကြောင့်(အာဘောဂဓောဘာဝေါ)။ အဘိဓာနတ္ထကိုသာ မဆိုသင့် (ဌပနာပဋိက္ခေပ)။ အဘိဓေယျတ္ထကား အဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာဒေတဲ့မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

၃။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါ ဆိုရခြင်း အကြောင်း

'အာစယဂါမိနော' ဝယ် 'ဂါမိ'၌ 'ဏိ'ပစ္စည်း၏ သုဒ္ဓကတ္တုသာဓန အနက်မှတပါး ဟေတုကတ္တုသာဓန အနက်ကို ပြောင်းလဲလိုရှိ၍ (ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါကို ဆိုရပါသည်။

၄။ ။အဒိတ်ခိဂ္ဂဟ၊ ။ဂရဏံ, ကရိ ယတိတိ ဝါကမ်္မံ။(မောဂ္ဂလာန ကွာဒါဠတ္တိ။ ၁၃၆။) ကိလိသတိဘိ ကိဓေသေသ။ (သီလက္ခန်ဓိကာဋ္ဌစ် ။

['ကိလေသော' ဝိဂ္ဂဟ ရှင်းချက်။ ။'သမ္မာ ကိလိသတိ ဝိဗာဓတိ ဥပတာပေတိစာတိ သံကိလေသော(သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၀၂။)'ဆောက်၍ 'ကိလိုသဘာဝ'ဟု ဘူဝါဒိရုပ်ဖြင့် ဝိဂ္ဂဟပြုသည်။ မှန်၏-'ကိလိသ'ဓာတ်သည် ဗာဓနဲ့တွဲ၍ ဘူဝါဒိ,ကိယာဒိတည်း၊ ဥပတာပနဲ့တွဲ၍ ဒိဝါဒိတည်း။(ကိလိသ ဗာဓနေ။ ကိလိသတိ။ နိတိ၊ ဓာတု၊ ၁၇၉။ ကိလိသ ဥပတာပေ။ ကိလိဿဘာဝ။ နိဘာ၊ ဓာတု၊ ၂၃၃။ ကိလိသ ဝိဗာဓနေ။ ကိလိသ္မာတိ။ နိဘာ၊ ဓာတု။ ၂၅၅၊ ကိလိဿ ဒီ ဥပတာပ၊ မလိနေ ဘူကိ ဗာဓနေ။ ဓာတွတ္ထဆကံဟ)ဗာဓနတ္ထ၌'ကိလိသတိ'ဟု ဘူဝါဒိ, သို့မဟုတ် 'ကိလိသ္မာတိ'ဟု ကိယာဒိ, ဥပဘာပနဘွဲ့ 'ကိလိဿဘာ'ဟု ဒိဝါဒိရုပ်ဖြင့် နေရမည်ဟူလို၊ ဤဋီကာသစ်၌ 'ဝိဗာဓတိ'ကိုငဲ့၍ 'ကိလိသတိ'ဟု ဘူဝါဒိရုပ်ဖြင့် ဧရေးသည်၊ 'ဥပတာပေတိ'ကို ငဲ့သော် 'ကိလိုသတိ'ဟု ဒိဝါဒိရုပ်ဖြင့် ဧနရမည်၊ (သို့သော် နောက်အနက်ကို ငဲ့၍ ဧရေးရိုး မရှိကြ)။ ။ ဤအဋ္ဌကထာ သံကိလိဋ္ဌတိတ်အဖွင့်၌ကား 'သံကိလေသောတိတိ သံကိလေသော(ဝိဗာဓတိ, ဥပတာပေဘိစာဘိအတ္ထော။)' ဟု စုရာဒိရုပ်ဖြင့် ဝိဂ္ဂဟပြုသည်။

'ကိလိဿန္တိ ဧတေဟိ သတ္တာတိ ကိလေသာ(သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၂။ဝိမတိ၊ ၁။ ၃။)'ကို ဆောက်၍ 'ကိလိဿန္တိ သတ္တာ ဧတေနာတိ ကိလေသော'ဟု ကရဏသာဓနလည်း ပြုနိုင်သည်။ 'စိတ္တံ ကိလိဿတိ ဥပတပ္ပတိ, ဗာဓီယတိ ဝါ ဧတေဘီတိ ကိလေသော(ဋီကာဧကျော်။ ၂၂၁။)'ကို ဆောက်၍ 'စိတ္တံ ကိလိဿတိ ဥပဘပ္ပတိ ဧတေနာတိ ကိလေသော' ဟု ကရဏသာဓန, 'စိတ္တံ ကိလိဿတိ (ကမ္မရုပ်) ဗာဓီယတိ ဧတေနာတိ (စိတ်ကို တားမြစ်တတ်သော သတ္တိကြောင့်) ကိလေသော'ဟု အဝုတ္တကတ္တုသာဓန (ပစ္စိမတ္ထေ ပန အဝုတ္တကတ္တုနိဒ္ဒေသော။ မဏိသာရမဉ္ဇူ။။ ၂။ ၂၄ရ။) လည်း ပြုနိုင်သည်။]

အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ။ ။ကမ္မဉ္စ ကိလေသော စ ကမ္မကိလေသော။

'ကိလေသော' ပုဒ်၌ ဗျုပ္ပတ္တိဒီပနီ

အဘိဓာန်ဋီကာ အာလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ကိ'ဟူသော, 'လေ'ဟူသော, 'သော'ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏၊

၂။ ။'ကိလိသ' ဓာတ်, 'အ' ပစ္စည်းသည်၎င်း, အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါ ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော နှိပ်စက်ခြင်း (တနည်း) ပူလောင်ခြင်း ကြီယာသည်၎င်း 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'ကိလေသော'ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော နှိပ်စက်ခြင်း (တနည်း) ပူလောင်းခြင်း ကြီယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်–

၁။ ။'ကိလိသတီတိ'ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂-တူ၏။)

၃။ ။'ကိလေသော'ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။(၄-တူ၏။)

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'အာစယဂါမိနော'ကား ပုလ္လိင်, ရတ္တာဒိဂိုဏ်း ဖြစ်ပါသည်။

'အဓိဝစန်' သဒ္ဒါ၏ သမာသ်အမည်။ ။'အဓိဝစန်'ကား အဗျယီဘောသမာသ် ဖြစ်ပါသည်။

[ထောက်ဘွယ်။ ။ဝစနမတ္တမေဝ အဓိကာဝုံ ကတ္ဝာ ပဝတ္တာ အဓိဝစနာ နာမ။ ဋ္ဌ။၉၄။ ဝစနမတ္တမေဝအဓိကာဝုံ ကတ္ဝာ ပဝတ္တိယာ တထာ ပဏ္ဏတ္တိယေဝ အဓိဝစန်။ သီလက္ခန်ဒီကာသစ်၊ ၁။ ၃၉၂။]

(တနည်း) သတ္တမီတပ္ပုရိသ်သမာသ် ဖြစ်ပါသည်။

[ထောက်ဘွယ်။ ။အထ ဝါ အဓိ-သဒ္ဒေါ ဥပရိဘာဂေ၊ ဥပရိ ဝစန်အဓိဝစန်။ မူလဋီကာ၊ ၁။ ၅၆။ အထ ဝါ အဓိ-သဒ္ဒေါ ဥပရိဘာဂေ၊ ဝုစ္စတီတိ ဝစန်၊ အဓိ ဥပရိဘာဂေ ဝစန် အဓိဝစန်။ သီလက္ခန်ဒီကာသစ်။ ၁။ ၃၉၂။]

(တနည်း) ကမ္မဓာရည်းသမာသ် ဖြစ်ပါသည်။

[ထောက်ဘွယ်။ ။အဓိန် ဝါ ဝစန် အဓိဝစန်။ မူလဋီကာ၊ ၁။ ၅၆။ အဓိန် ဝစန် အဓိဝစန်။ အဘိဓာန်ဒီကာ။ ၁၁၄။ အဓိဝစနန္တိ စ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တံ ('အဓိ' သဒ္ဒါသည် သမာသ်အဏ္ဍ အဓိကိစ္စအနက်, ပဝတ္တိအနက်

၂-ချက်ကို ဟောနိုင်သည်။ မူလဋီကာ။ ၁။ ၄၇။) ဝစနံ၊ ပသိဒ္ဓံ ဝါ ဝစနံ၊ နာမန္တိ အဓိပ္ပာယော။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၂၁။]

၆။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျ အာဓေဘာဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

(ဃ) မှတ်ဝါကျဖြင့် 'အာစယဂါမိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတမ္မပုဒ်၏ အရ အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်, အကုသိုလ်တို့ကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အာဓိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။'ယထာဝုတ္တ' သဒ္ဒါဖြင့် ညွှန်အပ်သော အနက်။ ။(က)မှတ်ဝါကျ 'ယထာဝုတ္တ' သဒ္ဒါဖြင့် ညွှန်အပ်သော အနုက်ကား ကံကိလေသာတို့သည် ပွါးစေ အပ်သော ပဋိသန္ဓေ, စုတိ, ဂတိဟူဆိုအပ်သော ဝဋ်တရား ဖြစ်ပါသည်။

'ဓေ' သဒ္ဒါ၏ အနက်။ ။'ဓေ' သဒ္ဒါ၏ အနက်ကား အဝဓာရဏအနက် ဖြစ်ပါသည်။

'အပိ' သဒ္ဒါ၏ အနက်။ ။'အပိ' သဒ္ဒါ၏ အနက်ကား ဝုတ္တသမုစ္စည်းခေါ် သမ္ပိဏ္ဍနအနက် ဖြစ်ပါသည်။ [၁၃၂၁-ခုနှစ် အဖြေ ပြန်ကြည့်။]

ဂ။ ။'အာစယ' ပုဒ်၌ ကြိယာ ၅-တန်

၁။ ။'အာစယ' ပုဒ်၏ အရ ပဋိသန္ဓေ, စုတိ, ဂတိဟု ဆိုအပ်သော လောကီဝိပါက်နာမကွန္ဓာ, ကဋတ္တာရူပ်သည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။လောကီကုသိုလ်, အကုသိုလ်သည် (ပဌမဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော 'ဒိပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ကာယိကသုခ, စေတသိကသုခ, ကာယိကဒုက္ခ, စေတသိကဒုက္ခသည် (ပဌမကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။ယောနိသောမနသိကာရ, အယောနိသောမနသိကာရသည် (ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။သုဂတိဘဝ, ဒုဂ္ဂတိဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေနေရခြင်းသည် (ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

မှတ်ချက်၊ ။ကုသလဝိပါက်, အကုသဝိပါက်အားလျော်စွာ ဖြစ်သင့်သလို အကြောင်း,အကျိုး ရှေ့,နောက် ဆက်စပ် ယူပါရန်။

၉။ ။အကုသိုလ်တရား၏ လက္ခဏာဒီစတုက္က

သဝဇ္ဇဒုက္ခဝိပါကလက္ခဏံ၊ အနုတ္ထဇနနရသံ။
သံကိလေသပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ အယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာနံ။
ဂါရယှဘာဝတော ဝါ သဝဇ္ဇလက္ခဏံ၊ သံကိလေသဘာဝရသံ။
အနိဋ္ဌဝိပါကပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ယထာဝုတ္တပဒဋ္ဌာနံ။ (အနုဋ္ဌီ၊ ၁။ ၁၂၆။)

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း

ကံ့ကိလေသာတို့က 'အာစယ'ပုဒ်၏ အရ ဖြစ်သော လောကီဝိပါက်ဗာတို့သနာမက္ခန္ဓာ, ကဋတ္တာရုပ်တို့အား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတို့များကား နာနက္ခဏိကကမ္မ, ပကတူပနိဿယသတို့များ ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။သာမန်မေးခွန်းဖြစ်၍ မေးခွန်းအားလျော်စွာ အစိတ် အစိတ် မခွဲခြားတဲ့ တပေါင်းတည်းပြု၍ ဖြေပါသည်။

[အစိတ်အစိတ် ခွဲသော် ဗလဝဖြစ်သော လောကီကုသိုလ်, အကုသိုလ်ကံသည် 'အာစယ' ပုဒ်၏ အရ ဖြစ်သော လောကီဝိပါက်ဗာတို့သနာမက္ခန္ဓာအား ပကတူပနိဿယ, နာနက္ခဏိကကမ္မသတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။

ဒုဗ္ဗလဖြစ်သော ကာမကုသိုလ်, အကုသိုလ်ကံသည် 'အာစယ'ပုဒ်၏ အရ ဖြစ်သော ကာမဝိပါက်တေဝီသနာမက္ခန္ဓာအား နာနက္ခဏိကကမ္မသတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။

ဗလဝဒုဗ္ဗလဖြစ်သော လောကီကုသိုလ်, အကုသိုလ်ကံသည် 'အာစယ' ပုဒ်၏ အရ ဖြစ်သော ကဋတ္တာရုပ်အား နာနက္ခဏိကကမ္မသတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။

လောဘစသော ကံလေသာက 'အာစယ' ပုဒ်၏ အရ ဖြစ်သော လောကီ ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာကဋတ္တာရုပ်အား ပကတူပနိဿယသတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။]

၁၃၂၇-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်များကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁။ ။ယော တသ္မိံ သမယေ ပီတိ ပါမောဇ္ဇံ အာမောဒနာ ပမောဒနာ ဟာသော ပဟာသော ဝိတ္တိ ဩဒဂ္ဂ္ယံ အတ္တမနတာ စိတ္တဿ။ အယံ တသ္မိံ သမယေ ပီတိ ဟောတိ။

၂။ ။ယံ တသ္မိံ သမယေ ဟိရိယတိ ဟိရိယိတဗ္ဗေန ဟိရိယတိ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ။ ဣဒံ တသ္မိံ သမယေ ဟိရိဗလံ ဟောတိ။

၃။ ။ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ အတ္ထိ ရူပံ ယမ္ပိ ယမ္ပိ ဇနပဒေ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ မူဠှါသိယံ ဒန္ဓဝိဓါဒနံ ဂလဇ္ဈောဟရဏီယံ ကုစ္ဆိဝိတ္ထမ္ဘနံ ယာယ ဩဇာယ သတ္တာ ယာပေန္တိ။ ဣဒံ တံ ရူပံ ကဗဠီကာရော အာဟာရော။

၄။ ။ယာ ပရိလာဘသက္ကာရဂရုကာရမာနနဝန္ဒနပူဇာသု ဣဿာ ဣဿာယနာ ဣဿာယိတတ္တံ ဥသူယာ ဥသူယနာ ဥသူယိတတ္တံ။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဣဿာသမ္ပယောဇနံ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာများကို အနက် ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။ယာသံ ဝသေန ဂဂနတလံ အဥ္ဇနစုဏ္ဏသမောကိဏ္ဏံ ဝိယ,ဥမာပုပ္ဖနီလုပ္ပလဒလသဉ္ဆန္နံ ဝိယ, ဝိတိပတန္တမဏိတာလဝဏ္ဏံ ဝိယ, သမ္ပသာရိတ မေစကပဋ္ဌံ ဝိယ စ အဟောသိ။

၆။ ။တဋ္ဌိ အတ္တာတ္ထပရတ္ထာဒိဘေဒေ အတ္ထေ သူစေတိ၊ သုဝုတ္တာ စေတ္ထ အတ္ထာ ဝေနေယျဇ္ဈာသယာနုလောမေန ဝုတ္တတ္တာ။

၇။ ။န ဟိ ဓမ္မော အဓမ္မော စ၊ ဥဘော သမဝိပါကိနော။
အဓမ္မော နိရယံ နေတိ၊ ဓမ္မော ပါပေတိ သုဂ္ဂတိံ။

၈။ ။'ဣမေသံ ဒ္ဝိန္နမ္ပိ ဒုကာနံ ကိဉ္စာပိ အတ္ထတော နာနတ္တံ နတ္ထိ၊ ဒေသနာဝိလာသေန ပန တထာ ဒဋ္ဌန္တာနံ ဝါ ပဂ္ဂလာနံ အဇ္ဈာသယာဝသေန ဝုတ္တာ။

၉။ ။ဒိဋ္ဌံ ဝါ ဘိက္ခဝေ စရဏံ နာမ စိတ္တန္တိ။ ဧဝံ ဘန္တေ။ တဉ္စ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဧရဏံ နာမ စိတ္တံ စိတ္တေနေဝ စိန္တိတံ။

၁၀။ ။ယဿာ ပန တသ္မိံ တသ္မိံ ရူဒက္ခ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ သိမ္မလိ ဒေဝတာ ပလာသဒေဝတာ ပုစိမန္ဒဒေဝတာ ဖန္ဒနဒေဝတာတိ တေန တေန ရူက္ခေန နာမံ လဘတိ၊ ဧဝမေဝ ကာယဒ္ဓါရေန ကတံ ကမ္မဠိ ကာယကမ္မန္တိ ဒ္ဓါရေန နာမံ လဘတိ။

၁၃၂-ခုနှစ် ဝမ္မာစရိယတန်း
ဝမ္မသင်္ကို ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၀။ပါ၊ သျှ။ ၃၉။ ။၁၃၁-ခုနှစ်ကလည်းမေးခဲ့ပြီ။]

၂။ ။[ပါ။ ၂၂။ ပါ၊ သျှ။ ၅၂။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၇၉။ ပါ၊ သျှ။ ၂၉၀။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၂၆။ ပါ၊ သျှ၊ ၃၇၆။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၄။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၁။ ၅၉။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၇၈။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၈၁၊ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၃၄။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၈၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၂၀။]

၉။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၀၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၁၈၊]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၂၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၅၀၈။]

၁၃၂-ခုနှစ် ဝမ္မာစရိယတန်း
ဝမ္မသင်္ကို ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) ဝေးခွန်း

(က) စိတ္တန္တိ အာရမ္မဏံ စိန္တေတီတိ စိတ္တံ၊
(ခ) ဝိဇာနာတီတိ အတ္ထော။
(ဂ) ယသ္မာ ဝါ စိတ္တန္တိ သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏကော ဧသ သဒ္ဒေါ၊ တသ္မာ ယဒေတ္ထ လောကိယကုသလာကုသလကိရိယစိတ္တံ၊ တံ ဇဝနဝီထိဓမ္မေန အဘ္ဘန္တရော သန္တာနံ စိနာတီတိ စိတ္တံ။

(ဃ) ဝိပါကံ ကမ္မကိလေသေဟိ စိတန္တိ စိတ္တံ။
(င) အပိုစ သဗ္ဗမိ ယထာနုရူပတော စိတ္တတာယ စိတ္တံ။

၁။ ။(ဃ)(င) အမှတ်ပြဝါကျများကို အနက်မှန်ကန်စွာ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဃ) အမှတ်ပြဝါကျကို ဌပနာဘောဂါဒိပဉ္စကနည်းဖြင့် စောဒနာ တက်ပြပါ။ (အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရန် မလို။)

၃။ ။(ခ) အမှတ်ပြဝါကျဖြင့် အဘယ်ဒေါသကို ပယ်ပါသနည်း? ရှင်းလင်းပြပါ။

၄။ ။(ဃ) အမှတ်ပါ 'ဝိပါက' သဒ္ဒါကို အစိတ်,အပေါင်း ဝိဂ္ဂဟပြု၍ အပေါင်းဝိဂ္ဂဟဒ္ဒ် ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ခဲ့ပြပါ။

၅။ ။'ဇဝနဝီထိဝေသန' ဒ္ဒ် 'ဇဝန' သဒ္ဒါ, 'ဝီထိ' သဒ္ဒါတို့၏ လိင်, ဂိုဏ်း, ကာရန်, ပဒ တို့ကို ဖေါ်ပြပါ။

၆။ ။(ဃ) အမှတ်ပြဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်ကို ဗျတိရေက, အန္ဒယအား ဖြင့် ဖေါ်၍ သံဝဏ္ဏနာအမည်ကိုလည်း အကြောင်းပြမှည့်ခဲ့ပါ။

၇။ ။'ယဒေတ္ထ' ဒ္ဒ် 'တေ' သဒ္ဒါ၏ စဲရာ အနက်ကိုဂုဏ်း, 'သဗ္ဗမိ' ဒ္ဒ် 'အံပိ' သဒ္ဒါ၏ အနက်ကိုဂုဏ်း ပေါ်လွင်အောင် ညွှန်ကြားခဲ့ပါ။

၈။ ။(ဂ) အမှတ်ပါ 'အကုသလ' ဒ္ဒ် ဒဿနတ္ထစသည် ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ ။'ကမ္မကိလေသေဟိ' ဒ္ဒ် ကံဘာဂ်း၏ လက္ခဏ, ရသ, ပစ္စုပဋ္ဌာန်, ပဒဋ္ဌာန်တို့ကို ဖေါ်ပြပါ။

၁၀။ ။'ကမ္မကိလေသေဟိ' အရဖြစ်သော တရားက 'စိတံ' အရဖြစ်သော တရားအား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိများကို ညွှန်ကြားခဲ့ပါ။

၁၃၂၇-ခုနှစ် ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ (၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၀၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ။ ၄၊ ၁၃။]

၂။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျ ဌပနာဘောဂါဒိပဒ္ဓကစောဒနာတက်

အရှင်အဌကထာဆရာ ဆရာသည် (ဂ)မှတ်ဝါကျဖြင့် စိတ္တံပုဒ်၏ ဝစနတ္ထကို 'ဇဝနဝိထိဝသေန အတ္တာနော သန္တံဝနံ စိနောတီတိ စိတ္တံ'ဟု ဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ယင်းဝစနတ္ထ၌ 'စိတ္တံ'၏ အရ လောကီကုသိုလ် အကုသိုလ်ကြိယာစိတ်သာရ၍ ဝိပါက်ဝိညာဉ် မရသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ထိုသို့မရသောကြောင့် (အာဘောဂဟေတု)။ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ဝစနတ္ထကိုသာ မဆိုသင့် (ဌပနာပဋိက္ခေပ)။ ဓိပါက်ဝိညာဉ်ရသော ဝစနတ္ထကား အဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဌကထာဆရာသည် (ဃ) မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

၃။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သောဒေါသ

(က)မှတ်ဝါကျကိုသာ ဆိုသည်ရှိသော် 'စိန္တေတီ'၌ 'စိတိ'ဝေါဟာရ (တနည်း) 'စိန္တ'ဝေါဟာရသည် သိခြင်းအနက်ကို ဟော၏၊ ထိုသိခြင်းသည်လည်း သညာ၏ မှတ်သိ သိခြင်း, ပညာ၏ ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း, ထိုနှစ်မျိုး၏ သိခြင်းမှ တမျိုးတဖုံ (အာရုံကို ရအောင် ယူခြင်း ဟူသော) သိခြင်းဟု ၃-မျိုးရှိရာ ဤ၌ ဗလိုအပ်သော သညာ၏ မှတ်သိ သိခြင်း, ပညာ၏ ထိုးထွင်း၍ သိခြင်းတို့၌လည်း အလွန်ပြန့်နှံ့သည်ဖြစ်၍ အတိဗျာပိတဒေါသ ထောက်ထားသောကြောင့် (ခ)မှတ်ဝါကျကို ကျမ်းဆရာရေးရကား (ခ)မှတ်ဝါကျဖြင့် ယင်း'အတိဗျာပိတဒေါသ'ကို ပယ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤကား မူလဋ္ဌီကာ, အနုဋ္ဌီကာဆရာတို့ အာဘော်ကျတည်း။

[ထောက်ဘွယ်။ ။ဝိဇာနာတီတိ သညာပညာကိစ္စဝိသိဋ္ဌံ ဝိသယဂ္ဂဟဏံ အာဟ။မူလဋ္ဌီကာ၊ ၁။ ၆၅။ သညာပညာကိစ္စံ သညာဇာနနရဇာနပဋိဝေဓနာနိ၊ တဒုဘယဝိဓုရာ အာရမ္မဏူပလဒ္ဓိ 'ဝိဇာနာတီ'တိ ဣမိနာ ဝုစ္စတီတိ အာဟ 'သညာ၊ ပ၊ ဂဟဏ'န္တိ။ အနုဋ္ဌီကာ၊ ၁။ ၇၀။]

(တနည်း)(က)မှတ်ဝါကျကိုသာ ဆိုသည်ရှိသော် 'စိန္တေတီ'၌ 'စိတိ'ဝေါဟာရ (တနည်း)'စိန္တ'ဝေါဟာရသည် စိန္တာအနက်ကို ဟော၏ ထိုစိန္တာသည်လည်း ဥဟာနစိန္တာ, ဝိဇာနနစိန္တာ, ပဇာနနစိန္တာ အားဖြင့် ၃-မျိုးရှိရာ ဤ၌ မလိုအပ်သော ဥဟာနစိန္တာ, ပဇာနနစိန္တာတို့၌လည်း အလွန်ပြန့်နှံ့

သည် ဖြစ်၍ အတိဗျပိတဓေါသ ရောက်ရာသောကြောင့် (ခ) မှတ်ဝါကျကို, ကျမ်းဆရာ ရေးရကား (ခ) မှတ်ဝါကျဖြင့် ယင်း 'အတိဗျာပိတဓေါသ ကို ပယ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ကျိကား မဏိသာရမဉ္ဇူ။ဆရာ၏ အာဘော်ကျတည်း။

[ထောက်ဘွယ်။ ။'စိန္တိ စိန္တာယ'န္တိဝစနတော စိန္တိ ဓာတု စိန္တာယံ ဝတ္တတိ၊ သာ စ စိန္တာ တိဝိဓာ ဟောတိ ဥဟာနစိန္တာ ဝိဇာနနစိန္တာ ပဇာနနစိန္တာတိ။ ဣဓ ပန စိတ္တသ ဝိညာဏတ္တာ ဝိဇာနနစိန္တေဝ လဗ္ဘတိ၊ တံ ဒဿေန္တော 'အာရမ္မဏံ ဝိဇာနာတိတိ အဇ္ဈာ' တိ အာဟ။မဏိမဉ္ဇူ။။ ၁။ ၁၅၄။]

(တနည်း) (က)မှတ်ဝါကျကိုသာ ဆိုသည်ရှိသော် 'စိန္တိတိ' ၌ 'စိတိ' ဓာတ် (တနည်း) 'စိန္တ' ဓာတ်သည် သိခြင်းအနက်ကို ဟော၏။ထို'သိခြင်း' ဟူသည် အာရုံကို ယူခြင်းတည်း၊ ထိုအာရုံကို ယူခြင်းသည် ဥဟာန, ဝိဇာနန, ပဇာနနအားဖြင့် ၃-မျိုးရှိရာ ဤ၌ မဲ့လိုအပ်သော ဥဟာန, ပဇာနန တို့၌ လည်း အလွန်ပြန့်နှံ့သည်ဖြစ်၍ အတိဗျာပိတဓေါသရောက်ရာသောကြောင့် (ခ) မှတ်ဝါကျကို ကျမ်းဆရာ ရေးရကား (ခ)မှတ်ဝါကျဖြင့် ယင်း'အတိ ဗျာပိတဓေါသ' ကို ပယ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ကျိနည်းလည်း မဏိမဉ္ဇူ။ဆရာ၏ အာဘော်ကျပင်။

[ထောက်ဘွယ်။ ။အထ ဝါ အာရမ္မဏဂ္ဂဟဏံ တိဝိဓံ သဉ္ဇာနနံ ဝိဇာနနံ ပဇာနနဉ္စာတိ၊ ဣဓ ပန စိတ္တသ ဝိညာဏတ္တာ ဒုတိယမေဝ လဗ္ဘတိတိ ဒဿေတုံ 'အာရမ္မဏံ ဝိဇာနာတိတိ အဇ္ဈာ' တိဝုတ္တံ။ မဏိမဉ္ဇူ။။ ၁။ ၁၂၄။]

မှတ်ချက်။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျသည် ဝိတ္ထာရဝါကျ ဖြစ်သည်။ ယင်း ဝါကျအမည်ကို ကြည့်၍ 'ပုနရတ္တိဒေါသကို ပယ်သည်' ဟု ယူလျှင်လည်း သင့်သည်ပင်။

၎။ ။အစိတ်ဝိဂ္ဂဟ။ ။'ဝိ' သဒ္ဒါကား ဥပသာရပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့် ဝိဂ္ဂဟ မပြုကောင်း။ ပစ္စတီတိ ပါဌံ။

အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ။ ။ဝိသိဋ္ဌာနံ ပါဌံ ဝိပါဌံ။

ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က
အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ဝိ' ဟူသော, 'ပါ' ဟူသော, 'ကံ' ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'ဝိ' ပုဒ်, 'ပါက' ပုဒ်သည်ရင်း, အချင်းချင်း ထူးကုန်သော ကုသိုလ်, အကုသိုလ်တို့၏ နာမ်ဓိပါက်နှင့် အကြောင်းအကျိုး အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္မန်သည်ရင်း 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'ဝိပါက' ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ'မည်၏။

၄။ ။အချင်းချင်းထူးကုန်သော ကုသိုလ်, အကုသိုလ်တို့၏ ရင့်ကျက်ခြင်း ကြိယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ဝိသိဋ္ဌာနံ ပါက' ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ'မည်၏။ (၂-တူ၏။)

၃။ ။'ဝိပါက'ဟူသော နိပ္ပန္နသည် ပဝတ္တိ မည်။ (၄-တူ၏။)

'ဝိပါက'ဝိဂ္ဂဟ ပုတ်ချက်။ ။'ဝိပစ္စန္တိတိ ဝိပါကော'ဟူသော မဏိဒီပကို ထောက်၍ အစိတ်ဝိဂ္ဂဟ ပြုသည်။ 'အညမညဝိသိဋ္ဌာနံ ကုသလာကုသလာနံ ပါကော ဝိပါကော'ဟူသော ဤအဋ္ဌကထာ(၀၄)ကို ထောက်၍ အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ ပြုသည်။ 'ဝိသိဋ္ဌော ပါကောတိ ဝိပါကော'ဟူသော အနုဋီကာ(၁။ ၄၁။)ကို ထောက်၍ 'ဝိသိဋ္ဌံ ပါကံ ဝိပါကံ (ကမ္မဓာရည်း) ဟုဂျင်း, 'အညမညဝိရုဒ္ဓါနံ ကုသလာကုသလာနံ ပါကာတိ ဝိပါကော' ဟူသော ဋီကာကျော်(၀၃)ကို ထောက်၍ 'ဝိရုဒ္ဓါနံ ပါကံ ဝိပါက်'ဟုဂျင်း အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ ပြုနိုင်သည်သာ။ ['ဝိပါက'သဒ္ဒါသည် ဝိပါကတိက် 'ဒဝိပါကာ ဓမ္မာ'၌ 'ဓမ္မာ'သို့ လိုက်၍ ပုလ္လိင်,ဤ၌ ဝိပါက်စိတ် ဖြစ်၍ နပုလ္လိင်။]

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'ဇဝန'ကား နပုလ္လိင်, စိတ္တာဒိဂုဏ်း, အကာရန်, ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'ဒိသိ'ကား ဣတ္ထိလိင် ရတ္တာဒိဂုဏ်း, ဣကာရန်, ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'စိတန္တိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'စိတ္တံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပဗုဒ္ဓ် ၌ 'စိန္တ'ဓာတ်မဟုတ် 'စိ'ဓာတ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ကိတ်ဓာတ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် 'ဒုတိယဓာတုပဒသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။

'တ'ပစ္စည်း၏ ကတ္တားအနက်ဟော မဟုတ် ကံအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ကိတ်ပစ္စည်း၏ အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် 'ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။ (တနည်း) 'စိတ္တံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပဗုဒ္ဓ်ကို 'စိနောတီတိ စိတ္တံ'ဟု ကတ္တုသာဓန ဝစနတ္ထ မပြုရ 'စိယတေတိ စိတ္တံ'ဟု ကမ္မသာဓနဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဝိဂ္ဂိဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် 'အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။

'ကမ္မကိလေသေဟိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'စိတံ'၌ 'စိခြင်း'ဟူသည် လောကီကုသိုလ်, အကုသိုလ်, ကြိယာစိတ်တို့၏ စိခြင်းမဟုတ် ကံ, ကိလေသာတို့၏ စိခြင်းပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဓိပ္ပါယ်ရအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် 'ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။

'ဝိပါကံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'စိတ္တံ'၏ အရ လောကီကုသိုလ်, အကုသိုလ် ကြိယာ စိတ်ကို မယူရ ဝိပါက်ဒိဘ်ကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် 'သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတ္ထ' သံဝဏ္ဏနာ ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤနည်း၌ 'ဝိပါကံ' ပုဒ်ကို 'ကတ္တား' ပေး။

(တနည်း) 'စိတ္တံ' ၌ 'စိအပ်၏' ဟူသည် လောကီကုသိုလ်, အကုသိုလ်, ကြိယာစိတ်ကို စိအပ်သည်မဟုတ် ဝိပါတ်စိတ်ကို စိအပ်၏ ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်၊ အဓိပ္ပါယ်ရအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် 'ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ' ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤနည်း၌ 'ဝိပါကံ'ပုဒ်ကို 'ကံ'ခေး၊

၇။ ။'ဧတ' သဒ္ဒါ၏ စွဲရာ အနက်။ ။'ယဒေတ္ထ'၌ 'ဧတ' သဒ္ဒါ၏ စွဲရာ အနက်ကား 'အလုံးစုံသော စိတ်ဟူသော အနက်' ဖြစ်ပါသည်။

[ထောက်ဘွယ်။ ။ယဒေတ္ထဘာတိ တ္ထေ သဗ္ဗစိတ္တေသု။ ယောဇနာ။၈၂။]

'အပိ'သဒ္ဒါ၏ အနက်။ ။'သဗ္ဗမ်ိ'၌ 'အပိ'သဒ္ဒါ၏ အနက်ကား 'သက် သက် အလုံးစုံသော စိတ်သာ စိတ်မည်သည် မဟုတ်သေး အသီးအသီး ဖစိတ်အစိတ်ဖြစ်သော စိတ်သည်လည်း စိတ်မည်သေး၏'ဟု အစိတ်အစိတ်ကို ပေါင်းသောကြောင့် 'အဝယဝသမ္ပိဏ္ဏနအနက်' ဖြစ်ပါသည်။

[အစိတ်အစိတ်ပေါင်းပုံ နည်းယူဘွယ်၊ ။'ပိ-သဒ္ဒါ, အပိ-သဒ္ဒါဝါ အဝယဝသမ္ပိဏ္ဏနေ၊ တေန နကေဝလံ စတုဗ္ဗိဓသေဝ ဂမ္ဘီရဘာဝေါ၊ အထ ခေါ ပစ္စေကံ တဒဝယဝါနမ္ပိတိ သမ္ပိဏ္ဏနံ ကထေတိ'ဟူသော 'ကမေကသ္မိဉ္စေတ္ထ စတုဗ္ဗိဓောပိ (သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋ္ဌကထာ။ ၂၀)'၏ အဖွင့်(သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊(၁။ ၁၀၂)အစိတ်အစိတ်ပေါင်းပုံကို နည်းယူ၍ ပေါင်း။'သဗ္ဗ'စသော အပေါင်းဟောနောင် ထိုင်သော 'ပိ' သဒ္ဒါ, 'အပိ' သဒ္ဒါတို့ တွဲတိုင်း ဤအတူသိပါ။

ကျက်ဘွယ်။ ။အပေါင်းနောက်ယိုင်၊ ထိုင်သည့် 'စ,ပိ'၊ရှိသည့်သဒ္ဒါ၊ ဆည်းရာကြောင်းဟိတ်၊ ခပ်ကြိတ်ကြိတ်၊ အစိတ်အစိတ်နော။ (တောင်တွင်းနိယံ။ ၅၆။)]

၈။ ။'အကုသလ'၌ ကြိယာ ၅-တန်

ပဒဋ္ဌာနဟာရနေတ္တိနည်းအားဖြင့်-

၁။ ။အကုသိုလ်သည် (မူဓာတ်အားဖြင့် ပြအပ်သော)'ဒဿနတ္ထ'မည်၏။

၂။ ။အယောနိသောမနသိကာရသည် (ပဌမဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒိဋ္ဌိပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။အကုသလဝိပါက်နှင့်မကွန္ဒာ, ကင်္ခတ္ထာရုပ်သည် (ပဌမကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။သဒ္ဓါမူအာသဝနှင့်, ဗာလူပါသေဝနစသည်သည် (ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ကာယိကဒုက္ခ, စေတသိကဒုက္ခစသော အဆက်အဆက်သော အကျိုးသည် (ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော)'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

လက္ခဏာဒီစတုက္ကနည်းအားဖြင့်—

၁။ ။သာဝဇ္ဇဒုက္ခဝိပါကလက္ခဏာသည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။အယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာန်သည် (ပဌမလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒီပကတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။အနတ္ထဇနနကိစ္စရသသည် (ပဌမကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။ သံကိလေသဘာဝသမ္ပတ္တိရသနှင့် သံကိလေသအာကာရပစ္စုပဋ္ဌာန်သည် (ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ'မည်၏။

၅။ ။အနိဋ္ဌဝိပါကဖလပစ္စုပဋ္ဌာန်သည် (ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

[လက္ခဏာဒီစတုက္ကနည်းနှင့် ကပ်၍ ကြိယာ ၅ တန် ထုတ်ရာ၌သိဘွယ်။

လက္ခဏာဒီစတုက္ကနည်းနှင့် ကပ်၍ ကြိယာ ၅ တန် ထုတ်ရာ၌—

'ဒဿန မူ၊ ယူ လက္ခဏ၊
ဒီပက ပဒဋ္ဌာန်၊ ပကာသန် ကိစ္စ၊
ဝိဘာဝ သမ္ပတ္တိ၊ ယူဘိ အာကာရ၊
နုဘာဝ ဖလံ၊ ပစ္စုဋ္ဌာန်၊
မှတ်ရန် ဝိဇ္ဇမာန၊ ကတ္တားငါးတန်ပြ'နှင့် အညီ

၁။ ။လက္ခဏာကို 'ဒဿနတ္ထ',

၂။ ။ပဒဋ္ဌာန်ကို 'ဒီပကတ္ထ',

၃။ ။ကိစ္စရသကို 'ပကာသနတ္ထ',

၄။ ။သမ္ပတ္တိရသနှင့် အာကာရပစ္စုပဋ္ဌာန်ကို 'ဝိဘာဝတ္ထ',

၅။ ။ဖလပစ္စုပဋ္ဌာန်ကို 'အနုဘာဝတ္ထ' ထုတ်အပ်၏။]

(တနည်း) လက္ခဏာဒီစတုက္ကနည်းအားဖြင့်-

၁။ ။သာဝဇ္ဇဒုက္ခဝိပါကလက္ခဏာသည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။အယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာန်သည် (ပဌမဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော 'ဒီပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။သံကိလေသဘာဝသမ္ဗတ္တိရသည် (ပဌမကာရကူပစာရအား ဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။အနတ္ထဇနနကိစ္စရသည် (ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ် သော)'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။အနိဋ္ဌဝိပါကဖလပစ္စုပဋ္ဌာန်သည် (ဒုတိယကာရကူပစာရအား ဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

[ဤနည်း၌ သိဘွယ်။ ။ဤနည်း၌-

လက္ခဏံ ဒဿန၊ ဒိပက ပဒဋ္ဌာန်၊
ရသံသမ္ဗတ္တိ၊ ထုတ်ဘိ ပကာသန်၊
ကိစ္စံရသ၊ ဝိဘာဝတည်း၊
အနုဘာဝ ပစ္စုပဋ္ဌာန်၊ ထုတ်ကြောင်းပြန်သည်၊
ကြိယာငါးတန် ထုတ်နည်း တနည်းတည်း' နှင့် အညီ-

၁။ ။လက္ခဏာကို 'ဒဿနတ္ထ',

၂။ ။ဒဋ္ဌာန်ကို 'ဒိပကတ္ထ',

၃။ ။သမ္ဗတ္တိရသကို 'ပကာသနတ္ထ',

၄။ ။ကိစ္စရသကို 'ဝိဘာဝတ္ထ',

၅။ ။ပစ္စုပဋ္ဌာန်ကို 'အနုဘာဝတ္ထ' ထုတ်အပ်၏။

ပုတ်ချက်။ ။လက္ခဏာဒီ၄တုက်ကနည်းကို ဝိဇ္ဇာမာန(ပရမတ္ထ)သဒ္ဒါတို့၌ သာ ထုတ်ရသည် ပညတ်သဒ္ဒါတို့၌ မထုတ်ရ။]

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်းအားဖြင့်-

၁။ ။အကုသိုလ်သင်္ခါရသည် (မူလအားဖြင့် ပြအပ်သော)'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။အဝိဇ္ဇာသည် (ပဌမဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော)'ဒိပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ဝိညာဉ်သည် (ပဌမကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။အာသဝသည် (ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော)'ဝိဘာ ဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။နာမ်, ရုပ်သည် (ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ'-မည်၏။

၉။ ။ကံတရား၏(အရ)လက္ခဏာဒီစတုက္က

စေတနာ စေတယိတလက္ခဏာ၊ အာယူဟနရသာ။
သံဝိဒဟနပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ သေသခန္ဓပဒဋ္ဌာနာ။ (ဋ္ဌ။ ၁၅၄-၅။)
မှတ်ချက်။ ။စေတနာကို 'ကံ'ဟု ဆိုသည်။

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း

'ကမ္မကိလေသေဟိ'အရ ဖြစ်သော ကုသိုလ်, အကုသိုလ်စေတနာနှင့် လောဘစသော ကိလေသတရားက 'စိတ်'အရ ဖြစ်သော ဝိပါက်ဆတ္တိ သနာမက္ခန္ဓာအား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိများကား ကမ္မ, အနန္တရ, သမနန္တရ, ဥပနိဿယ, နတ္ထိ, ဝိဂတ, (ယထာရဟ) ၆-ပစ္စယသတ္တိတို့ ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။သာမန်မေးခွန်းဖြစ်၍ မေးခွန်းအား လျော်စွာ အစိတ် အစိတ် မခွဲတော့ဘဲ တပေါင်းတည်းပြု၍ ဖြေပါသည်။

[အစိတ်အစိတ်ခွဲသော်-'ကမ္မကိုလေသေဟိ'၌'ကမ္မအရ ဗလဝ ဖြစ်သော လောကီကုသိုလ်, အကုသိုလ်စေတနာသည် 'စိတ်'အရ လောကီဝိပါက်ဗာဟတ္တိ သနာမက္ခန္ဓအား ပကတူပနိဿယ, နာနက္ခဏိကကမ္မသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။

'ကမ္မ'အရ ဒုဗ္ဗလဖြစ်သော ကာမကုသိုလ်, အကုသိုလ်စေတနာသည် 'စိတ်'အရ ကာမဝိပါက်တေဝီသနာမက္ခန္ဓာအား နာနက္ခဏိကကမ္မသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။

'ကမ္မ'အရ မဂ် ၄-ခုစေတနာသည် 'စိတ်'အရ မဂ္ဂင်္ဂနန္တရဖိုလ် ၄-ခု နာမက္ခန္ဓာအား အနန္တရ, သမနန္တရ, ဥပနိဿယ, ကမ္မ, နတ္ထိ, ဝိဂတ ၆-ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။

'ကမ္မ'အရ မဂ် ၄-ခုစေတနာသည် 'စိတ်'အရ ဒုတိယဖိုလ်မှ စ၍ နောက် နောက်သော ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်နာမက္ခန္ဓာအား ပကတူပနိဿယ, နာနက္ခဏိက ကမ္မသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။

'ကိုလသေဟိ'အရ လောဘစသော ကိလေသာသည် 'စိတ်' ဆရ ဂိဟ်ကဆတ်တိ့သနာမကွန္ဓာအား ပကတူပနိဿယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။]

၁၃၂၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

အောက်ပါ ပါဠိတော်များကို အနက်ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

၁။ ။သာခလျဥ္ဇ။ ပဋိသန္ဓိဇရော စ။

၂။ ။ကဘမာ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တုဒ္ဒကတာ ဟောတိ။ ယာ တသ္မိံ သမယေ ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ ဥဒ္ဒဘာ ဥဒ္ဒကတာ အဇီမှတာ အာဂန်တာ အာကုဋိလဘာဝ၊ အယံ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တုဒ္ဒကတာ ဟောတိ။

၃။ ။ယသ္မိံ သမယေ လောကုတ္တရံ စျာနံ ဘာဝေတိ နိယျာနိကံ အပစယဂါမိံ ဒိဋ္ဌဂတာနံ ပဟာနာယ ပဌမာယ ဘူမိယာ ပတ္တိယာ။

၄။ ။တဉ္ဆ ကတမံ ဣဿာဿညောဇနံ။ ယာ ပရလောဘသင်္ကာ ရဂရဂကာမာနုဝန္ဓနုပ္ပဒနာသု ဣဿာ ဣဿာယနာ ဣဿာယိတတ္တံ၊ ဥသူ ယာ ဥသူယနာ ဥသူယိတတ္တံ။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဣဿာသညောဇနံ။

၅။ ။ဝေဇ္ဇနေ စ 'အလ္လသဿံသံ လဒ္ဓါ ဝန္ဒတိ'တိ ဝုတ္တံ။ တဇောစက္ခုနဿ ဘာဘာ'ဂစ္ဆ တာဝတ, ခေတ္တံ အာဟိဏ္ဍာဟိ'တိ စက္ခုနံ ပေသေသိ။

ဤဝါကျဘို့ကွင်း ရှေးဝါကျကို အနက်အားဖြင့် အာကာရကို ထုတ်လျက်, နောက်ဝါကျကို အနက်အားဖြင့် အာကာရကို သွင်းလျက် အနက်ဖေါ်ပြခဲ့ပါ၊

၆။ ။သရတိတိ သတိ။ သမ္မဇာနာတီတိ သမ္မဇညံ။ ။ဤအဋ္ဌကထာများကို အနိယမ, နိယာ ထည့်စွက်၍ဂင်း, 'သံ,ပ'တို့၏ အနက်ကို ထင်ရှားစေ၍ဂင်း အနက်ပေးခဲ့ပါ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာတို့ကို ပါဠိဘာသာရိုးရှင်းဖြင့် အနက်သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၇။ ။သဿ ဝိယ ဝါယုနာ ဥဒ္ဓံ ဇီဝိတပရိယာဒါနာ ယထာနုက္ကမံ သမုဂ္ဂတေန သုနဘာဝေန မုမာတတ္တာ ဥဒ္ဒုမာတံ။

၈။ ။ကုလဘ္ဆဂစ္ဆဿ ဥဘ္ဘရဂ္ဂဘာဝေါ ဒက္ခိဏဝလ္လိယာ ဒက္ခိဏတော ရုက္ခပရိဟရဏံ, သ္ဝရိယာဝန္ဓပုပ္ဖါနံ သ္ဝရိယာဘိမုခဘာဝေါ။

၉။ ။မာလုဝလတာယ ရုက္ခာဘိမုခဂမနမေဝ, နာဋ်ကေရဿ မတ္ထကေ ဆိဒ္ဒဿဒ္ဓာဝေါတိ တေသံ တေသံ ဗိဇ္ဇာနံ တံဘံသဒိဿဖလဒါနံ ဗိဇ္ဇနိယာ မောနာမ။

၁၀။ ။ယထာ ရက္ခိံသု ပေါရာဏာ၊ သုရာဇာနော တဒထဝိမံ။
ရာဇာ ရက္ခတု ဓမ္မေန၊ အတ္တာနော၁၀ ပဇ ပဇ။

၁၃၂၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဋိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၁၅။ ပါ၊ သျှ။ ၂၇။ ။၁၃၁၆-ခုနှစ်ကလည်းမေးခဲ့ပြီ။]

၂။ ။[ပါ။ ၂၅၊ ပါ၊ သျှ။ ၅၉။ (စာပိုဂ် ၅၀-နည်းမှီး ယောဇနာ၊ လွယ်ပါ၏။)]

၃။ ။[ပါ။၇၂။ပါ၊သျှ။၁၂ ။ ။၁၃၂၃-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၄။ ။[ပါ။၂၂၆။ပါ၊သျှ၊၃၇၆၊ ။၁၃၂၇-ခုနှစ်ကလည်းမေးခဲ့ပြီ၊]

၅။ ။ရွေးဝါကျကို အနက်အားဖြင့် အာကာရကို ထုတ်လျက် အနက် ယောဇနာ။

ဝေဇ္ဇန စ၊ ဓဆေးသမားသည်လည်း။ ဝုတ္တံ၊ ဆိုအပ်ပြီ။ ကိံ၊ အဘယ်သို့ ဝုဉ္စံ ဆိုအပ်ပြီးသနည်း။ အလ္လသသမံသံ၊ အသက်ရှင်သော ယုန်၏ အသားကို၊လဒ္ဓံ၊ရခြင်းငှါ။ ဝဋ္ဋတိ၊သင့်၏၊ ဣဘိ၊ ဤသို့။ ဝုတ္တံ၊ ဆိုအပ်ပြီးသကဲ့သို့။

နောက်ဝါကျကို အနက်အားဖြင့် အာကာရကို သွင်းလျက် အနက်ယောဇနာ။

တတော၊ ထိုသို့ဆေးသမားဆိုခြင်းကြောင့်၊ စက္ကနာဿ၊ စက္ကန၏။ ဘာတာ၊ အစ်ကိုသည်။ တာတ၊ညီငယ်၊ ခေဘ္ဂံ၊ လယ်တောသို့။ဂစ္ဆ၊ သွား၊ချေ။ အာဟိဏ္ဍာဟိ၊ ယုန်ရှာလှည့်လည်လေလော့ ဣဘိ ဤသို့။စက္ကနံ၊ စက္ကနကို။ ပေသေသိ၊ စေ၏။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၄၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ။ ၁။ ၅၉၁။]

၆။ ။['သျှ' အတိုင်း ပေး၊ ။ဋ္ဌ။ ၁၇၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ ၂။ ၁၀၅။ (ဋ္ဌ။ ၉၅-၌လည်း ဤဝါကျမျိုး ပါသည်။)]

၇။ ။[၌။ ၂၄၂။ ၌၊ သျှ၊ ၂။ ၃၉၃။]

၈။ ။[၌။ ၃၀၂။ ၌၊ သျှ။ ၃။ ၉၁။]

၉။ ။[၌။ ၃၁၂။ ၌၊ သျှ၊ ၃။ ၉၁။]

၁၀။ ။[၌။ ၄၅၃။ ၌၊ သျှ၊ ၃။ ၅၂၉။]

၁၃၂ဂ-ခုနှစ် စမှာစရိယတန်း
စမှသင်္ကေ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) စမေးခန်း

(က) ဤဒါနိ အကုသလစမှပဒံ ဘာစဇတွာ ဒစသဒတုံ 'ကတစမ စမှာ အကုသလာ'တိ အာဒိ အာရဒ္ဓံ။

(ခ) ဒိဋ္ဌဂတသမ္မယုတ္တန္တိ ဇတ္ထ ဒိဋ္ဌဇဝ ဒိဋ္ဌဂတံ 'ဂူထဂတံ မုတ္တဂတ' န္တိ အာဒီနိ ဝိယ။

(ဂ) ဂန္တ္ထဗွာဘာဝစတာ ဝါ ဒိဋ္ဌိယာ ဂတမတ္တမေစဝတန္တိပိ ဒိဋ္ဌဂတံ။

(ဃ) တေန သမှယုတ္တံ ဒိဋ္ဌဂတသမှယုတ္တံ။

(ဃ) သဘ်ာဝံ ဝါ ဓိစိနန္တေ်ာ တေဒုယ ကိစ္စတိ ကိုလမတိတိ ဝိစိကိစ္ဆာ။

၁။ ။(က)မှတ်ဝါကျကို ပုဗ္ဗာနုသန္ဓေ, 'ဒစသဒတုံ'၏ ကရိဂ်း, 'အာရဒ္ဓံ'၏ ကတ္တား ထည့်စုဂ်လျက် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျကို 'ဌပနာ, အာဘော်၊ ဟိတ်ပေါ, ဌပျက်၊ အမေးစုဂ်၊ ဇါးချက် စစာဒနာ'အတိုင်း တက်ပြီပါ။ (အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရန် မလို)။

၃။ ။(ဂ) မှတ်သံဝဏ္ဏနာဝါကျဖြင့် အဘယ်ဒေါသကို ပယ်ပါသနည်း? သဒ္ဒါအနက် နှစ်ချက်တို့တွင် အဘယ်ကို လဲလှယ်လို၍ ဂင်းသံဝဏ္ဏနာဝါကျ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါကို ဆိုပါသနည်း? ရှင်းလင်းခဲ့ပါ။

၄။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျလာ 'ဒိဋ္ဌိ'ဟူသော ပုဒ်ကို ဌာနာနုရူပတ္ထအား လျော်စွာ ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ခွဲပြခဲ့ပါ။

၅။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျလာ ပုဒ်များအနက် ကြိုက်ရာ ၅-ပုဒ်ကို လိဂ်, ဂဏ, ပဒ, အန္တ စိစစ်ခဲ့ပါ။

၆။ ။(ငဃ)မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်ကို ဖော်ပြပြီး လျှင် သံဝဏ္ဏနာအမည်ကိုသာ, အာဘော်နှင့် သံဝဏ္ဏနာ တဲ့၍တဲ့၍ ပြခဲ့ပါ။

၇။ ။(က)မှတ်ဝါကျလာ 'အပိ(ပိ)'သဒ္ဒါ၏ အနက်ကိုဂုဏ်း, (ဃ) မှတ်ဝါကျလာ 'တေန'၌ 'တ'၏ ဝိသယဘေဒနှင့် ဣဓာဓိပ္ပေတ ဝိသယ ကိုဂုဏ်း ညွှန်ကြားခဲ့ပါ။

၈။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ ရသင့်သော သိဒ္ဓိကိုဂုဏ်း, (ဂ)မှတ်ဝါကျသည် နီတတ္ထ, နေယျတတ္ထတို့တွင် အဘယ်ဝါကျဖြစ်သည်ကိုဂုဏ်း အကြောင်းပြ၍ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၉။ ။(ငဆ)မှတ်ဝါကျပါဝိစိကိစ္ဆာတရား၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ် ပြခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျလာ 'တေန'၏ အရနှင့် 'သမ္ပယုတ္တ'၏ အရကို ဌာနာနုရူပတ္ထအား လျော်စွာ ကောက်ပြ၍ 'တေန'၏ အရ ဖြစ်သော တရားက 'သမ္ပယုတ္တ'၏ အရဖြစ်သော တရားများ အဘယ်မျှလောက် ကုန်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုသနည်း။

၁၃၂၈-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း

ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။(က) မှတ်ဝါကျ အနက်ယောဇနာ

စေံ၊ ဤသို့။ ဝါ၊ ဤဆိုအပ်ပြီးသော 'ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာ'ဤသို့ အစရှိသော စကားဖြင့်။ကုသလဓမ္မပဒံ၊'ကုသလာဓမ္မာ'ဟူသော မာတိကာ ပုဒ်ကို။ ဘာဇေတ္တာ၊ အံကျယ်ဝေဘန်တော်မူပြီး၍ (ပုဗ္ဗာနုသန္ဓေ)။ ဣဒါနိ၊ 'ကုသလာ ဓမ္မာ'ဟူသော မာတိကာပုဒ်ကို အကျယ်ဝေဘန်တော်မူပြီးသည့် ၏ အခြားမဲ့ဖြစ်သော ဤအခါ၌။ အကုသလဓမ္မပဒံ။ 'အကုသလာ ဓမ္မာ' ဟူသော မာတိကာပုဒ်ကို။ ဘာဇေတ္တာ၊ အကျယ်ဝေဘန်တော်မူ၍။ ကတမေ ဓမ္မာ အကုသလာတိအာဒိနာ၊ 'ကတမေ ဓမ္မာ အကုသလာ' ဤသို့အစရှိသော စကားဖြင့် ('ဒဿဏံ'၏ ကရိဏ်း)။ ဒဿေတုံ၊ ပြခြင်း ငှါ။ ကတမေ ဓမ္မာ အကုသလာတိအာဒိ၊ 'ကတမေ ဓမ္မာ အကုသလာ' ဤသို့အစရှိသော စကားကို။ ဘဂဝတာ၊ မြတ်စွာဘုရားသည် ('အာရဒ္ဓံ'၏ ကတ္တား)။အာရဒ္ဓံ၊အားထုတ်တော်မူအပ်၏။ [ဌ။ ၂၀၉။ ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၁။ ။ (ငဆ)ဌ။၃၀၀။]

၂။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ ဌပနာဘောဂါဒိပဒ္ဓကတက်

အရှင်အဌကထာဆရာ ဆရာသည်(ခ)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ဒိဋ္ဌိဂတံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'ဒိဋ္ဌိ ဧဝ ဂတံ ဒိဋ္ဌိဂတံ'ဟု တဗ္ဗာဝဝုတ္တိကမ္မဓာရည်း သမာသ်ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို ဆိုတော်မူ၏၊ (ဌပနာ)။ ယင်းဝစန တ္ထမှ တပါးသော ဝစနတ္ထလည်း ပြုသင့်သည် မဟုတ်ပါလော(အာဘော်)။ ထိုသို့ပြုသင့်သောကြောင့် (ဟိတ်ဖေါ်)။ တဗ္ဗာဝဝုတ္တိကမ္မဓာရည်းသမာသ် ဝစနတ္ထကိုသာ မဆိုသင့်(ဌဖျက်)။ တပါးသော ဝစနတ္ထကား အဘယ် ပါနည်း(အမေးစွက်)။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သော စနာတော်မူလိုသော အဌကထာဆရာသည် (ဂ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

၃။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ

(ခ)မှတ်ဝါကျကိုသာ ဆိုသည်ရှိသော် 'ဂတ'သဒ္ဒါသည် တဗ္ဗာအနက် ၌သာ ဖြစ်၏ ပဝတ္တနအနက်၌ မဖြစ်, 'ဒိဋ္ဌိဂတ'ပုဒ်သည် တဗ္ဗာဝဝုတ္တိက မ္မဓာရည်းသမာသ်အနက်၌သာ ဖြစ်၏ ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်အနက်၌ မဖြစ် ဟူသော အနက်အဓိပ္ပါယ်ရောက်ရကား 'ဂတ'သဒ္ဒါ၏ ပဝတ္တနအနက်, 'ဒိဋ္ဌိဂတ' ပုဒ်၏ ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ် အနက်တို့၌ မပြန့်နှံသည်ဖြစ်၍ အဗျာပိတဒေါသ ရောက်ရာသောကြောင့် (ဂ) မှတ်ဝါကျကို ကျမ်းဆရာ ရေးရကား(ဂ)မှတ်ဝါကျဖြင့် ယင်း 'အဗျာပိတဒေါသ'ကို ပယ်ပါသည်။

ပုတ်ချက်၊ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ 'ပက္ခန္တရဝါကျ' ဖြစ်သည်။

(ဂ)ပုဒ်ဝါကျ 'ဝါ' သဒ္ဒါ ဆိုရခြင်း အကြောင်း

'ဂတ'သဒ္ဒါ၏ တဒ္ဗ္ဗာအနက်, 'ဒိဋ္ဌိဂတ'ပုဒ်၏ တဗ္ဗာဝဝုတ္တိကမ္မဓာ ရည်းသမာသ်အနက်မှ တပါး 'ဂတ'သဒ္ဒါ၏ ပဝတ္တနအနက်, 'ဒိဋ္ဌိဂတ' ပုဒ်၏ ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ် အနက်ကို လဲလှယ်လို၍ (ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါကို ဆိုပါသည်၊

၄။ ။ဝိဂ္ဂဟ၊ ။မိစ္ဆာ ပဿတိတိ ဒိဋ္ဌိ။ (ဋီကာကျော်)

ပုတ်ချက်၊ ။'မိစ္ဆာ ပဿန္တိ တောယာတိ ဒိဋ္ဌိ, မိစ္ဆာ ဒဿနံ ဒိဋ္ဌိ'ဟု ကရဏသာဓန, ဘာဝသာဓနများလည်း ပြုနိုင်သည်သာ။

[ကြည့်ဘွယ်။ ။အထူအားလျော်စွာ မိစ္ဆာထည့်၍ ဝိဂ္ဂဟပြု။ 'ဋီကာ ကျော်။ ၇၇၊ မဟိမဋ္ဌ။ ၁၅၅' တို့ကြည့်။]

ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်–

၁။ ။'ဒိ'ဟူသော, 'ဋ္ဌိ'ဟူသောအစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'ဒိသ' ဓာတ်, 'တိ' ပစ္စည်းသည်ရင်း, အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဘောက်ပြန်သောအားဖြင့် မြင်ခြင်းကြိယာသည်ရင်း 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'ဒိဋ္ဌိ'ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဘောက်ပြန်သောအားဖြင့် မြင်ခြင်းကြိယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်–

၁။ ။'မိစ္ဆာ ပဿတိတိ'ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂-တူ၏။)

၃။ ။'ဒိဋ္ဌိ'ဟူသော နိပ္ဖန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏၊ (၄-တူ၏။)

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'သဘာဝံ'ကား ပုလ္လိင်္ဂ်, ပုရိသာဒိဂဏ, သမာသသုဒ္ဓနာမပဒ, အကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

'ဝိစိနန္တော'ကား ပုလ္လိင်္ဂ်, ဂစ္ဆန္တာဒိဂဏ, ကိတနာမပဒ, အကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

'ဓေယျ'ကား ကျတ္ထိလိင်္ဂ်, ကညာဒိဂဏ, သဗ္ဗနာမပဒ, အာကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

'ကိစ္ဆတိ'ကား အလိင်္ဂ်, ဘူဝါဒိဂဏ, အာချာတပဒ, အကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

'ကိလမတိ'ကား အလိင်္ဂ်, ဘူဝါဒိဂဏ, အာချာတပဒ, အကာရန္တ, (တနဲ့ည်း)ဥကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

[ထောက်ဘွယ်။ ။'ကိလမတိ' ၌ မောဂ္ဂလာန်အလို 'ကိလမ' ဓာတ်, ဓာတ္ထုသဒ္ဒါအလို 'ကိလမု' ဓာတ်။]

၆။ ။[၁၃၂၀-ခုနှစ် အမှတ်(၂)နံပါတ်(၆)အဖြေ ပြန်ကြည့်ပါ။]

၃။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ 'အပိ'သဒ္ဒါ၏ အနက်။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျလာ 'အပိ'သဒ္ဒါ၏ အနက်ကား 'သမ္ပိဏ္ဍန(ဝုတ္တသမုစ္စည်း)အနက် ဖြစ်ပါသည်။

'ဓေတန'၌ 'တ'၏ ဝိသယဘေဒ။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျလာ 'ဓေတန'၌ 'တ'၏ ဝိသယဘေဒကား—

၁။ ။ပဏ္ဏာန္တဝိသယ,

၂။ ။ပသိဒ္ဓဝိသယ,

၃။ ။အနုဘူတဝိသယ,

၄။ ။နိယမဝိသယ

အားဖြင့် 'တ'၏ ဝိသယဘေဒသည် ၄-မျိုး ရှိပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဇာလိနီ၌ ရှေ့ ၃-မျိုးသာ လာသည်။ ၄-နံပါတ် နိယမဝိသယကား သမ္မဒ္ဓစိန္တာဂဏ္ဌိသစ်အလို ဖြစ်သည်။

[ကြည့်ဘွယ်။ ။ယင်း ၄-မျိုး၏ အဓိပ္ပါယ်ကို သိလိုမူ ၁၃၁၇-ခုနှစ် အမှတ်(၂) နံပါတ်(၇)အဖြေ ပြန်ကြည့်ပါ။]

ဣဓာဓိပ္ပေတဝိသယ။ ။ဣဓာဓိပ္ပေတဝိသယကား 'ပဏ္ဏန္တဝိသယ' ဖြစ်ပါသည်။

၈။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ ရသင့်သော သိဒ္ဓိ။ ။'ဂတ'သဒ္ဒါ၏ တဒ္ဗောဝ်၌ ဖြစ်သော 'ဂူထဂတံ, မုတ္တဂတံ'ဟူသော ဥပမာနဖြင့် 'ဒိဋ္ဌဂတံ'၌ 'ဂတ' သဒ္ဒါ၏ တဒ္ဗောဝ်၌ ဖြစ်သည်ကို ပြီးစေအပ် သိစေအပ်သောကြောင့် (ခ)မှတ်ဝါကျ၌ 'သိဒ္ဓေယျသိဒ္ဓိ' ရသင့်ပါသည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျအမည်။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျစကားရပ်၌ 'အယူ၏ ဖြစ်ခြင်း မျှသာ 'ဒိဋ္ဌဂတ' မည်၏'ဟု သမ္မန် သမ္မဒ္ဓံ ပြားသကဲ့သို့ ဆိုထား သော်လည်း အယူတခြား ဖြစ်ခြင်း တခြား မဟုတ် 'အယူဟူသော ဖြစ်ခြင်း (ယူခြင်း)မျှသာ 'ဒိဋ္ဌဂတ'မည်၏'ဟု ဆောဝ်၍ယူအပ် သိအပ် သော အနက်ရှိသောကြောင့် (ဂ)မှတ်ဝါကျသည် 'နေယျတ္ထဝါကျ' ဖြစ် ပါသည်။

၉။ ။[ဝိဒိကိစ္ဆာဝတရား၏ လက္ခဏာဒီပနီကိုကို ၁၃၂၀ ခုနှစ် အမှတ်(၂) နံပါတ်(၉)အဖြေ ပြန်ကြည့်ပါ။]

၁၀။ ။**အရကောက်နှင့် ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း**

'တေန'၏ **အရကား** ဒိဋ္ဌစေတသိက် ဖြစ်ပါသည်။ 'သမ္မယုတ္တံ'၏ **အရကား သောမနဿသဟဂုတ်ဒိဋ္ဌဂတသမ္မယုတ်အသင်္ခါရိကစိတ်** ၁-ခု ဖြစ်ပါသည်။

[သတိပြုဘွယ်။ ။ပဋ္ဌမအကုသိုလ်စိတ်ဖြစ်သည်ကို သတိပြုပါ။]

'တေန'၏ အရ ဖြစ်**သော** ဒိဋ္ဌစေတသိက်က 'သမ္မယုတ္တံ'၏ အရ ဖြစ်သော **သောမနဿသဟဂုတ်ဒိဋ္ဌဂတသမ္မယုတ်အသင်္ခါရိကစိတ်**အား သဟဇာတ, အညမည, နိဿယ, မဂ္ဂ, သမ္မယုတ္တ, အတ္ထိ, အဝိဂတ ၇-ပစ္စယ သတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုပါသည်။

၁၃၂၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။**အောက်ပါ** ပုဒ်မျာ**း**ကို ဥပသာရတ္ထ, ပစ္စယတ္ထမျာ**း**ကို ထင်စေ**လျက် အနက်ယောဇနာခဲ့**ပါ။

ဒေါဝစဿတာ စ၊ သောဝစဿတာ စ။

၂။ ။'ယံ တသ္မိံ သမယေ သြတ္တပ္ပတိ သြတ္တပ္ပိတမ္မေန သြတပ္ပတိ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ'ဟူသော ဝါကျကို 'ယ' သဒ္ဒါ၏ လိင်, 'နာ' ဝိဘတ် 'နံ'ဝိတတ်တို့၏ အတ္ထမျာ**း**ကို မှန်ကန်စေလျက် **အနက်ကောဇနာခဲ့**ပါ။

၃။ ။'ယံ တသ္မိံ သမယေ အညွာကံ အဒဿနံ အနဘိသမယော အနနုဗောဓော'ဟူသော ပါဠိတော်ကို 'အ'သဒ္ဒါ၏ အနက်နှင့် 'ယ'သဒ္ဒါ၏ လိင်မျာ**း**ကို ပေါ်လွင်စေလျက် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၄။ ။'ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ အတ္ထိ ရူပံ ယမ္ပိ ယမ္ပိ ဇနပဒေ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ မုခါသိုယံ ဒန္ဓဂိခါဒနံ ဂလဇ္ဈောဟရဏီယံ ကုစ္ဆိဝိတ္ထမ္ဘနံ ယာယ သြဇာယံ သတ္တာ ယာပေန္တီ'ဟူသော ပါဠိတော်ကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၅။ ။'ယံ ဒေဝဒေဝါ ဒေဝါနံ၊ ဒေသေတ္ဝာ နယတော ပုန။
ဇဏရဿ သာရိပုတ္တဿ၊ သမာစိက္ခီ ဝိနာယကော။

ဟူသော ဂါထာကို 'ဒေဝါနံ'၌ အဘိဓေယျတ္ထကို ပေါ်လွင်စေလျက် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၆။ ။'နဟတေ တ္တေကာယေဝ၊ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ ဘဝိဿရေ။
အညေပိ ဝိစိနိဿာမိ၊ယေ ဓမ္မာ ဗောဓိပါစနာ'ဟူသော ဂါထာကို အနက်မှန်မှန် သမ္မန်ခဲ့ပါ။

၇။ ။'အယဉ္စိ ကိသေ ထူလေ ဝိဝဇ္ဇေတ္ဝာ၊ သံသဋ္ဌာ ယောဇိတာ ဟယာ'ဟူသော ပါဋ်ကို 'အယံ' ပုဒ်၏ အစွဲကို မှန်ကန်စေလျက် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၈။ ။'သမဓယာပိ ခေါ တေ ဘဒ္ဒါလိ အပ္ပဋိဝေဒ္ဓါ အဓေဟာသိ' ဟူသော ပါဋ်ကို 'သမယ'သဒ္ဒါ၏ အဓိပ္ပေတတ္ထကို ထင်စွာပြ၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၉။ ။'ယော ဟိ ပါပံ ကတ္ဝာဝ'နု ကထေမိ' တိ ဘာသတိ၊ သော ဂန္ဓာ ပစ္စေသကဂ္ဂနတာယ ဂေါမုတ္တဝဂ်ော နာမ'ဟူသော ပါဋ်ကို 'ဟိ' သဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ထင်စေလျက် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'စတ္တာရော ပဉ္စ အာလောပေ၊ အဘုတ္ဝာ ဥဒကံ ပိဝေ။
အလံ ဖာသုဝိဟာရာယ၊ ပဟိတတ္တာသ ဘိက္ခုနော'ဟူသော ဂါထာကို 'ပဟိတတ္တာသ'၌ အတ္တာသဒ္ဒတ္ထကို ထင်စွာပြ၍ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၃၂၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
မေမျိုသင်္ကြံ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။['ပါ၊ သျ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ပါ။ ၁၄။ ပါ၊ သျ။ ၂၆။

အဋ္ဌကထာနိသျအတိုင်း ယောဇနာလိုသော်။ ။ဒေါဝစဿတာဒစ၊ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော စကားရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်၏။ ဝါ၊ ဆင်းရဲငြိုငြင်သဖြင့် ဆိုဆုံးမအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ အမှု၏ အဖြစ်သည်လည်း။ အတ္ထိ၊ ရှိ၏။

သောဝစဿတာ စ၊ ချမ်းသာသော စကားရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်၏။ ဝါ၊ ချမ်းသာသဖြင့် ဆိုဆုံးမအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ အမှု၏ အဖြစ်သည်လည်း။ အတ္ထိ၊ ရှိ၏။ ဤသို့ 'ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၃၄၈'အတိုင်းလည်း ယောဇနာနိုင်သည်။]

၂။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ပါ။ ၂၂။ ပါ၊ သျှ။ ၅၂။]

၃။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ပါ။ ၉၄။ ပါ၊ သျှ။ ၁၄၈။]

၄။ ။[ပါ။ ၁၇၉။ ပါ၊ သျှ၊ ၂၉၀။ ။၁၃၂၇-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၅။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၂။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၁။ ၈။]

၆။ ။[ဋ္ဌ။ ၄၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၁၇၄။]

၇။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၁၁၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၄၆။]

၈။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၉၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၇၁။ ဤမေးခွန်း နောက်ဆောက်ခါ ပါဠိရှိအစဉ်အတိုင်း မဟုတ်သည်ကို တွေ့ရသည်။]

၉။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၁၉၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၉၂။]

၁၀။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၄၃၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၄၃၉။ သီဘုယ်၊ ။နိသျှအတိုင်း ('အတ္တ' သဒ္ဒါ၏ စိတ်ဟူသော) အနက် ယောဇနာစေလိုရှိ 'အတ္တသဒ္ဒတ္ထ'ဟူသော စကားလုံးကို သုံးထားသည်။ 'အတ္တသဒ္ဒတ္ထ'ဟူရာ၌လည်း 'အတ္တ'သဒ္ဒါ၏ အနက်'ဟု သာမန်အဓိပ္ပါယ်သာ ယူပါ၊ တခြား အသူးအထွေကို လိုအပ်၍ မဟုတ်။ 'နိဗ္ဗာန်သို့ ဧလွတ်အပ်သော အတ္တရှိသော'ဟု မယောဇနာဘဲ 'နိဗ္ဗာန်သို့ ဧလွတ်အပ်သောစိတ်ရှိသော'ဟု 'နိသျှ'အတိုင်း ယောဇနာရမည်-ဟူလို၊]

၁၃၂၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း

ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) မေးခွန်း

(က) သရန္ဉဲ့ တောယ, သယံ ဝါ သရတိ, သဒ္ဓာမတ္တမေဝ ဝါ သောတိ သတိ။

(ခ) သာဝ မုဋ္ဌဿစ္စဿ အဘိဘဝနတော အဓိပတိယဋ္ဌေန ကုန်ဦးယံ။

(ဂ) ဥပဇ္ဈာနလက္ခဏော ဝါ ဣန္ဒ္ဒံ ကာရေတိတိ ဣန္ဒြိယံ။
(ဃ) သတိ ဧဝ ဣန္ဒြိယံ သတိန္ဒြိယံ။

၁။ ။(က)မှတ်ဝါကျကို 'သရန္တီ'ဟူသော ကြိယာပုဒ်၏ ကံ,ကတ္တား တို့ကို ထည့်စွက်၍ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ ပဓာနပုဒ်ကို ကောက်ပြီးလျှင် ၎င်းမှ ၎င်း၏ ဟိတ်ကို 'ဌပနာ, အာဒေဘ်, အာဘောဂဟိတ်, ဌပနာပဋိက္ခေပ, စောဒနာ, ဟူသော ဌပနာပဉ္စကနည်းဖြင့် ထုတ်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ အဘယ်ကို လဲလှယ်လို၍ 'ဝါ'သဒ္ဒါကို ထားရသည်ကို ပြပြီးလျှင် ယင်းဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသကိုလည်း ပြဆိုခဲ့ပါ။

၄။ ။'ဣန္ဒြံ'ဝယ် 'ဣန္ဒ'ပုဒ်ကို ဝစနတ္ထပြုပြီးလျှင် ၎င်း၏ ဗျုပ္ပတ္တိ ဒီစတုက္ကကိုလည်း ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။'မုဋ္ဌဿစ္စ, အဓိပတိ'ဟူသော ပုဒ်တို့၏ လိင်, ဂဏ, အန္တ, ပဒ များကို စိစစ်ပြဆိုခဲ့ပါ၊

၆။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်နှင့် သံဝဏ္ဏနာ များကို ထုတ်ဖေါ်ခဲ့ပါ။

၇။ ။'မတ္တာမေဝ'၌ 'မတ္တာ'သဒ္ဒါ, 'ဧဝ'သဒ္ဒါတို့၏ အနက်များနှင့် ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ, နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထများကို ပြဆိုခဲ့ပါ။

၈။ ။'သယံ ဝါ သရတိ'ကို ကိုယ်ပြု၍ ဒဿနတ္ထစသော ကြိယာ ၅ တန် ထုတ်ခဲ့ပါ။

၉။ ။သတိစေတသိက်၏ လက္ခဏာဒီစတုက္ကကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'သရန္တီ ဧတာယ'ဝယ် 'ဧတာယ'ပုဒ်၏ အရ ဖြစ်သော တရား က 'သရန္တီ'ပုဒ်၏ အရ ဖြစ်သော တရားအား မည်မျှသော ပစ္စယသတ္တိ တို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုနိုင်သည်ကို အသိးသိး ထုတ်၍ ပြဆိုခဲ့ပါ။

၁၃၂၉-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ (၂) အပြေ

၁။ ။['သျ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဌ၊ ၁၆၄။ ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၆၁။]

၂။ ။သဒ္ဒါနည်း ဌပနာပဠကထွက်

(၁) မှတ်ဝါကျ၌ ပဓာနပုဒ်ကား 'ကုန္ဒြိယံ' ဟူသည်တည်း။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။ကုန္ဒြေမည်၏–ဟူလို၏သော်။

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် 'ကုန္ဒြိယံ'ဟူသော ပါဋ္ဌဖြင့် ဟိတ်ဖိုလ်ကို ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ ဟိဘ်ဖိုလ်သည် ဟိတ်နှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုဘ်ပါ၀ေလာ (အာဘော်)။ ထိုသို့မကင်းကောင်းသောဧကြောင့် (အာဘောဂဟိတ်)။ ဟိတ်ဖိုလ်ကိုသာ မဆိုသင့်(ဌပနာပဋိက္ခေပ)။ ဟိတ်ဖိုလ်၏ ဟိဘ်ကား အာဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့စောဒနာဘယ် ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'အဒိပတိယဒ္ဓန'ဟူသော ဟိတ်ပါဋ္ဌကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။'ကုန္ဒိယံ'ဟူသော ဟိဘ်ဖိုလ်၏ ဟိတ်ကား 'အဒိပတိယဒ္ဓန'ဖြစ်၏–ဟူလို၏သော်။

မှတ်ချက်။ ။သာမန်မေးခွန်းဖြစ်၍ သဒ္ဒါ,ပညတ်, ပရမတ် ၃-နည်း ထွက်နိုင်သော်လည်း သဒ္ဒါနည်းသာ ထွက်လိုက်ပါသည်၊ **မေးခွန်း၌** သဒ္ဒါ, ပညတ်, ပရမတ် ခဲ့ခြား **မေး**သင့်ပါသည်။

၃။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝါ'သဒ္ဒါ ထားရခြင်း အကြောင်း။ ။ 'ကုန္ဒြိယ'သဒ္ဒါ၏ အဓိပတိအနက်မှ တပါး ပရမိဿရိယကရဏအနက်ကို လဲလှယ်လို၍ (ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝါ'သဒ္ဒါကို ထား**ရ**ပါသည်၊

(ဂ)**မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ**။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်**အပ်သော ဒေါသကား 'အဗျာပိတဒေါသ' ဖြစ်**ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ 'ပကွန္တရဝါကျ' ဖြစ်သည်။

၄။ ။**ဝစနတ္ထော**။ ။ကုန္ဒတိ ပရမိဿရိယံ ကရောတီတိ ကုန္ဒေါ။

ဗျုပ္ပတ္တိဝဒိစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအား**ဖြင့်**–

၁။ ။'ကု'ဟူသော, 'ဒေါ'ဟူသော အဓိတ်အဓိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'ကွဒိ'ဓာတ်, 'က'ပစ္စည်း (ရူပသိဒ္ဓိ) (တနည်း) 'ဒ' ပစ္စည်း (ကစ္စည်း, သဒ္ဒနီတိ) သည်ဂုဏ်း, အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါ ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော လွန်စွာ အစိုးရခြင်းကို ပြုခြင်းကြီယာသည်ဂုဏ်း 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'ကွန္ဒေ' ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ'မည်၏။

၄။ ။အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော လွန်စွာ အစိုးရခြင်းကို ပြုခြင်းကြီယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဓာဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်–

၁။ ။'ကွန္ဒတိ ပရမိဿရိယံ ကရောတီတိ' ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂-တူ၏။)

၃။ ။'ကွန္ဒေ' ဟူလော နိပ္ပန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄-တူ၏။)

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'မုဋ္ဌသစ္ဒ' ကား နပုံသကလိင်္ဂ, စိတ္တာဒိဂဏ, အကာရန္တ, တဒ္ဓိတန္တာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'အဓိပတ္တိ' ကား ပုလ္လိင်္ဂ, ရတ္တာဒိဂဏ, ကွကာရန္တ, သမာသသုဒ္ဓန္တာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(ဃ) ပုတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'သတိ ဧဝ ကွန္ဒြိယံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'သတိန္ဒြိယံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်၏ ကမ္မဓာရည်းသမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်း ကမ္မဓာရည်း သမာသ်ပုဒ်၏တုလျအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုအဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'သတိန္ဒြိယံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'သတိ ဧဝ ကွန္ဒြိယံ သတိန္ဒြိယံ' ဟု ကမ္မဓာရည်းသမာသ်ဝစနတ္ထ ပြုရမည်၏အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာသိစေပါသည်။အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။'မတ္တ' သဒ္ဒါ၏အနက်။ ။'မတ္တမေဝ' ၌ 'မတ္တ' သဒ္ဒါ၏အနက်ကား 'နိဝတ္တာဝပနာဝဓာရဏတ္ထ' ဖြစ်ပါသည်။

'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ အနက်။ ။ဧဝသဒ္ဒါ၏ အနက်ကား 'သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏတ္ထ' ဖြစ်ပါသည်။

[‘မတ္တ,ဧဝ’သဒ္ဒါတို့၏ အနက်ယူနည်း။ ။‘မတ္တ,ဧဝ’ ၂-ပါး ပြသော် ‘မတ္တ’ သဒ္ဒါ၏ အနက်ကို နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏ, ‘ဧဝ’ သဒ္ဒါ၏အနက်ကို သန္နိဋ္ဌာပနာဝဓာရဏ ယူ။

ကျက်ဘွယ်။ ။‘ဧဝ,မတ္တ’၊နှစ်ပါးပြက၊‘မတ္တ’မြစ်ကန်၊ ‘ဧဝ’သန္နိဋ္ဌာန်။ (တွင်းကြီးနိယံ။ ၆၈။)]

ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ။ ။ဂဟေတဗ္ဗတ္ထကား အောက်မေ့ခြင်းကြံဖာ (ဘာဝတ္ထ) ဖြစ်ပါသည်။

နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ။ ။နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထကား ကရဏဗျာပါရ (ကရဏတ္ထ), ကတ္တုဗျာပါရ (ကတ္တတ္ထ) ဖြစ်ပါသည်။

၈။ ။ကြံဖာ ၅-တန်

၁။ ။သတိသည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) ‘ဒဿနတ္ထ’ မည်၏။

၂။ ။ထိရသညာသည် (ပဌမဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) ‘ဒီပကတ္ထ’ မည်၏။

၃။ ။စိရကတစသော အာရုံ၏ မပျောက်ပျက်ခြင်းသည်(ပဌမကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြုအပ်သော) ‘ပကာသန်တ္ထ’ မည်၏။

၄။ ။ယောနိသောမနသိကာရသည် (ဒုတိယဖလူစာရအားဖြင့် ပြုအပ်သော) ‘ဝိဘာဝတ္ထ’ မည်၏။

၅။ ။သီလသမ္ပတ္တိစသော အဆက်အဆက်သော အကျိုးသည့်(ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြုအပ်သော) ‘အနုဘာဝတ္ထ’ မည်၏။

၉။ ။သတိစေတသိက်၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က

အပိလာနလက္ခဏာ သတိ၊
အသမ္မောသနရသာ၊
အာရက္ခပစ္စုပဋ္ဌာနာ, ဝိသယာဘိမုခီဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ၊
ထိရသညာပဒဋ္ဌာနာ, ကာယာဒိသတိပဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနာ ဝါ။
(ဋ္ဌ။ ၁၆၉။)

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း

'ဇောယ' ပုဒ်၏ အရ ဖြစ်သော သတိတရားက 'သရန္တိ' ပုဒ်၏ အရ ဖြစ်သော သမ္မယုတ်တဲ့ရာဂအား သဟဇာတ, အညမည, နိဿယ, ဣန္ဒြိယ, မဂ္ဂ, သမ္မယုတ္တ, အတ္ထိ, အဝိဂတ ဂ-ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုပါသည်။ မှတ်ချက်။ ။ကုသိုလ်စိတ်အဖွင့်ဖြစ်သောကြောင့် (အရာအား လျော့စွာ) ဝိပါကပစ္စည်း မရနိုင်။

၁၃၃၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကိ ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။ပဋ္ဌမကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်လာ 'အယံ တသ္မိံ သမယေ ဖဿော ဟောတိ' ဟူသော နိယမဝါကျပါဠိတော်ကို အနိယမဝါကျ ထည့်စွက်၍ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၂။ ။'ယာ တသ္မိံ သမယေ ဝိညာဏက္ခန္ဓာသာ လဟုတာ လဟုပရိဏာမတာ အဒန္ဓနတာ အဝိတ္ထနတာ၊ အယံ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တလဟုတာ ဟောတိ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၃။ ။'ဝိစိကိစ္ဆာ ဒဋ္ဌဋ္ဌကံ ဒဋ္ဌဝေပထော သံသယော အနေကံသဂ္ဂါဟော အာသပ္ပနာ ပရိသပ္ပနာ အပရိယောဂါဟနာ ထမ္ဘိတတ္တံ စိတ္တဿ မနောဝိလေခေါ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို လိင်္ဂါနုရူပ 'ယ' သဒ္ဒါထည့်လျက် အနက်ပေးပါ။

၄။ ။'အပ္ပမာဏော ဓမ္မော အာရဒ္ဓ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ' ဟူသော ပါဠိတော်ကို ကံ ပုဒ်, ကတ္တား ပုဒ်တို့၏ အဘိဓေယျတ္ထကို ဖေါ်လျက် အနက်ယောဇနာပါ။

၅။ ။'ယံ ဇတ္ထ ဝုစ္စိမန္တော်၊ သလက္ခဏာ ပဋိတာ ပရိစ္ဆိန္နာ။ ဝုတ္တာဓိကာစ ဓမ္မာ၊ အဘိဓမ္မော တေန အက္ခာတော' ဟူသော ဂါထာကို ကတ္တားအစုံအလင်ထည့်လျက် အနက်ပေးပါ။

၆။ ။နိဗ္ဗုတာ နူန သာမာတာ၊ နိဗ္ဗုတော နူန သော ပိတာ။ နိဗ္ဗုတာ နူန သာ နာရီ၊ ယဿာယံ ဉ္ဈိဒေသော ပတိ' ဟူသော ဂါထာကို နိယမာနိယမ စုံလင်စေလျက် အနက်ပေးပါ။

အောက်ပါ အဋ္ဌကထာပါဌ်တို့ကို မှန်ကန်စွာ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၇။ ၊ဝေံ တသ္မိံ စိတ္တနိယမိတေ သမယေ ဧတေ သန္တေတိ့သမ္ပုဟာကိစ္စာရမ္မဏာဿနဝသေန ဒုရနုဗောဓေဘေဒေ ဖဿဝေဒနာဒဧယော ဓမ္မေ ဗောဓေတုန္တိ အတ္ထော။

၈။ ။ယော 'မိဂံ ဂမိဿာမိ' တိ ဓနုံ သဇ္ဇေတိ၊ ဇိယံ ဝါဒ္ဒေတိ၊သတ္တိံ နိသေတိ၊ ဘတ္တံ ဘုဥ္ဇတိ၊ဝတ္ထံ ပရိဒဟတိ၊တ္တော ဝတာ ကာယဒ္ဒါရေ စောပနံ ပတ္တံ ဟောတိ။

၉။ ။နု ကေဝလဥ္ဆတ္တ တာယ သတိယေဝ ပရိသုဒ္ဓါ၊ အပိစ ခေါ သဗ္ဗေပိ သမ္ပယုတ္တာဓမ္မာ၊ သတိသံသေန ပန ဒေသနာ ဝုတ္တာ။

၁၀။ ။ဇိဝှါတေမနံ အာပံ လဒ္ဓါဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ နု ပိနာ ဧတေန။ သုက္ခ ဇိဝှါနဥ္စိ သုက္ခခါဒနိယေ ဇိဝှါယ ဌပိတေပိ ဇိဝှါဝိညာဏံ နုပ္ပဇ္ဇတေဝ။

၁၃၃၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။အနိယမဝါကျ ထည့်စွက်၍ အနက်

ယသ္မိံ သမယေ၊ အကြင်အခါ၌။ ပဌမံ၊ ရှေးဦးစွာသော။ ကာမာဝစရံ၊ ကာမာဝစရဖြစ်သော။ မဟာကုသလစိတ္တံ၊ မဟာကုသိုလ်စိတ်သည်။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဖြစ်၏။ တသ္မိံ သမယေ၊ ထိုပဌမကာမာဝစရမဟာကုသိုလ်စိတ် ဖြစ်သော အခါ၌။ အယံ ဖဿော၊ ဤဖဿသည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။ ။ [ပါ။ ၁၀။ ပါ၊ သျ။ ၃၇။ ဋ္ဌ။ ၁၀၃။]

၂။ ။[ပါ။ ၂၄။ ပါ၊ သျ။ ၅၇။]

၃။ ။['သျ' အတိုင်း ပေး။ ။ပါ။ ၁၀၂။ ပါ၊ သျ။ ၁၅၃။]

၄။ ။['သျ' အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ပါ။ ၂၁၁။ ပါ၊ သျ။ ၃၃၄။]

တိကြစွာ ယောဇနာလိုသော်။ ။ယေ ဓမ္မာ၊ အကြင် အပုဗ္ဗာဏတရား ကို မြဲသောအားဖြင့် အာရုံပြုသော လောကုတ္တရာစိတ် ဂ-ခု, စေတသိက် ဆတ္တိံသ, အပုဗ္ဗာဏတရားကို အာရုံပြုခိုက် မနောဒ္ဓါတုဝင်္ကန်း, မဟာကုသိုလ်ဉာဏသမ္ပယုတ် ၄-ခု,မဟာကြိယာဉာဏသမ္ပယုတ် ၄-ခုအာဘိဉာဉ် ဒွေး,အပုဗ္ဗညာကြွင်သော စေတသိက် ဆတ္တိံသ တရားတို့သည်။အပုဗ္ဗာဏေ၊

လောကုတ္တရာမည်ကုန်သော။ ဓမ္မ၊ လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ခု, စေတသိက် ဆတ္တိ သ, နိဗ္ဗာန်တရားတို့ကို။ အာရဗ္ဘ၊ အာရုံပြု၍။ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဖြစ်ကုန်၏။ သရူပတော၊ သရုပ်အားဖြင့်။ စိတ္တစေတသိကာ၊ စိတ်စေတသိတ် ဖြစ်ကုန်သော။ ဓမ္မာ၊ အပ္ပမာဏတရားကို မြဲသောအားဖြင့် အာရုံပြုသော လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ခု, စေတသိက် ဆတ္တိသ, အပ္ပမာဏတရားကို အာရုံပြုခိုက် မနောဒ္ဓါတုဝဇ္ဇန်း, မဟာကုသိုလ်ဉာဏသမ္ပယုတ် ၄-ခု, မဟာကြိယာ ဉာဏသမ္ပယုတ် ၄-ခု, အဘိညာဉ်ဒွေး, အပ္ပမညာကြဉ်သော စေတသိက် ဆတ္တိ သ တရားတို့သည်။ ဟောန္တိ၊ ဖြစ်ကုန်၏။ ။ကျွှဲသို့ တိတိကျကျ သော်လည်း ယောဇနာ။]

၅။ ။['ဝုတ္တာ'၏ ကတ္တားကို 'ဘဂဝတာ', 'အက္ခာတော'၏ ကတ္တားကို 'အဘိဓမ္မတ္ထဝိဒူဟိ ('အဘိဓမ္မ'သဒ္ဒါ၏ အနက်ကို သိကုန်သော ပညာရှိတို့သည်။)'ထည့်၍ 'သျှ'အတိုင်း ပေး။ ။ဌ။ ၂၀။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၈၀။]

၆။ ။['သျှ'အတိုင်း ပေး။ ။ဌ။ ၇၆။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၅၉။]

၇။ ။[ဌ။ ၉၉။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၆၈။]

၈။ ။[ဌ။ ၁၃၂။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၅၃၂။ ။၁၃၁၅-ခုနှစ်ကလည်း ပေးခဲ့ပြီ။]

၉။ ။[ဌ။ ၂၂၂။ ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၀၃။]

၁၀။ ။[ဌ။ ၃၂၂။ ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၁၁၉။]

၁၃၃၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂)မေးခွန်း

(က) အတ္တနော ပန သဘာဝံ ဓာရေန္တီတိ ဓမ္မော၊
(ခ) ဓာရိယန္တီ ဝါ ပစ္စယေတိ, ဓာရိယန္တိ ဝါ ယထာသဘာဝတောတိ ဓမ္မ ။
(ဂ) နာ ကုသလော အကုသလော။
(ဃ) မိတ္တပဋိပက္ခော အမိတ္တော ဝိယ, လောဘာဒိပဋိပက္ခော အလောဘာဒယော ဝိယ စ ကုသလပဋိပက္ခောကိ အတ္ထော။
(င) နာ ဗျာကတောတိ အဗျာကတော။

၁။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျကို နိယမာနိယမ ကံ,ကတ္တား အသီးအသီး ထည့်စွက်၍ အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျကို 'ဌပနာ, အာဘောဂ, အာဘောဂဟေတု, ဌပနာပဋိက္ခေပ, စောဒနာ' ဟူသော ဌပနာပဉ္စကနည်းဖြင့် တက်ပြပါ။ (အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရန် မလို။)

၃။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ အဘယ်ကို လဲလှယ်လို၍ 'ဝါ'သဒ္ဒါမျှားကို ထားရပါသနည်း? ရှင်းလင်းပြီးလျှင် ၎င်းဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသကိုလည်း ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျပါ 'အမိတ္တာ' ပုဒ်ကို အပေါင်း၀စနတ္ထမျှ ပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ခဲ့ပြပါ။

၅။ ။(ဃ) အမှတ်ပါ 'လောဘာဒိပဋိပက္ခာ အလောဘာဒယော ဝိယ' ပုဒ်တို့၏ လိင်, ဂဏ, အန္တ, ပဒတို့ကို စိစစ်ပြပါ။

၆။ ။'ဓာရိယန္တိ ဝါ ပစ္စယေဟိ' ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်နှင့် သံဝဏ္ဏနာမျှားကို ထုတ်ဖော်ခဲ့ပါ။

၇။ ။(ဂ) မှတ်ပြဝါကျ၌ 'နု' နိပါတ်ပုဒ်၏ ဖြစ်သင့်သောအနက်ကို ပြပြီးလျှင် 'ဣဓ ပနာယံ(သုခသဒ္ဒါ) သုခဝေဒနာယမေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော' ၌ 'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထတို့ကို ၂-ခုမျှ ဖော်ပြပါ။

၈။ ။(ဃ) အမှတ်ပါ 'ကုသလပဋိပက္ခာ' ဝယ် 'ကုသလ' ၌ဒဿနတ္ထ စသည် ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ ။'ဓာရိယန္တိ ဝါ ပစ္စယေဟိတိ ဓမ္မာ' ၌ 'ဓမ္မာ' အရ ဖြစ်သိုက်သော တရားမျှားကို အထောက်ပြ၍ ဖော်ပြပြီးလျှင်'လောဘာဒိပဋိပက္ခာ' ၌ လောဘ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကိုလည်း ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'သမ္မယောဂဝသေန ပဝတ္တမာနေန သဟ ဝိတက္ကေန သ ဝိတက္ကာ' ၌ 'ဝတ္တန္တိ' ဟူသော ပါဌသေသအရ ဖြစ်ထိုက်သော တရားမျှားကို ဖော်ပြ၍ ဝိတက်က ထိုတရားတို့အား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိမျှားကိုလည်း ညွှန်ကြားခဲ့ပါ။

၁၉၃၀-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကိ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁း ။(ခ) မှတ်ဝါကျ အနက်ယောဇနာ
ဝါ၊ တနည်းကား။ ယေ သဘာဝါ၊ အကြင်သဘောတရားတို့ကို

(အနိယမ,ကံ)။ အတ္တာနော၊ မိမိ မိမိ၏ (လိုက်)။ ပစ္စယေဟိ၊ အကြောင်းတရားတို့သည်။ ဓာရိယန္တိ၊ ဆောင်အပ်ကုန်၏။ ဣတိ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ တေ သဘာဝါ၊ ထိုသဘောတရားတို့သည် (နိယမ)။ ဓမ္မာ၊ ဓမ္မမည်ကုန်၏။ ဝါ၊ တနည်းကား။ ယေ သဘာဝါ၊ အကြင်သဘောတရားတို့(အနိယမ,ကံ)။ယထ ာသဘာဝတော၊ မိမိ မိမိတို့၏ သဘောအားလျော်သဖြင့်။ ပဏ္ဍိတေဟိ၊ ပညာရှိတို့သည်(ကတ္တား)။ ဓာရိယန္တိ၊ လက္ခိယန္တိ၊ မှတ်အပ်ကုန်၏။ ဣတိ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ တေ သဘာဝါ၊ ထိုသဘောတရားတို့သည် (နိယမ)။ ဓမ္မာ၊ ဓမ္မ မည်ကုန်၏။ [ဋ္ဌ။ ဂ၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၇၇။ ။

ထောက်ဘွယ်။ ။ယေ သဘာဝါ ပစ္စယေဟိ ကမ္မာဒိပစ္စယေဟိ ကတ္တုဘူတေဟိ ဓာရိယန္တိ ဣတိ တေ သဘာဝါ ဓမ္မာ၊ ယေ သဘာဝါ ယထာသဘာဝတော သဘာဝါနုရူပတော ဓာရိယန္တိ လက္ခိယန္တိ ပဏ္ဍိတေဟိ ဣတိ တေ သဘာဝါ ဓမ္မာ။ (ယောဇနာ)။]

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ ဋ္ဌပနာပဋ္ဌကတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ဓမ္မာ'ဟူသော 'သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို 'အတ္တာနော သဘာဝံ ဓာရေန္တီတိ ဓမ္မာ'တု ကတ္တုသာဓနဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကို ဆိုတော်မူ၏ (ဋ္ဌပနာ)။ ယင်းဝစနတ္ထမှာပါးသော ဝစနတ္ထလည်း ပြုသင့်သည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ထိုသို့ပြုသင့်သောကြောင်း (အာဘောဂဟေတု)။ ကတ္တုသာဓနဝစနတ္ထကိုသာ မဆိုသင့် (ဋ္ဌပနာပဋိက္ခေပ)။ တပါးသော ဝစနတ္ထကား အဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)၊ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

၃။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝါ'သဒ္ဒါများ ထားရခြင်း အကြောင်း

'ဓမ္မာ'၌ 'ရမ္မ'ပစ္စည်း၏ ကတ္တုသာဓနအနက်မှ တပါး ကမ္မသာဓနအနက်, ဓမ္မသဒ္ဒါ၏ သခံတာသခံတဓမ္မ (သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတ္ထ) အနက်မှ ဘပါး သခံတဓမ္မ (သရုပ်ကြားအဘိဓေယျတ္ထ)အနက်ကို လဲလှယ်လို၍ (ခ)မှတ်ဝါကျ၌ ပဌမ'ဝါ'သဒ္ဒါကို ထားရပါသည်။

'ဓမ္မ'သဒ္ဒါ၏ သခံတဓမ္မ (သရုပ်ကြားအဘိဓေယျတ္ထ) အနက်မှ တပါး သခံတာသခံတပညတ္တိဓမ္မ (သရုပ်ကြားအဘိဓေယျတ္ထ) အနက်ကို လဲလှယ်လို၍ ဒုတိယ 'ဝါ'သဒ္ဒါကို ထားရပါသည်။

(ခ) မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသကား 'အဗျာပိတဒေါသ' ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျ 'ပကွန္တရဝါကျ' ဖြစ်သည်။ ပုစ္ဆာဌာန် '(ဂ)မှတ်ဝါကျဌာ' ဟု တတိယကွဲရာ(ဂ)နှင့် ကွဲရသည်။ (ဂ)မှတ်ဝါကျဌာ် 'ဝါ'သဒ္ဒါ မရှိ (ခ)မှတ်ဝါကျဌာသော 'ဝါ'သဒ္ဒါရှိသောကြောင့် '(ခ) မှတ်ဝါကျဌာ'ဟု ဒုတိယကွဲရာ (ခ)နှင့် ရှိမှ မှန်သည်။

၄။ ။ဝစနတ္ထ။ ။နမိတ္တာ အမိတ္တာ။

ဗျပ္ပတ္တိစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'အ'ဟူသော, 'မိ'ဟူသော, 'တ္တာ'ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'န'ပုဒ်, 'မိတ္တ'ပုဒ်သည်ရင်း, ဝိရုဒ္ဓဘောဂုဏ်၏ အဆွေခင်ပွန်းနှင့် ဂုဏ်ဂုဏေအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္မန်သည်ရင်း 'ဗျပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'အမိတ္တာ'ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။ဝိရုဒ္ဓဘောဂုဏ်သည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'နမိတ္တာ' ဟူသော ဝိဂ္ဂိဟ်ဝါကျသည် 'ဗျပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂-တူ၏။)

၃။ ။'အမိတ္တာ'ဟူသော နိပ္ပန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄-တူ၏၊)

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'လောဘာဒိပဋိပက္ခာ'ကား ပုလ္လိင်, ပုရိသာဒိဂဏ, အကာရန္တ, သမာသနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'အလောဘာဒယော'ကား ပုလ္လိင်, ရတ္တာဒိဂဏ, ကကာရန္တ, သမာသနာမပဒ ဖြစ်ပါသည်။

'ဒိယ'ကား အာလိင်, ဂဏဝိမုတ္တ, အကာရန္တ, နိပါတပဒ ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဓာရိယန္တိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဓမ္မာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏေတမ္မပုဒ်၌ 'ဓရ' ဓာတ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယဓာတုဒသံဝဏ္ဏနာ။ 'ရမ္မ' ပစ္စည်း၏ ကံအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ နုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ဝါ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် အနည်းတဖုံအားဖြင့် ဝစနတ္ထပြုသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ပစ္စယေဟိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် 'ဓာရိယန္တိ'၌ 'ဆောင်ခြင်း' ဟူသည် ကံစသော အကြောင်းတရားတို့၏ ဆောင်ခြင်းပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၂။ ။(ဇ)မှတ်ဝါကျ 'နံ' နိပါတ်ပုဒ်၏ ဖြစ်သင့်သော အနက်။ ။(ဇ)မှတ်ဝါကျ၌ 'နံ' နိပါတ်ပုဒ်၏ ဖြစ်သင့်သော အနက်ကား 'အညဆနက်' ဖြစ်ပါသည်။

'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တိတမ္ပတ္ထ။ ။'ဣဓ ပနာယံ (သုခ ဆဒ္ဒါ) သုခ ဧဝနာယမေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော'၌ 'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တေတမ္ပတ္ထတို့ကား 'သုခ မူလ, သုခါရမ္မဏ အနက်'တို့ ဖြစ်ပါသည်။

၈။ ။'ကုသလ'၌ ကြိယာ ၅-တန်

ပဒဋ္ဌာနဟာရနေတ္တိနည်းအားဖြင့်-

၁။ ။ကုသိုလ်သည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။ယောနိသောမနသိကာရသည် (ပဌမဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒီပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ကုသလဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာ, ကဋတ္တာရူပ်သည် (ပဌမကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏၊

၄။ ။သဒ္ဓါမူသဝန, သပ္ပုရိသူပနိဿယ စသည်သည် (ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ကာယိကသုခ, စေတသိကသုခ စသော အဆက်အဆက်သော အကျိုးသည် (ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

လက္ခဏာဒိစတုက္ကနည်း အားဖြင့်–

၁။ ။အနဝဇ္ဇသုခဝိပါကလက္ခဏာသည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။ယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာန်သည် (ပဌမဖလူပစာရအား ဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒီပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။အကုသလဝိဒ္ဓံသနကိစ္စရသသည် (ပဌမကာရဏူပစာရအားဖြင့် အပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။ဝေဒါနုဘာဝသမ္ပတ္တိရသနှင့် ဝေဒါနုအာကာရပစ္စုပဋ္ဌာန် သည် (ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ကုဋ္ဌဝိပါကဖလပစ္စုပဋ္ဌာန်သည်(ဒုတိယကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

(တနည်း)–

၁။ ။အနဝဇ္ဇသုခဝိပါကလက္ခဏာသည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။ယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာန်သည် (ပဌမဖလူပစာရအား ဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒီပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ဝေဒါနုဘာဝသမ္ပတ္တိရသသည် (ပဌမကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော)'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။အကုသလဝိဒ္ဓံသနကိစ္စရသသည် (ဒုတိယဖလူပစာရ အားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ကုဋ္ဌဝိပါကဖလပစ္စုပဋ္ဌာန်သည်(ဒုတိယကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်းအားဖြင့်–

၁။ ။ကုသိုလ်သဲခ်ါရသည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။အဝိဇ္ဇာသည်(ပဌမဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော)'ဒီပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။ဝိညာဉ်သည် (ပဌမကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။အာသဝဝသည်(ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော)'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။နာဝမ်,ရုပ်သည် (ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၉။ ။'ဓမ္မ'အရ ဖြစ်ထိုက်သော တရားများ

'ဓာရိယန္တိ ဝါ ပစ္စယေဟိတိ ဓမ္မာ'၌ 'ဓမ္မ' အရ ဖြစ်ထိုက်သော တရားများကား 'ပစ္စယေဟိ' ဟူသော ကတ္တားကို ဖောက်၍ 'သခ်တ တရားများ' ဖြစ်ပါသည်။

'လောဘ'၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က

လောဘော အာရမ္မဏဂ္ဂဟဏလက္ခဏော၊
အဘိသင်္ဂရသော၊
အပရိစ္စာဂပစ္စုပဋ္ဌာနော၊
သံယောဇနိယဓမ္မေသု အဿာဒဒဿနပဒဋ္ဌာနော။ (ဋ။ ၂၉၁။)

၁၀။ ။အရကောက်။ ။'ဝတ္ထန္တိ'ဟူသော ပါဠိသေသအရ ဖြစ်ထိုက်သော တရားများကား ဒွေပဉ္စဝိညာဉ် ၁၀-တြိဉ်သော ကာမစိတ် ၄၄-ခု, ပဋိဃစိတ် ၂-ခု, ပေါင်း သဝိတက္ကစိတ် ၅၅-ခု, ဝိတက်ကြဉ်သောစေတသိက်ကပညာသ ဖြစ်ပါသည်။

ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း။ ။ဝိတက်က သဝိတက္ကစိတ် ၅၅–ခု, ဝိတက်ကြဉ်သော စေတသိက် ကပညာသတို့အား ကြီးငူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိများကား သဟဇာတ, အညမည, နိဿယ, ဝိပါက, စျာန, မဂ္ဂ, သမ္မယုတ္တ, အတ္ထိ, အဝိဂတ (ယထာရဟ) ၉-ပစ္စယသတ္တိတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၃၃၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယဓာန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။'ယာ တသ္မိံ သမယေ ပိတို့ ပါမောဇ္ဇံ အာမောဒနာ ပမောဒနာ ဟာသော ပဟာသော ဝိတ္တံ သြဒဂျ် အတ္တမနတာ စိတ္တဿ'ကို 'အတ္တမနတာ'၌ အဋ္ဌကထာအလို ပါဝင်စေလျက် အနက်ပေးပါ။

၂။ ။'ယံ တံ အရိယာ အာစိက္ခန္တိ ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီတိ' ကို အာကာရဂ္ဂ် တုလျတ် စွက်၍ အနက်ပေးပါ။

၃။ ။'ယေန စက္ခုနာ အနိဒဿနေန သပ္ပဋိဃေန ရူပံ သနိဒဿနံ သပ္ပဋိဃံ ပဿိ ဝါ ပဿတိ ဝါ ပဿိဿတိ ဝါ'ကို ကတ္တားစွက်၍ အနက်ပေးပါ။

၄။ ။'တေဟိ ဓမ္မေဟိ ယေ ဓမ္မာ သမ္ပယုတ္တာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ဂန္ဆံသမ္ပယုတ္တာ'ကို သရုပ်ပေါ်အောင် အနက်ဖော်ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။'ဗိလာသယာ ဒရီသယာ၊ နိက္ခမန္တိ သကာသယာ၊
တေပဇ္ဇ အာသယာ ဆုဒ္ဓါ။ ခုဝံ ဗုဒ္ဓါ ဘဝိဿတိ'ကို ကြောင်း, ကျိုးပေါ်အောင် အနက်ဖော်ပြခဲ့ပါ။

၆။ ။'ဥပါဒိယန္တေဝ ဘူတာနိ၊ န ဘူတာနိ ဝိယ ဥပါဒိယန္တိတိ ဥပါဒါ' ကို ကတ္တား, ကံ လျှော်စွာစွက်၍ အနက်ပေးပါ။

၇။ ။'ဂရဟိဿန္တိ တံ ဝိညူ၊ အသုစိံ နာဂရိကော ယထာ။
ဝဇ္ဇီတော သိလဝန္တေဟိ၊ ကထံ ဘိက္ခု ကရိဿသိ' ကို 'ဝဇ္ဇီတော' ၏ ဝါစ္စ, ဝါစက စွက်၍ အနက်ပေးပါ။

၈။ ။'ပဋိက္ကူလေပိ စေတသ္မိံ အာရမ္မဏေ အာနိသံသဒဿာဝိတာယ စေဝ နိဝရဏသန္တာပဟာနေန စ ပီတိသောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ' ကို 'အပိ, စ' တို့၏ အနက် ထင်စေလျက် အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၉။ ။'ပတ္ထဒ္ဓါ ဘဝတိ ကာယော၊ ဒဋ္ဌော ကဋ္ဌမုခေန ဝါ၊
ပထဝီဓာတုပ္ပကောပေန၊ ဟောတိ ကဋ္ဌမုခေဝ သော' ကို 'ဝါ သဒ္ဒါ ဥပမတ္ထော' ဟူသော ဋီကာနှင့် အညီ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'ယော ပနေတ္ထ သိဓော ဇော ပဋိဗဒ္ဓါ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ပသာဒေါ၊ ဣဒံ ပသာဒစက္ခု နာမ'ကို အနက်ပေးပါ။

၁၃၃၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) အဖြေ

၁။ ။[ယာ အတ္တာမနတာ၊ အကြင် မိမိ၏ စိတ်၏ အဖြစ်သည်။ ။ ကြင် 'သျ'အတိုင်း ပေး။ ။ပါ။။ ၁၈။ ပါ၊ သျ။ ၃၉။ ဋ္ဌ။ ၁၈၈။ ။ ၁၃၁၈, ၁၃၂၇-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၂။ ။အာကာရဒ္ဒ် တုလျတ် စွက်၍ အနက်
ယံ် တတိယဇ္ဈာနံ်၊ အကြင်တတိုယစျာန်ဟူသော အကြောင်းကြောင့်။ တံ် တတိယဇ္ဈာနသမင်္ဂီပုဂ္ဂလံ်၊ ထိုတတိယစျာန်နှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်ကို။ အရိယာ၊ဘုရားအစရှိသော သူတော်ကောင်းတို့သည်။ တတိယဇ္ဈာနသင်္ဂီ ပုဂ္ဂလော၊ တတိယစျာန်နှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်(တုလျတ်)။ ဥပေက္ခကော၊ အသင့်အားဖြင့် ရှုတတ်သော သဘောနှင့် ပြည့်စုံ၏။ သတိမာ၊ သတိရှိ၏။ သုခဝိဟာရီ၊ ချမ်းသာစွာ နေခြင်းငှါ အလေ့ရှိ၏။ ဣတိ၊ ဤသို့၊ အာစိက္ခန္တိ၊ ချီးမွမ်းတော်မူကုန်၏။ [ပါ။ ၄၅။ ပါ၊ သျ။ ၁၀၁။ ။ ၁၃၁၈, ၁၃၂၅-ခုနှစ်များကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၃။ ။['သျ' အတိုင်းပေး။ ။ပါ။ ၁၅၇။ ပါ။ သျ။ ၂၃၈။]

၄။ ။သရုပ်ပေါ်အောင်အနက်
ယေ ဓမ္မာ၊ အကြင်လောဘမူစိတ် ၈-ခု, ဒေါသမူဒွေ့, ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် ၄-ခုဌ် လောဘ, ဒေါသမူဒွေ့ဌ် ဒေါသ, ဝိစိကိစ္ဆာကြည်သော စေတသိက် ဟူဝိသဘရားတို့သည်။ တေဟိ ဓမ္မေဟိ၊ ထိုလောဘ, ဒေါသ, ဒိဋ္ဌိ ဟု ဆို အပ်သော ဂန္ထတရားတို့နှင့်။ သမ္မယုတ္တာ၊ အညီအညွတ် အပြားအားဖြင့် ယှဉ်ကုန်သည်။ ဟောန္တိ၊ ဖြစ်ကုန်၏။ ဣဓေ ဓမ္မော၊ ဤလောဘမူစိတ် ဂ-ခု,ဒေါသမူဒွေ့, ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် ၄-ခုဌ် လောဘ, ဒေါသမူဒွေ့ဌ် ဒေါသ, ဝိစိကိစ္ဆာကြည်သော စေတသိက် ပဉ္စဝိသတရားတို့သည်။ ဂန္ထသမ္ပယုတ္တာ၊ လောဘ, ဒေါသ, ဒိဋ္ဌိဟု ဆိုအပ်သော ဂန္ထတရားတို့နှင့် အညီအညွတ် အပြားအားဖြင့် ယှဉ်ကုန်သည်။ ဟောန္တိ၊ ဖြစ်ကုန်၏။ [ပါ။ ၂၃၁။ ('သျ' မရေး) မာတိကာဓာတုကထာအရကော်က် ဂန္ထသမ္ပယုတ္တဒုက်။]

၅။ ။[သျ'အတိုင်း ဖေါ်။ ဋ္ဌ။ ၄၇။ ဋ္ဌ၊ သျ။ ၁။ ၁၆၈။]

၆။ ။['သျ'အတိုင်း ပေး။ ။ဋ္ဌ။ ၉၂။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၁။ ၃၃၂။]

၇။ ။['သျ'အတိုင်း ပေး။ ။ဋ္ဌ။ ၁၆၉။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၈၀။ ။ ၁၃၁၇-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၈။ ။['သျ'အတိုင်း ပေး၊ ။ဋ္ဌ။ ၂၄၄။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၄၀၃။]

၉။ ။['သျ'အတိုင်း ပေး။ ။ဋ္ဌ။ ၃၃၉။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၃။ ၁၆၆။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ" ၃၄၅" ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၃။ ၁၉၀။]

၁၃၃၁-ခုနှစ် စမ္မာစရိယတန်း
စမ္မသင်္ကီ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) မေးခွန်း

(က) တတ္ထ ယော စိတ္တသမုဋ္ဌာနိကကာယော၊ န သော ဝိညတ္တိ။
(ခ) စိတ္တသမုဋ္ဌာနာယ ပန ဝါယောဓာတုယာ သဟဇာတံ ရူပကာယံ သန္ဓေမ္ဘံတံ သန္ဓာရေတုံ စာလေတုံ ပစ္စယော ဘဝိတုံ သမတ္ထော ဇော အာကာရဝိကာရော အတ္ထိ၊ အယံ ဝိညတ္တိ နာမ။
(ဂ) သာ အဋ္ဌ ရူပါနိ ဝိယ န စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ။
(ဃ) ယထာ ပန အနိစ္စာဒိဘေဒါနံ ဓမ္မာနံ ဇရာမရဏံတော် 'ဇရာမရဏံ ဘိက္ခဝေ အနိစ္စံ သင်္ခတ'န္တိအာဒိ ဝုတ်၊ ဧဝံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာဒီနံ ရူပါနံ ဝိညတ္တိတာယ သာပိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ နာမ ဟောတိ၊
(င) ဝိညာပနတ္ထာ ပနေသာ ဝိညတ္တိတိ ဝုစ္စတိ။

၁။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျကို အနက်မှန်ကန်စွာ ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဃ) မှတ်ပါ ဥပမေယျဝါကျ၌ သမ္မန္နာဝတ္ထုနည်းအားဖြင့် လိုရင်းကောက်၍ ယင်း၏ ဟိတ်ကို ဌပနာပဋ္ဌကပညတ်နည်း ထုတ်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသနှင့် (ဂ)ဝါကျ၌ 'ဝုစ္စတိ'ဟု ထားရပုံကို ရှင်းလင်း ဖြေဆိုပါ။

၄။ ။'ဝါယောဓာတုယာ'ဝယ် 'ဝါယော'ပုဒ်ကို ဝစနတ္ထပြုပြီးလျှင် ၎င်း၏ ဗျုပ္ပတ္တာဒိစတုက္ကကိုလည်း ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။'အနိစ္စာဒိ'ပုဒ်, 'ဝါယော'ပုဒ်တို့၏ လိင်, ၎ကာ, ပဒ, အန္တ တို့ကို စိစစ်ပြဆိုခဲ့ပါ။

၆။ ။(ခ) (ဂ)ဝါကျတို့၌ အဋ္ဌကထာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာများကို သိသာရုံ ပြဆိုခဲ့ပါ။

၇။ ။အထက်ပါ ဝါကျတို့လာ 'ပန, ပိ, နု' ပုဒ်တို့၏ အနက် တို့ကို ပြဆိုခဲ့ပါ။

၈။ ။'ဧသော ဝုစ္စတိ'ကို ကိုယ်ပြု၍ ဒဿနတ္ထစသော ကြိယာ ၅-တန် ဓောဘန်ပိုင်းခြားခဲ့ပါ။

၉။ ။'ရူပဿ ဇရာဘာ' ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

၁၀။ ။အထက်ပါ 'စိတ္တသမုဋ္ဌာနာယ' ပုဒ်၌ 'စိတ္တ' အရ, 'စိတ္တသမုဋ္ဌာနာယ' အရတို့ကိုကောက်ပြ၍ 'စိတ္တ' အရ တရား က 'စိတ္တသမုဋ္ဌာနာယ' အရ တရားအား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကိုလည်းအသိးသိးပြဆိုခဲ့ပါ။

၁၃၃၁-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၂၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၄၉၉။]

၂။ ။သမ္မန္နာဝတ္ထုနည်းအားဖြင့် လိုရင်းကောက်၍ ပညတ်နည်း ဌပနာ ပဋ္ဌကထ္ထက်

(ဃ) မှတ်ပါ ဥပမေယျဝါကျ၌ သမ္မန္နာဝတ္ထုနည်းအားဖြင့် လိုရင်းကား 'သာပိ စိတ္တဃမုဋ္ဌာနာ နာမ ဟောတိ' ဟူသည်တည်း။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။ထို ဝိညတ်သည်လည်း စိတ္တသမုဋ္ဌာန် မည်သည် ဖြစ်၏-ဟူလိုသော်။

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် 'သာပိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ နာမဟောတိ' ဟူသော ပါဠိဖြင့် 'ထို ဝိညတ်သည်လည်း စိတ္တသမုဋ္ဌာန်မည်သည် ဖြစ်၏' ဟု ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။အကျိုးသည် အကြောင်းနှင့် မကင်းဓကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ထိုသို့မကင်းကောင်းသောကြောင့် (အာဘောဂဟေတု)။ 'ထိုဝိညတ်သည်လည်း စိတ္တသမုဋ္ဌာန်မည်သည် ဖြစ်၏'ဟု အကျိုးကိုသာ မဆိုသင့် (ဌပနာပဋ္ဌကော့ပ)။ ဝိညတ်၏ စိတ္တသမုဋ္ဌာန် မည်ခြင်း၏ အကြောင်းကား အဘယ်ပါနည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့ မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'ဝိညတ္တိတာယ' ဟူသော ဟိတ်ကိုမိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။ဝိညတ်၏ စိတ္တသမုဋ္ဌာန်မည်ခြင်း၏ အကြောင်းကား 'ဝိညတ္တိတာယ' ဖြစ်၏-ဟူလိုသော်။

[လိုရင်းကောက် ၂-မျိုးနှင့် အထူး။ ။လိုရင်းကောက်သည် သမ္မန္နာဝတ္ထုနည်း, အသမ္မန္နာဝတ္ထုနည်းအားဖြင့် ၂-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင်-

ကိတ်ကြိုယာကို အာချာတ်ကြိယာနှင့် တွဲ၍ ကောက်သော နည်းသည် 'သမ္မန္နာဝတ္ထုနည်း' မည်၏။ ပြယုဂ်ကား 'ဝန္ဒိတ္ဝာ ဝက္ခာမိ (ကစ္စည်း ကိတ်

ပဏ်ဝမ)' စသည်တည်း။ ဤပြယုဂ်၌ 'ဝန္ဒိတ္ဝာ' ဟူသော ကိတ်ကြိယာကို 'ဝက္ခာမိ' ဟူသော အာချာတ်ကြိယာနှင့် တဲ့၍ ကောက်သောကြောင့် 'သမ္မန္နာဝတ္ထနည်း' မည်၏။

အာချာတ်ကြိယာနှင့် မတဲ့ဘဲ ကိတ်ကြိယာ တခုတည်းကိုသာ ကောက်သော နည်းသည် 'အသမ္မန္နာဝတ္ထနည်း' မည်၏။ ပြယုဂ်ကား- 'ဝန္ဒိတ္ဝာ' စသည်တည်း။ ဤပြယုဂ်၌ 'ဝက္ခာမိ'ဟူသော အာချာတ်ကြိယာနှင့် မတဲ့ဘဲ 'ဝန္ဒိတ္ဝာ' ဟူသော ကိတ်ကြိယာ တခုတည်းကိုသာ ကောက်သောကြောင့် 'အသမ္မန္နာဝတ္ထနည်း' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။'ကိတ်ကြိယာ'ဟု သာမန်ဆိုသော်လည်း 'ပုဗ္ဗကာလကိတ်ကြိယာ(ဝိသေသနကြိယာ-အပဓာနကြိယာ)'ကိုသာ ယူ၊'အာချာတ်ကြိယာ'ဟု ဆိုသော်လည်း 'အပရကာလကိတ်ကြိယာ (ဝိသေသကိတ်ကြိယာ-ပဓာနကိတ်ကြိယာ)' ကိုပါ ယူ ['ဟုတ္ဝာ ဂတော (ပါရာဇိကဏ် အဋ္ဌကထာ ဗုဒ္ဓပဏ်ဝမ), 'ပစိတ္ဝာ သြဒနော ဘုဉ်တော(ဘေဒစိန္တာ)' စသည်ကို ပြယုဂ်ထုတ်]။ ထို့ကြောင့် အပိုအလိုမရှိ အတိအကျဖြစ်အောင် 'ပုဗ္ဗကာလကြိယာ'ကို 'အပရကာလကြိယာ'နှင့် တဲ့၍ ကောက်သော နည်းသည် 'သမ္မန္နာဝတ္ထနည်း' မည်၏။ 'အပရကာလကြိယာ' နှင့် မဘဲ့ဘဲ 'ပုဗ္ဗကာလကြိယာ'တခုတည်းကိုသာ ကောက်သော နည်းသည် 'အသမ္မန္နာဝတ္ထနည်း'မည်၏' ဟု မှတ်ပါ။

သဗ္ဗန္ဓိစ္ဆန္နာဂဏ္ဌိသစ်၌ 'ဓာတ္ဝတ္ထသမ္မန္နာဝတ္ထနည်း, ဓာတ္ဝတ္ထအသမ္မန္နာဝတ္ထနည်း'ဟု 'ဓာတ္ဝတ္ထ'သဒ္ဒါပါဌ်တဲ့ သုံးသည်။ အာချာတ်ဓာတ်၏ အနက်နှင့် စပ်ခိုက် ရည်၍ ကောက်သော နည်းသည် 'ဓာတ္ဝတ္ထသမ္မန္နာဝတ္ထနည်း' မည်၏။ အာချာတ်ဓာတ်၏ အနက်နှင့် မစပ်ခိုက် ရည်၍ ကောက်သော နည်းသည် 'ဓာတ္ဝတ္ထအသမ္မန္နာဝတ္ထနည်း' မည်၏။' ဟု ဆိုလိုသည်။ ။ ပဏ်ဝမဋ္ဌိနှင့် သမ္မန္ဓိစ္ဆန္နာဂဏ္ဌိသစ်တို့ ကြည့်။

(တနည်း) 'ပဓာနကြိယာ'ကို ကတ္တာဝ်,ကံစသော ပုဒ်များနှင့် တဲ့၍ ကောက်သော နည်းသည် 'သမ္မန္နာဝတ္ထနည်း' မည်၏။ ပြယုဂ်ကား-'အဟံ ဝက္ခာမိ'စသည်တည်း။ ကတ္တာဝ်, ကံစသော ပုဒ်များနှင့် မတဲ့ဘဲ ပဓာနကြိယာ တခုတည်းကိုသာ ကောက်သော နည်းသည် 'အသမ္မန္နာဝတ္ထနည်း' မည်၏။ ပြယုဂ်ကား-'ဝက္ခာမိ'စသည်တည်း။ ဤသို့လည်း အချို့ဆရာတို့ ဆိုကြကုန်၏။ သို့သော် ဤနည်းသာ ယုတ္တိတရ။

မှတ်ချက်။ ။ဧရှနည်းအလို ဤမေးခွန်း ဤဝါကျ၌ မမေးသင့်။ ဧရှနည်းကား 'ပုဗ္ဗကာလက္ကြိယာ' ပါမှ ရသည်။ နောက်နည်းကား 'ပုဗ္ဗကာလက္ကြိယာ' ပါသည်ဖြစ်စေ မပါသည်ဖြစ်စေ ရသည်။ ဧရှနည်း အဆုံးကျင်းသည်၊ နောက်နည်း အဆုံးကျယ်သည်။ သို့သော်လည်း ဧရှနည်းသာ ယုတ္တိတရဖြစ်၍ ဧရှနည်း မရဆုဠ်သာ နောက်နည်း သုံးသင့်သည်၊ သုံးပါ။ 'လိုရင်းကောက်၍'ဟု သာမညမေးဆုဠ် 'ပဓာနကြိယာ' ကိုသာ ကောက်ပါ။]

၃။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ

ဗျတိရေက(က)မှတ်ဝါကျကိုသာ ဆိုသည်ရှိသော် အန္ဒယ မရှိဟူသော အနက်အဓိပ္ပါယ်ဧရောက်ရကား(အန္ဒယရှိက ဗျတိရေက ရှိမြဲ၊ ဗျတိရေကရှိက အန္ဒယ ရှိမြဲ ဖြစ်၍) ဗျတိဧရက အန္ဒယ ဆန့်ကျင်သော ဝိဧရောဓိဒေါသ ဧရောက်ရာသောကြောင့် (ခ)မှတ်ဝါကျကို ကျမ်းဆရာ ဧရးရကား ယင်း (ခ)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ဝိဧရောဓိဒေါသ'ကို ပယ်ပါသည်။

ပုဗ္ဘာချက်။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ အန္ဒယဝါကျ ဖြစ်သည်။

[အန္ဒယဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။အန္ဒယဝါကျဖြင့်'ဝိဧရောဓိဒေါသ'ကို ပယ်သည်။

ကျက်ဘွယ်။ ။ဗျတိဧရက၊ အန္ဒယ၊ ဒေါသဝိဧရောတင်။]

(ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝုစ္စတိ'ဟု ထားရပုံ။ ။ဝိညတ်၏ အဖြစ် (ဝိညတ်မည်ရာ)၌ သကတ်(အကြောင်း)ကို ပြလို၍ (ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝုစ္စတိ'ဟု ထားရပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။'ဥပစာကို ပြလို၍ ထားသည်'ဟုလည်း ဆိုကြသည်။ စဉ်းစားပါ။

['ဝုစ္စတိ'သဒ္ဒါထားရခြင်း အကြောင်း။ ။သကတ်ကို ပြလို၍ရင်း, အဖြေ ဝိဿဇ္ဇနာကို ပြလို၍ရင်း, ဥပစာကို ပြလို၍ရင်း, အာသင်္ကာကို ပြလို၍ရင်း ကျမ်းဆရာတို့သည် 'ဝုစ္စတိ'သဒ္ဒါကို ထားကြကုန်၏။

ကျက်ဘွယ်။ ။သကတ်တဆို့၊ အဖြေ, ဥပစာ၊ အာသင်္ကာ၊ ထားရာ ဝုစ္စတိ။ (ဧရှဧရးဆောင်နိယံး ၁၂၈။)

မှတ်ချက်။ ။နိယံး၌ 'ဝုစ္စတိ'ဆိုသည်ကား ဥပလက္ခဏမျှသာ၊ 'ဝုစ္စန္တိ, ဝုစ္စဏာ, ဝုစ္စန္တေ'ဟူသော ကမ္မဝါစကကြိယာပုဒ်တို့ကိုလည်း ယူအပ်ကုန်၏။]

၄။ ဝစနတ္ထ။ ။ဝါယတိ ဂစ္ဆတီတိ ဝါယော။
ဗျုပ္ပတ္တိဒီပနီကာ အလိုအားဖြင့်-
၁။ ။'ဝါ'ဟူသော, 'ယော'ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပရိမတ္ထ သဒ္ဒါသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။
၂။ ။'ဝါ'ဓာတ်, 'ဏ'ပစ္စည်းသည်ရှင်း,အစိတ်ပရိတ္ထသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော သွားခြင်းကြိယာသည်ရှင်း'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။
၃။ ။'ဝါယော'ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည်'ပဝတ္တိ'မည်၏။
၄။ ။အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါ ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော သွားခြင်းကြိယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။
ဘေဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်-
၁။ ။'ဝါယတိ ဂစ္ဆတီတိ' ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်။(၂-တူ၏။)
၃။ ။'ဝါယော'ဟူသော နိပ္ပန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။(၄-တူ၏။)
မှတ်ချက်။ ။ဤဝစနတ္ထကား'ဝါယနကဝသေန ဝါယော' ဟူသော ဤအဋ္ဌကထာ(၃၂၄)နှင့် အညီပြုသော ဝစနတ္ထ ဖြစ်သည်။ 'ဝါယတိ (ဘူတသဒ်ဘဝတ်) ပါပေတီတိ ဝါယော'ဟု ဟေတုကတ္တုသာဓနလည်း ဦးကာကျော်(၁၉၇)အလိုအားဖြင့် ပြုနိုင်သည်သာ်။

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'အနိစ္စာဒိ'ကား ပုလ္လိင််, ရတ္တာဒိဂဏ, သမာသနာမပဒ, ကုဂတိ ဖြစ်ပ သည်။
'ဝါယော'ကား ပုလ္လိင််, မနောဂဏာဒိဂဏ, ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ, အကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(ခ)(ဂ)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ
(ခ) မှတ်ဝါကျသံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဝိညတ္တိ'အရ တက္ကြဖြစ်ဘက် ရူပကာယကို ခိုင်ခံ့စေခြင်း, ကောင်းစွာ ဆောင်ခြင်း, လှုပ်ရှားစေခြင်းဌာ ခိုင်ခံ့စေခြင်း, လှုပ်ရှားစေခြင်းတို့ဟု စိတ္တဇပါယောဓာတ်၏ အထောက်

အပုံဖြစ်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော စိတ္တဇမဟာဘုတ်တို့၏ တခုသော အမှုအရာအထူးကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရုပ်ကြား အာဟိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ)မှာဘ ဝါကျသံဝဏ္ဏနာပါဠိဖြင့် ဝိညာဉ်၏ အဋ္ဌကလာပ်ရုပ်တို့ကဲ့သို့ ပရမတ္ထအားဖြင့် မရှိသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည် (ဋီကာ)။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၃။ ။'ပန'ပုဒ်၏ အနက်။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျလာ 'ပန'ပုဒ်၏ အနက်ကား 'အနွယ' ဖြစ်ပါသည်။ (ဃ) မှတ်ဝါကျလာ 'ပန'ပုဒ်၏ အနက်ကား 'သမ္ဘာဝနာ' (စပ်ရာပုဒ်ကို ကြည့်ဆိုသည်။) ဖြစ်ပါသည်။ (င) မှာဘ်ဝါကျလာ 'ပန'ပုဒ်၏ အနက်ကား 'ဝါကျာဂရမ္ဘ' ဖြစ်ပါသည်။

'ပိ'ပုဒ်၏ အနက်၊ ။'ပိ'ပုဒ်၏ အနက်ကား 'သမ္ပိဏ္ဍန' ဖြစ်ပါသည်။

'န'ပုဒ်၏ အနက်။ ။(က)(ဂ)မှတ်ဝါကျလာ 'န'ပုဒ်၏ အနက်ကား 'ပဋိသေဓန' ဖြစ်ပါသည်။

၈။ ။ကြိယာ ၅-တန်

၁။ ။အမှုအရာအထူး (အာကာရဝိကာရ)သည် (မုချအားဖြင့်ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။စိတ္တဇမဟာဘုတ်တို့သည် (ပဌမ ဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒိဋ္ဌတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။စိတ်၏ အလိုဆန္ဒ အကြံအစည်ကို သိခြင်းသည် (ဖဌမကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။စိတ်သည် (ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။အာသိဂ္ဂါဟ်သော အကျိုး၏ ပြည့်စုံခြင်းသည် (ဒုတိယကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၉။ ။'ရူပဿ ဇရတာ'၏ လက္ခဏာဒီစတုက္က

ရူပပရိကလက္ခဏာ ရူပဿ ဇရတာ၊
ဥပနယနရသာ၊

သဘာဝါနုပဂမေပိ နဝဘာဝပါပဂမပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊
ပရိပစ္စယာနုရူပပဒဋ္ဌာနာ။ (ဋ္ဌ။ ၃၆၅။)

၁၀။ ။အရကောက်နှင့် ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း

'စိတ္တသမုဋ္ဌာနာယ' ပုဒ်၌ 'စိတ္တ'အရ စိတ်, 'စိတ်သမုဋ္ဌာနာယ' အရ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ် ရပါသည်။

'စိတ္တ'အရ စိတ်တရားက'စိတ္တသမုဋ္ဌာနာယ'အရ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ်တရားအား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကား အဓိပတိ,သဟဇာတ, နိဿယ, အာဟာရ, ဣန္ဒြိယ, ဈာနင်္ဂတ္တ, အတ္ထိ, အဝိဂတ ဂ-ပစ္စယသတ္တိတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၃၂၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကိ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။'ယော တသ္မိ' သမယေ အဒေါသော အဒုဿနာ အဒုဿိတတ္တံ အဿာပါဒေါ အဿာပစ္ဆာ အဒေါသော ကုသလမ္မူလံ။ အယံ တသ္မိံ သမယေ အဿာပါဒေါ ဟောတိ'ကို အနက်ဆိုပါ။

၂။ ။'ယံ အာပေါ အာပေါဂတံ သိနေဟော သိနေဟဂတံ ဗန္ဓနတ္တံ ရူပဿ။ ဣဒံ တံ ရူပံ အာပေါဓာတု'ကို အနက်ဖော်ပြပါ။

၃။ ။'ရူပါယတနံ ဒိဋ္ဌံ သဒ္ဒါယဘနံ သုဘံ ဂန္ဓာယတနံ ရသာယတနံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ မုဘံ သဗ္ဗံ ရူပံ မနသာ ဝိညာတံ ရူပံ'ကို အနက်ဆိုပါ။

၄။ ။'ပဥ္စ ကမ္မာနိ အာနန္တရိကာနိ ယာ စ မိစ္ဆာ ဒိဋ္ဌိနိယတာ။ ဣမေ ဓမ္မာ မိစ္ဆတ္တနိယတာ' ကို အနက်ဖော်ပြပါ။

၅။ ။'ဒ္ဝါသီတိ ဗုဒ္ဓတော ဂဏ်္ဍံ၊ ဒ္ဝေ သဟာသာနိ ဘိက္ခုတော။
စတုရာသီတိ သဟာသာနိ၊ ယေ မေ ဓမ္မာ ပဝတ္တိနော'ကို'ဘိက္ခု' အရ ထင်စေလျက် အနက်ဖော်ပြပါ။

၆။ ။'နိဗ္ဗာနံ ဒိဿာပိ ကတ္တာဗ္ဗဿ ကိဉ္စိ လသပ္ပဘာဒိနာ ဘာဝါ နဿန္တိ' ကို ကံပုဒ်ထည့်၍ အနက်ဖော်ပြပါ။

၇။ ။'အယဉ္စိ တတ္ထ တတ္ထ 'တိဏ္ဏံ သင်္ဂတိ ဖဿော'တိ ဇဝံ ကာရဏာဿ ဝသေန ပဇဝဒိတော' ကို 'အယံ'၏ အစွဲထင်စေလျက် အနက်ယောဇနာပါ။

၈။ ။ယဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ အတ္တာဟိတပဋိပတ္တိယံ, သဲ့မှယုတ္တဓမ္မေ စ ယာထာဝလက္ခဏပဋိဝေဓေ ပရိနေံတိတိ ပရိဏာယိကာ' ကို အနက် ယောဇနာပါ။

၉။ ။'ယံ ပန အဝစုံတေ သုပ္ပမတ္တော ဝါ သရာဝမတ္တော ဝါ အာရမ္မဏေ ပဝတ္တံ၊ တံ ပရိတ္တံ အာရမ္မဏံ အဿာတိ ပရိတ္တာရမ္မဏံ' ကို သဗ္ဗနာမ် ပုဒ်တို့၏ အစွဲ ထင်စေလျက် အနက်ယောဇနာပါ။

၁၀။ ။'ဘူမိတော ဝုဋ္ဌိတာ ယာဝ၊ ဒြဟ္မလောကာ ဝိဓာဝတိ။ အစ္ဆိ အစ္ဆိမတော လောကေ၊ ဒယ္ဟမာနမ္ပိ တေဇသာ' ကို အနက်ယောဇနာပါ။

၁၃၃၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း၊
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၂၃။ ပါ၊ သျှ။ ၅၅။]

၂။ ။[ပါ။ ၁၇၈။ ပါ၊ သျှ။ ၂၀၇။ ။၁၃၂၃-ခုနှစ်ကလည်း ပေးခဲ့ပြီ။]

၃။ ။ပါ။ ၂၀၁။ ပါ၊ သျှ။ ၃၀၆။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၁၁။ ပါ။ သျှ။ ၃၃၅။]

၅။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၂၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ။ ၁။ ၁၀၅။]

၆။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၈၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၀၀။]

၇။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၁၅၂။ ဋ္ဌ။ သျှ။ ၂။ ၁၄။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၉၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၇၇။]

၉။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၂၂၉။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၂၈။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၃၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၁၆၅။]

၁၃၃၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) မေးခွန်း

(က) ဘူရီတိ ပထဝိယာ နာမံ။
(ခ) အယမ္ပိ သဒ္ဒော ဧဋ္ဌန, ဝိတ္ထဋ္ဌေဋ္ဌန စ ဘူရီ ဝိယာတိ ဘူရီ။
(ဂ) တေန ဝုတ္တံ 'ဘူရီ ဝုစ္စတိ ပထဝီ၊ တာယ ပထဝီသမာယ ဝိတ္ထဋ္ဌာယ ဝိပုလာယ ပညာယ သမန္နာဂတောတိ ဘူရီ ပဉ္ဉော' တိ။
(ဃ) အပိစ ပညာယ ဧတံ အဓိဝစနံ ဘူရီတိ။
(င) ဘူတေ အတ္ထေ ရမတီတိပိ ဘူရီ။

၁။ ။(ဂ)ဝါကျကို အနက်အားဖြင့် အာကာရအပြင်ထုတ်လျက် ယောဇနာပါ။

၂။ ။(ခ)ဝါကျကို ပါပနာဒိကျမ်းရိုး ၅-ချက် တက်ခဲ့ပါ။

၃။ ။(ဂ)ဝါကျ၌ အဘယ်ကို ပြလို၍ 'တေန ဝုတ္တံ' သဒ္ဒါကို ထားသည်ကို ပြ၍ (ဃ)ဝါကျ၌ အကြောင်း, အကျိုး, သဒ္ဒါ, အနက်တို့အတွင် အဘယ်ကို ပြောင်းလဲလို၍ 'အပိစ' သဒ္ဒါကို ဆိုပါသနည်း။

၄။ ။'ဘူရိပညော'ကို အစိတ်, အပေါင်း ဝစနတ္ထပြု၍ အပေါင်း ဝစနတ္ထကိုသာ ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ထုတ်ပြပါ။

၅။ ။(က)ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့၏ လိင်, ဂဏ, ပဒ, အန္တတို့ကို စိစစ်ပြပါ။

၆။ ။(င)ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဝေဘာဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ အမည်တို့ကို ဖော်ပြပါ။

၇။ ။(ဂ)ဝါကျ၌ 'တ' သဒ္ဒါ၏ အစ္ဆဲကို ဖော်ပြ၍ (ခ) ဝါကျရှိ 'ဝိယ' သဒ္ဒါ၏ အနက်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

၈။ ။(ခ)ဝါကျ၌ 'ဘူရီ'အရကို ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ ။(က)ဝါကျ၌ 'ဘူရီ'အရကို လက္ခဏာဒိစတုက္က ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ ။'ပထဝီ'အရ ပစ္စည်းတရားသည် 'ဝုစ္စတိ'အရ ပစ္စယုပ္ပန်တရား အား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကို ဖော်ပြပါ။

၁၃၃၂-ခုနှစ် ဝမ္မာစရိယတန်း
ဝမ္မသင်္ကို ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ ယောဇနာ

တေန၊ ထို့ကြောင့်။ ဝုတ္တံ၊ ဟောတော်မူအပ်ပြီ။ ကိ'၊ အဘယ်သို့။ ဝုတ္တံ၊ ဟောတော်မူအပ်ပြီးသနည်း။ ပထဝီ၊ မြေကြီးကို။ ဘူရီ၊ 'ဘူရီ' ဟူ၍။ ဝုစ္စတိ၊ ဆိုအပ်၏။ ပထဝီသမာယ၊ မြေကြီးနှင့် တူသော။ ဝိတ္ထဋဿာယ၊ ပျံ့နှံ့ကြီးကျယ်သော။ ဝိပုလာယ၊ ပြန့်ပြောသော။ တာယ ပညာယ၊ ထိုပညာနှင့်။ သမန္နာဂတော၊ ပြည့်စုံသည်တည်း။ ဣတိ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ ဘူရိပညော၊ ဘူရိပညမည်၏။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ဝုတ္တံ၊ ဟော တော်မူအပ်ပြီးသတည်း။ [ဋ္ဌ။ ၁၉၁။ ဋ္ဌ၊ သျ၊ ၂။ ၁၇၆။]

၂။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ ပါပနာဒိကျမ်းရိုး ၅-ချက်တက်

အဿအဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (က)မှတ်ဝါကျဖြင့် 'မြေသည် ဘူရိမည်၏'ဟု ဆိုတော်မူ၏(ဋ္ဌပနာ)။ ယင်းသို့သာ ဆိုသည်ရှိသော် မြေသာ ဘူရိ မည်၍ ပညာသည် ဘူရိ မမည် ဟူသော အနက်သည် ထွက်၏ (အနုလောမပါပနာ)။ စင်စစ်တမူကား ပညာလည်း ဘူရိ မည်၏ (ပဋိလောမပါပနာ)။ ထိုသို့မည်သောကြောင့် 'ပညာလည်း ဘူရိ မည်၏'ဟု ဆိုသင့်၏ (အနုလောမဒေသနာပနာ)။ 'မြေသာ ဘူရိ မည်၏'ဟု မဆိုသင့် (ပဋိလောမဒေသနာပနာ)။ မဆိုသင့်ဘဲလျက် ဆိုချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတဒေါသ ထွက်ခဲ့ရာ၏ (ဒေါသာဒေသနာပန)။ အဘယ်သို့ မှတ်ရအံ့နည်း။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ခ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား၊ ။(ခ) မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ပညာလည်း ဘူရိ မည်၏'ဟု ပြဆိုသောကြောင့် သင်္ဘာဝတိုင်းသော အဗျာပိတဒေါသ ဂါဌ် မထွက် ဟုလိုသည်။

၃။ ။ ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'တေန ဝုတ္တံ' သဒ္ဒါထားရခြင်း အကြောင်း

ဥပမာ, သာဓကာ, အာဂမဒဋ္ဌိကရဏကို ပြလို၍ (ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ 'တေန ဝုတ္တံ' သဒ္ဒါ ထားပါသည်၊

[‘တေန ဝုတ္တံ’ စသော သဒ္ဒါတို့ ထားရခြင်း အကြောင်း။ ။လဒ္ဓဂုဏ်ကို ပြလိုရှိခြင်း, ဥပက, သာဓက, အာဂမဒဋ္ဌိကရဏကို ပြလိုရှိခြင်း ကျမ်း ဆရာတို့သည် ‘တေန ဂုတ္တံ’ စသော သဒ္ဒါတို့ကို ထားကြကုန်၏။

ကျက်ဘွယ်။ ။တေန ဝုစ္စတိ၊ ဟူရှိက၊ လဒ္ဓဂုဏ်ပါ၊ သာဓကာ၊ ညှိရာ ရှေနောက်ပြ။ (ရှေရေးဆောင်နိယံ။ ၃၂၇။)
တေနေတံ ဝုစ္စတိ၊ ပါဠိတော့ကြုံ၊ လဒ္ဓဂုဏ်လည်းပြ၊ သာမက။ (တွင်းကြီးနိယံ။ ၉၈။)
တေန ဝုစ္စတိ၊ရှိသည့်ပါဠိပုဒ်၊ ထုတ်ရှိပြသော်၊ လဒ္ဓဂုဏ, ကာဓက၊ ညှိမျှကျမ်းဂန်ညှိ။(တောင်တွင်းနိယံ။ ၁၀၁။)

မှတ်ချက်။ ။တောင်တွင်းအလို ‘သံဝဏ္ဏနာ, သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗဟူသော ကျမ်းညှိခြင်းကို၊ပြလိုရှိ’ လည်း ထားသည်ဟု မှတ်ပါ။ ။နိယံဘို့၌ ‘တေန ဝုတ္တံ, တေန ဒေသိတံ’ စသည်ကိုလည်း ယူ။]

(ဃ) မှတ်ဝါကျ၌ ‘အပိစ’ သဒ္ဒါ ဆိုရခြင်း အကြောင်း

ဥပမာတဒ္ဓိတ် (မုချတ္ထ)အားဖြင့် ပညာသည် ဘူရီ မည်၏ ဟူသော (အခိပ္ပါယ်)အနက်မှ တပါး အာဆင်ရှင်္ဍ (ဥပစာရတ္ထ)အားဖြင့် ပညာသည် ဘူရီ မည်၏ ဟူသော (အဓိပ္ပါယ်)အနက်ကို ပြောင်းလဲပြလိုရှိ (ဃ)မှတ် ဝါကျ၌ ‘အပိစ’ သဒ္ဒါကို ဆိုပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။(ဃ)မှတ်ဝါကျအလို ပညာသည် အထင်ရှင်္ဍအားဖြင့် ဘူရီ မည်သည်။

၄။ ။အစိတ်ဝစနတ္ထ။ ။ဘဝန္တိ ဧတ္ထာတိ ဘူရီ၊ ဘဝတိ ဝါ ပညာ ယတိ ဝဏ္ဏတီဒၶာတိ ဘူရီ၊ အထ ဝါ ဘူတာဘူတာ တန္နိဿိတာ သတ္တာ ရုမန္တိဧတ္ထာတိ ဘူရီ။ (သဒ္ဒနီတိ ပဒမာလာ။ ၁၁၀။) ဘူရီ ဝိယာတိ ဘူရီ။ (မဟာနိဒ္ဒေသအဋ္ဌကထာ။ ၁၉၉။)

ပဇာနာတီတိ ပညာ၊ ပညာပေတီတိ ဝါ ပညာ၊ ပကာရေန ဝါ ဇာနာတီဘိ ပညာ။ (အဋ္ဌကထာ၊ ၁၆၅၊ ၁၉၁။) (တနည်း) ပညာယတေ ဧတာယာတိ ပညာ။ (အဘိဓာန်ဋီကာ။ ၁၅၂။)

အပေါဒါန်းဝစနတ္ထ။ ။ဘူရီ ပညာ ယာသာတိ ဘူရိပညော။

ဗျူဟတ္တိစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်–

၁။ ။'ဘူ'ဟူသော, 'ရိ' ဟူသော, 'ပ' ဟူသော, 'ညော' ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပဒ္ဓရုမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျူဟတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'ဘူရိ' ပုဒ်, 'ပညော'ပုဒ်, 'ယ'ပုဒ်သည်ရင်း, မြေကြီးနှင့်တူသော ပညာ၏ ပညာရှိနှင့် ဌာနီဌာနဲ့အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္မန်သည်ရင်း 'ဗျူဟတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'ဘူရိပညော' ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။မြေကြီးနှင့် တူသော ပညာဟူသော ဂုဏ်သည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်–

၁။ ။'ဘူရိ ပညာ ယဿာတိ'ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျူဟတ္တိ' မည်၏။ (၂–တူ၏။)

၃။ ။'ဘူရိပညော'ဟူသော နိပ္ပန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။(၄–တူ၏။)

['ဘူရိ'၌ ဝိဂ္ဂဟ တမျှိုး။ ။ဘူရိ သဒ္ဒဿ ပထဝိဝစနေ 'ဘူရိပညော' တိ အတ္ထသာဓကံ ဝစနံ (သဒ္ဒနီတိ ပဒမာလာ။ ၁၁၀။)ကို ထောက်စေသော် ('ဘူရိ'သဒ္ဒါ မြေဟော ဖြစ်၍)အစိတ်ဝစနတ္ထပြုထု၌ ဥပမာတဒ္ဓိတ် မဆင့်ဘဲ 'ဘူရိ ဝိယ ပညာ ယဿာတိ ဘူရိပညော'ဟု ဥပမာပုဗ္ဗပဒဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ဝစနတ္ထလည်း ပြုနိုင်သည်သာ။ ။'ဘူရိ ဝုစ္စတိ။ ပ။ ဘူရိပညော' သည် မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိတော် (၂၃)ဖြစ်သည်။]

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'ဘူရိ'ကား ဣတ္ထိလိင်္ဂ, နဒါဒိဂဏ, ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ, ဤကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

'ဣတိ'ကား အလိင်္ဂ, ဂဏဝိမုတ္တ, နိပါတပဒ, ဣကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

'ပဃဝိယာ'ကား ဣတ္ထိလိင်္ဂ,နဒါဒိဂဏ,ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ, ဤကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

'နာမံ'ကား နပုံသကလိင်္ဂ, စိတ္တာဒိဂဏ, ကိတသုဒ္ဓနာမပဒ, အကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(ငံ)မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဘူတေ ရမတီတိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဘူရီ'ဟူသာ သံဝဏ္ဏေတမ္မပုဒ်၌ ဘူတသဒ္ဒူပပဒ 'ရမု' ဓာတ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယဓာတုပဒသံဝဏ္ဏနာ။ 'ကို' ပစ္စည်း၏ ကတ္တားအနက်တော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ဘူရီ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတမ္မပုဒ်၏ ကိတန္တတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်းကိုတန္တတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အာဓာရအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (တနည်း) 'ဘူရီ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတမ္မပုဒ်ကို 'ဘူတေ ရမတီတိ ဘူရီ'ဟု ကိတန္တသတ္တမီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ဘူတရီ'ဟု ဆိုလိုလျက် 'တ'ကို ချ၍ 'ဘူရီ'ဟု နေသည်၏ အဖြစ်ကိုသည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

မှတ်ချက်။ ။'ဘူရီ'၌ ဘူတသဒ္ဒူပပဒ 'ရမု'ဓာတ်, 'ကို' ပစ္စည်း, ဣတ္ထိဧတာတက 'ဣ' ပစ္စည်း။

'အတ္ထေ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'ဘူတ' အရ အတ္ထကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ သရူပ်ကြား အာဘေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'ပိ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် ပညာသည် ဥပမာတဒ္ဓိတ်နှင့် ရုဋ္ဌိအားဖြင့်သာ ဘူရီ မည်သည် မဟုတ် ကိတန္တသတ္တမီတပ္ပုရိသ်သမာသ်အားဖြင့်လည်း ဘူရီ မည်သေးသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၂။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ 'တ'သဒ္ဒါ၏ အစွဲ။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'တ' သဒ္ဒါ၏ အစွဲကား 'ဘူရီမည်သည်၏ အဖြစ်ဟူသာ အနက်' ဖြစ်ပါသည်။

(ခ) မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝိယ' သဒ္ဒါ၏အနက်။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝိယ' သဒ္ဒါ၏အနက်ကား 'ဥပမာအနက် (ပဋိဘာဂတ္ထ)' ဖြစ်ပါသည်။

၄။ ။ကြိယာ ၅-တန်

၁။ ။(ခ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ဘူရီ'အရ ဖြစ်သော ပညာသည်(မုချအားဖြင့် ပြအုပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏၊

၂။ ။ယောနိသောမနသိကာရသည် (ပဌမဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒိပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။အာရုံ၌ မကွေ့ဝေခြင်းသည် (ပဌမကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ၊သဒ္ဓမ္မသဝန, သပ္ပုရိသူပနိဿယစသည်သည် (ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ၊ဘဝသမ္ပတ္တိ, ဘောဂသမ္ပတ္တိ အစ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်တိုင်အောင်သော အကျိုးသည် (ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထ' နည်၏။

၉။ ။(က) ပုတ်ဝါကျ 'ဘူရိ' အရဖြစ်သော ပထဝီဓာတ်၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က

ကက္ခဋတ္တလက္ခဏာ ပထဝီဓာတု၊ ပရိပါစနရသာ။
မဒ္ဒဝါနုပ္ပဒါနပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ သေသတ္တယပဒဋ္ဌာနာ။ (ဋ။ ၃၆၈။)

['ဘူရိ' အရ ပုတ်ချက်။ ။'ဘူရိ' အရ မြေကြီးဟု ခေါ်ဝေါ်ပညတ်သမုတ်အပ်သော အဋ္ဌကလာပ်ရုပ် ၈-ခု ရသော်လည်း ပဓာနဖြစ်သော ပထဝီဓာတ်ကိုသာ (ထုတ်ဖြစ်အောင်) ယူ ထုတ်သည်။ 'ဘူရိ' အရ ရုပ် ၈-ပါးဖြစ်သောကြောင့် မေးခွန်း စကားကျန်သည်။]

၁၀။ ။ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း

'ပထဝီ' အရ သုံးပါး, တပါး, နှစ်ပါးသော မဟာဘုတ် ပစ္စည်းတရား သည် 'ဝုစ္စတိ(ပုဒ်လုံး)' အရ တပါး, သုံးပါး, နှစ်ပါးသော မဟာဘုတ် ပစ္စယုပ္ပန်တရားအား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကား သဟဇာတ, အညမည, နိဿယ, အတ္ထိ, အဝိဂတ ၅-ပစ္စယသတ္တိတို့ ဖြစ်ပါသည်။

'ပဌဝီ' အရ မဟာဘုတ်လေးပါး ပစ္စည်းတရားသည် 'ဝုစ္စတိ(ပုဒ်လုံး)' အရ ဝဏ္ဏ, ဂန္ဓ, ရသ, သြဇာ, ဟူသော ဥပါဒါရုပ် ပစ္စယုပ္ပန် တရားအား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကား သဟဇာတ, နိဿယ, အတ္ထိ, အဝိဂတ ၄-ပစ္စယသတ္တိတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၃၃၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကိ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) မေးခွန်း

၁။ ။ယော တသ္မိံ သမယေ တက္ကော ဝိတက္ကော သင်္ကပ္ပေါ အပ္ပနာ ဗျပ္ပနာ စေတသော အဘိနိရောပနာ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ။ ။အယံ တသ္မိံ သမယေ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ဟောတိ' ကို အနက်ယောဇနာပါ။

၂။ ။'ယာ ရူပဿ ဇရာ ဇီရဏတာ ခဏ္ဍိစ္စံ ပါလိစ္စံ ဝလိတ္တစတာ အာယုနော သံဟာနိ ဣန္ဒြိယာနံ ပရိပါကော။ ဣဒံ တံ ရူပံ ရူပဿ ဇရတာ' ကိုအနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၃။ ။'ယံ ဖေဂ္ဂုဗ္ဗံ အနိဒ္ဓဿနံ သပ္ပဋိဃံ ကာယေန အနိဒ္ဓဿနေန သပ္ပဋိဃေန ဖုသိ ဝါ ဖုသတိ ဝါ ဖုသိဿတိ ဝါ ဖုဋ္ဌေ ဝါ' ကို ကတ္တားထည့်စွက်၍ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၄။ ။'ယေ စ ဓမ္မာ ကိရိယာ နေဝ ကုသလာ နာကုသလာ နု စ ကမ္မဝိပါကာ သဗ္ဗဥ္ဉူ ရူပံ အာသဒ္ဓံတာ စ ဓာတု။ ဣမေ ဓမ္မာ အဗျာကတာ' ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၅။ ။'ယဒါ ဟဝေ ပါတုဘဝန္တိ ဓမ္မာ၊
အာတာပိနော စျာယတော ဗြာဟ္မဏဿ။
ဝိဓူပယံ တိဋ္ဌတိ မာရသေနံ၊
သူရိယော၀ ဩဘာသယမန္တလိက္ခံ'ဟူသော ဂါထာကို အနက်ယောဇနာပါ။

၆။ ။'သာ ဟိ သုခဒုက္ခာကာရပ္ပဝတ္တိံ ဥပေက္ခတိ, မဇ္ဈတ္တာကာရသဏ္ဌိတတ္တာ တေနာကာရေန ပဝတ္တတီတိ ဥပေက္ခာ' ကို 'သာ' ၏ အစွဲကို ထင်စေလျက် အနက်ပေးပါ။

၇။ ။'ဣတိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝေတံ ဓမ္မဒ္ဒယံ ပုန ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဥပကာရ၀သေန ဂဟိတံ'ကို ကတ္တားထည့်၍ အနက်ပေးခဲ့ပါ။

၈။ ။'ယာဿ ဟိ ဓနိနော ဓနံ ပဋ္ဌစ္စ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ပိတိမတောပိ ပိကိံ ပဋ္ဌိစ္စ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တသ္မာ 'ငိတ္တိ' တိ ဝုတ္တာ' ကို ကံ့ဂုဏ်ထည့်၍ အနက်ယောဇနာပါ။

၉။ ။'ယော ပန ဝိပဿနာယ အဂ်တာဓိဂ်ာရော ဟောတိ၊ တဿ ဒန္ဓာ အဘိညာ ဟောတိ၊ ဂ်တာ ဓိကာရဿာ ဒိပွါ' ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၀။ ။'ယထာ ဝါ ဂိရိမာရုဗ္ဘေ၊ အတ္တာနောယေ ဇဏ္ဏုကံ။ သြလုဗ္ဘတိ တထေဝေတံ၊ စျာနမောလုဗ္ဘ ဝတ္တတိ'ဟူသော ဂါထာကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၁၃၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၁) အပြေ

၁။ ။[ပါ။ ၂၀။ ပါ။ သျှ။ ၄၆။]

၂။ ။[ပါ။ ၁၆၉။ ပါ၊ သျှ။ ၂၃၀။]

၃။ ။[ပါ။ ၁၃၀။ ပါ၊ သျှ။ ၂၃၃။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၀၅၊ ပါ၊ သျှ။ ၃၁၃။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ။ ၁။ ၃၁။]

၆။ ['သျှ'အတိုင်း ပေး။ ။ဋ္ဌ။ ၈၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၉၉၊]

၇။ ။['ဘဂဝတာ' ဟု ကတ္တားထည့်၍ 'သျှ' အတိုင်း ပေး။ ။ဋ္ဌ။ ၁၃၅။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၀၆။]

၈။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဋ္ဌ။ ၁၈၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ။ ၂။ ၁၅၉။ ၁၃၂၂-ခုနှစ်ကလည်း ပေးခဲ့ပြီ။]

၉။ ။[ဋ္ဌ၊ ၂၂၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၃၂၃။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၂၅၆။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၄၄၈။]

၁၃၃၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂)ပေးခွန်း

(က) ကမ္မကိုလေသေဟိ အာစိယတိတိ အာစရိယော။
(ခ) ပဋိသန္ဓိစုတိဂတိပဝတ္တာနံ ဇတံ နာမံ၊
(ဂ) တဿ ကာရဏံ ဟုတ္ဝာ နိပ္ဖါဒနဘာဝေန တံ အာစရိယံ ဂစ္ဆန္တီ၊ ယဿ ဝါ ပဝတ္တန္တီ၊ တံ ပုဂ္ဂလံ ယထာဝုတ္တမေဝ အာစရိယံ ဂဇေန္တီဘိပိ အာစရိယဂါမိနော။

(ဃ) သာသဝကုသလာကုသလာနံ ဧဘံ အဓိဝစနံ။

၁။ ။(ဂ)ဝါကျကို ထည့်သင့်သော ကတ္တားပုဒ်များ ထည့်၍ အနက် ယောဇနာပါ။

၂။ ။(ဂ) ဝါကျကို ဌပနာဒိပဉ္စကနည်းဖြင့် စောဒနာတက်ပြပါ။ (အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရန် မလို။)

၃။ ။(ဂ)ဝါကျ၌ 'ဝါ'သဒ္ဒါ ထားရခြင်း၏ အကြောင်းကို ပြ၍ ၎င်းဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသကို ဖေါ်ပြပါ။

၄။ ။'အာစယဂါမိနော'ကို အစိတ်အပေါင်း ဝစနတ္ထပြု၍ အပေါင်း ဝစနတ္ထကိုသာ ဗျုပ္ပတ်စတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၅။ ။(က)ဝါကျရှိပုဒ်တို့၏ လိင်၊ ဂဏ, ပဒ, အန္တတို့ကို ဖေါ်ပြပါ။

၆။ ။(က)ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်ကို ဗျတိရေက, အန္ဒယအား ဖြင့် ဖေါ်ပြပြီးလျှင် သံဝဏ္ဏနာအမည်ကိုလည်း အကြောင်းပြ၍ မှည့်ခဲ့ပါ။

၇။ ။(ခ)ဝါကျရှိ 'ပဝတ္တာနံ'၌ 'ပ'သဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ဖေါ်ပြ၍ (ဂ)ဝါကျရှိ 'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ, နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထတို့ကို ထုတ်ပြပါ။

၈။ ။'အာစယော'အရကို ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ ။'ကမ္မကိလေသေဟိ'၌ ကမ္မ၏ လက္ခဏာဒီစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ ။'ကမ္မကိလေသေဟိ'အရ ပစ္စည်းတရားသည် 'အာစိယတိ'အရ ပစ္စယုပ္ပန်တရားအား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယာသတ္တိမျှားကို ဖေါ်ပြပါ။

၁၃၃၃-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠို,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) အဖြေ

၁။ ။['သျှ'အတိုင်း ယောဇနာ။ ။ဌ။ ဂ၆။ ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၀၃။ ဤဝါကျ ၁၃၂၆-ခုနှစ်ကလည်း မေးခဲ့ပြီ။]

၂။ ။'(ဂ)မှတ်ဝါကျ ဌပနာဒိပဉ္စက စောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည်(ခ)မှတ်ဝါကျဖြင့်'အာစယဂါမိနော' ဝယ် 'အာစယ'ဟူသော ပုဒ်ဘစိဘ်၏ အဘိဓေယျတ္ထကို ဆိုတော်မူ၏

(ဌပနာ)။ 'ဂါမိ'ဟူသော် ပုဒ်တစိတ်နှင့် 'အာစယဂါမိ'ဟူသော ပုဒ်လုံးသည် အဘိဓာနတ္ထနှင့် မကင်းကောင်းသည် မဟုတ်ပါလော့(အာဘောဂ)။ ထိုသို့မကင်းကောင်းသောကြောင့်(အာဘောဂဟောတု)။'အာစယ'ဟူသော ပုဒ်တစိတ်၏ အဘိဓေယျတ္ထကိုသာ မဆိုသင့် (ဌာနာပဋိက္ခေပ)။ 'ဂါမိ' ဟူသော ပုဒ်ဘစိတ်နှင့်'အာစယဂါမိ'ဟူသော ပုဒ်လုံး၏ အဘိဓာနတ္ထကား အာယဒ်နည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့စောဒနာဘယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဂ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

၃။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ 'ဝါ' သဒ္ဒါ ထားရခြင်း အကြောင်း။ ။ 'အာစယဂါမိနော'ဝယ်'ဂါမိ'၌ 'ဏိ'ပစ္စည်း၏ သုဒ္ဓကတ္တုသာဓနအနက်မှ တပါး ဟေတုကတ္တုသာဓနအနက်ကို ပြောင်းလဲပြုလိုသောကြောင့် (ဂ) မှတ်ဝါကျ၌ 'ဝါ' သဒ္ဒါ ထားရပါသည်။

(ဂ) မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသကား 'အဗျာပိတဒေါသ' ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ 'ပကွန်တရဝါကျ' ဖြစ်သည်။

၄။ ။အစိတ်ဝစနတ္ထ။ ။အာစိယတီတိ အာစယော။ ဂစ္ဆန်တီတိ ဂါမိနော, ဂမေန္တီတိ ဝါ ဂါမိနော။

အပေါင်းဝစနတ္ထ။ ။အာစယံ ဂါမိနော အာစယဂါမိနော။

ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာအလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'အာ' ဟူသော, 'စ' ဟူသော, 'ယ' ဟူသော, 'ဂါ' ဟူသော, 'မိ' ဟူသော, 'နော' ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'အာစယ' ပုဒ်, 'ဂါမိ' ပုဒ်သည်ရှင်း, ပဋိသန္ဓေ, စုတိ, ဂတိဟု ဆိုအပ်သော ဝဋ်ဝဋ်ထရုပ်း၏ အာသဝေါတရုပ်းတို့၏ အာရုံ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်, အကုသိုလ်တို့နှင့် အကျိုးအကြောင်း၏ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္မန်သည်ရှင်း 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'အာစယဂါမိနော' ဟူသော အပေါင်း ပညတ္တိသဒ္ဒါဆည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။ပဋိသန္ဓေ, စုတိ, ဂတိဟု ဆိုအပ်သော ဝဋ်တရားသို့ ဆောက်ခြင်း, ဆောက်စေခြင်းကြိယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအား-ဖြင့်-

၁။ ။'အာစယံ ဂါမိနော' ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျူပ်တို' မည်၏။ (၂-တူ၏။)

၃။ ။'အစယဂါမိနော' ဟူသော နိပ်ပဒန္တသည် 'ပဝတ်တိ' မည်၏။ (၄-တူ၏။)

၅။ ။လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ

'ကမ္မကိုလေသေဟိ' ကား ပုလ္လိင်, ပုရိသာဒိဂဏ, သမာသနာမပဒ, အကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

'အာစိယတိ' ကား အလိင်, သဒ္ဒါဒိ, ကိယာဒိဂဏ (သဒ္ဒနီတိ့ မာတု မာလာ), အာချာတပဒ, ဣကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

'ဣတိ' ကား အလိင်, ဂဏဝိမုတ္တ, နိပါတပဒ, ဣကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

'အာစယော' ကား ပုလ္လိင်, ပုရိသာဒိဂဏ, ကိတသဒ္ဒနာမပဒ, အကာရန္တ ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ။(က) မှတ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ကမ္မကိုလေသေဟိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'အာစိယတိ' ၌ 'ဆည်းပူခြင်း'ဟူသည် သတ္တ, ဇီဝတို့၏ ဆည်းပူခြင်းမဟုတ် ကံ, ကိလေသာတို့၏ ဆည်းပူခြင်းပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေ-ပါသည်။ အဓိပ္ပါယ်ရအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ဖြစ်ပါသည်။

'အစိယတိတိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'အာစယော' ဟူသော သံဝဏ္ဏောတမ္မပုဒ်၌ 'အာ' ပုဗ္ဗ 'စယ' ဓာတ် မဟုတ် 'အာ' ပုဗ္ဗ 'စိ' ဓာတ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ကိတ်ဓာတ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတုပဒသံဝဏ္ဏနာ ဖြစ်ပါသည်။

'အ' ပစ္စည်း၏ ကတ္တားစသော အနက်ကို မဟော ကံအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ကိတ်ပစ္စည်း၏ အနက်ကို

ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ဖြစ်ပါသည်။ (တနည်း) 'အာစယော' ဟူသော သံဝဏ္ဏတပ္ပပုဒ်ကို 'အာစိနာတိတိ အာစရယော' စသည်ဖြင့် ဝစနတ္ထ မပ္ပရ 'အာစိဿတိတိ အာစယော' ဟု ကမ္မသာဓန ဝစနတ္ထပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဝိဂ္ဂိုဟ် အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်၊ ။ဤ အာဘော်ဝဂတို့ကား 'အာစိယတိ' ကို 'ဆည်းပူး အပ်၏' ဟု ပေးသော မင်းခင်းဂဏ္ဌိနှင့် အညီ ဖြစ်သည်။

၇။ ။'ပဝတ္တာနံ' ၌ 'ပ' သဒ္ဒါ၏ အနက်။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျရှိ 'ပဝတ္တာနံ' ၌ 'ပ' သဒ္ဒါ၏ အနက်ကား ပဗန္ဓ(အဆက်မပြတ်)အနက်ဖြစ်ပါသည်။

'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ ဂဟေတပ္ပတ္ထ။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျရှိ 'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ ဂဟေတပ္ပတ္ထကား အကြင်အကြင် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီသည်သာလျှင်ဖြစ်သော ကံ, ကိလေသာတို့သည် ပဋိသန္ဓေ, စုတိ, ဂတိဟု ဆိုအပ်သော ဝဋ်ဂဏများ ဖြစ်ပါသည်။

'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တေတပ္ပတ္ထ။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျရှိ 'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တေတပ္ပတ္ထကား မဆိုအပ်သေးသော ကံ,ကိလေသာတို့သည် ပဋိသန္ဓေ, စုတိ, ဂတိဟု ဆိုအပ်သော ဝတ်တရားမှ တပါးသော တရားများ ဖြစ်ပါသည်။

ဂ၊ ။[၁၃၂၆-ခုနှစ် အမှတ်(၂) နံပါတ်(ဂ)အဖြေ ပြန်ကြည့်ပါ။]

၉။ ။[၁၃၂၃-ခုနှစ် အမှတ်(၂)နံပါတ်(၉)အဖြေ ပြန်ကြည့်ပါ။]

၁၀။ ။[၁၃၂၆-ခုနှစ် အမှတ်(၂)နံပါတ်(၁၀)အဖြေပြန်ကြည့်ပါ။]

၁၃၃၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
စပ္ပသင်္ကို ပါဠို, အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) မေးခွန်း

၁။ ။'ယာ တသ္မိံ သမယေ ဝိညာဏက္ခန္ဓာသာ ဥဒုတာ ဥဒုကတာ အဒိမ္မဘာ အဝက်တာ အကုဋိလတာ။ အယံ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တုဒ္ဒကတာ ဟောတိ' ကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။'ယော အာကာသော အာကာသဂတံ အဃံ အဃဂတံ ဝိဝရော ဝိဝရဂတံ အသမ္ဖုဋ္ဌံ စတူဟိ မဟာဘူတေဟိ။ ဣဒံ တံ ရူပံ အာကာသ ဓာတု' ကို အနုက်ယောဇနာပါ။

၃။ ။'ယေ ဓမ္မာ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ အဇ္ဈတ္တံ ပစ္စတ္တံ နိယတာ ပါဋိပုဂ္ဂလိကာ ဥပါဒိဏ္ဏာ ရူပံ ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရာ ဝိညာဏံ။ ဣမေ ဓမ္မာ အဇ္ဈတ္တာ' ကို အနုက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၄၊ ။'နတ္ထိ လောကော သမဏဗြာဟ္မဏာ သမ္မဂ္ဂတာ သမ္မာပဋိပန္နာ ယေ ဣမဉ္စ လောကံ ပရဉ္စ လောကံ သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတ္ဝာ ပဝေဒေန္တိ' ကို နိယမထည့်၍ အနုက်ပေးပါ။

၅။ ။'သဟ သြလောကဓနနေဝ ကိဉ္စိကိဉ္စိကဇ္ဇာလံ သြလမ္မိ၊ ယဿ မန္ဒဝါတေရိတဿ ပဉ္ဇဂိကသေဝ တူရိယဿ မဓုရသဒ္ဒါ နိဂ္ဂစ္ဆတိ' ကို 'ယဿ' အစဲ့ မလဲ့အောင် အနုက်ယောဇနာပါ။

၆။ ။တံ တံ ဥပါဒါယ ပညတ္တာ။ ကာလော ဝေါဟာရမတ္တကော။ ပုဗ္ဗော ဖဿာဒိဓမ္မာနံ၊ သမူဟာတိ ဝိဘာဝိတော' ဟူသော ဂါထာကို ကတ္တားထည့်စုက်၍ အနုက်ပေးပါ။

၇။ ။'တဇ္ဇာသမန္နာဟာရေန ပန ဣန္ဒြိယေန စ ပရိက္ခတော ဝိသယေ အနုန္တရာယေန ဥပဓာရေတော သေ 'အာပါထဂတဝိသယပဒဋ္ဌာနော' တိ ဝုစ္စတိ' ကို 'သေ' ၏ အစဲ့ ထင်စေလျက် အနုက်ယောဇနာပါ။

၈။ ။'သာ ပန ယဿာ နာ အညဿ ကဿစိ အတ္တနော မနတာ၊ စိတ္တဿေဝ ပနေဿာ ဘာဝေါ စေတသိကော ဓမ္မော၊ တဿာ 'အနတ္တ မနတာ စိတ္တဿာ 'တိ ဝုတ္တာ' ကို အနုက်ယောဇနာပါ။

၉။ ။'ယဿာ ပန စျာနစေတနာ ပဋိသန္ဓိံ အာကဏ္ဍတိ၊ တဿာ စေတနာသမ္ပယုတ္တဓမ္မာပိ ဝဋ္ဋန္တိယေဝ' ကို အာကာရန္ဒ့် သမ္ဗန္ဓါန် ထည့်၍ အနုက်ပေးပါ။

၁၀။ ။နာ အန္တလိက္ခေ နာ သမုဒ္ဒမဇ္ဈေ၊
နာ ပဗ္ဗတာနံ ဝိဝရံ ပဝိဿ။
နာ ဝိဇ္ဇတေ သော ဇဂတိပ္ပဒေသော၊
ယတ္ထဋ္ဌိတော မုစ္စေယျ ပါပကမ္မာ' ဟူသော ဂါထာကို အနုက်ယောဇနာပါ။

၁၃၃၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကြိ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၁) အဖြေ

၁။ ။[ပါ။ ၂၅။ ပါ၊ သျှ၊ ၅၉။။ ။၁၃၂၈-ခုနှစ် ကလည်း ပေးခဲ့ပြီ။]

၂။ ။[ပါ။ ၁၆၉။ ပါ၊ သျှ။ ၂၆၈။ ။၁၃၁၈-ခုနှစ်ကလည်း ပေးခဲ့ပြီ။]

၃။ ။[ပါ။ ၂၁၃။ ပါ၊ သျှ။ ၃၃၉။]

၄။ ။[ပါ။ ၂၄၁။ ပါ။ သျှ။ ၄၀၁။]

၅။ ။[ဋ္ဌ။ ၆၀။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၂၁၄။]

၆။ ။['ပဏ္ဍိတေန' ဟု ကတ္တားထည့် ပေး။ (ယောဇနာ)။ ။ဋ္ဌ။ ၁၁။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၇၇။]

၇။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၅၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၅။]

၈။ ။[ဋ္ဌ။ ၁၀၈။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၆၀။]

၉။ ။['သျှ'အတိုင်း ပေး။ ။ဋ္ဌ။ ၂၀၇။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၂။ ၂၃၄။]

၁၀။ ။[ဋ္ဌ။ ၃၁၃။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၉၄။]

၁၃၃၄-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကြိ ပါဠို,အဋ္ဌကထာ အမှတ်(၂) ဖေခွန်း

(က) စေတော ဝိက္ခိပတိတိ စေတသောဝိဓက္ခေပေါ။
(ခ) ဘန္တိတ္တံ စိတ္တဿာတိ စိတ္တဿ ဘန္တိဘာဝေါ, ဘန္တိယာန ဘန္တိဂေါကာဒီနိ ဝိယ။
(ဂ) ဣမိနာ ကောရမ္မကာသိံ ယေဝ ဝိပ္ပန္နနံ ကထိတံ။
(ဃ) ဥဒ္ဓစ္စဥ္ဥ ကောရမ္မကေ ဝိပ္ပန္နတိ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ နနာရမ္မကေ။

၁။ ။(ခ) ဝါကျကို ဥပမာနဝါကျ၌ ကြိယာထည့်၍ ပဓာန, အပဓာန ဝါကျအစဉ်ကျအောင် အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ ။(ဃ) ဝါကျကို ဌပနာ, အာဘောဂါဒိပဋ္ဌကနည်းဖြင့် စောဒနာတက်ခဲ့ပါ။ (အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရန် မလို။)

၃။ ။(ဂ) ဝါကျ၌ 'ကထိတံ' ဟု ထားရပုံကို ရှင်းပြ၍ (ဃ) ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသကိုလည်း ဖေါ်ပြခဲ့ပါ။

၄။ ။'ဘန္တေယျာန' ပုဒ်ကို အပေါင်းဝစနတ္ထမျှ ပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္ကခဲ့ပြခဲ့ပါ။

၅။ ။'ဘန္တေဘဝေါ, ဘန္တေဂေါတ္တာဒိနိ' တို့၌ 'ဘန္တေ' ပုဒ်တို့၏ လိင်္ဂ, ဂဏ, အန္တ, ပဒ တို့ကို အသီးအသီး စိစစ်ပြဆိုခဲ့ပါ။

၆။ ။(က) ဝါကျ၌ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ အာဘော်ကို ဗျတိရေက, အန္ဒယအာဒေးဖြင့် ဖေါ်ပြ၍ သံဝဏ္ဏနာ အမည်ကိုလည်း ဖြဆိုခဲ့ပါ။

၇။ ။(ဂ) ဝါကျ၌ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်အစွဲကိုဂုင်း, 'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တတပ္ပ, ဂဟေတပ္ပ တို့ကိုဂုင်း ပြဆိုခဲ့ပါ။

၈။ ။(ဂ) ဝါကျ၌'ကထိတံ'ဝယ် ဓာတ်၏အရ ကတ္တုဋ္ဌကြိယာအရကို ကောက်ပြီးလျှင် ဒဿနကတ္ထစသော ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်ပြဖြဆိုခဲ့ပါ။

၉။ ။(ဃ) ဝါကျ၌ ဥဒ္ဒစ္စသဟဂုတ်စိတ်, ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ်တို့၏ အာရုံ၌ လည်၍ ဖြစ်ပုံ ပရမတ္ထအခြင်းအရာကို ဥပမာဖြင့် သိသာအောင် ပြခဲ့ပါ။

၁၀။ ။(ဃ) ဝါကျ၌ 'ကောရမ္မကေ' အရ ပစ္စည်းတရားသည် 'ဝိပ္ပယုတ်' အရ ပစ္စယုပ္ပန်တရားအား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကို ဖေါ်ပြပါ။

၁၃၁၂-ခုနှစ် ဓမ္မာစရိယတန်း
ဓမ္မသင်္ကီ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ အမှတ် (၂) အဖြေ

၁။ ။(ခ) မှတ်ဝါကျ အနက်ယောဇနာ

ဘန္တေတ်တံ စိတ်တာဿာတိ၊ 'ဘန္တေတ်တံ စိတ်တာဿ' ဟူသည်ကား။ 'ဘန္တေယာနဘန္တေဂေါတ္တာဒိနိ၊ တုန်လှုပ်သော ယာဉ်, တုန်လှုပ်သောနွား စသည်တို့သည်၊ ဘမန္တိ ဝိယ၊ တုန်လှုပ်ကုန်သကဲ့သို့။ စိတ်တာဿ၊ စိတ်၏။ ဘန္တေဘာဝေါ၊ တုန်လှုပ်သည်၏ အဖြစ်တည်း။ [ဋ္ဌ။ ၃၀၂။ ဋ္ဌ၊ သျှ၊ ၃။ ၅၁။]

[ပဓာန, အပဓာန ဝါကျအစဉ်။ ။ဥပမာန, ဥပမေယျဝါကျတို့တွင် ဥပမေယျဝါကျသည် ပဓာန, ဥပမာနဝါကျသည် အပဓာန၊ ထို ပဓာန, အပဓာနဝါကျတို့တွင် ဝါကျအစဉ်အားဖြင့် အပဓာနဝါကျက ဧဿ, ပဓာန ဝါကျက နောက် ဖြစ်သည်။သို့ဖြစ်၍ အပဓာနဝါကျကို ဧဗျးဥုးစွာ ယောဇနာ၍ ပဓာနဝါကျကို နောက်မှ ယောဇနာသည်ကို ပဓာန, အပဓာန ဝါကျအစဉ်ကျ ယော်ဇနာသည်ဟု သိပါ။

ဥပမာနောပမေယျသု၊ ဝါကျသု ယံ ပဓာနကံ။
တံ ပစ္ဆိမောပမေယျော၊ ဂဟေတဗ္ဗံ နယညုနာ။ (သမ္မန္ဓစိန္တီ ဂဏ္ဌိသစ်။ ၁၁ဂ)]

၂။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျ ဌပနာ အာဘောဂါဒိပဋ္ဌကစောဒနာတက် အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် (ဂ) မှတ်ဝါကျဖြင့် 'ဘန္တေတုံ စိတ္တဿ' ဟူသော ပါဠိဖြင့် 'တခုသော အာရုံ၌ သာလျှင် တုန်လှုပ်ခြင်းကို ဖော တော်မူအပ်၏' ဟု ယုတ္တိဒဋ္ဌိယကို ဆိုတော်မူ၏(ဌပနာ)။ ယုတ္တိဒဋ္ဌိယသည် ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏနှင့် မကင်းဝကာင်းသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ထိုသို့ မကင်းကောင်းသောကြောင့် (အာဘောဂဟောတု)။ ယုတ္တိဒဋ္ဌိယကိုသာ မဆိုသင့် (ဌပနာပဋိက္ခေပ)။ ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏကား အာဘယ်ပါနည်း (စောဒနာ)။ ဤသို့စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောဓနာဝတော် မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ဃ)မှတ်ဝါကျကို မိန့်။

[မှာဘွယ်။ ။တက်ပုံနယ ကြွယ်ဝစေခြင်းငှါ ဝါကျတက် တက်လိုက်သည်။ အဓိပ္ပါယ်တက် တက်ပုံကို ၁၃၂၄-ခုနှစ် နည်းမှီ တက်ပါ။ မခဲတော့ပြီ။]

၃။ ။(ဂ) မှတ်ဝါကျ 'ကထိတံ' ဟု ထားရပုံ

'ဘန္တေတုံ စိတ္တဿ' ၌ စောဒကဘက်က 'အာရုံသာမည(တခုသော အာရုံ, အထူးထူးသော အာရုံ) ၌ တုန်လှုပ်ခြင်း' ဟု အာဘောဝ်ထားသည်၊ ပရိဟာရဘက်က 'တခုသော အရုံ၌သာ တုန်လှုပ်ခြင်း' ဟု အာဘော်ထားသည်။ ယင်းသို့ အာဘာဝ်ထားကြရာတွင် စောဒကဘက်က အင်အားကြီး၍ နိုင်လုလတ်ဆဲသော် ပရိဟာရ(ကျမ်းဆရာ)ဘက်က တခုသော အာရုံ၌သာ တုန်လှုပ်ခြင်းဟူသော အလိုရှိအပ်သော စကားကို ဆွဲယူလုယက်၍ ပြသည် (အကြောင်း မဘက်ခြင်းကြောင့် လုယက်ရာရောက်သည်)၊ ဤသို့

လုံ၍ ပြသော စကား (စကားလုံ) ကို ပြလိုသောကြောင့် (ဂ)မှတ်ဝါကျ၌ 'ကထိတံ' ဟု ထားရပါသည်။

[ကျက်ဘွယ်။ ။သူကလိုင်မှူ၊ စကားလုံ၊ ထားမှုကထိတာ။ (ရှေရှေး ဆောင် နိယံ။ ၃၂၂။)]

(ဃဲ) မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသ။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒေါသကား ဝိရောဓိဒေါသ (တနည်း) သြစိတျဟိန်ဒေါသ ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။(ဃ) မှတ်ဝါကျ ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ ဖြစ်သည်။ 'ဟိ-သဒ္ဒေါ ဝိတ္ထာရော' ဟု ဆိုသော ယောဇနာအလို ပုနရုတ္တိဒေါသကို ပယ်သည်။

၄။ ။အပေါင်းဝစနတ္ထ။ ။ဘန္ဒံ ယာနံ ဘန္ဒယာနံ။(ဂ မွေခေါ်ရည်း သမာသ်)

ဗျူဟပ္ပတ္တိစတုက္က

အဘိဓာန်ဋီကာ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ဘ' ဟူသော, 'န္ဒ' ဟူသော, 'ယာ' ဟူသော, 'နံ' ဟူသော အစိတ်အစိတ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျူဟပ္ပတ္တိ' မည်၏။

၂။ ။'ဘန္ဒ်' ပုဒ် 'ယာန' ပုဒ်သည်ရှင်း, တုန်လှုပ်သော ဂုဏ်၏ ယာဉ်နှင့် ဂုဏ်ဂုဏေအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္မန်သည်ရှင်း 'ဗျူဟပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

၃။ ။'ဘန္ဒယာနံ' ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။

၄။ ။တုန်လှုပ်သော ယာဉ်တို့၏ တခုသည် တခုနှင့် တူသော အခြင်း အရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီ အလိုအားဖြင့်-

၁။ ။'ဘန္ဒံ ယာနံ' ဟူသော ဝိုက်ဂိုဟ်ဝါကျသည် 'ဗျူဟပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂-တူ၏။)

၃။ ။'ဘန္ဒယာနံ' ဟူသော နိဖ္ဖန္နသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄-တူ၏။)

၅။ ။**လိင်္ဂါဒိဝိဘာဂ**

'ဘန္ဒဘာဝေါ' ၌ 'ဘန္ဒ' ကား နပုံသကလိင်, စိဒ္ဓဝဒိဂဏ, အကာရန္တ, ဂ်တ ဝမပဒ ဖြစ်ပါ၏။

'ဘန္တေဂါဏာဒီနိ' ဌ် 'ဘန္တေ' ကား ပုလ္လိင်, ပုရိသဒိဂဏ, အာမ ဏန္တေ, ကိတနာမဗဒ ဖြစ်ပါသည်၊

၆။ ။(က) မှာဘ်ဝါကျ အာဘောဂနှင့် သံဝဏ္ဏနာ

'ဓေဒတာ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'စေတသော' ဟူသော သံဝဒဏ္ဏာဘဒ္ဒပုဋ္ဌ ဆဋ္ဌီဝိဘာဂ်၏ သဒ္ဒန်စသော အနက်ကို မဒဟာ ကံအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိဒစပါသည်။ ဝိဘာဂျတ္ထဝဏ္ဏနာ။

'ဓေဒေဘာ ဝိကွိဝတီတိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာပါဌ်ဖြင့် 'စေတသော ဝိဒကွေပေါ' ဟူသော သံဝဏ္ဏောဘဗ္ဗပုဋ္ဌ်၌ 'စေတ' သဒ္ဒါပဗဒ 'ဝိ' ပုဗ္ဗ 'ခိ' ဓာတ်ဒဘုဂ် 'စေတ' သဒ္ဒါပဗဒ 'ဝိ' ပုဗ္ဗ 'ခိပ' ဓာတ်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိဒစပါသည်။ ဒုတိယဓာတုပဒသံဝဏ္ဏနာ။

'ဏာ' ပစ္စည်း၏ ကံစသော အနက်ကို မဟော ကတ္တားအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။ ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

'စေတသော ဝိဒကွေပေါ' ဟူသော သံဝဏ္ဏောတဗ္ဗပုဒ်၏ ကိတန္တအလုတ္တ ဒုတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ် မဟုတ် ကိတန္တအလုတ္တဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ အဖြစ်, ယင်း ကိတန္တအလုဘ္ဘဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပုဒ်၏ သမ္ဗန် စသော အနက်ကို မဒဟာ ကံအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေပါသည်။သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။(တနည်း) 'စေတသော ဝိကွေပေါ' ဟူသော သံဝဏ္ဏောတဗ္ဗပုဒ်ကို 'စေတသော ('အံ' ဝိဘတ်၏ ကာရိယ'သြ') ဝိကွိဝတီတိ စေတသောဝိဒကွေပေါ' ဟု ကိတန္တအလုတ္တ ဒုတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ် ဝဒနတ္ထ မပ္ပြုရ' စေတသော ('သ' ဝိဘတ်၏ ကာရိယ 'သြ') ဝိကွိဝတီတိ စေတသောဝိကွေပေါ' ဟု ကိတန္တအလုတ္တ ဆဋ္ဌီဘပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝစနတ္ထပ္ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အဋ္ဌကထာဆရာ သိစပါသည်။ အဘိဒါနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ ။(ဂ, မှတ်ဝါကျ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်အစွဲ။ ။(ဂ)မှတ်ဝါကျ'ဣမိနာ' ဟူသော သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်အစွဲကား'ဘန္တေတုံစိတ္ထဿ' ဟူသော ပါဌ် ဖြစ်ပါသည်။

'ဧဝ'သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တေတဗ္ဗ(တ္ထ)။ ။'ဧဝ'သဒ္ဒါ၏ နိဝတ္တေတဗ္ဗ(တ္ထ) ကား အထူးထူးအမျိုးမျိုးသောအာရုံ ဖြစ်ပါသည်။

'ဧဝ'သဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗ(တ္ထ)။ ။'ဧဝ' သဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗ(တ္ထ)ကား တခုတည်းသော အာရုံဖြစ်ပါသည်။

၈။ ။ကြိယာ ၅-တန်

၁။ ။'ကထိတံ' ဝယ် 'ကထ' ဓာတ်၏ ကတ္တုဋ္ဌကြိယာအရဖြစ်သော ဒေသနာညာဏ်ပြဓာန်းသော မဟာကြိယာညာဏသမ္မယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် သည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထ' မည်၏။

၂။ ။မင်္ဂလာဏ်, ဖုလ်လာဏ်, သမ္ပယုတ္တညာဏ်ဓာတ်တို့သည် (ပဌမဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒိပကတ္ထ' မည်၏။

၃။ ။'ဘန္တ်တွံ စိတ္တဿ'ဟူသော ဝစီဘေဒသဒ္ဒါသည် (ပဌမကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။

၄။ ။ပါရမီညာဏ်, ဝိပဿနာညာဏ်တော်တို့သည် (ဒုတိယဖလူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။

၅။ ။ဓမ္မသဝနကုသိုလ်ဖြစ်ခြင်းစသော ဝေနေယျတို့၏ ဟိတသုခသည် (ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော)'အနုဘာဝတ္ထ'မည်၏။

၆။ ။**ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ်, ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ်တို့၏ အာရုံ၌ လည်း၍ ဖြစ်ပုံ**

အလုံးတခု, လေးထောင့်တခုဖြစ်ကုန်သော ၂-လုံးကုန်သော ပဒမြား တို့ကို ချိုင့်ဝှမ်းရာ အရပ်၌ လိုမ့်၍ လှတ်အပ်ကုန်သည်ရှိသော် လုံးသော ပဒမြားသည် ဧကန်အားဖြင့် လည်(လိမ့်)သကဲ့သို့ ဤအတူ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ်သည် အာရုံ၌ ဧကန်အားဖြင့် လည်(လိမ့်)သည်။ လေးထောင့်ဖြစ်သော ပဒမြားသည် ရပ်တန့်၍ ရပ်တန့်၍ လည်(လိမ့်)သကဲ့သို့ ဤအတူ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ်သည် အာရုံ၌ ရပ်တန့်၍ ရပ်တန့်၍ လည်(လိမ့်)သည်။ (ဋ္ဌ။ ၃၀၂။)

၁၀။ ။**ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း**

'ကောရမ္မဏော'အရ တခုသော အာရုံ ပစ္စည်းတရားသည် 'ဝိပ္ပန္နကိ' အရ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ် ပစ္စယုပ္ပန်တရားအား ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကား အာရမ္မဏ, ပုရေဇာတ, အတ္ထိ, အဝိဂတ ၄-ပစ္စယသတ္တိတို့ ဖြစ်ပါသည်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိအဋ္ဌကထာ မေးခွန်း အဖြေပြီး၏

နည်းပြဓမ္မာစရိယကျမ်းပြီး၏။

စကားပြီးဆုံး ကျမ်းနိဂုံး

မခုက္ကူခရိုင်တွင် ပါဝင်သော တောင် ၃-လုံးကို တူးဖြိုညှို၍ မြို့တည်သည်ကို စွဲ၍ ကူးခန်း မေ့တော်ဓာတ်သည် ရွှေသမင်ကဲ့သို့ ပေါ်လွင်ထင်ရှားစေလျက် ကူးသန်းသည်ကို စွဲ၍ ကူးသန်း နရပတိကြီး တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ပြီးသော အဆုံးဌ္ဌ ကူးခန်း, ကူးသန်း အမည် ၂-ပါးကို ပုစဉ်းခန်းစသောအားဖြင့် နံနိမ်မှည့်သည်ကို စွဲ၍ပခန်း [ကုခနနဂရဿ ပန ကူးသန်းတိ နဂရဿ ဝါ ပခန်းတိ နဂရဿ ဝါ။ ။အာစရိယဝံသနိဿယသစ်နိဂုံး။] ဟူ၍ အမည် ၃-မျိုးဖြင့် ထင်ရှားသောမြို့၏ အရှေ့ခရိုး ၂-မိုင်ခန့် အကွာ ရောဝတီ, ချင်းတွင်း မြစ် ၂-စင်းတို့အကြားတွင် ပေါ်ထွန်းသော ကျွန်း၏ အလယ်ပဟိုရိတွင် တည်ရှိသော ဇ,တမျှော်(ဇတ္တရော်)ရွာကြီးဌ္ဌာန ခမည်းတော်မြေပိုင်ရှင် ဥုး့မြင့် မယ်တော် ဒေါ်ပု တို့မှ ၁၂၉၅-ခု တဖေပါင်းလဆုတ် ၃-ရက်နေ့တွင် ဖွားမြင်ပြီး ၁၃၀၆-ခု နယုန်လဆန်း ၅-ရက်နေ့တွင် သာမဏေဘောင်သို့ ဝင်ရောက်ကာ ၁၃၁၅-ခု ဒုတိယဝါဆိုလဆန်း ၇-ရက်နေ့တွင် ရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်သော 'အရှင်ဆီလာစရာဘိဝံသ' အမည်ရသောအာကျန့်ပ်သည် ဇရုးသားအပ်သော 'နည်းပြဓမ္မာစရိယကျမ်း' သည် ၁၃၃၆-ခု ကဆုန်လပြည့် ဗုဒ္ဓဟူး (၅-၅-၇၄)တွင် ကောင်းမှန်စွာ ပြီးဆုံးအောင်မြင်ခြင်းသို့ ရောက်သတည်း။

ပြုခဲ့လှစ္ဆာ မြတ်ပူဇော

ဤမျှသော အခြေသို့ ရောက်အောင် နည်းနာနယ အဝဝဖြင့် သွန်သင်ပြသ ချီးမြှောက်မစတော်မူခဲ့ကြသော ဇ,တမျှော် (ဇတရော်)ရွာရွှေစေတီကျောင်းတိုက် (ဇယ်ဆရာ)ဆရာဟော် ဥုးဓမ္မိန္ဒ, မြင်းခြံမြို့ ကိုးဆောင်တိုက် ပခုက္ကူကျောင်းသစ် ဆရာတော် (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ)ဥုးသောဘိတ, မန္တလေးမြို့ အနောက်ပြင် မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံတိုက်သစ်(သကျသီဟဓမ္မာစရိယ) ဆရာတော် ဥုးဝါသဝါဘိဝံသ, မန္တလေးမြို့ အနောက်ပြင် တောင်သမန်တိုက် (သကျသီဟဓမ္မာစရိယ)ဆရာတော် ဥုးကေသဝါဘိဝံသ စသော ကျေးဇူးတော်ရင် ဆရာအရှင်မြတ်များအား ဤကျမ်း ရေးသားပြုစုခြင်းဟူသော မွန်မြတ်သော ကောင်းမှုဖြင့် လေးလေးစားစား ကျေးဇူးတုံ့ဆပ်သောအားဖြင့် ပျံပဝပ်ကော်ရော် ပူဇော်ပါ၏။

အရှင်တို့တွက် တောင့်တချက်

ဤ'နည်းပြဓမ္မာစရိယကျမ်း' သည် ကျမ်းပြီးခြင်း၏ ဘေးရန်အသွယ်သွယ် အန္တရာယ်ဟူသမျှ ကင်းစင်ပလျက် ပြီးသင့်ချိန်ခါ အဆုံးတိုင်ရောက် ကောင်းမွန်စွာ ပြီးမြောက်အောင်မြင်သကဲ့သို့ တို့အတူ ဓမ္မာစရိယလောင်း လျာအရှင်တို့ ဓမ္မာစရိယအောင်ပန်း ဆွတ်လှမ်းနိုင်ရေးအတွက် လက်တွဲကာ ကြိုးပမ်းလျက်ရှိကြသော ဓမ္မာစရိယလောင်းလျာအရှင်တို့နှင့် ယင်းအရှင်တို့ကို သွန်သင်ပြသ ပို့ချလျက်ရှိကြသော စာချအရှင်တို့ ကိုယ်စီကိုယ်ငှ တွေးခေါ် ကြံစည် ကြိုးပမ်းလျက်ရှိကြသော မွန်မြတ်သော အတွေးအခေါ် အကြံအစည် ကြိုးပမ်းချက်များသည် ဤကျမ်း၏ အထောက်အကူဖြင့် အောင်မြင်မှု၏ ဘေးရန်အသွယ်သွယ် အန္တရာယ်ဟူသမျှ တွန်းလှန်ကြလျက် ပြီးသင့်ချိန်ခါ အဆုံးတိုင်ရောက် ကောင်းမွန်စွာ ပြီးမြောက်အောင်မြင်ကြ ပြီးလျှင် မြတ်ရှင်သာသနာ ကြီးပွားရာ ကြီးပွားကြောင်း လုပ်ငန်း အပေါင်းကိုလည်း အောင်မြင်စွာ လုပ်ဆောင်နိုင်ကြပါစေသတည်း။

မိမိအတွက် တောင့်တချက်

အကျွန်ုပ်သည် ဤ'နည်းပြဓမ္မာစရိယကျမ်း'ကို ရေးသားပြုစု မြတ် ကောင်းမှုကြောင့် ဘဝတိုင်း ဘဝတိုင်း ကိုယ်ရောစိတ်ပါ ငြိမ်းချမ်းသာ လျက် ပညာပါရမီ တဆင့်ထက် တဆင့် ရင့်သည်ထက် ရင့်ကာ တဝန်ရှိ ရှောင်း ပြဿနာအပေါင်းကို မပင်မပန်း ရှင်ရှင်လန်းလန်းဖြင့် ဖေါက်ပြန် ချို့ယွင်း ပို့လိုခြင်းမရှိဘဲ အဖြေပေးနိုင်သော စွမ်းရည်နှင့် ပြည့်စုံပြီးလျှင် ရှင်တော်ဘုရား ဟာမြှက်ထားသည့် သုံးပါးသာသနာ စက်အာဏာကို ပြောင်တဝင်းဝင်း မိုက်မှောင်ကင်းအောင် ထွန်းလင်းတောက်ပစေနိုင် လျက် နိဗ္ဗာန်ကို တိုက်ရိုက်မြင်ကြောင်း တရားအပေါင်းကို လျင်မြန်, ပြီးမြောက် အဆုံးရောက်အောင် အားထုတ်နိုင်ရပါလို၏။

နိဂုံး ပြီး၏

နည်းပြဓမ္မာစရိယကျမ်း
အလုံးစုံ ပြီးပြီ

ဓမ္မာစရိယမေးခွန်းထုတ်
စည်းမျဉ်းအဖြေ

မှာထားချက်

ဤ 'ဓမ္မာစရိယမေးခွန်းထုတ်စည်းမျဉ်းအဖြေ' သည် အစိုးရဓမ္မာစရိယဘန်းနှင့် ရင်ဆိုင်နေကြရသော စာချု,စာသင် အရှင်မြတ်တိုင်းလက်ဝယ် ရှိကိုရှိရမည်မှာ အထူးပြောဘို့ လိုလိမ့်မည် မဟုတ်ပါ။ လေ့လာဘူးသူ အရှင်မြတ်များ အသင့် လက်ခံပြီး ဖြစ်ပါလိမ့်မည်။ ယခုမှ လေ့လာကြရသော အရှင်မြတ်များလည်း (ဆရာ့ဆရာကြီးများ၏ နည်းနာနိဿယ အဝဝကို တဆိုင်တည်းဖြင့် တဝကြီး သိနိုင်အောင် ဖန်တီးပေးခြင်း, အချိန်တို့ဘို့နှင့် လွယ်လင့်တကူ စာချတန်းကို ဖြစ်မှန်းနိုင်အောင် ဖန်တီးပေးခြင်း စသော စွမ်းရည်ဘို့ကြောင့်) လက်ထဲ အရောက် နောက်ကျလိုက်သာလို့ပင် အောက်မေ့မိကြပါလိမ့်မည်။ အစိုးရအနေနှင့် ယင်းအဖြေကို ထုတ်ပြန်ခဲ့သော်လည်း အနည်းငယ်သော ဆရာတော်ကြီးများလက်ဝယ်သာ ပေးပို့နိုင်ခဲ့ပါ၏။ ကျယ်ပြန့်မှု မရှိခဲ့ပါ။ စာချဆရာတော်သည် ဥုးပဥ္စင်းဘို့ကို ပို့ချစဉ်အချိန်ကပင် ဤစည်းမျဉ်းအဖြေများကို အစိုးရစာချဘန်းနှင့် မျက်နှာလွဲ၍ မရကြသေးသော စာချ, စာသင် အရှင်မြတ်ဘိုင်း ထိုဝတ္ထုနိုင်ရန် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ဖြစ်အောင် လုပ်ဆောင်သင့်ကြောင်း မကြာခဏ မိန့်ကြားလေ့ရှိသည်။ ထိုအချိန်ကပင် ရှိခဲ့သော ဆရာတော်၏ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ဖြစ်စေခြင်းသော ဆန္ဒသည် ထိုအချိန်က အခွင့် မသင့်ခဲ့ပါ။ 'နည်းပြဓမ္မာစရိယကျမ်း'ရိုက်ရန် စီစဉ်ဘော့မှ ဥုးပဥ္စင်းတို့သည် ဆရာတော်ဆန္ဒကို သိကြပြီးဖြစ်သည့်အတိုင်း 'ဓမ္မာစရိယမေးခွန်းထုတ်စည်းမျဉ်းအဖြေ'ကို 'နည်းပြဓမ္မာစရိယကျမ်း' နောက်တွင် ပူးတဲ့ရိုက်ပါရန် ဝိုင်းဝန်းလျောက်ထားကြရာမှ ယခုလို ပူးတွဲတင်ပြနိုင်သော အခြေအနေသို့ ရောက်သည်အထိ အခွင့်သင့်ခဲ့ပါ၏။

ယင်းသို့တင်ပြရာ၌ စာချဆရာတော်သည် ဥဒါဟရဏ်တို့ကို ထုတ်ရာဝယ် (ဥဒါဟရဏ်တို့ ထုတ်ရာ၌ ကျမ်းညွှန်း မပါသည်က များသည်၊ ပါသော်လည်း ဆဋ္ဌမနှင့် ကိုက်ညီသော ကျမ်းညွှန်း အနည်းငယ်သာ ပါလေရာ)

ကျမ်းညွှန်းမပါရာ၌ ထည့်သွင်းညွှန်ပြခြင်း, ဆဋ္ဌမနှင့် မကိုက်ညီရာ၌ ကိုက်ညီအောင် ပြင်ဆင်ညွှန်ပြခြင်းများ ပြုလုပ်ထားလေသည်။ စာပြင်ဆရာသည် တာဝန်အရ လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသော ပြင်သင့်သည်များကို ပြင်ခြင်း, လက်နှိပ်စက်ဖြင့် ရိုက်ထားသော မူရင်းကို အမြင်ရှင်းရှိ အဓိပ္ပါယ်လည်းသိလွယ်အောင် ဖြတ်တောက်ခြင်း, ထားသိုခြင်းများပြုလုပ်ထားလေသည်။

ယင်းတို့မှအပ အဓိပ္ပါယ်အယူအဆ ရှေးရှုး ပြောင်းလဲစေမည့် စကားလုံးများကို ပြင်ဆင်ခြင်း, ပယ်နုတ်ခြင်း, ထည့်သွင်းခြင်းများ မပြုလုပ်ပါ။

သို့ဖြစ်၍ ဤ 'ဓမ္မာစရိယမေးခွန်းထုတ်စည်းမျဉ်းအဖြေ' ကို မူရင်းအတိုင်း တင်ပြကြောင်း သိစေပါရန် အမှာစကား ရေးသားလိုက်ရပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤအဖြေဝယ် ကျမ်းညွှန်းထုတ်ရာ အသုံးပြုထားသော စာအုပ်များသည် 'နည်းပြဓမ္မာစရိယကျမ်း'၌ အသုံးပြုခဲ့သော စာအုပ်များပင် ဖြစ်လေသည်။(ယင်းကျမ်း'ကိုးကားထားသောကျမ်းများ စာရင်းနှင့် သင်္ကေတ' ပြန်ကြည့်။)

အရှင်သိရိန္ဒာဘိဝံသ

သ,စ,အ ဓမ္မာစရိယ, အဂ္ဂမဟာအက္ကေါ်, ပါဠိပါရဂူ,
ဝိနယဓရ ဝိနယကောဝိဒ, အာဘိဓမ္မိက အဘိဓမ္မကောဝိဒ
မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံ ရွှေကျင်တိုက်သစ်
ဗဟန်း၊ ရန်ကုန်
၁၃၂၆-ခု ဝါဆိုလပြည့် ဓမ္မစကြာနေ့

ဓမ္မာစရိယ
မေးခွန်းထုတ်စည်းမျဉ်းအဖြေ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ဓမ္မာစရိယတန်းဌ ပြဓာန်းသော ကျမ်းဝေများနှင့်
မေးခွန်းထုတ် စည်းမျဉ်း

ကျမ်းရင်း ၃-ကျမ်း

(၁) ပါရာဇိကဏ် ပါဠိတော်နှင့် အဋ္ဌကထာ။
(၂) သုတ်သီလက္ခန် ပါဠိတော်နှင့် အဋ္ဌကထာ။
(၃) ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိတော်နှင့် အဋ္ဌကထာ။

ကျမ်းရင်း ၃-ကျမ်းလုံး ပဌမနေ့

ပါဌာန်သာရီအနက်ယောဇနာနည်း, အာကာရဝဏ္ဏ၍ ထုတ်၍ အနက်ယောဇနာနည်း, ဝါကျအပြန်အလှန် အနက်ဃယောဇနာနည်း, သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ အနက်ယောဇနာများကို ထည့်သွင်း မေးနိုင်သည်။

ပါရာဇိကဏ် ဒုတိယနေ့

(၁) ခက်ခဲသော အဋ္ဌကထာဝါကျတို့ကို ထုတ်ပြ၍ အနက်ယောဇနာ စေခြင်း။

(၂) လိုအပ်သော ပါဠိဝါကျတို့ကို ထုတ်ပြ၍ အနုသန္ဓေ, ပုဗ္ဗော, စောဒနာ ကျမ်းတက်, ထုတ်နည်းကို မေးရာ၌ သုဒ္ဓတက်, ထုတ်နည်း ၂-မျိုးတို့တွင် ၁-မျိုး မျိုးကို မေးခြင်း။

မှတ်ချက်။ ။စောဒနာတက်ကို ဓမ်းထုခြင်လိုနှင်္ဘရစောဒနာ, အာဘောဂစောဒနာ, အယုတ္တစောဒနာ, ဗျတိရေကစောဒနာ, အနယစောဒနာတို့တွင် အခုခုကိုသာ မေးရမည်။ အထွက်ကို မေးထုခြင်လည်း သဒ္ဒါ, ပညတ်, ပရမတ်တို့တွင် တခုခုကိုသာမေးရမည်။

(၃) သဒ်ပ, ဝိတ္ထာရစသော ဝါကျအမည်ခွဲခြင်း, စာစပ်ကို မေးခြင်း။

မှတ်ချက်။ ။ဝါကျခွဲထုခြင်း ဂန္ထဲဘရဏကျမ်းလာနှင့် အဋ္ဌကထာ, ဋီကာသုံးရိုး ဝါကျဆမည်များကိုသာ မေးမြန်းရမည်။

(၄) ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက်နည်းကို မေးခြင်း။

(၅) လိင်, ဝိဘတ်, ဓာတ်, ပစ္စည်း, ကြိယာ, ကာရကတို့၏ အနက်, အဓိပ္ပါယ်, အဆုံးအဖြတ်ကို မေးခြင်း။

(၆) ကျမ်းရင်း ၃-ကျမ်းလုံးခွဲ အဋ္ဌကထာပုဒ်ဖွင့်ပါဠိဖွင့် အထုခြင်း အဋ္ဌကထာဆထု၏အလို အာဘောဂကိုရင်း, အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာအမည်ကိုရင်း မေးခြင်း။

မှတ်ချက်။ ။သံဝဏ္ဏနာအမည်မှာ သံဝဏ္ဏနာကျမ်းလာ သံဝဏ္ဏနာအားလုံးနှင့် သက်ဆိုင်သည်။

(၇) ပုဒ်မှား, ပုဒ်မှန် အဆုံးအဖြတ်ကို မေးခြင်း။

မှတ်ချက်။ ။ဆိုင်ရာအဋ္ဌကထာ, ဋီကာဖြစ်စေ, ဧရှနောက်ထောက်ထားဘွယ်ဖြစ်စေ, ဓာတ်ပစ္စည်းဝေဘန်ချဖြစ်စေ, သဒ္ဒနယအစထောက်အထား ထင်ရှားဖြစ်စေ ရှိရမည်။

(၈) ဆိုင်ရာအဋ္ဌကထာပါ တစုံတခုသော ပုဒ်ကို ဖြစ်စေ, ဝါကျကို ဖြစ်စေ နည်း, ဥပစာ တခုခုစပ်ချ မေးခြင်း။

မှတ်ချက်။ ။ဥပမာ, ဥပမာန, ဥပမေယျ, ဥပရိကွာ, ဥပစာများခွဲဝေထုတ်ဆောင်နည်းများလည်း စပ်ဆိုင်ပါဝင်သည်။

(၉) သတ်မှတ်ပေးသည့် အဋ္ဌကထာလာ အကြောင်းအထုကို စုကိုယဗန္ဓဖြင့် ရေးသားစေခြင်း။

(၁၀) နေတ္တိဟာရထုတ်နည်းကို ဆိုင်ထုပါဠိနှင့် စပ်ချ မေးခြင်း။

သီလကွန် ဒုတိယဓနု

(၁) ခက်ခဲသော အဋ္ဌကထာဝါကျတို့ကို ထုတ်ပြချ အနက်ယောဇနာစေခြင်း၊

(၂) လိုအပ်သော ပါဠိဝါကျတို့ကို ဆုတ်ပြချ သုဒ္ဓအတက်, အထွက် ၂-မျိုးဘိုးဘွင် ၁-မျိုးမျိုးကို မေးခြင်း။

မှတ်ချက်။ ။အတက်ကို မေးရာ၌ ပါရာဇိကဏ် (၂)နုံပါတ်ပုစ္ဆာ အတိုင်း မေးရမည်။ အထွက်၌ သဒ္ဒါ, ပညတ်, ပရမတ် ထွက်နည်းတို့နှင့် အတ္ထုဒ္ဒါရ, အဓိပ္ပတ္တိ မေးနည်းတို့လည်း စပ်ဆိုင်ပါဝင်သည်။

(၃) ကိဉ္စာပိ, သစေပိ, ယဒိ, သစေ, အထစေ, လက္ခဏာဂုစိ, နနု, နနုစ အစရှိသော ဝါကျတို့တွဲ့ဝင် တခုခုကို ထုတ်ပြ၍ ၎င်းတို့ကို ဝါကျ၌ ထားရခြင်း၏ အကြောင်းနှင့်တကွ စောဒကာဘောဂ, စောဒနာ, ပရိဟာရကာဘောဂ, ပရိဟာရ, အနုဂ္ဂဟ, အရုစိ စသော သက်ဆိုင်ရာ အဓိပ္ပါယ်ကို မေးခြင်း။

(၄) ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဝစနတ္ထစသော ၆-ပါးအခဲ့ကို မေးခြင်း။

(၅) ဟိတ်၏ သမ္ဗန်ထားနည်းနှင့်တကွ တ္တ, တာ သမ္ဗန်တို့၏ ကံ, ကတ္တား, သမ္ဗန် အနက် ၃-တန်ဖြစ်ရာ၌ စာစပ်နည်းကိုဂင်း, ဘာဝသမ္ဗန် ပုဒ်၌ ရထိုက်သော ပစ္စယတ္ထကိုဂင်း မေးခြင်း။

(၆) ပါရာဇိကဏ် အမှတ်(၆)ပြင်ဆင်ချက်အတိုင်း ဖြစ်သည်။

(၇) နိဂ္ဂတ်နည်းဖြင့် ပုဒ်ပြီးပုံကိုမေးခြင်း၊ဝိပလ္လာသဖြစ်ပုံကို မေးခြင်း။

(၈) နက်နဲခက်ခဲသော အဓိပ္ပါယ်အဆုံးအဖြတ်ကို မေးခြင်း။

မှတ်ချက်။ ။ခက်ခဲသော အရာ၌ အဓိပ္ပါယ်ယူပုံ ဆုံးဖြတ်ခြင်း, ဝါဒကွဲပြားမသော အချက်၌ ဥပဒေသ ၄-မျိုး သင့်ရာညွှန်ပြ၍ ဆုံးဖြတ်ခြင်း, ကျမ်းခြင်းကွဲလွဲရာ၌ ကျမ်းညှိနည်း, နိတတ္ထ, နေယျတ္ထ, ဥဇုဝုစ်, ဝက်ဝုတ်, အတ္ထာပန္နံ, အတ္ထာပတ္တိနည်းအား ဖြင့်ဂင်း, သဒ္ဒန္တရသန္နိဋ္ဌာန, သဒ္ဒန္တရပေါဟနအား ဖြင့်ဂင်း အဓိပ္ပါယ်ယူပုံယူနည်းများကို မေးခြင်းများ စပ်ဆိုင်ပါဝင်သည်။

(၉) သတ်မှတ်ပေးသည့် အဋ္ဌကထာပါ အကြောင်းအရာ အဓိပ္ပါယ်သွားအတိုင်း ဝုတ္တောဒယဆန်းကျမ်းလာ ဂါထာ ၁-မျိုးမျိုး ကျနအောင် စီကုံးစေခြင်း။

မှတ်ချက်။ ။အဋ္ဌကထာ၌ ပါရှိသော ဂါထာ၏ အမျိုးအမည်ကို မေးခြင်း, အနက်ယောဇနာစေခြင်းလည်း စပ်ဆိုင်ပါဝင်သည်။

(၁၀) အဋ္ဌကထာပါဠိကို စွဲ၍ ဌာယီဘာဝစသော ဘာဝါလင်္ကာရကို မေးခြင်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီ ဒုတိယနေ့

(၁) ခက်ခဲသော အဋ္ဌကထာဝါကျတို့ကို ထုတ်ပြ၍ အနက်ယောဇနာစေခြင်း။

(၂) လိုအပ်သော ဝါကျတို့ကို ထုတ်ပြ၍ ဌပနာ, အာဒေဘဝေဟာကု, ဌပနာပဋိက္ခေပ, စောဒနာဟူသော ဌပနာပဋိကဖြင့် သော်ငြား, ဌပနာအနုလောမပါပနာဒီကျမ်းရိုး ၅-ချက်ဖြင့်သော်ငြား သုဒ္ဓကျမ်းဘက် ကျမ်းထွက် ၂-မျိုးတို့ဘွင် ၁-မျိုးမျိုးကို မေးခြင်း။

မှာဘ်ချက်၊ ။(က)အတာက်, အထွက် ၂-မျိုးတို့တွင် ၁-မျိုးကိုသာ မေးရမည်၊(ခ) ဧစံ သဘို့,ဝေဠု,ယဒိ ဧဝံ စသည် အစချီသော ဝါကျတို့၌ နိတဋ္ဌအားဖြင့်သော်ငြား, နေယျတ္ထအားဖြင့်သော်ငြား ရသင့်ရထိုက်သော အနုလောမပါပနာဒီကို ထုတ်ပြစေခြင်းလည်း စပ်ဆိုင်ပါဝင်သည်။

(၃) 'ဝါ,အာဆ ဝါ,အပိစ, အပရော နယော'တို့၏ သဒ္ဒါ, အနက်, အကြောင်း, အကျိုး ဝါကျလဲလှယ်ပုံကို မေးခြင်း၊ 'တေန, တသ္မာ, တေနုဝါဟ, တေန ဝုစ္စတိ, တေန ဝုတ္တံ, ဂဟေတဗ္ဗာ, ဝတ္တဗ္ဗာ, အဓိပ္ပေတံ, ကထိဘံ, သမ္ဘဝတာ' စသည် ထားပုံ အဓိပ္ပါယ်ကို ဝါကျထုတ်ပြ၍ မေးခြင်း၊ ပုနရုတ္တိဒေါသစသော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ပါဠိဝါကျထုတ်ပြ၍ မေးခြင်း။

(၄) ဝိဂ္ဂဟပြုစေ၍ ဗျုတ္တိစသော ၄-ပါး အခွဲကို မေးခြင်း။

မှတ်ချက်။ ။ဗျုပ္ပတ္တိစသော ၄-ပါး အခွဲကို မေးခြင်း၌ ဘေဒစိန္တာဒီပနီနှင့် အဘိဓာန်ဋီကာလာသော နည်း ၂-မျိုးတို့တွင် မည်သည့်နည်းနှင့် မဆို ဖြေဆိုနိုင်ခွင့်ရှိပါသည်။

(၅) 'လိင်, ဂဏ, ဂဏဝိမုတ်, အန္တနှင့် တက္ခသော သမာသပဒစသည်ကို မေးခြင်း။

(၆) ပါရာဇိကာဏ် အမှတ် (၆)ပြင်ဆင်ချက်အတိုင်း ဖြစ်သည်။

(၇) 'ဟိ,စ,ပန'စသော နိပါတ်ပုဒ်တို့၏ အနက်, 'ဧဝ'၏ နိဝတ္တတ္ထ တဗ္ဗစသော အနက်, 'ယ,တ'စသည်တို့၏ စဲ့ထု အနက်တို့ကို မေးခြင်း။

(၈) ပုဒ်ဝါကျများ၌ ယဿဝရဟ ဖြစ်သင့်ဖြစ်ဆိုက်သော ဒဿနတ္ထ စသည် ထုတ်နည်းကို မေးခြင်း။

မှတ်ချက်၊ ။ဂုဏ်း၌ လက္ခဏာဒိစတုက္ကနည်းဖြင့်သော်ငြား, အခြားနည်းဖြင့်သော်ငြား ဖြေဆိုနိုင်ခွင့်ရှိသည်။ 'ဒဋ္ဌဗ္ဗံ, ဧဝဒီတဗ္ဗံ, သိဒ္ဓံ'ဟု ထားသော ဝါကျများ၌ မုချတ္ထ,နေယျတ္ထ စသည်ကိုဂုဏ်း, သဒ္ဒသိဒ္ဓိ, အတ္ထသိဒ္ဓိ, သဒ္ဒတ္ထသိဒ္ဓိ, ပစ္စက္ခသိဒ္ဓိ, အနုမာနသိဒ္ဓိ, အာဂကပ္ပသိဒ္ဓိ, ပရိကပ္ပသိဒ္ဓိ, သိဒ္ဓေယျသိဒ္ဓိ, အတ္ထာပတ္တိသိဒ္ဓိ အာရျိခသော အနက်သဘောကျောက်ဆု အဓိပ္ပါယ်ယူနည်းကို မေးနည်းများ စပ်ဆိုင်ပါဝင်သည်။

(၉) အဘိဓမ္မာအာဒ္ဒ် သိမ်မွေ့နက်နဲခက်ခဲသော သဘောအဓိပ္ပါယ် အဆုံးအဖြတ်ကို မေးခြင်း။

မှတ်ချက်။ ။လက္ခဏ, ရသ, ပစ္စုပဋ္ဌာန်, ပဒဋ္ဌာန် ထုတ်ခြင်းကို မေးခြင်း, ပရမတ္ထဓမ္မဖြစ်ပုံအခြင်းအရာ, ဓိတ်ဖြစ်ပုံ စသည်ကို မေးခြင်း လည်း ပါဝင်သည်။

(၁၀) ပါဠိအဋ္ဌကထာဝါကျ၌ သင့်ရာပုဒ်တို့၏ ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်းစပ်နည်း နှင့်တကွ ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန် ဖြစ်ပုံ,ပစ္စည်းပြိုင်ပုံကို မေးခြင်း။

ကျမ်းရင်း ၃-ကျမ်း မေးခွန်းထုတ် စည်းမျဉ်း ပြီး၏၊

ဓမ္မာစရိယမေးခွန်းထုတ်စည်းမျဉ်းအဖြေ

ကျမ်းရင်း ၃-ကျမ်းလုံး၌ ပဌမနေ့

ပါဋ္ဌာနုသာရီ

(၁) 'ပါဋ္ဌာနုသာရီ အနက်ယောဇနာနည်း' ဟူသည်။ ။ဟိတ်စသည် တို့ဖြင့် တန်ဆာ မဆင်မူ၍ ပါဠိရှိသည်အားလျော်စွာ အနက်ယောဇနာ ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

(၂) (တနည်း) 'ပါဋ္ဌာနုသာရီအနက်ယောဇနာနည်း' ဟူသည်။ ။ ဥပမာ, ဟိဘ်တို့ဖြင့် တန်ဆာ မဆင်မူ၍ ပါဠိကို အစဉ်လျောက်၍ ပါဠိ ရှိသည့်အဘိုင်း အနက်ယောဇနာနည်းမျိုးကို 'ပါဋ္ဌာနုသာရီအနက် ယောဇနာနည်း'ဟု ဆိုလိုသည်။

(၃) (တနည်း) 'ပါဋ္ဌာနုသာရီအနက်ယောဇနာနည်း' ဟူသည်။ ။ ဟိတ်လည်း မပါ ဥပမာလည်း မဘက် ၂-ပါးစုံ ရောယှက်ခြင်းလည်း မရှိဘဲ ပကတိပါဠိရှိသည့်အတိုင်း အစဉ်လျောက်၍ စပ်ယှဉ်အပ် စပ်ယှဉ် သင့်သောပုဒ်တို့ကို စပ်ယှဉ်၍ အနက်ယောဇနာခြင်းသည် ပါဋ္ဌာနုသာရီ အနက်ယောဇနာခြင်း မည်၏။

(ပါ)ဥဒါဟရဏ်။ ။(၁)တေန ခေါ ပန သမယေန ဝေသာလိယာ အဝိဒူရေ ကလန္ဒကါမေ နာမ အတ္ထိ။ (ပါရာဇိကဏ်ပါဠိတော်။ ၁၃)

တေန၊ လ။ သမယေန၊ ၌။ ဝေသာလိယာ၊ ၏။ အဝိဒူရေ၊ ၌။ ကလန္ဒ ကါမေ နာမ၊ သည်။ အတ္ထိ၊ ရှိ၏။ ။ဤသို့ ဟိဘ်စသည်တို့ဖြင့် တန်ဆာ မဆင်မူ၍ ပါဠိရှိသည်အားလျော်စွာ အနက်ယောဇနာခြင်းတည်း။

(သို့)ဥပါဟရုဏ်။ ။(၂)ဧဝံ စိန္တေတွာ ယေန မဏ္ဍလမာဠေ တေန ဥပသင်္ကမိတိ ယေနာတိ ယေန ဒိသာဘာဂေန၊ သော ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော။ ဘူမ္မတ္ထေ ဝါ ဧတံ ကရဏဝစနံ၊ ယသ္မိံ ပဒေသေ သော မဏ္ဍလမာဠေ တတ္ထ ဂတောတိ အယမတ္ထော။ (ဋ္ဌ။ ၄၈)

ဧဝံ စိန္တေတွာ ယေန မဏ္ဍလမာဠေ တေန ဥပသင်္ကမိတိ ဇ္ဈေ၊ ဠ်။ ယေနာတိ၊ 'ယေန'ဟူသည်ကား။ ယေန ဒိသာဘာဂေန၊ အကြင်အရပ်မျက်နှာအဘို့ဖြင့်။ သော မဏ္ဍလမာဠော၊ ထိုစည်းဝေးရုံဇရပ်သို့။ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော၊ ချဉ်းကပ်အပ်၏။ ဝါ၊ တနည်းကား။ ဇေါ်၊ ဤ'ယေန'ဟူသောသဒ္ဒါသည်။ ဘူမ္မတ္ထေ၊ သတ္တမီအဲနက်ဠ်။ ကရဏဝစနံ၊ ကရိုက်း ဝိဘတ်ရှိသော သဒ္ဒါတည်း။ ယသ္မိံ ပဒေသေ၊ အကြင်အရပ်ဠ်။ သော မဏ္ဍလမာဠော၊ သည်။ အတ္ထိ။ ရှိ၏။ တတ္ထ၊ ထိုစည်းဝေးရုံဇရပ်ရှိသော အရပ်သို့။ ဂတောဝ၊ ၏။ ဤတိ အယံ၊ ဤသည်ကား။ အတ္ထော၊ အနက်တည်း။ ။ဤသို့အစရှိသည်ဖြင့် အနက်ယောဇနာနည်းမျိုးသည် ပါဠာနုသာရီအနက်ယောဇနာနည်းမျိုး မည်၏။

(နံ)ဥဒါဟရုဏ်။ ။(၃)သမယေ နိဒ္ဒိသိ စိတ္တံ၊ စိတ္တေန သမယံ မုနိ။
နိယမေတ္ထာန ဒိပေတုံ၊ ဓမ္မေ တတ္ထ ပဘေဒတော။

စိတ္တေန၊ ဝိသေသနဖြစ်သော စိတ်ဖြင့်။ ဘမယံ၊ စိတ်၏ ဖြစ်ထု ဝိသေသျဖြစ်သော သမယကို။ နိယမေတ္ထာန၊ မှတ်သား၍။ (တနည်း) နိယမေတ္ထာန၊ အထူးပြု၍။ တတ္ထ တသ္မိံ သမယေ၊ ထိုစိတ်၏ ဖြစ်ထု သမဂဠ်။ ဝါ၊ ထိုစိတ်ဖြင့် အထူးပြုအပ်သော ဝိသေသျဖြစ်သော ဘမယဠ်။ ပဘေဒတော၊ ကုသိုလ်အစရှိသော အထူးအပြားအားဖြင့်။ ဓမ္မေ၊ ဖဿ အစရှိသော တရားတို့ကို။ ဒိပေတုံ၊ ပြခြင်းငှာ။ (တနည်း) ဝေနေယျ၊ ဝေနေယျသတ္တဝါကို။ ဒိပေတုံ ဗောဓေတုံ၊ သိစေခြင်းငှာ။ သမယော၊ ဝိသေသနဖြစ်သော သမယဠ်။ စိတ္တံ၊ ဝိသေသျဖြစ်သော စိတ်ကို။ မုနိ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်။ နိဒ္ဒိသိ၊ ညွှန်ပြတော်မူ၏။ (ဋ္ဌ။ ၉၉)

'ယသ္မိံ သမယေ'ဠ် 'သမယ'ကား ဝိသေသန
'စိတ္တံ'ကား ဝိသေသျ
'တသ္မိံ သမယေ'ဠ် 'သမုယ'ကား ဝိသေသျ
'စိတ္တံ'ကား ဝိသေသန
နိသျဆရာ၏ အမှာစကား (နိသျ။ ၃၆၈)။

အာဒ်ကာရံ့, ထုတ်

(၁) **'အာကာရဒုံ၍ အနက်ယောဇနာနည်း'** ဟူသည်။ ။အာကာရ ဖြစ်သင့်သော ဝါကျကို အာကာရဝန္ဓသို့ သွင်း၍ (ဒုံ၍) အနက်ယော ဇနာခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

(၂) **'အာကာရထုက်၍ အနက်ယောဇနာနည်း'**ဟူသည်။ ။အာကာ ရဖြစ်သော ဝါကျကို အာကာရဝန္ဓသို့ မသွင်းမူ၍ (ထုတ်၍) အနက် ယောဇနာခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

(ပါ)ဥဒါဟရဏ်။ ။အထခေါ အာယသ္မတော သုဒိန္နဿ ပိတာ အာ ယသ္မန္တံ သုဒိန္နံ တေဒဝေါစ 'ဘုဥ္ဇ တာက သုဒိန္နာ'တိ။ (ပါရာဇိကဏ်ပါဠိ တော်။ ၁၈)

(၁) အထခေါ၊၌။ **အာယသ္မတော** သုဒိန္နဿ၊ ၏၊ ပိတာ၊ သည်။ အာ ယသ္မန္တံ သုဒိန္နံ၊ ကို။ 'ဘုဥ္ဇ တာတ သုဒိန္နာ'တိ၊'ဘုဥ္ဇ တာတ သုဒိန္န' ဟူ၍။ ဒေတံ၊ ကို။ **အဝေါစ**၊ဆို၏။ ။ဤကား **အာကာရ**ဒုံ၍ အနက်ယောဇနာ ခြင်းတည်း။

(၂) အထခေါ၊ ၌။ အာယသ္မတော သုဒိန္နဿ၊ ၏။ ပိတာ၊ သည်။ **အာယသ္မန္တံ** သုဒိန္နံ၊ ကို။ ဒေတံ ဝစနံ၊ ကို။ **အဝေါစ**၊'ဆို၏။ ကိ'၊ အာဘယ်သို့ လျှင်။ အဝေါစ၊ ဆိုသနည်း။ 'ဘုဥ္ဇ တာတ သုဒိန္နာ'တိ၊ ဟူ၍။**အဝေါစ**၊ ဆို၏။ ။ဤကား **အာကာရထုတ်**၍ အနက်ယောဇနာခြင်းတည်း။

(တနည်း) စည်းမျဉ်းဥပဒေ၌ အာကာရဒုံ၍ ထုတ်၍ အနက်ယောဇနာ နည်းယူရာဝယ်–

(၁) **'အာကာရဒုံ၍ အနက်ယောဇနာနည်း'** ဟူသည်။ ။ပါဠို, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာတို့၌ **မနသာဝဝတ္ထပိတ**ဖြစ်၍ 'ဟူ၍' ဟူသော မြန်မာအနက် သည် **အာကာရ**တ္ထ မည်၏။ ထို**အာကာရ**တ္ထကို ဟောသော 'ဣတိ'သဒ္ဒါနှင့် တကွ 'ဣတိ' သဒ္ဒါ၏ အတွင်း၌ ရှိသော ပုဒ်တို့ကို **ပေါင်း**၍ သဒ္ဒပဒတ္ထက အဖြစ်ဖြင့် ကြိယာ၏ အတွင်းသို့ သွင်း၍ ယောဇနာခြင်းမျိုးသည် **အာ ကာရ**ဒုံ၍ ယောဇနာနည်းမျိုး**မည်**၏'ဟု ဆိုလိုသည်။

(သီ) ဥဒါဟရဏ်။ ။ဘဂဝါ ကိရ အတ္ထနော သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတ္ဝာ ဖာသုကဋ္ဌာနေ ဝိဟရန္တေ မနသိ ကရောသိ 'အသုကော မယှံ သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတ္ဝာ ဂတော သက္ခိဿတိ နု ခေါ ဝိသေသံ နိဗ္ဗ တ္တေတုံ နော ဝါ'တိ။ (ဋ။ ၄၉)

ဘဂဝါ၊ သည်။ အတ္တနော၊ ၏။ သန္တိကေ၊ ၌။ ကမ္မဋ္ဌာနံ၊ ကို။ ဂဟေတွာ၊ ၍။ ဖါသုကဋ္ဌာနေ၊ ချမ်းသာရာအရပ်၌။ ဝိဟရန္တေ၊ နေကုန်သော ရဟန်းတို့ကို။ 'အသုကော မယ္ဟံ။ လ။နော ဝါ'တိ၊ ဟူ၍၊မနသိ ကရောတိ ကို၎၊ နှလုံးသွင်းတော်မူသတတ်။ ။ဤသို့အနက်ယောဇနာနည်းမျိုးသည် အာကာရဂုဏ်၍ အနက်ယောဇနာနည်း မည်၏။

(၂) 'အာကာရထုတ်၍ **အနက်ယောဇနာနည်း**'ဟူသည်။ ။အာကာရဝန္တမှ အပြင်ထုတ်၍ ယောဇနာနည်းမျိုးသည် အာကာရကို အပြင်ထုတ်၍ ယောဇနာနည်း မည်၏။

ဥဒါဟရဏ်။ ။ယခင်ဝါကျအနက်။ ။ဘဂဝါ၊ သည်။ အတ္တနော၊ ၏။ သန္တိကေ၊ ၌။ ကမ္မဋ္ဌာနံ၊ ကို။ ဂဟေတွာ၊ ၍။ ဖာသုကဋ္ဌာနေ၊ ၌။ ဝိဟရန္တေ၊ တော်ကို။ မနသိကရောတိ၊ ၏၊ ကို် မနသိ ကရောဘိ၊ နည်း။ 'အသုကော မယ္ဟံ။ လ။နော ဝါ'တိ၊ ဟူ၍။မနသိ ကရောတိ ကို၎၊ သတတ်။ ဤသို့ အနက်ယောဇနာ နည်းမျိုးသည် အာကာရကို အပြင်ထုတ်၍ အနက်ယောဇနာနည်း မည်၏။

(တနည်း)(ခ)'**အာကာရဂုဏ်၍ အနက်ဇယောဇနာနည်း**'ဟူသည်။ ။အာကာရဝန္တဝါကျ၏ နောက်၌ အာကာရအနက်ရှိသော 'ဣတိ' သဒ္ဒါဖြင့် ပြဆိုထားသော အာကာရဝါကျစကားရပ်ကို အာကာရဝန္တဝါကျအတွင်း သို့ သွတ်သွင်းကိုက်ညီလျက်**အနက်ယောဇနာခြင်း**မျိုးတည်း။။ထိုနည်းသည်-

(က) အာကာရဝါကျပါဠိကို အနက်ယောဇနာခြင်း မပြုဘဲ အာကာရပါဠိအတိုင်း အတွင်းငုံနည်း,

(ခ) အာကာရဝါကျပါဠိကို အနက်ယောဇနာခြင်းနှင့်တကွ အတွင်းငုံနည်း ကု ၂-မျိုးပြား၏၊ ထို၂-မျိုး ၂-ပါးတို့တွင်-

(က) ဥဒါဟရဏ်။ ။မာတာပိတရော ဟိ ကဒါစိ ပုတ္တကေ ဇဝမွိ ဝဒန္တီ 'စောရာ ဝေါ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ် ကရောန္တ။။'တိ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၄၃)

ဟိ သစ္စံ၊ မှန်၏၊ မာတာပိတရော၊ အမိအဘတို့သည်။ ကဒါစိ၊ တရံ တခါ၌။ ပုတ္တကေ၊ သားငယ် သမီးငယ်တို့ကို။ 'စောရာ ဝေါ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ် ကရောန္တ။။'တိ၊ 'စောရာ ဝေါ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ် ကရောန္တ'ဟူ၍။ ဇဝမွိ၊ ကျိသို့လည်း။ ဝဒန္တိ၊ ပြောဆိုကတ်ကြကုန်၏။ ။ကျိကား အာကာရပါဠိကို အနက်ယောဇနာခြင်း မပြုဘဲ ပါဠိအတိုင်း ငုံပုံတည်း။

ဇော၊ နင်တို့ကို။ စောရာ၊ ခိုးသူတို့သည်။ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ်၊ အပိုင်းအပိုင်း။ ကရောန္တ။၊ ပြုကုန်သတည်း၊ (နိသ္ဒ။ ၁၇၇)

မှတ်ချက်။ ။ဤသို့ အာဂါရပါဌ်ကို သီးသန့် ယောဇနာခြင်းသည် ပေါရာဏာစရိယတို့၏ ဝါဒပေတည်း။

(ခ) **ဥဒါဟရုဏ်။** ။တံ တံ ကမ္မံ ကတ္ဝာ ဥယျောဇေတပ္ပော 'ဂစ္ဆ ဝိဿဿဒေါ ဟုတ္ဝာ ဇီဝိဿသိ'တိ့။ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ၃၀)

ပဌမနည်း။ ။တံ တံ ကမ္မံ၊ ထိုထိုအမှုကို။ ကတ္ဝာ၊ ပြု၍။ အာဝုသော၊ ငါ့ရှင်။ တုံ၊ သင်သည်။ ဂစ္ဆ၊ သွားခဲ့။ ဂန္ဓွာ၊ သွားပြီး၍။ ဝိဿာသဒေါ၊ စားကြွင်းစားသည်၊ ဟုတ္ဝာ၊ ဖြစ်၍။ ဇီဝိဿတိ၊ အသက်ရှင်ရလတ္တံ့၊ ဣတိ၊ ဤသို့။ ဝတ္ဝာ၊ ဆို၍။ ဥယျောဇေတပ္ပော၊ လှတ်လိုက်အပ်၏။

ဒုတိယနည်း။ ။(တနည်း) တံ တံ ကမ္မံ၊ ကို။ ကတ္ဝာ၊ ၍။ အာဝုသော၊ ငါ့ရှင်။ တုံ၊ သည်။ ဂစ္ဆ၊ ခဲ့။ ဂန္ဓွာ၊ ၍။ ဝိဿာသဒေါ၊ သည်၊ ဟုတ္ဝာ၊ ၍။ ဇီဝိဿသိတိ၊ ဟူ၍။ ဝတ္ဝာ၊ ၍။ ဥယျောဇေတပ္ပော၊ ၏။

တတိယနည်း။ ။(တနည်း) တံ တံ ကမ္မံ၊ ကို။ ကတ္ဝာ၊ ၍။ 'ဂစ္ဆ ဝိဿာသာဒေါ ဟုတ္ဝာ ဇီဝိဿသိ'တိ၊ 'ငါ့ရှင် အသင်သွားပါခဲ့ သွားပြီး စားကြွင်းစားဖြစ်လျက် အသက်ရှင်ရလတ္တံ့'ဟူ၍။ ဝတ္ဝာ၊ ပြောဆို၍။ ဥယျောဇေတပ္ပော၊ ၏။

ဤကား အာဂါရဝါကျပါဌ်ကိုအနက်ယောဇနာခြင်းနှင့်တကွအတွင်းငုံ၍ ဓယာဇနာနည်းတည်း။

(၂)'**အာဂါရကို အပြင်ထုတ်၍ ယောဇနာနည်း**'ဟူသည်။ ။အာဂါရဝါကျကအာဂါရဝန္တဝါကျ၏အတွင်းမှာဝင်ရောက်နေသဖြင့်၊ ၎င်းအတွင်းဝင်နေသော အာဂါရဝါကျကို အာဂါရဝန္တဝါကျ၏ အပြင်ဘက်မှာသီးခြားထုတ်လျက် အနက်ယောဇနာခြင်းမျိုးတည်း။ ထိုနံ့သည်းသည်လည်း-

(က) **အာဂါရဝါကျကို အနက်ယောဇနာခြင်း မပြုဘဲ အာဂါရဝါကျပါဌ်အတိုင်း အပြင်ထုတ်နည်း,**

(ခ) **အာဂါရဝါကျကို အနက်ယောဇနာခြင်းနှင့် တကွ အာဂါရဝါကျပါဌ်ကို အပြင်ထုတ်၍ အနက်ယောဇနာနည်း** ဟူ၍ ၂-ပါးပြား၏။ ထို ၂-ပါးတို့တွင်-

(က) **ဥဒါဟရုဏ်။** ။ဗျာပါဒဿဟဂတေန စေတသာ 'ကုမေ သတ္တာ ဟညန္တု ဝါ ဗဇ္ဈန္တု ဝါ ဥစ္ဆိဇ္ဇန္တု ဝါ၊ မာ ဝါ အဟေသုံ' ဣတိ ဝဒတိ။ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၃၆)

ဗျာပါဒဿဟဂတေန၊ ဒေါသနှင့် တကွဖြစ်သော၊ စေတသာ၊ စိတ်ဖြင့်။ ဝဒတိ၊ ပြောဆို၏။ ကိုံ၊ အဘယ်သို့၊ ဝဒတိ၊ နည်း၊ 'ကုမေ သတ္တာ ဟညန္တု

ဝါ ဗဟုန္တု၊ ဝါ ဥစ္စိဝ်န္တု၊ ဝါ၊ မာ ဝါ အဟေသုံ'နှိ၊ 'ဣမေ သတ္တာ ဟညန္တု၊ ဝါ ဗဟုန္တု၊ ဝါ ဥစ္ဆိဝ်န္တု၊ ဝါ၊ မာ ဝါ အဟေသုံ'ဟူ၍၊ ဇဒတိ၊ ပြောဆို၏။

ဣမေ သတ္တာ၊ ဤသတ္တဝါတို့ကို။ ဝါ၊ တို့သည်။ ဟညန္တု၊ ဝါ၊ သတ် အပ်ကုန်လည်း ဘတ်အပ်ပါကုန်မူကား။ အဟော ဝတ၊ ကောင်းလေစွ ဩ၊ ဗဟုန္တု၊ ဝါ၊ နှောင်ဖွဲ့အပ်ကုန်မူလည်း နှောင်ဖွဲ့အပ်ပါကုန်မူကား။ အဟော ဝတ၊ ဩ။ ဥစ္ဆိဝ်န္တု၊ ဝါ၊ ဖြတ်အပ်ကုန်မူလည်း ဖြတ်အပ်ကုန် ပါမူကား။ အဟော ဝတ၊ ဩ။ မာ ဝါ အဟေသုံ၊ မဖြစ်မူလည်း မဖြစ်ပါကုန်မူကား။ အဟော ဝတ၊ ဩ။

(တနည်း) ဣမေ သတ္တာ၊ တို့ကို။ ဝါ၊ တို့သည်။ ဟညန္တု၊ ဝါ၊ သတ် မူလည်း သတ်အပ်စေကုန်သတည်း။ ဗဟုန္တု၊ ဝါ၊ နှောင်ဖွဲ့မူလည်း နှောင်ဖွဲ့ အပ်စေကုန်သတည်း။ ဥစ္ဆိဝ်န္တု၊ဝါ၊ ဖြတ်မူလည်း ဖြတ်အပ်စေကုန်သတည်း။ မာ ဝါ အဟေသုံ၊ မဖြစ်မူလည်း မဖြစ်ကြစေကုန်သတည်း။

မှတ်ချက်။ ။ဤသို့ အာကာရပါဋ္ဌိကို အပြင်ထုတ်၍ သီးသန့်ယော ဇနာခြင်းသည် ဓပါထုဏာစရိယတို့၏ ဝါဒပေတည်း။

(ခ)ဥဒါဟရဏ်။ ။တတော ဒေဝတာနံ 'အင်္ဂ၁ပိ နူန သိဒ္ဓတ္ထဿ ကတ္တာဗ္ဗကိစ္စံ အတ္ထိ၊ ပလ္လင်္ကသိဉ္စိ အာလယံ နု ဝိဇဟတိ'တိ ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၃)

တဓတာ၊ ထိုသို့ရတော်မူလျက် ပလ္လင်တော်ကို ခုနှစ်ရက်ပတ်လုံး မမှိတ် သော မျက်စိတော်တို့ဖြင့် ကြည့်ခြင်းကြောင့်။ ဒေဝတာနံ၊ နတ်တို့အား။ ပရိဝိတက္ကော၊ အကြံအစီသည်။ ဥဒပါဒိ၊ ထင်ရှားဖြစ်၏။ ကိံ၊ အဘယ် သို့။ ဝါ၊ အဘယ်သို့သော အခြင်းအရာအာကာရဖြင့်။ ပရိဝိတက္ကော၊ သည်။ ဥဒပဒ်၊ဒိ၊ နည်း။

မှာထားချက်။ ။'ဣတိ' သဒ္ဒါ၊ ကာကာရတ္ထ၊ နောက်၌ပြမူ၊ ဝါစက ပုစ္ဆာ၊ 'ကိံ'သဒ္ဒါကို၊ ရှေမှာစွက်၍၊ အနက်သမ္ဗန်မြဲ' ဟူသော နိယံနှင့် အညီ 'ကိံ'သဒ္ဒါ ထည့်ပါ၏။

အင်္ဂ၁ပိ၊ ယနှေ့၌သော်လည်း။ သိဒ္ဓတ္ထဿ၊ သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား၏။ ကတ္တာဗ္ဗကိစ္စံ၊ ပြုဘွယ်ကိစ္စသည်။ အတ္ထိ နူန၊ ကျန်ရှိသေးယောင်တကား။ ဟိ၊ မှန်၏။ အယံ၊ ဤသိဒ္ဓတ္ထမင်းသားသည်။ ပလ္လင်္ကသိံ၊ ပလ္လင်တော်၌။ အာလယံ၊ ကပ်ငြိတွယ်တာခြင်းကို။ နု ဝိဇဟတိ၊ မစွန့်ရက်နိုင်သေး။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ပရိဝိတက္ကော၊ သည်။ ဥဒပါဒိ၊ ၏။

(တနည်း) တဖေဘ၊ ကြောင့်။ ဒေဝတာနံ၊ တို့အား။ ပရိဝိတက္ကော၊ သည်။ ဥဒပါဒိ၊ ၏။ ကိံ၊ သို့။ ပရိဝိတက္ကော၊ သည်။ ဥဒပါဒိ၊ နည်း။ အဇ္ဈောပိ၊ လည်း။ သိဒ္ဓတ္ထဿ၊ အား။ ကတ္တာဗ္ဗကိစ္စံ၊ သည်။ အတ္ထိ နူန၊ ကား။ ဟိ၊ မှန်၏။ အယံ၊ သည်။ ပလ္လင်္ကသ္မိံ၊ ၌။ အာလယံ၊ ကို။ နဝိဇဟတိတိ၊ 'မစ္ဆန့်ရက်နိုင်သေး'ဟူ၍။ ပရိဝိတက္ကော၊ သည်။ ဥဒပါဒိ၊ ထင်ရှားဖြစ်၏။

(တနည်း) တဖေဘ၊ ကြောင့်။ ဒေဝတာနံ၊ တို့အား။ ပရိဝိတက္ကော၊ သည်။ ဥဒပါဒိ၊ ထင်ရှားဖြစ်၏။ ကထံ၊ သို့။ ဝါ၊ အဘယ်သို့သော အခြင်းအရာအာကာရဖြင့်။ ပရိဝိတက္ကော၊ သည်။ ဥဒပါဒိ၊ နည်း။ 'အဇ္ဈောပိ နူန သိဒ္ဓတ္ထဿ ကတ္တာဗ္ဗကိစ္စံ အတ္ထိ၊ ပလ္လင်္ကသ္မိဉ္ဉိ အာလယံ နဝိဇဟတီ'တိ၊ 'ယနေ့ထိပင် သိဒ္ဓတ္ထမှာ ပြုဘွယ်ကိစ္စ ကျန်ရှိသေး၏။ မှန်၏၊ ဤသိဒ္ဓတ္ထကား ပလ္လင်တော်၌ တွယ်တာကပ်ငြိခြင်း မစွန့်နိုင်သေး' ဟူ၍။ ပရိဝိတက္ကော၊ အကြံအစီသည်။ ဥဒပါဒိ၊ ထင်ရှားဖြစ်၏။

မှတ်ချက်။ ။ဤကား အာကာရဝါကျကို အနက်ယောဇနာခြင်းနှင့် တကွ အပြင်ထုတ်၍ အနက်ယောဇနာခြင်းသည် ပေါရာဏာစရိယတို့၏ ဝါဒပေတည်း။

ဝါကျအပြန်အလှန်

'ဝါကျအပြန်အလှန်အနက်ယောဇနာနည်း'ဟူသည်။ ။ကာရကာ, ဖလဖြစ်သင့်သော ဝါကျတို့၌ 'ကသ္မာ'စသည်တို့ဖြင့် ပုစ္ဆာထုတ်၍ ဖလဝါကျသို့ 'ယသ္မာ, တသ္မာ'စသည် ထည့်စွက် အနက်ယောဇနာခြင်းမျိုးကိုဆိုလိုသည်။

(ပါ) ဥဒါဟရဏ်။ ။သမ္မာသာဒနံ ပန ထဖေတွာ နိပ္ပရိယာယေန တိဝင်္ဂိကမေဝေတံ ဟောတိ။ ယထာဟ 'ကတမံ တသ္မိံ သမယေ တိဝင်္ဂိကံ စျာနံ ဟောတိ?ပီတိ သုခံ စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ'တိ။(ပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၉)

ပန၊ ပရိယာယမှ တပါး နိပ္ပရိယာယကို ဆိုဦးအံ့။ သမ္မာသာဒနံ၊ သမ္မာသာဒနကို။ ထဖေတွာ၊ ၍။ နိပ္ပရိယာယေန၊ အား ဖြင့်။ ဇော်၊ ထိုဒုတိယစျာန်သည်။ တိဝင်္ဂိကမေဝ၊ အင်္ဂါသုံးပါး ရှိသည်သာလျှင်။ ဟောတိ၊ ၏။ ကေန ကာရဏေန၊ ကြောင့်။ ဇော် တဿ စျာနဿ၊ ထိုဒုတိယစျာန်၏။ တိဝင်္ဂိကဘာဝေ၊ ကို။ ဝိညာတဗ္ဗော၊ သနည်း။ 'ကတမံ တသ္မိံ သမယေ၊ လ။ စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ'တိ၊ ဟူ၍။ ယထာယေန ကာရဏေန၊ ကြောင့်။ ဘဂဝါ၊ သည်။ ဓမ္မသင်္ဂဏီယံ၊ ၌။ အာဟ၊ ပြီ။ တထာ တေန ကာရဏေန၊ ကြောင့်။ ဇော် တဿ စျာနဿ၊

၏။ တိဝဂိကဘာဝေါ၊ ကို။ ဝိညာတဗ္ဗော၊ အပ်၏။ ။ကျွန်သို့ ယောဇနာခြင်းမျိုးကို 'ဝါကျအပြန်အလှန်ယောဇနာခြင်းမျိုး'ဟု ဆိုလိုသည်။ ပုတ်ချက်။ ။ကျွန်ဝါကျအပြန်အလှန်ကို ဖေါ်ပြထွာ၌ ကျွန်းမူ တပါး သိလက္ခန္ဓနှင့် မမွသင်္ကေတပဌမနေ့တို့၌ ဝါကျအပြန်အလှန် ရသင့်ရထိုက်သော ဝါကျများကို ဖေါ်ပြဖြေဆိုသော နည်းများလည်း သက်ဝင်စေရမည်။

(တနည်း)'ဝါကျအပြန်အလှန် အနက်ယောဇနာနည်း'ဟူသည်။ ။မူလ' ဝါကျ, အနုဝါကျဖြစ်သော ဧဟတု, ဖလဝါကျ၌ရင်း, နိယမာနိယမ ဝါကျ၌ရင်း, ဥပမာန, ဥပမေယျဝါကျ၌ရင်း အနုဝါကျမှ မူလဝါကျသို့ ပြန်လှန်၍ ယောဇနာသောနည်းမျိုးကို 'ဝါကျအပြန်အလှန်ယောဇနာနည်း'ဟု ဆိုလိုသည်။

နိယမာနိယမဝါကျ၌ ဥဒါဟရဏ်။ ။ဘဂဝါ ကတဘတ္တကိစ္စော ဘာသံ သတ္ထာနံ စိတ္တသန္တာနာနိ သြလောကေတွာ တထာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ယထာ ကေစိ သရဏာဂမနေသု ပတိဋ္ဌဟန္တိ။ ကေစိ ပဉ္စသု သီလေသု၊ ကေစိ သောတာပတ္တိ သကဒါဂါမိ အနာဂါမိဖလာနံ အညတရသ္မိံ၊ ကေစိ ပဗ္ဗဇိတွာ အဂ္ဂဖလေ အရဟတ္တေ။ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၄၆)

ကတဘတ္တကိစ္စော၊ ပြုအပ်ပြီးသော ဆုမ်း၏ ကိစ္စရှိသော။ ဘဂဝါ၊ သည်။ တေသံ သတ္ထာနံ၊ တို့၏။ စိတ္တသန္တာနာနိ၊ စိတ်၏ အစဉ်တို့ကို။ သြလောကေတွာ၊ ၍။ ယထာ၊ အကြင်သို့သော အခြင်းအရာဖြင့်။ ဓမ္မံ၊ တရားကို။ ဒေသေတိ၊ ဟောတော်မူအပ်သည်ရှိသော်။ ကေစိ၊ အချို့သော သူတို့သည်။ သရဏာဂမနေသု၊ သရဏာဂုံတို့၌။ ပတိဋ္ဌဟန္တိ၊ တည်ကုန်၏။ ကေစိ၊ တို့သည်။ ပဉ္စသုသီလေသု၊ တို့၌။ ပတိဋ္ဌဟန္တိ၊ ကုန်၏။ ကေစိ၊ တို့သည်။ သောတာပတ္တိသကဒါဂါမိအနာဂါမိဖလာနံ၊ သောတာပတ္တိဖိုလ်, ဘကဒါဂါမိဖိုလ်, အနာဂါမိဖိုလ်တို့တွင်။ အညတရသ္မိံ၊ တပါးပါးသော ဖိုလ်၌။ ပတိဋ္ဌဟန္တိ၊ ကုန်၏။ ကေစိ၊ တို့သည်။ ပဗ္ဗဇိတွာ၊ ၍။ အဂ္ဂဖလေ၊ မြတ်သော ဖိုလ်တုဆိုအပ်သော။ အရဟတ္တေ၊ ၌။ ပတိဋ္ဌဟန္တိ၊ ကုန်၏။ တထာ၊ ထိုသို့သော အခြင်းအရာဖြင့်။ ဓမ္မံ၊ ကို။ ဒေသေတိ၊ ၏။ ကျွန်သို့ အနက်ယောဇနာဒသံ့ နည်းမျိုးသည် နိယမာနိယမဝါကျတို့ကို ပြန်လှန်၍ အနက်ယောဇနာနည်း မည်၏။

(တနည်း) 'ဝါကျအပြန်အလှန်အနက်ယောဇနာနည်း' ဟူသည်။ ။ ဥပမာန ဥပမေယျ, ကာရဏ ဖလ, ဥပမာ မဟုတ်သော ယထာ တထာ

စသည်ဖြင့် တည်ရှိသော ဝါကျမျိုးကို တည်ရှိသော အစဉ်အတိုင်း အနက်မပေးဘဲ ရှေဝါကျကို နောက်, နောက်ဝါကျကို ရှေ ထားလျက် ဝါကျကို ပြန်လှန်ပြီးလျှင် အနက်ယောဇနာခြင်းမျိုးတည်း။

(နှီ)ဥဒါဟရဏ်။ ။ကရဏာ ဝိယ သင်္ဘတ္တသု၊ပညာ ယဿ မဟောသိနော။ ဥယျဓမ္မသု သင်္ဘသု၊ ပဝတ္တိတ္ထ ယထာရုစိ။

မဟောသိနော၊ ကြီးကျယ်များမြတ် ပူဇော်အပ်ကုန်သော သီလအစု အစရှိကုန်သော ငါးပါးသော တရားအစုတို့ကို ရှာမှီးတော်မူတတ်သော။ ဝါ၊ ပုထုဇဉ် သေခ အသေခ ၇သိတို့ထက် ထူးတော်မူသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် မြတ်သော ၇သိတဆူ ဖြစ်တော်မူသော။ ဝါ၊ မြတ်ကုန်သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ရှာမှီးအပ်တော်မူသော။ ယဿ သမ္မာသမ္မုဒ္ဓဿ၊ အကြင် မြတ်စွာဘုရား၏။ ပညာ၊ မဟာဂ ရဏာသမာပတ္တိဉာဏ်တော်မှ တပါးသော အသာဓာရဏဉာဏ်တော် စတုဝေသာရဇ္ဇဉာဏ်တော် ဒသဗလဉာဏ်တော် အစရှိသော အပိတ်အပင်အဆီးအတား မရှိသော အလုံးစုံသော ဉာဏ်ပညာတော်သည်။ သင်္ဘသု၊ အလုံးစုံကုန်သော။ ဥယျဓမ္မသု၊ သိအပ်သိသင့်သိထိုက်ကုန်သော သင်္ခါရ ဝိကာရ လက္ခဏ နိဗ္ဗာန် ပညတ်ဟူ ဆိုအပ်ကုန်သော ဥယျတရားတို့၌။ ယထာရုစိ၊ အလိုတော်အား လျော်စွာ။ ဝါ၊ အကြင်အကြင် အလို အတိုင်း။ ဝါ၊ အလိုရှိတိုင်း။ ပဝတ္တိတ္ထ။ ဖြစ်လေပြီ။ (ဥပမေယျဝါကျအနက်) ကိမိဝ၊ အဘယ်ကဲ့သို့ ဖြစ်သနည်း ဟူမူကား။ မဟောသိနော၊ သော။ ဝါ၊ သော။ ဝါ၊ သော။ သမ္မာသမ္မုဒ္ဓဿ၊ မြတ်စွာဘုရား၏။ ကရဏာ၊ တပါးသော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သာဝကတို့နှင့် မဆက်ဆံသော အသာဓာရဏဖြစ်တော်မူသော မဟာကရဏာတော်သည်။ သင်္ဘသု၊ ကုန်သော။ သင်္ဘတ္တသု၊ တို့၌။ ယထာရုစိ၊ စွာ။ ဝါ၊ အတိုင်း။ ဝါ၊ ဒ လိုရှိတိုင်း။ ပဝတ္တိတ္ထ ဝိယ၊ ဖြစ်လေပြီး၏သို့တည်း။ (ဥပမာနဝါကျအနက်) (နှီ၊ ဋ္ဌ။ ၁) မှတ်ချက်။ ။ဤ၌ ဥပမာနဝါကျ ရှေ, ဥပမေယျဝါကျ နောက် နေသည်ကို ရှေ, နောက် ပြန်လှန်၍ ဥပမေယျဝါကျတို့ကို ရှေ, ဥပမာနဝါကျကို နောက် ထား၍ အနက်ယောဇနာသည်ဟု မှတ်ပါလေ။

သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ

'သဒ္ဒတ္ထအနက်ယောဇနာနည်း' ဟူသည်။ ။ဝဏ္ဏတ္ထကို ငဲ့၍ ယောဇနာခြင်းမျိုးကို 'သဒ္ဒတ္ထအနက်ယောဇနာနည်း'ဟု ဆိုလိုသည်။

'အဓိပ္ပါယတ္ထအနက်ယောဇနာနည်း'ဟူသည်။ ။ဝစနတ္ထကို မငဲ့မူ၍ လိုအပ်သော အခါ့ပါယ်အနက် ရရှိအောင် ယောဇနာခြင်းမျိုးကို 'အဓိပ္ပါယတ္ထအနက်ဒသာဇနာနည်း'ဟု ဆိုလိုသည်။

(ပါ) ဥဒါဟရဏ်။ ။ယံန္ဒုနာဟံကေသမဿုံ ဩဟာပေတွာ ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိ အစ္ဆာဒေတွာ အာဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗာဇေယျ။ (ပါဠိတော်။ ၁၃)

ဤဝါကျ၌ 'အစ္ဆာဒေတွာ'ဟူသော ပုဒ်ကို 'ဖုံးလွှမ်း၍' ဤလို ယောဇနာသော် သဒ္ဒတ္ထ။ 'ဝတ်ရုံ၍' ဤလို ယောဇနာသော် အဓိပ္ပါယတ္ထ။

(တနည်း) ဤဝါကျ၌ပင် 'အနဂါရိယံ' ဟူသော် ပုဒ်ကို 'အိမ်၏ အဝီးအဝှေး မရှိသော ရဟန်းဘောင်၌ 'ဤသို ယောဇနာဘော် သဒ္ဒတ္ထ။ 'အိမ်သာမဏေဘောင် ရဟန်းဘောင်၌' ဤသို ယောဇနာသော် အဓိပ္ပါယတ္ထ။ ဤသို ယောဇနာခြင်း မျိုးကို 'သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ ယောဇနာနည်းမျိုး' ဟု ဆိုလိုသည်။

သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ ယောဇနာနည်း၌ ရှင်းလင်းချက်။ ။အဂါရသ ဟိတံ အဂါရိယံ၊ ဟိတတဒ္ဒိတ်။ နတ္ထိ အဂါရိယံ ဧတ္ထာတိ အနဂါရိယံ၊ ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်။ ဤသို့ 'တတဒ္ဒိတ်ဝစနတ္ထ, ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသဝစနတ္ထ ဖြစ်သော အနက်ကိုသာ ငဲ့၍ ပေးသော အနက်သည် သဒ္ဒတ္ထ, ယင်းဝစနတ္ထ ဖြစ်သော အနက်ကိုမငဲ့မူ၍ အဓိပ္ပါယ်ရအနက်ကိုသာ ငဲ့၍ ပေးသောအနက်သည် အဓိပ္ပါယတ္ထ မည်၏' ဟု ဆိုလိုသည်။

(တနည်း) 'သဒ္ဒတ္ထယောဇနာ' ဟူသည်။ ။သဒ္ဒါသည် ဟောအပ်သည် အားလျော်စွာ အနက်ကို ထုတ်ဖော်၍ အနက်ယောဇနာသော နည်းကို 'သဒ္ဒတ္ထအနက်ယောဇနာနည်း' ဟု ဆိုလိုသည်။

(သီ)ဥဒါဟရဏ်။ ။ကိလေသာရိနံ ဟတတ္တာ, ပစ္စယာဒီနဉ္စ အရဟတ္တာ အရဟတာ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓန။(ဋ္ဌ။ ၄၄)

သဒ္ဒတ္ထယောဇနာနည်း၊ ။ကိလေသာရိနံ။ ကိလေသာ ဟူကုန်သော ရန်သူတို့ကို။ ဟတတ္တာ စ၊ သတ်တတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်ဂုဏ်း။ ပစ္စယာဒီနံ၊ ပစ္စည်းလေးပါး စစရှိသည်တို့ကို။ အရဟတ္တာ စ၊ ခံဘော်မူတတ်သည် အဖြစ်ကြောင့်ဂုဏ်း။ အရဟတာ၊ ကိလေသာဟူကုန်သော ရန်သူတို့ကို သတ်တော်မူတတ်သော မြတ်ဗွဘုရားသည်။ ဝါ၊ ပစ္စည်းလေးပါး အစရှိသည်တို့ကို ခံတော်မူတတ်သော မြတ်စွာဘုရားသည်။ (သဒ္ဒတ္ထ၊ သဂုဏဒဗ္ဗပကာ)

သမ္မာ၊ မဖေါက်မပြုန်၊ သဒ္ဓမ္မ၊ ကိုယ်ခဘင်ဘိုင်သာလျှင်။ သဒ္ဓမ္မသမ္မာနံ၊ အံ့သုံးဝုံသောတရားတို့ကို။ ဗုဒ္ဓတ္တာ၊ သိခတ်မူတဘ်သည်၏ အဖြစ်ခကြောင့်။ သမ္မာသမ္မုဒ္ဓေန၊ မဖေါက်မပြုန် ကိုယ်တော်တိုင်သာလျှင် အလုံးစုံသောတရားတို့ကို သိခတ်မူတဘ်သော မြတ်စွာဘုရားသည်။ (သဒ္ဒတ္ထ သဂုဏဒဗ္ဗပကာ)။ ။ဤသို့ အနက်ယောဇနာခြင်းကို 'သဒ္ဒတ္ထယောဇနာနည်း'ဟု ဆိုလိုသည်။

'**အဓိပ္ပါယတ္ထယောဇနာနည်း**' ဟူသည်။ ။ဝါစကသဒ္ဒါ ၏ အနက်ကို မရှုမူ၍ ဆိုလိုသော အလိုအားလျော်စွာ အနက်ယောဇနာသော နည်းမျိုးကို 'အဓိပ္ပါယတ္ထ အနက်ယောဇနာနည်းမျိုး'ဟု ဆိုလိုသည်။

အဓိပ္ပါယတ္ထအနက်ယောဇနာနည်း။ ။အာရဟတာ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ ကေဝလဒဗ္ဗပကာ), သမ္မာသမ္မုဒ္ဓေါ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ ကေဝလဒဗ္ဗပကာ)။ ။ဤသို့ အနက်ယောဇနာခြင်းကို 'အဓိပ္ပါယတ္ထယောဇနာနည်း' ဟု ဆိုလိုသည်။

(တနည်း) 'သဒ္ဒတ္ထအနက်ယောဇနာနည်း' ဟူသည်။ ။ပါဠိတော်, အဋ္ဌကထာဆိုင်ရာ ပုဒ်တခုခုဌ် ပါဝင်တည်ရှိသော ဓာတု, ပစ္စယ, သာဓန, သဘ္တိ, စသောအားဖြင့် ပြီးစသာ သဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ဓာတု, ပစ္စယ, သာဓန, သဘ္တိ, ဝစနတ္ထအားလျော်စွာ အနက်ယောဇနာခြင်းမျိုးတည်း။

ဥဒါဟရဏ်။ ။ဒယာယတာယ သတ္ထော်သု၊ သမုဿာဟိတမာနသော။

သတ္ထော်သု၊ သတ္ထဝါတို့ဌ်။ (ပဝတ္တာယ၊ ဖြစ်သော။) တာယ၊ ဒယာယ ထိုဒုက္ခိတသတ္ထဝါတို့ကို ဆင်းရဲဒုက္ခ ပယ်ဖြောက်ခြင်း၏ အစုမ်းအားဖြင့်၊ စောင့်ရှောက်တတ်သော တရားသည်။ ဝါ၊ စောင့်ရှောက်ကြောင်းတရားသည်။ (တနည်း) တာယ ဒယာယ၊ ထိုဒုက္ခိတသတ္ထဝါတို့ဌ် ရောက်တတ် ဖြစ်တတ်သော တရားသည်။ ဝါ၊ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်ကြောင်း တရားသည်၊ သမုဿာဟိတမာနသော၊ ကောင်းစွာ တိုက်တွန်းနှိုးဆော်အပ်သော စိတ်ရှိတော်မူသော။ ယော သမ္မုဒ္ဓေါ၊ အကြင်မြတ်စွာဘုရားသည်။ သမ္မဝတ္တာယိ၊ ဖြစ်စေတော်မူသပြီ၊ ဝါ၊ ဟောကြားတော်မူပြီ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၁)

မှတ်ချက်။ ။ဤ၌ 'ဒယာယ' ဟူသော ပုဒ်တွင် ပေးပြီးခဲ့သော အနက်ကို 'သဒ္ဒတ္ထအနက်ယောဇနာနည်း'ဟူ၍ မှတ်ပါ။

ဒုက္ခာပနယနဝသေန ဒယတိ ဒုက္ခိတသတ္တော ရက္ခတီတိ ဒယာ၊ ဒယ ရက္ခဏေ။ ဒုက္ခိတသတ္တောသု ဒယတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ ဝါ ဒယာ) ကရုဏာ)။ ဒယ ဂတိယံ။ (အဋ္ဌသာလိနီယောဇနာ။ ၂)

'အဓိပ္ပါယတ္ထအနက်ယောဇနာနည်း' ဟူသည်။ ။ပါဠိတော်, အဋ္ဌကထာဆိုင်ရာ ပုဒ်တခုခု၌ အဋ္ဌကထာဆရာ, ဋီကာဆရာများ၏ အလိုအာဘောဂနှင့် တကွ ဆိုလိုရင်းဖြစ်သော အလိုရှိအပ်သော အဓိပ္ပါယ်ကို ပါဝင်အောင် အနက်ယောဇနာခြင်းတည်း။

ဥဒါဟရဏ်။ ။ဥပ္ပန္နံ ဂမိယစိတ္တံ ဒုပ္ပဋိဝေနာဒနီယံ။ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၀၉)

ဥပ္ပန္နံ၊ ဂမိယစိတ်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဆင်ခြင်ခြင်းဖြင့် မခွါအပ်သော (အဓိပ္ပါယတ္ထ)။ ဂမိယစိတ္တံ၊ ဂမိယစိတ်သည်။ ဝါ၊ ခရီး မသွားမီ ဖြစ်ပေါ်သော ခရီးသွားအံ့လတ္တံ့သော စိတ်သည်။ ဒုပ္ပဋိဝေနာဒနီယံ၊ ပယ်ဖျောက်နိုင်ခဲ၏၊ (နိသျ။ ၄၃၅)

မှတ်ချက်။ ။ဤ၌ 'ဥပ္ပန္နံ'ဟူသော ပုဒ်တွင် ပေးခဲ့ပြီးသော အနက်ကို 'အဓိပ္ပါယတ္ထအနက်ယောဇနာနည်း'ဟူ၍ မှတ်ပါ။

သဗ္ဗဒါ အဝတ္ထမာနဿိ ဂမိယစိတ္တံ ပဋိပက္ခပစ္စဝေက္ခဏာယ အဝိက္ခမ္ဘိတတ္တာ 'ဥပ္ပန္နံ' နာ္တိ။ (မူလဋီကာ။ ၆၈)

ကျမ်းရင်း (၃)ကျမ်း ပဌမနှင့် စည်းမျဉ်း အဖြေ ပြီး၏။

ပါရာဇိကကဏ် ဒုတိယနှင့် စည်းမျဉ်း အဖြေ

(၁)၌ ပဌမနှင့်အတူ ဖြစ်သောကြောင့် အထူးညွှန်ကြားရန်မလို။

(၂) နံပါတ်စည်းမျဉ်း အဖြေ

စည်းမျဉ်း (၂)၌ အနုသန္ဓေ, ပုစ္ဆာ, စောဒနာဟူသော စကားရပ်တို့တွင်-

(က)'အနုသဓန္ဓတက်' ဆိုသည်မှာ။ ။'ဌေနောက်စပ်၍၊ တတ်သဌေ့၊ မှက်လေ့ အနုသန္ဓေတည်း'ဟူသည်နှင့် အညီ ဌေနောက်စကားနှစ်ရပ်တို့ကို စပ်၍ တက်သော အနုသန်ကသမ္ဘန္ဓသံဝဏ္ဏနာမျိုးကို ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။'ဧဝံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌသိက္ခာပဒံ ပဒါနုက္ကမေန ဝိဘဇိတ္ဝာ ဣဒါနိ ယံ တံ 'ပဋိသေဓယျာ' တိ ဧတ္ထ ယေနာကာရေန ပဋိသေဓယျာတိ ဝုစ္စတိ တဿာကာရဿဒဿနတ္ထံ 'ပဋိသေဓတိ နာမာ'တိ ဣဒံ မာတိကာပဒံ ဌပေတ္ဝာ 'နိမိတ္တေန နိမိတ္တံ အင်္ဂဇာတေန အင်္ဂဇာတ'န္တိ ဝုတ္တံ'(ပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၅) စသော အနုသန္ဓေဝါကျကဲ့သို့တည်း။

(ခ)'ပုစ္ဆာတက်'ဆိုသည်မှာ။ ။'အစပ်မပါ၊ မေးခ်ြသာ၊ ပုစ္ဆာအတက် ခေါ်သတည်း'ဟူသည်နှင့် အညီ 'ကထံ, ကသ္မာ, ကိ'' စသော ပုစ္ဆာဇောတ ကပုဒ်တို့ဖြင့် မေးမြန်းခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။ကသ္မာ ပန တံ တေ ဧဝံ ပသံသန္တီတိ (ပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂၂။ နီ၊ ဋ္ဌ။ ၂၂၀) အစရှိသော အမေးဝါကျကဲ့သို့တည်း။

(ဂ) 'စောဒနာတက်' ဟူသည်မှာ။ ။'အာဘော်မပါ၊ မေးပုစ္ဆာ၊ အာဘော်ပါက၊ စောဒနာ' ဟူသည်နှင့် အညီ စောဒက၏ နှလုံးသွင်း အာဘောဂကို ပြ၍ 'နနု, နနုစ'စသော စောဒကနှလုံးသွင်းကို ထုန်းပြတတ်သော သဒ္ဒါတို့ဖြင့် မေးသော အမေးစောဒနာမျိုးကို ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။'နနု စ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာတိ ဣမိနာပိ အယ မတ္ထော ဆိဒ္ဓေါ၊ အထ ကသ္မာ ပုန ဝုတ္တံ အဝိတက္ကအဝိစာရန္တိ' (ပါ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၉။ နီ၊ ဋ္ဌ။ ၂၁၄) အစရှိသော အမေးစောဒနာဝါကျကဲ့သို့တည်း။

မှတ်ချက်။ ။စောဒနာသည် 'သာဘောဂစောဒနာ, ဒေါသာဂရောပနံစောဒနာ'ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် အထက်ပါစောဒနာမျိုးကို 'သာဘောဂစောဒနာ'ဟု ခေါ်သည်။ ဒေါသာဂရောပနစောဒနာကား ဝိရောမိ, အဗျာပိတစသော ဂန္ထဒေါသတင်၍ စောဒနာသော စောဒနာမျိုးဖြစ်သည်။ ထိုစောဒနာ ၂-မျိုးတွင် ၁-မျိုးမျိုးကို မေးနိုင်သည်။

(ဃ) 'သုဒ္ဓတက်, ထုတ်နည်း ၂-မျိုးတို့တွင် တမျိုးမျိုးကို မေးခြင်း' ဟူသော စကားရပ်တို့၌—

'သုဒ္ဓတက်, ထုတ်' ဆိုသည်မှာ။ ။ဥပမာ, ဟိတ်တို့နှင့် မရောရှက်ဘဲ သက်သက်သော တက်, ထုတ်ကို 'သုဒ္ဓတက် သုဒ္ဓထုတ်'ဟု ဆိုလိုသည်။ ယင်း အတက် အထုတ်ကို—

(၁) အမေးမပါ၊ သမ္မန္နာ၊ မှန်စ္စာအတက် ခေါ်ရိုးတည်း။
(၂) မေးခ်ြ ထုတ်ရာ၊ သမ္မန္နာ၊ မှန်စ္စာအထုတ် ခေါ်ရိုးတည်း။
(၃) ကာရကမှ၊ ကြိယာသို့၊ ဆက်စပ်သမ္မန်၊ ပြုလေပြန်၊ အမှန်အတက် ခေါ်သတည်း။
(၄) ကြိယာမှ၊ ကာရကသို့၊ ဆက်စပ်သမ္မန်၊ ပြုလေပြန်၊အမှန်အထုတ် ခေါ်သတည်း။

ဟူကုန်သော ပေါရာဏာစရိယတို့၏ နှယ်ပုဒေသကို ထောက်ဆ၍ သိအပ်၏။ ထိုအတက်အထုတ် ၂-မျိုးတို့တွင် ၁-မျိုးမျိုးကိုသာ မေးရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။

စည်းမျဉ်း(၂)၏ မှာဘ်ချက်တွင် 'စောဒနာတက်ကို မေးရာ၌(၁) လိန္ဒ္ဓရစောဒနာ, (၂) အယုတ္တစောဒနာ, (၃) အာဘောဂစောဒနာ, (၄) အန္ဓယစောဒနာ,(၅)ဗျတိရေကစောဒနာတို့တွင် တခုခုကို မေးရမည်' ဟူသော စကားရပ်၌–

(က) 'လိန္ဒ္ဓရစောဒနာ' ဆိုသည်မှာ။ ။အမေးပုစ္ဆာစောဒနာတို့ မပါမူ၍ အဓိပ္ပြသက်သက်သာ ရှိသော ဝါကျတို့၌ ဒုတ်လျက်နေသော စောဒနာကို ဖေါ်ထုတ်၍ စောဒနာရသော စောဒနာမျိုးကို ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်၊ ။'တတ္ထ ကဩ ကေန ဝိစ္ဆိန္နနံ၊ ကထံ ကဩ ပဝတ္တန္တိ အန္ဓော်ဝလိနစောဒနံ သန္ဓာယာဟ 'သောဟိ'တိ အာဒိ (သာရတ္ထ၊ ဋ။ ၂၀၄)ဟူ၍ဂုင်း,

'နနု စ' သိက္ခာသာဇီဝသမာပန္နော်ဝ' တိ ဣမဩ ပဒဘာဇနံ ကထေန္တေန 'ယံ သိက္ခံ သာဇီဝဥ္စ သမာပန္နော၊ တဒုဘယံ ဒဿေတွာ တေသု သိက္ခာဘိ၊ တေန ဝုစ္စတိ 'သိက္ခာသာဇီဝသမာပန္နော'တိ ဝတ္တုမ်ဲ သိယာ၊ ဧဝမာတွာ 'တသ်ိ' သိက္ခာဘိ၊ တေန ဝုစ္စတိ သာဇီဝသမာပန္နော'တိ တ္ထကမေဝ ကသ်ာ ဝုတ္တန္တိ အန္ဓော်ဝလိနစောဒနံ သန္ဓာယာဟ 'နကေဝလဉ္စာယမေမတသ်ိ'' နွိအာဒိ '(သာရတ္ထ၊ ၂။ ၆၃) ဟူ၍ဂုင်း သာရတ္ထဒီကာ၌ လာသော စောဒနာမျိုးတည်း။ ယင်းစောဒနာကို–

(၁) အမေးပုစ္ဆာ၊ မရှိပါ၍၊ ထိုထိုဝါကျ၊ စုဒ်ထုတ်ရ၊ လိန္ဒ္ဓရခေါ်။

(၂) သောတုံနေ၊ မြင်ခဲလှ၊ လိန္ဒ္ဓရစောဒနာ။

(၃) တင်းလင်းမရ၊ ကြုံတွေးဆ၊ စုဒ်ကြသင့်ရာရာ။ ။ဟူသော ပေါရာဏာစရိယတို့၏ နယူပဒေသကို နည်းမှီး၍ သိအပ်၏။

မှတ်ချက်၊ ။အန္ဓော်ဝလိနစောဒနာ, လိနတ္ထစောဒနာ, 'လိန္ဒ္ဓရစောဒနာတို့သည် အမည်သာ ကွဲပြားး၍ အဓိပ္ပါယ် မထူးခြားသော စောဒနာတို့ဖြစ်သည်။

အယုတ္တစောဒနာစသော ၄-မျိုးတို့ကို-

အယုတ္တာဧဝ အာဘောဂါ၊ ဗျတိရေကာနယာ တကာ။

စဘုဝာ စောဒနာ ဘေဒါ၊ နိပါတေဟျုပလက္ခိတာ' ဟု ဆိုသည့် အတိုင်း မှတ်အပ်၏။ ယင်း ၄-မျိုးတွင်-

(ခ) 'တ'ယုတ္တံ စောဒဒဘိ ဇတာယာတိ အယုတ္တစောဒနာ'ဟူသည်နှင့် အညီ မသင့်သည်ကို စောဒနာကြောင်းဖြစ်သော စကားသည် အယုတ္တစောဒနာမည်၏။

(ဂ) 'အာဘောဂံ ဒယ်ဿတ္ထာ စောဒနာ အာဘောဂစောဒနာ' ဟူသည်နှင့် အညီ အာဘော်အကြောင်းကို ပြလျက် စောဒနာသော စကား သည် အာဘောဂစောဒနာ မည်၏။

(ဃ) 'ဗျတိရေကတော စောဒေတိ တောယာတိ ဗျတိရေကစောဒနာ' ဟူသည်နှင့် အညီ ဆန့်ကျင်ဘက်အား ဖြင့် စောဒနာကြောင်း ဖြစ်သော စကားသည် ဗျတိရေကစောဒနာ မည်၏။

(င) 'အန္ဒယတော စောဒေတိ တောယာတိ အန္ဒယစောဒနာ' ဟူသည် နှင့် အညီ အလျော်အား ဖြင့် စောဒနာကြောင်း ဖြစ်သောစကားသည် အန္ဒယစောဒနာ မည်၏။ ။ထို့ကြောင့်-

မသင့်ဟူပြု၊ အယုတ္တာ၊ သင့်က နွယခေါ်။
ဆန့်ကျင်ဘက်ပြု၊ ဗျတိက၊ ကြောင်းပြ အာဘော်ခေါ်' ဟု စပ်ဆို တော်မူကြသည်။ ။ထိုစောဒနာ ၄-မျိုးတို့ကို ခွဲခြားအံ့-

'ကထံ ကသ္မာ ကိမတ္ထန္တိ၊ လက္ခဏ အယုတ္တစောဒနာ။
နနု ဟိ လက္ခိတော ဘောဂါ၊ ဗျတိရေကာ ယဒုဝဒိနာ။
ကေန ကသ္မာတိ လက္ခဏော၊ အန္ဒယာ စောဒနာ ဘဂေါ။ (ဂန္ဆာ ဘ်ရဏ)' ဟူသည်နှင့်အညီ အယုတ္တစောဒနာကို 'ကထံ, ကသ္မာ, ကိမတ္ထံ' ဟူကုန်သော နိပါတ်ပုဒ်တို့ဖြင့် မှတ်အပ်ကုန်၏။

ဥဒါဟရဏ်။ ။'တဥ္စ ခေါ အပ္ပံ ဝါ ဗဟုံ ဝါ ဒေသေန္တော အာဒိ ကလ္ယာဏာဒိပွကာရမေဝ ဒေသေတိ။ ကထံ?ကေ ဂါထာပိဟိ သမန္တဘဒ္ဒ ကတ္ထာ ဓမ္မဿ ပဌမပါဒေန အာဒိကလ္ယာဏာ၊ ဒုတိယဘတိယပါဒေဟိ မဇ္ဈကလ္ယာဏာ။ ပစ္ဆိမပါဒေန ပရိယောသာနကလ္ယာဏာ' (ပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၈) စသည်တည်း။

အပ္ပံ ဝါ၊အနည်းငယ်သော တရားကိုလည်းကောင်း။ ဗဟုံ ဝါ၊ များစွာသော တရားကို လည်းကောင်း။ ဒေသေန္တော၊ ဟောတော်မူသော မြတ်စွာဘုရားသည်။ အာဒိကလ္ယာဏာဒိပွကာရံ၊ အာဒိကလ္ယာဏ စသော အပြားရှိသော တရားကို။ ကထံ ဒေသေတိ၊ အဘယ်သို့ ဟောကြားတော် မူပါသနည်း။ ။ဤသို့ လိုက်ပုဒ် စုံလင်စွာဖြင့် 'ကထံ' ဟူသော စောဒနာ ဝါကျကို ယောဇနာ။

ဤဥဒါဟရဏ်၌ တရားကို ဟောရာ၌ 'အာဒိကလ္ယာဏစသော ဂုဏ်တို့နှင့် ပြည့်စုံသော တရားကိုသာ ဟောသည်' ဟု ဆိုသော စကားသည် 'မသင့်' ဟု စောဒနာသောကြောင့် အယုတ္တစောဒနာ မည်၏။

'ကသွဲ'ဖြင့်မှတ်၍တက်သောအယုတ္တစောဒနာကား။ ။အညေသံ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ အနုတ္တရာ ဗောဓိ ဟောတိ နဟောတီတိ? နဟောတိ။ ကသွာ၊ အသမ္ဘဂုဏဒါယကတ္တာ။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၀)

အညေသံ၊ တပါးသော သူတို့၏။ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ၊ သည်။ အနုတ္တရာ၊ ဓသာ။ ဗောဓိ၊ သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်သလော။ နဟောတိ၊ မဖြစ်သလော။ ဣတိအယံ၊ သည်ကား။ပုစ္ဆာ၊ တည်း။ နဟောတိ၊ မဖြစ်။ ဣတိအယံ၊ သည်ကား။ ဝိဿဇ္ဇနာ၊ တည်း။ ကသွာ၊ ဓကြောင့်။ နဟောတိ၊ နည်း။ အသမ္ဘဂုဏဒါယကတ္တာ၊ အလုံးစုံသော ဂုဏ်ကို မပေးတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။ နဟောတိ၊ မဖြစ်။

ဤဥဒါဟရဏ်၌ ဘုရား၏ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်သည် အနုတ္တရာဗောဓိမည်၍ ပစ္စေကဗုဒ္ဓ, သာဝကတို့၏ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်သည် အနုတ္တရာဗောဓိမမည်ရာ၌ 'မသင့်'ဟု နှုတ်လုံးပြု၍ စောဒနာသောကြောင့် အယုတ္တစောဒနာမည်၏။

'ကိမတ္ထံ'ဖြင့် မှတ်၍ တက်သော အယုတ္တစောဒနာကား။ ။'ကိမတ္ထံ ပဿတိ'ဟူသည်တည်း။ ။ကုစ္ဆိဂတံ၊ ဝမ်း၌ တည်သော ဘုရားလောင်းကို။ ကိမ္ပတ္ထံ၊ အဘယ်ကြောင့်။ ပဿတိ၊ မြင်သနည်း။

ဤဥဒါဟရဏ်၌ အမိဝမ်းဘိုက်တွင်း၌ တည်သောကြောင့် မမြင်နိုင်သော ဘုရားလောင်းကို 'မြင်သည်'ဟု ဆိုရာ၌ 'မသင့်'ဟု နှုတ်လုံးပြု၍ စောဒနာသောကြောင့် အယုတ္တစောဒနာ မည်၏။

အထူးမှတ်ချက်။ ။'ကိမတ္ထံ' ဟူသော ပုစ္ဆာဧောဒကနိပါတပဒဖြင့် တိုက်ရိုက်တက်သော အယုတ္တစောဒနာဝါကျကို ပါဠိတော်ဓကထာပ, ဒုနှင့် ဋီကာတို့၌ မတွေ့ပါ။ အဖြေကို ရှုလျက် မိမိက တက်၍ ပြရမည့် စောဒနာမျိုးကား မျှားပါ၏။ မိမိက ပြုလုပ်သော စောဒနာထက် အဋ္ဌကထာလာ စောဒနာကား ဒဋ္ဌတရဖြစ်သဖြင့် သုတ်မဟာဝါအဋ္ဌကထာ စာမျက်နှာ (၂၈)၌ ပါသော ပြဿုဂ်ကို ဆောင်၍ ရေးလိုက်ပါသည်။

အာဘောဂစောဒနာကို'နနု, နနု စ'စသောသဒ္ဒါတို့ဖြင့်မှတ်အပ်ကုန်၏။

ဥဒါဟရဏ်။ ။နနု စာယံ သဒ္ဒါ ပဌမဇ္ဈာနေပိ အတ္ထိ၊အယဉ္စ ဇောဒိနာမဓကာ သမာဓိ၊ အထ ကသွာ ဣဓမေဝ 'သမ္မသာဓနံ စေတသော ဇောဒိဘာဝဉ္စာ'တိ ဝုတ္တန္တိ။ (ပါ။ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁ဂ။ နီ၊ ဋ္ဌ။ ၂၁၄)

ဤဥဒါဟရဏ်၌ 'နနု စ' ဖြင့် အာဘောဂကို ပြု၍ စောဒနာသောကြောင့် အာဘောဂစောဒနာ မည်၏။'နနု'ဝါကျလည်းဤအတူပင်တည်း။

ဗျတိရေကစောဒနာကို 'ယဒိ, သစေ' စသော နိပါတ်ပုဒ်တို့ဖြင့် မှတ် အပ်ကုန်၏။

ဥဒါဟရဏ်။ ။ယဒိ ပနေတာနိ တဿ တဿ စျာနဿ ဥပစာရက္ခဏေ ယေဝ ပဟီယန္တိ၊ အထ ကသ္မာ 'ကတ္ထ စုပ္ပန္နံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတိ? ဣစ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ။ပ။ပဌမံ စျာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ တတ္ထုပ္ပန္နံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတိ့။ ကတ္ထ စုပ္ပန္နံ ဒေါမနဿိန္ဒြိယံ။ သုခိန္ဒြိယံ၊ သောမနဿိန္ဒိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတိ? ဣစ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သုခဿ စ ပဟာနာ။ ပ။ စတုတ္ထံ စျာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ တတ္ထုပ္ပန္နံ သောမနဿိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတီ'တိ ဧဝံ စျာနေသ္ဝဝ နိရောဓော ဝုတ္တောတိ? (ပါ။ ဋ္ဌ။ ၁။ ၁၂၃။ နိ။ ဋ္ဌ။ ၂၂၀)

ဤဥဒါဟရဏ်၌ ဒုက္ခ, ဒေါမနဿ, သုခ, သောမနဿတို့ကို ထိုထိုစျာန်တို့၏ဥပစာရ၌ ပယ်အပ်၏ ဟူသောစကားသည် 'ကတ္ထစုပ္ပန္နံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတိ' စသည်ဖြင့် စျာန်လေးပါးတို့၏ ခဏ၌ ချုပ်၏ ဟူသော မဟာဝဂ္ဂသံယုတ်ပါဠိတော် (၁၈၉) စကားနှင့် ဆန့်ကျင်သောအားဖြင့် စောဒနာသောကြောင့် ဗျတိရေကစောဒနာ မည်၏။

အန္ဓယစောဒနာကို 'ကေန, ကသ္မာ'ဟူကုန်သော နိပါတ်ပုဒ်တို့ဖြင့် မှတ်အပ်ကုန်၏။ ။ထိုတွင်-

'ကေန' ဖြင့်မှတ်သော အန္ဓယစောဒနာကား-

နဟရာမိ နဘဉ္ဇာမိ၊ အာရာ သိဿံဝမိ ဝါရိဇံ။

အထ ကေန နု ဝဏ္ဏေန၊ 'ဂန္ဓထေနော'တိ ဝုစ္စတိ။

ဒေဝေတာ၊ နတ်သို့။ ဝါရိဇံ၊ ကြာပန်းကို။ အဟံ၊ ငါသည်၊ နဟရာမိ။ မဆောင်။ နဘဉ္ဇာမိ၊ မချို။ အာရာ၊ အဝေးမှ။ သိဿံဝမိ၊ နှုံး၏။ အထ၊ ထိုသို့ဖြစ်လျက်။ ကေန ဝဏ္ဏေန၊ အဘယ်အကြောင်းကြောင့်။ 'ဂန္ဓထေနော'တိ၊ 'နံ့သာခိုး'ဟူ၍။ ဝုစ္စတိ နု၊ ဆိုအပ်သနည်း။

ဤဥဒါဟရဏ်၌ ကြာပန်းကို မခိုးယူဘဲ အဝေးမှ နမ်းရှုပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် 'နံ့သာခိုး' ဟူ၍ စွပ်စွဲပြောဆိုပါသနည်း'ဟု အလျော် အားဖြင့် စောဒနာသောကြောင့် အန္ဓယ စောဒနာ မည်၏။

အထူးမှတ်ချက်။ ။ပါရာဇိကဏ်အဋ္ဌကထာပ, ဒုတိ၌ 'ကေန'ဟူသော အန္ဓယစောဒနာ တိုက်ရိုက် မတွေ့ပါ။ မိမိကပြုလုပ်၍ ရကောင်းသော စောဒနာမျိုးကား များစွာရှိပါ၏။ ဤသို့ ရှိငြားသော်လည်း ပါဠိတော်လာ စောဒနာကား မိမိပြုလုပ်၍ တက်ရသော စောဒနာထက် ဒဋ္ဌတမ ဖြစ်

သောကြောင့် ဆက္ကနိပါတခရပုတ္တဝဂ္ဂ သိဃ်ပုပ္ပဇာတက ပါဌဇာတ် ပါဠိတော် (ဇာ၊ ၁။ ၁၅၂)မှထုတ်ယူ၍ ပြလိုက်ပါသည်။

'ကသ္မာ' ဖြင့် မှတ်၍ တက်သော အနှယ စောဒနာကား။ ။အယ္ဟ ဝေရဉ္ဇော ဗြာဟ္မဏော မဟတာ ဥဿာဟေန ဘဂဝန္တံ ဝဿာဝါသံ ယာစိ။ သော ကသ္မာ ဘဂဝတော အတ္ထိဘာဝမ်ိဳ နာ ဇာနာတိတိ? (ပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၇)

ဝေရဉ္ဇော၊ သော။ အယ္ဟ ဗြာဟ္မဏော၊ သည်လည်း။ မဟတာ၊ ကြီးစွာသော။ ဥဿာဟေန၊ အားထုတ်ခြင်းဖြင့်။ ဘဂဝန္တံ၊ ကို။ ဝဿာဝါသံ၊ ဝါဆို၍ နေခြင်းကို။ ယာစိ၊ တောင်းပန်ပြီ။ သော ဗြာဟ္မဏော၊ သည်။ ကသ္မာ၊ အဘယ့်ကြောင့်။ ဘဂဝတော၊ ၏။ အတ္ထိဘာဝမ်ိဳ၊ ရှိသည်၏ အဖြစ်ကိုလည်း။ နဇာနာတိ၊ မသိသနည်း။ ဣတိအယံ၊ ကား။ စောဒနာ၊ တည်း။

ဤဥဒါဟရဏ်၌ 'ဝေရဉ္ဇာပုဏ္ဏားသည် ကြီးစွာသော အားထုတ်ခြင်းဖြင့် မြတ်စွာဘုရားကို ဝါဆို၍ နေခြင်းကို တောင်းပန်ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် မြတ်စွာဘုရား၏ ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို မသိသနည်း' ဟု အလျော်အားဖြင့် စောဒနာသောကြောင့် အနှယစောဒနာ မည်၏။ 'ယင်း ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော စောဒနာတက်တို့တွင် တခုခုသာ မေးရမည်'ဟု ဆိုလိုသည်။

ပုတ်ချက်။ ။ကဲထံ, ကသ္မာ, ကိမ္ပတ္တံ တို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော အချို့ကုန်သော စောဒနာတက်တို့၏ ပုံစံမျိုးသည် စည်းမျဉ်း(၂)၏ အစကရှင်းလင်းခဲ့သော အနုသန္ဓေ, ပုစ္ဆာ, စောဒနာတို့တွင် ပုစ္ဆာတက် ဖြစ်ငြားသော်လည်း 'စတုဓာ စောဒနာ ဘေဒါ'သို့ လိုက်၍ 'စောဒနာ'ဟု ရေးလိုက်သည်။

ဂုဏ်းစည်းမျဉ်း (၂)၏ မှတ်ချက်၌လည်း'အထွက်ကို မေးထု၌လည်း သဒ္ဒါ, ပညတ်, ပရမတ်တို့တွင် တခုခုကိုသာ မေးရမည်' ဟူသော စကား၌ 'သဒ္ဒါထွက် ပညတ်ထွက် ပရမတ်ထွက်တို့တွင် တခုခုသာ မေးရမည်' ဟု ဆိုလိုသည်။ ။ထို ၃–ပါးတို့တွင်–

သဒ္ဒါထွက်ဆိုသည်မှာ။ ။တခုခုသော ဝါကျ၌ ပဓာန၏ အရကို ကောက်ယူပြီးလျှင် ဂုဏ်းပဓာနမှ ဆိုင်ရာ ကာရကစသော ပုဒ်မျိုးသို့ 'စပ်ရာမှ တွက်၊ ထွက်ရာမှ စပ်'ဆိုသည့်အတိုင်း စပ်၍ ထွက်ခြင်းကို ဆိုလို သည်။

ဥဒါဟရဏ်ကား။ ။'ဗုဒ္ဓံ ဝန္ဒတိ'အစရှိသည်တည်း။ ။ဤ၌ 'ဝန္ဒတိ' ဟူသော ကြိယာကို အာရကေ ာက်၍ 'ဗုဒ္ဓံ'ဟူသောကာရက ပုဒ်ကို ထွက်ရှု၏။

ထွက်ပုံကား။ ။'ဝန္ဒတိ'ဟူသော သက္ကမ္မကကြိယာကို ဆရာဆို၏။ ယင်းကြိယာ၏ ကံကား အဘယ်ပါနည်း၊ 'ယင်းသကမ္မကကြိယာသည် ကံပုဒ်မှ ဆိတ်ကောင်းပါသလော'ဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ 'ဗုဒ္ဓံ'ကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။'ဝန္ဒတိ'ဟူသော ကြိယာ၏ ကံကား 'ဗုဒ္ဓံ'ဟူလို။ ဤသို့ထွက်ခြင်းမျိုးကို 'သဒ္ဒါတွက်'ဟု ဆိုလိုသည်။

ပညတ်ထွက်ဆိုသည်မှာ။ ။ပဓာနကြိယာမှ လောကဝေါဟာရဖြစ်သော ပညတ္တိဓမ္မကို အာရယူပြီးလျှင် ဆိုင်ရာပုဒ်သို့ လောကဝေါဟာရပညတ်အားဖြင့်သာ စပ်ထွက်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်ကား။ ။'ဗုဒ္ဓံ ဝန္ဒတိ'စသည်တည်း။ ။ဤ၌ 'ဝန္ဒတိ'ကို ပဓာနကောက်၍–ဆရာ 'ရှိခိုး၏'ဟု ဆို၏။ အာဘယ်ကို ရှိခိုးပါသနည်း၊ သိကြား ဗြဟ္မာ စသော နတ်မျိုးကိုပင် ရှိခိုးလေသလော၊ ဤသို့ မေးဘွယ်ရှိ၍ 'ဗုဒ္ဓံ'ကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။သိကြားစသည်ကို ရှိမခိုး ဘုရားကို ရှိခိုး၏ ဟူလို သည်။ ။ဤသို့ ထွက်ခြင်းမျိုးကို 'ပညတ်ထွက်'ဟု ဆိုလိုသည်။

ပရမတ်ထွက်ဆိုသည်မှာ။ ။ပဓာနကြိယာမှ ပရမတ္ထအရတရားကိုယ်ကို ယူ၍ဆိုင်ရာပုဒ်သို့ အကြောင်း အကျိုး,ပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန်, အာရုံ အာရမ္မဏ်ကစသောအားဖြင့် စပ်ထွက်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်ကား။ ။'ဗုဒ္ဓံ ဝန္ဒတိ' တည်း။ ။ဤ၌ 'ဝန္ဒတ်' ဟူသော ပဓာနကြိယာ၌ 'ဝန္ဒ' ဓာတ်၏ အရကို ကာမာဝစရကုသိုလ်ပဏာမစေတနာကို အရယူ၍–ဆရာ'ဝန္ဒတိ'သည် အာရမ္မဏိက ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်ခဲ့၏။ ယင်း၏ အာရုံပစ္စည်းတရားကား အဘယ်ပါနည်း။ယင်းသည် အာရုံပစ္စည်းတရားနှင့် ကင်းကောင်းအံ့လော့။ ဤသို့ မေးဘွယ်ရှိ၍ 'ဗုဒ္ဓံ' ကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။ယင်း 'ဝန္ဒ' ဓာတ်၏ အရ ဖြစ်သော ကာမာဝစရကုသိုလ်ပဏာမစေတနာအာရမ္မဏိကပစ္စယုပ္ပန်တရား၏ အာရုံပစ္စည်းတရားကား ဘုရားဖြစ်၏ ဟူလို၊ ။ဤသို့ ထွက်ခြင်းမျိုးကို 'ပရမတ်ထွက်' ဟု ဆိုလိုသည်။

---

(၃) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

စည်းမျဉ်း (၃)၌ 'သခေါပ, ဝိတ္ထာရစသော ဝါကျအမည်ခဲ့ခြင်း' ဟူသော စကားသည် ပေါ်လွင်ထင်ရှား၏။ အကျယ်ရေးသားစရာ မလို။

'စာစပ်ကိုမေးခြင်း'၌ သဒ္ဒါစပ်,ပရမတ်စပ်၂-မျိုးစလုံးကိုဖေးနိုင်သည်။
'သဒ္ဒါစပ်' ဟူသည်မှာ။ ။ဖြစ်သင့်သော သဒ္ဒါနည်း အားဖေျာ်စွာ စပ်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

ဥပမာ။ ။'ဗုဒ္ဓံ ဝန္ဒဘိ' ၌ 'ဗုဒ္ဓံ' ကား 'ကို' ဟူ၍ အနက် ပေးစသော ကြောင့်'ဝန္ဒဘိ'၌ အဝုတ္တာကံ, 'ဝန္ဒတိ'ကား အဝုတ္တာကံ၏ကြိယာ။(တနည်း) 'ဗုဒ္ဓံ'ကား ကို။ လ။ ကြောင့် 'ဝန္ဒတိ'၌ ကာရကာ'ဝန္ဒတိ'ကား ကြိယာ။ ဤသို့ စပ်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

'ပရမဘ်စပ်' ဟူသည်မှာ။ ။ပရမတ္ထအားဖြင့် ရသင့်သလို ဆိုင်ရာပုဒ်၌ စပ်ခြင်းကို 'ပရမတ်စပ်' ဟု ဆိုလိုသည်။

ဥပမာ။ ။'ဗုဒ္ဓံ ဝန္ဒတိ' ၌ 'ဝန္ဒ' ဓာတ်၏ အရ ပကာမ စေတနာကို အာရမ္မဏိက ပစ္စယုပ္ပန်ယူ၍ 'ဗုဒ္ဓံ'၏အရ အာရုံပစ္စည်းတရားကို ယူပြီးလျှင် 'ဗုဒ္ဓံ' ကား 'ဝန္ဒတိ'၌ အာရမ္မဏပစ္စည်း, 'ဝန္ဒတိ' ကား အာရမ္မဏပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် စပ်ခြင်းမျိုးကို ဆိုလိုသည်။

ဂဠ်းစည်းမျဉ်း(၃)၏ မှတ်ချက်၌'ဂန္ထာဘရဏကျမ်းလာနှင့်အဋ္ဌကထာ, ဋီကာသုံးရိုး ဝါကျအမည်များကိုသာ မေးရမည်' ဟူသောစကား၌-

ဂန္ထာဘရဏကျမ်းလာဝါကျတို့ကား၊ ။သဓေါ်ပ,ဝိတ္ထာရ,ဝါကျာရမ္ဘ, ကာရဏ, ဖလ, သာမည, ဝိသေသ, တပ္ပါကဋီကရဏ, ဒဋ္ဌဗ္ဗ, ပကာသနာရ,အနှယ, ဗျတိရေက, သမ္ဘာဝနာ, ဂရဟာ' အားဖြင့် (၁၄) တို့ကို ဆိုလိုသည်။

အဋ္ဌကထာဋီကာသုံး ဝါကျ ဆိုသည်မှာ။ ။နိဂမန, လဒ္ဓဂုဏ, လဒ္ဓဒေါသ, ဥပနျာသ စသော ဝါကျများတို့ ဆိုလိုသည်။ ထို ဝါကျတို့တွင် ထိုက်သင့်သလို ကြည့်ရှု၍ (၁)နံပါတ်ပုစ္ဆာ၌ ထုတ်ပေးခဲ့သော ဝါကျတို့ကို ရှင်း, အခြားတနေရာမှ ဝါကျကိုယူ၍ရှင်း ပေးမြန်းနိုင်သည်။

---

(၄) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

စည်းမျဉ်း(၄)၌ 'ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဿကောက်နည်းကို မေးခြင်း'ဟူသော စကား၌ 'ဝိဂ္ဂဟ' ဆိုသည်မှာ- သမာသဝိဂ္ဂဟ, တဒ္ဓိတဝိဂ္ဂဟ, ကိတ ဝိဂ္ဂဟ၊ ဤဝိဂ္ဂဟတို့ကို 'ဝိဂ္ဂဟ' ဟုဆိုလိုသည်။ ထိုဝိဂ္ဂဟကို အဋ္ဌကထာ၌ ဝိဂ္ဂိဟ်ဘု အနေအားဖြင့်သော်ငင်း, ဝိဂ္ဂိဟ်ပြု အနေအားဖြင့်သော်ငင်း ဖွင့်ဆိုသော သံဝဏ္ဏနာကို ထောက်ဆ၍ ဝိဂ္ဂိဟ်အပြုခိုင်းခြင်း, သို့မဟုတ် အထက်ပါ ဝိဂ္ဂိဟ်တု ဝိဂ္ဂိဟ်ပြု မရှိဘဲ မိမိ အလိုရှိရာ ပဒတခုခုကို ဝိဂ္ဂိဟ် အပြုခိုင်းခြင်းကို မေးရမည်ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထိုစကားကို ခွဲအုံ-

ယံ ပန ကိဉ္စိ အတ္ထိ ဥယျံ၊ နာမ၊ တဿ သမ္ဗဿ ဗုဒ္ဓံတ္တာ ဝိမောက္ခန္တိ ကညာဇာဝသေန် ဗုဒ္ဓါ။ (ပါ။ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၄)

ဤပြယုဂ်၌ 'သမ္ဗဿ ဗုဒ္ဓံတ္တာ'ဟူသော ဝိဂ္ဂိဟ်ပြသံဝဏ္ဏနာဖြင့် 'ဗုဒ္ဓါ' ဟူသော ပုဒ်ကို 'သမ္ဗဓမ္မေ ဗုဇ္ဈဘီ ဗုဒ္ဓါ'ဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂ္ဂိဟ်ပြုဆိုရမည်ကို ပြ၏။ ဤသို့ သံဝဏ္ဏနာကို ထောက်ဆ၍ ဝိဂ္ဂိဟ်ဆိုခြင်းကိုဂုဏ်း အာဆက်ပါဝါကျတွင် 'ဥယျံ'ကို ဝိဂ္ဂိဟ်ဆိုခဲ့ပါ'ဟု မေးခဲ့လျှင် အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာထောက်ဆားစရာ မရှာဘဲ 'ဉာတမ္ဗန္တိ ဥယျံ'ဟု သဘာဝတရားကို ထောက်ဆ၍ ဝိဂ္ဂိဟ်ပြုအပ်၏။ ဤသို့ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာအထောက်အထား ကင်းသော အလိုရှိရာ ပဒတခုခုကိုဂုဏ်း ဝိဂ္ဂိဟ်အပြုခိုင်းနိုင်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

'ဉာဿ်ကောက်နည်းကို မေးခြင်း'ဟူသော စကားရပ်၌ 'ဉာဿ်ကောက်' ဟူသည်– 'ဇာနိတမ္ဗဥ္စ ဇာနိတ္ထ'အစချီသော ဏာသပဏာမကောက်ကို 'ဉာဿ်ကောက်'ဟု ခေါ်သည်။ ထိုဉာဿ်ကောက်နည်းအတိုင်း ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာတို့၌ လာသော ပုဒ်တို့၏ အရကောက်ခြင်းကို သဒ်သုပစာအားဖြင့် 'ဉာဿ်ကောက်'ဟု ခေါ်ဆို၍ ထိုဉာဿ်ကောက်နည်းအတိုင်း မေးမြန်းခြင်းကို 'ဉာဿ်ကောက်နည်းကို မေးခြင်း'ဟု ဆိုလိုသည်။ ထိုနည်းအရ ကောက်ယူရကုန်သော ပုဒ်တို့သည် သမာသပဒ, တဒ္ဓိတပဒ, အာချာတပဒ, ကိတပဒ, ဝိဘတ္တိ, သမ္ဗန္ဓပဒ, ဥပသာရပဒ, နိပါတပဒအားဖြင့် ဂ-ပါးပြား၏။ ထို ဂ-ပါးတို့၌လည်း မုချကောက်, ဥပစာကောက်, ဓာတ်၏အရကောက်, ပစ္စည်း၏အရကောက်, ဝိဘတ်၏အရကောက် စသောအားဖြင့် အသီးသီးရှိကြ၏။ ထိုအရကောက်တို့ကို အထက်ပါ 'ဇာနိတမ္ဗဥ္စ ဇာနိတ္ထ' အစချီသော ဏာသပဏာမ အကောက်အတိုင်း မေးမြန်းရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။

မှတ်ချက်။ ။တပုဒ်ထည်း၌ ဥပစာ ၁၀-ပါး ကုန်စင်အောင် အရကောက်ခြင်းမျိုးကို ဤ၌ မလို။

---

(၅)နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

စည်းမျဉ်း(၅)၌(က)'လိင်'ဟူသည်။ ။'ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိဝဋိတမတ္ထံ လိင်ံ (ရူပသိဒ္ဓိ။ ၂၀၃), ဝိသဒတ္တာဒိသဟိတံ လိနတ္ထဂမကံ နိပ္ပန္နဝစနံ လိင်ံ (သဒ္ဒနီတိသုတ္တမာလာ။ ၁၉၂), ရုဇကွာတိဝစနံ လိင်ံ (ဏာသ။ ၅၃)' တို့နှင့် အညီ ဓာတ်, ပစ္စည်း, ဝိဘတ်သည်ကြဉ်အပ်ဆသော အနက်ရှိသော သဒ္ဒါသည်ဒုင်း, သန့်ရှင်းသည်၏ အဖြစ် အစရှိသည်နှင့် တကွဖြစ်သော

ကွယ်ဝှက်သော အနက်ကို သိစေတတ်သော 'ရုက္ခ'စသော သဒ္ဒါသည် ၎င်း လိင်မည်၏။ ထိုလိင်သည် နိပ္ပန္န, အနိပ္ပန္နဟူးဖြင့် ၂-ပါးပြား၏။ 'ဣတ္တိလိင်, ပုလ္လိင်, နပုလ္လိင်, ဒွိလိင်, တိလိင်, အလိင်' ဟုလည်း ပြား၏။ ဤသို့ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသည်တို့ကိုပင် 'လိင်'ဟု ခေါ်သည်။

(ခ) ''ဝိဘတ်'ဟူသည်။ ။ကမ္မဝိဝသေန ကေတ္ထာ ဒိဝသေန စ ဝိဘဇန္တီတိ ဝိဘတ္တိယော၊ သျာဒယော (ရူ-ကာရကအစ)။ တခုသော အနက်ကိုလည်း ကံစသည်တို့၏ အစ္ဖမ်းအားဖြင့်ရင်း, ကေဝုစ်စသည်တို့၏ အစ္ဖမ်.အားဖြင့်ရင်း ဝေဘန်တတ်သော 'သိ'စသော သဒ္ဒါသည် ဝိဘတ်မည်၏။ နာမ်ဝိဘတ်ကို ရည်ရွယ်၍ ဆိုသည်။ ကာလာဒိဝသေန ဓာတ္ဖတ္ထို ဝိဘဇန္တီတိ ဝိဘတ္တိယော၊ တျာဒယော (ရူ-အာချာတ်အစ)။ အတိတ်စသော ကာလ စသည်တို့၏ အစ္ဖမ်းအားဖြင့် ဓာတ်တို့၏ အနက်ကို ဝေဘန်တတ်သော 'တိ'စသည်သည်'ဝိဘတ်'မည်၏။ အာချာတ်ဝိဘက်ကို ရည်သည်။ ဤ'သိ,တီ'စသည်တို့ကိုပင်'ဝိဘတ်'ဟု ခေါ်ဆိုသည်။

(ဂ) 'ဓာတ်'ဟူသည်။ . ။ဂမနပစနာဒိကံ ကြိယံ ဓာရေတိတိ ;ဓာတု (ကစ္စည်း)။ ၎င်းနှင့် အညီ သွားခြင်း, ချက်ခြင်း စသော ကြိယာကို ဆောင်တတ်သော 'ဂမု,ပစ'စသော သဒ္ဒါသည် 'ဓာတ်'မည်၏။

(ဃ) 'ပစ္စည်း'ဟူသည်။ ။'ပဋိစ္စ ဧတသ္မာ အတ္ထော ဧတိတိ ပစ္စယော ပတိယန္တီ အနေန အတ္ထာတိ ဝါ ပစ္စယော'(ရူ-ဓာတုလီဂင်္ဂဟိသုတ်အဖွင့်), 'ပဋိစ္စတိ နိဿာယ။ ဧတသ္မာ ဣပစ္စယာဒိတော အပစ္စာဒိဝိသေသော အတ္ထော ဧတိ အာဂစ္ဆတိတိ ပစ္စယော။ပတိယန္တီ ဉာယန္တီ အနေန အတ္ထာတိ ဝါ ပစ္စယော။ ပကတိတော ပရံ ဧတ္ဒိတိ ဝါ ပစ္စယော (ရူ၊ ဋီ)' တို့နှင့် အညီ အပစ္စစသော အနက်ကို ဟောတတ်သော 'က' စသည်သည်၎င်း, ကတ္တားကံစသော အနက်ကို ဟောတတ်သော 'တ' စသည်သည်၎င်း, ပကတိဟုဆိုအပ်သော လိင်ပုဒ်နောင် ဖြစ်တတ်သော'အာ,ဣ'စသည်သည်၎င်း, ဓာတ်နောင်ဖြစ်သော 'ခ, ဆ, သ' စသည်သည်၎င်း'ပစ္စည်း'မည်၏။ ဤ'က'စသည်တို့ကိုပင် 'ပစ္စည်း'ဟု ခေါ်ဆိုသည်။

(င) 'ကြိယာ'ဟူသည်။ ။'ဂစ္ဆတိ, ပစတို့' စသော ဝါစကသဒ္ဒါကို 'ကြိယာ'ဟု ခေါ်သည်။

(စ) 'ကာရက'ဟူသည်။ ။ကြိယာနိမိတ္တမေကန္တံ၊ ကြိယတ္ထံ ကာရကီရိတံ (ဓာတဒီပနီ။ ၆၃)။ ကြိယာနိမိတ္တံ ကာရကံ။ ပ။ ကြိယံ ကရောတီတိ ကာရကံ(သဒ္ဒနီတိ သုတ္တမာလာ။၅၄၇)။ ၎င်းတို့နှင့် အညီ စင်စစ်ကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်၍ ကြိယာဟူသော အကျိုးရှိသော အနက်သည်၎င်း,

ကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်သော အနက်သည်ရင်း, သွားခြင်း ချက်ခြင်း စသော ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော အနက်သည်ရင်း 'ကာရက' မည်၏။

ကာရကရှင်းလင်းချက်

ကာရကတ္ထာ ကြိယာယေဝ၊ သတ္တိ မုချေန ကာရကံ။
ဒဗ္ဗံ ဌာနျ။ပစာရေန၊ တဒါဓာရဏဘာဝံတော။
သဒ္ဒါတ္ထံ ဝဒတိ တျတ္ထ၊ သဒ္ဒါ ဒဗ္ဗေဝ ဂယှတေ။
အတ္ထာသဲ ဝါစကော သဒ္ဒါ၊ ပျတ္ထဒ္ဒါရေန ကာရကော။(ဘေဒစိန္ဆာ။ ၆၁-၂)။ ၎င်းနှင့်အညီ ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော သတ္တိသည် 'မုချကာရက'မည်၏၊ ထိုသတ္တိ၏တည်ရာဖြစ်သောဒြပ်သည် ဌာနျ။ပစာအားဖြင့် 'ကာရက'မည်၏။ ဒြပ်တည်းဟူသော သဒ္ဒါသည်လည်း ကာရကျေပစာအားဖြင့် 'ကာရက'မည်၏။ ဤသို့လျှင် 'မုချကာရက, ဥပစာကာရက' ဟူ၍ ပြား၏။ ဤကာရကအာရာဒ္ဓ် အကာရကလည်း သက်ဝင်သည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။ဟဒ္ဒေါတိ တုဒ္ဒေါ(ပါ၊ ဒု၊ ၁။ ၁၇၂)။ ။'တုဒ္ဒေါ' ကား ပုလ္လိင်, ပဌမာ 'သိ'ဝိဘတ်, 'တုသ' ဓာတ်, 'တ'ပစ္စည်း, ကတ္တုတ္ထကိတ် ကြိယာ, ကတ္တုကာရက။

အနက်, အဓိပ္ပါယ်, အဆိုးအဖြတ်

လိင်္ဂတ္ထ။ ။ရုက္ခောတိဝစနံ လိင်္ဂံ၊ လိင်္ဂတ္ထော တေန ဒီပိတော။
ဧဝံ လိင်္ဂဉ္စ လိင်္ဂတ္ထံ၊ဥတ္ဘော ယောဇယျ ပဏ္ဍိတော(နျာသ။၅၃)
သကတ္ထဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိ၊ သဒ္ဒါကမ္မာဒိကာရကံ။
ဣတိ သဒ္ဒသဲ ဝိညေယျာ၊ ပဥ္စကတ္ထာ ယထာရဟံ။ (ဘေဒစိန္ဆာ။ ၂၆)

ဤ၌တို့နှင့် အညီ သစ်ပင်စသော အနံက်သည်ရင်း, သကတ်စသော အနက် ငါးပါးသည်ရင်း'လိင်္ဂတ္ထ' မည်၏။

ဝိဘတျတ္ထ။ ၊'သိ, တိ'စသော ဝိဘတ်တို့၏ လိင်္ဂတ္ထ, ကမ္မတ္ထစသော အနက်သည် 'ဝိဘတျတ္ထ' မည်၏။

ဓာတွတ္ထ။ ။'ဂမု, ပစ' စသော ဓာတ်တို့၏ သွားခြင်း, ချက်ခြင်း စသော အနက်သည် 'ဓာတွတ္ထ' မည်၏။

ပစ္စယတ္ထ။ ။'ဏ'စသော တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းတို့၏ အပစ္စ စသော အနက် သည်ရင်း, 'တ' စသော ကိတ်ပစ္စည်းတို့၏ ကတ္တား စသော အနက်သည်ရင်း, 'အာ, ဤ'စသော ဇောတကပစ္စည်းတို့၏ ဇောတေတဗ္ဗဖြစ်သော အနက် သည်ရင်း 'ပစ္စယတ္ထ' မည်၏။

ကြိယတ္ထ။ ။'ဂစ္ဆတိ, ပစတိ'စသော ဝါစကကြိယာတို့၏ သဒ္ဒးတက်, ချက်တက် စသော အနက်သည် 'ကြိယတ္ထ' မည်၏။

အမှာ ။ကာရကနှင့် ကာရကတ္ထ အထူး မရှိသောကြောင့် ထုတ်နုတ် ဖေါ်ပြရန် မလို။

အတ္ထာ ပကရဏာ လိင်္ဂါ၊ သြစိတျာ ကာလဒေသတော။
သဒ္ဒတ္ထာ ဝိဘင်ယန္တိ၊ နာသဒ္ဒါယေဝ ကေဝလံ။ (ဇာလိနီ။၉၃)

ဂုဏ်းနှင့် အညီ မည်သည့် သဒ္ဒါ မဆို အနက်, အရာ, လိင်, အသင့်, ကာလ, ဒေသ ဟု ဆိုအပ်သောခြောက်ပါးသော အဓိကြောင်းကို ထောက်ဆ၍ အနက်အဓိပ္ပါယ်အဆုံးအဖြတ်ကို ဝေဘန်သင့်သောကြောင့် မည်သည့် သဒ္ဒါသည် မည်သည့် အနက်, မည်သည့် အဓိပ္ပါယ်, မည်သည့်အဆုံးအဖြတ်သာ ဖြစ်သင့်သည်ဟု အတိုအကျ ဝေဘန်ရန် မလိုတော့ပြီ။ ထိုကြောင့် သာမန်သာ ဖေါ်ပြရခြင်း ဖြစ်သည်။

---

(၆) နံပါတ်စည်းမျဉ်းအဖြေ

စည်းမျဉ်း(၆)၌ 'အာဘောဂ' ဟူသည်-

စောဒနာပရိဟာရာနံ၊ မနသိ အတ္ထကာရဏံ။

အာဘောဂေါနာမ (ဂန္ထဘရဏာ။ ၂၃)နှင့်အညီ အမှတ်မရှိ တစုံတခုသော ဝါကျ၌ ဆိုအပ်ပြီးသောအနက်ကိုဂုင်း ဆိုအပ်လတ္တံ့သော အနက်ကိုဂုင်း, ထိုက်သည့်အားလျော်စွာ ကျမ်းဆရာ၏ စိတ်၌ ဖြစ်ပေါ်ခြင်းသည် (ဝါ) ထားခြင်း, နှလုံးသွင်းခြင်းသည် 'အာဘောဂ' မည်၏။

ထိုအာဘောဂသည် 'အန္ဒယာဘောဂ, ဗျတိရေကာဘောဂ' ဟူ၍ ၂-ပါး ရှိ၏။ ထိုဘွင်-

အန္ဒယာဘောဂ။ ။ကျမ်းဆရာ၏ အလျော်အားဖြင့် ဖြစ်သော နှလုံးသွင်းခြင်းသည် 'အန္ဒယာဘောဂ' မည်၏၊

ဗျတိရကာဘောဂ။ ။ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့် ဖြစ်သော နှလုံးသွင်းခြင်းသည် 'ဗျတိရေကာဘောဂ' မည်၏။

'သံဝဏ္ဏနာ'ဟူသည်။ ။'သံဝဏ္ဏိယတိ အတ္ထော တောယာတိ သံဝဏ္ဏနာ (သာရတ္ထ၊ ၁၊ ၁၉)' နှင့် အညီ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၏ အနက်ကို ပွင့်ဆိုကြောင်းဖြစ်သော စကားရပ်သည် 'သံဝဏ္ဏနာ' မည်၏။ ထိုသံဝဏ္ဏနာတို့၏ အပြားကို သံဝဏ္ဏနာကျမ်းလာအတိုင်း သိအပ်၏။

ဥဒါဟရဏ်။ ။အာဘိညာတိ အာဘိ့ညာယ၊ အဓိကေန ဉာဏေန ဥတ္ဒာတိ အတ္ထော (ပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၀။ သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၅၀)။ ဤဝါကျ၌ 'အာဘိညာယ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် 'အာဘိညာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၏ 'ဥပါဒါရူပံ' စသည်၌ကဲ့သို့ 'တ္ဝာ' ပစ္စည်း၏ ကာရိယဖြစ်သော 'ယ' လောပ၏ အဖြစ်ကို သိစေသည် (ဤကား အနုယာဘောဂ)။ သညာ, ပညာစသည် တို့ကဲ့သို့ အာကာရန္တ မဟုတ်သည်ကို သိစေသည် (ဤကား ဗျတိရေကာဘောဂ)။ ကိတ်ပစ္စည်းကို ဖွင့်သောကြောင့် 'ဒုတိယပစ္စယပဒသံဝဏ္ဏနာ'တည်း။

'အဓိကေန'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် 'အာဘိညာ'၌ 'အာဘိ'ဟူသော ဥပသာရပုဒ်၏ ဝိသိဋ္ဌစသည် မဟော, ဤ၌ အဓိကတ္ထဇောတက၏ အဖြစ်ကို သိစေသည်။ ဥပသာရပုဒ်၏ အနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် 'ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ'တည်း။

'ဉာဏေန'ဖြင့် 'အာဘိညာ'၌ 'အာဘိ' ဥပသာရပုဒ်၏ အဓိကဇောဂုဏ်ကို အကြောင်းပဝတ္တနိမိတ်ပြု၍ ဉာဏ်ဒြပ်ကို ယူရမည်၏ အဖြစ်ကို သိစေသည်။ 'အာဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ'တည်း။

'ဥတ္ဝာ'ဖြင့် 'အာဘိညာယ'၌ 'ယ'၏ 'တ္ဝာ'ပစ္စည်း၏ ကာရိယအဖြစ်ကို သိစေသည်။ 'ဒုတိယပစ္စယပဒသံဝဏ္ဏနာ'တည်း။

(တနည်း) ၎င်းဝါကျ၌ 'အာဘိညာယ'ဖြင့် 'အာဘိညာ'၌ ယကာရလောပကို သိစေသည် (ပဌမန္တစသည် မဟုတ်)။ 'သန္ဓိလိင်္ဂပဒသံဝဏ္ဏနာ'တည်း။

'အဓိကေန ဉာဏေန'ဖြင့် 'အာဘိညာယ'၌ 'နာ'ဝိဘတ်၏ ကာရိယဖြစ်သော 'အာယ'ဟု သိစေသည် ('တ္ဝာ'ပစ္စည်း၏ 'ယ'မဟုတ်)။ ဝိဘတ္တိပဒသံဝဏ္ဏနာ။

'ဥတ္ဝာ'ဖြင့် 'အာဘိညာ'၌ ကျေသော 'ယ'သည် 'တ္ဝာ'ပစ္စည်း၏ ကာရိယဟု သိစေသည်။ 'နာ'စသော ဝိဘတ်တို့၏ ကာရိယဖြစ်သော 'ယ' မဟုတ်ဟု သိစေသည်။ ဒုတိယပစ္စယပဒသံဝဏ္ဏနာ။

အာဘိညာတိ အာဘိဇာနိတ္ဝာ။ သစ္ဆိကတ္ဝာတိ ပစ္စက္ခံ ကတ္ဝာ။ အထ ဝါ အာဘိညာ သစ္ဆိကတ္ဝာတိ အာဘိညာယ အာဘိဝိသိဋ္ဌေန ဉာဏေန သစ္ဆိကရိတ္ဝာတိပိ အတ္ထော (သီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၃၉)။ ၎င်းကို ထောက်၍ 'အဓိကေန ဉာဏေန ဥတ္ဝာ ဝါတိ အတ္ထော'ဟု ယခင် (ပါ)နှင့် (သီ)အဋ္ဌကထာ၌ ရှိသင့်သည်။

(၇) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

စည်းမျဉ်း (၇)၌ အထူးညွှန်ပြရန် မလို။ သိလွယ်ပြီဖြစ်သောကြောင့် ဥဒါဟရဏ်ကိုသာ ထုတ်ဆောင်၍ အမှားအမှန် ညွှန်ပြရန်သာ လိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။'တတ္ထ ကိလာသုနော အဟသုန္တိ နု အာလသိယ ကိလာသုနော (ပါ၊ ဋ္ဌ။ ၁၅၃)။ ဤ၌'ကိဋ္ဌာသုနော, ကိလာသုနော'ဟု ပါဠိ ၂-တွဂ္ဂိရာ 'လသ ကန္တိယံ၊ အပ်ံ လသတိံတိ ကိလာသု၊ ဏုံ(အဘိ ဓာန်ဋီကာ။ ၅၁၆)' နှင့်အညီ 'လသ'ဓာတ်, 'ဏု'ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော ဒန္တ်ဇ 'လ'နှင့် 'ကိလာသုနော'ဟူသော ပါဠို သင့်မြတ်သည်။ ။ဤကား ဓာတ်,ပစ္စည်း ဝေဘန်သောအားဖြင့် ဆုံးဖြတ်ခြင်းတည်း။

'အဘိဓမ္မေ ဒုပ္ပဋိပန္နော ဓမ္မေ စိတ္တံ (စိန္တံ) အဘိဓာဝန္တော အစိန္တေ ယျာနိပိ စိန္တေတိ၊ တတော စိတ္တကွေပံ ပါပုဏာတိ (ပါ၊ ဋ္ဌ။ ၂၀)'၌ 'ဓမ္မေ စိတ္တံ, ဓမ္မေ စိန္တံ'ဟု ပါဠို ၂-တွဂ္ဂိရာ 'အတိဓာဝန္တော' ကို ထောက်၍ 'ဓမ္မေ စိန္တံ' ရှိသင့်သည်(ပါရာဇိကဏ် ဂဏ္ဌိသစ်၊ ၁။ ၁၈၃)။ အကြောင်းကား- ပုဂ္ဂိုလ်သည် စိတ်သို့ ပြေးသွားခြင်းဟူသော အနက်မသင့်, ကြံစည်ခြင်းသို့ ပြေး ဟူသော အနက်သာ သင့်သောကြောင့် တည်း။ ။ဤကား ဧရှေနောက်ထောက်၍ ဆုံးဖြတ်ခြင်းတည်း။

---

(၈) နံပါတ်စည်းမျဉ်းအဖြေ

စည်းမျဉ်း(၈)၌ 'ဆိုင်ရာ အဋ္ဌကထာပါ တစုံတခုသောပုဒ်ကို ဖြစ်စေ, ဝါကျကိုဖြစ်စေ နည်း,ဥပစာ တခုခုကိုစပ်၍ မေးခြင်း'ဆိုထား၌ (က) တခုသောပုဒ်၌ နည်း,ဥပစာ ၂-ပါးလုံးကိုမေးခြင်း,(ခ) တခုသောဝါကျ၌ နည်း,ဥပစာ ၂-ပါးလုံးကိုမေးခြင်း,(ဂ) တခုသောပုဒ်၌ နည်းကိုမေး၍ တခုသောပုဒ်၌ ဥပစာကိုမေးခြင်း, (ဃ) တခုသောဝါကျ၌ နည်းကိုမေး၍ တခုသောဝါကျ၌ ဥပမာကိုမေးခြင်း ကိုဆိုလိုသည်။

'နည်း'ဟူသည်။ ။နည်းလေးဆယ် ကျမ်းလာ 'ပစ္စာသတ္တိနည်း' စသည်တည်း။။

'ဥပစာ' ဟူသည်။ ။အဋ္ဌကထာသုံး, ဋီကာသုံးဖြစ်သော 'ကာရကူပစာ' စသည်တည်း။

(က)ဥဒါဟရဏ်။ ။'ဂါမဓမ္မန္တိ ဂါမာနံ ဓမ္မံ၊ ဂါမဝါသိကမနုဿာနံ ဓမ္မန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ(ပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၈၆)'၌ သံဝဏ္ဏနာဘေဒဝယ် 'ဂါမ'၌ ရှိသော်လည်း ဤသို့ အပြားမဲ့အားဖြင့် ဆိုသောကြောင့် အဘေဒနည်း။

'ဂါမဓမ္မန္တိ ဇတ္ထ ဂါမသဒ္ဒေန ဂါမဝါသိနော ဝုတ္တာ အဘေဒူပစာရေနာတိ အာဟ ဂါမဝါသိကမနုဿာနန္တိ' ဟူသော သာရတ္ထ (၂။၂၃) နှင့် အညီ ပြားသောရွာနှင့် ရွာနေလူကို မပြားသကဲ့သို့ တင်စား၍ ဆိုသောကြောင့် အဘေဒူပစာ။

(တနည်း)ဌာနဖြစ်သောရွာ၏'ဂါမ'ဟူသော အမည်ကို ဌာနီဖြစ်သော ရွာသားဖြင့်ဆိုတင်စား၍ ဆိုသောကြောင့် ဌာနူပစာ။

(ခ) ဥဒါဟရဏ်။ ။'အပတ္တာဠ္ဟ သီသံ ဗိဇ္ဇေဟနံ၊ တေသိံ အန္တရေ အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ(ပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀)'ဌ်လောဘ, ဒိဋ္ဌ, မောဟဟူသော အစိတ်ဖြစ်သော အာသဝေါတရားတို့ကို မှတ်၍ ဆိုသဖြင့် အပေါင်းဖြစ်သော ကိလေသာအကုသိုလ်ပါပဓမ္မတို့ကိုလည်း ရသောကြောင့် ဥပလက္ခဏနည်း။

အစိတ်ဖြစ်သော အာသဝေါတရားတို့၏ အာသဝ ဟူသော အမည်ကို အပေါင်းဖြစ်သော အလုံးစုံသော ကိလေသာအကုသိုလ်ပါပဓမ္မတို့မှ လွတ်ခြင်းကို 'အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ' ဟု တင်စား၍ ဆိုသောကြောင့် ဓာဒေသူပစာ။

(ဂ) ဥဒါဟရဏ်။ ။တတော သဿတ ဝါဒိနော 'သဿတဝါဒိ' တိ အာဟံသု(ဝိ ၊ဋ္ဌ၊ ၁၊ ၎၅)'ဌ် 'အသဿတ' ဟူသောပုဒ်ဝယ် ဌာနီဖြစ်သော အတ္တာလောကတို့၏ မြဲခြင်း ဟူသော သဿတကို ဆိုသဖြင့် ဌာနဖြစ်သော ဝါဒကိုလည်း ရသောကြောင့် အဝိနာဘာဝနည်း။

'ဒိဗ္ဗသဒ်သတ္တာ ဒိဗ္ဗံ(ပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၂)'ဝယ် 'ဒိဗ္ဗံ' ဌ် အာဂူဖြစ်သော နတ်မျက်စိ၏ 'ဒိဗ္ဗ' ဟူသော အမည်ကို အတူရှိသော ဒုတိယဝိဇ္ဇာဉာဏ်ဌ် တင်စား၍ 'ဒိဗ္ဗ' ဟု ဆိုခြင်းကြောင့် သဒိသူပစာ။

(ဃ)ဥဒါဟရဏ်။ ။'ဧတသံ ဇေ ဓမ္မာ ဒုဂ္ဂဟိတာ ဒီဃရတ္တံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တန္တိ (ပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉)'ဌ် အကျိုးဖြစ်သော အကုသိုလ်ဓမ္မကို ဆိုသဖြင့် အကြောင်းဖြစ်သော ပါဋိဓမ္မကိုလည်း ရသောကြောင့် အဝိနာဘာဝနည်း။

'ဆုဇာ နဂရေ ဘေရိံ စရာပေသိ (ပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၇)'ဌ် ဌာနီဖြစ်သော စည်၏ 'ဘေရီ'ဟူသော အမည်ကို ဌာနဖြစ်သော လူဌ် တင်စား၍ ဌာနဖြစ်သော လူ၏ လှည့်လည်ခြင်းကိုပင် 'ဘေရိံ စရာပေသိ'ဟု ဆိုခြင်းကြောင့် ဌာန္နူပစာ။

မှတ်ချက်။ ။'ဥပမာ, ဥပမာန, ဥပမေယျ, ဥပရိက္ခာ, ဥပစာများခဲ့ဝေထုတ်ဆောင်နည်းများလည်း စပ်ဆိုင်ပါဝင်သည်' ဟူရာ၌ ဆိုင်ရာအဋ္ဌကထာဝါကျကို ထုတ်၍ ဥပမာနစသည်ကို ထုတ်ဆောင်စေခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။စက္ခုကိစ္စကရဏေန စက္ခုမိဝါတိပိ စက္ခု။ (ပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၂။) စက္ခုကိစ္စကရဏေန၊ သမဝိသမစသည်ကို မြင်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော မျက်စိ၏ ကိစ္စကို ပြုခြင်းကြောင့်။ စက္ခုမိဝ၊ မံသစက္ခုကဲ့သို့တည်း။ ဣတိ တသ္မာ ပိ၊ ကြောင့်လည်း။ စက္ခု၊ စက္ခုမည်၏။

ဤဝါကျ၌ မံသစက္ခုသည် 'ဥပမိယတေ ဧတေနာတိ ဥပမာနံ' ဟူသည်နှင့် အညီ နှိုင်းယှဉ်ကြောင်းဖြစ်၍ 'ဥပမာန'မည်၏။ ဒုတိယဝိဇ္ဇာဉာဏ်သည် 'ဥပမိယတေတိ ဥပမေယျံ' ဟူသည်နှင့် အညီ နှိုင်းယှဉ်အပ်သည် ဖြစ်၍ 'ဥပမေယျ'မည်၏။ မံသစက္ခု, ဒုတိယဝိဇ္ဇာဉာဏ်တို့၏ ရူပါရုံကို မြင်ခြင်းကိစ္စတစိတ်တဒေသတူကြသော သဘောသည်။ ဝါ၊ 'မြင်ခြင်းကိစ္စ တူကြ၏'ဟု ဆင်ခြင်သောသူတို့၏ အသိဉာဏ်၌စပ်၍ထင်ခြင်းသမ္မန်သည် 'ဥပမာ'မည်၏။ ထိုဥပမာကို ထုနှင်းပြတတ်သော 'ဣဝ'သဒ္ဒါသည် 'ဥပမာဧဝတက'မည်၏။

ထိုဝါကျ၌ 'ဂုဏ်တစိတ်တူ၊ မတူဒြပ်၊ ဂုဏ်ဖြင့်မှတ်မူ သဒိသူ' ဟူသည်နှင့် အညီ အတူဖြစ်သော မံသစက္ခု၏ 'စက္ခု'ဟူသော အမည်ကို အတူရှိသော ဒုတိယဝိဇ္ဇာဉာဏ်၌ တင်စား၍ ဒုတိယဝိဇ္ဇာဉာဏ်ကို 'စက္ခု'ဟု ဆိုဝသောကြောင့် သဒိသူပစာ။

ထိုဝါကျ၌ ဝိညာဏာဒိဋ္ဌာနသမဝိသမအဲ့ဝစိက္ခနဘူတပသဲ့ဝဒနသတ္တိ မရှိမသော ဒုတိယဝိဇ္ဇာဉာဏ်ကို ဝိညာဏာဓိဋ္ဌာနသမဝိသမအာစိက္ခနဘူတပသာဒနသတ္တိ ရှိသော မံသစက္ခုကဲ့သို့ ဆိုရကား 'နိသတ္တိကို၊ သတ္တိရှိလာ၊ ကျမ်းဋ္ဌပါ၊ ဝါစာသိလိဋ္ဌ၊ ဥပရိတ်'ဟူသည်နှင့် အညီ ဥပရိက္ခာ။ ။ဤသို့ ဥပမာနစသည်ကို ထုတ်ထား၏။ ။ဥပမာနစသော ၄-ပါးကိုသာငင်း, ဥပရိက္ခာကိုငင်း ပေးနိုင်သည်။

မှတ်ချက်။ ။စည်းမျဉ်း(၈)၌ 'ဥပစာ'ဟူသော စည်းမျဉ်းကို သတိပြုသင့်သည်။ အကြောင်းကား နည်း,ဥ စာ ဆိုခဲ့ပြီး ဖြစ်သောကြောင့်။

(၉) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

စည်းမျဉ်း (၉)၌ 'သတ်မှတ်ပေးသည့် အဋ္ဌကထာလာ အကြောင်းအထူကို စုဏ္ဏိယဗန္ဓုဖြင့် ရေးသားစေခြင်း' ဆိုထား၌ အဋ္ဌကထာပါဠိ မြန်မာပြန်ကို မာဂဓပါဠိစုဏ္ဏိယဗန္ဓု ဖွဲ့စီစေခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။'သိဂ္ဂဝ မထေရ်သည်လည်း ထိုတိဿအမည်ရှိသော ဗြဟ္မာကြီး၏ ပဋိသန္ဓေကို ယူပြီးရာဖြစ်သော နေ့မှ စ၍ ခုနှစ်နှစ်တို့ပတ်လုံး မောဂ္ဂလိဟူသော အမည်ရှိသော ပုဏ္ဏား၏ အိမ်သို့ ဆွမ်းအလို့ငှါ ဝင်ပြီ' ဟူသော မြန်မာစကားပြင်ကို မာဂဓပါဠိစကြ်ယဗန္ဓ ဖွဲ့စီခဲ့ပါ'ဟု ပုစ္ဆာဆင် ထုတ်မေးမြန်းရမည်။

အဖြေဥဒါဟရဏ်။ ။သိဂ္ဂဝတ္ထုရောပိ တဿ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏတော ပဘုတိ သတ္တဝဿာနိ ဗြာဟ္မဏသဒိသံ ဝိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။(ပါ။ဋ္ဌ။ ၁။၂၉)

---

(၁၀) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

စည်းမျဉ်း(၁၀)၌ 'နေတ္တိဟာရထုတ်နည်းကို ဆိုင်ရာပါဠိဖြင့် စပ်၍ မေးခြင်း' ဆိုရာ၌ ဆိုင်ရာအဋ္ဌကထာဝါကျကို ထုတ်၍ 'ဟာရနယ' စသည် တို့တွင် တပါးပါးကို ထုတ်စေခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။'ဝိတက္ကဝိစာရဝိရဟတော ဝါ ဧကော အသဟာယော ဟုတ္ဝာတိပိ ဝတ္ထုံ ဝတ္ထုတိ(ပါ။ ဋ္ဌ။ ၁၁၈)'ဟူသောဝါကျ၌'ဝတ္ထုံ'ကြိယာ၏ ကတ္တားကို ယူ၍ 'ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတရဏဟာရ' ထုတ်ပုံကား။

'ဝတ္ထုံ'ကြိယာ၏ကတ္တားအရကား ဆိုတတ်သောသူ၏ခန္ဓာပဉ္စကတည်း။ ထို၏ အကြောင်းကား အဝိဇ္ဇာတည်း။ထိုအဝိဇ္ဇာ ဖြစ်သည်ရှိသော် သင်္ခါရ, ဝိညာဏ်စသော တရားတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ဤသို့ အနုလောမပစ္စယာကာရ အားဖြင့်ရင်း,ထိုအဝိဇ္ဇာ၏ အရဟတ္တမဂ္ဂဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ချုပ်ခြင်းကြောင့် 'အဝိဇ္ဇာယတ္တော အသေသဝိရာဂနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော' စသည်ဖြင့် ပဋိလောမပစ္စယာကာရအားဖြင့်ရင်း သွင်းခြင်းသည် 'ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတရဏ' မည်၏၊ ။ဤသို့ ဆိုင်ရာ အဋ္ဌကထာဝါကျကို ထုတ်ပြ၍ ဟာရစသည်ကို ထုတ်စေခြင်းတည်း။

ပါရာဇိကဏ် ဒုတိယနေ့ စည်းမျဉ်း အဖြေ ပြီး၏

သီလက္ခန် ဒုတိယနေ့ စည်းမျဉ်း အဖြေ

(၁) ၌ ပဌမနေ့နှင့် အတူဖြစ်သောကြောင့် အထူးညွှန်ကြားရန်မလို။

---

(၂) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

(၂) နံပါတ် စည်းမျဉ်း၌ 'လိုအပ်သော ပါဠိဝါကျကို ထုတ်ပြ၍ သုဒ္ဓအတက်,အထွက် ၂-မျိုးတို့တွင် တမျိုးမျိုးကို မေးခြင်း' ဟူရာဝယ်-

'သုဒ္ဓတက်'ဟူသည်။ ။ဥပမာ, ဟိတ်ဆို့ပြင့် တံဆာ မဆင်မူ၍ သက် သက်တက်ခသာ အတက် ကို 'သုဒ္ဓတက်' ဟု ဆိုလိုသည်။

စည်းမျဉ်းဥပဒေ မှတ်ချက်ဝယ် 'အတက်ကို **မေးရာ၌ ပါရာဇိကက်** (၂)နံပါတ် ပုစ္ဆာအဘိုင်း **မေးရမည်**' ဟူရာဝယ်-

'အနုသန္ဓေတက်'ဟူသည်။ ။အတိတ်ဖြစ်သော **ရှေစကားကို အကြောင်း** (ကြိယာဝိသဿန)ထား၍ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော နောက်စကားကို အကျိုး အဖြစ်ဖြင့် ထားပြီးလျှင် ထိုအတိတ် ပစ္စုပ္ပန်,**အကြောင်း အကျိုး ရှေနောက်** စကား ၂-ရပ်ကို စပ်၍ တက်သော အတက်မျိုးကို '**အနုသန္ဓေတက်**' ဟု ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရုက်။ ။ဧဝံ အဝဏ္ဏာဘူမိယံ တာဒိလက္ခဏံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝဏ္ဏာဘူမိယံ ဒဿေတုံ 'မမံ ဝါ ဘိက္ခဝေ ပရေ ဝဏ္ဏံ ဘာသေယျု' န္တိအာဒိမာဟ (သီ၊ ဋ္ဌ၊ ၅၃)။ ။ဤဥဒါဟရုက်၌'ဧဝံ' မှသည် 'ဒဿေတွာ'တိုင် အောင်အဘိတ်အကြောင်းထား၍ 'ဣဒါနိ'မှ 'အာဟ'တိုင်အောင် ပစ္စုပ္ပန် အကျိုးထား၍ ရှေအဘိတ်အကြောင်းနှင့် နောက်ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး စကား ၂-ရပ်ကို စပ်၍ တက်သောကြောင့် 'အနုသန္ဓေတက်'ဟု ဆိုလိုသည်။

(တနည်း) အနုသန္ဓေတက်တွင် ပုဗ္ဗာနုသန္ဓေ၌ နိဒဿန, ကရိုက်း, ကံ, ကြိယာဝိသဿနအား ဖြင့်(၄)ပါး။ပထာနုသန္ဓေ၌ အာဓာရ, ကံ, သမ္ပဒါန်, ဝိသဿန, ကတ္တား, ကံ, ကြိယာအား ဖြင့် အင်္ဂါ(၇)ပါး။ ။ဤသို့အား ဖြင့် အင်္ဂါ(၁၁)ပါးဘို့နှင့် အညီ ရှေနောက် အကြောင်းအကျိုးအား ဖြင့် စပ်၍ တက်သော အဘက်ကို 'အနုသန္ဓေတက်'ဟု ဆိုလိုသည်၊(နာနာဝါဒ)

ဥဒါဟရုက်။ ။သန္တိတိ အတ္ထိ သံဝိဇ္ဇန္တိ ဥပလဗ္ဘန္တိ။ ဘိက္ခဝေတိ အာလပနဝစနံ။ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၉၅)

ဤသို့ 'အတ္ထိ သံဝိဇ္ဇန္တိ'အစရှိသည်ဖြင့် 'သန္တိ'ဟူသော ပုဒ်ကို ဖွင့်ပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ 'ဘိက္ခဝေ'ဟူသော ပုဒ်ကို ဖွင့်ပြခြင်းငှါ အလိုရှိတော်မူသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'ဘိက္ခဝေ'အစရှိသော ပါဌ်ကို မိန့်။

'ပုစ္ဆာတက်'ဟူသည်၊ ။ရှေနောက်စကား ၂-ရပ်တို့၏ အစပ်ကို မပြ မူ၍အခေမးသက်သက်ဖြင့်သာမေး၍ တက်သောအတက်ကို'ပုစ္ဆာအတက်'ဟု ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရုက်၊ ။ကိ ံသောပိ ဧတေန သစ္ဆိကတောတိ၊ တေသံ ဝိမတိ ံ ဝိခေမနဿ 'သမာရက' န္တိ အာဟ၊ ။ဤဥဒါဟရုပ်၌ 'ကိ ံသောပိ

ဇတေန'စသည်ဖြင့် အမေးကိုသာ ပြ၍ ရှေနောက် အစပ်ကို မပြဘဲ တက်သောကြောင့် 'ပုစ္ဆာတက်' ဟုဆိုလိုသည်။

'စောဒနာတက်'ဟူသည်။ ။'အနာဘောဂစောဒနာတက်, သာဘောစောဒနာတက်'ဟူ၍ ၂-ပါး အပြားရှိ၏။ ထို ၂-ပါးတို့တွင်-

'အနာဘောဂစောဒနာတက်'ဟူသည်။ ။အာဘော် မပါသောအားဖြင့် စောဒနာကြောင်းဖြစ်သော စကား(အတက်)ကို 'အနာဘောဂ စောဒနာတက်'ဟု ဆိုလိုသည်။

'သာဘောဂစောဒနာတက်'ဟူသည်။ ။အာဘော်နှင့် တကွ စောဒနာကြောင်းဖြစ်သော စကား(အတက်)ကို 'သာဘောဂစောဒနာတက်' ဟု ဆိုလိုသည်။

အနာဘောဂစောဒနာတက်သည်လည်း လီနန္တိရ, အယုတ္တ, အနှယ, ဗျတိရေကအားဖြင့် ၄-ပါးရှိ၏။ ထို ၄-ပါးတို့တွင်-

'လီနန္တိရစောဒနာတက်' ဟူသည်။ ။'အန္တောနီတံ နာမ ယထာရဟံ ပုရိမဝစနလဉ္ဆနရေ နိမုဂ္ဂမာနစောဒနာဓိပ္ပါယတ္ထဒဿနံယေဝ ဟောတိ' ဟူသော ဂန္ထင်ခြင့် အညီ-

(က) မူလဝါကျ၏ အတွင်း၌ ကွယ်ဝှက်တိမ်မြုတ်သော အနက်အရာတို့ကို အမေး မပြမူ၍ မူလီဝါကျဖြင့် အဖြေကိုသာ ပြသော အရာ၌ရင်း, (ခ) တဝါကျတည်းပင် ဖြစ်သော်လည်း ကွယ်ဝှက်သော ပုဒ်, ဓာတ်စသည်တို့၏ အနက်ကို အမေးမပါ အဖြေသာ ပြသော အရာတို့၌ရင်း တိမ်မြုတ်သော စောဒနာပုဒ်ကို ထုတ်ဆောင်၍ တက်အပ်သောအတက်မျိုးကို 'လီနန္တိရစောဒနာတက်' ဟု ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။ကွမ ပန ဌာနာဂမနနိသဇ္ဇာသယနပဘောဒေသု ကွရိယာပထေသု အညတရကွရိယာပထသမာယောဂပရိဒီပနံ၊ တေန ဋ္ဌိတောပိ ဂစ္ဆန္တောပိ နိသိန္နောပိ သယာနောပိ ဘဂဝါ ဝိဟာရတိစ္စေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော ဟိ ကေ ကွရိယာပထဗာဓနံ အညေန ကွရိယာပထေန ဝိန္ဒိစ္ဆိတ္ဝာ အပရိပတန္တံ အတ္တဘာဝံ ဟရတိ ပဝတ္တေတိ တသ္မာ ဝိဟာရတီတိ ဝုစ္စတိ။ ။ဤဥဒါဟရဏ်၌ အမေးကို မပြမူ၍ ရှေဝါကျ၌ ကွယ်ဝှက် တိမ်မြုတ်နေသော အနက်အရာတို့ကို ပေါ်လွင်ထင်ရှားသော'သော ဟိ'အစရှိသော အနုဝါကျဖြင့် အဖြေကိုသာ ပြသည်ဖြစ်၍ 'တတ္ထ ကဿ ကေန ဝိစ္ဆိန္နံ(သာရတ္ထ၊ ဋ၊ ၂၀၄) စသည်ဖြင့် စောဒနာပုဒ်ကို ထုတ်ဆောင်

၍ 'သောဟိ' အစရှိသော ဝါကျကို တက်အပ်သောကြောင့် 'လိုနှင့်ရ စောဒနာတက်' ဟု ဆိုလိုသည်။

'အယုတ္တစောဒနာတက်' ဟူသည်။ ။'မသင့်လျော်' ဟု နှစ်လုံးထား၍ 'ကတံ, ကသ္မာ, ကိမတ္ထံ 'ဟူသော ပုဒ်တို့ဖြင့် တက်သော အတက်ကို 'အယုတ္တ စောဒနာတက်' ဟု ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရုဏ်။ ။အထ ကောဟာရတိက္ကမနတော ပဋ္ဌာယ နိရန္တရံ ခါဒန္တာပိ ပိဝန္တာပိ စဝန္တိယေဝ၊ နု တိဋ္ဌန္တိ။ ကသ္မာ?ကမ္မဇတေဇဿ ဗလဝတာယ, ကရဇကာယဿ မန္ဒတာယ။ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၀၄)။ဤဥဒါဟ ရုဏ်၌ 'တကြမ်သော အာဟာရကို လွန်သော အခါမှ စ၍ မပြတ် စားသော်၎င်း, သောက်သော်၎င်း စုတေကုန်၏၊ မတည်နိုင်ကုန်' ဟူသော စကားသည် 'မသင့်'ဟူ၍ နှလုံးထား၍ 'ကသ္မာ'ဟူသော ပုဒ်ဖြင့် တက် သောကြောင့် 'အယုတ္တစောဒနာ' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။'ကသ္မာ'စသည်ဖြင့် တက်ရာ၌ တိုက်ရိုက် စပ်၍ တက် သည်ကို ပြသည်လည်း ရှိ၏။ ဆောင်၍ တက်အပ်သည်ကို ပြသည်လည်း ရှိ၏။ ထိုသို့ရှိသော်လည်း 'ကထံ, ကသ္မာ, ကိမတ္ထံ' ပုဒ်တို့ဖြင့် တက်လာ လျှင် 'အယုတ္တစောဒနာတက်' ဟူ၍ မှတ်သားရမည်။

'အန္ဓယစောဒနာတက်' ဟူသည်။ ။အလျော်အားဖြင့် 'ကေန, ကသ္မာ' ဟူသော ပုဒ်တို့ဖြင့် တက်သော အတက်သည် 'အန္ဓယစောဒနံ်ာတက်' မည်၏။

ဥဒါဟရုဏ်။ ။ကေန ပါဏိ ကာမဒဒေါ၊ ကေန ပါဏိ မဓုဿဝေါ။
ကေန တေ ပြဟ္ဟစရိယေန၊ ပုညံ ပါဏိမ့် ဣဇ္ဈတိ။
တေန ပါဏိ ကာမဒဒေါ၊ တေန ပါဏိ မဓုဿဝေါ။
တေန မေ ပြဟ္ဟစရိယေန၊ ပုညံ ပါဏိမ့် ဣဇ္ဈတိ။ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၆၀)

ဤဥဒါဟရုဏ်၌ အဖြေအားလျော်စွာ 'ကေန'ဟူသော ပုဒ်ဖြင့် တက်သော ကြောင့် 'အန္ဓယစောဒနာတက်'မည်၏။

ကိုံ ပနေသ ရညာ ဝုတ္တံ အကာသိ, အဝုတ္တန္တိ? အဝုတ္တံ။ ကသ္မာ?ပဏ္ဍိ တတာယ။ (ဒီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၃၄)။ ဤဥဒါဟရုဏ်၌ 'ပဏ္ဍိတတာယ' ဟူသော အဖြေအားလျော်စွာ 'ကသ္မာ'ဟူသော ပုဒ်ဖြင့် တက်သောကြောင့် 'အန္ဓယ စောဒနာတက်'မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။ဤသို့တက်ခြင်းသည် 'ကေန ကသ္မာဟိ ကက္ခ၂ဝ၊ အန္ဓယာ စောဒနာ ဘဝေ' ဟူသော မူကို ကြည့်၍ တက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

'ဗျတိရေကစေဒနာတက်'ဟူသည်။ ။အဖြေ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့် 'ယဒိ'အစရှိသော ပုဒ်တို့ဖြင့် စေဒနာကြောင်းဖြစ်သော အတက်သည် 'ဗျတိရေကစေဒနာတက်မည်၏'ဟု ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။**ကတမေ စ ပန တေ ဓမ္မာ ဘဂဝတာ ဧဝံ ထောမိတာဝတိ**?သဗ္ဗညုတညာဏံ။ယဒိ ဧဝံ ကသ္မာ ဗဟုဝစနနိဒ္ဒေသော ကတောတိ? ပုထုစိတ္တာသမာယောဂတော စေဝ ပုထုအာရမ္မဏတော စ။ (သီ၊ ဋ္ဌ။၉၃)။ ဤဥဒါဟရဏ်၌ 'ဓမ္မာ'ဟု ဗဟုစနန္တိဖြင့် ဟောပါလျက် သဗ္ဗညုတညာဏ်တခုတည်းကိုသာ ယူခြင်းသည် 'မသင့်'ဟု **အဖြေ**၏ ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့် 'ယဒိ ဧဝံ'ဟူသော ပုဒ်ဖြင့် **စေဒနာတက်**သောကြောင့် 'ဗျတိရေကစေဒနာတက်'မည်၏။

'အာဘောဂ စေဒနာ တက်'ဟူသည်။ ။'နနု, နနု စ' အစရှိသော ပုဒ်တို့ဖြင့် အာဘော်နှင့်တကွ **စေဒနာ**ကြောင်းဖြစ်သော အတတ်သည် **'အာဘောဂစေဒနာတက်မည်၏'**ဟု ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။**တတ္ထ သိယာ၊ နနု ဣဒံ သီလနာမ ယောဂိနော အဂ္ဂဝိဘူသနံ။ ပဗ္ဗ။ တံ ကသ္မာ ဣမသ္မိံ ဌာနေ အပ္ပမတ္တကန္တိ အာဟာတိ? ဥပရိ ဂုဏေ ဥပနိဓာယ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၅၅-၆-၇)။ ဤဥဒါဟရဏ်၌ သီလမည်သည် **ယောဂိ**ပုဂ္ဂိုလ်၏ မြတ်သော တံဆာဖြစ်သည် မဟုတ်ပါလော၊ ထိုသီလကို **အာဘယ်**ကြောင့် 'အပ္ပမတ္တကံ'ဟု ဆိုပါသနည်းဟု **အာဘော်**နှင့်တကွမေး၍ **တက်**သောကြောင့် **'အာဘောဂစေဒနာတက်'** မည်၏။

'သုဒ္ဓဋ္ဌက်'ဟူသည်။ ။ပဓာနကြိယာကို ဥသျှောင်ကို ကိုင်၍ ကံကတ္တားစသည်တို့ကို ဥပမာ စသည်ဖြင့် တန်ဆာ မဆင်မူ၍ ထုတ်ခြင်းသည် 'သုဒ္ဓဋ္ဌက်မည်၏' ဟူလိုသည်။ ထိုသုဒ္ဓဋ္ဌက်သည် သဒ္ဒါ, ပညတ်, ပရမတ် **အာ**းဖြင့် ၃-ပါး ရှိ၏။ ထို ၃-ပါးတို့တွင်-

'သဒ္ဒါဋ္ဌက်'ဟူသည်၊ ။ပဓာနကြိယာကို ကိုင်လျက် ကတ္တား ကတ္တိ, ကမ္မ ကမ္မိ စသည်ဖြင့် ကတ္တား ကံ စသည်တို့ကို ထုတ်ခြင်းမျိုးကို ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။**ဟောတိတိ အာချာတပဒန္တိ ဣမိနာ တာဝ နယေန ပဒဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော** (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၂၇)။ ဤ ဥဒါဟရဏ်၌ ထိုပါဠိအပေါင်းတို့တွင် လိုရင်းကား **'ဝေဒိတဗ္ဗော'**ဟူသည်တည်း။အဓိပ္ပါယ်ကား-သိအပ်၏ ဟူလိုသော်။ အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ **'ဝေဒိတဗ္ဗော'**ဟူသော ပါဠိဖြင့် ကမ္မိကို ဆိုတော်မူ၏၊ ထိုကမ္မိ၏ ကမ္မကား အဘ့ယ်နည်း။ ဤသို့

မေးဘွယ်ရှိ၍ 'ပဒ့ဝိဘာဂေါ'ဟူသော ပါဠိကို မိန့်။ အဓိပ္ပါယ်ကား-'ဓဝဒိတမ္ဗော'ဟူသော ကမ္မိ၏ ကမ္မကား 'ပဒဝိဘာဂေါ' ဟူလိုသော်။

'ပညတ်ထွက်'ဟူသည်။ ။ပဓာနကြိယာမှ ကံ,ကတ္တား စသည်တို့ကို ဝေါဟာရအား၊ဖြင့် ထွက်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

ထိုပါဠိအပေါင်းတို့တွင် လိုရင်းကား 'ဝေဒိတမ္ဗော' ဟူသည်တည်း။ အဓိပ္ပါယ်ကား-သိအပ်၏ဟူလိုသော်။ အရှင်အဋ္ဌကထာ ဆရာ ဆရာသည် 'ဝေဒိတမ္ဗော' ဟူသော ပါဠိဖြင့် 'သိအပ်၏'ဟု ဆိုတော်မူ၏၊ အဘယ်ကို သိအပ်ပါသနည်း။ ဤသို့ မေးဘွယ်ရှိ၍ 'ပဒဝိဘာဂေါ'ဟူသော ပါဠိကို မိန့်။ အဓိပ္ပါယ်ကား-ပုဒ်ကို ဝေဘန်ခြင်းကို သိအပ်၏ ဟူလိုသော်။

'ပရမတ်ထွက်'ဟူသည်။ ။ပဓာနကြိယာမှ ကံ,ကတ္တား စသည်တို့ကို ပစ္စည်း, ပစ္စယုပ္ပန်အား၊ဖြင့် ထွက်ခြင်းမျိုးကို ဆိုလိုသည်။

ထိုပါဠိအပေါင်းတို့တွင် လိုရင်းကား 'ဝေဒိတမ္ဗော' ဟူသည်တည်း။ အဓိပ္ပါယ်ကား-သိအပ်၏ ဟူလိုသော်။ အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ ဆရာသည် 'ဝေဒိတမ္ဗော'ဟူသော ပါဠိ၌ 'ဝိဒ' ဓာတ်ဖြင့် အာရမ္မဏပစ္စည်း၏ အကျိုး အာရမ္မဏိက ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မကို ဆိုတော်မူ၏၊ ထို အကျိုး အာရမ္မဏိက ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မ၏ အကြောင်း အာရုံ ပစ္စည်းကား အဘယ်ပါနည်း။ ဤသို့ မေးဘွယ်ရှိ၍ 'ပဒဝိဘာဂေါ' ဟူသော ပါဠိကို မိန့်။ အဓိပ္ပါယ်ကား-'ဝေဒိတမ္ဗော'ဟူသော အကျိုး အာရမ္မဏိက ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မ၏ အကြောင်း အာရုံ ပစ္စည်းကား 'ပဒဝိဘာဂေါ' ဟူလိုသော်။

'အတ္ထဒ္ဒါရ'ဟူသည်။ ။'သဒ္ဒါတပါး၊ နက်မျှားထုတ်ပြ၊ အတ္ထဒ္ဒါရ၊ မှန်မုချ' (တွင်းကြီးနိယံ)နှင့် အညီသဒ္ဒါတခု၏ဟောနိုင်သောအနက်မျှားကို ထုတ်ပြခြင်းသည် 'အတ္ထဒ္ဒါရမည်၏'ဟု ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။အတ္ထတော ပန ဇေဝံသဒ္ဒါ တာဝ ဥပမုပဒေဿသမွဟံ သနဂရဟဏ ဝစနသမွဋ္ဌဂဟာကာရနိဒဿနာဝဓာရဏာဒိအနေကတ္ထပဘေဒေါ၊(သီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၇)။

'အဓိပ္ပေတတ္ထ'ဟူသည်။ ။'လိုရာအနက်၊ ပြလျှက်ထွက်က၊ အတ္ထဒ္ဒေသ၊ ယင်းဝါကျ' (တွင်းကြီးနိယံ)နှင့် အညီ သဒ္ဒါတခု ဟောနိုင်သော အနက်မျှားမှ အရာအား၊လျော်စွာ အလိုရှိအပ်သော အနက်ကို ထုတ်ပြခြင်းသည် 'အတ္ထဒ္ဒေသမည်၏'ဟု ထိုလိုသည်။ အဓိပ္ပတတ္ထလည်း မည်၏။

ဥဒါဟရဏ်၊ ။သွာယမ်ဓမ္မော အာကာရနိဒဿနာဝဓာရဏေသု ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၂၈)။

(၃) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

'ကိုဥ္စာပိ, သစေပိ, ယဒိ, ယဒိပိ, သစေ, အထ, စေ, လက္ခဏာရုစိ, နနု, နနုစ, အစရှိသော သဒ္ဒါတို့ကို ကျမ်းဆရာ ထားခြင်းသည် 'သဒ္ဒါ, အနက်, အကြောင်း, အကျိုး, ဤ ၄-မျိုးတွင် တမျိုးမျိုးကို မနှစ်သက်၍ ထားသည်။ ထို ၄-မျိုးတို့တွင် -

(၁) သဒ္ဒါကို မနှစ်သက်၍ ထားရာ၌ သံဝဏ္ဏတမ္မဖြစ်သော သဒ္ဒါကို မနှစ်သက်၍ ထားလျှင် 'သဒ္ဒါကို မနှစ်သက်၍ ထားသည်'ဟု ဆိုလိုသည်။ (၂)အနက်ကို မနှစ်သက်၍ ထားရာ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြစ်သော အနက်ကို မနှစ်သက်၍ ထားလျှင် 'အနက်ကို မနှစ်သက်၍ ထားသည်'ဟု ဆိုလိုသည်။ (၃)အကြောင်းကိုမနှစ်သက်၍ထားရာ၌သံဝဏ္ဏနာ၌ပြသောအကြောင်းကို မနှစ်သက်၍ ထားလျှင် 'အကြောင်းကို မနှစ်သက်၍ ထားသည်'ဟု ဆိုလိုသည်။ (၄)အကျိုးကို မနှစ်သက်၍ ထားရာ၌ သံဝဏ္ဏနာ၌ ပြသော အကျိုးကို မနှစ်သက်၍ ထားလျှင် 'အကျိုးကို မနှစ်သက်၍ ထားသည်'ဟု ဆိုလိုသည်။ ဤသို့အားဖြင့် သံဝဏ္ဏတမ္မ၌ သဒ္ဒါတမျိုး, သံဝဏ္ဏနာ၌ အနက်, အကြောင်း, အကျိုး ၃-မျိုးဖြင့် ဖြစ်သင့်သည်ဟု မူအားဖြင့် သတ်မှတ်ကြသည်။

သဒ္ဒါကို မနှစ်သက်၍ ထားသော 'ကိုဥ္စာပိ'ဥဒါဟရဏ်။ ။တတ္ထ ကိုဥ္စာပိ ဧတေသဘဂဝတော ဝစနသဝဏေန ပရိယန္တံ နာမ နတ္ထိ၊တထာပိ အတ္ထော တာဒိသောယေဝ ဘဝိဿတီတိ စိန္တေတ္ဝာ ဥပရိဝိသေသံ ပုစ္ဆန္တော 'ဧဝမေဝါ'တိ အဝတ္ဝာ'အဘိက္ကန္တတရဥ္စ ပဏီတတရဥ္စာ'တိ အာဟ။(သီဋ္ဌ။၁၅၄)

(၁) 'ကိုဥ္စာပိ'မှ 'နတ္ထိ'တိုင်အောင်သော စကားသည်(နေယျတ္ထစောဒကာဘောဂ)။ (၂) 'ဧဝမေဝါတိ'မှ 'အာဟ' တိုင်အောင်သော စကားသည် (နေယျတ္ထစောဒနာ)။ ('ဧဝမေဝါ'တိ ဝတ္တာပ္ပံ၊ နှ 'အဘိက္ကန္တတရဥ္စ ပဏီတတရဥ္စာ'တိ ဝတ္တာပ္ပံ-ပြင်။) (၃)'တထာပိ အတ္ထော တာဒိသောယေဝ'မှသည် 'ပုစ္ဆန္တော'တိုင်အောင်သော စကားသည် (ပရိဟာရကာဘောဂ)။ (၄)'ဧဝမေဝါ'တိ အဝတ္ဝာ 'အဘိက္ကန္တတရဥ္စ ပဏီတတရဥ္စာ'တိ အာဟ'သည် (နိတတ္ထပရိဟာရ)။ ('ကိုဥ္စာပိ'အနုဂ္ဂဟ, သမ္ဘာဝနာ၊ 'တထာပိ'အရုဖ္ထ)။ဤ၌ 'ကိုဥ္စာပိ'သဒ္ဒါကို ထားခြင်းသည် 'အဘိက္ကန္တတရဥ္စပဏီတတရဥ္စ'ဟူသော သဒ္ဒါကို မနှစ်သက်၍ ထားသည်။

အနက်ကို မနှစ်သက်၍ ထားသော'ကိုဥ္စာပိ'ဥဒါဟရဏ်။ ။'သံဃော' တိဣမိနာ ပန ပဒေန ကိုဥ္စာပိ အဝိဒသသဧတော ပုဂ္ဂလသမူဟော ဝုတ္တော၊

အထ ခေါ သော ဒကွိကေ်ာယျသံ့ေသာ, သမုတိသံ့ေသာစာတိ ဒုဝိေခ ေဟာတိ။ တတ္ထ ဒကွိကေ်ာယျသံ့ေသာတိ အဋ္ဌအရိယပုဂ္ဂလသမ္မုေဟာ ဝုစ္စ တိ။ သမ္မုတိသံ့ေသာတိ အဝိသေသေန ဘိကွ္ခုသမ္မုေဟာ ေသာ ဣဝ အဝိပွေ ေတာ (ကခ်ဳိ။ ဋ္ဌ။ ၈၅)။ ဤဋ္ဌ 'သော ဣဝ အဝိပွေတာ' ဟူေသာ ဝါကျဝယ် 'သော'ဟူေသာ သဒ္ဒါ၏ အနက်ကို မနွစ်သက်၍ 'ကိဥ္စာပိ'ကို ထားသည်။

အကြောင်းကို မနွစ်သက်၍ ထားေသာ 'ကိဥ္စာပိ' ဥဒါဟရဏ်။ ။ အာပေါခာတုယာ သုခုမဘာဝေန ဖုသိတုံ အသက္ကုေကာယျတ္တာ ဝုတ္တံ 'အာပေါခာတုဝိဝဋ္ဋိတံ ဘူတတ္တယသခ်ဳိတ'နွ်ိ။ ကိဥ္စာပိ ဟိ သိတတာ ဖုသိတ္ဘာ ဂယ္ဘတိ၊ သာ ပန တေဇောယေဝ (ဝိဘာဝိနီ။ ၁၉၆)။ ။ ဤဋ္ဌ 'အသက္ကုေကာယျတ္တာ'ဟူေသာ သံဝဏ္ဏနာပြအကြောင်းကို မနွစ်သက်၍ 'ကိဥ္စာပိ' ထားသည်။

အကျိုးမနွစ်သက်၍ထားေသာ ကိဥ္စာပိ ဥဒါဟရဏ်။ ။တတ္ထစ ကိဥ္စာပိ ပါဠိယံ 'အယံ နာမ အာပတ္တိ' တိ နဝုတ္တာ။ ဝိဝရိတ္ဘာ နိပ္ပန္နဒေါသေန ပန ဥပ္ပဇ္ဇန္တေ ဝတ္ထုသ္မိံ 'အနုဇာနာမိ သိက္ခေ ဒဝါ ပဋိသလ္လီယေန္တန ဒုါရံ သံ့ဝရိတ္ဘာ ပဋိသလ္လီယိတု'နွ်ိ ဝုတ္တတ္တာ အသံ့ဝရိတ္ဘာ ပဋိသလ္လီယန္တသ ဒုက္ကဋံ ဝုတ္တံ (ပါ။ ဋ္ဌ။ ၁။ ၂၄၄)။ဤဋ္ဌ 'အသံ့ဝရိတ္ဘာ' စေသာ စကားရပ်ဖြင့် 'ဒုက္ကဋ္ဌအာပတ်သင့်၏' ဟု ဆိုအပ်သော 'ဒုက္ကဋံ' ဟူေသာ သံ့ဝဏ္ဏနာပြ အကျိုးစကားရပ်ကို မနွစ်သက်၍ 'ကိဥ္စာပိ' ထားသည်။

သဒ္ဒါ မနွစ်သက်၍ ထားေသာ 'သစေပိ' ဥဒါဟရဏ်။ ။သမ္မာေဝါ ဃရာဝါသေါတိ သစေပိ သဋ္ဌိဟတ္ထေ ဃံဝရ ယောဇနသတန္တိဝရပိ ဝါ ဒ္ဒေ ဇာယမ္ပတိကာ ဝသန္တိ တထာပိ နေသံ သကိဥ္စနသပလိေဗာဓေဒ္ဒေန ဃရာဝါသေါ သမ္မာေဝေယေဝ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၆၂)။

(၁) 'သစေပိ' မှသည် 'ဝသန္တိ' တိုင်အောင်(စောဒကာဘော၀)။ (၂) 'ဃံရာဝါသေါသမ္မာေဝေယေဝ(နေယျတ္ထစောဒနာ)။(၃)'တထာပိ' မှသည် 'သပလိေဗာဓေဒ္ဒေန' တိုင်အောင် (ပရိဟာရကာဘော၀)။ (၄) 'ဃရာဝါေသာသမ္မာေဝေယေဝ'သည် (နိတတ္ထပရိဟာရ)။ ။ဤဋ္ဌ သံ့ဝဏ္ဏနာ တဗ္ဘဖြစ်သော 'ဃရာဝါသေါ သမ္မာေဝေါ' ဝယ်'သမ္မာဝ'သဒ္ဒါကို မနွစ်သက်၍ 'သစေပိ' သဒ္ဒါကို ထားသည်၊

သဒ္ဒါ မနွစ်သက်၍ ထားေသာ 'ယဒိ' ဥဒါဟရဏ်။ ။ယဒိ ကုသလကမ္မံ ဝိပစ္စတိ၊ တဒါ ပရိသုဒ္ဓံ ကုသလစိတ္တံ ပဝတ္တတိ၊ အထ အကုသလကမ္မံ၊

တဒါ ဥပက္ကိလိဋ္ဌံ အကုသလစိတ္တန္တိ အာဟ 'ဝိပစ္စမာနက။ ပ။ ကိလိဋ္ဌံ ဝါ'တိ (ဝိဘာဝိနီ။ ၁၈၈)။ ဤ၌ သံဝဏ္ဏနာတမ္ဘဖြစ်သော 'ဝိပစ္စမာနက။ ပ။ ကိလိဋ္ဌံ ဝါ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာတမ္ဘဝယ် ဝိကပ်အနက်ရှိသော 'ဝါ' သဒ္ဒါနှင့်တကွ 'ပရိသုဒ္ဓံ ဥပက္ကိလိဋ္ဌံ'ဟူသော သဒ္ဒါကို မနှစ်သက်၍ 'ယဒိ' ကို ထားသည်။

အနက်ကိုမနှစ်သက်၍ထားသော 'လက္ခဏာရုဓိ'ဥဒါဟရဏ်။ ။လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဇတ္ထု ပန လောကောတ့် ဩကာသလောကော သတ္တလောကော သန်ဒါရလောကောတိ တိဝိဓေါ။ ဣဓ ပန သတ္တလောကော အဓိပ္ပေတော။ သတ္တလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနောပိ စ တထာဂတော နာ ဒေဝလောကေ နာ ဗြဟ္မလောကေ၊ မနုဿလောတေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၅၆)။

(၁)သတ္တလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနောပိ(စေဒကာဘောဂ)။ (၂)မနုဿလောကေယေဝ နာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ (နေယျတ္ထစေဒနာ)။ (၃)တထာဂတော နာ ဒေဝလောကေ နာ ဗြဟ္မလောကေ (ပရိဟာရကာဘောဂ)။ (၄)မနုဿလောကေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ(ပရိဟာရ)။ ။ဤ၌ သံဝဏ္ဏနာပြု 'မနုဿလောကေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ'ဟူသော အနက်ကို မနှစ်သက်သောကြောင့် 'ဥပ္ပဇ္ဇမာနောပိ'ဟူသော လက္ခဏာရုဓိကို ထားသည်။

သဒ္ဒါ မနှစ်သက်၍ ထားသော 'နနု'ဥဒါဟရဏ်။ ။ဇတ္ထာဟ 'နနု စ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဥပသမာတိ ဣမိနာပိ အယမတ္ထော သိဒ္ဓေါ၊ အထ ကသ္မာ ပုန ဝုတ္တံ အဝိတက္ကံအဝိစာရ'န္တိ။ ဝုစ္စတေ၊ ဇဝမေတံ သိဒ္ဓေါဝါယမတ္ထော၊ နာ ပနေတံ တဒတ္ထဒီပကံ။ (ပါ၊ ဋ္ဌ။ ၁၁၉)

(၁) 'နနု' မှသည် 'သိဒ္ဓေါ' တိုင်အောင်စကားသည် (စေဒကာဘောဂ)။ (၂) 'အထကသ္မာ' မှသည် 'အဝိစာရန္တိ' တိုင်အောင်စကားသည် (နီတတ္ထစေဒနာ)။ (၃) '(ဝုစ္စတေ) ဇဝမေတံ' မှသည် 'တဒတ္ထဒီပကံ' တိုင်အောင်သော စကားသည် (ပရိဟာရကာဘောဂ)။ (၄)'ပုန ဝုတ္တံ အဝိတက္ကံ အဝိစာရန္တိ'ဟူသော စကားသည် (နေယျတ္ထပရိဟာရ)။ ဤ၌ 'အဝိတက္ကံ အဝိစာရံ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာတမ္ဘသဒ္ဒါကို မနှစ်သက်သောကြောင့် 'နနု စ' သဒ္ဒါကိုထားသည်။

သဒ္ဒါ မနှစ်သက်၍ ထားသော 'နနု' ဥဒါဟရဏ်။ ။တတ္ထ သိယာ၊ နနု ဣဒံ သိလံနာမ ယောဂိနော အဂ္ဂဝိသူသနံ။ ပ။ ဇဝမနေကေသု သုတ္တ သတေသု သိလံ မဟန္တမေဝ ကတ္တာ ကထိတံ။ တံ ကသ္မာ ဣမသ္မိံ ဌာနေ 'အပ္ပမတ္တက'န္တိ အာဟာတိ? ဥပရိဂုဏော ဥပနိဓာယ။ (သီ။ ဋ္ဌ။ ၅၅-၆-၇)

(၁)'သိယာ နနု။ ပ။ ဝိဘူသနံ, ကထိတံ' တိုင်အောင်ဝါကျသည် (စောဒကာဘောဂ)။ (၂) 'ကသွာ' မှ 'အာဟ' တိုင်အောင်ဝါကျသည် (နိဒ္ဒေသာဒနာ)။ (၃) 'ဥပရိဂုဏော ဥပနိဓာယ' ဟူသော ဝါကျသည် (ပရိဟာရကာဘောဂ)။ (၄) 'ဇုမသွီ ဌာနေ'မှ'အာဟ'တိုင်အောင်သော ဝါကျသည် (နေယျတ္ထပရိဟာရ)။ ။ဤ၌ သံဝဏ္ဏနာတမ္ဘဖြစ်သော' အပ်မတ္တက'သဒ္ဒါကို မနှစ်သက်၍ 'နနု'ထားသည်။

မှတ်ချက်။ ။သိလက္ခန်၌ 'နနု စ' မရှိ၊ 'စေ ယဒိ'တို့လည်း ပရိကပ်မျှသာ ရ၏။

---

(၄) နံပါတ်စည်းမျဉ်း အဖြေ

(၄) ၌ 'ဝိဂွဟနှင့် ဝစနဆက်ကို မေးခြင်း'ဟူထုဝယ် 'ဝိဂွဟ' ဟူထား၌ သမာသ်, တဒ္ဓိတ်, ကိုတ်ဝိဂွံဟကိုသာ ယူရမည်။

သမာသ်ဝိဂွဟ။ ။'ဇိတော မာရော ယေနာတိ ဇိတမာရော' သမာသ ဝိဂွဟ၌-(က)'ဇိတမာရော' သည် ဝစန။(ခ)'ဇိတော မာရော ယေန'သည် ဝစနတ္ထ။ (ဂ) အောင်အပ်သော မာရ်၏ ရဟန္တာနှင့် ပဟာတမ္မ ပဟာယက အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္မန်သည် ဝစနဟေတု၊ (ဃ) 'ဣတိ'သည် ဝစနဟေတုဇောတက။ (ဃ) 'ဇိတမာရော' ဟူသော ပုဒ်သည် ဟောအပ်သော ရဟန္တာဒြပ်သည် ဝစနီယ။ (စ) 'အရဟာ,ခီဏာသဝ'စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် ဝစနီယတ္ထ။

တဒ္ဓိတဝိဂွဟ။ ။'ဒဏ္ဍော အဿ အတ္ထီတိ ဒဏ္ဍီကော'ဟူသော တဒ္ဓိတဝိဂွဟ၌-(က) 'ဒဏ္ဍီကော'သည် ဝစန။ (ခ) 'ဒဏ္ဍော အဿ အတ္ထီ'သည် ဝစနတ္ထ။ (ဂ) တောင်ဝှေး၏ ပုဂ္ဂိုလ်နှင့် ဌာနီ ဌာန အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္မန်သည် ဝစနဟေတု။ (ဃ) 'ဣတိ'သည် ဝစနဟေတုဇောတက။ (ဃ)'ဒဏ္ဍီကော'သဒ္ဒါသည် ဟောအပ်သော တောင်ဝှေးရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်ဒြပ်သည် ဝစနီယ။ (စ)'ဒဏ္ဍီ'စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် ဝစနီယတ္ထ။

ကိတဝိဂွဟ။ ။'သာသတိ အနုသာသတီတိ သတ္ထာ' ဟူသော ကိတဝိဂွဟ၌-(က)'သတ္ထာ' ဟူသော နိပ္ပန္နပုဒ်သည် ဝစန။(ခ)'သာသတိ အနုသာသတိ' သည် ဝစနတ္ထ။ (ဂ)နိပ္ပန္နပြီးခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဆုံးမခြင်း ကြိယာသဂတ်သည် (နိရုတ္တိမဉ္ဇူသာ), (တနည်း) ဆုံးမခြင်းဌာနိစွမ်းနိုင်သော ကတ္တားဒီ သတ္တိသည် (စံကျောင်းနိယံ) ဝစနဟေတု။ (ဃ) 'ဣတိ' သဒ္ဒါသည် ဝစနဟေတုဇောတက။ (ဃ) ဘုရားဖြစ်သည့်, (တနည်း) ရဋ္ဌပစ္စည်း၏ အရဖြစ်သော ကတ္တုသတ္တိ၏ တည်ရာဖြစ်သည် ဝစနီယ။

(စ) 'တထာဂတော ဇိနော' စသော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများသည် ဝစနိယတ္ထ။ ဤသို့အားဖြင့်ထုတ်ခြင်းသည် 'ဝစနဆက္က ထုတ်နည်းမျိုး' ဟု ဆိုလိုသည်။

မှတ်ချက်။ ။ကြွင်းကျန်သော ကမ္မသာဓနစသော ဝိဂ္ဂဟများ၌ ကမ္မတ္ထ ကြိယာ စသည်ကိုသာ ဝစနဟေတုအရ ထုတ်ရမည်။

---

(၅) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

(က) ဟိတ်၏ သမ္မန် ထားနည်း, (ခ) 'တ္တ, တာ' သမ္မန်တို့၏ ကံ,ကတ္တား သမ္မန်အနက်ဒုတန်ဖြစ်ရာ၌ စာစပ်နည်း။ (ဂ)ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်၌ ရထိုက်သော ကိတ်,တဒ္ဓိတ် ပစ္စယတ္ထကိုဂုဏ်း, သမာသ်ဝစနတ္ထ အာဘိဓေယျတ္ထကိုဂုဏ်း ဟူ၍ စည်းမျဉ်း ၃-ချက် ရှိ၏။ ထိုတွင်-

(က) ၏ အဖြေကား။ ။ဟိတ်၏ ဆိုက်ရာစပ်ရာ ဖြစ်သော ကြိယာ၏ ပကတိဖြစ်သော ဘာဝယောဂသမ္မန်နှင့် အရတူသော ကတ္တား, ကံတို့တွင် တခုခုကိုဟိတ်၏ သမ္မန် ထားအပ်၏။

ဥဒါဟရဏ်။ ။တာနိ စ ဘဂဝါ အာဘိသမ္မုဒ္ဓေါ၊ တသ္မာ တထာနံ ဓမ္မာနံ 'အာဘိသမ္မုဒ္ဓတ္တာ' တထာဂတောတိ ဝုစ္စတိ(သီ၊ ဋ္ဌ။ ၆၄)။ ။ဤ၌ 'အာဘိသမ္မုဒ္ဓတ္တာ' ဟိတ်၏စပ်ရာဖြစ်သော 'ဝုစ္စတိ' ကြိယာ၏ ကံ'ဘဂဝါ' ပုဒ်ကို 'ဘဂဝတော' ဟု 'အာဘိသမ္မုဒ္ဓတ္တာ' ၏ သမ္မန် ထားအပ်၏။

(ခ) ၏ အဖြေကား။ ။တ္တ, တာသမ္မန်တို့ကို ကံအနက် ကတ္တားအနက် ပြန်မူ ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်နှင့် တုလျတ် လိင်္ဂ်တ်,ဝစ္စ ဝါစက သဘော ရှိသော ကြောင့်ထိုဘာဝသမ္မန်ပုဒ်၌ တုလျတ် လိင်္ဂ်တ်, ဝစ္စ ဝါစက အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။ တ္တ, တာသမ္မန်ဘို့ကို '၏' ဟူ၍ သမ္မန်အနက်ပေးသော် တ္တ, တာ တို့၌သာ စပ်အပ်၏။

ဥဒါဟရဏ်၊ ။ဝိဝိခဝိသေသနယတ္တာ၊ဝိနယတော စေဝ ကာယဝါစာနံ။ ဝိနယတ္ထဝိဒူဟိ အယံ၊ ဝိနယော 'ဝိနယော' တိ အက္ခာဒတော။ (သီ၊ဋ္ဌ။ ၁၇)။ ။ဤ၌ 'အယံ ဝိနယော' ကဲ့သို့ ကတ္တားဖြစ်ခိုက် 'ဝိဝိဓဝိသေသနယတ္တာ' ဝယ် 'ဝိဝိဓဝိသေသနယ'၌ ဝစ္စ,တုလျတ်၊ 'ဝိဝိဓဝိသေသနယ' ကား ဝါစက, လိင်္ဂ်တ်။ 'အယံ ဝိနယော' ကား သမ္မန်ဖြစ်ခိုက် 'ဝိဝိဓဝိသေသနယတ္တာ'ဝယ် တ္တသမ္မန် သမ္မန္ဓီ, သတ္တိမန္တ သတ္တိ အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

(ဂ) ၏ အဖြေကား။ ။(ဘ)တ္တ, တာသမ္မန်တို့ကို ကတ္တားအနက် ပြန်မူ ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်၌ ရှိသော ပစ္စည်းသည် ကိတ်ပုဒ်ဖြစ်အံ့ ကတ္တား အနက်ကို ဟော၏၊ တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဖြစ်အံ့ ယောဘုယျအားဖြင့် အသးတ္တိအနက်ကို ဟော့၏။ ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်သည် သမာသ်ပုဒ်ဖြစ်အံ့ အညပုဒ်အနက်ကို

ဟော၏၊ (၂) တွင်, တာသဒ္ဒန်တို့ကို ကံအနက် ပြန်မူ ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်၌ ရှိသော ပစ္စည်းသည် ကံအနက်ကိုသာ ဟော၏။

(ခ) ဥဒါဟရဏ်၌ 'အယံ ဝိနယော' သည် ကတ္တားဖြစ်ခိုက် စပ်ဆုံ ဖြစ်သော 'ဝိဝိဒဝိသေသနယ'ဟူသော ဘာဝသမ္မန်ပုဒ်သည်ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် အညပုဒ်အနက်ကို ဟော၏။

(၆) နံပါတ်စည်းမျဉ်းအဖြေ

'အာဘောဂ'ဟူသည်။ ။'အာဘောဂေါစ ယသို' ကသို့စိဝါကျ ဝုဉ္ဘေယေဝ ယသာ ဝုတ္တတ္ထသဒ္ဒေဝ ဝုစ္စမာနတ္ထသဒ္ဒ ယထာရဟံ ဟဒယပ္ပန္နံ ယော ဂေါတိ'ဟူသော ဂန္ထဋ္ဌိ(၂၂)နှင့် အညီ အကြင် အမှတ်မရှိသော ဝါကျ၌ ဆိုအပ်ပြီးသော အနက်၏ရင်း, ဆိုလတ္တံသော အနက်၏ရင်း ထိုက်သည် အားလျော်စွာ စိတ်နှလုံး၌ ဖြစ်ခြင်းသည် (စိတ်၌ ဖြစ်ခြင်းသည်၊ နှလုံးသွင်းခြင်းသည်) 'အာဘောဂမည်၏'ဟု ဆိုလိုသည်။

'သံဝဏ္ဏနာ'ဟူသည်။ ။'သံဝဏ္ဏိယတေ တေဝယာတိ သံဝဏ္ဏနာ'ဟူသည် နှင့်အညီ ဖွင့်ဆိုကြောင်းဖြစ်သောကြောင့်'သံဝဏ္ဏနာမည်၏'ဟု ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။ကုဓာပိ တုမှံ ယေဝသေ တေန အန္ဓထုယောတိ တေန ဥပ္ပါလာပိတတ္ထေန တုမှာကံဓေယေဝ ပဏမဇ္ဈာနာဒီနံ အန္ဓကထုယော ဘဝေယျာတိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ (ဒီ၊ ဋ္ဌ။ ၅၃)

အာဇေဘဲ်။ ။'တေန ဥပ္ပါလာပိတတ္ထေန' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် 'ဇေန'၌'တ'သည် 'ပဏ္ဏာသတ္ထဝိသယာ'ဖြစ်၍ ဆိုခဲ့ပြီးသော'ဥပ္ပါလာပိတတ္ထ'ကို စဲ့သဘည်းဟု သိစေသည်၊ (တနည်း) 'တေန'၌ 'တ' ဟူသော အန္ဆ်၏ အန္ဆ်ဘူအာ ဆိုခဲ့ပြီးသော 'ဥပ္ပါလာပိတတ္ထ'ကို ယူဟု သိစေပါသည်။ (ဤကား အန္ဒယာဘောဂ)။'တေန'၌ 'တ' သဒ္ဒါသည် 'ပသိဒ္ဓဝိသယတ, အနုဘူဘဝိသယာ' မဟုတ်ဟု သိစေပါသည်။ (တနည်း) 'တ' ဟူသော အန္ဆ်၏အန္ဆ်တ္ထအရ ပဋိလိစသည် မယူရဟု သိစေပါသည်။ (ဤကား ဗျတိရေကာဘောဂ)။

သံဝဏ္ဏနာ။ ။သမ္ဘနာမ်ဖြစ်သော လိင်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နာမလိင်္ဂဏ္ဌ။

အာဘေဘဲ်။ ။'တုမှာကံ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် 'တုမှံ' ဟူသော ပုဒ်သည် 'တုမှ'သဒ္ဒါနောင် စတုတ္ထီဗဟုဝုစ်'နံ'ဝိဘတ် သက်၍ 'နံ'ဝိဘတ်ကို 'အံ'ပြု၍ ပြီးသော စတုတ္ထီဗဟုစနန္ဆ်ပုဒ်ဟု သိစေပါသည်။

သံဝဏ္ဏနာ။ ။'နံ'ဝိဘတ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဝိဘတ္တိပဒသံဝဏ္ဏနာ။

အာဘောဝ်။ ။'ဘဝေယျ' ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် 'အဿ'ဟူသော ပုဒ်သည် 'အသ' ဓာတ်နောင် 'ယျ'ဝိဘတ် သက်၍ 'ယျ'ဝိဘတ်နှင့် တကွ ဓာတ္ထန် 'သ'ကို ပြု၍ ပြီးသော အာချာတ်ပုဒ်၏ အဖြစ်ကိုဎင်း, 'အသ' ဓာတ်သည်လည်း ဘူဝါဒိဂဏိက, ဘဝနအနက်ဟောသည်၏ အဖြစ်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။(ဤကား အန္ဓယာဘောဂ)'အဿ'ဟူသော ပုဒ်၌ 'အ'သည် 'တ,ဣမ'သဒ္ဒါတို့၏ ကာရိယ မဟုတ်သည်၏ အဖြစ်ကိုဎင်း, 'သ'သည်လည်း နာမ်ဝိဘတ် မဟုတ်သည်၏ အဖြစ်ကိုဎင်း, 'အသ'ဓာတ်သည်လည်း ဂတိ, အာဒါန, အဒန စသော ;အနက်ကို ဟောသော ကိယာဒိ, ဘူဝါဒိဂဏိက မဟုတ်သည်၏ အဖြစ်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။ (ဤကား ဗျတိရေကာဘောဂ။)

သံဝဏ္ဏနာ။ ။'အသ'ဓာတ်ကိုဎင်း, ထိုဓာတ်၏ အနက်ကိုဎင်း,'ယျ' ဝိဘတ်ကိုဎင်း ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဓာတုပဒသံဝဏ္ဏနာ,ဓာတ္ထတ္ထသံဝဏ္ဏနာ, ဒုတိယဝိဘတ္တိပဒသံဝဏ္ဏနာ၊

အာဘောဝ်။ ။'ပထမဇ္ဈာနာဒီနံ'ဖြင့် 'အန္တရာယော'အရ 'အန္တရာယ်' ဟူသည် 'ပထမစျာန်စသည်တို့၏ အန္တရာယ်ပင်တည်း'ဟု သိစေပါသည်။ (တနည်း) 'အန္တရာယော' ဟူသော သမ္မဒ္ဓိပုဒ်၏ သမ္မန်ကို အနက် အားလျော်စွာ ပထမဇ္ဈာနာဒီနံဟု သမ္မန်ခံရမည်၏အဖြစ်ကို သိစေပါသည်။ (ဤကား အန္ဓယာဘောဂ)။ 'ပထမဇ္ဈာနာဒီနံ'ဖြင့် 'အန္တရာယော'အရ 'အန္တရာယ်'ဟူသည် 'အမှတ်မဲ့ ဇီဝိတစသည်တို့၏ အန္တရာယ် မဟုတ်'ဟု သိစေပါသည်။ (တနည်း) 'ပထမဇ္ဈာနာဒီနံ'ဖြင့် 'အန္တရာယော'ဟူသော သမ္မဒ္ဓိပုဒ်၏ သမ္မန်ကို အရာဌာနအား မလျော် မသက်ဆိုင်သော ဇီဝိတ စသည် မခံရဟု သိစေပါသည်။ (ဤကား ဗျတိရေကာဘောဂ)

သံဝဏ္ဏနာ။ ။ဤ၌ 'ပထမဇ္ဈာနာဒီနံ'ဖြင့် 'အန္တရာယော'ဟူသော ပုဒ်၏ လိုအပ်သော အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထ။

အာဘောဝ်။ ။'ပထမဇ္ဈာနာဒီနံ'ဖြင့် 'အန္တရာယော'အရ 'အန္တရာယ်' ဟူသည် ပထမစျာန်စသည်တို့၏ အန္တရာယ်ပင်တည်းဟု သိစေပါသည်။ (ဤကား အန္ဓယာဘောဂ) 'ပထမဇ္ဈာနာဒီနံ'ဖြင့် 'အန္တရာယော'အရ 'အန္တရာယ်'ဟူသည် အမှတ်မဲ့ ဇီဝိတစသည်တို့၏ အန္တရာယ် မဟုတ်'ဟု သိစေပါသည်။ (ဤကား ဗျတိရေကာဘောဂ)

(၇) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

'နိဂ္ဂတ်ိနည်းဖြင့် ပုဒ်ပြီးပုံကို မေးခြင်း, ဝိပလ္လာသဖြစ်ပုံကို မေးခြင်း' ဟူရာဝယ်–

'နိဂ္ဂတ်ိနည်း' ဟူသည်။ ။ပုဒ်စစ်ကျမ်းလာ ပုဒ်တည်ကာရီ, ပုဒ်ပြီးကာရိယကို နိဂ္ဂတ်ိနည်းဖြင့် ပုဒ်ပြီးပုံကို ဆိုလိုသည်။ ။'ပုဒ်ပြီး'ဟူထု၌ ပုဒ်တည်ကာရီ, ပုဒ်ပြီးကာရိယကို မှန်ကန်စေအာင် ဝဏ္ဏာဂမစသာနည်းဖြင့်ရင်း, သုတ်တို့ဖြင့် ပြီးစေအာင် စီရင်စသာနည်းကိုရင်း, 'ပုဒ်ပြီးပုံ' ဟု ဆိုလိုသည်။

'ဝိပ္ပလ္လာသ' ဟူသည်။ ။ပုဒ်စစ်ကျမ်းလာ ဝိပလ္လာသ ၄-မျိုးကို ဆိုလိုသည်။

ဝဏ္ဏဝိကာရဥဒါဟရဏ်။ ။'ဥတုပုဏ္ဏတာဃယ' (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၂၈)ဟူသည်တည်း။ ။ဤဥဒါဟရဏ်၌ 'တံ တံ သတ္တကိစ္စံ အရတိ ပဝတ္တေတိတိ ဥတု' (နီတိ၊ ဓာတု။ ၁၅၉)နှင့်အညီ 'အရ'ဓာတ်, 'တု'ပစ္စည်း။ 'အရ'ဓာတ်ကို 'ဥ'ပြု 'ဥတု'ဟု ပြီးသည်။ ဤသို့ 'အရ'ဓာတ်ကို 'ဥ'ပြုပြီးသောကြောင့် 'ဝဏ္ဏဝိကာရနိဂ္ဂတ်ိနည်း' မည်၏။

ပုတ်ချက်။ ။'ပစ္စယာဒနိဋ္ဌာ'စသော သုတ်ကြီးဖြင့်လည်းပြီးနိုင်သည်။

ဝစနဝိပလ္လာသဥဒါဟရဏ်။ ။ယံ ဓနာ ပယိရူပါသတောတိ ဝစန ဗျတ္တယေ ဧသ။ ယံ အမှာကံ ပဋုပုဏ္ဏနဝသေန ပယိရူပသန္ဓာနံ၊ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၂၉)။ ။ဤဥဒါဟရဏ်ဝယ် 'ပယိရူပါသစတာ'၌ သုတ်ကြီးဖြင့် ဗဟုဝုစ်ကို ဧကဝုစ် ပြန်၍ ပြီးစသာဝကြောင့် 'ဝစနဝိပလ္လာသနိဂ္ဂတ်ိနည်း' မည်၏။ ဤသို့စသည်ဖြင့် ထုတ်ရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။

---

(၈) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

'နက်နဲ ခက်ခဲတော အဓိပ္ပါယ်အဆုံးအဖြတ်ကို မေးခြင်း' ဟူရာဝယ်– 'နက်နဲခက်ခဲသော အဓိပ္ပါယ်အဆုံးအဖြတ်' ဟူသည်။ ။ပါဠိတော်၌ရင်း အဋ္ဌကထာ၌ [ ] ပါရှိသော ပုဒ်, ဝါကျတို့တွင် အခုခုကို ထုတ်ပြ၍ ပါဠိတော်ဖြစ်လျှင် အဋ္ဌကထာ ဌီကာ, အဋ္ဌကထာ ဖြစ်လျှင် အချင်းချင်းထောက်ဆ၍ရင်း, ဌီကာစသည်တို့မှ လာသောနည်းအရ [ ] အဓိပ္ပါယ်ကို (ရင်း) ဆုံးဖြတ်စေခြင်းမျိုးကို ဆိုလိုသည်။ ['ရင်း'စာလုံး လက်သီ.ကွင်း နေရာ၌မရှိသင့် ထောင့်ကွင်းနေရာတို့၌ ရှိသင့်၏' ဟု ယူဆသည်။]

'ကျမ်းခြင်း ကဲ့လဲရာ၌ ကျမ်းညှိနည်း'ဟူသည်။ ။အချင်းချင်းထောက်ဆ၍ (ရင်း) အဋ္ဌကထာ ဌီကာ ကဲ့ပြားသော အရာ၌ မဆန့်ကျင်အောင်

ယူသော နည်းမျိုးသည် (ဝါ) ညှိသော နည်းမျိုးသည် 'ကျမ်းညှိနည်း' မည်၏။

အဆိုးအဖြတ်။ ။ဘူမိယံ ပတိဋ္ဌိတသမကာလမေဝ ပန ဘဂဝတော တေဇော ရညော သရီရံ ဖရိ။ အထသ တာဝဒေဝ သကလသရီရတော သေဒါ မုစ္စိ သု။ သာဋ္ဌကာ ပိဋ္ဌေတွာ အပနေတဗ္ဗာ ဝိယ အဟောသုံ။ အတ္တနော အပရာဓံ သရိတွာ မဟာဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၃၈)အ်တ္တနော အပရာဓံ သရိတွာ မဟာဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇိတိ ဣဒံ သေဒမုဉ္ဆနဿ ကာရဏာဒဿနံ။ န ဟိ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝတော သေဒမုဉ္ဆနံ သမ္ဘဝတိ ကာယစိတ္တပဿဒ္ဓိ ဟေတုဘာဝတော။ (သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၅)

အာဇာတသတ်မင်း၏ ကိုယ်သို့ နှံရာအခါဝယ် အဇာတသတ်မင်း၏ တကိုယ်လုံးမှ ချွေးများ ယိုစီးလာရာ ဘုရားရှင်၏ အာနုဘော်တော် ကြောင့် ခဲချူး မထွက်နိုင်ခြင်းကို **အာဂမ** ပြု၍ ဆုံးဖြတ်ပါဆိုလျှင်-

'**အတ္တနော** အပရာဓံ သရိတွာ မဟာဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇိ'ဟူသော ချွေးထွက်ခြင်း၏ အကြောင်းပြု အဋ္ဌကထာပါဠိကို ထောက်ဆလျှင် ဘုရားရှင်၏ အာနုဘော်တော်သည် ကာတပဿဒ္ဓိ စိတ္တပဿဒ္ဓိ၏ အကြောင်း၏ အဖြစ် ကြောင့် ဘုရားရှင်၏ **အာနုဘော်ကြောင့်** ချွေးထွက်ခြင်း မဖြစ်နိုင်ပါ။

ကျမ်းညှိ။ ။အနေကဇာတိသံသာရံ၊ သန္ဓာဝိဿံ အနိဗ္ဗိသံ။ ပ။ ဣဒံ ပဌမဗုဒ္ဓဝစနံ။ ကေစိ 'ယဒါ ဟဝေ ပါတုဘဝန္တိ ဓမ္မာ'တိ ခန္ဓကေ ဥဒါနဂါထံ ဝဒန္တိ။ သော ပန ပါဠိပဒဒိဝသေ သမ္ဗညုဘာဝပ္ပတ္တဿ။ ပ။ ဥဒါနံဂါထာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၆)

ဓမ္မပဒဘာဏကတို့ကား 'အနေကဇာတိသံသဝရံ'စသော ဂါထာသည် ပဌမဗုဒ္ဓဝစန မည်၏။ ခန္ဓကဘာဏကတို့ကား 'ယဒါ ဟဝေ ပါတုဘဝန္တိ' စသော ဥဒါန်းဂါထာသာ ပဌမဗုဒ္ဓဝစန မည်၏။ ဤကဲ့သို့ အယူဝါဒ အဆိုကွဲရှာ၌ ညီညွတ်အောင် ကျမ်းညှိပြပါဟု ဆိုလျှင်-

အနေကဇာတိဂါထာကို သမ္ဗုညုတညာဏ်၏ အကြောင်းဖြစ်သော အရဟတ္တမဂ်, ဖိုလ်ကို အပရာဇိတပလ္လင်ထက်ဝယ် ဆင်ခြင်တော်မူသဖြင့် ကျွန်ုပ်သတိမပစ္စဝေက္ခဏာညာဏ်၏ အခြားမဲ့၌ နှလုံးသွင်းတော် မူသည်။ ထို့ကြောင့် ဓမ္မပဒဘာဏကဆရာတို့က ပဌမဗုဒ္ဓဝစနဟု ယူသည်။ ခန္ဓကဘာဏကတို့ကား 'ယဒါ ဟဝေ ပါတုဘဝန္တိ'စသော ဥဒါန်းဂါထာသာ ပဌမဗုဒ္ဓဝစနဟု ယူသည်။

ဓမ္မပဒဘာဏကတို့ဂါထာကား မနသာဝဝတ္ထုပိတဖြစ်၍ မဟာဇနအား ဥပကာရ မဖြစ်။ ငါတို့ ဂါထာသာ ဝစီဘေဒဒေသိတဖြစ်၍ ဥပကာရ ဖြစ်ရကား ပဌမဖြစ်သည်ဟု ခန္ဓကဘာဏကတို့ ဆိုကုန်သည်။ ဒေသနာ၏ ဥပကာရ အနုပကာရ ဖြစ်ခြင်းသည် လက္ခဏာ မဟုတ် ရှုးဦးစွာ မနသာဝဝတ္ထုပိတဖြစ်ရကား ငါတို့ဂါထာသာ ပဌမဖြစ်သည်ဟု ဓမ္မပဒဘာဏကတို့ ဆိုကုန်သည်။

မနသာ ပဝတ္တိတဓမ္မတ္ထင် အဓနကဇာတိဂါထာသည် ပဌမ။ ဝါစာယ ပဝတ္တိတ ဓမ္မတ္ထင် 'ယဒါ ဟဓဝ ပါတုဘဝန္တိ' ဂါထာသည် ပဌမ။ ဤသို့ယူလျှင် ဝါဒ ၂-မျိုးလုံးပင် သင့်ပါသည်။ ('သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၈၅-၆-၇' ကြည့်။ 'ဂဏ္ဌိသစ်၊ ၁။ ၁၃၆'လည်း ရှု။)

နီတတ္ထ။ ။နီယိတ္ထာတိ နီတော၊ နီတော အတ္ထော နီတတ္ထော။ ။ နီယိတ္ထ၊ သိအပ်ပြီ။ ဣတိ၊ ကြောင့်။ နီတော၊ ၏။ နီတော၊ သိအပ်ပြီးသော။ အတ္ထော၊ အနက်တည်း။ နီတတ္ထော၊ သိအပ်ပြီးသောအနက်။ ။'နီတ' ၌ 'တ'ပစ္စည်း အတိတ်တောဖြစ်၍ မုချအားဖြင့် သံဝဏ္ဏောတပ္ပစကားထည်း၌ တိုက်ချိက်ပါပြီးအနက်ကို 'နီတတ္ထ' ခေါ်၏။

ဥဒါဟရဏ်။ ။ဗြဟ္မဒတ္တောတိ တဿ နာမံ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၃၆)။ ။ဤ၌ 'ဗြဟ္မဒတ္တ' သဒ္ဒါသည် ဇာတိသဒ္ဒါစသည် မဟုတ် နာမသဒ္ဒါဟု ဖွင့်တိုင်း ယူရသောကြောင့် 'နီတတ္ထ' ဖြစ်၏။ ။ဥပစာ ရသော အဖွင့်မှတပါး အဖွင့်တိုင်း ရနိုင်သည်။

နေယျတ္ထ။ ။နေတပ္ပောတိ နေယျော။ နေယျော အတ္ထော 'နေယျတ္ထော။ ။နေတပ္ပော၊ ဆောင်၍ သိအပ်၏။ ဣတိ၊ ကြောင့်။ နေယျော၊ ၏။ နေးယျော၊ ဆောင်၍ သိအပ်သော။ အတ္ထော၊ အနက်တည်း။ နေယျတ္ထော၊ အနက်။ ။'နေယျ' ၌ 'ဏျ' ပစ္စည်း အရဟ, သက္က, ဘဗ္ဗဟော အနာဂါဘ်သဘော ဖြစ်သောကြောင့် သံဝဏ္ဏောတပ္ပထည်း၌ တိုက်ရိုက်မပါမူ၍ ဆောင်၍ သိအပ်သော အနက်ကို 'နေယျတ္ထ' ခေါ်၏။

ဥဒါဟရဏ်။ ။ဖုဿ ဖုဿ ပဋိသံဝေဒနန္တိတိ ဖုသိတ္ဝာ ဖုသိတ္ဝာ ပဋိသံဝေဒနန္တိ။ ဇတ္ထ စ ကိဉ္စာပိ အာယတနာနံ ဖုသနက်စ့် ဝိယ ဝုတ္တံ။ တဿာပိ နတေသံ ဖုသနကိစ္စတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နဟိ အာယတနာနိ ဖုသန္တိ၊ ဖဿော ဝ တံ တံ အာရမ္မဏံ ဖုသတိ၊ အာယတနာနိ ပန ဖဿော ဥပနိဂ္ဂိပိတ္ဝာ ဒဿိတာနိ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၁၅)။ ။ဤ၌ ဋ္ဌာနီ ဖဿ၏ တွေ့တို့သော အခြင်းအရာကို ဋ္ဌာန အာယတန၌ တင်စားသောကြောင့် ဋ္ဌာန။။

ပစၥ ဖြစ်၏။ အာယတနတို့ကို ဖဿပေါ်တင်စား၍ (၀၇) ထည့်သွင်း၍ ခေါ်သည် ဟူလို။ ဥပစာ ဖြေလိုရင်း ဖြစ်သောကြောင့် နေယျတ္ထ ဖြစ်၏။ ။ ဥပစာ ရသော အဖြေတိုင်းပင် နေယျတ္ထ ရနိုင်သည်။

ဥဂ္ဃဋိတ်။ ။ဥဇုတော ဝုတ္တံ ဥဂ္ဃဋိတ်။ ။အဖြောင့်အားဖြင့် ဆိုအပ်တော စကားတည်း။ ။နီတတ္ထနှင့် တူ၏။

ဝက်ဝုတ်။ ။ဝက်တော ဝုတ္တံ ဝက်ဝုတ်။ ။အကောက်အားဖြင့် ဆိုအပ်သော စကားတည်း။ ။နေယျတ္ထနှင့် တူ၏။

အတ္ထာပန္နေ ။အနက်ရောက်သောအားဖြင့် ယူရခြင်းသည် အတ္ထာပန္နမည်၏။ ။ပုဒ်စပ်၌ မကင်းရာသည်ဖြစ်၍ အနက်ရောက်သောအားဖြင့် ယူသောနည်းသည် 'အတ္ထာပန္နနည်း မည်၏' ဟူ၏။

ဥဒါဟရဏ်။ ။ဧတ္ထ ပရိယာပန္နာတိ ဧတ္ထ မယ့် ဒေသနာဇာလေ ပရိယာပန္နာ၊ တေန အာဗဒ္ဓါအန္တောဇာလိကတာ စ ဟုတ္ဝာ ဥမ္မုဇ္ဇမာနာ ဥမ္မုဇ္ဇန္တိ။ န ဟေတ္ထ အသင်္ကိတော ဒိဋ္ဌဂတိကော နာမ အတ္ထိတိ (သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၁၇)။

န ဟေတ္ထာတိအာဒိနာ ယထာဝုတ္တပါဋိယာ အာပန္နံတ္ထံ ဒဿေတိ (သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂၊ ၄၆၉)။

အတ္ထာပတ္တိ။ ။ဗျတိဆိုက။ အန္ဒယ၊ ရကြအတ္ထာပတ်။ အန္ဒယဆို၊ ဗျတိကို၊ ရလိုအတ္ထာပတ်။ ။ဟူသည်နှင့်အညီ ဗျတိရောကဆိုက အန္ဒယယူရခြင်း, အန္ဒယဆိုက ဗျတိရောကယူရခြင်းအားဖြင့် ဆန့်ကျင်ဘက် ယူရခြင်းသည် 'အတ္ထာပတ္တိ' မည်၏။

ဥဒါဟရဏ်။ ။အညော၀ါတိ ဣဒံ ပနေတ္ထ ဝ၀တ္ထာပနဝစနံ၊ အညော၀၊ နပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏိအာဒယော။ (သီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၃)

သဒ္ဒန္တရသန်္နိဋ္ဌာန။ ။သာမညဝစနောပိ သဒ္ဒါ သဒ္ဒန္တရသန်္နိဋ္ဌာနေန ဝိသေသဝိသယော သိယာ။ ။သဒ္ဒါ၊ သဒ္ဒါသည်။ သာမညဝစနောပိ၊ သာမညသဒ္ဒါပင် ဖြစ်သော်လည်း။ သဒ္ဒန္တရသန်္နိဋ္ဌာနေန၊ သဒ္ဒါထူး၏ အနည်း၌ တည်သောကြောင့်။ ဝိသေသဝိသယော၊ ထူးသောတည်ရာ (အနက်) ရှိသည်။ သိယာ၊ ဖြစ်ရာ၏။

သာမညသဒ္ဒါ၊ ဖြစ်ငြားပါလည်း၊ တည်ရာဌာန၊ ထူးပြန်က၊ ဝိသေသတ္ထဟောမြဲတည်း။ ။နိယံတို့နှင့် ညီစ္ဆာ အဋ္ဌကထာတို့၌ သာမညဆိုသော်လည်း သဒ္ဒါထူး၏ အနီး၌ တည်ခြင်းကြောင့် အနက်အဓိပ္ပါယ်အထူးကို ယူရခြင်းသည် 'သဒ္ဒန္တရသန်္နိဋ္ဌာန' မည်၏။

ဥဒါဟရဏ်။။ ။သနရာမနလောကဂရုံ။ ။သီလက္ခန် ဗုဒ္ဓပဏာမဂါထာ၌ 'လောက' သဒ္ဒါသည် လောက ၃-ပါးကို ဟောနိုင်သော

သာမညသဒ္ဒါဖြစ်သော်လည်း 'ဂရု' ဟူသော သဒ္ဒန္တရသန့်ဌာနဲ့ကြောင့် 'လောက'အရ အလေးဂရုပြုစွမ်းနိုင်သော သတ္တလောကကိုသာ ယူရမည်။

သဒ္ဒန္တရပေါဟန။ ။(သဒ္ဒန္တရသဒ္ဒူပဟဒ 'အဝ' ပုဗ္ဗ, 'ဟန' ဓာတ်၊ 'ပ'အာဂုံ)။သဒ္ဒါတပါး၏ အနက်ကိုပယ်ခြင်းသည် သဒ္ဒန္တရပေါဟနံမည်၏။

ဥဒါဟရုဏ်။။။ ။'ပုဒ္ဓေါ၊ ဘုရားသည်'ဟု အနက်ပေးသဖြင့် ရဟန်းသစ်ပင် မြင်မြင်သမျှ အခြားသော အနက်များ ပယ်ဖျက်ပြီး ဖြစ်၏။ 'ပုရိသော၊ ယောကျ်ားသည်သာ။ ဂစ္ဆတိ၊ သွား၏။'ဟု ပေးသဖြင့် မိန်းမစသည် သွား၏ ဟူသော အနက်များကို ပယ်ပြီး ဖြစ်၏။ ဧဝံ မေ သုတံ။ ဤ၌'သုတံ၊ကြားအပ်၏'ဟု အနက်ကို ဆိုသဖြင့် မကြားဟူသော အနက်ကို တားမြစ်သောကြောင့်'သဒ္ဒန္တရပေါဟန'မည်၏။ ။ဤသဒ္ဒန္တရပေါဟနကား နေရာတိုင်းမှာပင် ရနိုင်သည်။

---

(၉) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

'သတ်မှတ်ပေးသည့် အဋ္ဌကထာအကြောင်းအရာ အဓိပ္ပါယ်သွားအတိုင်း ဂုတ္တောဒယ် ဆန်းကျမ်းလာဂါထာ တမျိုးမျိုးကျန်အောင် စီကုံးစေခြင်း' ဟူရာဝယ်–

'သတ်မှတ်ပေးသည့် အဋ္ဌကထာအကြောင်းအရာအဓိပ္ပါယ်သွား'ဟူသည် အဋ္ဌကထာ၌ရှိသော ပါဠိဝါကျတခုခုကို ထုတ်ပြ၍ဖြစ်စေ, မြန်မာလိုဖြစ်စေ ထုတ်ပြ၍ ထိုပါဠိဝါကျ အဓိပ္ပါယ်သွားကို မပျက်စေမူ၍ ဂုတ္တောဒယဆန်းကျမ်းလာဂါထာစီကုံးစေခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရုဏ်။ ။'အာကာသေ ပါဏိ' စာလေဟ္စာ အလဂ္ဂစိတ္တတာယ စေဝ စန္ဒေါပမပဋိပဒါယ စ ပသံသိတော'(သီ၊၌။၄)ဟူသော အဋ္ဌကထာ ပါဠိဝါကျကို တတိယနကာရဝိပုလာဂါထာ စီပုံကား–

စာလေဟ္စာ ပါဏိ မာကာသေ၊ အလဂ္ဂစိတ္တတာယ စ။
စန္ဒေါပမပဋိပဒါ၊ နာထေနာဟံ ပသံသိတော။

စည်းမျဉ်းမှတ်ချက်၌။ ။'အဋ္ဌကထာ၌ ပါရှိသော ဂါထာ၏ အမျိုးအမည်ကိုမေးခြင်း, အနက်ယောဇနာစေခြင်းလည်း စပ်ဆိုင်ပါဝင်သည်' ဟူရာဝယ် အဋ္ဌကထာ၌ ပါရှိသော ဂါထာတခုခုကို ထုတ်ပြ၍ ထိုဂါထာ၏ အရိယာစသော အမျိုး, အရိယာသာမညစသော ဂါထာအမည်, အနုဋ္ဌုဘစသော ဆန်းအမည်တို့ကို မေးရမည်, အနက်ယောဇနာစေရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။တသ့ဲဝ အကလျာဏဇနံ၊ အာသီဝိသမိဝေါရဝံ။
အာရကာ ပရိဝဇ္ဇယျ၊ ဘူတိကာမော ဝိစက္ခဏော။
(သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၅၀)

ဤဂါထာသည် အမျိုးအားဖြင့် ဝတ္ထုမျိုး, ဂါထာအမည်အားဖြင့် ပဌမဘာကာရဝိပုလာဂါထာ, ဆန်းအမည်အားဖြင့် အနုဋ္ဌုဘဆန်း။

တသ့ဝ၊ ထို့ကြောင့်။ ဘူတိကာမော၊ နိဗ္ဗာန်ကို အလိုရှိသော။ ဝိစက္ခဏော၊ ပညာရှိသည်။အကလျာဏဇနံ၊ သူတော်ကောင်းမဟုတ်သော သူကို။ အာသီဝိသံ၊ လျင်သော အဆိပ်ရှိသော။ ဥရဂံ ဣဝ၊ မြွေကဲ့သို့။ အာရကာ၊ ဝေးစွာ။ ပရိဝဇ္ဇယျ၊ ကြဉ်ရာ၏။

---

(၁၀) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

စည်းမျဉ်း (၁၀)၌ 'အဋ္ဌကထာပါဠိကို စွဲ၍ ဌာယိဘာဝစသော ဘာဝါလင်္ကာရကို မေးခြင်း'ဟူရာဝယ်-

'အဋ္ဌကထာကို စွဲ၍'ဟူသည်။ ။'အဋ္ဌကထာပါဠိကို ထုတ်ပြရမည်'ဟု ဆိုလိုသည်။

'ဌာယိဘာဝစသော ဘာဝါလင်္ကာရကို မေးခြင်း'ဟူသည်။ ။'အလင်္ကာကျမ်းလာ ဌာယိဘာဝ(၄)ပါးနှင့်တကွ ဘာဝ, ဝိဘာဝ, အနုဘာဝ, ရသတို့ကို မေးရမည်'ဟု ဆိုလိုသည်။ ။**ဘာဝဝိဘာဝစသည်** ထုတ်ရာ၌-

စိတ္တာဒုတ္တိဝိသသာ တု၊ ဘာဝယန္တိ ရသေ ယတော။
ရတျာဒယော တတော ဘာဝါ၊ သဒ္ဒါနု ပရိကိတ္တိတာ။(သုဗောဓာလင်္ကာရ။ ၃၄၀)ဟူသည်နှင့် အညီ စိတ်၏ ဖြစ်ခြင်း အထူးကို 'ဌာယိဘာဝ' ထုတ်ရမည်။ ထိုဘာဝကိုပင်လျှင်'ရသ'ထုတ်ရမည်။ အကြောင်းကို'ဝိဘာဝ' ထုတ်ရမည်။ ဝိဘာဝသည်လည်း-

(၁) အာဝရဏဝိဘာဝ, (၂)ဥဒ္ဒီပနဝိဘာဝဟု ၂-ပါး အပြားရှိ၏။ ထိုတွင် အာဝုံအကြောင်းကို 'အာဝရဏဝိဘာဝ' ထုတ်ရမည်။ ဥပဓာနကအဆွဲအဆုံအကြောင်းကို 'ဥဒ္ဒီပန'ထုတ်ရမည်။ 'ယော သိယာ ဗောဓကော တေသ-မနုဘာဝေါယမိရိတော' (သုဗောဓာလင်္ကာရ။ ၃၄၈) နှင့်အညီ ထိုဘာဝအမျိုးမျိုးတို့ကို သိစေတတ်သော အကျိုးအဆက်အဆက်သည် 'အနုဘာဝ'မည်၏။

ဘယဌာယိဘာဝ၏ ဥဒါဟရဏ်။ ။'အတ္တနော အပရာဓံ သရိတ္ဝာ မဟာဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇိ'ဟူသော အဋ္ဌကထာ(သီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၃၈)၌'မဟာဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇိ' ဟူသော စကားရပ်ကို ဘယဌာယိဘာဝ ထုတ်လိုသော်-

'မဟာဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇိ'အရ ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ် ရ၏။ ၎င်း ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် 'ဘယဌာယီဘာဝ' မည်၏။ ရသ အားဖြင့် 'ဘယာနကရသ' မည်၏။ မိမိသည်ပြုအပ်သော ပိတုဃာတက အမှုသည် 'အာရမ္မဏဝိဘာဝ'မည်၏။ ဒေဝဒတ်နှင့် ပေါင်းခြင်းစသော အခြံအရံအကြောင်းဟူသမျှသည် 'ဥဒ္ဒိပနဝိဘာဝ' မည်၏။ အလုံးစုံသော ကိုယ်မှ ချွေးထွက်ခြင်း, ဘုရားထံတော်သို့ ဖြောင့်ဖြောင့်မသွားနိုင်ခြင်း, ဇီဝကကို လက်ဆဲ့၍ ကျောင်းစဉ်လှည့်လည်ခြင်း အစရှိသော အကျိုး အဆက်အဆက်သည် 'အနုဘာဝ'မည်၏။ ။ဤသို့စသည်ဖြင့် ထုတ်ရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။

သို့လက်ခံန် ဒုတိယနေ့ စည်းမျဉ်းအဖြေ ပြီး၏။

ဓမ္မသင်္ကေတ (အဋ္ဌသာလိနီ)ဒုတိယနေ့ စည်းမျဉ်း အဖြေ

(၁) ၌ ပဌမနေ့နှင့် အတူဖြစ်သောကြောင့် အထူးညွှန်ကြားရန်မလို။

---

(၂) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

(၁) လိုအပ်သောဝါကျကို ထုတ်ပြ၍ ဌပနာ,အာဘောဂ,အာဘော ဂဟေတု, ဌပနာပဋိက္ခေပ, စောဒနာ ဟူသော ဌပနာပဋိကနည်း သုဒ္ဓ ကျမ်းတက်, ကျမ်းထွက်တို့တွင် တမျိုးမျိုးကို မေးခြင်း, (၂) ဌပနာ, အနုလောမပါပနာဒီကျမ်းရိုး ၅-ချက်ဖြင့် တမျိုးမျိုးကို မေးခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

ဌပနာပဋိကနည်းကျမ်းတက်

ဥဒါဟရုဏ်။ ။ဓမ္မောတိဟေတု၊ ဝုတ္တဥ္စေတံ 'ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မ ပဋိသမ္ဘိဒါ'တိ။ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ၂၃)

ကျမ်းတက်ပုံ။ ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ (အာလုပ်) အဋ္ဌကထာဆရာ သည် (ကတ္တား) 'ဓမ္မောတိဟေတု'ဟူသော ဝါကျဖြင့် 'ဓမ္မ' သဒ္ဒါ၏ အကြောင်းဟော၏ အဖြစ်ကို ပြတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ဤသို့ ပြသည် ရှိသော် မိမိ၏ သကဝစနသာဖြစ်၍ မယုံကြည်နိုင်ထုသည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ထိုသို့မယုံကြည်နိုင်ထုလေသောကြောင့်(အာဘောဂဟိတ်)။ 'ဓမ္မောတိ ဟေတု'ဟူ၍ 'ဓမ္မ'သဒ္ဒါ၏ အကြောင်းဟော၏ အဖြစ်မျှကိုသာ မပြဆိုသင့် (ဌပနာပဋိက္ခေပ)။ ထိုစကားကို ယုံကြည်ကြောင်းဖြစ်သော ပရဝစန, သာဓက, အာဂမဒဋ္ဌိကရဏစကားကား အဘယ်ပါနည်း,(ဝါ) အဘယ်အာဂမယုတ္တိဖြင့် ယုံကြည်ရပါအံ့နည်း(ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့သူမေးဘုယ်

ရှိသောကြောင့် ထိုအမေးကို ဖြေကြားလိုသော ဆရာသည် 'စုတ္တဥ္ဇေတံ' စသည်ကို မိန့်ဆိုတော်မူ၏။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။'ဟေတုမို ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ'ဟူ၍ ပဋိသမ္ဘိဒါ မဂ်ပါဠိတော်၌ အရှင်သာရိပုတ္တရာ ဟောကြားလေသောကြောင့် ယုံကြည်အပ်၏-ဟူလို။

မှတ်ချက်။ ။ဌပနာပြု၊ ဒေါသလက္ခဏာ၊ အာဘောဂါနှင့်၊ ဟိတ်ဖြာ, ရွှေပယ်၊ နွယဆွယ်၊ မေးဘွယ်ပဥ္စက၊ တက်နည်းပြု။ ။ဟူသည်နှင့် အညီတည်း။

အနုလောမပါပနာဒိကျမ်းတက်

ဥဒါဟရဏ်။ ။(က)ဓမ္မောတိ ဟေတု။ (ခ) စုတ္တဥ္ဇေဟံ 'ဟေတုမို ဉာဏ် ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ'တိ။

ကျမ်းတက်ပုံ။ ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ (အာလုပ်) အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ကတ္တား) 'ဓမ္မောတိ ဟေတု'ဟူသော ပါဌ်ဖြင့် ဒဋ္ဌိယဝါကျကို ပြဆိုတော်မူ၏ (ဌပနာ)။ ဤသို့ဒဋ္ဌိယဝါကျကိုသာ ပြဆိုသည်ရှိသော် ဒဋ္ဌိယဝါကျသာ ရှိ၍ ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ မရှိဟူသော အနက်သည် ရောက်ခဲ့ရာ၏ (အနုလောမပါပနာ)။ စင်စစ်တမူကား ဒဋ္ဌိယဝါကျသာ ရှိ၍ ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ မရှိဟူသော အနက်သည် မရောက်သင့်(ပဋိလောမပါပနာ)။ ထိုသို့မရောက်သင့်လေသောကြောင့် ထိုဒဋ္ဌိယဝါကျ၏ ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနုလောမရောပနာ)။ ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျကို မပြဘဲ မနေသင့်ရာ (ပဋိလောမရောပနာ)။ မနေသင့်ဘဲလျက် နေချေပါက ဆရာ့အပေါ်၌ ဒဋ္ဌိယ ဒဋ္ဌိကရဏ ဆန့်ကျင်သော ဝိရောဓိဒေါသ, ဝါကျမပြည့်စုံခြင်းဟူသော အပရိပုဏ္ဏဒေါသ, ဝါကျ မနှံ့စပ်ခြင်းဟူသော အဗျာပိတဒေါသ သင့်ရောက်ရာသည် မဟုတ်ပါလော(ဒေါသာရောပန)။ ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျကား အာဘယ်ပါနည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့ဌပနာဒိဒေါသာရောပနဖြင့် စောဒနာဘယ်ရှိသောကြောင့် ထိုစောဒနာကို သောဓနာမှုပြုလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် 'စုတ္တဥ္ဇေတံ' စသည်ကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။ဒဋ္ဌိယဝါကျ၏ ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျကိုလည်း ငါဆရာပြဆိုသောကြောင့် သင်စောဒကတင်သော ဒေါသ မရောက် ကင်းစင်လွင့်ပျောက်၏-ဟူလို။ (သဘာဝတက်လည်း တက်နိုင်သည်။)

မှတ်ချက်။ ။အထက်ပါအတိုင်း ဝါကျအမည်ကို သုံးသပ်၍ တက်ခြင်းကို 'ဝါကျတက်'ဟု ခေါ်သည်။ ဝါကျအမည်ကို မသုံးသပ်ဘဲ အနက်သဘောကို သုံးသပ်၍ တက်ခြင်းကို 'သဘာဝတက်'ဟု ခေါ်သည်။

ဌပနာပဥ္စကနည်းကျမ်းထွက်

ဥဒါဟရဏ်။ ။အခမေ့မာ နိရယံ နေတိ။ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ဂ၁)

ကံပုဒ်ကိုထွက်ပုံ။ ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ (အာလုပ်) အဋ္ဌကထာဆရာသည် (ကတ္တား)'နေတိ'ဖြင့် သကမ္မကကြိယာကိုပြတော်မူ၏(ဌပနာ)။ သကမ္မကကြိယာဖြစ်၍ ကံရှိသင့်သည် မဟုတ်ပါလော (အာဘောဂ)။ ထိုသို့ကံရှိသင့်လေသောကြောင့် (အာဘောဂဟိတ်)။ 'နေတိ'ဟူ၍ သကမ္မကကြိယာကိုသာ မဆိုသင့် (ဌပနာပဒ္ဓိကေ့ပ)။ ကံကား အာဘယ်ပါနည်း (ဧဝဒနာ၊ ဝါ၊ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့သူမေးဘွယ်ရှိသောကြောင့် ထိုအမေးကို ဖြေကုံသောငှါ 'နိရယံ'ဟူသော ပဒဉ်ကို-မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။ကံကား 'နိရယံ' ဖြစ်၏-ဟူလို။

ပါပနာဒိကျမ်းရိုးထွက်

ဥဒါဟရဏ်။ ။အဓမေ့မာ နိရယံ နေတိ။ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ဂ၁)

ကံပုဒ်ကိုထွက်ပုံ။ ။အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ (အာလုပ်) ဆရာသည် (ကတ္တား) 'နေတိ'ဖြင့် သကမ္မကကြိယာကို ပြတော်မူ၏(ဌပနာ)။ ဤသို့ပြဆိုသည်ရှိသော် သကမ္မကကြိယာသာရှိ၍ ကံပုဒ်မရှိဟူသော အနက်သည် ရောက်၏ (အနုလောမပါဓနာ)။ စင်စစ်သော်ကား ကံပုဒ် မရှိဟူသော အနက် မရောက်သင့် (ပဋိလောမပါပနာ)။ ထို့ကြောင့် ကံပုဒ်ကိုလည်း ပြဆိုသင့်၏ (အနုလောမရောပနာ)။ကံပုဒ်ကိုမပြဆိုဘဲ မနေသင့်(ပဋိလောမရောပနာ)။ ပြဆိုသင့်လျက် မပြဆိုက ဆရာအပေါ်၌ ကမ္မ ကမ္မီ ဆန့်ကျင်သော ပိရောဓိဒေါသ သင့်ရောက်ရာသည် မဟုတ်ပါလော (ဒေါသာရောပန)။ ကံပုဒ်ကား အာဘယ်ပါနည်း (ပုစ္ဆာ)။ ဤသို့သူစောဒနာဘွယ်ရှိရာသား ထိုစောဒနာကို သောဓနာလိုသော ဆရာသည် 'နိရယံ' ဟူသော ပါဌကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။'နိရယံ'ဟူသော ကံပုဒ်ကို ငါဆရာပြဆိုသောကြောင့် ပိရောဓိဒေါသ မသင့်ရောက် ကင်းစင်လွတ်ပျောက်၏-ဟူလို။

ပုဗ္ဗာချက်၊ ။ပညတ်, ပရမတ်လည်း ထွက်နိုင်သည်။

(၁) ပုဗ္ဗာချက်၌၊ ။(၁)ဧဝံ သတိ,ဧဝဉ္စိ, ယဒိ ဧစံ စသည်အစချီသော ဝါကျဘို့၌ နိတဿအားဖြင့် ရသင့်ရထိုက်သော အနုလောမပါပနာဒိကို ထုတ်ပြခြင်း၊ (၂) နေယျဿအားဖြင့် ရသင့်ရထိုက်သော အနုလောမပါပနာဒိကို ထုတ်ပြခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

ထုတ်ပံုဥပဒေ။ ။'ဧဝဥ်' စု၊ စပ်ရာရှ၊အနုပါပန။'အထ ဧခါ'၏၊ စပ်ရာထိ၊ပဋိပါပန။'တသ္မံဝ'စု၊ စပ်ရာရှ၊ အနုရောပန။နောက်ပုဒ်အရှိ၊ ပြန်လှန်ဘိ၊ ပဋိရောပန။ (ရွှေရေးဆောင်နိယံ။ ၁၇၄-၈)

ဧဝံ သတိ၊ ရှိသည့်ဗျ။ဟဝ၊ ဤအရာ၌၊ ဤမှဝပါပန၊ မျှသည်ရောပန၊ လဒ္ဓဒေါသ၊ မျှဂုဏဟု၊ ကိစ္စပိုင်းဖြတ်၊ ပုဒ်ကိုမှတ်သည်၊ မဉ္ဇတ်မရှင်း၊ မြဲစေမင်း။ (အရှင်တိပိဋကနာဂနိယံ။ ၂၀)

အထက်ပါနိယံများအရ ဧဝံ သတိ, ဧဝံ သန္တေ စသော စောဒနာဝါကျ၌ ဒေါသ, ဂုဏ ဝေဘန်ပြလျက် နေယျတ္ထအားဖြင့် ပြအပ်သော အနုလောမပါပနာ, ပဋိလောမပါပနာ, အနုလောမရောပနာ, ပဋိလောမရောပနာ, ဌပနာ။ ဤဂါးချက်ကို ထုတ်ဆောင်အပ်၏။

'ဧဝံသန္တေ' ပြယုဂ်။ ။အဘိဓမ္မေ ဝါစနာမဂ္ဂါ နာမ သာရိပုတ္တာထေရပ်ဘဝေါ။ ပ။ ဧဝံ သန္တေ ထေရော၀ ပဌမတရံ အာဘိဓမ်ကော ဟောတီတိ။ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၈)။ 'ဧဝံသန္တေ' အစချီသောဝါကျဖြင့် လဒ္ဓဒေါသကို နိတတ္ထနည်းအားဖြင့်ပြ၏။ အနုလောမပါပနာစသည်ကို နေယျတ္ထနည်းအားဖြင့် ထုတ်ဆောင်အပ်၏။

ထုတ်ဆောင်ပံု။ ။'အဘိဓမ္မေ ဝါစနာမဂ္ဂါ နာမ သာရိပုတ္တာထေရပ်ဘဝေါ ဟောတီ' တိ ဝုတ်ံ (မူလဋ္ဌပနာ) အဘိဓမ္မာဌ် ပို့ချစဉ်မည်သည် သာရိပုတ္တာရာမထေရ်လျင် အမှန်အစဖြစ်၏' ဟု ဆိုတော်မူ၏။ (၁) ဧဝံ သန္တေ ထေရော၀ ပဌမတရံ အာဘိဓမ်ကော ဘဝေယျ (အနုလောမပါပနာ)။ ဤသို့ဆိုသည်ရှိသော် သာရိပုတ္တာရာမထေရ်သည်သာလျင် ရှေးဦးစွာ အဘိဓမ်ကပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်ရာ၏။ (၂) အထ ဧခါ နှ ထေရော၀ ပဌမတရံ အာဘိဓမ်ကော ဘဝေယျ (ပဋိလောမပါပနာ)။ စင်စစ်သော် ကား သာရိပုတ္တာရာမထေရိသာ ရှေးဦးစွာ အာဘိဓမ်ကပုဂ္ဂိုလ် မဖြစ်ခဲ့လေရာ။ (၃) တသ္မာ 'အဘိဓမ္မေ ဝါစနာမဂ္ဂါ နာမ သမ္မာသမ္မုဒ္ဓပ္ပဘဝေါဟောတီတိဝတ္တုံ(အနုလောမရောပနာ)။ ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မာဌ် ပို့ချစဉ်မည်သည် မြတ်စွာဘုရားလျင် အမှန်အစဖြစ်၏' ဟုဆိုအပ်၏။ (၄) နှ အဘိဓမ္မေ ဝါစနာမဂ္ဂါနာမ သာရိပုတ္တာထေရပ်ဘဝေါ ဟောတီ' တိ ဝတ္တုံ(ပဋိလောမရောပနာ)။'အဘိဓမ္မာဌ် ပို့ချစဉ် မည်သည် သာရိပုတ္တာရာမထေရ်လျင် အမှန်အစ ဖြစ်၏' ဟု မဆိုအပ်။ ။ဤသို့ထုတ်ဆောင်အပ်၏၊ ဧဝံ သန္တေတိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တမဂဟေတ္ဝာ ဝါစနာမဂ္ဂသ ထေရပ်ဘဝတ္တဝစနေမဝ ဂဟေတ္ဝာ တေန ပုရိမဝစနဌ္ဌ ပဋိက္ခိပန္တော စောဒေတိ။ (မူလဋီကာ၊ ၁။ ၁၈)

မှတ်ချက်။ ။'ဧဝံ သတိ' နှင့် 'ဧဝံ သန္တေ' အတူတူပင်။

အမှာစကားရပ်။ ။အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ၌ 'ဧဝဥ္ဉိ' အစချိသော ဝါကျများ စာအုပ်နံပါတ် (၂၀၈-၉၊ ၃၉၉၊ ၄၁၃) တို့၌ တွေ့ရှိရသော်လည်း အပြစ်ပြ လဒ္ဓဒေါသ မဟုတ်ကြဘဲ လဒ္ဓဂုဏ်နှင့် တပါးက ဋီကရဏတို့သာ ဖြစ်ကြ၏။ (၄၁၃) ၌ တွေ့ရှိသော ဝါကျကား 'ဧဝဥ္ဉိ' သာ ဖြစ်ရမည်။ ၎င်းဝါကျလည်း အဖြေပြဝါကျသာ ဖြစ်၏။'ဧဝဥ္ဉိ'ဝါကျ လဒ္ဓဒေါသပြု တွေ့ရှိပါက 'ဧဝံ သတိ, ဧဝံ သန္တေ, ယဒိ ဧဝံ' အစချိသော ဝါကျတို့၌ ပြဆိုအပ်သော နည်းဖြင့် အနုလောမပါပနာစသည်ကို ထုတ်ဆောင်၍ ယူအပ်၏။

'ယဒိ ဧဝံ' ဥဒါဟရဏ်။ ။ယဒိ ဧဝံ ဒုရေ ဘောရီအာဒိသု ဝဋ္ဋမာနေသု 'ဒုရေ သဒ္ဒေါ'တိ ဇာနနံ နု ဘဝေယျာတိ?နော နု ဘဝတိ။ (နိ၊ ဋ၊ ၃၅၂)'ယဒိ ဧဝံ'အစချိသော ဝါကျဖြင့် လဒ္ဓဒေါသကို နိဒတ္ထနည်းအား ဖြင့်ပြ၍ ကျန် ပဋိလောမပါပနာစသည်ကို နေယျတ္ထအားဖြင့် ထုတ်ဆောင်အပ်၏။

ထုတ်ပုံ။ ။'အာမ သမ္မတ္တဂေါစ'န္တိ ဝုတ္တံ (မူလဋီပနာ)။ 'အာမ သမ္မတ္တဂေါစရံ'ဟု ဆိုတော်မူ၏။ (၁)ယဒိ ဧဝံ ဒုရေ ဘောရီအာဒိသု ဝဋ္ဋမာနေသု 'ဒုရေ သဒ္ဒေါ'တိ ဇာနနံ ဘဝေယျ (အနုလောမပါပနာ)။ အကယ်၍ ဤသို့ဖြစ်ပါက အဝေးရှိ စည်စသည်တို့ကို တီးခပ်အပ်ကုန်သည် ရှိသော် 'အဝေးသံ'ဟု သိခြင်း ဖြစ်ရာ၏။ ('အဝေးသံ'ဟု သိရာ၏။)။ (၂) အထ ခေါ ဒုရေ ဘောရီအာဒိသု ဝဋ္ဋမာနေသုပိ 'ဒုရေ သဒ္ဒေါ'တိ ဇာနနံ နု ဘဝေယျ (ပဋိလောမပါပနာ)။ စင်စစ်သော်ကား ဝေးသော အရပ်၌ စည်စသည်တို့ကို တီးခပ်အပ်သော်လည်း 'အဝေးသံ'ဟု မသိရာ။ (၃)တသ္မာ ဇေတံ 'အသမ္မတ္တဂေါစရ'န္တိ ဝတ္တုမ္မံ (အနုလောမဆိုပနာ)။ ထို့ကြောင့် ထိုရုပ်ကို 'အသမ္မတ္တဂေါစရ'ဟု ဆိုအပ်၏။ (၄) နု 'အာမ သမ္မတ္တဂေါစရ'န္တိ ဝတ္တုမ္မံ (ပဋိလောမဆိုပနာ)။ 'အာမ သမ္မတ္တ ဂေါစရံ'ဟု မဆိုသင့်။ ။ဤကား 'ယဒိ ဧဝံ' ဝါကျ ပါပနာဒိ ထုတ်ပုံတည်း။

မူလဋီကာ ဥဒါဟရဏ်။ ။သဗ္ဗံ တဒါရမ္မဏံ 'ပရိတ္တာရမ္မဏ'န္တိ ဝုတ္တံ (ဋပနာ)။ (၁)ယဒိ ဧဝံ မဟဂ္ဂတဝိပါကောပိ မဟဂ္ဂတာနုဘဝနမေဝ အာပဇ္ဇတိ (အနုလောမပါပနာ)။ (၂)နု (ပဋိလောမပါပနာ)။ (၃) တသ္မာ သမာဓိ သုခါနုဘဝနဘူတော၊ သောပိ ကမ္မာနုရူပတောယေဝ ကမ္မာရမ္မဏော ဟောတ္ဝိ (အနုလောမဆိုပနာ)။ (မူလဋီကာ(၁။ ၁၉၀)

၌ ပါပနာ, ရောပ နာ ၄-ချက် ပြည့်စုံအောင်မပါ၊ ပဋိလောမရောပနာ ကင်းလွတ်ခဲ့သည်၊ ၎င်း ပဋိလောမရောပနာ ထည့်လိုသော်) (၄) 'နသဗ္ဗံ တဒါရမ္မဏံ 'ပရိတ္တာရမ္မဏ'န္တိ ဝုတ္တံ'ဟု ထည့်လေ။

ယဒိ ဧဝံ၊ နှစ်ပါးပြွမ်းလျက်၊ တတ်စွမ်းသောလျောက်၊ အပြစ်ကောက်မူ၊ နောက်စကားကို၊ မှတ်သားကိုင်လျက်၊ 'ယဒိ'ထက်ဝယ်၊ စွက်သည်ကြိုယာ၊ အသစ်ရှာ၊ 'ဧဝံ'နောက်မှာ၊ သတိလာ၊ 'သန္တေသု'လည်း ရံတခါ။ ။ ဟူသော ရှင်တိပိဋကနာဂနိယံ (၂၅)နှင့် အညီ 'ယဒိ' စပ်ရာကြိုယာ အသစ်ရှာ၍ ထည့်စွက်ပြီးလျှင် 'ဧဝံ'နောက်မှာ ကျိန်ရာ၌ 'သတိ'ယှဉ်၍ အနက်ပေးပါ–ဟူလို။

အနုလောမပါပနာစသည်အဓိပ္ပါယ်။ ။ကျိအနုလောမပါပ နာထုတ်ရာ စကားရပ်တို့တွင်–

(၁) အဘိဓမ္မေ ဝါစနာမဂ္ဂါ နာမ သာရိပုတ္တတ္ထေရပ္ပဘဝေါ ဟောတီတိ ဝုတ္တံ' ဟူသော စကားရပ်သည် 'ဌပေတိ တောယာတိ ဌပနာ၊ ဌပိတမ္မာတိ ဝါ ဌပနာ၊ ဌပိယတေ ဝါ ဌပနာ' ဟူသော ကရဏသာဓန, ကမ္မသာဓန, ဘာဝသာဓန ဝစနတ္ထနှင့် အညီ အဝိနာဘာဝနည်းအားဖြင့် အပြစ်တင်လို၍ ပရိဟာရဆရာ ဆိုအပ်သော စကားရပ်ကို ထားကြောင်း, ထားအပ်, ကြားခြင်းမျှ ဖြစ်သောကြောင့် 'ဌပနာ'မည်၏(ကျမ်းဆရာ၏ ဂဟေတဗ္ဗစကားကို ဌပနာ ထားရမည်)။

(၂) 'ပေံ သန္တေ ထေရော၀ ပထမတရံ အာဘိဓမ္မိကော ဘ၀ေယျ' ဟူသော စကားရပ်သည် 'ပရဿ ဥပရိ ဒေါသံ ပါပေတိ တောယာတိ ပါပနာ၊ အနုလောမေန ပါပနာ အနုလောမပါပနာ'ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့် အညီ သူတပါး၏ အထက်၌ တိုက်ရိုက် အလျော်အားဖြင့် (ဝါ) အနုလုံအားဖြင့် (ဝါ)အနုယအားဖြင့် အပြစ်သို့ ရောက်စေကြောင်း (ဝါ) အပြစ်တင်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် 'အနုလောမပါပနာ' မည်၏။

(၃) 'အထ ခေါ နံ ထေရော၀ ပထမတရံ အာဘိဓမ္မိကော ဘ၀ေယျ'ဟူသော စကားရပ်သည် 'ပရဿ ဥပရိ ဒေါသံ ပါပေတိ တောယာတိ ပါပနာ၊ ပဋိလောမေန ပါပနာ ပဋိလောမပါပနာ'ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့် အညီ သူတပါး အပေါ်၌ တတန် အပြန်အားဖြင့် (ဝါ) ပဋိလုံအားဖြင့် (ဝါ)ဗျတိရိဂ်အားဖြင့် အပြစ်သို့ ရောက်စေကြောင်း (ဝါ) အပြစ်တင်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် 'ပဋိလောမပါပနာ'မည်၏။

(၄) 'တသွာ အဘိဓမ္မေ ဝါစနံဝမဂ္ဂေါ နာမ သမ္မာသမ္မုဒ္ဓပ္ပဘဝေါ ဟောတိတိ ဝတ္တွေဗ္ဗံ'ဟူသော စကားရပ်သည် 'ယထာဝုတ္တာသု ဥပရိ ဒေါသံ ရောပေတိ တောယာတိ ရောပနာ၊ အနုလောမေန ရောပနာ အနုလောမရောပနာ'ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့် အညီ အကြောင်းအကြောင်း ဆိုအပ်ပြီးသော ဌပနာစကားရပ်၏ အပေါ်၌ တိုက်ရိုက် အလျော်အားဖြင့် (ဝါ) အနုလုံအားဖြင့် (ဝါ) အနုယအားဖြင့် အပြစ်သို့ တင်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် 'အနုလောမရောပနာ' မည်၏။

(၅) 'နအဘိဓမ္မေ ဝါစနာမဂ္ဂေါ နာမ သာရိပုတ္တထေရပ္ပဘဝေါ ဟောတိတိ ဝတ္တွေဗ္ဗံ'ဟူသော စကားရပ်သည် 'ယထာဝုတ္တာသု ဥပရိ ဒေါသံ ရောပေတိ တောယာတိ ရောပနာ၊ ပဋိလောမေန ရောပနာ ပဋိရောမရောပနာ'ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့် အညီ အကြောင်းအကြောင်း ဆိုအပ်ပြီးသော ဌပနာစကားရပ်၏ အပေါ်၌ တဘန် အပြန်အားဖြင့် (ဝါ)ပဋိလုံအားဖြင့် (ဝါ)ဗျတိရိုက်အားဖြင့် အပြစ်သို့ ရောက်စေကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် 'ပဋိလောမရောပနာ' မည်၍။

ထိုဘွင်။ ။အနုလောမ့ပါနာနှင့် ပဋိလောမပါပနာ ၂-ပါးတို့ကား ပုဂ္ဂလပဋ္ဌာန ဖြစ်သည်။ အနုလောမရောပနာနှင့် ပဋိလောမရောပနာ ၂-ပါးတို့ကား ဓမ္မပဋ္ဌာန ဖြစ်သည်။ ဤသို့ခွဲခြား မှတ်သားအပ်၏။ ကျန်သော 'ယဒိ ဧဝံ'စသည်၌လည်း ဤနည်းအတိုင်း ခွဲစေအပ်၏။

---

(၃) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

(၁) 'ဝါ, အထဝါ, အပိစ, အပရောနယော'တို့၏ သဒ္ဒါ အနက်, အကြောင်း အကျိုး ဝါကျလဲလှယ်ပုံကို မေးခြင်း။(၂) တနေ, တသွာ, တနေဝါဟ, တနေ ဝုစ္စတိ, ဒေနေ ဂုတ္တံ, ဂဒဟတဗ္ဗာ, ဝတ္တွေဗ္ဗာ, အဓိပ္ပေတံ ကထိဘံ သမ္ဘဝတော စသည် ထားပုံအဓိပ္ပါယ်ကို ဝါကျထုတ်ပြ၍ မေးခြင်း၊ (၃) ပုနရုတ္တိဒေါသစသော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ပါဠိထုတ်ပြ၍ မေးခြင်း ဤ ၃-မျိုးကို ဆိုလိုသည်။

'ဝါ'သဒ္ဒါလဲလှယ်ပုံဥဒါဟရဏ်။ ။သံကိလေသော ဝါ နိယုတ္တာ တဏှာ အာဝရဏမဂ္ဂဘာဝါနတိက္ကမနတောတိ သံကိလေသော (နီ၊ ဋ္ဌ။ ဂ၅)။ 'သံကိလေသော ဝါ'စသော ပါဠိဒ္ဒါ 'သံကိသေသိကာ'ဟူသော ပါဠိတော် သံဝဏ္ဏနာ တဗ္ဗပုဒ်ဝယ် 'အိက' ပစ္စည်း၏ အရဟတ္ထ (ထိုက်ခြင်း)အနက်မှ တပါး နိယုတ္တာ(ယှဉ်တတ်)ဟူသော အနက်ကို လဲလှယ်ပြလိုသောကြောင့် 'ဝါ' သဒ္ဒါကို ထားပါသည်။

ရှင်းချက်။ ။ပဌမဝိကပ်၌ 'သံကိလေသံ အရဟန္တိတိ သံကိလေသိကာ'ဟု ပြု၍ 'ကိက' ပစ္စည်းသည် အရဟအနက်ဟော ပြ၏။ဒုတိယဝိကပ်၌ 'သံကိလေသေ နိယုတ္တာ သံကိလေသိကာ'ဟု ပြု၍ 'ကိက'ပစ္စည်းသည် နိယုတ္တအနက်ဟောပြ၏။ထို့ကြောင့် ဒုတိယဝိကပ်ပြဝါကျ၌'ဝါ'သဒ္ဒါဖြင့် 'အနက်ကို လဲလှယ်၏'ဟု မှတ်သင့်၏။

'ဝါ, အထဝါ' ဝါကျ လဲလှယ်ပုံ အဓိပ္ပါယ်

ကြောင်းကျိုးနှစ်စု၊ တခုခု၊ လဲမှု 'ဝါ,ထဝါ'။ ကြောင်းကျိုးနှစ်ပါး၊ လဲလိုခြင်း၊ ထားကြ 'အပဏ္ဏော'သာ။ (တောင်တွင်းနိယံ။ ၁၁၂-၃)

အနက်သဒ္ဒါ၊ မပါကြွင်းကျန်၊ ဆိုလပ်ပြန်ရာ ဝါ, ထဝါ။ ရွေ့ခိုပ္ပါယ်၊ ကျယ်၍ချုံးရာ၊ ဝါ, ထဝါ။ ရွေ့ဆိုလပ်၊ စကားထပ်၍၊ ထူးရပ်ဆိုရာ၊ ဝါ,ထဝါ။ (တွင်းကြီးနိယံ။ ၁၂၄-၅-၆)

'အထ ဝါ' ကား၊ အကြောင်းတူ၊ အကျိုးမူကား အပြား၊ အကျိုးတူ၊ အကြောင်းမူကား အပြား။ (ရှင်တိပိဋကနာဂနိယံ။ ၆၂)

နိယံများအရ-(၁)အကြောင်းကို လဲလှယ်လိုရာ၌ရင်း, (၂)အကျိုးကို လဲလှယ်လိုရာ၌ရင်း, (၃)အနက်ကြွင်း အနက်ကျန်ကို လဲလှယ်လိုရာ၌ရင်း, (၄)အကြောင်း အကျိုး နှစ်ပါးလုံးကို လဲလှယ်လိုရာ၌ရင်း,(၅)သဒ္ဒါကြွင်း သဒ္ဒါကျန်ကို လဲလှယ်လိုရာ၌ရင်း, (၆) ရှေးအဓိပ္ပါယ် ကျယ်နေသည်ကို အကျဉ်းချုံးပြလိုရာ၌ရင်း, (၇) ရွေ့စကားထက် ထူးသော အရာကို ပြလိုရာ၌ရင်း, 'ဝါ အထ ဝါ' သဒ္ဒါ ထားကြသည်ဟု မှတ်အပ်၏။ ထိုတွင်-

အကျိုးလဲလှယ်ရာ၌ အကြောင်းတူ၍ အကျိုးပြား ဖြစ်စေရမည်၊ အကြောင်းလဲလှယ်ရာ၌ အကျိုးတူ၍ အကြောင်းပြား ဖြစ်စေရမည်ဟု မှတ်၍ထုတ်လေ။ 'ဝါ' ပြယုဂ်ရွေ့၌ ဆိုပြီး ဖြစ်သည်။

'အထဝါ' သဒ္ဒါ လဲလှယ်ပုံ ဥဒါဟရဏ်။ ။ကော ဥဒေတိတိ ကောဒိ။ ပ။ အထဝါ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ ဥဒါယတီတိ ဥဒိ၊ ဥဒ္ဓါပေတီတိ အတ္ထော (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၁၃)။ ဤပြယုဂ်၌'ကောဒိ' ဟူသော သံဝဏ္ဏောတပ္ပပုဒ်ဝယ် 'ဥဒိ'သဒ္ဒါ၏ ဥဒါန အနက်မှတပါး ဥဒါယန (ဥဒ္ဓါပန) အနက် တမျိုးကို လဲလှယ်ပြလိုသောကြောင့် 'အထဝါ' သဒ္ဒါ ထားသည်။

'အထဝါ'ဥဒါဟရဏ်တနည်း။ ။အနိစ္စတာနိဒ္ဒေသေ ခယဂမနဝေသန ခယော။ ဝယဂမနဝေသန ဝယော။ ဘိဇ္ဇနဝေသန ဘေဒေါ။ အထဝါ ယသ္မာ တံ ဗဟ္ဟာ ရူပံ ခီယတို့, ဝေတိ, ဘိဇ္ဇတီတိ စ၊ တသ္မာ ခီယတိ ဝေသိန္တိ ခယော၊ ဝေတိ ဝေသိန္တိ ဝယော၊ ဘိဇ္ဇတိ ဝေဘိန္တိ ဘေဒေါ။

(နီ၊ ဋ္ဌ။၃၄၅)။ ဤဥဒါဟရဏ်၌ 'ခယ, ဝယ, ဘေဒ' သဒ္ဒါတို့ဝယ် 'ဏ' ပစ္စည်း၏ဘာဝသာဓနအနက်မှတပါး အဓိကရဏအနက်ကို လဲလှယ်၍ ပြလိုသောကြောင့် 'အထဝါ' သဒ္ဒါ ထားရသည်။

အကျိုးလဲ'အထဝါ'ဥဒါဟရဏ်။ ။အပထော နယော ပကရဏာဒရမ္ဘ ရတနတ္တယပွဏ်ာမဝစန ရတနတ္တယဿ ယထာဘူတ ဂုဏ်မဒ္ဒါပနေန ပက ရဏော ဂါရဝုပ္ပါဒနတ္ထံ။ အထ ဝါ ရတနတ္တယပွဏ်ာမဝစနံ သတ္တာစာရ ဝေါကြ်ာမနတ္ထံ၊ တံ ဝိညူနံ စိတ္တာရာဓနတ္ထံ၊ တံ ပကရဏဿုဂ္ဂဟနတ္ထံ၊ တံ ဝစနတ္ထာဝဗောဓနတ္ထံ၊ တံ သဗ္ဗဿမ္ဗံတိနိပ္ပါဒနတ္ထံ။(နျာသ။ ပဏ်ာမ) ဤပြုယုဂ်၌ ရှေဝါကျစကားရပ်ဖြင့် ရတနတ္တံယပဏ်ာမကို ဆိုရခြင်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် ရအပ်သော ပကရဏဂါရဝုပ္ပါဒနအကျိုး, ရတနတ္တယ ဂါရဝုပ္ပါဒနအကျိုးတို့ကို ပြဆိုပြီး၍ နောက်ဝါကျစကားရပ်ဖြင့်ရတနတ္တယ ပဏ်ာမကို ဆိုရခြင်းဟူသော ယခင်အကြောင်းကြောင့်ပင် တမျိုးအားဖြင့် ရအပ်သော သတ္တာစာရဝေါကြ်ာမနအကျိုး, ဝိညူနံ စိတ္တာရာဓနအကျိုး, ပကရဏဥဂ္ဂဟနအကျိုး, ဝစနတ္ထာဝဗောဓနအကျိုး, သဗ္ဗသမ္ဗတ္တိနိပ္ပါဒန အကျိုးတို့ကို ပြဆိုတော်မူ၏။ ထို့ကြောင့် အကျိုးကိုသာ လဲလှယ်လိုသောကြောင့် 'အထ ဝါ' သဒ္ဒါ ထားသည်ဟု မှတ်အပ်၏။ ဤ၌ အကြောင်းတူ၍ အကျိုးသာ ပြားသောကြောင့် 'အကျိုးလဲ'ဟု ဆိုသည်။

အကြောင်း, အကျိုး ၂-ပါးစုံလဲ 'အထ ဝါ' ဥဒါဟရဏ်။ ။ဓမ္မသံ ဝဏ္ဏနာယံ သတ္ထရိ ပဏ်ာမကာရဏံ ဓမ္မဿ သုက္ခာတဘာဝေန သတ္ထရိ ပသာဒဇနနတ္ထံ, သတ္ထု စ အဝိတထဒေသနာဘာဝပ္ပကာသနေန ဓမ္မေ ပသာဒဇနနတ္ထံ။ ပ။ ဟောတိတိ။ အထ ဝါ ရတနတ္တယပဏ်ာမဝစနံ အတ္တနော ရတနတ္တယပသာဒဿ ဝိညာပနတ္ထံ၊ တံ ပန ဝိညူနံ စိတ္တာရာဓနတ္ထံ၊ တံ အဋ္ဌကထာယဂါဟဏတ္ထံ၊ တံ သဗ္ဗသမ္ဗတ္တိနိပ္ပါဒနတ္ထံ။ (မူလဋီကာ၊ ၁။ ၁)။ ဤပြုယုဂ်၌ ရှေစကားရပ်ဖြင့် မြတ်စွာဘုရား၌ ရှိခိုးကြောင်းဖြစ်သော ပဏ်ာမစေတနာဟူသော အကြောင်းကြောင့် ရအပ်သော သတ္ထရိပသာဒဇနနအကျိုး, ဓမ္မပသာဒဇနနအကျိုး, မဟာတော အတ္ထသိဒ္ဓိအကျိုးတို့ကို ပြဆိုတော်မူပြီး၍ နောက်စကားရပ်ဖြင့် ရတနတ္တယပဏ်ာမကို ဆိုရခြင်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် ရအပ်သော ရတနတ္တယပသာဒဝိညာပန အကျိုး, ဝိညူနံ စိတ္တာရာဓနအကျိုး, အဋ္ဌကထာယဂါဟန အကျိုး, သဗ္ဗသမ္ဗတ္တိနိပ္ပါဒနအကျိုးတို့ကို ပြဆိုတော်မူ၏။ ထို့ကြောင့် အကြောင်း, အကျိုး ၂-ပါးလုံး လဲလှယ်၍ပြလိုသောကြောင့်'အထဝါ'သဒ္ဒါထားသည်

ဟုမှတ်အပ်၏။ ။ဤ၌ အကြောင်းလည်းပြ၊အကျိုးလည်း ပြ၊သော ကြောင့်'အကြောင်း, အကျိုး, ၂-ပါးစုံ လဲ၏'ဟုဆိုသည်၊

'အပိစ, အပရော နယော' ဝါကျလဲလှယ်ပုံ အဓိပ္ပါယ်။ ။အပိစ,အပရော နယော၊ တက်သော ဝါကျ၊ ရွှေအတ္ထမှ၊ ထူးထအနက်၊ ဆိုလျက်တက်။ အပရော နယော အတ္တနောမံတိ၊ မှတ်ထား၏။ ။ဟူသော တွင်းကြီးနိယံ (၉၈၊ ၁၄၀) အရ (၁) ရွှေဆိုအပ်ပြီးသော အနက်မှ ထူးသောအနက်ကို ပြလိုရာ၌၎င်း, (၂) မိမိအယူဝါဒကို ပြလိုရာ၌၎င်း 'အပိစ' ဟူ၍၎င်း, 'အပရော နယော'ဟူ၍၎င်း ဝါကျအဦးအစမှာ ထားတော်မူကြသည်။

(၁) သဒ္ဒါကိုဂင်း, (၂) အနက်ကိုဂင်း, (၃) အကြောင်းကိုဂင်း, (၄) အကျိုးကိုဂင်း လဲလှယ်လိုရာ၌လည်း ဂင်း 'အပိစ, အပရော နယော' သဒ္ဒါ ထားကြသည်ဟု မှတ်အပ်၏။

'အပိစ'သဒ္ဒါ အကြောင်းလဲ ဥဒါဟရုဏ်။ ။အပိစ အယံ ဖဿော နာမ ယထာ ပါသာဒံ။ ပ။ အဝေသာ ဒဗ္ဗသမ္ဘာရသဒိသာဘိ တသ္မာ ပိ ပဋ္ဌမံ ဝုတ္တော။(နိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၅၁)။ဤဥဒါဟရုဏ်၌ 'အပိစ အယံ ဖဿော နာမ'အစရှိသော ဝါကျဖြင့် ဖဿစေတသိက်၏ ရှေးဦးစွာ စဉ်ထား ရခြင်းအကြောင်းကို ပြဆိုရာ မူလရှေးဝါကျ ဖဿစေတသိက်၏ အာရုံ တွေ့ဆုံရာ ရှေးဦးစွာ ကျရောက်ခြင်းဟူသော(ပဋ္ဌမာဘိနိပါတ)အကြောင်း မှတပါး ပြာသာဒ်စသည်တွင် တိုင်ထုတ်လျောက်စသည်ရှိရာ တိုင်သည့်ကျွန် အဆောက်အဦးတို့ထက် အားရှိသောအကြောင်း(ဗလဝဘစ္စယ, ဖြစ်သကဲ့သို့ ဖဿစေတသိက်တရား၏ အခြားသော တရားတို့ထက် အားကြီးပြဋ္ဌာန်း ခြင်းဟူသော (ဗလဝပစ္စယ) အကြောင်းတပါးကို လဲလှယ်၍ ပြသည်။ ထို့ကြောင့် အကြောင်းပြားသည်ဟု မှတ်လေ။

'အပိစ'သဒ္ဒါ၏ အနက်ထူးလဲ ဥဒါဟရုဏ်။ ။အပိစ ပဿတ္ထော သုန္ဒရော ဝါ ဒီဋ္ဌိ သမ္မာဒီဋ္ဌိတိ ဤမိနာပိ နယေန တေသံ ဝစနတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၆၇)။ ဤပြယုဂ်၌ 'သမ္မာဒိဋ္ဌိ'၌ 'သမ္မာ' သဒ္ဒါ၏ ရှေးဝါကျ၌ ပြအပ်ပြီးသော အဝိပရိတတ္ထ (မဘောက်မပြန်အမှန်အဟုတ်) ဟူသော အနက်မှတပါး ဂင်း'သမ္မာ' သဒ္ဒါ၏ ပဿတ္ထ (ချီမွမ်းခြင်း) အနက်, သုန္ဒရတ္ထ (ကောင်းခြင်း)အနက် တမျိုးကို လဲလှယ်၍ ပြသည်။ ထို့ကြောင့် အနက်လဲလှယ်လိုသောကြောင့် 'အပိစ'သဒ္ဒါ ထားပါသည်။ ဤ၌ သဒ္ဒါတူ၍ အနက်ပြားသည်ဟု မှတ်အပ်၏။

မှတ်ချက်။ ။'အပိစ' သဒ္ဒါသည် 'အပရော နယော'နှင့် အဓိပ္ပါယ်တူသည်ဟု မှတ်အပ်၏။ 'အပိစာတိ အညဝစနံ ဝဘ္ဘဗ္ဗံ အတ္ထိ အတ္ထော၊

အထ ဝါ အပိစာတို့ အပရော နယော'ဟု အဋ္ဌသာလိနီယောဇနာဆရာ (၆၉) ဖွင့်ပြတော်မူ၏။

'အပရော နယော'အနက်လဲ ဥဒါဟရဏ်။ ။အပရော နယော-ယံတွေ ဂုဗို့မနွေ့။ ပ။ အဘိဓမ္မော တေန အက္ခာတော။(နီ၊ ဋ္ဌ။ ၂၀)။ဤဥဒါဟရဏ်၌ 'အဘိဓမ္မ'ဟူသော ပုဒ်ဝယ် 'အဘိ'သဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ပဓာနအားဖြင့် ပြဆို၏ ထိုသို့ပြဆိုရာကျမ်းဥုးအစ ရှေးဝါကျများက 'အဘိ'သဒ္ဒါ၏အနက်ကို ပြဆိုပြီးဖြစ်သောကြောင့် ရှေးပြဆိုအပ်သော 'အဘိ'သဒ္ဒါ၏ အတိရေကတ္ထ,ဝိသေသတ္ထ(အလွန်း,အထူး)အနက်တို့မှတပါးရင်း'အဘိ'သဒ္ဒါ၏ ဂုဗို့မန္ဘ,သလက္ခဏ,ပူဇိတ,ပရိစ္ဆိန္န,အဓိကဟူသော အနက်များကို လဲလှယ်၍ ဖွင့်ပြတော်မူ၏။ ထို့ကြောင့် အနက်လဲလှယ်လိုသောကြောင့် 'အပရော နယော' သဒ္ဒါထားပါသည်။ ဤဥဒါဟရဏ်လည်း သဒ္ဒါ တူ အနက်ပြား ဖြစ်သည်ဟု မှတ်လေ။

'အပရော နယော' အနက်လဲ ဥဒါဟရဏ်တနည်း။ ။အပရော နယော။ ဓမ္မောတိ ဟေတု၊ (နီ၊ဋ္ဌ။ ၂၃)။ ဤဝါကျဖြင့် 'ဓမ္မ,အတ္ထ, ဒေသနာ, ပဋိဝေဓ' သဒ္ဒါ ၄-ပါးတို့တွင် 'ဓမ္မ' သဒ္ဒါ၏ ပါဠိတော်ဝစနပဗန္ဓဟူသော တန္တိအနက်မှတပါး ၎င်း 'ဓမ္မ' သဒ္ဒါ၏ ဟေတု (အကြောင်း) အနက်ကို လဲလှယ်၍ ဖွင့်ပြတော်မူ၏။ ရှေဝါကျများက 'ဓမ္မောတိ တန္တိ' စသည်ဖြင့် 'ဓမ္မ'သဒ္ဒါ၏တန္တိ အနက်ကိုပြဆို၍ ဤဝါကျ၌ 'ဓမ္မောတိ ဟေတု'ဟုဟေတုအနက်ကို ပြသောကြောင့် အနက်လဲလှယ်လို၍ 'အပရော နယော' သဒ္ဒါထားပါသည်။ ။ဤဥဒါဟရဏ်လည်း သဒ္ဒါတူ အနက်ပြားဖြစ်သည်ဟု မှတ်လေ။

'တသ္မာ, တေန' ထားပုံအဓိပ္ပါယ်

'ဧဝဥ္စ ကတ္ဝာ၊ တသ္မာ တေန၊ အယံ ဟေတ္ထတိ၊ မနသိကတ္ဝာ၊ ကျမ်းမှာ လာကြုံ၊ လဒ္ဓဂုဏ်' ဟူ၍၎င်း, အကျိုးတပါး၊ ပြီးလပ်ငြားသော်၊ တပါး အကျိုး၊ ပြီးရိုးတွေ့ကြုံ၊ လဒ္ဓဂုဏ်' ဟူ၍၎င်း, တွင်းကြီး(၉၅-၉) ဆရာတော် မိန့်ဆိုတော်မူချက် အရ အကျိုးတပါး ပြီးဆုံးသည့်နောက် ထိုမှ ဆက်လက်၍ ရအပ်သော အကျိုး ဂုဏ်တပါးကို ထပ်မံပြဆိုခြင်း ဟူသော လဒ္ဓဂုဏ်အရာမျိုး၌ 'တသ္မာ' သဒ္ဒါဖြင့်၎င်း, 'တေန' သဒ္ဒါဖြင့်၎င်း ထား၍ ပြတော်မူကြသည်။

'တသ္မာ'လဒ္ဓဂုဏ်ဥဒါဟရဏ်,။ ။ဥာဉ်ယဒ္ဓံ စေတံ အနဓိပ္ပေတံ။ တသ္မာ နေဝ ဒဿနေန နာ ဘာဝနာယ ပတာဘဗ္ဗော ဟေတု ဧတေသံ အတ္ထိတိ နေဝဒဿနေန နာဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုကာတိ အယမတ္ထော ဂဟေ

တဗ္ဗော။ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ၈၆)။ ဤဝါကျများတွင် 'ဥဘယမ္ပိ ဧစတံ အနုဓိပ္ပေတံ' ဝါကျဖြင့် အဟိတ်တရားတို့ကို တတိယပုဒ်အရ မကောက်ယူရခြင်း, ဟေတု ဝဇ္ဇတရားတို့ကို ပယ်ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း ဟူသော ၂-ပါးစုံသော အနက် အဓိပ္ပါယ်ကို အလိုမရှိအပ် ဟူသော အကျိုးစကားကို ပြဆိုတော်မူ၏။ ထို နှစ်ပါးစုံကို အလိုမရှိအပ်သောကြောင့် တတိယပဒကို ဝစနတ္ထပြုရာ၌ ဆဋ္ဌီ ဗဟုဗ္ဗီဟိ သမာသ်ဝစနတ္ထအနက်ကို မယူဘဲ စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ဝစ နတ္ထအနက်ကိုသာ ယူအပ်၏ ဟူသော ထိုရှေအကျိုးမှ ဆက်၍ ရအပ်သော အကျိုးတပါး လဒ္ဓဂုဏ်ကို ပြဆိုခြင်းငှာ နောက်ဝါကျ၌ 'တသ္မာ' ဟု မိန့်ဆိုတော်မူသည်။ ထို့ကြောင့် 'တသ္မာ' သဒ္ဒါ လဒ္ဓဂုဏ်ပြလို၍ ထားသည်ဟု မှတ်အပ်၏။

'တေန' လဒ္ဓဂုဏ်ဥဒါဟရဏ်။ ။တေန ကေကာရဏဝါဒေါ ပဋိသေ ဓိတော ဟောတိ(နီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၀၂)။ ဤဝါကျ၌ သမဝါယစသော အနက် ၅-မျိုးလုံးကို 'သမယ' သဒ္ဒါဖြင့် သိမ်းယူအပ်၏ ဟူသော အကျိုးစကား ရပ်မှ တပါးသော (ဝါ) ထိုသမဝါယစသော သမယတို့တွင် သမဝါယဟု ဆိုအပ်သော သမယသည့် တပါးမက များစွာသော အကြောင်းကြောင့် ကုသိုလ်စသော ဓမ္မတို့၏ ဖြစ်ခြင်းကို ပြခြင်း ဟူသော အကျိုးစကားရပ်မှ တပါး ထိုမှ ဆက်လက်၍ ရအပ်သော အကျိုး ဟု ဆိုအပ်သော ပြကတော့ လျှင် အကြောင်းရှိသော ဝါဒကို တားမြစ်အပ်၏ ဟူသော အကျိုးတပါး လဒ္ဓဂုဏ်ကိုပြဆို၏။ထို့ကြောင့် လဒ္ဓဂုဏ်ကို ပြလို၍ 'တေန' သဒ္ဒါ ထားသည်။

'တေနေဝါဟ' ထားပုံ အဓိပ္ပါယ်။ ။'တေနဝါဟ ၊ဉာပက၊ 'တေနာဟ' ကား၊ ကျမ်းတပါး' ဟူသော ရှင်တိပိဋကနာဂနိယံ (၇၁) အရဉ်းပက သာဓကကို ပြလိုသော အရာ၌ဘန္ဒများ၌ 'တေနေဝါဟ' သဒ္ဒါထားကြသည်။

'တေနေဝါဟ' ဥဒါဟရဏ်။ ။တေနေဝါဟ 'ယာဝဉ္စိဒံ ဘိက္ခဝေ ဥပမာပိ နု သုကရာ၊ ယာဝ လဟုပရိဝတ္တံ စိတ္တ'န္တိ။ (နီ ဋ္ဌ။ ၁၀၃)။ ဤဥဒါဟရဏ်၌ 'ဣတိ တေသံ ကာလပရိတ္တာတာယ ဥပမာပိ နုတ္ထိ' ဟူသော ရှေးဒဋ္ဌိယ သာဓု၊ ဥပျ ဝါကျဖြင့် ဆိုအပ်ပြီးသော ထိုစိတ်တို့၏ ကာလ တိုတောင်းသည်၏ အဖြစ်၌ နိုင်းခိုင်းစရာ ဥပမာပင် မရှိ ဟူသော သက ဝစနကို ဒဋ္ဌိဂရဏ အာဂမ ဟူသော သာဓက ဥပကကို ပြလိုသော ကြောင့် 'တေနေဝါဟ'သဒ္ဒါ ထားသည်။

(၁) ဒဋ္ဌိဂရဏ, (၂)အာဂမ, (၃)သာဓက, (၄)ဥပကကို ပြလိုသော အရာများ၌ 'တေနေဝါဟ' ထားရိုးရှိသည်။

မှတ်ချက်။ ။'တေန ဝုစ္စတိ,တေန ဝုတ္တံ'တို့လည်းအတူတူပင်ဖွတ်အပ်၏။

'တေန ဝုစ္ဆတိ' ဥဒါဟရဏ်။ ။တေန ဝုစ္ဆတိ ဝိဂတထိနမိဒ္ဓါတိ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၄၁၂)။ ဤဥဒါဟာရ၌ ရှေးဖြစ်သောဒဋ္ဌိယ, သာဓု, ဉာပျ ဖြစ်သောသကဝစနကို ဇဋ္ဌိကရဏ, သာဓက, ဉာပကဖြစ်သော ပရဝစနဖြင့် ပြလိုသောကြောင့် 'တေနဝုစ္ဆတိ'သဒ္ဒါထားသည်။

'တေနဝုတ္ထံ'ဥဒါဟာရဏ်။ ။တေန ဝုတ္ထံ-တိကဋ္ဌ ပဋ္ဌာနဝဏ္ဏ ဒုကုတ္တမံး ပ။ ဆ ပစ္စနီယဒ္ဒိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၀) ဤဥဒါဟရဏ်၌ ရှေ့၌အက္ခယ် ဆိုအပ်ပြီးသော တိကပဋ္ဌာန်း အစရှိသော ပစ္စနိကပဋ္ဌာန်း ၆-ကျမ်း ရှိသည်၏ အဖြစ်တို့ကို(၁)ဒဋ္ဌိကရဏ, (၂)အာဂမ, (၃)သာဓက, (၄)ဉာပကကို ပြလိုသောကြောင့် 'တေန ဝုတ္ထံ' သဒ္ဒါ ထားသည်။

'တေန ဝုတ္ထံ' ဥဒါဟာရ်တမျိုး။ ။ဝိဝိဓာ ဟိ ဇတ္ထ။ ပ။ 'ဝိနယော' တိ အာဇ္ဉာတော။ တေဒနတမေတဿ ဝစနတ္ထကောသလ္လတ္ထံ ဝုတ္တံ–'ဝိဝိဓဝိ သေသနယတ္တာ၊ ပ။ ဝိနယော ဝိနယောတိ အာဇ္ဉာတော'တိ။(နိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၉) ဤဝါကျ၌ 'ဝိဝိဓာ ဟိ'အစချိသော စကားရပ်ဖြင့် အကျယ်အားဖြင့် ပြဆိုအပ်ပြီးသော 'ဝိနယ'သဒ္ဒါ၏ ဝစနတ္ထကို ပြဆိုတော်မူပြီး၍ ထိုဝါကျကို နိဂုံးအုပ် ပြလိုသောကြောင့်ဂုင်း, ထို၏ လဒ္ဓဂုဏ်ကို ပြလိုသောကြောင့် ဂုင်း 'တေန ဂုတ္ထံ' ထားသည်။

'ဂဟေတဗ္ဗာ, ဝတ္တဗ္ဗာ'စသည် ထားပုံ အဓိပ္ပါယ်။ ။ဂဟေတဗ္ဗာ၊ 'ဝတ္တဗ္ဗာ' နှင့်၊ 'သက္ကာ' လည်းပြု၊ သမညသည်။ ဌာနဝိသေ၊ ထည့်သင့်ပေလျ၊ အဘ္ဘယုတ္တိ၊ ကြံတွေးရှိ။ တွင်းကြီးနိယံ (၃၂)နှင့် အညီ သာမည အားဖြင့် ဖွင့်ဆိုရေးသားအပ်သော အဏဌာနများမှာ သာမညဖြစ်သော အနက်အဓိပ္ပါယ်မှ ဝိသေသဖြစ်သော အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို ယူစေလိုသော ဌာနများ၌ အဓိကြောင်း အကျိုး,အာရုံ အာရမ္မဏိက သင့်တင့်ညီညွတ်၍ အတ္ထယုတ္တိရှိစေရန် 'ဂဟေတဗ္ဗာ'ဟူ၍ဂုင်း, 'ဝတ္တဗ္ဗာ'ဟူ၍ဂုင်း, 'အဓိပေတံ'ဟူ၍ဂုင်း, 'ကထိတံ'ဟူ၍ဂုင်း အဏအားလျော်စွာ ထားကြသည်။

'ဂဟေဘဗ္ဗာ'ဥဒါဟရဏ်။ ။သဗ္ဗေသံ ပန ဝါဒေသု ယုတ္တံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၃၂၆) ဤဥဒါဟရဏ်၌ မထေရ် ၃-ပါးတို့၏ ဝါဒသာမညမှ ယုဘ္ဘဖြစ်၍ ယူအပ် ယူသင့် ယူဆိုက်သော ဝိသေသဝါဒကို ပြလိုသောကြောင့် 'ဂဟေတဗ္ဗံ'သဒ္ဒါ ထားသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဂဟေတဗ္ဗံ,ဂဟေတဗ္ဗော,ဂဟေတဗ္ဗာ ထားပုံ အဓိပ္ပါယ် အတူတူဖြစ်သည် လိင်မျှသာ ကွဲ၏ဟု မှတ်အပ်၏။ 'ဝတ္တဗ္ဗံ, အဓိပေတံ, ကထိတံ' တို့၌လည်း နည်းတူသိအပ်၏။

'ဝတ္တမ္မာ' ဥဒါဟရဏ်။ ။'အာရမ္မဏော ပဝဋ္ဋနကစိတ္တာနိ နာမ ကတိ' တိ ဟိ ဝုတ္တော 'ဣမာနေဝ ဒွေ'တိ ဝတ္တမ္ပံ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၃၀၂) ဤဥဒါဟရဏ်၌ အာရုံ၌ လည်၍ဖြစ်တတ်သော စိတ်ဟုဆိုက အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးလုံး ပဝဋ္ဋနကစိတ် မည်၏။ သို့သော်လည်း အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးဟု ဆိုအပ်သော ပဝဋ္ဋနက သဘာမည အနက်မှ မောဟမူစိတ် ၂-ပါးဟု ဆိုအပ်သော ပဝဋ္ဋနက ဝိသေသအနက်ကိုသာ ဤအရာ၌ ယူရမည်ဟု ပြလိုသောကြောင့် 'ဝတ္တမ္ပံ'သဒ္ဒါ ထားသည်။

'အဓိပေါတံ' ဥဒါဟရဏ်။ ။ပထမဝါဒသို့ဥ သသဒ်ါရာသဒ်ါ ရဝိဓာနံ ပစ္စယဘေဒတော အဓိပေါတံ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၃၂၆)။ ဤဥဒါဟရဏ်၌ သာမည အနက်မှ ဝိသေသအနက်ကို ယူစေလိုသောကြောင့်၎င်း, စကားလုံးကို ပြလိုသောကြောင့်၎င်း 'အဓိပေါတံ'သဒ္ဒါ ထားသည်။

နိယံ။ ။'အဓိပေါတံ၊ နည်းထူကြံ၊ လုရန်စကားမှာ' (ရွှေရေးဆောင် နိယံ။ ၃၁၉)နှင့် အညီတည်း။

'ကထိတံ'ဥဒါဟရဏ်။ ။တေဟိ အသမ္ဘုဋ္ဌံ နိဋ္ဌဂ္ဂါကာသံ ကထိတံ။(နိ၊ ဋ္ဌ။ ၃၆၂) ဤဥဒါဟရဏ်၌ အာကာသသာမညအနက်မှ တပါး မတွဲထိကောင်းသော နိဋ္ဌဂ္ဂါကာသတည်းဟူသော အာကာသဝိသေသ အနက်ကို ယူစေလိုသောကြောင့်၎င်း, စကားလုံးကို ပြလိုသောကြောင့်၎င်း 'ကထိတံ'သဒ္ဒါ ထားသည်။

နိယံ။ ။(၁) 'သူကလိုင်မှု၊စကားလု၊ထားမှု ကထိတာ'။(၂)ဥပစာရ၊ အာသင်္၊ ထားကြ ရုံတခါ။ (ရွှေရေးဆောင်နိယံ။ ၃၁၆။ ၃၁၆)

'သမ္ဘဝတော' ထား၌ပုံ။ ။သမ္ဘဝတိ၊ စသည်ရှိက၊ ဗျဘိစာရော၊ သြဇတျ၊ အတ္ထဓရောက်ရာ၊ ကျမ်းတွင်လာ'ဟူသော တွင်းကြီးနိယံ(၃၃)နှင့် အညီ-(၁) ယုံမှားသင်္ကာရှိခြင်း- ဗျဘိစာရ, (၂) ယထာရုတပါဠိနှင့် သင့်တင့်ညီညွတ်ခြင်း-သြဇတျ, (၃) သဒ္ဒါအားဖြင့် တိုက်ရိုက်မူချ မပြော်သော်လည်း အနက်အားဖြင့် ရောက်သော အတ္ထာပန္နအရာတို့၌'သမ္ဘဝတိ' ဟူ၍၎င်း, 'သမ္ဘဝတော' ဟူ၍၎င်း စသည် ထားကြသည်။

'သမ္ဘဝတော'ဥဒါဟရဏ်။ ။တတော ပရံ ပဌမဒုကံ ဒုတိယတတိယေဟိ သဒ္ဒိံ ယောဇေတ္ဗာ တေသံ 'ဟေတူ နဟေတူ'တိအာဒိနံ ပဒါနံ ဝသေန ယထာသမ္ဘဝတော အပရေပိ တယော ဒုကာ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ

ယထေဝ 'ဟေတူ ဧဝ ဓမ္မာ သဟေတုကာ စာ'တိ ဧတံ သမ္ဘဝတိ၊ တထာ'ဟေတူစေဝဓမ္မာအဟေတုကာ စာ'တိ ဣစ္ဆိမို။(နီ၊ ဋ္ဌ။ ၈၉)

အနက်အာဖြင့် အတ္ထာပန္နဖြစ်ပုံ။ ။ဤဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်၌ ဟေတုဒုက်ကို 'မူ'ထား၍ သဟေတုကဒုက် ပဌမပုဒ်ဖြစ်သော သဟေတုကပုဒ်ကို မူလီသွင်း၍ 'ဟေတူ စေဝ ဓမ္မာ သဟေတုကာ စ၊ သဟေတုကာ ဧဝ ဓမ္မာ နု စ ဟေတူ'ဟူသော ဒုက်ဖြစ်သကဲ့သို့ ဒုတိယ, တတိယဒုက်တို့၏ ဒုတိယပုဒ်ကို ထည့်သွင်း၍ '(၁) ဟေတူ စေဝ ဓမ္မာ အဟေတုကာစ၊ အဓေဟတုကာစေဝဓမ္မာ နု စ ဟေတူ။ (၂)ဟေတူ စေဝ ဓမ္မာ ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တာ စ၊ ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တာ စေဝ ဓမ္မာ နုစဟေတူ'အစရှိသော ဒုက်ပွါးကို အတ္ထာပန္နပြလိုသောကြောင့် 'သမ္ဘဝတော, သမ္ဘဝတိ' ထားသည်။

ပုနရုတ္တိဒေါသစသောဂန္ထဒေါသများ

(က) ပုနရုတ္တိဒေါသ။ ။'ထပ်နိုးထင်စွာ၊ ရှိစပါ၍၊ နောက်မှာဝါကျ၊ ပုနရုတ္တိ၊ တင်ဘိဒေါသ၊ အကျယ်, သဒ်ပ၊ ဥဒ္ဒဿနှင့်၊ ဆင့်သည့်နိဒ္ဒေ၊ နိဂုမ်းနေမူ၊ ပုဗ္ဗဝါကျ၊ ဇရှးဌာနကို၊ ပုနရုတ္တိ၊ တင်ဘွယ်ရှိ၏' ဟူသော ရှစ်သောင်းလေးထောင်နိယံ အရ ဝိတ္ထာရ, သဒ်ပစသော အတူ အထပ်လက္ခဏာရှိသော ဝါကျများ, ဥဒ္ဒဿနှင့် နိဒ္ဒေသဝါကျ, နိဂမနိယနှင့် နိဂုမ်းဝါကျများ တို့လေပါက ရှ.ဖြစ်သော ဝါကျကို ပုနရုတ္တိဒေါသ တင်ဘွယ်ရှိ၏ဟု မှတ်ယူရမည်။

ဥဒါဟရဏ်။ ။တ္ထ ပန တိသု ပိဋကေသု တိဝိဓေါ ပရိယတ္တိဘေဒေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တိဿော ဟိ ပရိယတ္တိယော အလဂဒ္ဒူပမာ, နိဿရဏတ္ထာ, ဘဏ္ဍာဂါရိကပရိယတ္တိတိ။ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ၂၄)။ ဤဥဒါဟရဏ်၌ 'တ္ထ ပန' စသော သဒ်ပဝါကျနှင့် 'တိဿောဟိ'စသော ဝိတ္ထာရဝါကျတို့၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်မှာ 'ပရိယတ္တိအပြား ၃-ပါးရှိ၏'ဟု အတူဖြစ်နေရကာ၊ 'တ္ထ ပန' ဝါကျ၌ ပုနရုတ္တိဒေါသတင်လေ။တိကွဗုဒ္ဓိပုဂ္ဂိုလ်တို့ အတွက် သဒ်ပ, မန္ဒဗုဒ္ဓိပုဂ္ဂိုလ်တို့ အတွက် ဝိတ္ထာရဝါကျ ရေးရိုးဖြစ်သောကြောင့် ပုနရုတ္တိဒေါသ မရောက်ဟူ၍ မှတ်။

(ခ)ကေတ္ထဒေါသ။ ။'သဒ္ဒါနှစ်ခု၊ နှစ်ခုအတ္ထ၊ တူလေက၊ ကေတ္ထဒေါသတင်' ဟူသည်နှင့် အညီ-(၁)သဒ္ဒါနှစ်ခုတူသော်ငင်း၊ (၂)အနက်နှစ်ခုတူသော်ငင်း၊ ဤသို့သော နေရာအနက်များ၌ ရှ.ဝါကျကို ကေတ္ထဒေါသ တင်လေ။

မှတ်ချက်။ ။သဒ္ဒါ,အနက် ၂-ပါးစုံ တူရာ၌လည်း တင်နိုင်၏ဟုမှတ်။ ၎င်းကေတ္ထဒေါသကို ပုနရုတ္တိဒေါသဟု ကျမ်းဆရာတို့ ဆိုတော်မူကြ၏။ အတူတူမှတ်လေ။

(၈) **အဗျာပိတဒေါသ**။ ။(၁) 'သမ္ဗုစ္စယ၊ ဖြေဝါကျ၊ 'ဧဝ'အတင်သွင်း'။ (ဖက်ပင်အိုင်နိယံ) (၂) 'စ, ပိ'သဒ္ဒါ၊ ရှိလေပါက၊ ဧဝါကျ၊ 'ဧဝ'အတင်ထုတ်။(နိယံသစ်)(၃)လက္ခဏာရုစိ၊ ဝါကျရှိ၊ အဗျာပိတလင်း။ (သစ်)(၄) 'စ' နှင့် နောက်တွင်၊ အဖြေမြင်သည့်၊ ဧဝါကျ၊ သူ့ဒေါသကို၊ 'ဧဝ' အာဘော်၊ မုချမျော်၍၊ ဖေါ်သည့်နောက်မှာ၊ အဗျာပိတ၊ တင်ကြစမြဲ၊ ဆိုမလွဲတည်း။ (ရှစ်သောင်းလေးထောင်နိယံ)။ ဤနိယံကဗျာများအရ သမ္ဗုစ္စယအနက်ရှိသော 'စ,ပိ' သဒ္ဒါတို့ဖြင့် နောက်ဝါကျထက်လာက ဧဝါကျကို အဗျာပိတဒေါသ တင်၍ တက်ရမည်။ နောက်ဝါကျဖြင့် ၎င်းအဗျာပိတဒေါသကိုပယ်သည်ဟု မှတ်အပ်၏။

အဗျာပိတတင်ရန် ဥဒါဟရုဏ်။ ။တဿ ပါဒေ နမဿိတွာ၊ သမ္ဗုဒ္ဓဿ သိရီမတော။ သဒ္ဓံမဉ္ဇုဿ ပူဇေတွာ၊ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ၁)။ဤဥဒါဟရုဏ်၌ 'တဿ ပါဒေ နမဿိတွာ'ဝါကျကိုသာ ဆိုခဲ့ပါက တရား,သံဃာတို့ကို ရှိမခိုးဘုရားကိုသာ ရှိခိုး၏ ဟူသော အဓိပ္ပါယ် သက်ရောက်ရကား ရတနာ ၃-ပါး ရှိသည်တွင် တရား, သံဃာရတနာတို့၌ မနှံစပ်ခြင်း ဟူသော အဗျာပိသဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုဒေါသကို ပယ်ရန် 'သဒ္ဓမဉ္ဇုဿ ပူဇေတွာ'ကို မိန့်ဆို၏။

(၈)**အတိဗျာပိတဒေါသ**။ ။'(၁)'ဧဝ'ဝါကျ၊ ဖြမြင်က၊ သမ္ဗုစ္စယနှင့်လင်း။ (ဖက်ပင်အိုင်) (၂) စောဒကလို့င်၊ 'ဧဝ'ထို့င်။ (ရှေ့ရေးဆောင်) (၃) များမဆက်ဆံ၊ ထူးဟန်ဖေါ်ပြ၊ ဝိသေသ၊ ဒေါသအတိဗျာပိလင်း။ (၄) တနည်းတနည်း၊ မှတ်ဘွယ်ဆည်းပိန့်၊ နောက်တည်းအဖြေ၊ 'ဧဝ'နေမူ၊ မသွေစလျှင်၊ အာဘော်ဆင်၍၊ တင်သည့် အတိ၊ ဗျာပိဒေါသ၊ ရှေဝါကျတည့်' စသော နိယံကဗျာများ အရ 'ဧဝ' သဒ္ဒါဖြင့် ပြအပ်သောဝါကျ တက်လာပါက ရှေဝါကျကို အတိဗျာပိတဒေါသတင်၍ တက်ရမည်။ နောက်ဝါကျဖြင့် အလွန်နှံသော အတိဗျာပိတဒေါသကို ပယ်သည်ဟု မှတ်အပ်၏။

အတိဗျာပိတတင်ရန် ဥဒါဟရုဏ်။ ။ဓမ္မသဒ္ဒါ ပနာယံ ပရိယတ္တိ ဟေတုဂုဏာ။လ။ နိဇ္ဇီဝတာယံ။ သုယမိဓာပိ နိဿတ္တနိဇ္ဇီဝတာယမေဝ ဝတ္တတိ။ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ၈၁)။ ဤပြယုဂ်၌ 'ဓမ္မသဒ္ဒါ ပနာယံ'စသော ရှေသာမညဝါကျကိုသာ ဆိုခဲ့ပါက 'ကုသလာ ဓမ္မာ'၌ 'ဓမ္မ'သည် ပရိယတ္တိ,

ဟေတု, ဂုဏ စသည် အနက်မျှးခ္ဒ်လည်း ဖြစ်၏ ဟူသော အဓိပ္ပါယ် အပို အလွန် သက်ရောက်လေရကား နိဿတ္တနိဇ္ဇီဝအနက်ထက် ပိုလွန်၍ မလို အပ်သော အနက်တို့ခ္ဒ် အလွန်နှံစပ်ခြင်း အတိဗျာပိတဒေါသ ရောက်ရာ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုဒေါသကို ပယ်ရန် 'သွာယမိဓာပိ' စသော စကားကို မိန့်သည်။

(၈) ဝိရောဓိဒေါသ။ ။'(၁) ရှေးအဆိုနှင့်၊ တစိုးတစိ၊ ဆန့်ဘွယ် ရှိ၍၊ မချိပန်းစွာ၊ ဤချင်းရာဖြင့်၊ ဤမှာဤလျှင်၊မဆန့်ကျဉ်ဟု၊နောက်တွင် စပ်ကာ၊ ပြဆိုလာမူ၊ မှတ်ရာခဲ့ဘိ၊ ဝိရောဓိတည့်၊ တင်ဘိထုတ်အပ်၊ သေချာ မှတ်လော့။(ရှစ်သောင်း လေးထောင်)(၂)ဒဋ္ဌိကရဏ-ယထာဟ, တေနာဟ, တေန ဝုတ္တံ,တေနဝက္ခတိ စသည်ရှိလည်း ဝိရောဓိဒေါသတင်' ဟူသည်နှင့် အညီ (၁) ရှေနောက် ဆန့်ကျင်သော အရာခ္ဒ်ရှင်း,၊ (၂) ဒဋ္ဌိကရဏ စသော ဝါကျမျှားခ္ဒ်ရှင်း ရှေ့ဝါကျခ္ဒ် ဝိရောဓိဒေါသ တင်ရမည်။

ဝိရောဓိတင်ရန် ဥဒါဟရဏ်။ ။တေနဝါဟ 'ယာဝဉ္စိဒံ ဘိက္ခဝေ ဥပမာပိ နု သုကရာ၊ ယာဝ လဟုပရိဝက္ကံ စိတ္တ'န္တိ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၀၃)။ ဤဥဒါဟရဏ်ခ္ဒ် ရှေး ဒဋ္ဌိယဝါကျကိုသာ ဆိုချေပါက ဒဋ္ဌိယ,ဒဋ္ဌိကရဏ ဆန့်ကျင်သော ဝါကျဝိရောဓိဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏။ ထို့ကြောင့် 'တေနေဝါဟ'မိန့်။ တေနေဝါဟ ဒဋ္ဌိကရဏဖြင့် ဝိရောဓိဒေါသကို ပယ်၏။

(စ) ဩစိတျဟိနဒေါသ။ ။'ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏ၊ ယင်းဝါကျ၊ ဩစိတျဟိနတင်'ဟူသည်နှင့် အညီ ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျမျှားခ္ဒ်ဩစိတျဟိနဒေါသတင်၍ ထုတ်ရမည်။ ဝိရောဓိဒေါသနှင့် တူ၏။

---

(၄) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္ကထုတ်ပုံ

'ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က'ဟူသည်။ ။ဗျုပ္ပတ္တိ, ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်, ပဝတ္တိ, ဝတ္တိနိမိတ် ၄-ပါးကိုဆိုလိုသည်။ ထိုတွင် ဂစ္ဆတီတိ,ရညောပုရိသောတိ,ဟတ္ထော အဿ အတ္ထီတိ,ဒဏ္ဍော အဿ အတ္ထီတိ အာဒိကာယ ဗျုပ္ပတ္တိယာ အပေက္ခိတံ ဂမန သမ္ဗန္ဓာဒိကံ ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ္တံ။ ။ဟူသော ဘေဒစိန္တာဒီပနီ(၁၆၂)အလိုအား ဖြင့်(၁)ဝိဂ္ဂဟတ္ထဆဒ္ဒါဟူသော ဝစနတ္ထ ဝိဂ္ဂဟ ဝါကျ ဟူသမျှသည်'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂) ဂုဏ်းကို ခဲ့သော ဂုဏ်း၏ ဒေကြောင်းဖြစ်သော ကိတ်ဝစနတ္ထ အရာခ္ဒ်သွားခြင်း ချက်ခြင်း စသော ကြိယာ, သမာသ် တဒ္ဓိတ် ဝစနတ္ထ အရာခ္ဒ်သမ္ဗန်စသည်သည် 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။(၃)ပုဒ်ပြီးအဖြစ်သို့ ရောက်

သော အဝိဂ္ဂဟတ္ထသဒ္ဒါဟု ဆိုအပ်သော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄) ထို၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဇာတ်အစရှိသော အနက် ၅-ပါးသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏ဟု မှတ်အပ်၏။

ကိတ်ဝစနတ္ထ ဥဒါဟရဏ်။ ။သန္နိသိန္နော။ ။'သံ သောဘမာနော ဟုတ္ဝာ နိသီဒတိတိသန္နိသိန္နော'ပြု။ ။ဤ၌(၁)'သံ သောဘမာနော ဟုတ္ဝာ နိသီဒတိတိ'ဟူသော ဝိဂ္ဂဟဝါကျသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။(၂) 'သံ'ဟူသော 'နိ'ဟူသော, 'သီ'ဟူသော, 'ဒ' ဟူသော, 'တိ' ဟူသော အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါ၏အကြောင်းဖြစ်သော သံနိသီဒနကြိယာသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်'မည်၏။ (၃)'သန္နိသိန္နော'ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ'မည်၏။ (၄)'သန္နိသိန္နော'ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါ၏ အကြောင်းဖြစ်သော သံနိသီဒကြိယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

သမာသိဝစနတ္ထ ဥဒါဟရဏ်။ ။ပါရိဆတ္တကမူလံ။ ။'ပါရိဆတ္တကဿ မူလံ ပါရိဆတ္တကမူလံ'ပြု။ ။ဤ၌ (၁) 'ပါရိဆတ္တကဿ မူလံ' ဟူသော ဝိဂ္ဂဟဝါကျသာလျှင် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂)ပင်လယ်ကသစ်ပင်ခြင်း၏ အနိုးဖြစ်သော အရပ်ခြင်းနှင့် သမီပီ,သမီပအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္ဗန်သည် 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။ (၃)'ပါရိဆတ္တကမူလံ'ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄)ပင်လယ်ကသစ်ပင်၏ အနိုးဖြစ်သော အရပ်၏ တခုသည် တခုနှင့် တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

တဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထ ဥဒါဟရဏ်။ ။အာဒိစ္စော။ ။'အဒိတိယာ အပစ္စံ အာဒိစ္စော'ပြု။ ။ဤ၌(၁)'အဒိတိယာ အပစ္စံ'ဟူသော ဝိဂ္ဂဟဝါကျသည် 'ဗျုပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂)အမိတိနတ်သမီးဖြစ်၏ သားဖြစ်နှင့် ဇနက, ဇည အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္ဗန်သည် 'ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်'မည်၏။ (၃)'အာဒိစ္စော' ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည်'ပဝတ္တိ'မည်၏။ (၄)နေဗိမာန်၏ တခုသည်တခုနှင့် တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သောဇာတ်သည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်'မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။ရှေးဆရာတော်များ အလိုအားဖြင့် ကိတ်ပုဒ်, သမာသ်ပုဒ်, တဒ္ဓိတ်ပုဒ် ဤ ၃-မျိုးတို့၌သာ ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္ကကို ခဲ့ဟော်မူကြသည်။

(တနည်း)ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္ကထုတ်ပုံ။ ။တတြ ဝိသေသေဟိ ကြိယာပကတိပစ္စယာဒီဟိ ဥပဥ္ဇတိတိ ဗျုပ္ပတ္တိ၊ ဂါအာဒိသဒ္ဒသဏ္ဌပံ၊ တဿာ နိမိတ္တံ ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ္တံ၊ ကြိယာပကတိပစ္စယာဒယော။ ပဝတ္တယတိ တတ္ထ တတ္ထ အတ္ထေ ပယောဇယတီတိ ပဝတ္တိ၊ ဂါအာဒိကော သဒ္ဒေါ၊ တဿ နိမိတ္တံ ပဝတ္တိနိမိတ္တံ၊ ဇာတိကြိယာဂုဏဒဗ္ဗနာမာနိ။ ။ဟူသော အဘိဓာန်ဋီကာ

(၄၃၆)အလိုအားဖြင့်- (၁)'ဂဂါ' အစရှိသော အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် 'ဗျူပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂)ကြိယာ, ပကတိ, ပစ္စည်း စသည်သည် 'ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။ (၃) 'ဂဂါ' အစရှိသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ' မည်၏။ (၄)ဇာတ် အစရှိသော အနုက် ၅-ပါးသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

ကိတ်ဝစနတ္ထ ဥဒါဟရဏ်။ ။သန္နိသိန္နော။ ။'သံ သောဘမာနော ဟုတ္ဝာ နိသီဒတိတိ သန္နိသိန္နော'ပြု။ ။ဤ၌- (၁) 'သံ'ဟူသော, 'နိ' ဟူသော,'သိ''ဟူသော,'နော'ဟူသော အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည်'ဗျူပ္ပတ္တိ' မည်၏။ (၂)'သံ'ပုဗ္ဗ 'နိ'ပုဗ္ဗ 'သဒ'ဓာတ်, 'တ'ပစ္စည်းသည်'ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်' မည်၏။(၃)'သန္နိသိန္နော'ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် 'ပဝတ္တိ'မည်၏။(၄)'သန္နိသိန္နော'ဟူသောအပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါ၏အကြောင်းဖြစ်သော တင့်တယ်သပ္ပါယ်စွာ နေထိုင်ခြင်း ကြိယာသည် 'ပဝတ္တိနိမိတ်' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။သမာသ်, တဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထတို့၌လည်း ဤနည်းအတိုင်း ကောက်ယူလေ။

(၅)နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

လိင်္ဂ်။ ။ဣတ္ထိလိင်, ပုလ္လိင်, ဒ္ဝိလိင်, တိလိင်, အလိင်္ဂတို့ကို ဝေဘန်ရမည်။ ။ဂဏ။ ။မနောဂိုဏ်း, မနောဂဏာဒိဂိုဏ်း, 'ပု, ဂု, ပုမာ, ဂစ္ဆန္တာ၊ ရာဇာ, သတ္ထာဒိ၊ စိတ်, ရတ်, ကညာ, ဂိုဏ်းနဒါ။ ဂဟပတာဒိ (အမနော)' (၁၃)ပါး, 'ဘူ, ရူ, ဒိ, သွာ, ကီ, ဂဟာ, တနာ, စုရာဒိ' (ဂ)ပါးတို့ကို ဝေဘန်ရမည်။ ။ဂဏဝိမုတ်။ ။ဂိုဏ်းဖြင့် မရေတွက်ဘဲ ဂိုဏ်းမှ လွတ်သော အဗျယပုဒ်များ, ဥပသာရ, နိပါတ်။ ။အန္တ။ ။ကာရန္တ၊ အကာရန္တစသည်။ ။ပဒ။ ။နာမ်, အာချာတ်, ဥပသာရ,နိပါတ်။

ခွဲပုံ။ ။'ကရဏာ'ကား- လိင်အားဖြင့် ဣတ္ထိလိင်, ဂိုဏ်းအားဖြင့် ကညာဒိဂိုဏ်း, အန္တအားဖြင့် အာကာရန္တ, ပဒအားဖြင့်ကိတပဒ(တနည်း) ကိတန္တသမာသပဒ တည်း။ ။'ဝိယ' ကား-လိင်အားဖြင့် အလိင်, ဂိုဏ်းအားဖြင့်ဂဏဝိမုတ်,အန္တအားဖြင့်အကာရန္တ,ပဒအားဖြင့်နိပါတပဒတည်း။

(၆) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

အာဘောဂနှင့်သံဝဏ္ဏနာ

ဥဒါဟရဏ်။ ။ကုစ္ဆိတေ ပါပကေ ဓမ္မေ သလယန္တိ စလယန္တိ ကမ္ပေန္တိ ဝိဒ္ဓံသေန္တိတိ ကုသလာ။ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ဂ၁)

ဖေါ်ပုံ။ ။'ကုစ္ဆိတေ'ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် 'ကုသလာ'ဟူသော သံဝဏ္ဏေတပ္ပဗုဒ္ဓဝယ် 'ကု'သဒ္ဒါသည် မြေကြီးစသော အနက်၌လည်း ဖြစ်သောကြောင့် ဤအရာ၌ မြေကြီးစသော အနက်ကို မဟာ 'ကု' သဒ္ဒါ၏ ကုစ္ဆိတ (စက်ဆုတ်အပ်) အနက်ကိုသာ ဟောသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ သိစေတော်မူ၏။ နိပါတလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ ကုသဒ္ဒဿ ပထဝီအာဒီနမ္ပိ ဝါစကတ္တာ ဇုဓ ကုစ္ဆိတဗ္ဗတ္ထဝါစကော ကုသဒ္ဒါတိ ဉာပေတုံ ကုစ္ဆိတေတိ ဝုတ္တံ။ (ယောဇနာ။ ၆၁)။ 'ပါပကေ ဓမ္မေ'ဖြင့် ကုစ္ဆိတဗ္ဗမည်သည်လည်း အလိုမရှိအပ်သော အနိဋ္ဌရူပါရုံစသည်တို့၌လည်း ဖြစ်သောကြောင့် ဤအရာ၌ 'ကုစ္ဆိတ' သဒ္ဒါသည် အနိဋ္ဌရူပါရုံစသည်ကို မဟောမူ၍ အကုသလပါပဓမ္မကိုသာ ဟောသည်၏ အဖြစ်ကို သိစေသည်။ အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ အနိဋ္ဌရူပါဒယောပိ ကုစ္ဆိတာ နာမ အတ္ထိ၊ တသ္မာ ပါပဓမ္မေတိ (ပါပကေဓမ္မေတိ) ဝုတ္တံ။ (ယောဇနာ။ ၆၁)'သလယန္တီ'ဖြင့် 'ကုသလာ'ပုဒ်ဝယ် 'သလာ'၌ 'သလ'ဓာတ်ယူ၍ 'သလယန္တီတိ သလာ'ဟု ဟေတုကတ္တုသာဓနဝစနတ္ထပြုရမည်ဟု သိစေ၏။ အဘိဓာ၊တ္ထ, ဒုတိယဓာတုပဒ, ဒုဘိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'စလယန္တီ'ဖြင့် 'သလ' ဓာတ်၏လည်း အာသုဂတိအနက်, ပဝတ္တနအနက်, ဝိန္ဒနအနက်တို့၌လည်း ဖြစ်သောကြောင့် ယင်းအနက်များကို မယူမူ၍ ဤအရာ၌ 'သလ'ဓာတ်၏ စလန (တုန်လှုပ်ခြင်း)အနက်ဟောဟု သိစေ၏။ ဓာတ္ဝတ္ထ, ပကတျတ္ထ, သဒ္ဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ 'ကမ္မန္ဓီ'ဖြင့် 'စလ' ဓာတ်၏လည်း ဘက္ခုအနက်၌ ဖြစ်သောကြောင့် ဘက္ခုနအနက်ကို မယူမူ၍ ဤအရာ၌ 'စလ'ဓာတ်၏ ကမ္မနအနက်ဟော၏ အဖြစ်ကို သိစေသည်။ ဓာတ္ဝတ္ထ, ပကတျတ္ထ, သဒ္ဒတ္ထ, သံဝဏ္ဏနာ။ 'ဝိဒ္ဒံသေန္တီ'ဖြင့် ဤအရာ၌ 'တုံလှုပ်စေသည်'ဟူသည် 'ဖျက်ဆီးခြင်း ဝိဒ္ဒံသနပင်တည်း' ဟုအဓိပ္ပါယ်ကို သိစေသည်။ ပကတျတ္ထ, သဒ္ဒတ္ထ, ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ ဤဓ ကမ္မနံ နဲ့ဝမ ဝိဒ္ဒံသနမေဝါတိ ဉာပေတုံ ဝိဒ္ဒံသေန္တီတိဝုတ္တံ။ (ယောဇနာ။ ၆၂)

---

(၇) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

'ဧဝ' ၏ နိဝတ္တေတပ္ပစသော အနက်

(က) ဒြပ်ဟော သဒ္ဒါနောင် 'ဧဝ' ရှိက (၁) မိမိထိုင်ရာ ဒြပ်ကို ဂဟေတပ္ပတ္ထထုတ်၊ (၂) အခြား ဆန့်ကျင်ဘက် ဒြပ်ကို 'နိဝံဂ်တေတပ္ပတ္ထ' ထုတ်၊ (၃) ဒြပ်၌ ရကောင်းသော ဂုဏ်ကို 'အနုညာတတ္ထ' ထုတ်ရမည်။

(ခ) ဂုဏ်ဟော သဒ္ဒါနောင် '၈၀' ရှိက (၁) မိမိထိုင်ရာ ဂုဏ်ကို 'ဂဟေတမ္ဘတ္ထ' ထုတ်၊ (၂)အခြား ဆန့်ကျင်ဘက် ဂုဏ်ကို 'နိဝတ္တေတမ္ဘတ္ထ' ထုတ်၊ (၃) ဂဟေတမ္ဘဂုဏ်၏ တည်ရာ ဒြပ်ကို 'အနုညာတတ္ထ' ထုတ်ရမည်။

(ဂ) ကြိယာနောင် '၈၀' ရှိပါက (၁) မိမိထိုင်ရာ ကြိယာကို 'ဂဟေတမ္ဘတ္ထ' ထုတ်၊ (ရံခါ ကြိယာကား သန္နိဋ္ဌာနတ္ထ ဖြစ်၏။) (၂) အခြားဆန့်ကျင်ဘက် ကြိယာကို 'နိဝတ္တေတမ္ဘတ္ထ' ထုတ်၊ (၃) ဒြပ်, ဂုဏ်များကို 'အနုညာတတ္ထ' ထုတ်ရမည်။

(က) ဥဒါဟရုဏ်။ ။သမ္ဘညုတညာဏေနဝ သက္ကာ ဇာနိတုံ။ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၃)။ (၁) သမ္ဘညုတဉာဏ်တော် ဒြပ်သည် 'ဂဟေတမ္ဘတ္ထ' မည်၏။ (၂) ပဒေသဉာဏ်တော် ဒြပ်သည် 'နိဝတ္တေတမ္ဘတ္ထ' မည်၏။ (၃) သမ္ဘညုတဉာဏ်တော်၏ သာဂရ ၃-ပါးမှ တပါး အခြားသော တရားဥဿုံအလုံးစုံကို သိခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်ခြင်း ဟူသော ဂုဏ်တော်သည် 'အနုညာတတ္ထ' မည်၏။

နိယံ။ ။ဒြပ်နောင်ပေ၊'၈၀'နေ၊ကန့်လေ ဒြပ်ခြင်း။(တောင်တွင်း၊၁၃၂) နိဝတ္တေတမ္ဘ၊ဒြပ်ပြ၊အနုညာတ ဂုဏ်ကိုထုတ်မြဲ။(ဘုရားကြီး။၉၄) တနည်းဥဒါဟရုဏ်။ ။ဣမဉ္စိ သမ္ဘညုဗုဒ္ဓါဝ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ။(နီ၊ ဋ္ဌ။၁၃)။ (၁) သမ္ဘညုတဘုရားရှင် ဒြပ်သည် 'ဂဟေတမ္ဘတ္ထ' မည်၏။ (၂) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါသာဝကဒြပ်သည် 'နိဝတ္တေတမ္ဘတ္ထ' မည်၏။ (၃) သမ္ဘညုတဘုရားရှင်၏ ပဋိဝေဓဉာဏ်မှ တပါး ပစ္စေကဗုဒ္ဓာဉာဏ်တော်စသော ဂုဏ်သည် 'အနုညာတတ္ထ' မည်၏။

(ခ) ဥဒါဟရုဏ်။ ။ဧစံ ပဝေဒိတတ္ထာ ပန ့်တနဝါကာရေန ပစ္စုပဋ္ဌာတိတိ သန္နိပါတပစ္စုပဋ္ဌာနေဘာတိ ဝုတ္တော (နီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၅၂)။ (၁) ဖဿစေတသိက်၏ ဖုသနာကာရအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း့ဟူသော ဂုဏ်သည် 'ဂဟေတမ္ဘတ္ထ' မည်၏။(၂) ဖဿစေသိက်၏ ဝေဒနုပဂါဒါကာရအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း့ဟူသော ဂုဏ်သည် 'နိဝတ္တေတမ္ဘတ္ထ' မည်၏။ (၃) တိဏ္ဏံသန္နိပါတာကာရအားဖြင့် ဖြစ်သော သညာစသော အခြားသော စေတသိက်ဒြပ်သည် 'အနုညာတတ္ထ' မည်၏။

နိယံ။ ။ဂုဏ်၏နောက်မှာ၊ '၈၀' ပါ၊ ကန့်ရာ ဂုဏ်ချင်းချင်း။(တောင်တွင်း။၁၃၃)နိဝတ္တေတမ္ဘ၊ ဂုဏ်ဖြစ်ကာဒဗ္ဗ အနုညာတထုတ်မြဲ။ (ဘုရားကြီး။ ၉၅။)

(ဂ) ဥဒါဟရုဏ်။ ။ဥပါဒိယန္တေဝ ဘူတာနိ။ (နီ၊ ဋ္ဌ။ ၉၂)။(၁) စွဲမှီဖြစ်ခြင်းကြိယာသည် 'ဂဟေတမ္ဘတ္ထ' မည်၏။ (၂) မစွဲမှီဘဲ မဖြစ်နိုင်

ခြင်း ကြိယာသည် 'နိဝတ္တတဗ္ဗတ္ထ' မည်၏။ (၃) ဥပါဒါရုပ်တို့၏ နိဿိတဘောဂုဏ်သည် 'အနုညာတတ္ထ' မည်၏။

နိယံ။ ။ကြိယာနောင်ပေ၊ 'ဝေ'နေ့၊ ကန့်လေ ကြိယာခြင်း။ ကြိယာနောက်၊ 'ဝေ' ရောက်၊ ချင့်ထောက် ယူလေလျှင်း။ (တောင်တွင်း။ ၁၃၄) နိဝတ္တတဗ္ဗ၊ ကြိယာပြု၊ ဒဗ္ဗ,ဂုဏ်ကို အနုညာတထုတ်မြဲ။ (ဘုရားကြီး။၉၆)

'ယ, တ' စသည်တို့၏ အနက်ကိုမေးခြင်း' ဟူရာ၌- 'ယ' သဒ္ဒါ၏ စွဲအပ်သောအနက်ကိုဂျင်း, 'တ' သဒ္ဒါ၏

'ပက္ကန္တဝိသယောစေဝ၊ ပသိဒ္ဓဝိသယော တထာ။

အနုဘူတဝိသယောစေတိ၊ တသဒ္ဒေါ ယံ နု ပေက္ခတေ' ဟုဇာလိနီ (၂၀၁)၌ ဆိုအပ်သော ၃-ပါးသော ပက္ကန္တဝိသယ, ပသဒ္ဓဝိသယ, အနုဘူတဝိသယ တ'သဒ္ဒါတို့၏ အဖြစ်ကိုဂျင်း,ထိုသဒ္ဒါတို့၏ စွဲရာ အနက်ကိုဂျင်း,

နိယံ။ ။'ဟိတ်တွင်၍သာ၊ သုံးသပ်ရာ၊'တသ္မာ' အကြောင်းပြု။ ဟိတ်၏ ဖိုလ်သာ၊ သုံးသပ်ရာ၊ 'တသ္မာ' ဂုဏ်လဒ္ဓ။ ဟိတ်ဖိုလ်နှစ်ရပ်၊ သုံးသပ်က၊ 'တသ္မာ' နိဂုမ်းပြ' (သမ္မန္ဓစိန္တာဂဏ္ဌိသစ်။ နှာ-၈၂) ဟူသည်နှင့် အညီ ကာရဏ,လဒ္ဓဂုဏ် နိဂုမ်း 'တ' သဒ္ဒါတို့၏ အစွဲကိုဂျင်း,'ယောတံ ဥဒ္ဒေသောသောတိ နိဒ္ဒေသော' ဟူသည်နှင့်အညီ 'ယ, တ' သဒ္ဒါတို့၏ အကျဉ်း, အကျယ် အနက်ဖြစ်ပုံ အဓိပ္ပါယ်ကိုဂျင်း, အနိယတ် 'ယ'၊ စွဲသမျှနှင့်၊ ထို 'ယ' ကြိယာ၊ ယင်းနှစ်ဖြာကို၊ ဆောင်ကာစွဲ၍။'တ'သဒ္ဒ၊ မှတ်ကြ နိယမာ' သမ္မန္ဓစိန္တာဂဏ္ဌိသစ်။ နှာ-၉၆) ဟူသည်နှင့် အညီ 'ယ, တ' တို့၏ အစွဲအထူးကိုဂျင်း မေးနိုင်သည်။

(ဂ) နံပါတ် စဉ်းမျဉ်း အဖြေ

ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်နည်း။ ။'ကြိယာ ၅-တန်'ဟူသည်၊ ။ဒဿနတ္ထ, ဒီပကတ္ထ, ပကာသနတ္ထ, ဝိဘာဝတ္ထ, အနုဘာဝတ္ထ ဤအနက် ၅-ပါး ပင်တည်း။ ၊ဂျင်းကို ကြိယာ ၅-တန်ဟူ၍ဂျင်း, ကတ္တား ၅-တန်ဟူ၍ဂျင်း ခေါ်ဝေါ်သုံးနှုန်းကြ၏။ ။အဋ္ဌကထာ, ဋီကာများ၌-(၁)ထူးထွေဆန်းပြားသော အနက်အဓိပ္ပါယ် ရှိရာဌာန၌ဂျင်း, (၂)တိုက်ရိုက်မဟုတ်သွယ်ဝိုက်၍ ယူစေလိုရာ၌ဂျင်း, (၃)ထိုပုဒ်၏ ဂုဏ်တွင် ပဋိစ္ဆန္န ဖြစ်ရာမျိုး၌ဂျင်း ကြိယာ ၅-တန်, သို့မဟုတ် ကတ္တား ၅-တန် ထုတ်ကြသည်။

နိယံ။ ။ထူးဆန်းတဝ၊ ဝက်တချက်၊ ပုဒ်နက်ဝုတ်က၊ ပဒတ္ထ၊ ထုတ်ပြင်းအဘွာ။ (ရွှေရေးဆောင်။ ၁၈၃)

အကြောင်း ၁-မျိုး အကျိုး ၃-မျိုး ယူ၍ ထုတ်နည်း

ဥဒါဟရုက်။ ။ကရုဏာ ဝိယ သဓေတ္တာသု၊ ပညာ ယာသ မဟေသိနော။
ဥယျဓမ္မေသု သတ္တော်သု၊ ပဝတ္တိတ္ထ ယထာရုစိ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။
၁) ဤ၌ (၁)'ပဝတ္တိတ္ထ'၌ 'ပ'ရှေးရှိသော 'ဝတု'ဓာတ်အရ ပဋိဝေဓ ဉာဏ်, ပဗ္ဗဝေကွဏာဉာဏ်လျှင် ရှေ့သွားရှိသော ဒေသနာဉာဏ်တော်၏ ဖြစ်ခြင်းသည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထကြိယာ' မည်၏။ (၂)ထို့ဒေသနာဉာဏ်၏ အကြောင်းဖြစ်သော ရှေးရှေးဘဝ၌ လေ့ကျင့်ဆည်းပူးတော်မူအပ်သော မဟာကရုဏာတော်နှင့် ကောင်းစွာယှဉ်ခြင်း, အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ် သဗ္ဗညုတဉာဏ်၏ အဆောက်အဦးဖြစ်သော ပါရမီ ၃၀, စွန့်ခြင်းကြီး ၅-ပါး, စရိယ ၃-ပါး အစရှိသော အကျင့်တော်သည် (ဖလူပစာရတ္ထအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒီပကတ္ထကြိယာ' မည်၏။ (၃) ထို့ဒေသနာဉာဏ်၏ အကျိုးဖြစ်သော အတ္တဟိတ, ပရဟိတ ပယောဇနသမ္ပတ္တိသည် (ပဌမကာရကူပစာရအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထကြိယာ'မည်၏။ (၄)ထို့၏ အကျိုးဖြစ်သော အတ္တဟိတပဋိပန္နစသော ပုဂ္ဂိုလ် ၄-ယောက်တို့တွင် မြတ်စွာဘုရား၏ ၄-ယောက်မြောက်ဖြစ်သော အတ္တဟိတ, ပရဟိတပဋိပန္နပုဂ္ဂိုလ်၏ အဖြစ်သည် (ဒုတိယကာရကူပစာရတ္ထအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထကြိယာ' မည်၏။ (၅)ထို့၏ အကျိုးဖြစ်သော မြတ်စွာဘုရား၌ဝင်၏ အနုတ္တရဒက္ခိဏေယျ ပုဂ္ဂိုလ်၏ အဖြစ်, နိရာဘိသယ, ပဏ်ဍာမရဟ ပုဂ္ဂိုလ်၏ အဖြစ်, မိမိကဲ့ဆိုအပ်သော အဋ္ဌကထာဆရာ၏ ရှိခိုးခြင်းကြိယာ၏ အရာရောက်သည်၏ အဖြစ်သည်(တတိယကာရကူပစာရတ္ထအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထကြိယာ' မည်၏။

တနည်းဥဒါဟရုက်၊ ။တဿ ပါဒေ နမသိတ္ဝာ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၁) ဤ၌ (၁) ဂုဏ်တ္ထဖြစ်သော 'နမသိတ္ဝာ'၌ နမဿနကြိယာအရ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော မြတ်စွာဘုရားအား ရှိခိုးကြောင်းဖြစ်သော ပဏ်ဍာမစေတနာသည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒဿနတ္ထကြိယာ' မည်၏။ (၂)ထို့ပဏ်ဍာမစေတနာ၏ အကြောင်းဖြစ်သော ယောနိသောမနသိကာရ, သဒ္ဓါ,မေတ္တာ ပြဓာန်းသော ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် (ဖလူပစာရတ္ထအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒီပကတ္ထကြိယာ'မည်၏။ (၃)ပဏ်ဍာမစေတနာ၏ အကျိုးဖြစ်သော အနန္တရာယ်ကင်းခြင်း, ကျမ်းပြီးခြင်းသည် (ပဌမကာရကူပစာရတ္ထအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ ကြိယာ' မည်၏၊ (၄)ထို့အနန္တရာယ်ကင်းခြင်း, ကျမ်းပြီးခြင်း၏ အကျိုးဖြစ်သော

သောတုဇနတို့၏ အဋ္ဌကထာကို သင်ယူ လေ့ကျက် ဆောင်ရွက် မှတ်သား နာကြားရခြင်းသည် (ဒုဘိယကာရကူပစာရတ္ထအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'စိဘာဝတ္ထုကြိယာ' မည်၏။ (၅)ထိုသင်ယူ လေ့ကျက် ဆောင်ရွက် မှတ်သား နာကြားခြင်း၏ အကျိုးဖြစ်သော အဘိဓမ္မာ၏ သရုပ်သဘောကို ထိုးထွင်း၍ သိမြင်ခြင်း, သိသဖြင့် ကျင့်ခြင်း, ကျင့်သဖြင့်ဝမ်းမြောက်ခြင်း ပါမောဇ္ဇ, ပီတိ, ပဿဒ္ဓိ, သုခ, သမာဓိ, ယထာဘူတဉာဏ်, နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်, ဝိမုတ္တိဉာဏ်, ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနဉာဏ်, အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန် တိုင်အောင်သော အကျိုးအမျိုးမျိုးသည် (တတိယကာရကူပစာရတ္ထအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'အနုဘာဝတ္ထကြိယာ' မည်၏။

အကြောင်း ၂-မျိုး အကျိုး ၂-မျိုး ယူ၍ ထုတ်နည်း

ဥဒါဟရဏ်။ ။တဿ ပါဒေ နမဿိတ္ဝာ။ ။ဤ၌ (၁) နမဿနကြိယာအရ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ သန္တိဝန်၌ ဖြစ်သော ဗုဒ္ဓပဏာမစေတနာသည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော)'ဒဿနတ္ထ'မည်၏။ (၂)ထို၏အကြောင်းဖြစ်သော ယောနိသောမနသိကာရ,သဒ္ဓါ,မေတ္တာ ပြဋ္ဌာန်းသော ကုသိုလ်စိတ်ဥပ္ပါဒ်သည် (ဖလူပစာရတ္ထအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဒိပကတ္ထ'မည်၏။ (၃) ထိုပဏာမစေတနာ၏ အကျိုးဖြစ်သော အန္တရာယ်ကင်းခြင်း, ကျမ်းပြီးခြင်း အကျိုးသည် (ကာရကူပစာရတ္ထအားဖြင့်ပြအပ်သော) 'ပကာသနတ္ထ' မည်၏။ (၄)ထို ၃-ပါးတို့၏ အဓိကြောင်းဖြစ်သောသမ္မုဒ္ဓပဏာမာရဟဘောဂုဏ်, ခေတ္တင်္ဂတဘောဂုဏ်သည်(ဒုတိယဖလူပစာရတ္ထအားဖြင့် ပြအပ်သော) 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။ (၅) ထို၏အကျိုးဆက်ဖြစ်သော အဋ္ဌကထာကို သင်ယူ လေ့ကျက် ဆောင်ရွက် မှတ်သားခြင်း, အဘိဓမ္မာသရုပ်သဘောကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း, သိသဖြင့် ပါမောဇ္ဇ, ပီတိအစ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ခြင်း စသော အကျိုး အမျိုးမျိုးသည် (ဒုတိယကာရကူပစာရတ္ထအားဖြင့် ပြအပ်သော 'အနုဘာဝတ္ထ' မည်၏။

ဤကား။ ။ဆတ်ဆတ်မုချ၊ တိုက်ရိုက်ပြက၊ ဒဿနဆို။ အကြောင်းကိုပြ၊ ဒိပကမျိုး၊ ကျိုးပကာသန။ မူလကြောင်းမှာ၊ ဝိဘာဝမှန်၊ကျိုးပရမပွာ၊ နုဘာဝ။။ကြိယာငါးတန် ထုတ်နည်းတည်း။ ။ဟူသော နိယံအရ ထုတ်ခြင်းတည်း။

ဝိဇ္ဇမာနဘဒ္ဒါဠ္ဍ လက္ခဏာဒိနှင့် ဒဿနာဒိ တွဲပုံ

'ဒဿန မူ၊ ယူ လက္ခဏ၊ ဒိပက ပဒဋ္ဌာန်၊ ပကာသန် ကိစ္စ၊ ဝိဘာဝသမ္ပတ္တိ၊ ယူဘိ အာကာရ၊ နုဘာဝ ဖလံ၊ ပစ္စုပဋ္ဌာန်၊ မှတ်ရန် ဝိဇ္ဇမာန၊

ကတ္တားငါးတန်ပြ' ဟူ၍ဂုင်း, 'ဒဿဲနာ လက္ခဏ၊ ဒီပကပဒဋ္ဌာန်၊ ပကာသနကိစ္စံ၊ ရဿံကို ယှဉ်တွဲ၊ ဝိဘာဝသမ္ပတ္တာ၊ အာကာရာထုတ်ရ အမြဲ၊ အနုဘာ ဖလာစွဲလို့၊ ဆရာနဲ့ မှတ်ကြ မသွေ' ဟူ၍ဂုင်း ဆိုသော လက်ာ များအရ ဝိဇ္ဇမာနသဒ္ဒါ၌-

(၁) လက္ခဏာကို ဒဿနံတ္ထကြိယာကောက်။ (၂) ပဒဋ္ဌာန်ကို ဒီပကတ္ထကြိယာ ကောက်။ (၃) ကိစ္စရဿကို ပကာသနတ္ထကြိယာကောက်။ (၄) သမ္ပတ္တိရဿနှင့် အာကာရပစ္စုပဋ္ဌာန်ကို ဝိဘာဝတ္ထကြိယာ ကောက်။ (၅) ဖလပစ္စုပဋ္ဌာန်ကို အနုဘာဝတ္ထကြိယာ ကောက်။

(တနည်း) ဝိဇ္ဇမာနသဒ္ဒါ၌ လက္ခဏာဒိနှင့် ဒဿနာဒိ တွဲပုံ

'လက္ခဏံ ဒဿန၊ ဒီပက ပဒဋ္ဌာန်၊ ရဿံသမ္ပတ္တိ၊ ထုတ်ဘို့ ပကာသန်၊ ကိစ္စံရဿ၊ ဝိဘာဝတည်း၊ အနုဘဲ့ဝ ပစ္စုပဋ္ဌာန်၊ ထုတ်ကြောင်းပြန်သည်၊ ကြိယာငါးတန် ထုတ်နည်း တနည်းတည်း' ဟူသည်နှင့်အညီ ဝိဇ္ဇမာနသဒ္ဒါ၌-

(၁) လက္ခဏာကို ဒဿနကြိယာ ကောက်။ (၂)ပဒဋ္ဌာန်ကို ဒီပကတ္ထကြိယာကောက်။ (၃) သမ္ပတ္တိရဿကို ပကာသနတ္ထကြိယာ ကောက်။ (၄) ကိစ္စရဿကို ဝိဘာဝတ္ထကြိယာ ကောက်။ (၅) ပစ္စုပဋ္ဌာန်ကို အနုဘာဝတ္ထကြိယာကောက်။

သဲအင်းဆရာတော် အလိုအားဖြင့်- (၁) သဘောကို လက္ခဏာ။ (၂) ဝုတ်, ပေါ် သတ္တိ ၂-မျိုးကို ရဿ။ (၃) အာကာရပစ္စုပဋ္ဌာန်, ဖလပစ္စုပဋ္ဌာန် ၂-မျိုးကို ပစ္စုပဋ္ဌာန်။ ထိုတွင် ရဿသည် အကြောင်း ဖြစ်ရမည်။ ပစ္စုပဋ္ဌာန် ၂-မျိုးတွင် အာကာရပစ္စုပဋ္ဌာန်သည် အကြောင်း ဖြစ်ရမည်၊ ဖလပစ္စုပဋ္ဌာန်သည် အကျိုး ဖြစ်ရမည်ဟု မိန့်ဆိုတော်မူ၏။ မဏိမဉ္ဇူဆရာတော် အလိုအားဖြင့်--ကိစ္စရဿကို ကြိယာကောက်, သမ္ပတ္တိရဿကို ဂုဏ်ကောက်ဟု မိန့်တော်မူ၏။

ဥဒါဟရဏ်။ ။ကုသလံ။ ။(၁) အနဝဇ္ဇသုခဝိပါကလက္ခဏာသည် 'ဒဿနတ္ထကြိယာ' မည်၏။ (၂) ယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာန်သည် 'ဒီပကတ္ထကြိယာ' မည်၏။ (၃) အကုသလဝိဒ္ဒံသနကိစ္စရဿသည် 'ပကာသနတ္ထကြိယာ' မည်၏။ (၄) ဝေဒနာဘာဝသမ္ပတ္တိရဿသည် 'ဝိဘာဝတ္ထ' မည်၏။ (၅)ကုဋ္ဌဝိပါကပစ္စုပဋ္ဌာန်သည် 'အနုဘာဝတ္ထကြိယာ' မည်၏။

ကြိယာ ၅-တန် ထုတ်နည်း ပြီး၏။

'ဒဠ္ဍပ်ံ, ဝေဒိတပ်ံ, သိဒ္ဓံ' ထားပုံ

'ဒဠ္ဍပ်ံ'ကား သန္နိဋ္ဌာန်၊'ဝေဒိတပ်ံ'ကား သံသယ၊'သိဒ္ဓံ'ရှိက စကားကျ။ (ရှင်တိပိဋကနာဂ။ ဂ၄) ဟူသည်နှင့် အညီ–(၁) သန္နိဋ္ဌာန်ကျ မုချတ္ထ, နိတတ္ထ, ဥဇုကတ္ထ, ကေန္တ အား‌ဖြင့် ယူရမည့်အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို ပြလိုရာ၌ 'ဒဠ္ဍပ်ံ' ထားသည်။ (၂) မုချအား‌ဖြင့် မယူရဘဲ နှစ်လုံးနှစ်ခု သံသယ ဖြစ်လျက် ဥပစာရတ္ထ, နေယျတ္ထ, ဝက်တ္ထ, အနေကန္တ အား‌ဖြင့် ရသင့်ရာ ယူရမည်ဟု ပြလိုရာ၌ 'ဝေဒိတပ်ံ' ထား‌ကြသည်။ (၃) အတ္ထာပန္နဿ,သဒ္ဒါ ပန္နဿ, သာမတ္ထိယ အား‌ဖြင့် စကားကျ စကား‌ရောက်ကို ပြလိုရာ၌ 'သိဒ္ဓံ' ထား‌ကြသည်။

'ဒဠ္ဍပ်ံ' ဥဒါဟရဏ်။ ။စေတသော အဝူပသမေ အယောနိသောမန သိကာရပဒဋ္ဌာနံ၊ စိတ္တဝိက္ခေပေါတိ ဒဠ္ဍပ်ံ။(နိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၉၂)။ ။ဤဥဒါဟ ရဏ်၌ ဥဒ္ဒစ္စစေတသိက်၏ သဘောကား 'စိတ်၏ ပြန့်လွင့်ခြင်းပင်တည်း' ဟု သန္နိဋ္ဌာန်ကျ, မုချတ္ထ, ဥဇုကတ္ထ, ကေန္တအား‌ဖြင့် ယူရမည်ဟု ပြလို၍ 'ဒဠ္ဍပ်ံ'ထား‌သည်။

'ဝေဒိတပ်ံ'ဥဒါဟရဏ်။ ။သဟဇာတဝေမ္မသု အကမ္မနဗ္ဗနေဝ ဝိရိယ ဗလံ ဝေဒိတပ်ံ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၉၇)။ ။ဤဥဒါဟရဏ်၌ ဝိရိယစေတသိက် သည် မိမိနှင့် သဟဇာတ်ဖြစ်သော တရား‌တို့၌ မတုန်လှုပ်ခြင်း‌ဟူသော အနက်‌ကြောင့်သာလျှင်'ဝိရိယဗိုလ်မည်၏'ဟု ဥပစာရတ္ထ, နေယျတ္ထ, ဝက်တ္ထ, အနေကန္တ အား‌ဖြင့် ဟူရမည်ဟု ပြလို၍ 'ဝေဒိတပ်ံ' ထား‌သည်။

'သိဒ္ဓံ' ဥဒါဟရဏ်။ ။ကာယကမ္မံ ပန ကာယဒ္ဓါရမ္မိဏေဝ ဗဟုလံ ပဝတ္တတိ၊ အပ်ံ ဝစီဒ္ဓါရေ။ တသ္မာ ကာယဒ္ဓါရေ ဗဟုလံ ပဝတ္တိတော နေတဿ ကာယကမ္မဘာဝေါ သိဒ္ဓေါ၊ ဝနစရကထုလ္လကုမာရိကာဒီနေါ စရုနံ ဝနစရကာဒီဘာဝေါ ဝိယ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၂၇)။ ဤဥဒါဟရဏ်၌ ကာယကံ, ဝစီကံ, မနောကံ ၃–ပါး‌တို့တွင် ကာယဒ္ဓါရ၌ ဖြစ်သော ကံသည် ကာယကံ မည်၏၊ ဝစီဒ္ဓါရ၌ ဖြစ်သော ကံသည် ဝစီကံ မည်၏၊ မနောဒ္ဓါရ၌ ဖြစ်သော ကံသည် မနောကံ မည်၏ဟု ပြဆို‌ရာ ကာယကံသည် အနည်းငယ်အား‌ဖြင့် ဝစီဒ္ဓါရ၌ ဖြစ်သော‌ကြောင့် ဝစီကံ မည်သင့်သော်လည်း ဝနစရက (တောမုဆိုး), ထုလ္လကုမာရိကဒေါစရ(အပျိုဟိုင်း မအိမ်၌ ဆုမ်းခံသော ရဟန်း)ဆိုသော စကား၌ မုဆိုး၏ အနည်းငယ် တခါတရံ မြို့တွင်း လှည့်လည်သွား‌လာ‌ရာ အခါ,ထိုရဟန်း၏ အခြား‌သော အိမ်၌ ဆွမ်းခံလှည့်လည်သွား‌လာ‌ရာ အခါတို့၌လည်း 'ဝနစရက, ထုလ္လ

ကုဗ္ဗာရိကဂေါစရ' အမည်ရသကဲ့သို့ ကာယဒ္ဒါရဠ္ဍသာ အများအားဖြင့် ဖြစ်ခဲသောကြောင့် 'ကာယကမ္မ'ဟူသော အမည်သာ ရသည်ဟု ပြလိုသောကြောင့် 'သိဒ္ဓါ' ထားသည်။ ။သိဒ္ဓံ, သိဒ္ဓါ, သိဒ္ဓါ'အတူတူပင်။

'ဒဋ္ဌဗ္ဗံ, ဓေဒိတဗ္ဗံ, သိဒ္ဓံ'ထားပုံပြီး၏။

သိဒ္ဓိအဓိပ္ပါယ်

သိဒ္ဓိသည် အကျဉ်းအားဖြင့်- (၁) 'ပစ္စက္ခသိဒ္ဓိ, (၂) အနုမာနသိဒ္ဓိ, (၃) ပရိကပ္ပသိဒ္ဓိ, (၄) သိဒ္ဓေယျသိဒ္ဓ'ဟု ၄-မျိုး ရှိ၏။ ၎င်းပြင် သဒ္ဒသိဒ္ဓိ, အတ္ထသိဒ္ဓိ, သဒ္ဒတ္ထသိဒ္ဓိ, အ်ာကပ္ပသိဒ္ဓိ, အတ္ထာပန္နအတ္ထာပတ္တိတို့လည်း ရှိခဲသး်၏။ ၎င်းတို့ကား အကျဉ်း ၄-ပါးတွင် အကျုံးဝင်နိုင်၏။

(၁) အာရုံအားဖြင့် အာရမ္မဏိကကိုဌင်း, အကြောင်း ဟေတုဖြင့် အကျိုး ဖလကိုဌင်း တိုက်ရိုက်မှုချအားဖြင့် မျက်မှောက်ဆတ်ဆတ် သိမြင်ရခြင်းသည် 'ပစ္စက္ခသိဒ္ဓိ' မည်၏။ ရုပ်နာမ်ဓမ္မတို့၏ သဘာဝအလျောက် ဖြစ်ခြင်းကို သိခြင်းသည်လည်း 'ပစ္စက္ခသိဒ္ဓိ' မည်၏။ (၂) အာရမ္မဏိကဖြင့် အာရုံကိုဌင်း, အကျိုး ဖလဖြင့် အကြောင်း ဟေတုကိုဌင်း, အာရုံအကြောင်းဖြင့် အာရမ္မဏိက အကျိုးကိုဌင်း, အကြောင်းဖြင့် အကျိုးကိုဌင်း ကြံဆ၍ သိရခြင်းသည် 'အနုမာနသိဒ္ဓိ' မည်၏။ (၃)အာရုံဖြင့် အာရမ္မဏိကကိုဌင်း, အကြောင်းဖြင့် အကျိုးကိုဌင်း ကြံဆ၍ သိရခြင်းသည် 'ပရိကပ္ပသိဒ္ဓိ'မည်၏။ (၄)အာဂုမ်, ဉာပကဟိတ်, သာဓကပါဠိ, ယုတ္တိဒဋ္ဌကရဏ, သဒ္ဒန္တရိတ်, သန္နိဿယဘာသိတ, အတ္ထာပကရဏလိင်္ဂစသော အရာတို့ဖြင့် ပြီးစေကြောင်း သိကြောင်းသည် 'သိဒ္ဓေယျသိဒ္ဓိ' မည်၏။

၎င်းပြင်။ ။(၁)အနက်အားဖြင့် မသိရဘဲ သဒ္ဒါအားဖြင့်သာ သိရခြင်းသည် 'သဒ္ဒသိဒ္ဓိ' မည်၏၊ (၂)သဒ္ဒါအားဖြင့် မသိရဘဲ အနက်အားဖြင့်သာ သိရခြင်းသည် 'အတ္ထသိဒ္ဓိ' မည်၏။ (၃)သဒ္ဒါ,အနက် ၂-ပါးစုံဖြင့် သိရခြင်းသည် 'သဒ္ဒတ္ထသိဒ္ဓိ' မည်၏။ (၄)နတ်ရွာ, နိဗ္ဗာန်ကိုကြံဆ၍ သိရခြင်းသည် 'အာဂမပ္ပသိဒ္ဓိ' မည်၏။ (၅) ဗျတိရေကဆိုက အန္ဒယကို သိရခြင်း, အန္ဒယဆိုက ဗျတိရေကကို သိရခြင်းသည် 'အတ္ထာပန္န, အတ္ထာပတ္တိ' မည်၏။

(၁) ပစ္စက္ခသိဒ္ဓိ ဥဒါဟရဏ်။ ။နိဗ္ဗာနံ ပန လောကုတ္တရသဒ်ါတံ စတုမဂ္ဂဉာဏေန သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ။ (သင်္ဂဟ ရုပ်ပိုင်း)။ ။ဤဥဒါဟရဏ်၌ လောကုတ္တရာဟု ဆိုအပ်သော နိဗ္ဗာန်ကို မဂ်ဉာဏ်ရသော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်

တို့သည်သာ မိမိတို့၏ အသိုးအသိုးသော မဂ်ဉာဏ်ဖြင့် တိုက်ရိုက်မုချ အား ဖြင့်မျက်မှောက်ပြု၍ဟု မဂ်ဉာဏ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်မြင်ခြင်းကို 'ပစ္စက္ခသိဒ္ဓိ' ဟု ဆိုသည်။

သာဓက။ ။'စတုမဟာဘူတိကာဒေနသစ္ဆိကာတဗ္ဗ'န္တိ ဣမိနာ နိဗ္ဗာနသာ တံ တံ အရိယပုဂ္ဂလာနံ ပစ္စက္ခသိဒ္ဓတံ ဒဿေတိ။ (ဋီကာကျော်။ ၂၁၆)

(၂) **အနုမာနသိဒ္ဓိဉဒါဟရဏ်**။ ။**မဟဂ္ဂတာ**ရမ္မဏာ **ဓမ္မာ**။ (ပါဠိတော်။ ၂)။ ဤဉဒါဟရဏ်၌ 'မဟဂ္ဂတာရမ္မဏာ ဓမ္မာ'ဟူသော တိကမာတိကာပဒ၌ 'မဟဂ္ဂတာရမ္မဏာ' ဟု သာမညအားဖြင့် ဆိုလျှင်ပင် ထို၏ အာရုံဖြစ်သော အာကာသနဉ္စာယတနမဟဂ္ဂုတ်စိတ်, အာကိဉ္စညာယတန မဟဂ္ဂုတ်စိတ် ၄-ခုတို့ကြောင့် အာရမ္မဏိကဖြစ်သော ဝိညာနဉ္စာယတန, နေဝသညာနာသညာယတနစိတ်များကို ဉာဏ်ဖြင့် မှန်းဆ၍ သိရ၏။ ထို့ကြောင့် 'အနုမာနသိဒ္ဓိ'မည်၏။

(၃) **ပရိကပ္ပသိဒ္ဓိဉဒါဟရဏ်**။ ။ကုဒါနိ ယထာ နိက္ခိတ္တာယ **မာ**တိကာယ သင်္ဂဟိတေ ခန္ဓမု ပဘေဒတော ဒဿေတုံ 'ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာ'တိ ဣဒံ ပဒဘာဇနီယံ အာရဒ္ဓံ။ (နိ၊ဋ္ဌ။၉၇)။ ဤ၌ မြတ်စွာဘုရားရှင်၏ 'ကတ**မေ** ဓမ္မာ ကုသလာ' စသော ပဒဘာဇနီပါဠိတော်ကို ဟောကြောင်းဖြစ်သော ဝိရိယပြဓာန်းသော ဒေသနာဉာဏ်တော်တည်း ဟူသော အကြောင်းကို **ပြ**သဖြင့် ထို၏ **အ**ကျိုးဖြစ်သော ဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟက တို့၏ သန္တာန်၌ သဒ္ဓါပသန္နကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်, နောင်လာနောက်သား တို့၏ **အ**ဘိဓမ္မာကို သင်ယူခြင်း, တတ်သိနားလည်ခြင်း, ရုပ်နာမ်ဓမ္မကို သိ၍ စျာန်မဂ်ဖိုလ်ရခြင်း စသော မိမိသူတပါး နှစ်ဦးသားတို့၏ လောကီ လောကုတ္တရာအကျိုးများကိုလည်း ဥပစာအားဖြင့် ကြံဆ၍ သိအပ်သော ကြောင့် 'ပရိကပ္ပသိဒ္ဓိ' မည်၏။

(၄) **သိဒ္ဓေယျသိဒ္ဓိဉဒါဟရဏ်**။ ။ယထာဟ 'တင်္ဂ တဿာရုပံ ကထံ မဒ္ဒန္တိ'တိ။ (နိ၊ဋ္ဌ။၁၀၃)၊ ဤဉဒါဟရဏ်၌ 'တင်္ဂ' သဒ္ဒါ၏ တဿာ ရုပ်အနက်၌ ဖြစ်၏ ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကို 'တင်္ဂ တဿာရုပ်ံ ကထံ မဒ္ဒန္တိ' ဟူသော ပါဠိတော်သာကဖြင့် ထောက်ဆ၍ ယုံကြည်စေအပ် ပြီးစေ အပ်သောကြောင့် 'သိဒ္ဓေယျသိဒ္ဓိ(၀၊)သဒ္ဒေယျသိဒ္ဓိ' မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။တွင်းကြီးနိယံနှင့် ၎င်းအဖြာကျမ်းတို့၌ မိန့်ဆိုအပ်သော 'သိဒ္ဓေယျသိဒ္ဓိ'ကို 'သဒ္ဒေယျသိဒ္ဓိ' ဟူ၍ရှိ၏, 'ပရိကပ္ပသိဒ္ဓိ'နှင့် 'အာဂမ ပ္ပသိဒ္ဓိ'တို့ကိုလည်း 'ကြားနာသိဒ္ဓိ'သို့ သွင်း၍ဖြင်း မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌီကာ၌ အရှင် ဓမ္မပါလထေရ် မိန့်တော်မူသည်။

သာဝက။ ။တိဝိဓော ဟိ အတ္တာ၊ ကောစိ ပစ္စက္ခသိဒ္ဓေါ့ယော ရူပါဒိဓမ္မာနံ ပစ္စတ္တဝေဒနိယော အနိဒ္ဒိသိတဗ္ဗာကာရော။ ကောစိ အနုမာနသိဒ္ဓေါ့ယော ဃဋ္ဋာဒိသု ပသိဒ္ဓေန ပစ္စယာယတ္တဘာဝေန သာဓိယမာနော သဒ္ဒါဒိနံ အနိစ္စကာဒိအာကာရော။ ကော်စိ သြကပ္ပသိဒ္ဓေါ့ယော ပစုရဇနဿ အစ္ဆန္ဒမဓိဋ္ဌော သဒ္ဓါဝိသယော ပရလောကနိဗ္ဗာနာဒိ။ တတ္ထ ယဿ အတ္တာနော ဝစနံ ပစ္စက္ခသိဒ္ဓေ အနုမာနသိဒ္ဓေ စ အတ္ထေ နာ ဝိသံဝါဒေတိ အဝိပရိတပဗ်ဝတ္တိယာ၊ တဿ ဝစနေန သဒ္ဒေယျတ္ထသိဒ္ဓိ,သဒ္ဒေယျရူပါ ဧဝ စ ယောဘုယျေန သတ္ထုဂုကာ အစ္ဆန္တီ သမ္ဘဝတော။ (မူလပဏ္ဏာသဋီကာ၊ ၂။၃၀၃)

---

(၉) နံပါတ် စည်းပျဉ်းအဖြေ

သဘောအဓိပ္ပာယ်မေးပုံ။ ။'မဟာဘုတ် ၄-ပါး'တို့၏ မဟာဘူတသာမညဖြစ်ပုံ သဘောအဓိပ္ပာယ်ကို ဥပမာအားဖြင့် ရှင်းခဲ့ပါ'ဟူ၍ဤမျက်လှည့်အတတ်ကိုတတ်သော မျက်လှည့်ဆရာသည် ပတ္တမြားမဟုတ်သော ဝေကို ပတ္တမြားလုပ်၍ပြ၏။ ဤ မဟုတ်သော ခဲစသည်ကိုဤလုပ်၍ ပြ၏။ မိမိကိုယ်တိုင် ဘီလူးမဟုတ်ဘဲလျက် ဘီလူးအဖြစ်ကိုလည်းပြ၏။မိမိကိုယ်တိုင် ငှက် မဟုတ်ဘဲလျက် ငှက်အဖြစ်ကိုလည်း ပြတတ်၏။ ဤအတူပင် ပထဝီ, အာပေါ, တေဇော, ဝါယော, ရုပ် ၄-ခု တို့သည်လည်း အညို မဟုတ်ဘဲ အညို, အဝါမဟုတ်ဘဲ အဝါ, အနီမဟုတ်ဘဲ အနီ, အဖြူမဟုတ်ဘဲ အဖြူ၏ အဖြစ်ကိုပြတတ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် မဟာဘုတ်တို့သည်မဟာဘူတသာမညယာမကာရမဟာဘူတနှင့် တူကုန်၏ဟု မှတ်အပ်၏။

မဟာဘူတသာမညတော့ ဇတာနိ ဟိ ယထာ မာယာကာရော အမ်ိဳယော ဥဒကံ မဟိ်ံ ကတ္ဝာ ဒဿေတိ၊ အာသုဝဏ္ဏော လေဋ္ဌုံ သုဝဏ္ဏံ ကတ္ဝာ ဒဿေတိ၊ ယထာ စ သယံ နော ယဒေဝါ နု ပကာ်ိ သမာနော ယက္ခဘာဝမ်ိဳ ပက္ခိဘာဝမ်ိဳ ဒဿေတိ၊ ဧဝမေဝ သယံ အနိ်လာနော ဟုတ္ဝာ နီလံ ဥပါဒါရူပံ ဒဿေန္တီ။ အပိတာနိ၊ အလောဟိတာနိ၊ အနောဒါတာနော ဟုတ္ဝာ သြဒါတံ ဥပါဒါရူပံ ဒဿေန္တီတိ မာယာကာရမဟာဘူတသာမညတော မဟာဘူတာနိ။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၃၃၈)

လက္ခဏာဒိစတုက္ကကိုမေးရာ၌။ ။လက္ခဏာဒိသုဟိ တေသံ တေသံဓမ္မာနံ သဘာဝေါ ဝါ သာမညံ ဝါ လက္ခဏံ နာမ၊ ကိစ္စံ ဝါ သမ္ပတ္တိ ဝါ ရသော နာမ၊ ဥပဋ္ဌာနာကာရော ဝါ ဖလံ ဝါ ပစ္စုပဋ္ဌာနံ နာမ၊ အာသန္နကာရဏံ ပဒဋ္ဌာနံ နာမ။ ဤအဋ္ဌသာလိနီ(ဋ္ဌ။ ၁၀၅)ညွှန်ကြားချက်နှင့် အညီ မေးနိုင်သည်။

ပရမတ္ထအဆုံးအဖြတ်မေးပုံ။ ။'ဝေဒနာစေတသိက်ကဲ့သို့ ကြွင်းသော ဖဿစသော သမ္မယုတ်တရားတို့သည်လည်း အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားရသည် ဖြစ်ပါကုန်လျက် ဝေဒနာစေတသိက်ကိုသာ အနုဘဝနရသဆို၍ ကြွင်းတရားတို့ကို အနုဘဝနရသ မဆိုရကား၌ အဋ္ဌကထာဆရာ အာဘော် ကျ ဆုံးဖြတ်ပါ'ဟူရာ၌-

ဝေဒနာစေတသိက်သည် အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားခွင့် ကုံကာ စင်စစ် အားဖြင့် အစိုးတရ အရှင်သခင်ကဲ့သို့ အကြွင်းမဲ့ ပြည့်ပြည့်ဝဝ အာရုံ၏ အရသာကို ခံစား၏။ ဖဿစသော ကြွင်းသော သမ္မယုတ်တရားတို့ကား မိုးထို အာရုံကို တဝိတ်တဘို့မျှအားဖြင့်သာ ခံစားတတ်ကြ၏။ထို့ကြောင့် ဝေဒနာကိုသာ အနုဘဝနရသဟုဆို၏။ဖဿစသော သမ္မယုတ်တရားတို့ကိုအနုဘဝနရသ မဆိုအပ်ကုန်။ ဥပမာအားဖြင့် ရှင်ဘုရင်အထံပွဲတော်အုပ်ဆက်သသော စားဖိုသည်ယောကျ်ားသည်ပွဲတော်စာအနည်းငယ်ကိုသာ ခံတားသုံးဆောင်ရလျက် ရှင်ဘုရင်ကသာ အလိုရှိသလောက် အစိုးတရ ပိုင်နိုင်စွာ အကုန် ခံစားသုံးဆောင်ရသကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၅၃)

ပရမတ္ထတရားတို့၏ဖြစ်ပုံမေးခြင်း။ ။'သဒ္ဓမ္မဥ္ဆသ ပဋေတ္ဝာ (နိ၊ ဋ္ဌ။ ၁)'၌- (၁) 'သဒ္ဓမ္မ'ပါဠိဖြင့် မဂ် ၄-ပါး, ဖိုလ် ၄-ပါး, နိဗ္ဗာန်, ပရိယတ္တိအားဖြင့် ၁၀-ပါးသော တရားတော်ဟု ဆိုအပ်သော ပရမတ္ထတရားတို့ကို အာရုံ၏ အဖြစ်ဖြင့် အဋ္ဌကထာဆရာသန္တာန်၌ ဖြစ်ပုံကို ပြတော်မူ၏။ (၂) 'အဿ'ပါဠိဖြင့် ဓမ္မိဿရဓမ္မသာမိ ဖြစ်တော်မူသော မြတ်စွာဘုရား၏ ခန္ဓာ ၅-ပါး ပရမတ္ထတရားကို ပြတော်မူ၏။(၃)'ပဋေတ္ဝာ'ပါဠိဖြင့် အာမိသပူဇာ, ဓမ္မပူဇာအားဖြင့် ဖြစ်သော ဒါနမယ, သီလမယ, ဘာဝနာမယ ကုသိုလ်စေတနာ ပြခန်းသော စိတ္တဇပုဂ္ဂိုလ်၏ အဋ္ဌကထာဆရာသန္တာန်၌ ဖြစ်ပုံကို ပြတော်မူ၏၊

ဝိဆိုဖြစ်ပုံအဓိပ္ပါယ်မေးခြင်း။ ။'သဒ္ဓမ္မဥ္ဆသ ပဋေတ္ဝာ'ဟူသော ပါဠိ၌ တရားတော် ၁၀-ပါးကို ပူဇော်တော်မူသော အဋ္ဌကထာဆရာသန္တာန်၌ တရားတော် ၁၀-ပါးဟူသော ဓမ္မာရုံကို အာရုံပြု၍ မနောဒွါရဝီထိဖြစ်၏။

ဖြစ်ပုံ။ ။ဓမ္မာရုံကို အာရုံပြု၍ အဘိဘာဘွင်, ဘဝင်စလန, ဘဝင်ုပဇ္ဇဒ, မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်, မဟာကုသိုလ်ဉာဏသမ္ပယုတ်ဇော ၄-ကြိမ်, ထို့နောင် သွင်ဖြစ်ထိုက်သမျှ ဖြစ်၍ ချုပ်၏။

---

(၁၀) နံပါတ် စည်းမျဉ်း အဖြေ

ပဋ္ဌာန်းစပ်နည်း။ ။'အဓမ္မောနိရယံနေတိ'၌စပ်ပုံ'အဓမ္မော'ကား 'နေတိ'၌ သဟဇာတပစ္စည်း၊'နေဘိ'ကား သဟဇာတပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့်စပ်အပ်၏။

ပစ္စည်း, ပစ္စယုပ္ပန် ဖြစ်ပုံနှင့် ပြိုင်ပုံ။ ။အဘယ်သို့ ပစ္စည်း, ပစ္စယုပ္ပန် ဖြစ်သနည်းဟုမူကား- 'အဓမ္မော' အရ အကုသိုလ်ဒွါဒသင်္ခါရိသော်လော, ဒေါသ, မောဟစေတသိက်တို့ကို ပစ္စည်းယူ၍ 'နေတော်' အရ အကုသိုလ် ဒွါဒသ ဟိတ် ၃-ပါး ကြဉ်သော စေတသိက် စတုဝီသ သမ္ပယုတ္တနာမက္ခန္ဓာ, သဟိတ် စိတ္တဇရုပ်တို့ကို ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် ယူ၍ အကုသိုလ်ဒွါဒသ ဒ္ဒိ ရှိသော လော်, ဒေါသ, မောဟပစ္စည်းတရား၊ အကုသိုလ် ဒွါဒသ အကုသိုလ် ဟိတ် ၃-ပါး ကြဉ်သော စေတသိက်စတုဝီသ သမ္ပယုတ္တနာမက္ခန္ဓာ ၄-ပါး, သဟိတ်စိတ္တဇရုပ် ပစ္စယုပ္ပန် တရားကို အား (၁)ဟေတု (၂)အာသေဝန (၃)အညမည (၄)နိဿယ (၅)သမ္ပယုတ္တ (၆)ဝိပ္ပယုတ္တ (၇)အတ္ထိ (၈)နတ္ထိ အဝိဂတ။ ဤ ၈-ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ယာဝဇရဟ ကျေးဇူးပြု၏။

ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း စပ်နည်း နှင့် ပတ်သက်၍ မှတ်ချက်။ ။ကတ္တား နှင့် ကြိယာ၊ စပ်ပါကြ သ,နန်,ပူ၊ ကြိယာက် စပ်ဟန်ရှိ၊ မျိုးအာဂုံဟူ၊ အဇ္ဈတ်, ဗာဟျတ်နှင့်၊ နှစ်ရပ်တဲ့ကရိုက်ဲးမူ၊ ကတ္တားတူ သုံးမျိုး၊ သပ္ပဒါန် အာရုံမျိုး ရုံခါ၁၊ အကြောင်းမှာတိဒေသ၊ ဥပတဲ့မျိုး။ ။ဟူသော ဂျေး ဆရာတော်တို့၏ အချိုးက ဗျာအရ-

ကတ္တားနှင့် ကြိယာ စပ်သော အခါ သဟဇာတ, အနန္တရ, ပူရေဇာတ မျိုး စပ်ရမည်။ ကံနှင့် ကြိယာ စပ်သော အခါ အာရုံမျိုး စပ်ရမည်။ အဇ္ဈတ္တိက, ဗာဟိရကရိုက်းနှင့် ကြိယာ စပ်သောအခါ ကတ္တားကဲ့သို့ သဟဇာတ, အနန္တရ, ပုရေဇာတ ၃-မျိုး စပ်ရမည်။ သမ္ပဒါန်နှင့် ကြိယာ စပ်သောအခါ အာရုံမျိုး စပ်ရမည်၊ ထိုမှ တစ်ပါး ကျန်သော အပါဒါန်, သြကာသ ကာရကနှင့် ကြိယာ စပ်သောအခါ၌ ရင်း သမ္ပန်, အာလုပ် ဟော်, လက္ခဏဆိုသော အာဝဇ္ဇန်နှင့် စပ်သော အခါ၌ ရင်း ပကတူပနိဿယမျိုး စပ်ရမည်ဟု မှတ်အပ်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီ ဒုတိယနေ့ ဝည်းမျဉ်းအဖြေ ပြီး၏။

ကျပ်းရင်း (၃)ကျမ်း မေးခွန်းထုတ် ဝည်းမျဉ်းအဖြေ ပြီး၏။

[စက္ကူခဲမှုန်းချက်မကိုက်ခဲ့၍ နောက်မပေးဦင်သဖြင့် ဂုဏ်တူးစည်းမျဉ်း အဖြေနှင့် ပါဠိဂုဏ်ကားစံပြ ဖြေခဲ့ရခြင်း, နိဒါန်း, ကျမ်းညွှန်း, မာတိကာကျိုခဲ့ချီးခြင်း အခန်းကာကား ခေါင်းစဉ်းခြင်း, 'စည်းမျဉ်းအဖြေ' ခု ထားနေ အကားခေါင်းခြင်း, ဘိဓမ္မပိဋကတ် မကြုံစဖူးခေါင်းစဉ် ဂုဏ်ကားအိုက်စက္ကူ (၁၁-ချိုး)ကြီး ကိုင်ရခက်ခဲမျှပြီးမျှပြီးခြင်း ကြီးကြီးမားမား ဖြစ်ရပါသည်၊ စာပြု, စာရှုအပြု ဖြတ်မျှင်း ဥာဏ်ကြီးမားပါရန် ။ သောဌေးမြင့်]